وَمَآ اٰتٰكُمُ الرَّسُوْلُ فَخُذُوْهُ وَمَا نَهٰكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوْا

ترجمه او څه چه تاسو ته رسول (الله صلی الله علیه وسلم) درکړي نو هغه واخلئ او د څه نه مو منع کړي هغې نه منع شئ

رِيَاضُ الصَّالِحِيْن

پښتو مترجم

اَوَلَهُ حِصَّهُ

اَوَلَهُ حِصَّهُ

اصلي عربي حديثونه سره د مقاصدو د بابونو

عربی تصنیف

ابی ذکریا

امام محی الدِّین بن شرف نووی رحمه الله

پښتو ترجمه

مولانا انوار الحق صاحب

فاضل وفاق المدارس. ایم اے اسلامیات

شبقدر باړے

باهتمام:

رحمٰن گل پبلیشرز

محله جنگی قصه خوانی پشاور

وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا

ترجمه او څه چه تاسو ته رسول (الله صلی الله علیه وسلم) درکړی هغه واخلئ او څه [illegible] هغې نه منع شئ

پښتو مترجم

رياض الصالحين

عربي تصنيف

د امام محی الدین ابی ذکریا بن شرف نووی

پښتو ترجمه

د مولانا انوار الحق صاحب
فاضل وفاق المدارس. ایم اے اسلامیات
شبقدر باړے

نظر ثانی

د ابو سلمان حضرت محمد پشاوری
وفاق المدارس ایم اے اسلامیات
خادم طلبه مدرسه تعلیم القرآن گنج

تصحیح

قاری فضل کریم
وفاق المدارس ایم اے اسلامیات
شاه عالم پشاور

اصلي عربي حديثونه سره د مقاصدو د بابونو

اوله حصه

ناشر

رحمٰن گل پبلیشرز

محله جنگی قصه خوانی پشاور

د کتاب نوم ---------- ریاض الصالحین پښتو مترجم

عربی تصنیف ---------- امام محی الدین بن شرف ابی ذکریا نووی ؒ

پښتو ترجمه ---------- مولانا انوار الحق صاحب فاضل وفاق المدارس
ملتان ایم اے اسلامیات شبقدر باړے

تصحیح ---------- (۱) قاری فضل کریم عارف صاحب
فاضل وفاق المدارس ملتان ایم اے اسلامیات
شاه عالم پشاور

(۲) مولانا منظر خان صاحب
فاضل وفاق المدارس ملتان

زیر اهتمام ---------- رحمٰن گل پبلیشرز

خورونکے :- رحمٰن گل پبلیشرز
محله جنګی قصه خوانی پشاور

تذکره او تعارف

دَ مؤلفؒ او رياض الصّالحين :

دَ هغوئ خپل نوم يحيٰی بن شرف وو۔ محی الدّين ئے لقب او ابو زکريائے کنيه وو۔

سلسله نسب :۔ يحيٰی بن شرف بن مری بن حسن بن حسين بن محمد بن جمعه بن حزام النوویؒ۔

دَ عام لقب او کُنيت نه علاوه دَ خپل سلسله وارمشرنيکهٔ دَ نوم په نسبت سره په حُزامی هم ياديږی۔

ولادت :۔ دَ دمشق ښار سره نزدے نِوئ کلی کښے دَ محرم الحرام ٦٣١ھ په مياشت کښے پيدا شوے وو۔ هم دلته لوئ شو او قرآن مجيدئے هم دے ځائے کښے حفظ کړو۔

استاد عارف يٰس بن يوسف مراکشیؒ به فرمائيل، چه ما په اول اول کښے دَ لسو کالو په عُمر کښے شيخ په نِوئ کښے ليدلے وو۔ خپلو همزولو او هم عمره ملګرو دَ مجبورولو باوجود به دَ هغوئ سره به لوبو کښے نهٔ شريکيدلو، بلکه دَ قرآن شريف به ورد (ګردان)

دويم سبق به دَ "کتاب الوسيط" ښودلے کيدو۔

دريم سبق به دَ "المهذب" وو۔

څلورم سبق به دَ "جمع بين الصحيحين" وو۔ يعنی بخاری ومسلم۔

پنځم سبق به دَ "صحيح مسلم" وو۔

شپږم سبق به دَ ابن جنی دَ علم نحو کتاب "اللمع" وو۔

اووم سبق به دَ لغت وو چه دَ ابن السکيت دَ کتاب "اصلاح المنطق" نه به وو۔

اتم سبق به دَ عِلم صرف وو۔

نهم سبق به دَ اصول فقه وو چه کله به دَ ابی اسحاق دَ کتاب "اللمع" نهٔ وو او کله به دَ فخر الرازی دَ کتاب "المنتحب" نهٔ وو۔

لسم سبق به دَ "اسماء الرجال" وو۔ يوولسم سبق به دَ "اصول دين" وو۔

شيخ به داهم وئيل چه ما به دَ سختو ټکو او دَ عبارتونو تشريح او دَ هغے وضاحت او دَ الفاظو معانی وغيره هم ورسره ياد ول او ليکل۔ او الله تعالیٰ زما په وختونو او زما په کارونو کښے برکت واچولو۔ او ماچه څهٔ اوليکل په هغے کښے الله تعالیٰ ځما امداد اوکړو۔

شيخ فرمائی چه يوځل ځما په زړهٔ کښے دَ علم طب او دَ حکمت حاصلولو شوق پيدا شو نو ما يو کتاب "القانون" دَ علم طب په بيعه واخستو۔ او ما خپله توجه ټوله دَ طب په زده کړه کښے صرف کړه۔ دَ دے دا اثر او شو چه په زړهٔ م تيارهٔ غونته راغله او ما دَ خپل کوشش باوجود په بل يو کار کښے زړهٔ اونهٔ لګولے شو، کله چه ما په دے غور او فکر اوکړو۔ چه آخر دَ دے زړهٔ دَ توروالی سبب څهٔ دے؟ نو الله تعالیٰ ځما په زړهٔ کښے دا خبره واچوله چه دَ دے سبب دَ طب زيات شوق وو۔ ما سمدستی هغه کتاب خرڅ کړو۔ او دَ خپل زړهٔ نه م هغه ټول څيزونه اوويستل، دَ کومو

چه دَطب سره لږ تعلق هم وو. بس دَ دے اثر دا وشو چه څما زړهٔ روښانه شو. څما حالت بدل شو. او سره ومې کیفیت او شوق دوباره پیدا شو۔

دَ امام نوویؒ استاذان

تاسو ته دَ مخکښے نه معلومه شوه چه دَ امام نوویؒ علمی مشغله او شوق دَ علم سره څومره وو. روزانه به ئے یوولس، دولس سبقونه وئیل۔ او دَ دے سبقونو متعلق ټول تشریحات به ئے یادول۔ او دَ غسے دَ الفاظو معانی او دَ مشکل عبارتونو حل او وضاحت به ئے هم یادول. او دَ هر یو درس موضوعات به هم قسما قسم وُو۔ دَ هغهٔ دَ ټولو استاذانو شمار خو مشکل دے۔ البته دَ هغوئ حالات لیکونکو دَ هغوئ دَ شپاړسو استاذانو نومونه لیکلی دی:

(۱) ابو ابراهیم اسحاق بن احمد مغربیؒ۔

(۲) ابی محمد عبدالرحمٰن بن نوح مقدسیؒ۔

(۳) ابی حفص عمر بن اسعد رابعی اربلیؒ۔

(۴) ابوالحسن سلار بن الحسن اربلیؒ۔

(۵) ابو اسحاق ابراهیم بن عیسٰی مرادیؒ۔

(۶) ابوالبقاء خالد بن یوسف نابلسیؒ۔

(۷) ضیاء بن تمام حنفیؒ۔

(۸) ابوالعباس احمد بن سالم مصریؒ۔

(۹) ابو عبدالله محمد بن عبدالله بن مالک جیانیؒ۔

(۱۰) ابوالفتح عمر بن بندر تفلیسیؒ۔

(۱۱) ابو اسحاق ابراهیم بن علی واسطیؒ۔

(۱۲) ابوالعباس احمد بن عبدالدّائم مقدسیؒ۔

(۱۳) ابو محمد اسماعیل بن ابی الیسر تنوخیؒ۔

(۱۴) ابو محمد عبدالرّحمٰن بن سالم انباریؒ۔

(۱۵) ابوالفرج عبدالرحمٰن بن محمد بن قدامه مقدسیؒ۔

(۱۶) ابو محمد عبدالعزیز بن محمد انصاریؒ۔

دَ امام نوویؒ شاګردان:

دَ دومره اوچتے مرتبے او درجے او لوئی شهرت والا محدث او دَ دومره اوچت عالِم دَ شاګردانو اندازه لګول مشکل دی. خصوصًا په هغه زمانه کښے چه طالبان به په دینی علمونو کښے دومره پتنګان وو لکه څنګه چه دَ بلے شمعے پتنګان ډیروی. بس دلته صرف دَ یو څو شاګردانو نومونو لیکلو باندِ اکتفاء کولے شی۔

(۱) علاؤالدین بن عطارؒ۔ (۲) ابوالعباس احمد بن ابراهیم بن مصعبؒ۔

(۳) ابوالعباس احمد بن محمد جعفریؒ۔ (۴) ابوالعباس احمد بن فرج اشبیلیؒ۔

(۵) رشید اسماعیل بن المعلم حنفیؒ۔ (۶) ابو عبدالله محمد ابن ابی الفتح حنبلیؒ۔

(۷) ابوالعباس احمد بن ضریر واسطیؒ۔ (۸) جمال الدین سلیمان بن عمر درعیؒ۔

(۹) ابوالفرج عبدالرحمٰن بن محمد مقدسیؒ ۔ (۱۰) بدر محمد بن ابراهیم بن جماعةؒ ۔
(۱۱) شمس محمد بن ابی بکر بن النقیبؒ ۔ (۱۲) شهاب محمد بن عبدالخالق انصاریؒ ۔
(۱۳) شرف هبة الله بن عبد الرحیم البارزیؒ ۔ (۱۴) ابوالحجاج یوسف بن عبدالرحمٰن المزیؒ ۔!

دَ امام نوویؒ زهد او تقویٰ

کۀ دَ امامؒ په زهد او فضل کښې لوئے مقام ؤ، نو په پرهیزګارئ کښې هم اوچت مقام ته رسیدلے وو ۔ دَ علم او فضل سره سره په غریبئ کښې هم مشهور وو ۔ علامه ذهبیؒ فرمائیلی دی چه هغه متقی، قناعت پسند او نهایت پرهیزګار، په ظاهر و باطن کښې الله طرفته متوجه او سیدونکے، درویش صفت بزرګ وو ۔ نفسانی خواهشاتو، بنۀ لباس، عمده خوراک، او ظاهری تجمل سره ئے څۀ علاقه نۀ لرله ۔ غټ پټ لباس او اوچ ټکی خوراک دَ هغوئ همیشه لپاره معمول پاتے شوے وو ۔

علاؤالدین بن عطاءؒ وائی چه هغۀ به دَ دمشق میوه جات ځکه هم نۀ خوړل ۔ چا ترے تپوس اوکړو چه ولے ئے نۀ خورئ؟ نو وے وئیل چه دَ دغه ځائے باغونه اکثر وقف دی ۔ او دَ ډیرو باغونو مالکان یتیمان دی ۔ او دَ هغے دَ انتظام چه څوک ذمه واردی ۔ هغوئ خپل معاملات په نیت طریقے سره نۀ چلوی ۔ نو په داسے حالت کښې زۀ هغه څنګه استعمال کړم ۔

رشید الدین اسماعیل حنفیؒ وائی چه ما هغۀ لره حمام ته داخلیدو په وخت، او لباس او خوراک او نورو حالاتو کښې په خپل ځان سختی او تنګی برداشت کولو باندِ اولیدلو نو ما هغه ملامته کړو ۔ او ورته مې اووئیل چه ما ته خطره دَ دے خبرے ده چه هسے نۀ چه تاته بیماری اولګی ۔ او تاته چه څۀ کښې کوم مقصد ونه پراته دی ستا په دے عمل سره تا ته څۀ نقصان او تکلیف او نۀ رسی ۔ نو هغۀ دَ دے جواب کښې ما ته اووئیل چه فلانی روژے ساتلے او هر وخت عبادت کښې مشغول وو چه هډوکی ئے تور شو ۔

دَ هغۀ په دے جواب باندِ زۀ پوهه شوم چه څمونږ په ماحول کښې هغۀ ته نۀ دَ خپل ځائے جوړولو فکر شته او نۀ څۀ غرض ئے دَ خپل مقام سره شته ۔

هغوئ به دَ اُمراؤ او خُلفاؤ توجه امر بالمعروف او نهی عن المنکر طرفته راګرځوله او دَ خطونو په ذریعه به ئے ما تحتو خلکو سره دَ انصاف کولو او دَ ظلم نۀ کولو او حقدارو ته دَ هغوئ دَ حق ورکولو په باره کښې نصیحتونه کول ۔

دَ امام نوویؒ کتابونه

اګرچه په دے عالم کښې دَ هغوئ قیام او اوسیدل صرف شپږ څلویښت کاله وو ۔ لیکن الله تعالیٰ هغۀ له په دغه مختصر اولږ وخت کښې دومره برکت واچولو چه په دومره لږه موده کښې هم هغوئ دَ تصنیفاتو او تالیفاتو قابلِ قدر ذخیره او بے بها علمی جواهراتو خزانه په میراث کښې دے اُمت ته حواله کړه ۔ دَ هغوئ دَ ژوندون په تذکرو کښې چه دَ هغوئ دَ تصنیفاتو کوم تفصیلات ملاؤ شوی دی ۔ دَ هغے تعداد لاندِ لیکلے شوے دے ۔

(۱) دَ صحیح بخاری دَ "کتاب الایمان" پورے شرحه ده ۔ دَ هغے متعلق امام نوویؒ په

خپله دَ صحیح مسلم په شرحه کښې ارشاد فرمائی، چه ماپه دے شرحه کښې ډیر عمده، نفیس او قیمتی علوم او معارف بیان کړیدی۔

(۲) دَ صحیح مسلم شرحه "المنهاج" متعلق دَ هغهٔ ارشاد او وینا ده۔ کهٔ دَ قدرمندو، دَکمی اودَخلقودَ بے وسئ او کمزورئ ہم خیال نهٔ ساتلے نو دے شرحه کښے به ہم دومرة تشریح اوتفصیل نه کار اخستے وو چه دَ هغې دَجلدونو شمار به دَ سلو نه زیات شوے وو۔ لیکن اوس درمیانه درجه یعنی بهتره درجه باندِ اکتفاء کوم۔

حاضر وخت کښے دا شرحه په دوُو جلدونو کښے اولیکلے شوه۔ شیخ شمس الدین محمد بن یوسف حنفی قونوی متوفی ۷۸۸ھ دَ دے شرحے اختصار هم کړے۔

کتاب ریاض الصّالحین۔ فی کلام سید المرسلین

(۳) دَ الله دَ خوانه دا یو قبول شوے کتاب دے۔ په غیر دَ مبالغے نه وئیلے شی چه په لکھونو کتابونه لیکلے شوی او چاپ کړے شوی دی۔ او دینی او علمی شوق لرونکے او په عربئ پوهیدونکے مسلمان دَ دے دَکتلو نه بے نصیبه نهٔ دے۔ نن حٔمونږ په زمانه کښے عربی اسلامی ملکونو اودَهغے مخیّر اودَخیر خورونکو خلقو چه دَ دے کتاب په چاپ کولو او تقسیمولو کښے څومره خپل شوق اوجوش ښودلے دے۔ دَ هغے مخکښے چرته مثال نهٔ دے تیر شوے۔

او حقیقت دا دے چه دَ ړوزانه ژوند تیرولو متعلق دَ احادیثو نبویه صلے الله علیه وسلم څهٔ مضبوط او معتبر کتاب او مجموعه په دے اندازه او طریقه کښے نشته۔ او دا تول څهٔ حٔما په کمزوری خیال کښے دا دَ مصنف اخلاص اودَصحیح نیت نتیجه ده۔

دَخپل تصنیف په باره کښے مصنفؒ دَ دے په دیباچه کښے لیکلی دی چه ما دا کتاب دَ عامو مسلمانانو دَ ژوند خائیسته کولو او برابرولو دپاره لیکلے دے۔ او حٔما دا ارمان دے چه یو عام مسلمان دا کتاب اولولی او په خپلو کارونو کښے داسے تبدیلی راولی چه دَ هغهٔ دَ آخرت دَ ژوندون دپارهٔ فائده مَنْ او دَ خلاصی ذریعه وی۔

دَ آخرت لارهٔ ښودونکو خلقو اودَ رسول کریم صلی الله علیه وسلم دَ تابعداریٔ شوق مندو مسلمانانو دپارهٔ دَ صحیح او نیغے لارے ښودلو دپارهٔ دا یو بے مثاله تصنیف دے۔ دَ اوچو، لوندو نه خالی دے اودَ شکونو نه صاف دے۔ چه دَ هغے یو خصوصیت دا هم دے۔ چه دَیو عالِم او فاضل په شان یو عام مسلمان هم یو شان فائده حاصلولے شی. حٔکه چه په دے کښے دَ زړونو دَ پاکوالی سره سره دَ عملونو دَجوړ ولو او دَ ښهٔ اخلاقو او خویونو جوړولو سامان هم موجود دے۔ چه هغه دَ عالم دپاره هم او عام سړی دپارهٔ هم ضروری دے۔

دَ هغهٔ دا تصنیف چه چرته دَ ظاهری احوالو دَ پاکئ دپارهٔ قیمتی نسخه ده۔ نو هلته دَ باطنی صفتونو دَ پاکوالی هم په دے کښے پوره حفاظت موجود دے۔

دَ دے اهم عنوانات دا دی۔ دَ ګناهونو نه توبه، هرعمل کښے اخلاص، هر وخت کښے ړښتیا ویل، په الله توکل او اعتماد، دَ خپل حُان حساب، په خپلو عملونو دَ سوچ دپاره مراقبه، پرهیزګاری، فکر او سوچ، کوشش په احکام وارکانو کښے، وَیره او امید دَ الله نه، او

تعلق ساتل دَ خپلوانو سره -

دَ علم خاوندانو ښتيا وئيلي دي - چه دَ مُسلم دَ شرحے نه پس " رياض الصالحين " ته چه کوم مقام او درجه حاصله ده - هغه بل يو کتاب ته نهٔ ده حاصله -

(۴) کتاب الروضة " دَ " شرح کبير " دَ امام رافعیؒ مختصر شرح ده -

(۵) شرح مهذب - (۶) کتاب الاذکار - (۷) اربعين - (۸) تبيان (۹) دَ تبيان خلاصه - (۱۰) فتاوٰی - (۱۱) ايضاح - (۱۲) ايجاز - (۱۳) الفاظ التنبيه - (۱۴) الترخيص فی القيام لاهل الفضل - (۱۵) الارشاد فی علوم الحديث - (۱۶) التقريب - (۱۷) المهمات - (۱۸) طبقات الفقهاء - (۱۹) تهذيب الاسماء والصفات - (۲۰) مختصر اسد الغابه - (۲۱) مناقب الشافعیؒ - (۲۲) شرح بخاری - (۲۳) شرح سنن ابی داؤد (ناقص) - (۲۴) جامع السنة - (۲۵) خلاصة الاحکام فی مهمات الاحکام - (۲۶) اُخری من التنبيه - (۲۷) ثالثة من الوسيط - (۲۸) رساله فی قسمة الغنائم - (۲۹) بستان العارفين -

دَ امام نوویؒ دَ آخرت سفر :

سنه ۶۷۶ھ کښے هغه نویٰ کلی ته واپس راغے - وطن ته دَ واپس کيدو نه مخکښے ئے دَ وقف هغه کتابونه چه دَ مطالعے دپاره ئے راخستے وو واپس کړل. بيا دُعا دَ پاره دَ خپلو استاذانو اومشرانو زيارت له لاړو. او هغوئ ته ئے دَ بخشش دُعاگانے اوکړے. او وے ژړل - بيا ئے خپلو ملګرو او دوستانو سره ملاقاتونه هم اوکړل - او دَ هغوئ نه ئے رخصتی واخستله. دَ دهٔ دَ رخصت کولو دپاره دَ دمشق نه دَ هغه ځائے دَ اوسيدونکو يوه ډله بهرته راغله - چا تپوس اوکړو چه اوس خو ستاسره دَ کيناستو وخت دے. هغهٔ اوفرمائيل - " دوه سوه کاله پس " - دوستانو ئے پوهه شول چه هميشه جدائی طرف ته ئے اشاره اوکړه، اوس قيامت کښے به بيا ملاقات کيږی -

دمشق نه بيا " بيت المقدس " ته لاړو - دَ والد صاحب او دَ بيت المقدس دَ زيارت نه پس ئے دَ مقام ابراهيم عليه السلام " الخليل " زيارت اوکړو - او بيا خپل کلی " نویٰ " ته واپس راغے - هلته رسيدو سره بيمار شو - او خوارلسم دَ رجب سنه ۶۷۶ھ کښے دَ چارشنبے په ورځ وفات شو -

دَ هغهٔ دَ وفات خبر چه کله دمشق ته اورسيدو - نو دمشق او په خوا وُ شا علاقه کښے دَ غم او خفګان وريځے او تيارے خورے شوے، او دَ افسوس آوازونه او فريادونه هر ځائے کښے اوچت شول. مسلمانان دَ هغهٔ په وفات ډير پريشانه شول، تردے پورے چه قاضی القضاة عزالدين محمد بن صائغ دَ يوے ډلے سره " نویٰ " مقام ته دَ هغهٔ قبر ته دُعا دپاره لاړو -

تقريبًا شلو شاعرانو په شپږ سوو شعرونو باندے مشتمل دَ هغهٔ دَ غم شعرونه اوليکل - (الله دِ پرے ډير ډير رحمتونه اوکړی)

کله چه دَ هغهٔ وفات کيدو نو پلار ئے ژوندے وو -

دَ خپل پلار سره ئے سنه ۶۵۰ھ کښے حج اوکړو او تقريبًا يوه نيمه مياشت په مدينه منوره کښے پاتے شو -

دَ کتاب سريزه

دَ مصنف رحمة الله تعالىٰ عليه نه.

دَ ټولو صفتونو حقدار هغه يو ذات، غالب، په ټول مخلوق قابو والا او معانى کوونکے هم هغه يو ذات دے. شپه په ورځ ځکه بدلوى چه هوښياران او دَ پند خاوندان او دَ سليم زړهٔ او نظر والا دِ دپارهٔ نصيحت او عبرت وى. الله هغه ذات دے چه خپلو بندګانو کښے چه ځوک خوښ او منتخب کړى نو دَ غفلت دَ خوب نه ئے بيدار کړى. او پرهيزګارى او صبر ورته ورکړى. او په غور، فکر او سوچ، نظر، مراقبه او مشاهده کښے ئے مشغول کړى او دَ نصيحت قبلولو او په غفلت باندِ دَ خبردارهٔ کولو صفت لازم ورکوى. په تابعدارئ کښے هميشه کوشش کوى او دَ آخرت دَ ورځے دپارهٔ تيارے هم کوى، دغسے چه کوم کارونه دَ عذاب سبب دى، دَ هغى نه ئے دَ بچ کيدو توفيق ورکړے دے. او دَ حالاتو دَ بدليدو سره سره په هغے باندِ قائم او دَ مضبوط پاتے کيدو طاقت ئے ورکړے دے.

زهٔ دَ هغه اوچت نه اوچت ذات، دَ ټولونه پاک ذات او ټولو صفتونو حقدار ذات تعريف کوم. او ګواهى ورکوم چه دَ هغه بهترڼ ويه کوونکى، ډير مهربان، زيات شفقت کوونکى او رحم کوونکى ذات نه بغير هيڅ ځوک دَ بندګئ لائق نشته. او ګواهى ورکوم چه ځمونږ مشر لارښودونکے محمد مصطفىٰ صلى الله عليه وسلم دَ هغهٔ بنده او رسول او نزدے دوست او ملګرے دے، چه نيغه لارهٔ ښودونکے او حق دين ته دعوت ورکونکے دے. په هغهٔ باندِ، په ټولو پيغمبرانو، دغسے په نيکانو بندګانو او دَ هغوئ په اولاد باندِ دِ هميشه بے شماره نعمتونه نازل وى.

دَ ثنا صفت نه پس الله تعالىٰ په خپل کلام کښے ښکارهٔ فرمائيلى دى "چه ما پيريان او انسانان دے دپارهٔ پيدا کړى دى چه هغوئ ځما عبادت اوکړى. زهٔ دَ هغوئ نه دا نهٔ غواړم چه ځما دَ روزئ بندوبست اوکړى. او نهٔ دا غواړم چه ما ته خوراک ښښناک راکړى."
(سورة ذاريات ٥٦-٥٧)

دَ الله تعالىٰ دا ارشاد دَ دے خبرے ښکارهٔ دليل او ثبوت دے چه دَ انسانانو او دَ پيريانو پيدائش صرف دَ الله دَ بندګئ دپارهٔ شوے دے. نو ضرورى خبره دا ده چه هغوئ خپله پوره ژوندګئ او ژوند کښے دَ خپل پيدائش مقصد مخامخ کيږ دى. او دَ دنيا مزے، شوشا او ښائست او نورو زړهٔ راښکونکى ځيزونو په وجه دَ خپل پيدا ښت مقصد هير نهٔ کړى. دَ دے نه ځان ساتل ضرورى دى. او يو طرفته کيدل پکار دى. ځکه چه دا دَ دُنيا کور فنا او ختميدونکے دے. دا دَ هميش والى کور نهٔ دے. دَ دے مثال دَ يو مسافرخانے دے يا دَ معمولى ايسار يدو ځائے دے چه لږ ساعت ورپسته ترے بيا روانيږى. دَ خوشحالئ ځائے نهٔ دے. دا دَ ژوندون دَ شاهراه سره پريښوستونکے کوټ دے. هميشه دَ اوسيدو ځائے نهٔ دے. دَ دے وجے نه بيدار او تکړه دَ الله هغه بندګان دى چه هغوئ شپه او ورځ دَ خدائے پاک په بندګئ او عبادت کښے وخت تيروى. او هم دغه خلق پوهه، هوښيار او عقل والا دى. الله تعالىٰ دَ دے ختميدونکے زندګئ

نقشه داسے بيان کړے ده : دَ دنيا دَ ژوند مثال يعنی حالت او کيفيت داسے دے. چه مونږ دَ آسمان نه باران نازل کړو- بيا دے باران سره دَ انسانانو او ښيريانو خوراکه دَ زمکے نه ډيره پيدا کړو، تردے پورے چه زمکے دَ پيداوار او دَ فصلونو دَ تازګئ نه پوره حصه واخسته. او مالکانو او ګڼړله چه مونږ دَ دے پيداوار اوس پوره پوره مالکان او قبضه کوُنکی شو. پس ناڅاپه څمونږ دَ طرف نه دَ شپے يا دَ ورځے په څهٔ حصه کښے په دے فصل او پيداوار باندِ آفت راشی. او مونږ هغه داسے ختم چه بالکل هډو پرون موجود نهٔ وو. او مونږ دَ فکر او سوچ کوُنکو دپاره دغسے خپل آيتونه صفا صفا بيانو و- (سورهٔ يونس - ۲۴)

په دے سلسله کښے نور هم ډير قرآنی آيتونه موجود دی. دا مضمون يو شاعر هم ډير ښهٔ نظم سره بيان کړے دے-

ترجمه: "دَ الله تعالیٰ ډير عاقلان او لرے نظر کوُنکی بندګان داسے شته چه دَ دنيا نه ډډے ته شوی دی- او دَ فتنونه ويريږی- او دنيا ته ئے ډير په غور سره اوکتل- او په دے پوهه شول چه دا دنيا دَ ژوندون وطن او دَ پاتے کيدو ځائے نهٔ دے- هغوئ دنيا يو جوُ (اُوربشه) دَ سمندر او ګڼړلو- او دے نه دَ پورے وَتو دپاره ئے دَ نيکو اعمالو کشتئ په دے کښے واچوله-

چه دَ دنيا داحال دے څنګه چه ما بيان کړو- او څمونږه حال او څمونږه دَ پيدائش مقصد هغه دے، څنګه چه مخکښے بيان شو- نو اوس هر مسلمان، عاقل، بالغ او پوهه خلقو له ضروری او لازم دی چه هغه خپل ځان دَ دے طريقے پابند کړی. کوم چه دَ نيکانو او دَ خوښ کړے شوو خلقو طريقه او مذهب دے- او دَ عاقلانو او هوښيارو خلقو دَ طريقے تابعداری اوکړی او کوم مقصد طرفته چه ما اشاره کړے ده. دَ هغے دَ تياری او تابعدارئ پابندی اوکړی- ځکه چه نه دَ ټولو نه بهتره او دَ ټولو نه درسته او صحيح لاره، مذهب او طريقه کهٔ يوه کيدے شی نو صرف هغه لاره ده کومه چه څمونږ نبی محترم سيدالاولين والاخرين صلی الله عليه وسلم سره نسبت او تعلق لری. او دا دَ تابعدارئ سيده لار ده-

الله تعالیٰ فرمائی : په نيکئ او پرهيزګارئ کښے يو بل سره امداد کوئ- (مائده)

او صحيح او معتبر سند سره دَ رسول الله صلی الله عليه وسلم ارشاد نقل شوے دے، چه ترڅو پورے مسلمان دَ خپل مسلمان ورور په امداد کښے لګيدلے وی- نو الله تعالیٰ دَ دغه بنده مددګار جوړيږی- (مسلم، نسائی، ترمذی)

دغسے رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائی: کهٔ يو کس دَ نيکئ کار او خبره چا ته اوښودله نو ښودونکی ته هم دَ عمل کوُنکی برابر اجر او ثواب ملاويږی-
(مسلم، ابوداؤد)

رسول اکرم صلی الله عليه وسلم فرمائيلی دی : هدايت طرفته دعوت ورکوونکی ته چه څومره ثواب ورکولے کيږی، هغه هومره برابر تابعداری کوُنکی ته هم ورکولے شی. او حال دا دے چه دَ دواړو په ثواب کښے به هيڅ کمے نهٔ راځی-
(مسلم، ابوداؤد، ترمذی، نسائی)

داسے روايت بيان شوے دے چه رسول اکرم صلی الله عليه وسلم حضرت علیؓ ته

ارشاد اوکړو چه اے علیؓ! چه الله تعالیٰ ستا سو په ذریعه یوکس ته هم هدایت اوکړی نو دا ستاسو دپاره د سرواوښانو نه هم ډیر بهتر دے۔ (بخاری ومسلم)

سرهٔ اوښان د عربو په نزد ډیر قیمتی ګڼل کیدهٔ۔

د دے آیاتونو او احادیثو له مخه ما دا اراده اوکړه چه د مختصر والی سره د رسول الله صلی الله علیه وسلم د داسے صحیح احادیثو یوه مجموعه اولیکم چه لوستونکی اوکتونکی دپاره د آخرت د صفا اوهوارے لارے کار ورکړی۔ اوچه د هغے نه ورته ظاهراو باطن آداب حاصل شی۔ اودین سره د شوق او د الله پاک نه د ویرے آداب او د سالکینو د ټولو آدابو مجموعه وی۔ اوچه د پرهیزګارئ، د خوشحالئ، د ښو اخلاقو بلندی، د زړهٔ صفائی، د هغے علاج، د اندامونو حفاظت، د کوږوالی ختمول او د نیکانو خلقو د نورو مقصدونو حاصلولو دپاره په صحیح احادیثو مشتمل وی۔ ما په دے مجموعه کښے په ځان دا لازمه کړے ده او پابندی م کړے ده چه د حدیثو مشهور او د صحیح کتابونو نه واضح او صحیح سندونو والا روایتونه اولیکم۔ او ما د کتاب د بابونو شروع په قرآنی آیتونو سره کړے ده۔ او د ضرورت په وخت کښے مختصر او ښهٔ اشاراتو په ذریعه د یوے پټے معنیٰ او مقصد طرف ته لاره هم ښودلے ده۔

کله چه د حدیث په آخر کښے د "متفق علیه" لفظ راشی نو ځما مراد به د هغے نه "بخاری ومسلم" وی۔

ځما د الله تعالیٰ نه دا اُمید دے، که دا کتاب پوره کړے شی چه څوک ئے ګوری یا ئے وائی هغه د نیکئ او پرهیزګارئ په لاره تلو والاجوړ کړی۔ او د بدو نه د بچ کیدو یوه ذریعه جوړه کړی۔

دے کتاب نه چه څوک فائده اخستونکی دی، هغه وړونړو ته م خواست دے چه ما، ځما مور اوپلار، ځما اُستاذان او دوستان بلکه ټول مسلمانان دِ په خپلو دُعاګانو کښے یاد کړی۔

په الله تعالیٰ او د هغهٔ په مهربانئ ځما پوره یقین دے۔ او ځما پرے توکل دے او هم هغهٔ ته م ځان سپارلے دے۔ او الله تعالیٰ ما دپاره کافی دے۔ او هغه ځما بهتر کارساز او پشت پناهی کوونکے دے۔

نیکئ طرفته د راوستو او د بدو نه د منع کولو او بندولو طاقت بغیر د الله تعالیٰ نه هیچا کښے نشته۔ وَلَاحَوْلَ وَلَاقُوَّةَ اِلَّا بِاللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ ط

د ریاض الصّالحین پښتو مترجم د اولے حصے د مضامینو فهرست

بِسۡمِ اللّٰہِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ

رِيَاضُ الصَّالِحِين پښتو مُترجم

اوّله حصّه — باب ۱

فائده:- دا باب درے قرآنی آیتونو او دولسو احادیثو باندِ مشتمل دے-قرآنی آیتونو او احادیثو کښے چه دَ کومو کارونو او حکمونو بیان دے دَ هغے اجمالی کیفیت دَ باب دَ عنوان نه ظاهر دے او اخلاص دَ هر کار جوهر دے، هر عمل کښے طاقت اخلاص سره پیدا کیږی-او دَ دے مطلب دا دے چه هر کار صِرف دَ الله تعالیٰ دَ حُکم په ځائے راوړلو او دَ هغهٔ دَ خوشحالئ دپاره اوکړے شی-او چه دَ دے نه دَ دُنیا څهٔ خواهش پوره کول مقصد نهٔ وی او نهٔ څهٔ ښود نه مقصد وی او نهٔ شهرت مقصد وی-

حدیث نمبر ۱۲ چه هغے کښے دَ «غار واقعه» ده، مونږ ته ښائی چه دَ مُصیبت او تکلیف نازلیدو په وخت کښے الله تعالیٰ ته آواز کول او نیک اعمال وسیله جوړول دَ مُصیبت دَ ختمیدو دپاره فائده مندی-دغسے دے حدیث نه دَ مورا و پلار سره ښهٔ سلوک ساتل، ځان پاک دامن او بچ ساتل، وعده پوره کول او امانت په صحیح طریقے سره حواله کول دَ دے فضیلت بیان شوے دے-

آياتِ قرآني

بَابُ الْإِخْلَاصِ وَإِحْضَارِ النِّيَّةِ فِي جَمِيعِ الْأَعْمَالِ !

باب دے په بيان دَ اخلاص، په اعمالو، اقوالو ظاهري او باطني حالتونو کښې دَ نيت دار ومدار۔

قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی[1] :

(۱) ”وَمَآ اُمِرُوْٓا اِلَّا لِيَعْبُدُوا اللّٰهَ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ حُنَفَآءَ وَ يُقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوا الزَّكٰوةَ ، وَ ذٰلِكَ دِيْنُ الْقَيِّمَةِ ۝“

وَقَالَ تَعَالٰی[2] :

(۲) ”لَنْ يَّنَالَ اللّٰهَ لُحُوْمُهَا وَلَا دِمَآؤُهَا وَلٰكِنْ يَّنَالُهُ التَّقْوٰى مِنْكُمْ“[3] وَقَالَ تَعَالٰی[4] :

(۳) ”قُلْ اِنْ تُخْفُوْا مَا فِيْ صُدُوْرِكُمْ اَوْ تُبْدُوْهُ يَعْلَمْهُ اللّٰهُ“

الله تعالیٰ فرمائيلی دی :

(۱) اهلِ کتابو ته دَ دې نه ماسوا بل حکم نهٔ ورکړے شوے، مګر صرف دا ووچه دَ الله تعالیٰ دا سے عبادت او بندګی اوکړي، چه بندګی صرف دَ هغهٔ دپاره خاص وی۔ او دَ مونځ پابندی اوکړئ۔ او زکوٰة ورکړئ۔ او دا درسته او صحيح طريقه ده۔ (پ ۳۰، سوره بينه)

(۲) دويم ځائے کښې دَ الله تعالیٰ ارشاد دے۔ الله تعالیٰ ته نه دَ قربانئ غوښے رسی او نه وينه۔ هغهٔ ته صرف پرهيزګاری رسيږی۔ (پ ۱۷، سورهٔ حج آيت ۳۷)

(۳) بل ځائے ارشاد دے۔ اے پيغمبره! ته او وايه۔ تاسو کهٔ په زړهٔ کښے څهٔ خبره پټوئ يا ښکاره کوئ۔ الله تعالیٰ ئے هرحال کښے پيژنی۔ (پ ۳، آل عمران آيت ۲۹)

احاديث نبوی

۱۔ وَعَنْ اَمِيْرِ الْمُؤْمِنِيْنَ اَبِيْ حَفْصٍ عُمَرَ ابْنِ الْخَطَّابِ بْنِ نُفَيْلِ بْنِ عَبْدِ الْعُزّٰى ابْنِ رِيَاحِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ قُرْطِ بْنِ رَزَاحِ ابْنِ عَدِيِّ بْنِ كَعْبِ بْنِ لُؤَيِّ بْنِ غَالِبٍ الْقُرَشِيِّ الْعَدَوِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: اِنَّمَا الْاَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَاِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوٰى فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ اِلَى اللّٰهِ وَ رَسُوْلِهِ فَهِجْرَتُهُ اِلَى اللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ

۱۔ اميرالمؤمنين عمربن الخطاب بن نفيل بن عبدالعزی بن رياح بن عبدالله بن قرط بن رزاح بن عدی بن کعب بن لؤی بن غالب القرشی العدوی رضی بيان کوی، چه رسول الله صلی الله عليه وسلم نه ما دا سے فرمائيلی آوريدلی دی چه ټول عملونه نيت سره تړلی دی۔ او هريو کس ته به هغه څهٔ ملاويږی چه دَ څهٔ نيت ئے کړے وی۔ پس کهٔ الله او رسول طرف ته ئے هجرت کړے وی نو دغه هجرت به ئے خاص دَ الله او دَ هغهٔ رسول طرفته شمار کولے شی۔ او کهٔ څهٔ دنياوی مقصد دپارهٔ ئے هجرت کړے وی، يا ئے دَ يو ښځے سره دَ نکاح کولو دپاره هجرت کړے وی، نو دَ هغهٔ

---

[1] سورة البينة آية ۵ [2] ای مائلين عن جميع الاديان الی دين الاسلام۔ وذلك دين القيمة“ ای الملة المستقيمه [3] سورة الحج آية ۳۷ [4] كان اهل الجاهلية يلطخون البيت بدماء البدن فارا د المسلمون ان يفعلوا ذلك فنزلت هذه الآية۔ والمعنى والله اعلم لن يصل اليه سبحانه الا ما اريد به وجه الله تعالی فيقبله ويثيب عليه۔ [5] سورة آل عمران آية ۲۹

وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، اَوِامْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهِجْرَتُهُ اِلَى مَا هَاجَرَ اِلَيْهِ مُتَّفَقٌ عَلَى صِحَّتِهِ: رَوَاهُ اِمَامَا الْمُحَدِّثِيْنَ اَبُوْعَبْدِاللهِ مُحَمَّدُ بْنُ اِسْمَاعِيْلَ بْنِ اِبْرَاهِيْمَ ابْنِ الْمُغِيْرَةِ بْنِ بَرْدِزْبَهَ الْجُعْفِيُّ الْبُخَارِيُّ، وَاَبُوالْحُسَيْنِ مُسْلِمُ بْنُ الْحَجَّاجِ ابْنِ مُسْلِمِ الْقُشَيْرِيُّ النَّيْسَابُوْرِيُّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا فِيْ كِتَابَيْهِمَا اللَّذَيْنِ هُمَا اَصَحُّ الْكُتُبِ الْمُصَنَّفَةِ۔

هجرت به هم هغه طرفته وی چه دَکوم شي نیت ئے کړے وی۔ دَ دے حدیث په صحیح والی دَ بخاری او مسلم اتفاق دے۔ او دَ حدیث دواړو اماما نو یعنی ابوعبدالله محمد بن اسماعیل بن ابراهیم بن مغیره بن بَردِزبه جعفی بخاری۔ او ابوالحسین مسلم بن حجاج قشیری نیشاپوری رحمهما الله په خپلو کتابونو کښے دا روایت بیان کړے دے۔ دا دواړه کتابونه دَ قرآن نه پس دَ ټولو نه صحیح کتابونه دی۔

۲- وَعَنْ اُمِّ الْمُؤْمِنِيْنَ اُمِّ عَبْدِاللهِ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "يَغْزُوْ جَيْشٌ الْكَعْبَةَ فَاِذَا كَانُوْا بِبَيْدَاءَ[2] مِنَ الْاَرْضِ يُخْسَفُ بِاَوَّلِهِمْ وَاٰخِرِهِمْ قَالَتْ قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللهِ! كَيْفَ يُخْسَفُ بِاَوَّلِهِمْ وَاٰخِرِهِمْ وَفِيْهِمْ اَسْوَاقُهُمْ[3] وَمَنْ لَيْسَ مِنْهُمْ؟ قَالَ: يُخْسَفُ بِاَوَّلِهِمْ وَاٰخِرِهِمْ ثُمَّ يُبْعَثُوْنَ عَلَى نِيَّاتِهِمْ". مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، هٰذَا لَفْظُ الْبُخَارِيِّ۔ (بخاری و مسلم)

۲- ام المؤمنین اُم عبدالله، حضرت عائشه صدیقه رض ارشاد فرمائی: چه رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد فرمائیلے دے۔ چه کعبے والوسره دَ جنګ دپاره به په هغوئ باندِ یو لښکر حمله کوی۔ هغه لښکر چه کله هوارے زمکے ته راورسیږی، نو دَ هغوئ دَ یو سر نه تر آخره پورے به هر یو کس لره زمکه را کاږی۔ عائشه صدیقه رض فرمائی چه ما تپوس او کړو یا رسول الله! دا ټول به ولے زمکه را کاږی؟ په دے کښے خو به دا سے خلق هم وی چه هغوئ به په زور راوستلے شوی وی۔ او هغه خلق به هم وی چه په هغه خلقو کښے به نهٔ وی؟ نبی کریم صلی الله علیه وسلم او فرمائیل چه دغه لښکر خو به په دغه وخت کښے ټول په ټوله غرق کړے شي، بیا به دَ قیامت په ورځ دَ خپلو خپلو نیتونو مطابق او چتولے شي۔ دَ دے روایت دا الفاظ دَ بخاری دی۔

۳- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "لَا هِجْرَةَ بَعْدَ الْفَتْحِ، وَلٰكِنْ جِهَادٌ وَنِيَّةٌ، وَاِذَا اسْتُنْفِرْتُمْ فَانْفِرُوْا" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ۔

وَمَعْنَاهُ لَا هِجْرَةَ مِنْ مَكَّةَ لِاَنَّهَا صَارَتْ دَارَ اِسْلَامٍ،

۳- حضرت عائشه رضی الله عنها بیان کوی۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم او فرمائیل، چه دَ مکے دَ فتحے نه پس دَ هجرت کولو حکم باقے نهٔ شو۔ البته دَ جهاد نیت په خپل حال باقي پاتے شو۔ نو چه کله تاسو دَ جهاد دپاره راوبللے شئ۔ نو اوځئ۔ (بخاری و مسلم)

امام نووی دَ حدیث دَ تشریح په طور وئیلی دی، چه دَ مکے نه دَ هجرت کولو حکم ځکه باقي پاتے نهٔ شو چه اوس مکه دارالاسلام شو۔ او ان شاء الله تر قیامته به وی۔

[1] ای یتزوجها [2] البیداء: ارض ملساء لا شئ فیها [3] اسواقهم "بالسین المهملة والقاف" ای اهل اسواقهم والسوقة منهم: دفی الحدیث ان من کثر سواد قوم فی المعصیة مختارًا: ان العقوبة تلحقه وفیه التحذیر من مصاحبة العصاة واهل الظلم، وان الاعمال تعتبر بینة العامل ۱۲

۴- وَعَنْ اَبِیْ عَبْدِ اللّٰهِ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ الْاَنْصَارِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: کُنَّا مَعَ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِیْ غَزَاةٍ فَقَالَ: "اِنَّ بِالْمَدِیْنَةِ لَرِجَالًا مَا سِرْتُمْ سَیْرًا وَلَا قَطَعْتُمْ وَادِیًا اِلَّا کَانُوْا مَعَکُمْ حَبَسَهُمُ الْمَرَضُ، وَفِیْ رِوَایَةٍ: "اِلَّا شَرِکُوْکُمْ فِی الْاَجْرِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ، وَرَوَاهُ الْبُخَارِیُّ عَنْ اَنَسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: رَجَعْنَا مِنْ غَزْوَةِ تَبُوْکَ مَعَ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: اِنَّ اَقْوَامًا خَلْفَنَا[1] بِالْمَدِیْنَةِ مَا سَلَکْنَا شِعْبًا وَلَا وَادِیًا اِلَّا وَهُمْ مَعَنَا، حَبَسَهُمُ الْعُذْرُ۔

۴- حضرت ابو عبد الله جابر بن عبد الله انصاری رض روایت کوی، چه مونږ په یو جنګ کښې د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره وو. نو یو ځل ئې ارشاد اوفرمائیلو چه مدینه کښې څه خلق داسې شته دے، چه کوم ځائے ته تاسو سفر کوئ، او څومره سفر او مزل کوئ هغوئ تاسو سره په هغ کښې برابر شریک دی. هغوئ د مرضونو او د عذرونو په وجه بند شوی دی۔

بل روایت کښې راغلی دی چه هغوئ په ثوابونو کښې تاسو سره شریک دی. امام بخاریؒ د حضرت انسؓ نه دا حدیث داسې بیان کړے دے. چه کله مونږ د جنګ تبوک نه د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره واپس راتلو نو ارشاد ئے اوفرمائیلو، چه مدینه کښې څه داسې خلق څمونږ نه پاتے شوی دی، چه نه مونږ سره په دے سفر کښې شریک شوی دی، او نه ئے څه حصه مزل کړے دے. لیکن مونږ سره دی. د څه عذرونو د وجے نه مونږ سره د تلو نه بند شوی دی۔

۵- وَعَنْ اَبِیْ یَزِیْدَ مَعْنِ بْنِ یَزِیْدَ ابْنِ الْاَخْنَسِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَهُوَ وَاَبُوْهُ وَجَدُّهٗ صَحَابِیُّوْنَ، قَالَ: کَانَ اَبِیْ یَزِیْدُ اَخْرَجَ دَنَانِیْرَ یَتَصَدَّقُ بِهَا فَوَضَعَهَا عِنْدَ رَجُلٍ فِی الْمَسْجِدِ فَجِئْتُ فَاَخَذْتُهَا فَاَتَیْتُهٗ بِهَا، فَقَالَ: وَاللّٰهِ مَا اِیَّاکَ اَرَدْتُّ، فَخَاصَمْتُهٗ اِلٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: "لَکَ مَا نَوَیْتَ یَا یَزِیْدُ وَلَکَ مَا اَخَذْتَ یَا مَعْنُ" رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ۔

۵- حضرت ابی یزید معن بن یزید بن اخنس رضی الله عنهم روایت کوی (پلار، څوئے او نیکه درے واړه صحابهؓ دی) چه څما پلار د خیر خیرات په نیت څه اشرفئ اوویستلے، او ورکولو د پاره ئے جومات کښې یو کس ته وسپارلے چه یو حقدار ته ئے ورکړی. هغه اشرفئ م د هغه سړی نه واخستلے او پلار ته م راوړے. پلار م اووئیل قسم دے ما په تا باندِ د دے رقم اخستو اراده نه وه کړے. مونږ خپله جګړه واخسته او د نبی علیه السلام په خدمت کښې حاضر شو نو هغوئ اوفرمائیل، اے یزیدؓ! تا ته ستا د نیت موافق ثواب ملاؤ شو. او اے معنؓ! تا چه څه واخستل هغه ستا دی۔

۶- وَعَنْ اَبِیْ اِسْحَاقَ سَعْدِ بْنِ اَبِیْ وَقَّاصٍ مَالِکِ بْنِ اُهَیْبِ بْنِ عَبْدِ مَنَافِ بْنِ زُهْرَةَ بْنِ کِلَابِ بْنِ مُرَّةَ بْنِ کَعْبِ بْنِ لُؤَیِّ الْقُرَشِیِّ الزُّهْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ، اَحَدِ الْعَشَرَةِ الْمَشْهُوْدِ

۶- حضرت ابو اسحاق سعد بن ابی وقاص، مالک بن اهیب بن عبد مناف بن زهرة بن کلاب بن مرة بن کعب بن لؤی القرشی الزهری یعنی (د عشره مبشره رضی الله عنهم نه یو کس دے) فرمائی. چه د حج وداع په موقعه باندِ زهٔ بیمار شوم - نبی صلی الله علیه وسلم څما د بیماری

(جاری)

[1] خلفنا " بسکون اللام " ای وراءنا. او بتشدید اللام من التخلیف، والشعب " بکسر الشین المعجمة الطریق فی الجبل: و " الوادی " : الموضع الذی یسیل فیه الماء،

لَهُمْ بِالْجَنَّةِ، رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ. قَالَ:
"جَاءَنِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
يَعُوْدُنِيْ عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ مِنْ وَجَعٍ
اشْتَدَّ بِيْ فَقُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ إِنِّيْ
قَدْ بَلَغَ بِيْ مِنَ الْوَجَعِ مَا تَرٰى وَأَنَا
ذُوْ مَالٍ وَلَا يَرِثُنِيْ إِلَّا ابْنَةٌ لِّيْ
أَفَأَتَصَدَّقُ بِثُلُثَيْ مَالِيْ؟ قَالَ: لَا،
قُلْتُ: فَالشَّطْرُ[1] يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ؟ فَقَالَ
لَا، قُلْتُ: فَالثُّلُثُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ؟ قَالَ
الثُّلُثُ وَالثُّلُثُ كَثِيْرٌ. أَوْ كَبِيْرٌ. إِنَّكَ
أَنْ تَذَرَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِّنْ
أَنْ تَذَرَهُمْ عَالَةً[2] يَتَكَفَّفُوْنَ النَّاسَ
وَإِنَّكَ لَنْ تُنْفِقَ نَفَقَةً تَبْتَغِيْ بِهَا
وَجْهَ اللّٰهِ إِلَّا أُجِرْتَ عَلَيْهَا حَتّٰى مَا
تَجْعَلُ فِيْ امْرَأَتِكَ[3] قَالَ فَقُلْتُ: يَا رَسُوْلَ
اللّٰهِ أُخَلَّفُ بَعْدَ أَصْحَابِيْ؟ قَالَ إِنَّكَ
لَنْ تُخَلَّفَ فَتَعْمَلَ عَمَلًا تَبْتَغِيْ بِهِ
وَجْهَ اللّٰهِ إِلَّا ازْدَدْتَّ بِهِ دَرَجَةً وَ
رِفْعَةً، وَلَعَلَّكَ أَنْ تُخَلَّفَ حَتّٰى يَنْتَفِعَ
بِكَ أَقْوَامٌ وَّيُضَرَّ بِكَ اٰخَرُوْنَ اَللّٰهُمَّ
أَمْضِ لِأَصْحَابِيْ هِجْرَتَهُمْ وَلَا تَرُدَّهُمْ
عَلٰى أَعْقَابِهِمْ، لٰكِنِ الْبَائِسُ سَعْدُ بْنُ
خَوْلَةَ" يَرْثِيْ لَهُ[4] رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى
اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ مَاتَ بِمَكَّةَ
مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

تپوس له راغے. نوما عرض اوکړو چه یارسول الله! پهما چه کوم مرض کوم انداز کښے دے تاسو ته ښهٔ معلوم دے، ماسره مال ډیر دے. او میراث خوړم صرف یوه لور ده. آیا زهٔ په دریو حصو د مال کښے دوه حصے مال خیرات کولے شم؟ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه نه. ما عرض اوکړو چه نیم مال خیرات کولے شم؟ هغوی ارشاد اوفرمائیلو چه نه. ما اوویل چه دریمه حصه؟ نبی کریم صلے الله علیه وسلم اوفرمائیل، سعدؓ! دریمه حصه هم ډیره ده. ستا د پاره دا بهتره ده چه اولاد مالداره حالت کښے پریږدے. او دے نه غوره ده چه نادار او غریب ئے پریږدے. چه د خلقو وړاندې ئے لاسونه خواره کړی وی. د الله پاک د خوشحالئ د پاره چه کوم خرچ کوئے تر دے پورے چه خپلے بی بی ته په خُلهٔ کښے نوړئی ورکوئ. د هغے ثواب به هم الله تعالیٰ درکوی. ما عرض اوکړو: یارسول الله! ولے زهٔ به د خپلو ملګرو نه وروسته پاتے کیږم؟ نبی صلے الله علیه وسلم اوفرمائیل نه. تهٔ به وروستو نهٔ پاتے کیږے. د الله تعالیٰ د رضا کولو د پاره به تهٔ داسے کار کوے. چه د هغے په وجه به الله تعالیٰ ستا درجه نوره هم اوچته کړی. او امید دے چه تهٔ به ژوندے ئے. او مسلمانان به تانه څهٔ فائده واخلی. او څهٔ کافر ته به ستانه نقصان اورسی. اے الله! زما د صحابو هجرت آخر پورے پوره اوفرمائے. او په خپلو پوندو ئے واپس نهٔ کړے. لیکن سعد بن خولهؓ غریب قابل د رحم دے. د رسول الله صلے الله علیه وسلم په هغهٔ زړهٔ خوږ شو. ځکه چه دے په مکه کښے مړ شو - (بخاری ومسلم)

۷- وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ
بْنِ صَخْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ
رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
إِنَّ اللّٰهَ لَا يَنْظُرُ إِلٰى أَجْسَامِكُمْ. وَلَا
إِلٰى صُوَرِكُمْ، وَلٰكِنْ يَنْظُرُ إِلٰى قُلُوْبِكُمْ
رَوَاهُ مُسْلِمٌ -

۷- حضرت ابوهریره عبدالرحمٰن بن صخرؓ روایت کړے دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد اوفرمائیلو، چه الله ستاسو بدنونو او مخونو ته نهٔ ګوری، بلکه هغه ستاسو زړونو ته ګوری....

[1] "فالشطر" بالنصب والرفع: ای النصف. [2] "عالة" ای فقراء. "ویتکففون الناس" ای یمدون الیهم ایدیهم بالسؤال.
[3] ای فی فمها و "اخلف" بضم الهمزة وفتح اللام المشددة: ای أ أخلف فی مکة بعد اصحابی وانصرافهم معك؟ [4] ای یرق ویترحم له صلی الله علیه وسلم.

۸- وَعَنْ اَبِیْ مُوْسٰی عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ قَیْسٍ الْاَشْعَرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سُئِلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الرَّجُلِ یُقَاتِلُ شُجَاعَةً وَیُقَاتِلُ حَمِیَّةً[1] وَیُقَاتِلُ رِیَاءً اَیُّ ذٰلِكَ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ؟ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ "مَنْ قَاتَلَ لِتَكُوْنَ كَلِمَةُ اللّٰهِ[2] هِیَ الْعُلْیَا فَهُوَ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ" مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ۔

۸- حضرت ابوموسیٰ عبدالله بن قیس اشعری رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم نه د هغه سړی په باره کښے تپوس اوکړے شو. کوم چه د خپلے بهادرئ ښودلو دپاره یا ننګ او شرم دپاره یا ځان ښودلو دپاره جنګ جګړه کوی. چه په دے کښے کوم یو جهاد دے د الله په لاره کښے. رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد اوفرمائیلو چه د الله د کلمے اوچتولو دپاره چه کوم جهاد کولے شی. اصل کښے هم دغه د الله په لاره کښے جهاد کول دی. (بخاری ومسلم)

۹- وَعَنْ اَبِیْ بَكْرَةَ نُفَیْعِ بْنِ الْحَارِثِ الثَّقَفِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اِذَا الْتَقَی الْمُسْلِمَانِ بِسَیْفَیْهِمَا فَالْقَاتِلُ وَالْمَقْتُوْلُ فِی النَّارِ" قُلْتُ: یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ هٰذَا الْقَاتِلُ فَمَا بَالُ الْمَقْتُوْلِ؟ قَالَ: اِنَّهٗ كَانَ حَرِیْصًا عَلٰی قَتْلِ صَاحِبِهٖ" مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ۔

۹- حضرت ابوبکر نُفیع بن حارث ثقفی رض روایت کوی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد فرمائیلے دے. کله چه دوه مسلمانان خپل مینځ کښے تورے د جنګ دپاره راواباسی نو قاتل او مقتول دواړه دوزخیان دی. ما عرض اوکړو یا رسول الله! قاتل دوزخی دے. صرف دا زم پوهه کښے راغلل. مګر مقتول ولے دوزخی دے؟ رسول الله صلے الله علیه وسلم اوفرمائیل. مقتول هم هغهٔ لره وژل غوښتل. کهٔ د مقتول وس رسیدلے وے، نو هغهٔ بانډے (ګزار) کولو. (بخاری ومسلم)

۱۰- وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةُ الرَّجُلِ فِیْ جَمَاعَةٍ تَزِیْدُ عَلٰی صَلَاتِهٖ فِیْ سُوْقِهٖ وَبَیْتِهٖ بِضْعًا[3] وَّعِشْرِیْنَ دَرَجَةً وَذٰلِكَ اَنَّ اَحَدَهُمْ اِذَا تَوَضَّاَ فَاَحْسَنَ الْوُضُوْءَ، ثُمَّ اَتَی الْمَسْجِدَ لَا یُرِیْدُ اِلَّا الصَّلٰوةَ، لَا یَنْهَزُهٗ اِلَّا الصَّلٰوةُ لَمْ یَخْطُ خُطْوَةً اِلَّا رُفِعَ لَهٗ بِهَا دَرَجَةٌ وَحُطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِیْئَةٌ حَتّٰی یَدْخُلَ الْمَسْجِدَ فَاِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ كَانَ فِی الصَّلٰوةِ مَا

۱۰- حضرت ابوهریرة رضی الله عنه فرمائی چه رسول الله صلے الله علیه وسلم ارشاد فرمائیلے دے. چه د جمعے سره د مونځ کولو ثواب د کور او د بازار د مانځهٔ نه پنځویشت[25] درجے زیات دے ځکه چه کوم کس په ښهٔ شان ښره اودس اوکړی. او د کور نه د مانځهٔ په اراده جومات له لاړ شی. او څهٔ بل څهٔ ئے مقصد نهٔ وی. نو جومات ته رسیدو پورے ئے په هر یو قدم بانډے یوه یوه درجه اوچتیږی او یوه ګناه ئے معاف کیږی. او کله چه جومات ته اورسی او د مانځهٔ په انتظار کښے کینی نو دا ناسته ئے هم د مانځهٔ په حکم کښے ده. او څومره وخته پورے چه مونځ ګذار اودس کښے وی، او بل چا ته ئے څهٔ ضرر نهٔ

[1] حمية بتشديد الياء التحية: اى انفقة وغيرة ومحاماة عن عشيرة [2] كلمة الله: اى دين الاسلام. وفى الحديث بيان ان الاعمال انما تحتسب بالنيات الصالحة وان الفضل الوارد فى المجاهدين يختص بمن يقاتل لاعلاء كلمة الله تعالى. [3] البضع بكسر الباء و فتحها من الثلاثة الى العشرة.

كَانَتِ الصَّلٰوةُ هِيَ تَحْبِسُهٗ وَالْمَلٰٓئِكَةُ يُصَلُّوْنَ عَلٰى اَحَدِكُمْ مَا دَامَ فِيْ مَجْلِسِهِ الَّذِيْ صَلّٰى فِيْهِ يَقُوْلُوْنَ: اَللّٰهُمَّ ارْحَمْهُ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَهٗ اَللّٰهُمَّ تُبْ عَلَيْهِ مَا لَمْ يُؤْذِ فِيْهِ، مَا لَمْ يُحْدِثْ فِيْهِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ۔

وَهٰذَا لَفْظُ مُسْلِمٍ وَقَوْلُهٗ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "يَنْهَزُهٗ هُوَ، بِفَتْحِ الْيَاءِ وَالْهَاءِ وَبِالزَّاىِ: اَيْ يُخْرِجُهٗ وَيُنْهِضُهٗ۔

وی رسولے او په خپل ځائے ناست وی، هغه پورے ورله فرښتے هم د بخښش دُعا گانے کوی۔ هغه فرښتے وائی، اے الله! په دغه کس رحم اوکړه۔ په مهربانئ ورته توجه اوکړه، گناه ورته معاف کړه تر هغه وخته پورے چه څوک بے ځایه تنگ نهٔ کړی او چه اودس مات نهٔ کړی۔

(بخاری ومسلم)

د دے روایت الفاظ د مسلم شریف دی۔ او نبی کریم صلے الله علیه وسلم "يَنْهَزُهٗ" حرف او وایهٔ، د هغه معنٰی ده "هغه نهٔ اوباسی" "او هغه نهٔ اودروی"۔

۱۱- وَعَنْ اَبِي الْعَبَّاسِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَبَّاسِ ابْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْمَا يَرْوِيْ عَنْ رَبِّهٖ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى قَالَ: اِنَّ اللّٰهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ ثُمَّ بَيَّنَ ذٰلِكَ: فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى عِنْدَهٗ حَسَنَةً كَامِلَةً وَاِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللّٰهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ اِلٰى سَبْعِمِائَةِ ضِعْفٍ اِلٰى اَضْعَافٍ كَثِيْرَةٍ وَاِنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللّٰهُ تَعَالٰى عِنْدَهٗ حَسَنَةً كَامِلَةً، وَاِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللّٰهُ سَيِّئَةً وَّاحِدَةً، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ۔

۱۱- حضرت ابو العباس عبد الله بن عباسؓ فرمائی: چه رسول الله صلے الله علیه وسلم د الله نه روایت کوی۔ یعنی حدیث قدسی دے۔ چه الله تعالیٰ ښهٔ او بدکارونه مقرر کړی دی۔ او د هر یو کار درجه ئے په ښکاره ډول سره بیان کړے ده۔ نو کهٔ یو کس صرف د نیکئ اراده کړی وی، او عمل ئے پرے نهٔ وی کړے۔ بیا هم الله تعالیٰ د یوے پورهٔ نیکئ ثواب ورکوی۔ او کهٔ د ارادے نه پس ئے په هغه نیکئ عمل کړے وی نو د لسو نیکو برابر ثواب به ورته ورکولے شی۔ او دا ثواب او اوهٔ سوه درجے بلکه د دے نه هم زیات ورکولے شی۔

او کهٔ د بدکار اراده ئے کړے وی، مگر عمل ئے پرے نهٔ دے کړے۔ نو الله تعالیٰ په هغے باندِ هم یوه نیکی ثواب لیکی۔ او کهٔ د ارادے نه پس ئے په هغه بدئ باندِ عمل اوکړو نو یوه بدی ئے لیکلے شی۔

(بخاری ومسلم)

۱۲- وَعَنْ اَبِيْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: اِنْطَلَقَ ثَلَاثَةُ نَفَرٍ مِمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ حَتّٰى اٰوَاهُمُ الْمَبِيْتُ اِلٰى غَارٍ فَدَخَلُوْهُ فَانْحَدَرَتْ صَخْرَةٌ مِنَ الْجَبَلِ فَسَدَّتْ عَلَيْهِمُ الْغَارَ۔ فَقَالُوْا: اِنَّهٗ لَا يُنْجِيْكُمْ

۱۲- حضرت ابی عبد الرحمٰن عبد الله بن عمر بن الخطاب رضی الله عنهما روایت کوی۔ چه ما د نبی کریم صلی الله علیه وسلم نه دا سے فرمائیل اوریدلی دی۔

چه تیر شوی اُمتونو کښے دیوامت نه درے کسان په سفر باندِ روان وو۔ ناگهانه سخت باران راگیر کړل۔ د هغه نه د بچ کیدو د پاره یو غار ته ننوتل چه شپه تیره کړی۔ یو وزن دار گټ د غار خُلے ته را اوخوځیدلو او د غار خُلهٔ ئے بنده کړه۔ بلکه غار نه د وتلو لار هم بنده شوه۔ هغوئی

مِنْ هٰذِهِ الصَّخْرَةِ اِلَّا اَنْ تَدْعُوا اللّٰهَ تَعَالٰی بِصَالِحِ اَعْمَالِكُمْ: قَالَ رَجُلٌ مِّنْهُمْ: اَللّٰهُمَّ كَانَ لِیْ اَبَوَانِ شَيْخَانِ كَبِيْرَانِ وَكُنْتُ لَا اُغْبِقُ[1] قَبْلَهُمَا اَهْلًا وَلَا مَالًا فَنَاٰی بِیْ طَلَبُ الشَّجَرِ يَوْمًا فَلَمْ اُرِحْ[2] عَلَيْهِمَا حَتّٰی نَامَا فَحَلَبْتُ لَهُمَا غَبُوْقَهُمَا فَوَجَدْتُّهُمَا نَائِمَيْنِ، فَكَرِهْتُ اَنْ اُوْقِظَهُمَا وَاَنْ اَغْبِقَ قَبْلَهُمَا اَهْلًا اَوْ مَالًا، فَلَبِثْتُ وَالْقَدَحُ عَلٰی يَدَیَّ. اَنْتَظِرُ اسْتِيْقَاظَهُمَا حَتّٰی بَرَقَ الْفَجْرُ[3] وَالصِّبْيَةُ يَتَضَاغَوْنَ عِنْدَ قَدَمَیَّ[4] فَاسْتَيْقَظَا فَشَرِبَا غَبُوْقَهُمَا: اَللّٰهُمَّ اِنْ كُنْتُ فَعَلْتُ ذٰلِكَ ابْتِغَآءَ وَجْهِكَ فَفَرِّجْ عَنَّا مَا نَحْنُ فِيْهِ مِنْ هٰذِهِ الصَّخْرَةِ فَانْفَرَجَتْ شَيْئًا لَا يَسْتَطِيْعُوْنَ الْخُرُوْجَ مِنْهُ: قَالَ الْاٰخَرُ: اَللّٰهُمَّ اِنَّهٗ كَانَتْ لِیْ ابْنَةُ عَمٍّ كَانَتْ اَحَبَّ النَّاسِ اِلَیَّ وَفِیْ رِوَايَةٍ: كُنْتُ اُحِبُّهَا كَاَشَدِّ مَا يُحِبُّ الرِّجَالُ النِّسَآءَ فَاَرَدْتُّهَا عَلٰی نَفْسِهَا[5] فَامْتَنَعَتْ مِنِّیْ حَتّٰی اَلَمَّتْ بِهَا سَنَةٌ مِّنَ السِّنِيْنَ[6] فَجَاءَتْنِیْ فَاَعْطَيْتُهَا عِشْرِيْنَ وَمِائَةَ دِيْنَارٍ عَلٰی اَنْ تُخَلِّیَ بَيْنِیْ وَبَيْنَ نَفْسِهَا فَفَعَلَتْ، حَتّٰی اِذَا قَدَرْتُ عَلَيْهَا "وَفِیْ رِوَايَةٍ:" فَلَمَّا قَعَدْتُّ بَيْنَ رِجْلَيْهَا قَالَتْ: اِتَّقِ اللّٰهَ وَلَا تَفُضَّ الْخَاتَمَ[7] اِلَّا بِحَقِّهٖ فَانْصَرَفْتُ عَنْهَا وَهِیَ اَحَبُّ النَّاسِ اِلَیَّ وَتَرَكْتُ

چه داحال اوليدلو نو وے وئيل چه دَ دے ځائے نه دَ وتلو صورت اوطريقه دا ده چه دَخپلو خپلو نيکو عملونو په واسطه دَ الله نه دُعا اوغواړئ. کنی وتل مشکل دی.

په دوئ کښے يو کس اووئيل. چه اے الله! ځما مور اوپلار ډير کمزوری وو. ځما عادت دا وو چه ما به هغوئ دواړو ته دَخپل اهل وعيال، خادمانو، غلامانو نه مخکښے پئ (شودهٔ) ورکول. هغوئ به اوڅکل. بيا به م اهل و عيال ته ورکول. يو وارے دَ لرګو راوړلو دپاره ډير لرے لاړم، اوپه وخت کور ته اونهٔ رسيدم، چه واپس راورسيدم نا وخته شوے وو. نو هغوئ اوده شوی وو. ما مناسب اونهٔ ګنړله چه دَخوبه ئے پاځوم. او يائے مخکښے خپل اهل وعيال وغيره ته ورکړم. اوحال داوو چه ماشومان دَ اوږے نه ځما په پښو کښے پريوتل ژړهٔ دَ پيئو پياله په لاس تموله شپه دَ هغوئ دَ کټ سرته ولاړ ووم. چه په خپله دَ خوب نه راپاڅی او په هغوئ پئ اوڅکوم. نو سحر وختی بيدار شول او پئ م پرے اوڅکول. نو اے الله! کهٔ دا عمل م ستا دَ رضا دپاره کړے وی. نو دَ دے عمل په برکت سره مونږ ته لاره فراخه کړے. اودَ دے کټ دَ مصيبت نه مونږ خلاص کړے. نو کټ لږ غوندِ لرے کړے شو. مګر دَ وتلو لاړ پکښے نهٔ وه.

دوئم کس اووئيل چه اے الله! ځما دَ تره يوه لور وه چه هغه ماته دَ ټولو خلقونه زياته ګرانه وه. اويو روايت کښے راځی چه ځما دَ هغے سره دومره زياته مينه وه څومره چه دَ يو کس دَ ښځے سره کيدے شی. زهٔ هغے سره دَ ملاويدو دپاره ډير نږدے نږدے کيدم، مګر هغے به هميشه انکار کولو. په دے کلونه تير شول چه يو کال مونږ سخت قحط کښے ګير شو. نو دے وخت کښے هغه ځما خواله راغله چه دَ

[1] لا اغبق بفتح الهمزة وسكون الغين المعجمة وضم الباء الموحدة وكسرها اى لا اقدم فى الشرب قبلهما اهلا ولا مالا من رفيق وخادم والغبوق شرب العشى [2] ارح بضم الهمزة وكسر الحراء اى ارجع [3] اى ظهر ضوؤه [4] يتضاغون بالضاد والغين المعجمتين يصيحون من الجوع،
[5] فاردتها على نفسها كذا فى نسخة و فى اخرى "فراودتها": اى طلبت منها ما يطلب الرجل من زوجه [6] اى نزلت بها سنة من السنين المجدبة [7] كناية عن الفرج وعذرة البكارة والمعنى لا تزل عفا فى الا بالزواج

الذَّهَبَ الَّذِيْ اَعْطَيْتُهَا : اَللّٰهُمَّ اِنْ كُنْتُ فَعَلْتُ ذٰلِكَ ابْتِغَآءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ عَنَّا مَا نَحْنُ فِيْهِ فَانْفَرَجَتِ الصَّخْرَةُ غَيْرَ اَنَّهُمْ لَا يَسْتَطِيْعُوْنَ الْخُرُوْجَ مِنْهَا. وَقَالَ الثَّالِثُ اَللّٰهُمَّ اسْتَاْجَرْتُ اُجَرَاءَ وَاَعْطَيْتُهُمْ اَجْرَهُمْ غَيْرَ رَجُلٍ وَاحِدٍ تَرَكَ الَّذِيْ لَهٗ وَ ذَهَبَ، فَثَمَّرْتُ اَجْرَهٗ حَتّٰى كَثُرَتْ مِنْهُ الْاَمْوَالُ فَجَآءَنِيْ بَعْدَ حِيْنٍ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللّٰهِ اَدِّ اِلَيَّ اَجْرِيْ فَقُلْتُ: كُلُّ مَا تَرٰى مِنْ اَجْرِكَ : مِنَ الْاِبِلِ وَالْبَقَرِ وَالْغَنَمِ وَالرَّقِيْقِ، فَقَالَ يَا عَبْدَ اللّٰهِ لَا تَسْتَهْزِئْ بِيْ : فَقُلْتُ لَا اَسْتَهْزِئُ بِكَ، فَاَخَذَهٗ كُلَّهٗ فَاسْتَاقَهٗ فَلَمْ يَتْرُكْ مِنْهُ شَيْئًا اَللّٰهُمَّ اِنْ كُنْتُ فَعَلْتُ ذٰلِكَ ابْتِغَآءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ عَنَّا مَا نَحْنُ فِيْهِ، فَانْفَرَجَتِ الصَّخْرَةُ فَخَرَجُوْا يَمْشُوْنَ [۱]".

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

هغې په دې قحط کښې امداد اوکړم نو ما دَ ملاويدو شرط کيخودلو او يو سل او شل [۲۰] اشرفۍ م ورکړې. او دا شرط ئې اومنلو. کله چه ما په خپل قابو کښې را وستله. او يو روايت کښې راځي چه کله دَ کوروالي دپاره زۀ دَ هغې دَ دواړو خپو ترمينځ کيناستم. نو هغې اووئيل، چه دَ الله نه اوويرېږه. او په ناجائزه سره ځما عزت مۀ خرابوه. دا خبره م چه واوريده. نو فورًا پاڅيدم او حال دا دے چه ځما ور سره سخت محبت وو. او کوم رقم چه م ورکړے وو هغه م ترې هم واپس وانخست. او دَ دغه غلط حرکت نه هم منع شوم. نو اے الله! که ما دا عمل ستا دَ رضا دپاره کړے وی نو دَ دے عمل په وجه مونږ ته دَ دے مُصيبت نه خلاصے راکړه. نو هغه کټ نور هم لږ بيرته شو. مګر هغوئ بيا هم وتلے نۀ شو.

دريم کس اووئيل : چه اے الله : ما څو مزدوران دَ کار دپاره راوستلی وو. دَ کار پوره کولو نه پس ما مزدوری ورکړه. مګر په دوئ کښې يو مزدور بغير دَ مزدورئ اخستلو نه لاړو. ما دَ هغۀ په رقم تجارت شروع کړو. او په دغه تجارت سره ما ته ډير مال جمع شو. ډيره موده پس هغه سړے خپلې مزدورئ غوښتلو پسے واپس راغے. خپله مزدوری ئے اوغوښتله، ما هغۀ ته اووئيل چه دا څومره مال او سامان چه تا ته ښکاری دا ټول ستا مزدوری ده. دا اوښان. غواګانې، ګډے، چيلئ او غلامان هم ټول ستا دی. هغه سړی اووئيل دَ الله بنده! ما سره ټوقې مۀ کوه. ما ته خپله مزدوری راکړه. ما ور ته اووئيل ټوقې م نۀ دی کړی. حقيقت دا دے چه دا هرڅۀ ستا دی (ما ستا په مزدورئ تجارت اوکړو. او دا مال وغيره دَ هغې ګټه ده) بس هغه سړے. ټول مال وغيره سره روان شو او لاړو. او يو څيز ئے هم پرے نښودو. نو اے الله! ځما دا ټول عمل ستا دَ رضا دپاره وو. دَ دے عمل په برکت سره مونږ دَ دے مُصيبت نه خلاص کړې. نو هغه کټ دَ غار دَ خُلې نه لرے شو او هغوئ په خپله لار روان شول..

(۱ بخاري و مسلم)

باب ۲

فائده :- باب دَ توبے په درے آياتونو دَ قرآن او دولس [۱۲] احاديثو باندِ مشتمل دے. دَ توبے لغوی معنیٰ ده رجوع کول. شريعت کښې توبه هغې ته وائی چه په مخکښې ګناهو نو پښيمان شی. معافی اوغواړی. او راتلونکې وخت کښې دَ ګناه نه دَ بچ کيدلو او ځان ساتلو کلکه اراده اوکړی. او توبه دے ته نۀ وائی چه ژبے سره وائی چه توبه. او بيا هم دَ ګناه نه نۀ منع کيږی. دا توبے سره يو قسم ټوقے کول دی.

[۱] وفی الحديث الدعاء عند الكرب والتوسل بالعمل الصّالح وفضل برالوالدين وخدمتهما العفاف وحسن العهد واداء الامانة والسماحة فی المعاملة وغير ذلك.

باب التوبة ! آيات قرآن د توبې بيان !

قَالَ الْعُلَمَاءُ: اَلتَّوْبَةُ وَاجِبَةٌ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ فَاِنْ كَانَتِ الْمَعْصِيَةُ بَيْنَ الْعَبْدِ وَبَيْنَ اللهِ تَعَالٰى لَا تَتَعَلَّقُ بِحَقِّ اٰدَمِيٍّ فَلَهَا ثَلٰثَةُ شُرُوْطٍ اَحَدُهَا اَنْ يُقْلِعَ عَنِ الْمَعْصِيَةِ وَالثَّانِيْ اَنْ يَنْدَمَ عَلٰى فِعْلِهَا. وَالثَّالِثُ اَنْ يَعْزِمَ اَنْ لَا يَعُوْدَ اِلَيْهَا اَبَدًا فَاِنْ فَقَدَ اَحَدُ الثَّلٰثَةِ لَمْ تَصِحَّ تَوْبَتُهٗ وَاِنْ كَانَتِ الْمَعْصِيَةُ تَتَعَلَّقُ بِاٰدَمِيٍّ فَشُرُوْطُهَا اَرْبَعَةٌ هٰذِهِ الثَّلٰثَةُ وَاَنْ يَبْرَاَ مِنْ حَقِّ صَاحِبِهَا فَاِنْ كَانَتْ مَالًا اَوْنَحْوَهٗ رَدَّهٗ اِلَيْهِ وَاِنْ كَانَ حَدَّ قَذْفٍ وَ نَحْوَهٗ مَكَّنَهٗ مِنْهُ اَوْطَلَبَ عَفْوَهٗ وَاِنْ كَانَ غِيْبَةً اسْتَحَلَّهٗ مِنْهَا وَ يَجِبُ اَنْ يَّتُوْبَ مِنْ جَمِيْعِ الذُّنُوْبِ فَاِنْ تَابَ مِنْ بَعْضِهَا صَحَّتْ تَوْبَتُهٗ عِنْدَ اَهْلِ الْحَقِّ مِنْ ذٰلِكَ الذَّنْبِ وَبَقِيَ عَلَيْهِ الْبَاقِيْ. وَقَدْ تَظَاهَرَتْ دَلَائِلُ الْكِتٰبِ وَالسُّنَّةِ وَاِجْمَاعُ الْاُمَّةِ عَلٰى وُجُوْبِ التَّوْبَةِ

علماؤ فرمائيلي دي چه هرے گناه نه توبه ويستل ضروري او لازم دي. كۀ يوه گناه داسے وي چه د الله او د انسان تر مينځه وي، د نورو بندگانو په هغے كښے حق نشته. نو د توبے د قبوليت ياد رے شرطونه دي. اول دا چه د كومے گناه نه توبه كوي، هغه گناه دِ فوراً پريږدي. او بيا دِ عمل پرے جاري نۀ ساتي. دويم دا چه په هغه گناه دِ پښيمانه شي او د شرمندگئ اظهار دِ اوكړي. دريم دا چه آئنده د پاره دِ ټينګه او كلكه اراده اوكړي چه بيا به ئے دوباره نۀ كوي.

كۀ په دے درے شرطونو كښے يو هم نۀ وي نو توبه نۀ قبليږي. او كۀ يوه گناه داسے وي چه يو بنيادم سره هم متعلق وي، نو د هغے د قبوليت د پاره بيا څلور شرطونه دي. درے شرطونه مخكښے بيان كړے شو. او څلورم شرط دا دے چه د حق د خاوند نه دِ هم بخښنه اوغواړي مثلاً د چا مال ئے په ناجائزه اخستے وي. يا د هغۀ په ذمه د چا څۀ باقي وو. نو مخكښے د توبے نه دِ هغه واپس كړي. او كۀ په چائے تهمت لګولے وي نو هغۀ ته دِ هم د هغے تهمت اجازت وركړي. يا دِ د هغۀ نه معافي اوغواړي. او كۀ د چا غيبت ئے كړے وي نو هغۀ نه دِ هم معافي اوغواړي (غرض دا چه د توبے نه مخكښے دِ د بندگانو د حقونو نه خپله پوره غاړه آزاده كړي. د مال په ادا كولو سره وي او كۀ د معافئ په ذريعه سره وي) د ټولو گناهونو نه توبه ويستل لازم دي. اهل سنت علماء فرمائي چه كۀ د بعضے گناهونو نه ئے توبه اوكړه، نو دا توبه صحيح ده. او د كومو گناهونو نه ئے توبه اونكړه نو هغه د دۀ په ذمه باقي پاتے ده. نو په هغے به په قيامت كښے نيولے كيږي. د توبے د فرضيت دليلونه د قرآن مجيد او د حديثونو او د صحابو د اجماع نه هم ثابت دي.

قَالَ اللهُ تَعَالٰى[۲]:

(۴) وَتُوْبُوْا اِلَى اللهِ جَمِيْعًا اَيُّهَ الْمُؤْمِنُوْنَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ.

د الله تعالىٰ ارشاد دے:

۴- مسلمانانو! تاسو ټول د خپلو خپلو گناهونو نه الله تعالىٰ ته توبه اوباسئ، د دے د پاره چه تاسو كامياب شئ..... (سورة نور آية ۳۱)

وَقَالَ تَعَالٰى[۳]:

(۵) وَاَنِ اسْتَغْفِرُوْا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوْبُوْا اِلَيْهِ.

د الله تعالىٰ ارشاد دے.

۵- د خپلو گناهونو د پاره خپل رب نه معافي اوغواړئ او توبه اوباسئ. (سورة هود آية ۳)

[۱] يقلع «بضم اوله» اى يكف عنها. [۲] سورة نور آية ۳۱ [۳] سورة هود آية ۳

وَقَالَ تَعَالٰی:
(۶) یٰاَیُّھَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا تُوْبُوْا اِلَی اللّٰہِ تَوْبَۃً نَّصُوْحًا[۱] [۲]

دَ الله تعالیٰ ارشاد دے:
۶- "اے مسلمانانو! دَ الله په مخکښې پخه او رښتونے توبه اوباسئ"۔ (سورۃ تحریم پ ۲۸)

احادیث نبوی

۱۳- وَعَنْ اَبِیْ ھُرَیْرَۃَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ: "وَاللّٰہِ اِنِّیْ لَاَسْتَغْفِرُ اللّٰہَ وَاَتُوْبُ اِلَیْہِ فِی الْیَوْمِ اَکْثَرَ مِنْ سَبْعِیْنَ مَرَّۃً" رَوَاہُ الْبُخَارِیُّ۔

۱۳- دَ حضرت ابوهريرةؓ نه روایت دے چه ما دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا سے فرمائیلی اوریدلی دی۔ چه خُماد په الله قسم وی چه په ورځ کښې دَ اویاؤ ځلو نه زیات زهٔ دَ الله نه معافی غواړم او توبه (هم) اوباسم۔

(بخاری)

۱۴- وَعَنِ الْاَغَرِّ بْنِ یَسَارٍ الْمُزَنِیِّ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ "یٰاَیُّھَا النَّاسُ تُوْبُوْا اِلَی اللّٰہِ وَاسْتَغْفِرُوْہُ فَاِنِّیْ اَتُوْبُ فِی الْیَوْمِ مِائَۃَ مَرَّۃٍ" رَوَاہُ مُسْلِمٌ۔

۱۴- دَ حضرت اغر بن یسار مزنیؓ نه روایت دے۔ چه رسول الله صلے الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه اے خلقو! دَ الله په دربار کښې توبه اوباسئ۔ او دَ خپلو گناهونو معافی اوغواړئ۔ زهٔ هم په ورځ کښې سل ځله توبه اوباسم۔

(مسلم)

۱۵- وَعَنْ اَبِیْ حَمْزَۃَ اَنَسِ بْنِ مَالِکٍ الْاَنْصَارِیِّ خَادِمِ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ: "اَللّٰہُ اَفْرَحُ بِتَوْبَۃِ عَبْدِہٖ مِنْ اَحَدِکُمْ سَقَطَ عَلٰی بَعِیْرِہٖ وَقَدْ اَضَلَّہٗ فِیْ اَرْضِ فَلَاۃٍ[۳] مُتَّفَقٌ عَلَیْہِ۔

۱۵- دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم انصاری خادم حضرت ابی حمزة انس بن مالکؓ فرمائیلی دی، چه دَ رسول الله صلے الله علیه وسلم ارشاد دے۔ چه دَ یو کس نه په یوه دشته او صحراء کښې خپل اوښ ورک شوے وی او هغه پیدا شی نو دغه کس به څومره خوشحالیږی۔ بس الله تعالیٰ دَ دے نه هم زیات دَ خپل بنده په توبه ویستلو خوشحالیږی۔

(بخاری ومسلم)

وَفِیْ رِوَایَۃٍ لِّمُسْلِمٍ: "اَللّٰہُ اَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَۃِ عَبْدِہٖ حِیْنَ یَتُوْبُ اِلَیْہِ مِنْ اَحَدِکُمْ کَانَ عَلٰی رَاحِلَتِہٖ بِاَرْضِ فَلَاۃٍ فَانْفَلَتَتْ مِنْہُ وَعَلَیْھَا طَعَامُہٗ وَشَرَابُہٗ فَاَیِسَ مِنْھَا فَاَتٰی شَجَرَۃً فَاضْطَجَعَ فِیْ ظِلِّھَا وَقَدْ اَیِسَ مِنْ رَاحِلَتِہٖ

دَ مسلم شریف په روایت کښې ورسره دا هم دی، چه دَ الله پاک په دربار کښې دِ یو بنده توبه او استغفار کوی۔ نو دَ الله تعالیٰ خوشحالی، په تاسو کښې دَ هغه کس دَ خوشحالئ نه هم زیاته وی۔ چه په ځنګل یا صحراء کښې ترے نه خپله سورلی ورکه شوی وی۔ چه په هغې دَ دهٔ دَ خوراک څکاک سامان بار کړے شوے وی۔ او

[۱] سورۃ التحریم آیة ۸ [۲] النصح فی التوبة یتضمن ثلاثة امور: استغراق جمیع الذنوب واجماع العزم بحیث لا یبقی عنده تردد وتخلیصها من الشوائب والعلل القادحة فی اخلاصها [۳] ای فی ارض واسعة لا نبات بها ولا ماء

فَبَيْنَمَا هُوَ كَذٰلِكَ اِذْ هُوَ بِهَا قَائِمَةً عِنْدَهُ فَاَخَذَ بِخِطَامِهَا[1] ثُمَّ قَالَ مِنْ شِدَّةِ الْفَرَحِ، اَللّٰهُمَّ اَنْتَ عَبْدِيْ وَاَنَا رَبُّكَ. اَخْطَأَ مِنْ شِدَّةِ الْفَرَحِ»

دَ ډېر تلاش کولو نه پس ستومانه او نا اميده دَ يو وَنې لاندې سورې ته ډ ده شي پس نا څاپه هغه ډکر بار کړې شوې اوښ خوا کښې ولاړ اووينې. نو فورًا دَ هغې رسئ اونيسي. نو دَ ډېرې خوشحالئ او دَ فکر دَ وجې نه اووائي چه اے پروردګاره! ته څما بنده او زهٔ ستا رب يم. نو داغلطي اوخطا دَ ډېرې خوشحالئ دَ وجې نه اوشوله.

۱۶- وَعَنْ اَبِىْ مُوْسٰى عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ قَيْسٍ الْاَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ "اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى يَبْسُطُ يَدَهٗ بِاللَّيْلِ لِيَتُوْبَ مُسِيْءُ النَّهَارِ وَيَبْسُطُ يَدَهٗ بِالنَّهَارِ لِيَتُوْبَ مُسِيْءُ اللَّيْلِ حَتّٰى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَّغْرِبِهَا: رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۱۶- حضرت ابو موسیٰ اشعريؓ دَ نبی اکرم صلی الله عليه وسلم نه بيان کړے دے. چه الله تعالیٰ هره شپه خپل لاس مبارک خوروی. چه دَ ورځې ځوک ګناه کوئنکے دَ شپے توبه اوباسی. دغسے هره ورځ لاس مبارک خوروی چه دَ شپے څوک ګناه کوئنکے دَ ورځے توبه اوباسی. چه قبوله کړے شي (يعنی دَ قيامته پورے دلسے کوی، بلکه ترهغه وخته پورے چه نمر دَ مغرب نه رااوخيژی. (مسلم)

۱۷- وَعَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "مَنْ تَابَ قَبْلَ اَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَّغْرِبِهَا تَابَ اللّٰهُ عَلَيْهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۱۷- دَ حضرت ابو هريرهؓ نه روايت دے. چه نبی اکرم صلے الله عليه وسلم ارشاد فرمائيلے دے. چه نمر دَ مغرب دَ طرف نه دَ راختلو نه مخکښے مخکښے څوک الله ته دَ ګناهونو نه توبه اوباسی. نو الله تعالیٰ به ئے توبه قبلوی. (مسلم)

۱۸- وَعَنْ اَبِىْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قَالَ اِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقْبَلُ تَوْبَةَ الْعَبْدِ مَالَمْ يُغَرْغِرْ[2] رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ

۱۸- دَ حضرت ابو عبد الرحمٰن عبد الله بن عمر بن الخطابؓ نه روايت دے. چه نبی اکرم صلی الله عليه وسلم ارشاد اوفرمائيلو، چه دَ مرګ دَ آخری غرغرے نه لږ غوندې مخکښے الله تعالیٰ دَ خپل بنده توبه هم قبلوی. امام ترمذیؒ وائی چه دا روايت حسن دے.

(ترمذی)

۱۹- وَعَنْ زِرِّ بْنِ حُبَيْشٍ قَالَ اَتَيْتُ صَفْوَانَ بْنَ عَسَّالٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَسْاَلُهٗ عَنِ الْمَسْحِ عَلَى الْخُفَّيْنِ فَقَالَ: مَاجَآءَ بِكَ يَازِرُّ؟ فَقُلْتُ: اِبْتِغَآءَ الْعِلْمِ فَقَالَ: اِنَّ الْمَلٰٓئِكَةَ تَضَعُ اَجْنِحَتَهَا لِطَالِبِ الْعِلْمِ رِضَآءً

۱۹- زر بن حبيشؒ وائی چه زهٔ دَ صفوان بن عسالؓ په خدمت کښے حاضر شوم چه زهٔ دَ موزو دَ مسحے په باره کښے دَ هغهٔ نه معلومات حاصل کړم. هغهٔ ما نه تپوس اوکړو، اے زر! څنګه راغلے ئے؟ ما ووئيل چه علم حاصلو دَ پاره راغلے يم. نو هغهٔؓ اووئيل چه دَ طالب علم دَ عزت دَ پاره فرښتے هغهٔ ته خپلے وزرے خوروی، دَ وجے دَ

[1] الخطام بكسر الخاء المعجمة: الحبل. قال القرطبي هذا الحديث اجرى مجرى المثل الذی يفهم منه قبول التوبة واستدامة اللطف والرحمة و هو تنزل عن مقتضى الغنی القوی القاهر الی مقتضى اللطيف الرؤف الغافر. [2] ای تصل الروح حلقومه. قال الله تعالیٰ: وليست التوبة للذين يعملون السيئات حتی اذا حضر احدهم الموت قال انی تبت الآن.

بِمَا يَطْلُبُ[1] فَقُلْتُ: إِنَّهُ قَدْ حَكَّ فِي صَدْرِي الْمَسْحُ عَلَى الْخُفَّيْنِ بَعْدَ الْغَائِطِ وَالْبَوْلِ وَكُنْتَ امْرَأً مِّنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجِئْتُ أَسْأَلُكَ هَلْ سَمِعْتَهُ يَذْكُرُ فِي ذٰلِكَ شَيْئًا؟ قَالَ نَعَمْ كَانَ يَأْمُرُنَا إِذَا كُنَّا سَفْرًا. أَوْ مُسَافِرِيْنَ أَنْ لَّا نَنْزِعَ خِفَافَنَا ثَلٰثَةَ أَيَّامٍ وَّ لَيَالِيَهُنَّ إِلَّا مِنْ جَنَابَةٍ. لٰكِنْ مِنْ غَائِطٍ وَّبَوْلٍ وَّ نَوْمٍ فَقُلْتُ هَلْ سَمِعْتَهُ يَذْكُرُ فِي الْهَوٰى شَيْئًا؟ قَالَ: نَعَمْ

خوشحالئ او رضا نه په هغه کار چه طالبعلم ئے طلب کوی. نو ما او وئیل چه څما شک دے په دے کښے چه پس د دړوکی یا غټ او دس ماتی نه موزو باندِ مسح کول څنګه دی؟ او ته خود د رسول الله صلی الله علیه وسلم په اصحابو کښے شامل یے؟ تا له د دے خبرے د تپوس په باره کښے راغلے یم. چه د مسحے په باره کښے تا د نبی صلی الله علیه وسلم نه څهٔ اوریدلی دی؟ هغهٔ او فرمائیل چه هَو. چه کله به مونږ سفر کښے وو یا به مود سفرا راده اوکړه. نبی کریم صلی الله علیه وسلم به فرمائیل. چه بغیر د غُسل د حالت نه نور څهٔ د پاره به درے شپے او درے ورځو کښے مونږ خپلے موزے نهٔ او باسو. د او دس کولو په وخت کښے

كُنَّا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَبَيْنَا نَحْنُ عِنْدَهُ إِذْ نَادَاهُ أَعْرَابِيٌّ بِصَوْتٍ لَهُ جَهْوَرِيٍّ[2]: يَا مُحَمَّدُ. فَأَجَابَهُ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوًا مِّنْ صَوْتِهِ هَاؤُمُ[3] فَقُلْتُ لَهُ: وَيْحَكَ[4] اغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ فَإِنَّكَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ نُهِيْتَ عَنْ هٰذَا! فَقَالَ: وَاللّٰهِ لَا اغْضُضُ قَالَ الْأَعْرَابِيُّ: الْمَرْءُ يُحِبُّ الْقَوْمَ وَلَمَّا يَلْحَقْ بِهِمْ؟ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَا زَالَ يُحَدِّثُنَا حَتّٰى ذَكَرَ بَابًا مِّنَ الْمَغْرِبِ مَسِيْرَةُ عَرْضِهِ أَوْ يَسِيْرُ الرَّاكِبُ فِي عَرْضِهِ أَرْبَعِيْنَ أَوْ سَبْعِيْنَ عَامًا قَالَ سُفْيَانُ أَحَدُ الرُّوَاةِ: قِبَلَ الشَّامِ خَلَقَهُ اللّٰهُ

به په هغے باندِ مسح کوو. وړوکی یا غټ او دس ماتی یا د خوب کولو په وجه چه او دس مات شی نو موزے به نهٔ او باسئ. بیا ما تپوس اوکړو چه د محبت په باره کښے دِ هم څهٔ اوریدلی دی؟ نو صفوانؓ او وئیل چه هَو. چه مونږ یو سفر کښے د نبی کریم صلی الله علیه وسلم سره موجود وو. چه یو باندچی ډیر په زوره آواز اوکړو. یا محمد ئے او وئیلو. نبی کریم صلی الله علیه وسلم هم په اوچت آواز سره جواب ورکړو. چه دلته یم. نو ما ورته او وئیل: اے اعرابی! لږ غوندِ خیال ساته چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے په اوچت آواز سره خبرے کول منع دی. خپل آواز لږ بنکته ساته. هغه اعرابی او وئیل چه قسم دِ په الله وی چه خپل آواز به نهٔ بنکته کوم. بیا ئے نبی کریم صلی الله علیه وسلم ته او فرمائیل، چه یو کس چرته چا سره یا یو قوم یا یو ډلے سره محبت کوی. خو ترا وسه پورے ورسره ملاؤ شوے نهٔ وی. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم او فرمائیل چه د قیامت په ورځ به د هغهٔ سره وی چا سره ئے چه محبت وو.

بیا ئے څهٔ نورے خبرے هم کولے. نو خبرو خبرو کښے په مغرب کښے د (توبے) د دروازے په حقله رسول الله صلی الله علیه وسلم او فرمائیل د هغے د پلنوالی په مقدار، یا ئے

[1] هو حقيقة او مجاز عن التواضع ولا مانع من الاول، وحك بفتح الحاء المهملة وتشديد الكاف": اى اثر ÷ [2] بفتح الجيم و اسكان الهاء: والجهوري الشديد العالى. [3] اى خذ، [4] ويحك بفتح الواو وسكون الياء النشاة وفتح الحاء المهملة: كلمة ترحم وتوجع.

تَعَالَى يَوْمَ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضَ مَفْتُوحًا لِلتَّوْبَةِ لَا يُغْلَقُ حَتّٰى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْهُ"، رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَغَيْرُهُ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ؛

۲۰۔ وَعَنْ أَبِيْ سَعِيْدٍ سَعْدِ بْنِ مَالِكِ بْنِ سِنَانٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ نَبِيَّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: كَانَ فِيْمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ رَجُلٌ قَتَلَ تِسْعَةً وَّتِسْعِيْنَ نَفْسًا فَسَأَلَ عَنْ أَعْلَمِ أَهْلِ الْأَرْضِ فَدُلَّ عَلٰى رَاهِبٍ[۱] فَأَتَاهُ فَقَالَ: إِنَّهُ قَتَلَ تِسْعَةً وَّتِسْعِيْنَ نَفْسًا فَهَلْ لَهُ مِنْ تَوْبَةٍ؟ فَقَالَ: لَا. فَقَتَلَهُ فَكَمَّلَ بِهِ مِائَةً، ثُمَّ سَأَلَ عَنْ أَعْلَمِ أَهْلِ الْأَرْضِ فَدُلَّ عَلٰى رَجُلٍ عَالِمٍ فَقَالَ: إِنَّهُ قَتَلَ مِائَةَ نَفْسٍ فَهَلْ لَهُ مِنْ تَوْبَةٍ؟ فَقَالَ: نَعَمْ، وَمَنْ يَحُوْلُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ التَّوْبَةِ؟ اِنْطَلِقْ إِلٰى أَرْضِ كَذَا وَكَذَا فَإِنَّ بِهَا أُنَاسًا يَعْبُدُوْنَ اللّٰهَ تَعَالٰى فَاعْبُدِ اللّٰهَ مَعَهُمْ وَلَا تَرْجِعْ إِلٰى أَرْضِكَ فَإِنَّهَا أَرْضُ سُوْءٍ، فَانْطَلَقَ حَتّٰى إِذَا نَصَفَ الطَّرِيْقَ[۲] أَتَاهُ الْمَوْتُ فَاخْتَصَمَتْ فِيْهِ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ وَمَلَائِكَةُ الْعَذَابِ فَقَالَتْ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ جَاءَ تَائِبًا مُقْبِلًا بِقَلْبِهٖ إِلَى اللّٰهِ تَعَالٰى، وَقَالَتْ مَلَائِكَةُ الْعَذَابِ: إِنَّهُ لَمْ يَعْمَلْ خَيْرًا

اوفرمائيل چه دَ دے په پلنوالی کښے سورلۍ بانډِ سوَر به څلويښت يا اويا کاله روان وی. (الفاظو کښے دَ راوی شک دے چه کوم الفاظ ئے فرمائيلی دی؟

سفيان يو راوی دے. هغه وائی چه الله تعالیٰ په کوم ورځ زمکه او آسمان پيدا کړل. نو شام طرف ته ئے دَ توبے يوه دروازه هم پيدا کړه چه دَ مغرب دَ طرف نه دَ نمر ختلو نه مخکښے وخته پورے به پرانستے وی. (امام ترمذی دے حديث ته حسن صحيح وئيلی دی).

۲۰- دَ حضرت ابوسعيد سعد بن مالک بن سنان خدری رضی نه روايت دے. چه نبی کريم صلی الله عليه وسلم فرمائيلی دی تاسو نه مخکښے تير شوی قومونو کښے يو کس يو کم سل قتلونه کړی وو. او خلقو نه به ئے تپوس کولو. چه دَ زمکے په سر چرته يو لوئے عالم فاضل شته که نهٔ؟ نو خلقو ورته يو راهب اوښودلو. هغه ورله لاړو او تپوس ئے ترے اوکړو. چه ما يو کم سل سړی وژلی دی. څما دپاره دَ توبے څهٔ ګنجائش شته؟ راهب اووئيل چه نهٔ. نو هغه قاتل هغه راهب هم قتل کړو. او سلو کسانو شميره ئے پوره کړه. بيائے تپوس اوکړو چه دَ زمکے په سر يو عالم شته؟ نو يو عالم ورته چا اوښودلو. هغه عالم له لاړو او ورته ئے اووئيل: چه ما سل کسان سړی وژلی دی. څما دَ توبے دَ قبليدو څهٔ صورت شته که نهٔ؟ عالم ورته اووئيل چه ولے نشته. ستا او دَ توبے ترمينځه هيڅ منع کوونکے څيز نشته. تهٔ فلانکی ځائے ته لاړ شه. هلته دَ الله تعالیٰ څهٔ بندګان دی، چه دَ الله په عبادت کښے مشغول وی. تهٔ هم دَ هغوئ سره دَ الله تعالیٰ په عبادت کښے مشغول شه. او وطن ته دَ واپس کيدلو خيال قدرے هم زړهٔ کښے مهٔ ساته (ځکه چه دَ بدو کارونو مرکز دے) هغه سړے په هغه پته روان شو. لاره کښے روان وو چه مرګ ورله راغے، دَ رحمت او دَ عذاب دَ فرشتو خپل مينځ کښے جګړه راغله. چه روح به ئے څوک قبض کوی. دَ رحمت فرشتو اووئيل چه زړهٔ سره توبے ويستلو دپاره او الله تعالیٰ سره دَ مينے کولو دپاره راروان شوے وو. مګر دَ عذاب فرشتو اووئيل چه دے سړی په ژوند کښے هيڅ نيکی نهٔ ده کړے. دَ دے جګړے دَ فيصلے دپاره يوه فرشته دَ يو انسان په شکل هغوئ له راغله. او هغوئ دا

[۱] ای عابد من عباد بنی اسرائيل ؛ [۲] نصف الطريق" بتخفيف الصاد المهملة المفتوحة"، ای بلغ نصفها د فی الحديث فضل التوبة وفضل العلم على العبادة مع الجهل وفضل العزلة عند فساد الزمان ؛

قَطُّ، فَأَتَاهُمْ مَلَكٌ فِي صُورَةِ آدَمِيٍّ، فَجَعَلُوهُ بَيْنَهُمْ، أَيْ حَكَمًا، فَقَالَ قِيسُوا مَا بَيْنَ الْأَرْضَيْنِ فَإِلَى أَيَّتِهِمَا كَانَ أَدْنَى فَهُوَ لَهُ، فَقَاسُوا فَوَجَدُوهُ أَدْنَى إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي أَرَادَ فَقَبَضَتْهُ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ) وَفِي رِوَايَةٍ فِي الصَّحِيحِ، فَكَانَ إِلَى الْقَرْيَةِ الصَّالِحَةِ أَقْرَبَ بِشِبْرٍ فَجُعِلَ مِنْ أَهْلِهَا، وَفِي رِوَايَةٍ فِي الصَّحِيحِ فَأَوْحَى اللهُ تَعَالَى إِلَى هٰذِهِ أَنْ تَبَاعَدِي وَإِلَى هٰذِهِ أَنْ تَقَرَّبِي وَقَالَ: قِيسُوا مَا بَيْنَهُمَا فَوَجَدُوهُ إِلَى هٰذِهِ أَقْرَبَ بِشِبْرٍ فَغُفِرَ لَهُ، وَفِي رِوَايَةٍ: فَنَأَى بِصَدْرِهِ نَحْوَهَا.

ثالث مقرر کړو. نو ثالث اووئیل چه زمکه ناپ کړئ. کوم زمکې طرف ته چه نزدې وی هم هغې کښې ئې شمار کړئ. چه زمکه کچ کړې شوه، نو نیکانو خلقو طرفته ئې فاصله نزدې وه. بس د رحمت ملائکو د هغهٔ روح قبض کړو. (بخاری ومسلم)

صحیح بخاری کښې یو روایت دے، چه نیکو خلقو طرفته د هغهٔ فاصله یوه لویشت نزدې وه. نو ځکه هغوئ کښې هغه شمار کړې شو.

صحیح بخاری کښې بل روایت دے، چه هغې کښې نوره هم اضافه شته چه الله تعالیٰ شریرې زمکې ته اوفرمائیل، ته لرې او اوړه شه. او بهترینې زمکې ته حکم ورکړې شو، چه ته ځان له رانزدې شه. دے نه پس د زمکې د کچ کولو حکم ورکړې شو. نو هغه سړے بهترینو خلقو او زمکې طرفته یوه لویشت نزدې وو. بس الله تعالیٰ د دغه سړی مغفرت او بخښنه اوکړه.

یو بل روایت کښې راغلی دی. چه دغه سړے د مرګ په حالت کښې په سینه خوئیدو سره د شریرانو د زمکې نه لرې شو.

۲۱- وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ وَكَانَ قَائِدَ كَعْبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مِنْ بَنِيهِ حِينَ عَمِيَ قَالَ: سَمِعْتُ كَعْبَ ابْنَ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يُحَدِّثُ بِحَدِيثِهِ حِينَ تَخَلَّفَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ: قَالَ كَعْبٌ: لَمْ أَتَخَلَّفْ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةٍ غَزَاهَا قَطُّ إِلَّا فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ غَيْرَ أَنِّي قَدْ تَخَلَّفْتُ فِي غَزْوَةِ بَدْرٍ وَلَمْ يُعَاتَبْ أَحَدٌ تَخَلَّفَ عَنْهُ، إِنَّمَا خَرَجَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْمُسْلِمُونَ يُرِيدُونَ عِيرَ قُرَيْشٍ حَتَّى جَمَعَ اللهُ

۲۱- حضرت عبدالله بن کعب بن مالک رض کوم چه د کعب رض د نظر ختمیدو نه پس د هغهٔ قائد وو. فرمائی: چه ما د کعب بن مالک رض نه د هغهٔ د تبوک نه د روستو پاتې کیدلو واقعه واوریدله. نو هغهٔ اووئیل، چه زهٔ په هره غزا کښې هم بغیر د غزوه تبوک نه د نبی اکرم صلی الله علیه وسلم سره شامل شوے ووم. البته غزوهٔ بدر کښې زهٔ شریک نهٔ شوم. خو بدر کښې چه څوک شریک شوی نهٔ وو چا پرے څهٔ ملامتیا اونهٔ وئیله او رسول الله صلی الله علیه وسلم صرف د قریشو د قافلې د پاره وتلے وو. د دوئ د جنګ اراده نهٔ وه لیکن د الله رضا د جنګ کولو وه جنګ اوشو. د عقبې شپه کښې هم زهٔ د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره ووم. په هغه ځائے کښې کوم ځائے کښې چه ما د نبی اکرم صلی الله علیه وسلم سره په اسلام کښې د قائم پاتے کیدو وعده کړې وه. په جنګ بدر کښې د حاضرئ په عوض کښې د عقبې په شپه کښې د حاضرئ

له العیر الابل التی علیها احمالها.

تَعَالَى بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ عَدُوِّهِمْ عَلَى غَيْرِ مِيعَادٍ: وَلَقَدْ شَهِدْتُ مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةَ الْعَقَبَةِ حِيْنَ تَوَاثَقْنَا عَلَى الْإِسْلَامِ، وَمَا أُحِبُّ أَنَّ لِي بِهَا مَشْهَدَ بَدْرٍ وَإِنْ كَانَتْ بَدْرٌ أَذْكَرَ فِي النَّاسِ مِنْهَا وَكَانَ مِنْ خَبَرِي حِيْنَ تَخَلَّفْتُ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ أَنِّي لَمْ أَكُنْ قَطُّ أَقْوَى وَلَا أَيْسَرَ مِنِّي حِيْنَ تَخَلَّفْتُ عَنْهُ فِي تِلْكَ الْغَزْوَةِ، وَاللّٰهِ مَا جَمَعْتُ قَبْلَهَا رَاحِلَتَيْنِ قَطُّ حَتَّى جَمَعْتُهُمَا فِي تِلْكَ الْغَزْوَةِ وَلَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُرِيدُ غَزْوَةً إِلَّا وَرَّى بِغَيْرِهَا[1] حَتَّى كَانَتْ تِلْكَ الْغَزْوَةُ فَغَزَاهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَرٍّ شَدِيدٍ، وَاسْتَقْبَلَ سَفَرًا بَعِيدًا وَمَفَازًا[2] وَاسْتَقْبَلَ عَدَدًا كَثِيرًا. فَجَلَّى لِلْمُسْلِمِينَ أَمْرَهُمْ لِيَتَأَهَّبُوا أُهْبَةَ[3] غَزْوِهِمْ فَأَخْبَرَهُمْ بِوَجْهِهِمُ الَّذِي يُرِيدُ وَالْمُسْلِمُونَ مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَثِيرٌ وَلَا يَجْمَعُهُمْ كِتَابُ حَافِظٍ "يُرِيدُ بِذٰلِكَ الدِّيوَانَ". قَالَ كَعْبٌ: فَقَلَّ رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ يَتَغَيَّبَ إِلَّا ظَنَّ أَنَّ ذٰلِكَ سَيَخْفَى بِهِ مَا لَمْ يَنْزِلْ فِيهِ وَحْيٌ مِنَ اللّٰهِ، وَغَزَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تِلْكَ الْغَزْوَةَ حِيْنَ طَابَتِ الثِّمَارُ وَ

نه لاس په سر کیدل نهٔ غواړم. اګرچه په خلقو کښې د جنګ بدر مشهور تیاری یاته ده.

غزوهٔ تبوک کښې د نهٔ شریکیدو واله قصه داسې ده چه دغه وخت کښې ځما مال او طاقت ډیر زیات وو. او حالت م ډیر ښهٔ وو. د دې نه مخکښې داسې نهٔ وو، په الله م د قسم وی چه د دې غزوې په زمانه کښې ماسره دوه اوښې هم وې. او د دې نه مخکښې ماسره داسې اوښې نهٔ وې.

او رسول الله صلی الله علیه وسلم به چه کله د جنګ اراده کوله، نو اصل مقام به ئې پټ کړو او بل ځائې به ئې اوښودلو. لیکن چه کله د تبوک د غزا موقع راغله نو سخت د ګرمۍ موسم وو. نهٔ اوبه وې نهٔ ګیاه وه. خشکه او شاړه ... علاقه وه. او د دشمن لښکر او شمیر هم ډیر زیات وو. مګر نبی اکرم صلی الله علیه وسلم هیڅ پرده پرې وانهٔ چوله. د ټولو حالاتو نه ئې مسلمانان خبر کړل چه د حالاتو اندازه واخلی او د جنګ تیارې اوکړی. دې موقعه باندې نبی اکرم صلی الله علیه وسلم د خپلو ارادو پوره او ښکاره اظهار اوکړو دغه وخت کښې مسلمانان هم ډیر زیات وو. مګر داسې رجستر نهٔ وو چه په هغې کښې د ټولو نومونه لیکلې شوې وې (چه معلومه شی چه څوک شریک شوا و څوک نهٔ دې شریک شوې)

حضرت کعب رض فرمائیلی دی چه څوک په دغه جنګ کښې نهٔ وو شریک شوی، هغوئ داګنړله چه ترڅو پورې ځما متعلق وحی نازله شوی نهٔ وی نو ځما غیرحاضری به پټه پاتې کیږی. او چاته به هم پته نهٔ وی چه فلانکے غیرحاضر وو. کله چه نبی اکرم صلی الله علیه وسلم د جنګ اراده اوکړه د میوو د پخیدو موسم وو (د ډیرې ګرمۍ نه) د اونو سوری ډیر ښهٔ لګیدل. او زهٔ هم دې طرفته مائل وم. نبی اکرم صلی الله علیه وسلم او صحابهٔ رض جنګی تیاری کولو کښې مشغول

[1] ای اوهم ان یرید غیرها، [2] بفتح المیم ای بریة طویلة قلیلة الماء - [3] اهبة بضم الهمزة واسکان الهاء: ای لیستعدوا بما یحتاجون الیه فی سفرهم.

الظِّلَالُ فَأَنَا إِلَيْهَا أَصْعَرُ[1] فَتَجَهَّزَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْمُسْلِمُونَ مَعَهُ وَطَفِقْتُ أَغْدُو لِكَيْ أَتَجَهَّزَ مَعَهُ فَأَرْجِعُ وَلَمْ أَقْضِ شَيْئًا وَأَقُولُ فِي نَفْسِي. أَنَا قَادِرٌ عَلَى ذٰلِكَ إِذَا أَرَدْتُّ فَلَمْ يَزَلْ ذٰلِكَ يَتَمَادٰى بِي حَتَّى اسْتَمَرَّ بِالنَّاسِ الْجِدُّ[2] فَأَصْبَحَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَادِيًا وَالْمُسْلِمُونَ مَعَهُ وَلَمْ أَقْضِ مِنْ جَهَازِي شَيْئًا ثُمَّ غَدَوْتُ فَرَجَعْتُ وَلَمْ أَقْضِ شَيْئًا فَلَمْ يَزَلْ ذٰلِكَ يَتَمَادٰى بِي حَتَّى أَسْرَعُوا وَتَفَارَطَ الْغَزْوُ[3] فَهَمَمْتُ أَنْ أَرْتَحِلَ فَأُدْرِكَهُمْ فَيَا لَيْتَنِي فَعَلْتُ، ثُمَّ لَمْ يُقَدَّرْ ذٰلِكَ لِي فَطَفِقْتُ إِذَا خَرَجْتُ فِي النَّاسِ بَعْدَ خُرُوجِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَحْزُنُنِي أَنِّي لَا أَرٰى لِي أُسْوَةً[4] إِلَّا رَجُلًا مَغْمُوصًا عَلَيْهِ فِي النِّفَاقِ[5] أَوْ رَجُلًا مِمَّنْ عَذَرَ اللهُ تَعَالٰى مِنَ الضُّعَفَاءِ وَلَمْ يَذْكُرْنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى بَلَغَ تَبُوكَ فَقَالَ وَهُوَ جَالِسٌ فِي الْقَوْمِ بِتَبُوكَ: مَا فَعَلَ كَعْبُ بْنُ مَالِكٍ؟ فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي سَلِمَةَ يَا رَسُولَ اللهِ حَبَسَهُ بُرْدَاهُ وَالنَّظَرُ فِي عِطْفَيْهِ: فَقَالَ لَهُ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: بِئْسَ مَا قُلْتَ وَاللهِ

وو. زهٔ به هم دَ سحر په وخت تيارى دپاره اووتلم. مګر دَ يوكار دَ پوره كولو او تيارى كولو نه بغير هسے كرځيدم راكرځيدم او واپس به راغلم. او زړهٔ كښے به مِ اووئيل، چه اوس موسم لږ ګرم دے او كافى وخت دے. بل وخت به دا كار اوكړم. نن صبا كښے وخت تيرشو. مسلمانانو دَ خپل طاقت مناسب سامان تيار كړے وو. آخر هم رسول الله صلى الله عليه وسلم دَ مسلمانانو سره يو سحر روان شو. او زړهٔ نن او صبا تلو كښے ووم. او هيڅ مِ هم تيار نهٔ كړل. مسلمانان به مخكښے تلل او ما به دا سوچ كولو چه زهٔ به يوازے سفر اوكړم او هغوئ سره به شامل شم. كاش چه داسے مِ هم كړى وے. مګر ځما په تقدير كښے نهٔ وه.

رسول الله صلى الله عليه وسلم د روانګئ نه پس به پلتے شوو خلقو كښے زهٔ ګرځيدم نو دَ دے په ليدلو به غمژن كيدم چه سوا دَ هغه خلقو نه چه په هغوئ باندِ دَ منافق كيد وخيال كولے شو يا دَ هغے خلقو نه چه كمزورى او بيماران به وو چه دَ الله په نزد معذور وو، ما ته به بل څوک په نظر نهٔ راتلل تبوک ته رسيدو پورے رسول الله صلے الله عليه وسلم ځما متعلق څهٔ ذكر نهٔ ووكړے. يوه ورځ تبوک كښے دَ خلقو په مينځ كښے ناست وو. نو تپوس ئے اوكړو چه كعب بن مالک رض څهٔ اوكړل؟ نو دَ بنى سلمه قبيلے يو كس اووئيل يا رسول الله! هغهٔ په خپلو څادرونو او دواړو طرفونو باندِ نظر اچول منع كړى دى (يعنى خپل لباس او صحت او طاقت باندِ دهوكه كښے پريوتو او جنګ كښے شريكيدو نه منع شو) نو معاذ بن جبل رض دغه كس ته اووئيل چه غلطه خبره دِ اوكړه. بيائے رسول الله صلى الله عليه وسلم ته عرض اوكړو، يا رسول الله! په الله مِ دِ قسم وى. مونږ په هغهٔ بغير دَ نيكئ نه څهٔ بدى نهٔ دَ ليدلے خو رسول الله صلى الله عليه وسلم چپ پاتے شو. دے وخت كښے صحرا كښے يو سپينو جامو والا سړے راتلونكے په نظر راغے. چه دَ سپينو جامو په وجه دَ

[1] اصعر بالمهملتين اى اميل. [2] الجد بكسر الجيم: الاجتهاد فے امر السفر و شانه. [3] اى تقدم الغزاة [4] بضم الهمزة وكسرها اى قدوة [5] مغموصا بالغين المعجمة والصاد المهملة اى مطعونا عليه بانه منافق

يَارَسُوْلَ اللّٰهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ اِلَّا خَيْرًا فَسَكَتَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَيْنَا هُوَ عَلٰى ذٰلِكَ رَاٰى رَجُلًا مُبَيِّضًا[۱] يَزُوْلُ بِهِ السَّرَابُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كُنْ اَبَا خَيْثَمَةَ فَاِذَا هُوَ اَبُوْ خَيْثَمَةَ الْاَنْصَارِيُّ وَهُوَ الَّذِيْ تَصَدَّقَ بِصَاعِ التَّمْرِ حِيْنَ لَمَزَهُ الْمُنَافِقُوْنَ[۲] قَالَ كَعْبٌ: فَلَمَّا بَلَغَنِيْ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ تَوَجَّهَ قَافِلًا مِّنْ تَبُوْكَ حَضَرَنِيْ بَثِّيْ فَطَفِقْتُ اَتَذَكَّرُ الْكَذِبَ وَاَقُوْلُ: بِمَ اَخْرُجُ مِنْ سَخَطِهِ غَدًا وَاَسْتَعِيْنُ عَلٰى ذٰلِكَ بِكُلِّ ذِيْ رَاْيٍ مِّنْ اَهْلِيْ، فَلَمَّا قِيْلَ اِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ اَظَلَّ قَادِمًا رَاحَ عَنِّي الْبَاطِلُ حَتّٰى عَرَفْتُ اَنِّيْ لَمْ اَنْجُ مِنْهُ بِشَيْءٍ اَبَدًا فَاَجْمَعْتُ صِدْقَهُ[۳] وَاَصْبَحَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَادِمًا وَكَانَ اِذَا قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ بَدَاَ بِالْمَسْجِدِ فَرَكَعَ فِيْهِ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ جَلَسَ لِلنَّاسِ فَلَمَّا فَعَلَ ذٰلِكَ جَآءَهُ الْمُخَلَّفُوْنَ[۲] يَعْتَذِرُوْنَ اِلَيْهِ وَيَحْلِفُوْنَ لَهٗ وَكَانُوْا بِضْعًا وَّثَمَانِيْنَ رَجُلًا[۳] فَقَبِلَ مِنْهُمْ عَلَانِيَتَهُمْ وَبَايَعَهُمْ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمْ وَوَكَلَ سَرَآئِرَهُمْ اِلَى اللّٰهِ تَعَالٰى حَتّٰى جِئْتُ فَلَمَّا سَلَّمْتُ تَبَسَّمَ تَبَسُّمَ الْمُغْضَبِ[۵] ثُمَّ قَالَ: تَعَالَ، فَجِئْتُ اَمْشِيْ حَتّٰى جَلَسْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ لِيْ مَا خَلَّفَكَ؟ اَلَمْ تَكُنْ قَدِ ابْتَعْتَ

زمکے دَ شکو کل غوندِ کمان پرے کیدلو۔ رسول الله صلے الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ دا ابوخیثمه رضؓ کیدے شی. او واقعی هغه ابوخیثمه انصاری رضؓ وو۔ او دا هغه ابوخیثمه رضؓ وو چه منافقانو دَ یو صاع کهجورو صدقه کولو باندِ پیغور ورکړے وو (چه الله تعالیٰ به دَ هغهٔ په یو صاع صدقے سره غنی شی)

حضرت کعب رضؓ وائی چه وخت داسے تیر شو۔ کله چه دَ رسول الله صلے الله علیه وسلم دَ تبوک نه دَ واپس راتلو خبر را ورسیدو۔ نو زړهٔ ته م سخت غم او رسیدو، ما دَ دروغو او دَ غلطو بهانو سوچ کولو۔ چه په هغے سره دَ رسول الله صلے الله علیه وسلم دَ ملامتیا او خفګان نه بچ شم۔ خپلوانو کښے چه څوک سوچ والا وو دَ هغوئ نه م هم څهٔ امداد طلب کړو۔ او کله چه ماته خبر را ورسیدو، چه بس نن صبا کښے رسول الله صلے الله علیه وسلم راتلونکے دے نو ما چرته څهٔ بهانه تلاش کوله۔ نو دَ خلاصی هیڅ صورت په نظر را نغلو۔ او دَ باطلو، ناحقو او دَ دروغو عذرونه او ټولے بهانے م دَ زړهٔ نه اوویستلے او دَ رښتیا ویلو قصد او اراده م اوکړه۔

آخر یو سحر رسول الله صلے الله علیه وسلم راورسیدو۔ دَ هغهٔ قاعده داوه چه کله به هغوئ چرته دَ سفر نه راتللو نو اول به جومات ته تلل۔ او دوه رکعته نفل به ئے کول۔ بیائے خلقو طرفته مخ کړو او کینا ستلو۔ دَ خپل عادت مطابق ئے داسے اوکړل۔ کوم خلق چه دَ تبوک نه پاتے شوی وو۔ هغوئ یو یو کس راغے۔ او خپل خپل عذر ئے بیان کړو، او قسمونه به ئے خوړل۔ چه مونږ ته مجبوری وه۔ او فلانکئ وجه وه چه مونږ شریک نهٔ شو او تقریبًا داتیاؤ نه زیات کسان وو۔

رسول الله صلے الله علیه وسلم دَ دوئ په ظاهر

[۱] مبیضا بکسر الیاء التحتیه: ای لابسا البیاض: والسراب: هو ما یظهر للانسان فی الهواجر فی البراری کانه ماء [۲] لمزة المنافقون: ای قالوا: ان الله غنی عن صاع هذا وقافلا: ای راجعا. والبث الحزن الشدید [۳] ای عزمت علیه [۴] عن الخروج معه الی تبوک [۴] البضع بکسر الباء الموحدة وسکون المعجمة: ما بین الثلاث الی التسع من العدد [۵] ای الغضبان

ظَهْرَكَ [1] قَالَ قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ
اِنِّیْ وَاللّٰهِ لَوْجَلَسْتُ عِنْدَ غَيْرِكَ مِنْ
اَهْلِ الدُّنْيَا لَرَاَيْتُ اَنِّیْ سَاَخْرُجُ مِنْ
سَخَطِهٖ بِعُذْرٍ؛ لَقَدْ اُعْطِيْتُ جَدَلًا
[2] وَّلٰكِنِّیْ وَاللّٰهِ لَقَدْ عَلِمْتُ لَئِنْ
حَدَّثْتُكَ الْيَوْمَ حَدِيْثَ كَذِبٍ تَرْضٰی
بِهٖ عَنِّیْ لَيُوْشِكَنَّ اللّٰهُ يُسْخِطُكَ عَلَیَّ
وَاِنْ حَدَّثْتُكَ حَدِيْثَ صِدْقٍ تَجِدُ
عَلَیَّ فِيْهِ [3] اِنِّیْ لَاَرْجُوْ فِيْهِ عُقْبَی
اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ [4] وَاللّٰهِ مَا كَانَ لِیْ
مِنْ عُذْرٍ، وَاللّٰهِ مَا كُنْتُ قَطُّ اَقْوٰی
وَلَا اَيْسَرَ مِنِّیْ حِيْنَ تَخَلَّفْتُ عَنْكَ
قَالَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ: اَمَّا هٰذَا فَقَدْ صَدَقَ فَقُمْ حَتّٰی
يَقْضِیَ اللّٰهُ فِيْكَ۔ وَسَارَ رِجَالٌ مِّنْ
بَنِیْ سَلِمَةَ فَاتَّبَعُوْنِیْ فَقَالُوْا لِیْ:
وَاللّٰهِ مَا عَلِمْنَاكَ اَذْنَبْتَ ذَنْبًا قَبْلَ
هٰذَا لَقَدْ عَجَزْتَ فِیْ اَنْ لَّا تَكُوْنَ
اعْتَذَرْتَ اِلٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَا اعْتَذَرَ بِهِ الْمُخَلَّفُوْنَ
فَقَدْ كَانَ كَافِيَكَ ذَنْبَكَ اسْتِغْفَارُ
رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
لَكَ قَالَ: فَوَاللّٰهِ مَا زَالُوْا يُؤَنِّبُوْنَنِیْ
حَتّٰی اَرَدْتُ اَنْ اَرْجِعَ اِلٰی رَسُوْلِ
اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاُكَذِّبَ
نَفْسِیْ. ثُمَّ قُلْتُ لَهُمْ: هَلْ لَقِیَ هٰذَا
مَعِیَ مِنْ اَحَدٍ قَالُوْا: نَعَمْ لَقِيَهٗ مَعَكَ
رَجُلَانِ قَالَا مِثْلَ مَا قُلْتَ وَ
قِيْلَ لَهُمَا مِثْلَ مَا قِيْلَ لَكَ قَالَ:

بانذِ نظر اوکړو، او ټول ئې معاف کړل. او دَ هغوئ نه ئې بیعت واخستو. او دَ مغفرت دُعا ګانے ئې ورته اوکړے. او دَ هغوئ باطنی حقیقت حال ئې الله ته او سپارلو، آخر زۀ هم حاضر شوم. او سلام مِ واچولو. رسول الله ﷺ غصه کښې وُو لیکن لږ غوندے مُسکے شو ئې فرمائیل مخکښې راشه. نو زۀ ورته مخامخ کینا ستم. نو وے وئیل چه دَ نۀ راتلو څۀ وجه وه؟ آیا تا سورلئ اخستے نۀ وه؟ ما عرض او کړو، یا رسول الله! کۀ زۀ دَ دُنیا وی سردارانو خدمت کښې حاضر وے، نو ما به خپلے پوهے سرهٔ دَ هغۀ دَ خفګان ختمولو دپاره څۀ عُذر جوړ کړے وو. او دَځان دَ خلاصی دپاره به مِ څۀ وئیلی هم وو. لیکن والله. زۀ ښۀ پوهیږم، کۀ زۀ تا سو ته دروغ هم اووایم. او په دے تاسو خما نه خوشحاله هم شئ. نو الله به خما دروغ ښکاره کړی. او تاسو به را نه خفه کړی. او کۀ زۀ تا سو ته رښتیا عرض کړم. او تۀ به دَ هغے په وجه سره خما نه ناراضه هم شے، نو دَ الله تعالیٰ نه خما دَ خپلے ښے بدلے اُمید او توقع شته.

په الله مِ دِ قسم وی، ما ته هیڅ عذر پیښ شوے نۀ وو. او په الله قسم، چه دَ دے جهاد په وخت زۀ دومره طاقتور او مالدار ووم چه مخکښې نۀ ووم. نبی کریم صلی الله علیه وسلم او فرمائیل، دے کس رښتیا اووئیل. بس تۀ لاړ شه. چه ستا بارهٔ کښې الله تعالیٰ څۀ فیصله او کړی. زۀ پاڅیدم. نو دَ بنی سلمه څو کسان ما پسے روستو روستو را روان وو. هغوئ اووئیل: په الله قسم دے. خمونږ خیال دا دے چه دَ دے نه مخکښې تا یو قصور هم نۀ دے کړے. نو بیا دِ دَ نبی اکرم صلے الله علیه وسلم په وړاندِ دَ نورو خلقو په شان عذر ونه ولے نۀ پیش کول. ستا دَ خطا دپاره دَ نبی اکرم صلے الله علیه وسلم معافی هم کافی وه. دغه خلقو

---

[1] ای اشتریت راحلتك
[2] بفتح الجيم والدال: ای فصاحة وبراعة [3] تجد بكسر الجيم وتخفيف الدال ای تغضب [4] العقبی بضم العين المهملة وسكون القاف العاقبة الحسنة بتوبة الله علی ورضا رسول الله صلی الله عليه وسلم عنی و لصدقه رضی الله عنه تاب الله عليه ورضی الرسول عنه [5] ای يلوموننی اشد اللوم.

قُلْتُ: مَنْ هُمَا؟ قَالُوْا: مُرَارَةُ بْنُ الرَّبِيْعِ الْعَامِرِيُّ، وَهِلَالُ بْنُ اُمَيَّةَ الْوَاقِفِيُّ قَالَ: فَذَكَرُوْا لِيْ رَجُلَيْنِ صَالِحَيْنِ قَدْ شَهِدَ بَدْرًا فِيْهِمَا اُسْوَةٌ ۱؎ قَالَ فَمَضَيْتُ حِيْنَ ذَكَرُوْهُمَا لِيْ. وَنَهٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ كَلَامِنَا اَيُّهَا الثَّلَاثَةُ مِنْ بَيْنِ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْهُ قَالَ: فَاجْتَنَبَنَا النَّاسُ. اَوْ قَالَ تَغَيَّرُوْا لَنَا. حَتّٰى تَنَكَّرَتْ ۲؎ لِيْ فِيْ نَفْسِي الْاَرْضُ فَمَا هِيَ بِالْاَرْضِ الَّتِيْ اَعْرِفُ فَلَبِثْنَا عَلٰى ذٰلِكَ خَمْسِيْنَ لَيْلَةً: فَاَمَّا صَاحِبَايَ فَاسْتَكَانَا ۳؎ وَقَعَدَا فِيْ بُيُوْتِهِمَا يَبْكِيَانِ وَاَمَّا اَنَا فَكُنْتُ اَشَبَّ الْقَوْمِ ۴؎ وَاَجْلَدَهُمْ فَكُنْتُ اَخْرُجُ فَاَشْهَدُ الصَّلٰوةَ مَعَ الْمُسْلِمِيْنَ وَاَطُوْفُ فِي الْاَسْوَاقِ وَلَا يُكَلِّمُنِيْ اَحَدٌ وَاٰتِيْ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاُسَلِّمُ عَلَيْهِ وَهُوَ فِيْ مَجْلِسِهِ بَعْدَ الصَّلٰوةِ فَاَقُوْلُ فِيْ نَفْسِيْ هَلْ حَرَّكَ شَفَتَيْهِ بِرَدِّ السَّلَامِ اَمْ لَا؟ ثُمَّ اُصَلِّيْ قَرِيْبًا مِنْهُ وَاُسَارِقُهُ النَّظَرَ، فَاِذَا اَقْبَلْتُ عَلٰى صَلَاتِيْ نَظَرَ اِلَيَّ وَاِذَا الْتَفَتُّ نَحْوَهُ اَعْرَضَ عَنِّيْ حَتّٰى اِذَا طَالَ ذٰلِكَ عَلَيَّ مِنْ جَفْوَةِ الْمُسْلِمِيْنَ مَشَيْتُ حَتّٰى تَسَوَّرْتُ جِدَارَ حَائِطِ اَبِيْ قَتَادَةَ ۵؎ وَهُوَ ابْنُ عَمِّيْ وَ

زړۀ ډېر ملامته کړم، چه ما اراده اوکړه چه نبی کریم صلے الله علیه وسلم له واپس لاړ شم. او خپله مخکښنے خبره رد کړم. بیا ما د هغوئ نه تپوس اوکړو چه څما په شان معامله بل چا سره هم شوې وه. هغوئ اووئیل، هو. دوه کسان نور هم شته. چه هغوئ هم دغسے وئیلی دی. څنګه چه تا اووئیل. او نبی کریم صلی الله علیه وسلم هغوئ ته هم هغے اووئیل څنګه چه ئے تا ته اووئیل. ما هغوئ نه د هغوئ د نومونو تپوس اوکړو. نورے وئیل چه یو مُراره بن ربیعه عامریؓ دے. او دویم هلال بن امیه واقفیؓ دے. کله چه هغوئ د داسے دوه کسانو نومونه اوښودل، چه نیکان وو. چه د ډېرو صفتونو خاوندان وو. او جنګ بدر کښے هم شریک شوی وو. نو زړۀ په اولنی خیالاتو کلک اودریدم.

د نورو کسانو غیر حاضرونه سوا نبی کریم صلے الله علیه وسلم مونږ درے کسانو سره مسلمانانو له د خبرو کولو نه منع کړل. د دے اثر دا اوشو چه خلقو څمونږ نه ډډه کوله. او ټول څمونږ نه د پردو غوندې شول. او څما د دنیا حالت خو بالکل بدل شو. د مدینے خلق ټول نا اشنا نا اشنا معلومیدل. دغسے مدینه هم نابلده معلومیدله دے حالت کښے پنځوس ورځے تیرے شوے. او نور دوه ملګری م کورونو کښے پراته وو. او همیشه به ئے ژړل. څکه چه هغوئ ډېر کمزوری وو. او زۀ ځوان او طاقتور ووم. بهر ته به هم تللم. او مسلمانانو سره به په مانځۀ کښے هم شریکیدلم. بازارونو کښے به هم ګرځیدلم. لیکن ما سره د چا هم د خبرو شوق نۀ وو. د نبی کریم صلے الله علیه وسلم په خدمت کښے به هم حاضریدلم. او د مانځۀ نه پس به نبی کریم صلی الله علیه وسلم چه کله کینا ستو، نو ما به هم سلام اوکړو. او زړۀ کښے به م سوچ کولو. چه معلومه نۀ ده چه نبی کریم صلے الله علیه وسلم به د سلام جواب د شونډو مبارکو په سر هم واخلی که نه؟ بیا به م د هغۀ سره نزدے نزدے مونځ کولو.

۱؎ بضم الهمزة وکسرها: ای قدوة ۲؎ ای تغیرت لی ۳؎ ای خضعا ۴؎ ای اصغرهم سنا.

۵؎ ای عبوت سور بستانه

أَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَوَاللهِ مَا رَدَّ عَلَيَّ السَّلَامَ فَقُلْتُ لَهُ يَا أَبَا قَتَادَةَ أَنْشُدُكَ بِاللهِ[1] هَلْ تَعْلَمُنِي أُحِبُّ اللهَ وَرَسُولَهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَكَتَ فَعُدْتُّ فَنَاشَدْتُّهُ فَسَكَتَ فَعُدْتُّ فَنَاشَدْتُّهُ: فَقَالَ اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ فَفَاضَتْ عَيْنَايَ[2] وَتَوَلَّيْتُ حَتَّى تَسَوَّرْتُ الْجِدَارَ فَبَيْنَا أَنَا أَمْشِي فِي سُوقِ الْمَدِينَةِ إِذَا نَبَطِيٌّ مِنْ نَبَطِ أَهْلِ الشَّامِ[3] مِمَّنْ قَدِمَ بِالطَّعَامِ يَبِيعُهُ بِالْمَدِينَةِ يَقُولُ: مَنْ يَدُلُّ عَلَى كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ؟ فَطَفِقَ النَّاسُ يُشِيرُونَ لَهُ إِلَيَّ حَتَّى جَاءَنِي فَدَفَعَ إِلَيَّ كِتَابًا مِنْ مَلِكِ غَسَّانَ وَكُنْتُ كَاتِبًا فَقَرَأْتُهُ فَإِذَا فِيهِ: أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّهُ قَدْ بَلَغَنَا أَنَّ صَاحِبَكَ قَدْ جَفَاكَ وَلَمْ يَجْعَلْكَ اللهُ بِدَارِ هَوَانٍ وَلَا مَضْيَعَةٍ فَالْحَقْ بِنَا نُوَاسِكَ[4] فَقُلْتُ حِينَ قَرَأْتُهَا: وَهٰذِهِ أَيْضًا مِنَ الْبَلَاءِ فَتَيَمَّمْتُ بِهَا التَّنُّورَ[5] فَسَجَرْتُهَا حَتَّى إِذَا مَضَتْ أَرْبَعُونَ مِنَ الْخَمْسِينَ وَاسْتَلْبَثَ الْوَحْيُ إِذَا رَسُولُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْتِينِي فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُكَ أَنْ تَعْتَزِلَ امْرَأَتَكَ، فَقُلْتُ: أُطَلِّقُهَا أَمْ مَاذَا أَفْعَلُ فَقَالَ: لَا بَلِ اعْتَزِلْهَا

اوپه يوه سترګه به يې هغوئ ته کتل. نوکله چه به زه ماغځه کښې مشغول شوم نو نبی کريم صلی الله عليه وسلم به ما ته کتل. او کله چه به ما هغوئ ته کتل نو خيل مخ به يې اوګرځولو. غرض دا چه د مسلمانانو تر يو تندي سره کتل زياتی شول. يوه ورځ د خپل تره ځوئ او زړه ته نژدې دوست ابوقتاده رض د باغ په ديوال اوختلم. ما ورباندې سلام واچولو. مګر والله کښې هغوئ د سلام جواب هم رانکړو. نو ما اوويل، اے ابوقتاده رض! په الله قسم، تپوس درنه کوم چه تا ته ولے معلومه نه ده چه ځما د الله او د هغه د رسول صلی الله عليه وسلم سره مينه شته دے؟ مګر هغه بالکل چپ شو. ما دوباره قسم ورکړو او تپوس م ترے اوکړو بيا هم هغه چپ شو. بيا م قسم ورکړو، نو دا سے جواب يې راکړو چه الله او د هغه رسول صلی الله عليه وسلم ښه پوهيږی. دا چه م واوريدل، نو د سترګو نه م اوښکے راروانې شوے. او د ديوال نه م توپ کړو. او واپس راغلم.

يوه ورځ د مدينې بازار کښې ګرځيدم. چه د شام يو نبطی غله خرڅولو د پاره مدينې ته راغلے وو. خلقو نه يې تپوس کولو چه څوک به ما ته د کعب بن مالک پته راکړی؟ نو خلقو ځما طرف ته اشاره اوکړه. نو هغه ځما خوا له راغے، او ما ته يې د غسّان بادشاه راليږلے خط راکړو. زه په خط پوهيدم. ما خط اولوستلو. هغې کښې يې ليکلی وو، چه ما ته معلومه شويده چه تا سره خپل دوست رسول الله صلی الله عليه وسلم ظلم زياتے کړے دے. الله تعالی ستا سو د پاره د ذلت او د حق ضائع کيدلو په ځائے کښې د اوسيدلو د پاره نه دے جوړ کړے. ته مونږ له راشه نو مونږ به تاله ډاډګيرنه درکړو او ستا عزت به اوکړو.

خط م اولوستو او زړه کښې م سوچ اوکړو. چه دا ځما يو بل امتحان شو او خط م تنور کښې واچولو. پنځوس (۵۰) ورځو کښې صرف څلويښت ورځے تيرے شوے وے. او دغه وخته پورے ځما په باره کښې وحی هم نازله نه وه.

[1] ای اسألك بالله تعالى [2] ای بالدموع [3] النبطى بفتح النون والموحدة: الفلاح [4] نواسك بضم النون وكسر المهملة من المواساة. [5] هو ما يخبز فيه وسجرتها اوقدتها.

فَلَا تَقْرَبْهَا وَأَرْسَلَ إِلَى صَاحِبَيَّ
بِمِثْلِ ذٰلِكَ فَقُلْتُ لِامْرَأَتِي الْحَقِي
بِأَهْلِكِ فَكُونِي عِنْدَهُمْ حَتّٰى
يَقْضِيَ اللّٰهُ فِي هٰذَا الْأَمْرِ فَجَاءَتِ
امْرَأَةُ هِلَالِ بْنِ أُمَيَّةَ رَسُولَ
اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ
لَهُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّ هِلَالَ بْنَ
أُمَيَّةَ شَيْخٌ ضَائِعٌ لَيْسَ لَهُ خَادِمٌ
فَهَلْ تَكْرَهُ أَنْ أَخْدُمَهُ؟ قَالَ:
لَا وَلٰكِنْ لَا يَقْرَبْكِ[2] فَقَالَتْ:
إِنَّهُ وَاللّٰهِ مَا بِهِ مِنْ حَرَكَةٍ إِلَى
شَيْءٍ وَوَاللّٰهِ مَا زَالَ يَبْكِي مُنْذُ
كَانَ مِنْ أَمْرِهِ مَا كَانَ إِلَى يَوْمِهِ
هٰذَا فَقَالَ لِي بَعْضُ أَهْلِي: لَوِ
اسْتَأْذَنْتَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي امْرَأَتِكَ فَقَدْ أَذِنَ
لِامْرَأَةِ هِلَالِ بْنِ أُمَيَّةَ أَنْ تَخْدُمَهُ؟
فَقُلْتُ لَا أَسْتَأْذِنُ فِيهَا رَسُولَ اللّٰهِ
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا يُدْرِينِي
مَاذَا يَقُولُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اسْتَأْذَنْتُهُ فِيهَا
وَأَنَا رَجُلٌ شَابٌّ فَلَبِثْتُ بِذٰلِكَ
عَشْرَ لَيَالٍ فَكَمَلَ لَنَا خَمْسُونَ
لَيْلَةً مِنْ حِينَ نُهِيَ عَنْ كَلَامِنَا
ثُمَّ صَلَّيْتُ صَلٰوةَ الْفَجْرِ صَبَاحَ
خَمْسِينَ لَيْلَةً عَلٰى ظَهْرِ بَيْتٍ مِنْ
بُيُوتِنَا، فَبَيْنَا أَنَا جَالِسٌ عَلَى
الْحَالِ الَّتِي ذَكَرَ اللّٰهُ تَعَالٰى مِنَّا
قَدْ ضَاقَتْ عَلَيَّ نَفْسِي وَضَاقَتْ
عَلَيَّ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ سَمِعْتُ
صَوْتَ صَارِخٍ[3] أَوْفٰى عَلٰى سَلْعٍ[4]

چه دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم قاصد ماله راغے - او خبرئے را کړو چه نبی کریم صلے الله علیه وسلم تا ته دَ بی بی سره دَ نهٔ اوسیدو حکم کړے دے. ما تپوس اوکړو، چه طلاق ورکړم که څهٔ اوکړم؟ قاصد اووئیل چه نه بس جدائی اختیار کړه. بی بی سره کوړ والے مهٔ کوه. او دَ نبی اکرم صلی الله علیه وسلم دا حکم څما نورو دوو ملګرو ته هم رسولے شوے وو. ما خپلے بی بی ته اووئیل ته خپل پلار کره لاړه شه. ترڅو پورے چه الله تعالیٰ دَ دے معاملے فیصله نهٔ وی کړی نو هلته اوسه. دَ هلال بن امیه رض ښځه دَ رسول الله صلے الله علیه وسلم په خدمت کښے حاضره شوه. او عرض ئے اوکړ چه هلال دومره بوډا شو دے چه خپل کار په خپله نشی کولے. نهٔ نوکر ساتلے شی. نو که زهٔ د هغهٔ خدمت اوکړم نو تا سو به ئے بد ګنړئ؟ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل نهٔ - مګر کور والی ته ئے مهٔ پریږده - هغے اووئیل، والله هغهٔ کښے دَ دے حرکت هم نشته، او دَ کومے ورځے نه چه دا معامله پیښه شوے، نن ورځے پورے روزانه ژاړی. ما ته کور والؤ اووئیل چه ته هم دَ نبی اکرم صلے الله علیه وسلم نه دَ خپلے بی بی په باره کښے اجازت واخله. څنګه چه دَ هلال بی بی اجازت واخستو. نو ستا بی بی به هم ستا خدمت کوی. ما اووئیل چه دَ دے سلسله کښے زهٔ نبی اکرم صلے الله علیه وسلم ته درخواست نهٔ کوم. معلومه نهٔ ده چه نبی اکرم صلے الله علیه وسلم به څهٔ جواب راکوی. او زهٔ خو بیا هم ځوان یم. دے نه پس لس شپے نورے هم تیرے شوے. دَ قطع تعلق دَ ورځے راسے پوره پنځوس شپے تیرے شوے. دَ پنځوسمے ورځے سحر مونځ مِ دَ کور په چونتره باندِ کولو. دَ مانځهٔ نه پس هم هغه حالت کښے ناست ووم. او زړهٔ مِ بے آرامه وو. او زمکه سره دَ فراخئ نه په ما تنګه شوے وه. چه ناګهانه دَ سلع غرنه یوا وچت اوبه زوره آواز کونکی آواز اوکړو. چه اے کعب بن مالک رض! ستا دپاره خوش خبری ده. چه دا آواز مِ واورید و نو په سجده پریوتلم. زهٔ پوه شوم، چه الله تعالیٰ دَ فراخئ

[1] ای ابطاء - [2] هذا کنایة عن الجماع [3] هو ابوبکر الصدیق رضی الله عنه [4] ای صعد علی سلع بفتح السین وسکون اللام

يَقُوْلُ بِاَعْلٰى صَوْتِهٖ يَا كَعْبُ بْنَ مَالِكٍ اَبْشِرْ فَخَرَرْتُ سَاجِدًا وَعَرَفْتُ اَنَّهٗ قَدْ جَآءَ فَرَجٌ فَاٰذَنَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّاسَ بِتَوْبَةِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْنَا حِيْنَ صَلّٰى صَلٰوةَ الْفَجْرِ فَذَهَبَ النَّاسُ يُبَشِّرُوْنَنَا فَذَهَبَ قِبَلَ صَاحِبَيَّ مُبَشِّرُوْنَ وَرَكَضَ اِلَيَّ رَجُلٌ فَرَسًا[1] وَسَعٰى سَاعٍ مِنْ اَسْلَمَ قِبَلِيْ[2] وَاَوْفٰى عَلَى الْجَبَلِ، فَكَانَ الصَّوْتُ اَسْرَعَ مِنَ الْفَرَسِ فَلَمَّا جَآءَنِيَ الَّذِيْ سَمِعْتُ صَوْتَهٗ يُبَشِّرُنِيْ نَزَعْتُ لَهٗ ثَوْبَيَّ فَكَسَوْتُهُمَا اِيَّاهُ بِبُشْرَاهُ وَاللّٰهِ مَا اَمْلِكُ غَيْرَهُمَا يَوْمَئِذٍ وَاسْتَعَرْتُ ثَوْبَيْنِ فَلَبِسْتُهُمَا وَانْطَلَقْتُ اَتَاَمَّمُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ[3] يَتَلَقَّانِي النَّاسُ فَوْجًا فَوْجًا يُهَنِّئُوْنِيْ بِالتَّوْبَةِ وَيَقُوْلُوْنَ لِيْ لِتَهْنِكَ تَوْبَةُ اللّٰهِ عَلَيْكَ حَتّٰى دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ فَاِذَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسٌ حَوْلَهُ النَّاسُ فَقَامَ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِ اللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ يُهَرْوِلُ حَتّٰى صَافَحَنِيْ وَهَنَّاَنِيْ وَاللّٰهِ مَا قَامَ رَجُلٌ مِنَ الْمُهَاجِرِيْنَ غَيْرَهٗ فَكَانَ كَعْبٌ لَا يَنْسَاهَا لِطَلْحَةَ قَالَ كَعْبٌ فَلَمَّا سَلَّمْتُ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَهُوَ يَبْرُقُ وَجْهُهٗ مِنَ السُّرُوْرِ: اَبْشِرْ بِخَيْرِ يَوْمٍ مَرَّ عَلَيْكَ مُذْ وَلَدَتْكَ اُمُّكَ فَقُلْتُ: اَمِنْ عِنْدِكَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَمْ مِنْ

صورت پیدا کړو - دَ سحرمانځهٔ نه پس رسول الله صلے الله علیه وسلم صحابه کرامو رض ته څمونږ دَ توبے قبلیدو خبر ورکړے وو - او خلقو مونږ له دَ زیری راکولو دپاره رامنډے وهلے. څهٔ ملګری څما ملګرو ته زیری ورکولو دپاره لاړل او یو کس په اَس باندِ سور څما طرفته راغے - دَ دهٔ دَ رارسید و نه مخکښے دَ قبیله بنی اسلم یو کس غرته ختلے وو - او دَ هغهٔ آواز م دَ آس سوار نه مخکښے آوریدلے وو - او کله چه دغه کس ماله راغے، نو ما دَ شکر ادا کولو په بدله کښے دَ خپل بدن دواړه جامے ور واغوستولے - په الله م دِ قسم وی په دغه ورځ ما سره بغیر دَ دغه دوؤ کپړو نه هیڅ نهٔ وُو - ما دَ چا نه په سوال دوه جامے راواخستے او نبی اکرم صلے الله علیه وسلم سره دَ ملاوید و دپاره م قصد اوکړو - لاره کښے روان ووم چه ډلے ډلے خلق ما سره ملاؤ شول. او دَ توبے دَ قبولیت مبارکئ ئے راکولے - او وئیل به ئے چه مبارک شه، الله تعالیٰ دِ توبه قبوله کړه - کله چه مسجد نبوی صلے الله علیه وسلم ته داخل شوم. نو نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ناست وو - ګیرچاپیره صحابهٔ رض حلقه کښے ناست وو چه زهٔ طلحه بن عبیدالله رض اولیدم نو را ټوپ ئے کړ. ما سره ئے مصافحه اوکړه. او مبارکی ئے راکړه - په الله قسم دے چه بغیر دَ حضرت طلحه رض نه یو مهاجر هم پاڅیدلے نهٔ وو - او کعب رض به دَ حضرت طلحه رض دَ مینے محبت توپ هیڅ کله نهٔ هیرولو.

کعب رض وائی - چه ما دَ رسول الله صلے الله علیه وسلم په خدمت کښے سلام اوکړو. نو ما اولیدل چه دَ نبی اکرم صلے الله علیه وسلم مخ مبارک دَ خوشحالئ نه بریښنا کوله نبی اکرم صلے الله علیه وسلم اوفرمائیل، دَ کومے ورځے نه چه ته پیدا شوے ئے او خومره ورځے تیرے شوی دی په هغ کښے دَ ټولو نه دَ بهترے ورځے زیرے درکوم. ما عرض اوکړو چه زیرے ستاسو دَ طرف نه دے که دَ الله دَ طرف نه. نو هغهٔ ارشاد اوفرمائیلو، چه دَ الله تعالیٰ دَ طرف نه. او دا دَ نبی اکرم صلے الله علیه وسلم عادت وو چه دَ خوشحالئ په وخت کښے به دَ هغهٔ دَ مخ نه بریښنا ختله - لکه دَ سپوږمۍ

[1] الركض الجرى الشديد والرجل: الزبير بن العوام. [2] دچغے آواز کونکے [3] هو حمزة بن عمر الاسلمى [3] اى

اتصده - والفوج: الجماعة -

عِنْدِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ لَا بَلْ
مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ وَكَانَ
رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
إِذَا سُرَّ اسْتَنَارَ وَجْهُهُ حَتّٰى كَأَنَّ وَجْهَهُ

تکړه. چه هغه سره به مونږ ته د هغهٔ د خوشحالئ اندازه
لګیدله.
غرض دا چه زهٔ د نبی اکرم صلی الله علیه وسلم په
خدمت کښې ناست ووم. ما عرض اوکړو یا رسول الله!

قِطْعَةُ قَمَرٍ وَّكُنَّا نَعْرِفُ ذٰلِكَ
مِنْهُ، فَلَمَّا جَلَسْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ
قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ: إِنَّ مِنْ
تَوْبَتِيْ أَنْ أَنْخَلِعَ ١ مِنْ مَّالِيْ
صَدَقَةً إِلَى اللّٰهِ وَإِلٰى رَسُوْلِهٖ
فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمْسِكْ عَلَيْكَ
بَعْضَ مَالِكَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكَ:
فَقُلْتُ إِنِّيْ أُمْسِكُ سَهْمِيَ الَّذِيْ
بِخَيْبَرَ وَقُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ إِنَّ
اللّٰهَ تَعَالٰى إِنَّمَا أَنْجَانِيْ بِالصِّدْقِ
وَإِنَّ مِنْ تَوْبَتِيْ أَنْ لَّا أُحَدِّثَ
إِلَّا صِدْقًا مَّا بَقِيْتُ، فَوَاللّٰهِ مَا
عَلِمْتُ أَحَدًا مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ
أَبْلَاهُ اللّٰهُ تَعَالٰى ٢ فِيْ صِدْقِ
الْحَدِيْثِ مُنْذُ ذَكَرْتُ ذٰلِكَ لِرَسُوْلِ
اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحْسَنَ
مِمَّا أَبْلَانِي اللّٰهُ تَعَالٰى وَاللّٰهِ مَا
تَعَمَّدْتُ كِذْبَةً مُنْذُ قُلْتُ ذٰلِكَ
لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
إِلٰى يَوْمِيْ هٰذَا وَإِنِّيْ لَأَرْجُوْ أَنْ
يَّحْفَظَنِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِيْمَا بَقِيَ
قَالَ: فَأَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالٰى ٣ لَقَدْ
تَّابَ اللّٰهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِيْنَ
وَالْأَنْصَارِ الَّذِيْنَ اتَّبَعُوْهُ فِيْ
سَاعَةِ الْعُسْرَةِ" حَتّٰى بَلَغَ: إِنَّهٗ

څما د توبې پوره والے به په دے سره وی چه د خپل
ټول مال نه لاس واخلم. او خپل ټول مال د الله
او د هغهٔ د رسول صلی الله علیه وسلم په خدمت
کښې د صدقې په طور پیش کړم. نو جواب کښې نبی
اکرم صلی الله علیه وسلم او فرمائیل، بنه خبره دا
ده چه خپل ځان د پاره هم څهٔ اوساتے. ما عرض
اوکړو. نو بیا خو به هغه مال خپل ځان له اوساتم
کوم چه ما ته د خیبر په حصّه کښې رسیدلے وو. بیا
ما عرض اوکړو، یا رسول الله! د رښتیا وینا په
وجه الله تعالیٰ په خپل رحمت خلاص کړم. زما د
توبې د پوره کولو د پاره لوظ کوم. چه کوم وخته
پورے ژوندے یم نو رښتیا به وایم.
کعب رضی وائی. چه په الله قسم. کله چه ما رسول
الله صلے الله علیه وسلم ته دا خبره عرض کړه چه
زهٔ پوهیږم چه د رښتیا ویلو متعلق الله تعالیٰ
په ما څومره انعام اوکړو. نو په بل مسلمان ئے نهٔ
دے کړے. او قسم په الله چه دغه وخت نه نن
پورے ما کله هم دروغ نهٔ دی ویلی. او د الله تعالیٰ
نه م دا اُمید دے. چه تر تلونکی وخت کښې هم ما
د دروغ ویلو نه اوساتی.
د دے واقع متعلق الله تعالیٰ (سورة توبه آیت ۱۱۷-۱۱۹)
نازل کړی دی. چه الله تعالیٰ د پیغمبر صلے الله
علیه وسلم او د مهاجرینو او د انصارو په حال
باندِ توجه اوکړه. ځکه چه په سخت وخت کښې ئے
د نبی صلے الله علیه وسلم سره ملګرتیا اوکړه. او د
او د بعضے خلقو په زړونو کښې تنګی پیدا شوه.

١ انخلع ای اخرج ٢ ای انعم علیه ٣ سورة التوبة، آیة ۱۱۷-۱۱۹

بِهِمْ رَءُوفٌ رَحِيمٌ ٥ وَعَلَى الثَّلٰثَةِ الَّذِيْنَ خُلِّفُوْا حَتّٰى اِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْاَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ " حَتّٰى بَلَغَ : اتَّقُوا اللّٰهَ وَكُوْنُوْا مَعَ الصّٰدِقِيْنَ . قَالَ كَعْبٌ : وَاللّٰهِ مَا اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَىَّ مِنْ نِّعْمَةٍ قَطُّ بَعْدَ اِذْ هَدَانِيَ اللّٰهُ لِلْاِسْلَامِ اَعْظَمَ فِيْ نَفْسِيْ مِنْ صِدْقِيْ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ لَّا اَكُوْنَ كَذَبْتُهٗ فَاَهْلِكَ كَمَا هَلَكَ الَّذِيْنَ كَذَبُوْا ، اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى قَالَ لِلَّذِيْنَ كَذَبُوْا حِيْنَ اَنْزَلَ الْوَحْيَ شَرَّ مَا قَالَ لِاَحَدٍ فَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى لہ " سَيَحْلِفُوْنَ بِاللّٰهِ لَكُمْ اِذَا انْقَلَبْتُمْ ؎۲ اِلَيْهِمْ لِتُعْرِضُوْا عَنْهُمْ فَاَعْرِضُوْا عَنْهُمْ اِنَّهُمْ رِجْسٌ ؎۳ وَّمَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ جَزَآءً بِمَا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ٥ يَحْلِفُوْنَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ فَاِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يَرْضٰى عَنِ الْقَوْمِ الْفٰسِقِيْنَ " قَالَ كَعْبٌ : كُنَّا خُلِّفْنَا اَيُّهَا الثَّلَاثَةُ عَنْ اَمْرِ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ قَبِلَ مِنْهُمْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِيْنَ حَلَفُوْا لَهٗ فَبَايَعَهُمْ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمْ وَاَرْجَاَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمْرَنَا حَتّٰى قَضَى اللّٰهُ تَعَالٰى فِيْهِ بِذٰلِكَ : قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى : وَعَلَى

بیا الله تعالیٰ دَ هغوئ په حال توجه اوکړه. بے شکه الله تعالیٰ ډیر زیات شفیق او مهربان دَے. دَ هغه درې یو کسانو په حال ئے هم توجه اوکړه کوم چه روستو پاتے شوی وو. او دَ هغوئ معامله حل شوے نهٔ وه. دَ هغوئ پریشانی او خفګان دومره حده پورے اورسیده چه فراخه زمکه پرے تنګه شوے وه. او بخپله هم په خپل ځان تنګ شوی وو. او هغوئ ته معلومه شوه چه دَ الله تعالیٰ نه چرته دَ پناه ځائے نشته. نو صرف دَ هغهٔ طرف ته واپس کیدل پکار دی. نو دَ هغوئ په حال ئے هم توجه اوکړه. چه آئنده هم بیا بیا رجوع اوکړی. بیشکه الله تعالیٰ ډیر توبه قبلونکے او لوئے رحم کونکے دے. اے ایمان والؤ! دَ الله تعالیٰ نه اویریږئ او دَ رښتیاویونکو ملګرتیا اوکړئ.

کعب رض وائی. په الله مِ دِ قسم وی. کوم وخت چه په ما باندِ الله تعالیٰ دَ اسلام راوښلو رحم اوکړو نو بغیر دَ رښتیاؤ نه ما هیڅ یو لوئے نعمت اونهٔ لیدلو. کهٔ ما چرے دروغ وئیلی وے. نو دَ غسے به تباه او برباد شوی وے، څنګه چه دروغ وئیلو والا هلاک شول. کوم وخت چه الله تعالیٰ وحی نازله کړه نو الله تعالیٰ دَ هغه خلقو بدی بیان کړه. نو وے فرمائیل. چه اوس به هغه خلق راشی او تا ته به دَ دروغو قسمونه خوری چه مونږ معذور او مجبور وو. کله چه واپس شئ تاسو بهانے دَدے خبرے کوئ چه تاسو هغوئ پریږدئ. بس تاسوئے په خپل حال پریږدئ. هغوئ بالکل ډیر ګنده خلق دی. او دَ هغوئ ځائے دوزخ دے. دَ هغے خپلو عملونو په وجه باندِ. او دا قسمونه به ځکه خوری چه تهٔ دَ هغوئ نه خوشحاله شے. پس کهٔ ته ترے راضی هم شے نو الله ج

لہ سورة التوبة آية ۹۵-۹۶ ؎۲ ای رجعتم ؎۳ ای قذر لخبث باطنهم :

الثَّلٰثَةِ الَّذِيْنَ خُلِّفُوْا، وَلَيْسَ الَّذِيْ ذَكَرَ مِمَّا خُلِّفْنَا تَخَلُّفُنَا عَنِ الْغَزْوِ وَاِنَّمَا هُوَ تَخْلِيْفُهٗ اِيَّانَا وَاِرْجَاؤُهٗ اَمْرَنَا عَمَّنْ حَلَفَ لَهٗ وَاعْتَذَرَ اِلَيْهِ فَقَبِلَ مِنْهُ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ: وَفِيْ رِوَايَةٍ "اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ فِيْ غَزْوَةِ تَبُوْكَ يَوْمَ الْخَمِيْسِ وَكَانَ يُحِبُّ اَنْ يَخْرُجَ يَوْمَ الْخَمِيْسِ" وَفِيْ رِوَايَةٍ: وَكَانَ لَا يَقْدَمُ مِنْ سَفَرٍ اِلَّا نَهَارًا فِي الضُّحٰى فَاِذَا قَدِمَ بَدَأَ بِالْمَسْجِدِ فَصَلّٰى فِيْهِ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ جَلَسَ فِيْهِ:

نهٔ راضي کيږي د فاسقانو خلقو نه۔
کعب رضؓ وائي چه څمونږ د دريو وارو معامله وروستو پاتے شوے وه د هغې خلقو نه۔ کوم چه د نبي اکرم صلے الله عليه وسلم په خدمت کښې قسمونه خوړلي وو. او خپل خپل عذرونه ئے بيان کړي وو. او نبي اکرم صلے الله عليه وسلم د هغوئ عذرونه قبول کړي وو. او د هغوئ نه ئے بيعت هم اخستے وو. او د بخښنې دعا کانے ئے ورله هم غوښتلے وه. څمونږ قصه کښې رسول الله صلے الله عليه وسلم په خپله څهٔ فيصله نهٔ وه کړے. بلکه په "وعلى الثلاثة الذين خلفوا" سره الله تعالىٰ په خپله فيصله کړے وه۔ نو دے آيت کښې د جهاد نه د پاتے کيدو څمونږ طرف ته څهٔ اشاره نهٔ وه۔ بلکه دا مراد دے چه څمونږ معامله الله تعالىٰ د هغې خلقو د معاملے نه وروستو بيان کړه، کوم چه د دروغو قسمونه نبي صلے الله عليه وسلم ته اوخوړل او عذرونه ئے پيش کړل. او د چا معذرت ئے چه قبول کړو۔

يو روايت کښې دي چه نبي اکرم صلے الله عليه وسلم چه غزوۀ تبوک د پاره د زيارت په ورځ روان شو۔ او نبي اکرم صلى الله عليه وسلم به عام د زيارت په ورځ سفر کول خوښول۔

يو روايت کښې دي چه نبي اکرم صلے الله عليه وسلم به د سفر نه د څاښت په وخت کښې راتلو۔ نو اول به جومات ته تلو۔ دوه رکعته نفل به ئے اوکړل۔ بيا به هلته کيناستو۔ (بخاري ومسلم)

۲۲۔ وَعَنْ اَبِيْ نُجَيْدٍ، بِضَمِّ النُّوْنِ وَفَتْحِ الْجِيْمِ "عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ الْخُزَاعِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ امْرَاَةً مِنْ جُهَيْنَةَ اَتَتْ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهِيَ حُبْلٰى مِنَ الزِّنَا فَقَالَتْ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَصَبْتُ حَدًّا فَاَقِمْهُ عَلَيَّ فَدَعَا

۲۲۔ حصرت ابي نُجيد عمران بن حصين خزاعي رضؓ روايت کوي چه د قبيله جهينه يوه ښځه وه، چه د زنا نه حامله شوے وه۔ هغه د رسول الله صلى الله عليه وسلم په خدمت کښې حاضره شوه. او وے وئيل۔ ما يو داسے جرم کړے دے چه د هغې په وجه په ما حد واجب شوے دے۔ نو په ما حد جاري کړه. رسول الله صلے الله عليه وسلم د ښځے ولي راوبللو۔ او هغهٔ ته ئے هدايت اوکړو. چه د دے

نَبِيَّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلِيَّهَا فَقَالَ: اَحْسِنْ اِلَيْهَا فَاِذَا وَضَعَتْ فَاْتِنِيْ فَفَعَلَ فَاَمَرَ بِهَا نَبِيُّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَشُدَّتْ عَلَيْهَا ثِيَابُهَا[۱] ثُمَّ اَمَرَ بِهَا فَرُجِمَتْ ثُمَّ صَلّٰى عَلَيْهَا: فَقَالَ لَهٗ عُمَرُ: تُصَلِّيْ عَلَيْهَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَقَدْ زَنَتْ؟ قَالَ: لَقَدْ تَابَتْ تَوْبَةً لَوْ قُسِمَتْ بَيْنَ سَبْعِيْنَ مِنْ اَهْلِ الْمَدِيْنَةِ لَوَسِعَتْهُمْ وَهَلْ وَجَدْتَ اَفْضَلَ مِنْ اَنْ جَادَتْ بِنَفْسِهَا لِلّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ -

نګرانی کوه. اوکله چه ماشوم پیدا شی. نو بیا ئے ماله راوله - دغه ولی دَ حکم پوره کولو دپاره راوستله نو نبی اکرم صلے اللہ علیه وسلم دَ هغې کپړے دَ هغې دَ بدن پورے ښے اوتړلے. او په هغې ئے دَ حد قائمولو حکم جاری کړو - کله چه حد جاری کړے شو نو نبی کریم صلے اللہ علیه وسلم په هغې دَ جنازے مونځ اوکړو - دغه وخت حضرت عمرؓ عرض اوکړو. یا رسول اللہؐ! تاسو دَ دے جنازه کوئ - حال دا دے چه دا زناکاره وه - نبی اکرم صلے اللہ علیه وسلم اوفرمائیل چه هغهٔ دا سے توبه اوویسته. کهٔ دَ مدینے په اویا کسانو بانډِ هغه تقسیم کړے شی. نو دَ هغوئ دپاره به هغه کافی شی. او دَ دے نه هم بله ته غته توبه کنړے چه صرف دَ اللہ دَ رضا دپاره ئے خپل ځان قربان کړو.

۲۳- وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَاَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَوْ اَنَّ لِابْنِ اٰدَمَ وَادِيًا مِّنْ ذَهَبٍ اَحَبَّ اَنْ يَّكُوْنَ لَهٗ وَادِيَانِ، وَلَنْ يَّمْلَاَ فَاهُ اِلَّا التُّرَابُ[۲] وَيَتُوْبُ اللّٰهُ عَلٰى مَنْ تَابَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۲۳- حضرت ابن عباسؓ اوانس بن مالکؓ روایت کوی - چه رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم اوفرمائیل، چه کهٔ دَ آدم ځوئے (انسان) سره یوه کنده دَ سرو زرو نه ډکه وی. نو بیا به هم دَ هغهٔ ارمان وی چه داسے دوه نورے هم وے - او دَ انسان خُلهٔ صرف خاوره ډکولے شی. یعنی قبر - او اللہ تعالیٰ دَ هر هغه کس توبه قبلوی، چه څوک دَ هغهٔ دربار کښے توبه اوباسی - (بخاری ومسلم)

۲۴- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَضْحَكُ اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ وَتَعَالٰى اِلٰى رَجُلَيْنِ[۳] يَقْتُلُ اَحَدُهُمَا الْاٰخَرَ يَدْخُلَانِ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُ هٰذَا فِيْ سَبِيْلِ

۲۴- دَ حضرت ابوهریرهؓ نه روایت دے. چه دَ رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم ارشاد دے چه اللہ تعالیٰ دَ هغه دوه کسانو په حالت بانډِ خاندی، چه په هغوئ کښے یو بل لره مړ کړی. او بیا دواړه جنتیان هم شی. دَ هغې صورت داسے دے. چه جهاد کښے یو مسلمان دَ کافر دَ لاسه شهید کړے شی - بیا دا کافر مسلمان شی. او یو

[۱] نشدت بالدال المهملة. كذا فى النسخ التى بايدينا وهى كذلك فى بعض نسخ مسلم و فى بعضها فشكت بالكاف: اى جمعت اطرافها لتستتر لئلا تنكشف فى اثناء رجمها [۲] الا التراب اى انه لا يزال حريصا على الدنيا حتى يموت و يمتلئ جوفه من تراب قبره. [۳] هذا مجاز عن الرضا بفعلهما والجزاء عليه الجزاء ١٢/١ وفى -

اللّٰهِ فَيُقْتَلُ ثُمَّ يَتُوبُ اللّٰهُ عَلَى الْقَاتِلِ فَيُسْلِمُ فَيُسْتَشْهَدُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ :

جهاد کښې دا هم چرته شهید شي. بس دا دواړه جنتیان شي.
(بخاری ومسلم)

باب ۳

فائده :- باب الصبر په شپږ قرآنی آیتونو او یوکم دیرشو احادیثو باندې مشتمل دے. دَ صبر معنیٰ بندیدل دی. قرآن مجید کښې دَ صبر نه مراد صبر معنوی حقیقی دے. یعنی چه دَ ویرے، حاجتمندئ او خفګان نه ځان اوساتی، او مصیبتونو سره په خوشحالئ مخامخ شی. او دا سے حالاتو کښې دَ نفس ښپے مضبوطے ټکول او ثابت قدم اوسیدل. او مصیبت او پریشانی دواړه دَ الله تعالیٰ حکم کنټرل او په دے راضی پاتے کیدل او برداشت کول هم دَ صبر کولو یوه لویه مرتبه ده. قرآن او حدیث کښې صبر باندې دَ اجر و ثواب خوشخبری او رېرے دے. او ږړه ته دَ دے خبرے هم ډاډ ورکوه او دَ دے یقین نه ئے ډکر ساته. چه کله مصیبتونه لرے کیږی نو دَ الله تعالیٰ رحمتونه به ستا امداد کوی.

بَابُ الصَّبْرِ : دَ صبر بیان

اٰیاتِ قرآنیه

۷- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى[۱] "يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اصْبِرُوْا وَصَابِرُوْا[۲]"

۷- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے. چه اے ایمان والو! په خپله هم صبر کوئ. او مقابله کښې هم صبر کوئ. (سورة ال عمران پ ۴ آیة ۲۰۰)

۸- وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى[۳] "وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ[۴] بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوْعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْاَمْوَالِ وَالْاَنْفُسِ وَالثَّمَرٰتِ ؕ وَبَشِّرِ الصّٰبِرِيْنَ "-

۸- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے. چه مونږ به په ویره، په ولږه نهره، او په جان ومال، او په میوو کښې دَ نقصان او کمی په وجه په تاسو ضرور امتحان او ازمیښت کوو. بس صبر کوونکو ته زیرے ورکړه. (سورة البقرة آیة ۱۵۵ پ ۲)

۹- وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى :-[۵] "اِنَّمَا يُوَفَّى الصّٰبِرُوْنَ اَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ "-

۹- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے :- "صبر کوونکو ته به الله تعالیٰ بے حسابه بدلے ورکړی "- (سورة زمر آیة ۱۰ پ ۲۳)

۱۰- وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى :-[۶] وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ اِنَّ ذٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْاُمُوْرِ "-

۱۰- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے. چه څوک صبر اوکړی او معافی اوکړی. نو دا کار دَ ښو کارونو نه دے. (شوریٰ آیت ۴۳ پ ۲۵)

---

[۱] سورة ال عمران آیة ۲۰۰ [۲] ای اصبروا علے الطاعات والمصائب وعن المعاصی: وصابروا الکفار، ای غالبوهم فلا یکونوا اشد صبرا منکم [۳] سورة البقرة آیة ۱۵۵ [۴] ای یختبرنکم- [۵] سورة الزمر آیة ۱۰ [۶] سورة الشوریٰ آیة ۴۳

۱۱- وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالیٰ:[۱] يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اسْتَعِيْنُوْا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ"

۱۱- د الله تعالی ارشاد دے. چه صبر او مانځه سره امداد غواړئ. یقینًا الله تعالی د صبر کوونکو ملګرے دے. (سورة البقرة اٰیة ۱۵۳ پ۲)

۱۲- وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالیٰ:[۲] "وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتّٰى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِيْنَ مِنْكُمْ وَالصّٰبِرِيْنَ"، وَالْاٰيَاتُ فِي الْاَمْرِ بِالصَّبْرِ وَبَيَانِ فَضْلِهٖ كَثِيْرَةٌ مَعْرُوْفَةٌ:

۱۲- د الله تعالی ارشاد دے. او خامخا به تاسو باندې به ضرور ازمینښت کوو چه موږ به په تاسو کښې مجاهدین او صابرین معلوم (یعنی جدا) کړو. (سورة محمد اٰیة ۳۱). د صبر او د هغې په فضیلت باندې قرآن مجید کښې ډیر آیتونه راغلی دی.

احادیث نبوی

۲۵- وَعَنْ اَبِيْ مَالِكٍ الْحَارِثِ بْنِ عَاصِمٍ الْاَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلطُّهُوْرُ شَطْرُ الْاِيْمَانِ[۳] وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ تَمْلَاُ الْمِيْزَانَ، وَسُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ تَمْلَاٰنِ، اَوْ تَمْلَاُ مَا بَيْنَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ، وَالصَّلٰوةُ نُوْرٌ، وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ[۴] وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ، وَالْقُرْاٰنُ حُجَّةٌ لَّكَ اَوْ عَلَيْكَ كُلُّ النَّاسِ يَغْدُوْ[۵] فَبَائِعٌ نَفْسَهٗ فَمُعْتِقُهَا اَوْ مُوْبِقُهَا" رَوَاهُ مُسْلِمٌ:

۲۵- ابو مالک حارث بن عاصم اشعري رض روایت کوی. چه د نبی اکرم صلے الله علیه وسلم ارشاد دے، چه پاکی او صفائی د ایمان نیمه حصه ده. او (لفظ د) "الحمد لله" وئیل د عملونو د تلے چابړه ډکوی. د غسې "سبحان الله" او "الحمد لله" هم ډکوی. د زمکے نه تر آسمانه پورے خالی حصه. مونځ نور او رڼا ده. صدقه دلیل دے، صبر رڼا ده. قرآن ستاسو د پاره یا دلیل دے یا ستاسو خلاف دے.

هر یو کس چه سحر پاڅی، نو د خپل ځان سودا کوی. او سرګردان ګرځی. دے سودا سره ئے یا آزاد وی یا ئے هلاکت کښې اچوی (یعنی چه داسے کار او کړی چه په هغې سره آخرت کښې د دوزخ د عذاب نه خلاص شي. یا داسے اعمال او کړی چه هغې سره جهنم ته لاړ شي) (مسلم).

۲۶- وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ سَعْدِ بْنِ مَالِكِ بْنِ سِنَانٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ نَاسًا مِّنَ الْاَنْصَارِ سَاَلُوْا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَعْطَاهُمْ ثُمَّ سَاَلُوْهُ فَاَعْطَاهُمْ

۲۶- ابو سعید سعد بن مالک بن سنان خدری رض روایت کوی. چه د انصارو څو کسانو د نبی اکرم صلے الله علیه وسلم نه څه او غوښتل. نو رسول الله صلے الله علیه وسلم څه ورکړل. دوباره ئے بیا سوال او کړو نو هغه ئے نور هم ورکړل. او څه چه هغوئ سره وو هغه ختم شول. بیا نبی صلی الله

۱ سورة البقرة اٰیة ۱۵۳ ۲ سورة محمد اٰیة ۳۱ ۳ شطر الایمان ای نصفه ای ینتهی یبکر فی مصالحه فمعتق نفسه من العذاب او مهلکها بالطرد من ساحة الرضوان: تضعیف اجره الی نصف اجر الایمان ۴ ای حجة علی ایمان مؤدیها الی مستحقیها ۵ ای

نَبِيُّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلِيَّهَا فَقَالَ: اَحْسِنْ اِلَيْهَا فَاِذَا وَضَعَتْ فَأْتِنِيْ فَفَعَلَ فَاَمَرَبِهَا نَبِيُّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَشُدَّتْ عَلَيْهَا ثِيَابُهَا ؎۱ ثُمَّ اَمَرَبِهَا فَرُجِمَتْ ثُمَّ صَلّٰى عَلَيْهَا: فَقَالَ لَهٗ عُمَرُ: تُصَلِّيْ عَلَيْهَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَقَدْ زَنَتْ؟ قَالَ: لَقَدْ تَابَتْ تَوْبَةً لَوْ قُسِمَتْ بَيْنَ سَبْعِيْنَ مِنْ اَهْلِ الْمَدِيْنَةِ لَوَسِعَتْهُمْ وَهَلْ وَجَدْتَّ اَفْضَلَ مِنْ اَنْ جَادَتْ بِنَفْسِهَا لِلّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

نګرانی کوه. او کله چه ماشوم پیدا شی. نو بیا ئے ماله راوله. دغه ولی دَ حکم پوره کولو د پاره راوستله. نو نبی اکرم صلے اللہ علیه وسلم دَ هغې کپړے دَ هغې دَ بدن پورے بنے او تړلے. او په هغې ئے دَ حد قائمولو حکم جاری کړو. کله چه حد جاری کړے شو نو نبی کریم صلے اللہ علیه وسلم په هغې دَ جنازے مونځ اوکړو. دغه وخت حضرت عمرؓ عرض اوکړو. یا رسول اللہؐ! تاسو دَ دے جنازه کوئ. حال دا دے چه دا زنا کاره وه. نبی اکرم صلے اللہ علیه وسلم اوفرمائیل چه هغهٔ داسے توبه اوویسته. که دَ مدینے به اویا کسانو باندِ هغه تقسیم کړے شی. نو دَ هغوئ د پاره به هغه کافی شی. او دَ دے نه هم بله ته غته توبه کنړے چه صرف دَ اللہ دَ رضا د پاره ئے خپل ځان قربان کړو.

۲۳- وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَاَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَوْ اَنَّ لِابْنِ اٰدَمَ وَادِيًا مِّنْ ذَهَبٍ اَحَبَّ اَنْ يَّكُوْنَ لَهٗ وَادِيَانِ، وَلَنْ يَمْلَأَ فَاهُ اِلَّا التُّرَابُ ؎۲ وَيَتُوْبُ اللّٰهُ عَلٰى مَنْ تَابَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ:

۲۳- حضرت ابن عباسؓ او انس بن مالکؓ روایت کوی. چه رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم اوفرمائیل، چه که دَ آدم ځوئے (انسان) سره یو کنده دَ سرو زرو نه ډکه وی. نو بیا به هم دَ هغهٔ ارمان وی چه داسے دوه نورے هم وے. او دَ انسان خُلهٔ صرف خاوره ډکولے شی. یعنی قبر. او اللہ تعالیٰ دَ هر هغه کس توبه قبلوی، چه څوک دَ هغهٔ دربار کښے توبه اوباسی. (بخاری ومسلم)

۲۴- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَضْحَكُ اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ وَتَعَالٰى اِلٰى رَجُلَيْنِ ؎۳ يَقْتُلُ اَحَدُهُمَا الْاٰخَرَ يَدْخُلَانِ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُ هٰذَا فِيْ سَبِيْلِ

۲۴- دَ حضرت ابوهریرهؓ نه روایت دے. چه دَ رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم ارشاد دے چه اللہ تعالیٰ دَ هغه دوه کسانو په حالت باندِ خاندی، چه په هغوئ کښے یو بل لره مړ کړی. او بیا دواړه جنتیان هم شی. دَ هغے صورت داسے دے. چه جهاد کښے یو مسلمان دَ کافر دَ لاسه شهید کړے شی. بیا دا کافر مسلمان شی. او یو

؎۱ نشدت بالدال المهملة. کذا فی النسخ التی بایدینا وهی کذلک فی بعض نسخ مسلم و فی بعضها فشکت بالکاف: ای جمعت اطرافها لتستتر لئلا تنکشف فی اثناء رجمها ؎۲ الا التراب ای انه لایزال حریصا علی الدنیا حتی یموت و یمتلئ جوفه من تراب قبرهٔ. ؎۳ هذا مجاز عن الرضا بفعلهما والجزاء علیه الاوفق.

حَتّٰى نَفِدَ مَا عِنْدَهٗ فَقَالَ لَهُمْ حِيْنَ اَنْفَقَ كُلَّ شَيْءٍ بِيَدِهٖ: مَا يَكُنْ مِّنْ خَيْرٍ فَلَنْ اُدَّخِرَهٗ عَنْكُمْ، وَمَنْ يَّسْتَعْفِفْ يُعِفَّهُ اللّٰهُ، وَمَنْ يَّسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللّٰهُ وَمَنْ يَّتَصَبَّرْ يُصَبِّرْهُ اللّٰهُ. وَ مَا اُعْطِيَ اَحَدٌ عَطَاءً خَيْرًا وَ اَوْسَعَ مِنَ الصَّبْرِ» مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ::

عليه وسلم هغوئ ته اوفرمائيل چه ما سره څه مال وى يا راځى. نو هغه زهٔ ستاسو نه نهٔ منع كوم (يعنى كه نور څه وي هم دركړے به مے وي) تاسو له تقسيموم او دا يا ساتم خو څوك

چه ځان ساتى نو الله تعالىٰ هغوئ پاک ساتى. او څوک چه بے پرواه شى نو الله تعالىٰ ئے غنى كوى. او چه د صبر كولو كوشش كوى. الله تعالىٰ ورله د صبر توفيق وركوى. او هيڅ يو كس ته ئے د صبر نه بنهٔ او ډير د بنيګړے څيز نهٔ دے وركړے. (بخارى ومسلم)

۲۷- وَعَنْ اَبِيْ يَحْيٰى صُهَيْبِ بْنِ سِنَانٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عَجَبًا لِاَمْرِ الْمُؤْمِنِ اِنَّ اَمْرَهٗ كُلَّهٗ لَهٗ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذٰلِكَ لِاَحَدٍ اِلَّا لِلْمُؤْمِنِ: اِنْ اَصَابَتْهُ سَرَّآءُ[1] شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَّهٗ وَاِنْ اَصَابَتْهُ ضَرَّآءُ[2] صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَّهٗ» رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۲۷- ابو يحيىٰ صهيب بن سنان رض روايت كوى. چه د رسول الله صلے الله عليه وسلم ارشاد دے. چه د مؤمن معامله ډيره عجيبه ده. چه د هغهٔ ټول كارونه هغهٔ د پاره د رحمت او د خير سبب دے. او دا صفت بغير د مؤمن نه بل چا ته نهٔ نصيب كيږى. ګوره چه كهٔ هغهٔ ته كله څهٔ خوشحالى اورسيږى. نو د الله تعالىٰ شكر وباسى او د شكر ادا كولو په وجه هغهٔ ته ثواب او نيكى ملاويږى. او كهٔ هغهٔ ته څهٔ تكليف او غم اورسيږى. نو په هغے باندِ صبر كوى. دا هم د هغهٔ د پاره بنيګړه ده. (مسلم)

۲۸- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ لَمَّا ثَقُلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَعَلَ يَتَغَشَّاهُ الْكَرْبُ[3] فَقَالَتْ فَاطِمَةُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا: وَ اَكَرْبَ اَبَتَاهُ فَقَالَ لَيْسَ عَلٰى اَبِيْكِ كَرْبٌ بَعْدَ الْيَوْمِ فَلَمَّا مَاتَ قَالَتْ: يَا اَبَتَاهُ اَجَابَ رَبًّا دَعَاهُ، يَا اَبَتَاهُ جَنَّةُ

۲۸- حضرت انس رضى الله عنه فرمائى. چه كله د نبى صلے الله عليه وسلم بيمارى ډيره زياته شوه او د ډيرزيات تكليف په وجه بيخوده شو. نو فاطمے رض د ډير غم او خفګان په حالت كښے اووئيل. آه. ځما پلاره! تا ته ډيرزيات تكليف دے. نو نبى صلے الله عليه وسلم اوفرمائيل چه د نن نه پس به ستا باباجان ته نهٔ څهٔ مصيبت وى او نهٔ څهٔ تكليف.

كله چه نبى كريم صلے الله عليه وسلم وفات شو.

[1] سراء بفتح السين وتشديد الراء: اى ما يسره وقوله صلے الله عليه وسلم ضراء: اى ما يضره [2] اى تنزل به الشدة من سكرات الموت [3] ذلك انه صلے الله عليه وسلم ينتقل من دار الفناء والكروب الى دار الخلود والصفاء

الْفِرْدَوْسِ مَأْوَاهُ ¹ يَا أَبَتَاهُ
إِلَى جِبْرِيلَ نَنْعَاهُ فَلَمَّا دُفِنَ
قَالَتْ فَاطِمَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا:
أَطَابَتْ أَنْفُسُكُمْ أَنْ تَحْثُوا
عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ التُّرَابَ.
رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

۲۹- وَعَنْ أَبِي زَيْدٍ
أُسَامَةَ بْنِ زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ
مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَحِبِّهِ وَابْنِ حِبِّهِ
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَرْسَلَتْ
بِنْتُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
إِنَّ ابْنِي قَدِ احْتُضِرَ ² فَاشْهَدْنَا
فَأَرْسَلَ يُقْرِئُ السَّلَامَ وَيَقُولُ:
إِنَّ لِلَّهِ مَا أَخَذَ وَلَهُ مَا أَعْطَى
وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِأَجَلٍ مُسَمًّى
فَلْتَصْبِرْ وَلْتَحْتَسِبْ ³ فَأَرْسَلَتْ
إِلَيْهِ تُقْسِمُ عَلَيْهِ لَيَأْتِيَنَّهَا
فَقَامَ وَمَعَهُ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ،
وَمُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ، وَأُبَيُّ بْنُ
كَعْبٍ، وَزَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ، وَ
رِجَالٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ فَرُفِعَ
إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّبِيُّ فَأَقْعَدَهُ
فِي حِجْرِهِ وَنَفْسُهُ تَقَعْقَعُ،
فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ ⁴ فَقَالَ سَعْدٌ
يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا هٰذَا؟ فَقَالَ:
هٰذِهِ رَحْمَةٌ جَعَلَهَا اللَّهُ تَعَالَى

نو فاطمې رض اوویل. هائې پلاره! تا خو د الله تعالی بلنه قبوله کړه. اوهائې پلاره! ستا ځائې د اوسیدو جنت الفردوس دے. هائې پلاره! مونږ جبرئیل ع ته ستا د مرګ خبر ورکوو. اوکله چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم دفن کړے شو. نو (فاطمې رض) اوویل چه ستاسو زړهٔ دا څنګه خوښوله، چه رسول الله صلی الله علیه وسلم باندِ مو خاورې راواهولې. (بخاری)

۲۹- د رسول الله صلی الله علیه وسلم خادم ابوزید اسامه بن زید بن حارث رض بیان کوی. چه مونږ د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے حاضر وو. د یوې لور د طرفه ئې پیغام اوخبر راغے چه زما د ځوئے اخری سلګئ دی تاسو لږ غوندِ راشئ. نبی کریم صلی الله علیه وسلم جواب کښے سلام وراولیږلو. او وې وئیل چه کوم الله واخستهٔ هغه د هغهٔ وو. او کوم چه هغهٔ ورکړے وو. هغه هم د هغهٔ دے. او الله تعالی د هر یو څیز وخت مقرر کړے دے. بس اوس صبر کوه. او د الله تعالی د ثواب اُمید ساته. لورئې بیا خبر وراولیږلو او قسم ئې ورکړو چه تاسو ضرور راشئ. پس رسول الله صلی الله علیه وسلم د مجلس نه پاڅیدو. او د هغوئ سره سعد بن عباده رض، معاذ بن جبل رض، اُبی بن کعب رض، زید بن ثابت رض او یو څو صحابه رض، نور هم لاړل. او ماشوم نبی کریم صلی الله علیه وسلم ته راوړل شو. او نبی کریم صلی الله علیه وسلم هغه ماشوم خپله غیږه کښے واچولو. او د هغهٔ روح په وتلو وو. او بے آرامه وو. په دے حالت لیدلو سره د نبی کریم صلی الله علیه وسلم د سترګو نه اوښکے روانے شوے. حضرت سعد رض چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم چه سترګو نه بهیدے

¹ ای منزله وکنعاه ای ترفع خبر وفاته صلی الله علیه وسلم الی جبریل ² ای حضرته مقدمات الموت
³ ای تنوی بصبرها طلب الثواب من ربها ⁴ ای بالدموع و قول سعد رضی الله عنه: ما هذا؟ ای
فیض الدمع: ای اتبکی یا رسول الله و قد نهیت عن البکاء؟

قَالَ: مَا هُوَ؟ قَالَ تَجْمَعُ
النَّاسَ فِيْ صَعِيْدٍ وَّاحِدٍ وَّ
تَصْلُبُنِيْ عَلٰى جِذْعٍ[1] ثُمَّ
خُذْ سَهْمًا مِّنْ كِنَانَتِيْ ثُمَّ
ضَعِ السَّهْمَ فِيْ كَبِدِ الْقَوْسِ
ثُمَّ قُلْ: بِسْمِ اللّٰهِ رَبِّ
الْغُلَامِ. ثُمَّ ارْمِنِيْ فَإِنَّكَ
إِذَا فَعَلْتَ ذٰلِكَ قَتَلْتَنِيْ،
فَجَمَعَ النَّاسَ فِيْ صَعِيْدٍ
وَاحِدٍ وَصَلَبَهٗ عَلٰى جِذْعٍ
ثُمَّ اَخَذَ سَهْمًا مِنْ كِنَانَتِهٖ
ثُمَّ وَضَعَ السَّهْمَ فِيْ كَبِدِ
الْقَوْسِ ثُمَّ قَالَ: بِسْمِ اللّٰهِ
رَبِّ الْغُلَامِ ثُمَّ رَمَاهُ فَوَقَعَ
السَّهْمُ فِيْ صُدْغِهٖ فَوَضَعَ يَدَهٗ
فِيْ صُدْغِهٖ فَمَاتَ فَقَالَ النَّاسُ:
اٰمَنَّا بِرَبِّ الْغُلَامِ فَاُتِيَ الْمَلِكُ
فَقِيْلَ لَهٗ: اَرَاَيْتَ[2] مَا كُنْتَ
تَحْذَرُ قَدْ وَاللّٰهِ نَزَلَ بِكَ حَذَرُكَ
قَدْ اٰمَنَ النَّاسُ. فَاَمَرَ بِالْاُخْدُوْدِ
بِاَفْوَاهِ السِّكَكِ فَخُدَّتْ[3] وَ
اُضْرِمَ فِيْهَا النِّيْرَانُ وَقَالَ: مَنْ
لَّمْ يَرْجِعْ عَنْ دِيْنِهٖ فَاَقْحِمُوْهُ
فِيْهَا[4] اَوْ قِيْلَ لَهٗ اقْتَحِمْ
فَفَعَلُوْا حَتّٰى جَاءَتِ امْرَاَةٌ
وَمَعَهَا صَبِيٌّ لَهَا فَتَقَاعَسَتْ
اَنْ تَقَعَ فِيْهَا فَقَالَ لَهَا الْغُلَامُ:
يَا اُمَّهْ اصْبِرِيْ فَاِنَّكِ عَلَى
الْحَقِّ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛
"ذِرْوَةُ الْجَبَلِ" اَعْلَاهُ

ئې بوځي ـ که د خپل دين نه منع نه شو او خپل مذهب ئې پرې نښودلو نو هلته ئې اوبو کښې ډوب کړئ ـ

کله چه هغوئ هغه هلک د درياب مېنځ ته بوتلو ـ نو هلک بيا هغه دُعا اوکړه ـ يا الله! څنګه چه ته غواړې ما په هغه طريقه د دوئ نه بچ کړې ـ نو ټول محافظان سره د کشتئ ډوب شول او هلک صحيح سلامت بادشاه ته ځان اورسولو ـ بادشاه اووئيل چه ستا محافظانو باندې څه تير شو؟ هلک جواب کښې اووئيل، چه ځما الله ﷻ زه د هغوئ نه بچ کړم ـ او واوره بادشاه! څنګه چه زه وايم ـ که ئې داسې دِ اونکړو، ته به ځما په وژلو کښې کله هم کامياب نه شې ـ بادشاه ورته اووئيل، آخر هغه خبره څۀ ده؟ هلک اووئيل: يو ميدان کښې خلق راجمع کړه ـ او د لرګی په تنه ما ړوړند کړه ـ بيا ځما تهيلئ نه يو غشے رااوباسه ـ اوليندۀ کښې ئې صحيح کېږده ـ او بيا دا اووايه چه دا هلک زۀ د هغه الله ﷻ په نوم سره په دې غشی ولم ـ چه د هغۀ رب دے نو بادشاه خلق په يو ميدان کښې راجمع کړل ـ او هلک ئې د يو بوټي په تنه باندې ترلے ځوړند کړو ـ او د هغۀ د تهيلئ نه ئې يو غشے رااوويستلو ـ اوليندۀ کښې ئې اولګولو ـ او دا ئې اووئيل " بسم الله رب الغلام " ـ هلک ئې اوويشتلو ـ او په غوږ اولګيدۀ ـ هلک به زخم لاس کيخودلو ـ پس آخر هم مړ شو ـ د هلک مرګ سره پوره ډلے په يو آواز اووئيل ـ چه مونږ د هلک په رب ايمان راوړے دے ـ دا خبر بادشاه ته اورسولے شو ـ او ورته اووئيلے شو چه کومه تا ته چه د کومې خبرې نه خطره اووېره وه ـ هم هغې اوشوه اوس خو ټول ډلے د هلک په رب ايمان

[1] الجذع بكسر الجيم وسكون عند المعجمة العود من عواد النخل [2] كنانتي بكسر الكاف ونونين بينهما الف: بيت السهام [3] وكبد القوس وسطه [4] ارايت اى اخبرني [5] الاخدود: الشقوق. [6] فاقحسوه اى القو

وَهِيَ بِكَسْرِ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ وَضَمِّهَا، "وَالْقُرْقُورُ بِضَمِّ الْقَافَيْنِ نَوْعٌ مِنَ السُّفُنِ وَالصَّعِيْدُ هُنَا الْاَرْضُ الْبَارِزَةُ وَالْاُخْدُوْدُ، الشُّقُوْقُ فِي الْاَرْضِ كَالنَّهْرِ الصَّغِيْرِ وَ "اُضْرِمَ" اُوْقِدَ وَانْكَفَأَتْ: اَيْ اِنْقَلَبَتْ وَتَقَاعَسَتْ: تَوَقَّفَتْ وَجَبُنَتْ :

راوړې دې. بادشاه حکم اوکړو چه د لارو په غاړه غاړه د غتې غتې کندے اوکنستلې شی، نو کندے اوکنستلے شوے ـ او تیزا ور پکښې بل کړے شو وئیل کوم یوکس چه د خپل دین پریخودلو نه انکار اوکړی. نو سر ښکته ئے لمبو والا اور ته ور واچوئ. او په دے هم خلق منع نهٔ شول نوکنده کښے ئے اور ته ور واچول. په دے وخت کښے یوه ښځه راغله چه د هغ غیږه کښے د ښیو ماشوم وو ـ هغه چه د کندے غاړے ته اورسیده نو د هوپ کولو نه لږ وروسته شوه ـ ماشوم فورًا اووئیل، چه مورے صبر کوه ته په حقه ئې ـ (مسلم)

(د الفاظو معنیٰ)

ذُرْوَةٌ ــ د غرسر (ذروة الجبل ، اعلاهٗ وهی بکسر الذال المعجمة وضمها ۱۲)
قُرْقُوْرٌ ــ د کشتئ یو قسم دے ـ (بضم القافین نوع من السفن ۱۲)
صَعِيْدٌ ــ فراخه میدان ـ (الارض البارزة ۱۲)
اُخْدُوْدٌ ــ زمکه کښے د وغلونړ د وړوکی نهر په شان (الشقوق فی الارض کالنهر الصغیر ۱۲)
اُضْرِمَ ــ بلوُل ، تیزوُل ـ (اوقد)
اَنْكَفَأَتْ ــ راوُښتل ـ راوُړیدل ـ (انقلبت ۱۲)
تَقَاعَسَتْ ــ روستو شوه ـ اوبزدله شوه ـ (توقفت وجبنت ۱۲)

۳۱ ـ وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى اِمْرَأَةٍ تَبْكِيْ عِنْدَ قَبْرٍ فَقَالَ : اتَّقِي اللّٰهَ وَ اصْبِرِيْ " فَقَالَتْ : اِلَيْكَ عَنِّيْ ؛ فَاِنَّكَ لَمْ تُصَبْ بِمُصِيْبَتِيْ وَلَمْ تَعْرِفْهُ فَقِيْلَ لَهَا اِنَّهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَتَتْ بَابَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ تَجِدْ عِنْدَهٗ بَوَّابِيْنَ فَقَالَتْ لَمْ اَعْرِفْكَ فَقَالَ : اِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْاُوْلٰى مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِيْ رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ : تَبْكِيْ عَلٰى صَبِيٍّ لَهَا :

۳۱ ـ د حضرت انس بن مالک رضی الله عنه نه روایت دے ـ چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم یوه ورځ په یوه لاره باندے په یوه ښځه تیریدل او شو چه قبر ته ناسته وه، او ژړل ئے ـ نبی صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه د الله بندے ! الله نه اوویریږه او صبر کوه. هغ اووئیل بس خپل کار کوه ـ تا ته هغه تکلیف نشته کوم چه ما ته رسیدلے دے ـ د هغه ښځے نبی صلی الله علیه وسلم پیژندلے نهٔ وُو ـ هغ ته اووئیلے شو چه دا خو نبی صلی الله علیه وسلم دے ـ بیا هغه نبی صلی الله علیه وسلم ته د معذرت دپاره د هغهٔ کور ته لاړه هلته (د هغ د خیال مطابق) څوک دربانچی یعنی څوکیدار نهٔ وُو ـ عرض ئے اوکړو ـ یا رسول الله ! ما خو پیژندلے نهٔ وے ـ (څکه مے دا سے سخته خبره اوکړه) نو نبی صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه صبر د تکلیف په اول وخت کښے وی ـ د مسلم شریف په روایت کښے دی چه هغ په خپل مړ شوی ځوئے باندے ژړل ـ

۳۲ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَقُولُ اللهُ تَعَالَى: مَا لِعَبْدِي الْمُؤْمِنِ عِنْدِي جَزَاءٌ إِذَا قَبَضْتُ صَفِيَّهُ [1] مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا ثُمَّ احْتَسَبَهُ إِلَّا الْجَنَّةَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

۳۲- حضرت ابوهريرهؓ روايت کوي. چه نبي صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل چه الله تعالیٰ فرمائي چه کله زهٔ دَ خپل بنده مؤمن نه دَ دُنيا څخهٔ خوښ کړے شوے څيز واخلم. او هغه پرے صبر اوکړي، نو هغهٔ دَ پاره ما سره بغير دَ جنت نه بل څهٔ نشته.
(بخاري)

۳۳- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّهَا سَأَلَتْ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الطَّاعُونِ فَأَخْبَرَهَا أَنَّهُ كَانَ عَذَابًا يَبْعَثُهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى مَنْ يَشَاءُ فَجَعَلَهُ اللهُ تَعَالَى رَحْمَةً لِلْمُؤْمِنِينَ فَلَيْسَ مِنْ عَبْدٍ يَقَعُ فِي الطَّاعُونِ فَيَمْكُثُ فِي بَلَدِهِ صَابِرًا مُحْتَسِبًا يَعْلَمُ أَنَّهُ لَا يُصِيبُهُ إِلَّا مَا كَتَبَ اللهُ لَهُ إِلَّا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ الشَّهِيدِ" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

۳۳- حضرت عائشهؓ فرمائي، چه ما دَ رسول الله صلی الله عليه وسلم نه دَ طاعون په باره کښے پوښتنه اوکړه نو اوے فرمائيل چه دا يو عذاب وُو چه الله تعالیٰ چه پر چا نازلول غوښتو نو نازلولو بهٔ لیکن الله تعالیٰ دَ مسلمانانو دَ پاره رحمت جوړ کړے دے. نو دے وجهے نه دَ الله تعالیٰ يو بنده هم داسے نشته چه دَ دے مرض نازليدو په وخت کښے دغه ښار کښے دَ صبر سره ايسار شي. او دَ الله تعالیٰ نه دَ ثواب طمعه لري. او دا اوگڼړي چه هر څهٔ چه رارسي دا هغه دَ الله تعالیٰ دَ طرف نه دي. داسے بنده ته دَ الله تعالیٰ دَ طرف نه دَ يو شهيد برابر ثواب ورکولے شي. (بخاري)

۳۴- وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ: إِذَا ابْتَلَيْتُ عَبْدِي بِحَبِيبَتَيْهِ فَصَبَرَ، عَوَّضْتُهُ مِنْهُمَا الْجَنَّةَ، يُرِيدُ عَيْنَيْهِ - رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

۳۴- حضرت انس بن مالکؓ روايت کوي - چه ما دَ رسول الله صلی الله عليه وسلم نه ارشاد فرمائيلے اوريدلے دے. چه الله تعالیٰ فرمائيلي دي. کله چه زهٔ خپل بنده په دَوه خوښ کړے شوي څيزونو کښے مبتلا کړم. او هغه په دے امتحان باندے صبر اوکړي نو دَ دغه دواړو څيزونو په بدله کښے زهٔ هغهٔ ته جنت ورکوم - دلته دَ دَوه محبوب څيزونو نه مراد دَ هغهٔ دواړه سترگے دي. (چه ړندے او په هغے صبر اوکړي) - (بخاري)

۳۵- وَعَنْ عَطَاءِ ابْنِ أَبِي رَبَاحٍ قَالَ قَالَ لِي ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَلَا أُرِيكَ امْرَأَةً مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ؟ فَقُلْتُ: بَلَى قَالَ: هٰذِهِ الْمَرْأَةُ السَّوْدَاءُ أَتَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: إِنِّي أُصْرَعُ وَإِنِّي أَتَكَشَّفُ [2]

۳۵- حضرت عطاء بن رباحؒ وئيلي دي. چه ما ته ابن عباسؓ اوفرمائيل چه تا ته يوه جنتي ښځه اونهٔ ښايم. ما اووئيل ضرور ئے اوښائي نو وے وئيل چه يوه توره ښځه دَ نبي صلی الله عليه وسلم په خدمت کښے حاضره شوه. او عرض ئے اوکړو يا رسول الله! په ما باندے دَ مرگے دوره راځي. او څما سترا وپرده ښکاره

[1] اي حبيبه ❖ [2] اي ينكشف بعض بدني من الصرع ❖

فَادْعُ اللهَ تَعَالَى لِيْ قَالَ: اِنْ شِئْتِ صَبَرْتِ وَلَكِ الْجَنَّةُ وَاِنْ شِئْتِ دَعَوْتُ اللهَ تَعَالَى اَنْ يُّعَافِيَكِ" فَقَالَتْ: اَصْبِرُ فَقَالَتْ: اِنِّيْ اَتَكَشَّفُ فَادْعُ اللهَ اَنْ لَّا اَتَكَشَّفَ فَدَعَا لَهَا، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

كيږي. تاسو د الله تعالىٰ نه دُعا اوغواړئ. نبى كريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، كه ته د خوشحالئ سره په دے صبر اوكړے. نو د دے بدله كښے به جنت دركړے شي. اوكه دُعا غواړے نو زهٔ به په خپله بيمارئ صبر اوكړم. مګر كومه پرده چه مے ښكاره كيږي. دے دپاره دُعا اوكړئ. چه پرده مے نهٔ ښكاره كيږي نو دے دپاره نبى كريم صلى الله عليه وسلم دُعا اوغوښتله. (بخارى ومسلم)

۳۶- وَعَنْ اَبِيْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ عَبْدِ اللهِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَاَنِّيْ اَنْظُرُ اِلَى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَحْكِيْ نَبِيًّا مِّنَ الْاَنْبِيَاءِ صَلَوَاتُ اللهِ وَسَلَامُهُ عَلَيْهِمْ ضَرَبَهُ قَوْمُهُ فَاَدْمَوْهُ وَهُوَ يَمْسَحُ الدَّمَ عَنْ وَجْهِهِ وَهُوَ يَقُوْلُ: اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِقَوْمِيْ فَاِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ". مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۳۶- حضرت ابوعبد الرحمٰن عبد الله بن مسعودؓ فرمائيلى دى چه څما ستركو كښے هغه ننداره مخے ته كيږي چه نبى كريم صلے الله عليه وسلم به پيغمبرانو كښے د يو پيغمبر ذكر كولو. چه خپل قوم هغهٔ اووهلو او به وينو ئے رنګ كړو. او وينے به ئے د خپل مخ نه صفا كولے. او دا به ئے وئيل چه اے الله! څما قوم معاف كړے. ځكه چه دوئ ناخبره دى او نهٔ پوهيږي. (بخارى ومسلم)

۳۷- وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ وَّ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا يُصِيْبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ[1] وَلَا وَصَبٍ وَّ لَا هَمٍّ وَّ لَا حَزَنٍ وَّ لَا اَذًى وَّلَا غَمٍّ حَتَّى الشَّوْكَةُ يُشَاكُهَا اِلَّا كَفَّرَ اللهُ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

۳۷- حضرت ابوسعيد خدريؓ او حضرت ابوهريرهؓ د نبى كريم صلى الله عليه وسلم ارشاد بيانوى. چه نبى كريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل چه نهٔ رسى مسلمان ته ستومانى، بيمارى، خفګان، غم، تكليف، تر دے چه ازغے ئے به خپه كښے مات شى مګر دا چه الله تعالىٰ به د دے په سبب د دهٔ ګناهونه اوړژوى. (بخارى ومسلم)
د "الْوَصَبُ": اَلْمَرَضُ ؛

۳۸- وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُوْعَكُ فَقُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللهِ اِنَّكَ تُوْعَكُ وَعْكًا شَدِيْدًا قَالَ اَجَلْ[2] اِنِّيْ اُوْعَكُ كَمَا يُوْعَكُ رَجُلَانِ مِنْكُمْ" قُلْتُ: ذٰلِكَ اَنَّ لَكَ اَجْرَيْنِ؟

۳۸- حضرت عبد الله بن مسعودؓ بيان كوى. چه يوځل د نبى كريم صلى الله عليه وسلم تبه وه. زهٔ خدمت كښے حاضر شوم. او ما عرض اوكړو يا رسول الله! ستاسو ډيره زياته تبه ده. رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل هو. د نورو خلقو په نسبت ما ته د دوه كسانو د تبے برابر تبه لګى. ما

[1] النصب بفتحتين: التعب. وفى الحديث ان الامراض ونحوها من المؤذيات التى تصيب المؤمن مطهرة من الذنوب وانه لا ينبغى للانسان ان لا يجمع على نفسه بين المرض او الاذى مثلا وبين تفريت الثواب.

[2] اجل بفتحتين وثانيه جيم واخره لام ساكنة هى جواب مثل نعم ؛

قَالَ: اَجَلْ ذٰلِكَ كَذٰلِكَ مَا مِنْ مُّسْلِمٍ يُصِيْبُهٗ اَذًى شَوْكَةٌ فَمَا فَوْقَهَا اِلَّا كَفَّرَ اللّٰهُ بِهَا سَيِّاٰتِهٖ وَحُطَّتْ عَنْهُ ذُنُوْبُهٗ كَمَا تَحُطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ۔ وَ"الْوَعْكُ" "مَغْثُ الْحُمّٰى" وَقِيْلَ اَلْحُمّٰى ۔

عرض اوکړو چه دَ دے دا وجه ده چه تاسو ته دوچند ثواب دے ؟ وے فرمائیل هو - بے نه پس ئے اوویئیل چه نه رسی هیڅ یو مسلمان ته څهٔ تکلیف . مثلاً ازغے خپه کښے ماتیدیل یا دَ دے نه هم زیات تکلیف وی - مګر الله تعالیٰ ورته دَ دے په وجه ګناهونه معاف کوی - او ګناهونه ئے داسے رژیږی څرنګ چه دَ ونو نه پانړے رژیږی - (بخاری ومسلم)

۳۹ - وَعَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ يُّرِدِ اللّٰهُ بِهٖ خَيْرًا يُّصِبْ مِنْهُ" رَوَاهُ الْبُخَارِىُّ ۔
وَضَبَطُوْا "يُصِبْ" بِفَتْحِ الصَّادِ وَكَسْرِهَا ۔

۳۹ - دَ حضرت ابو هریره رض نه روایت دے . چه رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد اوفرمائیلو چه الله تعالیٰ یو بنده سره نیکی کول غواړی نو هغهٔ ته څهٔ تکلیف اورسوی. (بخاری)
يُصِبْ : دَ صاد زبر او زیر دواړه درست دی -

۴۰ - وَعَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَتَمَنَّيَنَّ اَحَدُكُمُ الْمَوْتَ لِضُرٍّ اَصَابَهٗ فَاِنْ كَانَ لَا بُدَّ فَاعِلًا فَلْيَقُلِ اللّٰهُمَّ اَحْيِنِىْ مَا كَانَتِ الْحَيَاةُ خَيْرًا لِّىْ وَتَوَفَّنِىْ اِذَا كَانَتِ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِّىْ ۔ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ۔

۴۰ - حضرت مالک بن انس رض روایت کړے دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد اوفرمائیلو چه کله چاته مصیبت یا بیماری اورسی نو دَ دے په وجه دِ مرګ نهٔ غواړی . کهٔ نه نو دا دِ اووائی چه اے الله! کهٔ ماله ژوندون ښهٔ وی ، نو ما ژوندے اوساتے - اوکهٔ ځما دپاره مرګ ښهٔ وی نو ماله مرګ راکړے - (بخاری ومسلم)

۴۱ - وَعَنْ اَبِىْ عَبْدِ اللّٰهِ خَبَّابِ بْنِ الْاَرَتِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: شَكَوْنَا اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُتَوَسِّدٌ بُرْدَةً لَّهٗ فِىْ ظِلِّ الْكَعْبَةِ فَقُلْنَا اَلَا تَسْتَنْصِرُ لَنَا اَلَا تَدْعُوْ لَنَا؟ فَقَالَ قَدْ كَانَ مَنْ قَبْلَكُمْ يُؤْخَذُ الرَّجُلُ فَيُحْفَرُ لَهٗ فِى الْاَرْضِ فَيُجْعَلُ فِيْهَا ثُمَّ يُؤْتٰى بِالْمِنْشَارِ فَيُوْضَعُ عَلٰى رَاْسِهٖ فَيُجْعَلُ نِصْفَيْنِ وَيُمْشَطُ بِاَمْشَاطِ الْحَدِيْدِ مَا دُوْنَ لَحْمِهٖ وَعَظْمِهٖ مَا يَصُدُّهٗ ذٰلِكَ عَنْ دِيْنِهٖ ، وَاللّٰهِ لَيُتِمَّنَّ اللّٰهُ

۴۱ - حضرت ابو عبدالله خباب بن ارت رض فرمائی چه مونږ یو ځل رسول الله صلی الله علیه وسلم ته شکایت اوکړو په داسے حال کښے چه هغوئ دَ بیت الله په سوری کښے څادر ته تکیه لګولے آرام ئے کولو - چه (دَ مکے دَ کافرانو په ظلمونو باندے) تاسے دَ الله تعالیٰ نه مونږ له امداد ولے نهٔ غواړے ؟ او دُعا ولے نهٔ کوے؟ نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل: چه تاسو نه مخکښے (حق پرستو خلقو کښے) بعضے دَ ایمان راوړلو په وجه ګرفتار کړے شول، او هغوئ له به ئے کنده اوکنستله او هغه کښے به ئے ښخ کړل او په سر به ئے ورته آره کیښودله او دوه ځایه به ئے ټیرے کړو - او دا وسپنے په

هٰذَا الْأَمْرَ حَتّٰى يَسِيْرَ الرَّاكِبُ مِنْ صَنْعَاءَ إِلٰى حَضْرَ مَوْتَ لَا يَخَافُ إِلَّا اللّٰهَ وَالذِّئْبَ عَلٰى غَنَمِهِ، وَلٰكِنَّكُمْ تَسْتَعْجِلُوْنَ، رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ - وَفِيْ رِوَايَةٍ وَهُوَ مُتَوَسِّدٌ بُرْدَةً وَّقَدْ لَقِيْنَا مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ شِدَّةً ؛

کومنز به ئے ترینه څرمن او د غسے هډوکی پورے لګیدلے غوښه اوشپیلله۔ مګر د دے باوجود هم د حق نه منع نهٔ شول۔ په الله مے دِ قسم وی دا اسلام به ضرور مکمل کیږی۔ او د امن او د سلامتئ دور او زمانه به ضرور راشی۔ چه یو کس به د صنعاء مقام نه "حضرموت" پورے ځان له سفر کوی او بغیر د الله نه به د هیچا نه نهٔ ویریږی۔ مګر صرف د دے نه چه ځناور به د دهٔ ګډے بیزے ماتے کړی۔ لیکن تاسو ډیره تیزی کوئ — په یو روایت کښے دا سے راځی چه هغوئ څادر ته تکیه وهلے وه او مونږ ته مشرکانو سخت تکلیفونه راکړی وُو۔ (بخاری)

۴۲- وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ حُنَيْنٍ آثَرَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَاسًا فِي الْقِسْمَةِ فَأَعْطَى الْأَقْرَعَ بْنَ حَابِسٍ مِائَةً مِّنَ الْإِبِلِ، وَأَعْطٰى عُيَيْنَةَ بْنَ حِصْنٍ مِّثْلَ ذٰلِكَ، وَأَعْطٰى نَاسًا مِّنْ أَشْرَافِ الْعَرَبِ وَآثَرَهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْقِسْمَةِ: فَقَالَ رَجُلٌ: وَاللّٰهِ إِنَّ هٰذِهِ قِسْمَةٌ مَّا عُدِلَ فِيْهَا وَمَا أُرِيْدَ فِيْهَا وَجْهُ اللّٰهِ فَقُلْتُ: وَاللّٰهِ لَأُخْبِرَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَيْتُهُ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا قَالَ فَتَغَيَّرَ وَجْهُهُ حَتّٰى كَانَ كَالصِّرْفِ۔ ثُمَّ قَالَ: فَمَنْ يَعْدِلُ إِذَا لَمْ يَعْدِلِ اللّٰهُ وَرَسُوْلُهُ ؛ ثُمَّ قَالَ يَرْحَمُ اللّٰهُ مُوْسٰى قَدْ أُوْذِيَ بِأَكْثَرَ مِنْ هٰذَا فَصَبَرَ فَقُلْتُ: لَا جَرَمَ لَا أَرْفَعُ إِلَيْهِ بَعْدَهَا حَدِيْثًا" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

وَقَوْلُهُ "كَالصِّرْفِ" هُوَ بِكَسْرِ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ: وَهُوَ صِبْغٌ أَحْمَرُ ؛

۴۲- د حضرت عبد الله بن مسعودؓ نه روایت دے۔ چه جنګ حُنین کښے نبی کریم صلے الله علیه وسلم د څهٔ مصلحت په وجه بعضے خلقو ته مال غنیمت کښے څهٔ حصه زیاته ورکړه۔ مثلاً اقرع بن حابسؓ او عیینه بن حصنؓ ته ئے سل سل اوښان ورکړل۔ د غسے عزتمندو مشرانو ته ئے په فرق څیزونه ورکړل۔ دا یو کس اولیدل نو وے وئیل چه والله دا نهٔ د انصاف تقسیم دے او نهٔ دے سره د الله رضا مقصد ده۔ ماچه دا خبره واوریده نو ما او وئیل چه والله! دا خبر به زهٔ ضرور رسول الله صلی الله علیه وسلم ته رسوم۔ نو د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے حاضر شوم۔ څهٔ چه هغه سړی وئیلی وُو۔ هغه مے ورته او وئیل۔ څنګه چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم واوریدل نو مخ ئے بدل شو او بنهٔ سُور شو۔ اُو وے وئیل چه کله الله او د هغهٔ رسول انصاف او نهٔ کړی۔ نو بل څوک دے۔ چه انصاف به او کړی۔ بیائے ارشاد او فرمائیلو چه الله تعالیٰ دِ په موسیٰ علیه السلام رحم او کړی۔ هغه د دے نه هم زیات خلقو تنګ کړے وُو۔ مګر هغهٔ صبر او کړو۔

حضرت عبد الله بن مسعودؓ وائی ما زړهٔ کښے سوچ او کړو۔ چه دا سے خبرو کولو سره د نبی اکرم صلی الله علیه وسلم د زړهٔ د آزار او خیږو نه بل هیڅ نهٔ حاصلیږی۔ نو قصد

ے اوکړو چه بیا د پاره به د دا سے خبره هیڅ کله نۀ وررسوم - (بخاری ومسلم)

(اَلصِّرْفُ : سور رنګ)

۴۳- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اَرَادَ اللّٰهُ بِعَبْدِهِ الْخَیْرَ عَجَّلَ لَهُ الْعُقُوْبَةَ فِی الدُّنْیَا، وَاِذَا اَرَادَ اللّٰهُ بِعَبْدِهِ الشَّرَّ اَمْسَكَ عَنْهُ بِذَنْبِهٖ حَتّٰی یُوَافِیَ بِهٖ یَوْمَ الْقِیَامَةِ" وَ قَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ : اِنَّ عِظَمَ الْجَزَاءِ مَعَ عِظَمِ الْبَلَاءِ وَاِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰی اِذَا اَحَبَّ قَوْمًا ابْتَلَاهُمْ فَمَنْ رَضِیَ فَلَهُ الرِّضَا وَمَنْ سَخِطَ فَلَهُ السُّخْطُ" رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَ قَالَ حَدِیْثٌ حَسَنٌ ؛

۴۳- حضرت انس بن مالک رض نه روایت دے - چه د نبی صلی الله علیه وسلم ارشاد دے - چه الله تعالٰی یو انسان ته د خپله نیکئ او خیر اراده اوکړی نو د دنیا کښے وربانده یو بل پسے زر زر مصیبتونه او تکلیفونه رااولیږی - او چه یو کس ته ئے د خپله خیر اراده نۀ وی - نو د دنیا کښے هغۀ له ګناهونو کښے مهلت او وخت ورکړی نو قیامت کښے بیا په هغے اونیولے شی - دغسے نبی کریم صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی چه زیات ثوابونه د تنګئ، مصیبتونو او تکلیفونو سره حاصلیږی - او کله چه الله تعالٰی یو قوم سره مینه کول غواړی نو امتحانونو کښے ئے واچوی - نو خوک چه په امتحانونو خوشحاله شو، د الله د رضا حقدار شو - او خوک چه په امتحانونو خفه شو نو د الله د غصے سبب جوړ شو - (ترمذی)

ترمذی وائی چه دا حدیث حسن دے -

۴۴- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ ابْنٌ لِاَبِیْ طَلْحَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یَشْتَكِیْ فَخَرَجَ اَبُوْطَلْحَةَ فَقُبِضَ الصَّبِیُّ فَلَمَّا رَجَعَ اَبُوْطَلْحَةَ قَالَ: مَا فَعَلَ ابْنِیْ ؟ قَالَتْ اُمُّ سُلَیْمٍ وَهِیَ اُمُّ الصَّبِیِّ : هُوَ اَسْكَنُ مَا كَانَ فَقَرَّبَتْ لَهُ الْعَشَاءَ فَتَعَشّٰی ثُمَّ اَصَابَ مِنْهَا فَلَمَّا فَرَغَ قَالَتْ : وَارُوا الصَّبِیَّ فَلَمَّا اَصْبَحَ اَبُوْطَلْحَةَ اَتٰی رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَاَخْبَرَهُ - فَقَالَ اَعَرَّسْتُمُ اللَّیْلَةَ ؟ قَالَ : نَعَمْ قَالَ اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَهُمَا، فَوَلَدَتْ غُلَامًا فَقَالَ لِیْ اَبُوْطَلْحَةَ احْمِلْهُ حَتّٰی تَاْتِیَ بِهِ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَبَعَثَ مَعَهٗ بِتَمَرَاتٍ فَقَالَ: اَمَعَهٗ شَیْءٌ ؟ قَالَ: نَعَمْ تَمَرَاتٌ فَاَخَذَهَا

۴۴- حضرت انس بن مالک رض فرمائی : چه د حضرت طلحه رض یو بچے بیمار وو - ابو طلحه رض چرته بهر ته تللے وو - چه هغه بچے مړ شو - واپس چه راغلو نو پوښتنه ئے اوکړه چه ماشوم څنګه دے ؟ خپلے ښځے یعنی ام سلیم ورته اووئیل چه د مخکښے نه ښۀ دے - بیائے ورله د ماښام خوراکه راوړه - هغوئی خوراک اوکړو او د شپے ئے خپلے بی بی سره کوروالے هم اوکړو - کله چه فارغ شو - نو بیا ورته ښځے اووئیل چه ماشوم مړ شوے دے - اوس ئے د کفن دفن انتظام اوکړه - چه سحر شو نو ابوطلحه رض د نبی صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے حاضر شو - او ټوله واقعه ئے ورته پیش کړه - نو نبی صلی الله علیه وسلم د ابوطلحه رض نه پوښتنه اوکړه - چه بی بی سره دِ کوروالے هم کړے دے ؟ ابوطلحه رض

النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَضَغَهَا
ثُمَّ اَخَذَهَا مِنْ فِيْهِ فَجَعَلَهَا فِيْ فِيْ
الصَّبِيِّ ثُمَّ حَنَّكَهٗ وَسَمَّاهُ عَبْدُ اللهِ
مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ - وَفِيْ رِوَايَةِ الْبُخَارِيِّ:
قَالَ ابْنُ عُيَيْنَةَ: فَقَالَ رَجُلٌ مِّنَ الْاَنْصَارِ
فَرَأَيْتُ تِسْعَةَ اَوْلَادٍ كُلُّهُمْ قَدْ قَرَءُ وْا
الْقُرْاٰنَ - يَعْنِيْ مِنْ اَوْلَادِ عَبْدِ اللهِ
الْمَوْلُوْدِ وَفِيْ رِوَايَةٍ لِّمُسْلِمٍ: مَاتَ
ابْنٌ لِّاَبِيْ طَلْحَةَ مِنْ اُمِّ سُلَيْمٍ فَقَالَتْ
لِاَهْلِهَا لَا تُحَدِّثُوْا اَبَا طَلْحَةَ بِابْنِهٖ
حَتّٰى اَكُوْنَ اَنَا اُحَدِّثُهٗ، فَجَاءَ فَقَرَّبَتْ
اِلَيْهِ عَشَاءً فَاَكَلَ وَشَرِبَ، ثُمَّ تَصَنَّعَتْ
لَهٗ ۱ اَحْسَنَ مَا كَانَتْ تَصَنَّعُ قَبْلَ
ذٰلِكَ فَوَقَعَ بِهَا فَلَمَّا اَنْ رَاَتْ اَنَّهٗ قَدْ
شَبِعَ وَاَصَابَ مِنْهَا قَالَتْ: يَا اَبَا طَلْحَةَ
اَرَاَيْتَ ۲ لَوْ اَنَّ قَوْمًا اَعَارُوْا عَارِيَتَهُمْ
اَهْلَ بَيْتٍ فَطَلَبُوْا عَارِيَتَهُمْ اَلَهُمْ
اَنْ يَّمْنَعُوْهُمْ؟ قَالَ لَا فَقَالَتْ:
فَاحْتَسِبِ ابْنَكَ ۳ قَالَ فَغَضِبَ ثُمَّ
قَالَ تَرَكْتِنِيْ حَتّٰى اِذَا تَلَطَّخْتُ ۴ ثُمَّ
اَخْبَرْتِنِيْ بِابْنِيْ. فَانْطَلَقَ حَتّٰى اَتٰى
رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَخْبَرَهٗ
بِمَا كَانَ فَقَالَ: رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَارَكَ اللهُ فِيْ لَيْلَتِكُمَا قَالَ:
فَحَمَلَتْ قَالَ: وَكَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ سَفَرٍ وَّهِيَ مَعَهٗ وَ
كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
اِذَا اَتَى الْمَدِيْنَةَ مِنْ سَفَرٍ لَا يَطْرُقُهَا
طُرُوْقًا ۵ فَدَنَوْا مِنَ الْمَدِيْنَةِ فَضَرَبَهَا

اووئیل هو - بیا نبی صلی الله علیه وسلم
دُعا اوکړه - اے الله ! دواړوله برکت ورکړې
نو دُعا سره بیا دَ اُم سلیم بل ماشوم پیدا
شو - دغه وخت ابوطلحه رض انس بن مالک رض
ته اووئیل - دا ماشوم نبی صلی الله علیه
وسلم له یوسه - او ځان لره ئے کهجورے هم
وراکړے - رسول الله صلی الله علیه وسلم
تپوس اوکړو - چه ماشوم سره نور هم څه
شته ؟ هغوئی اووئیل هو څو کهجورے
شته - نبی اکرم صلی الله علیه وسلم
کهجورے واخستے او خپله خوله کښے ئے
واچولے او بیا ئے د ماشوم په خوله کښے
کیخودے - او تالو ته ئے ورښکته کړے او
د ماشوم نوم ئے عبد الله کیخودلو.
(بخاری ومسلم)
د بخاری په روایت کښے عیینه رح نه نقل دی
چه یو انصاری سړی اووئیل . چه ما د
عبد الله په اولاد کښے نهه ماشومان
اولیدل چه ټولو قرآن لوستلے وو. د مسلم
په یو روایت کښے دی . چه دَ ابوطلحه رض یو
ماشوم دَ ام سُلیم نه وو . هغه مړ شو نو ام سُلیم
خپلوانو ته اووئیل . چه ابوطلحه رض ته د ماشوم
دَ مرګ په باره کښے هیڅ مه وایئ . زه به په
خپله هغه ته خبر ورکوم نو کله چه ابوطلحه رض کور
ته راغلو نو دَ ماښام خوراک ئے ورته مخے ته
کیخودلو او هغه اوخوړلو . بیا دَ خپل معمول
مطابق ام سُلیم ورته ځان ډولی کړو - او
کوروالی د پاره راغله . ابوطلحه رض په دغه شپه
کښے کوروالے اوکړو کله چه هغه مطمئن
شو او تسلی ئے اوشوه او دَ هغه نه ئے فائده
واخیستله نو وے وئیل چه اے ابوطلحه

۱ تصنعت له: ای بتحسین الهیئة بالحلی ونحوه: ووقع بها: جامعها.
۲ ای اخبرنی ۳ ای اطلب ثواب مصیبتك فی ابنك من الله تعالیٰ.
۴ تلطغت بفتح الفوقية واللام وتشدید الطاء المهملة وسکون المعجمة: ای تقذرت بالجماع: ۵ لایطرقها بضم اولیة المهملین: ای لایاتیها لیلا لئلا یری من اهله ما قد یکره ۱۲

الْمَخَاضُ[1] فَاحْتُبِسَ عَلَيْهَا أَبُو طَلْحَةَ وَانْطَلَقَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَقُولُ أَبُو طَلْحَةَ: إِنَّكَ لَتَعْلَمُ يَا رَبِّ أَنَّهُ يُعْجِبُنِي أَنْ أَخْرُجَ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَرَجَ وَأَدْخُلَ مَعَهُ إِذَا دَخَلَ وَقَدِ احْتُبِسْتُ بِمَا تَرَى تَقُولُ أُمُّ سُلَيْمٍ يَا أَبَا طَلْحَةَ مَا أَجِدُ الَّذِي كُنْتُ أَجِدُ انْطَلِقْ فَانْطَلَقْنَا وَضَرَبَهَا الْمَخَاضُ حِينَ قَدِمَا فَوَلَدَتْ غُلَامًا فَقَالَتْ لِي أُمِّي: يَا أَنَسُ لَا يُرْضِعْهُ أَحَدٌ حَتَّى تَغْدُوَ بِهِ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا أَصْبَحَ احْتَمَلْتُهُ فَانْطَلَقْتُ بِهِ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَذَكَرَ تَمَامَ الْحَدِيثِ ⁖

دا خواووايه چه يو كوروالا ته څوک څهٔ څيز په سوال وركړي. او بيائې واپس اوغواړي نو كور والاؤ ته دا حق شته چه هغه غونښتلے څيز منع كړي ترينه؟ ابوطلحهؓ اووئيل نه. نو اُم سُليم اووئيل. نو بيا دَ الله نه دَ خپل ځوئې په باره كښے دَ ثواب اُميد سا ته (چه دَ هغهٔ امانت وو او واپس ئې واخستو) ابوطلحهؓ چه دا واؤريدل نو غصه شو او وے وئيل. ما ته دِ هم اونۀ وئيل. او (په داسے حالت كښے) مے كوروالے هم اوكړو. نو اوس ما ته دَ خپل ځوئې خبر راكوے. دا ئې اووئيل، او دَ كور نه نيغ دَ نبي صلى الله عليه وسلم خدمت كښے حاضر شو. چه څهٔ پرے تير شوي وُو، هغه ئې ورته عرض كړل. نبي صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل الله تعالىٰ دِ دغه شپه تاسوله دَ بركت اوګرځوي. بيا دَ ام سُليم حمل شو. راوي وائي چه نبي صلى الله عليه وسلم په سفر كښے وُو نو ملګرو كښے ورسره ابوطلحهؓ او ام سُليم هم وه. دَ رسول الله صلى الله عليه وسلم عادت داؤ چه دَ سفر نه واپسي به ئې دَ شپے مدينے ته داخليدل نهٔ خوښولو (يعني دَ شپے په وخت كښے نهٔ داخليدو) كله چه مدينے ته نزدے شول. نو ام سُليم ته دَ ماشوم دَ پيدا كيدو دردا ولګيدو. نبي كريم صلى الله عليه وسلم خو روان شو ليكن ابوطلحهؓ دَ دے په وجه سره ايسار شو. حضرت انسؓ وائي چه ابوطلحهؓ اووئيل. چه ما ته دا خبره ډيره زيا ته خوښه ده. او زړهٔ مے خوشحاله دے. چه كله نبي كريم صلى الله عليه وسلم دَ مدينے نه بهر سفر ته تللو نو زهٔ هم ورسره وُوم او كله چه مدينے ته واپسي وه نو هم ورسره ملګرے وُوم. اوس نبي كريم صلى الله عليه وسلم لاړو. او اے الله دَ دے مجبورئ تا ته علم دے زهٔ دلته ايسار شوم. نو دے كښے اُم سليم اووئيل، اے ابوطلحهؓ! اوس ما ته هغه تكليف نهٔ محسوسيږي. نو روان اوسه. نو مونږ دَ هغه ځائې نه روان شو چه مدينے ته څنګه اورسيدو نو بيا دَ ولادت تكليف شروع شو او يو هلك پيدا شو. حضرت انسؓ وائي. ما ته خپلے مور اووئيل. چه اے انسه! څو كوره، دَ پيوُ وركولو نه مخكښے ماشوم دَ نبي صلى الله عليه وسلم خدمت كښے پيش كړے. كله چه سحر شو. نو ماشوم نبي كريم صلى الله عليه وسلم ته اوړوسو لے شو. او بيائې هم هغسے حديث بيان كړو څنګه چه مخكښے تير شو.

[1] المخاض بفتح الميم. وجع الولادة. وفى الحديث جواز الأخذ بالشدة وترك الرخصة والتسلية عن المصائب وتزين المرأة لزوجها وتعرضها لطلب الجماع منه واجتهادها فى عمل مصالحة ومشروعية المعاريض الموهمة اذا دعت الضرورة اليها وغير ذلك ⁖

۴۵- وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَیْسَ الشَّدِیْدُ بِالصُّرَعَةِ اِنَّمَا الشَّدِیْدُ الَّذِیْ یَمْلِكُ نَفْسَهٗ عِنْدَ الْغَضَبِ - مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ ؛

"وَالصُّرَعَةُ" بِضَمِّ الصَّادِ وَ فَتْحِ الرَّاۤءِ وَاَصْلُهٗ عِنْدَ الْعَرَبِ مَنْ یَصْرَعُ النَّاسَ کَثِیْرًا ؛

۴۵- حضرت ابوهريرهؓ نه روايت دے. چه حضور صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی چه بهادر هغه نه دے. چه نور خلق لاندے کړي. او راوے پرزوی. بهادر او پهلوان هغه دے. چه د غصے په حالت کښے خپل ځان قابو کړی. (بخاری ومسلم)

صُرَعَةُ : پهلوان یعنی هغه کس چه ډیر خلق را پرزوی.

۴۶- وَعَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ صُرَدٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: کُنْتُ جَالِسًا مَعَ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَرَجُلَانِ یَسْتَبَّانِ وَاَحَدُهُمَا قَدِ احْمَرَّ وَجْهُهٗ وَانْتَفَخَتْ اَوْدَاجُهٗ [1] فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ: اِنِّیْ لَاَعْلَمُ کَلِمَةً لَوْ قَالَهَا لَذَهَبَ عَنْهُ مَا یَجِدُ، لَوْ قَالَ: اَعُوْذُ بِاللهِ مِنَ الشَّیْطَانِ الرَّجِیْمِ [2] ذَهَبَ عَنْهُ مَا یَجِدُ فَقَالُوْا لَهٗ: اِنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَعَوَّذْ بِاللهِ مِنَ الشَّیْطَانِ الرَّجِیْمِ" مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ ؛

۴۶- حضرت سلیمان بن صردؓ نه روایت دے. چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم سره زه ناست ووم چه هم هلته دوه کسانو خپل مینځ کښے یو بل ته کنځل اوکړل په هغے کښے د یو کس مخ د غصے نه سور شو. او د مرۍ رګونه ئے اوپړسیدل. دغه وخت نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل: چه ما ته یوه داسے کلمه معلومه ده چه څوک هغه اووائی نو دغه حالت به ئے نه وی. که اعوذ بالله من الشیطٰن الرجیم اووائی، نو غصه به ئے ختمه شی. نو صحابه وؤ هغهٔ ته اووئیل چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم وائی اعوذ بالله من الشیطٰن الرجیم اووایه، غصه به دِ ختمه شی - (بخاری ومسلم)

۴۷- وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ اَنَسٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ کَظَمَ غَیْظًا، وَهُوَ قَادِرٌ عَلٰی اَنْ یُنْفِذَهٗ دَعَاهُ اللهُ سُبْحَانَهٗ وَتَعَالٰی عَلٰی رُءُوْسِ الْخَلَائِقِ یَوْمَ الْقِیَامَةِ حَتّٰی یُخَیِّرَهٗ مِنَ الْحُوْرِ الْعِیْنِ مَا شَاۤءَ [3] رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ، وَالتِّرْمِذِیُّ وَقَالَ: حَدِیْثٌ حَسَنٌ ؛

۴۷- حضرت معاذ بن انسؓ نه روایت دے چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم ارشاد دے چه څوک خپله غصه وزغمی شی او بیا غصه قابو کړي. نو الله تعالیٰ به د قیامت په ورځ د ټولو خلقو د سرونو د پاسه را اوغواړی (او د بدلے ورکولو په طریقه به) هغهٔ ته دا اختیار ورکړے شی. چه ستا د جنت په حورو کښے خپل ځان د پاره چه کومه یوه خوښه وی وائے خله. ترمذی وائی چه دا حدیث حسن دے - (ابوداؤد)

۴۸- وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ

۴۸- حضرت ابوهریرهؓ نه روایت دے.

[1] الاوداج: ما احاط بالعنق من العروق التی یقطعها الذابح ۱۲

[2] اعوذ: ای اعتصم بالله من الشیطان الرجیم: ای المبعد من رحمة الله تعالیٰ ۱۲

[3] الحور بضم الحاء المهملة وسکون الرا و آخره راء: ای شدید سواد العین وبیاضها "العین" ضخام العیون ؛

عَنْهُ اَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَوْصِنِیْ قَالَ: لَا تَغْضَبْ فَرَدَّدَ مِرَارًا قَالَ: "لَا تَغْضَبْ" رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ ؛

چه یو سړي رسول الله صلی الله علیه وسلم ته عرض اوکړو چه ما ته څه وصیت اوکړه. نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه بس غصه مه کوه - دغه سړي بار بار د وصیت کولو عرض اوکړو - نبی کریم صلی الله ورته دا وئیل چه غصه مه کوه - (بخاری)

۴۹ - وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا يَزَالُ الْبَلَاءُ بِالْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَةِ فِیْ نَفْسِهٖ وَوَلَدِهٖ وَمَالِهٖ حَتّٰى يَلْقَى اللّٰهُ تَعَالٰى وَمَا عَلَيْهِ خَطِيْئَةٌ" رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ؛

۴۹ - حضرت ابوهریرة رضی الله عنه نه روایت دے چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم ارشاد اوفرمائیلو چه په مسلمانانو سړینه او زنانه باند به د تکلیفونو او مصیبتونو سلسله چلیږي. کله د مال او جان کله د اولاد په باره کښې - نو کله چه د الله تعالی سره ملاقات اوشي - نو د دے مصیبتونو او تکلیفونو په بدله کښې به الله تعالی د ده ټول خطاګانې معاف کړی. او یوه به هم پاتې نشي - دا حدیث ترمذی روایت کړے دے. او وائی چه دا حدیث حسن دے.

۵۰ - وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَدِمَ عُيَيْنَةُ بْنُ حِصْنٍ فَنَزَلَ عَلٰى ابْنِ اَخِيْهِ الْحُرِّ بْنِ قَيْسٍ، وَكَانَ مِنَ النَّفَرِ الَّذِيْنَ يُدْنِيْهِمْ عُمَرُ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ وَكَانَ الْقُرَّاءُ اَصْحَابَ مَجْلِسِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ وَمُشَاوَرَتِهٖ كُهُوْلًا كَانُوْا اَوْ شُبَّانًا[۱] فَقَالَ عُيَيْنَةُ لِابْنِ اَخِيْهِ: يَا ابْنَ اَخِیْ لَكَ وَجْهٌ عِنْدَ هٰذَا الْاَمِيْرِ فَاسْتَاْذِنْ لِیْ عَلَيْهِ، فَاسْتَاْذَنَ فَاَذِنَ لَهٗ عُمَرُ، فَلَمَّا دَخَلَ قَالَ: هِیَ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ، فَوَاللّٰهِ مَا تُعْطِيْنَا الْجَزْلَ[۲] وَلَا تَحْكُمُ فِيْنَا بِالْعَدْلِ، فَغَضِبَ عُمَرُ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ حَتّٰى هَمَّ اَنْ يُوْقِعَ بِهٖ: فَقَالَ لَهُ الْحُرُّ: يَا اَمِيْرَ الْمُؤْمِنِيْنَ اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى قَالَ لِنَبِيِّهٖ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: خُذِ الْعَفْوَ وَاْمُرْ بِالْعُرْفِ[۳] وَاَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِيْنَ

۵۰ - حضرت ابن عباس رضی الله عنه نه روایت دے. چه عیینه بن حصن رضی الله عنه چه کله مدینے ته راغے. او خپل وراره حُر بن قیس رضی الله عنه کره میلمه شو. حُر بن قیس رضی الله عنه په هغه خلقو کښې شمار دے چه حضرت عمر رضی الله عنه به په خپل خاص مجلس کښې ځان سره کینولو. او قاریان حضرات به که بوډاګان وو او که ځوانان، د عمر رضی الله عنه مجلسیان او مشاورین وو. او د دوئ نه به ئې مشورے اخستے. حضرت عیینه رضی الله عنه خپل وراره ته اووئیل. چه ته خو د امیر المؤمنین خاص مجلس والو کښې ئې. ځما دپاره هم د حاضرید د اجازت واخله. حُر بن قیس رضی الله عنه چه کله د هغهٔ دپاره اجازت واخستو نو د فاروق اعظم رضی الله عنه د طرف نه اجازت ملاؤ شو. کله چه عیینه رضی الله عنه مجلس کښې حاضر شو. نو حضرت عمر رضی الله عنه ته ئې اووئیل چه تاسو مونږ ته ډیر څهٔ نهٔ راکوئ. او نه مونږ سره انصاف کوئ - حضرت عمر رضی الله عنه چه دا واوریدل نو ډیر زیات په غصه شو. او خطره پیدا شوه

[۱] الکهل: الذی جاوز الثلاثین والشعبان بضم المعجلة وتشدید الموحدة آخره نون: جمع شاب وفی نسخة: اوشبابا [۲] ای ما تعطینا الشئ الکثیر او العطاء الکثیر [۳] ای المعروف ؛

وَإِنَّ هٰذَا مِنَ الْجَاهِلِيْنَ، وَاللّٰهِ مَا جَاوَزَهَا عُمَرُ حِيْنَ تَلَاهَا، وَكَانَ وَقَّافًا عِنْدَ كِتَابِ اللّٰهِ تَعَالٰى " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ؛

چه (چرته) دَ خولې نه ئې څهٔ سخته خبره اونهٔ وُځي - نو حُر بن قيسؓ اووئيل، اے اميرالمؤمنين - الله تعالىٰ خپل نبي صلى الله عليه وسلم ته فرمائي: "خذ العفو وامر بالعرف واعرض عن الجاهلين" اے محمدؐ! ته معافي کوه او د نيکئ حکم کوه. او جاهلان معاف کوه. او عيينه هم جاهل دے - نو عيينه اووئيل چه په الله مے دِ قسم وی. چه حضرت عمرؓ کله دا آيت واوريدهٔ نو ناست په ناست پاتے شو. او هيڅ ئے هم اونهٔ وئيل. ځکه هغه په قرآن مجيد باندے ډيرزيات عمل کونکے وُو. (بخاری)

۵۱- وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ "اِنَّهَا سَتَكُوْنُ بَعْدِيْ اَثَرَةٌ وَاُمُوْرٌ تُنْكِرُوْنَهَا قَالُوْا: يَارَسُوْلَ اللّٰهِ فَمَا تَأْمُرُنَا؟ قَالَ تُؤَدُّوْنَ[1] الْحَقَّ الَّذِيْ عَلَيْكُمْ وَتَسْأَلُوْنَ اللّٰهَ الَّذِيْ لَكُمْ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

وَ "الْاَثَرَةُ": اَلْاِنْفِرَادُ بِالشَّيْءِ عَمَّنْ لَهُ فِيْهِ حَقٌّ ؛

۵۱- حضرت ابن مسعودؓ روايت کوی. چه نبي کريم صلی الله عليه وسلم فرمائيلی دی. ځما نه پس به ډيرز ردا سے وخت راشي چه خلق به خپلو کښے يوبل لره ترجيح ورکوی. او دا سے کارونه به پيدا شي - چه هغه به تاسو نهٔ خوښوئ. صحابه کرامؓ عرض اوکړو يارسول الله! دغه وخت ځمونږ د پاره تاسو د کوم عمل حکم راکوئ؟ نبي کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل چه کوم حقونه چه ستاسو په ذمه دی هغه پوره کوئ. او الله تعالىٰ سره چه ستاسو څهٔ دی، دَ هغې سوال کوئ. (بخاری ومسلم)

اَثَرَةٌ : دَ چا په معامله کښے بل غوره کول ؛

۵۲- وَعَنْ اَبِيْ يَحْيٰى اُسَيْدِ بْنِ حُضَيْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَجُلًا مِّنَ الْاَنْصَارِ قَالَ: يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اَلَا تَسْتَعْمِلُنِيْ كَمَا اسْتَعْمَلْتَ فُلَانًا فَقَالَ: اِنَّكُمْ سَتَلْقَوْنَ بَعْدِيْ اَثَرَةً فَاصْبِرُوْا حَتّٰى تَلْقَوْنِيْ عَلَى الْحَوْضِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

وَ "اُسَيْدٌ" بِضَمِّ الْهَمْزَةِ - "وَحُضَيْرٌ" بِحَاءٍ مُهْمَلَةٍ مَضْمُوْمَةٍ وَضَادٍ مُعْجَمَةٍ مَفْتُوْحَةٍ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ ؛

۵۲- حضرت ابو يحيیٰ اسيد بن حضيرؓ نه روايت دے - چه يو انصاري صحابيؓ عرض اوکړو يارسول الله! ما دَ فلانکی سړی پشان کورنر نه جوړوے؟ نو نبي صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل چه ځما نه پس به ستا ناحق غوره کولو سره واسطه او تعلق راشي نو ته ئې صبر کوه چه ما سره دَ حوض کوثر خوا ته يو ځائے شے - (بخاری ومسلم) "اُسَيد" کښے په الف پيښ او په سين زبر او په "حُضَير" کښے په "حاء" پيښ او "ضاد" باندِ زبر لوستل کيږی -

۵۳- وَعَنْ اَبِيْ اِبْرَاهِيْمَ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ اَبِيْ اَوْفٰى رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ

۵۳- حضرت ابو ابراهيم عبدالله بن ابی اوفیٰ روايت کوی - چه يو ځل نبي کريم صلی الله

[1] تودون بضم الفوقية وفتح الهمزة وتشديد المهملة ای تعطون - وفی الحديث: الصبر على المقدور، والرضا بالقضاء حلوه ومره، والتسليم لله تبارك وتعالىٰ -

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَعْضِ أَيَّامِهِ الَّتِي لَقِيَ فِيهَا الْعَدُوَّ انْتَظَرَ حَتَّى إِذَا مَالَتِ الشَّمْسُ قَامَ فِيهِمْ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ وَاسْأَلُوا اللهَ الْعَافِيَةَ فَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ [1] ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اَللّٰهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ [2] وَمُجْرِيَ السَّحَابِ وَهَازِمَ الْأَحْزَابِ اهْزِمْهُمْ وَانْصُرْنَا عَلَيْهِمْ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ -
وَبِاللهِ التَّوْفِيقُ:

عليه وسلم په هغې ورځو کښې چه مخامخ شوى دشمن سره - د نمرد ما ئله کيدو انتظار ئې کولو - دغه وخت اودريدو او ارشاد ئې اوکړو چه د دشمن سره د مقابلې آرزو او خواهش مه کوئ - بلکه د الله تعالى نه د سلامتئ طلب کوئ - او کله چه مقابله شروع شى - نو مضبوط او کلک اوسئ - او صبر کوئ - او دا خبره بنه ذهن کښې کينوئ چه جنت د تورو د سورى د لاندے دے. دے نه پس نبى صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل اے الله! د کتابونو نازلونکيه! او اے وريځے شړونکيه او اے لښکرو ته شکست او کاميابى ورکونکيه! ځمونږ دے دشمنانو ته ماتے ورکړه - او مونږ له په دوئ غلبه او کاميابى راکړه - (بخارى ومسلم)

باب ۴

ف: په دے باب کښے درے قرآنى آيتونه اوشپاړس [16] احاديث دى - رښتياوئيل د خلاصى کنجى ده - او جنت ته د رسيدو يو داسے عمل دے - چه د هغې عمل په فضيلت باندے د الله تعالى فرمان او د رسول الله صلى الله عليه وسلم د ارشاداتو يوه ذخيره ځمونږ د پاره پرته ده - اسلام کښے رښتيا وينا هغه وخت قابل قبول ده - چه عمل هم د هغې مطابق وى - د امام غزالىؒ د وينا مطابق د رښتيا وئيلو شپږ [6] صفتونه دى - که يو صفت يا يو طرف هم زخمى شى - نو نور رښتيا بنکاره کيدے شى، او نه ئې اثرات بنکاره کيدے شى - او نه هغه خو بيانے حاصليدے شى - يو طرف ئے خبرے اترے کول دى - دويم [2] اراده او نيت کول - دريم [3] عزم او قصد - څلورم [4] عزم کول او پوره کول - پنځم [5] عمل کول - شپږم [6] مراتب او مقامات دينى - او که يو طرف د رښتيا ؤ نه خالى وى نو نه به د خير حاصليدو بنياد جوړ کړے شى او نه هغې ته کامل ومکمل رښتيا وئيلے شى -

[1] قال القرطبى: هذا من الكلام النتميس البديع الذى جمع ضروب البلاغة من جزالة اللفظ وعذوبته وحسن استعارته وشمول المعانى الكثيرة مع الالفاظ المقبولة الوجيزة بحيث تعجز الفصحاء اللسن البلغاء عن ايراد مثله وان ياتوا بنظيره اوشكله، فانه استفيد منه مع وجازته الحض على الجهاد والاخبار بالثواب عليه والحض على مقاربة العدو واستعمال السيوف والاعتماد عليها واجتماع المقاتلين حين الزحف بعضهم لبعض حتى تكون سيوفهم بعضها يقع على العدو وترفع عليهم حتى كان السيوف اظلت الضاربين بها: [2] "منزل الكتاب" اى الكتب المنزلة الى الدنيا. و"هازم الاحزاب" اى الطوائف من الكفار الذين تحزبوا على رسول الله صلى الله عليه وسلم: وفى الحديث الدعاء حال الشدائد، والخروج من الحول والقوة، وهو سر الانتصار على الاعداء

بَابُ الصِّدْقِ ❁ دَ رښتيا وُ بيان

قرآني آيتونه

۱۳- قَالَ اللّٰهُ تَعَالىٰ ¹ "يَآ اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَ كُوْنُوْا مَعَ الصّٰدِقِيْنَ." ❁

۱۳- دَ الله تعالىٰ ارشاد دے۔ اے ايمان والو۔ الله نه اوويريږئ۔ او دَ رښتيا ويونکو ملګرى شئ۔ (توبه آيت ع۱۱۹، پ۱۱)

۱۴- وَقَالَ تَعَالىٰ ² " وَالصّٰدِقِيْنَ وَالصّٰدِقٰتِ "۔

۱۴- دَ الله تعالىٰ ارشاد دے۔ رښتيا ويونکى نارينه او زنانه۔ (احزاب آيت ع۳۵، پ۲۲)

۱۵- وَقَالَ تَعَالىٰ ³ فَلَوْ صَدَقُوا اللّٰهَ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ "۔

۱۵- دَ الله تعالىٰ ارشاد دے۔ که دغه خلقو دَ الله تعالىٰ سره رښتيا ويناکولے نو (محمد آيت ع۲۱، پ۲۶)

دا به هغوئ دپاره ډير ښه وے۔

وَ اَمَّا الْاَحَادِيْثُ۔ فَالْاَوَّلُ :

" نبوى حديثونه "

۵۴- عَنْ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِىْ اِلَى الْبِرِّ ⁴ وَاِنَّ الْبِرَّ يَهْدِىْ اِلَى الْجَنَّةِ، وَاِنَّ الرَّجُلَ لَيَصْدُقُ حَتّٰى يُكْتَبَ عِنْدَ اللّٰهِ صِدِّيْقًا. وَاِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِىْ اِلَى الْفُجُوْرِ، وَاِنَّ الْفُجُوْرَ يَهْدِىْ اِلَى النَّارِ، وَاِنَّ الرَّجُلَ لَيَكْذِبُ حَتّٰى يُكْتَبَ عِنْدَ اللّٰهِ كَذَّابًا" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ❁

۵۴- حضرت عبدالله بن مسعودؓ دَ نبى کريم صلى الله عليه وسلم ارشاد نقل کړے دے۔ چه هغهٔ فرمائيلى دى۔ رښتيا وينا خلق نيکئ طرفته راکاږى۔ او نيکى جنت ته رسوَل کوى۔ او کوم کس چه هميشه رښتيا وائى۔ نو دَ الله تعالىٰ سره صديق اوليکلے شى۔ او دروغ دَ بدو لاړه ښائى۔ او بدئ دوزخ ته رسوَل کوى۔ او کله چه انسان هميشه دروغ وائى۔ نو دَ الله تعالىٰ سره دروغجن اوليکلے شى۔ (بخارى ومسلم)

اَلثَّانِىْ — دويم حديث

۵۵- عَنْ اَبِىْ مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ ابْنِ اَبِىْ طَالِبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ حَفِظْتُ مِنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : "دَعْ مَا يُرِيْبُكَ اِلٰى مَا لَا يُرِيْبُكَ، فَاِنَّ الصِّدْقَ طُمَانِيْنَةٌ وَ الْكَذِبَ رِيْبَةٌ " رَوَاهُ التِّرْمِذِىُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ صَحِيْحٌ ❁

قَوْلُهٗ : "يُرِيْبُكَ" : هُوَ بِفَتْحِ الْيَاءِ وَ

۵۵- ابومحمد حسن بن علىؓ فرمائى : چه ما دَ نبى صلى الله عليه وسلم دا ارشاد ياد کړے دے چه کوم څيز کښے دِ شک وشبهه پيدا شى نو بيا هغه څيز پريږده او هغه خبره او کار اختيار کړه کوم کښے چه دِ شک نهٔ وى۔ نو دا خبره يقينى ده چه رښتيا ويل اطمينان او يقين پيدا کوى۔ او دروغ ويل شک او شبهه او بے اطمينانى پيدا کوى۔ ترمذى دے حديث ته صحيح ويلى دى۔

¹ سورة التوبة آية ۱۱۹ : ² سورة الاحزاب آية ۳۵ : ³ سورة محمد آية ۲۱ :

⁴ يهدى بفتح اوله اى يرشد ويوصل الى البر اى العمل الصالح۔ والفجور العمل السّئ ۱۲

ضَمِّهَا: وَمَعْنَاهُ اُتْرُكْ مَا تَشُكُّ فِيْ حِلِّهٖ وَاعْدِلْ اِلٰى مَالَا تَشُكُّ فِيْهِ ❊

يَرِيْبُكَ: بفتح الياء وضمها: يعنى كوم حلال خيز كښې چه شک راځى هغه دِ پرېښودے شى. اوكوم كښې چه شک نۀ وى هغه دِ اختيار كړے شي -

٥٦- عَنْ اَبِىْ سُفْيَانَ صَخْرِ بْنِ حَرْبٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ فِىْ حَدِيْثِهِ الطَّوِيْلِ فِىْ قِصَّةِ هِرَقْلَ، قَالَ هِرَقْلُ: فَمَاذَا يَاْمُرُكُمْ- يَعْنِى النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَبُوْ سُفْيَانَ قُلْتُ: يَقُوْلُ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَحْدَهٗ لَا تُشْرِكُوْا بِهٖ شَيْئًا وَاتْرُكُوْا مَا يَقُوْلُ اٰبَاؤُكُمْ له وَيَاْمُرُنَا بِالصَّلٰوةِ، وَالصِّدْقِ وَالْعَفَافِ وَالصِّلَةِ- مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ❊

٥٦- حضرت ابوسفيان صخر بن حرب رض د هرقل والا اوږد حديث كښې فرمائى: چه هرقل بادشاه د هغه پرتپوس كړى وو، چه يو پكښې دا هم وو چه ستاسو پيغمبر تاسو ته د كومو كومو خبرو حكم كوى- نو ما جواب وركړو چه هغه مونږ ته د يو الله د عبادت او بندګۍ كولو او هغۀ سره هيڅوک په هيڅ څيز كښې د نۀ شريكولو حكم كوى - او دا هم وائى چه ستاسو پلاران او مشران چه څۀ وائى هغه پريږدئ - او مونږ ته حكم كوى چه مونځ كوئ- رښتيا وايئ- ځان پاک او بچ ساتئ او صله رحمى كوئ- (بخارى ومسلم)

٥٧- عَنْ اَبِىْ ثَابِتٍ وَقِيْلَ اَبِىْ سَعِيْدٍ وَقِيْلَ اَبِى الْوَلِيْدِ، سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ وَهُوَ بَدْرِىٌّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ سَاَلَ اللّٰهَ تَعَالٰى الشَّهَادَةَ بِصِدْقٍ- بَلَّغَهُ اللّٰهُ مَنَازِلَ الشُّهَدَآءِ وَاِنْ مَاتَ عَلٰى فِرَاشِهٖ- رَوَاهُ مُسْلِمٌ ❊

٥٧- حضرت ابوثابت سهل بن حنيف بدرى رض روايت كوى (چه كنيت ئے ابوسعيد دے يا ابوالوليد دے) چه د رسول الله صلى الله عليه وسلم ارشاد دے چه چا د زړۀ د صدقه د الله نه شهادت اوغوښت - نو الله تعالىٰ هغه د شهيد مرتبې او درجې ته رسوى- اګرچه هغه په خپله بستره مړ شي-

٥٨- عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَزَا نَبِىٌّ مِّنَ الْاَنْبِيَآءِ صَلَوَاتُ اللّٰهِ وَسَلَامُهٗ عَلَيْهِمْ فَقَالَ لِقَوْمِهٖ: لَا يَتْبَعَنِّىْ رَجُلٌ مَلَكَ بُضْعَ امْرَاَةٍ ٢ وَهُوَ يُرِيْدُ اَنْ يَّبْنِىَ بِهَا وَلَمَّا يَبْنِ بِهَا وَلَا اَحَدٌ بَنٰى بُيُوْتًا لَمْ يَرْفَعْ سُقُوْفَهَا وَلَا اَحَدٌ اشْتَرٰى غَنَمًا اَوْ خَلِفَاتٍ وَهُوَ يَنْتَظِرُ اَوْلَادَهَا- فَغَزَا فَدَنَا مِنَ الْقَرْيَةِ صَلٰوةَ الْعَصْرِ اَوْ قَرِيْبًا مِنْ ذٰلِكَ فَقَالَ

٥٨- حضرت ابوهريره رض نه / (مسلم) روايت دے چه د رسول الله صلى الله عليه وسلم ارشاد دے چه د الله تعالىٰ په پيغمبرانو كښې يو پيغمبر جهاد ته تللو نو اعلان ئے اوكړو. چه ما سره دِ دا سے كس نۀ ځى، كوم چه اوس اوس نكاح كړے وى، چه ښځه ئے كور ته راوستے نۀ وى مګر د راوستلو اراده ئے وى- او نۀ دِ هغه كس جهاد كښې شريک كيږى. چا چه كور جوړ كړے وى خو لا چهت ئے پرے نۀ وى اچولے- او هغه كس دِ هم نۀ ځى چه څه كړے بيزے، غواګانے او

له اى مايقوله اٰباؤكم وهى كلمة جامعة لترك جميع ما كانوا عليه فى الجاهلية ٢ بضع امراة بضم الباء وسكون الضاد المعجمة: يطلق على الفرج والنكاح والجماع ويبنى بها اى يدخل بها و لم يدخل بها بعد

لِلشَّمْسِ: إِنَّكِ مَأْمُوْرَةٌ وَأَنَا مَأْمُوْرٌ
اَللّٰهُمَّ احْبِسْهَا عَلَيْنَا فَحُبِسَتْ حَتّٰى فَتَحَ
اللّٰهُ عَلَيْهِ فَجَمَعَ الْغَنَآئِمَ فَجَآءَتْ يَعْنِيْ
النَّارَ لِتَأْكُلَهَا فَلَمْ تَطْعَمْهَا فَقَالَ: إِنَّ
فِيْكُمْ غُلُوْلًا [له] فَلْيُبَايِعْنِيْ مِنْ كُلِّ
قَبِيْلَةٍ رَجُلٌ فَلَزِقَتْ يَدُ رَجُلٍ بِيَدِهٖ
فَقَالَ: فِيْكُمُ الْغُلُوْلُ فَلْيُبَايِعْنِيْ قَبِيْلَتُكَ
فَلَزِقَتْ يَدُ رَجُلَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةٍ بِيَدِهٖ
فَقَالَ: فِيْكُمُ الْغُلُوْلُ فَجَآءُوْا بِرَأْسٍ
مِثْلَ رَأْسِ بَقَرَةٍ مِنَ الذَّهَبِ فَوَضَعَهَا
فَجَآءَتِ النَّارُ فَأَكَلَتْهَا فَلَمْ تَحِلَّ الْغَنَآئِمُ
لِأَحَدٍ قَبْلَنَا ثُمَّ أَحَلَّ اللّٰهُ لَنَا الْغَنَآئِمَ ثُمَّ
لَمَّا رَأٰى ضَعْفَنَا وَعَجْزَنَا فَأَحَلَّهَا لَنَا"
مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ⁘
"اَلْخَلِفَاتُ" بِفَتْحِ الْخَآءِ الْمُعْجَمَةِ وَ
كَسْرِ اللَّامِ: جَمْعُ خَلِفَةٍ وَهِيَ النَّاقَةُ
الْحَامِلُ:

او بنے ئے اخستے وی۔ او دَ هغې دَ بچو زیږیدلو
انتظار کوی۔ کله چه هغه کلی ته نزدے شو۔
په کوم کلی ئے چه حمله کوَل مقصود وُو۔ دَ
مازیګر یا مازیګر ته نزدے وخت وُو۔ نو نمر ته
ئے اووئیل چه دَ الله تعالیٰ دَ حکم تهٔ هم
پابندئ او زهٔ هم پابندیم۔ اے نمره!
دویږه مه۔ ایسار شه۔ نو دَ کامیابئ او
جنګ کټلو پورے نمر ډوب نهٔ شو۔ نو مالِ
غنیمت ئے یو ځائے ته جمع کړو۔ چه اور
نازل شی او دا غنیمت اوخوری۔ مګر اور
ښکاره نهٔ شو۔ نو وے وئیل چه چا پکښې خیانت
کړے دے۔ دَ هرے یوے قبیلې دَ یو یو کس نه به
بیعت اخلم او ما سره به مصافحه کوی۔ نو دیو
کس پکښې لاس دَ پیغمبر دلاس پورے اونښتو نو
پیغمبر ورته اووئیل چه ستا قبیلې والا خیانت
کړے دے۔ نو ستا سو دَ قبیلې خلق دِ ټول
راشی او ځما نه دِ بیعت واخلی۔ نو هغې کښې
دوه درے کسانو دَ بیعت کوَلو نه لاس واپس
رانسکلو۔ نو دغه پیغمبر علیه السلام ورته
اووئیل چه تاسو کښې خیانت دے۔ او ورته ئے اووئیل چه لاس شئ څه
خیز چه تاسو پټ کړے دے هغه راوړئ۔ نو دَ سرو زرو یو سر ئے راوړو چه دَ غوا
دَ سر برابر وُو۔ نو هغه ئے دَ مالِ غنیمت سره کیخودلو۔ نو اور نازل شو او غنیمت
ئے اوسیزلو۔ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه مال غنیمت ځمونږ نه
مخکښې چا دپاره حلال نهٔ وُو۔ الله تعالیٰ ځمونږ کمزورئ باندے نظر کړے دے۔ نو
په طریقه دَ امداد ئے ځمونږ دپاره حلال اوګرځولو۔ (بخاری ومسلم)
خَلِفَاتٌ: بلا دبو او ښو ته وئیلے شی۔

۵۹۔ عَنْ أَبِيْ خَالِدٍ حَكِيْمِ بْنِ
حِزَامٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ
اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اَلْبَيِّعَانِ
بِالْخِيَارِ مَالَمْ يَتَفَرَّقَا" فَإِنْ صَدَقَا
وَبَيَّنَا بُوْرِكَ لَهُمَا فِيْ بَيْعِهِمَا وَإِنْ
كَتَمَا وَكَذَبَا مُحِقَتْ بَرَكَةُ بَيْعِهِمَا [له]
مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ⁘

۵۹۔ جناب ابو خالد حکم بن حزام رضی الله عنه نه
روایت دے چه دَ نبی صلی الله علیه وسلم
ارشاد دے۔ چه دَ اخستلو خرڅولو معاملے
والا تر کومے چه جُدا شوی نهٔ وی دَ خپلې
معاملې ماتولو اختیار ورهری ورته حاصل دے۔
او که دواړه معامله په صداقت سره کوی،
او دَ مال او دَ خرڅ والا څیز عیب او نقصان
ښکاره کوی۔ نو دا اخستل خرڅول دَ برکت
باعث وی۔ او که دروغ یا عیب پکښې وی نو برکت ئے ختم شی۔ (بخاری ومسلم)

له الغلول بضم اولية: المعجمة فاللام: الخيانة فى المغنم له اى ذهبت ولم يحصلا الا على التعب ١٢

باب ۵

ف : په دے باب کښے پنځهٔ آيتونه او نهٔ احاديث دی ـ د لته دَ مراقبے نه مراد حفاظت او خيال ساتل دی دَ الله تعالىٰ ـ دے کښے رومبنے حديث دَ حديثِ جبرئيل په نوم مشهور دے ـ امام قرطبیؒ دے حديث ته "ام السنة" وائی ـ او ټولو محدثينو دا حديث په خاص اهتمام سره بيان کړے دے ـ عام صحابهؓ ته دَ غير ضروری سوالونو نه منع کړی وُو ـ نو دَ دين دَ اهمو خبرو او دَ ضروری عقائدو او مسائلو دَ تعليم خلاصه ذهن کښے کينولو دپاره دَا اجراء او عجيبه طريقه اختيار کړے شوه ـ چه حضرت جبرئيلؑ عام طور دَ صحابو مجلس ته راغے ـ او سوالونه ئے اوکړل: او بيا ئے دَ جوابونو په خپله هم تصديق کولو ـ او دے طريقے ته دَ صحابوُ بنه توجه جوړه شوه ـ پوښتنے هم کوی او بيا دَ هغے تصديق هم کوی ـ

بَابُ الْمُرَاقَبَةِ ! دَ مراقبے بيان

(قرآنی آيتونه)

١٦ ـ قَالَ اللهُ تَعَالىٰ [۵١] "اَلَّذِیْ يَرٰكَ حِيْنَ تَقُوْمُ وَ تَقَلُّبَكَ فِی السّٰجِدِيْنَ" ـ (پ١٩ ـ شعراء)

١٦ ـ دَ الله تعالىٰ ارشاد دے ـ چه کله ته پاسئ نو هغه تا وينی ـ او دَ مونځ کوُنکو په مينځ کښے چه ته ګرځے نو هم تا وينی. (آيت ٢١٩ شعراء پ١٩)

١٧ ـ وَ قَالَ تَعَالىٰ [۵٢] "وَهُوَ مَعَكُمْ اَيْنَمَا كُنْتُمْ" ـ (پ ٢٧ ـ الحديد)

١٧ ـ دَ الله تعالىٰ ارشاد دے ـ تاسو چه کوم ځائے کښے يئ نو الله تعالىٰ تاسو سره دے.

١٨ ـ وَ قَالَ تَعَالىٰ [۵٣] "اِنَّ اللهَ لَا يَخْفٰى عَلَيْهِ شَیْءٌ فِی الْاَرْضِ وَ لَا فِی السَّمَآءِ" ـ (پ٣ آل عمران ۵)

١٨ ـ د الله تعالىٰ ارشاد دے ـ په زمکه او آسمان کښے دَ الله تعالىٰ نه هيڅ څيز پټ نهٔ دے ـ

١٩ ـ وَ قَالَ تَعَالىٰ [۵۴] "اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ" ـ (پ٣٠ فجر)

١٩ ـ دَ الله تعالىٰ ارشاد دے ـ بے شکه الله تعالىٰ نافرمانو ته بدله ورکوُنکے دے.

٢٠ ـ وَ قَالَ تَعَالىٰ: [۵۶] "يَعْلَمُ خَآئِنَةَ الْاَعْيُنِ وَ مَا تُخْفِی الصُّدُوْرُ" وَالْاٰيَاتُ فِی الْبَابِ كَثِيْرَةٌ مَّعْلُوْمَةٌ : پ٢۴ مؤمن ١٩

٢٠ ـ دَ الله تعالىٰ ارشاد دے ـ چه هغه دَ سترګو خيانت او دَ سينے پټے خبرے هم پيژنی ـ

په دے سلسله کښے نور هم آيتونه شته دے ـ

(نبوی احاديث)

٦٠ ـ عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ : "بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوْسٌ عِنْدَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ اِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيْدُ بَيَاضِ

٦٠ ـ حضرت عمرؓ فرمائی ـ چه مونږ نبی کريم صلی الله عليه وسلم سره مجلس کښے حاضر وُو ـ چه ناګهانه يو سړے را ښکاره شو ـ جامے ئے صفا وے ـ وښته ئے بالکل

[۵١] سورة الشعراء آية ٢١٩ [۵٢] سورة الحديد آية ۴ [۵٣] سورة آل عمران آية ۵
[۵۴] سورة الفجر آية ١۴ [۵۵] ای يرصد اعمال العباد لا يفوته منها شئ ثم يجازيهم عليها [۵٦] سورة مؤمن آية ١٩

الثِّيَابِ شَدِيْدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لَا يُرٰى
عَلَيْهِ اَثَرُ السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُهٗ مِنَّا
اَحَدٌ حَتّٰى جَلَسَ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ اِلٰى رُكْبَتَيْهِ
وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلٰى فَخِذَيْهِ وَ قَالَ:
يَا مُحَمَّدُ اَخْبِرْنِيْ عَنِ الْاِسْلَامِ فَقَالَ
رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
اَلْاِسْلَامُ اَنْ تَشْهَدَ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا
اللّٰهُ وَاَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰهِ ، وَ
تُقِيْمَ الصَّلٰوةَ وَتُؤْتِيَ الزَّكٰوةَ ، وَ
تَصُوْمَ رَمَضَانَ، وَ تَحُجَّ الْبَيْتَ اِنِ
اسْتَطَعْتَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا : قَالَ صَدَقْتَ
فَعَجِبْنَا لَهٗ يَسْأَلُهٗ وَ يُصَدِّقُهٗ[1] قَالَ:
فَاَخْبِرْنِيْ عَنِ الْاِيْمَانِ قَالَ: اَنْ تُؤْمِنَ
بِاللّٰهِ ، وَمَلٰٓئِكَتِهٖ ، وَكُتُبِهٖ ، وَرُسُلِهٖ ،
وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ
خَيْرِهٖ وَشَرِّهٖ - قَالَ: صَدَقْتَ - قَالَ:
فَاَخْبِرْنِيْ عَنِ الْاِحْسَانِ ؟ قَالَ : اَنْ
تَعْبُدَ اللّٰهَ كَاَنَّكَ تَرَاهُ فَاِنْ لَّمْ تَكُنْ
تَرَاهُ فَاِنَّهٗ يَرَاكَ : قَالَ فَاَخْبِرْنِيْ عَنِ
السَّاعَةِ : قَالَ : مَا الْمَسْئُوْلُ عَنْهَا بِاَعْلَمَ
مِنَ السَّائِلِ - قَالَ: فَاَخْبِرْنِيْ عَنْ
اَمَارَاتِهَا - قَالَ : اَنْ تَلِدَ الْاَمَةُ رَبَّتَهَا
وَاَنْ تَرَى الْحُفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ
الشَّاءِ[2] يَتَطَاوَلُوْنَ فِي الْبُنْيَانِ - ثُمَّ
انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا ثُمَّ قَالَ: يَا عُمَرُ
اَتَدْرِيْ مَنِ السَّائِلُ ؟ قُلْتُ اَللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ
اَعْلَمُ - قَالَ فَاِنَّهٗ جِبْرِيْلُ اَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ
دِيْنَكُمْ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ ::

تور وُو - دَ سفر اثر پرے هم نهٔ ښکاریدو -
او مونږ هیڅوا هم نهٔ پیژندو - نبی کریم صلی
الله علیه وسلم سره خوا په خوا زنګون په
زنګون کیناستلو - او په خپل پتونے لاسونه
کیخودل - او په آرام کیناستلو - بیائے تپوس
اوکړو - اے محمدؐ! دَ اسلام حقیقت راته
اوښایه نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم
ورته اوفرمائیل - اسلام دا دے چه ګواهی
دَے خبرے ورکړے چه دَ الله تعالیٰ نه
بغیر هیڅوک دَ عبادت لائق نشته - او محمدؐ
دَ الله تعالیٰ رسول دے - او بل دا چه مونځ
قائم ساته او زکوٰة ورکوه - او دَ رمضان
روژے نیسه - او چه دَ تلو راتلو طاقت دَ
خرچ کوَلو دِ وی نو حج کوه - نو دغه سړی
اووئیل چه تا سو رښتیا اووئیل - مونږ په
دے خبره حیران شو - چه تپوس هم کوی - او
تصدیق ئے هم کوی - هغهٔ بیا تپوس اوکړو
چه ایمان څهٔ څیز دے ؟ نبی کریم صلی الله
علیه وسلم اوفرمائیل چه دَ الله تعالیٰ ، دَ
هغهٔ دَ فرښتو ، دَ کتابونو ، دَ رسولانو او
دَ آخرت دَ ورځے تصدیق کوَل او دغه شان
په تقدیر کښے نیکی او بدی خپل ځان د پاره
منل ایمان دے - نو دغه سړی اووئیل چه
رښتیا دِ اووئیل - هغهٔ بیا تپوس اوکړو ،
چه احسان څهٔ څیز دے ؟ نبی کریم صلی
الله علیه وسلم اوفرمائیل - چه دَ الله
تعالیٰ عبادت داسے کوه چه تهٔ هغه وینے -
که دَ تصور دا مقام دِ حاصل نه وی - نو دا
خیال خو کوه چه هغه تا وینی - بیا هغه
سړی تپوس اوکړو - چه دَ قیامت متعلق
څهٔ او وایه ؟ نبی کریم صلی الله علیه وسلم
اوفرمائیل - دے باره کښے ځما علم دَ سوال
کوَنکی نه زیات نهٔ دے - نو هغهٔ اووئیل: دَ

[1] وجه التعجب ان السؤال يدل على عدم علم السائل والتصديق يدل على علمه . وقد زال عجب عمرؓ بقوله صلى الله عليه وسلم " فانه جبريل اتاكم يعلمكم دينكم - [2] الرعاء بكسر اوله وبالمد : جمع راع - والشاء : الغنم :

وَمَعْنَى: "تَلِدُ الْأَمَةُ رَبَّتَهَا"، أَيْ سَيِّدَتَهَا؛ وَمَعْنَاهُ أَنْ تَكْثُرَ السَّرَارِي حَتَّى تَلِدَ الْأَمَةُ السَّرِيَّةُ بِنْتًا لِسَيِّدِهَا وَبِنْتُ السَّيِّدِ فِي مَعْنَى السَّيِّدِ وَقِيلَ غَيْرُ ذَلِكَ. "وَالْعَالَةُ": الْفُقَرَاءُ. وَقَوْلُهُ "مَلِيًّا" أَيْ زَمَانًا طَوِيلًا وَكَانَ ذَلِكَ ثَلَاثًا.

قیامت علامے اونښانے اوښایه. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه وینځه به سردار اوزیږوی. او وږی او بربنډ او شپونکی قسم خلق به تږه لوئے لوئے محلونو او ښنه عمارتونو آبادوکښے اوسیدو باندِ فخر او غرور کوونکی اووینے. بیا هغه سړے لاړو زهٔ څهٔ وخت هم دغسے غلے ووم ـ بیا نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. اے عمر رض! تا اوپیژندو. دا پتوس کوونکے څوک وُو؟ ما عرض اوکړو چه الله او دَ هغهٔ رسول ته ښهٔ پیژنی. نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، دا جبرئیل علیه السلام وُو. راغلے وُو تاسو ته ئے دین ښودلو. (مسلم)

٭ رَبَّتَهَا: سردار. مطلب ئے دادے چه وینځے به دومره ډیرے شی. چه مالک به ورسره کور والے کوی. او لور به ترے پیدا کیږی.

٭ عَالَةٌ: یعنی نادار او فقیر محتاج.

٭ مَلِيًّا: اوږده زمانه. بعضو ترینه درے ورځے موده مراد اخستے ده.

٦١- عَنْ أَبِي ذَرٍّ جُنْدُبِ بْنِ جُنَادَةَ وَأَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اتَّقِ اللهَ حَيْثُمَا كُنْتَ[1] وَأَتْبِعِ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمْحُهَا، وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ.

٦١- حضرت ابوذر جندب بن جناده او حضرت ابوعبدالرحمن معاذ بن جبل رض نه روایت دے. چه دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم ارشاد دے. چه تا سو چرته یئ نو دَ الله نه ویریږئ. کهٔ څهٔ گناه درنه اوشی نو دَ هغے نه پس څهٔ دَ نیکئ او دَ ثواب کار ضرور کوه. چه هغه بدی او گناه ختمه کړی او خلقو سره ښهٔ اخلاقو سره ملاویږه. (ترمذی) وائی دا حدیث حسن دے.

٦٢- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ كُنْتُ خَلْفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ[2] يَوْمًا فَقَالَ: يَا غُلَامُ إِنِّي أُعَلِّمُكَ كَلِمَاتٍ: احْفَظِ اللهَ يَحْفَظْكَ[3] احْفَظِ اللهَ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ[4] إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللهَ وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللهِ وَاعْلَمْ أَنَّ الْأُمَّةَ[5] لَوِ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللهُ لَكَ، وَإِنِ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُرُّوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَضُرُّوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللهُ

٦٢- دَ ابن عباس رض نه روایت دے چه زهٔ نبی کریم صلی الله علیه وسلم سره سور وُوم ـ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. اے هلکه! یو څو خبرے درته ښایم، کهٔ هغه دِ محفوظ اوساتلے، نو الله تعالی به ستا حفاظت اوکړی. اول دا چه دَ الله تعالی دَ حقونو خیال ساته، نو الله تعالی به تا سره وی. او کله چه څهٔ غواړے نو دَ الله نه ئے غواړه. او کله چه دِ امداد ته ضرورت وی نو دَ الله تعالی نه امداد غواړه. او یاد ساته کهٔ ټول اُمت یوځائے شی او تا ته څهٔ فائده رسول

[1] ای فی ای مکان کنت حیث یراك الناس وحیث لا یرونك فان الله تعالی یراك ان الله کان علیکم رقیبا [2] ای علی دابته [3] "احفظ الله" بملازمة تقواه واجتناب نواهیه ومالا یرضاه "یحفظك" من نفسك واهلك ودینك ودنیاك ١٢ [4] ای تجده معك بالحفظ والاحاطه والتائید والاعانة ١٢ [5] ای سائر المخلوقین

عليك رفعت الاقلام وجفت الصحف[1] رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح وفي رواية غير الترمذي احفظ الله تجده امامك، تعرف الى الله في الرخاء يعرفك في الشدة - واعلم ان ما اخطأك لم يكن ليصيبك، وما اصابك لم يكن ليخطئك؛ واعلم ان النصر مع الصبر، وان الفرج مع الكرب، وان مع العسر يسرا" ؛

اوعوا ړی نو صرف دومره فائده به دراورسوی، څومره چه الله تعالیٰ ستا په تقدیر کښې لیکلې ده - او که ټول اُمت تا ته په نقصان درکولو باندې راجمع شي، نو د هغې نه زیات نقصان نشي درکولې څومره چه الله تعالیٰ ستا په تقدیر کښې لیکلې دې. ځکه چه پینبېرې هغه لیکلې شوي دي. او قلمونه اوچت شوي دي (او ایخودې شوي دي) او د تقدیر لیکلې شوي کتابونه اوچ شوي دي. (ترمذی) وائي چه دا حدیث حسن صحیح دې - ترمذی نه علاوه بل روایت کښې داسې راغلی دی چه د الله تعالیٰ د حقوقو خیال ساته. نو الله به ځان سره موجود اووینې - د راحت او آرام په وخت کښې الله تعالیٰ یادوه نو هغه به تا د تنګئ او مصیبت په وخت کښې یادوي - یا دساته کوم څیز چه تا د لاسه نه راهږوی هغه تا صحیح لارې ته نشي راوستلې. او کوم څیز چه تا سم لارې ته بیائي. هغه څیز تا د بدئ لارې ته نشي غورځولې. او پوهه شه چه د الله تعالیٰ امداد د صبر سره دې - او فراخي د تنګئ سره ده او پریشانئ سره آسانتیا راځي -

۶۳ - عن انس رضي الله عنه قال: انكم لتعملون اعمالا هي ادق في اعينكم من الشعر كنا نعدها على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم من الموبقات" رواه البخاري ؛

وقال" الموبقات" : المهلكات ؛

۶۳ - حضرت انس رض فرمائي - چه تا سو داسې کارونه کوئ چه هغه ستاسو په سترګو کښې د ویښتهٔ نه هم نري او باریک وي - چه مونږ د نبی کریم صلی الله علیه وسلم په زمانه کښې وُو - نو داسې اعمال به مو تباه کوُنکی ګنړل. (بخاری)

الموبقات : اى المهلكات یعنی هلاکت کښې غورځوُنکی څیزونه ۱۲

۶۴ - عن ابي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: ان الله تعالى يغار، وغيرة الله تعالى ان ياتي المرء ما حرم الله عليه، متفق عليه ÷ "والغيرة" بفتح الغين واصلها الانفة .

۶۴ - د حضرت ابوهریره رض نه روایت دې. چه د نبی کریم صلی الله علیه وسلم ارشاد دې. چه الله تعالیٰ له هم غیرت ورځي. او د الله تعالیٰ غیرت دا دې چه انسان هغه کار نه اوکړي چه کوم الله تعالیٰ حرام کړي دي - (بخاری ومسلم)

(الغيرة : خود داري)

۶۵ - عن ابي هريرة رضي الله عنه انه سمع النبي صلى الله عليه وسلم يقول: ان ثلاثة من بني اسرائيل ابرص واقرع واعمى اراد الله ان

۶۵ - حضرت ابوهریره رض وائي. چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه داسې فرمائیلی اوریدلی دی. چه بني اسرائیلو کښې درې کسان وُو چه هغوی کښې یو برګی مرض والا وُو- دویم ګنجې وُو - او دریم ړوند وُو. الله

[1] رفعت الاقلام: اى تركت الكتابة بها، وجفت الصحف" التى فيها تقادير الكائنات. وهذا كناية عن تقدم كتابة للتقادير والفراغ منها امد بعيد وهذا من احسن الكنايات وابلغها ؛

يبتليهم[له] فبعث اليهم ملكا فاتى الابرص فقال : اى شئ احب اليك؟ قال: لون حسن وجلد حسن ويذهب عنى الذى قد قذرنى الناس[ـه] فمسحه فذهب عنه قذره واعطى لونا حسنا فقال، فاى المال احب اليك؟ قال الابل. اوقال البقر. شك الراوى، فاعطى ناقة عشراء فقال: بارك الله لك فيها فاتى الاقرع فقال: اى شئ احب اليك؟ قال: شعر حسن ويذهب عنى هذا الذى قذرنى الناس فمسحه فذهب عنه واعطى شعرا حسنا قال: فاى المال احب اليك؟ قال: البقر فاعطى بقرة حاملا قال بارك الله لك فيها فاتى الاعمى فقال: اى شئ احب اليك؟ قال: ان يرد الله الى بصرى فابصر الناس فمسحه فرد الله اليه بصره قال: فاى المال احب اليك؟ قال: الغنم. فاعطى شاة والدا، فانتج هذان وولد هذا فكان لهذا واد من الابل، ولهذا واد من الغنم. ثم انه اتى الابرص فى صورته وهيئته فقال: رجل مسكين قد انقطعت بى الحبال فى سفرى فلا بلاغ لى اليوم الا بالله ثم بك اسألك بالذى اعطاك اللون الحسن والجلد الحسن والمال بعيرا اتبلغ به فى سفرى؟ فقال: الحقوق كثيرة. فقال كانى اعرفك الم تكن ابرص يقذرك الناس فقيرا فاعطاك الله؟ فقال انما ورثت

تعالىٰ به دوئ امتحان اوكړو. يوه فرښته ئے دَ انسان په شكل دوئ ته را اوليږله. اول دَ برګي مرض والا ته راغله. ورته ئے اووئيل، چه ستاځهٔ خوښ دى؟ دغه سړى اووئيل چه ښهٔ رنګ او ښائسته څرمن. اودَ كړے والا مرض نه خلاصے غواړم ځكه چه خلق راته نفرت كوى. اودَ خوا نه ے تښتى. نو فرښتے دَ هغهٔ په بدن لاس رابنكلو نو دَ هغه سړى هغه بيمارى ختمه شوه او ښائسته څرمن ئے جوړه شوه. بيا ئے تپوس اوكړو چه څنګه مال دِ خوښ دے. راوى ته شك راغلے دے چه يا ئے اوښان او غوښتل يا غواګانے. بس هغهٔ ته لښ بلاربے اوښے وركړے شوے او دُعائے ورته اوكړه چه الله تعالىٰ دِ تا له په دے كښے بركت واچوى. دے نه پس فرښته ګنجى له لاړه. تپوس ئے ترے اوكړو، چه ستاځهٔ خوښ دى؟ هغه ګنجى اووئيل چه ځما ګنجے والے ختم كړے شى. ځكه چه خلق په دے وجه ځما نه كركه كوى. او بل خائسته ويښتهٔ غواړم. بس فرښتے دَ هغهٔ په سر لاس رابنكلو دَ هغهٔ ګنجے والے ختم شو. او ښائسته ويښتهٔ راوټوكيدل بيا فرښتے پوښتنه اوكړه. چه مال دِ كوم يو خوښ دے؟ نو هغهٔ اووئيل بلاربے غواګانے. نو هغهٔ ته بلاربے غواګانے وركړے شوے. او دُعائے ورته اوكړه، چه الله تعالىٰ دِ تاله په دے كښے بركت واچوى. دے نه پس فرښته ړوندله راغله تپوس ئے ترے اوكړو. چه ته څهٔ غواړے. هغهٔ اووئيل چه زهٔ غواړم چه ځما نظر الله تعالىٰ واپس كړى. چه خلق اووينم. بس فرښتے ورله په سترګو لاس راښكلو. نو الله تعالىٰ ئے نظر بخپل حال واپس كړو. بيا ترے فرښتے پوښتنه اوكړه. چه مال دِ كوم يو خوښ دے؟ نو هغهٔ اووئيل: بيزے. نو هغهٔ ته دَ بچى والا يوه بيزه وركړے شوه. نو دَ دے دواړو څناورو

له اى يعاملهم معاملة المبتلى المختبر، "ملكا" بفتح اللام فى صورة انسان ١٢ ـه "قذرنى" بكسر الذال اى تباعد عنى وكرهنى الناس بسببه "فمسحه" اى الملك : اى امر يده عليه :

هٰذَا الْمَالَ كَابِرًا عَنْ كَابِرٍ فَقَالَ إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَصَيَّرَكَ اللّٰهُ إِلٰى مَا كُنْتَ وَأَتَى الْأَقْرَعَ فِي صُوْرَتِهٖ وَهَيْئَتِهٖ فَقَالَ لَهٗ مِثْلَ مَا قَالَ لِهٰذَا وَرَدَّ عَلَيْهِ مِثْلَ مَا رَدَّ هٰذَا. فَقَالَ: إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَصَيَّرَكَ اللّٰهُ إِلٰى مَا كُنْتَ. وَأَتَى الْأَعْمٰى فِي صُوْرَتِهٖ وَهَيْئَتِهٖ فَقَالَ: رَجُلٌ مِسْكِيْنٌ وَابْنُ سَبِيْلٍ انْقَطَعَتْ بِيَ الْحِبَالُ فِي سَفَرِيْ فَلَا بَلَاغَ لِيَ الْيَوْمَ إِلَّا بِاللّٰهِ ثُمَّ بِكَ أَسْأَلُكَ بِالَّذِيْ رَدَّ عَلَيْكَ بَصَرَكَ شَاةً أَتَبَلَّغُ بِهَا فِيْ سَفَرِيْ؟ فَقَالَ: قَدْ كُنْتُ أَعْمٰى فَرَدَّ اللّٰهُ إِلَيَّ بَصَرِيْ فَخُذْ مَا شِئْتَ وَدَعْ مَا شِئْتَ فَوَاللّٰهِ لَا أَجْهَدُكَ الْيَوْمَ بِشَيْءٍ أَخَذْتَهٗ لِلّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ. فَقَالَ: أَمْسِكْ مَالَكَ فَإِنَّمَا ابْتُلِيْتُمْ فَقَدْ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْكَ وَسَخِطَ عَلٰى صَاحِبَيْكَ". مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ⁂

"وَالنَّاقَةُ الْعُشَرَاءُ" بِضَمِّ الْعَيْنِ وَفَتْحِ الشِّيْنِ وَبِالْمَدِّ: هِيَ الْحَامِلُ قَوْلُهٗ "أَنْتَجَ" وَفِيْ رِوَايَةٍ "فَنَتَجَ" مَعْنَاهُ تَوَلّٰى نِتَاجَهَا وَالنَّاتِجُ لِلنَّاقَةِ كَالْقَابِلَةِ لِلْمَرْأَةِ. وَقَوْلُهٗ "وَلَّدَ هٰذَا" هُوَ بِتَشْدِيْدِ اللَّامِ: أَيْ تَوَلّٰى وِلَادَتَهَا وَهُوَ بِمَعْنٰى أَنْتَجَ فِي النَّاقَةِ. فَالْمُوَلِّدُ، وَالنَّاتِجُ وَالْقَابِلَةُ. بِمَعْنًى لٰكِنْ هٰذَا لِلْحَيَوَانِ، وَذٰلِكَ لِغَيْرِهٖ. قَوْلُهٗ "انْقَطَعَتْ بِيَ الْحِبَالُ: هُوَ. بِالْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ، وَالْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ: أَيِ الْأَسْبَابُ. وَقَوْلُهٗ: "لَا أَجْهَدُكَ" مَعْنَاهُ لَا أَشُقُّ عَلَيْكَ فِيْ رَدِّ شَيْءٍ تَأْخُذُهٗ أَوْ تَطْلُبُهٗ مِنْ مَالِيْ. وَفِيْ رِوَايَةٍ

بچی راوړل. او بیزے هم بچی اوزیږول. نو دَ فرښتے دَ برکت دُعا کولو په وجه په څو ورځو کښے دَ اوښے والا دَ اوښانو، دَغوا والا دَغواګانو او دَ بیزے والا دَ بیزو رمونه ځنګلونه ډک شول. دے نه پس فرښته بیا دَ انسان په شکل دَ اولنی ځل په شان راغله. او برګی مرض والا ته ئے اووئیل. چه زهٔ غریب مسکین یم. دَ سفر توښه راسره خلاصه

شوے ده. ځما بله څهٔ ذریعه نشته. چه هغے سره خپل سفر پوره کړم. بس صرف دَ الله آسره مے ده. او بیا ستا. تا نه دَ هغے پاک ذات په نامهٔ سوال کوم، چه تا له ئے ښائسته رنګ، څرمن او دومره ډیر اوښان درکړی دی. ماله دَ سورلۍ دپاره یو اوښ راکړه چه زهٔ پرے خپل ځائے ته ځان اورسوُم. دغه برګی ورته اووئیل، ځما په ذمه ډیر حقونه دی. تا دپاره اوښ چرته دے. فرښتے ورته اووئیل. داسے لږ لږ ښه پیژنم. ته هغه سړے نهٔ ئے چه دَ برګی مرض درته لګیدلے وُو او خلقو درنه نفرت اوکړکه کوله او غریب فقیر وے. نو الله تا ته دومره مال او دولت درکړو هغه سړی اووئیل داماله او دولت ما ته دَ پلار نیکهٔ نه میراث کښے پاتے شوے دے. بیا فرښتے اووئیل کهٔ تا دروغ وئیلی وی نو الله تعالیٰ دِ هغسے بوګے کړه ځنګه چه مخکښے وے.

بیا فرښته ګنجی له په اولنی شکل دَ انسان کښے راغله. او دهٔ ته ئے هم هغه څهٔ اووئیل کوم ئے چه برګی مرض والا ته وئیلی وُو. او هغهٔ هم هغه جواب ورکړو کوم چه برګی ورکړے وُو. نو فرښتے دهٔ ته هم اووئیل چه کهٔ ته دروغجن ئے نو تا دِ الله تعالیٰ هغسے ګنجے کړی څرنګه چه مخکښے وے.

بیا فرښته ړوند له په اولنی شکل دَ انسان کښے راغله. او ورته ئے اووئیل چه زهٔ مسکین فقیر او مسافر یم. دَ سفر اسباب راسره ختم شو

الْبُخَارِيِّ : "لَا أَحْمَدُكَ" بِالْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ وَالْمِيمِ وَمَعْنَاهُ : لَا أَحْمَدُكَ بِتَرْكِ شَيْءٍ تَحْتَاجُ إِلَيْهِ كَمَا قَالُوا : لَيْسَ عَلَى طُولِ الْحَيَاةِ نَدَمٌ : أَيْ عَلَى فَوَاتِ طُولِهَا :

سوی دی - او د سفر کولو ذریعه مے نشته مگر الله به ئے جوړوی او بیا د هغه الله په نوم د ستا نه سوال کوم - چه تا له ئے د ستر گو نظر واپس کړے دے - یوه بیزه غواړم چه د هغې په ذریعه زهٔ خپل سفر پوره کړم - هغه سړی اووئیل بے شکه زهٔ ړوند وُوم - الله تعالیٰ ما ته نظر راکړو څما په مال کښے چه کوم ستا خوښ وی او څومره چه دِ خوښ وی. هغه واخله او څومره چه دِ خوښ وی پریږده - په الله تعالیٰ مے دِ قسم وی نن د الله په نامهٔ چه ته څهٔ غواړے زهٔ به ئے ستا نه منع نهٔ کړم - فرښتے اووئیل ستا مال دِ هم ستا مبارک شی - داستا سو امتحان وُو الله تعالیٰ د تا نه خوشحاله او راضی شو او ستا د نورو دوو ملگرو نه ناراضه شو - (بخاری ومسلم)

* اَلنَّاقَةُ الْعُشَرَاءُ : حاملے او بلاربے اوښے

* اَنْتِجْ يَا فَنَتَجَ : بچے او زیږولو - ناتج : د اوښے د پاره او قابل د ښځو د پاره استعمالوُلے شی -

* وَوَلَّدَ هٰذَا : د اوښے بچے زیږوُل - مُوَلِّدٌ - ناتجٌ - قابلٌ - یوه معنیٰ ده - اوّل دواړه لفظونه د دوُو حیوانا نو د پاره او دریم د دے نه علاوه د پاره استعمالیږی.

* اَلْحِبَالُ : اسباب او ذرائع

* لَا اَجْهَدُكَ : زهٔ به کوشش د منع کولو نهٔ کوم څما مال نه چه څهٔ غواړے یا اخلے - بخاری کښے "لا اجهدك" په ځائے "لَا اَحْمَدُكَ" راغلی دے - یعنی زهٔ به په دے ستا صفت نهٔ کوم چه څما د ضرورت څیز دِ پریخودلو یا دِ واخستلو - بلکه ستا چه څومره ضرورت وی، بوځه - عربی مقوله ده "لیس علی طول الحیاة ندم" یعنی کهٔ ډیر عمر هم تیر شی نو پښیمانتیا پرے نهٔ ده پکار - د تللو څیز دے -

٦٦ - عَنْ أَبِي يَعْلَى شَدَّادِ ابْنِ أَوْسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : قَالَ : اَلْكَيِّسُ [1] مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ ، وَالْعَاجِزُ مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا وَ تَمَنَّىٰ عَلَى اللّٰهِ الْأَمَانِيَّ " رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيثٌ حَسَنٌ - قَالَ التِّرْمِذِيُّ وَغَيْرُهُ مِنَ الْعُلَمَاءِ مَعْنٰى "دَانَ نَفْسَهُ" حَاسَبَهَا :

٦٦ - د ابویعلی شداد بن اوس رض نه روایت دے - چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد دے - چه هوښیار سړے هغه دے - چه خپل ځان سره پخپله حساب کوی - او آخرت د پاره پکار راتلو نکی عملونه کوی - او عاجز او بے وقوف هغه دے چه خپل ځان پخپله د خپلو خواهشا تو تابع او غلام کړی او بیا د الله تعالیٰ د خیر امید ونه کوی (ترمذی) وائی چه دا حدیث حسن دے -

نورو علماؤ او ترمذی هم وئیلی دی چه "دان نفسه" معنیٰ دا ده چه حساب ئے د خپل نفس سره او کړو.

٦٧ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَ[...] قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ [...] وَسَلَّمَ : "مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَ[...]

د حضرت ابوهریره رض نه روایت دے چه [...] الله صلی علیه وسلم فرمائیلی دی - [...]نسان د اسلام خوبی دا ده - چه هغه

[1] الکیس : العاقل "من دان نفسه" ای [...] هلاکها" وعمل لما بعد الموت" من القبر و ما بعده صالح العمل "والعاجز من اتبع نفسه [...]لها و تمنیٰ علی الله" الفوز فی الآخرة :

تَرْكُهُ مَالَا يَعْنِيْهِ[1] حَدِيْثٌ حَسَنٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَغَيْرُهُ ؂

دبے هوده، فالتو، بے کاره او فضول خبرو نه پرهیز او کړي یعني ځان ترے او ساتي. ترمذي او نورهم داوائي چه دا حدیث، حدیث حسن دے۔

۶۸- عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يُسْأَلُ الرَّجُلُ فِيْمَ ضَرَبَ امْرَأَتَهُ" رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَغَيْرُهُ ؂

۶۸- حضرت عمرؓ نه روایت دے. چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل: چه پوښتنه به نشي کولے کسړي نه چه په څۀ وجه ئے ښځه اووهله ځکه کله کله به داسے وجه ئے وهلے وي چه دَ ښکاره کولو نۀ وي.

باب ٦

ف: دے باب کښے ښځۀ آیاتونه او ښځۀ احادیث دي. دَ تقوٰی معنیٰ ده. بچ کیدل، ځان ساتل او احتیاط کول. لیکن کۀ دَ قرآن آیتونو او احادیثو کښے اوکتلے شي نو تقوٰی دَ یو داسے قلبي کیفیت نوم دے چه دَ الله تعالیٰ دَ هر وخت خالق او مالک، حاضر، ناظر کیدو کامل یقین حاصل شي چه دَ هغے په وجه بنده خیرا و ښیګړے خواته پخپله رواني اودَ بدئ اوشر نه طبعًا تختي او بندیږي۔

بَابٌ فِي التَّقْوٰى ! دَ تقوٰی بیان

قرآني آیتونه

۲۱- قَالَ اللهُ تَعَالٰى[2] يَا أَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقٰتِهٖ ؂

۲۱- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے۔ اے ایمان والؤ! دَ الله تعالیٰ نه او ویریږئ۔ څنګه چه دَ ویرے کولو حق دے۔ (پ۴ آل عمران) ؂

۲۲- وَقَالَ اللهُ تَعَالٰى[3] فَاتَّقُوا اللهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ". وَهٰذِهِ الْاٰيَةُ مُبَيِّنَةٌ لِلْمُرَادِ مِنَ الْاُوْلٰى ؂

۲۲- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے۔ چه دَ خپل طاقت مناسب دَ الله تعالیٰ نه او ویریږئ. امام نوویؒ وئیلي دي. چه دا آیت دَ ړومبي آیت وضاحت کوي۔ (پ۲۸ سورۀ تغابن)

۲۳- وَقَالَ تَعَالٰى[4]: يَا أَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَقُوْلُوْا قَوْلًا سَدِيْدًا[5] وَالْاٰيَاتُ فِي الْاَمْرِ بِالتَّقْوٰى كَثِيْرَةٌ مَعْلُوْمَةٌ ؂

۲۳- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے۔ اے ایمان والؤ! دَ الله تعالیٰ نه او ویریږئ. او حق، صحیح او رښتیا وینا کوئ۔ (پ۲۲، الاحزاب، آیت ۷۰)

داسے آیتونه ډیریات دي چه په هغے کښے دَ تقوٰی اختیارولو حکم شوے دے۔

۲۴- وَقَالَ تَعَالٰى[6]: وَمَنْ يَّتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَّهٗ مَخْرَجًا[7] وَّيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ؂

۲۴- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے. کوم کس چه دَ الله تعالیٰ نه ویریږي، نو الله تعالیٰ هغۀ دپاره دَ خفګان نه دَ خلاصي لاره او باسي اودَ داسے ځائے نه هغۀ ته روزي ورکوي چه دَ هغه ځائے نه ئے ګمان هم نۀ وي۔ (پ۲۸ طلاق)

---

[1] مالا یعنیه: ای مالا یهمه فی دنیاه و آخرته [2] سورة آل عمران آیة ۱۰۲ [3] سورة التغابن آیة ۱۶ [4] سورة الاحزاب آیة ۷۰ [5] سدیدا ای صوابا [6] سورة الطلاق آیة ۲-۳ [7] مخرجا: ای من کرب الدنیا والآخرة" و یرزقه من حیث لا یحتسب" ای من جهة لا تخطر بباله

۲۵- وَقَالَ تَعَالىٰ[۵۱]: اِنْ تَتَّقُوا اللّٰهَ يَجْعَلْ لَّكُمْ فُرْقَانًا وَّيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّاٰتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللّٰهُ ذُوالْفَضْلِ الْعَظِيْمِ" وَالْاٰيَاتُ فِى الْبَابِ كَثِيْرَةٌ مَّعْلُوْمَةٌ ؛

۲۵- دَ الله تعالىٰ ارشاد دے۔ كه تاسو د الله تعالىٰ نه ويريږئ۔ نو الله تعالىٰ به تاسو ته دَ فيصلے يو څيز د رکړى (چه هغې ته دَ خير اوشرډ تميز ملكه وائى) او ستاسو گناهونه به ختم کړى۔ او تاسو ته به بخښنه اوکړى۔ او الله تعالىٰ دَ لوئے فضل مالک دے۔ (پ۹- انفال)

دَ تقوىٰ په باره کښے ډيرآيتونه نورهم شته دے چه مشهور او معلوم دى۔

(نبوى احاديث)

۶۹- عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: يَارَسُوْلَ اللّٰهِ مَنْ اَكْرَمُ النَّاسِ؟ قَالَ: "اَتْقَاهُمْ" فَقَالُوْا لَيْسَ عَنْ هٰذَا نَسْاَلُكَ قَالَ: "فَيُوْسُفُ نَبِىُّ اللّٰهِ بْنُ نَبِىِّ اللّٰهِ بْنِ نَبِىِّ اللّٰهِ بْنِ خَلِيْلِ اللّٰهِ" قَالُوْا: لَيْسَ عَنْ هٰذَا نَسْاَلُكَ قَالَ "فَعَنْ مَعَادِنِ الْعَرَبِ تَسْاَلُوْنِىْ: خِيَارُهُمْ فِى الْجَاهِلِيَّةِ خِيَارُهُمْ فِى الْاِسْلَامِ اِذَا فَقِهُوْا" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛ وَ "فَقُهُوْا" بِضَمِّ الْقَافِ عَلَى الْمَشْهُوْرِ وَحُكِىَ كَسْرُهَا: اَىْ عَلِمُوْا اَحْكَامَ الشَّرْعِ ؛

۶۹- حضرت ابو هريرهؓ نه روايت دے۔ چه دَ رسول الله صلى الله عليه وسلم نه چا پوښتنه اوکړه چه خلقو کښے دَ عزت قابل څوک دے؟ نو وے فرمائيل۔ چه څوک هغوئ کښے ډير پرهيزګاره وى۔ صحابوؓ عرض اوکړو چه څمونږ دَ سوال دا مطلب نه وُو۔ نو نبى صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل۔ نو بيا عزت مند انسان حضرت يوسف عليه السلام چه دَ الله نبى او دَ حضرت يعقوب عليه السلام ځوئے او دَ حضرت ابراهيم عليه السلام نمسے وُو۔ صحابوؓ عرض اوکړو چه څمونږ دَ سوال دا مطلب هم نه دے۔ نبى کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل: دَ عرب دَ خاندانونو په باره کښے تپوس کوئ۔ نو واورئ کوم چه دَ جاهليت په زمانه کښے عزت مند وُو۔ هغه دَ اسلام په زمانه کښے هم دَ عزت قابل دى۔ په دے شرط سره چه دينى کارونو کښے سوچ او دَ عقل نه کار اخلى۔ (بخارى و مسلم) (فَقِهُوْا : يعنى شرعى احکام)

۷۰- عَنْ اَبِىْ سَعِيْدِ الْخُدْرِىِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اِنَّ الدُّنْيَا حُلْوَةٌ خَضِرَةٌ وَاِنَّ اللّٰهَ مُسْتَخْلِفُكُمْ[۵۲] فِيْهَا فَيَنْظُرُ كَيْفَ تَعْمَلُوْنَ، فَاتَّقُوا الدُّنْيَا وَاتَّقُوا النِّسَاۤءَ؛ فَاِنَّ اَوَّلَ فِتْنَةِ بَنِىْ اِسْرَآئِيْلَ كَانَتْ فِى النِّسَاۤءِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۷۰- حضرت ابو سعيد خدرىؓ نه روايت دے۔ چه نبى کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل۔ چه دُنيا ډير خوږ څيز دے۔ او سر سبز او شاداب دَه۔ او الله تعالىٰ تاسو په زمکه کښے خپل نائبان مقرر کړى يئ۔ دے د پاره چه تاسو اوګورى چه څنګه کارونه کوئ۔ پس تاسو دُ دُنيا نه ځانونه بچ ساتئ۔ او دَ ښځو نه هم ځان ساتئ او هوښيار شئ۔ ځکه چه بنى اسرائيلو کښے دَ ښځو نه شروع شوے وَه۔ (مسلم)

---

[۵۱] سورة الانفال آية ۲۹ [۵۲] مستخلفكم" بكسر اللام "اى جعلكم خلفاء فى الدنيا" فينظر كيف تعملون" فيها فيجازيكم" فاتقوا الدنيا واتقوا النساء: اى احذروا الفتنة بها وخص النساء وقد دخلن فى الدنيا لخطر الفتنة بهن ؛

۷۱ - عَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ کَانَ یَقُوْلُ: "اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْاَلُكَ الْهُدٰی وَالتُّقٰی وَالْعَفَافَ وَالْغِنٰی" (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۷۱ - عبدالله بن مسعودؓ دَ رسول اکرم صلی الله علیه وسلم نه ارشاد نقل کړې دے. چه دَ هغهٔ په ژبه به دا کلمات جاری وُو. چه اے الله! زهٔ دَ تا نه دَ هدایت، تقوٰی، عفت او پاکدامنئ او دَ غنیٰ کید و طلبګار یم۔ (مسلم)

۷۲ - عَنْ اَبِیْ طَرِیْفٍ عَدِیِّ بْنِ حَاتِمِ الطَّائِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ، یَقُوْلُ: مَنْ حَلَفَ عَلٰی یَمِیْنٍ ثُمَّ رَاٰی اَتْقٰی لِلّٰهِ مِنْهَا فَلْیَاْتِ التَّقْوٰی". (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۷۲ - حضرت ابی طریف عدی بن حاتم طائی رضؓ نه روایت دے. چه ما دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا سے فرمائیل اوریدلی دی. کهٔ یو کس په څهٔ خبره قسم اوخوری. بیا ورته دا سے خبره معلومه شی. چه د. پرهیزګاری په اعتبار سره دَ الله تعالیٰ دَ طرف نه بهتره وی. نو هم هغه بهتره خبره دِ اختیار کړی۔ (مسلم)

۷۳ - عَنْ اَبِیْ اُمَامَةَ صُدَیِّ بْنِ عَجْلَانَ الْبَاهِلِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَخْطُبُ فِیْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَقَالَ: "اتَّقُوا اللّٰهَ وَصَلُّوْا خَمْسَکُمْ وَصُوْمُوْا شَهْرَکُمْ وَاَدُّوْا زَکٰوةَ اَمْوَالِکُمْ وَ اَطِیْعُوْا اُمَرَآءَکُمْ تَدْخُلُوْا جَنَّةَ رَبِّکُمْ" رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ فِیْ اٰخِرِ کِتَابِ الصَّلٰوةِ وَ قَالَ: حَدِیْثٌ حَسَنٌ صَحِیْحٌ:

۷۳ - ابی امامة صدی بن عجلان باهلیؓ وائی. چه ما دَ حجة الوداع په خطبه کښے دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم نه دا سے فرمائیل اوریدلی دی. چه دَ الله نه اوویریږئ. (تقوٰی اختیار کړئ) او پنځه وخته مونځونه هم ادا کوئ. او دَ رمضان دَ میاشتے روژے هم نیسئ. او دَ خپل مال او دولت نه زکوٰة هم ورکوئ. او دَ خپلو مشرانو حاکمانو دَ حکمونو تابعداری کوئ. نو دَ خپل رب په جنت کښے به داخل شئ. دا حدیث امام ترمذی دَ ترمذی "کتاب الصلوٰة" آخر ذکر کړے دے. او دے حدیث ته ئے حدیث حسن وئیلے دے.

باب

ف ۱. دے باب کښے اوُوهٔ آیتونه او یوولسؓ احادیث دی. یقین یو دا سے کیفیت او حالت ته وائی. چه په هغے کښے دَ ذرے هومره هم دَ څهٔ شک او شبهے او دَ وهم او ګمان ګنجائش نهٔ وی. او دَ توکل لفظی معنیٰ ده بهروسه یعنی باور او اعتماد یعنی تکیه. مګر بهانه او حیله ساز او چل ول کوُنکو غلطو طبیعتونو او ذهنونو والوُ خلقو دَ توکل څهٔ بل بل شان معنے راویستے او جوړے کړی دی. او دَ توکل حقیقت دَ خلقو نه پټ پاتے شوے دے. نن صبا چه دَ توکل کومے معنٰی کیږی هغه بغیر دَ لاس خپے خوځولو نه نتیجے ته رسیدل او دَ فائدو اُمید او توقع ساتل. حالانکه صحیح توکل دے ته وائی چه الله تعالیٰ خپلو بندګا نو ته دپاره دَ فائدے حاصلولو کوم طاقت او اسباب او وجهے ښودلی دی هغه په کار راولی. بیا دَ هغے نه پس دَ هغے نتیجه الله تعالیٰ ته سپارل توکل دے.

يعنى د اسبابو د استعمالولو نه پس الله تعالىٰ ته معامله حواله کول توکل دے.

بَابٌ فِى الْيَقِيْنِ وَالتَّوَكُّلِ! باب د پۀ بيان د يقين او توکل کښې

(قرآنى آيتونه)

۲۶- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى[۱]: وَلَمَّا رَاَى الْمُؤْمِنُوْنَ الْاَحْزَابَ قَالُوْا: هٰذَا مَا وَعَدَنَا اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ وَصَدَقَ اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ وَمَا زَادَهُمْ اِلَّا اِيْمَانًا وَّتَسْلِيْمًا".

(پ۲۱ - احزاب)

۲۶- د الله تعالىٰ ارشاد دے. کله چې مؤمنانو د کافرانو لښکرې اوليدو. نو هغوئ اوويل چه دا هغه لښکر دے چه د هغې وعده مونږ سره الله تعالىٰ او د هغۀ رسول کړے وه- الله او د هغۀ رسول رښتيا وئيلې دى- په دے سره د هغوئ ايمان نور هم زيات شو.

۲۷- وَقَالَ تَعَالٰى[۲]: اَلَّذِيْنَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ اِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوْا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ اِيْمَانًا وَقَالُوْا: حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيْلُ فَانْقَلَبُوْا بِنِعْمَةٍ مِّنَ اللّٰهِ وَفَضْلٍ لَّمْ يَمْسَسْهُمْ سُوْٓءٌ وَّاتَّبَعُوْا رِضْوَانَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ ذُوْ فَضْلٍ عَظِيْمٍ".

۲۷- د الله تعالىٰ ارشاد دے. دا داسے خلق دى- چه کله هغوئ ته خلقو اووئيل چه ستاسو دښمنانو ستاسو خلاف يو لوئے لښکر تيار کړے دے. تاسو اوويرېږئ د هغوئ نه. نو په دے خبرے سره د هغوئ ايمان نور هم زيات شو. او وے وئيل- مونږ لره الله تعالىٰ بس او کافى دے. او هغه څومره ښۀ کارساز دے- پس هغوئ د الله تعالىٰ د فضل او انعام سره خوشحاله واپس شول. او لږ غوندے تکليف او نقصان ورته هم اونۀ رسيد. او هغوئ د الله تعالىٰ د رضا او د خوشحالئ پسے روان شول. او الله تعالىٰ د لوئے فضل او احسان خاوند دے. (پ۴ ، عمران ، آيت ۱۷۳-۱۷۴)

۲۸- وَقَالَ تَعَالٰى[۳]: وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِىْ لَا يَمُوْتُ".

(پ۱۹ - فرقان)

۲۸- د الله تعالىٰ ارشاد دے- مؤمنانو له پکار دى چه په الله تعالىٰ باندے توکل اوکړى- (پ۱۹ - فرقان)

۲۹- وَقَالَ تَعَالٰى[۴]: وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُوْنَ". (پ۱۳، ابراهيم)

۲۹- د الله تعالىٰ ارشاد دے- مؤمنانو له پکار دى چه په الله تعالىٰ باندے توکل اوکړى.

۳۰- وَقَالَ تَعَالٰى[۵]: فَاِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ وَالْاٰيَاتُ فِى الْاَمْرِ بِالتَّوَكُّلِ كَثِيْرَةٌ مَّعْلُوْمَةٌ".

۳۰- د الله تعالىٰ ارشاد دے- کله چه مضبوطه اراده اوکړے نو په الله توکل او اعتماد پوره ساته. (پ۴ آل عمران)

قرآن پاک کښے په توکل باندے د حکم کولو نور هم ډير آيتونه شته دے.

۳۱- وَقَالَ تَعَالٰى[۶]: وَمَنْ يَّتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهٗ" اَىْ كَافِيْهِ.

۳۱- د الله تعالىٰ ارشاد دے- کوم کس چه په الله تعالىٰ توکل کوى- هغۀ د پاره بس.

[۱] سورة الاحزاب آية ۲۲ [۲] سورة آل عمران آية ۱۷۳-۱۷۴ [۳] سورة الفرقان آية ۵۸
[۴] سورة ابراهيم آية ۱۱ [۵] سورة آل عمران آية ۱۵۹ [۶] سورة الطلاق آية ۳

۳۲ - وَقَالَ تَعَالىٰ [1]: اِنَّمَا الْمُؤْمِنُوْنَ الَّذِيْنَ اِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ [2] قُلُوْبُهُمْ وَاِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ اٰيٰتُهٗ زَادَتْهُمْ اِيْمَانًا وَّعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُوْنَ" وَفِي الْاٰيَاتِ فِيْ فَضْلِ التَّوَكُّلِ كَثِيْرَةٌ مَعْرُوْفَةٌ ::

۳۲ - دَ الله تعالیٰ ارشاد دے. دَ مؤمنانو خودا نښه ده چه دَ هغوئ په وړاندے دَ الله تعالیٰ ذکر کیږی. نو دَ هغوئ زړونه ویریږی او رپیږی. او کله چه دَ هغوئ په وړاندے دَ هغهٔ آیتونه لوستلے شی. نو دَ هغوئ ایمان نور هم زیات شی. او په رب باندے توکل کوی.

دَ توکل په فضیلت کښے ډیر آیاتونه نور هم شته.

(احادیث نبوی ﷺ)

۷۴ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "عُرِضَتْ عَلَيَّ الْاُمَمُ فَرَاَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَعَهُ الرُّهَيْطُ وَالنَّبِيَّ وَمَعَهُ الرَّجُلُ وَالرَّجُلَانِ، وَالنَّبِيَّ لَيْسَ مَعَهُ اَحَدٌ اِذْ رُفِعَ لِيْ سَوَادٌ عَظِيْمٌ [3] فَظَنَنْتُ اَنَّهُمْ اُمَّتِيْ فَقِيْلَ لِيْ: هٰذَا مُوْسٰى وَقَوْمُهٗ وَلٰكِنِ انْظُرْ اِلَى الْاُفُقِ فَنَظَرْتُ فَاِذَا سَوَادٌ عَظِيْمٌ فَقِيْلَ لِيْ انْظُرْ اِلَى الْاُفُقِ الْاٰخَرِ فَاِذَا سَوَادٌ عَظِيْمٌ فَقِيْلَ لِيْ: هٰذِهٖ اُمَّتُكَ وَمَعَهُمْ سَبْعُوْنَ اَلْفًا يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ وَّلَا عَذَابٍ" ثُمَّ نَهَضَ فَدَخَلَ مَنْزِلَهٗ فَخَاضَ النَّاسُ فِيْ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ بِلَا حِسَابٍ وَّلَا عَذَابٍ فَقَالَ بَعْضُهُمْ: فَلَعَلَّهُمُ الَّذِيْنَ صَحِبُوْا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ بَعْضُهُمْ فَلَعَلَّهُمُ الَّذِيْنَ وُلِدُوْا فِي الْاِسْلَامِ فَلَمْ يُشْرِكُوْا بِاللّٰهِ - وَذَكَرُوْا اَشْيَاءَ فَخَرَجَ عَلَيْهِمْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: مَا الَّذِيْ تَخُوْضُوْنَ فِيْهِ؟ فَاَخْبَرُوْهُ فَقَالَ: هُمُ الَّذِيْنَ

۷۴ - ابن عباس رضی الله عنه نه روایت دے. چه نبی صلی الله علیه وسلم ارشاد فرمائیلے دے. چه ما ته دَ بعضے اُمتونو حالات او ښودلے شو. او ما یو پیغمبر اولید وچه دَ خپل اُمت نه ورسره لږ غوندے ډله وه. او چا سره صرف دوه درے سړی وُو. او بعضے پیغمبران داسے هم وُو چه هغوئ سره به یو کس هم نه وُو. ناګهانه مے یو لوئے جماعت اولید. نو ځما خیال راغے چه دا به ځما اُمت وی نو ماته اوښودلے شو چه دا موسیٰ علیه السلام او دَ هغهٔ اُمت دے. لیکن کله چه ما دَ آسمان په کناره نظر واچولو. نو یوه ډیره ډله راته اوښودلے شوه. بیا راته او وئیلے شو چه دَ آسمان بلے کنارے ته اوګوره. چه ما اوکتل نو بله درنه ډله مے په نظر راغله نو ماته اوښودلے شو. چه دا ستا اُمت دے. او دے کښے اویا زره کسان داسے دی. چه بغیر دَ حساب او کتاب او بغیر دَ سزا ورکولو نه به جنت ته داخلولے شی. دے نه پس نبی کریم صلی الله علیه وسلم دَ خپل مجلس نه پاسید. او خپلے حجرے ته لاړو. صحابوؓ دَ هغو کسانو په حقله چه بغیر دَ سزا او عذاب ورکولو نه به جنت ته خلق داخلیږی خبرے اترے شروع کړے دَ بعضو رائے داوه. چه دا هغه خلق کیدے شی. چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم سره ئے دَ ناستے پاستے شرف حاصل کړے دے. دَ بعضو رائے داوه.

[1] سورة الانفال آية ۲ [2] وجلت: ای خافت [3] ای اشخاص کثیرة ۱۲

لَا يَرْقُوْنَ وَ لَا يَسْتَرْقُوْنَ [۱] وَلَا يَتَطَيَّرُوْنَ وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُوْنَ" فَقَامَ عُكَّاشَةُ ابْنُ مُحْصِنٍ فَقَالَ: اُدْعُ اللّٰهَ اَنْ يَجْعَلَنِيْ مِنْهُمْ فَقَالَ: "اَنْتَ مِنْهُمْ" ثُمَّ قَامَ رَجُلٌ اٰخَرُ فَقَالَ: اُدْعُ اللّٰهَ اَنْ يَجْعَلَنِيْ مِنْهُمْ فَقَالَ: "سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

"الرُّهَيْطُ" بِضَمِّ الرَّاءِ تَصْغِيْرُ رَهْطٍ وَهُمْ دُوْنَ عَشَرَةِ اَنْفُسٍ: "وَالْاُفُقُ" النَّاحِيَةُ وَالْجَانِبُ "وَعُكَّاشَةُ" بِضَمِّ الْعَيْنِ وَتَشْدِيْدِ الْكَافِ وَبِتَخْفِيْفِهَا وَالتَّشْدِيْدُ اَفْصَحُ.

چه دا به هغه خلق وی. چه د اسلام په حالت کښې پيدا شوی وی او د الله تعالیٰ سره ئې هيڅوک شريک کړے نه وی. غرض دا چه مختلفې رائې کانې سنګاره شوې نو نبی کريم صلی الله عليه وسلم هغه خبرې واوريدې او د حجرې نه بيا د صحابو رض مجلس ته راغی. او پوښتنه ئې اوکړه چه تاسو په څه کښې خبرې اترې کولې؟ نو هغوی [۳] ته د هغې خيالاتو اظهار او کړے شو. نو نبی صلی الله عليه وسلم او فرمائيل چه دا هغه خلق دی. چه نه ئې د مونه په چا اچولی [۱] وی نه د چا نه د دم اچولو د پاره مطالبه کوی او نه ئې فالونه کتلې وی بلکه صرف په الله تعالیٰ باندې توکل کوی دے او ريد و سره عکاشه بن محصن رض او دريد لو. او غرض ئې اوکړو يا رسول الله څما د پاره دُعا اوکړئ. چه ماهم الله تعالیٰ هغوئی کښې شامل کړی. نبی صلی الله عليه وسلم او فرمائيل. ته هغوئی کښې ئې بيا يو بل کس پاسيد و. هغهٔ هم په هغوئی کښې د شامليدو د پاره د دُعا خواست اوکړو نو نبی کريم صلی الله عليه وسلم او فرمائيل. د دے معامله کښې عکاشه رض ستا نه نمبر کښې ځکښې شو. (بخاری ومسلم)

اَلرُّهَيْطُ = دُ "رَهْطٌ" تصغير دے. د لسو نه کم تعداد کښې دے ته وئيلے شی.
عُكَّاشَةُ - صحيح لفظ د شد سره دے. او د الفظ فصيح دے.
اَلْاُفُقُ = يو طرف - يوه ده ده - يوه کناره او غاړه.

۷۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَيْضًا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُوْلُ: اَللّٰهُمَّ لَكَ اَسْلَمْتُ [۲] وَبِكَ اٰمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَاِلَيْكَ اَنَبْتُ وَبِكَ خَاصَمْتُ: اَللّٰهُمَّ اَعُوْذُ بِعِزَّتِكَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ اَنْ تُضِلَّنِيْ اَنْتَ الْحَيُّ الَّذِیْ لَا تَمُوْتُ وَالْجِنُّ وَالْاِنْسُ يَمُوْتُوْنَ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَهٰذَا لَفْظُ مُسْلِمٍ وَاخْتَصَرَهُ الْبُخَارِیُّ.

۷۵- د حضرت ابن عباس رض نه ارشاد دے. چه نبی کريم صلی الله عليه وسلم به فرمائيل چه اے الله! زهٔ ستا تابعدار يم. خاص په تا مے ايمان راوړے دے. او خاص په تا مے توکل او اعتماد دے. څما واپس کيدل هم تا طرف ته دی. او ستا په وجه باندے زهٔ د دين د دشمنانو سره جنګيږم. اے الله! ستا د عزت په ذريعه پناه غواړم. تا نه بغير بل هيڅوک د بندګئ لائق نشته. يا الله ما بے لارے مهٔ کړے. تهٔ ژوندے ذات ئے. تا له کله هم مرګ نهٔ راځی. او پيريان او انسانان به ټول مری. (بخاری ومسلم) د دے روايت الفاظ د مسلم دی بخاری مختصر

[۱] ای لا يطلبون الرقية من غيرهم "ولا يتطيرون" ای يتشاءمون بالطير ونحوها. [۲] ای استسلمت لحکمك وامرك "وانبت" رجعت الی عبادتك والاقبال علی مايقرب منك "وبك خاصمت اعداء الدين [۳] ای

استسلمت لحکمك وامرك: "وانبت" رجعت الی عبادك والاقبال علی ما يقرب منك "وبك خاصمت" اعداء الدين [marginal, rotated]

٧٦ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَيْضًا قَالَ: حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ قَالَهَا إِبْرَاهِيمُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ أُلْقِيَ فِي النَّارِ وَقَالَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ قَالُوا إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا: حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ - وَفِي رِوَايَةٍ لَهُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ آخِرَ قَوْلِ إِبْرَاهِيمَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ أُلْقِيَ فِي النَّارِ: حَسْبِيَ اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ ؛

٧٦ - ابن عباس رض بیان کوی چه کله خلقو ابراهیم علیه السلام اُورته غورزولو ـ نو هغهٔ دا کلمات اوویٔیل "حسبنا الله ونعم الوکیل" ما دپاره الله بس او کافی دے او هغه ډیر ښهٔ کارساز دے ـ او کله چه د مسلمانانو خلاف د کافرانو بو لوئے لښکر جمع شوے ؤو ـ او چا ورته اوویٔیل ، چه اوویریږئ ـ نو که هغوئ ایمان نور هم پوخ اوزیات شو ـ او نبی کریم صلی الله علیه وسلم صحابه کرامو ته اوویٔیل چه "حسبنا الله و نعم الوکیل" وایئ نو هغوئ دا ویٔیل شروع کړل ـ (بخاری)

او "بخاری" کښے د ابن عباس رض نه یو بل روایت کښے راغلی دی ـ کله چه ابراهیم علیه السلام اُورته اوغورځول شو نو آخری الفاظ ئے دا ؤو ـ "حسبی الله ونعم الوکیل" ماله الله کافی دے او هغه ښهٔ کارساز دے ـ

٧٧ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَقْوَامٌ أَفْئِدَتُهُمْ مِثْلُ أَفْئِدَةِ الطَّيْرِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ - قِيلَ مَعْنَاهُ مُتَوَكِّلُونَ، وَقِيلَ قُلُوبُهُمْ رَقِيقَةٌ ؛

٧٧ - حضرت ابوهریره رض د نبی کریم صلی الله علیه وسلم حدیث نقل کوی ـ چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم به ویٔیل ، چه خلق به جنت ته داخلیږی نو د هغوئ زړهٔ نه به د مرغانو د زړهٔ ونو پشان وی (مسلم) د دے تشریح دا سے هم کړے شوے ده چه د مرغانو پشان به توکل والا وی ـ او دا معنیٰ ئے هم کړے شوے ده چه په نرموالی کښے به د هغوئ زړهٔ نه د مرغانو د زړهٔ ونو په شان نرم وی ـ

٧٨ - عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ غَزَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِبَلَ نَجْدٍ فَلَمَّا قَفَلَ[1] رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَفَلَ مَعَهُمْ فَأَدْرَكَتْهُمُ الْقَائِلَةُ فِي وَادٍ كَثِيرِ الْعِضَاهِ فَنَزَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَفَرَّقَ النَّاسُ يَسْتَظِلُّونَ بِالشَّجَرِ وَنَزَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَحْتَ سَمُرَةٍ فَعَلَّقَ بِهَا سَيْفَهُ وَنِمْنَا نَوْمَةً فَإِذَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْعُونَا وَإِذَا عِنْدَهُ أَعْرَابِيٌّ

٧٨ - حضرت جابر رض وائی ـ چه مونږ د نجد په اطرافو کښے یو جنګ کښے د نبی کریم صلی الله علیه وسلم سره شریک وو کله چه رسول الله صلی الله علیه وسلم واپس شو ـ نو زهٔ هم ورسره ووم ـ واپسئ کښے د غرمے د خوب کولو وخت په داسے ځائے کښے راغی ـ چه هلته ازغی دار بوټی ډیر زیات وو ـ نبی کریم صلی الله علیه وسلم دغه ځائے کښے پړاؤ واچولو ـ ګرمی ډیر زیاته وه ـ د غرمے وخت وو ـ نو صحابه کرامو د سورو تلاش کولو د پاره اخواديخوا خوارهٔ شول ـ نبی کریم صلی الله علیه وسلم هم د یو کیکر د بوټی لاندے سوری ته پریوتو ـ خپل

[1] قفل "بفتح القاف والفاء" ای رجع رسول الله صلی الله علیه وسلم من سفره ؛

فَقَالَ: إِنَّ هٰذَا اخْتَرَطَ عَلَيَّ سَيْفِيْ وَ
أَنَا نَائِمٌ فَاسْتَيْقَظْتُ وَهُوَ فِيْ يَدِهٖ
صَلْتًا قَالَ مَنْ يَّمْنَعُكَ مِنِّيْ؟ قُلْتُ:
اللّٰهُ ثَلَاثًا وَلَمْ يُعَاقِبْهُ وَجَلَسَ -
مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِيْ رِوَايَةٍ: قَالَ جَابِرٌ:
كُنَّا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ بِذَاتِ الرِّقَاعِ فَإِذَا أَتَيْنَا عَلٰى
شَجَرَةٍ ظَلِيْلَةٍ تَرَكْنَاهَا لِرَسُوْلِ اللّٰهِ
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَ رَجُلٌ مِّنَ
الْمُشْرِكِيْنَ وَسَيْفُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى
اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُعَلَّقٌ بِالشَّجَرَةِ
فَاخْتَرَطَهٗ فَقَالَ تَخَافُنِيْ؟ قَالَ لَا
فَقَالَ مَنْ يَّمْنَعُكَ مِنِّيْ قَالَ اللّٰهُ وَ
فِيْ رِوَايَةِ أَبِيْ بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيْلِيِّ فِيْ
صَحِيْحِهٖ فَقَالَ مَنْ يَّمْنَعُكَ مِنِّيْ؟
قَالَ: اللّٰهُ فَسَقَطَ السَّيْفُ مِنْ يَدِهٖ
فَأَخَذَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
السَّيْفَ فَقَالَ مَنْ يَّمْنَعُكَ مِنِّيْ؟
فَقَالَ: كُنْ خَيْرَ اٰخِذٍ فَقَالَ: تَشْهَدُ
أَنْ لَّا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَنِّيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ؟
قَالَ: لَا - وَلٰكِنِّيْ أُعَاهِدُكَ أَنْ لَا
أُقَاتِلَكَ وَلَا أَكُوْنَ مَعَ قَوْمٍ يُقَاتِلُوْنَكَ
فَخَلّٰى سَبِيْلَهٗ فَأَتٰى أَصْحَابَهٗ فَقَالَ:
جِئْتُكُمْ مِنْ عِنْدِ خَيْرِ النَّاسِ" قَوْلُهٗ:
" قَفَلَ " أَيْ رَجَعَ. " وَالْعِضَاهُ " الشَّجَرُ
الَّذِيْ لَهٗ شَوْكٌ، " وَالسَّمُرَةُ " بِفَتْحِ
السِّيْنِ وَضَمِّ الْمِيْمِ: الشَّجَرَةُ مِنَ
الطَّلْحِ وَهِيَ الْعِظَامُ مِنْ شَجَرِ الْعِضَاهِ:
وَاخْتَرَطَ السَّيْفَ" أَيْ سَلَّهٗ وَهُوَ فِيْ
يَدِهٖ. "صَلْتًا" أَيْ مَسْلُوْلًا، وَهُوَ بِفَتْحِ
الصَّادِ وَضَمِّهَا:

توره ئې بوټي ته ځوړنده کړه - ځمونږ سترګې
په پټيدو وې چه مونږ ته د رسول الله صلے
الله عليه وسلم آواز راورسيد وچه مونږ
غواړي. او هلته يو بانډه چې ناست وُو.
مونږ په منډه منډه هلته لاړُو - نو نبي کريم
صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل چه زه
اُوده ووم. چه دې بانډه چي ځما توره په
ما باندې د وارکولو د پاره اوچته کړه - نو
زه د خوب نه بيدار شوم. ما اوکتل چه توره
ئې د وار کولو د پاره لاس کښې تياره نيولې وه
او ما ته وائي چه وايه - اوس به تا ځما نه
څوک خلاصوي؟ نو ما اوويئيل چه الله. دا
ئې درې ځله اوويئيل - مګر نبي کريم صلى الله
عليه وسلم هغه بانډه چي ته هيڅ سزا
ورنکړه. او کينا ستو - (بخاري ومسلم)
او يو روايت کښې حضرت جابرؓ دا روايت
هم بيان کړې دې. چه مونږ د نبي کريم صلى
الله عليه وسلم سره د ذات الرقاع په غزوه
کښې وُو. چه مونږ يو سوري والا بوټي له
راغلو. او هغه بوټي مونږ د نبي کريم صلى
الله عليه وسلم د آرام د پاره پريښود.
دغه وخت يو مشرک راغې. د نبي کريم صلے
الله عليه وسلم توره بوټي کښې ځوړنده
وه. هم هغه ئې په رسول الله صلى الله
عليه وسلم باندې د وارکولو د پاره تياره
اونيوله. او وې وئيل. ته ما نه ويريږې
نهٔ؟ نو نبي اکرم صلى الله عليه وسلم
اوفرمائيل بالکل نهٔ ويريږم. هغه مشرک
اووئيل - اوس به تا ځما نه څوک خلاصوي؟
نبي کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل:
الله - او ابوبکر اسماعيل محدث په خپل صحيح
روايت کښې داسې الفاظ ذکر کړي دي. چه
هغه سړي اووئيل - اوس به تا ځما نه څوک
بچ کوي - نبي کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل
الله. نو د هغهٔ د لاس نه توره اوغورزيده.
نو رسول الله صلى الله عليه وسلم توره
را اوچته کړه. او د هغهٔ نه ئې تپوس اوکړو. اوس تهٔ اوښايه اوس به تا ځما نه څوک بچ

کوی ؟ هغه سړی اوویل - ته ډیر ښهٔ اخستونکے او ګرفتار ونکے شه - نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه د الله تعالیٰ د یووالی او څما د پیغمبرۍ ګواهی او شاهدی ورکړه - هغهٔ اوویل، دا خو نشم وئیلے - البته دا سے وعده درسره کوم چه نه به په خپله تا سره جنګیږم - او نه به ستا مقابله کښے هغے خلقو سره ملګرے کیږم چه تا سره جنګیږی - بس هغه ئے پریښودلو اولاړو - خپلو ملګرو ته راغے نو وائی چه زهٔ د داسے کس د طرف نه راغلم چه هغه ټولو خلقو کښے بهترین کس دے -

❁ قَفَلَ : واپس شو - عِضَاهٌ : ازغی دار بوټے - سَمُرَةٌ : غټ ازغن بوټے - کیکر -

❁ اِخْتَرَطَ السَّيْفَ : توره ئے لاس کښے اونیوله او اودریدو -

❁ صَلْتًا : راوښکلے شوے یا راویستلے شوے -

٧٩- عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: لَوْ اَنَّكُمْ تَتَوَكَّلُوْنَ عَلَى اللّٰهِ حَقَّ تَوَكُّلِهٖ لَرَزَقَكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ تَغْدُوْا خِمَاصًا وَ تَرُوْحُ بِطَانًا" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ ❁

وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ. مَعْنَاهُ تَذْهَبُ اَوَّلَ النَّهَارِ خِمَاصًا: اَيْ ضَامِرَةَ الْبُطُوْنِ مِنَ الْجُوْعِ وَتَرْجِعُ اٰخِرَ النَّهَارِ بِطَانًا اَيْ مُمْتَلِئَةَ الْبُطُوْنِ ❁

٧٩ - حضرت عمرؓ فرمائی چه ما د نبی کریم صلی الله علیه وسلم نه دا سے فرمائیلی اوریدلی دی - کهٔ تاسو په الله تعالیٰ باندے داسے توکل او اعتماد اوکړئ - څرنګه چه د توکل حق دے نو تاسو ته به داسے رزق درکړی څرنګه چه مارغانو ته ورکوی - چه د سحر په وخت کښے په اولږه اوځی - او ماښام په ډکه ګیډه واپس خپلو خپلو جالو ته راځی - (ترمذی) وائی چه دا حدیث حدیث حسن دے -

امام نوویؒ د حدیث په معنی کښے داسے وائی - چه د سحر په وخت کښے خالی ګیډه اوځی - او ماښام په مړه ګیډه خپل کور ته راځی -

٨٠- عَنْ اَبِيْ عِمَارَةَ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا فُلَانُ اِذَا اَوَيْتَ اِلٰى فِرَاشِكَ فَقُلْ: اَللّٰهُمَّ اَسْلَمْتُ نَفْسِيْ [1] اِلَيْكَ، وَ وَجَّهْتُ وَجْهِيْ اِلَيْكَ: وَفَوَّضْتُ اَمْرِيْ اِلَيْكَ وَاَلْجَاْتُ ظَهْرِيْ اِلَيْكَ رَغْبَةً وَرَهْبَةً. اِلَيْكَ، لَا مَلْجَاَ وَلَا مَنْجَا مِنْكَ اِلَّا اِلَيْكَ اٰمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِيْ اَنْزَلْتَ وَبِنَبِيِّكَ الَّذِيْ اَرْسَلْتَ فَاِنَّكَ اِنْ مُتَّ مِنْ لَيْلَتِكَ مُتَّ عَلَى الْفِطْرَةِ وَ اِنْ

٨٠ - د حضرت ابوعماره براء بن عازبؓ نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - اے فلانکیه ! یعنے براءؓ ! کله چه اوده کیږے - نو دا کلمات وایه - "اے الله ! ما خپل ځان تا ته سپارلے دے - او خپل مخ مے ستا طرف ته کړے دے - او خپل کار تا ته سپارم او خپله شا مے د ویرے او د ثواب د اُمید د پاره تا ته تکیه کړے ده - نه بغیر ستا نه بل څهٔ ځائے د پناهٔ شته او نه د خلاصی لاره شته - ما ستا په رالیږلے شوی کتاب او پیغمبرؐ باندے ایمان راوړے دے - پس کهٔ په دے شپه کښے مړ شوے نو د ګناهونو نه پاک به مړ شے - او کهٔ صبا

[1] ای جعلتها منقادة لك طائعة لحمك راضية بقضائك قانعة بقدرك . "الجات" ای اسندت "ظهری الیك" الی حفظك "رغبة و رهبة الیك" : ای طمعا فی ثوابك وخوفا من عقابك "امنت بکتابك الذی انزلت" : ای القرآن . وقوله صلی الله علیه وسلم "علی الفطرة" : ای علی الایمان ❁

اَصْبَحْتَ اَصَبْتَ خَيْرًا " مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ :
وَفِیْ رِوَايَةٍ فِی الصَّحِيْحَيْنِ عَنِ الْبَرَاءِ :
قَالَ قَالَ لِیْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ : اِذَآ اَتَيْتَ مَضْجَعَكَ فَتَوَضَّأْ
وُضُوْءَكَ لِلصَّلٰوةِ ثُمَّ اضْطَجِعْ عَلٰى
شِقِّكَ الْاَيْمَنِ وَقُلْ وَ ذَكَرَ نَحْوَهٗ
ثُمَّ قَالَ : وَاجْعَلْهُنَّ اٰخِرَمَا تَقُوْلُ :

شوندے پا سیدے نو خیر دِ بیا موندلو :
(بخاری ومسلم) بخاری او مسلم په یو بل
روایت کښے هم دَ براء بن عازب رض نه بیان
نقل کوی - چه ما ته رسول الله صلی الله
علیه وسلم اوفرمائیل - چه کله دِ د اوده
کیدو اراده وی - نو څرنګ چه ما نځه ته
اودس کوے دغسے اودس اوکړه - او ښی اړخ
باندے قبلے ته مخ کړه او اوده شه - او دا
الفاظ اووایه - بیائے ورته دغه دُعا اووئیله
اوداسے ئے ورته هم اووئیل چه ستا آخری وینا دِ هم دا وی - دے نه پس بله خبره
مه کوه . (بخاری و مسلم)

٨١ - عَنْ اَبِیْ بَكْرِ الصِّدِّيْقِ رَضِیَ
اللّٰهُ عَنْهُ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ عَامِرِ
بْنِ عَمْرِ بْنِ كَعْبِ بْنِ سَعْدِ بْنِ تَيْمِ بْنِ
مُرَّةَ ابْنِ كَعْبِ بْنِ لُؤَیِّ بْنِ غَالِبِ
الْقُرَشِیِّ التَّيْمِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ - وَهُوَ
وَاَبُوْهُ : وَاُمُّهٗ صَحَابَةٌ . رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمْ
قَالَ : نَظَرْتُ اِلٰى اَقْدَامِ الْمُشْرِكِيْنَ وَنَحْنُ
فِی الْغَارِ وَهُمْ عَلٰى رُءُوْسِنَا فَقُلْتُ
يَارَسُوْلَ اللّٰهِ لَوْ اَنَّ اَحَدَهُمْ نَظَرَ تَحْتَ
قَدَمَيْهِ لَاَبْصَرَنَا فَقَالَ : مَاظَنُّكَ يَا
اَبَا بَكْرٍ بِاثْنَيْنِ اللّٰهُ ثَالِثُهُمَا " [1]
مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ :

٨١ - دَ حضرت ابوبکر صدیق رض ، عبد الله
بن عثمان بن عامر ، بن کعب بن سعد بن
تیم ، بن مره ، بن کعب بن لؤی بن غالب
قرشی تیمی - چه هغه په خپل ځانی او پلار
مور ئے هم صحابه رض دی - فرمائی : چه کله مونږ
غار ثور کښے دیره وُو - ما دَ مکے دَ مشرکانو
قدمونه دَ غار په خوله کښے اولیدل - نو ما
رسول الله صلی الله علیه وسلم (دَ دواړو
جهانونو په سردار باندے) عرض اوکړو :
یا رسول الله ! که دَ مکے مشرکان خپلو
قدمونو ته اوګوری نو مونږ به ورته په نظر
راشو - بیا نبی کریم صلی الله علیه وسلم ارشاد
اوکړو چه اے ابوبکره ! چه دَ کومو دوه
کسانو الله مددګار او حفاظت کونکے وی .
دَ هغوئ باره کښے ستا څه خیال دے ؟ (دشمن به هغوئ اووینی ، هیڅ کله ئے نشی لیدلے)
(بخاری ومسلم)

٨٢ - عَنْ اُمِّ الْمُؤْمِنِيْنَ اُمِّ سَلَمَةَ
وَاسْمُهَا هِنْدُ بِنْتُ اَبِیْ اُمَيَّةَ حُذَيْفَةَ
الْمَخْزُوْمِيَّةُ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ النَّبِیَّ
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ اِذَا خَرَجَ
مِنْ بَيْتِهٖ - قَالَ : بِسْمِ اللّٰهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى
اللّٰهِ : اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُ بِكَ اَنْ اَضِلَّ [2]
اَوْ اُضَلَّ ، اَوْ اَزِلَّ اَوْ اُزَلَّ ، اَوْ اَظْلِمَ

٨٢ - اُم المؤمنین اُم سلمه رض (خپل نوم
ئے هند بنت ابی اُمیه حذیفه مخزومیه
وُو) روایت کوی چه نبی کریم صلی الله علیه
وسلم به دَ کور نه دَ تللو په وخت کښے دا دُعا
وئیله - " اے الله ! په تا توکل کوم او دَ کوره
اوځم - اے الله ! پناه غواړم په تا پورے دَ
دے نه چه زهٔ بل څوک ګمراه کړم یا ما ګمراه

[1] ای بالنصر والمعونة والحفظ ایصیبها ضیم ؟ [2] ان اضل " بفتح اوله وکسر الضاد المعجمة "
ای اغیب عن معالی الامور " او اضل " بضم ففتح ای یضلنی غیری " او ازل " بفتح فکسر : ای ازل
عن الطریق المستقیمة " او ازل " بضم ففتح ای یستولی علی من یزلنی عن معالی الامور الی سفسافها :

اَوْ اُظْلَمَ، اَوْ اَجْهَلَ اَوْ يُجْهَلَ عَلَيَّ" حَدِيْثٌ صَحِيْحٌ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ ، وَ التِّرْمِذِيُّ وَغَيْرُهُمَا بِاَسَانِيْدَ صَحِيْحَةٍ. قَالَ التِّرْمِذِيُّ حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ وَهٰذَا لَفْظُ اَبِيْ دَاوُدَ :

کړي۔ اوده دے نه چه زهٔ بخپله اوښوئيږم. يا بل اوښوئوم - او په چا باندے دَ ظلم کولو نه او په ما باندے دَ ظلم کولو نه. يا چا سره جهالت کولو نه او يا ما سره دَ چا جهالت کولو نه پناه غواړم -" دا حديث صحيح دے - او ابوداؤد او ترمذي دواړو روايت کړے دے. او ترمذي ورته حديث حسن صحيح وائي -

(ابوداؤد و ترمذي)

٨٣- عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "مَنْ قَالَ - يَعْنِيْ اِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ: بِسْمِ اللهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللهِ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللهِ يُقَالُ لَهُ: هُدِيْتَ وَكُفِيْتَ وَوُقِيْتَ وَتَنَحّٰى عَنْهُ الشَّيْطَانُ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَغَيْرُهُمْ. وَقَالَ التِّرْمِذِيُّ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ، زَادَ اَبُوْدَاوُدَ: فَيَقُوْلُ يَعْنِي الشَّيْطَانَ - لِشَيْطَانٍ اٰخَرَ: كَيْفَ لَكَ بِرَجُلٍ قَدْ هُدِيَ وَكُفِيَ وَوُقِيَ؟ :

٨٣- انس بن مالک رض نه روايت دے. چه نبي کريم صلی الله عليه وسلم فرمائيلي دي. چه کله يو کس دَ کوره اُوځي او دا کلمات او وائي "اے الله! ستا په اعتماد او توکل سره دَ کوره اوځم - ټول قوت او طاقت دَ الله تعالیٰ دے". نو دا سے کس ته وئيلے شي چه تا هدايت بيا موند ستا کفايت اوکړے شو - او تا حفاظت بيا موندلو او شيطان دَ هغهٔ نه لرے تښتي - (ابوداؤد وترمذي ونسائي وغيره) ترمذي دے حديث ته حديث حَسَنٌ وائي - دَ ابوداؤد په روايت کښے نور هم زيات الفاظ شته دے - چه شيطان بل شيطان ته وائي - چه دا سے کس باندے به ستا څهٔ قابو راشي - چه هدايت ورته اوشو او کفايت (پوره والے) ئے اوشو او محفوظ شو.

٨٤- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ اَخَوَانِ عَلٰى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ اَحَدُهُمَا يَأْتِي النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْاٰخَرُ يَحْتَرِفُ فَشَكَا الْمُحْتَرِفُ اَخَاهُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: لَعَلَّكَ تُرْزَقُ بِهٖ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ بِاِسْنَادٍ صَحِيْحٍ عَلٰى شَرْطِ مُسْلِمٍ ".

"يَحْتَرِفُ" يَكْتَسِبُ وَيَتَسَبَّبُ :

٨٤- انس بن مالک رض نه روايت دے. چه دَ رسول الله صلی الله عليه وسلم په زمانه کښے دوهٔ ورونړه وُو. دوئ کښے به يو ورور دَ نبي کريم صلی الله عليه وسلم په خدمت کښے حاضريدلو- او بل به دَ روزئ په تلاش کښے گرزيدو- گټونکے ورور دَ نبي کريم صلی الله عليه وسلم په خدمت کښے حاضر شو- او دَ هغهٔ بل ورور په سرئ نبي کريم صلی الله عليه وسلم ته شکايت اوکړو چه هغه څه مزدوري وغيره نهٔ کوي - نو نبي کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. کيدے شي چه دَ دهٔ په وجه تا ته رزق ملاويږي -

(ترمذي ومسلم) دَ مسلم په شرطونو سره امام ترمذي په صحيح سند سره دا حديث بيان کړے دے -

باب ٨

ف :- دے باب کښے شپږ آيتونه او دوه حديثونه دي. مخکښے ارادے سره په يوه خبره مضبوط

ے سورة هود آيه ۱۱۲.

او دريدل چه دَ چا په خوزولو سره نهٔ خوځيږی دے ته استقامت وئيلے شی. په دين باندے چه کوم خلق مضبوط ولاړ وی. دَ قرآن پاک ارشاد دے. چه په هغوئ دَ عزت والا فرشتے نازليږی. او دوئ ته دَ غم او دَ خفګان نه دَ آزادئ مبارکی او دَ هغه جنت زيرے ورکوی، چه دَ کوم دوئ سره وعده کړے شوے ده.

بَابُ فِي الْاِسْتِقَامَةِ! دين باندے دَ مضبوط پاتے کيدو بيان

(قرآنی آيتونه)

۳۳- قَالَ اللهُ تَعَالٰى[1]: فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ".
(پ۱۲ - هود - آيت ۱۱۲)

۳۳- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے. څرنګه چه تا ته حکم درکړے شوے دے. دَ هغے مطابق استقامت اختيار کړه.

۳۴- وَقَالَ تَعَالٰى[2]: إِنَّ الَّذِيْنَ قَالُوْا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوْا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةُ[3] أَنْ لَا تَخَافُوْا وَلَا تَحْزَنُوْا وَأَبْشِرُوْا بِالْجَنَّةِ الَّتِيْ كُنْتُمْ تُوْعَدُوْنَ ٥ نَحْنُ أَوْلِيَآؤُكُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِ وَلَكُمْ فِيْهَا مَا تَشْتَهِيْٓ أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيْهَا مَا تَدَّعُوْنَ[4] نُزُلًا[5] مِّنْ غَفُوْرٍ رَّحِيْمٍ ٥"

۳۴- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے. چا چه اووئيل چه الله تعالیٰ زمونږ رب دے. او بيا په خپله خبره کلک ولاړ وی. دوئ له به فرشتے راکوزيږی او ورته به وائی چه تاسو څهٔ خطره، ويره او افسوس او خفګان مهٔ کوئ. او دَ هغه جنت زيرے واورئ دَ کوم چه تاسو سره وعده کړے شوے ده. او مونږ به ستاسو په دنيا او آخرت دواړو ځايونو کښے دوستان او ملګری يو. او دے جنت کښے ستاسو دپاره هر هغه څهٔ موجود دی. چه ستاسو زړونه غواړی او څهٔ چه تاسو طلب کوئ. دا دَ بخښونکی او رحم کونکی ذات له خوا ستاسو ميلمستيا ده. (پ۲۴ حٰم سجده، آية ۳۰، ۳۱)

۳۵- وَقَالَ تَعَالٰى[6]: إِنَّ الَّذِيْنَ قَالُوْا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوْا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ. أُولٰٓئِكَ أَصْحٰبُ الْجَنَّةِ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا جَزَآءً بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ".

۳۵- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے. کوم کسانو چه اووئيل چه الله تعالیٰ زمونږ رب دے. او بيا په خپله په هغے قائم پاتے شول. نو نهٔ به په هغه خلقو څهٔ خفګان وی نهٔ ويره او نهٔ غم او افسوس. دا خلق جنتيان دی. چه هميشه دپاره به په جنت کښے وی. او هم دا دَ دوئ دَ عملونو بدله ده. (پ۲۶ - احقاف - آية ۱۳، ۱۴)

(نبوی احاديث)

۸۵- وَعَنْ أَبِيْ عَمْرٍو وَقِيْلَ أَبِيْ عَمْرَةَ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ. قَالَ قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللهِ قُلْ لِيْ فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا غَيْرَكَ. قَالَ: "قُلْ: اٰمَنْتُ بِاللهِ ثُمَّ اسْتَقِمْ[7]" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۸۵- دَ ابو عمرو يا ابو عمره سفيان بن عبدالله رض نه روايت دے. چه ما رسول الله صلی الله عليه وسلم ته عرض اوکړو. چه ما ته دَ اسلام باره کښے داسے کافی شافی خبره او نصيحت اوکړه چه بيا دَ تا نه پس دَ بل چا نه دَ تپوس کولو ضرورت پاتے نشی. نو نبی اکرم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل

---

[7] اى على عمل الطاعات والانتهاء عن المخالفات. اللهم اغفر لكاتبه ولمن سعى فيه.

[2] سورة حم سجدة آية ۳۰، ۳۱ [3] عند الموت [4] اى تطلبون [5] "نزلا" اى رزقا مهيا و [6] سورة الاحقاف آية ۱۳-۱۴

چه اُووايه چه ما په الله تعالىٰ ايمان راوړے دے او بيا په هغې مضبوط اوسه۔ (مسلم)

٨٦۔ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "قَارِبُوا وَسَدِّدُوا، وَاعْلَمُوا أَنَّهُ لَنْ يَنْجُوَا أَحَدٌ مِنْكُمْ بِعَمَلِهِ" قَالُوا: وَلَا أَنْتَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ؟ قَالَ: وَلَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَغَمَّدَنِيَ اللّٰهُ بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ وَفَضْلٍ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

"وَالْمُقَارَبَةُ" الْقَصْدُ الَّذِي لَا غُلُوَّ فِيهِ وَلَا تَقْصِيرَ ۔ "وَالسَّدَادُ" الْاِسْتِقَامَةُ وَالْإِصَابَةُ۔ "وَيَتَغَمَّدُنِي" يَلْبِسُنِي وَيَسْتُرُنِي۔ قَالَ الْعُلَمَاءُ: مَعْنَى الْاِسْتِقَامَةِ لُزُومُ طَاعَةِ اللّٰهِ تَعَالَى قَالُوا: وَهِيَ مِنْ جَوَامِعِ الْكَلِمِ وَهِيَ نِظَامُ الْأُمُورِ، وَ بِاللّٰهِ التَّوْفِيقُ ؛

٨٦۔ حضرت ابوهريره رض نه روايت دے۔ چه رسول الله صلى الله عليه وسلم وئيلى دى۔ چه ميانه حال او اعتدال سره د دين په لاره ځئ۔ او په دے مضبوط اوسيږئ او ځان پوه کړئ۔ چه څوک هم د خپل عمل په وجه خلاصيدلے نشى۔ اصحابو رض عرض اوکړو۔ چه تاسو هم؟ نبى کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل۔ هو۔ زه هم نشم خلاصيدلے۔ مګر چه الله تعالىٰ ما په خپل فضل او رحمت کښے پټ کړى۔ (مسلم)

"قَارِبُوا": د "مُقَارَبَةٌ" نه دے۔ يعنى د هوکے او د کوتاهئ نه خالى او درميانه لار۔ "سَدِّدُوا": د "سَدَادٌ" نه دے يعنى استقامت او مضبوط پاتے کيدل۔ تَغَمَّدُ: پټيدل۔ اغوستل۔ علماؤ وئيلى دى۔ چه په خپل ځان د الله تعالىٰ تابعدارى لازم ګرځول او د هغهٔ د مرضئ مطابق زندګئ تيرولو ته استقامت وئيلے شى۔ د استقامت ډيرے معانى او مطلبونه دى۔ او په نظام اُمور کښے شميرلے شى۔ د الله نه په دين با ندے د استقامت نصيب کولو او د توفيق درکولو درخواست دے۔

باب ٩

ف :۔ دے باب کښے صرف د څلورو ځايونو آيتونه دی چه په هغې کښے د الله تعالىٰ په مخلوقاتو کښے د غور و تدبر کولو سره د دُنيا د باقى نه پاتے کيدلو او آخرت کښے خطرناک مراحل مخے ته د راتلو او انسانى کمزورو او کوتاهيو او د هغې د تربيت او د اصلاح او استقامت طرف ته د ميلان او شوق پيدا کولو طريقو باندے پوره روشنئ اچولے شويده۔

بَابُ فِي التَّفَكُّرِ فِي عَظِيمِ مَخْلُوقَاتِ اللّٰهِ تَعَالَى وَفَنَاءِ الدُّنْيَا وَأَهْوَالِ الْآخِرَةِ وَسَائِرِ أُمُورِهِمَا وَتَقْصِيرِ النَّفْسِ وَتَهْذِيبِهَا وَحَمْلِهَا عَلَى الْاِسْتِقَامَةِ! ......

باب دے په بيان د فکر کولو کښے په عظيم مخلوقاتو د الله تعالىٰ کښے او د دُنيا په فانى کيدو او د آخرت په ويرو ترهو، او په ټولو کارونو د دُنيا او اخرت کښے، او د نفس په کوتاهيو باندے د نظر او د هغې په اصلاح او په مائله کولو د هغې کښے په استقامت باندے ؛

(قرانی آیتونه)

۳۶- قَالَ اللهُ تَعَالٰی[1] قُلْ: "اِنَّمَآ اَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ اَنْ تَقُوْمُوْا لِلّٰهِ مَثْنٰى وَفُرَادٰى[2] ثُمَّ تَتَفَكَّرُوْا" ؛

۳۶- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے - اے نبی! دوئ ته اووايه چه زه تاسو ته يو نصيحت بس يو دے چه دَ الله تعالیٰ دپاره يو يو کس يا اجتماعی طريقه سره اودريږئ - او بيا غور وفکر اوکړئ - (پ۲۲ - سبا - آية ۴۶)

۳۷- وَقَالَ تَعَالٰی: اِنَّ فِیْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَاٰيٰتٍ لِّاُولِی الْاَلْبَابِ[2] الَّذِيْنَ يَذْكُرُوْنَ اللّٰهَ قِيَامًا وَّقُعُوْدًا وَّعَلٰى جُنُوْبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُوْنَ فِیْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا سُبْحٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ۝

۳۷- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے - بے شکه دَ آسمان او زمکے په پيدا کولو کښے او دَ ورځے او شپے په بدلولو را بدلولو کښے دَ عقل مندو خلقو دپاره نښانے دی کوم چه په ولاړه، ناسته او ملاسته (يعنی هر حال کښے) الله تعالیٰ يادوی. او دَ زمکے او آسمان پيدائش کښے غور وفکر کوی - او وائی چه اے پروردګاره! دا څيزونه تول تا بے کاره او فضول نه دی پيدا کړی - ته دَ هر عيب او نقصان نه پاک ئے - (پ۴ - عمران آية ۹۰)

۳۸- وَقَالَ تَعَالٰی[3]: اَفَلَا يَنْظُرُوْنَ اِلَى الْاِبِلِ[4] كَيْفَ خُلِقَتْ ۝ وَاِلَى السَّمَآءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ۝ وَاِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ۝ وَاِلَى الْاَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ۝ فَذَكِّرْ اِنَّمَآ اَنْتَ مُذَكِّرٌ ۝" ؛

۳۸- د الله تعالیٰ ارشاد دے - وائی دا اوښ په پيدائش او جوړولو وله نظر نه اچوی - چه څنګه عجيبه اندازه کښے پيدا کړے شوے دے - او اسمان ته وله نه ګوری - چه څنګه اوچت جوړ کړے شوے دے - او غرونه څنګه ښخ کړے شوی دی - او زمکه څنګه خوره کړے شوے ده - (پ۳۰ غاشيه). نصيحت کوه ځکه چه هم ته نصيحت کونکے يے -

۳۹- وَقَالَ تَعَالٰی[5]: "اَفَلَمْ يَسِيْرُوْا فِی الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوْا" اَلْاٰيَةَ - وَالْاٰيَاتُ فِی الْبَابِ كَثِيْرَةٌ - وَمِنَ الْاَحَادِيْثِ الْحَدِيْثُ السَّابِقُ - "اَلْكَيِّسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهٗ" ؛

۳۹- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے - آيا دا خلق په زمکه کښے نه ګرځی چه دوی اوګوری چه دَ مخکے تير شوی خلقو انجام څنګه شو - (پ۲۶ محمد) دے باب کښے آيتونه نور هم شته دے - دَ دے بحث مطابق يو حديث، حديث ۶۶ "الكيس من دان نفسه" تير شوے دے -

باب ۱۰

ف :- دے باب کښے دوه آيتونه او اته احاديث دی -

بَابٌ فِی الْمُبَادَرَةِ اِلَى الْخَيْرَاتِ وَحَثِّ مَنْ تَوَجَّهَ لِخَيْرٍ عَلَى الْاِقْبَالِ عَلَيْهِ بِالْجِدِّ مِنْ غَيْرِ تَرَدُّدٍ !

باب دے په بيان دَ نيکو کارونو ته په سبقت او وړاندے والی کښے او نيکئ کونکو ته دَ نيکئ په کولو کښے ترغيب ورکول -

---

[1] سورة سبا آية ۴۶ [2] مثنیٰ وفرادیٰ: ای اثنين اثنين وواحدا واحدا "ثم تتفكروا" ای فی السموٰت والارض فتعلموا ان خالقها واحد

[1] سورة آل عمران آية ۹۰ - ۱۹۱ [2] الالباب: العقول [3] سورة الغاشية آية ۱۷ - ۲۱

[4] الابل: الجمل، [5] سورة محمد آية ۱۰

(قرآنی آیتونه)

۴۶ - قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی[1] "فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ"[2] ⁂

۴۶ - د الله تعالیٰ ارشاد دے - تاسو وړاندې والې کوئ په نیکیو کولو کښې - (پ۲ بقره) ⁂

۴۷ - وَقَالَ تَعَالٰی[3]: "وَسَارِعُوا اِلٰى مَغْفِرَةٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمٰوٰتُ وَالْاَرْضُ .... اُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِيْنَ" ⁂

۴۷ - د الله تعالیٰ ارشاد دے - په منډه مخکښې شئ خپل رب د بښنې اړخ ته او هغه جنت اړخ ته چه د هغې پلن والے د آسمان او زمکے برابر دے - چه د هغه چا د پاره جوړ شوے دے چه د الله نه ویریدونکی خلق دی

(نبوی حدیثونه)

۸۷ - عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "بَادِرُوْا بِالْاَعْمَالِ الصَّالِحَةِ فَسَتَكُوْنُ فِتَنٌ كَقِطَعِ[4] اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ يُصْبِحُ الرَّجُلُ مُؤْمِنًا وَيُمْسِیْ كَافِرًا، وَيُمْسِیْ مُؤْمِنًا وَيُصْبِحُ كَافِرًا. يَبِيْعُ دِيْنَهُ بِعَرَضٍ[5] مِّنَ الدُّنْيَا" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ⁂

۸۷ - حضرت ابوهریرة رضی الله عنه نه روایت دے - چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه نیکو اوښو کارونو کښې جلتی کوئ - زر به داسې فتنې راشی لکه څنګه چه د شپې حصه کښې تیاره راځی - چه سړے به سحر مسلمان پاسی - او ماښام به کافر وی - او ماښام به مسلمان او سحر به کافر پاسی - د دنیا حاصلولو په غرض به خپل دین خرڅوی - (مسلم) ⁂

۸۸ - عَنْ اَبِیْ سِرْوَعَةَ "بِكَسْرِ السِّيْنِ الْمُهْمَلَةِ وَفَتْحِهَا" عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ، صَلَّيْتُ وَرَآءَ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِيْنَةِ الْعَصْرَ فَسَلَّمَ ثُمَّ قَامَ مُسْرِعًا فَتَخَطّٰى رِقَابَ النَّاسِ اِلٰى بَعْضِ حُجَرِ نِسَائِهِ، فَفَزِعَ النَّاسُ مِنْ سُرْعَتِهِ فَخَرَجَ عَلَيْهِمْ فَرَاٰى اَنَّهُمْ قَدْ عَجِبُوْا مِنْ سُرْعَتِهِ قَالَ: "ذَكَرْتُ شَيْئًا مِّنْ تِبْرٍ عِنْدَنَا فَكَرِهْتُ اَنْ يَّحْبِسَنِیْ فَاَمَرْتُ بِقِسْمَتِهِ" رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ - وَفِیْ رِوَايَةٍ لَّهُ كُنْتُ خَلَّفْتُ فِی الْبَيْتِ تِبْرًا مِّنَ الصَّدَقَةِ فَكَرِهْتُ اَنْ اُبَيِّتَهُ": "اَلتِّبْرُ" قِطَعُ ذَهَبٍ اَوْ فِضَّةٍ ⁂

۸۸ - ابی سِرْوَعَة عقبه بن حارث رضی الله عنه نه روایت دے چه ما یو ورځ د مازیګر مونځ نبی صلی الله علیه وسلم سره اوکړو - نبی صلی الله علیه وسلم چه سلام واړولو نو تیزئ سره پاسید او د خلقو د اوږو د پاسه نے اوچت اوچت قدمونه واغستل او د یوے بی بی کور ته لاړو - د دے تیزئ د وجهے نه صحابه رضی الله عنهم ځفګان او نیول کله چه نبی صلی الله علیه وسلم بهر تشریف راؤړو - نو ورته معلوم شوه چه صحابه کرام زما د وجهے نه فکرمند دی نو وے وئیل چه ما د سپینو زرو یوه ټوټه پرته وه - ما ته رایاد شوه - نو ما سره ایساریدو وباندې ما هغه بده اوګڼله - نو کور م او وئیل چه د اصدقه کړئ - بس راغلم (بخاری). یو روایت کښې داسې راغلی دی - چه د صدقے نه په څه پاتے شوی مال کښې د سپینو زرو یوه ټوټه هم وه - نو ما خوښ نه کړه چه هغه ټوټه د تول شپه زما کور کښې وی تِبْرٌ - د سرو یا سپینو زرو ....

[1] سورة البقرة آية ۱۴۸ [2] ای سارعوا اليها [3] سورة آل عمران آية ۱۳۳ [4] كقطع "بكسر ففتح" ای طائفة من الليل المظلم" ای كلما ذهبت ساعة منه مظلمة عقبتها ساعة مثل ذالك ⁂ [5] العرض "بفتح الراء" المتاع و في الحديث اشارة الى تتابع الفتن المضلة اواخر الزمان وكلما انقضى منها فتنة عقبتها اخرى نسأل الله السلامة ⁂ ۷ انتزع : الغوص ⁂ ... لم يكره.

۸۹ - عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ اُحُدٍ: اَرَاَيْتَ اِنْ قُتِلْتُ فَاَيْنَ اَنَا؟ قَالَ "فِي الْجَنَّةِ" فَاَلْقَى تَمَرَاتٍ كُنَّ فِي يَدِهِ ثُمَّ قَاتَلَ حَتّٰى قُتِلَ ‹مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ›.

۸۹ - حضرت جابر رض نه روایت دے. چه جنګ اُحد کښې یوه ورځ یو کس د نبی کریم صلی الله علیه وسلم نه پوښتنه اوکړه چه که زه قتل کړے شم نو تا سو ته معلومه ده چه زه به کوم ځائے کښې یم - نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل جنت کښې - د غه وخت د غه کس کهجورے خوړلے اود خوراک پوره کولو انتظار ئې هم اونه کړو - د لاسه ئې فوراً کهجورے او غورزولے او د جنګ میدان کښې مخکښې شو - او جنګ ئې شروع کړو تر هغے چه شهید شو. (بخاري ومسلم) ❊

۹۰ - عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اَيُّ الصَّدَقَةِ اَعْظَمُ اَجْرًا؟ قَالَ: "اَنْ تَصَدَّقَ وَاَنْتَ صَحِيْحٌ شَحِيْحٌ تَخْشَى الْفَقْرَ وَتَامُلُ الْغِنٰى وَلَا تُمْهِلُ حَتّٰى اِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُوْمَ قُلْتَ لِفُلَانٍ كَذَا وَلِفُلَانٍ كَذَا وَقَدْ كَانَ لِفُلَانٍ» ‹مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ›.

"اَلْحُلْقُوْمُ" مَجْرَى النَّفَسِ - وَ "اَلْمَرِيُّ" مَجْرَى الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ ❊

۹۰ - حضرت ابوهریره رض نه روایت دے. چه یو کس د رسول الله صلی الله علیه وسلم خدمت کښې حاضر شو او پوښتنه ئې اوکړه یا رسول الله کومه صدقه په ثواب کښې زیاته ده؟ حضور صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - هغه صدقه بانده زیات ثواب ورکولے شی کومه چه د صحت په حالت کښې ورکړے شی - اوکله چه د اولګے نه ویریږے او د مال او دولت جمع کولو حرص د هم وی - په صدقه کولو کښې د ځنډ اسبابو انتظار مه کوه بیا به د ساه په وتلو وی نو بیا به وائے چه فلانی ته صدقه ورکړئ. او فلانی ته هغه څیز ورکړئ. او هغه به ستا د وینا نه بغیر د هغه فلانی اوږسی. (بخاری ومسلم) اَلْحُلْقُوْمُ: د ساه اخستلو او تلو راتلو لاره - مَرِيٌّ: د خوراک او داوبو ښکته کیدو نالئ - ❊

۹۱ - عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَخَذَ سَيْفًا يَوْمَ اُحُدٍ فَقَالَ: مَنْ يَاْخُذُ مِنِّيْ هٰذَا؟ فَبَسَطُوْا اَيْدِيَهُمْ كُلُّ اِنْسَانٍ مِنْهُمْ يَقُوْلُ: اَنَا اَنَا قَالَ: فَمَنْ يَاْخُذُهُ بِحَقِّهِ؟ فَاَحْجَمَ الْقَوْمُ فَقَالَ اَبُوْ دُجَانَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ: اَنَا اٰخُذُهُ بِحَقِّهِ فَاَخَذَهُ فَفَلَقَ بِهِ هَامَ الْمُشْرِكِيْنَ» رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

اِسْمُ اَبِي دُجَانَةَ سِمَاكُ بْنُ خَرَشَةَ قَوْلُهُ "اَحْجَمَ الْقَوْمُ" اَيْ تَوَقَّفُوْا وَ

۹۱ - انس بن مالک رض نه روایت دے. چه د اُحُد غزا کښې نبی کریم صلی الله علیه وسلم خپل لاس کښې توره نیولے وه او اعلان ئے اوکړو - ما نه به دا توره څوک واخلی؟ حاضر شو خلقو کښې هر لوډ تورے اخستلو د پاره لاسونه ور مخکښې کړل - او هر یو کس به وئیل چه زه به ئے اخلم - بیا نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل د دے حق به څوک اداء کړی؟ نو ټول سوچ کښې پریوتل بیا ابو دجانه رض اووئیل زه د دے د حق اداء کولو به ضمانت باندے دا توره اخلم. نو هغه توره ئے هغوئ ته ورکړه او بیا پرے اوجنګیدو. او ډیر د

"فَلَقَ بِهٖ" اَیْ شَقَّ "هَامَ الْمُشْرِكِیْنَ" اَیْ رُءُوْسَهُمْ۔

مشرکانو سرونه ئې پرې قلم کړل. (مسلم) دَ ابو دجانه رض خپل نوم سماک بن خرشه وو۔

∴ اَحْجَمَ الْقَوْمُ : خلق چُپ شول. سوچ ئې اوکړو۔

∴ فَلَقَ بِهٖ : دَ تورې په ذریعه ئې ټکړې کړل۔

∴ هَامَ الْمُشْرِكِیْنَ : دَ مشرکانو سرونه۔

۹۲- عَنِ الزُّبَيْرِ بْنِ عَدِيٍّ قَالَ اَتَيْنَا اَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَشَكَوْنَا اِلَيْهِ مَا نَلْقىٰ مِنَ الْحَجَّاجِ. فَقَالَ اصْبِرُوْا فَاِنَّهٗ لَا يَاْتِيْ زَمَانٌ اِلَّا وَالَّذِيْ بَعْدَهٗ شَرٌّ مِّنْهُ حَتّٰى تَلْقَوْا رَبَّكُمْ سَمِعْتُهٗ مِنْ نَبِيِّكُمْ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ۔ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ∴

۹۲- زبیر بن عدیؒ وئیلی دی. چه انس بن مالک رض چه کله مونږ طرف ته تشریف راوړو- نو دَ حجاج بن یوسف دَ طرف نه چه مونږ ته کوم تکلیفونه او پریشانۍ رارسیدې وې۔ دَ هغې شکایت مونږ حضرت انس رض ته اوکړو- نو مونږ ته ئې اووئیل چه صبر کوئ. او یاد ساتئ چه دَ زندګۍ هر زمانه کښې راتلونکے وخت دَ مخکښې نه ډیر بد بلکه بدتر وی. تر دې پورې چه دَ خپل رب سره به یوځائے شئ- او ما دا دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم نه پخپله اوریدلی دی- (بخاری)

۹۳- عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَادِرُوْا بِالْاَعْمَالِ[1] سَبْعًا هَلْ تَنْتَظِرُوْنَ اِلَّا فَقْرًا مُّنْسِيًا اَوْ غِنًى مُّطْغِيًا اَوْ مَرَضًا مُّفْسِدًا اَوْ هَرَمًا مُّفْنِدًا[2] اَوْ مَوْتًا مُّجْهِزًا[3] اَوِ الدَّجَّالَ فَشَرُّ غَائِبٍ يُّنْتَظَرُ اَوِ السَّاعَةَ فَالسَّاعَةُ اَدْهٰى وَ اَمَرُّ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ ∴

۹۳- حضرت ابوهریره رض بیان کوی- چه رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد فرمائیلی دے- دَ اوو خبرو دَ راتلو نه مخکښې مخکښې دَ ښه کارونو په کولو کښې جلتی کوئ. آیا تاسو دَ داسې اولږې انتظار کوئ، چه ستاسو عقل ختم کړی. او دَ طاعاتو نه تاسو غافله کړی- یا دو مره مالداری او دولت چه تاسو سرکشه او دَ الله تعالیٰ دَ احکامو نه بغاوت کونکی جوړ کړی یا داسې مرض چه ستاسو بدن کمزورے کړی- یا داسې بوډاوالے چه ستاسو عقل به ځلے پاتے نۀ کړی- یا داسې مرګ چه ناڅاپی درله راشی- یا به بیا دَ دجّال انتظار کوئ. چه ستاسو ایمان به خرابول غواړی- هغه ډیر بد ترین غائب دے- یا بیا دَ قیامت انتظار کوئ- او دَ قیامت ورځ ډیره خطرناکه او ترخه ده- (ترمذی)

امام ترمذیؒ وائی چه دا حدیث، حدیث حسن دے-

۹۴- عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَوْمَ خَيْبَرَ: لَاُعْطِيَنَّ هٰذِهِ الرَّايَةَ رَجُلًا يُّحِبُّ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ يَفْتَحُ اللّٰهُ عَلٰى يَدَيْهِ" قَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللّٰهُ

۹۴- دا روایت هم دَ حضرت ابوهریره رض نه نقل شوے دے- چه دَ غزوۀ خیبر په موقعه باندې نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل نن به دا جنډه هغه چا ته ورکوم چه الله

[1] ای الصالحة [2] مفندًا : ای موقعا فی الفند وهو کلام المخرف [3] مجهزًا "بضم المیم وسکون الجیم و کسر الهاء آخره زای" : ای سریعًا ∴

عَنْهُ: مَا اَحْبَبْتُ الْاِمَارَةَ اِلَّا يَوْمَئِذٍ فَتَسَاوَرْتُ لَهَا رَجَآءَ اَنْ اُدْعٰى لَهَا فَدَعَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيَّ ابْنَ اَبِيْ طَالِبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَاَعْطَاهُ اِيَّاهَا وَقَالَ: امْشِ وَلَا تَلْتَفِتْ حَتّٰى يَفْتَحَ اللّٰهُ عَلَيْكَ" فَسَارَ عَلِيٌّ شَيْئًا ثُمَّ وَقَفَ وَلَمْ يَلْتَفِتْ فَصَرَخَ [له] يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ عَلٰى مَاذَا اُقَاتِلُ النَّاسَ؟ قَالَ: قَاتِلْهُمْ حَتّٰى يَشْهَدُوْا اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰهِ فَاِذَا فَعَلُوْا ذٰلِكَ فَقَدْ مَنَعُوْا مِنْكَ دِمَآءَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ اِلَّا بِحَقِّهَا وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللّٰهِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

قَوْلُهُ: "فَتَسَاوَرْتُ" هُوَ بِالسِّيْنِ لِلْمُهْمَلَةِ اَيْ وَثَبْتُ مُتَطَلِّعًا ؛

او دَ هغهٔ رسول سره مینه لري۔ الله تعالیٰ به دَ هغهٔ په لاس مسلمانانوله فتح ورکړي. حضرت عمرؓ فرمائي۔ چه ما ته سرداري او امارت دَ دغه ورځې نه بغیر کله هم نهٔ وُو خوښ۔ بس په دغه ورځ ځما شوق ووچه دے مشرئ د باره به ما راغواړي. رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرت علیؓ را اوغوختلو۔ او هغهٔ ته ئے جنډه ورکړه۔ او ورته ئے اووئیل ځه لاړشه او بل هیڅ طرف ته هم مهٔ مخ کوه۔ تر دے چه الله تعالیٰ به تا ته فتحه درکړي۔ نو حضرت علیؓ روان شو۔ لږ لړے چه لاړ نو ایسار شو او بغیر دَ راتا وید و نه ئے آواز اوکړو۔ یا رسول الله! زهٔ به په کومه خبره او ترکومه پورے هغه خلقو سره جنګیږم۔ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ ترڅو پورے چه هغوئ دَ دے خبرے ګواهي ورکړي۔ چه دَ الله نه بغیر بل څوک دَ بندګئ قابل نشته. او محمد صلی الله علیه وسلم دَ الله تعالیٰ بنده او رسول دے۔ نو تر هغے جنګیږه۔ او کله چه دغه خلق دَ دے خبرے اقرار اوکړي۔ نو دَ هغوئ جان و مال وغیره دَ اسلام مطابق محفوظ شول (یعني څنګه چه اسلام حق ورکړے دے) او دَ هغوئ حساب دَ الله تعالیٰ په ذمه دے۔ (مسلم)

؛ فَتَسَاوَرْتُ: یعني ما دَ هغوئ دَ خواهشاتو خیال ساتلو۔ نو دَ هغوئ طرف ته مائل شوم۔

باب ۱۱

ف :- دے باب کښے شپږ آیتونه او اوولس احادیث دي۔ جهد، جهاد او مجاهده دَ درے واړو معنیٰ او مفهوم نزدے نزدے دے۔ او ماده ئے یوه ده۔ دَ ټولو معنیٰ ده سعی او کوشش۔ خپل ځان دَ الله تعالیٰ دَ مرضئ مطابق برابرول او دَ الله تعالیٰ رضا حاصلول او دَ نفس خواهشات پریښودل۔ دے ته مجاهده وئیلے شي۔ او دَ حق خورولو او دَ کلیمے دَ اوچتولو دپاره کوشش کولو ته جهاد وئیلے شي. جهاد دَ ژبے او قلم په ذریعه هم کیدے شي او دَ وسلے په ذریعه هم۔ دَ نفس برابرولو او نیغولو او دَ الله تعالیٰ دَ رضا مطابق دَ هغهٔ په احکامو چلیدلو باندے کوشش کولو ته صالحانو خلقو "جهاد اکبر" وئیلے دے۔

بَابٌ فِي الْمُجَاهَدَةِ ! دَ مجاهدے (کوشش کولو) بیان

[له] اي رفع صوته بقوله رضي الله عنه يا رسول الله علىٰ ما اقاتل الناس، وقوله صلى الله عليه وسلم الا بحقها: اي فيؤاخذون بذلك، كالنفس بالنفس والزكوات وحسابهم على الله، فان صدقوا وآمنوا بالقلب نفعهم وذلك في الآخرة والا فلا ؛

(قرآنی آیتونه)

۴۲ - قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی[1]: "وَالَّذِيْنَ جَاهَدُوْا فِيْنَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَ اِنَّ اللّٰهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِيْنَ" ؛

۴۲ - د الله تعالیٰ ارشاد دے. کوم خلق چه حمونږ دپاره کوشش کوی. مونږ به هغوئ ته ضرور خپلے لارے اوښايو - او الله تعالیٰ د نيکانو ملګرے دے. (پ ۲۱ عنکبوت

۴۳ - وَقَالَ تَعَالٰی[2]: "وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتّٰى يَاْتِيَكَ الْيَقِيْنُ". [3]

۴۳ - د الله تعالیٰ ارشاد دے. د خپل رب په عبادت کښے مشغول اوسه. ترهغه وخته پورے چه يقين يعنی مرګ درله راشی. (پ ۱۴ - حجر)

۴۴ - وَقَالَ تَعَالٰی[4]: "وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ اِلَيْهِ تَبْتِيْلًا" اَیِ انْقَطِعْ اِلَيْهِ ؛

۴۴ - د الله تعالیٰ ارشاد دے. د خپل رب نوم اخله - او د ټولو خلقونه په ټوله کيدلو سره الله تعالیٰ ته متوجه شه. (پ ۲۹ مزمل)

۴۵ - وَقَالَ تَعَالٰی[5]: "فَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَّرَهٗ[6]" ؛

۴۵ - د الله تعالیٰ ارشاد دے. چا چه د ذرے هومره د نيکئ عمل اوکړو، نو د هغے بدله به بيا مومی. (پ ۳۰ - زلزال)

۴۶ - وَقَالَ تَعَالٰی[7]: "وَمَا تُقَدِّمُوْا لِاَنْفُسِكُمْ مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوْهُ عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ خَيْرًا وَّاَعْظَمَ اَجْرًا" ؛

۴۶ - د الله تعالیٰ ارشاد دے. او کوم نيک عمل چه تاسو ځان دپاره مخکښے اوليږئ، نو هغه به تاسو د الله سره بهتر او په بدله کښے لوئے بيا مومئ. (پ ۳۰ - مزمل)

۴۷ - وَقَالَ تَعَالٰی[8]: "وَمَا تُنْفِقُوْا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ بِهٖ عَلِيْمٌ" وَالْاٰيَاتُ فِى الْبَابِ كَثِيْرَةٌ مَّعْلُوْمَةٌ" ؛

۴۷ - د الله تعالیٰ ارشاد دے. او د نيکئ په کار کښے چه کوم مال خرچ کوئ. يقيناً هغه الله پيژنی. (پ ۳ - بقره)

د دے آيتونو نه علاوه نور مشهور آيتونه هم شته.

نبوی احاديث

۹۵ - عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰی قَالَ مَنْ عَادٰى لِیْ وَلِيًّا[9] فَقَدْ اٰذَنْتُهٗ بِالْحَرْبِ وَمَا تَقَرَّبَ اِلَیَّ عَبْدِیْ بِشَیْءٍ اَحَبَّ اِلَیَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَمَا يَزَالُ عَبْدِیْ يَتَقَرَّبُ اِلَیَّ بِالنَّوَافِلِ حَتّٰى اُحِبَّهٗ، فَاِذَا اَحْبَبْتُهٗ كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِیْ يَسْمَعُ بِهٖ، وَبَصَرَهُ الَّذِیْ يُبْصِرُ

۹۵ - د حضرت ابو هريره رض نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل چه الله تعالیٰ فرمائيلی دی - چه څوک ځما ولی او دوست ته تکليف رسوی - نو ځما د طرف نه هغهٔ ته د جنګ اعلان دے. او ماته نزدے کيدو دپاره بنده چه کوم څه کوی او هغه ماته ډير خوښ دی - هغه فرض دی چه هغه ئے کوی او ځما بنده د فرضو سره سره چه نفل هم کوی - او د نفلو په ذريعه ماته نور هم ځان نزدے

[1] سورة العنكبوت آية ۶۹ [2] سورة الحجر آية ۹۹ [3] اليقين، الموت [4] سورة المزمل آية ۸ [5] سورة الزلزال آية ۷ [6] يره، اى يرى ثوابه. [7] سورة المزمل آية ۲۰ [8] سورة البقرة آية ۲۷۳ [9] الولی من تولی الله بالطاعة والتقوی فتولاه الله بالحفظ والنصر ؛

بِهِ، وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا وَإِنْ سَأَلَنِي أَعْطَيْتُهُ وَلَئِنِ اسْتَعَاذَنِي لَأُعِيذَنَّهُ، رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ -

"اٰذَنْتُهُ": أَعْلَمْتُهُ بِأَنِّي مُحَارِبٌ لَهُ "اسْتَعَاذَنِي" رُوِيَ بِالنُّوْنِ وَبِالْبَاءِ ⁂

کوی - نو دے رضا حاصلولو سره زهٔ هغه خپل محبوب جوړ کړم - او کله چه هغه ځما محبوب جوړ شی. نو زهٔ دَ هغهٔ غوږ جوړ شم - چه ځما په ذریعه آوری - زهٔ دَ هغهٔ سترګے جوړے شم چه ځما په ذریعه ګوری - او زهٔ دَ هغهٔ لاس جوړ شم. چه هغے سره نیوَل کوی. او زهٔ دَ هغه خپے جوړے شم چه هغه پرے تلل کوی. کله چه ما نه څهٔ غواړی نو زهٔ ئے هغهٔ ته ورکوَم - او کله چه ما نه پناه غواړی. نو زهٔ ئے خپله پناه کښے واخلم - (بخاری)

⁂ اٰذَنْتُهٗ : زهٔ خپل ولی ته تکلیف ورکوُنکی ته خبردارے ورکوم چه زهٔ دَ هغهٔ مقابلے ته ولاړ یم -

⁂ اِسْتَعَاذَنِیْ : پناه غواړی ځما نه - "باء" او "یاء" دواړو سره صحیح دے -

۹۶- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا يَرْوِيهِ عَنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ: إِذَا تَقَرَّبَ الْعَبْدُ إِلَيَّ شِبْرًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا وَإِذَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ مِنْهُ بَاعًا، وَإِذَا أَتَانِي يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرْوَلَةً[۱] رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ⁂

۹۶ - حضرت انس بن مالک رضی الله عنه نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد فرمائیلے دے، چه الله تعالیٰ فرمائیلی دی چه کله یو بنده ما ته یوه لویشت را نزدے کیږی نو زهٔ یو لاس ورنزدے کیږم او کله چه ما ته یو لاس رانزدے کیږی نو زهٔ دَ دوُو لاسونو په اندازه ورنزدے کیږم - او کله چه ځما طرف ته روو راځی نو زهٔ ورله په منډه راځم - (بخاری)

۹۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نِعْمَتَانِ[۲] مَغْبُونٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ: الصِّحَّةُ، وَالْفَرَاغُ" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ⁂

۹۷- ابن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے. چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم او فرمائیل چه دوَه[۲] نعمتونه داسے دی چه دَ هغے باره کښے خلق ډیر په غلطئ او دهوکه کښے پراته دی - یو صحت او دوئم فراغت - یعنی په دے پوهیږی چه صحت او دولت همیشه پاتے کیږی او دهٔ سره وی. کهٔ په دهوکه کښے غور زیدلے نهٔ وے - نو دَ صحت حق به ئے اداء کولے. او دَ تهولو نه زیات به دَ الله په بندګئ او عبادت کښے مشغول وے - او کهٔ دولت ئے فنا کیدونکے ګنړلے، نو ډیر زیات به ئے دَ الله دَ رضا دپاره دَ آخرت ذخیره کړی وے.

---

[۱] هذا من باب التمثيل فى الجانبين والمعنى من اتى شيئا من الطاعات ولو قليلا قابلته عليه باضعاف من الاثابة والاكرام وكلما زاد فى الطاعة زدته فى الثواب وان كان ايتانه بالطاعة على التأنى تكون كيفية اتيانى بالثواب على السرعة واطلاق النفس والتقرب والهرولة، وهى الاسراع عليه تعالىٰ مجاز [۲] اى عظيمتان "مغبون فيهما" من الغبن وهو الشراء باضعاف الثمن او البيع بدون ثمن المثل، شبه النبى صلى الله عليه وسلم المكلف بالتاجر والصحة فى البدن والفراغ من الشواغل عن الطاعة برأس المال لانهما من اسباب الارباح ومقدمات نيل النجاح فمن عامل الله تعالىٰ بامتثال اوامره وابتدر الصحة والفراغ يربح، ومن اضاع راس ماله ندم حيث لا ينفع الندم ۲"

۹۸- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُومُ مِنَ اللَّيْلِ حَتَّى تَتَفَطَّرَ قَدَمَاهُ[1] فَقُلْتُ لَهُ: لِمَ تَصْنَعُ هٰذَا يَا رَسُولَ اللهِ وَقَدْ غَفَرَ اللهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ؟[2] قَالَ: أَفَلَا أُحِبُّ أَنْ أَكُونَ عَبْدًا شَكُورًا" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. هٰذَا لَفْظُ الْبُخَارِيِّ وَنَحْوُهُ فِي الصَّحِيحَيْنِ مِنْ رِوَايَةِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ ❊

۹۸- حضرت عائشه رض ارشاد فرمائي. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم به د شپې په نفلونو کښې دومره اوږد قیام کولو چه خپې برې د پړسوب نه اوچوډلې - نوما ورته وئیل چه یا رسول الله! تا سره خو د تیرو شوو او د راتلونکي ګناهونو او خطاګانو د معافئ وعده کړې شوې ده - نو بیا دومره مشقت ولې اوچتوئ - ددې په جواب کښې نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل آیا زه دا نه خوښوم چه د الله تعالی شکر ګزار بنده جوړ شم - (بخاري ومسلم)

د روایت دا الفاظ د بخاري دي - او دغسې روایت په بخاري او مسلم کښې د مغیره بن شعبه رض نه هم په دې طریقې سره بیان کړې شوې دې -

۹۹- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ أَحْيَا اللَّيْلَ وَأَيْقَظَ أَهْلَهُ وَجَدَّ وَشَدَّ الْمِئْزَرَ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

• وَالْمُرَادُ": الْعَشْرُ الْأَوَاخِرُ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ. "وَالْمِئْزَرُ" الْإِزَارُ وَهُوَ كِنَايَةٌ عَنِ اعْتِزَالِ النِّسَاءِ. وَقِيلَ: الْمُرَادُ تَشْمِيرُهُ لِلْعِبَادَةِ يُقَالُ: شَدَدْتُ لِهٰذَا الْأَمْرِ مِئْزَرِي: أَيْ تَشَمَّرْتُ وَتَفَرَّغْتُ لَهُ ❊

۹۹- حضرت عائشه رض فرمائي. چه کله د روژې آخري لس ورځې به راغلې نو نبي کریم صلی الله علیه وسلم به ټوله شپه بیداره تیروله - او خپل کور والا به ئې هم پاڅول - او د الله تعالی په عبادت کښې به ئې ډیر زیات کوشش کولو - او د همت ملا به ئې مضبوطه کړه - (یا به ئې لنګ مضبوط اوتړلو) (بخاري ومسلم)

مِئْزَرْ: لنګ ته وائي. مطلب ئې دا دې چه دغه لسو ورځو کښې به بیبیانو ته نه ورنزدې کیدو - "اَلْعَشْر": یعنی آخري لس ورځې د رمضان - دغه ورځو کښې به د الله عبادت کښې ډیر مشغول وُو -

"شَدَّ": یعنی خپله ملا به ئې د حکم الهی د پاره کلکه کړه - یعنی هر طرف نه به ئې ځان فارغ کړو -

۱۰۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ وَفِي

۱۰۰- حضرت ابوهریره رض نه روایت دې چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلي دي. صحت مند او طاقتور مؤمن الله تعالی ته د کمزوري مؤمن نه زیات خوښ دې. او په هر یو کښې خیر وي - د دا سې عجز

[1] ای تتشقق [2] قال الامام ابن ابی جمرة رض: لا یخطر بخاطر احد ان الذنوب التی اخبر الله تعالی انه بفضله یغفرها للنبی صلی الله علیه وسلم من قبیل ما نقع نحن فیه - معاذ الله: انما ذلك من قبیل توفیة ما یجب للربوبیة من الاعظام والاکبار والشکر. ووضع البشریة وان رفع قدرها حیث رفع فانها تعجز عن ذلك بوضعها لانها من جملة المحدثات، وکثرة النعم علی الذی رفع قدره اکثر من غیره تضاعف الحقوق علیه فحصل العجز فالغفران لذلك ❊

كُلٍّ خَيْرٌ اِحْرِصْ عَلٰى مَا يَنْفَعُكَ ، وَ اسْتَعِنْ بِاللّٰهِ وَلَا تَعْجَزْ - وَاِنْ اَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ لَوْ اَنِّيْ فَعَلْتُ كَانَ كَذَا وَكَذَا وَلٰكِنْ قُلْ : قَدَّرَ اللّٰهُ وَمَا شَآءَ فَعَلَ فَاِنَّ لَوْ تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطٰنِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ ٭

حرص کوه ، چه ستا دپاره فائده مندوی. دَ الله تعالیٰ نه امداد طلب کوه - عاجزاو ستړے مهٔ کېنه - کهٔ څهٔ پریشانی او خفګان راشی - نو داسے مهٔ وایه - کهٔ ما داسے کړی وے نو داسے به شوی وُو - بلکه داسے وایه - دَ الله حکم داسے وُو - هغهٔ چه څهٔ کول غوښتل نو وے کړل - او لفظ دَ "کهٔ" شیطانی عمل دپاره دروازه پرانیزی - (مسلم)

١٠١ - عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : "حُجِبَتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ ، وَحُجِبَتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ٭

وَفِيْ رِوَايَةٍ لِّمُسْلِمٍ : "حُفَّتْ" بَدَلَ "حُجِبَتْ" وَهُوَ بِمَعْنَاهُ : اَیْ بَيْنَهُ وَ بَيْنَهَا هٰذَا الْحِجَابُ فَاِذَا فَعَلَهُ دَخَلَهَا.

١٠١ - حضرت ابوهریرهؓ نه روایت دے - چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. شهوتونو او نفسانی خواهشاتو به دوزخ باندے پرده اچولے ده - او پټ کړے شوے دے جنت به ناخوښه او نابرداشتو خبرو سره - (بخاری ومسلم) یعنی شهوتونو کښے به یوکس ګیرشی او دوزخ به ئے هیرشی - او دَ عباداتو دَ مشقت نه ورته خطره پیښه شی. او دَ جنت نه مخ واړوی. دَ مسلم به روایت کښے دَ "حُجِبَتْ" به ځائے "حُفَّتْ" لفظ راغلے دے - چه معنیٰ ئے راتاؤول یا ښکول دی. دَدے مثال داسے دے لکه دَ کونینو دپاسه چینی اولګول شی. نوکله چه دَ چینو لیپ ختم شی. نو بیا دَ کونینو دَ تریخوالی پته لګی - دغسے چه کله به شهوتونو کښے ګیرشی او بیا اوخی نو پته اولګی - چه کوم عذاب سره مخامخ شوم - اودا به هیرکړی چه دَ دُنیا دی مزونه وروسته خوجهنم پټ پروت وُو -

١٠٢ - عَنْ اَبِیْ عَبْدِ اللّٰهِ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ : صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَافْتَتَحَ الْبَقَرَةَ فَقُلْتُ يَرْكَعُ عِنْدَ الْمِائَةِ ثُمَّ مَضٰى : فَقُلْتُ يُصَلِّيْ بِهَا فِيْ رَكْعَةٍ فَمَضٰى ، فَقُلْتُ يَرْكَعُ بِهَا اَفْتَتَحَ اٰلَ عِمْرَانَ فَقَرَاَهَا يَقْرَاُ مُتَرَسِّلًا [1] اِذَا مَرَّ بِاٰيَةٍ فِيْهَا تَسْبِيْحٌ سَبَّحَ وَاِذَا مَرَّ بِسُؤَالٍ سَاَلَ وَاِذَا مَرَّ بِتَعَوُّذٍ تَعَوَّذَ ثُمَّ رَكَعَ فَجَعَلَ يَقُوْلُ : "سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيْمِ" فَكَانَ رُكُوْعُهُ نَحْوًا مِّنْ قِيَامِهِ ثُمَّ قَالَ : سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ

١٠٢ - ابوعبدالله حذیفة بن یمانؓ نه روایت دے - چه یوه شپه ما دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم سره مونځ کولو - نو سورة البقرة ئے شروع کړه - نو څما خیال راغے چه سل آیتونه به وائی - بیا به رکوع کوی - کله ئے چه سل آیتونه پوره کړل نو بیا هم قراءت کښے لګیا وُو - نو ما سوچ اوکړو چه کیدے شی چه ټوله سورة بقره یو رکعت کښے وائی - چه سورة ختم شو نو خیال مے اوکړو چه اوس به رکوع کوی. مګر وریسے ئے سورة نساء هم شروع کړو - هغه ئے هم پوره تلاوت کړو - بیلے ټول سورة آل عمران هم ختم کړو - پس دَدے نه ئے بیا لږ لږ به مزه مزه تلاوت کولو - چه کوم یو آیت به دَ تسبیح

[1] مترسلا : ای مترتلا بتبیین الحروف واداء حقها ٭

رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، ثُمَّ قَامَ قِيَامًا طَوِيلًا قَرِيبًا مِمَّا رَكَعَ ثُمَّ سَجَدَ فَقَالَ: "سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى" فَكَانَ سُجُودُهُ قَرِيبًا مِنْ قِيَامِهِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ❊

راغلو نو هلته به ئې تسبيحات وئيل. او که آيت د سوال کوُلو به راغې نو هلته به ئې سوال کوُلو. که د پناه غوښتلو آيت به راغې، نو پناه به ئې غوښتله. د تلاوت نه پس ئې چه کله رکوع کوُله نو هغه هم د دغه قيام هومره اوږده وه. او رکوع کښې به ئې "سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ" وئيل. بيا ئې "سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ" او وئيل. او "ربنا لك الحمد" ئې هم او وئيل ...... د رکوع نه چه اوچت شو نو د رکوع د اوږد والي په اندازه ئې دغه قيام هم او کړو. بيا ئې سجده او کړه او "سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى" به ئې وئيل. نو سجده ئې هم د قيام په اندازه اوږده وه. "مسلم"

١٠٣- عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةً فَأَطَالَ الْقِيَامَ حَتَّى هَمَمْتُ بِأَمْرِ سُوْءٍ، قِيلَ: وَمَا هَمَمْتَ بِهِ؟ قَالَ هَمَمْتُ أَنْ أَجْلِسَ وَأَدَعَهُ". مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ❊

۱۰۳- ابن مسعود رض وائي. چه يوه شپه ما د نبي کريم صلی الله عليه وسلم سره مونځ او کړو. د هغهٔ قيام دومره اوږد وُو. چه زهٔ زړهٔ کښې او ويريدم. او غلط سوچ مې او کړو. ابن مسعود رض نه چا پوښتنه او کړه چه هغه غلط سوچ او خيال څهٔ وُو. نو نوهغوئ او وئيل ما سوچ او کړو چه (سلام وا ړوم او کېنم. او نبي صلی الله عليه وسلم يوازې پرېږدم. (بخاري ومسلم)

١٠٤- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَتْبَعُ الْمَيِّتَ ثَلَاثَةٌ: أَهْلُهُ وَمَالُهُ وَعَمَلُهُ فَيَرْجِعُ اثْنَانِ وَيَبْقَى عَمَلُهُ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ❊

۱۰۴- انس بن مالک رض نه روايت دې. چه د نبي کريم صلی الله عليه وسلم ارشاد دې. چه مړي سره قبر پورې درې څيزونه ځي. د دهٔ اهل، مال او عمل. دې کښې دوه څيزونه واپس کيږي. او يو ورسره پاتې کيږي. اهل او مال واپس راځي او عمل ورسره پاتې شي. (بخاري ومسلم)

١٠٥- عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "الْجَنَّةُ أَقْرَبُ إِلَى أَحَدِكُمْ مِنْ شِرَاكِ نَعْلِهِ[1] وَالنَّارُ مِثْلُ ذٰلِكَ" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ❊

۱۰۵- عبد الله بن مسعود رض نه روايت دې. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائيلي دي. په تاسو کښې هر يو کس ته جنت د خپلې څپلۍ د تسمې نه هم نزدې دې. او د غسې دوزخ هم. (بخاري)

١٠٦- عَنْ أَبِي فِرَاسٍ رَبِيعَةَ ابْنِ كَعْبٍ الْأَسْلَمِيِّ خَادِمِ رَسُولِ اللهِ

۱۰۶- ابي فراس ربيعه بن كعب اسلمي رض د رسول الله صلی الله عليه وسلم په خادمانو

[1] الشراك "بكسر الشين المعجمة وبالراء وآخره كاف" احد سيور النعل التي تكون في وجهه ويختل الشئ بفقده. والمعنى ان تحصيل الجنة سهل ذلك بتصحيح القصد وفعل الطاعات والنار بموافقت الهوى وفعل المعاصي

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمِنْ أَهْلِ الصُّفَّةِ[1] رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: "كُنْتُ أَبِيْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَآتِيْهِ بِوَضُوْئِهِ[2] وَحَاجَتِهِ فَقَالَ: "سَلْنِيْ" فَقُلْتُ: أَسْأَلُكَ مُرَافَقَتَكَ فِي الْجَنَّةِ فَقَالَ: أَوَغَيْرَ ذٰلِكَ؟ قُلْتُ: هُوَ ذَاكَ قَالَ فَأَعِنِّيْ عَلٰى نَفْسِكَ بِكَثْرَةِ السُّجُوْدِ[3]- رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

ادا اصحاب صفه کښې شامل صحابي دے روایت کوی چه ما به د نبی کریم صلی الله علیه وسلم سره شپه تیرؤله - او د ضرورت په وخت کښې یا د اودس د پاره به مې اوبه پیش کولې - یوه ورځ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - ما نه چه څه غواړې نو اوغواړه - ما عرض اوکړو چه زه دا غواړم چه تا سو سره جنت کښې یوځائې یم هغه اوفرمائیل چه د دې نه علاوه بل څه هم غواړې؟ ما اووئیل چه بس هم دغه درخواست مې دے - نو راته ئې اووئیل چه ما سره د امداد په طور د خپل ځان د پاره ډیرې سجدې لازمې کړه - (نفلونه ډیر ډیر کوه)

١٠٧- عَنْ أَبِيْ عَبْدِ اللّٰهِ وَيُقَالُ: أَبُوْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ثَوْبَانَ مَوْلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: عَلَيْكَ بِكَثْرَةِ السُّجُوْدِ؛ فَإِنَّكَ لَنْ تَسْجُدَ لِلّٰهِ سَجْدَةً إِلَّا رَفَعَكَ اللّٰهُ بِهَا دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْكَ بِهَا خَطِيْئَةً" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۱۰۷- ابو عبد الله ثوبان رض چه د ده ته ابو عبد الرحمن ثوبان رض هم وئیلې کیږی. دا د نبی کریم صلی الله علیه وسلم غلام وو- روایت کوی. چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا سې فرمائیل اوریدلی دی چه مونځونه ډیر کوه. او په خپل ځان ئې لازم کړه. ځکه چه د الله د پاره کومه سجده کوې، د هغې بدله کښې به دې یوه درجه زیاتیږی. او یوه گناه به دې معاف کیږی.

١٠٨- عَنْ أَبِيْ صَفْوَانَ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ بُسْرٍ الْأَسْلَمِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: خَيْرُ النَّاسِ مَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَحَسُنَ عَمَلُهُ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ.
"بُسْرٌ" بِضَمِّ الْبَاءِ وَبِالسِّيْنِ الْمُهْمَلَةِ.

۱۰۸- ابو صفوان عبد الله بن بسر اسلمی رض نه روایت دے- چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی. تاسو کښې بهترین کس هغه دے چه د هغه عمر ډیر وی- او عملونه ئې هم ښه وی. (ترمذی) دے وائی چه دا حدیث، حدیث حسن دے.

١٠٩- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: غَابَ عَمِّيْ أَنَسُ بْنُ النَّضْرِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ قِتَالِ بَدْرٍ فَقَالَ: يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ غِبْتُ عَنْ أَوَّلِ قِتَالٍ قَاتَلْتَ

۱۰۹- انس بن مالک رض نه روایت دے چه ځما تره انس بن نضر رض جنگ بدر کښې - شریک شوې نه وو - رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ئې عرض اوکړو چه یا رسول الله! تا سو چه کفارو سره کوم اولنې جنگ

[1] الصفة" بضم الصاد المهملة وتشديد الفاء" محل مسقف اٰخر المسجد النبوی یأوی الیه الفقراء. [2] الوضوء" بفتح الواو" الماء الموعد للوضوء بضمها "وحاجته" ای ما یحتاج الیه من لباس وغیره [3] فاعن فیه اشارة الیٰ انه صلی الله علیه وسلم کان مجتهداً ای اجتهاد فی اصلاحه کغیره وانه الطبیب الساعی فی شفائه والطبیب یحتاج لمساعدة المریض بتعاطیه ما یصفه.

الْمُشْرِكِيْنَ لَئِنِ اللّٰهُ أَشْهَدَنِيْ قِتَالَ
الْمُشْرِكِيْنَ لَيُرِيَنَّ اللّٰهُ مَا أَصْنَعُ [1]
فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ أُحُدٍ انْكَشَفَ الْمُسْلِمُوْنَ
فَقَالَ: اَللّٰهُمَّ أَعْتَذِرُ إِلَيْكَ مِمَّا صَنَعَ
هٰؤُلَاءِ - يَعْنِيْ أَصْحَابَهُ وَ أَبْرَأُ
إِلَيْكَ مِمَّا صَنَعَ هٰؤُلَاءِ يَعْنِي الْمُشْرِكِيْنَ.
ثُمَّ تَقَدَّمَ فَاسْتَقْبَلَهُ سَعْدُ بْنُ
مُعَاذٍ فَقَالَ: يَا سَعْدُ بْنَ مُعَاذٍ الْجَنَّةَ
وَرَبِّ الْكَعْبَةِ إِنِّيْ أَجِدُ رِيْحَهَا مِنْ
دُوْنِ أُحُدٍ - قَالَ سَعْدٌ: فَمَا اسْتَطَعْتُ
يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَا صَنَعَ قَالَ أَنَسٌ: فَوَجَدْنَا
بِهٖ بِضْعًا [2] وَّ ثَمَانِيْنَ ضَرْبَةً بِالسَّيْفِ
أَوْ طَعْنَةً بِرُمْحٍ أَوْ رَمْيَةً بِسَهْمٍ وَ
وَجَدْنَاهُ قَدْ قُتِلَ وَمَثَّلَ بِهِ الْمُشْرِكُوْنَ
فَمَا عَرَفَهُ أَحَدٌ إِلَّا أُخْتُهُ بِبَنَانِهِ [3]
قَالَ أَنَسٌ كُنَّا نَرٰى أَوْ نَظُنُّ أَنَّ هٰذِهِ
الْآيَةَ [4] نَزَلَتْ فِيْهِ وَفِيْ أَشْبَاهِهِ
مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ رِجَالٌ صَدَقُوْا مَا
عَاهَدُوا اللّٰهَ عَلَيْهِ "إِلٰى آخِرِهَا.
مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛
قَوْلُهُ: "لَيُرِيَنَّ اللّٰهُ" رُوِيَ بِضَمِّ
الْيَاءِ وَكَسْرِ الرَّاءِ: أَيْ لَيُظْهِرَنَّ اللّٰهُ
ذٰلِكَ لِلنَّاسِ، وَرُوِيَ بِفَتْحِهِمَا وَ
مَعْنَاهُ ظَاهِرٌ" وَاللّٰهُ أَعْلَمُ ؛

کولو. زهٔ هغې کښې شریک نهٔ وُوم - نو که
اوس الله تعالیٰ چرته داسې موقعه د مشرکانو
سره د جنګ کولو راوسته - نو زهٔ به څهٔ کوم.
بس الله تعالیٰ به ئې مسلمانانو ته اوښائی -
کله چه د جنګِ اُحد موقعه راغله - او
مسلمانان خوارهٔ شول، نو انس بن نضر رضه
د الله تعالیٰ په دربار کښې عرض اوکړو - چه اے
الله! څه ملګرو چه څهٔ اوکړل - زهٔ د هغې
نه تا ته عذر پیش کوم - او د مشرکانو د عملونو نه
بیزاری پیش کوم - بیا د جنګ میدان ته
ورمخکښې شو - نو سعد بن معاذ رضه ورله مخه
کښې راغې - نو وې وئیل سعد رضه! هغه جنت
اوګوره - په الله تعالیٰ مې دِ قسم وی - د اُحد
د شا نه به ما د جنت خوشبوئی راځي - سعد رضه
اووئیل یا رسول الله! کومې کارنامې چه
حضرت انس بن مالک رضه وائی چه کله مونږ
ته د هغهٔ لاش (مړے) ملاؤ شو - نو حالت ئې
داؤو چه د توره، د نیزو، د غشو برے تقریباً
د اتیاؤ نه زیات زخمونه وُو - او مونږ اولیدل
چه مشرکانو د هغهٔ نه څهٔ اندامونه هم پرے
کړی وُو چه مونږ هیڅ هم اونهٔ پیژندلو.
صرف خپلې خور د ګوتو د بندونو نه اوپیژندلو.
انس رضه وائی چه دا آیت "من المؤمنین رجال
صدقوا ما عاهدوا الله علیه" او د غسې نور
ایتونه هم د انس بن نضر رضه په باره کښې نازل شوی
دی - معنیٰ ئې دا ده - "د مؤمنانو کښې داسې
کسان هم شته - چه هغوئی د الله سره کومه
وعده کړې وه هغه ئې رښتیا اوخودله."
(بخاری ومسلم)

؛ لَيُرِيَنَّ اللّٰهُ: الله به یې دا کارنامه او خبره خلقوته اوښائی۔
؛ لَيَرَيَنَّ اللّٰهُ: الله به اووینی۔

۱۱۰- عَنْ أَبِيْ مَسْعُوْدٍ عُقْبَةَ بْنِ عَمْرٍو
الْأَنْصَارِيِّ الْبَدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ

۱۱۰- ابی مسعود عقبه بن عمرو انصاری رضه
بدری روایت کوی - چه کله د صدقې آیت
نازل شو - نو مونږ به په شا پیټي اوبوجونه

[1] "ما اصنع" قال القرطبی: هذا الکلام یتضمن انه الزم نفسه الزاما مؤکدا هو الابلاغ فی الجهاد والانتهاض فیه والابلاغ فی بذل ما یقدر علیه. ولم یصرح بذلک مخافة ما یتوقع من التقصیر فی ذلک وتبرئا من حوله وقوته ولذا قال فی روایة: "فهاب ان یقول غیرها" ومع ذلک نوی بقلبه وصمم علی ذلک بصحیح قصده، ولذا سماه الله عهدا فقال: "من المؤمنین رجال صدقوا ما عاهدوا الله علیه" [2] البضع: بکسر الباء وسکون الضاد المعجمة: ما بین الثلاث الی التسع من العدد [3] ای باطراف اصابعه [4] سورة الاحزاب آیة ۲۳ ؛

قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ اٰيَةُ الصَّدَقَةِ كُنَّا نُحَامِلُ عَلٰى ظُهُوْرِنَا - فَجَاءَ رَجُلٌ فَتَصَدَّقَ بِشَيْءٍ كَثِيْرٍ فَقَالُوْا : مُرَاءٍ[1] وَجَاءَ رَجُلٌ اٰخَرُ فَتَصَدَّقَ بِصَاعٍ فَقَالُوْا : اِنَّ اللّٰهَ لَغَنِيٌّ عَنْ صَاعِ هٰذَا: فَنَزَلَتْ[2] " اَلَّذِيْنَ يَلْمِزُوْنَ الْمُطَّوِّعِيْنَ[3] مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِيْنَ لَا يَجِدُوْنَ اِلَّا جُهْدَهُمْ " اَلْاٰيَةَ - مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ::

" وَنُحَامِلُ " بِضَمِّ النُّوْنِ وَبِالْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ : اَيْ يَحْمِلُ اَحَدُنَا عَلٰى ظَهْرِهٖ بِالْاُجْرَةِ وَيَتَصَدَّقُ بِهَا ::

اُوړل او مزدوري به موكوله - دغه وخت يو كس راغے - او بنهٔ كافي تعداد كښے ئے صدقه اوكړه - دائے چه اوليدو نو منافقينو اووئيل چه دا كس ريا كاردے - اوكله چه يو غريب سړى يو صاع كجورے صدقه كړے، نو دے منافقانو اووئيل - چه الله تعالىٰ ته د يو صاع د كجورو ضرورت نشته - نو دا آيت نازل شو " الذين يلمزون المطوعين من المؤمنين فى الصدقات والذين لايجدون الاجهدهم " ترجمه ئے داده - " داهغه خلق دى چه د زړهٔ د اخلاصه صدقه كونكى مسلمانانو او غريبانو مزدورانو باندے د صدقے كولو په وجه الزام او عيب لگوى " - (بخارى ومسلم)

:: نُحَامِلُ : يعنى موږ به خپلو شاگانو باندے مال او اسباب اُوړلو او مزدورى به موكوله يعنى بوج اوچتونكى وُو ::

۱۱۱ - عَنْ سَعِيْدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيْزِ عَنْ رَبِيْعَةَ بْنِ يَزِيْدَ عَنْ اَبِيْ اِدْرِيْسَ الْخَوْلَانِيِّ عَنْ اَبِيْ ذَرٍّ جُنْدُبِ بْنِ جُنَادَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْمَا يَرْوِيْ عَنِ اللّٰهِ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى اَنَّهٗ قَالَ يَا عِبَادِيْ اِنِّيْ حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلٰى نَفْسِيْ وَجَعَلْتُهٗ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا فَلَا تَظَالَمُوْا يَا عِبَادِيْ كُلُّكُمْ ضَالٌّ اِلَّا مَنْ هَدَيْتُهٗ فَاسْتَهْدُوْنِيْ اَهْدِكُمْ يَا عِبَادِيْ كُلُّكُمْ جَائِعٌ اِلَّا مَنْ اَطْعَمْتُهٗ فَاسْتَطْعِمُوْنِيْ اُطْعِمْكُمْ، يَا عِبَادِيْ كُلُّكُمْ عَارٍ اِلَّا مَنْ كَسَوْتُهٗ فَاسْتَكْسُوْنِيْ اَكْسُكُمْ يَا عِبَادِيْ اِنَّكُمْ تُخْطِئُوْنَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَاَنَا اَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِيْعًا فَاسْتَغْفِرُوْنِيْ اَغْفِرْ

۱۱۱ - سعيد بن عبد العزيز، ربيعه بن يزيد نه، هغهٔ د ابو ادريس خولانى نه اوهغهٔ د ابوذر جندب بن جناده رضى الله عنه نه او هغهٔ د نبى كريم صلى الله عليه وسلم نه د الله تعالىٰ كلام نقل كوى - چه الله تعالىٰ فرمائى - چه اے زما بندگانو! ما په خپل ځان ظلم حرام كړے دے - نو ستاسو مينځ كښے هم په يو بل حرام كړو - يو بل باندے ظلم او زياتے مهٔ كوئ - اے زما بندگانو - تاسو ټول بے لارے يئ - مگر چا ته چه زهٔ هدايت اوكړم - نو د ما نه د هدايت سوال كوئ زهٔ به درته هدايت كوم - اے زما بندگانو! تاسو ټول نهړوئ - مگر چا ته چه ما خوراك وركړو - نو ما نه خوراك اوغواړئ - چه خوراك دركړم - اے زما بندگانو! تاسو ټول بربنډ وئ - مگر چه چا ته ما جامے وروا غوستلے - نو ما نه جامے اوغواړئ - چه د اغوستلو د پاره ئے دركړم - اے زما بندگانو! تاسو شپه او ورځ گناهونه كوئ - او زهٔ د

[1] من المراءة وهى العمل ليراه الناس فيكتسب منهم غرضا دنيويا [2] سورة التوبة اٰية اى [3] اى يعيبون المطوعين " بتشديد الطاء المهملة " اى المتنفلين " والذين لايجدون الا جهدهم : اى طاقتهم فياتون به

لَكُمْ، يَا عِبَادِيْ إِنَّكُمْ لَنْ تَبْلُغُوْا ضُرِّيْ
فَتَضُرُّوْنِيْ وَلَنْ تَبْلُغُوْا نَفْعِيْ فَتَنْفَعُوْنِيْ
يَا عِبَادِيْ لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَ آخِرَكُمْ وَ
إِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ كَانُوْا عَلٰى أَتْقٰى قَلْبِ
رَجُلٍ وَاحِدٍ مِّنْكُمْ مَا زَادَ ذٰلِكَ فِيْ مُلْكِيْ
شَيْئًا يَا عِبَادِيْ لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ
وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ كَانُوْا عَلٰى أَفْجَرِ قَلْبِ
رَجُلٍ وَاحِدٍ مِّنْكُمْ مَا نَقَصَ ذٰلِكَ مِنْ
مُّلْكِيْ شَيْئًا، يَا عِبَادِيْ لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَ
آخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ قَامُوْا فِيْ
صَعِيْدٍ وَاحِدٍ ؎۱ فَسَأَلُوْنِيْ فَأَعْطَيْتُ
كُلَّ إِنْسَانٍ مَسْأَلَتَهٗ مَا نَقَصَ ذٰلِكَ مِمَّا
عِنْدِيْ إِلَّا كَمَا يَنْقُصُ الْمِخْيَطُ إِذَا أُدْخِلَ
الْبَحْرَ ؎۲، يَا عِبَادِيْ إِنَّمَا هِيَ أَعْمَالُكُمْ
أُحْصِيْهَا لَكُمْ ثُمَّ أُوَفِّيْكُمْ إِيَّاهَا فَمَنْ
وَجَدَ خَيْرًا فَلْيَحْمَدِ اللّٰهَ وَمَنْ وَّجَدَ غَيْرَ
ذٰلِكَ فَلَا يَلُوْمَنَّ إِلَّا نَفْسَهٗ قَالَ سَعِيْدٌ
كَانَ أَبُوْ إِدْرِيْسَ إِذَا حَدَّثَ بِهٰذَا الْحَدِيْثِ
جَثَا عَلٰى رُكْبَتَيْهِ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ: وَرَوَيْنَا
عَنِ الْإِمَامِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ رَحِمَهُ اللّٰهُ
قَالَ: لَيْسَ لِأَهْلِ الشَّامِ حَدِيْثٌ أَشْرَفَ
مِنْ هٰذَا الْحَدِيْثِ ؛

ټولو ګناهونه معاف کوم - نو ما نه بخښنه غواړئ چه زهٔ تاسو معاف کړم - اے زما بندګانو! تاسو نه په دے قادر یئ چه ماته څهٔ نقصان راورسوئ - او نهٔ راته فائده رارسولے شئ . اے زما بندګانو! که تاسو ټول پیریان او انسانان اولنی او آخرنی یو شان نیکان او پرهیزګاران جوړ شئ - نو زما په بادشاهی کښے ذرّه برابر هم زیاتے نهٔ شئ راوستلے - او کهٔ ټول پیریان او انسانان اولنی او آخرنی یو شان نافرمانه او نامنونکی شئ نو یوه ذرّه هم زما په بادشاهئ کښے کمے نهٔ شئ راوستلے - اے زما بندګانو! کهٔ تاسو ټول پیریان او انسانان اولنی او آخرنی په یو میدان کښے جمع شئ او خپل خپل حاجتونه او غواړئ او زهٔ د ټولو حاجتونه پوره کړم . نو زما په خزانه کښے دومره هم کمے نهٔ کیږی څومره چه د ګنډلو ستن سمندر کښے ډوبه کړے شی او څومره لونده شی (او سمندر نه اوبه کمے نشی) اے زما بندګانو! دا ستاسو عملونه دی چه ما په احاطه کښے راوستی دی - د دے عملونو به تاسو ته پوره پوره جزا او بدله ملاویږی . پس چا ته چه خیر او ښیګړه اورسی نو هغهٔ له پکار دی چه هغه د الله تعالیٰ شکر اوباسی . او کهٔ څهٔ خیر د رته اونهٔ رسی او خفګان اورسی - نو د خپل ځان نه علاوه دِ بل څوک نهٔ ملامته کوی - سعید وائی چه ابوادریس خولانی چه کله دا حدیث بیانولو - نو په زنګنونو به پروت وُو - (مسلم) امام احمد بن حنبلؒ فرمائی چه په احادیثو کښے د ټولو نه اشرف او اعلیٰ حدیث د شامیانو په نزد هم دا حدیث دے - بل نشته -

باب ۱۲

ف :- دے باب کښے یو آیت او پنځهٔ احادیث دی - هسے خو د انسان د زندګئ په باره کښے څوک دا نشی وئیلے - چه کله به د هغهٔ د زندګئ رنړا مړه کیږی - په دے وجه هر یو کس له د دے فکر کول پکار دی - چه هغه دِ د دے سوالی ژوندون یو ساعت هم ضائع نهٔ کړی - او همیشه دِ د نیکئ او ښیګړے او د الله تعالیٰ د یاد او د هغهٔ د رضا په پوره کولو کښے مشغول اُوسی - مګر هغه خلق چه د خپل طبعی عمر په آخری مرحلو کښے روان دی نو هغوئ له خو یوه یوه لمحه ګنړل پکار دی او هغوئ لره د آخرت په جوړولو او برابرولو کښے لګیدل پکار دی

ا؎ ای ارض واحدة ومقام واحد ۲؎ المخیط" بکسر فسکون ففتح" الابرة - وهل تنقص الابرة البحر اذا دخلت فیه اللهم لا فکذلک اعطاء الله تعالیٰ لا ینقص خزائنه :

بَابُ الْحَثِّ عَلَى الْاِزْدِيَادِ مِنَ الْخَيْرِ فِيْ اَوَاخِرِ الْعُمُرِ!

دَ ژوندون په آخري مرحلو کښې دَ ښهٔ کارونو کولو ډيرولے او دهغې ترغيب

(قرآني آيتونه)

۴۸ - قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [له]: اَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَّا يَتَذَكَّرُ فِيْهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَآءَكُمُ النَّذِيْرُ" ÷

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَالْمُحَقِّقُوْنَ مَعْنَاهُ اَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ سِتِّيْنَ سَنَةً وَيُؤَيِّدُهُ الْحَدِيْثُ الَّذِيْ سَنَذْكُرُهُ اِنْ شَآءَ اللّٰهُ تَعَالٰى وَقِيْلَ: مَعْنَاهُ ثَمَانِيَ عَشَرَةَ سَنَةً وَقِيْلَ: اَرْبَعِيْنَ سَنَةً قَالَهُ الْحَسَنُ وَالْكَلْبِيُّ وَمَسْرُوْقٌ وَنُقِلَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ اَيْضًا. وَنَقَلُوْا اَنَّ اَهْلَ الْمَدِيْنَةِ كَانُوْا اِذَا بَلَغَ اَحَدُهُمْ اَرْبَعِيْنَ سَنَةً تَفَرَّغَ لِلْعِبَادَةِ. وَقِيْلَ هُوَ الْبُلُوْغُ

وَقَوْلُهٗ تَعَالٰى: وَجَآءَكُمُ النَّذِيْرُ" قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَالْجُمْهُوْرُ: هُوَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقِيْلَ: الشَّيْبُ قَالَهُ عِكْرِمَةُ وَابْنُ عُيَيْنَةَ وَغَيْرُهُمَا وَاللّٰهُ اَعْلَمُ ÷

۴۸ - الله تعالىٰ ارشاد فرمائى. آيا ماتاسو ته دومره عمر نهٔ وُو درکړے. کهٔ ځان مو پوهول غوښتل. نو ښهٔ پوهيدے شوئ. او تاسو ته ويره درکوُنکے هم راغلے وُو (پ ۲۲ فاطر)

امام نووىؒ فرمائى چه ابن عباسؓ او محققين علماء دَ دے تفسير کوى. چه "اولم نعمّرکم" نه مراد شپيته ۶۰ کاله عمر دے. ځکه چه آئنده حديث کښے هم دَ دے تائيد معلوميږى. دَ بعضو علماوُ نه اتلس ۱۸ کاله عمر هم نقل شوے دے. دَ امام حسنؒ، دَ امام کلبیؒ او دَ مسروق نه دَ څلويښتو ۴۰ کالو قول نقل شوے دے. دغسے يو قول دَ ابن عباسؓ نه هم دَ دے موافق نقل شوے دے. دَ مديني دَ خلقو يو طرز هم دغسے بيان کړے شوے دے. چه کله به دَ چا څلويښت ۴۰ کاله عمر پوره شو. نو دَ عبادت او بندګئ دپاره به دَ نورو دنياوى کارونو نه ځان اُوزګار کړو او بعضے علماوُ وئيلى دى چه دا صرف بلوغ ته وائى.

دَ آيت کريمه دويم جزء " جاءکم النذير" دَ دے متعلق ابن عباسؓ او جمهورو علماوُ فرمائيلى دى. چه دَ دے نه مراد رسول اکرم صلى الله عليه وسلم دے. او دَ بعضو خيال دا دے چه دَ دے نه مراد بوډاوالے دے، او دا قول دَ ابن عيينهؒ او عکرمهؒ وغيره دے.

(نبوى احاديث)

۱۱۲ - عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اَعْذَرَ اللّٰهُ اِلٰى امْرِئٍ اَخَّرَ اَجَلَهٗ حَتّٰى بَلَغَ سِتِّيْنَ سَنَةً، رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

قَالَ الْعُلَمَآءُ مَعْنَاهُ: لَمْ يَتْرُكْ لَهٗ عُذْرًا اِذْ اَمْهَلَهٗ هٰذِهِ الْمُدَّةَ. يُقَالُ: اَعْذَرَ الرَّجُلُ اِذَا بَلَغَ الْغَايَةَ فِي الْعُذْرِ ÷

۱۱۲ - ابو هريرهؓ دَ نبى کريم صلى الله عليه وسلم نه بيان کوى چه هغهٔ وئيلى دى چه الله تعالىٰ دَ چا مرګ دَ شپيتو کالو عمر پورے وروستو کړو نو دَ هغهٔ عذر ئے ختم کړو (بخارى)

علماوُ دَ دے معنىٰ داسے بيان کړے ده. چه کله دے عمر ته اورسى. نو اوس دَ دهٔ دپاره څهٔ عذر باقى نهٔ پاتے کيږى. محاوره کښے "اعذر الرجل" وئيلے کيږى. چه مطلب ئے دا دے.

له سورة فاطر آية ۳۷ ÷

۱۱۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ كَانَ عُمَرُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ يُدْخِلُنِيْ مَعَ اَشْيَاخِ بَدْرٍ[۱] فَكَاَنَّ بَعْضَهُمْ وَجَدَ فِيْ نَفْسِهٖ فَقَالَ: لِمَ يَدْخُلُ هٰذَا مَعَنَا وَلَنَا اَبْنَاءٌ مِثْلُهٗ فَقَالَ عُمَرُ: اِنَّهٗ مِنْ حَيْثُ عَلِمْتُمْ[۲] فَدَعَانِيْ ذَاتَ يَوْمٍ فَاَدْخَلَنِيْ مَعَهُمْ فَمَا رَأَيْتُ اَنَّهٗ دَعَانِيْ يَوْمَئِذٍ اِلَّا لِيُرِيَهُمْ قَالَ: مَا تَقُوْلُوْنَ فِيْ قَوْلِ اللّٰهِ "اِذَا جَآءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ"؟ فَقَالَ بَعْضُهُمْ: اُمِرْنَا نَحْمَدُ اللّٰهَ وَنَسْتَغْفِرُهٗ اِذَا نَصَرَنَا وَفَتَحَ عَلَيْنَا وَسَكَتَ بَعْضُهُمْ: فَلَمْ يَقُلْ شَيْئًا. فَقَالَ لِيْ: اَكَذٰلِكَ تَقُوْلُ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ؟ فَقُلْتُ: لَا قَالَ: فَمَا تَقُوْلُ؟ قُلْتُ: هُوَ اَجَلُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَعْلَمَهٗ لَهٗ قَالَ: "اِذَا جَآءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ" وَذٰلِكَ عَلَامَةُ اَجَلِكَ "فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ اِنَّهٗ كَانَ تَوَّابًا" فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ: مَا اَعْلَمُ مِنْهَا اِلَّا مَا تَقُوْلُ، رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

چه د عذر آخري مقام ته اورسيد.

۱۱۳- ابن عباس رض فرمائي. چه حضرت عمر رض به خپل علمي مجلس ته چه کله د بدر بزرګان را اوغوښتل. نو زهٔ ئے هم را اوغوښتلم. بعضے حضراتو دا مناسب اونهٔ ګنړل. نو وے وئيل چه دا کم عُمرے (هلک) مونږ سره مجلس کښے ولے کينوئ؟ څمونږ بچي او ماشومان هم په دے عمر کښے (د ده په شان) شته دے. حضرت عمر رض چه دا واوريدل نو وے وئيل. چه ابن عباس رض هم هغه خاندان نه يو کس دے. د کوم نه چه تاسو ته علم حاصل شوے دے. ابن عباس رض وائي چه حضرت عمر رض به خاص طور سره زهٔ راغوښتلم. او ټولو سره به ئے مجلس کښے کينولم. څما خيال دے. چه زهٔ به ئے مجلس کښے شريکولو له دے د پاره بللم. چه هغوئ ته ئے څما متعلق دا ښودل غوښتل (چه عُمرے کم دے. ليکن علمي اعتبار سره په دے مجلس کښے د شريکيدلو حق لري) بيا حضرت عمر رض حاضرو خلقو نه پوښتنه اوکړه. چه د سورة "اذا جاء نصر الله" شانِ نزول ستاسو د علم مطابق څهٔ وُو؟ بعضو اووئيل چه د فتحے او نصرت نه پس مونږ ته حکم راکړے شو. چه مونږ د الله تعالیٰ ثنا و صفت بيان کړو. او د ګناهونو بخښنه ترے اوغواړو. بعضے حضرات چپ پاتے شول. او هيڅ ئے اونهٔ وئيل. نو بيا حضرت عمر رض ما نه پوښتنه اوکړه. چه اے ابن عباس رض! ستا هم دا خيال دے؟ ما اووئيل نه. هغهٔ اووئيل. نو دے باره کښے ستا څهٔ رائے او خيال دے؟ ما اووئيل، چه د دے سورة نزول د رسول الله صلی الله عليه وسلم د دُنيا نه د رخصت کيدو خبر ورکولو په طور دے. الله تعالیٰ د دے سورة په ذريعه هغهٔ له خبر ورکړے دے. نو حکم ئے فرمائيلی دی. چه کله د الله تعالیٰ امداد راشي او فتح او کاميابي حاصله شي. نو د استاذ دُنيا نه د سفر کولو علامه ده. نو اوس ته د خپل رب د صفتو نو سره سره د هغهٔ پاکي هم بيانوه او بخښنه هم غواړه. بے شکه هغه توبه قبلوُنکے دے. حضرت عمر رض چه دا واوريدل نو وے وئيل چه د دے نه بغير نوره څهٔ خبره ما ته هم معلومه نهٔ ده.

۱۱۴- عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: مَا صَلّٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

۱۱۴- حضرت عائشه رض فرمائي. چه د سورة "اذا جاء نصر الله" د نازليدو نه

[۱] اى يدخلنى مع اكابر غزوة بدر فى المشورة ومهمات الامور وقوله رضى الله عنه "وجد" اى غضب [۲] اى من انه رضى الله عنه من بيت النبوة ومنبع العلوم ومصدر الاراء السديدة

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلوٰةً بَعْدَ اَنْ نَزَلَتْ
عَلَيْهِ : اِذَا جَآءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ "اِلَّا
يَقُوْلُ فِيْهَا سُبْحَانَكَ رَبَّنَا وَ بِحَمْدِكَ
اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِيْ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ . وَفِيْ
رِوَايَةٍ فِي الصَّحِيْحَيْنِ عَنْهَا كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكْثِرُ اَنْ يَقُوْلَ
فِيْ رُكُوْعِهٖ وَسُجُوْدِهٖ : سُبْحَانَكَ اَللّٰهُمَّ
رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِيْ يَتَاَوَّلُ
الْقُرْاٰنَ . مَعْنٰى : "يَتَاَوَّلُ الْقُرْاٰنَ" اَيْ
يَعْمَلُ مَا اُمِرَ بِهٖ فِي الْقُرْاٰنِ فِيْ قَوْلِهٖ
تَعَالٰى : "فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ"
وَفِيْ رِوَايَةٍ لِّمُسْلِمٍ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكْثِرُ اَنْ يَقُوْلَ
قَبْلَ اَنْ يَّمُوْتَ سُبْحَانَكَ وَ بِحَمْدِكَ
اَسْتَغْفِرُكَ وَاَتُوْبُ اِلَيْكَ قَالَتْ
عَائِشَةُ : قُلْتُ : يَارَسُوْلَ اللّٰهِ مَاهٰذِهِ
الْكَلِمَاتُ الَّتِيْ اَرَاكَ اَحْدَثْتَهَا تَقُوْلُهَا؟
قَالَ : جُعِلَتْ لِيْ عَلَامَةٌ فِيْ اُمَّتِيْ اِذَا
رَاَيْتُهَا قُلْتُهَا : "اِذَا جَآءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَ
الْفَتْحُ اِلٰى اٰخِرِ السُّوْرَةِ . وَفِيْ رِوَايَةٍ
لَهٗ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ يُكْثِرُ مِنْ قَوْلِ : سُبْحَانَ اللّٰهِ
وَبِحَمْدِهٖ اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ وَاَتُوْبُ اِلَيْهِ
قَالَتْ : قُلْتُ : يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اَرَاكَ تُكْثِرُ
مِنْ قَوْلِ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهٖ اَسْتَغْفِرُ
اللّٰهَ وَاَتُوْبُ اِلَيْهِ ؟ فَقَالَ : اَخْبَرَنِيْ
رَبِّيْ اَنِّيْ سَاَرٰى عَلَامَةً فِيْ اُمَّتِيْ فَاِذَا
رَاَيْتُهَا اَكْثَرْتُ مِنْ قَوْلِ : سُبْحَانَ اللّٰهِ وَ
بِحَمْدِهٖ اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ وَاَتُوْبُ اِلَيْهِ فَقَدْ
رَاَيْتُهَا : "اِذَا جَآءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ"
فَتْحُ مَكَّةَ "وَرَاَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُوْنَ

پس رسول اکرم صلی الله علیه وسلم یو
مونځ هم داسې نهٔ دے کړے - چه هغهٔ به
دغه مانځه کښې "سبحانك ربنا وبحمدك
اللهم اغفرلی" نهٔ وی وئیلی. (بخاری ومسلم)
او د دوئی نه دا یو روایت هم نقل شوے
دے - چه نبی کریم صلی الله علیه و سلم
به په قرآنی حکم باندے د عمل کولو دپاره
اِذَا جَاءَ نصرالله وئیلو - دے نه پس به
رسول الله صلی الله علیه وسلم په خپله
رکوع او سجده کښې دا دُعا ډیره ډیره وئیله.
"سبحانك اللهم ربنا وبحمدک اللهم
اغفرلی" او د مسلم په یو روایت کښې نور
هم زیاتے شته - چه رسول اکرم صلی الله
علیه وسلم د دُنیا نه د رخصتیدو په وخت
ډیر ډیر دا کلمات وئیل. "سبحانك وبحمدك
استغفرك واتوب الیك"
حضرت عائشه صدیقه رض فرمائی چه
ما اووئیل یارسول الله ! تا په نوی کلماتو
وئیلو باندے وینم چه ته ئې وائې - داڅه
وائې ؟ نبی اکرم صلی الله علیه و سلم
اوفرمائیل ، چه ما دپاره یوه علامه مقرر
شوے ده - ما دپاره خما په اُمت کښې یوه
علامه مقرر شوے ده کله چه زهٔ هغه علامه
اووینم نو د دغې کلماتو وظیفه به کوم - هغه
علامه " اذاجاء نصرالله " دے - او په یو
روایت د مسلم کښې داسې راغلی دی - چه
رسول اکرم صلی الله علیه وسلم به دا
کلمات "سبحان الله وبحمده - استغفرالله
واتوب الیه " ډیر ډیر وئیل - حضرت عائشهٔ
وائی ما عرض اوکړو - یارسول الله ! زهٔ وینم
چه تاسو دا کلمات "سبحان الله وبحمده
استغفرالله واتوب الیه" نن صبا ډیر ډیر
وایئ - نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم
اوفرمائیل - چه ما ته الله تعالی ښودلی دی
چه قریبه ده چه په خپل اُمت کښې به یوه
نخښه ښکاره اووینې - نو کله چه تهٔ هغه
علامه اووینې - نو دا کلمات ډیر ډیر وایه.

فِي دِيْنِ اللهِ اَفْوَاجًا، فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ اِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا" ❖

او ماهغه علامه ليدلے ده (چه هغه د سورة النصر په صورت کښے ده) کله چه د الله امداد او کاميابي راشي. او ته به خلق او وينے چه دين کښے فوجونه فوجونه (او ډلے ډلے) داخليږي. نو دغه وخت د خپل رب صفت او پاکي بيانوه. او د هغهٔ نه د ګناهونو بخښنه غواړه. يقيناً هغه توبه قبلونکے دے.

❖ وَالْفَتْحُ: يعني فتحه د مکے مکرمے.

۱۱۵- عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ اِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ تَابَعَ الْوَحْيَ عَلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ وَفَاتِهِ حَتّٰى تُوُفِّيَ اَكْثَرَ مَا كَانَ الْوَحْيُ عَلَيْهِ، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ❖

۱۱۵- انس بن مالك رض نه روايت دے. فرمائي چه د رسول الله صلى الله عليه وسلم د وفات نه مخکښے د مخکښے په نسبت، الله تعالى په کثرت سره پے درپے په هغوئ وحي راوليږله، تردے پورے (دغه پے درپے وحي وه) چه رسول الله صلى الله عليه وسلم وفات شو. (بخاري ومسلم)

۱۱۶- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "يُبْعَثُ كُلُّ عَبْدٍ عَلٰى مَا مَاتَ عَلَيْهِ" [له] رَوَاهُ مُسْلِمٌ ❖

۱۱۶- جابر رض نه روايت دے. چه نبي کريم صلى الله عليه وسلم او فرمائيل چه د قيامت په ورځ به هر يو کس هغه حالت کښے پاسي کوم حالت کښے چه هغه مړ شوے وي. (مسلم)

باب ۱۳

ف:- دے باب کښے خلور[۲۵] آيتونه او پنځويشت حديثونه دي. مصنف[رح] فرمائي. چه دے باب کښے د حديثونو ذخيره بے شماره او بے حده ده. نو مونږ د اختصار په طور څهٔ حصه دے کتاب کښے شامله کړه. دے خبره کښے شک نشته چه د انسان د اخروي کاميابۍ دارومدار په دو خبرو باندے دے. ۱- صحيح عقيده ۲- عبادات او د عباداتو يوه حصه نيک عملونه دي. نو دويمه حصه ئے معاملات دي او په يو حيثيت سره عام معاملات د عباداتو نه هم اهم او ضروري دي. ځکه چه په عباداتو کښے کمے او نقصان راشي نو الله تعالى ئے د معاف کولو وعده کړے ده. ليکن معاملاتو کښے د خرابے معاملے معافي ئے د معاملے خاوند ته حواله کړے ده. مګر د افسوس او د خفګان خبره داده. چه مسلمان څومره زور عقيدے او عامو عباداتو او نيکو اعمالو ته ورکوي. هغومره د عبادت په يوه اهمه حصه معاملاتو کښے غفلت کوي. ډير مسلمانان خو دا هم نه پيژني هم نه. چه معاملات هم د دين يوه حصه، او آخرت کښے د خلاصي په عملونو کښے يو اهم او غټ عمل هم دے. دے باب کښے چه کوم حديثونه دي د هغے مطالعه به تاسو په غور سره او کړئ نو د هر يو خير کار او عمل په ترغيب کښے به معاملاتي اړخ هم واضحه او ښکاره به نظر راځي.

بَابُ فِيْ بَيَانِ كَثْرَةِ طُرُقِ الْخَيْرِ

د اعمال صالحه (نيکو عملونو) د ډيرو طريقو بيان ....

له في الحديث التحريض على حسن العمل وملازمة السنن المحمدى في جميع الاحوال، والاخلاص لله تعالى في الاقوال والاعمال ليموت على تلك الحال الحميدة فيبعث كذلك نسأل الله تعالى حسن الخاتمة ❖

(قرآني آيتونه)

۴۹- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی[1]: وَمَا تَفْعَلُوْا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ بِهٖ عَلِيْمٌ" ❖

۴۹- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے. دَ نيکۍ چه تاسو کوم يو کار کوئ. په هغې باندے الله تعالیٰ ښۀ خبر دے- (پ بقره)

۵۰- وَقَالَ تَعَالٰی[2]: وَمَا تَفْعَلُوْا مِنْ خَيْرٍ يَّعْلَمْهُ اللّٰهُ" ❖

۵۰- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے. تاسو چه کومه يوه نيکي کوئ. هغه الله ته ښه معلومه ده- (پ بقره)

۵۱- وَقَالَ تَعَالٰی[3]: فَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَّرَهٗ" ❖

۵۱- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے. څوک چه دَ ذرے هومره نيکي کوی هغه به دَ قيامت په ورځ اُووينی- (پ زلزال)

۵۲- وَقَالَ تَعَالٰی[4]: مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهٖ" وَالْاٰيَاتُ فِی الْبَابِ كَثِيْرَةٌ ❖ وَاَمَّا الْاَحَادِيْثُ فَكَثِيْرَةٌ جِدًّا وَهِیَ غَيْرُ مُنْحَصِرَةٍ فَنَذْكُرُ طَرَفًا مِنْهَا ❖

۵۲- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے. کوم کس چه نيک عمل کوی نو خپلے فائدے دپاره ئے کوی. (پ جاثية) دے باب کښے نورهم ډير آيتونه شته دے. او حديثونه پکښے دومره دی چه ټول ليکل او جمع کول مشکل دی. نو ځکه يو څو حديثونه موږ بيانوو.

(نبوی احاديث)

۱۱۷- عَنْ اَبِیْ ذَرٍّ جُنْدَبِ بْنِ جُنَادَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اَیُّ الْاَعْمَالِ اَفْضَلُ[5]؟ قَالَ: اَلْاِيْمَانُ بِاللّٰهِ وَالْجِهَادُ فِیْ سَبِيْلِهٖ قُلْتُ: اَیُّ الرِّقَابِ اَفْضَلُ؟ قَالَ: اَنْفَسُهَا عِنْدَ اَهْلِهَا وَاَكْثَرُهَا ثَمَنًا. قُلْتُ: فَاِنْ لَّمْ اَفْعَلْ؟ قَالَ: تُعِيْنُ صَانِعًا اَوْ تَصْنَعُ لِاَخْرَقَ. قُلْتُ: يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اَرَاَيْتَ اِنْ ضَعُفْتُ عَنْ بَعْضِ الْعَمَلِ؟ قَالَ: تَكُفُّ شَرَّكَ عَنِ النَّاسِ فَاِنَّهَا صَدَقَةٌ مِّنْكَ عَلٰی نَفْسِكَ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ❖

"اَلصَّانِعُ" بِالصَّادِ الْمُهْمَلَةِ هٰذَا هُوَ الْمَشْهُوْرُ وَرُوِیَ "ضَائِعًا" بِالْمُعْجَمَةِ اَیْ ذَا ضِيَاعٍ مِّنْ فَقْرٍ اَوْ عِيَالٍ وَنَحْوِ ذٰلِكَ" وَالْاَخْرَقُ" اَلَّذِیْ لَا يُتْقِنُ مَا يُحَاوِلُ فِعْلَهٗ ❖

۱۱۷- ابوذر جندب بن جناده رضی الله عنه وائی. چه ما دَ رسول الله صلی الله عليه وسلم نه تپوس اوکړو. چه کوم يو عمل ډير ښۀ دے. نو وے وئيل چه په الله باندے ايمان لرل او دَ الله په لار کښے جهاد کول. بيا ماعرض اوکړو چه کوم يو غلام آزادول ډير ښۀ دی. نو وے وئيل چه هغه غلام چه ګران قيمته او مالک ته ډير ګران او محبوب وی. ما عرض اوکړو. که زۀ دا سے نۀ شم کولے نو بيا؟ نو وے وئيل چه چا سره دَ هغۀ په کار کښے امداد اوکړه. که يو کس په کار نۀ پوهيږی نو هغه ورله جوړ کړه. ما اووئيل يا رسول الله! که زۀ دغه کار نۀ شم کولے؟ نو ستاسو څۀ خيال دے؟ نو وے وئيل چه دَ خپل شر نه خلق بچ اوساته. ځکه چه ستا دپاره داهم نيکي او صدقه ده- (بخاری ومسلم)

"اَلصَّانِعُ" کار کوونکے يا جوړونکے- يو روايت دے. ضَائِعًا، يعنی محتاج يا حاجتمند چه دَ هغې سبب غريبي وی- يا دَ

[1] سورة البقرة آية ۲۱۵ [2] سورة البقرة آية ۱۹۷ [3] سورة الزلزلة آية ۷

[4] سورة الجاثية آية ۱۵ [5] ای اكثر ثوابا عند الله تعالیٰ ❖

بال بچ ډېروالے وی یا بله څه وجه وی۔
:: آخرَق: چه خپل کار باندے ئے پوره یقین نۀ وی۔ یا پرے پوهیږی نۀ۔

۱۱۸۔ عَنْ اَبِیْ ذَرٍّ اَیْضًا رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: یُصْبِحُ عَلٰی کُلِّ سُلَامٰی مِنْ اَحَدِکُمْ صَدَقَةٌ فَکُلُّ تَسْبِیْحَةٍ صَدَقَةٌ وَکُلُّ تَحْمِیْدَةٍ صَدَقَةٌ وَکُلُّ تَهْلِیْلَةٍ صَدَقَةٌ وَکُلُّ تَکْبِیْرَةٍ صَدَقَةٌ، وَاَمْرٌ بِالْمَعْرُوْفِ صَدَقَةٌ وَنَهْیٌ عَنِ الْمُنْکَرِ صَدَقَةٌ وَمِنْ ذٰلِكَ رَکْعَتَانِ یَرْکَعُهُمَا مِنَ الضُّحٰی" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ::

"السُّلَامٰی" بِضَمِّ السِّیْنِ الْمُهْمَلَةِ وَتَخْفِیْفِ اللَّامِ وَفَتْحِ الْمِیْمِ: اَلْمِفْصَلُ ::

۱۱۸۔ دغسے روایت دے د ابوذر رضی الله عنه هم. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد اوفرمائیلو چه دے حال کښے به تاسو صبا کیږی چه د هر بوجوړ په بدله کښے به تاسو باندے صدقه لازمیږی۔ (چه د هغے په اداء کولو سره خپله ذمه اوزګاروَل پکار دی. واوری۔ هرځل " سبحان الله " وئیل صدقه ده. " لا اله الا الله وئیل صدقه ده۔ او " الله اکبر " وئیل صدقه ده۔ د خیر او د نیکئ خبره کول صدقه ده۔ د بدو خبرو نه ځان ساتل صدقه ده۔ او اشراق یعنی څاښتی وخت کښے دوه رکعته مونځ کول د دے ټولو جوړونو د پاره کافی صدقه ده۔ (مطلب دادے۔ چه د سحر پاڅید وسره د هر هر جوړ په بدله کښے چه کومه صدقه کول واجب وُو. نو که چا د څاښتی دوه رکعته نفل اوکړل نو هغه واجب شوے صدقه اداء کړے شوه۔ او یائے سحر نه پس " سبحان الله" الحمد لله، الله اکبر او لا اله الا الله وظیفه اوکړه. نو هم صدقه اداء شوه۔ (مسلم)
:: سُلَامٰی : د بدن جوړ ونه او بندونه۔

۱۱۹۔ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ: عُرِضَتْ عَلَیَّ اَعْمَالُ اُمَّتِیْ حَسَنُهَا وَسَیِّئُهَا فَوَجَدْتُ فِیْ مَحَاسِنِ اَعْمَالِهَا الْاَذٰی یُمَاطُ عَنِ الطَّرِیْقِ [ل] وَوَجَدْتُ فِیْ مَسَاوِیْ اَعْمَالِهَا النُّخَاعَةَ تَکُوْنُ فِی الْمَسْجِدِ لَا تُدْفَنُ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ::

۱۱۹۔ ابوذر رضی الله عنه وائی چه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم وئیلی دی چه ځما د اُمت د عملونو فهرست او شمار ځما په وړاندے پیش کړے شو (چه هغے کښے ښودلے شوی وُو. چه ځما اُمت به څۀ څۀ کارکوی۔ او ښۀ ښۀ کارونه ئے کوم کوم دی۔ او بد کارونه ئے کوم کوم دی) نو د ښو ښو کارونو په فهرست کښے د لارے نه تکلیف رسوُنکی څیزونه اوچتول هم وُو۔ او د بدو کارو په فهرست کښے لارے توکل په مسجد کښے او نۀ صفا کول هم شامل ؤو۔ (مسلم)

۱۲۰۔ عَنْهُ اَنَّ نَاسًا قَالُوْا یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ ذَهَبَ اَهْلُ الدُّثُوْرِ بِالْاُجُوْرِ یُصَلُّوْنَ کَمَا نُصَلِّیْ وَیَصُوْمُوْنَ کَمَا نَصُوْمُ وَیَتَصَدَّقُوْنَ بِفُضُوْلِ اَمْوَالِهِمْ [۲] قَالَ: اَوَلَیْسَ قَدْ جَعَلَ اللّٰهُ لَکُمْ مَا تَصَدَّقُوْنَ بِهٖ: اِنَّ بِکُلِّ تَسْبِیْحَةٍ

۱۲۰۔ ابوذر رضی الله عنه دا روایت هم کوی۔ چه بعضے صحابه کرامو عرض اوکړو۔ یا رسول الله! چه مالداره ډیر ثوابونه واخستل. مونږ هم مونځونه کوو. هغوی ئے هم کوی۔ ځمونږ پشان روژے هم نیسی۔ او د زیاتی مال نه صدقه هم کوی. (او مونږ سره مال نشته.

[ل] "یماط" بالبناء للمفعول ای ینحی عنه لئلا یؤذی المارة [۲] ای با موالهم الفاضلة عن کفایتهم.

صَدَقَةٌ، وَكُلِّ تَكْبِيْرَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلِّ تَحْمِيْدَةٍ صَدَقَةٌ وَ كُلِّ تَهْلِيْلَةٍ صَدَقَةٌ وَ اَمْرٌ بِالْمَعْرُوْفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيٌ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وَ فِيْ بُضْعِ اَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ [1]" قَالُوْا: يَارَسُوْلَ اللهِ! اَيَاْتِيْ اَحَدُنَا شَهْوَتَهٗ وَيَكُوْنُ لَهٗ فِيْهَا اَجْرٌ؟ قَالَ: "اَرَاَيْتُمْ لَوْ وَضَعَهَا فِيْ حَرَامٍ اَكَانَ عَلَيْهِ وِزْرٌ؟ فَكَذٰلِكَ اِذَا وَضَعَهَا فِي الْحَلَالِ كَانَ لَهٗ اَجْرٌ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

"الدُّثُوْرُ" بِالثَّاءِ الْمُثَلَّثَةِ: الْاَمْوَالُ وَاحِدُهَا دَثْرٌ.

نو مونږ صدقه نشو کولے، نو دَ مونږ څخه نو او روژو برابر سره صدقه کولو باندے هغوئ ثواب ډیر اوګټلو) نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل- ولے تاسو الله تعالیٰ دَ صدقے کولو دَ څیزونو نه محرومه کړي یئ؟ (بالکل نه. داوُرئ) "سبحان الله" وئیل صدقه ده- "الحمد لله" وئیل ځان له صدقه ده- "الله اکبر" وئیل جدا صدقه ده- "لا اله الا الله" وئیل بیله صدقه ده- هره یوه دَ نیکئ او دَ خیر خبره کول هم صدقه ده- او دَ بدو خبرو نه ځان ساتل هم صدقه ده- دَ بی بی سره کوروالے کول هم صدقه ده- صحابوؓ عرض اوکړو- دے سره خو مونږ خواهش پوره کوُو- دے کښے هم اجر وثواب شته؟ نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل: چه اوښایئ یو کس حرام طریقے سره خپل خواهش پوره کوی- نو دغه کس ګناهګار دے که نه؟ کله چه حرام طریقے سره خپلو خواهشاتو پوره کولو کښے ګناه ده نو حلال طریقے سره به پکښے ثواب ولے نه وی. (مسلم)

"الدُّثُوْرُ": یعنی ډیر مال او دولت

۱۲۱- عَنْهُ قَالَ قَالَ لِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوْفِ شَيْئًا وَلَوْ اَنْ تَلْقَى اَخَاكَ بِوَجْهٍ طَلِيْقٍ [2]" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۱۲۱- دا روایت هم دَ ابوذرؓ نه دے. چه ما ته رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل دَ خیر او دَ نیکئ معمولی نه معمولی خبره هم سپکه، وړه او کمه مه ګڼړئ- اګرچه دَ خپل ورور سره په رونړ او فراخه تندی سره مخامخ شے (نو دا هم کم مه ګڼړه) (مسلم)

۱۲۲- عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "كُلُّ سُلَامَى مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ كُلَّ يَوْمٍ تَطْلُعُ فِيْهِ الشَّمْسُ: تَعْدِلُ بَيْنَ الْاِثْنَيْنِ صَدَقَةٌ، وَتُعِيْنُ الرَّجُلَ فِيْ دَابَّتِهٖ فَتَحْمِلُهٗ عَلَيْهَا اَوْ تَرْفَعُ لَهٗ عَلَيْهَا مَتَاعَهٗ صَدَقَةٌ، وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ، وَبِكُلِّ خُطْوَةٍ تَمْشِيْهَا اِلَى الصَّلٰوةِ صَدَقَةٌ، وَتُمِيْطُ الْاَذٰى عَنِ الطَّرِيْقِ صَدَقَةٌ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

۱۲۲- دا ابوهریرهؓ نه روایت دے. چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی. هره ورځ چه نمر خیژی- په هر انسان دَ یو یو جوړ په بدل کښے صدقه کول واجبیږی- ددوو کسانو ترمینځه انصاف کول صدقه ده- چه څوک په خپله سورلئ سوریدلے نشی هغه سره سورلئ باندے خیژولو کښے امداد کول صدقه ده- چا سره سورلئ ته بوجه خیژول او اوچتول صدقه ده- ښه خبرے کول هم صدقه ده مانځه ته دتلو دپاره قدمونه اخیستل هم صدقه ده- او دلارے نه تکلیف ورکونکے څیز اوچتول

[1] البضع "بضم الموحدة وسكون الضاد المعجمة" آخره عين مهملة: الجماع. [2] "بوجه طليق" اى بوجه ضاحك مستبشر وذلك لما فيه من ايناس الاخ ودفع الايحاش عنه وجبر خاطره وبذلك يحصل التالف المطلوب بين المؤمنين.

وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ اَيْضًا مِنْ رِوَايَةِ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اِنَّهُ خُلِقَ كُلُّ اِنْسَانٍ مِنْ بَنِيْ اٰدَمَ عَلٰى سِتِّيْنَ وَثَلَاثِمِائَةِ مِفْصَلٍ، فَمَنْ كَبَّرَ اللّٰهَ وَحَمِدَ اللّٰهَ وَهَلَّلَ اللّٰهَ وَسَبَّحَ اللّٰهَ وَاسْتَغْفَرَ اللّٰهَ وَعَزَلَ حَجَرًا عَنْ طَرِيْقِ النَّاسِ اَوْ شَوْكَةً اَوْ عَظْمًا عَنْ طَرِيْقِ النَّاسِ اَوْ اَمَرَ بِمَعْرُوْفٍ اَوْ نَهٰى عَنْ مُنْكَرٍ عَدَدَ السِّتِّيْنَ وَالثَّلَاثِمِائَةِ فَاِنَّهُ يَمْشِيْ يَوْمَئِذٍ وَقَدْ زَحْزَحَ نَفْسَهُ عَنِ النَّارِ ؛

هم صدقه ده (بخاری ومسلم)۔ اوداحدیث امام مسلم د حضرت عائشے رضی نه روایت کړے دے۔ چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ چه بنی ادم دَ درے سوه شپیته" جوړونه جوړ شوے دے۔ نو کوم کس چه" الله اکبر، الحمدلله لا اله الا الله، سبحان الله او استغفرالله وائی۔ یا د خلقو دَ لارے نه کانړے، ازغے، هډوکے وغیره لرے کړی۔ یا خلقو ته د خیر او دَ نیکئ خبره اوښائی۔ او دَ بدو نه ئے منع کوی۔ او دَ دے ټولو کلماتو تعداد درے سوه او شپیته پوره شی۔ نو دغه ورځ ده دپاره داسے شی چه بس دَ ځان نه ئے اور لرے کړو۔ او دَ خپلو ټولو جوړونو صدقه ئے اداء کړه۔ (مسلم)

۱۲۳۔ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ غَدَا اِلَى الْمَسْجِدِ اَوْ رَاحَ اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُ فِي الْجَنَّةِ نُزُلًا كُلَّمَا غَدَا اَوْ رَاحَ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

"النُّزُلُ" الْقُوْتُ وَالرِّزْقُ وَمَا يُهَيَّأُ لِلضَّيْفِ ؛

۱۲۳۔ دا روایت هُم دَ ابو هریره رضی دے چه نبی صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه څوک صبا او ماښام مانځه دپاره جُمات ته ځی۔ نو الله تعالیٰ هغه دَ پاره جنت کښے دَ میلمستیا تیارے کوی هر سحر او ماښام۔ (بخاری ومسلم)

نُزُلًا: روزی، رزق او اسباب دَ میلمستیا۔

۱۲۴۔ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "يَا نِسَاءَ الْمُسْلِمَاتِ لَا تَحْقِرَنَّ جَارَةٌ لِجَارَتِهَا وَلَوْ فِرْسِنَ[1] شَاةٍ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۱۲۴۔ دا روایت هم دَ ابو هریره رضی دے چه رسول الله صلی الله علیه وسلم ښځو ته او فرمائیل۔ چه اے مسلمانو بیبیانو! کومه گاونډی چه گاونډی ی له څه تحفه او صدقه ورکوی یائے لیږی نو هغه خیز د سپک نهٔ گنړی۔ اگر که دَ اوښ یا دَ گډے بیزے خپرے یا خپے ولے نهٔ وی۔ (بخاری ومسلم)

قَالَ الْجَوْهَرِيُّ: اَلْفِرْسِنُ مِنَ الْبَعِيْرِ كَالْحَافِرِ مِنَ الدَّابَّةِ قَالَ وَرُبَّمَا اسْتُعِيْرَ فِي الشَّاةِ ؛

فِرْسِنٌ: جوهری وائی چه فرسن دَ اوښ دَ خپے خپرے ته وائی۔ چه دَ تللو په وخت په مکه لگی۔ مگر کډے بیزے له هم استعمالولے شی۔

۱۲۵۔ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اَلْاِيْمَانُ بِضْعٌ وَ

۱۲۵۔ دغسے دَ ابو هریره رضی نه روایت دے۔ چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل

[1] ای لا تمنع جارة من الصدقة والهدية لجارتها لاستقلالها واحتقارها الموجود عندها بل تجود بما تیسر وان کان قلیلا کفرسن الشاة فهو خیر من العدم قال تعالیٰ "فمن یعمل مثقال ذرة خیرا یره" ؛

سَبْعُوْنَ اَوْ بِضْعٌ وَسِتُّوْنَ، شُعْبَةً: فَاَفْضَلُهَا قَوْلُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَ اَدْنَاهَا اِمَاطَةُ الْاَذٰى عَنِ الطَّرِيْقِ وَالْحَيَآءُ شُعْبَةٌ مِّنَ الْاِيْمَانِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ:

"الْبِضْعُ" مِنْ ثَلَاثَةٍ اِلٰى تِسْعَةٍ بِكَسْرِ الْبَاءِ وَقَدْ تُفْتَحُ - "وَالشُّعْبَةُ": الْقِطْعَةُ:

چه دَ ایمان څهٔ د پاسه اویا یا څهٔ د پاسه شپیتهٔ بناخونه دی. بس د یکښې دَ ټولو نه بهتر او افضل کلمه طیبه یعنی لا اله الا الله وئیل دی. او دَ ټولونه دَ کمے درجے ثواب والا څیز دَ لارے نه تکلیف رسونکے څیز لرے کول دی. او حیا هم دَ ایمان یوه حصه ده۔ (بخاری ومسلم)

بضعٌ: دَ درے نه تر نهو پورے شمار ته وئیلے شی۔ "شعبةٌ": ټکړه۔ حصه۔ جزء۔ او "بِضْعَ" لفظ دَ قرآن مجید کښے دَ حضرت یوسف علیه السلام په قصه کښے هم راغلے دے۔ هلته دَ مفسرینو په اتفاق سره "بِضْعَ" اووه عدد متعین کړے دے۔ او بل ځائے سورة "روم" کښے دا لفظ راغلے دے۔ هلته هم دَ اووه عدد متعین شوے دے۔ ځکه چه رومیانو به اووم کال دَ شکست نه پس په فارس والاؤ باندے غلبه بیاموندلے وه۔

۱۲۶- عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِيْ بِطَرِيْقٍ اشْتَدَّ عَلَيْهِ الْعَطَشُ فَوَجَدَ بِئْرًا فَنَزَلَ فِيْهَا فَشَرِبَ ثُمَّ خَرَجَ فَاِذَا كَلْبٌ يَلْهَثُ[له] يَاْكُلُ الثَّرٰى مِنَ الْعَطَشِ فَقَالَ الرَّجُلُ: لَقَدْ بَلَغَ هٰذَا الْكَلْبَ مِنَ الْعَطَشِ مِثْلُ الَّذِيْ كَانَ قَدْ بَلَغَ مِنِّيْ فَنَزَلَ الْبِئْرَ فَمَلَاَ خُفَّهٗ مَآءً ثُمَّ اَمْسَكَهٗ بِفِيْهِ حَتّٰى رَقِيَ فَسَقَى الْكَلْبَ فَشَكَرَ اللّٰهُ لَهٗ فَغَفَرَ لَهٗ قَالُوْا: يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّ لَنَا فِي الْبَهَائِمِ اَجْرًا؟ فَقَالَ: فِيْ كُلِّ كَبِدٍ رَطْبَةٍ اَجْرٌ[له٢] مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. دَ فِيْ رِوَايَةٍ لِلْبُخَارِيِّ: فَشَكَرَ اللّٰهُ لَهٗ فَغَفَرَ لَهٗ فَاَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ" وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهُمَا: بَيْنَمَا كَلْبٌ يُطِيْفُ بِرَكِيَّةٍ قَدْ كَادَ يَقْتُلُهُ الْعَطَشُ اِذْ رَاَتْهُ بَغِيٌّ مِّنْ بَغَايَا بَنِيْ اِسْرَائِيْلَ فَنَزَعَتْ مُوْقَهَا

۱۲۶- دا روایت هم دَ ابو هریرة رض دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه یو سړے چرته روان وُو۔ لارے کښے تږے شو۔ نو یو کوهی له راغے۔ ورکوز شو او اوبهٔ ئے اوسکلے۔ چه بیا راوختلو نو یو سپے ئے اولید وچه دَ تندے نه ئے ژبه راویستے وه۔ او دَ تندے نه ئے دَ کوهی په خوا کښے هغه ختهٔ خټله۔ دے سړی چه اولیدل نو سوچ ئے اوکړو۔ چه څنګه زهٔ تږے وم دغسے دا سپے هم تږے دے۔ نو کوهی ته کوز شو۔ خپله دَ څرمنے موزه ئے دَ اوبو نه ډکه کړه۔ او موزه ئے خپله خوله کښے اونیوله چه اوبه ترے تو ئے نشی او دَ کوهی نه راوختلو۔ او اوبه ئے په سپی باندے اوڅکلے۔ الله تعالیٰ دَ دے عمل په وجه په هغهٔ مهربانی اوکړه۔ او هغه ئے اوبخښلو۔ صحابه وُ رض عرض اوکړو۔ آیا مونږ ته به دَ ځنا ورو سره په ښهٔ سلوک کولو باندے اجر و ثواب ملاویږی؟ نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل: چه هر ژوندی څیز سره ښهٔ سلوک کولو باندِ ثواب ملاویږی۔ (بخاری ومسلم)

له "یلهث" ای یخرج لسانه من شدة العطش والثری: التراب الندی۔
له٢ ای فی ارواء کل حی ثواب۔ وفی الحدیث الاحسان الی الحیوان المحترم وهو ما لا یامر بقتله:

فَاسْتَقَتْ لَهُ بِهِ فَسَقَتْهُ فَغُفِرَ لَهَا بِهِ ۔ "الْمُوقُ": الْخُفُّ. "وَيُطِيفُ" يَدُورُ حَوْلَ "رَكِيَّةٍ" وَهِيَ الْبِئْرُ ۔

د بخاري په روايت کښې دي - چه الله تعالىٰ په هغه رحمت اوکړو - هغه ته ئې بخښنه اوکړه او هغه ئې جنت ته داخل کړو لو بخاري اومسلم دواړو کښې د اسې هم روايت دي -

چه د غه دوران او موقعه کښې يو سپے د کوهي نه ګيرچاپيره ګرزيدو - او د زياتے تندے نه مرګ ته نزدے وو - د بني اسرائيلو يوے سرکشے زناکارې ښځے هغه سپے اوليد لو خپله موزه ئې اوويستله او د کوهي نه ئې اوبۀ را اُويستلے او سپي له ئې ورکړے - پس دے عمل سره هغه الله تعالىٰ او بخښله (بخاري ومسلم)

اَلْمُوقُ = موزه - رَكِيَّةٌ = کوهي - يُطِيفُ = ګيرچاپيره ګرزيدل -

۱۲۷- عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُ رَجُلاً يَتَقَلَّبُ فِي الْجَنَّةِ فِي شَجَرَةٍ قَطَعَهَا مِنْ ظَهْرِ الطَّرِيقِ كَانَتْ تُؤْذِي الْمُسْلِمِينَ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ، وَفِي رِوَايَةٍ - مَرَّ رَجُلٌ بِغُصْنِ شَجَرَةٍ عَلَى ظَهْرِ طَرِيقٍ فَقَالَ: وَاللهِ لَأُنَحِّيَنَّ هٰذَا عَنِ الْمُسْلِمِينَ لَا يُؤْذِيهِمْ فَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ. وَفِي رِوَايَةٍ لَهُمَا: بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ وَجَدَ غُصْنَ شَوْكٍ عَلَى الطَّرِيقِ فَأَخَّرَهُ فَشَكَرَ اللهُ لَهُ فَغَفَرَ لَهُ ،، ۔

۱۲۷- ابو هريرهؓ نه روايت دے چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل - چه ما يو سړے د خپل يو عمل په وجه جنت کښې په ګرځيدلو اوليدو. چه هغۀ د لارے نه يو داسے اونه پريکړے وه - چه مسلمانانو ته په تيريدو کښې د تکليف باعث شوے وه - (مسلم) او يو روايت کښے داسے هم راغلي دي - چه يو سړے لاره باندې تيريدلو - هلته ئې د ونے يو ښاخ اوليد لو چه د لارے مينځ ته راغلے وو - هغۀ اووئيل چه والله د اښاخ به د مسلمانانو د لارے نه لرے کوم چه خلقو ته تکليف نۀ وي - نو دے عمل سره هغه جنت کښې داخل کړے شو.

او د بخاري او د مسلم په روايت کښ راځي - چه يو سړے په لاره تيريدو هلته لاره کښې ئې يو ازغن ښاخ پروت اوليد و چه هغه ئې د لارے نه اوچت کړو - نو الله تعالىٰ ته د اعمل خوښ شو او قبول ئې اوفرمائيلو او هغۀ ته ئې بخښنه اوکړه -

۱۲۸- عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَاسْتَمَعَ وَأَنْصَتَ غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ الْجُمُعَةِ وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ وَمَنْ مَسَّ الْحَصَا فَقَدْ لَغَا " رَوَاهُ مُسْلِمٌ ۔

۱۲۸- بل روايت دے د ابو هريرهؓ نه - چه نبي کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل چه .... کوم کس په ښۀ طريقے سره اودس اوکړو - بيا د جمعے مانځه له لاړو - او هلته چپ پاتے شو او خطبه ئے واؤريده - نو د يوے جمعے نه د بلے جمعے پورے ئے ګناهونه معاف شول - بلکه د درے ورځے نورے هم معاف کولے شي - او چا چه خطبه کښے د وړو ګيټو سره لوبے کولے - نو هغۀ بے هوده حرکت اوکړو. (مسلم)

۱۲۹- عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ "إِذَا تَوَضَّأَ الْعَبْدُ الْمُسْلِمُ، أَوِ الْمُؤْمِنُ فَغَسَلَ وَجْهَهُ خَرَجَ مِنْ وَجْهِهِ كُلُّ خَطِيئَةٍ

۱۲۹- دا روايت هم د ابو هريرهؓ نه دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم ارشاد او فرمائيلو - چه کله مسلمان يا مؤمن بنده ودس کوي - او مخ اووينځي - نو د او يو سره

نَظَرَ اِلَيْهَا بِعَيْنَيْهِ مَعَ الْمَآءِ، اَوْمَعَ اٰخِرِ قَطْرِ الْمَآءِ، فَاِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ خَرَجَ مِنْ يَدَيْهِ كُلُّ خَطِيْئَةٍ كَانَ بَطَشَتْهَا يَدَاهُ مَعَ الْمَآءِ، اَوْمَعَ اٰخِرِ قَطْرِ الْمَآءِ حَتّٰى يَخْرُجَ نَقِيًّا مِنَ الذُّنُوْبِ فَاِذَا غَسَلَ رِجْلَيْهِ خَرَجَتْ كُلُّ خَطِيْئَةٍ مَشَتْهَا رِجْلَاهُ مَعَ الْمَآءِ اَوْمَعَ اٰخِرِ قَطْرِ الْمَآءِ حَتّٰى يَخْرُجَ نَقِيًّا مِنَ الذُّنُوْبِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

د هغهٔ د سترګو نه شوی ګناهونه اووینځلے شی. یائے اووئیل چه د اوبو آخری څاڅکی سره اُوځی. اوکله چه لاس وینځی نو د لاس نه شوی ګناهونه وینځلے شی. د اوبو سره یا د اوبو آخری څاڅکی سره اُوځی. تردے چه د وړو ګناهونو نه بالکل پاک شی. اوکله چه خپے وینځی نو د خپو په ذریعه ئے چه کومه ګناه کړے وی د اوبو سره یا د اوبو آخری څاڅکی سره اوځی. تردے چه د ګناهونو نه پاک شی.
(مسلم)

۱۳۰- عَنْهُ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اَلصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ وَالْجُمُعَةُ اِلَى الْجُمُعَةِ، وَرَمَضَانُ اِلٰى رَمَضَانَ مُكَفِّرَاتٌ لِّمَا بَيْنَهُنَّ اِذَا اجْتُنِبَتِ الْكَبَآئِرُ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۱۳۰- دا روایت هم د ابوهریرهؓ نه شوے دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی. کهٔ یوسړے د غټو ګناهونو نه ځان اوساتی. نو پنځه وخته مونځونو ترمینځه او یوے جُمعے نه تر بلے جُمعے پورے او یوے روژے نه بلے روژے پورے څومره زمانه چه ګناهونه شوی وی. نو دا د معافی کیدو ذریعه اوسبب جوړ شی. (مسلم)

۱۳۱- عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اَلَا اَدُلُّكُمْ عَلٰى مَا يَمْحُوا اللّٰهُ بِهِ الْخَطَايَا وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ؟ قَالُوْا: بَلٰى يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ: اِسْبَاغُ الْوُضُوْءِ عَلَى الْمَكَارِهِ [1] وَكَثْرَةُ الْخُطَا اِلَى الْمَسَاجِدِ، وَانْتِظَارُ الصَّلٰوةِ بَعْدَ الصَّلٰوةِ فَذٰلِكُمُ الرِّبَاطُ [2]

(رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۱۳۱- دا روایت هم د ابوهریرهؓ نه شوے دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. آیا زهٔ تاسو ته داسے یو څیز اونهٔ بنایم. چه ستاسو ګناه معاف کړی. او ستاسو مرتبے اوچتے کړی. صحابه کرامو عرض اوکړو. یا رسول الله! ضرور اوبنایئ. نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه پوره طریقے سره اودس کول د ناخوښه او تکلیف ورکونکو خبرو باوجود مثلاً د سختے یخنئ په وخت، چه په دے وخت په بدن اوبهٔ لګیدل تکلیف ورکوی. او ډیر ډیر قدمونه اخستل، جوماعتونو ته تلل. او د یو مانځه نه پس د بل مانځه انتظار کول. دا ستاسو د پاره داسے دی لکه جهاد کول. (مسلم) د نبی کریم صلی الله علیه وسلم خصوصی توجه ورکولو سره ارشاد

[1] ای اتمام الوضوء فی نحو برد شدید [2] ای ان المواظبة علی الطهارة والصلوٰة والعبادة کالجهاد فی سبیل الله ؛

فرمائيل دے طرفته اشاره ده چه د موسم يخنئ او ګرمي برداشت کولو سره اودس کول. جو ما ت ته ډير ډير تلل او د يو عبادت نه پس دويم عبادت وخته پورے انتظار کښے او سيدل څه معمولي خبره نه ده - او بيا دے ته جهاد ويئل نو را اهميت هم ښودل دی. او " فذلکم الرباط " الفاظ نورو حديثونو کښے دوه ځل راغلی دی.

او ترمذی کښے يو روايت داسے هم راغلے دے. چه هغے کښے دا الفاظ درے ځل ارشاد فرمائيل شو يدی. چه د دے عملونو د عظمت او لوئی والی طرفته واضحه اشاره ده.

۱۳۲- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ صَلَّى الْبَرْدَيْنِ دَخَلَ الْجَنَّةَ " مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

" اَلْبَرْدَانِ ": الصُّبْحُ وَالْعَصْرُ.

۱۳۲- د ابوموسیٰ اشعری رض نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائيلي دی - کوم کس چه د سحر او ماز يګر مونځ (پابندی سره) کوی - هغه دا حق لری چه جنت ته داخل شی - (بخاری ومسلم) بَرْدَانِ : دوه يخ وختونه. يعنی سحر او مازيګر - (دا دواړه وختونه د انسان د طبيعت موافق د هغهٔ دپاره د آرام او د مشغولتيا او د غفلت دی داسے د آرام او د غفلت په وخت کښے کوم کس چه هم د الله پاک د حکمونو پابند اوسی - هغه يقيني د لوئے اجر او ثواب حق دار دے - په دے وجه سره هغهٔ ته د جنت خوشخبری ورکړے شوے ده - ن)

۱۳۳- عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا مَرِضَ الْعَبْدُ أَوْسَافَرَ كُتِبَ لَهُ مِثْلُ مَا كَانَ يَعْمَلُ مُقِيمًا صَحِيحًا " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

۱۳۳- دا روايت هم د ابوموسیٰ اشعری رض دے چه نبی کريم صلی الله عليه وسلم ارشاد اوفرمائيلو - چه کله يو سړے بيمار شی يا په سفر کښے وی. نو (چونکه د ده عبادتونه د قصد او مرض په وجه په ظاهره د صحيح او مقيم د عبادتونو نه کم وی خو) ده ته اجر او ثواب د تندرست او مقيم کيدو په حالت کښے د کړو عملونو هومره ملاويږی) - (بخاری)

۱۳۴- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ مِنْ رِوَايَةِ حُذَيْفَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ.

۱۳۴- حضرت جابر رض نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم ارشاد فرمائی - هر نيک کار صدقه (لائق د اجر او ثواب) ده - (بخاری) او مسلم دا روايت د حضرت حذيفه رض نه نه نقل کړے دے.

۱۳۵- عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَغْرِسُ غَرْسًا إِلَّا كَانَ مَا أُكِلَ مِنْهُ

۱۳۵- دا بل روايت هم د حضرت جابر رض نه دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل - چه مسلمان يو بوټے کرلے وی. د څوک ترے خوراک اوکړی - (يا ترے

لَهٗ صَدَقَةٌ ، وَمَا سُرِقَ مِنْهُ لَهٗ صَدَقَةٌ ، وَلَا يَرْزَؤُهٗ اَحَدٌ اِلَّا كَانَ لَهٗ صَدَقَةٌ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ - وَفِيْ رِوَايَةٍ لَّهٗ : فَلَا يَغْرِسُ الْمُسْلِمُ غَرْسًا فَيَأْكُلَ مِنْهُ اِنْسَانٌ وَلَا دَآبَّةٌ وَلَا طَيْرٌ اِلَّا كَانَ لَهٗ صَدَقَةً اِلٰى يَوْمِ الْقِيَامَةِ " وَفِيْ رِوَايَةٍ لَّهٗ : لَا يَغْرِسُ الْمُسْلِمُ غَرْسًا وَلَا يَزْرَعُ زَرْعًا فَيَأْكُلَ مِنْهُ اِنْسَانٌ وَلَا دَآبَّةٌ وَّ لَا شَيْءٌ اِلَّا كَانَتْ لَهٗ صَدَقَةٌ " وَرَوَيَاهُ جَمِيْعًا مِنْ رِوَايَةِ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ::
قَوْلُهٗ " يَرْزَؤُهٗ " اَيْ يَنْقُصُهٗ ::

فائده واخستل شی) نو دَ بوټی لګونکی دخوانه دغه دَ خیرکار او صدقه ده - او که څه ترے پټ کړے شی ، هغه هم صدقه ده - او که څوک پکښے کمے کولو سره (هغې ته نقصان او رسوی) نو دا هم دَ هغه دَ پاره صدقه ده - (مسلم)
او د مسلم په بل روایت کښے راغلی دی چه یو مسلمان یو ونه نه لګوی - پس چه انسان یا څناور یا ښکاروی یا مارغان وغیره د دے نه خوراک اوکړی (یا ترے فائده پورته کړی) مګر د دغه سړی دپاره هغه بوټے قیامته پورے صدقه جاریه باعث داجر او ثواب) جوړیږی -

او دَ مسلم په روایت کښے دا ہم راغلی دی - چه مسلمان یو باغ او لګوی یا پټے اوکړی - او دَ دے نه څوک بنیادم څناور یا هر کرځیدونکے څیز ، یا مارغان وغیره خوراک اوکړی - نو دا هم دغه کس دَ پاره دَ صدقے (دَ ثواب او دَ اجر) کار دے او امام بخاری او مسلم دواړو دا حدیث دَ حضرت انس رضؓ نه روایت کړیدے
یَرْزَؤُهٗ : کمے کول ، نقصان رسول -

۱۳۶ - عَنْهُ قَالَ : اَرَادَ بَنُوْسَلِمَةَ اَنْ يَّنْتَقِلُوْا قُرْبَ الْمَسْجِدِ فَبَلَغَ ذٰلِكَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهُمْ : اِنَّهٗ قَدْ بَلَغَنِيْ اَنَّكُمْ تُرِيْدُوْنَ اَنْ تَنْتَقِلُوْا قُرْبَ الْمَسْجِدِ؟ فَقَالُوْا : نَعَمْ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَدْ اَرَدْنَا ذٰلِكَ فَقَالَ : " بَنِيْ سَلِمَةَ دِيَارَكُمْ تُكْتَبْ اٰثَارُكُمْ
رَوَاهُ مُسْلِمٌ
وَفِيْ رِوَايَةٍ : " اِنَّ بِكُلِّ خُطْوَةٍ دَرَجَةً رَوَاهُ مُسْلِمٌ - وَفِيْ رِوَايَةٍ : اِنَّ بِكُلِّ خُطْوَةٍ دَرَجَةً " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ اَيْضًا بِمَعْنَاهُ مِنْ رِوَايَةِ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ وَ " بَنُوْ سَلِمَةَ " بِكَسْرِ اللَّامِ قَبِيْلَةٌ مَعْرُوْفَةٌ مِنَ الْاَنْصَارِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَاٰثَارُهُمْ خُطَاهُمْ ::

۱۳۶ - حضرت جابر رضؓ نه روایت دے - چه بنوسلمه قبیلے جوماتسره دَ نزدے اوسیدلو اراده اوکړه - نو رسول الله صلی الله علیه وسلم دَ دے نه خبر کړے شو - نو هغوئ ته ئے اوفرمائیل چه ما ته خبر را رسیدلے دے ، چه تاسو جومات ته دَ را نزدے کیدو اراده کړے ده ؟ هغوئ اووئیل چه یا رسول الله ! خو بنز هم دغه اراده ده - نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته اوفرمائیل ، اے بنوسلمه ! په خپلو خپلو ځایونو کښے اوسیږئ ستاسو دَ قدمونو شمار لیکلے شی - (مسلم)
په یو روایت کښے دَ مسلم نه هم دا سے راغلی دی - چه دَ هر هر قدم په بدله کښے درجه ورکولے شی - امام بخاری هم دغسے روایت دَ حضرت انس رضؓ نه نقل کړے دے -
بَنُوْسَلِمَةَ : مشهوره قبیله ده دَ انصارو -
آثار : قدمونه -

۱۳۷- عَنْ اَبِی الْمُنْذِرِ اُبَیِّ بْنِ کَعْبٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: کَانَ رَجُلٌ لَا اَعْلَمُ رَجُلًا اَبْعَدَ مِنَ الْمَسْجِدِ مِنْهُ وَکَانَ لَا تُخْطِئُهُ صَلٰوۃٌ [1] فَقِیْلَ لَهُ اَوْ فَقُلْتُ لَهُ: لَوِاشْتَرَیْتَ حِمَارًا تَرْکَبُهُ فِی الظَّلْمَاءِ وَفِی الرَّمْضَاءِ؟ فَقَالَ مَا یَسُرُّنِیْ اَنَّ مَنْزِلِیْ اِلٰی جَنْبِ الْمَسْجِدِ اِنِّیْ اُرِیْدُ اَنْ یُکْتَبَ لِیْ مَمْشَایَ اِلَی الْمَسْجِدِ وَرُجُوْعِیْ اِذَا رَجَعْتُ اِلٰی اَهْلِیْ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ: قَدْ جَمَعَ اللّٰهُ لَکَ ذٰلِکَ کُلَّهُ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ. وَفِیْ رِوَایَةٍ: اِنَّ لَکَ مَا احْتَسَبْتَ [1]".

"الرَّمْضَاءُ": اَلْاَرْضُ الَّتِیْ اَصَابَهَا الْحَرُّ الشَّدِیْدُ.

۱۳۷- ابو منذر ابی بن کعب رضی الله عنه نه روایت دے. چه یو سړے د جوماتِ نه ډیر لرے وُو - او دومره لرے وُو چه څما علم کښے د ده نه بل څوک زیات لرے نهٔ وُو - او د دے لرے والی د وجے نه هم د ده نه یو د جمع مونځ نهٔ وُو قضا شوے. نو هغهٔ ته اووئیل شول یا ما ورته اووئیل. چه د سورلئ دپاره یو خر واخله. چه د شپے تیارهٔ کښے یا د ګرمئ په ورځو کښے پرے سور جومات ته مانځهٔ له راځے - نو هغهٔ اووئیل چه دا مے خوښه نهٔ ده. چه د جومات په خوا کښے د څما کور وی. بلکه څما خواهش دا دے. چه جومات ته راتلل او واپس خپل کور ته تلل ټول څما په عملنامه کښے اولیکلے شی. نو رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل دا ټول الله تعالیٰ ستا دپاره جمع کړل. یعنی اولیکلے شو. (مسلم) او په یو روایت کښے دی. چه ستا دپاره هر هغه څهٔ دی د کومے چه تانیث کړے دے. "رَمْضَآءُ": سخته ګرمه زمکه.

۱۳۸- عَنْ اَبِیْ مُحَمَّدٍ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ "اَرْبَعُوْنَ خَصْلَةً [2] اَعْلَاهَا مَنِیْحَةُ الْعَنْزِ مَا مِنْ عَامِلٍ یَعْمَلُ بِخَصْلَةٍ مِنْهَا رَجَاءَ ثَوَابِهَا وَتَصْدِیْقَ مَوْعُوْدِهَا اِلَّا اَدْخَلَهُ اللّٰهُ بِهَا الْجَنَّةَ" رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ.

"الْمَنِیْحَةُ": اَنْ یُعْطِیَهُ اِیَّاهَا لِیَاْکُلَ لَبَنَهَا ثُمَّ یَرُدَّهَا اِلَیْهِ.

۱۳۸- ابو محمد عبد الله بن عمرو بن العاص رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. چه محبوب خویونه څلویښت دی. د ټولو نه اوچت بنهٔ خوئے دا دے. چه چاله پیئو دپاره اوښه یا بل څاروے ورکړے. یو سړے هم دا سے نشته چه دے خصلتونو او خویونو کښے یو هم د ثواب په نیت اوکړی. او په دے کښے چه د کومو خیزونو وعده شوے ده. د هغے تصدیق اوکړی. مګر دا چه الله تعالیٰ به هغه جنت ته داخل کړی. (بخاری)

مَنِیْحَةٌ: د پیئو والا څاروے. چه چا ته ئے د پیئو دپاره ورکړی چه د هغے پئ او څکی، او د ضرورت پوره کولو نه پس ئے مالک ته واپس کړی.

۱۳۹- عَنْ عَدِیِّ بْنِ حَاتِمٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ: "اِتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ

۱۳۹- عدی بن حاتم رضی الله عنه نه روایت دے. چه ما د نبی کریم صلی الله علیه وسلم نه دا سے فرمائیلی اوریدلی دی چه د دوزخ د اور نه ځان بچ کړئ. اګرچه د بچ کولو

[1] لا تخطئه بضم الفوقیة ای تفوته [1] "ما احتسبت" ای عملته من تکثیر الخطا فی الذهاب الی المسجد احتسابا.
[2] خصلة بفتح خاء المعجمة وسکون الصاد: ای نوع من البر وقوله صلی الله علیه وسلم وتصدیق موعودها، ای ما وعد به فیها

بِشِقِّ تَمْرَةٍ [1] مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ - وَفِي رِوَايَةٍ لَهُمَا عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا سَيُكَلِّمُهُ رَبُّهُ لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تَرْجُمَانٌ فَيَنْظُرُ أَيْمَنَ مِنْهُ [2] فَلَا يَرٰى إِلَّا مَا قَدَّمَ وَيَنْظُرُ أَشْأَمَ مِنْهُ فَلَا يَرٰى إِلَّا مَا قَدَّمَ وَيَنْظُرُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلَا يَرٰى إِلَّا النَّارَ تِلْقَاءَ وَجْهِهِ [3] فَاتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ -

ذریعه) د کجورے یوه ټکړه وی (چه د ثواب په نیت ئے د الله دپاره صدقه کړے). (بخاری ومسلم) اود دواړو نه یو بل روایت هم نقل شوے دے. او دا روایت هم د عدی بن حاتم رض دے. چه په تاسو کښے هیڅ داسے کس نشته. مګر قریبه ده چه الله به بغیر د ترجمانی کونکی نه هغه سره خبرے اوکړی. هلته به انسان ښی طرف ته اوګوری نو هغه عملونه به اووینی چه کوم ئے مخکښے د ځان نه لیږلی دی. دغسے بر عکس طرف ته هم خپل هغه عملونه اووینی کوم ئے چه مخکښے لیږلی دی او دسترګو مخامخ به بغیر د اور نه هیڅ اونه وینی. د اور نه ځان بچ کړئ. اګرچه د کجورے په یوه ټکړے سره وی. او که چا سره دا هم نه وی نو یوه خوږه خبره سره د ځان بچ کړی. (بخاری و مسلم)

۱۴۰- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰهَ لَيَرْضٰى عَنِ الْعَبْدِ أَنْ يَأْكُلَ الْأَكْلَةَ فَيَحْمَدُهُ عَلَيْهَا أَوْ يَشْرَبَ الشَّرْبَةَ فَيَحْمَدُهُ عَلَيْهَا " رَوَاهُ مُسْلِمٌ : وَ "الْأَكْلَةُ" بِفَتْحِ الْهَمْزَةِ : وَهِيَ الْغَدْوَةُ أَوِ الْعَشْوَةُ :

۱۴۰- انس بن مالک رض نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم وئیلی دی. چه الله تعالیٰ د هغه بنده نه خوشحالیږی. چه سحر او ماښام خوراک اوخوری او د الله تعالیٰ ثنا و صفت بیان کړی. (یعنی "الحمد لله" اووائی) یا اوبه څکی. او دغه وخت "الحمد لله" اووائی. (مسلم)
"أَكْلَةٌ": د غرمے یا د ماښام خوراکه -

۱۴۱- عَنْ أَبِيْ مُوْسٰى رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: عَلٰى كُلِّ مُسْلِمٍ صَدَقَةٌ " قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يَجِدْ؟ قَالَ: يَعْمَلُ بِيَدَيْهِ فَيَنْفَعُ نَفْسَهُ وَيَتَصَدَّقُ " قَالَ أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ؟ قَالَ: يُعِيْنُ ذَا الْحَاجَةِ الْمَلْهُوْفَ قَالَ أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ؟ قَالَ "يَأْمُرُ بِالْمَعْرُوْفِ أَوِ الْخَيْرِ" قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يَفْعَلْ؟ قَالَ يُمْسِكُ عَنِ الشَّرِّ فَإِنَّهَا صَدَقَةٌ " مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ :

۱۴۱- ابو موسیٰ اشعری رض نه روایت دے. چه د نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ارشاد دے. چه هر مسلمان باندے صدقه واجب ده. صحابه کرامو رض عرض اوکړو. چه چا سره د خرچ کولو دپاره څه نه وی، د هغه متعلق څه وایئ؟ نو نبی اکرم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. دواړه لاسونه به کار کښے استعمال کړه (یعنی محنت مزدوری اوکړه) بخپله ترے هم فائده واخله. او صدقه هم اوکړه. صحابه و رض عرض اوکړو چه چا کښے د دے طاقت هم نه وی نو بیا؟ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اووئیل. چه یو ضرورت مند

[1] بشق تمرة "بکسر الشين المعجمة : ای نصفها [2] ای فی الجانب الایمن و" اشأم منه ، ای فی الجانب الایسر [3] تلقاء بکسر الفوقية: ای حذاء وجهه :

پریشان حاله کس سره امداد اوکړه - بیا صحابه رض تپوس اوکړو - چه که داهم نشي کولے نو بیا؟ نو ارشاد اوشو - چه د نیکئ اود خیرخبره دچا سره اوکړی . صحابو رض بیا عرض اوکړو چه که یوکس دا هم نشي کولے نو بیا؟ نو ارشاد اوشو - نو بیا د ځان د شرا و د بدو نه اوساتی داهم صدقه ده - (بخاری ومسلم)

باب ۱۴

ف :- دے باب کښے دوه آیتونه او یوولس حدیثونه دی . (اعتدال او میانه روی په دین او دنیا دواړو کښے خوښ شوی اصول دی ، او افراط او تفریط (زیاتی اوکمے) چرته هم خوښ نه دے . تردے چه عبادات او طاعات (فرمانبرداری) چه سراسر خیر او برکت او باعث د اجر دی ، په دے کښے هم زیاتی او کمے خوښ شوے څیز نه دے ، هلته هم اعتدال او میانه روی مطلوب ده ، باب د لاندے راوړل شوو آیتونو او حدیثونو د مطالع نه به تاته د دے په بنه شان معلومات او اندازه اولګی -

بَابٌ فِي الْاِقْتِصَادِ فِي الطَّاعَةِ

باب دے د الله په عبادت کښے ...... د درمیانه چلیدو په بیان کښے

(قرآنی آیتونه)

۵۳ - قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى لَه " طٰهٰ ۝ مَآ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ لِتَشْقٰى " ۝

۵۳ - د الله تعالیٰ ارشاد دے - اے طٰهٰ ! مونږ تا باندے قرآن دے دپاره نه دے نازل کړے چه ته مشقت اوتکلیف کښے پریوځے . (پ۱۶ طٰه)

۵۴ - وَقَالَ تَعَالٰى ٢ : يُرِيْدُ اللّٰهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيْدُ بِكُمُ الْعُسْرَ " ۝

۵۴ - د الله تعالیٰ ارشاد دے - الله تعالیٰ ستاسو دپاره نرمي او آسانی خوښوی - او سختی او تنګی نه خوښوی . (پ۲ - بقره)

(نبوی احادیث)

۱۴۲ - وَعَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَيْهَا وَعِنْدَهَا امْرَأَةٌ قَالَ : مَنْ هٰذِهِ؟ قَالَتْ : هٰذِهِ فُلَانَةُ تَذْكُرُ مِنْ صَلَاتِهَا قَالَ : " مَهْ عَلَيْكُمْ بِمَا تُطِيْقُوْنَ فَوَاللّٰهِ لَا يَمَلُّ اللّٰهُ حَتّٰى تَمَلُّوْا " وَكَانَ اَحَبَّ الدِّيْنِ اِلَيْهِ مَادَاوَمَ صَاحِبُهٗ عَلَيْهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ۝

" وَمَهْ " كَلِمَةُ نَهْيٍ وَزَجْرٍ . وَمَعْنٰى " لَا يَمَلُّ اللّٰهُ " لَا يَقْطَعُ ثَوَابَهٗ عَنْكُمْ وَجَزَآءَ اَعْمَالِكُمْ وَيُعَامِلُكُمْ مُعَامَلَةَ الْمَالِّ حَتّٰى تَمَلُّوْا فَتَتْرُكُوْا فَيَنْبَغِيْ لَكُمْ اَنْ تَاْخُذُوْا مَا تُطِيْقُوْنَ الدَّوَامَ

۱۴۲ - حضرت عائشه رض فرمائی - چه یوه ورځ نبی کریم صلی الله علیه وسلم ځما کور له راغے دغه وخت ما سره یوه زنانه ناسته وه - نبی اکرم صلی الله علیه وسلم پوښتنه اوکړه داڅوک ده؟ نوما اوویئیل چه دا هغه ښځه ده چه د هغې د مونځ چرچه ده . نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل ، مه - تاسو باندے دومره (عبادت) واجب دے - څومره چه تاسو کښے طاقت وی - والله تاسو برستړی او عاجزه شئ او الله تعالیٰ کله هم عاجزه کیږی نه - او الله تعالیٰ ته هغه دین (او عبادت) خوښ دے - چه عمل کوونکے ئے همیشه کولے شي - (بخاری ومسلم)

" مَهْ " : منع شه - مکوه - د زورنے دپاره هم او بند ولو دپاره هم استعمالولے شي - ناراضی

عَلَيْهِ لِيَدُوْمَ ثَوَابُهُ لَكُمْ وَفَضْلُهُ عَلَيْكُمْ ؛

اوخفگان دپاره هم استعمالولے شی۔
"لَا يَمَلُّ اللّٰهُ" : يعنى الله تعالىٰ ثواب نهٔ ختموى۔ اونه ئے جزاء ختميږى۔ چه پخپله ستړے شے او عمل پريږدے۔ نو مناسب داده چه دا سے عملونه او عبادتونه کوئ چه دَ زړهٔ په تسلئ سره ئے هميشه کولے شئ۔ دے دپاره چه اجر او ثواب او دَ الله تعالىٰ فضل او احسان به په تا سو باندے هميشه قائم وى۔

۱۴۳- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ جَآءَ ثَلَاثَةُ رَهْطٍ اِلٰى بُيُوْتِ اَزْوَاجِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْاَلُوْنَ عَنْ عِبَادَةِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا اُخْبِرُوْا كَاَنَّهُمْ تَقَالُّوْهَا[1] وَقَالُوْا اَيْنَ نَحْنُ مِنَ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ غُفِرَ لَهٗ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهٖ وَمَا تَاَخَّرَ. قَالَ اَحَدُهُمْ: اَمَّا اَنَا فَاُصَلِّى اللَّيْلَ اَبَدًا وَقَالَ الْاٰخَرُ: وَاَنَا اَصُوْمُ الدَّهْرَ اَبَدًا. وَلَا اُفْطِرُ وَقَالَ الْاٰخَرُ: وَاَنَا اَعْتَزِلُ النِّسَآءَ فَلَا اَتَزَوَّجُ اَبَدًا، فَجَآءَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلَيْهِمْ فَقَالَ: اَنْتُمُ الَّذِيْنَ قُلْتُمْ كَذَا وَكَذَا اَمَا وَاللّٰهِ اِنِّىْ لَاَخْشَاكُمْ لِلّٰهِ وَاَتْقَاكُمْ لَهٗ لٰكِنِّىْ اَصُوْمُ وَاُفْطِرُ وَاُصَلِّىْ وَاَرْقُدُ وَاَتَزَوَّجُ النِّسَآءَ فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِىْ[2] فَلَيْسَ مِنِّىْ "مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ" ؛

۱۴۳- انس بن مالک رضه وائى۔ چه درے کسان دَ نبى کريم صلى الله عليه وسلم دَ عبادت معلومولو دپاره د نبى کريم صلى الله عليه وسلم دَ بيبيانو کورونو ته راغلل۔ اوکله چه هغوئ ته دَ نبى کريم صلى الله عليه وسلم دَ عبادت خبر ورکړے شو۔ نو هغوئ ډيرکم اوگڼړلو۔ نو وے وئيل۔ چه دَ نبى کريم صلى الله عليه وسلم دَ وړاندے څمونږ څهٔ حيثيت او حقيقت دے؟ حالانکه هغهٔ ته دَ مخکښے او راتلونکو خطاگانو اوگناهونو نه (که بالفرض شوى هم وى) دَ معافئ خوشخبرى ورکړے شوے ده۔ څمونږ دا لږ عمل به څهٔ وى۔ نو يوکس پکښے اووئيل۔ چه زهٔ به پرله پسے ژړ وږے نيسم۔ او بوزه کيږم به نه (يو وخت هم)۔ دريم اووئيل زهٔ به هيڅ کله واده نهٔ کوم او دَ ښځو نه به لرے او سيږم۔ کله چه رسول الله صلى الله عليه وسلم ته ددے خبرو خبر ورکړے شو۔ نو هغوئ پسے راغے او وے وئيل۔ چه تاسو دا سے وئيلى دى۔ زهٔ دَ تاسو نه زيات دَ الله تعالىٰ نه ويريږم۔ او پرهيزگارى اختيار وم۔ ليکن دے سره سره زهٔ روژے هم نيسم۔ او روژه هم ماتوم۔ دَ شپے مونځ هم کوم۔ او اوده کيږم هم۔ او ښځو سره نکاح هم کوم۔ پس چا چه څما دَ طريقے نه خلاف اوکړو هغه څما نه نهٔ دے۔ (بخارى و مسلم)

۱۴۴- وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "هَلَكَ الْمُتَنَطِّعُوْنَ" قَالَهَا ثَلَاثًا، رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

"اَلْمُتَنَطِّعُوْنَ : اَلْمُتَعَمِّقُوْنَ الْمُشَدِّدُوْنَ فِىْ غَيْرِ مَوْضِعِ التَّشْدِيْدِ ؛

۱۴۴- ابن مسعود رضه نه روايت دے۔ چه نبى کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل چه سختى کوونکى تباه او برباد شول۔ دا الفاظ ئے درے ځله اووئيل۔ (مسلم)
"اَلْمُتَنَطِّعُوْنَ" ژورے او باريکے خبرے راويستلو والا (بغير دَ جواز نه) سختى کوونکى۔

۱۴۵- وَعَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

۱۴۵- دَ ابوهريرهٔ نه روايت دے۔ چه نبى کريم صلى الله عليه وسلم فرمائيلى دى۔

[1] تقالوها "بتشديد اللام المضمومة" : اى عدوها قليلة [2] اى اعرض عنها ؛

قَالَ: اِنَّ الدِّيْنَ يُسْرٌ وَلَنْ يُّشَادَّ الدِّيْنَ
اَحَدٌ اِلَّا غَلَبَهٗ فَسَدِّدُوْا وَ قَارِبُوْا
وَاَبْشِرُوْا وَاسْتَعِيْنُوْا بِالْغَدْوَةِ وَ
الرَّوْحَةِ وَشَيْءٍ مِنَ الدُّلْجَةِ" رَوَاهُ
الْبُخَارِيُّ - وَفِيْ رِوَايَةٍ لَّهٗ: سَدِّدُوْا
وَقَارِبُوْا وَاغْدُوْا وَرُوْحُوْا وَشَيْءٌ
مِنَ الدُّلْجَةِ: اَلْقَصْدَ اَلْقَصْدَ تَبْلُغُوْا"۔
قَوْلُهٗ "اَلدِّيْنُ" هُوَ مَرْفُوْعٌ عَلٰى مَا
لَمْ يُسَمَّ فَاعِلُهٗ - وَرُوِيَ مَنْصُوْبًا وَ
رُوِيَ: "لَنْ يُّشَادَّ الدِّيْنَ اَحَدٌ" وَ
قَوْلُهٗ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اِلَّا
غَلَبَهٗ" اَيْ غَلَبَهُ الدِّيْنُ وَعَجَزَ ذٰلِكَ
الْمُشَادُّ عَنْ مُقَاوَمَةِ الدِّيْنِ لِكَثْرَةِ
طُرُقِهٖ" وَالْغَدْوَةُ": سَيْرُ اَوَّلِ النَّهَارِ
"وَالرَّوْحَةُ" اٰخِرُ النَّهَارِ: "وَالدُّلْجَةُ"
اٰخِرُ اللَّيْلِ وَهٰذَا اسْتِعَارَةٌ وَتَمْثِيْلٌ وَ
مَعْنَاهُ اسْتَعِيْنُوْا عَلٰى طَاعَةِ اللّٰهِ عَزَّ وَ
جَلَّ بِالْاَعْمَالِ فِيْ وَقْتِ نَشَاطِكُمْ وَ
فَرَاغِ قُلُوْبِكُمْ بِحَيْثُ تَسْتَلِذُّوْنَ الْعِبَادَةَ
وَلَا تَسْاَمُوْنَ وَتَبْلُغُوْنَ مَقْصُوْدَكُمْ كَمَا
اَنَّ الْمُسَافِرَ الْحَاذِقَ يَسِيْرُ فِيْ هٰذِهِ
الْاَوْقَاتِ وَيَسْتَرِيْحُ هُوَ وَدَابَّتُهٗ فِيْ
غَيْرِهَا فَيَصِلُ الْمَقْصُوْدَ بِغَيْرِ تَعَبٍ -
وَاللّٰهُ اَعْلَمُ -

چه دين ډير زيات آسان دے۔ هيڅوک هم
نشته چه په دين کښے څه سخته طريقه خپله
کړي۔ مګر دين به هغه باندے غالب شي۔ پس
ميانه روی اختيار کړئ، او په قدر د همت
او طاقت عمل کوئ۔ او خوشخبري حاصله
کړئ۔ او د ورځے په اول او اخره حصه کښے
او د شپے په آخره حصه کښے د الله تعالیٰ مدد
حاصل کړئ۔ (بخاري) د بخاري په يو
روايت کښے دي۔ ميانه روی اختيار کړئ۔
په اندازه د خپل طاقت او قوت سره په دين
باندے عمل کونکي اوسئ (د عبادت دپاره)
د سحر اول وخت او د ورځے آخر وخت او
څه وخت د شپے آخرا اختيار کړئ، ميانه رو
ميانه رو اوسئ۔ اَلدِّيْنُ: مرفوع دے د دے
فاعل ذکر نه دے او منصوب هم ذکر کړے
شوے دے۔ او "لَنْ يُّشَادَّ الدِّيْنَ اَحَدٌ"
هم نقل کړے شوے دے۔ او دا قول د نبي
کريم صلی الله عليه وسلم چه "اِلَّا غَلَبَهٗ" دے
نو مطلب دا دے چه دين به په دهٔ غالب راشي۔
او طريقے د دين ډيرے دي۔ نو په دے وجه
د دين به يو جزء باندے سختي کونکے عاجز
او بے وسه شي۔ يعني دين د ومره خورد دے
چه په دے عمل کونکے به تولو طريقو باندے د
عمل کولو نه عاجز پاتے کيږي
غَدْوَةٌ: د ورځے اوله حصه۔ رَوْحَةٌ: د
ورځے آخيره حصه۔ اَلدُّلْجَةُ: د شپے آخره
حصه کښے تللو ته وائي۔ امام نووي رح وائي
چه حديث کښے دا الفاظ د مثال په طور استعمال شوي دي۔ چه
امداد او غواړئ د الله تعالیٰ نه په خوشحالئ کښے د زړهٔ د اخلاصه او فراخه زړهٔ
سره هر وخت کښے او د الله تعالیٰ نزديکت او مدد حاصل کړئ په طريقے د عبادت
سره دا سے عبادت چه تا سو ته پکښے مزه او خوند حاصل شي۔ هسے نه چه بے مقصد
او بے مزے پاتے شئ۔ د غسے خپل مقصد ته ځان اورسوئ۔ څنګه چه يو هوښيار
مسافر د آرام او د خوشحالئ په وخت شپه او ورځ کښے سفر کوي۔ او باقي آرام کوي۔
او خپلے سورلئ ته هم د مه ورکوي۔ چه نتيجه ئے دا وي۔ چه نه ستړے شي او نهٔ
تکليف اورسي او خپل منزل ته اورسي۔ انسان چه خپل ځان ته سوچ اوکړي۔ نو
دهٔ ته دا معلومه شي۔ چه بدن او روح ته مناسب آرام نهٔ وي۔ نو پرله پسے يو کار
کول بالکل پوره کيږي نهٔ۔ د وختي جوش او جذبے او ځان تکړه کولو په وجه د

هغهٔ ارادے ډیرے زیاتے اوږدے او پلنے وی. مګر آخری مرحلو ته نے بیا رسؤلے نشی. اسلام یو فطرتی دین دے. چه دَ هر چا طبع ورسره برابره ده. نو ځکه درمیانه لار خوښوی. او دَ هغے مطابق ئے دَ عمل لارے مقررے کړی دی. او ټولو عبادتونو کښے هم دَ دے طرز او طریقے خیلولو هدایت کوی، چه دا سے عبادت کوئی.

۱۴۶ - وَعَنْ اَنَسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ الْمَسْجِدَ فَاِذَا حَبْلٌ مَّمْدُوْدٌ بَیْنَ السَّارِیَتَیْنِ [1] فَقَالَ: مَا هٰذَا الْحَبْلُ؟ قَالُوْا: هٰذَا حَبْلٌ لِزَیْنَبَ فَاِذَا فَتَرَتْ [2] تَعَلَّقَتْ بِهٖ: فَقَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ "حُلُّوْهُ لِیُصَلِّ اَحَدُکُمْ نَشَاطَهٗ فَاِذَا فَتَرَ فَلْیَرْقُدْ [3]"، مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ ؛

۱۴۶ - انس بن مالک رض روایت بیانوی. چه یوه ورځ نبی اکرم صلی الله علیه وسلم جومات ته راغلو. نو دوو ستنو سره ئے ترلے شوے یوه رسئ اولیده. نو وے وئیل، چه دا رسئ دَ څهٔ ده؟ صحابو رض عرض اوکړو چه دا حضرت زینب رض ترلے ده. کله چه په مانځه کولو ستړے شی نو دے رسئ باندے ځان زوړند کړی. او دَ دے په مدد سره ستومانی لرے کړی. نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. رسئ خلاصه کړئ. تاسو کښے هر کس له پکار دی. چه څومره ئے زړهٔ غواړی دَ هغے مطابق دِ مونځ کوی. او کله چه ستړے شی نو اُوده دِ شی. (بخاری ومسلم)

۱۴۷ - وَعَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اِذَا نَعَسَ اَحَدُکُمْ وَهُوَ یُصَلِّیْ فَلْیَرْقُدْ حَتّٰی یَذْهَبَ عَنْهُ النَّوْمُ فَاِنَّهٗ اِذَا صَلّٰی وَهُوَ نَاعِسٌ لَا یَدْرِیْ لَعَلَّهٗ یَذْهَبُ یَسْتَغْفِرُ فَیَسُبُّ نَفْسَهٗ" مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ ؛

۱۴۷ - حضرت عائشه رض روایت کوی. چه نبی صلیٰ الله علیه وسلم اوفرمائیل چه تاسو کښے کله څوک په مانځه کولو ستړے شی. نو هغهٔ له پکار دی چه اُوده شی او خوب پوره کړی. ځکه چه مانځه کولو کښے چه کله خوب غلبه اوکړی. نو بیا دَ ده ته پته نهٔ لګی چه دَ خُلے نه رِ څه اوځی. کیدے شی چه دَ بخښنے غوختلو په ځائے ځان ته کنځل اوکړی یا ئے ښیرے دَ خُلے نه اوځی (بخاری ومسلم)

۱۴۸ - وَعَنْ اَبِیْ عَبْدِ اللّٰهِ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: کُنْتُ اُصَلِّیْ مَعَ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ الصَّلَوَاتِ فَکَانَتْ صَلَاتُهٗ قَصْدًا وَّخُطْبَتُهٗ قَصْدًا، رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

قَوْلُهٗ: "قَصْدًا": اَیْ بَیْنَ الطُّوْلِ وَالْقِصَرِ

۱۴۸ - ابو عبدالله جابر بن سمرة رض روایت دے چه ما به د رسول الله سره مونځونه کول دهغهٔ مونځ هم مختصر او درمیانه وو. او خطبه ئے هم درمیانه وئیله. (مسلم).

قَصْدًا: یعنی نهٔ اوږد او نه مختصر بلکه درمیانه.

۱۴۹ - وَعَنْ اَبِیْ جُحَیْفَةَ وَهْبِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: اٰخٰی [5]

۱۴۹ - ابو جحیفه وهب بن عبدالله رض وائی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د سلمان رض او ابو الدرداء رض ترمینځه رورولی قائمه کړه. کله

[1] ای من سواری المسجد و فی روایة مسلم: "بین ساریتین" والساریة: العمود ؛
[2] فترت "بفتح الفوقیة": ای کسلت عن القیام فی الصلوٰة ؛
[3] فی الحدیث الحث علی الاقتصاد فی العبادة، والنهی عن التعمق فیها والاسرار بالاقبال علیها بنشاط وفیه ازالة النکر باللسان والید وجواز تنقل النساء فی المسجد ؛ [4] ای یدعو علیها [5] اخی "بالمد والمد المعجمة" من المؤاخاة والمعاهدة علی التناصر والقیام بحقوق الدین

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ سَلْمَانَ وَأَبِي الدَّرْدَاءِ فَزَارَ سَلْمَانُ أَبَا الدَّرْدَاءِ فَرَأَى أُمَّ الدَّرْدَاءِ مُتَبَذِّلَةً[1] فَقَالَ: مَا شَأْنُكِ؟ قَالَتْ أَخُوكَ أَبُو الدَّرْدَاءِ لَيْسَ لَهُ حَاجَةٌ فِي الدُّنْيَا[2] فَجَاءَ أَبُو الدَّرْدَاءِ فَصَنَعَ لَهُ طَعَامًا فَقَالَ لَهُ، كُلْ فَإِنِّي صَائِمٌ قَالَ: مَا أَنَا بِآكِلٍ حَتَّى تَأْكُلَ فَأَكَلَ فَلَمَّا كَانَ اللَّيْلُ ذَهَبَ أَبُو الدَّرْدَاءِ يَقُومُ فَقَالَ لَهُ: نَمْ فَنَامَ ثُمَّ ذَهَبَ يَقُومُ فَقَالَ لَهُ: نَمْ فَلَمَّا كَانَ آخِرُ اللَّيْلِ قَالَ سَلْمَانُ: قُمِ الْآنَ فَصَلَّيَا جَمِيعًا فَقَالَ لَهُ سَلْمَانُ: إِنَّ لِرَبِّكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَإِنَّ لِنَفْسِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَلِأَهْلِكَ عَلَيْكَ حَقًّا فَأَعْطِ كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ، فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ ذٰلِكَ لَهُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، صَدَقَ سَلْمَانُ[3] رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

به چه سلمان رض دابوالدرداء رض ملاقات د پاره لاړونو امّ الدرداء ئے (چه دابوالدرداء رض بي بي وه) خیرنے کپړے اغوستے اُولیدل۔ سلمان رض چه اُولیدل تپوس ئے اوکړو۔ چه داحال دِ ولے جوړ کړے دے؟ نو ام الدرداء او وئیل چه ستاروړ ته په دنیا او څه کښې ضرورت او حاجت نشته۔ هر وخت عبادت کښې مشغول وی۔ دغه وخت ابوالدرداء رض هم را او تلو۔ هغهٔ د سلمان رض د پاره خوراک تیاره کړه۔ اوهغهٔ ته ئے اووئیل۔ چه ته ئے خوراک کوه او څما روژه ده۔ سلمان رض اووئیل چه هله به خوراک کوم چه تهٔ هم ماسره خوراک اوکړے نو هغوئی هم ورسره خوراک اوکړو۔ کله چه شپه شوه، نو ما ښځه له پاڅیدو۔ نو سلمان رض ورته اووئیل اوده شه، نو هغه اوده شو۔ بیا لږ ساعت پس راپاڅید، نو سلمان رض ورته بیا اووئیل چه اوده شه، تر هغې پورے چه د شپے آخیر وخت شو نو سلمان رض اووئیل: اوس پاڅه۔ بیا دواړو (د تهجد) مونځ اوکړو۔ د مانځه نه پس سلمان رض بیا هغه پوهه کړو۔ چه کوره څنګه چه تا باندے د الله تعالی حق دے۔ دغسے په تا د بدن هم حق دے۔ اودغسے د کوروالا هم په تا باندے حق دے۔ نو هر حقدار ته خپل خپل حق ورکړه۔ بیا دواړه د نبی کریم صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے حاضر شول۔ اوخپل مینځ کښے ئے چه کومے خبرے اترے شوے وے۔ هغهٔ ته ئے بیان کړے۔ نو رسول اکرم صلی الله علیه وسلم اووئیل چه سلمان رض رښتیا وئیلی دی۔ (بخاری)

۱۵۰۔ وَعَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ أُخْبِرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنِّي أَقُولُ: وَاللّٰهِ لَأَصُومَنَّ النَّهَارَ، وَلَأَقُومَنَّ اللَّيْلَ مَا عِشْتُ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنْتَ الَّذِي

۱۵۰۔ ابومحمد عبدالله بن عمرو بن العاص رض فرمائی۔ چه د نبی صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے زما دا قول بیان کړے شو۔ "چه په الله م دِ قسم وی۔ چه کومه پورے زهٔ ژوندے یم۔ د ورځے به روژه نیسم او د شپے به نفل کوم" نو (کله چه زهٔ د نبی صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے

[1] متبذلة "بفتح المثناة والموحدة وتشديد المعجمة" ای لابسة ثیاب المهنة تارکة ثیاب الزینة [2] فی الدنیا" ای فی النساء فی روایة الدارقطنی "فی نساء الدنیا" وزاد فی روایة ابن خزیمة "یصوم النهار ویقوم اللیل".
[3] فی هذا الحدیث مشروعیة المواخاة فی الله ومن یادة لاخوان فی الله، والمبیت عند الاخوان وجواز مخاطبة الاجنبیة لحاجة، والنصح للمسلم وتنبیه من غفل وفضل قیام اللیل وغیر ذالک۔

تَقُوْلُ ذٰلِكَ ؟ فَقُلْتُ لَهٗ : قَدْ قُلْتُهٗ بِاَبِیْ
اَنْتَ وَاُمِّیْ له يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ ۔ قَالَ
فَاِنَّكَ لَا تَسْتَطِيْعُ ذٰلِكَ فَصُمْ وَاَفْطِرْ وَ
نَمْ وَقُمْ وَصُمْ مِنَ الشَّهْرِ ثَلَاثَةَ اَيَّامٍ
فَاِنَّ الْحَسَنَةَ بِعَشْرِ اَمْثَالِهَا وَذٰلِكَ مِثْلُ
صِيَامِ الدَّهْرِ قُلْتُ : فَاِنِّیْ اُطِيْقُ اَفْضَلَ
مِنْ ذٰلِكَ قَالَ : فَصُمْ يَوْمًا وَاَفْطِرْ يَوْمَيْنِ
قُلْتُ : فَاِنِّیْ اُطِيْقُ اَفْضَلَ مِنْ ذٰلِكَ
قَالَ : فَصُمْ يَوْمًا وَاَفْطِرْ يَوْمًا فَذٰلِكَ
صِيَامُ دَاوُدَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ
هُوَ اَعْدَلُ الصِّيَامِ " وَفِیْ رِوَايَةٍ "هُوَ
اَفْضَلُ الصِّيَامِ فَقُلْتُ : فَاِنِّیْ اُطِيْقُ اَفْضَلَ
مِنْ ذٰلِكَ : فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَا اَفْضَلَ مِنْ ذٰلِكَ ، وَلَاَنْ
اَكُوْنَ قَبِلْتُ الثَّلَاثَةَ الْاَيَّامَ الَّتِیْ قَالَ
رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَحَبُّ
اِلَیَّ مِنْ اَهْلِیْ وَمَالِیْ " وَفِیْ رِوَايَةٍ اَلَمْ
اُخْبَرْ اَنَّكَ تَصُوْمُ النَّهَارَ وَتَقُوْمُ اللَّيْلَ
قُلْتُ بَلٰى يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ فَلَا تَفْعَلْ
صُمْ وَاَفْطِرْ ، وَنَمْ وَقُمْ فَاِنَّ لِجَسَدِكَ
عَلَيْكَ حَقًّا ، وَاِنَّ لِعَيْنَيْكَ عَلَيْكَ حَقًّا
وَاِنَّ لِزَوْجِكَ عَلَيْكَ حَقًّا ، وَاِنَّ لِزَوْرِكَ
عَلَيْكَ حَقًّا ، وَاِنَّ بِحَسْبِكَ اَنْ تَصُوْمَ
فِیْ كُلِّ شَهْرٍ ثَلَاثَةَ اَيَّامٍ فَاِنَّ ذٰلِكَ
بِكُلِّ حَسَنَةٍ عَشْرُ اَمْثَالِهَا فَاِذَنْ ذٰلِكَ
صِيَامُ الدَّهْرِ " فَشَدَّدْتُ فَشُدِّدَ عَلَیَّ
قُلْتُ : يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنِّیْ اَجِدُ قُوَّةً قَالَ
صُمْ صِيَامَ نَبِیِّ اللّٰهِ دَاوُدَ وَلَا تَزِدْ
عَلَيْهِ " قُلْتُ : وَمَا كَانَ صِيَامُ دَاوُدَ ؟
قَالَ : " نِصْفُ الدَّهْرِ " فَكَانَ عَبْدُ اللّٰهِ

حاضر شوم) ۔ رسول الله صلی الله علیه وسلم او فرمائیل
تا ته بشتیا دا سے وئیلی دی ۔ ما عرض او کړو
چه زما مور او پلار دِ په تا سو قربان وی ۔
یا رسول الله صلی الله علیه وسلم هَوْ ! دا
وینا ځما ده ۔ بیا و رته رسول الله صلی
علیه وسلم او فرمائیل ۔ ته (دَ خپل قول
دَ زندگئ آخیری ورځو پورے دَ کمطابق
زندگئ جوړ ولو طاقت نشے لرلے ۔ لهٰذا
روژه هم ساته ۔ او بوږه هم کوه
او دَ شپے هم ارام کوه ۔ او نفل هم کوه ۔ هره
میاشت کښے درے ورځے روژے ساته ځکه
چه دَ نیکئ ثواب لس چنده لیکلے شی ۔ او
دا دَ ټول عمر دَ روژو نیولو په شان
شو ۔ ما عرض او کړو ۔ چې زهٔ دَ دے نه
زیات دَ روژے نیولو طاقت لرم ۔ نو رسول
الله صلی الله علیه وسلم او فرمائیل چه
یوه ورځ روژه نیسه او دوه ورځے مهٔ
نیسه ۔ ما او وئیل ۔ دَ دے نه هم دَ
زیاتو طاقت لرلے شم ۔ رسول اکرم صلی
علیه وسلم او فرمائیل چه یوه ورځ روژه
نیسه او بله ورځ مهٔ نیسه او دا سے
به حضرت داؤد علیه السلام روژے
نیولے او درمیانه نیول دی دَ روژو ۔ او
یو روایت کښے دا سے هم راغلی دی ، چه
روژو نیولو کښے دَ ټولو نه افضل روژے
دَ داؤد علیه روژے دی ، بیا ما عرض ۔
او کړو ۔ چه زهٔ دَ دے نه هم زیات طاقت
لرم نو نبی علیه الصلاة والسلام او فرمائیل
چه دَ دے نه بغیر دَ فضیلت بل کوم مقام
او بلندهٔ درجه نشته (کله چه عبد الله
بوډا شو ۔ نو وئیلے به ئے ارمان ارمان
چه ما دَ نبی صلی الله علیه وسلم په
میاشت کښے دَ درے ورځو روژو نیولو
خبره منلے وے ۔ نو دا به ماته دَ مال او
دولت ټولو نه خوښ وے ۔
او یو روایت کښے دا سے هم راغلی دی

له ای انت مفدی بابی وامی

يَقُوْلُ بَعْدَ مَا كَبِرَ [2]: يَا لَيْتَنِيْ قَبِلْتُ رُخْصَةَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. وَفِيْ رِوَايَةٍ: "أَلَمْ أُخْبَرْ أَنَّكَ تَصُوْمُ الدَّهْرَ، وَتَقْرَأُ الْقُرْآنَ كُلَّ لَيْلَةٍ؟ فَقُلْتُ: بَلٰى يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَلَمْ أُرِدْ بِذٰلِكَ إِلَّا الْخَيْرَ قَالَ: فَصُمْ صَوْمَ نَبِيِّ اللّٰهِ دَاوُدَ، فَإِنَّهُ كَانَ أَعْبَدَ النَّاسِ وَاقْرَءِ الْقُرْآنَ فِيْ كُلِّ شَهْرٍ قُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللّٰهِ إِنِّيْ أُطِيْقُ أَفْضَلَ مِنْ ذٰلِكَ؟ قَالَ فَاقْرَأْهُ فِيْ كُلِّ عِشْرِيْنَ" قُلْتُ، يَا نَبِيَّ اللّٰهِ إِنِّيْ أُطِيْقُ أَفْضَلَ مِنْ ذٰلِكَ قَالَ فَاقْرَأْهُ فِيْ كُلِّ عَشْرٍ قُلْتُ يَا نَبِيَّ اللّٰهِ إِنِّيْ أُطِيْقُ أَفْضَلَ مِنْ ذٰلِكَ قَالَ فَاقْرَأْهُ فِيْ كُلِّ سَبْعٍ وَلَا تَزِدْ عَلٰى ذٰلِكَ فَشَدَّدْتُ فَشُدِّدَ عَلَيَّ وَقَالَ لِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّكَ لَا تَدْرِيْ لَعَلَّكَ يَطُوْلُ بِكَ عُمُرٌ قَالَ فَصِرْتُ إِلَى الَّذِيْ قَالَ لِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا كَبِرْتُ وَدِدْتُ أَنِّيْ كُنْتُ قَبِلْتُ رُخْصَةَ نَبِيِّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِيْ رِوَايَةٍ "وَإِنَّ لِوَلَدِكَ عَلَيْكَ حَقًّا" وَفِيْ رِوَايَةٍ "لَا صَامَ مَنْ صَامَ الْأَبَدَ" ثَلَاثًا. وَفِيْ رِوَايَةٍ "أَحَبُّ الصِّيَامِ إِلَى اللّٰهِ تَعَالٰى صِيَامُ دَاوُدَ وَأَحَبُّ الصَّلٰوةِ إِلَى اللّٰهِ تَعَالٰى صَلٰوةُ دَاوُدَ.

كَانَ يَنَامُ نِصْفَ اللَّيْلِ وَيَقُوْمُ ثُلُثَهُ وَيَنَامُ سُدُسَهُ، وَكَانَ يَصُوْمُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا وَلَا يَفِرُّ إِذَا لَاقٰى [1] وَفِيْ رِوَايَةٍ قَالَ: أَنْكَحَنِيْ أَبِيْ امْرَأَةً ذَاتَ حَسَبٍ وَكَانَ يَتَعَاهَدُ كَنَّتَهُ "أَيِ امْرَأَةَ وَلَدِهٖ" فَيَسْأَلُهَا عَنْ

چه نبی صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل ما ته چه کوم ذَ دے خبر راکړے شوے دے چه ته دَ ورځے روژے نیسے او دَ شپے نفلونه کوے. دا درست دے؟ نو ما عرض اوکړو. چه بالکل درست دے نو نبی صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه داسے مهٔ کوه. روژے هم ساته او بوزه هم کوه. دَ شپے آرام هم کوه او نفلونه هم کوه. ځکه چهٔ ستا دَ بدن هم په تا حق دے. دَ سترګو هم په تا حق دے. د ښځے هم په تا حق دے. ستا دَ میلمه هم په تا حق دے. ستا دَ پاره دا کافی ده چه هره میاشت کښے د ۳ ورځے روژے نیسے. ځکه چهٔ دَ هرے یوے نیکئ په بدله کښے لس چنده ثواب لیکلے شی. نو دا دَ همیشه روژے نیولو برابر دی. ما خپل ځان سره چپله سختی اوکړه. نو ما باندِ سختی اوکړے شوه. ما عرض اوکړو. یا رسول الله زهٔ خپل ځان کښے دَ دینه هم زیات طاقت وینم. نو نبی صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه دَ داؤد علیه السلام پشان روژه نیسه. دے باندِ زیاتے مهٔ کوه. نو ما اووئیل. چهٔ دَ داؤد علیه السلام روژے څنګه وے؟ نو نبی صلی الله اوفرمائیل. نیمائی زمانه یوه ورځ روژه او بله ورځ کوژه. نو عبد الله رضی الله عنه به بوډا والی کښے وئیل ارمان چه دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم رعایت او رخصت م قبول کړے وے. او بل روایت کښے راغلی دی. چه نبی صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. چه آیا زهٔ دَ دے خبرے نه خبر شوے یم چهٔ ته همیشه روژے نیسے. او هره شپه دَ قرآن ختم کوے. ما عرض اوکړو. هو. یا رسول الله زهٔ دا کار صرف دَ نیکئ دَ پاره کوم. نبی صلے الله علیه وسلم

[1] ولا يفر اذا لاقى" اى لاقى العدو فى الحرب تقوه نفسه بما ابقى فيها

[2] "بعد ما كبر" بكسر الموحدة: اى فى السن:

بَعْلِهَا [1] فَتَقُوْلُ لَهُ : نِعْمَ الرَّجُلُ مِنْ رَّجُلٍ لَمْ يَطَأْ لَنَا فِرَاشًا وَلَمْ [2] يُفَتِّشْ لَنَا كَنَفًا مُنْذُ [3] اَتَيْنَاهُ - فَلَمَّا طَالَ ذٰلِكَ عَلَيْهِ ذَكَرَ ذٰلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ " اَلْقِنِيْ بِهِ " فَلَقِيْتُهُ بَعْدُ فَقَالَ: كَيْفَ تَصُوْمُ ؟ قُلْتُ كُلَّ يَوْمٍ قَالَ وَكَيْفَ تَخْتِمُ . قُلْتُ كُلَّ لَيْلَةٍ وَ ذَكَرَ نَحْوَ مَا سَبَقَ وَكَانَ يَقْرَاءُ عَلٰى بَعْضِ اَهْلِهِ السُّبُعَ الَّذِىْ يَقْرَؤُهُ يَعْرِضُهُ مِنَ النَّهَارِ لِيَكُوْنَ اَخَفَّ عَلَيْهِ بِاللَّيْلِ وَ اِذَا اَرَادَ اَنْ يَتَقَوّٰى اَفْطَرَ اَيَّامًا وَّاَحْصٰى [4] وَصَامَ مِثْلَهُنَّ كَرَاهِيَةَ اَنْ يَّتْرُكَ شَيْئًا فَارَقَ عَلَيْهِ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّ هٰذِهِ الرِّوَايَاتُ صَحِيْحَةٌ مُعْظَمُهَا فِى الصَّحِيْحَيْنِ وَقَلِيْلٌ مِنْهَا فِىْ اَحَدِهِمَا

اوفرمائيل - نو بيا دَ داؤد عليه السلام پشان روژے نيسه ځکه چه هغه د ټولو نه زيات عبادت کونکے وُو . او په يوه مياشت کښے قرآن يوځل ختموه - ما اووئيل اے دالله نبی ! زهٔ د دے نه هم زيات طاقت لرم . نو نبی کريم ص اوفرمائيل په شلو ورځو کښے ختم کوه . وئے وئيل چه د دے نه هم زيات طاقت لرم . نو نبی کريم ص اوفرمائيل چه لسو ورځو کښے يو ختم کوه . د دے نه پس ما بيا عرض اوکړو چه زهٔ دَ دے نه هم زيات طاقت لرم - نو نبی صلی الله عليه وسلم او فرمائيل په يوه هفته کښے ختم کوه - او د دے نه زياتے مهٔ کوه مگر زهٔ پخپل ځان باندِ په سختئ کولو کلک ولاړ ووم - نو ما سره سختی اوکړے شوه - رسول الله صلی الله عليه وسلم ما ته دا هم وئيلی وُو چه تا ته معلومه نهٔ ده - کيدے شی چه عمر دِ ډير شی - او هم هغسے بوډا شوم - څنګه چهٔ نبی صلی الله عليه وسلم فرمائيلی وُو - (او نو ما عمر ډير شو) - کله چه زهٔ زوړ شوم - نو ځما زړه کښے دا خواهش پا پورته شو - چه ما دَ نبی اکرم صلی الله عليه وسلم هغه رعايت قبول کړے وے

يو روايت کښے دا سے راغلی دی ، چه تا باندِ دَ ښځی هم حق دے - او بل روايت کښے دی چه نبی صلی الله عليه وسلم او فرمائيل چه د هغه چا روژه ، روژه نيول نهٔ دی چه څوک هميشه روژے نيسی - نبی صلی الله عليه وسلم د غسے درے وارے اووئيل -

يو روايت کښے دا سے هم راغلی دی - چه الله ته محبوب او دَ نورو دے کيدو عمل دَ داؤد عليه السلام په شان روژے نيول دی - او دَ ټولو نه خوښ مونځ دَ داؤد عليه السلام (د تهجد د) مونځ وُو - چه نيمے شپے پورے به ئے خوب کولو او دريمه حصه دَ شپے به ئے په عبادت الهی کښے تيروله - او دَ شپے په شپږمه حصه کښں به ئے آرام کولو - او يوه ورځ به ئے روژه نيوله او بله ورځ به کوژه وُو - او کله به چه د دشمن سره مخامخ شو - نو روستو کيدو به نه -

يو روايت کښے راغلی دی - چه عبد الله وائی - چه زما پلار يو ے ښځے سره زما نکاح اوکړه - چه دَ حسب خاونده وه او (ځما پلار به د خپلے انګور خيال ساتلو نو په (دے بنا به ئے) ترے پوښتنه کوله په باره د خاوند دَ هغے کښے ؟ نو دے ښځے به وئيل چه ښهٔ سړے دے د ومره ښهٔ سړے دے ، چه ما سره ئے آرام نهٔ دے کړے او نهٔ ئے زهٔ بے پردے کړے يم (مطلب دا چه او سه پورے دا سره يو ځائے شوے نهٔ دے

[1] اى زوجها [2] كناية عن المضاجعة والنوم معها على الفراش [3] اى لم يكشف لنا سترا عبرت بذلك [4] واحصى " اى عد ما افطر ، :

کله چه دَ دے معاملے وخت ډیر اوشو ، نو نبی صلی الله علیه وسلم ته دَ دے ذکر اوشو - نو نبی صلی الله علیه وسلم او فرمائیل - هغه ماله را اولیګئ کله چه زهٔ د هغه په خدمت کښې حاضر شوم نو نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ما نهٔ پوښتنه اوکړه ، روژه څنګه نیسے ؟ ما اووئیل روزانه روژه نیسم - بیا ئیے او فرمائیل: دَ قرآن ختم څنګه کوے ؟ ما اووئیل - هره شپه ختم کوم - او بیا ئیے پوره واقعه واوروه - (لکه چه مخکښې تیره شوه) -

عبد الله رضی الله عنه به دَ شپې لوستلو د قرآن اووم حصه دَ خپل کور یو کس ته دَ ورځ اوروله - چهٔ دَ شپې ورباندِ بوج نهٔ وی - او کله به ئیے چه بدن ته آرام ورکولو نو څهٔ ورځ به کوژه شو - او دَ هغې ورځو به ئے حساب یادولو - بیا به ئیے قضا راوړله - ځکه هغه به دا خبره بده ګڼړله - چه کوم حالت کښې ئے دَ نبی صلی الله علیه وسلم نه جُدا ولے را غلے دے - هغه حالت چرته دا نه پاتے نشی -

امام نووی رحمه الله وائی - چه دا ټول روایتونه صحیح دی - او زیاته حصه ئیے دَ "بخاری او مسلم" شریکه ده - لږه غوندِ حصه به ئیے دا سے وی - چه دَ بخاری او مسلم نه به په یو کتاب کښې روایت شوے وی -

۱۵۱ - وَعَنْ اَبِیْ رِبْعِیٍّ حَنْظَلَةَ بْنِ الرَّبِیْعِ الْاُسَیْدِیِّ الْکَاتِبِ اَحَدِ کُتَّابِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : لَقِیَنِیْ اَبُوْبَکْرٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ فَقَالَ: کَیْفَ اَنْتَ یَا حَنْظَلَةُ ؟ قُلْتُ نَافَقَ حَنْظَلَةُ قَالَ: سُبْحَانَ اللّٰهِ مَا تَقُوْلُ قُلْتُ نَکُوْنُ عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یُذَکِّرُنَا بِالْجَنَّةِ وَالنَّارِ کَاَنَّا رَأْیُ عَیْنٍ فَاِذَا خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ عَافَسْنَا الْاَزْوَاجَ وَالْاَوْلَادَ وَالضَّیْعَاتِ نَسِیْنَا کَثِیْرًا . قَالَ اَبُوْبَکْرٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ فَوَاللّٰهِ اِنَّا لَنَلْقٰی مِثْلَ هٰذَا فَانْطَلَقْتُ اَنَا وَاَبُوْبَکْرٍ حَتّٰی دَخَلْنَا عَلٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ، فَقُلْتُ نَافَقَ حَنْظَلَةُ یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ : فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَمَا ذَاکَ ؟ قُلْتُ : یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ نَکُوْنُ عِنْدَکَ تُذَکِّرُنَا بِالنَّارِ وَالْجَنَّةِ کَاَنَّا

۱۵۱ - ابو ربعی حنظلة بن ربیع اُسیدی رضی الله عنه دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم یو کاتب دا هم وو - روایت کوی چه ما سره ابوبکر رضی الله عنه مخامخ شو - نو تپوس ئیے اوکړو - چه اے حنظله ! څنګه حال دے ؟ نو ما اووئیل چه حنظله رضی الله عنه خو منافق شوے دے - ابوبکر رضی الله عنه اووئیل - سبحان الله اے حنظله رضی الله عنه ! دا څه وائے ؟ ما اووئیل چه کله مونږ د نبی صلی الله علیه وسلم مجلس کښې حاضر او موجود یو او هغوئ دَ جنت او دوزخ په باره کښې څهٔ وائی نو زمونږ داسے حال وی ، لکه چه مونږ ئے مخامخ سترګو سره وینو ګورو - او کله چه مونږ دَ هغه دَ مجلس نه بهر شو او دَ ښځے او بچو او زمکے او باغونو او دَ دنیا په کارونو کښې مشغول شو - نو مونږ ډیرے خبرے هیرے کړو - حضرت ابوبکر رضی الله عنه اووئیل - چه والله دا حالت زمونږ هم دے نو بیا دواړه دَ نبی صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې حاضر شو - نو ما عرض اوکړو یا رسول الله حنظله منافق شو - نبی اکرم صلی الله علیه وسلم او فرمائیل ولے ؟ ما عرض اوکړو یا رسول الله صلی الله -

له ای خاف علی نفسه النفاق ۞ له ای ساعة لاداء العبودیة وساعة للقیام بما یعنا الانسان فی دنیا الفانیة

رَأْىَ الْعَيْنِ فَإِذَا خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِكَ عَافَسْنَا الْاَزْوَاجَ وَالْاَوْلَادَ وَالضَّيْعَاتِ نَسِيْنَا كَثِيْرًا: فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَالَّذِىْ نَفْسِىْ بِيَدِهٖ اَنْ لَوْ تَدُوْمُوْنَ عَلٰى مَا تَكُوْنُوْنَ عِنْدِىْ وَفِى الذِّكْرِ لَصَافَحَتْكُمُ الْمَلَائِكَةُ عَلٰى فُرُشِكُمْ وَفِىْ طُرُقِكُمْ وَلٰكِنْ يَا حَنْظَلَةُ سَاعَةً وَسَاعَةً ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ ::

قَوْلُهٗ "رِبْعِىٌّ" بِكَسْرِ الرَّاءِ "وَالْاُسَيِّدِىُّ" بِضَمِّ الْهَمْزَةِ وَفَتْحِ السِّيْنِ وَبَعْدَهَا يَاءٌ مُشَدَّدَةٌ مَكْسُوْرَةٌ. وَقَوْلُهٗ "عَافَسْنَا" هُوَ بِالْعَيْنِ وَالسِّيْنِ الْمُهْمَلَتَيْنِ: اَىْ عَالَجْنَا وَلَاعَبْنَا" وَالضَّيْعَاتُ الْمَعَايِشُ

:: :: ::

عليه وسلم مونږ چه کله ستاسو مجلس کښې يو - او تاسو زمونږ په وړاندې دَ جنت او دوزخ ذکر کوئ - نو مونږ داسے معلومه کړو - چه جنت او دوزخ زمونږ سترگو ته مخامخ دے، او کله چه ستاسو دَ مجلس نه بهر شو - او خپلو بچو کاروبار مکے او باغونو کښې مشغول شو - نو ستا دَ مجلس ډيرے خبرے مونږ نه هيرے شی نبی اکرم صلی الله علیه وسلم او فرمائيل په هغه ذات م دِ قسم وی - چه دَ چا په لاس کښې ځما ساه ده - چهٔ کهٔ ستاسو هميشه دا حال وی - کوم چه ځما مجلس کښې وی - او دَ الله په ياد کښې لگيدلی يئ نو يقيناً ستاسو په بسترو او ستاسو په لارو کوڅو کښې به فرښتے تاسو سره مصافحے کوی - ليکن اے حنظله رض! دا سے کله کله وی - رسول اکرم صلی الله علیه وسلم دريے وارے دا سے او وئيل - (مسلم) عَافَسْنَا: گيريدل - مشغوليدل - ضَيْعَاتٌ: د روزئ سامان، اسباب او ذريعے۔

:: ::

۱۵۲ - وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: بَيْنَمَا النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ اِذَا هُوَ بِرَجُلٍ قَائِمٍ فَسَأَلَ عَنْهُ فَقَالُوْا اَبُوْ اِسْرَائِيْلَ نَذَرَ اَنْ يَقُوْمَ فِى الشَّمْسِ وَلَا يَقْعُدَ وَلَا يَسْتَظِلَّ وَلَا يَتَكَلَّمَ وَيَصُوْمَ فَقَالَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. مُرُوْهُ فَلْيَتَكَلَّمْ وَلْيَسْتَظِلَّ وَلْيَقْعُدْ وَلْيُتِمَّ صَوْمَهٗ" رَوَاهُ الْبُخَارِىُّ ::

۱۵۲ - عبد الله بن عباس رض نه روايت دے، چه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم خطبه وئيلی - چه يو سړے ئے ولاړ او ليدو نو وے وئيل - چه دا څوک دے؟ صحابو عرض او کړو - ابو اسرائيل دے - نذر ئے منلے دے چه دے به غرمو کښې نمر ته ولاړ اوسی او کيني به نه - او نه به سورې ته راځی - نه به چا سره خبرے کوی او روژه به ئے وی - نبی صلی الله علیه وسلم او فرمائيل چه ده ته حکم واوروئ چه خبرے اترے اوکړی - او سوری ته کينی او نهٔ ودريږی - او خپله روژه دِ پوره کړی - (بخاری)

باب ۱۵

ف؛ دا باب مشتمل دے په څلورو آيتونو او څلور حديثونو باندې - د دے باب په حديثونو باندې د غور او فکر کولو نه روسته د نبی اکرم صلی الله علیه وسلم شفقت او مهربانی په امت باندې د هغے ډيره ښه اندازه لگيږی - د هغوئ په تعليم باندې په عمل کولو سره انسان په غير دَ تکليف او سومانئ نه په خپلو -

معمولاتو باندې خوشحالي او د زړه په اطمينان سره عمل کولے شي او د پوره آجر او ثواب مستحق کيدلے شي - په عملونو او عبادتونو کښې چه کوم خلق د مشقت او تنګئ لاره اختياروي - هغوئ په هغې باندې هميشوالے نشي کولے - بلکه د تکليف او ستړيوالي نه د تنګيدو او ويريدو په وجه د هغې نه يو طرف ته شي او د محرومتيا ښکار شي -

بَابٌ فِي الْمُحَافَظَةِ عَلَى الْأَعْمَالِ

باب دے په بيان د هميشوالے کولو کښې په نيکو عملونو باندې -

(قرآني آيتونه)

۵۵ - قَالَ اللهُ تَعَالَىٰ[له] "اَلَمْ يَاْنِ[له] لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوْبُهُمْ لِذِكْرِ اللهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُوْنُوْا كَالَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْاَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوْبُهُمْ" ⁖

۵۵ - د الله تعالىٰ ارشاد دے آيا ايمان والؤ باندې هغه وخت نه دے راغلے چه د هغوئ زړونه د الله تعالىٰ ذکر او نازل شوي حق ته عاجزه او ښکته شي او د هغو خلقو پشان نشي - کوموله چه کتاب ورکړے شوے وُو - او دے حال کښې په دوئ باندې ډيره موده تيره شوه - مګر د هغوئ زړونه سخت شول - (ايت ع۱۶ - حديد - پ۲۷) -

۵۶ - وَقَالَ تَعَالَىٰ[۳] "وَقَفَّيْنَا بِعِيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَاٰتَيْنٰهُ الْاِنْجِيْلَ وَجَعَلْنَا فِيْ قُلُوْبِ الَّذِيْنَ اتَّبَعُوْهُ رَاْفَةً وَّرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةَ نِ ابْتَدَعُوْهَا مَا كَتَبْنٰهَا عَلَيْهِمْ اِلَّا ابْتِغَآءَ رِضْوَانِ اللهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا" ⁖

۵۶ - د الله ارشاد دے - او بيا مو د هغوئ نه پس عيسىٰ ته انجيل ورکولو سره را وليږلو او د هغه د منونکو په زړونو کښې مو محبت او نرمي او رحم پيدا کړ - او رهبانيت هغوئ په خپلو ځانونو باندې خپله لازم کړے وُو - حالانکه مونږ په هغوئ لازم کړے نۀ وُو - نو د دے هم هغوئ پوره خيال او نۀ ساتلو - (ايت۲۷ - حديد - پ۲۷)

۵۷ - وَقَالَ تَعَالَىٰ[۴]: وَلَا تَكُوْنُوْا كَالَّتِيْ نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنْۢ بَعْدِ قُوَّةٍ اَنْكَاثًا ⁖

۵۷ - د الله تعالىٰ ارشاد دے - چه تاسو د (مکے او سيد ونکے ليونئ) ښځې پشان مۀ جوړيږئ - چه اول ئے خپل تارونه برابر کړل او بيائے ټکړے ټکړے کړل - (ايت۹۲ - نحل - پ۱۴)

۵۸ - وَقَالَ تَعَالَىٰ[۵] وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتّٰى يَاْتِيَكَ الْيَقِيْنُ ⁖ چه يقين (يعنى مرګ) درله راشي -

۵۸ - د الله تعالىٰ ارشاد دے - د خپل رب ته هغه وخته پورے عبادت کوه (ايت۹۹ - حجر - پ۱۴)

نبوي آحاديث

له سورة الحديد اية ۱۶ سه ياْن: يعن" ومانزل من الحق": القران والذين اوتوا الكتاب: هم اليهود والنصارىٰ والامد الزمن - ۳ سورة الحديد اية ۲۷ ۴ سورة النحل اية ۹۲ ۵ سورة الحجر اية ۹۹ ⁖

۱۵۳- وَأَمَّا الْأَحَادِيْثُ فَمِنْهَا حَدِيْثُ عَائِشَةَ " وَكَانَ أَحَبَّ الدِّيْنِ إِلَيْهِ مَادَاوَمَ صَاحِبُهُ عَلَيْهِ "، وَقَدْ سَبَقَ فِي الْبَابِ قَبْلَهُ :.

۱۵۳- حضرت عائشې رضه نه روایت دے چه رسول الله صلی علیه وسلم اوفرمائیل الله تعالیٰ ته هغه دین خوښ دے چه هغې بانِدِ عمل کونکے همیشه قائم پاتے شی او همیشه پرے عمل کوی - (دا حدیث مخکنی باب کښے تیر شوید ے) -

۱۵۴- وَعَنْ عُمَرَبْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ نَامَ عَنْ حِزْبِهِ مِنَ اللَّيْلِ أَوْعَنْ شَيْءٍ مِّنْهُ فَقَرَأَهُ مَابَيْنَ صَلٰوةِ الْفَجْرِ وَصَلٰوةِ الظُّهْرِ كُتِبَ لَهُ كَأَنَّمَا قَرَأَهُ مِنَ اللَّيْلِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ :.

۱۵۴- حضرت عمر رضه نه روایت دے چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل: کوم کس چه د شپے دَخپل پوره وِرد، وظیفے یاد هغځ حصه (یا د تهجد و مونځ وغیره) کولو نه بغیر اُوده شو، بیا د غه د صبا او ماسپښین ترمینځ هغه اولوست (یا پوره کړو) نو دهٔ ته به دومره ثواب ملاویږی، څومره چه ورته به وخت بانِدِ په لوستلو ملاویدهٔ، دے دا سے دے - لکه چه دهٔ هغه وِرد (وظیفه) په خپل وخت بانِدِ لوستلے وی - (مسلم)

۱۵۵- وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ لِي رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "يَاعَبْدَ اللهِ لَاتَكُنْ مِثْلَ فُلَانٍ كَانَ يَقُوْمُ اللَّيْلَ فَتَرَكَ قِيَامَ اللَّيْلِ " - مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ :.

۱۵۵- عبد الله بن عمرو بن العاص رضه نه روایت دے - چه رسول الله ص ماته اوفرمائیل چه اے عبد الله - دَ فلانی پشان مهٔ جوړیږه - چه ړومبے به ئے دَ شپے عبادت کولو - او بیائے پریخودلو (مسلم)

:. :. :.

۱۵۶- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ : كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا فَاتَتْهُ الصَّلٰوةُ مِنَ اللَّيْلِ مِنْ وَجَعٍ أَوْغَيْرِهِ صَلَّى مِنَ النَّهَارِ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً " رَوَاهُ مُسْلِمٌ

۱۵۶- عائشې رضه نه روایت دے - چه کله دَ نبی صلی الله علیه وسلم نه به دَ څه تکلیف یا بل څهٔ وجهے نه دَ شپے مونځ کول پاتے شو - نو بیا به ئے دَ ورځے دولس ۱۲ رکعته مونځ کولو - (مسلم)

:. :. :.

باب ۱۶

ف : دا باب مشتمل دے په لس آیتونو او دولس حدیثونو بانِدِ - دَ دے آیتونو او حدیثونو نه به درته دا خبره واضحه په ډاګه شی، چه دَ حضور صلی الله علیه وسلم اُسوه، او دَ هغوی طریقه او دَ هغه دَ حکمونو او سنتونو حفاظت په هر یو مسلمان بانِدِ لازم او ضروری دے - هغوی چونکه خاتم الانبیاء دے - دغه شان دَ هغوی اُسوه، دَ هغوی دین هم آخرنے دے، تر قیامته پورے دا دین پاتے کیدونکے دے، په دے وجه دَ اُمت دَ هر یو کس دا ذمه واری ده چه ژهٔ به دَ هغوی په قول، فعل او عمل وغیره کوم احکام او هدایات ملاؤ شی، په هغې نه صرف دا چه دے پورے

خپله عمل اوکړي، بلکه د وخت او زمانې مطابق به د هغې حفاظت او اشاعت (خورول) هم کوي. دې د پاره چه نورو ته هم په اُسوهٔ رسول باندې عمل کول آسان شي.

بَابٌ فِي الْأَمْرِ بِالْمُحَافَظَةِ عَلَى السُّنَّةِ وَ آدَابِهَا! د سُنتو حفاظت، او د هغې په آدابو باندې د عمل کولو بیان

(قرانی آیتونه)

۵۹ - قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [۱]: "وَمَا اٰتٰكُمُ الرَّسُوْلُ فَخُذُوْهُ وَمَا نَهٰكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوْا"

۵۹ - د الله تعالیٰ ارشاد دې. کوم څیز چه تاسو ته د الله رسول درکوی هغه واخلئ یعنی په هغې عمل اوکړئ. او د کوم خبرو نه ئې چه منع کړي یئ د هغې نه منع شئ. (پ ۲۸ - حشر)

۶۰ - وَقَالَ تَعَالٰى [۲]: "وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوٰى: اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْيٌ يُّوْحٰى"

۶۰ - د الله تعالیٰ ارشاد دې. (رسول الله صلی الله علیه وسلم) د خپلې خوښې او خواهش خبرې نهٔ کوی. هغه چه څهٔ وائی (او حکم ورکوی) نو هغه وحی ده چه هغهٔ ته رالیږلې شي. (پ ۲۷، نجم)

۶۱ - وَقَالَ تَعَالٰى [۳]: "قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُوْنِيْ يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَ يَغْفِرْلَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ"

۶۱ - د الله تعالیٰ ارشاد دې (اې رسوله) تهٔ او وایه. کهٔ الله سره مینه کول غواړئ نو زما تابعداری اوکړئ. نو تاسو سره به الله مینه اوکړي او تاسو به محبوب جوړې کړي. او ستاسو ټول ګناهونه به او بخښي. (پ ۳ - آل عمران)

۶۲ - وَقَالَ تَعَالٰى [۴]: "لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيْ رَسُوْلِ اللّٰهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ"

۶۲ - د الله تعالیٰ ارشاد دې. ستاسو د پاره د رسول الله په زندګۍ کښې ډیره ښه نمونه پرته ده. څوک چه د الله او د آخرت د ورځې نه ویریږی (چه د هغهٔ په پیروی کولو سره تاسو هم پاکه زندګی تیرولې شئ. او الله راضی کولې او خوشحالولې شئ). (پ ۲۱ - احزاب)

۶۳ - وَقَالَ تَعَالٰى [۵]: "فَلَا وَ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُوْنَ حَتّٰى يُحَكِّمُوْكَ فِيْمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوْا فِيْ اَنْفُسِهِمْ حَرَجًا [۶] مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوْا تَسْلِيْمًا"

۶۳ - د الله تعالیٰ ارشاد دې. ستا په رب دې قسم وی دوئی به هغه وخته پورې مسلمانان نشی. ترڅو چه خپلو معاملاتو کښې ستا فیصله اونهٔ منی. او ستا د فیصلې او حکم کولو د وجې نه د دوئی په زړونو کښې تنګی نهٔ وی. بلکه د زړهٔ په خوشحالئ سره ئې اومنی. (پ ۵ - نساء)

۶۴ - وَقَالَ تَعَالٰى [۷]: "فَاِنْ تَنَازَعْتُمْ فِيْ شَيْءٍ فَرُدُّوْهُ اِلَى اللّٰهِ وَالرَّسُوْلِ اِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ

۶۴ - د الله تعالیٰ ارشاد دې. کهٔ څهٔ معامله کښې جګړه راشي. نو د الله او رسول (حکمونو) ته ئې وړاندې کړئ. کهٔ تاسو

[۱] سورة الحشر آية ۷ [۲] سورة النجم آية ۳-۴ [۳] سورة آل عمران آية ۳۱

[۴] سورة الاحزاب آية ۲۱ [۵] سورة النساء آية ۶۵ [۶] "حرجا" اى ضيقا [۷] سورة النساء

الْاٰخِرِ" قَالَ الْعُلَمَآءُ: مَعْنَاهُ اِلَى الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ:

په رښتيا په الله او په ورځ دَ آخرت ايمان راوړے وی. (پ۵ ـ نساء)

علماؤ وئيلی دی چه دَ الله نه مراد دَ الله تعالیٰ کتاب دے او دَ رسول نه مراد دَ رسول صلی الله عليه وسلم سنت دی چه دے سره خپله (تصفيه) صفائی کوئ.

۶۵- وَقَالَ تَعَالیٰ [۱]: "مَنْ يُّطِعِ الرَّسُوْلَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَ":

۶۵- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے. چا چه دَ رسول تابعداری اوکړه. داسے شوه، لکه چه دَ الله تعالیٰ تابعداری ئے اوکړه. (پ۵ ـ نساء)

۶۶- وَقَالَ تَعَالیٰ [۲] "وَاِنَّكَ لَتَهْدِیٓ اِلٰی صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ. صِرَاطِ اللّٰهِ":

۶۶- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے. بے شکه ته هدايت او نيغ لارے طرف ته خلق رابلے. چه دَ الله لار ده. سورة شوری

۶۷- وَقَالَ تَعَالیٰ [۳] "فَلْيَحْذَرِ الَّذِيْنَ يُخَالِفُوْنَ عَنْ اَمْرِهٖٓ اَنْ تُصِيْبَهُمْ فِتْنَةٌ اَوْ يُصِيْبَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ":

۶۷- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے. بيشکه کوم کسان چه دَ الله تعالیٰ دَ حکم خلاف کوی، هغه دِ دَ دے خبرے نه ووير يږی، چه الله تعالیٰ ئے په څۀ تکليف او مصيبت کښے گير کړی. او يا ورله درد ناک عذاب ورنکړی. (پ۱۸ ـ نور)

۶۸- وَقَالَ تَعَالیٰ [۴]: "وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلٰی فِیْ بُيُوْتِكُنَّ مِنْ اٰيَاتِ اللّٰهِ وَالْحِكْمَةِ" وَالْاٰيَاتُ فِی الْبَابِ كَثِيْرَةٌ.

۶۸- بل ځائے دَ الله تعالیٰ ارشاد دے. او ياد ساتئ هغه څۀ چه لوستلے شی، ستاسو په کورونو کښے دَ آيتونو دَ الله نه او دَ حکمت (دَ خبرو) نه. (پ۲۲ ـ احزاب)

وَاَمَّا الْاَحَادِيْثُ فَالْاَوَّلُ (نبوی احاديث)

۱۵۷- عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: دَعُوْنِیْ مَا تَرَكْتُكُمْ اِنَّمَا اَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَثْرَةُ سُؤَالِهِمْ وَاخْتِلَافُهُمْ عَلٰٓی اَنْبِيَآئِهِمْ. فَاِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَیْءٍ فَاجْتَنِبُوْهُ وَاِذَا اَمَرْتُكُمْ بِاَمْرٍ فَاْتُوْا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ:

۱۵۷- دَ حضرت ابوهريرهؓ نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. کومه خبره چه زۀ تاسو ته اونۀ کړم، دَ هغے متعلق ما نه پوښتنه مۀ کوئ ځکه چه تاسو نه مخکښے اُمتونه دَ زيات تو سوالونو کولو په وجه او دَ خپلو پيغمبرانو سره دَ اختلافاتو په وجه هلاک شوی دی. پس زۀ چه دَ کومے خبرے بيانول نۀ ځان ساتم. تاسو هم ځان ساتئ (يعنی دَ تپوسونو نه ځان اوساتئ) او چه دَ يوے خبرے حکم اوکړم نو دَ خپل طاقت مناسب په هغے عمل کوئ. (بخاری و مسلم)

۱۵۸- عَنْ اَبِیْ نَجِيْحٍ الْعِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: "وَعَظَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ

۱۵۸- ابونجيح عرباض بن ساريهؓ نه روايت دے. چه نبی اکرم صلی الله عليه وسلم ډير موثرا و عمده انداز کښے مونږ ته نصيحت اوکړو. چه څومونږ زړونو کښے

[۱] سورة النساء آية ۸۰ [۲] سورة الشوری آية ۵۲-۵۳ [۳] سورة النور آية ۶۳ [۴] سورة الاحزاب آية ۳۴:

وَسَلَّمَ مَوْعِظَةً بَلِيْغَةً وَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوْبُ لـه وَذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُوْنُ فَقُلْنَا: يَارَسُوْلَ اللهِ كَأَنَّهَا مَوْعِظَةُ مُوَدِّعٍ فَأَوْصِنَا قَالَ: "أُوْصِيْكُمْ بِتَقْوَى اللهِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ تَأَمَّرَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ، وَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ فَسَيَرَى اخْتِلَافًا كَثِيْرًا فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِيْ وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِيْنَ الْمَهْدِيِّيْنَ عَضُّوْا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ وَإِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الْأُمُوْرِ فَإِنَّ كُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ" رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ، وَالتِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ:

"النَّوَاجِذُ" بِالذَّالِ الْمُعْجَمَةِ: الْأَنْيَابُ وَقِيْلَ الْأَضْرَاسُ:

سخته ویره پیدا شوه - او د ستر کو نه مو اوښکې روانې شوې - مونږ او ویئیل یا رسول الله! داسې معلومیږی. چه دا رخصتی او آخیری نصیحت دې - مونږ ته نور نصیحتونه هم اوکړه - نبی کریم صلی الله علیه وسلم او فرمائیل، زۀ تاسو ته دا حکم کوم چه د الله تعالیٰ نه اوویریږئ - او د حکم اوریدو او په هغې باندې د عمل کولو نصیحت درته کوم. اګرچه (حکم درکوونکے امیر) یو حبشی غلام ولې نۀ وی - تاسو کښې چه څوک ژوندی پاتې شو. هغه به ډیر اختلافات اووینی - دغه وخت به تاسو لازم دی چه زما د سنتو او زما د هدایت موندونکو خلفاؤ د سنتو پیروی کوئ. او د ژامو په غاښونو کښې ئې مضبوط اونیسئ. په دین کښې د نوؤ خبرو (بدعت) پیدا کولو نه ځان اوساتئ. ځکه چه هر بدعت (نوے کار) پیدا کول ګمراهی ده - (ابوداؤد و ترمذی) امام ترمذیؒ وائی چه دا حدیث حسن صحیح دے - "نواجذ" نوک دار غاښونه یعنی انیاب - یا اضراس دی یعنی د ژامې اولنی غاښونه. یا د ژامې آخری غاښونه چه نواجذ دی -

د ریم حدیث

الثالث

۱۵۹ - عَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "كُلُّ أُمَّتِيْ يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى" قِيْلَ، وَمَنْ يَأْبَى يَارَسُوْلَ اللهِ قَالَ مَنْ أَطَاعَنِيْ دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِيْ "فَقَدْ أَبَى" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ: الرَّابِعُ: څلورم حدیث

۱۵۹ - ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم او فرمائیل چه زما هر امتی به جنت ته ځی - او انکار کوونکے به نۀ ځی - د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه چا پوښتنه اوکړه - چه انکار کوونکے څوک دے؟ یا رسول الله! نو وے فرمائیل. چا چه زما تابعداری اوکړه - جنت ته داخل شو - او چا چه زما او نۀ منل بس زما نه ئې انکار اوکړو - (بخاری)

۱۶۰ - عَنْ أَبِيْ مُسْلِمٍ وَقِيْلَ أَبِيْ إِيَاسٍ سَلَمَةَ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْأَكْوَعِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا أَكَلَ عِنْدَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشِمَالِهِ فَقَالَ: "كُلْ بِيَمِيْنِكَ" قَالَ: لَا أَسْتَطِيْعُ قَالَ: "لَا اسْتَطَعْتَ" مَامَنَعَهُ إِلَّا الْكِبْرُ فَمَا

۱۶۰ - ابومسلم یا ابوایاس سلمه بن عمرو بن اکوع رضی الله عنه نه روایت دے - چه یو کس د نبی کریم صلی الله علیه وسلم په وړاندې په ګس لاس خوراک کوُلو - نبی کریم صلی الله علیه وسلم هغۀ ته اوفرمائیل په ښی لاس خوراک کوه - هغۀ اوویئیل، ما کښې دا طاقت

لـه "وجلت" بكسر الجيم: اى خافت - "وذرفت" بفتح المعجمة والراء: اى سالت "منها العيون" اى دموعها:

رَفَعَهَا اِلٰى فِيْهِ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ. اَلْخَامِسُ

نشته. نبی کریم صلی الله علیه وسلم او فرمائیل تا ته دِ د دے طاقت حاصل نشی. بیا ئے هغه ښے لاس کله هم خولے ته اوچتولے نشو. (ځکه) چه دغه وخت د نبی کریم صلے الله علیه وسلم د حکم نه انکار د کبر د وجهے نه ؤو. حالانکه لاس ئے بنډ ټیک کار کولو. (مسلم)

(پنځم حدیث)

۱۶۱- عَنْ اَبِىْ عَبْدِ اللّٰهِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَتُسَوُّنَّ صُفُوْفَكُمْ اَوْ لَيُخَالِفَنَّ اللّٰهُ بَيْنَ وُجُوْهِكُمْ [1] مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَ فِىْ رِوَايَةٍ لِّمُسْلِمٍ: كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسَوِّىْ صُفُوْفَنَا حَتّٰى كَاَنَّمَا يُسَوِّىْ بِهَا الْقِدَاحَ [2] حَتّٰى اِذَا رَاٰى اَنَّا قَدْ عَقَلْنَا عَنْهُ [3] ثُمَّ خَرَجَ يَوْمًا فَقَامَ حَتّٰى كَادَ اَنْ يُكَبِّرَ فَرَاٰى رَجُلًا بَادِيًا صَدْرُهُ فَقَالَ عِبَادَ اللّٰهِ لَتُسَوُّنَّ صُفُوْفَكُمْ اَوْ لَيُخَالِفَنَّ اللّٰهُ بَيْنَ وُجُوْهِكُمْ". السَّادِسُ.

۱۶۱- ابوعبدالله نعمان بن بشیر رض نه روایت دے. چه د نبی کریم صلی الله علیه وسلم نه مے دا ارشاد فرمائیل اوریدلے دے. چه خپل صفونه په اهتمام سره برابروئ. کنی ستاسو ترمینځه به الله تعالیٰ مخالفت پیدا کړی (یعنی زړونو کښے به مو بغض او دشمنی پیدا کړی). (بخاری ومسلم)

د مسلم په یو روایت کښے دا سے دی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم به ځمونږ د صفونو برابر ؤلو د ومره خیال ساتلو. لکه چه د غشی سره ئے برابروی. کله به چه د هغهٔ یقین اوشو. چه مونږ د هغهٔ په هدایت په راکولو پوهه شو. نو بیا به ئے دا اهتمام پریخودلو. بیا یوه ورځ راغے مانځه دپاره صفونه جوړ شو. او تکبیر کید و نکے ؤو چه هغهٔ یو سړے اولیدو. چه سینه ئے د صف نه راوتلے ده. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم او فرمائیل د الله بندګانو خپل صفونه نیغ ساتئ. کنی الله تعالیٰ به ستاسو ترمینځ اختلاف پیدا کړی.

(شپږم حدیث)

۱۶۲- عَنْ اَبِىْ مُوْسٰى رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: اِحْتَرَقَ بَيْتٌ بِالْمَدِيْنَةِ عَلٰى اَهْلِهِ مِنَ اللَّيْلِ فَلَمَّا حُدِّثَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَاْنِهِمْ قَالَ اِنَّ هٰذِهِ النَّارَ عَدُوٌّ لَّكُمْ فَاِذَا نِمْتُمْ فَاَطْفِئُوْهَا عَنْكُمْ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. السابع (اووم حدیث)

۱۶۲- ابوموسیٰ رض نه روایت دے. چه په مدینے والؤ کښے یوه شپه، یو کور کښے اور اولګیدو. کله چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم د دے حال نه خبر شو. نو وے فرمائیل چه دا اور ستاسو دشمن دے. کله چه اوده کیږئ، نو هغه مړ کړئ (او د سوزؤلو نه ځان سره مهٔ پریږدئ). (بخاری ومسلم)

۱۶۳- عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اِنَّ مَثَلَ مَا

۱۶۳- دا روایت هم د ابوموسیٰ رض دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلے

[1] ای یوقع بینکم العداوة والبغضاء واختلاف القلوب ۱۲ [2] "القداح" بکسر القاف: خشب السهام والمعنی انه یبالغ فی تسریتها حتی تصیر کانما یقوم بها السهام لشدة استوائها واعتدالها؛ [3] "عقلنا" بفتح المهملة والقاف: ای فهمنا. وفی الحدیث الحث علی تسویة الصفوف وجواز الکلام بین الاقامة والدخول فی الصلوٰة:

بَعَثَنِیَ اللهُ بِهٖ مِنَ الْهُدٰی وَالْعِلْمِ کَمَثَلِ غَیْثٍ [1] اَصَابَ اَرْضًا فَکَانَتْ مِنْهَا طَائِفَةٌ طَیِّبَةٌ: قَبِلَتِ الْمَآءَ فَاَنْبَتَتِ الْکَلَأَ [2] وَالْعُشْبَ الْکَثِیْرَ وَ کَانَ مِنْهَا اَجَادِبُ اَمْسَکَتِ الْمَآءَ فَنَفَعَ اللهُ بِهَا النَّاسَ فَشَرِبُوْا مِنْهَا وَسَقَوْا وَزَرَعُوْا، وَاَصَابَ طَائِفَةً مِنْهَا اُخْرٰی اِنَّمَا هِیَ قِیْعَانٌ [3] لَا تُمْسِکُ مَآءً وَلَا تُنْبِتُ کَلَأً: فَذٰلِكَ مَثَلُ مَنْ فَقُهَ فِیْ دِیْنِ اللهِ وَنَفَعَهٗ مَا بَعَثَنِیَ اللهُ بِهٖ فَعَلِمَ وَعَلَّمَ وَ مَثَلُ مَنْ لَّمْ یَرْفَعْ بِذٰلِكَ رَاْسًا وَلَمْ یَقْبَلْ هُدَی اللهِ الَّذِیْ اُرْسِلْتُ بِهٖ مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ:

"فَقُهَ" بِضَمِّ الْقَافِ عَلَی الْمَشْهُوْرِ وَقِیْلَ بِکَسْرِهَا: اَیْ صَارَ فَقِیْهًا:

دی. چه هدایت او علم راکولو سره د الله تعالیٰ له خوا څما د رالیږلو مثال د هغے باران غونده دے چه په یوه زمکه اُورېږی، د زمکے بنے او عمده برخے او به رابسکلے، د هغے ځائے اوچ و ابنهٔ شنهٔ او تازه راوختل. د زمکے څهٔ (نشیبی) برخه چه وه هلته او به راجمع شوے چه هغے سره الله خلقو ته فائده اورسوله چه هغه او به د هغوئ د څکلو په کار راغلے او او به خوړ ئے پرے هم اوکړو. د باران او به هغه حصو ته هم اورسیدلے چه کوهے شاړے وے. چه هلته نه او به جمع شوے وے او نه وابنهٔ وُو. ځکه چه هغه زمکه کښے د دے صلاحیت نهٔ وُو. دا سے مثال د نبی کریم صلی الله علیه وسلم د هغے څهٔ هم دے چه د الله تعالیٰ د طرف نه خلقو ته علم او دین ښودلو د پاره زهٔ رالیږلے شوے وُوم. په دے څوک پوهه شو هغهٔ کتهه او فائده واخسته. بخپله ئے علم هم حاصل کړو. او نورئے هم خبر کړل. او بل بل هغه دے چه هغهٔ، دین طرفته د کتلو د پاره سترگے او چتے کړے هم نهٔ دی او نه ئے د الله هغه هدایت قبول کړو کوم چه څما په ذریعه رالیږل شوے دے. (بخاری ومسلم) "فَقِهَ": یعنی فقیه شو. پوهه شو.

اَلثَّامِنُ .... اتم حدیث

١٦٤- عَنْ جَابِرٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ "مَثَلِیْ وَمَثَلُکُمْ کَمَثَلِ رَجُلٍ اَوْقَدَ نَارًا، فَجَعَلَ الْجَنَادِبُ وَ الْفَرَاشُ یَقَعْنَ فِیْهَا وَهُوَ یَذُبُّهُنَّ عَنْهَا [4] وَاَنَا اٰخِذٌ بِحُجَزِکُمْ عَنِ النَّارِ وَاَنْتُمْ تُفْلِتُوْنَ مِنْ یَدِیْ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ:

"الْجَنَادِبُ" نَحْوُ الْجَرَادِ وَالْفَرَاشُ

١٦٤- جابر رض نه روایت دے. چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. چه څما او ستاسو مثال داسے دے. چه یوکس اُور بل کړے دے. او ور ته چه پتنگان یا نور خزندگان، ګرځید ونکی څیزونه په تیزئ سره راځی، نو ورغورځیږی، مګر هغه سړے ئے د اُور د غورزیدو نه بچ کوی. بس هغه زهٔ یم چه ستاسو ملا نیسم او د غورزیدو نه تاسو بچ کوم. او تاسو څما د لاس نه اوخوئیږئ. او اُور کښے او غورزیږئ. (مسلم)

[1] الغیث: المطر [2] الکلأ: المرعی والعشب: النبات الرطب [3] القیعان: جمع قاع وهی الارض التی لانبات بها ؛ [4] "یذبهن" بالمعجمة وتشدید الباء ای یمنعهن عن الوقوع فی النار ؟ ؛ ۱۲

هٰذا هُوَ الْمَعْرُوْفُ الَّذِىْ يَقَعُ فِى النَّارِ "وَالْحُجَزُ جَمْعُ حُجْزَةٍ وَهِىَ مَعْقِدُ الْاِزَارِ وَالسَّرَاوِيْلِ ⁂

التاسع (نهم حديث)

۱۶۵- عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمَرَ بِلَعْقِ الْاَصَابِعِ وَالصَّحْفَةِ وَقَالَ: "اِنَّكُمْ لَاتَدْرُوْنَ فِىْ اَيِّهَا الْبَرَكَةُ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ. وَفِىْ رِوَايَةٍ لَهٗ: "اِذَا وَقَعَتْ لُقْمَةُ اَحَدِكُمْ فَلْيَاْخُذْهَا فَلْيُمِطْ[1] مَا كَانَ بِهَا مِنْ اَذًى وَلْيَاْكُلْهَا وَلَا يَدَعْهَا لِلشَّيْطَانِ وَلَا يَمْسَحْ يَدَهٗ بِالْمِنْدِيْلِ حَتّٰى يَلْعَقَ اَصَابِعَهٗ فَاِنَّهٗ لَايَدْرِىْ فِىْ اَىِّ طَعَامِهٖ الْبَرَكَةُ": وَفِىْ رِوَايَةٍ لَهٗ: "اِنَّ الشَّيْطَانَ يَحْضُرُ اَحَدَكُمْ عِنْدَ كُلِّ شَىْءٍ مِنْ شَاْنِهٖ حَتّٰى يَحْضُرَهٗ عِنْدَ طَعَامِهٖ فَاِذَا سَقَطَتْ مِنْ اَحَدِكُمُ اللُّقْمَةُ فَلْيُمِطْ مَا كَانَ بِهَا مِنْ اَذًى فَلْيَاْكُلْهَا وَلَا يَدَعْهَا لِلشَّيْطَانِ" ⁂

جَنَادِبُ: ملخان یا خزنده، زنده سر یا پتنګان چه اور کښې ځان غورزوی.
حُجَزُ: د پرتوګ یا د لنګ تړلو ځائ.

۱۶۵- جابر رض نه روایت دے. چه نبی اکرم صلی الله علیه وسلم به د خوراک کولو نه پس د ګوتو او د ترکارئ د لوښو څټلو حکم راکولو. او فرمائیل به ئې. چه تاسو به دے پوهه نهٔ یئ. چه د خوراک په کومه حصه کښې برکت دے. (مسلم) د مسلم په یو روایت کښې دا سے هم راغلی دی. چه دا سے ئې اوفرمائیل چه د خوراک کولو په دوران کښې چه د چا نه یوه نمړئ اوغورزیږی نو هغه دِ اوچته کړي او ګرد دِ تري صفا کړي او بیا دِ ئې اوخوري. هغه شیطان ته مهٔ پریږدئ. او د ګوتو څټلو نه مخکښې په رومال ګوتے مهٔ صفا کوئ. ځکه معلومه نهٔ ده چه د خوراک په کومه حصه کښې برکت نازل شوے دے. د مسلم په یو بل روایت کښې دا سے راغلی دی. چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه شیطان تاسو سره هر وخت او هره موقعه کښې موجود وی. د خوراک په وخت کښې هم حاضریږی. پس که د خوراک په وخت کښې د رنه چرته یوه نمړئ پریوزی. نو هغه را اوچته کړئ. صفا ئې کړئ او بیا ئې اوخورئ. هغه نمړئ شیطان ته مهٔ پریږدئ.

العاشر .... نهم حديث

۱۶۶- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَامَ فِيْنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَوْعِظَةٍ فَقَالَ: يَآاَيُّهَا النَّاسُ اِنَّكُمْ مَحْشُوْرُوْنَ اِلَى اللهِ تَعَالٰى حُفَاةً عُرَاةً غُرْلًا: "كَمَا بَدَاْنَا اَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيْدُهٗ وَعْدًا عَلَيْنَا اِنَّا كُنَّا فٰعِلِيْنَ[2]" اَلَا وَاِنَّ اَوَّلَ الْخَلَائِقِ يُكْسٰى يَوْمَ الْقِيَامَةِ اِبْرَاهِيْمُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، اَلَا وَاِنَّهٗ سَيُجَآءُ بِرِجَالٍ

۱۶۶- عبد الله بن عباس رض وائی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم یو واره مونږ ته د نصیحت کولو د پاره اودریدو. او، وے وئیل، اے خلقو! تاسو به الله تعالیٰ ته خپے ابلې حال کښې، ناسُنته او بربنړ جمع کولے شئ. ځنګه چه د الله تعالیٰ ارشاد دے "چه څنګه حال کښې مونږ تاسو پیدا کړی وئ. هم هغه حالت کښې به دوباره ما ته جمع کولے شئ. دا څمونږ وعده وه. او دا به مونږ پوره کوو." وا ورئ. چه مخلوق کښې به د ټولو نه اول ابراهیم علیه السلام

[1] فلیمط "بضم للتحتیة" ای لینع ولیزل ۱۲ [2] سورة الانبیاء آیة ۱۰۴.

مِنْ اُمَّتِيْ فَيُؤْخَذُ بِهِمْ ذَاتَ الشِّمَالِ[1] فَاَقُوْلُ: يَارَبِّ اَصْحَابِيْ فَيُقَالُ: اِنَّكَ لَاتَدْرِيْ مَا اَحْدَثُوْا بَعْدَكَ فَاَقُوْلُ كَمَا قَالَ الْعَبْدُ الصَّالِحُ: "وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيْدًا مَّا دُمْتُ فِيْهِمْ[2] اِلٰى قَوْلِهٖ: "الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ" فَيُقَالُ لِيْ: اِنَّهُمْ لَمْ يَزَالُوْا مُرْتَدِّيْنَ عَلٰى اَعْقَابِهِمْ مُنْذُ فَارَقْتَهُمْ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

"غُرْلًا": اَيْ غَيْرَ مَخْتُوْنِيْنَ ؛

ته جاے ورواغوستلے شی. دا هم واورئ، چه څما دَ اُمت نه به بعضے خلق راوستلے شی. چه مخونه به ئے دوزخ طرف ته اړولے شوی وی. نو زهٔ به اووایم اے الله! داخو څما اُمتیان دی. ارشاد به اوشی. چه تا ته پته نشته. چه دوئ ستا نه پس څهٔ نوی نوی (بدعتونه) دستا په دین کښے جوړکړی دی. نو زهٔ به هم هغه جواب ورکوم، کوم چه دَ الله تعالیٰ یو نیک بنده حضرت عیسیٰ علیه السلام وئیلی وُو. "وكنتُ عليهم شهيدا ما دمت فيهم" تر "العزيز الحكيم" پورے. نو ما ته به اووئیلے شی. چه ستا دَ جدا کیدو نه پس دوئ په اړولو پوندو دَ دین نه اړے کیدل. (بخاری ومسلم)

غُرلًا: نا سُنته.

۱۶۷ - عَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ مُغَفَّلٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: نَهٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْخَذْفِ[3] وَقَالَ: "اِنَّهٗ لَا يَقْتُلُ الصَّيْدَ وَلَا يَنْكَأُ الْعَدُوَّ[4] وَاِنَّهٗ يَفْقَأُ الْعَيْنَ وَيَكْسِرُ السِّنَّ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِيْ رِوَايَةٍ اَنَّ قَرِيْبًا لِابْنِ مُغَفَّلٍ خَذَفَ فَنَهَاهُ وَقَالَ: اِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهٰى عَنِ الْخَذْفِ وَقَالَ: "اِنَّهَا لَا تَصِيْدُ صَيْدًا" ثُمَّ عَادَ فَقَالَ: اُحَدِّثُكَ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهٰى عَنْهُ ثُمَّ عُدْتَ تَخْذِفُ: لَا اُكَلِّمُكَ اَبَدًا[5] ؛

۱۶۷ - ابی سعید عبدالله بن مغفل رضؓ نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم دَ خذف نه منع کړے ده. او فرمائیلی ئے دی چه دا نه ښکار روژنی او نه دشمن ختموی. بلکه سترګه پرے اوچوی، او غاښ پرے ماتیږی. (بخاری ومسلم)

خَذْفُ: مسواکه کوته او کټه کوته کښے کانړے یا لوټے یا کنکر نیول او بیا ویشتل. او یو روایت کښے دا سے هم راغلی دی. چه دَ ابن مغفل رضؓ یو رشته دار چرته خذف کولو. نو دوئ هغه منع کړو. او ورته ئے اووئیل چه رسول الله صلی الله علیه وسلم دَ دا سے حرکت نه منع کړے وه. او وئیلی ئے دی چه دے سره ښکار نهٔ مری. دغه کس دوباره دا سے حرکت اوکړو. نو ابن مغفل رضؓ ورته اووئیل چه دَ دے باوجود چه ما تا ته دَ نبی اکرم صلی الله علیه وسلم حدیث هم واوړولو چه هغهٔ دا سے حرکت منع کړے دے. لیکن تا بیا هغه حرکت اوکړو. څه لاړشه دَ دے نه پس به زهٔ ستا سره هیڅ کله خبرے او نهٔ کړم.

۱۶۸ - وَعَنْ عَابِسِ بْنِ رَبِيْعَةَ قَالَ: رَاَيْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ يُقَبِّلُ الْحَجَرَ، يَعْنِي الْاَسْوَدَ، وَيَقُوْلُ

۱۶۸ - عابس بن ربیعهؒ وائی، ما اولیدل چه حضرت عمر رضؓ حجراسود ښکلولو. او دائے فرمائیل چه ما ته پته ده چه ته

---

[1] ذات الشمال "بكسر الشين" اى جهة النار [2] سورة المآئدة اٰية ۱۱۷-۱۱۸ [3] الخذف بفتح المعجمة الاولى وسكون الثانية وبالفاء، اى رمى الحصى بالسبابة والابهام [4] ولا ينكأ العدو: اى لا يقتله. وانه يفقأ العين: اى يقلعها اٰية ۶۵ ؛

[5] فی الحديث هجر اهل البدع والفسوق ومنابذی السنة مع العلم، وانه يجوز هجرهم ابدًا

اَعْلَمُ اَنَّكَ حَجَرٌ مَا تَنْفَعُ وَلَا تَضُرُّ وَلَوْلَا اَنِّیْ رَاَیْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یُقَبِّلُكَ مَا قَبَّلْتُكَ، مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ ؛

صرف يو کانړے يې - نه چا ته فائده ورکولے شې او نه نقصان - که ما رسول الله صلے الله عليه وسلم ستا په ښکلولو نه وے ليدلے نو ما به هم نه وے ښکل کړے . (بخاري ومسلم

باب ۱۷

ف :- دے باب کښے دوه قرآني آيتونه او يو نبوي حديث دے -

بَابُ فِیْ وُجُوْبِ الْاِنْقِیَادِ لِحُکْمِ اللّٰهِ وَمَا یَقُوْلُهٗ مَنْ دُعِیَ اِلٰی ذٰلِكَ وَاَمْرٍ بِمَعْرُوْفٍ اَوْ نُهِیَ عَنْ مُنْکَرٍ !

دَ الله تعالیٰ دَ حکم دَ اطاعتِ ضروري کيدل او څوک چه دے طرف ته رابلی - او امر بالمعروف يعنی دَ نيکو کارونو حکم کوی . او نهي عن المنکر يعنی دَ بدو کارونو نه منع کوی ، نو هغهٔ له څهٔ وئيل پکار دی !

(قرآني آيتونه)

۶۹- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی[۱] : " فَلَا وَرَبِّكَ لَا یُؤْمِنُوْنَ حَتّٰی یُحَکِّمُوْكَ فِیْمَا شَجَرَ بَیْنَهُمْ ثُمَّ لَا یَجِدُوْا فِیْ اَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَیْتَ وَیُسَلِّمُوْا تَسْلِیْمًا ؛

۶۹- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے . قسم دے دِ ستا په رب وي چه دوئ هغه وخته پورے مؤمنان نشي کيدلے ، ترڅو چه تا خپلو جګړو کښے ثالث مقرر نه کړي . او دَ هغوئ په زړونو کښے ستا دَ فيصلے خلاف څهٔ تنګی نه لري . او هغوئ ئې په سر سترګو قبوله کړي . (پ ۵ - نساء - آية ۶۵)

۷۰. وَقَالَ تَعَالٰی[۲] : اِنَّمَا کَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِیْنَ[۳] اِذَا دُعُوْا اِلَی اللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ لِیَحْکُمَ بَیْنَهُمْ اَنْ یَّقُوْلُوْا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ " ؛

۷۰- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے . چه دَ الله او دَ رسول[۳] دَ حکم مطابق چه کله مؤمن بنده فيصلے له راوبللے شي . نو هغهٔ له دا سے جواب کول پکار دی . چه مونږ واورېدل او مونږ هر قسمه حکم ته سر ښکته تا بعدار يو . او دَ دواړو جهانونو کاميابي خو هم دا سے مؤمنانو د پاره ده . (پ ۱۸ - نور)

(نبوي احاديث)

وَفِیْهِ مِنَ الْاَحَادِیْثِ حَدِیْثُ اَبِیْ هُرَیْرَةَ الْمَذْکُوْرُ فِیْ اَوَّلِ الْبَابِ قَبْلَهٗ وَغَیْرُهٗ مِنَ الْاَحَادِیْثِ فِیْهِ ؛

دے سلسله کښے حديثونه ډير نه يات دی . دَ حضرت ابوهريره رض يو حديث مخکښے هم مبنی باب کښے تير شوے دے .

۱۶۹- وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ : لَمَّا نَزَلَتْ عَلٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ : " لِلّٰهِ مَا فِیْ

۱۶۹- ابوهريره رض نه روايت دے - چه کله " لله ما فی السمٰوت وما فی الارض وان تبدوا ما فی انفسکم او تخفوه يحاسبکم به الله " په نبی اکرم صلی الله عليه وسلم

[۱] سورة النساء [۲] سورة النور آية ۵۱ [۳] ای القول اللائق لهم ؛

السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاِنْ تُبْدُوْا
مَا فِيْ اَنْفُسِكُمْ اَوْ تُخْفُوْهُ يُحَاسِبْكُمْ
بِهِ اللّٰهُ" الْاٰيَةَ اشْتَدَّ ذٰلِكَ اَصْحَابِ
رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
فَاَتَوْا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ ثُمَّ بَرَكُوْا عَلَى الرُّكَبِ فَقَالُوْا:
اَيْ رَسُوْلَ اللّٰهِ كُلِّفْنَا مِنَ الْاَعْمَالِ
مَا نُطِيْقُ: الصَّلٰوةَ وَالْجِهَادَ وَالصِّيَامَ
وَالصَّدَقَةَ وَقَدْ اُنْزِلَتْ عَلَيْكَ هٰذِهِ
الْاٰيَةُ وَلَا نُطِيْقُهَا. قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى
اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اَتُرِيْدُوْنَ اَنْ تَقُوْلُوْا
كَمَا قَالَ اَهْلُ الْكِتَابَيْنِ ؎۱ مِنْ
قَبْلِكُمْ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا؟ بَلْ قُوْلُوْا
سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ
الْمَصِيْرُ". فَلَمَّا اقْتَرَاَهَا ؎۲ الْقَوْمُ
وَذَلَّتْ بِهَا اَلْسِنَتُهُمْ اَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالٰى
فِيْ اَثَرِهَا ؎۳ "اٰمَنَ الرَّسُوْلُ بِمَا اُنْزِلَ
اِلَيْهِ مِنْ رَّبِّهٖ وَالْمُؤْمِنُوْنَ كُلٌّ اٰمَنَ
بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ
لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِّنْ رُّسُلِهٖ، وَ
قَالُوْا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا
وَاِلَيْكَ الْمَصِيْرُ" فَلَمَّا فَعَلُوْا ذٰلِكَ
نَسَخَهَا اللّٰهُ تَعَالٰى فَاَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ
وَجَلَّ: "لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا
لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا
لَا تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَّسِيْنَا اَوْ اَخْطَاْنَا"
قَالَ: نَعَمْ "رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا
اِصْرًا ؎۴ كَمَا حَمَلْتَهٗ عَلَى الَّذِيْنَ مِنْ
قَبْلِنَا" قَالَ: نَعَمْ رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا
لَا طَاقَةَ لَنَا بِهٖ" قَالَ: نَعَمْ "وَاعْفُ
عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا اَنْتَ مَوْلٰنَا

باندې نازل شو. ترجمه ئې داده: "په
زمکه او آسمانونو کښې چه څهٔ دی صرف د
الله تعالیٰ دی. تاسو د خپل زړهٔ خبرې
که پټوئ او که ئې ښکاره کوئ، الله تعالیٰ
به د هرې خبرې تاسو سره حساب کوی نو
صحابو رض باندې دا خبره ډیره گرانه شوه.
نو نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ته راغلل.
او ډیر ساعت سوچ کښې سر ښکته پراته
وُو. بیا ئې عرض اوکړو. یا رسول الله!
مونږ ته خو د دې کارونو حکم شوې دې.
او مونږ به په دې مکلف یو. چه د کومې
مونږ کښې طاقت شته، لکه مونځ، روژه،
جهاد، صدقه. نو اوس تا باندې دا آیت
نازل شوې دې چه څمونږ د طاقت نه بهر
دې. نو رسول الله اوفرمائیل، چه ستاسو
دا خیال دې چه هغه خبرې اوکړئ کومې
چه مخکښې یهودوا وعیسائیانو کړې وې.
یعنی دا چه "مونږ خو واؤریدل، مگر منلې
ئې نشو" بلکه تاسو به داسې وایئ چه
مونږ د زړهٔ په غوږونو واؤریدلې، او
هر قسمه حکم ته سر ښکته تابعدار یو. او
دا وایئ چه اے ربه! مونږ او بخښنه. او
مونږ به تا ته واپس کیږو. کله چه صحابوٓ
دا آیت اووئیلو او په ژبو ئې قبول کړو. نو
د هغې نه پس "امن الرسول" آیت نازل شو.
چه معنیٰ ئې داده: "رسول په هغه کتاب
چه ده ته نازل شوې دې ایمان لری. او
مؤمنان هم. ټول په الله، د هغهٔ په
فرښتو، د هغهٔ په کتابونو او د هغهٔ په
پیغمبرانو ایمان ساتی. (او وائی) چه مونږ
د هغهٔ په پیغمبرانو کښې هیڅ فرق نهٔ کوو.
او الله ته وائی. چه مونږ ستا حکم واؤریدلو
او مونږ قبول کړو. یا پروردگاره! بخښنه
هم ستا د طرف نه ده او واپس کیدل هم
تا ته دی." هر کله چه هغوئ داسې اوکړل
نو الله تعالیٰ هغه حکم منسوخ کړو. او
"لا یکلف الله نفسها الا وسعها" حکم

؎۱ ای الیهود والنصاری ؎۲ ای قرأها "وذلت" انقادت ؎۳ "فی اثرها" بکسر فسکون وبفتحتین ای عقب نزولها ؎۴ ای امرًا یثقل علینا حمله،

فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكٰفِرِيْنَ" قَالَ : نَعَمْ : رَوَاهُ مُسْلِمٌ ❊

ئے نازل کړو۔ معنیٰ ئے داده "چه الله تعالیٰ چا ته هم دهغهٔ د طاقت نه زیات تکلیف نهٔ ورکوی۔ د بنهٔ کار بدله به هم بنه وی.

او د بدو کار هم نو به هم دهٔ ته نقصان او تاوان رسی۔ اے ربه! موننږ نه چه کومه خبره هیره شی نو موننږ په هغی مهٔ نیسه۔ یا را نه خطا اوشی نو موننږ مهٔ نیسه۔ الله تعالیٰ اوفرمائیل، بنه ده۔ اے پروردګاره! موننږ باندے داسے بوج او بیتے مهٔ راچوه څنګه چه مخکښے خلقو باندے وراچولے شوی وُو۔ الله تعالیٰ اوفرمائیل ډیره بنه ده۔ اے ربه! دومره بوج را باندے مهٔ بارکوه چه څمونږ طاقت ورته نهٔ وی۔ الله اوفرمائیل ډیره بنه ده۔ اے ربه! موننږ ته معافی اوکړه او څمونږ ګناهونه اوبخښه۔ او موننږ باندے رحم او مهربانی اوکړه۔ تهٔ څمونږ مالک او کارسازئے۔ موننږ په کافرو باندے غالب کړے۔ الله اوفرمائیل ډیره بنه ده۔ (مسلم)

باب ۱۸

ف:- دے باب کښے پنځه آیتونه او دَرے احادیث دی۔ دین کښے دځان نه خبرے راویستل بدعت دے۔ چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم د وینا مطابق دغه ګمراهی او بے دینی ده۔ دین اصل کښے د الله تعالیٰ د حکمونو، د رسول الله صلی الله علیه وسلم د سنت طریقے او د صحابه رض سنت او د هغوی تابعدارئ کولو نوم دے۔ داسے یو کار چه دهغے سند او بنیاد په دے مأخذونو کښے نهٔ وی۔ هغے ته د دین نامه ورکول یا دین وئیل حقیقت کښے داسے دی لکه اسلام چه نامکمله اوګنړی۔ او هم دا بدعت دے۔ او بدعتی سړے د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په فیصله مردود دے۔

بَابٌ فِي النَّهْيِ عَنِ الْبِدَعِ وَمُحْدَثَاتِ الْأُمُوْرِ!

بدعت او دین کښے د نوو خبرو راویستلو د ممانعت بیان۔

(قرآنی آیتونه)

۱۷۔ قَالَ اللهُ تَعَالٰى[1] "فَمَا ذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ" ❊

۱۷۔ د الله تعالیٰ ارشاد دے۔ د امر حق خبرے نه پس بغیر د ګمراهئ نه بل څهٔ څیز پاتے شو۔ (پ۱۱، یونس)

۷۲۔ وَقَالَ تَعَالٰى[2] "مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ" ❊

۷۲۔ د الله تعالیٰ ارشاد دے۔ موننږ په کتاب (لوح محفوظ) کښے هیڅ شے نه دے پریښے۔ (پ۷۔ انعام)

۷۳۔ وَقَالَ تَعَالٰى[3] "فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوْهُ إِلَى اللهِ وَالرَّسُوْلِ" أَيِ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ" ❊

۷۳۔ د الله تعالیٰ ارشاد دے۔ کهٔ ستاسو په څهٔ معامله کښے جګړه پیدا شوه۔ نو الله او د هغهٔ رسول ﷺ طرفته رجوع اوکړئ۔ یعنی قرآن او سنت ته رجوع اوکړئ۔ (پ۵۔ نساء)

۷۴۔ وَقَالَ تَعَالٰى[4] "وَأَنَّ هٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيْمًا فَاتَّبِعُوْهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيْلِهٖ" ❊

۷۴۔ د الله تعالیٰ ارشاد دے۔ دا (دین) څما نیغه لاره ده۔ د دے تابعداری اوکړئ۔ او به نورو لارو مهٔ ځئ۔ دغه لارے به تاسو د نیغے

[1] سورة یونس آیه ۳۲ [2] سورة الانعام آیه ۳۸ [3] سورة النساء آیه ۵۹ [4] سورة انعام آیه

لاړې نه واړوي - (پ۸ - انعام)

۷۵ - وَقَالَ تَعَالٰى [1]: "قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُوْنِيْ يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَ يَغْفِرْلَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ" وَالْاٰيَاتُ فِي الْبَابِ كَثِيْرَةٌ مَّعْلُوْمَةٌ ؛

۷۵ - الله تعالیٰ فرمائی: اے رسوله! او وایه - که الله تعالیٰ سره مینه کول غواړئ نو ځما تابعداري اوکړئ - الله تعالیٰ به تاسو خپل محبوب جوړ کړي - او ستا سو ګناهونه به معاف کړي - (پ۳ - عمران) دے باب کښے نور هم ډیر مشهور آیتونه شته.

(نبوی احادیث)

وَاَمَّا الْاَحَادِيْثُ فَكَثِيْرَةٌ جِدًّا وَّ هِيَ مَشْهُوْرَةٌ فَنَقْتَصِرُ عَلٰى طَرَفٍ مِنْهَا ؛

دے سلسله کښے حدیثونه ډیر زیات دی - چه ټول لیکل مشکل دی -

۱۷۰ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَنْ اَحْدَثَ فِيْ اَمْرِنَا هٰذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ [2]" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِيْ رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ: "مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ اَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ" ؛

۱۷۰ - حضرت عائشه رض فرمائی - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد اوفرمائیلو، چه کوم کس ځمونږ په دین کښے د ځان نه داسے خبره ایجاد کړي چه دین کښے نه وي - هغه مردود دے - (بخاري ومسلم) د مسلم په یوه روایت کښے دی - چا چه یو داسے عمل اوکړو چه د هغې مونږ حکم نه وي ورکړے - هغه مردود دے (یعنی عمل هم او څوک چه عمل کونکے دے هغه هم مردود دے)

۱۷۱ - وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا خَطَبَ احْمَرَّتْ عَيْنَاهُ، وَ عَلَا صَوْتُهُ وَاشْتَدَّ غَضَبُهُ حَتّٰى كَاَنَّهُ مُنْذِرُ جَيْشٍ [3] يَقُوْلُ: "صَبَّحَكُمْ وَ مَسَّاكُمْ" وَيَقُوْلُ: "بُعِثْتُ اَنَا وَالسَّاعَةَ كَهَاتَيْنِ" وَيَقْرُنُ بَيْنَ اُصْبُعَيْهِ السَّبَّابَةِ وَالْوُسْطٰى وَيَقُوْلُ: اَمَّا بَعْدُ فَاِنَّ خَيْرَ الْحَدِيْثِ كِتَابُ اللّٰهِ وَخَيْرَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَشَرَّ الْاُمُوْرِ مُحْدَثَاتُهَا وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ" ثُمَّ يَقُوْلُ "اَنَا اَوْلٰى بِكُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْ نَفْسِهِ مَنْ تَرَكَ مَالًا فَلِاَهْلِهِ، وَمَنْ تَرَكَ دَيْنًا اَوْضَيَاعًا [4] فَاِلَيَّ وَعَلَيَّ"

۱۷۱ - جابر رض نه روایت دے - چه نبی اکرم صلی الله علیه وسلم خطبه کښے ارشاد اوفرمائیلو - چه د خطبے په دوران کښے سترګے سرے شوے - او آواز ئے تیز شو - او غصه ئے زیاته شوه - داسے معلومیده چه د دشمن د لښکر نه مونږ ویروی - چه سحر او ماښام حمله کونکے دے - او دائے هم اوفرمائیل - چه زه او قیامت دواړه دغے نزدے نزدے لیږلے شوی یو - لکه دا دوه ګوتے - یعنی مسواکه او مینځنۍ ګوته ئے یو ځائے کړلے - او، وے فرمائیل - د الله تعالیٰ ثنا او صفت نه پس (وا وریٔ) چه بهتر کلام د الله کتاب دے - او بهتره لار د رسول الله صلی الله علیه وسلم لار ده - او بد ترینه خبره هغه ده - چه دین کښے د ځان نه جوړه شوے وي (یعنی بدعت) - او هر بدعت ګمراهي ده - بیا ئے ارشاد اوفرمائیلو

[1] سورة آل عمران آية ۳۱ [2] اى من احدث فى الاسلام ماليس من الاسلام فى شئ ولم يشهد له اصل من اصوله فهو مردود ولا يلتفت اليه. وهذا الحديث قاعدة من قواعد الدين الجليلة فينبغى حفظه واشهاره فى ابطال المحدثات والبدع [3] اى مخبر بجيش العدو.

[4] "الضياع" بفتح الضاد المعجمة: العيال اى من ترك اطفالا وعيالا ؛

رَوَاهُ مُسْلِمٌ ::

چه زهٔ هر مؤمن دپاره د هغهٔ نه هم زیات د هغهٔ دپاره ښهٔ یم - هغه چه کوم مال پریږدی، هغه د هغهٔ د اهل و عیال دپاره دے. او که قرض ئے پریښودلو یائے لاوارثه اولاد پریښودلو، نو زهٔ د هغهٔ ذمه وار یم. (مسلم)

۱۷۲- وَعَنِ الْعِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ حَدِيْثُهُ السَّابِقُ فِيْ بَابِ الْمُحَافَظَةِ عَلَى السُّنَّةِ ::

۱۷۲- عرباض بن ساریه رض نه دا روایت باب ۱۶ حدیث ۱۵۸ کښے تیر شوے دے. تقریبًا دے مضمون سره برابر دے.

باب ۱۹

ف ۱: دا باب په دوه قرآنی آیتونو او دوه نبوی حدیثونو باندے مشتمل دے.

بَابٌ فِيْمَنْ سَنَّ سُنَّةً حَسَنَةً اَوْ سَيِّئَةً ! د ښے یا بدے طریقے ایجادولو بیان !

(قرآنی آیتونه)

۷۱- قَالَ اللهُ تَعَالٰى [1] : " وَالَّذِيْنَ يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ اَزْوَاجِنَا وَذُرِّيّٰتِنَا قُرَّةَ اَعْيُنٍ وَّاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِيْنَ اِمَامًا " ::

۷۱- د الله تعالیٰ ارشاد دے. او هغه کسان چه (د الله نه) دعا غواړی. چه اے ربه څمونږ! راکړے مونږ ته څمونږ د اولاد نه یخوالے د سترګو. او مونږ د پرهیزګارانو مشر جوړ کړے. (پ۱۹ فرقان)

۷۲- وَقَالَ تَعَالٰى [2] " وَجَعَلْنَاهُمْ اَئِمَّةً يَّهْدُوْنَ بِاَمْرِنَا " ::

۷۲- د الله تعالیٰ ارشاد دے. چه مونږ هغه پیشوا جوړ کړو. چه څمونږ په حکم سره به ئے هدایت کولو. (پ۱۷ انبیاء)

(نبوی حدیثونه)

۱۷۳- وَعَنْ اَبِیْ عَمْرٍو جَرِیْرِ ابْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا فِیْ صَدْرِ النَّهَارِ عِنْدَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَآءَهُ قَوْمٌ عُرَاةٌ مُجْتَابِی النِّمَارِ اَوِ الْعَبَآءِ مُتَقَلِّدِی السُّيُوْفِ عَامَّتُهُمْ بَلْ كُلُّهُمْ مِنْ مُضَرَ فَتَمَعَّرَ وَجْهُ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَا رَاٰى بِهِمْ مِنَ الْفَاقَةِ [3] فَدَخَلَ ثُمَّ خَرَجَ فَاَمَرَ بِلَالًا فَاَذَّنَ وَاَقَامَ ثُمَّ صَلّٰى ثُمَّ خَطَبَ فَقَالَ: " يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّكُمُ الَّذِیْ

۱۷۳- ابو عمرو جریر بن عبد الله رض بیان کوی. چه د غرمے وخت وو. چه مونږ د نبی کریم صلی الله علیه وسلم سره مجلس کښے ناست وو. چه څهٔ خلق د غلته داسے حالت کښے راغلل. چه غاړو کښے ئے کمبلے یا شړئی وے. او غاړے ته ئے تورے هم اچولے وے. او تقریبًا ټول د بنی مضر قبیلے خلق وو. د هغوئ د ولږے او د غریبئ حالت چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اولیدو نو د مخ رنګ ئے بدل شو. هغوئ دننه لاړل او بیا بهر ته راووتلو. نو بلال رض ته ئے د اذان کولو حکم ورکړو. هغوئ اذان اوکړو، او تکبیر ئے شروع کړو. بیا نبی کریم صلی الله

[1] سورة الفرقان آیة ۷۴ [2] سورة الانبیاء آیة ۷۳ [3] ای شدة الاحتیاج مع عدم مواساة الاغنیاء لهم. وقوله رضی الله عنه "فدخل" ای النبی صلی الله علیه وسلم منزله

خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ" اِلَى اٰخِرِ الْاٰيَةِ: "اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيْبًا" وَالْاٰيَةُ الْاُخْرٰى الَّتِيْ فِيْ اٰخِرِ الْحَشْرِ: "يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ" تَصَدَّقَ[له] رَجُلٌ مِّنْ دِيْنَارِهٖ مِنْ دِرْهَمِهٖ مِنْ ثَوْبِهٖ مِنْ صَاعِ بُرِّهٖ مِنْ صَاعِ تَمْرِهٖ حَتّٰى قَالَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ" فَجَآءَ رَجُلٌ مِّنَ الْاَنْصَارِ بِصُرَّةٍ كَادَتْ كَفُّهٗ تَعْجِزُ عَنْهَا بَلْ قَدْ عَجَزَتْ ثُمَّ تَتَابَعَ النَّاسُ حَتّٰى رَاَيْتُ كَوْمَيْنِ مِنْ طَعَامٍ وَّثِيَابٍ حَتّٰى رَاَيْتُ وَجْهَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَهَلَّلُ كَاَنَّهٗ مُذْهَبَةٌ: فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "مَنْ سَنَّ فِي الْاِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهٗ اَجْرُهَا وَاَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا بَعْدَهٗ مِنْ غَيْرِ اَنْ يُّنْقَصَ مِنْ اُجُوْرِهِمْ شَيْءٌ وَّمَنْ سَنَّ فِي الْاِسْلَامِ سُنَّةً سَيِّئَةً كَانَ عَلَيْهِ وِزْرُهَا وَوِزْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ بَعْدِهٖ مِنْ غَيْرِ اَنْ يُّنْقَصَ مِنْ اَوْزَارِهِمْ شَيْءٌ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ:

قَوْلُهٗ "مُجْتَابِي النِّمَارِ" هُوَ بِالْجِيْمِ وَبَعْدَ الْاَلِفِ بَاءٌ مُّوَحَّدَةٌ. وَالنِّمَارُ جَمْعُ نَمِرَةٍ وَهِيَ كِسَاءٌ مِّنْ صُوْفٍ مُّخَطَّطٌ وَمَعْنٰى "مُجْتَابِيْهَا": لَابِسِيْهَا قَدْ خَرَقُوْهَا فِيْ رُءُوْسِهِمْ. "وَالْجَوْبُ" الْقَطْعُ وَمِنْهُ قَوْلُهٗ تَعَالٰى: "وَثَمُوْدَ الَّذِيْنَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ" اَيْ نَحَتُوْهُ وَقَطَعُوْهُ. وَقَوْلُهٗ: "تَمَعَّرَ" هُوَ بِالْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ: اَيْ تَغَيَّرَ: وَقَوْلُهٗ "رَاَيْتُ

عليه وسلم د ماښځه نه پس خطبه اووئيله او دا آيتونه ئې اووئيلو. "يا ايها الناس اتقوا ربكم الذى خلقكم من نفس واحدة" نه تر "ان الله كان عليكم رقيبا" پورې. او دوئيم آيت د سورت حشر آخره کښې دے. "يا ايها الذين آمنوا اتقوا الله ولتنظر نفس ما قدمت لغد" د اول آيت ترجمه دا ده. "اے خلقو! د خپل رب نه اوويريږئ. چه تاسو ئې د يو نفس نه پيدا کړي يئ". د دوئيم آيت ترجمه دا ده "اے ايمان والو! د الله نه اوويريږئ. او هر يو کس دِ دا اندازه واخلي چه صبا دپاره دۀ څۀ ليږلي دي. او ذخيره ئې څۀ ده؟" صدقه دِ اوکړي يو کس د کپړو، بل کس د غنمو، د کجورو يو يو صاع صدقه کول پکار دي. تردے چه نبي کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل چه د کجورې يوه ټکړه ولې نۀ وي. يو انصاري يوه تهيلۍ دومره ډکه کړے وه چه د درندوالي په وجه ئې لاسونه ستړي شوي وُو. قريب وه چه د لاسونو نه ئې غورځيدلے وے. دے نه پس خلق يو بل پسے راتلل. او د خپل طاقت مناسب به ئې څۀ نه څۀ صدقه ورکوله. ترهغې پورے چه ما اوليدل چه د صدقې د کپړو او د خوراک د سامان دوه ډيرى اولګيدل.

بيا ما د حضور اکرم صلى الله عليه وسلم مخ مبارک د سرو زرو پشان پرقيدلے اوليدلو. دے نه پس نبي کريم صلى الله عليه وسلم ارشاد اوفرمائيلو، چا چه په اسلام کښې د نيکئ او د ښۀ کار يوه طريقه جاري کړه، نو هغۀ ته به د هغې ثواب ورکولے شي. او د دے نه پس چه څومره خلق په هغې عمل کوي. د هغې ټولو برابر ثواب به هم ورکولے شي. او د هغوئ په ثواب کښې به هيڅ کمے نۀ راځي. او چا چه يوه غلطه طريقه رائجه کړه. د هغې رائج

له اى ليتصدق فهو خبر بمعنى الامر:

كُوْمَيْنِ" بِفَتْحِ الْكَافِ وَضَمِّهَا : اَیْ صُبْرَتَيْنِ : وَقَوْلُهٗ "كَاَنَّهٗ مُذْهَبَةٌ" هُوَ بِالذَّالِ الْمُعْجَمَةِ وَفَتْحِ الْهَآءِ وَ الْبَآءِ الْمُوَحَّدَةِ قَالَهُ الْقَاضِیْ عِيَاضٌ وَغَيْرُهٗ وَصَحَّفَهٗ بَعْضُهُمْ فَقَالَ : "مُدْهُنَةٌ" بِدَالٍ مُهْمَلَةٍ وَضَمِّ الْهَآءِ وَبِالنُّوْنِ وَكَذَا ضَبَطَهُ الْحَمِيْدِیُّ وَ الصَّحِيْحُ الْمَشْهُوْرُ هُوَ الْاَوَّلُ : وَالْمُرَادُ بِهٖ عَلَى الْوَجْهَيْنِ : الصَّفَآءُ وَالْاِسْتِنَارَةُ.

کونکی ته به هم هغه هومره عذاب ورکولے شی. مګر په دغه طریقه چه ذ دے نه پس څوک هم عمل کوی ذ هغه ټولو ذ ګناهونو برابر به دهٔ ته هم عذاب ورکولے شی. بغیر ذ دے نه چه ذ دغه عمل کوُنکو په عذاب کښے څهٔ کمے راشی. (مسلم) "مُجْتَابِی النِّمَارَ" : ذ وړیٔ څادرچه ګل کارے پرے شوے وی. "مُجْتَابِيْهَا" : څادر اغوستونکے. هغه څادر چه ذ سر ذ طرفنه شلیدلے وی. "اَلْجُوْبُ" - شلیدل - پرے کیدل. "جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ" : ذ نالو ذ کانړو نه تیر شول او لاره ئے پریکړه. "تَمَعَّرَ اَیْ تَغَيَّرَ" ، ذ مخ رنګ ئے بدل شو. "كُوْمَيْنِ" ، دوه ډهیری ، انبارونه. "مُذْهَبَةٌ" : قاضی عیاض نه هم دا نقل شوی دی، بعضے وائی چه دا لفظ "مُدْهُنَةٌ" او حمیدی دا په همدے طریقه لیکلے دے. صحیح او مشهور روایت اولنے دے. ذ دواړو معنیٰ یوه ده. "صفا او ځلیدونکے".

۱۷۴ - وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : "لَيْسَ مِنْ نَفْسٍ تُقْتَلُ ظُلْمًا اِلَّا كَانَ عَلَى ابْنِ اٰدَمَ الْاَوَّلِ[۱] كِفْلٌ مِّنْ دَمِهَا لِاَنَّهٗ كَانَ اَوَّلَ مَنْ سَنَّ الْقَتْلَ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

۱۷۴ - عبد الله بن مسعود رضی الله عنه نه روایت دے. چه ذ رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد دے. یو کس هم په ناحقه او زیاتی سره وژلے نشی. مګر ذ دے قتل ذ ګناه بوج او ذمه واری ذ حضرت آدم علیه السلام په اولنی ځوئے (قابیل) باندے راځی. ځکه چه (قابیل) هغه کس دے. چه هغهٔ ذ قتل طریقه راپیدا کړه. (بخاری ومسلم)

باب ۲۰

ف :- دا باب په څلورو قرآنی آیتونو او څلور نبوی حدیثونو باندے مشتمل دے.

بَابُ فِی الدَّلَالَةِ عَلٰى خَيْرٍ وَالدُّعَاءِ اِلٰى هُدًى اَوْ ضَلَالَةٍ!

ذ نیکئ لاره ښودل، او ذ هدایت یا ذ ګمراهئ دعوت ورکولو بیان.

(قرآنی آیتونه)

۷۳ - قَالَ تَعَالٰى[۲] "وَادْعُ اِلٰى رَبِّكَ"

۷۳ - ذ الله تعالیٰ ارشاد دے. خلق الله طرفته ذ هغهٔ لارے ته راوبله. (پ۲۰، قصص)

۷۴ - وَقَالَ تَعَالٰى[۳] "اُدْعُ اِلٰى سَبِيْلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ"

۷۴ - ذ الله تعالیٰ ارشاد دے. ذ خپل رب لارے طرف ته خلق په ښهٔ تدبیر او چل سره او ښهٔ انداز کښے پوهولو سره راوبله. (پ۱۴، نحل)

۷۵ - وَقَالَ تَعَالٰى[۴]: "وَتَعَاوَنُوْا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰى"

۷۵ - ذ الله تعالیٰ ارشاد دے - په نیکئ او ښیګړه کښے ذ یو بل سره لاس اچوئ - ...... (پ۶، مائده)

[۱] ای قابیل قاتل اخیه هابیل. والکفل" بکسر الکاف وسکون الفاء" : المنصب : ای نصیب من الاثم [۲] سورة القصص آية ۸۷ [۳] سورة النحل آية ۱۲۵ [۴] سورة المائدة آية ۲

۷۶- وَقَالَ تَعَالٰی[۱]: "وَلْتَكُنْ مِّنْكُمْ أُمَّةٌ يَّدْعُوْنَ إِلَى الْخَيْرِ" ۞

۷۶- د الله تعالیٰ ارشاد دے. تاسو کښې دِ یوه ډله داسې هم وی. چه نیکئ طرف ته خلق رابلی. (آل عمران)

(نبوی حدیثونه)

۱۷۵- وَعَنْ أَبِي مَسْعُوْدٍ عُقْبَةَ بْنِ عَمْرٍو الْأَنْصَارِيِّ الْبَدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ دَلَّ عَلٰى خَيْرٍ فَلَهٗ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهٖ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ۞

۱۷۵- ابومسعود عقبه بن عمرو انصاری بدری رض نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. چاچه خیر او نیکئ طرف ته خوک رااوبللو، دهٔ ته هم دَ عمل کونکی هومره ثواب ورکولے شی. (مسلم)

۱۷۶- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَنْ دَعَا إِلٰى هُدًى كَانَ لَهٗ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُوْرِ مَنْ تَبِعَهٗ لَا يَنْقُصُ ذٰلِكَ مِنْ أُجُوْرِهِمْ شَيْئًا" وَ مَنْ دَعَا إِلٰى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهٗ لَا يَنْقُصُ ذٰلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا". رَوَاهُ مُسْلِمٌ

۱۷۶- حضرت ابوهریرة رض نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چاچه خوک هدایت طرف ته رااوبللو، نو دهٔ ته هم دَ هدایت اخستونکی هومره اجر او ثواب ورکولے شی. او دَ هغهٔ به ثواب کښې هم هیڅ کمے نهٔ شی کولے. اوچاچه یو کس ته دَ گمراهئ غلطه لار اوښودله. نو دَ رابلونکی هم هغه هومره گناه کیږی. خومره چه گمراهئ باندے دَ عمل کونکی کیږی. او دَ هغوئ په گناهونو کښې به هم هیڅ کمے نشی کولے. (مسلم)

۱۷۷- وَعَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَوْمَ خَيْبَرَ: "لَأُعْطِيَنَّ هٰذِهِ الرَّايَةَ غَدًا رَجُلًا يَفْتَحُ اللهُ عَلٰى يَدَيْهِ يُحِبُّ اللهَ وَرَسُوْلَهٗ وَيُحِبُّهُ اللهُ وَرَسُوْلُهٗ" فَبَاتَ النَّاسُ يَدُوْكُوْنَ لَيْلَتَهُمْ أَيُّهُمْ يُعْطَاهَا: فَلَمَّا أَصْبَحَ النَّاسُ غَدَوْا عَلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّهُمْ يَرْجُوْا أَنْ يُعْطَاهَا فَقَالَ: "أَيْنَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ؟" فَقِيْلَ: يَا رَسُوْلَ اللهِ هُوَ يَشْتَكِيْ عَيْنَيْهِ: قَالَ: "فَأَرْسِلُوْا إِلَيْهِ" فَأُتِيَ بِهٖ فَبَصَقَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ عَيْنَيْهِ وَ

۱۷۷- ابوعباس سهل بن سعد ساعدی رض نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم دَ خیبر په ورځ کښې اوویئیل- چه صبا به جنډه هغه کس ته ورکوم چه دَ هغهٔ په لاس به الله تعالیٰ مسلمانانو ته فتح او کامیابی ورکوی- هغه دَ الله او دَ رسول سره مینه ساتی او هغهٔ سره الله او رسول مینه ساتی- خلقو به دے مزه کښې شپه تیره کړه چه گورو صبا به جنډه چا ته ورکولے شی- سحر چه کله خلق دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم مجلس ته حاضر شول، نو دَ هر یو زړهٔ داغوښتل چه داجنډه ما ته راکړی. مگر نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه علی رض چرته دے؟ نو هغوئ ته اوښودلے شو چه دَ هغهٔ سترگے خوږ دی- نبی کریم صلی الله علیه وسلم

[۱] سورة آل عمران آیه ۱۰۴ ۞

bawar.net

دَعَالَهُ فَبَرِئَ حَتّٰى كَانَ لَمْ يَكُنْ بِهٖ وَجَعٌ فَاَعْطَاهُ الرَّايَةَ : فَقَالَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ : يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اُقَاتِلُهُمْ حَتّٰى يَكُوْنُوْا مِثْلَنَا ؟ فَقَالَ : "اُنْفُذْ عَلٰى رِسْلِكَ حَتّٰى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ ثُمَّ ادْعُهُمْ اِلَى الْاِسْلَامِ وَاَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللّٰهِ تَعَالٰى فِيْهِ فَوَاللّٰهِ لَاَنْ يَهْدِيَ اللّٰهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ[1] مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛ قَوْلُهُ "يَدُوْكُوْنَ" اَيْ يَخُوْضُوْنَ وَيَتَحَدَّثُوْنَ قَوْلُهُ "رِسْلِكَ" بِكَسْرِ الرَّآءِ وَبِفَتْحِهَا لُغَتَانِ وَالْكَسْرُ اَفْصَحُ ؛

حضرت علی رض را اوغوښتلو. کله چه راغې، نوخپلې دَخولې لاړې ئې ورته سترګو کښې واچولې او دُعائې ورته اوکړه چه هغې سره هغه فورًا ټیک شو. او داسې ورته معلومه شوه لکه چه سترګې ئې هډو خوږ شوې نۀ وې. بیائې حضرت علی رض ته جنډه ورکړه. علی رض اووئیل. یا رسول الله! هغوئ سره هغه وخته پورې جنګیږم چه هغه څمونږ غوندې شي؟ نبی اکرم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. تۀ نیغ دَجنګ میدان ته لاړشه. او هلته چه اورسیږې، نو هغوئ ته دَ اسلام دعوت ورکړه. او هغوئ ته اوښایه چه په تاسو دَ الله تعالیٰ څۀ څۀ حقونه واجب دی. په الله مې دِ قسم وی چه کۀ الله تعالیٰ ستا په ذریعه یو سړی ته هدایت اوکړی نو هغه به ستا دپاره دَ سرو اوښانو دولت نه هم زیات وی. (بخاری ومسلم) "یَدُوْکُوْنَ": فکر او سوچ او مزې ئې کولې. "رِسْلِكَ": خپل رفتار سره څه.

۱۷۸- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ فَتًى مِنْ اَسْلَمَ قَالَ : يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنِّيْ اُرِيْدُ الْغَزْوَ وَلَيْسَ مَعِيَ مَا اَتَجَهَّزُ بِهٖ ؟ قَالَ : "ائْتِ فُلَانًا قَدْ كَانَ تَجَهَّزَ فَمَرِضَ فَاَتَاهُ فَقَالَ : اِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقْرِئُكَ السَّلَامَ وَيَقُوْلُ : اَعْطِنِيَ الَّذِيْ تَجَهَّزْتَ بِهٖ وَلَا تَحْبِسِيْ مِنْهُ شَيْئًا ، فَوَاللّٰهِ لَا تَحْبِسِيْنَ مِنْهُ شَيْئًا ، فَيُبَارَكَ لَنَا فِيْهِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ

۱۷۸- انس بن مالک رض نه روایت دې. چه دَ بنو اسلم قبیلې یو ځوان دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې حاضر شو او عرض ئې اوکړو چه یا رسول الله! زۀ جنګ کښې شریکیدل غواړم لیکن دَ جنګ سامان را سره نشته. نبی اکرم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. فلانی کس له لاړ شه. هغۀ دَجهاد تیارې کړې وُو. مګر هغه بیمار شو. کله چه دا ځوان ورغې. او وَوئیل، چه رسول الله صلی الله علیه وسلم تا ته سلام وئیلې دې. او وئیلې ئې دی. چه کوم سامان دَجنګ چه تا تیار کړې دې هغه ما ته راکړه. هغه سړی کور والؤ ته اووئیل چه څومره سامان ما دَجنګ دپاره تیار کړې دې هغه ټول ورکړه - او هیڅ ترې نه هم مۀ پریږدئ. مونږ ته به الله تعالیٰ په هم دې کښې برکت راکړي. (مسلم)

باب ۲۱

ف :- دا باب په دوه قرآنی آیتونو او څلور نبویؐ حدیثونو باندې مشتمل دې.

بَابُ فِي التَّعَاوُنِ عَلَى الْبِرِّ نیکئ او پرهیزګارئ کښې دَ

[1] ای من ان تکون لك حمر النعم . والنعم : الابل والحمر منها انفس اموال العرب ؛

وَالتَّقْوٰی (قرآني آیتونه) امداد کولو بیان

۷۷- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی ؎ وَتَعَاوَنُوْا عَلَی الْبِرِّ وَالتَّقْوٰی" ؛

۷۷- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے. دَ نیکئ او دَ پرهیزګارئ کار، و نو کښے یو بل سره مدد کوئ. (پ ۶ - مائده)

۷۸- وَقَالَ تَعَالٰی ؎: "وَالْعَصْرِ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَفِیْ خُسْرٍ اِلَّا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ؎" قَالَ الْاِمَامُ الشَّافِعِیُّ رَحِمَهُ اللّٰهُ کَلَامًا مَعْنَاهُ: اِنَّ النَّاسَ اَوْ اَکْثَرُهُمْ فِیْ غَفْلَةٍ عَنْ تَدَبُّرِ هٰذِهِ السُّوْرَةِ ؛

۷۸- قسم دے په زمانه، چه انسان په سراسر تاوان کښے دے. مګر هغه خلق نقصان کښے نهٔ دی. چه ایمان ئے راوړے وی. او نیک عملونه ئے کړے وی. او یو بل ته ئے دَ حق او دَ صبر وصیت کړے وی. (پ ۳۰، عصر) امام شافعیؒ یوه خبر کړے دہ (چه حاصل ئے دادے) چه ډیر خلق په غفلت کښے دی دَ سوچ کولو نه په دے سورت کښے.

(نبوی احادیث)

۱۷۹- وَعَنْ اَبِیْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ زَیْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَنْ جَهَّزَ غَازِیًا فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ فَقَدْ غَزَا ؎ وَمَنْ خَلَفَ غَازِیًا فِیْ اَهْلِهٖ بِخَیْرٍ فَقَدْ غَزَا" مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ ؛

۱۷۹- ابو عبد الرحمٰن زید بن خالد جهنیؓ وائی- چه رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد او فرمائیلو. چا چه مجاهد له دَ جهاد سامان تیار کړو. نو دهٔ ترهم دَ جهاد کولو ثواب ورکولے شي. او چا چه دَ غازی په غیر موجودګئ کښے دَ هغهٔ دَ کور والؤ خبر اخستلو. هغه هم داسے دے لکه چه جهاد ئے اوکړو. (بخاري ومسلم)

۱۸۰- وَعَنْ اَبِیْ سَعِیْدِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ بَعْثًا اِلٰی بَنِیْ لَحْیَانَ مِنْ هُذَیْلٍ فَقَالَ: "لِیَنْبَعِثْ مِنْ کُلِّ رَجُلَیْنِ اَحَدُهُمَا وَالْاَجْرُ بَیْنَهُمَا" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۱۸۰- ابو سعید خدریؓ نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم یوه فوجي دسته دَ هُذیل قبیلے بنی لحیان قبیلے طرف ته واستوله. او ورته ئے او فرمائیل- که دَ کور په دوه کسانو کښے یو جهاد کښے شریک شي نو دواړو ته به یو شان ثواب ورکولے شي. (مسلم)

۱۸۱- وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ لَقِیَ رَکْبًا بِالرَّوْحَاءِ ؎ فَقَالَ: "مَنِ الْقَوْمُ؟" قَالُوْا: اَلْمُسْلِمُوْنَ فَقَالُوْا:

۱۸۱- عبد الله بن عباسؓ نه روایت دے. چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم دَ روحا په مقام به اَسونو باندے یو څو سورو خلقو سره ملاقات اوکړو نو هغوئ ته ئے پوښتنه اوکړه چه تاسو څوک یئ؟ هغوئ او وئیل

ؔ۱ سورة المائده آیة ۳ ؔ۲ سورة العصر آیة ۱-۳ ؔ۳ ای اوصی بعضهم بعضًا "بالحق" ای بالایمان والتوحید "وتواصوا" بالصبر علی الطاعات وعن المعاصی ؔ۴ ای هو مثله فی الاجر والثواب و "خلف" بفتح الخاء المعجمة وتخفیف اللام: ای قام بما یحتاجون الیه

ؔ۵ الروحاء: مکان بقرب المدینة المنورة

مَنْ اَنْتَ؟ قَالَ: "رَسُوْلُ اللهِ" فَرَفَعَتْ اِلَيْهِ امْرَأَةٌ صَبِيًّا فَقَالَتْ: اَلِهٰذَا حَجٌّ؟ قَالَ: "نَعَمْ وَلَكِ اَجْرٌ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ‎:‎

مسلمانان. بیا هغوئ پوښتنه اوکړه - ته څوک یې؟ هغوئ اوفرمائیل نه رسول الله یم. دغه وخت یوې ښځې خپل ماشوم راخستو سره مخې ته راغله او تپوس یې اوکړو چه دَ دې ماشوم حج کیدې شي؟ نبی اکرم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، هَو! خو ثواب به یې هم تا ته درکولې شي. (مسلم)

۱۸۲- وَعَنْ اَبِيْ مُوْسَى الْاَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ قَالَ: اَلْخَازِنُ الْمُسْلِمُ الْاَمِيْنُ الَّذِيْ يُنَفِّذُ مَا اُمِرَ بِهٖ فَيُعْطِيْهِ كَامِلًا مُوَفَّرًا طَيِّبَةً بِهٖ نَفْسُهٗ له .... فَيَدْفَعُهٗ اِلَى الَّذِيْ اُمِرَ لَهٗ بِهٖ اَحَدُ الْمُتَصَدِّقِيْنَ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ‎:‎

وَفِيْ رِوَايَةٍ: "اَلَّذِيْ يُعْطِيْ مَا اُمِرَ بِهٖ" وَضَبَطُوْا: "اَلْمُتَصَدِّقَيْنِ" بِفَتْحِ الْقَافِ مَعَ كَسْرِ النُّوْنِ عَلَى التَّثْنِيَةِ وَعَكْسُهٗ عَلَى الْجَمْعِ وَكِلَاهُمَا صَحِيْحٌ ‎:‎

۱۸۲- ابوموسیٰ اشعری رض نه روایت دې. چه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم فرمائی چه امانتګر، مسلمان خزانچی هغه چا ته ډیلې شي. چه پوره پوره به یو حکم عمل اوکړي. او په خوشحالئ او تازګئ سره هغه کس ته پوره پوره ورکړي. څومره چې دَ یو سړي په باره کښې دَهٔ ته دَ ورکړې حکم شوې وي - دې صورت کښې دغه خزانچی هم دَ صدقه ورکونکو دَ ډلې نه حسابیږي (بخاری ومسلم) او یو بل روایت کښې دي. چه دغه سړې چه دَهٔ ته دَ شوي حکم مطابق چا ته څهٔ ورکوي. دا هم صدقه کونکې دې. "مُتَصَدِّقِيْنَ (دَ جمع په صیغه) او "مُتَصَدِّقَيْنِ" دَ تثنیه په صیغه دواړه درست او صحیح دی -

باب ۲۲

ف:- دا باب په دوه قرآنی آیتونو او درې حدیثونو باندې مشتمل دې. نصیحت په ګڼړو طریقو سره دې. رب طرفته، کتاب الله، رسول الله او ائمة المسلمین وغیره ته دَ الله تعالیٰ دپاره نصیحت دا دې - چه په هغهٔ، او دَ هغهٔ په ټولو صفتونو ایمان اوساتی. او دَ هغهٔ دَ حکمونو تابعداری اوکړي. او کوم څیزونو نه یې چه منع کړې ده، دَ هغې نه ځان اوساتی - دَ الله دَ کتاب خیرخواهی دا ده چه دَ هغهٔ په تعلیماتو، حکمونو او نورو علومونو معارفو باندې ځان بنهٔ خبر کړي. او دَ هغې حفاظت اوکړي. او په هغې عمل اوکړي. دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم سره نصیحت دا دې چه دَ هغوئ مینه په زړهٔ کښې مضبوطه کینوی. او هغسې عزت یې اوکړی څنګه چه دَ هغهٔ حق دې. او دَ هغهٔ سنت طریقې ژوندئ او تازه کړي. دَ امامانو نصیحت دا دې چه دَ هغوئ تابعداری اوکړي. او هغوئ سره به مدد باندې ملاو تړي. او ټولو مسلمانانو دپاره خیرخواهی دا ده چه هغوئ له هم هغه خبره خوښه کړي کومه چه خپل ځان له خوښوي - غرض دا چه نصیحت او خیرخواهی په دین کښې یو اهم او ضروری جزء او بنیاد دې. او دَ دې کمه درجه دا ده چه چا ته دَ خیر او ښیګړې خبره اوکړو -

بَابٌ فِي النَّصِيْحَةِ ! دَ نصیحت (خیرخواهئ) بیان

له ای بان لایحمد المعطی ولا یظهر له من العبوس وتطییب الوجه ما یکدر خاطره

(قرآني آيتونه)

٧٩- قَالَ تَعَالٰى ؎١: "إِنَّمَا الْمُؤْمِنُوْنَ إِخْوَةٌ" ؛

٧٩- د الله تعالیٰ ارشاد دے. بیشکه ټول مسلمانان ورونړه ورونړه دی. (پ ۲۶ حجرات)

٨٠- وَقَالَ تَعَالٰى ؎٢ إِخْبَارًا عَنْ نُوْحٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "وَاَنْصَحُ لَكُمْ" وَعَنْ هُوْدٍ ؎٣ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "وَاَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ اَمِيْنٌ".

٨٠- د الله تعالیٰ ارشاد دے. د نوح علیه السلام واقعه کښے راځی "زۀ ستاسو خیرخواهی غواړم" د هود علیه السلام واقعه کښے راځی: "زۀ ستاسو رښتونے خیرخواه یم" (پ ۸، اعراف)

(نبوی حدیثونه)

١٨٣- عَنْ اَبِيْ رُقَيَّةَ تَمِيْمِ بْنِ اَوْسٍ الدَّارِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اَلدِّيْنُ النَّصِيْحَةُ ؎٤ قُلْنَا: لِمَنْ؟ قَالَ: "لِلّٰهِ وَلِكِتَابِهٖ وَلِرَسُوْلِهٖ وَلِاَئِمَّةِ الْمُسْلِمِيْنَ وَعَامَّتِهِمْ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

١٨٣- ابو رقیه تمیم بن اوس داری رض نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. دین خیرخواهی ته وئیلے شی. مونږ عرض اوکړو. چا دپاره؟ ارشاد ئے اوفرمائیلو. الله دپاره. د هغهٔ کتاب. د هغهٔ رسول. د مسلمانانو د امیرانو (حاکمانو) او د عامو مسلمانانو دپاره. (مسلم)

١٨٤- عَنْ جَرِيْرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: بَايَعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى اِقَامِ الصَّلٰوةِ وَاِيْتَاءِ الزَّكٰوةِ وَالنُّصْحِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

١٨٤- جریر بن عبدالله رض وائی. چه ما رسول الله صلی الله علیه وسلم سره په مونځ باندے د پابندئ کولو، د زکوٰة ورکولو او مسلمانانو سره په خیرخواهئ کولو بیعت کړے دے - (بخاری ومسلم)

١٨٥- عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "لَا يُؤْمِنُ اَحَدُكُمْ حَتّٰى يُحِبَّ لِاَخِيْهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهٖ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

١٨٥- انس بن مالک رض نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله عَلَيْهِ وَسلم اوفرمائیل. تاسو کښے یو کس هم ترهغه وخته پورے مسلمان کیدے نشی ترڅو چه مسلمان ورور دپاره هغه خبره خوښه نکړی کومه چه خپل ځان له خوښوی. (بخاری ومسلم)

باب ٢٣

ف:- دا باب په اتهٔ قرآنی آیتونو او څوارلس نبوی حدیثونو باندے مشتمل دے. د نیکو حکم کول د محمد صلی الله علیه وسلم د اُمت امتیازی نخښه ده چه دا اُمت دے دپاره راپیدا شوے دے چه د نیکو حکم ورکوی. او د بد ونه به خلق منع کوی. دے وجهے نه دا کار د اُمت هر یو کس دپاره لازم او ضروری دے. خواه هغه نیک وی یا بد. که چا ته د خیر یوه خبره هم معلومه وی هغه دِ هغه خبره بنائی. او کهٔ بده

؎١ سورة الحجرات آية ١٠ ؎٢ سورة الاعراف آية ٦٢ ؎٣ سورة الاعراف آية ٦٨ ؛

؎٤ اى عماد الدين وقوامه النصيحة. وهى كلمة جامعة معناها حيازة الخير للمنصوح له. ؛

خبره ورته معلومه وی، نو هغه دِ نور هم دَ هغې نه منع کړی - او دَ کوم بدکار یا خبرے نه چه خلق منع کوی دَ هغې نه دِ پخپله هم ځان ساتی - کنې دَ دلسے سزاګانو حقدار به شی کومے چه په دے سلسله کښے راغلے دی. چه دَ هغې تفصیل راتلونکی باب کښے داروان دے.

بَابٌ فِي الْاَمْرِ بِالْمَعْرُوْفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ!

دَ امر بالمعروف او نهی عن المنکر (په نیکئ حکم او دَ بدئ نه دَ منع) بیان

(قرآنی آیتونه)

٨١- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی [1] وَلْتَكُنْ مِّنْكُمْ اُمَّةٌ يَّدْعُوْنَ اِلَى الْخَيْرِ وَيَاْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ط وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ" ∴

٨١- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے - تاسو کښے یو ډله داسے پکار ده چه خیر او اصلاح طرف ته خلق رابلی - او دَ ښو کارونو حکم کوی. او دَ بدو خبرو نه خلق بندوی. او هم دغه خلق کامیاب دی - (پ ۴، عمران)

٨٢- وَقَالَ تَعَالٰی "كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَاْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ" -

٨٢- تاسو یو بهترین اُمت یئ. چه خلقو دپاره پیدا کړے شوی یئ - دے دپاره چه تاسو به دَ نیکو کارونو او دَ ښو خبرو حکم کوئ او دَ بدو نه به خلق منع کوئ - (پ ۴، عمران)

٨٣- وَقَالَ تَعَالٰی [2] "خُذِ الْعَفْوَ وَاْمُرْ بِالْعُرْفِ وَاَعْرِضْ عَنِ الْجٰهِلِيْنَ"

٨٣- معافی خپله کړه. او دَ نیکئ حکم کوه. او دَ ناپوهه جاهلانو نه خپله لمن هم بچ ساته. (پ ۹، اعراف)

٨٤- وَقَالَ تَعَالٰی [3] "وَالْمُؤْمِنُوْنَ وَالْمُؤْمِنٰتُ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ [4] يَاْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ"

٨٤- مسلمانان نارینه او زنانه خپل مینځ کښے دوستان او ملګری دی. چه یو بل ته دَ ښو خبرو حکم کوی. او دَ بدو خبرو نه یو بل بندوی. (پ ۱۰، توبه)

٨٥- وَقَالَ تَعَالٰی [5] "لُعِنَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ عَلٰى لِسَانِ دَاوٗدَ وَعِيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ ط ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَّكَانُوْا يَعْتَدُوْنَ، كَانُوْا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُّنْكَرٍ فَعَلُوْهُ [6] لَبِئْسَ مَا كَانُوْا يَفْعَلُوْنَ" ∴

٨٥- بنی اسرائیلو باندے دَ داؤد او عیسیٰ علیهما السلام په ژبه په دے وجه لعنت اوکړے شو. چه هغوئ نافرمانی کوله او دَ خپل حد نه وتلی وُو. او کومو خلقو به چه بدکارونه کول یا بدے خرابے خبرے کولے دَ هغې نه به ئے خلق نهٔ منع کول. دا کارئے ډیر خراب وُو (چه خلق ئے نهٔ منع کول). (پ ۶، مائده)

٨٦- وَقَالَ تَعَالٰی [7] "وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّكُمْ فَمَنْ شَآءَ فَلْيُؤْمِنْ وَّمَنْ شَآءَ فَلْيَكْفُرْ" ∴

٨٦- دَ الله تعالیٰ ارشاد دے. دے خلقو ته اووایه چه حق ستاسو دَ رب دَ طرف نه (راغلے) دے - دَ چا چه خوښه وی هغه

[1] سورة آل عمران آیة ١٠٤ [2] سورة الاعراف آیة ١٩٩ [3] سورة التوبة آیة ٧١ [4] ای انصار یتعاونون علی العبادة ویبادرون الیها دو کل واحد منهم یشد ظهر صاحبه ویعینه علی سبیل نجاته.

[5] سورة المائدة آیة ٧٨ [6] ای لا ینهی بعضهم بعضا عن المنکر [7] سورة الکهف آیة ٢٩

دِ ایمان راوړي. او که ذَچا خوښه وي (انکار کوَلو سره دِ کفر اوکړي. (پ ۱۵، کهف)

۸۷- وَقَالَ تَعَالٰى [۱]: "فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ [۲]":

۸۸- وَقَالَ تَعَالٰى [۳]: "اَنْجَيْنَا الَّذِيْنَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوْٓءِ وَاَخَذْنَا الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا بِعَذَابٍ بَئِيْسٍ [۴] بِمَا كَانُوْا يَفْسُقُوْنَ" وَالْاٰيَاتُ فِي الْبَابِ كَثِيْرَةٌ مَعْلُوْمَةٌ:

۸۷- تا ته چه کوم حکم درکوَلے شي، هغه ښکاره او صفا صفا بیان کړه. (پ ۱۴ حجر)

۸۸- موږ هغه خلقو ته خلاصے ورکړو چه ذَ بدو نه به ئے خلق بندوَل. او چا چه زیاتے کولو هغه موږ ذَه په دردناک عذاب سره راونیوَل، ځکه چه هغوئ عمل ذَ فاسقانو کولو. (پ ۹، اعراف)

(نبوي حدیثونه)

۱۸۶- عَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: "مَنْ رَاٰى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهٖ فَاِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهٖ، فَاِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهٖ، وَذٰلِكَ اَضْعَفُ الْاِيْمَانِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ:

۱۸۶- ابوسعید خدري رض نه روایت دے. چه ما ذَ رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا سے فرمائیل اوریدلی دی چه په تاسو کښے څوک یو بد کار اووینی. نو ذَ لاس به طاقت دِ ئے بند کړي. او که به لاس سره ذَ بندوَلو طاقت ئے نهٔ وی نو ژبے سره دِ بند کړي او که ذَ دے طاقت ئے هم نهٔ وی نو زړهٔ کښے دِ ئے بد اوګڼړي. او دا ذَ ایمان ډیره کمزورے درجه دهٔ. (مسلم)

۱۸۷- عَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَا مِنْ نَبِيٍّ بَعَثَهُ اللّٰهُ فِيْ اُمَّةٍ قَبْلِيْ اِلَّا كَانَ لَهٗ مِنْ اُمَّتِهٖ حَوَارِيُّوْنَ [۵] وَاَصْحَابٌ يَاْخُذُوْنَ بِسُنَّتِهٖ وَيَقْتَدُوْنَ بِاَمْرِهٖ، ثُمَّ اِنَّهَا تَخْلُفُ [۶] مِنْ بَعْدِهِمْ خُلُوْفٌ يَقُوْلُوْنَ مَا لَا يَفْعَلُوْنَ وَيَفْعَلُوْنَ مَا لَا يُؤْمَرُوْنَ، فَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِيَدِهٖ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِقَلْبِهٖ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِلِسَانِهٖ لَيْسَ وَرَآءَ ذٰلِكَ مِنَ الْاِيْمَانِ حَبَّةُ خَرْدَلٍ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ:

۱۸۷- عبدالله بن مسعود رض نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. چه ما نه مخکښے یو اُمت کښے هم الله تعالیٰ یو دا سے پیغمبر نهٔ وُو لیږلے مګر دا چه ذَ هغهٔ به هم دغه اُمت کښے حواري او ملګري ضرور وُو. چه ذَ خپل نبی طریقے به ئے خپلولے. او ذَ هغهٔ په حکمونو به ئے عمل کولو. ذَ دے ملګرو او ذَ حواریانو زمانے نه پس څهٔ دا سے خلق راغلل. چه دا سے خبرے به ئے کولے. چه پخپله به ئے پرے عمل نهٔ کولو. او دا سے کار به ئے کول. چه دوئ ته ذَ هغے حکم نهٔ وُو ورکړے شوے. دا سے خلقو سره چه څوک ذَ لاس، ذَ ژبے او ذَ زړهٔ جهاد اوکړي، نو دا ټول مؤمنان دی. ذَ دے نه علاوه په بله کومه طریقه کښے ذَ ایمان ذَ اوړی هومره درجه هم نهٔ شته دے. (مسلم)

---

[۱] سورة الحجر آیه ۹۴ [۲] ای اجهر به [۳] سورة الاعراف آیة ۱۶۵ [۴] "بئیس" ای شدید [۵] "حواریون" بالحاء المهملة وتخفیف الواو وهم خلصان الانبیاء واصفیاؤهم [۶] "تخلف" بضم اللام: ای تحدث. و"خلوف" بضم الفاء: جمع خلف باسکان اللام وهو الخالف بشر:

۱۸۸- عَنْ أَبِي الْوَلِيدِ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: بَايَعْنَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ: فِي الْعُسْرِ وَالْيُسْرِ وَالْمَنْشَطِ وَالْمَكْرَهِ وَعَلَى أَثَرَةٍ عَلَيْنَا وَعَلَى أَنْ لَا نُنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلَهُ إِلَّا أَنْ تَرَوْا كُفْرًا بَوَاحًا عِنْدَكُمْ مِنَ اللهِ تَعَالَى فِيهِ بُرْهَانٌ، وَعَلَى أَنْ نَقُولَ بِالْحَقِّ أَيْنَمَا كُنَّا لَا نَخَافُ فِي اللهِ لَوْمَةَ لَائِمٍ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ::

"اَلْمَنْشَطُ وَالْمَكْرَهُ" بِفَتْحِ مِيمَيْهِمَا أَيْ فِي السَّهْلِ وَالصَّعْبِ: "وَالْأَثَرَةُ" الْاِخْتِصَاصُ بِالْمُشْتَرَكِ وَقَدْ سَبَقَ بَيَانُهَا: "بَوَاحًا" بِفَتْحِ الْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ وَبَعْدَهَا وَاوٌ ثُمَّ أَلِفٌ ثُمَّ حَاءٌ مُهْمَلَةٌ: أَيْ ظَاهِرًا لَا يَحْتَمِلُ تَأْوِيلًا ::

۱۸۸- ابو ولید عباده بن صامت رض نه روایت دے. چه مونږ د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره د بیعت کولو په وخت دا اقرار کړے وُو چه مونږ به ستا خبرے اورو او بیا به ئے منوهم- که په مونږ تنګی وی که آسانی- دغه خبره آسانه وی او که سخته- اګرچه نورو له په مونږ باندے غوره والے ورکړے شی- او مونږ به د خپلو حاکمانو سره جګړه نهٔ کوُو- کله چه ښکاره کفر به دوئ کښے اونهٔ وینو- یا د هغوئ خلاف د الله تعالیٰ څهٔ دلیل مونږ سره نهٔ وی. او هر وخت او هر ځائے کښے به رښتیا خبره کوو- او د الله تعالیٰ په معامله کښے به د ملامته کونکی د ملامتیا نه هیڅ کله نهٔ ویریږو- (اونهٔ به پرے خاطر او طبیعت درنه وُو)- (بخاری ومسلم)

"اَلْمَنْشَطُ": آسانی- "اَلْمَكْرَهُ": سختی- "اَلْأَثَرَةُ": داسے معاملو کښے استعمالیږی چه حق د ټولو شریک وی او خوک په هغے کښے یو کس له ترجیح ورکړی- "بَوَاحًا": یعنی ښکاره او واضحه خبره چه په هغے کښے د تاویل هیڅ ګنجائش نهٔ وی-

۱۸۹- عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَثَلُ الْقَائِمِ فِي حُدُودِ اللهِ وَالْوَاقِعِ فِيهَا كَمَثَلِ قَوْمٍ اسْتَهَمُوا عَلَى سَفِينَةٍ فَصَارَ بَعْضُهُمْ أَعْلَاهَا وَبَعْضُهُمْ أَسْفَلَهَا وَكَانَ الَّذِينَ فِي أَسْفَلِهَا إِذَا اسْتَقَوْا مِنَ الْمَاءِ مَرُّوا عَلَى مَنْ فَوْقَهُمْ فَقَالُوا: لَوْ أَنَّا خَرَقْنَا فِي نَصِيبِنَا خَرْقًا وَلَمْ نُؤْذِ مَنْ فَوْقَنَا فَإِنْ تَرَكُوهُمْ وَمَا أَرَادُوا هَلَكُوا جَمِيعًا وَإِنْ أَخَذُوا عَلَى أَيْدِيهِمْ [1] نَجَوْا وَنَجَوْا جَمِيعًا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ::

اَلْقَائِمُ فِي حُدُودِ اللهِ تَعَالَى" مَعْنَاهُ

۱۸۹- نعمان بن بشیر رض نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه د الله تعالیٰ د حکمونو منونکو او نه منونکو مثال داسے دے. چه هغوئ یو کشتئ کښے د سوریدو د پاره قرعه اندازی اوکړی- نو بعضے خلق د کشتئ پاسنی چت او بعضے په لاندینی چت کښے سواره شی- لاندینی چت والا او به راخستلو د پاره چه پاسنی چت ته تلل، نو پاسنی چت والا به خفه کیدل- لاندینی چت والا ؤ اووئیل. چه مونږ خپل لاندینی چت کښے یو سورے کوو- چه دے (لنډ) ځائے نه اوبه را خلو- او داسے به پاسنی چت والا د تکلیف نه هم بچ شی- که پاسنی چت والا ؤ لاندینی خلق د دے حرکت او تجویز نه بند نهٔ کړی- نو دواړه چتونو والا به ډوبیدو سره هلاک

[1] ای منعوهم من الخرق

الْمُنْكَرُ لَهَا الْقَائِمُ فِيْ دَفْعِهَا وَإِزَالَتِهَا
وَالْمُرَادُ بِالْحُدُوْدِ : مَا نَهَى اللّٰهُ عَنْهُ
وَ"اسْتَهَمُوْا" اقْتَرَعُوْا :

شي - او كهٔ دَ دے حركت نهٔ بند كړي - نو
پخيله به هم بچ شي - او هغه نور به هم دَ
هلاكت نه بچ كړي - (بخاري)
"اَلْقَائِمُ فِيْ حُدُوْدِ اللّٰهِ" : دَ الله تعالىٰ حدود
ختموونكے، نړوونكے، دفع كوونكے - يعنى نافرمانه
نامنونكے - دَ حدود نه مراد هغه څيزونه دي چه الله تعالىٰ ترے منع كړے وي -
"اِسْتَهَمُوْا" : اى اِقْتَرَعُوْا يعنى قرعه اندازي. خسنړے اچول -

١٩٠ - عَنْ اُمِّ الْمُؤْمِنِيْنَ اُمِّ سَلَمَةَ هِنْدِ بِنْتِ اَبِيْ اُمَيَّةَ حُذَيْفَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ قَالَ: "اِنَّهُ يُسْتَعْمَلُ عَلَيْكُمْ اُمَرَآءُ فَتَعْرِفُوْنَ وَتُنْكِرُوْنَ [1] فَمَنْ كَرِهَ فَقَدْ بَرِئَ وَمَنْ اَنْكَرَ فَقَدْ سَلِمَ وَلٰكِنْ مَنْ رَضِيَ وَتَابَعَ" قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ ! اَلَا نُقَاتِلُهُمْ ؟ قَالَ: لَا مَا اَقَامُوْا فِيْكُمُ الصَّلٰوةَ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ :

مَعْنَاهُ : مَنْ كَرِهَ بِقَلْبِهِ وَلَمْ يَسْتَطِعْ اِنْكَارًا بِيَدٍ وَلَا لِسَانٍ فَقَدْ بَرِئَ مِنَ الْاِثْمِ وَاَدّٰى وَظِيْفَتَهُ وَمَنْ اَنْكَرَ بِحَسْبِ طَاقَتِهِ فَقَدْ سَلِمَ مِنْ هٰذِهِ الْمَعْصِيَةِ وَمَنْ رَضِيَ بِفِعْلِهِمْ وَتَابَعَهُمْ فَهُوَ الْعَاصِيْ :

١٩٠ - حضرت ام سلمة هند بنت ابى امية حذيفه رض وائى . چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل . چه تاسو باندے به داسے اميران او حاكمان مقرر كړے شي چه دَ هغوئ څينے خبرے به تاسو ترينه معلوميږي . او څينے به درباندے بدے لګي - نو چا چه په دغه خبرو باندے ناخوښى ښكاره كړه - دَ هغهٔ غاړه خلاصه شوه - او چا چه هغه خبرے بدے اوګڼړلے هغه محفوظ شو - ليكن څوك چه پرے خوشحاله وُو او تابع دار شول - هغه به هغوئ كښے شامل شو - صحابه وُ رض عرض اوكړو - آيا مونږ داسے حكامو اميرانو سره جهاد او قتال اوكړو - نبى اكرم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل - څو پورے چه هغوئ به تاسو كښے دَ مانځه فريضه قائموى - نو هغوئ سره به جنګ نهٔ كوئ - (مسلم) امام نووى رح دَ دے حديث په تشريح كښے وئيلى دي چه مراد دا دے چه چا زړهٔ كښے داسے حاكمان بد اوګڼړل - او دَ لاس او دَ ژبے طاقت نهٔ مونډلو په وجه سره چُپ پاتے شو . نو هغه هم دَ ګناه نه خلاص شو . او چا چه دَ وسع مطابق په هغوئ رد اوكړو ، نو هغه هم دَ ګناه دَ بوج نه سلامت محفوظ پاتے شو - او څوك چه دَ هغوئ په حكمونو او كارونو خوشحاليدو سره دَ هغے پيروى اوكړه ، نو دغه سړے خطا كوونكے او ګناه ګار دے -

١٩١ - عَنْ اُمِّ الْمُؤْمِنِيْنَ اُمِّ الْحَكَمِ زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَيْهَا فَزِعًا يَقُوْلُ : لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَيْلٌ لِّلْعَرَبِ مِنْ شَرٍّ قَدِ اقْتَرَبَ ، فُتِحَ الْيَوْمَ مِنْ رَدْمِ يَاْجُوْجَ وَمَاْجُوْجَ مِثْلُ هٰذِهٖ" وَحَلَّقَ بِاُصْبُعَيْهِ الْاِبْهَامِ وَالَّتِيْ تَلِيْهَا

١٩١ - ام حكم زينب بنت جحش رض فرمائى . چه رسول الله صلى الله عليه وسلم كور تهٔ ويرے په حالت كښے تشريف راوړو . او ژبے سره ئے لا اله الا الله وئيله او داسے ئے اووئيل چه عربو دپاره خرابى او مصيبت دے دَ وجے دَ هغه بدئ نه چه نزدے راتلونكے ده نن دَ ياجوج وماجوج دَ ديوال نه دومره حصه سورى شوے ده او دَ سورى

[1] اى تعرفون بعض افعالهم لموافقتها للشريعة وتنكرون بعضها لمخالفتها لها :

فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ! اَنَهلِكُ وَفِينَا الصَّالِحُونَ: قَالَ: "نَعَمْ اِذَا كَثُرَ الْخَبَثُ"[له] مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

اندازه ئې په دے شکل اوښودله چه قتهه اومسوا کی ګوته ئے حلقه کولوسره اوښودله. ما عرض اوکړو چه یارسول الله! مونږ به داسے حالت کښے هم هلاک کیدلے شو، چه مونږ کښے به نیکان خلق موجود وی. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، هو کله چه خباثت (فسق او فجور) زیات شی (د نیک عمله خلقو موجودګی به هم هلاکت او بربادی بنده نکړے شی. (بخاری ومسلم)

۱۹۲- عَنْ اَبِی سَعِیْدِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ فِي الطُّرُقَاتِ فَقَالُوا يَارَسُولَ اللهِ مَا لَنَا مِنْ مَجَالِسِنَا بُدٌّ نَتَحَدَّثُ فِيهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَإِذَا اَبَيْتُمْ اِلَّا الْمَجْلِسَ فَاَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ" قَالُوا وَمَا حَقُّ الطَّرِيقِ يَارَسُولَ اللهِ؟ قَالَ غَضُّ الْبَصَرِ وَكَفُّ الْاَذَى وَرَدُّ السَّلَامِ وَالْاَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْىُ عَنِ الْمُنْكَرِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۱۹۲- ابوسعید خدری رض نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. لارو کښے د کیناستو (او مجلس جوړولو) نه ځان اوساتئ. صحابو رض عرض اوکړو یارسول الله! (دے مجلسونو او) لارو کښے کیناستلو نه بغیر ځمونږ د پاره بله چاره نشته دے. دغه ځائے خبروا تروکښے معاملات سرته رسوؤ. نو نبی اکرم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، که دغلته ناسته ستاسو دپاره ضروری وی نو بیا د لارے حق ادا کوئ. پوښتنه اوکړے شوه یارسول الله! د لارے کوم حق په مونږ واجب دے؟ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه په لاره کښے ناست یئ نو خپل نظرونه ښکته ساتئ. تکلیف رسوونکے څیز د لارے نه لرے کوئ. (خزلے، دوړه، کانړی، ازغی وغیره) سلام اچوونکی ته جواب ورکوئ. خلقوته د ښو خبروحکم ورکوئ او د بدونه ئے منع کوئ. (بخاری ومسلم)

۱۹۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَاٰى خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ فِي يَدِ رَجُلٍ فَنَزَعَهُ فَطَرَحَهُ وَقَالَ: يَعْمِدُ اَحَدُكُمْ اِلَى جَمْرَةٍ مِنْ نَارٍ فَيَجْعَلُهَا فِي يَدِهِ" فَقِيلَ لِلرَّجُلِ بَعْدَ مَا ذَهَبَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُذْ خَاتَمَكَ اِنْتَفِعْ بِهِ: قَالَ: لَا وَاللهِ لَا اٰخُذُهُ اَبَدًا وَقَدْ طَرَحَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۱۹۳- عبد الله بن عباس رض نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د یو سړی په لاس کښے د سرو زرو یوه ګوته اولیدله نو هغه ئے ترے اوویستله او ورے غورځوله. او ورے وئیل چه تاسو کښے ځینے کسان سره د بوټے په خپل لاس کښے د اور سکروټے اچوی. د رسول الله صلی الله علیه وسلم د تلو نه پس خلقو دغه صحابی ته اووئیل چه خپله ګوته راواخله. او بل طریقے سره ترے څه فائده واخله. دغه صحابی رض اووئیل. والله څه چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوغورځول هغه به زه هیڅکله راوا نخلم. (مسلم)

۱۹۴- عَنْ اَبِی سَعِیْدِ الْحَسَنِ الْبَصْرِیِّ

۱۹۴- ابوسعید حسن بصری رح وائی. چه

[له] "الخبث" بفتح الخاء المعجمة والموحدة: الفسوق والفجور. وفي الحديث ان الخبث اذا كثر فقد يحصل الهلاك انعام وان كثرا لصالحون ففيه بيان شؤم المعصية والتحريض على انكارها ؛

اَنَّ عَائِذَ بْنَ عَمْرٍو رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ دَخَلَ عَلٰی عُبَيْدِ اللّٰهِ بْنِ زِيَادٍ فَقَالَ: اَیْ بُنَیَّ اِنِّیْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ "اِنَّ شَرَّ الرِّعَآءِ الْحُطَمَةُ [1] فَاِيَّاكَ اَنْ تَكُوْنَ مِنْهُمْ فَقَالَ لَهُ: اجْلِسْ فَاِنَّمَا اَنْتَ مِنْ نُخَالَةِ اَصْحَابِ مُحَمَّدٍ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: وَهَلْ كَانَتْ لَهُمْ نُخَالَةٌ اِنَّمَا كَانَتِ النُّخَالَةُ بَعْدَهُمْ وَفِیْ غَيْرِهِمْ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

عائذ بن عمرو رض دَ عبيد الله بن زياد مجلس ته راغے او هغهٔ ته ئے اووئيل اے بچوړيه! ما دَ نبی کريم صلی الله عليه وسلم نه اوريدلی دی۔ چه کوم حاکمان خلقو لره یا ئمال کوی، هغه ظالمان دی۔ کوړئ هغے کښے چرته شامل نۂ شے! عبيد الله اووئيل چه (بس پريږ۔ ده دا خبره) کينه۔ تهٔ هم د حضورؐ د اصحابو په بوسو کښے ئے۔ هغهٔ اووئيل د حضورؐ په اصحابو کښے بوس نۂ ؤ د هغو نه وروسته په مسلمانانو کښے پيدا شول او په غير مسلمو کښے ؤو۔ (مسلم)

۱۹۵۔ عَنْ حُذَيْفَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "وَالَّذِیْ نَفْسِیْ بِيَدِهٖ لَتَاْمُرُنَّ بِالْمَعْرُوْفِ وَلَتَنْهَوُنَّ عَنِ الْمُنْكَرِ اَوْلَيُوْشِكَنَّ اللّٰهُ اَنْ يَّبْعَثَ عَلَيْكُمْ عِقَابًا مِّنْهُ ثُمَّ تَدْعُوْنَهٗ فَلَا يُسْتَجَابُ لَكُمْ" رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ ؛

۱۹۵۔ حذيفه رض نه روايت دے۔ چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل۔ په هغه ذات مے دِ قسم وی دَ چا په لاس کښے چه ځما ساه ده یا خو به تاسو امر بالمعروف او نهی عن المنکر کوئ۔ دا ستاسو فريضه ده۔ کنی ډير زر به الله په تاسو باندے عذاب راوليږی۔ بيا به تاسو هغهٔ ته آوازونه کوئ (او دُعا گانے به غواړئ) مگر هغه به نهٔ ستاسو آوازونه اوری او نۂ به ستاسو دُ عا گانے قبلوی۔ (ترمذی) وائی چه دا حديث حديث حسن دے۔

۱۹۶۔ عَنْ اَبِیْ سَعِيْدِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اَفْضَلُ الْجِهَادِ كَلِمَةُ عَدْلٍ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ" رَوَاهُ اَبُوْدَاؤدَ، وَالتِّرْمِذِیُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ ؛

۱۹۶۔ ابوسعيد خدریؓ نه روايت دے۔ چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل بهترين او دَ اوچتے درجے جهاد دا دے چه دَ يو ظالم زورور بادشاه (حاکم) مخکښے دَ انصاف خبره اوکړے شی۔ (ابوداؤد و ترمذی) دا هم حديث حسن دے۔

۱۹۷۔ عَنْ اَبِیْ عَبْدِ اللّٰهِ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ الْبُجَلِیِّ الْاَحْمَسِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَجُلًا سَاَلَ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ وَضَعَ رِجْلَهٗ فِی الْغَرْزِ: اَیُّ الْجِهَادِ اَفْضَلُ؟ قَالَ: "كَلِمَةُ حَقٍّ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ" رَوَاهُ النَّسَائِیُّ

۱۹۷۔ ابوعبدالله طارق بن شهاب بجلی احمسیؓ نه روايت دے چه يو سړی دَ نبی کريم صلی الله عليه وسلم نه دا سے وخت کښے پوښتنه اوکړه۔ چه دَ سوريدو دپاره ئے (پائيدان يعنی) رکاب کښے خپه ايښے وه۔ چه يا رسول الله! بهترين جهاد کوم يو دے؟ نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل۔ دَ ظالم بادشاه مخکښے حق

[1] "الرعاء" بكسر الراء والمد: جمع راع۔ "والحطمة" بضم المهملة الاولى وفتح الثانية العنيف فی رعيته لا يرفق بها فی سوقها ومرعاها بل يحطمها فی ذلك وفی سقيها وغيره ويزهم بعضها ببعض بحيث يؤذيها ويحطمها ؛

بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ.

"الْغَرْز" بِغَيْنٍ مُعْجَمَةٍ مَفْتُوحَةٍ ثُمَّ رَاءٍ سَاكِنَةٍ ثُمَّ زَايٍ وَهُوَ رِكَابُ كُورِ الْجَمَلِ إِذَا كَانَ مِنْ جِلْدٍ أَوْ خَشَبٍ وَقِيلَ لَا يَخْتَصُّ بِجِلْدٍ وَخَشَبٍ.

۱۹۸- عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّ أَوَّلَ مَا دَخَلَ النَّقْصُ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ كَانَ الرَّجُلُ يَلْقَى الرَّجُلَ فَيَقُولُ: يَا هٰذَا اتَّقِ اللهَ وَدَعْ مَا تَصْنَعُ فَإِنَّهُ لَا يَحِلُّ لَكَ ثُمَّ يَلْقَاهُ مِنَ الْغَدِ وَهُوَ عَلَى حَالِهِ فَلَا يَمْنَعُهُ ذٰلِكَ أَنْ يَكُونَ أَكِيلَهُ وَشَرِيبَهُ وَقَعِيدَهُ فَلَمَّا فَعَلُوا ذٰلِكَ ضَرَبَ اللهُ قُلُوبَ بَعْضِهِمْ بِبَعْضٍ" ثُمَّ قَالَ [۱]: لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ: كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ تَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنْفُسُهُمْ" إِلَى قَوْلِهِ "فَاسِقُونَ" ثُمَّ قَالَ: "كَلَّا وَاللهِ لَتَأْمُرُنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلَتَنْهَوُنَّ عَنِ الْمُنْكَرِ وَلَتَأْخُذُنَّ عَلَى يَدِ الظَّالِمِ، وَلَتَأْطِرُنَّهُ عَلَى الْحَقِّ أَطْرًا وَلَتَقْصُرُنَّهُ عَلَى الْحَقِّ قَصْرًا أَوْ لَيَضْرِبَنَّ اللهُ بِقُلُوبِ بَعْضِكُمْ عَلَى بَعْضٍ ثُمَّ لَيَلْعَنُنَّكُمْ كَمَا لَعَنَهُمْ" رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالتِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ. هٰذَا لَفْظُ أَبِي دَاوُدَ، وَلَفْظُ التِّرْمِذِيِّ قَالَ رَسُولُ

خبره کول۔ (نسائی) سند دَ دے حدیث صحیح دے۔ (نسائی)

غَرْز: دَ اوښ رکاب (پائیدان) دَ څرمنے وی یا که دَ لرګی۔ څینے حضرات وائی، دَ څرمنے یا دَ لرګی خاصوالے نشته۔

۱۹۸- عبدالله بن مسعودؓ نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ چه بنی اسرائیلو کښے چه کومه ړومبئ خرابی پیدا شوے وه، هغه دا وه چه یوکس به (چرته بد عمل کونکی ته) اووئیل۔ چه کوره فلانیه! ته چه څه کوے دا پریږده۔ او دَ الله نه اوویریږه۔ ځکه چه ستا دپاره دا روا نهٔ دی۔ او کله به چه ورسره په دویمه ورځ ملاؤ شو۔ او بیا به ئے هغه په همغه بد عمل کښے اخته اولیدو نو بیا به ئے ورته هیڅ نهٔ وئیل ځکه چه دَ هغهٔ دَ ناستے پاستے دَ خوراک څښاک ملګرے وُو۔ کله چه اکثر داسے شول۔ نو الله تعالیٰ دَ هغوئ زړونه یو شان کړل۔ بیا ئے دا اوفرمائیل: "دَ داؤد علیه السلام او دَ عیسیٰ علیه السلام په ژبه الله تعالیٰ دَ بنی اسرائیلو په هغه خلقو لعنت اوکړو، چه چا کفر کړے وُو۔ او دَ لعنت سبب ئے دا وُو، چه هغوئ نافرمانه او نامنونکی وُو او دَ الله حدود او قوانین ئے مات کړی وُو۔ او دا چه دوئ به ناخوښه کارونه کول۔ او دَ دے نه به ئے یو بل نهٔ منع کولو۔ او دَ دوئ دا حرکت ډیر خراب وُو۔ دوئ کښے به تاسو ډیر خلق داسے اووینی۔ چه هغوئ دَ کافرانو سره دوستانه ساتی۔ او مخکښے ئے چه دَ خپل ځان دپاره څهٔ لیږلی دی هغه هم دَ خرابو نه خراب وُو" (دا آیت ئے تر آخره "فاسقون" پورے اولوستلو) بیا نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ داسے هیڅ کله نهٔ دی (اکیدل پکار) تاسو

[۱] سورة المائدة آية ۷۸-۸۱

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَمَّا وَقَعَتْ بَنُوْا اِسْرَآئِيْلَ فِي الْمَعَاصِيْ نَهَتْهُمْ عُلَمَاؤُهُمْ فَلَمْ يَنْتَهُوْا فَجَالَسُوْهُمْ فِيْ مَجَالِسِهِمْ وَاٰكَلُوْهُمْ وَشَارَبُوْهُمْ فَضَرَبَ اللّٰهُ قُلُوْبَ بَعْضِهِمْ بِبَعْضٍ وَلَعَنَهُمْ عَلٰى لِسَانِ دَاوٗدَ وَعِيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَّكَانُوْا يَعْتَدُوْنَ" فَجَلَسَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ مُتَّكِئًا فَقَالَ: "لَا وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ حَتّٰى تَاْطِرُوْهُمْ عَلَى الْحَقِّ اَطْرًا" قَوْلُهٗ: "تَاْطِرُوْهُمْ": اَيْ تَعْطِفُوْهُمْ "وَلَتَقْصُرُنَّهٗ": اَيْ لَتَحْبِسُنَّهٗ ؛

ضرور امر بالمعروف کوئ او د بدونه خلق منع کوئ - د ظالم لاس نيسئ - او په زوره ئې حق ته مجبوره کړئ - په حقه خبره او کار باندے ئې مجبور کړئ . کنی الله به ستاسو زړونه هم د يو بل پشان کړي - او بيا به په تاسو هم داسے لعنت اوکړي - څنګه ئې چه په هغوئ باندے کړے وُو - (ابوداؤد) امام ترمذیؒ دے حديث ته حديثِ حسن وئيلے دے. او امام ترمذیؒ داسے الفاظ نقل کړي دی . چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل کله چه بنی اسرائيل ګناهونو کښے اخته شول - نو علماؤ هغوئ منع کړل - خو کله چه هغوئ منع نهٔ شول . نو دغه علماء به د هغوئ سره ناسته پاسته ، مجلسونو خوراک وڅښاک وغيره کښے يوځا ئے کيناستل - نو الله تعالیٰ د ځينے تورو زړونو والا پشان د دوئ زړونه هم تور کړل . او هغوئ باندے د حضرت داؤدؑ او عيسیٰؑ په ژبه لعنت اوکړے شو . او سبب ئے دا ؤو چه هغوئ نافرمانه وُو - او د حد نه وتلی وُو - (راوی وائی چه) رسول الله صلی الله عليه وسلم داوئيل او تکيه ئے وهلے وه او ناست وُو . بيا نيغ کينا ستلو . او ئے وئيل - په هغه ذات مے دِ قسم وی - د چا په لاس کښے چه زما ساه ده . ترڅو چه تاسو دوئ حق باندے اودرولی نهٔ وی ، نو ستاسو د پاره خلاصے نشته - (ترمذی)

تَاْطِرُوْهم: مائل ئے کړئ - لَتَقْصُرُنَّهٗ : حق باندے ئے اودروئ ، مضبوط ئے کړئ -

۱۹۹ - عَنْ اَبِيْ بَكْرِ الصِّدِّيْقِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: يَآ اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّكُمْ تَقْرَؤُوْنَ هٰذِهِ الْاٰيَةَ [1] يَآ اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَّنْ ضَلَّ اِذَا اهْتَدَيْتُمْ" وَاِنِّيْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: "اِنَّ النَّاسَ اِذَا رَاَوُا الظَّالِمَ فَلَمْ يَاْخُذُوْا عَلٰى يَدَيْهِ [2] اَوْشَكَ اَنْ يَّعُمَّهُمُ اللّٰهُ بِعِقَابٍ مِّنْهُ" رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَآئِيُّ بِاَسَانِيْدَ صَحِيْحَةٍ ؛

۱۹۹ - ابوبکر صديقؓ فرمائی - اے خلقو! تاسو خو دا آيت وايئ . "چه اے ايمان والو! کله چه تاسو ته هدايت شوے دے . نو خپل فکر او غم اوکړئ - کوم خلق چه بے لارے دی هغوئ تاسو ته هيڅ نقصان نشی رسولے ، خو ما د نبی کريم صلی الله عليه وسلم نه فرمائيلی اوريدلی دی - چه کله ظالم په ظلم کولو اووينئ - او د هغهٔ لاس مه اونهٔ نيولو . نو کيدے شی - چه ډير زر به الله تعالیٰ ټول په يو عذاب کښے ګرفتار کړی - (ابوداؤد وترمذی ونسائی)

باب ۲۴

ف :- دا باب په دريو قرآني آيتونو او يو حديث باندے مشتمل دے -

[1] سورة النساء ۸۵ [2] ای يمنعوه من الظلم باليد او باللسان او بالقلب "بعقاب منه" يقع على الظالم بظلمه وعلى غيره لاقراره عليه وقد قدر على منعه ولم يفعل

بَابُ فِيْ تَغْلِيْظِ عُقُوْبَةِ مَنْ اَمَرَ بِمَعْرُوْفٍ اَوْ نَهٰى عَنْ مُنْكَرٍ وَخَالَفَ قَوْلُهٗ عَنْ فِعْلِهٖ

د هغه کس د سزا بيان چه امر بالمعروف او نهي عن المنکر کوي خو د هغهٔ کار د هغهٔ د وينا مطابق ...... نهٔ وي

(قرآني ايتونه)

۸۹- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [1] "اَتَاْمُرُوْنَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ اَنْفُسَكُمْ وَاَنْتُمْ تَتْلُوْنَ الْكِتٰبَ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ" ⁂

۸۹- (خومره د افسوس خبره ده چه) تاسو خلقو ته د نيکئ خبرے کوئ - او خپل ځان درنه هيرږي - حال دا دے چه تاسو کتاب هم لولئ - تاسو دومره نهٔ پوهيږئ - (پ ۱ ، بقره)

۹۰- وَقَالَ تَعَالٰى [2]: "يٰاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لِمَ تَقُوْلُوْنَ مَا لَا تَفْعَلُوْنَ؟ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ اَنْ تَقُوْلُوْا مَا لَا تَفْعَلُوْنَ" ⁂

۹۰- اے ايمان والؤ! ولے تاسو هغه خبرے کوئ چه په خپله پرے عمل نهٔ کوئ - الله تعالیٰ ته دا خبره ډيره ناخوښه ده - چه تاسو هغه خبرے کوئ چه پخپله درکښے نهٔ وي - (پ ۲۸ - صف)

۹۱- وَقَالَ تَعَالٰى [3]: اِخْبَارًا عَنْ شُعَيْبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ "وَمَا اُرِيْدُ اَنْ اُخَالِفَكُمْ اِلٰى مَا اَنْهٰكُمْ عَنْهُ" ⁂

۹۱- (او شعيب عليه السلام خپل قوم ته خبره بيانوی) زهٔ نهٔ غواړم چه د کومو خبرو نه تاسو منع کوم هغه دِ پخپله اوکړم - (پ ۱۲ - هود)

(نبوي حديثونه)

۲۰۰- وَعَنْ اَبِيْ زَيْدٍ اُسَامَةَ بْنِ زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: "يُؤْتٰى بِالرَّجُلِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُلْقٰى فِي النَّارِ فَتَنْدَلِقُ اَقْتَابُ بَطْنِهٖ فَيَدُوْرُ بِهَا كَمَا يَدُوْرُ الْحِمَارُ فِي الرَّحٰا فَيَجْتَمِعُ اِلَيْهِ اَهْلُ النَّارِ فَيَقُوْلُوْنَ: يَا فُلَانُ مَا لَكَ؟ اَلَمْ تَكُنْ تَاْمُرُ بِالْمَعْرُوْفِ وَلَا تَاْتِيْهِ وَتَنْهٰى عَنِ الْمُنْكَرِ فَيَقُوْلُ بَلٰى كُنْتُ اٰمُرُ بِالْمَعْرُوْفِ وَلَا اٰتِيْهِ وَاَنْهٰى عَنِ الْمُنْكَرِ وَاٰتِيْهِ" - مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ⁂

قَوْلُهٗ: "تَنْدَلِقُ" هُوَ بِالدَّالِ الْمُهْمَلَةِ وَمَعْنَاهُ تَخْرُجُ: "وَالْاَقْتَابُ" اَلْاَمْعَاءُ وَاحِدُهَا قِتْبٌ

۲۰۰- ابوزيد اسامه بن زيد بن حارثهؓ نه روايت دے - چه ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه دا سے فرمائيلي اوريدلی دی - چه د قيامت په ورځ به يو سړے راوغورځولے شي - او اورکښے به اوغورځولے شی - چه د هغې په وجه به د د هغه سړي کولمے راووځي - هغه به کولمو نيولو سره ګرځي ، څنګه چه خر په ژرنده ګرځولو سره ګرځي ، نو دوزخيان به د هغهٔ نه راتاؤ شی او ورته به اووائی اے فلانکيه ! دا په تا څهٔ اوشو؟ تا خو به مونږ ته ښے خبرے ښودلے - او د بدو خبرو نه به دِ منع کولو - نو هغه به ورته اووائی وه خو هم داسے ، مګر خو ما پخپله په هغې ښو خبرو عمل نه کولو - او نه مے د بدو نه ځان ساتلو - (بخاري ومسلم)

تندلق: راووځي - اقتاب: جمع د "قِتْبٌ" ده - يعني کولمے -

[1] سورة البقرة اية ۴۴ [2] سورة الصف اية ۲، ۳ [3] سورة هود اية ۸۸ ⁂

باب ٢٥

ف :۔ دے باب کښے دوه قرآنی آیتونه او شلور نبوی حدیثونه دی۔ چا ته خپل حق پوره پوره کولو ته په عربئ کښے امانت وئيلے شی۔ او د چا په حق کښے کمی کولو ته خیانت وئیلے شی۔ د شارع د مرضئ مطابق شرعیه تکالیف برداشت کولو او پوره کولو ته هم امانت وائی۔ کهٔ سوچ اوکړے شی نو بیا اخلاقو کښے امانت د یو بنیادی جوهر حیثیت لری۔ د امانت نه بغیر د دُنیا یو کار هم نهٔ طریقے او اسلوب سره قائمیدلے او پوره کیدلے نشی۔ د انسان زندگی ده، کهٔ مال او دولت دے۔ دا ټول هر څهٔ د الله تعالیٰ د طرفنه بندګانو ته د امانت په شکل ورکړے شوی دی۔ او آخرت کښے به د همدغے امانت حساب کتاب کیږی۔ د هیڅ یو مسلمان هم دا خوښه نهٔ ده۔ او نهٔ د هغهٔ د شان سره مناسب ده. چه هغه د الله پاک په امانت کښے څهٔ قسم خیانت اوکړی او خپل دُنیا ژوندون او آخرت دواړه تباه کړی۔

بابٌ فِی الْاَمْرِ بِاَدَاءِ الْاَمَانَةِ؛ د امانت د اداء کولو حکم

(قرآنی ایتونه)

٩٢- قَالَ اللهُ تَعَالیٰ [له]: "اِنَّ اللهَ يَاْمُرُكُمْ اَنْ تُؤَدُّوا الْاَمَانَاتِ اِلٰى اَهْلِهَا ﴿

٩٢- یقیناً د الله تعالیٰ دا حکم دے۔ چه تاسو امانتونه خپل حق دارته اورسوئ۔ (پ ٥، نساء)

٩٣- وَقَالَ تَعَالیٰ [له]: "اِنَّا عَرَضْنَا الْاَمَانَةَ [له] عَلَى السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَالْجِبَالِ فَاَبَيْنَ اَنْ يَّحْمِلْنَهَا وَاَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْاِنْسَانُ اِنَّهٗ كَانَ ظَلُوْمًا جَهُوْلًا" ﴿

٩٣- مونږ خپل امانتونه آسمانونو، زمکے او غرونو ته اوسپارل۔ مګر هغوئ د دے د برداشت کولو نه اوویریدل، او انکار ئے اوکړو. او انسان هغه برداشت کړو۔ ولے چه هغه ناپوهه او ظالم وُو۔ (پ ٢٢، احزاب)

(نبوی حدیثونه)

٢٠١- وَعَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قَالَ اٰيَةُ الْمُنَافِقِ [له] ثَلَاثٌ: اِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَاِذَا وَعَدَ اَخْلَفَ، وَاِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِیْ رِوَايَةٍ: "وَاِنْ صَامَ وَصَلّٰى وَزَعَمَ اَنَّهٗ مُسْلِمٌ" ﴿

٢٠١- ابو هریره رضی الله عنه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه د منافق درے نخښے دی. کله چه خبرے کوی نو دروغ وائی. کله چه وعده اوکړی نو هغه نهٔ پوره کوی۔ او کله چه ورته امانت اوسپارلے شی، نو هغے کښے خیانت کوی۔ (بخاری ومسلم) یو روایت کښے دا اضافه هم شته چه اګر چه هغه د مونځ او د روژے پابند وی۔ او خپل ځان ته مسلمان وائی۔

٢٠٢- وَعَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: حَدَّثَنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدِيْثَيْنِ قَدْ رَاَيْتُ

٢٠٢- حذیفه بن یمان رضی الله عنه روایت دے. چه نبی اکرم صلی الله علیه وسلم مونږ ته دوه خبرے بیان کړے وے۔ یوه مونږ اولیده او د بلے انتظار کوو۔ نبی اکرم صلی الله علیه وسلم

[له] سورة النساء، اية ٥٨ [٢] سورة الاحزاب، اية ٧٢ [٣] الامانة كل ما يؤمن عليه من امر ونهى وشأن من دين ودنيا [٤] اية المنافق "اى علامة النفاق" ثلاث خصال ﴿

أَحَدُهُمَا وَأَنَا أَنْتَظِرُ الْآخَرَ حَدَّثَنَا
أَنَّ الْأَمَانَةَ نَزَلَتْ فِي جَذْرِ قُلُوبِ
الرِّجَالِ ثُمَّ نَزَلَ الْقُرْآنُ فَعَلِمُوا مِنَ
الْقُرْآنِ وَعَلِمُوا مِنَ السُّنَّةِ ثُمَّ حَدَّثَنَا
عَنْ رَفْعِ الْأَمَانَةِ فَقَالَ يَنَامُ الرَّجُلُ
النَّوْمَةَ فَتُقْبَضُ الْأَمَانَةُ مِنْ قَلْبِهِ
فَيَظَلُّ أَثَرُهَا مِثْلَ أَثَرِ الْوَكْتِ ثُمَّ يَنَامُ
النَّوْمَةَ فَتُقْبَضُ الْأَمَانَةُ مِنْ قَلْبِهِ
فَيَظَلُّ أَثَرُهَا مِثْلَ أَثَرِ الْمَجْلِ كَجَمْرٍ
دَحْرَجْتَهُ عَلَى رِجْلِكَ فَنَفِطَ فَتَرَاهُ مُنْتَبِرًا
وَلَيْسَ فِيهِ شَيْءٌ ثُمَّ أَخَذَ حَصَاةً
فَدَحْرَجَهَا عَلَى رِجْلِهِ فَيُصْبِحُ النَّاسُ
يَتَبَايَعُونَ فَلَا يَكَادُ أَحَدٌ يُؤَدِّي الْأَمَانَةَ
حَتَّى يُقَالَ إِنَّ فِي بَنِي فُلَانٍ رَجُلًا أَمِينًا
حَتَّى يُقَالَ لِلرَّجُلِ مَا أَجْلَدَهُ مَا أَظْرَفَهُ
مَا أَعْقَلَهُ وَمَا فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ
مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ إِيمَانٍ وَلَقَدْ أَتَى عَلَيَّ
زَمَانٌ وَمَا أُبَالِي أَيُّكُمْ بَايَعْتُ لَئِنْ
كَانَ مُسْلِمًا لَيَرُدَّنَّهُ عَلَيَّ دِينُهُ وَإِنْ
كَانَ نَصْرَانِيًّا أَوْ يَهُودِيًّا لَيَرُدَّنَّهُ عَلَيَّ
سَاعِيهِ. وَأَمَّا الْيَوْمَ فَمَا كُنْتُ أُبَايِعُ
مِنْكُمْ إِلَّا فُلَانًا وَفُلَانًا" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

قَوْلُهُ: "جَذْرٌ" بِفَتْحِ الْجِيمِ وَإِسْكَانِ
الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ وَهُوَ أَصْلُ الشَّيْءِ وَ
"الْوَكْتُ" بِالتَّاءِ الْمُثَنَّاةِ مِنْ فَوْقُ الْأَثَرُ
الْيَسِيرُ" وَ"الْمَجْلُ" بِفَتْحِ الْمِيمِ وَإِسْكَانِ
الْجِيمِ وَهُوَ تَنَفُّطٌ فِي الْيَدِ وَنَحْوِهَا مِنْ
أَثَرِ عَمَلٍ وَغَيْرِهِ قَوْلُهُ "مُنْتَبِرًا" مُرْتَفِعًا
قَوْلُهُ "سَاعِيهِ" الْوَالِي عَلَيْهِ.

اوفرمائیل ۔ چه امانت دَخلقو زړونو کښې ډیر ژور نوتې وُو. بیا قرآن نازل شو نو خلقو دَ امانت په رڼا سره دَ قرآن او دَ حدیث علم حاصل کړو. بیا (ئې دوئیمه خبره) دَ امانت دَ اوچتیدو متعلق اوفرمائیله، چه خلق به دَعادت مطابق دَ شپې اوده وی. او سحر به پاڅی. نو دَ هغهٔ دَ زړهٔ نه به دَ الله پاک امانت وتلے وی. صرف لږ شان اثر (احساس) به پاتې شوے وی. او دوئیم سحر به هغه اثر هم ختم شی. او ساده نشان به ئې پاتې شی. لکه چه ته په خپلو خپو باندې څهٔ سکروټه اوغړوې او دَ هغې په وجه په خپه کښې تنړاکه ښکاره شی. هغه خو به په ظاهر تاته ښکاره پړسیدلې ښکاری. مګر هغې کښې دننه هیڅ نهٔ وی. بیا هغوی ؓ یو کیتے اوچته کړه او په خپله خپه مبارکه به ئې اوړغړولو (او خپله خبره ئې جاری ساتلو سره ئې او وئیل چه دَ دے خبرے واقع کیدلو نه پس) خلق به سحر پاڅیدو سره په خپل کاروبار کښې دَعادت مطابق مشغول شی. خو یو به په کښې هم امانتدار نهٔ وی. تر دے چه (دَ مثل په طور به) وئیل کیږی چه په فلانئ قبیله کښې یو سړے امانتګر دے (یا وُو) (دَ امانت په صفت کښې یا چا ته دَ امین وئیلو په ځائے به داسے) وئیلے شی. چه فلانے سړے څومره طاقتور، تهذیب والا او هوښیار دے. حالانکه دَ هغهٔ په زړهٔ کښې به دَ اوړی دَ دانې هومره ایمان هم نهٔ وی. حذیفه ؓ وائی چه ما هغه دَور هم لیدلے دے. چه دَ اخستلو خرڅولو په وخت کښې به مې دَ قیمت لګولو یا دَ مال ښهٔ والے او بد والے او دَ هغې دَ کتلو ضرورت هم نهٔ کېدلو۔ او نهٔ مې پرواه کوله۔ او نهٔ دَ دې چه چا سره معامله اوکړم او چا سره ئې اونهٔ کړم۔ ځکه چه کهٔ معامله کوونکے مسلمان وی، نو دَ هغهٔ دین به ماله خپل حق راکړی (یعنی هغه به ما سره خیانت یا وهل ټکول نهٔ کوی) او کهٔ معامله کوونکے یهودی یا عیسائی وی (نو دَ هغهٔ دَ سردار (وغیره) ما ته

پوره را کړي - مګر نن زۀ په ېتو ستر کو تا سو یو کس سره هم اخستل خرڅول نشم کولے - بغیرد فلانی فلانی نه - (بخاري ومسلم)

جَذْرُ : بنیاد او جرړه - اَلْوَكْتُ : معمولی شان نښان او نخښه - اَلْمَجْلُ : لاسو خپو باندے چه دَ کار کولو نخښے نښانے پریوځي. یعني داغ اولګی - مُنْتَبِرًا : تنړا که اوچته - سَاعِيَهِ : سردار او مشر - متولی -

۲۰۳- وَعَنْ حُذَيْفَةَ وَاَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَا : قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : "يَجْمَعُ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى النَّاسَ [١] فَيَقُوْمُ الْمُؤْمِنُوْنَ حَتّٰى تُزْلَفَ لَهُمُ الْجَنَّةُ [٢] فَيَاْتُوْنَ اٰدَمَ صَلَوَاتُ اللّٰهِ عَلَيْهِ فَيَقُوْلُوْنَ : يَا اَبَانَا اسْتَفْتِحْ لَنَا الْجَنَّةَ فَيَقُوْلُ : وَهَلْ اَخْرَجَكُمْ مِّنَ الْجَنَّةِ اِلَّا خَطِيْئَةُ اَبِيْكُمْ لَسْتُ بِصَاحِبِ ذٰلِكَ اذْهَبُوْا اِلٰى ابْنِيْ اِبْرَاهِيْمَ خَلِيْلِ اللّٰهِ قَالَ فَيَاْتُوْنَ اِبْرَاهِيْمَ فَيَقُوْلُ اِبْرَاهِيْمُ : لَسْتُ بِصَاحِبِ ذٰلِكَ [٣] اِنَّمَا كُنْتُ خَلِيْلًا مِّنْ وَّرَآءَ وَرَآءَ اعْمِدُوْا اِلٰى مُوْسَى الَّذِيْ كَلَّمَهُ اللّٰهُ تَكْلِيْمًا. فَيَاْتُوْنَ مُوْسٰى فَيَقُوْلُ : لَسْتُ بِصَاحِبِ ذٰلِكَ اذْهَبُوْا اِلٰى عِيْسٰى كَلِمَةِ اللّٰهِ وَرُوْحِهِ [٤] فَيَقُوْلُ عِيْسٰى لَسْتُ بِصَاحِبِ ذٰلِكَ فَيَاْتُوْنَ مُحَمَّدًا صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَقُوْمُ فَيُؤْذَنُ لَهٗ وَتُرْسَلُ الْاَمَانَةُ وَالرَّحِمُ [٥] فَيَقُوْمَانِ جَنْبَتَيِ الصِّرَاطِ [٦] يَمِيْنًا وَّ شِمَالًا فَيَمُرُّ اَوَّلُكُمْ كَالْبَرْقِ قُلْتُ : بِاَبِيْ وَاُمِّيْ اَيُّ شَيْءٍ كَمَرِّ الْبَرْقِ؟ قَالَ : اَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ يَمُرُّ وَيَرْجِعُ فِيْ طَرْفَةِ عَيْنٍ ثُمَّ كَمَرِّ الرِّيْحِ ثُمَّ كَمَرِّ

۲۰۳- دَ حذيفه رض او ابوهريره رض نه روايت دے چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائيل چه دَ قيامت په ورځ به الله تعالیٰ ټول خلق راجمع کړي. نو ايمان والا به پکښے اودريږي - او دغه وخت به جنت بالکل مخامخ اووينی - نو آدم علیه السلام ته به اووائی. باباجانه ! مونږ ته دَ جنت دروازے خلاصے کړه - نو هغه به ورته اووائی، چه بچو! ستاسو دَ جنت نه دَ راوتلو ذريعه څما تيروتل وُو- زۀ دَ دے کار دپاره موزون نۀ يم - څما ځوئے ابراهيم علیه السلام له لاړ شئ دوئ به حضرت خليل الله علیه السلام له لاړ شئ هغه به ورته هم اووائی. چه زۀ دَ دے موزون نۀ يم - زۀ خو دَ پردے نه اخوا خليل ووم، تاسو موسیٰ علیه السلام له لاړ شئ - چه الله تعالیٰ سره ئے (مخامخ خبرے کړي دی) هغه به ورته هم اووائی چه زۀ دَ دے موزون نۀ يم. تاسو عيسیٰ علیه السلام له لاړ شئ چه دَ الله کلمه او روح دے. مګر عيسیٰ علیه السلام به هم هغه جواب ورکړي - چه زۀ دَ دے دپاره موزون نۀ يم - نو بيا به دغه ايمان والا خلق حضرت محمد صلی الله علیه وسلم له راشی او هم هغه درخواست به اوکړي، نو هغه به پاځي او دَ سفارش کولو اجازت به ورته ورکړے شی - او امانت او خپلولی به رااوليږلے شی - دا دواړه به دَ پل صراط ښی او ګس طرفته اودريږي - دغه

[١] ای بعد البعث بارض الحشر [٢] "تزلف" بضم الفوقية وسكون الزاء وفتح اللام : ای تقرب لهم الجنة [٣] ای لست صاحب التشريف بهذا المقام المنيف "اعمدوا" ای اقصدوا [٤] اطلق ذلك علی عيسیٰ صلوات الله عليه لانه وجد بامره تعالیٰ فی قوله "كن" وسمی بروح الله لانه يحيی الاموات او القلوب [٥] "الرحم" بفتح الراء وكسر الحاء المهملة ای القرابة التی تطلب صلتها شرعًا [٦] "جنبتی الصراط" بفتح الجيم وسكون النون وفتح الموحدة والفوقية : ای جانبيه .

الطَّيْرِ وَاَشَدُّ الرِّجَالِ تَجْرِيْ بِهِمْ
اَعْمَالُهُمْ وَنَبِيُّكُمْ قَائِمٌ عَلَى الصِّرَاطِ
يَقُوْلُ: رَبِّ سَلِّمْ سَلِّمْ حَتّٰى تَعْجِزَ اَعْمَالُ
الْعِبَادِ حَتّٰى يَجِيْءَ الرَّجُلُ لَا يَسْتَطِيْعُ
السَّيْرَ اِلَّا زَحْفًا وَفِيْ حَافَتَيِ الصِّرَاطِ[1]
كَلَالِيْبُ مُعَلَّقَةٌ مَامُوْرَةٌ بِاَخْذِ مَنْ
اُمِرَتْ بِهٖ، فَمَخْدُوْشٌ نَاجٍ، وَمُكَرْدَسٌ
فِي النَّارِ[2]" وَالَّذِيْ نَفْسُ اَبِيْ هُرَيْرَةَ
بِيَدِهٖ اِنَّ قَعْرَ جَهَنَّمَ لَسَبْعُوْنَ خَرِيْفًا[3]
رَوَاهُ مُسْلِمٌ ۞
قَوْلُهٗ "وَرَاءَ وَرَاءَ" هُوَ بِالْفَتْحِ فِيْهِمَا
وَقِيْلَ بِالضَّمِّ بِلَا تَنْوِيْنٍ وَمَعْنَاهُ لَسْتُ
بِتِلْكَ الدَّرَجَةِ الرَّفِيْعَةِ وَهِيَ كَلِمَةٌ
تُذْكَرُ عَلٰى سَبِيْلِ التَّوَاضُعِ. وَقَدْ بَسَطْتُ
مَعْنَاهَا فِيْ شَرْحِ صَحِيْحِ مُسْلِمٍ ۞
۞ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ ۞

وخت به تاسو کښے ره ومبنځ ۀ له پُل صراط
باندے دَ بجلئ دَ پړق پشان تيره شی -
راوی وائی ما عرض اوکړو - تا باندے دِ څما
مور او پلار قربان شی - دَ بجلئ پشان دَ
تيريدو څهٔ مطلب دے ؟ نبی کريم صلی الله
عليه وسلم اوفرمائيل - تاسو بجلئ نهٔ ده
ليدلے، چه څومره تيزئ سره دَ سترګے په
رپ کښے لاړه شی او واپس راشی - بيا به
څهٔ خلق دَ باد او هوا پشان تير شی - او
څهٔ دَ مارغانو په شان او څوک دَ تيزے منډے
انسان پشان - او دَ رفتار دا فرق به دَ عملونو
په سبب وی - دغه وخت به ستاسو نبی
په پُل صراط باندے ولاړ وی او "رَبِّ
سَلِّمْ، رَبِّ سَلِّمْ" وظيفه کښے به مشغول
وی - بيا به دَ کمزورو عملونو خاوندان
تيريږی - نو داسے خلق به پکښے راشی - چه
په خپو باندے به ئے دَ تللو طاقت نهٔ وی -
او په خرپوسو او په خوئيدلو خوئيدلو به
روان وی - او دَ پُل صراط دواړو طرفونو ته
به هتکړئ لګيدلے وی - دَ چا په باره کښے چه دَ نيولو حکم اوکړے شی - نو هتکړو کښے به
اونيولے شی پس کوم سړے چه په ټکرو او خوئيدلو پورے وتلو نو هغهٔ هم خلاصے بيامونږ لو
او څهٔ خلق به لاندے باندے دوزخ ته اوغورزولے شی - او په هغه ذات مے دِ قسم وی.
چه دَ ابوهريره رض ساه دَ هغهٔ په لاس کښے ده، دَ دوزخ ژوروالے دَ اويا ؤکالو دَ
مزل هومره دے - (مسلم)

امام نووی وائی - چه "وَرَاءَ وَرَاءَ" په دواړو ځايونو کښے آخره کښے زور دے -
بعضے ئے پيښ هم وائی - بغير دَ تنوين يعنی دَ دوو زورونو نه - نو معنیٰ ئے دا ده،
چه زهٔ دَ دے اوچت مقام او مرتبے لائق نهٔ يم - او دا کلمات دَ عاجزئ په وخت
وئيلے شی - او ما دَ دے معنیٰ دَ مسلم په شرح کښے په تفصيل سره بيان کړے ده -

٢٠٤ - وَعَنْ اَبِيْ خُبَيْبٍ "بِضَمِّ الْخَاءِ
الْمُعْجَمَةِ" عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ الزُّبَيْرِ رَضِيَ
اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَمَّا وَقَفَ الزُّبَيْرُ
يَوْمَ الْجَمَلِ[4] دَعَانِيْ فَقُمْتُ اِلٰى جَنْبِهٖ
فَقَالَ: يَا بُنَيَّ اِنَّهٗ لَا يُقْتَلُ الْيَوْمَ

٢٠٤ - ابوخُبَيب عبد الله بن زبير رض وائی
چه کله جنګِ جمل راغے نو څما والد صاحب
زبير رض زهٔ راوبللم - او زهٔ دَ هغهٔ خواته
راغلم او دريدم - نو وے وئيل نن به ظالم
يا مظلوم يو نه يو ضرور وژلے شی - او
زهٔ پوهيږم چه دَ مظلوميت په حالت کښے

[1] "حافتي الصراط" بتخفيف الفاء ای جانبيه. والكلاليب جمع كلوب وهو حديدة يعلق عليها اللحم ويرسل فی التنور، [2] "مكروس" بالراء والدال المهملتين وبالسين المهملة، ای مكروس بعضها فوق بعض [3] الخريف السنة. [4] ای الواقعة المشهورة التی كانت بين علی بن ابی طالب رضی الله عنه وبين

عائشة رضی الله عنها

اِلَّا ظَالِمٌ اَوْ مَظْلُوْمٌ [۱] وَاِنِّیْ لَا اُرَانِیْ اِلَّا سَاُقْتَلُ الْیَوْمَ مَظْلُوْمًا وَاِنَّ مِنْ اَكْبَرِ هَمِّیْ لَدَیْنِیْ اَفَتَرٰی دَیْنَنَا یُبْقِیْ مِنْ مَالِنَا شَیْئًا؟ ثُمَّ قَالَ یَا بُنَیَّ بِعْ مَالَنَا وَاقْضِ دَیْنِیْ وَاَوْصٰی بِالثُّلُثِ وَ ثُلُثُهٗ لِبَنِیْهِ، یَعْنِیْ لِبَنِیْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ الزُّبَیْرِ ثُلُثُ الثُّلُثِ: قَالَ: فَاِنْ فَضَلَ مِنْ مَالِنَا بَعْدَ قَضَآءِ الدَّیْنِ شَیْءٌ فَثُلُثُهٗ لِبَنِیْكَ قَالَ هِشَامٌ: وَكَانَ وَلَدُ عَبْدِ اللّٰهِ قَدْ رَاٰی بَعْضَ بَنِی الزُّبَیْرِ خُبَیْبٍ وَعَبَّادٍ وَّلَهٗ یَوْمَئِذٍ تِسْعَةُ بَنِیْنَ وَتِسْعُ بَنَاتٍ. قَالَ عَبْدُ اللّٰهِ: فَجَعَلَ یُوْصِیْنِیْ بِدَیْنِهٖ وَیَقُوْلُ: یَا بُنَیَّ اِنْ عَجَزْتَ عَنْ شَیْءٍ مِّنْهُ فَاسْتَعِنْ عَلَیْهِ بِمَوْلَایَ. قَالَ: فَوَاللّٰهِ مَا دَرَیْتُ مَا اَرَادَ حَتّٰی قُلْتُ: یَا اَبَتِ مَنْ مَوْلَاكَ؟ فَقَالَ: اَللّٰهُ قَالَ: مَا وَقَعْتُ فِیْ كُرْبَةٍ مِّنْ دَیْنِهٖ اِلَّا قُلْتُ یَا مَوْلَی الزُّبَیْرِ اقْضِ عَنْهُ دَیْنَهٗ فَیَقْضِیَهٗ قَالَ: فَقُتِلَ الزُّبَیْرُ وَلَمْ یَدَعْ دِیْنَارًا وَّلَا دِرْهَمًا اِلَّا اَرَضِیْنَ مِنْهَا الْغَابَةُ [۲] وَاِحْدٰی عَشْرَةَ دَارًا بِالْمَدِیْنَةِ وَدَارَیْنِ بِالْبَصْرَةِ وَدَارًا بِالْكُوْفَةِ وَدَارًا بِمِصْرَ قَالَ: وَاِنَّمَا كَانَ دَیْنُهُ الَّذِیْ كَانَ عَلَیْهِ اَنَّ الرَّجُلَ كَانَ یَاْتِیْهِ فَیَسْتَوْدِعُهٗ اِیَّاهُ فَیَقُوْلُ الزُّبَیْرُ: لَا وَلٰكِنْ هُوَ سَلَفٌ اِنِّیْ اَخْشٰی عَلَیْهِ الضَّیْعَةَ [۳] وَمَا وَلِیَ اِمَارَةً قَطُّ وَلَا جِبَایَةً وَّلَا شَیْئًا اِلَّا اَنْ یَّكُوْنَ فِیْ غَزْوٍ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَوْ مَعَ اَبِیْ بَكْرٍ وَعُمَرَ وَ عُثْمَانَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمْ قَالَ: عَبْدُ اللّٰهِ

به ضرور نن زهٔ وژلے کیږم. مګر ما ته زیات فکر دَ دے خبرے دے. چه څما مال اودولت به څما قرض اداءِ کولو دپاره کافی شی کهٔ نه؟ ستا څهٔ خیال دے؟ تهٔ دا سے اوکړه چه څما سامان ټول خرڅ کړه. او څما قرض اداء کړه. بیائے دَ خپل مال دَ دریمے حصے وصیت اوکړو. او خپله دریمه حصه مال کښے ئے بیا دریمه حصه خپلو نمسو یعنی دَ عبدالله رض ځامنو ته دَ ورکولو وصیت اوکړو. په دے شرط چه څما دَ حصے مال نه څهٔ بچ پاتے شول. هشام وائی. چه دَ عبدالله رض بعضے ځامن دغه وخت دَ زبیر رض دَ ځامنو خبیب رض او عباد رض سره په عمر کښے برابر وُو. دغه وخت دَ زبیر رض نهه ځامن او نههٔ لونړه وے. عبدالله رض وائی. چه پلار به باربار دَ خپل قرض په باره کښے تاکیدًا وینا کوله. او بیائے اووئیل، اے ځویه! کهٔ تهٔ دَ دے قرض اداءِ کولو نه عاجز شوے. او اداء کولے ئے نشے. نو بیا څما دَ آقا نه امداد اوغواړه. زهٔ سوچ کښے پریوتم. چه دَ پلار آقا مے څوک دے؟ چه دَ هغهٔ نه دَ مدد غوښتلو دپاره راته وائی. آخر ما تپوس اوکړو چه بابا ستا آقا څوک دے؟ نو وے وئیل: الله. عبدالله رض وائی. ماته چه کله هم دَ پلار په قرض اداءِ کولو کښے څهٔ مشکل راپیښیدو. نو ما به الله ته اواز کولو، چه اے دَ زبیر رض آقا! دَ هغهٔ قرض اداء کړه. بس نو الله به دَ هغهٔ قرض اداء کولو. غرض دا چه زبیر رض شهید شو. او نقد مال کښے نه اشرفۍ وه او نه روپۍ. البته دوه قسمه زمکے ئے ترکه کښے پریښودلے. ځنګلی زمکه مدینے سره نزدے وه، او کورونه یوولس مدینه کښے وُو دوه بصره کښے یو کوفه کښے او یو مصر کښے وُو. عبدالله رض وائی، چه دَ قرضداره کیدو صورت ئے داوُو چه چا به خپل مال دَ امانت کیخودلو دپاره راوړو. نو هغهٔ ته به

[۱] قال ابن التیم لانهم اما صحابی متاول فهو مظلوم واما غیر صحابی قاتل لاجل الدنیا فهو ظالم ؛

[۲] الغابة بغین معجمة وباء موحدة. ارض شهیرة من عوالی المدینة [۳] ای اخاف علیه الضیاع ؛

فَحَسَبْتُ مَا كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الدَّيْنِ فَوَجَدْتُهٗ أَلْفَيْ أَلْفٍ وَّمِائَتَيْ أَلْفٍ! فَلَقِيَ حَكِيْمُ بْنُ حِزَامٍ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ الزُّبَيْرِ فَقَالَ: يَا ابْنَ أَخِيْ كَمْ عَلٰى أَخِيْ مِنَ الدَّيْنِ فَكَتَمْتُهٗ وَقُلْتُ: مِائَةُ أَلْفٍ: فَقَالَ حَكِيْمٌ: وَاللّٰهِ مَا أَرٰى أَمْوَالَكُمْ تَسَعُ هٰذِهٖ: فَقَالَ عَبْدُ اللّٰهِ أَرَأَيْتَكَ إِنْ كَانَتْ أَلْفَيْ أَلْفٍ وَّمِائَتَيْ أَلْفٍ؟ قَالَ: مَا أُرَاكُمْ تُطِيْقُوْنَ هٰذَا فَإِنْ عَجَزْتُمْ عَنْ شَيْءٍ مِّنْهُ فَاسْتَعِيْنُوْا بِيْ قَالَ: وَكَانَ الزُّبَيْرُ قَدِ اشْتَرَى الْغَابَةَ بِسَبْعِيْنَ وَمِائَةِ أَلْفٍ فَبَاعَهَا عَبْدُ اللّٰهِ بِأَلْفِ أَلْفٍ وَّسِتِّمِائَةِ أَلْفٍ ثُمَّ قَامَ فَقَالَ: مَنْ كَانَ لَهٗ عَلَى الزُّبَيْرِ شَيْءٌ فَلْيُوَافِنَا بِالْغَابَةِ، فَأَتَاهُ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ جَعْفَرٍ وَّكَانَ لَهٗ عَلَى الزُّبَيْرِ أَرْبَعُمِائَةِ أَلْفٍ، فَقَالَ لِعَبْدِ اللّٰهِ إِنْ شِئْتُمْ تَرَكْتُهَا لَكُمْ؟ قَالَ عَبْدُ اللّٰهِ: لَا، قَالَ: فَإِنْ شِئْتُمْ جَعَلْتُمُوْهَا فِيْمَا تُؤَخِّرُوْنَ إِنْ أَخَّرْتُمْ، فَقَالَ عَبْدُ اللّٰهِ: لَا، قَالَ: فَاقْطَعُوْا لِيْ قِطْعَةً، قَالَ عَبْدُ اللّٰهِ: لَكَ مِنْ هٰهُنَا إِلٰى هٰهُنَا. فَبَاعَ عَبْدُ اللّٰهِ مِنْهَا فَقَضٰى عَنْهُ دَيْنَهٗ وَأَوْفَاهُ وَبَقِيَ مِنْهَا أَرْبَعَةُ أَسْهُمٍ وَّنِصْفٌ فَقَدِمَ عَلٰى مُعَاوِيَةَ وَعِنْدَهٗ عَمْرُو ابْنُ عُثْمَانَ وَالْمُنْذِرُ بْنُ الزُّبَيْرِ وَابْنُ زَمْعَةَ. فَقَالَ لَهٗ مُعَاوِيَةُ: كَمْ قُوِّمَتِ الْغَابَةُ؟ قَالَ: كُلُّ سَهْمٍ بِمِائَةِ أَلْفٍ قَالَ: كَمْ بَقِيَ مِنْهَا؟ قَالَ أَرْبَعَةُ أَسْهُمٍ وَّنِصْفٌ فَقَالَ الْمُنْذِرُ ابْنُ الزُّبَيْرِ: قَدْ أَخَذْتُ مِنْهَا سَهْمًا بِمِائَةِ أَلْفٍ، وَقَالَ عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ قَدْ أَخَذْتُ

ئے وئیل - زهٔ امانت نشم ساتلے. کهٔ قرض ئې راکوے نو اخلم ئې. ځکه چه د امانت په صورت کښې د مال د ضائع کیدلو ما ته پوره خطره ده - زبیر رض نه چرته حاکم پاتې شوے وُو- نه ئې د ټیکس اخستلو څهٔ ذمه واری ئې اخستے وه. هغه همیشه نبی اکرم صلی الله علیه وسلم سره او د دوئ نه پس حضرت ابوبکر رض، عمر رض، عثمان رض سره جنګونو او جهادونو کښې شریک شوے وُو- عبدالله رض وائی کله چه ما د هغهٔ د قرض حساب او اندازه اولګوله. نو دوه ویشت لکهه وُو- یوه ورځ حکیم بن حزام رض د عبدالله بن زبیر رض سره ملاؤ شو- نو پوښتنه ئې ترے اوکړه، چه وراره - ځما په ورور باندے څومره قرضه وه؟ ما اصلی مقدار پټ اوساتلو او داسے ورته اووئیل چه یو لاکهه قرضه وه - هغهٔ اووئیل والله! ما ته خو ستا مال کښې دومره ګنجائش په نظر نهٔ راځی - یعنی تا سره د دے ګنجائش نشته - چه دا دومره قرض اداء کړے شی - عبدالله رض وائی ما ورته اووئیل چه کهٔ دوه ویشت لکه قرضه وی نو بیا به څهٔ وائے؟ حکیم بن حزام اووئیل - بیا دا خیال مے دے - چه تهٔ به هیڅ د سره په خلاصی باندے قادر هم نهٔ شے نو بیا ئې اووئیل کهٔ څهٔ سختی یا مشکل راغے نو بغیر د څهٔ تکلیف نه زما نه هم څهٔ قدرے امداد غوښتلے شے - عبدالله رض اووئیل چه پلار مے د غابے زمکه یو لاکهه اویا زره کښې اخستے وه اوما په شپاړس لاکهه خرڅه کړه عام اعلان مے اوکړو چه زبیر رض باندے د چا قرض وی هغه دِ ما له غابے مقام ته راشی. او خپله قرضه دِ واخلی - نو عبدالله بن جعفر رض راغے - او وے وئیل چه ځما پرے څلور لاکهه وے. کهٔ ته ئې غواړے نو زهٔ ئې معاف کولے هم شم- عبدالله اووئیل نه - بیا عبدالله بن جعفر رض اووئیل. کهٔ مهلت اونیسه غواړے نو هم ئې درکولے شم مګر عبدالله بن زبیر رض اووئیل

مِنْهَا سَهْمًا بِمِائَةِ أَلْفٍ وَقَالَ ابْنُ زَمْعَةَ: قَدْ أَخَذْتُ سَهْمًا بِمِائَةِ أَلْفٍ فَقَالَ مُعَاوِيَةُ: كَمْ بَقِيَ مِنْهَا؟ قَالَ: سَهْمٌ وَنِصْفُ سَهْمٍ قَالَ: قَدْ أَخَذْتُهُ بِخَمْسِينَ وَمِائَةِ أَلْفٍ قَالَ: وَبَاعَ عَبْدُاللهِ بْنُ جَعْفَرٍ نَصِيبَهُ مِنْ مُعَاوِيَةَ بِسِتِّمِائَةِ أَلْفٍ۔ فَلَمَّا فَرَغَ ابْنُ الزُّبَيْرِ مِنْ قَضَاءِ دَيْنِهِ قَالَ، بَنُو الزُّبَيْرِ: اقْسِمْ بَيْنَنَا مِيرَاثَنَا: قَالَ وَاللهِ لَا أُقْسِمُ بَيْنَكُمْ حَتَّى أُنَادِيَ بِالْمَوْسِمِ أَرْبَعَ سِنِينَ أَلَا مَنْ كَانَ لَهُ عَلَى الزُّبَيْرِ دَيْنٌ فَلْيَأْتِنَا فَلْيَقْضِهِ فَجَعَلَ كُلَّ سَنَةٍ يُنَادِي فِي الْمَوْسِمِ فَلَمَّا مَضَى أَرْبَعُ سِنِينَ قَسَمَ بَيْنَهُمْ وَدَفَعَ الثُّلُثَ۔ وَكَانَ لِلزُّبَيْرِ أَرْبَعُ نِسْوَةٍ فَأَصَابَ كُلَّ امْرَأَةٍ أَلْفُ أَلْفٍ وَمِائَتَا أَلْفٍ، فَجَمِيعُ مَالِهِ خَمْسُونَ أَلْفَ أَلْفٍ، رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ۔

چه زه دا هم نهٔ غواړم - بیا عبدالله بن جعفر رض اووئیل خیر دے د زمکے څهٔ حصه راته بیله کړه - عبدالله بن زبیر رض اووئیل، چه دے ځائے نه فلانی ځائے پورے ستا زمکه شوه - دغسے عبدالله بن زبیر رض هغه زمکه خرڅوله او خلقو ته ئے خپله خپله قرضه ورکوله - بیا هم هغه زمکه کښے څلور نیمے حصے باتے شوے - دغه وخت کښے عبدالله بن زبیر رض یو ځل امیر معاویه رض له لاړو. هلته هغوی رض سره عمرو بن عثمان رض، منذر بن زبیر رض او ابن زمعة رض هم ناست وُو - امیر معاویه رض د هغهٔ نه پوښتنه اوکړه - د غابے د زمکے تا څهٔ قیمت لګولے دے - عبدالله اووئیل - د یوے حصے (قطعے) زمکے یو لاکھ روپۍ دی - معاویه رض اووئیل نو بیا څومره حصے باتے دی؟ نو دے وئیل چه څلور نیمے قطعے - نو منذر رض اووئیل - یوه قطعه یعنی ټوټه به یو لاکھ ځما شوه - عمرو بن عثمان رض اووئیل دویمه ټوټه ځمکه ځما هم په یو لاکھ شوه - ابن زمعه رض اووئیل - دریمه ټوټه زمکه ځما هم په یو لاکھ شوه - امیر معاویه رض اووئیل نور څه باتے شول - هغهٔ وئیل یوه نیمه قطعه - نو امیر معاویه رض اووئیل هغه به یو نیم لاک زما شوه - (راوی وائی) عبدالله بن جعفر رض چه قرض کښے څومره دغابے زمکه اخستے وه هغه ئے په حضرت معاویه هغهٔ دپاره په شپږ لاکه خرڅه کړه چه دوه لاکه ئے ورکښے ګټلے - کله چه عبدالله بن زبیر رض د قرض ورکولو نه خلاص شو نو د زبیر رض وارثانو اووئیل چه اوس به مونږ خپله خپله حصه تقسیم کړو نو هغهٔ اووئیل چه ستا سو مینځ کښے به ئے هغه وخته پورے نه تقسیموم. ترڅو پورے مے چه څلور کاله د حج په موقعه کښے دا اعلان نه وی کړے چه زبیر رض باندے د هر چا قرض دی نو راشئ هغه قرض به مونږ ورکړو کله چه په هر کال دا اعلانونو څلور کاله تیر شول نو بیائے باقی مال د زبیر رض په اولاد کښے تقسیم کړو. او کوم وصیت ئے چه د دریمے حصے د مال بیلولو کړے وُو، هغه ئے ترے جدا کړو. نو د زبیر رض څلور ښځے وے - نو د هرے یوے ښځے په حصه کښے دولس دولس لاکهه روپۍ اورسیدے. نو د هغهٔ ټول مال پنځهٔ کروړه او دوه لاکهه (۵۰۲۰۰۰۰۰) روپۍ وے - (بخاری)

باب ۲۶

ف :- دے باب کښے دوه[2] قرآنی آیتونه او اتلس[18] نبوی حدیثونه دی - هسے خو د ظلم لفظ د کفر، شرک او ګناه په معنو کښے ځائے په ځائے استعمال شوے دے. او نورے معنیٔ ئے هم شته. مګر دلته ئے معنیٰ دا ده. د بندګانو خپل مینځ کښے یو بل سره زیاتے کول. زور زورتیا او سختی کول - که دغه ظلم بند نهٔ کړے شی نو پوره معاشره او ښوروند او پوره ملک بلکه پوره انسانی آبادئ باندے به اثر پریوزی - او امن و امان به بدل شی -

بَابُ فِيْ تَحْرِيْمِ الظُّلْمِ وَالْأَمْرِ بِرَدِّ الْمَظَالِمِ!

په لوټ مار کولو باندې دَ ظلم حرام والے او دَ مظالمو دَ بندولو حکم.

(قرآنی آیتونه)

۹۴- قَالَ اللهُ تَعَالٰى [51]: "مَا لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ حَمِيْمٍ [52] وَّلَا شَفِيْعٍ يُّطَاعُ"۔

۹۴- دَ ظالمانو به نهٔ څوک دوست وی، او نهٔ به دَ هغوئ دپاره دَ چا سفارش قبلولے شی. (پ۲۴، مؤمن)

۹۵- وَقَالَ تَعَالٰى [53]: "وَمَا لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ نَّصِيْرٍ"۔

۹۵- دَ ظالمانو به هیڅوک مددګار نهٔ وی. (پ۱۷، حج)

(نبوی حدیثونه)

وَاَمَّا الْاَحَادِيْثُ فَمِنْهَا حَدِيْثُ اَبِيْ ذَرٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ الْمُتَقَدِّمُ فِيْ اٰخِرِ بَابِ الْمُجَاهَدَةِ "۔

دې مضمون سره برابر یو حدیث ع۱۱۱ باب ع۱۱ باب المجاهده کښې دَ ابوذر جندب بن جناده رض نه روایت شوے تیر شوے دے.

۲۰۵- وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ "اتَّقُوا الظُّلْمَ فَاِنَّ الظُّلْمَ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَاتَّقُوا الشُّحَّ فَاِنَّ الشُّحَّ اَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ [54] حَمَلَهُمْ عَلٰى اَنْ سَفَكُوْا دِمَاءَهُمْ [55] وَاسْتَحَلُّوْا مَحَارِمَهُمْ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ۔

۲۰۵- جابر رض نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. چه دَ ظلم کولو نه ځان ساتئ. ځکه چه ظلم دَ قیامت دَ ورځې دَ عذابونو نه دے. او شومتیا مهٔ کوئ ځکه چه شومتیا کولو مخکښې خلق تباه او برباد کړی دی. په دے طور چه هغوئ ئے په قتل او وینه تویولو باندې باعث کړل. او کومے خبرے چه هغوئ دپاره حرامے وے، نو حلال ګڼړلو باندې بے خلق لمسول (مسلم)

۲۰۶- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَتُؤَدُّنَّ الْحُقُوْقَ [56] اِلٰى اَهْلِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتّٰى يُقَادَ لِلشَّاةِ الْجَلْحَاءِ مِنَ الشَّاةِ الْقَرْنَاءِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ۔

۲۰۶- ابوهریره رض نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه دَ قیامت په ورځ به حقدارو ته خپل حقونه ضرور ورکولے شی. تر دے پورے چه دَ ښکرو والا څاروی نه به دَ بے ښکرو والا دپاره (کهٔ هغهٔ، هغه وهلے وی) بدله واخستلے شی. (مسلم)

۲۰۷- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كُنَّا نَتَحَدَّثُ عَنْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ

۲۰۷- عبد الله بن عمر رض نه روایت دے. چه مونږ دَ نبی اکرم صلی الله علیه وسلم په موجودګئ کښې په حجة الوداع باندې خبرے کړے

---

[51] سورة مؤمن آية ۱۸ [52] الحميم، القريب المشفق [53] سورة الحج آية ۷۱ [54] اى من الامم. [55] اى قتل بعضهم بعضا " واستحلوا محارمهم" اى اتخذوا ما حرم من نسائهم حلالا ففعلوا بهن الفاحشة [56] "لتؤدن الحقوق" بضم الفوقية وفتح الهمزة وتشديد الدال (باقى حاشيه بر ص۱۹۶) (بقيه حاشيه دَ ص۱۹۵) المفتوحة: اى والله ليؤدين الله الحقوق" والجلحاء" بفتح الجيم وسكون اللام وبالحاء المهملة: التى لا قرن لها، وهذا تصريح بحشر البهائم يوم القيامة و اعادتها كما يعاد اهل التكليف من الآدميين وكما يعاد الاطفال والمجانين"۱۳

وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ أَظْهُرِنَا [1] وَلَا نَدْرِي مَاحَجَّةُ الْوَدَاعِ حَتَّى حَمِدَ اللهَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ ذَكَرَ الْمَسِيحَ الدَّجَّالَ فَأَطْنَبَ فِي ذِكْرِهِ، وَقَالَ: "مَابَعَثَ اللهُ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا أَنْذَرَهُ أُمَّتَهُ: أَنْذَرَهُ نُوحٌ وَالنَّبِيُّونَ مِنْ بَعْدِهِ، وَإِنَّهُ إِنْ يَخْرُجْ فِيكُمْ فَمَا خَفِيَ عَلَيْكُمْ مِنْ شَأْنِهِ فَلَيْسَ يَخْفَى عَلَيْكُمْ إِنَّ رَبَّكُمْ لَيْسَ بِأَعْوَرَ وَإِنَّهُ أَعْوَرُ عَيْنِ الْيُمْنَى كَأَنَّ عَيْنَهُ عِنَبَةٌ طَافِيَةٌ. أَلَا إِنَّ اللهَ حَرَّمَ عَلَيْكُمْ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هٰذَا فِي شَهْرِكُمْ هٰذَا أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ" قَالُوا: نَعَمْ قَالَ: "اَللّٰهُمَّ اشْهَدْ" ثَلَاثًا "وَيْلَكُمْ أَوْ وَيْحَكُمْ انْظُرُوا: لَا تَرْجِعُوا بَعْدِي كُفَّارًا يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَرَوَى مُسْلِمٌ بَعْضَهُ.

کولے. او مونږ ته معلومه نۀ وه. چه حجة الوداع څۀ ته وائی. چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم د الله پاک ثنا صفت بیان کړو. او د دجّال لے پکښے ښۀ تفصیل سره ذکر او فرمائیلو. او دا ئے هم او فرمائیل، چه الله هیڅ نبی هم نۀ دے لیږلے مګر هغۀ خپل اُمت د دجّال د فتنے نه ضرور ویرولے دے. نوح علیه السلام او د هغۀ نه پس پیغمبرانو علیهم السلام هم خپل قومونه ویرولی وُو مګر دا دجّال به ښکاره کیږی په تاسو کښے. (یعنی د دے اُمت په آخره زمانه کښے) که څۀ نښے نښانے ئے د تاسو نه پټے هم پاتے شی، نو بیا لے هم دا ښکاره ښه ده چه ستاسو رب ړوند نۀ دے. او هغه په ښئ سترګه ړوند دے. د هغۀ سترګه د انګور د دانے په شان بهرته پړسیدلے شان راوتلے ده. واورئ. څنګه چه دا نن ورځ موجوده میاشت ستاسو په نزد حرامه ده. دغسے الله تعالی ستاسو خپل مینځ کښے وینه تو یول او مالونه خوړل هم حرام کړی دی (نۀ خپلو کښے وینه تو یوئ نۀ د یو بل مال اخلئ.) ښۀ اوښایئ ما تاسو ته (دین) اورسولو؟ ټولو او وئیل، بے شکه (را رسولے دِ دے) بیا نبی کریم صلی الله علیه وسلم او فرمائیل درے ځل. اے الله! ته (د دوئ د خبرو) ګواه شه. بیائے "وَيْلَكُمْ يا وَيْحَكُمْ" نه یو لفظ استعمال کولو سره او فرمائیل. ستاسو د پاره هلاکت دے. یا ستاسو د پاره د افسوس مقام دے (که دا سے او شو) ښۀ سوچ سره دا خبره واورئ. د ماله پس کافرنۀ شئ. چه د یو بل څټونه وهئ. (بخاری) امام مسلم یو څو اجزاء د دے حدیث روایت کړی دی.

۲۰۸- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَنْ ظَلَمَ قِيدَ شِبْرٍ [2] مِنَ الْأَرْضِ طُوِّقَهُ مِنْ سَبْعِ أَرَضِينَ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

۲۰۸- حضرت عائشة رض فرمائی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم او فرمائیل. چه چا یوه لویشت زمکه په ظلم او نا حقه نیولے وی، نو الله تعالی به د اُوو (۷) طبقو زمکو طوق جوړولو سره د دۀ په غاړه کښے ور واچوی. (بخاری ومسلم)

۲۰۹- وَعَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

۲۰۹- ابو موسی رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم

[1] "بين اظهرنا" اى بيننا [2] "قيد" بكسر القاف وسكون التحتية وبالدال المهملة: اى قدر شبر و" طوقه" اى طوقه الله من سبع ارضين: اى كلفه الله نقل ما ظلم منها فى القيامة الى المحشر ويكون كالطوق فى عنقه

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "إِنَّ اللهَ لَيُمْلِي لِلظَّالِمِ [1] فَإِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ ثُمَّ قَرَأَ [2]: "وَكَذٰلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرٰى وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؞

اوفرمائیل. چه الله تعالیٰ ظالم ته وخت اومهلت ورکوی. مګر کله چه ئے راونیسی، نو بیائے نهٔ پرېږدی. بیا نبی کریم صلی الله علیه وسلم دا آیت تلاوت کړو. ترجمه ئے داده: "ستاسو دَ رب نیول هم داسے دی، چه کله هغه دَ یو کلی ظالمان نیسی. دَ هغهٔ نیول ډیر زیات سخت او دردناک وی." (بخاری ومسلم)

۲۱۰- وَعَنْ مُعَاذٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ بَعَثَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: "إِنَّكَ تَأْتِي قَوْمًا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ فَادْعُهُمْ إِلٰى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللهِ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذٰلِكَ فَأَعْلِمْهُمْ أَنَّ اللهَ قَدِ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذٰلِكَ فَأَعْلِمْهُمْ أَنَّ اللهَ قَدِ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ فَتُرَدُّ عَلٰى فُقَرَائِهِمْ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذٰلِكَ فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ [3] وَاتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ [4] فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللهِ حِجَابٌ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؞

۲۱۰- حضرت معاذ بن جبل رضی الله عنه وائی. چه کله زهٔ نبی کریم صلی الله علیه وسلم حاکم جوړ کړم. نو دَ لیږلو په وخت ئے راته داهدایت اوکړو چه ستا خوا ته به دَ اهل کتابو یوه ډله درشی. نو هغوئ ته اووایه چه هغوئ دَ الله تعالیٰ دَ یو والی او ځما دَ پیغمبرئ اقرار اوکړی او ګواهی ورکړی کهٔ هغوئ دا او منی نو بیا ورته اووایه، چه الله تعالیٰ په تاسو باندے په شپه او ورځ کښے پنځهٔ مونځونه فرض کړی دی. او چه کله دا هم اومنی نو بیا ورته اووایه، چه الله تعالیٰ په تاسو زکوٰة هم فرض کړے دے. چه ستاسو مالدارو نه به اخستے شی او هم ستاسو په غریبانانو کښے به تقسیمولے شی. کله چه دا خبره اومنی نو ترے زکوٰة اخستلو کښے دَ دوئ دَ ښهٔ ښهٔ خیز اخستلو نه ځان اوساته، او دَ مظلوم دَ ښیرو نه ځان اوساته. ځکه چه دَ دے ښیرو او دَ الله ترمینځ یو څیز هم پرده نهٔ واقع کیږی. (بخاری ومسلم)

۲۱۱- وَعَنْ أَبِي حُمَيْدٍ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: اسْتَعْمَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا مِنَ الْأَزْدِ يُقَالُ لَهُ: ابْنُ اللُّتْبِيَّةِ [5] عَلَى الصَّدَقَةِ فَلَمَّا قَدِمَ قَالَ: هٰذَا لَكُمْ وَهٰذَا أُهْدِيَ إِلَيَّ، فَقَامَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَحَمِدَ اللهَ وَأَثْنٰى عَلَيْهِ

۲۱۱- ابو حمید عبدالرحمٰن بن سعد ساعدی رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم دَ ازد قبیلے نه ابن لُتبیّه نومے یو سړے دَ صدقے وصولئ با ندے عامل جوړ کړو او ورے لیږلو. کله چه هغهٔ صدقے وصول کړے او رائے وړلے. نو وے وئیل چه دا مال ستا دے او دا هغه مال دے چه ما ته خلقو دَ تحفے په طور راکړے دے. دا چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم وا ؤریدل نو منبر

[1] ای لیمهله. ولم یفلته "ای یخلصه من العذاب [2] سورة هود آية ۱۰۲ [3] ای نفائسها [4] ای تجنب الظلم لئلا یدعو علیك المظلوم ودعوته مقبولة عند الله تعالیٰ، [5] ابن اللتبیه بضم اللام واسکان المثناة الفوقیة بعدها موحدة فتحتیه مشددة هو عبد الله ؞

ثُمَّ قَالَ: أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّي أَسْتَعْمِلُ الرَّجُلَ مِنْكُمْ عَلَى الْعَمَلِ مِمَّا وَلَّانِيَ اللّٰهُ فَيَأْتِيْ فَيَقُوْلُ: هٰذَا لَكُمْ وَهٰذَا هَدِيَّةٌ أُهْدِيَتْ إِلَيَّ أَفَلَا جَلَسَ فِيْ بَيْتِ أَبِيْهِ أَوْ أُمِّهِ حَتّٰى تَأْتِيَهُ هَدِيَّتُهُ إِنْ كَانَ صَادِقًا وَاللّٰهِ لَا يَأْخُذُ أَحَدٌ مِّنْكُمْ شَيْئًا بِغَيْرِ حَقِّهِ إِلَّا لَقِيَ اللّٰهَ تَعَالٰى يَحْمِلُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَلَا أَعْرِفَنَّ أَحَدًا مِّنْكُمْ لَقِيَ اللّٰهَ يَحْمِلُ بَعِيْرًا لَهُ رُغَاءٌ[له] أَوْ بَقَرَةً لَهَا خُوَارٌ أَوْ شَاةً تَيْعَرُ" ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتّٰى رُؤِيَ بَيَاضُ إِبْطَيْهِ فَقَالَ: اَللّٰهُمَّ هَلْ بَلَّغْتُ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ::

نه اوختلو. اوډ ثنا صفت نه پس ئې اوفرمائيل چه زه تاسو کښې يوکس داسې کار باندې عامل مقرر وم. چه الله تعالى ماته سپارلې دې. کله چه هغه راشي نو وائي چه دا د صدقې مال ستاسو دې او دا خما مال دې چه خلقو ماته تحفه کښې راکړې دې. که دا کس رښتونې وي. نو دا کس دې د مور او پلار په کور کښې کيني. بيا دِ اوګوري چه څوک ده له هديه ورکوي. په الله مې دِ قسم وي چه کوم کس د خپل حق نه بغير نور څه څيز واخلي. نو د قيامت په ورځ به الله تعالى سره د ده داسې حالت کښې ملاقات اوشي، چه هغه مال به هغهٔ باندې بار کړې شوې وي. زه دِ تاسو داسې حال کښې اونه وينم. چه الله تعالى سره د بړبړيدلى اوښ د غړېدلې غوا او د چغيدلې بيزې غونډې ملاؤ شئ. بيائې لاس دومره اوچت کړو چه د ترخونو سپين والې ئې ښکاره شو. او وې فرمائيل، اې الله! ما ستا حکم اورسولو. (بخاري ومسلم)

٢١٢- وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ مَظْلَمَةٌ لِأَخِيْهِ مِنْ عِرْضِهِ[له] أَوْ مِنْ شَيْءٍ فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهُ الْيَوْمَ قَبْلَ أَنْ لَا يَكُوْنَ دِيْنَارٌ وَّلَا دِرْهَمٌ: إِنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ أُخِذَ مِنْهُ بِقَدْرِ مَظْلَمَتِهِ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ أُخِذَ مِنْ سَيِّئَاتِ صَاحِبِهِ فَحُمِلَ عَلَيْهِ" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ::

٢١٢- ابو هريره رضى الله عنه نه روايت دې. چه نبي کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. چه چا باندې چه د خپل ورور مسلمان څهٔ مطالبه د ضرر رسولو د قسم نه، د عزت اخستلو، د حق تلفئ وغيره وي. نو نن دِ ترې معافي اوغواړي د هغه ورځې نه مخکښې چه په هغه ورځ به د بدلې ورکولو دپاره نه روپئ وي او نه نور مال. کنې که زياتي کونکي سره څهٔ نيکئ وي. نو په اندازه د ظلم او زياتي به ترې بدله کښې واخستلې شي. او که نيکئ ئې نه وي. نو د مظلوم بدئ راخستلو سره به د ده په کهاته کښې واچولې شي. (بخاري)

٢١٣- وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اَلْمُسْلِمُ

٢١٣- عبد الله بن عمرو بن عاص رضى الله عنهما نه روايت دې. چه نبي عليه الصلوٰة والسلام اوفرمائيل. چه مسلمان خو هغه دې چه د هغهٔ د ژبې او لاس

[له] الرغاء بضم الراء وبالغين المعجمة: صوت الابل" والخوار" بضم الخاء المعجمة وتخفيف الواو صوت البقرة و" تيعر" بمثناة تحتية فعين مهملة اى تصيح. واليعار: صوت الشاة " عفرة ابطية" بالعين لمهملة وسكون الفاء اى بياضها الذى ليس بالناصع وفى نسخة " بياض ابطية " [له] "العرض" بالكسر موضع المدح والذم من الانسان ::

مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُوْنَ مِنْ لِسَانِهٖ وَيَدِهٖ وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللّٰهُ عَنْهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ:

(دَ ضرر رسولو نه بل) مسلمان وررو بچ پاتې شي۔ او مهاجر هغه څوک دے چه دَ الله تعالیٰ دَ منع کړو خبرو نه هم ځان او ساتی۔ (بخاري ومسلم)

۲۱۴- وَعَنْهُ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ عَلٰى ثَقَلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ[1] رَجُلٌ يُقَالُ لَهٗ كِرْكِرَةُ فَمَاتَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هُوَ فِي النَّارِ فَذَهَبُوْا يَنْظُرُوْنَ اِلَيْهِ فَوَجَدُوْا عَبَاءَةً قَدْ غَلَّهَا[2] رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

۲۱۴- عبد الله بن عمرو بن عاص رضی الله عنهما نه دا روايت هم دے۔ چه کرکره نومے يو سړے دَ نبی اکرم صلی الله عليه وسلم دَ سامان حفاظت کونکے ؤو۔ کله چه مړ شونو نبی اکرم صلی الله عليه وسلم او فرمائيل۔ هغه جهنمی شو۔ صحابو رض چه دا واوريدل، نو پته لګول ئے شروع کړل۔ کله چه دَ هغهٔ کور چه خيانت کولو سره ئے هلته ايښے وه۔ (بخاري)

ته لاړل نو هلته هغوئ يوه چوغه او ليدله

۲۱۵- وَعَنْ اَبِيْ بَكْرَةَ نُفَيْعِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ الزَّمَانَ قَدِ اسْتَدَارَ[3] كَهَيْئَتِهٖ يَوْمَ خَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ السَّنَةُ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا مِنْهَا اَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ثَلَاثٌ مُتَوَالِيَاتٌ ذُو الْقَعْدَةِ وَ ذُو الْحِجَّةِ وَالْمُحَرَّمُ وَرَجَبُ مُضَرَ[4] الَّذِيْ بَيْنَ جُمَادٰى وَشَعْبَانَ اَيُّ شَهْرٍ هٰذَا؟ "قُلْنَا اَللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ اَعْلَمُ فَسَكَتَ حَتّٰى ظَنَنَّا اَنَّهٗ سَيُسَمِّيْهِ بِغَيْرِ اِسْمِهٖ قَالَ اَلَيْسَ ذَا الْحِجَّةِ؟ قُلْنَا بَلٰى قَالَ فَاَيُّ بَلَدٍ هٰذَا؟ قُلْنَا اَللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ اَعْلَمُ فَسَكَتَ حَتّٰى ظَنَنَّا اَنَّهٗ سَيُسَمِّيْهِ بِغَيْرِ اِسْمِهٖ قَالَ اَلْبَلْدَةَ[5] قُلْنَا بَلٰى۔ قَالَ فَاَيُّ يَوْمٍ هٰذَا؟" قُلْنَا اَللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ اَعْلَمُ فَسَكَتَ حَتّٰى ظَنَنَّا اَنَّهٗ سَيُسَمِّيْهِ بِغَيْرِ اِسْمِهٖ۔ فَقَالَ اَلَيْسَ يَوْمَ النَّحْرِ؟ قُلْنَا بَلٰى فَقَالَ فَاِنَّ دِمَاءَكُمْ وَاَمْوَالَكُمْ وَ اَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ

۲۱۵- ابو بکره نفيع بن حارث رضی الله عنه نه روايت دے۔ چه رسول الله صلی الله عليه وسلم او فرمائيل زمانه په خپل هغه چکر او ګردش کښے ده۔ چه په هغ الله تعالیٰ دَ زمکے او دَ آسمان دَ پيدائش په ورځ ايښے وه۔ کال دَ دولسو مياشتو وی چه هغ کښے څلور دَ عزت مياشتے دی۔ درے برله پسے ذی القعده، ذی الحجه او محرم دی۔ او څلورمه رَجَبِ مُضَرْ ده چه دَ جمادی الثانی او دَ شعبان په مينځ کښے ده۔ نبی اکرم صلی الله عليه وسلم تپوس اوکړو۔ دا کومه مياشت ده؟ مونږ اووئيل الله او دَ هغهٔ رسول ئے ښهٔ پيژنی۔ هغه چُپ شو۔ څو مونږ خيال راغے چه شايد بله يوه نامه ورله ئے ږدی۔ نبی اکرم صلی الله عليه وسلم او فرمائيل۔ آيا دا ذی الحجه نهٔ ده؟ مونږ اووئيل، هَو۔ بيائے اووئيل دا کوم ښار دے؟ مونږ اووئيل چه الله او دَ هغهٔ رسول ئے ښهٔ پيژنی۔ بيا رسول الله صلی الله عليه وسلم چُپ شو۔ نو مونږ خيال اوکړو چه شايد دَ دے څهٔ بله نامه تجويز

---

[1] "الثقل" بفتح الثاء والقاف العيال وما يثقل حمله من الامتعة [2] اى الى السبب الذى ادخله النار والغلول الخيانة فى المغنم . وفى الحديث تحريم قليل الغلول وكثيرة [3] المراد بالزمان هنا السنة وقد بين صلى الله عليه وسلم الاستدارة بقوله: "السنة اثنا عشر شهرا" [4] اضيف رجب الى مضر لان مضر كانت تحافظ على تحريمه اشد من سائر العرب [5] وفى نسخة "البلد الحرام".

هٰذَا فِي بَلَدِكُمْ هٰذَا فِي شَهْرِكُمْ هٰذَا وَسَتَلْقَوْنَ رَبَّكُمْ فَيَسْأَلُكُمْ عَنْ أَعْمَالِكُمْ أَلَا فَلَا تَرْجِعُوا بَعْدِي كُفَّارًا يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ، أَلَا لِيُبَلِّغِ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ فَلَعَلَّ بَعْضَ مَنْ يَبْلُغُهُ أَنْ يَكُونَ أَوْعَىٰ لَهُ مِنْ بَعْضِ مَنْ سَمِعَهُ" ثُمَّ قَالَ: "أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ؟ أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ؟" قُلْنَا: نَعَمْ قَالَ: "اَللّٰهُمَّ اشْهَدْ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

فرمائی نو هغوئ اووئيل چه دا بلد حرام يعنے دَ مکے ښارنهٔ دے؟ مونږ اووئيل بے شکه دے. بيائے اوفرمائيل. دا کومه ورځ ده؟ مونږ اووئيل الله اودَ هغهٔ رسول ښهٔ پوهيږی. نوهغهٔ چُپ شو نوځمونږ خيال راغے چه کيدے شی چه بله نامه ورله ږدی. نووے فرمائيل. چه نن دَ قربانئ ورځ نهٔ ده؟ مونږ اووئيل هَو. دغه وخت نبی اکرم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل چه ستاسو وينے، ستاسو مالونه، ستاسو عزت داسے دَ احترام اوعزت لائق دی. لکه څنګه چه دا ورځ دا ښار او دا مياشت دَ عزت لائقه ده. نزدے ده چه ستاسو ملاقات دَ خپل رب سره اوشی. نو تاسو نه به ستاسو دَ عملونو پوښتنه کولے شی. واورئ ځما نه پس دَ يو بل څټونه وهلو سره کافران کيږئ مهٔ. اوګورئ. څوک چه موجود دی هغه دِ ناموجوده خلقو ته داخبرے اورسوی. ځکه کيدے شی. چه څوک غيرحاضر داسے راپيدا شی. چه دَ اوريدونکی نه زيات دَ دے خبرے ساتونکے وی. بيا نبی اکرم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. آيا ما اورسولو. آيا ما اورسولو؟ مونږ عرض اوکړو هَو. نو نبی اکرم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. اے الله ته ګواه اوسه. (بخاری ومسلم)

۲۱۶- وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ إِيَاسِ بْنِ ثَعْلَبَةَ الْحَارِثِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَنِ اقْتَطَعَ [1] حَقَّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ بِيَمِينِهِ فَقَدْ أَوْجَبَ اللّٰهُ لَهُ النَّارَ وَحَرَّمَ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ" فَقَالَ: رَجُلٌ وَإِنْ كَانَ شَيْئًا يَسِيرًا يَا رَسُولَ اللّٰهِ؟ فَقَالَ "وَإِنْ قَضِيبًا مِنْ أَرَاكٍ [2]" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۲۱۶- ابوامامه اياس بن ثعلبه حارثی رضی الله عنه نه روايت دے. چه نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. څوک چه دَ يو مسلمان مال په قسم خوړلو سره واخلی. نو الله تعالیٰ ورله دوزخ واجب کړی، او جنت پرے حرام کړی. يو صحابی پوښتنه اوکړه. يا رسول الله! که لږ او معمولی څيزوی نو بيا هم؟ نبی اکرم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. خواه دَ کيکر (مسواکی بوټی) يو ښاخ هم نهٔ وی. (مسلم)

۲۱۷- وَعَنْ عَدِيِّ بْنِ عُمَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: "مَنِ اسْتَعْمَلْنَاهُ مِنْكُمْ عَلَىٰ عَمَلٍ فَكَتَمَنَا مِخْيَطًا [3] فَمَا فَوْقَهُ كَانَ غُلُولًا يَأْتِي بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ" فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ أَسْوَدُ مِنَ الْأَنْصَارِ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ اقْبَلْ عَنِّي عَمَلَكَ قَالَ: "وَمَا لَكَ؟" قَالَ:

۲۱۷- عدی بن عميره رضی الله عنه وائی. چه ما دَ نبی کريم صلی الله عليه وسلم نه داسے فرمائيل اوريدلی دی. که مونږ تاسو کښے يو کار دپاره کوم کس عامل جوړ کړو. او هغه دَ ستنے برابر يا دَ دے نه زيات يو څيز هم پټ کړی. نو دا حرکت به خيانت وی. چه دَ قيامت په ورځ به ئے راوړی. يو تور رنګے انصاری سړے اودريدو. ګويا دا ننداره ځما مخے ته ده. نووے وئيل يا رسول الله! دا

[1] اى اخذ [2] الاراك: شجر معروف يستاك باعواده [3] "المخيط" بكسر الميم وسكون المعجمة: الابرة، والغلول السرقة وفى الحديث وعيد شديد ونجر اكيد فى الخيانة من العامل فى القليل والكثير ؛

سَمِعْتُكَ تَقُوْلُ كَذَا وَكَذَا قَالَ: "وَاَنَا اَقُوْلُ الْاٰنَ مَنِ اسْتَعْمَلْنَاهُ عَلٰى عَمَلٍ فَلْيَجِئْ بِقَلِيْلِهٖ وَكَثِيْرِهٖ فَمَا اُوْتِيَ مِنْهُ اَخَذَ وَمَا نُهِيَ عَنْهُ انْتَهٰى" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

خدمت حُما نه واپس واخله ـ هغوئ تپوس اوکړو. ولې څۀ خبره ده؟ هغهٔ اووئيل چه ما اوريدلی دی چه تاسو داسې داسې وئيلی دی. نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. دغه خبره زۀ اوس هم وايم چه مونږ تاسو کښې يو کار باندې يوکس عامل کړو. نو هر څومره وړوکی نه وړوکې څيز دِ حاضر وی (هر څۀ چه وی) بيا چه ذهغه نه دهٔ ته څهٔ څيز ورکولې شی، هغه دِ اخلی ـ او دَ کومې نه چه منع کړې شی. هغې نه دِ ځان اوساتی ـ (مسلم)

۲۱۸- وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ خَيْبَرَ اَقْبَلَ نَفَرٌ مِّنْ اَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوْا: فُلَانٌ شَهِيْدٌ وَفُلَانٌ شَهِيْدٌ حَتّٰى مَرُّوْا عَلٰى رَجُلٍ فَقَالُوْا: فُلَانٌ شَهِيْدٌ: فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "كَلَّا اِنِّيْ رَاَيْتُهٗ فِي النَّارِ فِيْ بُرْدَةٍ غَلَّهَا اَوْ عَبَاءَةٍ." رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۲۱۸ - عمر بن الخطاب رضی الله عنه فرمائی چه دَ خيبر په ورځ بعضې صحابو رضی الله عنهم کښې چا دَ وژلې شوو خلقو ذکر کولو. چه فلانے شهيد دے، فلانے شهيد دے، او فلانے هم شهيد دے. نبی اکرم صلی الله عليه وسلم چه دا وروستنی نوم واوريدلو نو وے فرمائيل، هيڅ کله داسې نهٔ ده. زهٔ هغه اورکښې وينم حُکه چه يو څادر يا چوغه ئې پټه کړې وه. (مسلم)

۲۱۹- وَعَنْ اَبِيْ قَتَادَةَ الْحَارِثِ بْنِ رِبْعِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ قَامَ فِيْهِمْ فَذَكَرَ لَهُمْ اَنَّ الْجِهَادَ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ وَالْاِيْمَانَ بِاللهِ اَفْضَلُ الْاَعْمَالِ فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُوْلَ اللهِ! اَرَاَيْتَ[ل] اِنْ قُتِلْتُ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ اَتُكَفَّرُ عَنِّيْ خَطَايَايَ فَقَالَ لَهٗ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "نَعَمْ اِنْ قُتِلْتَ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ وَاَنْتَ صَابِرٌ مُّحْتَسِبٌ مُّقْبِلٌ غَيْرُ مُدْبِرٍ" ثُمَّ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "كَيْفَ قُلْتَ؟" قَالَ: اَرَاَيْتَ اِنْ قُتِلْتُ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ اَتُكَفَّرُ عَنِّيْ خَطَايَايَ؟ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "نَعَمْ اِنْ قُتِلْتَ وَاَنْتَ صَابِرٌ مُّحْتَسِبٌ مُّقْبِلٌ غَيْرُ مُدْبِرٍ اِلَّا

۲۱۹ - ابو قتاده حارث بن ربعی رضی الله عنه وائی چه نبی کريم صلی الله عليه وسلم يو وارې دَ صحابو مجلس کښې اودريدلو. او وے فرمائيل ـ چه جهاد دَ الله په لاره کښې او ايمان راوړل په الله باندې بهترين عملونه دی. دغه وخت يو کس اودريدو او وے وئيل يا رسول الله! داخهٔ وائے؟ که زهٔ دَ الله په لاره کښې جنګ کولو او وژلې شم نو آيا زما ګناه به معاف شی. نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، هو ـ کهٔ تهٔ دَ الله په لاره کښې اووژلې شوې. او تهٔ صبر کونکے او دَ ثواب اُميد لرونکے، او مخکښې تلونکے او نهٔ واپس کيدونکے او ثابت قدم وې ـ نو ستا ګناه به معاف کولې شی. دے نه پس نبی کريم صلی الله عليه وسلم دَ هغهٔ نه تپوس اوکړو. تا اوس دَ څهٔ تپوس اوکړو؟ هغهٔ اووئيل، چه ستاسو څهٔ خيال دے؟ کهٔ زهٔ دَ الله تعالی په لاره کښې جنګ کولو کښې اووژلې شم. نو آيا حُما ګناه به معاف کړې شی؟ نو نبی کريم صلی

ل "ارأيت" : ای اخبرنی

الَّذِيْنَ ؎ فَاِنَّ جِبْرِيْلَ قَالَ لِيْ ذٰلِكَ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

الله عليه وسلم اوفرمائيل۔ هو چه ته صبر کوونکے ئے۔ د ثواب اُميد لرے۔ جنګ کښے مخکښے ځے۔ او واپس نه تختے۔ نو ستا ګناه به معاف شي۔ البته قرض نشي معاف کولے۔ او ما ته دا خبره جبرئيل اوښودله۔ (مسلم)

۲۲۰۔ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اَتَدْرُوْنَ مَنِ الْمُفْلِسُ؟" قَالُوْا: اَلْمُفْلِسُ فِيْنَا مَنْ لَّا دِرْهَمَ لَهٗ وَلَا مَتَاعَ ؎ فَقَالَ: "اِنَّ الْمُفْلِسَ مِنْ اُمَّتِيْ مَنْ يَّاْتِيْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلٰوةٍ وَّصِيَامٍ وَّزَكٰوةٍ وَّيَاْتِيْ وَقَدْ شَتَمَ هٰذَا وَقَذَفَ هٰذَا ؎ وَاَكَلَ مَالَ هٰذَا وَسَفَكَ دَمَ هٰذَا وَضَرَبَ هٰذَا فَيُعْطٰى هٰذَا مِنْ حَسَنَاتِهٖ وَهٰذَا مِنْ حَسَنَاتِهٖ فَاِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهٗ قَبْلَ اَنْ يُّقْضٰى مَا عَلَيْهِ اُخِذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ ثُمَّ طُرِحَ فِي النَّارِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۲۲۰۔ ابو هريره رضي الله عنه نه روايت دے۔ چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل۔ آيا تاسو پيژنئ چه مفلس څوک دے؟ صحابه وُ عرض اوکړو۔ چه مونږ مفلس هغه چا ته وايو، چه هغهٔ سره نه روپئ پيسے وي او نه مال او اسباب۔ نبي کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل۔ څما اُمت کښے غريب او مفلس هغه کس دے۔ چه قيامت کښے به هغهٔ سره مونځ، روژه او زکوٰة يعني نيک عملونه هم وي۔ مګر هغهٔ به دُنيا کښے چا ته کنځل کړي وي۔ چا باندے به ئے تهمت لګولے وي۔ د چا نه به ئے ناحقه مال خوړلے وي۔ څوک به ئے ناحقه وژلے وي۔ او څوک به ئے ناحقه وهلے وي، نو د هٔ ټولے نيکئ به دا سے متاثرينو او مظلومانو ته ورکړے شي۔ بيا کهٔ د دهٔ نيکئ ختمے شوے او نورے نهٔ وے چه هغه حقدارو مظلومانو ته ورکړے شي۔ نو د حقدارو بدی اوګناهونه به د هغهٔ په کهاته کښے واچولے شي۔ او بيا به جهنم ته اوغورځولے شي۔ (مسلم)

۲۲۱۔ وَعَنْ اُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ وَّاِنَّكُمْ تَخْتَصِمُوْنَ اِلَيَّ وَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ اَنْ يَّكُوْنَ اَلْحَنَ بِحُجَّتِهٖ مِنْ بَعْضٍ فَاَقْضِيَ لَهٗ بِنَحْوِ مَا اَسْمَعُ فَمَنْ قَضَيْتُ لَهٗ بِحَقِّ اَخِيْهِ فَاِنَّمَا اَقْطَعُ لَهٗ قِطْعَةً مِّنَ النَّارِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛
"اَلْحَنَ" : اَيْ اَعْلَمَ ؛

۲۲۱۔ اُم سلمه رضي الله عنها فرمائي۔ چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل۔ زهٔ هم انسان يم۔ تاسو خپل اختلافات د فيصلے دپاره ما ته راوړئ۔ او تاسو کښے بعضے به دليل پيش کولو او خبره کولو کښے د نورو نه تيز يئ۔ او خبره بهٔ برابرونکي يئ۔ نو زهٔ چه څهٔ واؤرم، د هغې مطابق به فيصله کوم۔ نو کهٔ ما چا ته د بل چا حق ورکړو۔ نو پوهه دے شي چه ما د اُور يو ټکړه پريکړه او ورله ورکړله۔ (بخاري ومسلم)
اَلْحَنَ: ډيره پوهه به خبرو کښے۔

۲۲۲۔ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "لَنْ يَّزَالَ الْمُؤْمِنُ فِيْ فُسْحَةٍ

۲۲۲۔ عبد الله بن عمر رضي الله عنهما نه روايت دے۔ چه نبي کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل۔ چه مؤمن هغه وخته

؎ في الحديث تنبيه على جميع حقوق الآدميين؛ وان الجهاد والشهادة لا تكفر حقوق الآدميين انما تكفر حقوق الله: اي الصغائر منها ؎ المتاع كل ماينتفع به من عروض الدنيا ؎ "قذف هذا": اي رماه بالزنا "شتم" وسفك دم هذا ۴ اي قتله ؛

مِنْ دِيْنِهٖ مَالَمْ يُصِبْ دَمًا حَرَامًا" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ؛

پورے ذ دین په حفاظت او فراخئ کښے وی. ترڅوچه ئے څوک په ناحقه اونهٔ وژنی - (بخاری)

۲۲۳ - وَعَنْ خَوْلَةَ بِنْتِ عَامِرٍ الْاَنْصَارِيَّةِ وَهِيَ امْرَأَةُ حَمْزَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَتْ ؛ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ : "اِنَّ رِجَالًا يَتَخَوَّضُوْنَ فِيْ مَالِ اللهِ[1] بِغَيْرِ حَقٍّ فَلَهُمُ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ؛

۲۲۳ - حضرت خوله بنت عامر رضی الله عنها دَ حضرت حمزه رضی الله عنه بی بی وه - روایت کوی چه ما دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا سے فرمائیل آوریدلی دی. چه ډیر خلق وی چه دَ الله تعالیٰ په مالونو کښے ناحقه تصرف او اختیار چلوی - دَ قیامت په ورځ به دَ هغوئ په حصه کښے اُور وی - (بخاری)

باب ۲۷

ف :- دا باب په څلور قرآنی آیتونو او اتلس[18] نبوی حدیثونو باندے مشتمل دے. دَ حقوقو تصور را تلو سره لازمی طور سره دَ فرائضو تصوّر هم په ذهن کښے راځی - ځکه دا دوارهٔ صفتونه دَ یو بل سره لازم او ملزوم دی. کهٔ ستا په چا باندے څهٔ خیز حق شته، نو په تا باندے هم دَ بل چا حق شته دے ، چه ستا دپاره هغه په فرائضو کښے شامل دے -

بَابٌ فِيْ تَعْظِيْمِ حُرُمَاتِ الْمُسْلِمِيْنَ وَبَيَانِ حُقُوْقِهِمْ وَالشَّفَقَةِ عَلَيْهِمْ وَرَحْمَتِهِمْ!

دَ مسلمانانو دَ عزت مندو څیزونو تعظیم او عزت او دَ هغوئ دَ حقونو او په هغوئ باندے دَ شفقت او رحم کولو بیان -

قرانی آیتونه

۹۶ - قَالَ اللهُ تَعَالٰی[1]: "وَمَنْ يُّعَظِّمْ حُرُمٰتِ اللهِ[2] فَهُوَ خَيْرٌ لَّهٗ عِنْدَ رَبِّهٖ"

۹۶ - څوک چه دَ الله تعالیٰ دَ عزت مندو څیزونو عزت کوی - الله تعالیٰ ته دَ دهٔ دا عمل ډیر ښه شمارولے شی - (ایت ۳۰ ج . پ ۱۷)

۹۷ - وَقَالَ تَعَالٰی[3]: "وَمَنْ يُّعَظِّمْ شَعَآئِرَ اللهِ فَاِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوْبِ" ؛ کوی نو دائے دَ زړهٔ دَ ویرے او دَ پرهیزګا

۹۷ - دَ الله تعالیٰ ارشاد دے - څوک چه دَ الله تعالیٰ دَ خاصو نښانو عزت رئ نښه ده - (پ ۱۷ - ج)

۹۸ - وَقَالَ تَعَالٰی[4]: "وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِيْنَ[5]" ؛

۹۸ - دَ مهربانئ او دَ نرمئ لاسونه او وزرے دَ مؤمنانو دپاره بښکته کړه - (پ ۱۴ ، حجر)

۹۹ - وَقَالَ تَعَالٰی[6]: "مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ اَوْ فَسَادٍ فِى الْاَرْضِ فَكَاَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيْعًا وَمَنْ اَحْيَاهَا فَكَاَنَّمَا اَحْيَا النَّاسَ جَمِيْعًا[7]" ؛

۹۹ - دَ وژلو دَ بدلے اخستلو یا دَ فساد نه زمکه صفا کولو په سلسله کښے دَ وژلو نه بغیر چه چا څوک مړ کړو - نو داسے شو لکه چه ټول انسانان ئے اووژل - او چا چه هغه ژوندے اوساتلو، نو ګویا کهٔ هغهٔ ټول انسانان ژوندی اوساتل - (پ ۶ ، مائده)

[1] يتخوضون بالخاء والضاد المعجمتين : اى يتصرفون [2] سورة الحج اية ۳۰ [3] اى احكامه وسائر مالا يحل هتكه [4] سورة الحج اية ۳۲ [5] سورة الحجر اية ۸۸ [6] اى تواضع لهم وارفق بهم [7] سورة المائدة اية ۳۲

نبوی احادیث

۲۲۴- وَعَنْ اَبِیْ مُوْسٰی رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ "اَلْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ کَالْبُنْیَانِ یَشُدُّ بَعْضُهٗ بَعْضًا له" وَشَبَّكَ بَیْنَ اَصَابِعِهٖ مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ ؛

۲۲۴- دَ ابوموسیٰ اشعری رض نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ یو مسلمان دَ بل مسلمان دپاره دَ ابا دئ پشان مثال لری۔ چه دَ هغے یوه حصه بله حصه مضبوطوی۔ بیا نبی کریم صلی الله علیه وسلم خپلے گوتے یو بل کښے ننویستلو سره اوښودلے۔ (بخاری ومسلم)

۲۲۵- وَعَنْهُ قَالَ، قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ: "مَنْ مَرَّ فِیْ شَیْءٍ مِّنْ مَّسَاجِدِنَا اَوْ اَسْوَاقِنَا وَ مَعَهٗ نَبْلٌ له٢ فَلْیُمْسِكْ اَوْ لِیَقْبِضْ عَلٰی نِصَالِهَا بِکَفِّهٖ اَنْ یُّصِیْبَ اَحَدًا مِّنَ الْمُسْلِمِیْنَ مِنْهَا بِشَیْءٍ" مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ ؛

۲۲۵- دا روایت هم دَ ابوموسیٰ اشعری رض دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ څوک چه حُمونږ جماعتونو یا بازارونو (یا عامو مجلسونو) کښے تیریږی او هغهٔ غشے اوچت نیولے وی۔ نو هغهٔ له پکار دی چه یا خو دَ غشی په سرچه لاس کیږدی۔ یا دِ دَ غشی په نږه لاس کښے اونیسی هسے نه چه (دَ بے احتیاطئ) په وجه چرته چا مسلمان ته تکلیف اورسی۔ (بخاری ومسلم)

۲۲۶- وَعَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِیْرٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ: "مَثَلُ الْمُؤْمِنِیْنَ فِیْ تَوَادِّهِمْ له٣ وَتَرَاحُمِهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ اِذَا اشْتَکٰی مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعٰی لَهٗ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمّٰی" مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ ؛

۲۲۶- نعمان بن بشیر رض وائی۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ چه دَ مسلمانانو خپلو کښے یو بل سره مینه کولو، یو بل باندے رحم کولو او نرمئ کولو معامله کښے داسے مثال دے۔ لکه بدن، چه دَ بدن په یو اندام باندے دَ بیمارئ اثر وی نو ټول بدن باندے دَ هغے اثر وی۔ او هغه ته تبه اولګی۔ (بخاری ومسلم)

۲۲۷- وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَبَّلَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ الْحَسَنَ ابْنَ عَلِیٍّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا وَعِنْدَهُ الْاَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ فَقَالَ: الْاَقْرَعُ: اِنَّ لِیْ عَشَرَةً

۲۲۷- ابوهریره رضی الله عنه وائی۔ چه یو ځل نبی کریم صلی الله علیه وسلم حضرت حسن بن علی رضی الله عنه ښکل کړو۔ نو اقرع بن حابس هلته ناست وو، او وے وئیل۔ چه ځما لس هلکان بچی دی.

له قال القرطبی هٰذا تمثیل یفید الحض علی معاونة المؤمن للمؤمن ونصرته وان ذلك امر متاکد لابد منه فان البناء لایتم ولا تحصل فائدته الا بان یکون بعضه یمسك بعضا و یقویه، وان لم یکن ذلك انحلت اجزاؤه وخرب بناؤه۔ وکذلك المؤمن لایستقل بامر دنیاه ودینه الا بمعاونة اخیه ومعاضدته ومناصرته فان لم یکن ذلك عجز عن القیام بکل مصالحه وعن مقاومة مضادة فحینئذ لایتم له نظام دنیاه ولا دینه ویلحق بالهالکین۔

له٢ "النبل" بفتح النون وسکون الموحدة، السهام العربیة۔ و "النصال" بکسر النون و بالمهملة الحدیدة التی فی راس السهم۔ له٣ "توادهم" بتشدید الدال من المودة وهی تقرب شخص من آخر بما یحب۔ وفی الحدیث تعظیم حقوق المسلمین، والحض علی تعاونهم وملاطفة بعضهم بعضا ؛

مِنَ الْوَلَدِ مَا قَبَّلْتُ مِنْهُمْ أَحَدًا فَنَظَرَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: مَنْ لَا يَرْحَمْ لَا يُرْحَمْ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ﴿

ما هغه يو هم د مينې په وجه نهٔ دے ښکل کړے. نو نبي كريم صلى الله عليه وسلم د هغهٔ طرفته اوکتل او، وے وئيل څوک چه په چا رحم اونهٔ کړي. نو هغهٔ باندے هم رحم نشي کيدے. (بخاري ومسلم)

٢٢٨- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَدِمَ نَاسٌ مِنَ الْأَعْرَابِ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا: أَتُقَبِّلُونَ صِبْيَانَكُمْ؟ فَقَالَ: نَعَمْ قَالُوا: لٰكِنَّا وَاللّٰهِ مَا نُقَبِّلُ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوَ أَمْلِكُ إِنْ كَانَ اللّٰهُ نَزَعَ مِنْ قُلُوبِكُمُ الرَّحْمَةَ". مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ﴿

٢٢٨- د حضرت عائشے رضی الله عنها نه روايت دے. چه يو وارے يو څو بانډچيان کسان رسول الله صلى الله عليه وسلم له راغلل، او پوښتنه ئے اوکړه. چه ته خپلو بچو سره مينه کوے او ښکلوے ئے هم؟ هغوئ اوفرمائيل- هو- هغوئ اووئيل- والله! مونږ خپل بچي د مينے د وجے نه نهٔ ښکلوؤ. نو نبي كريم صلى الله عليه وسلم ورته اوفرمائيل- چه الله تعالى ستا سو د زړونو نه مينه او محبت ويستلے دے، نو بيا زهٔ هيڅ نشم کولے. (بخاري ومسلم)

٢٢٩- وَعَنْ جَرِيرِ ابْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ لَا يَرْحَمِ النَّاسَ لَا يَرْحَمْهُ اللّٰهُ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

٢٢٩- جرير بن عبد الله رضى الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل- څوک چه خلقو سره رحم او د مهربانئ سلوک نهٔ ساتی. الله تعالى به په هغهٔ رحم نهٔ کوی. (بخاري ومسلم)

٢٣٠- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ لِلنَّاسِ فَلْيُخَفِّفْ فَإِنَّ فِيهِمُ الضَّعِيفَ وَالسَّقِيمَ وَالْكَبِيرَ- وَإِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ لِنَفْسِهِ فَلْيُطَوِّلْ مَا شَاءَ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِي رِوَايَةٍ: "وَذَا الْحَاجَةِ" ﴿

٢٣٠- ابو هريره رضى الله عنه نه روايت دے. چه نبي كريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، کله چه (امام جوړيدو سره) خلقو ته مونځ ورکوے، نو مختصر (لنډ) مونځ کوه. ځکه چه جمع کښے کمزوری. بيماران او بوډاګان هم وی. (د هغوئ خيال هم ساته) او کله چه ځان له مونځ کوے نو څومره چه د زړهٔ غواړي اوږد دوه ئے. (بخاري ومسلم) يو روايت کښے دا سے دی چه جمع کښے به ضرورت والا هم وی.

٢٣١- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: "إِنْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيَدَعُ الْعَمَلَ وَهُوَ يُحِبُّ أَنْ يَعْمَلَ بِهِ خَشْيَةَ أَنْ يَعْمَلَ بِهِ النَّاسُ فَيُفْرَضَ عَلَيْهِمْ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ﴿

٢٣١- حضرت عائشه رضى الله عنها وائي. چه د نبي كريم صلى الله عليه وسلم به د يو عمل کولو ډير زيات خواهش او شوق وو. مګر دے وير ے نه به ئے پريخودلو. چه دے ليدلو سره به خلق هم په هغے عمل اوکړي. او هسے نه چه بيا پرے فرض کړے شی- (بخاري ومسلم)

۲۳۲- وَعَنْهَا رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ نَهَاهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْوِصَالِ [1] رَحْمَةً لَّهُمْ فَقَالُوْا اِنَّكَ تُوَاصِلُ؟ قَالَ: "اِنِّيْ لَسْتُ كَهَيْئَتِكُمْ اِنِّيْ اَبِيْتُ يُطْعِمُنِيْ رَبِّيْ وَيَسْقِيْنِيْ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. مَعْنَاهُ يَجْعَلُ فِيَّ قُوَّةَ مَنْ اَكَلَ وَشَرِبَ.

۲۳۲- دا روايت هم حضرت عائشه رض بيانوی. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم به دَ نرمئ اودَ مهربانئ په طريقے سره دَ هغو وصال روژے نه منع کوله. مسلسل روژے چه کوجه پکښے نه وی - صحابه ؓ عرض اوکړو چه تاسو خو پرله پسے روژے نيسئ نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، (ځما خبره پريږدئ) زهٔ ستاسو پشان نهٔ يم. ځما رب ما ته خوراک څښاک راکوی. (بخاری ومسلم) يعنی مطلب دا چه خوراک څښاک سره چه کوم طاقت ماله راځی، هغه الله تعالیٰ بغير دَ خوراک سکاک نه ما ته راکړے دے.

۲۳۳- وَعَنْ اَبِيْ قَتَادَةَ الْحَارِثِ ابْنِ رِبْعِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اِنِّيْ لَاَقُوْمُ اِلَى الصَّلٰوةِ وَاُرِيْدُ اَنْ اُطَوِّلَ فِيْهَا فَاَسْمَعُ بُكَاءَ الصَّبِيِّ فَاَتَجَوَّزُ فِيْ صَلٰوتِيْ [2] كَرَاهِيَةَ اَنْ اَشُقَّ عَلٰى اُمِّهٖ" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

۲۳۳- ابو قتاده حارث بن ربعی رض نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. چه زهٔ کله مونځ ورکولو ته مخکښے اودريږم، نو زړهٔ مے غواړی چه مونځ اوږد کړم. مګر دَ يو ماشوم دَ ژړا آواز واورم. نو مونځ لنډ (مختصر) کړم. ځما خوښه نهٔ ده چه بچے مور ته تکليف ورکړی. (بخاری و مسلم)

۲۳۴- وَعَنْ جُنْدُبِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "مَنْ صَلّٰى صَلٰوةَ الصُّبْحِ فَهُوَ فِيْ ذِمَّةِ اللّٰهِ [3] فَلَا يَطْلُبَنَّكُمُ اللّٰهُ مِنْ ذِمَّتِهٖ بِشَيْءٍ فَاِنَّهٗ مَنْ يَطْلُبْهُ مِنْ ذِمَّتِهٖ بِشَيْءٍ يُدْرِكْهُ ثُمَّ يَكُبُّهٗ [4] عَلٰى وَجْهِهٖ فِيْ نَارِ جَهَنَّمَ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۲۳۴- جندب بن عبد الله رض نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائيلی دی. چا چه دَ سحر مونځ اوکړو. هغه دَ الله تعالیٰ په ذمه وارئ او امن کښے راغے. (دا مهٔ ماتوئ اومهٔ ئے پريږدئ) هسے نه چه الله تعالیٰ تاسو نه دَ خپلے ذمه وارئ په باره کښے مطالبه اوتپوس اوکړی. ځکه چه هغه دَ چا نه څهٔ مطالبه اوپوښتنه اوکړی نو هغه بيامومی. او بيا په مخ ئے جهنم ته غورځوی. (مسلم)

۲۳۵- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اَلْمُسْلِمُ اَخُو الْمُسْلِمِ

۲۳۵- عبد الله بن عمر رضی الله عنهما بيان کوی. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. چه مسلمان

[1] الوصال هو ان لا يتناول مفطرا بين الصومين :
[2] ای اخففها وقد بين مسلم فی رواية له عن انس محل التخفيف ولفظه " فيقرأ السورة القصيرة " [3] ای امانه وعهده [4] " يكبه " بفتح اوله : ای يلقيه فيها وفی الحديث غاية التحذير من المتعرض بسوء لن صلی الصبح المستزمة لصلاة بقية الحسن وان فی التعرض له بسوء غاية الاهانة والعذاب

لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ ١ مَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللّٰهُ فِي حَاجَتِهِ، وَ مَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللّٰهُ عَنْهُ بِهَا كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

دَ مسلمان ورور دے . هغه به نه په هغهٔ ظلم کوی، او نه به ئے بے یار ومددګار پریږدی. کله چې څوک دَ خپل مسلمان ورور حاجت پوره کولو پسے اوځی. الله تعالیٰ دَ هغهٔ حاجتونه پوره کوی- او څوک چه دَ مسلمان ورور نه دَ دُنیا یو تکلیف لرے کړی - نو الله تعالیٰ به دَ دهٔ نه دَ قیامت تکلیفونه لرے کړی - او څوک چه یو مسلمان ورور باندے پرده واچوی نو الله تعالیٰ به دَ قیامت په ورځ دَ دهٔ په عیبو نو پرده واچوی - (بخاری ومسلم)

۲۳۶- وعن أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَخُونُهُ وَلَا يَكْذِبُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ ٢ كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ عِرْضُهُ وَمَالُهُ وَدَمُهُ: التَّقْوٰى هٰهُنَا بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ ٣ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ ؛

۲۳۶- ابوهریره رضؓ نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل مسلمانان خپل مینځ کښے ټول وروڼه وروڼه دی - هغوئ به نهٔ یو بل سره خیانت کوی. نهٔ به دروغ وائی - نهٔ به یو بل کوزستر کے او شرمنده کوی- په هر مسلمان دَ بل مسلمان عزت خرابول، مال او وینه حرام دی- او دَ تقوی او پرهیزګارئ ځائے دا دے (او سینے ته ئے اشاره اوکړه) (او وے وئیل) چه سړی دپاره دا بدی ډیره زیاته دهٔ- چه هغه خپل مسلمان ورور خوار او سپک اوګڼړی- (ترمذی) او وائی، چه دا حدیث حسن دے -

۲۳۷- وعنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "لَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَنَاجَشُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَلَا يَبِعْ بَعْضُكُمْ عَلٰى بَيْعِ بَعْضٍ، وَكُونُوا عِبَادَ اللّٰهِ إِخْوَانًا: الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ. التَّقْوٰى هٰهُنَا" وَيُشِيرُ إِلٰى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ "بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ: كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَمَالُهُ وَعِرْضُهُ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

"النَّجْشُ" أَنْ يَزِيدَ فِي ثَمَنِ

۲۳۷- ابوهریره رضؓ نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل خپل مینځ کښے کینه او حسد مهٔ کوئ - او جګړے هم مهٔ کوئ- او بُغض او کینه هم مهٔ کوئ- خپلوانو سره تعلق هم مهٔ پریږدئ- او دَ یو بل په سودا باندے سودا هم مهٔ کوئ- دَ الله تعالیٰ بندګانو! وروڼه وروڼه جوړ شئ. مسلمان دَ مسلمان ورور دے - دهٔ باندے به زیاتے نهٔ کوے - نهٔ به ئے سپک ګڼړے. نه به ئے ذلیل او شرمنده کوے- خپلے سینے ته ئے اشاره اوکړه، او درے وارے ئے اووئیل، چه تقوی او پرهیزګاری دلته ده - انسان لره دا بدی کافی ده - چه خپل مسلمان ورور سپک او خوار اوګڼړی - هر مسلمان باندے دَ بل

الخ

١ "ولا يخذله" بضم الذال المعجمة: اى لا يترك نصرته ٢ "بحسب امرى" باسكان السين اى كافية من العشر احتقار المسلمين ؛

سِلْعَةٍ يُنَادِى عَلَيْهَا فِى السُّوْقِ وَ نَحْوِهٖ وَلَا رَغْبَةَ لَهٗ فِىْ شَرَائِهَا بَلْ يَقْصِدُ اَنْ يَّغُرَّ غَيْرَهٗ وَهٰذَا حَرَامٌ : "وَالتَّدَابُرُ" اَنْ يُّعْرِضَ عَنِ الْاِنْسَانِ وَيَهْجُرَهٗ وَيَجْعَلَهٗ كَالشَّىْءِ الَّذِىْ وَرَآءَ الظَّهْرِ وَالدُّبُرِ ::

مسلمان عزت اخستل مال او وينه حرام دى ۔ (مسلم)

نَجَشٌ : نيلام يا سودا کښې بولى يا قيمت زيات او اوچت ويئل. چه بل کس زيات قيمت ورکړى ۔ او پخپله ئے د اخستو اراده هم نهٔ وى ۔ دا حرکت حرام دے ۔ تَدَابُرْ : روسته غورځول ۔ مسلمان د خلقو نظر کښې سپک راوستل ۔ ځان ترې ته کول ۔

۲۳۸- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يُؤْمِنُ اَحَدُكُمْ [1] حَتّٰى يُحِبَّ لِاَخِيْهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهٖ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ::

۲۳۸- انس بن مالک رض نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل چه تاسو کښې يو کس هم ترهغه وخته پورے مؤمن کيدے نشى ۔ ترڅو پورے چه مسلمان ورور د پاره هغه څيز خوښ نهٔ کړى کوم چه خپل ځان د پاره خوښوى ۔ (بخارى ومسلم)

۲۳۹- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اُنْصُرْ اَخَاكَ ظَالِمًا اَوْ مَظْلُوْمًا" فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَنْصُرُهٗ اِذَا كَانَ مَظْلُوْمًا اَرَاَيْتَ [2] اِنْ كَانَ ظَالِمًا كَيْفَ اَنْصُرُهٗ؟ قَالَ: "تَحْجُزُهٗ اَوْ تَمْنَعُهٗ مِنَ الظُّلْمِ فَاِنَّ ذٰلِكَ نَصْرُهٗ" رَوَاهُ الْبُخَارِىُّ ::

۲۳۹- انس بن مالک رض نه روايت دے ۔ چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. د خپل ورور امداد کوئ ۔ کهٔ ظالم وى، او کهٔ مظلوم وى ۔ يو سړى اووئيل. يا رسول الله ! د مظلوم خو به امداد اوکړم ۔ ليکن کهٔ ظالم وى نو څنګه ئے امداد اوکړم ؟ نبى کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، هغه د ظلم نه منع کړه ۔ چه هغه د ظلم نه منع کول او بندول هم امداد کول دى ۔ (بخارى)

۲۴۰- وَعَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ خَمْسٌ؛ رَدُّ السَّلَامِ، وَعِيَادَةُ الْمَرِيْضِ، وَاِتِّبَاعُ الْجَنَائِزِ، وَاِجَابَةُ الدَّعْوَةِ، وَتَشْمِيْتُ الْعَاطِسِ [3]" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ۔ وَفِىْ رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ: "حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ: اِذَا لَقِيْتَهٗ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ، وَاِذَا دَعَاكَ فَاَجِبْهُ، وَاِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَانْصَحْ لَهٗ، وَاِذَا عَطَسَ فَحَمِدَ اللّٰهَ فَشَمِّتْهُ، وَاِذَا مَرِضَ

۲۴۰- ابوهريره رض بيان کوى ۔ چه نبى کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل ۔ د يو مسلمان په بل مسلمان پنځهٔ (۵) حقونه دى د ¹سلام جواب ورکول ۔ کهٔ ²بيمار وى نو د هغه بيمار پوښتنه کول ۔ ³جنازه کښې شريکيدل يعنى مونځ او دفن کيدلو کښې شريکيدل ۔ ⁴دعوت قبلول ۔ د ⁵پرنجى جواب ورکول (يعنى "يرحمك الله" وئيل. کهٔ چرے هغهٔ "الحمد لله" وئيلے وى) (بخارى ومسلم) او د مسلم په يو روايت کښې ⁶شپږ حقونه دى ۔ (۱) کله چه هغهٔ سره ملاوُ شئ نو سلام کوئ (۲) کهٔ تا ته ئے د خوراک دعوت درکړو، نو قبول ئے

[1] "لا يؤمن احدكم" اى ايمانا كاملا حتى يحب لاخيه ما يحب لنفسه من الطاعات والمباحات وفى الحديث الترغيب فى محبة المسلمين بعضهم بعضا، والمحبة تردى الى التعاضد والتناصر وبه ينتظم شمل الايمان وتتأيد شرائعه ۔ [2] "ارأيت" اى اخبرنى ۔ [3] تشميت العاطس: الدعا وله اذا حمد الله بان يقول له : يرحمك الله ؛

فَعُدْهُ، وَإِذَا مَاتَ فَاتْبَعْهُ" ۞

کړه - (۳) کله د نصيحت مطالبه ئے درنه اوکړه، نو نصيحت ورته اوکړه - (۴) کله چه هغهٔ ته پرنجے ورشی او "الحمد لله" ئے اووئيله، نو د هغے جواب ورکړه - (۵) کله چه بيمار شی نو د بيمارئ تپوس ئے کوه. (۶) کله چه مړ شی نو جنازے سره ئے لاړ شه.

۲۴۱ - وَعَنْ اَبِیْ عُمَارَةَ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: اَمَرَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بِسَبْعٍ وَنَهَانَا عَنْ سَبْعٍ: اَمَرَنَا بِعِيَادَةِ الْمَرِيْضِ، وَاِتِّبَاعِ الْجَنَازَةِ وَتَشْمِيْتِ الْعَاطِسِ، وَاِبْرَارِ الْمُقْسِمِ، وَنَصْرِ الْمَظْلُوْمِ، وَاِجَابَةِ الدَّاعِیْ، وَاِفْشَاءِ السَّلَامِ له وَنَهَانَا عَنْ خَوَاتِيْمٍ اَوْ تَخَتُّمٍ بِالذَّهَبِ وَعَنْ شُرْبٍ بِالْفِضَّةِ وَعَنِ الْمَيَاثِرِ الْحُمْرِ، وَعَنِ الْقَسِّیِّ. وَعَنْ لُبْسِ الْحَرِيْرِ وَ الْاِسْتَبْرَقِ له وَالدِّيْبَاجِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِیْ رِوَايَةٍ: وَاِنْشَادِ الضَّالَّةِ فِی السَّبْعِ الْاَوَّلِ:

"اَلْمَيَاثِرُ" بِيَاءٍ مُثَنَّاةٍ قَبْلَ الْاَلِفِ وَهِیَ مُثَلَّثَةٍ بَعْدَهَا وَهِیَ جَمْعُ مَيْثَرَةٍ وَهِیَ شَیْءٌ يُتَّخَذُ مِنْ حَرِيْرٍ وَيُحْشٰی قُطْنًا اَوْ غَيْرَهُ وَيُجْعَلُ فِی السَّرْجِ وَكُوْرِ الْبَعِيْرِ يَجْلِسُ عَلَيْهِ الرَّاكِبُ" وَالْقَسِّیُّ" بِفَتْحِ الْقَافِ وَكَسْرِ السِّيْنِ الْمُهْمَلَةِ الْمُشَدَّدَةِ وَهِیَ ثِيَابٌ تُنْسَجُ مِنْ حَرِيْرٍ وَكَتَّانٍ مُخْتَلِطَيْنِ "وَاِنْشَادُ الضَّالَّةِ" تَعْرِيْفُهَا ۞

۲۴۱ - ابوعماره براء بن عازب رضی الله عنه وائی - چه نبی کريم صلی الله عليه وسلم مونږ ته د اوو خبرو حکم راکړو - او د اوو ځيزونو ئے منع کړو. مونږ ته ئے د بيمار د پوښتنے کولو، جنازے سره د تللو، پرنجی کونکی ته د جواب ورکولو، د قسم پوره کولو، د مظلوم مدد کولو، د خوراک دعوت قبلولو او د سلام جواب ورکولو او خپل مينځ کښے د سلام خورولو حکم راکړو. او د سرو زرو د ګوتو اچولو او د جوړولو او د سپينو زرو لوښو کښے د اوبو سکلو او سرو ريښمينو ګدو باندے د کينا ستلو او د ريښمينو کپړو اغوستلو او دغسے د بخملی او کخابی جامو اغوستلو نه مونږ منع کړو. (بخاری ومسلم) او يوه روايت کښے د کولو به کارونو کښے د قسم پوره کولو به ځائے د ورک شوی ځيز تلاش کولو حکم دے. يعنی د ورک شوی ځيز د اعلان نه ئے منع کړو.

اَلْمَيَاثِرُ: جمع د "مَيْثَرَةٌ" ده. هغه کپړه چه د ريښمو او تارنه جوړه شوے وی. د اسونو او د اوښانو په زينونو اوګدو باندے اچولے شی - او ما لوچ هم پکښے وی.

قَسِّیٌّ: ريښمينه او خامتائی کپړه.

اِنْشَادُ الضَّالَّةِ: د ورک شوی ځيز اعلان کول.

باب ۲۸

ف ۱ - دے باب کښے يو قرآنی آيت او شپږ نبوی احاديث دی. په بنوا خلاقو کښے يو ښکاره خوئ د مسلمان په عيب باندے پرده اچول دی چه د هغے ډيرلوئ فضيلت بيان کړے شوے دے. انسان د انسان په حيثيت د هيرے او د خطا او د لغزش نه مرکب دے. په دے کښے نه د امير تخصيص شته او نه د غريب. نه د وړوکی او نه د غټ. په دے وجه د چا د خطا او کمزورئ معلومولو نه پس د هغے د خورولو نه ډوبے سوچ

له افشاء السلام: اشاعته واذا عتد بان تقرئ السلام علی من عرفت ومن لم تعرف

له الاستبرق ما غلظ من الديباج.

کول ضروري دي - چه آيا دَدے خيزونو نه زۀ بالا او بتر يم - کۀ زۀ دَ چا عيب ښکاره کول غواړم نو کيدے شي چه صباله څوک دَغسے څما پرتوګ څما دَ خطا په وجه پاس بانده کړي -

بَابُ سَتْرِ عَوْرَاتِ الْمُسْلِمِيْنَ وَالنَّهْيِ عَنْ اِشَاعَتِهَا لِغَيْرِ ضَرُوْرَةٍ!

دَ مسلمانانو په عيبونو باندے پرده اچول، او بغير دَ ضرورت نه دَ هغې دَ خورولو نه دَ ممانعت بيان

قرانی ايتونه

۱۰۰- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى لٰه: "اِنَّ الَّذِيْنَ يُحِبُّوْنَ اَنْ تَشِيْعَ الْفَاحِشَةُ ٢ه فِي الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ" ؛

۱۰۰- يقيناً کوم کسان چه په مسلمانانو کښے فحاشي او بے حيائی خورول خوښوی. دَ هغوئ دپاره به دُنيا او اٰخرت دواړو کښے دردناک عذاب وی- (پ ۱۸، نور)

نبوی احاديث

۲۴۲- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "لَا يَسْتُرُ عَبْدٌ عَبْدًا فِي الدُّنْيَا اِلَّا سَتَرَهُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۲۴۲- ابوهريره رضی الله عنه نه روايت دے چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، يوه بنده هم داسے نشته. چه په بل يو بنده باندے پرده واچوی. مګر داچه الله تعالیٰ به دَ قيامت په ورځ دَ هغۀ عيبونه پټ کړي- (مسلم)

۲۴۳- وَعَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ "كُلُّ اُمَّتِيْ مُعَافًى اِلَّا الْمُجَاهِرِيْنَ، وَاِنَّ مِنَ الْمُجَاهَرَةِ اَنْ يَعْمَلَ الرَّجُلُ بِاللَّيْلِ عَمَلًا ثُمَّ يُصْبِحَ وَقَدْ سَتَرَهُ اللّٰهُ عَلَيْهِ فَيَقُوْلُ: يَا فُلَانُ عَمِلْتُ الْبَارِحَةَ كَذَا وَكَذَا وَقَدْ بَاتَ يَسْتُرُهُ رَبُّهُ وَيُصْبِحُ يَكْشِفُ سِتْرَ اللّٰهِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۲۴۳- ابوهريره رضی الله عنه وائی - چه ما دَ رسول الله صلی الله عليه وسلم نه داسے فرمائيل آوريدلی دی. چه څما دَ اُمت هر سړی ته به معافی اوشی. مګر خپله ګناه ښکاره کونکی ته به معافی نۀ کيږی. دَ ګناه دَ ښکاره کولو صورت دا دے. چه يو کس دَ شپے څۀ ګناه اوکړی. الله تعالیٰ پرے پرده واچوله. مګر سحر هغۀ بخپله اووئيل. چه دَ شپے ما دا ګناه او حرکتونه کړی دی. الله تعالیٰ خو پرے پرده اچولے (بخاری ومسلم)

وه، خو عيب ئے بخپله ښکاره کړو-

۲۴۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اِذَا زَنَتِ الْاَمَةُ ٣ه فَتَبَيَّنَ زِنَاهَا فَلْيَجْلِدْهَا الْحَدَّ وَلَا يُثَرِّبْ عَلَيْهَا ثُمَّ اِنْ زَنَتِ الثَّانِيَةَ فَلْيَجْلِدْهَا الْحَدَّ وَلَا يُثَرِّبْ عَلَيْهَا ثُمَّ

۲۴۴- دا روايت هم دَ ابوهريره رضی الله عنه دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. کۀ وينځے چرته زنا اوکړه او په تحقيق سره ثابته شوه - نو حد پرے جاری کړئ. مګر زورنه او ملامتيا به نۀ ورکول کيږی - بيا کۀ دوباره ئے داسے اوکړل

لٰه سورة النور اٰية ۱۹ ٢ه الفاحشة الفعل القبيح المفرط القبح او القول السيئ ٣ه الامة: الرقيقة - والحد خمسون سوطا. وقوله صلی الله عليه وسلم "فليبعها" ای مع بيان عليها للمشتری وفی الحديث مفارقة ارباب المعاصی وترك مخالطتهم ؛

إِنْ زَنَتِ الثَّالِثَةَ فَلْيَبِعْهَا وَلَوْ بِحَبْلٍ مِنْ شَعْرٍ"، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ۞
"التَّثْرِيبُ"، التَّوْبِيخُ -

نو بيا به هم پرے صرف حد جاري کړے شي - او ملامتيا او زورنه ورکول به نۀ وي - که دريم ځل ئے هم زنا حرکت اوکړو - نو بيا دِ ئے خرڅه کړي - اګرکۀ دَ ويښتو په رسئ ئے خرڅه کړي - (بخاري ومسلم) اَلتَّثْرِيبُ: بے عزته کول - زورنه ورکول - دهمکي ورکول

۲۴۵- وَعَنْهُ قَالَ: أُتِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ خَمْرًا قَالَ: "اضْرِبُوهُ" قَالَ أَبُوهُرَيْرَةَ، فَمِنَّا الضَّارِبُ بِيَدِهٖ وَالضَّارِبُ بِنَعْلِهٖ وَالضَّارِبُ بِثَوْبِهٖ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ: أَخْزَاكَ اللّٰهُ قَالَ: "لَا تَقُولُوا هٰكَذَا لَا تُعِينُوا عَلَيْهِ الشَّيْطَانَ" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ۞

۲۴۵- دا روايت هم دَ ابوهريره رضه دے - چه دَ رسول الله صلی الله عليه وسلم خدمت ته يو کس راوستلے شو - چه هغۀ شراب سکلي وُو - نبي کريم صلی الله عليه وسلم دَ هغۀ دَ وهلو حکم اوکړو - ابوهريره رضه وائي - مونږ کښے هغه چا په ډيکو ډيکو وهلو (يعني سُوک څپيړه وهلو) چا په څپلو او وهلو او چا دَ څادر په ډبلئ او وهلو - کله چه (په وهلو وهلو) دَ هغه ځائے نه اووتلو - نو خلقو هغۀ ته اوونيل چه الله دِ تا خوار او زار کړي - مګر نبي کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل چه دا سے مۀ وايئ - دَ دۀ په مقابله کښے شيطان سره امداد مۀ کوئ - (بخاري)

باب ۲۹

ف:- دا باب په يو قرآني آيت او دوه نبوي حديثونو باندے مشتمل دے - دَ دے نه مخکښے باب کښے هم دَ دے پشان روايتونه بيان شوي دي چه تقريبا مضمون ئے سره برابر دے -

بَابُ فِي قَضَاءِ حَوَائِجِ الْمُسْلِمِينَ دَ مسلمانانو دَ حاجتونو پوره کولو بيان!

(قرآني آيتونه)

۱۰۱- قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى[1]: "وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ" ۞

۱۰۱- نيکي او ښيګړه کوئ، دے دپاره چه تاسو کامياب شئ - (پ۱۷ حج ۱)

احاديث نبوي

۲۴۶- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهٗ وَلَا يُسْلِمُهٗ مَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللّٰهُ فِي حَاجَتِهٖ، وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللّٰهُ عَنْهُ بِهَا كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ يَوْمِ

۲۴۶- عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روايت دے - چه نبي کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، مسلمان دَ مسلمان ورور دے - هيڅوک په خپل مسلمان ورور باندے زياتے نۀ کوي - نۀ (په چا باندے دَ ظلم کولو دپاره) ئے بے يار و مددګاره پريږدي، ترڅو چه مسلمان دَ مسلمان حاجت پوره کوي - الله تعالیٰ به دَ

[1] سورة الحج آية ۷۷

الْقِيَامَةِ. وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؞

دهٔ حاجت پوره کوی، او څوک چه دَ مسلمان نه څهٔ تکلیف لرے کوی۔ نو الله تعالیٰ به دَ قیامت په ورځ دَ دهٔ نه تکلیف لرے کړی۔ او څوک چه په مسلمان پرده اچوی، دَ قیامت په ورځ به الله تعالیٰ دَ دهٔ په عیبو نو پرده واچوی۔ (بخاری و مسلم)

۲۴۷- وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَنْ نَفَّسَ[1] عَنْ مُّؤْمِنٍ کُرْبَةً مِّنْ کُرَبِ الدُّنْیَا نَفَّسَ اللّٰهُ عَنْهُ کُرْبَةً مِّنْ کُرَبِ یَوْمِ الْقِیَامَةِ، وَمَنْ یَسَّرَ عَلٰی مُعْسِرٍ یَسَّرَ اللّٰهُ عَلَیْهِ فِی الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَةِ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللّٰهُ فِی الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَةِ وَ اللّٰهُ فِیْ عَوْنِ الْعَبْدِ مَا کَانَ الْعَبْدُ فِیْ عَوْنِ اَخِیْهِ، وَمَنْ سَلَكَ طَرِیْقًا یَلْتَمِسُ فِیْهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللّٰهُ بِهٖ طَرِیْقًا اِلَی الْجَنَّةِ، وَمَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِیْ بَیْتٍ مِّنْ بُیُوْتِ اللّٰهِ تَعَالٰی یَتْلُوْنَ کِتَابَ اللّٰهِ وَ یَتَدَارَسُوْنَهٗ بَیْنَهُمْ[2] اِلَّا نَزَلَتْ عَلَیْهِمُ السَّکِیْنَةُ وَ غَشِیَتْهُمُ الرَّحْمَةُ وَحَفَّتْهُمُ الْمَلَائِکَةُ وَ ذَکَرَهُمُ اللّٰهُ فِیْمَنْ عِنْدَهٗ وَمَنْ بَطَّأَ بِهٖ عَمَلُهٗ لَمْ یُسْرِعْ بِهٖ نَسَبُهٗ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۲۴۷- ابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ چه څوک دُنیا کښے دَ یو مسلمان نه یوه پریشانی لرے کړی۔ الله تعالیٰ به دَ قیامت په ورځ دَ هغهٔ پریشانی او تکلیف لرے کړی۔ څوک چه دَ تنګ لاسی سره امداد اوکړی۔ الله تعالیٰ به په دنیا او آخرت دواړو کښے دهٔ سره آسانی اوکړی۔ او څوک چه دَ مسلمان عیب پټ کړی۔ الله تعالیٰ به په دُنیا او آخرت کښے دَ هغهٔ په عیبونو پرده واچوی، او الله تعالیٰ دَ خپل بنده تر هغه وخته پورے امداد کوی، تر څو چه بنده دَ مسلمان ورور مدد کوی۔ او څوک چه دَ علم زده کړے دپاره دَ دین لاره کښے سختیٔ برداشت کړی، نو الله تعالیٰ دَ هغهٔ دپاره دَ جنت تللو لاره آسانوی کوم ټولے چه جوما تونو کښے راغونډ شی او دَ قرآن تلاوت کوی۔ او دَ دے درس او تدریس کښے مشغول وی۔ مګر الله تعالیٰ هغهٔ باندے سکون او اطمینان نازلوی۔ او هغه خپل رحمت سره پټوی۔ او فرښتے پرے دَ خپلو وزرونو سورے جوړوی۔ او الله تعالیٰ خپلو نزدو فرښتو کښے دَ هغوئ ذکر کوی۔ او چا لره چه عمل روستو پریښود، هغهٔ لره به نسب (په اجر کښے) مخکښے بونهٔ ځی۔ (مسلم)

---

[1] "من نفس" ای فرج۔ والکربة ما اهم النفس وغم القلوب۔ وفی الحدیث فضل قضاء حوائج المسلمین ونفعهم بما تیسر من علم ومال اوجاه اونصح او دلالة علی خیر او اعانة بنفسه او سفارته او وساطته اوشفاعته اودعائه له بظهر الغیب۔ [2] "یتدارسونه بینهم" ای یقرأ هذا شیئًا ویقرأ الاٰخر ما قرأة صاحبه، وقوله صلی الله علیه وسلم: الا نزلت علیهم السکینة من السکون وهی الحالة التی یطمئن بها القلوب، فلا ینزع الطارق دنیوی لعلمه باحاطة قدرة الله تعالیٰ لسائر الکائنات فیسکن القلب ویطمئن بموعود الاجر لقوة رجائه بحصوله لما وقفه للاشتغال به عما سواه "وغشیتهم الرحمة" ای عمهم الله باحسانه وفضله ومنته "وحفتهم الملائکة": ای احاطت بهم الملائکة الذین یستمعون الذکر او ملائکة الرحمة الی السماء الدنیا حتی یسمعوا الذکر تعظیمًا للمذکور واعظامًا للذکر (بقیه حاشیه بر صفحه ۱۷۷)

الْقِيَامَةِ . وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ::

دهٔ حاجت پوره کوی، او څوک چه د مسلمان نه څهٔ تکليف لرے کوی - نو الله تعالیٰ به د قيامت په ورځ د دهٔ نه تکليف لرے کړی - او څوک چه په مسلمان پرده اچوی، د قيامت په ورځ به الله تعالیٰ د دهٔ په عيبونو پرده واچوی۔ (بخاری و مسلم)

۲۴۷- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَنْ نَفَّسَ [1] عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ الدُّنْيَا نَفَّسَ اللّٰهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ يَسَّرَ اللّٰهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللّٰهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللّٰهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ، وَمَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللّٰهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللّٰهِ تَعَالَى يَتْلُونَ كِتَابَ اللّٰهِ وَيَتَدَارَسُونَهُ بَيْنَهُمْ [2] إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ وَغَشِيَتْهُمُ الرَّحْمَةُ وَحَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ وَذَكَرَهُمُ اللّٰهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ وَمَنْ بَطَّأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۲۴۷- ابو هريره رضی الله عنه نه روايت دے - چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل - چه څوک د دنيا کښے د يو مسلمان نه يوه پريشانی لرے کړی - الله تعالیٰ به د قيامت په ورځ د هغهٔ پريشانی او تکليف لرے کړی - څوک چه د تنګ لاسی سره امداد اوکړی - الله تعالیٰ به په دنيا او آخرت دواړو کښے دهٔ سره آسانی اوکړی - او څوک چه د مسلمان عيب پټ کړی - الله تعالیٰ به په دنيا او آخرت کښے د هغهٔ په عيبونو پرده واچوی، او الله تعالیٰ د خپل بنده تر هغه وخته پورے امداد کوی، تر څو چه بنده د مسلمان ورور مدد کوی - او څوک چه د علم زده کړے د پاره د دين لاره کښے سختئ برداشت کړی، نو الله تعالیٰ د هغهٔ د پاره د جنت تللو لاره آسانوی کوم ټولے چه جوماتونو کښے راغونډ شی او د قرآن تلاوت کوی - او د دے درس او تدريس کښے مشغول وی - مګر الله تعالیٰ هغهٔ باندے سکون او اطمينان نازلوی - او هغه خپل رحمت سره پټوی - او فرښتے پرے د خپلو وزرونو سورے جوړوی - او الله تعالیٰ خپلو نزدو فرښتو کښے د هغوئ ذکر کوی - او چا لره چه عمل روستو پريښود، هغهٔ لره به نسب (په اجر کښے) مخکښے بونهٔ ځی - (مسلم)

---

[1] "من نفس" ای فرج. والكربة ما اهم النفس وغم القلوب - وفی الحديث فضل قضاء حوائج المسلمين ونفعهم بما تيسر من علم ومال او جاه او نصح او دلالة علی خير او اعانة بنفسه او سفارته او وساطته او شفاعته او دعائه له بظهر الغيب. [2] "يتدارسونه بينهم" ای يقرأ هذا شيئا ويقرأ الآخر ما قرأة صاحبه، وقوله صلی الله عليه وسلم: الا نزلت عليهم السكينة من السكون وهی الحالة التی يطمئن بها القلوب، فلا ينزعه الطارق دنيوی لعلمه باحاطة قدرة الله تعالیٰ لسائر الكائنات فيسكن القلب ويطمئن بموعود الاجر لقوة رجائه بحصوله لما وقفه للاشتغال به عما سواه " وغشيتهم الرحمة" ای عمهم الله باحسانه وفضله ومنته " وحفتهم الملائكة": ای احاطت بهم الملائكة الذين يستمعون الذكر او ملائكة الرحمة الی السماء الدنيا حتی يسمعوا الذكر تعظيما للمذكور واعظاما للذكر (بقيه حاشيه بر ص ۱۷۷)

باب ۳۰

ف:- دے باب کښې یو قرآنی آیت او دوه نبوی حدیثونه دی۔ څمونږ په زمانه کښې چه کوم قسم سفارش رائج دے۔ چه نه پکښې دَ صحیح او غلط فرق وی او نهٔ پکښې دَ حق او ناحقه خیال وی۔ دا دَ بنهٔ سفارش کولو لاندے نهٔ راځی۔ بیا کهٔ سفارش او نهٔ منلے شی، نو زړهٔ تنګول نهٔ دی پکار، ځکه چه دَ سفارش باره کښې اختیار دے۔ چه سفارش اُومنی یا ئے اونهٔ منی۔

بَابُ الشَّفَاعَةِ! دَ سفارش بیان

قرآنی آیتونه

۱۰۲- قَالَ اللهُ تَعَالیٰ[له]: "مَنْ يَّشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَّكُنْ لَّهٗ نَصِيْبٌ مِّنْهَا" ۞

۱۰۲- چا چه دَ یو کس بنهٔ سفارش اوکړو هغهٔ ته هم ثواب ورکولے شی۔ (پ ۵ ، نساء)

نبوی حدیثونه

۲۴۸- وَعَنْ اَبِیْ مُوْسَى الْاَشْعَرِيِّ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اَتَاهُ طَالِبُ حَاجَةٍ اَقْبَلَ عَلٰى جُلَسَآئِهٖ فَقَالَ: "اِشْفَعُوْا تُؤْجَرُوْا وَيَقْضِی اللهُ عَلٰى لِسَانِ نَبِيِّهٖ مَا اَحَبَّ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَفِیْ رِوَايَةٍ: "مَا شَآءَ" ۞

۲۴۸- ابو موسیٰ اشعری رضی الله عنه نه روایت دے چه دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې دَ حاجت بو خو خاندان راغلل نو خپلو مجلسیانو ته ئے اووئیل، سفارش کوئ چه تا سو ته به هم ثواب درکړے شی۔ او الله تعالیٰ ته چه کومه خبره خوښه شی: (یا دَ بل روایت مطابق) چه څهٔ اوغواړی، دَ هغے فیصله دَ خپل نبی (صلی الله علیه وسلم) په ذریعه صادر فرمائی۔ (بخاری ومسلم)

۲۴۹- وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا فِیْ قِصَّةِ بَرِيْرَةَ وَزَوْجِهَا قَالَ: قَالَ لَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "لَوْ رَاجَعْتِيْهِ؟" قَالَتْ: يَا رَسُوْلَ اللهِ! تَاْمُرُنِیْ[له] قَالَ: "اِنَّمَا اَشْفَعُ" قَالَتْ: لَا حَاجَةَ لِیْ فِيْهِ، رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ۞

۲۴۹- عبد الله بن عباس رضی الله عنهما دَ حضرت بریره رض او دَ هغے دَ خاوند په قصه کښې وائی۔ چه هغے ته نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ چه ته خپل خاوند له واپس لاړه شه۔ نو هغے اووئیل، یا رسول الله! آیا دا ستاسو حکم دے؟ نبی کریم صلے الله علیه وسلم اووئیل، نه۔ "زهٔ صرف سفارش کوم"۔ نو هغے اووئیل، بس ما ته دَ خاوند ضرورت نشته۔ (بخاری)

باب ۳۱

ف:- دے باب کښې څلور قرآنی آیتونه او څلور نبوی حدیثونه دی۔

(بقیه حاشیه دَ ص ۳۱۶) "وذکرهم الله فیمن عنده" ای عند الملائکة والانبیاء مباهاة بفعلهم واظهارًا لفضلهم۔ وفی هذا بیان فضل تلاوة القرآن وما فی الحدیث قطرة من بحر و یأتی قبس من فلک فی الریاض ان الله تعالیٰ۔ (دَ دے صفحے حاشیه) [له] سورة النسآء آیة ۸۵ ۞

[له] "تأمرنی" ای تأمرنی بمراجعته ام تشفع یا رسول الله؟

بَابُ الْإِصْلَاحِ بَيْنَ النَّاسِ!
دَ خلقو ترمينځه دَ صُلحے كولو بيان

(قرآني آيتونه)

١٠٣- قَالَ اللّٰهُ تَعَالىٰ ؀: "لَا خَيْرَ فِيْ كَثِيْرٍ مِّنْ نَّجْوَاهُمْ ؀ اِلَّا مَنْ اَمَرَ بِصَدَقَةٍ اَوْ مَعْرُوْفٍ اَوْ اِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ" ؛

١٠٣- دَ هغوئ په ډيرو خبرو كولو او ډيرو مشورو كولو كښے څهٔ خير او ښيګړه نشته. مګر صدقه كول - نيك كار كول - او خپل مينځ كښے دَ صُلحے او دَ صفائی خبرے كول (نيكی ده) - (پ ۵، نساء)

١٠٤- وَقَالَ تَعَالىٰ ؀: "وَالصُّلْحُ خَيْرٌ" ؛

١٠٤- او صُلحه دَ خير (او ښيګړے) كار دے - (پ ۵، نساء)

١٠٥- وَقَالَ تَعَالىٰ ؀: "فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَصْلِحُوْا ذَاتَ بَيْنِكُمْ ؀" ؛

١٠٥- دَ الله تعالیٰ نه اوويريږئ، او خپل مينځ كښے جوړجاړے لرئ. (پ ۹، انفال)

١٠٦- وَقَالَ تَعَالىٰ ؀: اِنَّمَا الْمُؤْمِنُوْنَ اِخْوَةٌ فَاَصْلِحُوْا بَيْنَ اَخَوَيْكُمْ" ؛

١٠٦- ټول مسلمانان ورونړه ورونړه دی. نو دَ خپلو ورونړو ترمينځ جوړجاړے قائم ساتئ. (پ ۲۶، حجرات)

نبوی احاديث

٢٥٠- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّ سُلَامِيٍّ مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ ؀ كُلَّ يَوْمٍ تَطْلُعُ فِيْهِ الشَّمْسُ. تَعْدِلُ بَيْنَ الْاِثْنَيْنِ صَدَقَةٌ وَتُعِيْنُ الرَّجُلَ فِيْ دَابَّتِهٖ فَتَحْمِلُهٗ عَلَيْهَا اَوْ تَرْفَعُ لَهٗ عَلَيْهَا مَتَاعَهٗ صَدَقَةٌ وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ، وَ بِكُلِّ خُطْوَةٍ تَمْشِيْهَا اِلَى الصَّلٰوةِ صَدَقَةٌ وَ تُمِيْطُ ؀ الْاَذٰى عَنِ الطَّرِيْقِ صَدَقَةٌ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

وَمَعْنٰى "تَعْدِلُ بَيْنَهُمَا": تُصْلِحُ بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ ؛

٢٥٠- ابوهريره رضی الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. په انسان باندے دَ بدن په هر يوجوړ ورانه يوه صدقه واجبيږی. (مخکښے هم يو باب کښے تيرشوی دی، دے باب کښے چه دَ صدقے کوم قسمونه او صورتونه بيان شوی دی. دے کښے هم دَ انسانی بدن اندامونه مشغول اوسی. دے وجهے نه دَ هغۀ دَ طرفنه صدقه ورکول هم واجبيږی) دَ دوؤ کسانو ترمينځ عدل او انصاف کول او صلح کول صدقه (او دَ خير کار) دے. يوکس سره په سورلۍ باندے خيژولو کښے امداد کول يا ئے اخاروی ته په بوج خيژولو کښے ورسره امداد کول هم صدقه ده ښے خبرے کول هم صدقه ده. مانځه دپاره تللو کښے هر هر قدم صدقه ده - دَ لارے نه تکليف رسونکے خيز اوچتول هم صدقه ده - (بخاری ومسلم)

؛ تَعْدِلُ اَیْ تُصْلِحُ: صلح يا راضی نامه کول -

؀ سورة النسآء 'اية ١١٤ ؀ "من نجواهم" ای مايتناجون به ويتحدثون به ؀ سورة النسآء 'اية ١٢٨ ؀ سورة الانفال 'اية ١ ؀ "ذات بينكم" ای حقيقة مابينكم بالمودة وترك النزاع. ؀ سورة الحجرات 'اية ١٠ ؀ "السلامى" بضم السين وتخفيفا للام: اصله عظام الاصابع وسائر الكف ثم استعمل فی سائر عظام البدن ومفاصله ؀ "وتميط" بضم اوله ای تزيل "الاذی" ای مايؤذی من حجر وشوك عن الطريق

۲۵۱- وَعَنْ اُمِّ كُلْثُوْمِ بِنْتِ عُقْبَةَ ابْنِ اَبِىْ مُعَيْطٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: "لَيْسَ الْكَذَّابُ الَّذِىْ يُصْلِحُ بَيْنَ النَّاسِ فَيَنْمِىْ[له] خَيْرًا اَوْ يَقُوْلُ خَيْرًا" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ - وَفِىْ رِوَايَةِ مُسْلِمٍ زِيَادَةٌ قَالَتْ: وَلَمْ اَسْمَعْهُ يُرَخِّصُ فِىْ شَىْءٍ مِمَّا يَقُوْلُهُ النَّاسُ اِلَّا فِىْ ثَلَاثٍ تَعْنِى الْحَرْبَ وَالْاِصْلَاحَ بَيْنَ النَّاسِ وَ حَدِيْثَ الرَّجُلِ امْرَاَتَهٗ وَ حَدِيْثَ الْمَرْاَةِ زَوْجَهَا ؛

۲۵۱- اُم کلثوم بنت عقبه بن ابی معیط رض نه روایت دے - چه ما دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا سے فرمائیل آوریدلی دی. چه هغه کس دروغجن نهٔ دے - چه هغه دَ خلقو ترمینځ دَ صلحے دپاره دروغ اووائی - او ښه خبره اوکړی - (مثلاً یو ته اووائی چه دَ فلانکی کس تا ته زړهٔ کښے غلا نشته - هغه خو ستا ډیر ښه صفت کوی او دا سے ئے نهٔ وی ویلی - دویم ته اووائی، ته خو خا مخا په هغهٔ بدګمانی او بدخیال کوے - هغهٔ سره ستا ډیر فکر دے هغه خو ستا خیر غواړی - نو دا خو دروغ دی مګر دا سے سړی ته دروغجن نشی او نهٔ دَ دروغو دَ سزا حقدار دے) - (بخاری ومسلم) او دَ مسلم په یو روایت کښے دا اضافه ورسره هم شته - چه ام کلثوم رض وائی چه ما دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دَ دروغو دَ رخصت ورکولو په باره کښے بغیر دَ دریو ځایونو نه دَ بل چا باره کښے نهٔ دی آوریدلی - (۱) دَ جنګ جګړے باره کښے (۲) دَ دوو کسانو ترمینځ دَ صلحے دپاره (۳) دَ ښځے او خاوند خپل مینځ کښے خبرے اترے کولو کښے - یعنی کهٔ دے درے کارونو کښے چرته ضرورت راپیښ شی نو سړے نیکے او ښه اراده سره دروغ یا دَ ځان نه خبره کولے شی - او په دے به نیولے نشی - انشاء الله -

۲۵۲- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: سَمِعَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَوْتَ خُصُوْمٍ بِالْبَابِ عَالِيَةٍ اَصْوَاتُهُمَا، اِذَا اَحَدُهُمَا يَسْتَوْضِعُ الْاٰخَرَ وَيَسْتَرْفِقُهٗ فِىْ شَىْءٍ وَهُوَ يَقُوْلُ وَاللّٰهِ لَا اَفْعَلُ فَخَرَجَ عَلَيْهِمَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: "اَيْنَ الْمُتَاَلِّىْ عَلَى اللّٰهِ لَا يَفْعَلُ الْمَعْرُوْفَ؟ فَقَالَ: اَنَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ فَلَهٗ اَىُّ ذٰلِكَ اَحَبَّ، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

مَعْنٰى "يَسْتَوْضِعُهٗ" يَسْاَلُهٗ اَنْ يَّضَعَ عَنْهُ بَعْضَ دَيْنِهٖ: "وَيَسْتَرْفِقُهٗ" يَسْاَلُ الرِّفْقَ - "وَالْمُتَاَلِّىْ": اَلْحَالِفُ ؛

۲۰۲- حضرت عائشه صدیقه رضی الله عنها وائی - چه یوه ورځ رسول کریم صلی الله علیه وسلم دَ خپلے دروازے مخکښے دَ جګړے کونکو شور واوریدو - او په زوره زوره ئے چغے وهلے - هغوئ کښے یو کس دَ خپل قرض کمولو باره کښے وینا کوله - او دَ آسانتیا درخواست ئے کولو - مګر بل کس په قسم خوړلو سره وئیل - هیڅ کله به آسانی درسره اونهٔ کړم - نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم دَ خپلے حجرے مبارکے نه راووتلو - او هغوئ له راغے - او دے فرمائیل، چه دا په الله تعالی باندے قسم خوړونکے څوک دے؟ چه دَ خیر خبره به نهٔ کوی. قرض غوختونکی عرض اوکړو - قسم خوړونکے زهٔ یم - او دا (ځما ورور) چه څهٔ وئیل غواړی، زهٔ هغے ته تیار یم - (بخاری ومسلم) یَسْتَوْضِعُ: دَ قرض دَ کمولو مطالبه او درخواست کول - یَسْتَرْفِقُ: دَ نرمئ او دَ آسانئ درخواست او سوال کول - مُتَاَلِّىْ: قسم خوړونکے.

له "ینمی خیرًا" بفتح التحتیة: ای یبلغ خیرًا فیه خیر ؛

۲۵۳- وَعَنْ اَبِی الْعَبَّاسِ سَهْلِ ابْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بَلَغَهٗ اَنَّ بَنِیْ عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ کَانَ بَیْنَهُمْ شَرٌّ فَخَرَجَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یُصْلِحُ بَیْنَهُمْ فِیْ اُنَاسٍ مَعَهٗ فَحُبِسَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَحَانَتِ الصَّلٰوةُ فَجَآءَ بِلَالٌ اِلٰی اَبِیْ بَکْرٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا فَقَالَ یَا اَبَا بَکْرٍ اِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَدْ حُبِسَ وَحَانَتِ الصَّلٰوةُ فَهَلْ لَکَ اَنْ تَؤُمَّ النَّاسَ؟ قَالَ نَعَمْ. اِنْ شِئْتَ فَاَقَامَ بِلَالٌ الصَّلٰوةَ وَتَقَدَّمَ اَبُوْ بَکْرٍ فَکَبَّرَ وَکَبَّرَ النَّاسُ وَجَآءَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَمْشِیْ فِی الصُّفُوْفِ حَتّٰی قَامَ فِی الصَّفِّ فَاَخَذَ النَّاسُ فِی التَّصْفِیْقِ وَکَانَ اَبُوْ بَکْرٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ لَا یَلْتَفِتُ فِی الصَّلٰوةِ فَلَمَّا اَکْثَرَ النَّاسُ التَّصْفِیْقَ الْتَفَتَ فَاِذَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَاَشَارَ اِلَیْهِ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَرَفَعَ اَبُوْبَکْرٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یَدَهٗ فَحَمِدَ اللّٰهَ وَرَجَعَ الْقَهْقَرٰی وَرَآءَهٗ حَتّٰی قَامَ فِی الصَّفِّ فَتَقَدَّمَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَصَلّٰی لِلنَّاسِ فَلَمَّا فَرَغَ اَقْبَلَ عَلَی النَّاسِ فَقَالَ: "اَیُّهَا النَّاسُ مَا لَکُمْ حِیْنَ نَابَکُمْ شَیْءٌ فِی الصَّلٰوةِ اَخَذْتُمْ فِی التَّصْفِیْقِ؟ اِنَّمَا التَّصْفِیْقُ لِلنِّسَآءِ مَنْ نَابَهٗ شَیْءٌ فِیْ صَلٰوتِهٖ فَلْیَقُلْ: سُبْحَانَ اللّٰهِ فَاِنَّهٗ لَا یَسْمَعُهٗ اَحَدٌ حِیْنَ یَقُوْلُ: سُبْحَانَ اللّٰهِ اِلَّا الْتَفَتَ یَا اَبَا بَکْرٍ

۲۵۳- ابو العباس سهل بن سعد ساعدی رضی الله عنه نه روایت دے. چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم ته یو خبر راغے چه بنی عوف قبیله کښے جګړه پیدا شوے ده. نبی کریم صلی الله علیه وسلم د خو صحابه ؤ سره هلته لاړو. چه صلح او صفائی اوکړی. هلته معاملاتو پیش کولو کښے څۀ وخت تیر شو. او د مازیګر د مانځۀ وخت راغے. بلال رضی الله عنه ابو بکر رضی الله عنه له راغے او وے وئیل. چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم هلته ایسار شو. او د مانځۀ وخت راغے ته به امامت اوکړے. ابو بکر رض ورته اووئیل که ته غواړے نو زۀ به مونځ ورکړم. بلال رض اقامت اوکړو. ابو بکر رض او خلقو تکبیر تحریمه اوتړلو. او مونځ ئے شروع کړو. دے وخت کښے نبی کریم صلی الله علیه وسلم راغے او د خلقو ترمینځ صفونو کښے ننوتلو او اولنی صف ته لاړو او ودریدلو، دا چه خلقو اولیدلو نو د ابو بکر رض د متوجه کولو د پاره خلقو لاسونه پړقول شروع کړل. ابو بکر رض په مانځۀ کښے دے ته هیڅ توجه اونۀ کړه. ځکه چه مانځۀ کښے ئے بل طرف ته د توجه کولو عادت نۀ وُو. لیکن چه خلقو لاسونو پړقول زیات کړل. نو هغه متوجه شو او رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ئے اوکتل. نبی اکرم صلی الله علیه وسلم ورته په خپل ځائے د اودریدو او د امامت کولو اشاره اوکړه. مګر ابو بکر رض لاس اوچت کړو د الله صفت ئے بیان کړو. او شا بیرته اولنی صف ته وروستو شو. او اودریدلو. نو بیا نبی کریم صلی الله علیه وسلم مخکښے شو او مونځ ئے خلقو ته ورکړو. کله چه د مانځۀ نه فارغ شو. نو صحابه ؤ ته ئے مخ را اوګرځولو او وے وئیل چه په تاسو څۀ شوی دی. چه کله مانځۀ کښے څۀ خبره راشی. نو تاسو لاسونه پړقوئ. لاسونه وهل د ښځو کار دے، تاسو ته چه څۀ خبره پیښه شی نو "سبحان الله" وایئ. تاسو چه کله "سبحان الله" او وایئ نو اودریدونکے به متوجه شی. او اے ابو بکره رض! کله چه ما تا ته اشاره

مَا مَنَعَكَ اَنْ تُصَلِّيَ بِالنَّاسِ حِيْنَ اَشَرْتُ اِلَيْكَ؟" فَقَالَ اَبُوْبَكْرٍ: مَا كَانَ يَنْبَغِيْ لِابْنِ اَبِيْ قُحَافَةَ اَنْ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ بَيْنَ يَدَيْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ:

مَعْنَى "حُبِسَ": اَمْسَكُوْهُ لِيُضِيْفُوْهُ:

اوکړه، نو امامت کولو نه څه څيز منع کړې؟ نو ابوبکر رض اووئيل. چه دَ ابو قحافه دَ ځوئ ديا ره دا مناسب نهٔ وُو چه دَ رسول الله صلى الله عليه وسلم په موجود ګئ کښے خلقو ته مونځ ورکړی۔ (بخاری و مسلم)

حُبِسَ: بند کړے شو۔ دَ بنديدلو مقصد دَ هغوئ رض دَ تواضع په خاطر وُو۔

باب ۳۲

ف:۔ دا باب په يو قرآني آيت او اتو نبوی حديثونو باندے مشتمل دے۔

باب فَضْلِ ضُعَفَةِ الْمُسْلِمِيْنَ وَالْفُقَرَآءِ وَالْخَامِلِيْنَ!

دَ غريبانو مسکينانو او دَ کمزورو مسلمانانو دَ فضيلت بيان۔

قرآني آيتونه

۱۰۷۔ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [1]: "وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيْدُوْنَ وَجْهَهٗ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ [2]":

۱۰۷۔ کوم خلق چه سحر ما ښام دَ الله له مخه عبادت کښے مشغول وی۔ هغوی سره يو ځائے اوسه۔ او خپل دَ توجه نظر تر ے مهٔ اوچتوه۔ (پ ۱۵ کهف)

نبوی حديثونه

۲۵۴۔ وَعَنْ حَارِثَةَ بْنِ وَهْبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: "اَلَا اُخْبِرُكُمْ بِاَهْلِ الْجَنَّةِ؟ كُلُّ ضَعِيْفٍ مُتَضَعَّفٍ [3] لَوْ اَقْسَمَ عَلَى اللّٰهِ لَاَبَرَّهٗ اَلَا اُخْبِرُكُمْ بِاَهْلِ النَّارِ؟ كُلُّ عُتُلٍّ جَوَّاظٍ مُسْتَكْبِرٍ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ:

"اَلْعُتُلُّ": اَلْغَلِيْظُ الْجَافِيْ "وَالْجَوَّاظُ" بِفَتْحِ الْجِيْمِ وَتَشْدِيْدِ الْوَاوِ وَبِالظَّاءِ الْمُعْجَمَةِ: وَهُوَ الْجَمُوْعُ الْمَنُوْعُ وَقِيْلَ: اَلضَّخْمُ الْمُخْتَالُ فِيْ مِشْيَتِهٖ وَقِيْلَ: اَلْقَصِيْرُ الْبَطِيْنُ:

۲۵۴۔ حارث بن وهب رضی الله عنه نه روايت دے. چه ما دَ رسول الله صلى الله عليه وسلم نه داسے فرمائيلی آوريدلی دی۔ آيا آيا زهٔ تاسو ته دا خبره او نهٔ ښايئم، چه جنتيان کوم خلق دی؟ وا وُرئ. هر هغه کمزورے سړے چه کمزورے او سپک ګڼړلے شی. (جنتی دے) ۔ که دَ هغه کس دَ الله تعالى په اعتماد او يقين سره قسم اوخوری. نو الله تعالى هغه پوره کوی. بيائے اووئيل چه آيا دا درته اونه ښايئم چه دوزخيان څوک دی، هر بد اخلاقه، کبرجن او شوم۔

عُتُلٍّ: بد خويه۔ کبرجن۔ لوئی کوونکے۔

جَوَّاظٌ: شوم۔ يا کبر او غرور سره تلونکے لنډ قد او غټ خيټے۔

۲۵۵۔ وَعَنْ اَبِي الْعَبَّاسِ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ

۲۵۵۔ ابو عباس سهل بن سعد ساعدی رضی الله عنه نه روايت دے۔ چه رسول کريم

[1] سورة الكهف آية ۲۸ [2] "ولا تعد عيناك عنهم" اى لا يجاوز نظرك الى غيرهم [3] كل ضعيف اى نفسه ضعيفة لتواضعه وضعف حاله فى الدنيا . وقوله صلى الله عليه وسلم : "ومتضعف" بفتح العين المشددة اى يستضعفه الناس ويحتقرونه ويتجبرون عليه [4] "لو اقسم على الله لابره" اى لو حلف يمينًا طمعًا فى كرم الله بابراره لابره وقيل لو دعاه لاجابه . ا.ه

قَالَ: مَرَّ رَجُلٌ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لِرَجُلٍ عِنْدَهُ جَالِسٌ "مَا رَأْيُكَ فِي هٰذَا؟" فَقَالَ: رَجُلٌ مِّنْ اَشْرَافِ النَّاسِ هٰذَا وَاللّٰهِ حَرِيٌّ اِنْ خَطَبَ اَنْ يُّنْكَحَ[۱] وَاِنْ شَفَعَ اَنْ يُّشَفَّعَ فَسَكَتَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ مَرَّ رَجُلٌ اٰخَرُ فَقَالَ لَهٗ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "مَا رَأْيُكَ فِي هٰذَا؟" فَقَالَ: يَارَسُوْلَ اللّٰهِ هٰذَا رَجُلٌ مِّنْ فُقَرَآءِ الْمُسْلِمِيْنَ هٰذَا حَرِيٌّ اِنْ خَطَبَ اَنْ لَّا يُنْكَحَ وَاِنْ شَفَعَ اَنْ لَّا يُشَفَّعَ وَاِنْ قَالَ اَنْ لَّا يُسْمَعَ لِقَوْلِهٖ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "هٰذَا خَيْرٌ مِّنْ مِلْءِ الْاَرْضِ مِثْلَ هٰذَا" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

قَوْلُهٗ "حَرِيٌّ"، هُوَ بِفَتْحِ الْحَاءِ وَكَسْرِ الرَّآءِ وَتَشْدِيْدِ الْيَاءِ: اَيْ حَقِيْقٌ. وَقَوْلُهٗ "شَفَعَ" بِفَتْحِ الْفَاءِ.

صلی الله علیه وسلم سره یو سړے نزدے تیر شو. نوخپل نزدے یو ناست ملګری ته ئے اوویئیل. چه د دے سړی په باره کښے ستا څه رائے او خیال دے؟ نو هغهٔ اوویئیل. چه په خلقو کښے یو عزت مند سړے دے. والله! که چا ته د نکاح د باره پیغام اولیږی (لورخورا وغواړی) نو قبلولے شی. او که د چا سفارش اوکړی نو منلے ئے شی. نو رسول الله صلی الله علیه وسلم چُپ شو. بیا یو بل کس تیر شو. نو رسول الله صلی الله علیه وسلم تپوس اوکړو. چه د دے سړی په باره کښے ستا څهٔ خیال دے؟ هغهٔ اوویئیل دا سړے په فقیرانو مسلمانانو کښے یو فقیر دے. که دے چا ته د نکاح پیغام ورا ولیږی نو هیچوک د دهٔ پیغام نهٔ قبلوی. که د چا سفارش کوی. نو هیچوک ئے نهٔ منی. او که چا ته څهٔ خبره کوی نو هیچوک ئے نهٔ آوری. نو رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. که دغه مخکښے کس (غونته خلقو) نه ټوله دُنیا ډکه شی نو هم دا فقیر ترے بهتر او غوره دے. (بخاری ومسلم)

حَرِيٌّ: ډیر لائق.

۲۵۶- وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ "احْتَجَّتِ الْجَنَّةُ وَالنَّارُ[۲] فَقَالَتِ النَّارُ فِيَّ الْجَبَّارُوْنَ وَالْمُتَكَبِّرُوْنَ وَقَالَتِ الْجَنَّةُ فِيَّ ضُعَفَآءُ النَّاسِ وَمَسَاكِيْنُهُمْ فَقَضَى اللّٰهُ بَيْنَهُمَا اِنَّكِ الْجَنَّةُ رَحْمَتِيْ اَرْحَمُ بِكِ مَنْ اَشَاءُ وَاِنَّكِ النَّارُ عَذَابِيْ اُعَذِّبُ بِكِ مَنْ اَشَاءُ وَلِكِلَيْكُمَا عَلَيَّ مِلْؤُهَا" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۲۵۶- ابو سعید خدری رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه جنت او دوزخ خپلو کښے بحث مباحثه اوکړه. دوزخ اوویئیل ما ته به لوئے لوئے ظالمان، کبرجن او مغروره خلق راځی. نو جنت اوویئیل، په ما کښے به کمزوری، غریبان او مسکینان آباد کیږی. الله تعالیٰ د دواړو ترمینځه د فیصلے په شکل اوفرمائیل، اے جنته! ته د ځما د رحمت نښه ئے. ستا په ذریعه به زهٔ په خپلو بندګانو رحمتونه کوم. او اے دوزخه! ته د ځما د عذاب او سزا نښه ئے. زهٔ به ستا په ذریعه خلقو ته سزا ورکوم. او ستا سو د دواړو ډکول ځما په ذمه دی (مسلم)

[۱] "ان ینکح" ای یزوج [۲] "احتجت" بتشدید الجیم: ای تخاصمت الجنة والنار والمقصود حکایة ما یقع بینهما مما اختص به کل منها وفیه شائبة من معنی الشکایة الا تری کیف قال للجنة "انت دار رحمتی الخ" فافحم کلا بما تقتضیه مشیئته.

۲۵۷- وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اِنَّهٗ لَیَاتِی الرَّجُلُ السَّمِیْنُ الْعَظِیْمُ یَوْمَ الْقِیَامَةِ لَا یَزِنُ عِنْدَ اللّٰهِ جَنَاحَ بَعُوْضَةٍ" مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ ؛

۲۵۷- ابوهریره رضی الله عنه د رسول کریم صلی الله علیه وسلم نه ارشاد نقل کوی. چه د قیامت په ورځ به یو غټ، تازه، لحیم شحیم (غوښنه ور) انسان راشی چه د هغه قدر و قیمت به د الله تعالیٰ په نزد د ماشی د وزر هومره هم نه وی.
(بخاری ومسلم)

۲۵۸- وَعَنْهُ اَنَّ امْرَأَةً سَوْدَاءَ کَانَتْ تَقُمُّ الْمَسْجِدَ اَوْ شَابًّا فَفَقَدَهَا اَوْ فَقَدَهٗ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَ عَنْهَا اَوْ عَنْهُ فَقَالُوْا: مَاتَ، قَالَ: اَفَلَا کُنْتُمْ اٰذَنْتُمُوْنِیْ بِهٖ " فَکَاَنَّهُمْ صَغَّرُوْا اَمْرَهَا اَوْ اَمْرَهٗ فَقَالَ: "دُلُّوْنِیْ عَلٰی قَبْرِهٖ " فَدَلُّوْهُ فَصَلّٰی عَلَیْهِ ثُمَّ قَالَ اِنَّ هٰذِهِ الْقُبُوْرَ مَمْلُوْءَةٌ ظُلْمَةً عَلٰی اَهْلِهَا وَ اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰی یُنَوِّرُهَا لَهُمْ بِصَلَاتِیْ عَلَیْهِمْ " مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ.
قَوْلُهٗ " تَقُمُّ " هُوَ بِفَتْحِ التَّاءِ وَضَمِّ الْقَافِ: اَیْ تَکْنُسُ " وَالْقُمَامَةُ" الْکُنَاسَةُ: " وَاٰذَنْتُمُوْنِیْ "بِمَدِّ الْهَمْزَةِ: اَیْ اَعْلَمْتُمُوْنِیْ ؛

۲۵۸- ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے. چه یوه توره ښځه وه. چه د جومات خدمت به ئے کولو. یا یو ځوان خادم د جومات وو. (راوی ته شک دے). یوه ورځ رسول الله صلی الله علیه وسلم ا و نه لیدلو. نو د هغه متعلق ئے تپوس اوکړو. نو صحابه وُ اووئیل، چه هغه خو مړشوے دے. نبی کریم صلی الله علیه وسلم اووئیل ماته تاسو خبر ولے رانکړو. گویا که صحابه وُ رض هغه سړے معمولی سړے گنړلے وو. نبی کریم صلی الله علیه وسلم اووئیل، ماته ئے قبر اوښایئ. نو هغوئ ورته اوښودلو. نو رسول کریم صلی الله علیه وسلم ور باندے په قبر جنازه اوکړه. بیائے اووئیل. دا قبرونه خلو مړو اوسیدُنکو د پاره د تیارو نه ډک وی. څما په دے مانځه سره الله تعالیٰ دا قبرونه روښانه کوی.
(بخاری و مسلم)
تَقُمُّ، صفائی کول. خدمت کول
اٰذَنْتُمُوْنِیْ: تاسو به خبر اوا طلاع راکړے وه.

۲۵۹- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ: " رُبَّ اَشْعَثَ اَغْبَرَ مَدْفُوْعٍ بِالْاَبْوَابِ لَوْ اَقْسَمَ عَلَی اللّٰهِ لَاَبَرَّهٗ"
رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۲۵۹- د ابوهریره رض نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل ډیر ببر سری، خړ برخلق چه په دروازو باندے ورته د هکے ورکولے شی. دا سے دی چه په یوه خبره قسم اوخوری. نو الله تعالیٰ د هغهٔ قسم پوره کوی. (مسلم)

۲۶۰- وَعَنْ اُسَامَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "قُمْتُ عَلٰی بَابِ الْجَنَّةِ فَاِذَا عَامَّةُ مَنْ دَخَلَهَا الْمَسَاکِیْنُ وَاَصْحَابُ

۲۶۰- اسامه بن زید رضی الله عنهما نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. زهٔ (د معراج په شپه) د جنت په دروازه ولاړ ووم. نو ما اولیدل، چه جنت ته اکثر مسکینان او

الْجَدِّ مَحْبُوسُونَ غَيْرَ أَنَّ أَصْحَابَ النَّارِ
قَدْ أُمِرَ بِهِمْ إِلَى النَّارِ وَقُمْتُ عَلَى بَابِ
النَّارِ فَإِذَا عَامَّةُ مَنْ دَخَلَهَا النِّسَاءُ»
مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛
وَ"الْجَدُّ" بِفَتْحِ الْجِيمِ : الْحَظُّ وَالْغِنَى
وَقَوْلُهُ "مَحْبُوسُونَ" : أَيْ لَمْ يُؤْذَنْ
لَهُمْ بَعْدُ فِي دُخُولِ الْجَنَّةِ ؛

۲۶۱- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ
عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
قَالَ: «لَمْ يَتَكَلَّمْ فِي الْمَهْدِ إِلَّا ثَلَاثَةٌ ۱؎
عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَصَاحِبُ جُرَيْجٍ
وَكَانَ جُرَيْجٌ رَجُلًا عَابِدًا فَاتَّخَذَ صَوْمَعَةً
۲؎ فَكَانَ فِيهَا فَأَتَتْهُ أُمُّهُ وَهُوَ يُصَلِّي
فَقَالَتْ: يَا جُرَيْجُ فَقَالَ: يَا رَبِّ أُمِّي وَ
صَلَاتِي ۳؎ فَأَقْبَلَ عَلَى صَلَاتِهِ فَانْصَرَفَتْ
فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ أَتَتْهُ وَهُوَ يُصَلِّي
فَقَالَتْ: يَا جُرَيْجُ فَقَالَ: أَيْ رَبِّ أُمِّي
وَصَلَاتِي فَأَقْبَلَ عَلَى صَلَاتِهِ فَلَمَّا كَانَ
مِنَ الْغَدِ أَتَتْهُ وَهُوَ يُصَلِّي فَقَالَتْ يَا جُرَيْجُ
فَقَالَ أَيْ رَبِّ أُمِّي وَصَلَاتِي فَأَقْبَلَ عَلَى
صَلَاتِهِ فَقَالَتْ اللَّهُمَّ لَا تُمِتْهُ حَتَّى يَنْظُرَ
إِلَى وُجُوهِ الْمُومِسَاتِ فَتَذَاكَرَ بَنُو إِسْرَائِيلَ
جُرَيْجًا وَعِبَادَتَهُ وَكَانَتِ امْرَأَةٌ بَغِيٌّ
يُتَمَثَّلُ بِحُسْنِهَا ۴؎ فَقَالَتْ إِنْ شِئْتُمْ
لَأَفْتِنَنَّهُ فَتَعَرَّضَتْ لَهُ فَلَمْ يَلْتَفِتْ إِلَيْهَا
فَأَتَتْ رَاعِيًا كَانَ يَأْوِي إِلَى صَوْمَعَتِهِ
فَأَمْكَنَتْهُ مِنْ نَفْسِهَا فَوَقَعَ عَلَيْهَا فَحَمَلَتْ
فَلَمَّا وَلَدَتْ قَالَتْ هُوَ مِنْ جُرَيْجٍ فَأَتَوْهُ
فَاسْتَنْزَلُوهُ وَهَدَمُوا صَوْمَعَتَهُ وَجَعَلُوا
يَضْرِبُونَهُ : فَقَالَ : مَا شَأْنُكُمْ؟ قَالُوا:
زَنَيْتَ بِهَذِهِ الْبَغِيِّ فَوَلَدَتْ مِنْكَ قَالَ
أَيْنَ الصَّبِيُّ؟ فَجَاءُوا بِهِ فَقَالَ: دَعُونِي

فقیران دا خلیدونکی ؤو او مالداره دَ داخلیدو نه ایسار ولی شو- او دوزخ ته دَ دوزخیانو بوتللو حکم ورکولی شو- او دَ دوزخ په دروازه چه کله او درېدم نو ډیرې زیاتې ورته داخلیدونکې ښځې اولیدلې.
(بخاری ومسلم)

اَلْجَدُّ : مالداری. مَحْبُوسُونَ : دَ بندولونه پس جنت دَ داخلیدلو حکم ورنکړې شو.

۲۶۱- ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے- چه رسول الله صلی الله علیه و سلم اوفرمائیل- په غیږ کښې صرف درې ماشومانو خبرې کړي دی (۱) عیسیٰ علیه السلام (۲) دَ جُریج متعلق ګواهی ورکونکی ماشوم. دا جُریج (مخکښې اُمتونو کښې) یو عبادت ګزار او پرهیزګار سړے ؤو- عبادت دپاره ئې ځان له عبادت خانه جوړه کړې وه. هلته هغه عبادت کښې مشغول وو- دَ هغهٔ مور راغله او آوازئې ورته اوکړو. هغهٔ مانځه کښې اووئیل، اے الله! یو طرف ته ځما مور ده او بل طرف ته مونځ دے. مګر مونځ کښې مشغول شو (مورته ئې هیڅ جواب ورنهٔ کړو) نو هغه واپس شوه- دویمه ورځ ئې بیا مور راغله دے هم هغسې مانځه کښې مشغول وو- هغهٔ ته ئې آواز ورکړو. نو هغهٔ اووئیل، چه اے الله! یو طرفته زما مور ده او بل طرفته مونځ دے- او مانځه کښې مشغول شو. دریمه ورځ بیا داسې واقعه اوشوه- او دے مونځ کښې مشغول وو- مورله ئې جواب ورنهٔ کړو- نو مور ورته خیرې اوکړې- او وے وئیل- اے الله! دهٔ له هغه وخته پورې مرګ مهٔ راولې ترڅو چه دَ یو زنا کارې مخ اونهٔ وینی- بنی اسرائیلو کښې چه کله دَ دهٔ دَ عبادت چرچه اوشوه نو یوه ډېره خائسته زناکاره ښځه وه چه دَ هغې خائست مثال کښې پیش کولې شو. دغې ښځې اووئیل چه ګورئ چه زهٔ به دِ ځنګه فتنه کښې اخته کوم- او دَ غرور عبادت ئې ځنګه

۱؎ "الا ثلاثة" ای من بنی اسرائیل ۲؎ "الصومعة" بفتح الصاد المهملة والمیم وسکون الواو بینهما " البناء المرتفع المحدد اعلاه ۳؎ ای اجتمع علی اجابة امی واتمام صلاتی فوفقنی لافضلهما ۴؎ "یتمثل بحسنها" بضم التحتیة وفتح الفوقیة وتشدید المثلثة بعد المیم : ای یضرب بحسنها المثل ؛

حَتّٰى اُصَلِّىَ فَصَلّٰى فَلَمَّا انْصَرَفَ اَتَى الصَّبِىَّ فَطَعَنَ فِىْ بَطْنِهٖ وَقَالَ: يَا غُلَامُ مَنْ اَبُوْكَ ؟ قَالَ: فُلَانٌ الرَّاعِىْ فَاَقْبَلُوْا عَلٰى جُرَيْجٍ يُقَبِّلُوْنَهٗ وَيَتَمَسَّحُوْنَ بِهٖ وَقَالُوْا : نَبْنِىْ لَكَ صَوْمَعَتَكَ مِنْ ذَهَبٍ قَالَ : لَا اَعِيْدُوْهَا مِنْ طِيْنٍ كَمَا كَانَتْ فَفَعَلُوْا وَ بَيْنَا صَبِىٌّ يَرْضَعُ مِنْ اُمِّهٖ فَمَرَّ رَجُلٌ رَاكِبٌ عَلٰى دَآبَّةٍ فَارِهَةٍ وَ شَارَةٍ حَسَنَةٍ فَقَالَتْ اُمُّهٗ : اَللّٰهُمَّ اجْعَلِ ابْنِىْ مِثْلَ هٰذَا فَتَرَكَ الثَّدْىَ وَاَقْبَلَ اِلَيْهِ فَنَظَرَ اِلَيْهِ فَقَالَ: اَللّٰهُمَّ لَا تَجْعَلْنِىْ مِثْلَهٗ ثُمَّ اَقْبَلَ عَلٰى ثَدْيِهٖ فَجَعَلَ يَرْضَعُ فَكَاَنِّىْ اَنْظُرُ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَحْكِىْ ارْتِضَاعَهٗ بِاَصْبُعِهِ السَّبَّابَةِ فِىْ فِيْهِ فَجَعَلَ يَمُصُّهَا ثُمَّ قَالَ: وَمَرُّوْا بِجَارِيَةٍ وَهُمْ يَضْرِبُوْنَهَا وَيَقُوْلُوْنَ زَنَيْتِ سَرَقْتِ وَهِىَ تَقُوْلُ : حَسْبِىَ اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيْلُ فَقَالَتْ اُمُّهٗ : اَللّٰهُمَّ لَا تَجْعَلِ ابْنِىْ مِثْلَهَا فَتَرَكَ الرَّضَاعَ وَنَظَرَ اِلَيْهَا فَقَالَ اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِىْ مِثْلَهَا فَهُنَالِكَ تَرَاجَعَا الْحَدِيْثَ فَقَالَتْ مَرَّ رَجُلٌ حَسَنُ الْهَيْئَةِ فَقُلْتُ اَللّٰهُمَّ اجْعَلِ ابْنِىْ مِثْلَهٗ فَقُلْتَ لَا تَجْعَلْنِىْ مِثْلَهٗ وَ مَرُّوْا بِهٰذِهِ الْاَمَةِ وَهُمْ يَضْرِبُوْنَهَا وَيَقُوْلُوْنَ زَنَيْتِ سَرَقْتِ فَقُلْتُ اَللّٰهُمَّ لَا تَجْعَلِ ابْنِىْ مِثْلَهَا فَقُلْتَ : اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِىْ مِثْلَهَا قَالَ : اِنَّ ذٰلِكَ الرَّجُلَ جَبَّارٌ فَقُلْتُ: اَللّٰهُمَّ لَا تَجْعَلْنِىْ مِثْلَهٗ وَاِنَّ هٰذِهٖ يَقُوْلُوْنَ زَنَيْتِ وَلَمْ تَزْنِ وَسَرَقْتِ وَلَمْ تَسْرِقْ فَقُلْتُ : اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِىْ مِثْلَهَا" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

"وَالْمُوْمِسَاتُ" بِضَمِّ الْمِيْمِ الْاُوْلٰى

کړه وړکوم. نو دَ هغهٔ دَ دهوکه کولو دپاره ئے ډیر چلونه اوکړل. او از میښت ئے پرے اوکړو. مګر هغے ته ئے هیڅ توجه اونکړه. دَ جریج نه چه نا اُمیده لاړه نو دَ هغهٔ دَ عبادتخانے خوا سره یو شپونکے اوسیدو. دا ښځه شپونکی له دَ زنا دپاره لاړه او شپونکے ئے په ځان واچولو. چه دَ هغے نه ئے ماشوم په ګیډه شو. کله چه ماشوم پیدا شو. نو خلقو کښے ئے مشهوره کړه چه دا دَ جریج ماشوم دے. خلقو په یو دم سره دَ جریج عبادتخانه ورانه کړه او جُریج ئے په وهلو وهلو اوویستلو. عبادت خانه ورانه کړے شوه نو جریج ئے دَ غرنه راکوز کړو. جریج تپوس اوکړو چه آخر تا سو زهٔ ولے اووهلم ؟ څهٔ چل شوے دے؟ چه ما سره مو داسے اوکړل ؟ هغوئ اووئیل. تا فلانکۍ ښځے سره زنا کړے وه. او ک هغے نه ماشوم پیدا شوے دے. دهٔ اووئیل هغه ماشوم چرته دے ؟ نو هغوئ هغه ماشوم راوړلو. بیا جریج اووئیل چه ما پریږدئ چه مونځ اوکړم. بیا ئے مونځ اوکړو او ماشوم له راغے. او هغهٔ ته ئے اووئیل. ستا پلار څوک دے ؟ ماشوم اووئیل، هغه فلانکے شپونکے. بیا هغه ټولو خلقو دَ هغهٔ نه معافی اوغوښتله. اولاسونه ئے ورله ښکل کړل او وے وئیل. مونږ به ستا عبادت خانه دَ سرو زرو جوړه کړو. جریج اووئیل، دَ سرو نه. بلکه دَ خاورو نه ئے جوړه کړئ. هغسے څنګه چه مخکښے وه. (۳۱) هغه ماشوم چه دَ خپلے مور غیږه کښے پروت وُو. پئ ئے رودل چه هلته یو تیز رفتاری اس باندے یو سړے تیزئ سره تیریدلو. چه ښائسته جامے ئے اغوستے وے. دَ دے ماشوم مورا اووئیل. اے الله ! ځما دا ځوئے هم دغسے جوړ کړه. ماشوم پئ رودل پریښودل. هغه سړی ته ئے اوکتل، نو وے وئیل. اے الله ! ما دَ دهٔ پشان مهٔ جوړوه. راوی وائی چه دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم حالت دغه وخت ځما دَ سترګو دَ وړاندے وُو. چه خپله ګوته ئے خولهٔ کښے ایښے وه. او

وَ اِسْكَانِ الْوَاوِ وَكَسْرِ الْمِيمِ الثَّانِيَةِ وَ بِالسِّيْنِ الْمُهْمَلَةِ وَهُنَّ الزَّوَانِي وَ الْمُوْمِسَةُ الزَّانِيَةُ. وَقَوْلُهُ "دَابَّةٌ فَارِهَةٌ" بِالْفَاءِ: اَيْ حَاذِقَةٌ نَفِيسَةٌ "وَالشَّارَةُ" بِالشِّيْنِ الْمُعْجَمَةِ وَتَخْفِيفِ الرَّاءِ وَهِيَ الْجَمَالُ الظَّاهِرُ فِي الْهَيْئَةِ وَالْمَلْبَسِ. وَمَعْنَى "تَرَاجَعَا الْحَدِيْثَ" اَيْ حَدَّثَتِ الصَّبِيَّ وَحَدَّثَهَا، وَاللهُ اَعْلَمُ:

دَ ماشوم دَ بيئ رودلو نقشه ئے ښودله. او بيائے اووئيل، څهٔ وخت پس هلته څهٔ خلق يوه وينځه وهلو ټكولو سره تيرشول. او هغې ته ئے وئيل، چه تا زنا كړے ده او غلا دِ كړے ده مگر هغې جواب كښے "حسبى الله ونعم الوكيل" وئيل. دَ دغه ماشوم مور چه دا حالت اوليدلو نو دُعائے اوكړه - اے الله! څما ماشوم دَ دے وينځې پشان مهٔ كړے. ماشوم بيا دَ بيئ رودلو نه خولهٔ اوويستله او هغه وينځې ته ئے اوكتل، او وے وئيل - اے الله! ما دَ دغه وينځې پشان جوړ كړے. اوس دَ دے نه پس دَ مور او څوئے خبرے اترے شروع شوے. مور ورته اووئيل، چه ما دَ يو ښهٔ لباس والا څوان اوليدلو. نو تا له م دَ هغهٔ پشان دَ كيدو دُعا اوكړه - مگر تا اووئيل اے الله! ما دَ هغهٔ پشان جوړ نهٔ كړے. او بيا يوه وينځه خلقو ېنولے وه او وهله ئے. او دَ زنا او دَ غلا تهمت ئے وربانده لگولو. نو ما دُعا اوكړه چه اے الله! څما څوئے دغسے مهٔ كړے. مگر تا دُعا اوكړه، اے الله! ما دَ دغه وينځې پشان كړے. بيا ورته دغه ماشوم اووئيل، چه دغه سور سړے يو ظالم سړے وُو. نو څكه ما اووئيل چه اے الله! ما داسے ظالم مهٔ جوړوه. او هغه وينځه چه خلقو پرے دَ زنا او غلا تهمت لگولو. نو هغې نه زنا كړے وه او نه ئے غلا كړے وه. نو څكه ما داسے اووئيل چه اے الله! ما هم دَ دے پشان كړے. (بخارى ومسلم)

مُوْمِسَاتِ: زناكارے ښځے / مُوْمِسَةٌ: زناكاره ښځه

دَابَّةٌ فَارِهَةٌ: ډيرخائسته او ښكلے تيز رفتارے اس

شَارَةٌ: صورت او لباس او ظاهرى ښائسته والے.

تَرَاجَعَا الْحَدِيْثَ: مور او څوئے خپل مينځ كښے خبرے اترے شروع كړے.

باب ۳۳

ف: دا باب په څلور قرآنى آيتونو او ديارلس نبوى احاديثو باندے مشتمل دے.

مُلَاطَفَةِ الْيَتِيْمِ وَالْبَنَاتِ وَسَائِرِ الضَّعَفَةِ وَالْمَسَاكِيْنِ وَالْمُنْكَسِرِيْنَ وَالْاِحْسَانِ اِلَيْهِمْ وَالشَّفَقَةِ عَلَيْهِمْ وَالتَّوَاضُعِ مَعَهُمْ وَخَفْضِ الْجَنَاحِ لَهُمْ!

يتيم او جينكو او تمامو مسكينانو غريبانو نه هر يو كس سره دَ نرمى او دَ احسان او شفقت سره مخے ته را تلل بيان او دا چه هغوئ سره دَ عاجزئ او مهربانئ او تواضع سلوك كول ښكاره دى.

قرانی آیتونه

١٠٨- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [١]: "وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِيْنَ" ؛

١٠٨- او خپلې وزرې (یعنی لاسونه) دَ مسلمانانو دپاره ښکته ساته۔ (پ ١٤، حجر)

١٠٩- وَقَالَ تَعَالٰى [٢]: "وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيْدُوْنَ وَجْهَهٗ وَلَا تَعْدُ عَيْنٰكَ عَنْهُمْ تُرِيْدُ زِيْنَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا" ؛

١٠٩- دَ هغه خلقو سره نزدې نزدې تعلق ساته، کوم چه سحر ماښام دَ الله له مخه عبادت کوی۔ او دُنیاوی ژوندون (زیب وزینت او خائست) دپاره دَ هغوئ نه دَ رحمت نظرمهٔ اوچتوه۔ (پ ١٥، کهف)

١١٠- وَقَالَ تَعَالٰى [٣]: "فَاَمَّا الْيَتِيْمَ فَلَا تَقْهَرْ [٤]، وَاَمَّا السَّآئِلَ فَلَا تَنْهَرْ" ؛

١١٠- یتیم باندې سختی مهٔ کوه۔ او سوال کونکے مهٔ رټه۔ (پ ٣٠، ضحی)

١١١- وَقَالَ تَعَالٰى [٥]: "اَرَاَيْتَ الَّذِيْ يُكَذِّبُ بِالدِّيْنِ [٦] فَذٰلِكَ الَّذِيْ يَدُعُّ الْيَتِيْمَ، وَلَا يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْكِيْنِ". خلقو ته دَ ورکړې ترغیب نهٔ ورکوی۔

١١١- آیا تا هغه کس لیدلے دے چه دین دروغ گڼړی۔ دا خو هغه کس دے چه یتیم له دیکے ورکوی۔ او دَ حاجت مندو دپاره (پ ٣٠، ماعون)

(نبوی احادیث)

٢٦٢- وَعَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِيْ وَقَّاصٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سِتَّةَ نَفَرٍ فَقَالَ الْمُشْرِكُوْنَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَطْرُدْ هٰؤُلَاءِ [٧] لَا يَجْتَرِئُوْنَ عَلَيْنَا [٨] وَكُنْتُ اَنَا وَابْنُ مَسْعُوْدٍ وَرَجُلٌ مِّنْ هُذَيْلٍ وَّبِلَالٌ وَّ رَجُلَانِ لَسْتُ اُسَمِّيْهِمَا فَوَقَعَ فِيْ نَفْسِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَاشَآءَ اللّٰهُ اَنْ يَّقَعَ [٩] فَحَدَّثَ نَفْسَهٗ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالٰى [١٠] "وَلَا تَطْرُدِ الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيْدُوْنَ وَجْهَهٗ" - رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

٢٦٢- سعد بن ابی وقاص رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه مونږ دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم سره شپږ کسان وو۔ دے کښې دَ مانه دَ دوو نامې هیرې شوې۔ باقی څلورو کښې یو زهٔ هم ووم۔ یو ابن مسعود رض بل بلال رض وو۔ او یو کس دَ هذیل قبیلې وو۔ نو مشرکانو دَ قریشو نبی کریم صلی الله علیه وسلم ته او ووئیل، چه دا خلق دَ ځان نه لرې کړه۔ ځکه چه (مونږ سره دَ شریک ناستې به وجه) چرې مونږ باندې دا خلق زړور نشی۔ معلومه نهٔ ده چه دغه وخت دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم په زړهٔ کښې دَ الله دَ طرفنه څهٔ خیال تیریدلو۔ او هغوئ څهٔ سوچ کولو۔ نو دا آیت نازل شو۔ "ولا تطرد الذین یدعون ربهم بالغداة والعشی یریدون وجهه" هغه کسان دَ خپل ځان نه مهٔ شړهٔ کوم چه دَ الله دَ مخ طلب کولو دپاره صبا ماښام عبادت او بندګئ کښې مشغول دی۔" (مسلم)

[١] سورة الحجر آية ٨٨ [٢] سورة الكهف آية ٢٨ [٣] سورة الضحى آية ٩، [٤] "فلا تقهر" اى لا تغلبه على ماله لضعفه "فلا تنهر" اى لا تزجر ولكن اعطه اورده رداجميلا [٥] سورة الماعون آية ١-٣، [٦] اى بالجزاء او الاسلام "يدع اليتيم" اى يدفعه دفعا عنيفا "ولا يحض على طعام المسكين" اى لا يفعل ذلك بنفسه ولا يحرض غيره عليه لانه يكذب بالجزاء [٧] اى الستة المذكورين "لا يجترئون علينا" اى لئلا يحصل منهم الجراة علينا [٨] اى من طرد اولئك عنه [٩]

سورة الانعام آية ٥٢

۲۶۳- وَعَنْ أَبِي هُبَيْرَةَ عَائِذِ بْنِ عَمْرٍو الْمُزَنِيِّ وَهُوَ مِنْ أَهْلِ بَيْعَةِ الرِّضْوَانِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ أَبَا سُفْيَانَ أَتَى عَلَى سَلْمَانَ وَصُهَيْبٍ وَبِلَالٍ فِي نَفَرٍ فَقَالُوا مَا أَخَذَتْ سُيُوفُ اللهِ مِنْ عَدُوِّ اللهِ مَأْخَذَهَا. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: أَتَقُولُونَ هٰذَا لِشَيْخِ قُرَيْشٍ وَسَيِّدِهِمْ؟ فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَهُ فَقَالَ: "يَا أَبَا بَكْرٍ لَعَلَّكَ أَغْضَبْتَهُمْ؟ لَئِنْ كُنْتَ أَغْضَبْتَهُمْ لَقَدْ أَغْضَبْتَ رَبَّكَ" فَأَتَاهُمْ فَقَالَ: يَا إِخْوَتَاهُ أَغْضَبْتُكُمْ؟ قَالُوا لَا يَغْفِرُ اللهُ لَكَ يَا أَخِي، رَوَاهُ مُسْلِمٌ،

قَوْلُهُ "مَأْخَذَهَا" أَيْ لَمْ تَسْتَوْفِ حَقَّهَا مِنْهُ. وَقَوْلُهُ "يَا أَخِي" رُوِيَ بِفَتْحِ الْهَمْزَةِ وَكَسْرِ الْخَاءِ وَتَخْفِيفِ الْيَاءِ وَرُوِيَ بِضَمِّ الْهَمْزَةِ وَفَتْحِ الْخَاءِ وَتَشْدِيدِ الْيَاءِ۔

۲۶۳- ابو هبيره عائذ بن عمرو مزني رض چه بيعتِ رضوان کښې هم شريک شوې ؤو. روايت کوی - چه ابوسفيان، سلمان، صهيبؓ او بلال رضی الله عنهم ته راغے - يو څو کسان هم ورسره وو - نو هغوئ اووئيل، چه د الله تعالیٰ توره د الله د دشمنانو نه خپل حق حاصل نکړو. ابوبکر رض دوئ ته اووئيل - چه تاسو د قريشو مشرانو ته داسے خبرے کوئ - بيا رسول کريم صلی الله عليه وسلم ته راغے او واقعه ئے ورته واورولهٔ - نو نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، هغه کسان خو به چرته تا نه خفه شوی نهٔ وی - کهٔ تا هغوئ خفه کړل، نو گويا تا خپل رب خفه کړو - بيا ابوبکر رض هغوئ له راغے - او ورته ئے اووئيل، چه وروڼړو! تاسو خو څما په خبره خفه شوی نهٔ يئ؟ هغوئ اووئيل نه - څمونږه وروريه - الله دِ تا اوبښی - (مسلم)

مَأْخَذَهَا: د هغې نه ئے پوره حق وصول نهٔ کړو -

"يَا أَخِي" او "يَا أُخَيَّ" دواړه درست دی -

۲۶۴- وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "أَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ فِي الْجَنَّةِ هٰكَذَا" وَأَشَارَ بِالسَّبَّابَةِ وَالْوُسْطَىٰ وَفَرَّجَ بَيْنَهُمَا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

"وَكَافِلُ الْيَتِيمِ": اَلْقَائِمُ بِأُمُورِهِ -

۲۶۴- سهل بن سعد ساعدی رض نه روايت دے - چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل - چه زهٔ او د يتيم ذمه وار کس به دواړه جنت کښې داسے برابر برابر يو - او مسواکه او مينځنۍ گوته يو ځائے کولو سره ئے اشاره اوفرمائيله - او د دے ترمينځ چه څومره فراخي ده - هغه ئے ښکاره کړه - (بخاری)

کَافِلُ الْيَتِيمِ: د يتيم او د هغهٔ د کارونو ذمه دار او نگران -

۲۶۵- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "كَافِلُ الْيَتِيمِ لَهُ أَوْ لِغَيْرِهِ أَنَا وَهُوَ كَهَاتَيْنِ فِي الْجَنَّةِ" وَأَشَارَ الرَّاوِي وَهُوَ مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ بِالسَّبَّابَةِ وَالْوُسْطَىٰ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ -

۲۶۵- ابوهريره رضی الله عنه نه روايت دے - چه نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل - چه د يتيم پرورش کو نکے (ذمه وار) خپل وی او کهٔ پردے وی - او زهٔ دواړه به جنت کښې دغسے يو ځائے يو - او راوی چه انس بن مالک رض دے، په مسواکه او مينځنۍ گوته اشارے کولو سره

وَقَوْلُهٗ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اَلْيَتِيْمِ لَهٗ اَوْ لِغَيْرِهٖ" مَعْنَاهُ: قَرِيْبُهٗ اَوِ الْاَجْنَبِيُّ مِنْهُ فَالْقَرِيْبُ مِثْلُ اَنْ تَكْفُلَهٗ اُمُّهٗ اَوْ جَدُّهٗ اَوْ اَخُوْهُ اَوْ غَيْرُهُمْ مِنْ قَرَابَتِهٖ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ.

اوښودله - (مسلم)
اَلْيَتِيْمُ لَهٗ اَوْ لِغَيْرِهٖ: دَ يتيم پالونکے خپل وی او که پردے. خپلو کښے مور، ورور، نیکهٔ یا دَ هغهٔ ورور وغیره راځی.

والله اعلم.

۲۶۶ - وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "لَيْسَ الْمِسْكِيْنُ الَّذِىْ تَرُدُّهُ التَّمْرَةُ وَالتَّمْرَتَانِ وَلَا اللُّقْمَةُ وَاللُّقْمَتَانِ اِنَّمَا الْمِسْكِيْنُ الَّذِىْ يَتَعَفَّفُ"[1] مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِىْ رِوَايَةٍ فِى الصَّحِيْحَيْنِ: "لَيْسَ الْمِسْكِيْنُ الَّذِىْ يَطُوْفُ عَلَى النَّاسِ تَرُدُّهُ اللُّقْمَةُ وَاللُّقْمَتَانِ وَالتَّمْرَةُ وَالتَّمْرَتَانِ وَلٰكِنَّ الْمِسْكِيْنَ الَّذِىْ لَا يَجِدُ غِنًى يُغْنِيْهِ وَلَا يُفْطَنُ بِهٖ فَيُتَصَدَّقُ عَلَيْهِ وَلَا يَقُوْمُ فَيَسْأَلُ النَّاسَ".

۲۶۶ - ابوهریره رضه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. چه مسکین هغه نهٔ دے. چه هغه دَ یوے کجورے، دوو یا یوے نمړۍ دوؤ خوراک دپاره ورکولو سره واپس کړے شی. مسکین خو هغه دے چه دَ ولږے تندے باوجود هم دَ چا نه سوال نهٔ کوی. (بخاری ومسلم)

دَ صحیحینو په یو روایت کښے هم شته. چه مسکین هغه نهٔ دے، چه سوال ته لاس نیولے کرځی. چه هغهٔ یوه نمړۍ دوه یا یوه کجوره دوه واپس کړی (یعنی چه بس په هم دومره باندے گزاره کولو سره راشی. مسکین خو هغه دے چه نهٔ ورسره دَ غنی کیدو څهٔ خیزوی. او نهٔ ئے چا ته دَ غریبۍ پته وی او نه سوال ته لاس نیولے کرځی.

۲۶۷ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اَلسَّاعِىْ عَلَى الْاَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِيْنِ كَالْمُجَاهِدِ فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ" وَاَحْسَبُهٗ قَالَ: "وَكَالْقَائِمِ الَّذِىْ لَا يَفْتُرُ وَكَالصَّائِمِ الَّذِىْ لَا يُفْطِرُ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

۲۶۷ - ابوهریره رضه نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه دَ مسکینانو او غریبانو او دَ کونډو خیر اخستونکے دَ مجاهد پشان دے. دَ راوی خیال دا دے چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم داسے هم اوفرمائیل. چه دَ هغهٔ مثال داسے دے. لکه ولاړ (عبادت گزار) چه نهٔ خوځی او نهٔ سستی کوی. او دَ داسے روژه دار پشان دے. چه هغه بالکل روژه نهٔ ماتوی. (بخاری ومسلم)

۲۶۸ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "شَرُّ الطَّعَامِ طَعَامُ الْوَلِيْمَةِ يُمْنَعُهَا مَنْ يَاْتِيْهَا وَيُدْعٰى اِلَيْهَا مَنْ يَاْبَاهَا، وَمَنْ لَمْ يُجِبِ الدَّعْوَةَ فَقَدْ عَصَى اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَفِىْ رِوَايَةٍ فِى الصَّحِيْحَيْنِ عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ مِنْ قَوْلِهٖ: "بِئْسَ الطَّعَامُ طَعَامُ الْوَلِيْمَةِ يُدْعٰى اِلَيْهَا

۲۶۸ - ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. خراب خوراک دَ ولیمے هغه خوراک دے، چه په هغے کښے بخپله راتلونکی خلق منع کولے شی او کوم چه دَ راتلو نه انکار کوی هغوئی را بللے شی. او څوک چه دَ دعوت قبلولو نه انکار کوی. هغه دَ الله او دَ رسول صلی الله علیه وسلم نه خلاف کوی. او بخاری او مسلم کښے یو روایت داسے هم شته. دَ

[1] "الذی یتعفف": ای، یترك سؤال الناس ...

الْاَغْنِيَآءُ وَيُتْرَكُ الْفُقَرَآءُ" ؛

هغې وليمې خوراک ډير خراب دے. چه هغې ته مالداره خلق را بللے شي. او غريبان خلق پريښودلے شي - (بخاری و مسلم)

٢٦٩- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَنْ عَالَ جَارِيَتَيْنِ[1] حَتّٰى تَبْلُغَا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اَنَا وَهُوَ كَهَاتَيْنِ" وَضَمَّ اَصَابِعَهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

"جَارِيَتَيْنِ" اَىْ بِنْتَيْنِ ؛

٢٦٩- انس بن مالک رضي الله عنه نه روايت دے. چه نبی کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل: چا چه د پيغلتوب پورے د خپلو دوو لونړو پالنه اوکړه. زه او هغه دواړه به قيامت کښے يو ځائے يو. او دوه ګوتو سره ئے اشاره اوکړه - (مسلم)

جَارِيَتَيْنِ : دوه لونړه -

٢٧٠- وَعَنْ عَآئِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَتْ عَلَيَّ امْرَاَةٌ وَّمَعَهَا ابْنَتَانِ لَهَا تَسْاَلُ فَلَمْ تَجِدْ عِنْدِىْ شَيْئًا غَيْرَ تَمْرَةٍ وَّاحِدَةٍ فَاَعْطَيْتُهَا اِيَّاهَا فَقَسَمَتْهَا بَيْنَ ابْنَتَيْهَا وَلَمْ تَاْكُلْ مِنْهَا ثُمَّ قَامَتْ فَخَرَجَتْ فَدَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْنَا فَاَخْبَرْتُهُ فَقَالَ: "مَنِ ابْتُلِىَ[2] مِنْ هٰذِهِ الْبَنَاتِ بِشَىْءٍ فَاَحْسَنَ اِلَيْهِنَّ كُنَّ لَهُ سِتْرًا مِّنَ النَّارِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

٢٧٠- عائشه رضى الله عنها بيان کوى. چه ماله يوه سوال کونکے ښځه راغله. او ورسره دوه لونړه هم وے. دغه وخت ما سره د يوے کجورے نه بغير د ورکړے دپاره هيڅ نه وو. ما هغه کجوره هغې ښځې ته ورکړه. هغې هغه کجوره دوه ټکړے کړه او دواړو ته ئے نيمه نيمه ورکړه. او پخپله ئے ترے هيڅ وا نخستل، بيا لاړه. رسول الله صلى الله عليه وسلم راغے. نو دا واقعه م ورته واورولو. نبی کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. چا با ندے چه د ځينو په ذريعه ازميښت اوکړے شو. او هغه د دوئ سره ښه سلوک (او رويه) اوکړه نو دغه جينکئ به د هٔ دپاره د دوزخ نه پرده جوړه شي. (بخاری ومسلم)

٢٧١- وَعَنْ عَآئِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا اَيْضًا قَالَتْ: جَآءَتْنِىْ مِسْكِيْنَةٌ تَحْمِلُ ابْنَتَيْنِ لَهَا فَاَطْعَمْتُهَا ثَلٰثَ تَمَرَاتٍ فَاَعْطَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِّنْهُمَا تَمْرَةً وَّرَفَعَتْ اِلٰى فِيْهَا تَمْرَةً لِّتَاْكُلَهَا فَاسْتَطْعَمَتْهَا ابْنَتَاهَا فَشَقَّتِ التَّمْرَةَ الَّتِىْ كَانَتْ تُرِيْدُ اَنْ تَاْكُلَهَا بَيْنَهُمَا فَاَعْجَبَنِىْ شَاْنُهَا فَذَكَرْتُ الَّذِىْ صَنَعَتْ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ "اِنَّ اللّٰهَ قَدْ اَوْجَبَ لَهَا بِهَا الْجَنَّةَ اَوْ اَعْتَقَهَا بِهَا مِنَ النَّارِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

٢٧١- عائشه رضى الله عنها فرمائى. چه ماله يوه غريبه ښځه راغله او دوه لونړه هم ورسره وے. نو ما ورله درے کجورے ورکړے. دوه ئے لونړو ته ورکړے او يوه ئے پخپله خوړله چه هغه هم ترے لونړو اوغوښتله. نو هغه کجوره ئے دوه ټکړے کړه او نيمه نيمه ئے ورکړه. عائشه رضى الله عنها فرمائى. د هغې ښځې دا طريقه ما ډيره زياته خوښه شوه. نو ما نبی کريم صلى الله عليه وسلم ته د دے ذکر اوکړو. نو هغوئ اوفرمائيل. الله تعالى هغې دپاره جنت واجب کړو. يائے داسے اوويئيل چه د دے طرز او طريقے سره هغه د دوزخ نه آزاده شوه. (مسلم)

[1] اى قام عليها بالمؤنة والتربية ونحوهما ١٢ [2] "ابتلى" بضم الفوقية : اختبر ؛

۲۷۲- وَعَنْ اَبِیْ شُرَیْحٍ خُوَیْلِدِ بْنِ عَمْرٍو الْخُزَاعِیِّ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ: "اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اُحَرِّجُ حَقَّ الضَّعِیْفَیْنِ الْیَتِیْمِ وَ الْمَرْاَةِ" حَدِیْثٌ حَسَنٌ رَوَاهُ النَّسَآئِیُّ بِاِسْنَادٍ جَیِّدٍ ؛

وَمَعْنٰی "اُحَرِّجُ": اُلْحِقُ الْحَرَجَ وَ هُوَ الْاِثْمُ بِمَنْ ضَیَّعَ حَقَّهُمَا وَ اُحَذِّرُ مِنْ ذٰلِكَ تَحْذِیْرًا بَلِیْغًا وَاَزْجُرُ عَنْهُ زَجْرًا اَکِیْدًا ؛

۲۷۲- ابوشریح خویلد بن عمرو خزاعی رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل: اے الله! زهٔ د دوؤ ضعیفانو د یتیم او ښځې حق ضائع کوونکی د ګناه حقدار ګنړم. (نسائی) دا حدیث حسن دے. امام نسائی دا په عمده سند سره روایت کړے دے.

اُحَرِّجُ: مطلب دا دے چه کوم کس د دے دواړو کمزورو حقونه ضائع او برباد کړی. او د دوی حق تلفی اوکړی، حرج او ګناه به دوی باندے لازم او واجب ګنړم، ډیرے سختئ سره ئے د دے نه ویروم. او ډیر تاکید سره ئے د دوی د حق تلفئ نه منع کوم.

۲۷۳- وَعَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَعْدِ بْنِ اَبِیْ وَقَّاصٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: رَاٰی سَعْدٌ اَنَّ لَهٗ فَضْلًا عَلٰی مَنْ دُوْنَهٗ فَقَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ: هَلْ تُنْصَرُوْنَ وَ تُرْزَقُوْنَ اِلَّا بِضُعَفَآئِکُمْ" رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ هٰکَذَا مُرْسَلًا فَاِنَّ مُصْعَبَ بْنَ سَعْدٍ تَابِعِیٌّ، وَرَوَاهُ الْحَافِظُ اَبُوْبَکْرٍ الْبَرْقَانِیُّ فِیْ صَحِیْحِهٖ مُتَّصِلًا عَنْ مُصْعَبٍ عَنْ اَبِیْهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ ؛

۲۷۳- مصعب بن سعد بن ابی وقاص رض نه روایت دے. چه د سعد رض دا خیال راغے: چه ما ته به نورو خلقو باندے لر غوندے فضیلت حاصل دے. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. چه ستاسو کوم امداد کولے شی، یا تاسو ته چه کوم رزق درکولے شی. دا صرف ستاسو د کمزورو خلقو د وجهے نه وی. (بخاری) دغسے امام بخاری رحمة الله علیه دا روایت مرسلًا هم بیان کړے دے. یعنی صحابی ئے پکښے نهٔ دے ذکر کړے. ځکه چه مصعب بن سعد خو تابعی دے. او حافظ ابوبکر برقانی رحمه الله دا روایت خپل کتاب کښے متصلًا ذکر کړے دے. یعنی سند کښے ئے دا سے وئیلی دی. چه مصعب د خپل پلار نه او هغهٔ د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه بیان کوی.

۲۷۴- وَعَنْ اَبِی الدَّرْدَآءِ عُوَیْمِرٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ: "اِبْغُوْنِیْ فِی الضُّعَفَآءِ فَاِنَّمَا تُنْصَرُوْنَ وَتُرْزَقُوْنَ بِضُعَفَآئِکُمْ" رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ بِاِسْنَادٍ جَیِّدٍ ؛

۲۷۴- ابوالدرداء عویمر رضی الله عنه نه روایت دے چه ما د حضور صلی الله علیه وسلم نه دا سے فرمائیل آوریدلی دی چه ځما خوشحالی او رضامندی خپلو کمزورو او بے وسو بے مددګارو خلقو کښے اوګورئ ځکه چه تاسو ته امداد او تاسو ته رزق د دے کمزورو په وجه سره درکولے شی.

امام ابوداوُدؒ په عُمده سند سره دا روایت کړے دے.

باب ۳۴

ف:- دا باب په دوه قرانی آیتونو او اته نبویؐ حدیثونو باندے مشتمل دے.

بَابُ الْوَصِيَّةِ بِالنِّسَآءِ! ښځوسره دَ ښيګړې کولو بيان

(قرآني آيتونه)

۱۱۲- قَالَ اللهُ تَعَالٰى [۱] "وَعَاشِرُوْهُنَّ بِالْمَعْرُوْفِ" ؛

۱۱۲- ښځوسره په ښهٔ شان ژوند تيروئ- (پ۴، نساء)

۱۱۳- وَقَالَ تَعَالٰى [۲] "وَلَنْ تَسْتَطِيْعُوْٓا اَنْ تَعْدِلُوْا بَيْنَ النِّسَآءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيْلُوْا كُلَّ الْمَيْلِ [۳] فَتَذَرُوْهَا كَالْمُعَلَّقَةِ وَاِنْ تُصْلِحُوْا وَتَتَّقُوْا فَاِنَّ اللهَ كَانَ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا" ؛

۱۱۳- داخبره ستاسو دَ وس نه بهر ده. چه تاسو ټولو ښځو کښے برابرے اوکړئ، اګر چه ستاسو حرص وي په دے. پس يو طرف ته دومره مهٔ مائل کيږئ. چه هغه بله بانډه پريږدئ.- او کهٔ تاسو موافقت او اصلاح کوئ.- او دَ الله تعالیٰ نه ويريږئ.- نو بے شکه چه الله تعالیٰ معافي کونکے اورحم کونکے دے.- (پ۵، نساء)

نبوي احاديث

۲۷۵- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اِسْتَوْصُوْا بِالنِّسَآءِ خَيْرًا فَاِنَّ الْمَرْاَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلَعٍ وَّاِنَّ اَعْوَجَ مَا فِي الضِّلَعِ اَعْلَاهُ، فَاِنْ ذَهَبْتَ تُقِيْمُهٗ كَسَرْتَهٗ وَاِنْ تَرَكْتَهٗ لَمْ يَزَلْ اَعْوَجَ فَاسْتَوْصُوْا بِالنِّسَآءِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ: وَفِيْ رِوَايَةٍ فِي الصَّحِيْحَيْنِ: "اَلْمَرْاَةُ كَالضِّلَعِ اِنْ اَقَمْتَهَا كَسَرْتَهَا وَاِنِ اسْتَمْتَعْتَ بِهَا اسْتَمْتَعْتَ بِهَا وَفِيْهَا عِوَجٌ" وَفِيْ رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ: اِنَّ الْمَرْاَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلَعٍ لَنْ تَسْتَقِيْمَ لَكَ عَلٰى طَرِيْقَةٍ فَاِنِ اسْتَمْتَعْتَ بِهَا اسْتَمْتَعْتَ بِهَا وَفِيْهَا عِوَجٌ [۴] وَاِنْ ذَهَبْتَ تُقِيْمُهَا كَسَرْتَهَا وَكَسْرُهَا طَلَاقُهَا" قَوْلُهٗ "عِوَجٌ" هُوَ بِفَتْحِ الْعَيْنِ وَالْوَاوِ ؛

۲۷۵- ابوهريره رضي الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. چه ښځو سره په ښه رنګ ويرسره مخے تراځئ. ځکه چه ښځه دَ پوښتئ نه پيدا کړے شوے ده.- او پوښتو کښے يا سنئ پوښتئ څهٔ ډيره کږه ده.- کهٔ هغه نيغوئ نوما تيريږي.- او کهٔ پريږدئ ئے، نو هغه به هم کږه پاتے شي.- نو ښځوسره ښهٔ سلوک ساتئ (دَ هغوئ خوئ بدلولو کښے مهٔ لګئ چه دا دَ دوئ فطرت دے.- تاسوئے نشئ بدلولے) (بخاري ومسلم) دَ بخاري او مسلم په يو روايت کښے داسے هم شته. چه دَ ښځے مثال دَ پوښتئ دے.- کهٔ تاسو دَ هغوئ دَ نيغولو کوشش کوئ. نو ما تهٔ به شي.- او کهٔ څهٔ فائده ترے اخلئ نو به هم دغسے کوږ والی ئے ترے اخلئ.- دَ مسلم په يو روايت کښے دي چه ښځه دَ پوښتئ نه پيد کړے شوے ده.- هغه تا ته په يوه طريقه هم نهٔ سيده کيږي. کله چه ترے فائده اخلئ، نو کوږ والی ته به نهٔ کتلو سره ترے فائده اخلئ.- او کهٔ نيغولو پسے ئے اولګيدے نو ما ته به ئے کړے. او ماتول ئے طلاق ورکول دي.-

عِوَجٌ: دالفظ دَ عين زير او دَ واو زبر سره دے.-

[۱] سورة النسآء آية ۱۹ [۲] سورة النسآء آية ۱۲۹ [۳] اى لاتفعلوا فعلا تقصدون به التفضيل وانتم تقدرون على تركه "فتذروها" اى الزوج كالمعلقة فلاهى ذات زوج ولاهى ايم ،

[۴] قال النووى فى تهذيب الاسماء واللغات اختلف فى ضبط عوج فى هذا الحديث فضبطه كثيرون بفتح العين. وضبطه الحافظ ابوالقاسم وآخرون من المحققين بالكسر وهو الصواب الجارى على ما ذكره اهل اللغة ؛

۲۷۶- وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ زَمْعَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ وَذَكَرَ النَّاقَةَ وَالَّذِىْ عَقَرَهَا فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اِذِ انْبَعَثَ اَشْقَاهَا" انْبَعَثَ لَهَا رَجُلٌ عَزِيْزٌ عَارِمٌ مَّنِيْعٌ فِىْ رَهْطِهٖ، ثُمَّ ذَكَرَ النِّسَآءَ فَوَعَظَ فِيْهِنَّ فَقَالَ: يَعْمِدُ اَحَدُكُمْ فَيَجْلِدُ امْرَاَتَهٗ جَلْدَ الْعَبْدِ [له] فَلَعَلَّهٗ يُضَاجِعُهَا [ع] مِنْ اٰخِرِ يَوْمِهٖ" ثُمَّ وَعَظَهُمْ فِىْ ضَحِكِهِمْ مِنَ الضَّرْطَةِ فَقَالَ "لِمَ يَضْحَكُ اَحَدُكُمْ مِمَّا يَفْعَلُ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ۔

"وَالْعَارِمُ" بِالْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ وَالرَّآءِ هُوَ الشِّرِّيْرُ الْمُفْسِدُ۔ وَقَوْلُهٗ "انْبَعَثَ" اَىْ قَامَ بِسُرْعَةٍ ؛

۲۷۶- عبد الله بن زمعه رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم خپله خطبه کښے دَ حضرتِ صالح علیه السلام دَ اوښے او دَ هغې دَ زخمی کونکی ذکر ئے اوکړو. او دَ "اِذِ انْبَعَثَ" تفسیر کښے ئے اوفرمائیل. چه دَ غه اُوښه دَ ثمود قوم یو داسے بدمعاش زخمی کړه چه دَ خپلے قبیلے په ډله او حمایت سره ئے ځان مضبوط او محفوظ کړے وُو۔ بیا نبی کریم صلی الله علیه وسلم دَ ښځو په حقله نصیحت اوفرمائیلو۔ او وے وئیل۔ ولے تاسو کښے یو کس خپله ښځه داسے وهی، لکه غُلام، بیا کیدے شی چه په همدغه شپه ورسره کوروالے اوکړی۔ (مطلب دا چه ښځه په بے رحمئ سره وهل نهٔ دی ښکار، ځکه چه ستا دَ زړهٔ آرام هم دوئ سره حاصلیږی) بیا ئے دَ آواز والا هوا خارجیدلو په وجه خندلو په حقله اوفرمائیل چه انسان په داسے کار پورے ولے خاندی چه په خپله ترے کیږی۔ (بخاری ومسلم)

عَارِمٌ: شرارتی، فسادی، بدمعاش۔
اِنْبَعَثَ: تیزئ او تندئ سره پاسیدلو۔ دَ تفسیر په کتاب "بیضاوی" او دَ لغت په کتاب "قاموس" کښے دَ دغه اوښے دَ خپو پرېکونکی نوم قدار بن سالف لیکلے دے۔

۲۷۷- وَعَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "لَا يَفْرَكْ مُؤْمِنٌ مُّؤْمِنَةً اِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلُقًا رَضِىَ مِنْهَا اٰخَرَ" اَوْ قَالَ غَيْرَهٗ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ،

وَقَوْلُهٗ: "يَفْرَكْ" هُوَ بِفَتْحِ الْيَآءِ وَاِسْكَانِ الْفَآءِ وَفَتْحِ الرَّآءِ مَعْنَاهُ يُبْغِضُ يُقَالُ فَرِكَتِ الْمَرْاَةُ زَوْجَهَا وَفَرِكَهَا زَوْجُهَا بِكَسْرِ الرَّآءِ يَفْرَكُهَا بِفَتْحِهَا: اَىْ اَبْغَضَهَا وَاللهُ اَعْلَمُ ؛

۲۷۷- ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ یو مسلمان دِ هم دَ (خپلے) ښځے نه کرکه نهٔ کوی۔ ځکه چه کهٔ دَ هغې یوه خبره یا یو عادت ئے خوښ نهٔ وی، نو بل عادت یا خبره به ئے خوښه شی۔ راوی وائی چه یا ئے دا کلمه اووئیله یا ئے بله داسے کلمه اووئیله۔ (مسلم)
یَفْرَكْ: بُغض او کینه او کرکه او دشمنی. یعنی خاوند دَ ښځے سره کرکه او کینه اولرله. لکه چه وئیلے شی ښځے د سړی سره دشمنی اوکړه. سړی دَ ښځے سره دشمنی اوکړه یعنی دواړه طرفو ته بوشان وئیلے شی. ماضی کښے په "ر" زیر دے او مضارع کښے په "ر" زور دے۔

له اى مثل ضربه فى كونه مبرحا موذيا ۲ه وفى رواية للبخارى "يجامعها" وفى الحديث جواز تأديب الرقيق بالضرب الشديد والايماء الى جواز ضرب النساء دون ذلك ::

۲۷۸- وَعَنْ عَمْرِو بْنِ الْاَحْوَصِ الْجُشَمِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ يَقُوْلُ بَعْدَ اَنْ حَمِدَ اللّٰهَ تَعَالٰى وَاَثْنٰى عَلَيْهِ وَذَكَّرَ وَوَعَظَ ثُمَّ قَالَ: "اَلَا وَاسْتَوْصُوْا بِالنِّسَآءِ خَيْرًا فَاِنَّمَا هُنَّ عَوَانٍ عِنْدَكُمْ لَيْسَ تَمْلِكُوْنَ مِنْهُنَّ شَيْئًا غَيْرَ ذٰلِكَ [له] اِلَّا اَنْ يَّاْتِيْنَ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ، فَاِنْ فَعَلْنَ فَاهْجُرُوْهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوْهُنَّ ضَرْبًا غَيْرَ مُبَرِّحٍ فَاِنْ اَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوْا عَلَيْهِنَّ سَبِيْلًا، اَلَا اِنَّ لَكُمْ عَلٰى نِسَآئِكُمْ حَقًّا وَلِنِسَآئِكُمْ عَلَيْكُمْ حَقًّا: فَحَقُّكُمْ عَلَيْهِنَّ اَنْ لَّا يُوْطِئْنَ فُرُشَكُمْ مَّنْ تَكْرَهُوْنَ وَلَا يَاْذَنَّ فِيْ بُيُوْتِكُمْ لِمَنْ تَكْرَهُوْنَ اَلَا وَحَقُّهُنَّ عَلَيْكُمْ اَنْ تُحْسِنُوْا اِلَيْهِنَّ فِيْ كِسْوَتِهِنَّ وَطَعَامِهِنَّ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ.

قَوْلُهُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "عَوَانٍ" اَيْ اَسِيْرَاتٌ جَمْعُ عَانِيَةٍ بِالْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ وَهِيَ الْاَسِيْرَةُ وَالْعَانِيْ: الْاَسِيْرُ: شَبَّهَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَرْاَةَ فِيْ دُخُوْلِهَا تَحْتَ حُكْمِ الزَّوْجِ بِالْاَسِيْرِ وَالضَّرْبُ الْمُبَرِّحُ" هُوَ الشَّاقُّ الشَّدِيْدُ: وَقَوْلُهُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "فَلَا تَبْغُوْا عَلَيْهِنَّ سَبِيْلًا": اَيْ لَا تَطْلُبُوْا طَرِيْقًا تَحْتَجُّوْنَ بِهٖ عَلَيْهِنَّ وَتُؤْذُوْنَهُنَّ بِهٖ، وَاللّٰهُ اَعْلَمُ؛

۲۷۸- عمرو بن احوص جشمی رضی الله عنه نه روایت دے- چه ما د نبی کریم صلی الله علیه وسلم نه د حجة الوداع په موقع باندے د الله تعالیٰ د ثنا صفت نه پس او د وعظ نصیحت نه پس دا سے فرمائیلی آورید لی دی - چه گورئ! ښځو سره ښه سلوک کوئ- چه هغوئ ستاسو قید کښے دی او تاسو ته حواله شوی دی- په غیر د دے نه تاسو د هغوئ نه د هیڅ خیز مالکان نهٔ یئ- البته که تاسو دوئ نه د عزت خلاف یو غلط حرکت اولیدلو- نو د سزا په طور دا کولے شئ- چه د خپلے بسترے نه ئے لرے کړئ- او لږه لږه ئے وهلے هم شئ- (مگر سخت وهل نه) بیا که ستاسو خبره او منی، نو نور تکلیف به نهٔ ورکوئ- خبردار! که ستاسو په ښځو څهٔ حقونه شته نو د هغوئ په تاسو هم څهٔ حقونه شته دے- ښځه باندے ستاسو حق دا دے- چه کوم کسا نو سره ستاسو نهٔ لګی هغوئ سره به تعلق نهٔ ساتی (ستاسو بسترو ته دِ هغوئ نزدے نهٔ را پریدی) او ستاسو ناخوښه سړے دِ کورته نهٔ را پریږدی - او د ښځو په تاسو حق دا دے، چه د هغوئ د کپړو او د خوراک ښهٔ انتظام کولو سره هغوئ سره ښهٔ سلوک کوئ- او په ښے طریقے ورسره ملا ویږئ- (د وینځے یا غلام یا څنا وروپشان سلوک ورسره مهٔ کوئ)- (ترمذی)

امام ترمذیؒ وائی- چه دا حدیث حسن دے- عَوَانٌ د عَانِيَةٌ جمع ده- قیدی سړے نبی کریم صلی الله علیه وسلم ښځه د سړی ماتحت او د نګرانئ په وجه د قیدی سره تشبیه ورکړه- (حقیقی قیدی مراد نهٔ دے) ضَرْبُ الْمُبَرِّحُ: سخت وهل - وَلَا تَبْغُوْا عَلَيْهِنَّ سَبِيْلًا: یعنی د هغوئ خلاف داسے کاروائی مهٔ کوئ- یا تړے داسے ضمانت مهٔ غواړئ، چه هغه پیش نهٔ کړی، نو بیا پرے دلیل اونیسئ او تکلیف ورکوئ-

۲۷۹- وَعَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ حَيْدَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ

۲۷۹- معاویه بن حیده رضی الله عنه نه روایت دے- چه ما نبی کریم صلی الله علیه

له ای غیر الاستمتاع وحفظ الزوج فی نفسها وماله؛

اللهِ! مَا حَقُّ زَوْجَةِ اَحَدِنَا عَلَيْهِ؟ قَالَ "اَنْ تُطْعِمَهَا اِذَا طَعِمْتَ وَتَكْسُوَهَا اِذَا اكْتَسَيْتَ وَلَا تَضْرِبِ الْوَجْهَ وَلَا تُقَبِّحْ وَلَا تَهْجُرْ اِلَّا فِي الْبَيْتِ له" حَدِيْثٌ حَسَنٌ - رَوَاهُ اَبُوْدَاؤُدَ

وَقَالَ مَعْنٰى "لَا تُقَبِّحْ": لَا تَقُلْ قَبَّحَكِ اللهُ ؛:

وسلم ته اووئیل چه خمونږ د ښځو په مونږ څهٔ حق دے؟ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، کله چه ته څهٔ خورے (یا خومره خورے) نو هغے با ندے ئے هم خوروه - او کله چه ته څنګه جامے اغوندے (یا خومره کوے) نو هغے ته هم واغونده - هغه په مخ مهٔ وهه - کنځل ورته مهٔ کوه، جدا کوه ئے مهٔ - مګر ذکور دننه (که ضرورت راغے نو د خپلے بسترے نه ئے بیله کړه) دا حدیث حسن دے - (ابوداؤد)

: یعنی داسے مهٔ وایه چه الله دِ تا خرا به کړی - کنځل یا بیغور یا بدے ردے ورته مهٔ وایه -

۲۸۰ - وَعَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اَكْمَلُ الْمُؤْمِنِيْنَ اِيْمَانًا اَحْسَنُهُمْ خُلُقًا ٢ه وَخِيَارُكُمْ خِيَارُكُمْ لِنِسَآئِهِمْ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَ قَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ؛:

۲۸۰ - ابوهریره رضی الله عنه وائی - چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - د ایمان په اعتبار سره تاسو کښے کامل ایمان والا هغه دے، چه د هغهٔ اخلاق او خوئ ښهٔ وی - او تاسو کښے بهترین او غوره هغه دے - چه خپلے ښځے سره ئے سلوک ښهٔ وی. (ترمذی) امام ترمذی وائی چه دا حدیث حسن دے

۲۸۱ - وَعَنْ اِيَاسِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ اَبِي ذُبَابٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَضْرِبُوْا اِمَآءَ اللهِ له" فَجَآءَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اِلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: ذَئِرْنَ النِّسَآءُ عَلٰى اَزْوَاجِهِنَّ فَرَخَّصَ فِيْ ضَرْبِهِنَّ فَاَطَافَ بِاٰلِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ٢ه نِسَآءٌ كَثِيْرٌ يَشْكُوْنَ اَزْوَاجَهُنَّ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَقَدْ اَطَافَ بِاٰلِ بَيْتِ مُحَمَّدٍ نِسَآءٌ كَثِيْرٌ يَشْكُوْنَ اَزْوَاجَهُنَّ لَيْسَ اُولٰٓئِكَ بِخِيَارِكُمْ" رَوَاهُ اَبُوْدَاؤُدَ بِاِسْنَادٍ صَحِيْحٍ،

قَوْلُهٗ: "ذَئِرْنَ" هُوَ بِذَالٍ مُعْجَمَةٍ

۲۸۱ - ایاس بن عبد الله بن ابی ذبابؓ نه روایت دے - چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم هدایت فرمائیلے دے - چه د الله تعالیٰ وینځے (یعنی خپلے ښځے) مهٔ وهئ (څهٔ وخت تیر شو چه) حضرت عمرؓ خدمت کښے حاضر شو، او عرض ئے اوکړو چه یا رسول الله! ستا د روایت په وجه ښځے په خاوندا نو زړورے شوے - د دے حالت نه پس نبی کریم صلی الله علیه وسلم د هغوئ د وهلو اجازت ورکړو - دے نه پس ښځے د نبی کریم صلی الله علیه وسلم بیبیا نو له راغلے او د خپلو خاوندانو د وهلو شکایتونه ئے اوکړل. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم ارشاد اوفرمائیلو - چه د محمد صلی الله علیه وسلم اهل بیتو ته ډیرو ښځو د خپلو خاوندا نو شکایتونه راوړی دی - داسے خاوندان (دِ واوری چه) دا نه ښهٔ دی او نهٔ نیکان دی - (ابوداؤد)

له ای لا تهجرها الا فی المضاجعة اما الکلام فلا تهجرها فیه ٢ه "احسنهم خلقًا" بضم الخاء المعجمة واللام وسکونها حقیقة حسن الخلق بذل المعروف وکف الاذی و طلاقة الوجه ؛:

له "الاماء" بکسر الهمزة وبالمد جمع امة - والمراد باماء الله النساء ٢ه ای بازواجه صلی الله علیه وسلم وسراریه وفي الحدیث سر من اسرار تعدد زوجاته صلوات الله وسلامه علیه ؛:

مَفْتُوْحَةٍ ثُمَّ هَمْزَةٍ مَكْسُوْرَةٍ ثُمَّ رَاءٍ سَاكِنَةٍ ثُمَّ نُوْنٍ: اَىْ اجْتَرَأْنَ: قَوْلُهُ "اَطَافَ": اَىْ اَحَاطَ:

ذَئِرْنَ: زړوړې. ژبه ورې اوغالبې شوې.
اَطَافَ: گیرول.

۲۸۲- وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اَلدُّنْيَا مَتَاعٌ وَّخَيْرُ مَتَاعِهَا الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ:

۲۸۲- عبد الله بن عمرو بن العاص رض نه روايت دے- چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل- دُنیا یو سامان دے اودَ دے سامان یوه غوره حصّه نیکه دینداره ښځه ده- (مسلم)

باب ۳۵

ف:- دے باب کښے یو قرآنی آیت او اته نبوی حدیثونه دی- ښځه او خاوند دواړه دَ انسانی ژوندون، دَ دوو پایئو غونته وی- دا ګاډے ښے طریقے سره هغه وخته پورے چلیږی روان وی، ترڅو پورے چه دغه دواړه پائے په خپل ځائے درست حالت کښے وی- ځوک چه دَ اسلام دَ تعلیماتو نه خبر وی هغه پوهیږی چه دَ ښځے او خاوند ترمینځ موافقت مینه او محبت او ښه تعلقاتو باندے چه اسلام څومره زور ورکړے دے- نوبله هیڅ یوه معامله باندے ئے دومره زور ډیر کم ورکړے دے- ځکه چه دا دَ یو کور دَ یو خاندان دَ خوشحالئ مسئله نهٔ ده- او دا دَ موجوده زندګئ معامله هم نهٔ ده. بلکه دَ مستقبل کامیابئ او خوشحالئ ئے دے سره تړلے دی- څو پورے چه ښځه او خاوند سره خپل مینځ کښے جوړ نهٔ وی، نو دَ اولاد تربیت به صحیح اونکړے شی. چه دَ دوئ دَ راتلونکے زمانے دپاره دَ خوشحالئ ذریعه اوضامن جوړیدے شی. عرض دا چه دَ ښځے او خاوند جوړښت ټولے معاشرے دپاره دَ خیر یوه نبنا نی ده- هم دا وجه ده چه دَ دے دَ برقرار ساتلو تاکید سره سره دَ هغے عناصرو سخته بدی بیان شوے ده- کوم چه دَ ښځے او خاوند په جوړښت کښے خلل او پرده اونقصان جوړیږی- یا دَ هغوئ دَ جدایئ په تلاش کولو کښے مشغول اوسی-

بَابُ حَقِّ الزَّوْجِ عَلَى الْمَرْاَةِ

دَ خاوند په خپله ښځه باندے حق او دَ هغے دَ تاکید بیان-

قرآنی ایتونه

۱۱۴- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [1]: "اَلرِّجَالُ قَوّٰمُوْنَ عَلَى النِّسَآءِ [2] بِمَا فَضَّلَ اللّٰهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَّبِمَآ اَنْفَقُوْا مِنْ اَمْوَالِهِمْ [3] فَالصّٰلِحٰتُ قٰنِتٰتٌ [4] حٰفِظٰتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللّٰهُ" -

۱۱۴- چه سړي دَ ښځو انتظام کونکی او خیال ساتونکی دی- ځکه چه الله تعالیٰ دَ دوئ نه بعضے په بعضے نورو باندے غوره والے ورکړے دے په سبب دَ دے چه خپل مالونه خرچ کوی- پس نیک بختے ښځے تابعداری کوی- او دَ الله تعالیٰ په حفاظت سره دَ

[1] سورة النسآء اٰية ۳۴ [2] ای یقومون علیهن قیام الولاة علی الرعیة بما فضل الله بعضهم علی بعض وقد فضل الله الرجال علی النسآء بالعقل الکامل وحمل التدبیر ومزید القوة فی الاعمال والطاعات، [3] ای فی المهر والنفقة [4] القانتات المطیعات لله القائمات بحقوق الازواج "حافظات للغیب" ای الحافظات فی غیبة الازواج ما یجب حفظة فی انفسهن وماله "بما حفظ الله ای یحفظ الله ایاهن بالامر علی حفظ الغیب والحث علیه:

خاوند په غیر موجودګۍ کښې د هغه خیزونو او د فائدو خیال ساتي. (پ ۵ نساء)

(نبوی حدیثونه)

وَاَمَّا الْاَحَادِيْثُ فَمِنْهَا حَدِيْثُ عَمْرِو بْنِ الْاَحْوَصِ السَّابِقِ بِالْبَابِ قَبْلَهُ ٭

دې سلسله کښې یو حدیث د عمرو بن احوص رض نه مخکښې باب کښې تیر شو. باب نمبر ۳۴ حدیث نمبر ۲۷۸

۲۸۳- وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ "اِذَا دَعَا الرَّجُلُ امْرَاَتَهُ اِلٰی فِرَاشِهٖ [1] فَلَمْ تَاْتِهٖ فَبَاتَ غَضْبَانَ عَلَیْهَا لَعَنَتْهَا الْمَلَآئِکَةُ حَتّٰی تُصْبِحَ" مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ. وَفِیْ رِوَایَةٍ لَّهُمَا "اِذَا بَاتَتِ الْمَرْاَةُ هَاجِرَةً فِرَاشَ زَوْجِهَا لَعَنَتْهَا الْمَلَآئِکَةُ حَتّٰی تُصْبِحَ" وَفِیْ رِوَایَةٍ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ: "وَالَّذِیْ نَفْسِیْ بِیَدِهٖ مَا مِنْ رَجُلٍ یَدْعُوْا امْرَاَتَهُ اِلٰی فِرَاشِهٖ فَتَاْبٰی عَلَیْهِ [2] اِلَّا کَانَ الَّذِیْ فِی السَّمَآءِ سَاخِطًا عَلَیْهَا حَتّٰی یَرْضٰی عَنْهَا" ٭

۲۸۳- ابوهریره رض نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه کله خاوند خپله ښځه کوروالی د پاره (خپل کټ بسترے ته) رااوغواړي. او ښځه رانشي. او خاوند د هغه شپه د دے وجهے نه غصه کښې تیره کړي. نو سحره پورے فرشتے داسے ښځه باندے لعنت او ملامتیا وائي. (بخاري ومسلم) او د بخاري او مسلم په یو روایت کښې داسے هم دي. چه کله یوه ښځه د خاوند بستره پریږدي او شپه تیره کړي نو فرښتے وربانده سحره پورے لعنت وائي. او په یو روایت کښې داسے هم راغلي دي چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. قسم م دِ په هغه پاک ذات وي چه د چا په لاس کښې ځما ساه ده. چه کوم خاوند خپله ښځه خپلے بسترے ته رااوغواړي، او ښځه انکار اوکړي. نو هغه (الله) چه د آسمانونو دپاسه دے، هغه وخته پورے د دے نه خفه وي، ترڅو چه خاوند ترینه رضا نشي.

۲۸۴- وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَیْضًا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "لَا یَحِلُّ لِامْرَاَةٍ اَنْ تَصُوْمَ وَزَوْجُهَا شَاهِدٌ [3] اِلَّا بِاِذْنِهٖ وَلَا تَاْذَنَ فِیْ بَیْتِهٖ اِلَّا بِاِذْنِهٖ" مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ، وَهٰذَا لَفْظُ الْبُخَارِیِّ ٭

۲۸۴- دا روایت هم د ابوهریره رضی الله عنه نه دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. چه د هیڅ ښځے د پاره دا جائز نهٔ دي. چه د خاوند په موجودګۍ کښې د هغهٔ د اجازت نه بغیر (نفلي) روژے اونیسي. او نهٔ دا جائز دي. چه د خاوند د اجازت نه بغیر د هغهٔ کور ته د داخلیدو د پاره چا ته اجازت ورکړي. (بخاري ومسلم)

۲۸۵- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "کُلُّکُمْ رَاعٍ وَّکُلُّکُمْ مَسْئُوْلٌ عَنْ رَعِیَّتِهٖ، وَالْاَمِیْرُ رَاعٍ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلٰی اَهْلِ بَیْتِهٖ، وَالْمَرْاَةُ رَاعِیَةٌ

۲۸۵- عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. چه تاسو کښې هر یو کس نګران او ذمه وار دے. او هر یو کس نه به د هغهٔ د ماتحتو پوښتنه کولے شي. بادشاه او حکمران هم ذمه وار دے. او سړے هم

[1] هو کنایة عن الجماع وهو ادب من آداب الاسلام الرائعة [2] ای تمتنع الا کان الله تبارک و تعالی ساخطا علیها حتی یرضی عنها زوجها [3] "شاهد": ای حاضر ٭

عَلٰى بَيْتِ زَوْجِهَا وَوَلَدِهٖ - فَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَّكُلُّكُمْ مَسْئُوْلٌ عَنْ رَعِيَّتِهٖ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

دَ خپل اهل ذمه وار دے - او ښځه هم دَ خپل خاوند دَ کور او دَ اولاد حفاظت کولو او خيال ساتلو ذمه واره ده - غرض دا

چه تاسو کښې هر يو کس نګران او ذمه وار دے - او دَ هر ذمه وار دَ لاس لاندے (چه څو مره رعيت وى) دَ هغې په باره کښې به ترے پوښتنه کولے شى - (بخارى ومسلم)

۲۸۶ - وَعَنْ اَبِیْ عَلِیٍّ طَلْقِ بْنِ عَلِیٍّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : "اِذَا دَعَا الرَّجُلُ زَوْجَتَهٗ لِحَاجَتِهٖ فَلْتَاْتِهٖ وَ اِنْ كَانَتْ عَلَى التَّنُّوْرِ[1]" رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَالنَّسَآئِیُّ وَ قَالَ التِّرْمِذِیُّ . حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ؛

۲۸۶ - ابو على طلق بن على رضى الله عنه نه روايت دے - چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل - چه کله خاوند خپله ښځه دَ خواهش پوره کولو دپاره را اوغواړى - نو هغې له سمدستى را تلل پکار دى - اګرچه تنور با ندے روټۍ ولے نۀ پخوى - (ترمذى ونسائى) ترمذى وائى چه دا حديث حسن او صحيح دے۔

۲۸۷ - وَعَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : "لَوْ كُنْتُ اٰمِرًا اَحَدًا اَنْ يَّسْجُدَ لِاَحَدٍ لَاَمَرْتُ الْمَرْاَةَ اَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا" رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَ قَالَ : حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ؛

۲۸۷ - ابو هريره رضى الله عنه نه روايت دے - چه نبى کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل - که چرے ما چا ته دَ سجدے کولو حکم ورکولے ، نو ښځے ته به مې وئيلے وے چه خپل خاوند ته سجده اوکړى - (ترمذى) او امام ترمذى وئيلى دى چه دا حديث حسن او صحيح دے -

۲۸۸ - وَعَنْ اُمِّ سَلَمَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ : قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اَيُّمَا امْرَاَةٍ مَاتَتْ وَ زَوْجُهَا عَنْهَا رَاضٍ دَخَلَتِ الْجَنَّةَ" رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَقَالَ : حَدِيْثٌ حَسَنٌ -

۲۸۸ ام سلمه رضى الله عنها نه روايت دے - چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل ، چه يوه ښځه دا سے حال کښے مړه شى ، چه خاوند ترے راضى او خوشحاله وى ، نو دغه ښځه جنتى ده - (ترمذى) امام ترمذى وائى چه دا حديث حسن دے -

۲۸۹ - وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : "لَا تُؤْذِیْ امْرَاَةٌ زَوْجَهَا فِی الدُّنْيَا اِلَّا قَالَتْ زَوْجَتُهٗ مِنَ الْحُوْرِ الْعِيْنِ لَا تُؤْذِيْهِ قَاتَلَكِ اللّٰهُ ! فَاِنَّمَا هُوَ عِنْدَكِ دَخِيْلٌ [2] يُوْشِكُ اَنْ يُّفَارِقَكِ اِلَيْنَا" رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَ قَالَ : حَدِيْثٌ حَسَنٌ ؛

۲۸۹ - معاذ بن جبل رضى الله عنه نه روايت دے - چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل ، چه دُنيا کښے کومه يوه ښځه چه خپل خاوند ته تکليف رسوى - نو دَ جنت حورے هغې ښځے ته وائى - الله پاک دِ تا برباده کړى - خپل خاوند مۀ تنګوه - دا خو تا سره يو څو ورځے ميلمه دے - او ډير زر به ستا نه جُدا کيد و سره مونږ له راشى - (ترمذى)

امام ترمذى وائى چه دا حديث حسن دے -

[1] "التنور" بفتح الفوقية وتشديد النون: الذى يخبز فيه -

۲۹۰- وَعَنْ اُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَا تَرَكْتُ بَعْدِي فِتْنَةً هِيَ اَضَرُّ عَلَى الرِّجَالِ مِنَ النِّسَاءِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۲۹۰- اسامه بن زيد رضي الله عنهما نه روايت دے- چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل- چه څما نه پس به د سړو د پاره د خپلو ښځو نه زياته بله يوه فتنه نهٔ وي (بخاري ومسلم)

باب ۳۶

ف: دے باب کښے درے قرآني آيتونه او اته نبوي حديثونه دي. د اهل وعيال پوره پوره د ژوند تيرولو ذمه واري الله تعالى په سړو واچولے ده. په دے وجه د شريعت په احکامو کښے د سړو سره مخاطبه او مخامخ خبرے دي. مګر د ضرورت په وخت شريعت کښے ښځو ته هم د دے اجازت دے په دے شرط چه د نورو منع شوو څيزونو نه هم د بچ کيدلو اهتمام اوکړے شي-

بَابُ النَّفَقَةِ عَلَى الْعِيَالِ! اهل وعيال باندے خرچ کول او د هغے فضيلت

(قرآني آيتونه)

۱۱۵- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [۱]: "وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ [۲] رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ" ؛

۱۱۵- ماشوم ته د بيئ ورکونکے ښځے يا د ماشوم پالونکے مور د پاره به د ماشوم په پلار باندے خوراک، جامه د دستور مطابق وي- (پ۲، بقره)

۱۱۶- وَقَالَ تَعَالٰى [۳]: "لِيُنْفِقْ ذُوْ سَعَةٍ مِّنْ سَعَتِهٖ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهٗ [۴] فَلْيُنْفِقْ مِمَّا اٰتٰهُ اللّٰهُ".

۱۱۶- فراخئ والا لره د خپل وسع مطابق خرچ کول پکار دي- او په چا چه رزق تنګ شي- نو هغهٔ لره پکار دي، چه الله څومره ورکوي د هغے نه د خرچ کوي- (پ۲۸ / طلاق)

۱۱۷- وَقَالَ تَعَالٰى [۵]: "وَمَا اَنْفَقْتُمْ مِّنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهٗ" ؛

۱۱۷- تاسو (د الله تعالى د پاره) چه کوم يو څيز هم خرچ کړئ- د هغے به درته ډيره ښه بدله ملاويږي- (پ۲۲، سبا)

(نبوي حديثونه)

۲۹۱- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "دِيْنَارٌ اَنْفَقْتَهٗ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ [۶] وَدِيْنَارٌ اَنْفَقْتَهٗ فِيْ رَقَبَةٍ [۷] وَدِيْنَارٌ تَصَدَّقْتَ بِهٖ عَلٰى مِسْكِيْنٍ وَدِيْنَارٌ اَنْفَقْتَهٗ عَلٰى اَهْلِكَ اَعْظَمُهَا اَجْرًا الَّذِيْ اَنْفَقْتَهٗ عَلٰى اَهْلِكَ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۲۹۱- ابوهريره رضي الله عنه نه روايت دے- چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل- چه تاسو څهٔ خرچ د الله به لاره کښے کوئ- او څهٔ رقم چه تاسو د غلام د آزادولو د پاره خرچ کوئ- او څهٔ رقم سره چه تاسو د غريبانو امداد کوئ- او څهٔ رقم چه په خپل بال بچ او کورو والاؤ باندے خرچ کوئ په دے تمامو خرچونو کښے غوره خرچ هغه دے چه په خپل اهل و عيال باندے اوشي- (مسلم)

[۱] اى ضعيف وتنزيل [۲] سورة البقرة آية ۲۳۳ [۳] اى على الوالد [۴] سورة الطلاق آية ۷ [۵] اى ضيق عليه [۶] سورة سبا آية ۳۹ [۷] اى فى الجهاد او فى طاعة الله تعالى

۲۹۲- وَعَنْ اَبِیْ عَبْدِ اللّٰهِ وَيُقَالُ اَبِیْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ثَوْبَانَ ابْنِ بُجْدُدٍ[1] مَوْلٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اَفْضَلُ دِيْنَارٍ يُنْفِقُهُ الرَّجُلُ دِيْنَارٌ يُنْفِقُهٗ عَلٰی عِيَالِهٖ وَدِيْنَارٌ يُنْفِقُهٗ عَلٰی دَآبَّتِهٖ فِیْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَدِيْنَارٌ يُنْفِقُهٗ عَلٰی اَصْحَابِهٖ فِیْ سَبِيْلِ اللّٰهِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۲۹۲- ابو عبد الله يا د بعضو په قول ابو عبد الرحمٰن ثوبان بن بجدد رضی الله عنه چه د رسول الله صلی الله عليه وسلم غلام وو۔ روايت کوی۔ چه رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائيلی دی۔ هغه روپئ او پيسے غوره دی۔ کوم چه خپل اهل وعيال باندے خرچ کړے شی۔ او هغه رقم چه د الله په لار کښے (د جهاد د پاره) په اس باندے خرچ کړے شی، او هغه رقم چه د الله په لاره کښے د ځ سره ملګری وی په هغوئ ئے خرچ کړی (دا ټول خرچونه کول غوره او بهتر دی۔ او د مخکښے حديث مطابق غوره خرچ هغه دے چه په خپل بال بچ او ښځو باندے اوشی) (مسلم)

۲۹۳- وَعَنْ اُمِّ سَلَمَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ هَلْ لِیْ فِیْ بَنِیْ اَبِیْ سَلَمَةَ اَجْرٌ اَنْ اُنْفِقَ عَلَيْهِمْ وَلَسْتُ بِتَارِكَتِهِمْ هٰكَذَا وَلَا هٰكَذَا[2] اِنَّمَا هُمْ بَنِیَّ؟ فَقَالَ: نَعَمْ لَكِ اَجْرُ مَا اَنْفَقْتِ عَلَيْهِمْ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۲۹۳- ام سلمه رضی الله عنها وائی چه ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه پوښتنه اوکړه۔ د ابو سلمه نه چه څما کوم ځامن دی که ځه په هغوئ څه خرچه اوکړم نو ما ته به ثواب ملاؤ ويږی؟ ځکه چه په دے وجه ځه هغوئ د اخوا د يخوا ګرځيدو نه منع کوم۔ نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل۔ بالکل هغوئ باندے د خرچ کولو تا ته ثواب درکولے شی۔ (بخاری ومسلم)

۲۹۴- وَعَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِیْ وَقَّاصٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ فِیْ حَدِيْثِهِ الطَّوِيْلِ الَّذِیْ قَدَّمْنَاهُ فِیْ اَوَّلِ الْكِتَابِ فِیْ بَابِ النِّيَّةِ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهٗ: "وَاِنَّكَ لَنْ تُنْفِقَ نَفَقَةً تَبْتَغِیْ بِهَا وَجْهَ اللّٰهِ اِلَّا اُجِرْتَ بِهَا حَتّٰی مَا تَجْعَلُ فِیْ فِیْ امْرَاَتِكَ[3]" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۲۹۴- سعد بن ابی وقاص رضی الله عنه په يو لوئ روايت کښے چه مونږ د کتاب په شروع "باب النية" کښے په تفصيل سره بيان کړے دے۔ بيان کوی۔ وائی چه رسول الله صلی الله عليه وسلم ما ته اوفرمائيل۔ چه د الله له مخه چه څومره يا څنګه خرچ هم کوئ۔ د هغے اجرو ثواب به ضرور درکولے شی۔ تردے پورے چه په هغے نمرئ به در ته هم ثواب ملاويږی، چه د خوراک د پاره ئے د ښځے خولے کښے کيږدئ۔ (بخاری ومسلم)

۲۹۵- وَعَنْ اَبِیْ مَسْعُوْدٍ الْبَدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اِذَا اَنْفَقَ الرَّجُلُ

۲۹۵- ابو مسعود بدری رضی الله عنه نه روايت دے۔ چه نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل۔ چه کوم سړے

[1] بجدد بضم الموحدة والدال المهملة الاولی وسكون الجيم بينهما [2] ای يتفرقون فی طلب القوت يمينا وشمالا [3] ای فی فمها

ای فی عتق رقبة وتخليصها من الرق،

عَلٰى اَهْلِهٖ نَفَقَةً يَحْتَسِبُهَا [1] فَهِىَ لَهٗ صَدَقَةٌ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ⁞

خپل اهل وعيال باندے دَ اجراو ثواب دپاره خرج کوی- نو دا دهٔ دپاره دَ بښيګړے او دَ صدقے کار شميرلے شي- (بخاری ومسلم)

۲۹۶- وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "كَفٰى بِالْمَرْءِ اِثْمًا اَنْ يُّضَيِّعَ مَنْ يَّقُوْتُ" حَدِيْثٌ صَحِيْحٌ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَغَيْرُهٗ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ فِىْ صَحِيْحِهٖ بِمَعْنَاهُ قَالَ "كَفٰى بِالْمَرْءِ اِثْمًا اَنْ يَّحْبِسَ عَمَّنْ يَّمْلِكُ قُوْتَهٗ" ⁞

۲۹۶- عبد الله بن عمرو بن عاص رض وائی- چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل- انسان له دا ګناه پوره دهٔ- چه دَ چا ذمه وارشی- اودَ هغهٔ ذمه واری سنبال نهٔ کړی- (ابوداؤد) امام مسلمؒ دغسے يو روايت هم بيان کړے دے، چه دَ انسان دَ ګناه ګار کيدلو دپاره دا ډيره کافی ده، چه دَ چا روزی دَ دهٔ په ذمه وی اودے دَ هغهٔ روزی بنده کړی.

۲۹۷- وَعَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَا مِنْ يَوْمٍ يُّصْبِحُ الْعِبَادُ فِيْهِ اِلَّا مَلَكَانِ يَنْزِلَانِ فَيَقُوْلُ اَحَدُهُمَا اَللّٰهُمَّ اَعْطِ مُنْفِقًا خَلَفًا وَ يَقُوْلُ الْاٰخَرُ: اَللّٰهُمَّ اَعْطِ مُمْسِكًا" تَلَفًا" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ⁞

۲۹۷- ابوهريره رضى الله عنه نه روايت دے- چه نبی کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل- يوه ورځ هم داسے نهٔ تيريږی- چه دَ سحر به وخت دوه فرښتے نه راکوزيږی- مګر دے کښے يوه دُعا کوی- چه اے الله! خرچ کونکی ته بنه بدله ورکړه- او دوئيمه دُعا کوی، اے الله! بخيل اوشوم سړے بربادکړے- (بخاری ومسلم)

۲۹۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اَلْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِّنَ الْيَدِ السُّفْلٰى [2] وَابْدَاْ بِمَنْ تَعُوْلُ وَخَيْرُ الصَّدَقَةِ مَا كَانَ عَنْ ظَهْرِ غِنًى [3] وَمَنْ يَّسْتَعْفِفْ يُعِفَّهُ اللّٰهُ، وَمَنْ يَّسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللّٰهُ" رَوَاهُ الْبُخَارِىُّ ⁞

۲۹۸- ابوهريره رض نه روايت دے- چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، پاسنے لاس دَ لاندينی لاس نه غوره دے- يعنی د ورکړے لاس اخستلو والا لاس نه غوره دے- اوشروع دَ ورکړے او دَ خرچ هغه چا باندے کوه کوم چه ستا پرورش کښے وی- اوغوره صدقه هغه ده- چه د غنیٰ نه پس وی. او ښوک چه احتياط کوی- الله تعالىٰ به ئے احتياط کښے اوساتی- اوڅوک چه لاپرواهی (يعنی غنی کيدل) اختيار کړی الله تعالىٰ به ئے غنی کړی- (بخاری)

باب ۳۷

ف:- دا باب په دوه قرآنی آيتونو او يو نبویؐ حديث باندے مشتمل دے- عبادات وی که معاملات، اسلام خپلو منونکو کښے اوچت اخلاق او اوچت همت پيدا کوی.

---

[1] "يحتسبها" اى يقصد بها وجه الله تعالىٰ والتقرب اليه؛ [2] اليد العليا: هى المعطية؛ والسفلىٰ: هى السائلة [3] اى افضلها ما اخرجه الانسان من ماله بعد ان يستبقى منه قدرالكفاية لاهله وعياله ولذا قال اولا "وابدأ بمن تعول" ⁞

او دَ کمزورئ او کم همتئ نه سرې لرې کوی۔ ځکه چه تمدنی او اخلاقی ترقئ دارومدار په بلند همتئ او بلند خیالئ باندې موقوف دې - دَ الله ج په لاره کښې صدقه او خیرات کولو کښې ښهٔ ښهٔ څیز ورکول دَ کولاؤ ذهن او خوشحاله زړهٔ نښانی دَه - او ردّی اوخراب او کم ترمال ورکول دَ حرص لالچ او شومتوب نښه دَه - دې باب دَ لاندې ذهم دې اصولی او بنیادی خبرو رهنمائی شوې دَه -

بَابُ الْاِنْفَاقِ مِمَّا يُحِبُّ وَمِنَ الْجَيِّدِ!

دَ الله تعالیٰ په لار کښې دَ ښو او خوښ شوی څیزونو دَ خرچ کولو بیان:

(قرآنی آیتونه)

۱۱۸- قَالَ اللهُ تَعَالٰى [۱]: "لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتّٰى تُنْفِقُوْا مِمَّا تُحِبُّوْنَ" ؛

۱۱۸- هغه وخته پورې خیر او نیکی نشئ حاصلولې، څو پورې چه ستاسو خوښ څیزونه دَ الله تعالیٰ په لاره کښې خرچ نکړئ۔ (پ ۴، عمران)

۱۱۹- وَقَالَ تَعَالٰى [۲]: "يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اَنْفِقُوْا مِنْ طَيِّبٰتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّاۤ اَخْرَجْنَا لَكُمْ مِّنَ الْاَرْضِ ص وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيْثَ [۳] مِنْهُ تُنْفِقُوْنَ" ؛

۱۱۹- اے ایمان والو! خرچ کوئ دَ خپل لاس ګټلی شوی مال نه یا ځمونږ دَ زمکې نه دَ پیدا کړې شوو څیزونو نه کوم چه مونږ ستاسو دپاره راویستلی دی۔ ښهٔ ښهٔ څیزونه خرچ کوئ۔ او دَ ردّی او بې کاره اوخرابو څیزونو خرچ کولو اراده مهٔ کوئ - (پ ۳، بقره)

(نبوی حدیثونه)

۲۹۹- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ اَبُوْطَلْحَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَكْثَرَ الْاَنْصَارِ بِالْمَدِيْنَةِ مَالًا مِّنْ نَّخْلٍ وَكَانَ اَحَبُّ اَمْوَالِهِ اِلَيْهِ بَيْرُحَآءَ وَكَانَتْ مُسْتَقْبِلَةَ الْمَسْجِدِ [۴] وَكَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُهَا وَيَشْرَبُ مِنْ مَّآءٍ فِيْهَا طَيِّبٍ [۵] قَالَ اَنَسٌ فَلَمَّا نَزَلَتْ هٰذِهِ الْاٰيَةُ: "لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتّٰى تُنْفِقُوْا مِمَّا تُحِبُّوْنَ" جَآءَ اَبُوْطَلْحَةَ اِلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُوْلَ اللهِ اِنَّ اللهَ تَعَالٰى اَنْزَلَ

۲۹۹- انس بن مالک رض وائی۔ چه حضرت ابوطلحه رض دَ مدینې په انصارو کښې دَ ټولو نه دَ باغونو په لحاظ زیات مالداره وو۔ او "بَیرحا" باغ دَ هغهٔ ډیر زیات خوښ وو۔ او دا باغ مسجد نبوی ته بالکل مخامخ وو۔ اونبی کریم صلی الله علیه وسلم به هلته تللو۔ او هلته به ئې خوږې اوبۀ سکلې۔ انس رضی الله عنه اووئیل۔ چه کله "لن تنالوا البرّ الخ" آیت نازل شو۔ نو ابوطلحه رض دنبی کریم صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې حاضر شو۔ اوعرض ئې اوکړو یا رسول الله! الله تعالیٰ تاسو باندې ایت لن تنال البر نازل کړې دې او دیکښې دمحبوب څیزونو د الله په لاره کښې دخرچ کولو فرمائیلی دی او ما ته خپل مال کښې د ټولو نه زیات خوښ باغ بیرحا دې۔ زهٔ ئې

[۱] سورة آل عمران آیه ۹۲ [۲] سورة البقرة آیه ۲۶۷ [۳] ای لاتقصد والرّدی ؛
[۴] ای المسجد النبوی [۵] "طیب": ای عذب

عَلَيْكَ "لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتّٰى تُنْفِقُوْا مِمَّا تُحِبُّوْنَ" وَاِنَّ اَحَبَّ مَالِيْ اِلَيَّ بَيْرُحَآءَ وَاِنَّهَا صَدَقَةٌ لِلّٰهِ تَعَالٰى اَرْجُوْا بِرَّهَا ؎ وَذُخْرَهَا عِنْدَ اللّٰهِ تَعَالٰى فَضَعْهَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ حَيْثُ اَرَاكَ اللّٰهُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "بَخٍ ؎ ذٰلِكَ مَالٌ رَابِحٌ ذٰلِكَ مَالٌ رَابِحٌ وَقَدْ سَمِعْتُ مَا قُلْتَ وَاِنِّيْ اَرٰى اَنْ تَجْعَلَهَا فِي الْاَقْرَبِيْنَ" فَقَالَ اَبُوْطَلْحَةَ: اَفْعَلُ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ! فَقَسَّمَهَا اَبُوْطَلْحَةَ فِيْ اَقَارِبِهٖ وَبَنِيْ عَمِّهٖ، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ،

قَوْلُهٗ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "مَالٌ رَابِحٌ" رُوِيَ فِي الصَّحِيْحِ "رَابِحٌ" وَ "رَايِحٌ" بِالْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ وَ بِالْيَاءِ الْمُثَنَّاةِ: اَيْ رَابِحٌ عَلَيْكَ نَفْعُهٗ؛ وَ "بَيْرُحَآءُ" حَدِيْقَةُ نَخْلٍ، وَرُوِيَ بِكَسْرِ الْبَاءِ وَفَتْحِهَا:

د الله تعالیٰ په لاره کښې د الله تعالیٰ د رضا دپاره خیرات کوم. او ددے د ثواب او ذخیرے په آخرت کښې دَ الله تعالیٰ نه امید او طمع ساتم. یارسول الله ﷺ! تاسو چه کوم ځلے دَ الله تعالیٰ دَ حکم مطابق خرچ کول غواړئ. خرچ ئے کړئ. رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. واه. واه. داخو ډیر عمده او ډیرے فائدے والا مال دے. تاچه څۀ اووئیل، ما واوریدل. لیکن زۀ دا مناسب گنړم چه دا حال خپلو رشته دارانو دپاره اوساتے. ابوطلحه رضی الله عنه اووئیل. یارسول الله ﷺ! ستاسو دَ ارشاد مطابق به سرسترگو قبول دے. تاسو چه څنګه وایئ هغسے به ئے خرچ کوم. نو دَ هغۀ دَ ارشاد مطابق ابوطلحه رضی الله عنه هغه باغ خپل خاندان او تروڼو ځامنو کښې تقسیم کړو. (بخاری و مسلم)

دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم نه "مَالٌ رَابِحٌ" او "مَالٌ رَايِحٌ" دواړه صحیح احادیثو کښې راغلی دی. یعني ستاسو دَ فائدے مال.

بَيْرُحَا: دَ کجورو باغ.

باب ۳۸

ف:- دے باب کښې دَ وه قرآنی آیتونه او پنځه نبوی حدیثونه دی. دا دَ انسانی فطرت دے. چه دَ هرے فائدے او ښۀ خیز دَ حاصلولو دپاره هر یو کس ړومبے خپل ځان له ترجیح ورکوی. دَ دے نه پس بیا دَ دۀ نظر په خپل اولاد او خپلوانو باندے پریوځی. او دَ نورو خلقو په مقابله کښې دَ دوئ زیات خیال ساتی. او نیکی او نیکړه هم دَ فائدے او کټے څیز دے. په دے وجه دَ فطری تقاضا په اصولو باندے انسان له پخپله دَ ټولونه مخکښې په هغې باندے عمل پکار دے. دے نه پس خپلو عزیزانو خپلوانو ته دَ دے حکم کول پکار دی. همدا دَ دے باب مقصد دے.

بَابُ فِيْ وُجُوْبِ اَمْرِهٖ اَهْلَهٗ وَاَوْلَادَهُ الْمُمَيِّزِيْنَ وَسَائِرَ مَنْ فِيْ رَعِيَّتِهٖ

دَ انسان خپل اهل او اولاد ته او ټولو متعلقینو ته دَ الله تعالیٰ دَ تابعدارئ حکم کول او

؎ "برّها" ای خیرها "وذخرها" بضم الذال التثقیل والتخفیف بالکسر والرفع: کلمة المعجمة وبالخا[illegible]

ءِ الساكنة المعجمة: ای اجرها عند الله تعالیٰ ؎ "بخ" بفتح الموحدة وسكون المعجمة قد تنون مع تقال لتفخيم الا

مرحبا لاعجاب به

بِطَاعَةِ اللّٰهِ تَعَالٰى وَنَهْيِهِمْ عَنِ الْمُخَالَفَةِ وَتَادِيْبِهِمْ وَمَنْعِهِمْ عَنِ ارْتِكَابِ مَنْهِيٍّ عَنْهُ!

دَ هغې واجب کيدل او په دوئ کښې هر يو ته ادب ښودل او دَ منع کړے شوو خيزونو نه دَ منع کولو بيان!

(قرآني ايتونه)

١٢٠- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى[1]: "وَاْمُرْ اَهْلَكَ بِالصَّلٰوةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا"۞

١٢٠- خپل اهل وعيال ته دَ مانځه کولو حکم ورکوئ۔ او پخپله بړے هم اُودريږئ. (پ١٦، طٰهٰ)

١٢١- وَقَالَ تَعَالٰى[2]: "يٰاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا قُوْا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيْكُمْ نَارًا"۞

١٢١- اے ايمان والو! خپل ځان او خپل اهل وعيال دَ اور نه اوساتئ۔ (پ٢٨، تحريم)

(نبوي احاديث)

٣٠٠- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: اَخَذَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا تَمْرَةً مِّنْ تَمْرِ الصَّدَقَةِ فَجَعَلَهَا فِيْ فِيْهِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "كَخْ كَخْ اِرْمِ بِهَا اَمَا عَلِمْتَ اَنَّا لَا نَاْكُلُ الصَّدَقَةَ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِيْ رِوَايَةٍ "اِنَّا لَا تَحِلُّ لَنَا الصَّدَقَةُ"

وَقَوْلُهُ: "كُخْ كُخْ" يُقَالُ بِاِسْكَانِ الْخَاءِ وَيُقَالُ بِكَسْرِهَا مَعَ التَّنْوِيْنِ وَهِيَ كَلِمَةُ زَجْرٍ لِلصَّبِيِّ عَنِ الْمُسْتَقْذَرَاتِ وَكَانَ الْحَسَنُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ صَبِيًّا۞

٣٠٠- ابو هريره رضى الله عنه نه روايت دے۔ چه يو وارے حسن بن على رضى الله عنهما دَ صدقے دَ کجورونه يوه کجوره اوچته کړه، او خوله کښې ئے واچوله۔ نبى کريم صلى الله عليه وسلم چه دا اوليدل، نو وے وئيل: مه، مه۔ او غورځوه۔ او وے فرمائيل چه تا ته معلومه نه ده، چه مونږ دَ صدقے مال نه خورو۔ (بخاری و مسلم)

يو روايت کښې دا هم راغلى دى، چه مونږ له دَ صدقے مال حلال نه دے۔ "کُخ کُخ" دَ کاف پيښ سره هم روايت شته۔ او "کِخٍ کِخٍ" دَ کاف زير او دَ خاء تنوين سره هم روايت شته دے۔ دا لفظ دَ خبردارئ په طور دَ يو کار نه دَ منع کولو دپاره ماشومانو له استعماليږى۔ او دغه وخت حسن بن على رضى الله عنه هم وړوکے وُو۔

٣٠١- وَعَنْ اَبِيْ حَفْصٍ عُمَرَ بْنِ اَبِيْ سَلَمَةَ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَبْدِ الْاَسَدِ رَبِيْبِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ[2] قَالَ كُنْتُ غُلَامًا فِيْ حَجْرِ[3] رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

٣٠١- ابو حفص عمر بن ابى سلمه عبد الله بن عبد الاسد رضى الله عنه چه دَ رسول الله صلى الله عليه وسلم دَ بى بى اُم سلمه رضى الله عنها ځوئے او دَ رسول الله صلى الله عليه وسلم په پرورش کښے وو۔ دائ.

---

[1] سورة طٰهٰ اٰية ١٣٢ [1] سورة التحريم اٰية ٦ [2] اى ولد زوجته ام سلمة رضى الله عنها

[3] "حجر" بفتح الحاء المهملة: اى كنفه وحمايته صلى الله عليه وسلم۞

وَكَانَتْ يَدِيْ تَطِيْشُ فِي الصَّحْفَةِ فَقَالَ لِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "يَا غُلَامُ سَمِّ اللّٰهَ تَعَالَى وَكُلْ بِيَمِيْنِكَ وَكُلْ مِمَّا يَلِيْكَ" فَمَا زَالَتْ تِلْكَ طِعْمَتِيْ[1] بَعْدُ، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ،

"وَتَطِيْشُ": تَدُوْرُ فِيْ نَوَاحِي الصَّحْفَةِ.

چه زۀ د رسول الله صلی الله علیه وسلم په پالنه کښې ووم - یعنې څما خیال به ئے ساتلو - او کم عمره هم ووم. نو د خوراک د پاره مې لوښی کښې اخوا د یخوا لاس کرځولو نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم (د خوراک کولو آداب ښودلو سره) او فرمائیل - اے هلکه! (د خوراک په وخت کښې) د الله تعالی نوم اخله - او ښی لاس سره خوراک کوه - او خپلې مخې نه خوره - د دے نه پس څما د خوراک هم دا طریقه وه - (بخاری ومسلم)

تطیش: لوښی کښې غاړو ته لاس کرځول -

۳۰۲- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُوْلٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ: اَلْإِمَامُ رَاعٍ وَمَسْئُوْلٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِيْ أَهْلِهِ وَمَسْئُوْلٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فِيْ بَيْتِ زَوْجِهَا وَمَسْئُوْلَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا وَالْخَادِمُ رَاعٍ فِيْ مَالِ سَيِّدِهِ وَمَسْئُوْلٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ فَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْئُوْلٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

۳۰۲- عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے. چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا سے فرمائیل آوریدلی دی چه تاسو کښې هر یو کس نګران او ذمه وار دے - او د هر یو نه به د هغهٔ د ما تحتو (او لاس لاندے خلقو) په باره کښې تپوس کولے شی - امام او حاکم شپونکے دے د خپلو ما تحتو تپوس به ترے کولے شی - سړے د خپل کور مشر دے - د هغهٔ د لاس لاندے چه څومره کسان وی د هغوئی باره کښې به ترے پوښتنه کولے شی - ښځه د خپل خاوند د کور مشره او حاکمه ده د هغے نه به هم د ما تحتو پوښتنه کولے شی - غلام، خادم او نوکر هم د خپل آقا او مالک د سامان ذمه وار دے - او د دے د فرائضو سوال به ترے کولے شی - پس پوه شئ چه هر یو کس حاکم دے - او د خپلو ما تحتو په حقله به ترے پوښتنه ضرور کولے شی - (بخاری ومسلم)

۳۰۳- وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيْهِ عَنْ جَدِّهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مُرُوْا أَوْلَادَكُمْ بِالصَّلٰوةِ وَهُمْ أَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِيْنَ وَاضْرِبُوْهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ أَبْنَاءُ عَشْرٍ وَفَرِّقُوْا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ" حَدِيْثٌ حَسَنٌ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ بِإِسْنَادٍ حَسَنٍ.

۳۰۳- عمرو بن شعیب د خپل پلار نه او هغه د خپل نیکهٔ (رضی الله عنهم) نه روایت کوی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم او فرمائیل. کله چه ستاسو ماشومان د اوو کالو شی - نو هغهٔ ته د مونځ اداء کولو تاکید کوئ - او کله چه د لسو کالو شی، نو په وهلو ئے مونځ کوئ - او د اووهٔ کیدو د پاره ورله بستره بیله کړئ - (ابوداؤد) امام ابوداؤد وائی داحدیث حسن دے - او سند ئے هم حسن دے -

۳۰۴- وَعَنْ أَبِيْ ثُرَيَّةَ[2] سَبْرَةَ

۳۰۴- ابو ثریه سبره بن معبد جهنی رض

[1] "طعمتی" بکسر الطاء المهملة ای صفة اکلی بعد ذلک القول - وفی الحدیث تعلیم الصبیان آداب الاکل:

[2] "ثریة" بضم المثلثة وفتح الراء وبتشدید التحتیة و "سبرة" بفتح المهملة الاولی وسکون الموحدة

ابْنِ مَعْبَدٍ الْجُهَنِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "عَلِّمُوا الصَّبِيَّ الصَّلٰوةَ لِسَبْعِ سِنِيْنَ وَاضْرِبُوْهُ عَلَيْهَا ابْنَ عَشْرِ سِنِيْنَ" حَدِيْثٌ حَسَنٌ. وَلَفْظُ اَبِيْ دَاوٗدَ: "مُرُوا الصَّبِيَّ بِالصَّلٰوةِ اِذَا بَلَغَ سَبْعَ سِنِيْنَ":

نه روايت دے - چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل - چه ماشوم دَ اوؤ کالوشي نومونځ ورته اوښايئ - اوچه دَ لسو کالوشي - دَ مانځه دپاره ئے وهئ - (ابوداؤد و ترمذی) دا دواړه وائي چه دا حديث حسن دے - اودامام ابوداؤد په يو روايت کښے داسے هم راغلي دي چه کله ماشوم دَ اوؤ کالوشي نوهغهٔ ته دَ مونځ کولو حکم کوئ -

باب ۳۹

ف ۱:- دے باب کښے يو قرآني آيت او نهه نبوي حديثونه دی - انسان مدني الطبع دے، شريک اوسيدل خوښوی - هسے هم يوځائے اوسيدو کښے ډيرے فائدے وی - او نزدے اوسيدونکو خلقو ته ګاونډيان وئيلے شی - داګاونډيان رشته داران اوخپلوان هم کيدے شی - اونور پردی خلق هم - هم مذهب او هم غيرمذهب - چونکه پوره انسانيت دپاره دَ امن اودَ سلامتئ پيغام دے - په دے وجه اسلام هيڅوک هم شانته کوی نهٔ - اودَ ټولو حقونه معلوموی - اودَ هغے دَ حفاظت حکم ورکوی - نو هغے کښے دَ همسايه او ګاونډی حقونه شته - چه دے باب کښے به ئے پخپله تفصيل اوګورئ -

بَابُ حَقِّ الْجَارِ وَ الْوَصِيَّةِ بِهٖ

دَ ګاونډی حق اوهغهٔ سره دَ ښهٔ سلوک کولو بيان

(قرآني آيت)

۱۲۲- قَالَ اللهُ تَعَالٰى له: "وَاعْبُدُوا اللهَ وَلَا تُشْرِكُوْا بِهٖ شَيْئًا وَّبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَّبِذِى الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَالْمَسٰكِيْنِ وَالْجَارِ ذِى الْقُرْبٰى [۱] وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيْلِ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ [۲]":

۱۲۲- دَ الله تعالى عبادت کوئ - هغهٔ سره څوک شريک مهٔ جوړوئ - مور او پلار سره نزدے رشته دارانو سره، يتيمانو، مسکينانو سره، نزدے اولرے ګاونډيانو سره، مجلس کښے ناستو ياستو خلقو سره مسافرو سره اوکوم چه ستا ملکيت کښے دی هغوئ ټولو سره دَ نيکئ اواحسان سلوک کوئ (پ ۵، نساء)

(نبوي احاديث)

۳۰۵- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ وَعَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَا: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَا زَالَ جِبْرِيْلُ يُوْصِيْنِيْ بِالْجَارِ حَتّٰى ظَنَنْتُ اَنَّهٗ سَيُوَرِّثُهٗ"، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ:

۳۰۵- حضرت ابن عمر رض او حضرت عائشه رض نه روايت دے - چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائيلی دی چه جبرائيل عليه السلام ما ته هميشه دَ ګاونډی سره دَ ښه سلوک نصيحت کولو - تر دے چه ما ته داسے ښکاره شوه چه شايد ګاونډی به ميراث کښے شريک کړے شی - (بخاری او مسلم)

---

[۱] سورة النساء آية ۳۶ [۲] اى الذى قرب جواره. " والجار الجنب " اى البعيد. "والصاحب بالجنب" الرفيق فى نحو تعلم وصناعة وسفر، "وما ملكت ايمانكم" من العبيد والاماء.

۳۰۶- وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "يَا اَبَا ذَرٍّ اِذَا طَبَخْتَ مَرَقَةً [1] فَاَكْثِرْ مَآءَهَا وَتَعَاهَدْ جِيْرَانَكَ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ. وَفِيْ رِوَايَةٍ لَّهٗ عَنْ اَبِيْ ذَرٍّ قَالَ، اِنَّ خَلِيْلِيْ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَوْصَانِيْ "اِذَا طَبَخْتَ مَرَقَةً فَاَكْثِرْ مَآءَهَا ثُمَّ انْظُرْ اَهْلَ بَيْتٍ مِّنْ جِيْرَانِكَ فَاَصِبْهُمْ مِنْهَا بِمَعْرُوْفٍ".

۳۰۶- ابوذر غفاری رض نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل اے ابوذره! کله چه ښوروا پخوے، نو اوبه پکښے زیاتے واچوه - او د خپل گاونډی (پکښے) خیال ساته - (مسلم)
ابوذر رض نه بل روایت کښے داسے هم راغلی دی. چه ماته خپل خلیل (ملګری) دا وصیت اوهدایت هم اوفرمائیلو چه کله ښوروا پخوے - نو اوبه پکښے زیاتے واچوه بیا د گاونډی د کور خیال ساتلو سره په مناسب انداز کښے ځے هغوی له هم اولیږه

۳۰۷- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "وَاللّٰهِ لَا يُؤْمِنُ وَاللّٰهِ لَا يُؤْمِنُ وَاللّٰهِ لَا يُؤْمِنُ!" قِيْلَ: مَنْ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ؟ قَالَ: "اَلَّذِيْ لَا يَاْمَنُ جَارُهٗ بَوَائِقَهٗ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِيْ رِوَايَةٍ لِّمُسْلِمٍ: "لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ لَّا يَاْمَنُ جَارُهٗ بَوَائِقَهٗ"
"اَلْبَوَائِقُ": اَلْغَوَائِلُ وَالشُّرُوْرُ.

۳۰۷- ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے - چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - په الله مې دِ قسم وی هغه مؤمن نۀ دے - په الله مې دِ قسم وی هغه مؤمن نۀ دے - په الله مې دِ قسم وی هغه مؤمن نۀ دے - صحابه ؤ رضی الله عنهم عرض اوکړو - کوم سړے مؤمن نۀ دے؟ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - چه د هغهٔ د شر او فساد نه د هغهٔ گاونډی په امن او حفاظت کښے نۀ وی - (بخاری ومسلم)
او د مسلم په یو روایت کښے داسے راغلی دی چه هغه کس به جنت ته نۀ ځی چه د هغهٔ د شرارتونو نه د هغهٔ گاونډی په امن نۀ وی.
"بوائق": شرارتونه - تکلیفونه - دهوکے اوچلونه.

۳۰۸- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "يَا نِسَآءَ الْمُسْلِمَاتِ لَا تَحْقِرَنَّ جَارَةٌ لِجَارَتِهَا وَلَوْ فِرْسِنَ شَاةٍ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

۳۰۸- دا ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - اے مسلمانانو ښځو! یوه گاونډئ چه بلے گاونډئ له تحفه کښے څۀ خیز لیږی - نو هغه خیز دِ سپک او هیڅ شے نۀ گڼړی. اګرچه د بیزے سُم وی - (بخاری ومسلم)

۳۰۹- وَعَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "لَا يَمْنَعْ جَارٌ جَارَهٗ اَنْ يَّغْرِزَ خَشَبَةً فِيْ جِدَارِهٖ" ثُمَّ يَقُوْلُ اَبُوْ هُرَيْرَةَ: مَالِيْ اَرَاكُمْ عَنْهَا مُعْرِضِيْنَ وَاللّٰهِ لَاَرْمِيَنَّ بِهَا بَيْنَ

۳۰۹- دا روایت هم د ابوهریره رض دے. وائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - چه یو گاونډی دِ بل گاونډی په خپل دیوال کښے د لرګی د ښخولو نه منع کوی - ابوهریره رض موجوده خلقو ته مخ کړو او وے فرمائیل - زۀ وینم چه تاسو

[1] اى ذا مرق من لحم و دجاج ونحوها

أَكْتَافِكُمْ [1] مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ::
رُوِيَ "خَشَبَهُ" بِالْإِضَافَةِ وَالْجَمْعِ وَرُوِيَ "خَشَبَةً" بِالتَّنْوِينِ عَلَى الْإِفْرَادِ. وَقَوْلُهُ: مَالِي أَرَاكُمْ عَنْهَا مُعْرِضِينَ: يَعْنِي عَنْ هٰذِهِ السُّنَّةِ ::

دی. "مُعْرِضِينَ": د دے سنت نه مخ

د دے نه یعنی مخونه اړوئ. مګر په الله تعالیٰ م دِ قسم وی چه زهٔ به دا خبره ستاسو د اوګو ترمینځ دروُلم (تاسوته به ضرور اوروُم). (بخاری ومسلم)
"يَغْرِزُ خَشَبَةً" او "خَشَبَةً" او "يَغْرِزُ الْخَشَبَةِ" حدیث کښے درے واړه بیان شوی

اړونکی.

۳۱۰- وَعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُؤْذِ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا، أَوْ لِيَسْكُتْ" [1] مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ::

۳۱۰- د ابوهریره رض نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. خوک چه په الله او د قیامت په ورځ ایمان لری. هغهٔ له بکاردی چه خپل ګاونډی نهٔ تنګوی. او خوک چه په الله او د قیامت په ورځ ایمان لری، نو هغهٔ له بکاردی. چه د میلمه عزت کوی. او چاچه په الله او په ورځ د آخرت ایمان راوړے وی نو د خپلے خولے نه د خیر خبرے اوباسی. کنی چُپ دِ اوسی. (بخاری ومسلم)

۳۱۱- وَعَنْ أَبِي شُرَيْحٍ الْخُزَاعِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُحْسِنْ إِلَى جَارِهِ: وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَسْكُتْ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ بِهٰذَا اللَّفْظِ، وَرَوَى الْبُخَارِيُّ بَعْضَهُ ::

۳۱۱- ابوشریح خزاعی رض بیان کوی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چاچه په الله او په ورځ د آخرت ایمان راوړے وی. هغهٔ له بکاردی چه د ګاونډی سره ښهٔ سلوک کوی. او کوم کس چه په الله او په ورځ د قیامت ایمان ساتی. هغهٔ له بکاردی چه د میلمه عزت او خاطر کوی او کوم کس چه په الله رب العزت او په ورځ د قیامت ایمان لری. هغهٔ له بکار دی چه ښے خبرے کوی. کنی چُپ دِ شی. (مسلم)
دا اسے الفاظو سره بخاری هم څهٔ حصه د دے حدیث روایت کړے دهٔ.

۳۱۲- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ لِي جَارَيْنِ فَإِلَى أَيِّهِمَا أُهْدِي؟ قَالَ "إِلَى أَقْرَبِهِمَا مِنْكِ بَابًا" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ::

۳۱۲- حضرت عائشه رض فرمائی. چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه پوښتنه اوکړه. چه ځما دوه ګاونډیان دی. د دے کښے کوم یو ته زهٔ هدیه ورکړم؟ نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه د چا د کور دروازه نزدے وی. (بخاری)

۳۱۳- وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

۳۱۳- عبد الله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه

[1] قال الشافعی رضی الله عنه: لکن بعد ان یتفکر فیما یرید ان یتکلم به فاذا ظهر له انه خیر محقق لا یترتب علیه مفسدة ولا یجر الی کلام محرم او مکروه اتی به ::

صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ: "خَیْرُ الْاَصْحَابِ عِنْدَ اللّٰهِ تَعَالٰی خَیْرُهُمْ لِصَاحِبِهٖ، وَ خَیْرُ الْجِیْرَانِ عِنْدَ اللّٰهِ تَعَالٰی خَیْرُهُمْ لِجَارِهٖ، رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَ قَالَ: حَدِیْثٌ حَسَنٌ ؛

وسلم او فرمائيل - چه الله ته هغه خلق خوښ دی چه خپلو ملګرو سره ښهٔ دی - او الله ته هغه ګاونډی خوښ دے چه خپلو ګاونډیانو سره ښهٔ وی. (ترمذی) - ترمذی وائی چه دا حدیث حسن دے -

باب ۴۰

ف :- دے باب کښے شپږ قرانی آیتونه او څلیر بیشت [۱۲] نبوی حدیثونه دی -

بَابُ بِرِّ الْوَالِدَیْنِ وَ صِلَةِ الْاَرْحَامِ

مورا و پلار سره د نیکئ او خپلوانو سره د ښهٔ سلوک کولو بیان.

(قرانی آیتونه)

۱۲۳- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی [۱]"وَاعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوْا بِهٖ شَیْئًا وَّ بِالْوَالِدَیْنِ اِحْسَانًا وَّبِذِی الْقُرْبٰی وَالْیَتٰمٰی وَ الْمَسٰکِیْنِ وَ الْجَارِ ذِی الْقُرْبٰی وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْۢبِ وَابْنِ السَّبِیْلِ وَمَا مَلَكَتْ اَیْمَانُكُمْ" ؛

۱۲۳- د الله تعالیٰ عبادت کوه - هغهٔ سره هیڅوک شریک مهٔ جوړوه - او مور پلار سره، نزدے رشته دارانو سره، یتیمانو مسکینانو سره، نزدے او لرے ګاونډیانو سره، د خپل مجلس او ناستے پاستے خلقو سره، مسافرو سره، وینځو او غلامانو خادمانو نوکرانو ټولو سره ښهٔ سلوک کوه - (پ۵، نساء)

۱۲۴- وَقَالَ تَعَالٰی [۲] "وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِیْ تَسَآءَلُوْنَ بِهٖ [۳] وَالْاَرْحَامَ [۴]" ؛

۱۲۴- د هغه الله نه ووېرېږئ، د چا په نوم بانَدے چه سوال کوئ - او د خپلوئ خیال او لحاظ ساتئ - (پ۴، نساء)

۱۲۵- وَقَالَ تَعَالٰی [۵] وَالَّذِیْنَ یَصِلُوْنَ مَا اَمَرَ اللّٰهُ بِهٖۤ اَنْ یُّوْصَلَ [۶]" ؛

۱۲۵- چه دا داسے خلق دی چه خپلے رشتے داسے روغ جوړے ساتی څنګه چه ورته الله تعالیٰ د خپلوئ سا تلو حکم کړے دے - او د الله نه ویرېږی - او د خرابئ د حساب نه ویرېږی - (پ۱۳، رعد)

۱۲۶- وَقَالَ تَعَالٰی [۶]: "وَوَصَّیْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَیْهِ حُسْنًا" ؛

۱۲۶- مونږ انسان ته د مورا و پلار سره د نیکئ کولو حکم ورکړے دے - (پ۲۰، عنکبوت)

۱۲۷- وَقَالَ تَعَالٰی [۷]: "وَقَضٰی رَبُّكَ اَلَّا تَعْبُدُوْۤا اِلَّاۤ اِیَّاهُ وَبِالْوَالِدَیْنِ اِحْسَانًا اِمَّا یَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ اَحَدُهُمَاۤ اَوْ كِلٰهُمَا فَلَا تَقُلْ لَّهُمَاۤ اُفٍّ وَّلَا تَنْهَرْهُمَا وَ قُلْ لَّهُمَا قَوْلًا كَرِیْمًا ؛ وَ

۱۲۷- دا ستا سو د رب فیصله ده - چه صرف د هغهٔ عبادت کوئ - بل چا د پاره نهٔ - او مور او پلار سره ښهٔ سلوک کوئ - کله چه دواړه یا ترے نه یو بوډا والی ته اورسی نو بیا ورته اُف قدرے هم مهٔ وایئ رټه ئے هم مهٔ - ښهٔ ادب او عزت سره ورسره خبرے

---

[۱] سورة النساء آية ۳۶ [۲] سورة النساء ۱، [۳] ای یسال بعضکم به بعضا فیقول: اسألك بالله، [۴] والارحام ای واتقوا الارحام [۵] سورة الرعد آية ۲۱ [۶] المراد به صلة الرحم [۶] سورة العنكبوت آية ۸ [۷] سورة الاسراء آية ۲۳ و ۲۵

اخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَّبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيٰنِي صَغِيرًا۔

کوه - او د هغوئ په وړاندې عاجزئ، نرمئ او تابعدارئ سره ښکته اوسئ. او هغوئ دپاره دا دُعا کوئ - يا الله! دوئ باندې دا سې رحم اوکړه، څنګه چه ئې څما په وړوکوالی کښې پالنه کړې ده۔ (پ۱۵، اسرائيل)

۱۲۸- وَقَالَ تَعَالٰی لٰه: "وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ اُمُّهٗ وَهْنًا عَلٰی وَهْنٍ ٣ وَفِصٰلُهٗ فِیْ عَامَيْنِ اَنِ اشْكُرْ لِیْ وَلِوَالِدَيْكَ"۔

۱۲۸- د الله تعالیٰ ارشاد دې - مونږ انسان ته د مور او پلار (سره د ښهٔ سلوک کولو) حکم ورکړې دې - د دهٔ مور دهٔ لره تکليف دپاسه د تکليف په کيدو اوګرځولو - او دوه کاله ئې د هغې شودهٔ اورودل (دا ښهٔ سلوک څکه دې چه) څما شکر ګزار شئ. او د مور او پلار شکر هم اداء کړئ۔ (پ۲۱، لقمٰن)

(نبوی احادیث)

۳۱۴- وَعَنْ اَبِیْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَاَلْتُ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اَیُّ الْعَمَلِ اَحَبُّ اِلَی اللهِ تَعَالٰی؟ قَالَ: "اَلصَّلٰوةُ عَلٰی وَقْتِهَا" ٤ قُلْتُ: ثُمَّ اَیٌّ؟ قَالَ: "بِرُّ الْوَالِدَيْنِ" قُلْتُ: ثُمَّ اَیٌّ؟ قَالَ "اَلْجِهَادُ فِیْ سَبِيْلِ اللهِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ۔

۳۱۴- ابو عبد الرحمٰن عبد الله بن مسعود رضی الله عنه نه روايت دې - چه ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه پوښتنه اوکړه. چه الله تعالیٰ ته کوم يو عمل ډير خوښ دې؟ نو وې فرمائيل، مونځ په خپل وخت کول. ما عرض اوکړو. د دې نه پس کوم يو عمل دې؟ نو وې وئيل چه مور او پلار سره ښهٔ سلوک کول. ما عرض اوکړو. د دې نه پس کوم يو عمل دې؟ نو وې وئيل. د الله په لاره کښې جهاد کول۔ (بخاری ومسلم)

۳۱۵- وَعَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "لَا يَجْزِیْ ٥ وَلَدٌ وَالِدًا اِلَّا اَنْ يَّجِدَهٗ مَمْلُوْكًا فَيَشْتَرِيَهٗ فَيُعْتِقَهٗ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ۔

۳۱۵- ابوهريره رض نه روايت دې. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. هيڅ يو ځوئ هم د خپل پلار (دا احسانونو) بدله نشي ورکولې - مګر دې سره چه خپل پلار د غلامئ په حالت کښې بيا مومی او آخستو سره ئې آزاد کړی - (مسلم)

۳۱۶- وَعَنْهُ اَيْضًا رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ "مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهٗ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهٗ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ

۳۱۶- دا روايت هم د ابوهريره رض دې. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. کوم کس چه په الله او په ورځ د قيامت ايمان لری. هغهٔ له پکار دی چه د ميلمه اکرام او عزت کوی. او څوک چه په الله او په ورځ د آخرت ايمان ساتی - هغهٔ له پکار دی چه خپلوانو سره تعلق ساتی - او په الله تعالیٰ او په ورځ د

له هی كلمة تضجر وكراهة "ولا تنهرهما" ای لا تزجرهما عما يتعاطيانه مما لا يعجبك "وقل لهما قولا كريما" حسنا جميلا "واخفض لهما جناح الذل من الرحمة" ای تواضع لهما رحمة لهما وشفقة عليهما، ٢ سورة لقمان آية ١٤ ٣ ای شدة علی شدة "وفصاله" ای فطامه فی عامين ٤ وفی رواية "لوقتها" واللام بمعنی فی: ای الصلوة فی وقتها المحدد لها شرعا ٥ "لا يجزی" بفتح اوله ولا همزة فی آخره ای

بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا اَوْ لِيَصْمُتْ"[۱] مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۳۱۷- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اِنَّ اللهَ تَعَالٰى خَلَقَ الْخَلْقَ حَتّٰى اِذَا فَرَغَ مِنْهُمْ[۲] قَامَتِ الرَّحِمُ فَقَالَتْ: هٰذَا مَقَامُ الْعَآئِذِ بِكَ مِنَ الْقَطِيْعَةِ، قَالَ: نَعَمْ اَمَا تَرْضَيْنَ اَنْ اَصِلَ مَنْ وَصَلَكِ وَاَقْطَعَ مَنْ قَطَعَكِ: قَالَتْ: بَلٰى، قَالَ: فَذٰلِكِ لَكِ" ثُمَّ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اِقْرَءُوْا اِنْ شِئْتُمْ فَهَلْ عَسَيْتُمْ[۳] اِنْ تَوَلَّيْتُمْ اَنْ تُفْسِدُوْا فِى الْاَرْضِ وَتُقَطِّعُوْا اَرْحَامَكُمْ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ لَعَنَهُمُ اللهُ فَاَصَمَّهُمْ[۴] وَاَعْمٰى اَبْصَارَهُمْ"[۵] مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ -

وَفِىْ رِوَايَةٍ لِّلْبُخَارِىِّ: "فَقَالَ اللهُ تَعَالٰى مَنْ وَصَلَكِ وَصَلْتُهٗ وَمَنْ قَطَعَكِ قَطَعْتُهٗ"-

آخرت ايمان لرلو والا دپاره پکار دی چه کهٔ خبرے کوی نو دَ خير خبرے دِ کوی. کنې چُپ دِ پاتے شی- (بخاری ومسلم)

۳۱۷- دا روايت هم د ابو هريرة رضی الله عنه دے، چه نبی آکرم صلی الله عليه وسلم او فرمائيل - کله چه الله تعالیٰ دَ مخلوق پيدا کولو نه فارغ شو- نو رشته دَ الله تعالیٰ په دربار کښې حاضره شوه، او عرض ئے اوکړو، چه په دے موقعه بانده ماته دَ خپلولئ ختمولو نه دَ پناه غوختلو اجازت شته - الله تعالیٰ اوفرمائيل هَو - آيا ته به دے خبره خوشحاله ئے - چه څوک ستا خيال اوساتی. نو زهٔ به هغهٔ سره تعلق ساتم - او څوک چه ستا خيال نهٔ ساتی بلکه ختموی ئے - نو زهٔ به ترے تعلق کټ کړم - رحم (خپلولئ او رشتے) ورته اووئيل - هَو - زهٔ به دے خوشحاله يم - الله تعالیٰ اووئيل. ستا معامله کښے به هم داسے وی. بيا رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل تاسو (کهٔ ثبوت غواړئ - نو) دا آيت اولولئ. "فهل عسيتم ان توليتم ان تفسدوا فی الارض وتقطّعوا ارحامکم اولٰٓئک الذين لعنهم الله فاصمّهم واعمٰی ابصارهم" (ترجمه ئے دا ده) "(اے منافقانو!) تاسو نه دا خبره لرے نهٔ ده - کهٔ تاسو ته حکومت لاس ته درشی. نو زمکه کښے به فساد اوکړئ - او خپلولئ او تعلق به ختم کړئ - دا هغه خلق دی چه الله تعالیٰ پرے لعنت کړے دے. نو ځکه ئے هغوئ کانړهٔ او ړاندهٔ کړل. (بخاری ومسلم)

په بخاری کښے يو روايت داسے هم شته - چه الله تعالیٰ اوفرمائيل - څوک چه تا جوړ اوساتی - زهٔ به ئے دَ هغهٔ سره (تعلق) جوړ ساتم. څوک چه تا ختمول غواړی نو زهٔ به هغهٔ سره تعلق پرے کړم -

۳۱۸- وَعَنْهُ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَآءَ رَجُلٌ اِلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُوْلَ اللهِ: مَنْ اَحَقُّ النَّاسِ بِحُسْنِ صَحَابَتِىْ ؟ قَالَ: "اُمُّكَ" قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ:

۳۱۸- دَ ابو هريره رض نه روايت دے. چه يو کس دَ نبی کريم صلی الله عليه وسلم په خدمت کښے حاضر شو او عرض ئے اوکړو - يا رسول الله! څما دَ ښهٔ سلوک کولو زيات حق دار څوک دے ؟ نو نبی کريم صلی الله

[۱] "اوليصمت" بضم الميم: ای ليسکت [۲] ای کمل خلقهم. [۰] والعائذ "المستعيذ وهو المعتصم بالشئ الملتجئ به [۳] ای فهل التوقع منکم "ان توليتم" امور الناس "ان تفسدوا فی الارض وتقطعوا ارحامکم [۴] "فاصمهم" ای عن سماع الحق [۵] سورة محمد آية ۲۲- ۲۳ ؛

"أُمُّكَ" قَالَ ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ "أَبُوكَ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِي رِوَايَةٍ يَا رَسُولَ اللهِ مَنْ أَحَقُّ بِحُسْنِ الصُّحْبَةِ؟ قَالَ: "أُمُّكَ، ثُمَّ أُمُّكَ ثُمَّ أُمُّكَ ثُمَّ أَبَاكَ ثُمَّ أَدْنَاكَ أَدْنَاكَ". "وَالصَّحَابَةُ" بِمَعْنَى: الصُّحْبَةِ. وَقَوْلُهُ "ثُمَّ أَبَاكَ" هٰكَذَا هُوَ مَنْصُوبٌ بِفِعْلٍ مَحْذُوفٍ أَيْ ثُمَّ بِرَّ أَبَاكَ، وَفِي رِوَايَةٍ: "ثُمَّ أَبُوكَ" وَهٰذَا وَاضِحٌ.

عليه وسلم اوفرمائيل چه ستا مور. هغهٔ عرض اوکړو بيا؟ نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. ستا مور. هغهٔ اووئيل. بيا؟ نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل ستا مور. هغهٔ اووئيل بيا؟ نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، ستا پلار.
(بخاری ومسلم)

يو روايت کښے داسے هم راغلی دی. چه يارسول الله! څما د ښهٔ سلوک کولو او په خدمت کښے د حاضريدو زيات حق دار څوک دے؟ نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، ستا مور. بيا ستا مور. بيا هم ستا مور. بيا ستا پلار. بيا چه تا ته څوک زيات نزدے وی. بيا ستا نزدے رشته دار دے. اَلصَّحَابَةُ، يعنی ناستے پاستے والا. ثُمَّ أَبَاكَ أَيْ ثُمَّ بِرَّ أَبَاكَ. په يو روايت کښے د أَبَاكَ په ځائے "أَبُوكَ" هم شته. او دا زيات مناسب او واضح دے.

٣١٩- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "رَغِمَ أَنْفُ ثُمَّ رَغِمَ أَنْفُ ثُمَّ رَغِمَ أَنْفُ [ل] مَنْ أَدْرَكَ أَبَوَيْهِ عِنْدَ الْكِبَرِ: أَحَدَهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَمْ يَدْخُلِ الْجَنَّةَ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۳۱۹- ابوهريره رض نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل د هغهٔ پوزه د خړه شی په خاورو، د هغهٔ پوزه د خړه شی په خاورو، د هغهٔ پوزه د په خاورو ګنده شی. چه چا د بوډاوالی په حالت کښے مور او پلار يا يو د دوئ نه اوموندل، بيا هم (د هغوئ په خدمت کولو سره) جنت ته داخل نه شی - (مسلم)

٣٢٠- وَعَنْهُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ لِي قَرَابَةً أَصِلُهُمْ وَيَقْطَعُونِي وَأُحْسِنُ إِلَيْهِمْ وَيُسِيئُونَ إِلَيَّ وَأَحْلُمُ عَنْهُمْ وَيَجْهَلُونَ عَلَيَّ. فَقَالَ: "لَئِنْ كُنْتَ كَمَا قُلْتَ فَكَأَنَّمَا تُسِفُّهُمُ الْمَلَّ وَلَا يَزَالُ مَعَكَ مِنَ اللهِ ظَهِيرٌ عَلَيْهِمْ [ع] مَا دُمْتَ عَلَى ذٰلِكَ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

"وَتُسِفُّهُمْ" بِضَمِّ التَّاءِ وَكَسْرِ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ وَتَشْدِيدِ الْفَاءِ "وَالْمَلُّ" بِفَتْحِ الْمِيمِ وَتَشْدِيدِ اللَّامِ وَهُوَ الرَّمَادُ الْحَارُّ: أَيْ كَأَنَّمَا تُطْعِمُهُمُ الرَّمَادَ الْحَارَّ، وَهُوَ تَشْبِيهٌ لِمَا يَلْحَقُهُمْ مِنَ

۳۲۰- د ابوهريره رض نه روايت دے. چه يو سړی رسول الله صلی الله عليه وسلم ته عرض اوکړو. چه څما رشته داران داسے دی. چه زهٔ هغوئ سره خپلولی پالم. مګر هغوئ ما سره خپلولی ختموی - زهٔ هغوئ سره ښهٔ سلوک کوم - هغوئ ما سره بدی کوی. زهٔ هغوئ ته ډير صبر کوم مګر هغوئ نا پوهتيا ښکاره کوی. نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل - ته چه څنګه وائے، که داسے وی نو بس ته ګويا که د هغوئ خولے ته ګرمه ايره اچوے - تر څو چه ته د هغوئ سره داسے معامله او سلوک کوے. نو د الله تعالیٰ امداد به هميشه تا سره وی. (مسلم) اَلْمَلُّ، ګرمه ايره يا شګه - حديث کښے د ګرمے ايرے يا شګے سره په دے وجه مشابهت

[ل] "رغم انف" هٰذا كناية عن الذل كأن لصق بالرغام وهو التراب هوانا [ع] الظهير المعين.

الاِثْمِ بِمَا يَلْحَقُ آكِلَ الرَّمَادِ الحَارِّ مِنَ الاَلَمِ وَلَا شَيْءَ عَلٰى هٰذَا المُحْسِنِ اِلَيْهِمْ لٰكِنْ يَنَالُهُمْ اِثْمٌ عَظِيْمٌ بِتَقْصِيْرِهِمْ فِىْ حَقِّهٖ وَ اِدْخَالِهِمُ الاَذٰى عَلَيْهِ، وَاللّٰهُ اَعْلَمُ ؛

وركړے شوے دے. چه ذدا سے طرزعمل سره د ګناه په وجه چه هغوئ ته خته راپيښيږی، نو هغوئ ته به د ګناه تکليف وی. (ښه سلوک کولو والا ته څه تکليف نشته) هَو. احسان هيرونکی او حق ضائع کونکی او ذدے په وجه به تعلق ختمونکی خلق ډير ګنهګار وی.

۳۲۱- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَنْ اَحَبَّ اَنْ يُبْسَطَ لَهٗ فِىْ رِزْقِهٖ وَيُنْسَاَ لَهٗ فِىْ اَثَرِهٖ فَلْيَصِلْ رَحِمَهٗ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

وَمَعْنٰى "يُنْسَاَ لَهٗ فِىْ اَثَرِهٖ": اَىْ يُؤَخَّرَ لَهٗ فِىْ اَجَلِهٖ وَعُمُرِهٖ ؛

۳۲۱- انس بن مالک رض نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. څوک چه خپل رزق يعنی روزی ډيره او خپل عمر زيات غواړی. نو هغهٔ له پکار دی. چه خپلولی ښه پالی. (بخاری ومسلم)

يُنْسَاَ لَهٗ فِىْ اَثَرِهٖ: يعنی د دهٔ مرګ او عمر به وروستو کولے شی.

۳۲۲- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ اَبُوْطَلْحَةَ اَكْثَرَ الاَنْصَارِ بِالْمَدِيْنَةِ مَالًا مِنْ نَخْلٍ وَّكَانَ اَحَبُّ اَمْوَالِهٖ اِلَيْهِ بَيْرُحَاءَ وَ كَانَتْ مُسْتَقْبِلَةَ الْمَسْجِدِ وَكَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُهَا وَ يَشْرَبُ مِنْ مَآءٍ فِيْهَا طَيِّبٍ فَلَمَّا نَزَلَتْ هٰذِهِ الاٰيَةُ [1] "لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتّٰى تُنْفِقُوْا مِمَّا تُحِبُّوْنَ" قَامَ اَبُوْطَلْحَةَ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى يَقُوْلُ: "لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتّٰى تُنْفِقُوْا مِمَّا تُحِبُّوْنَ" وَاِنَّ اَحَبَّ مَالِىْ اِلَىَّ بَيْرُحَآءُ وَ اِنَّهَا صَدَقَةٌ لِلّٰهِ تَعَالٰى اَرْجُوْا بِرَّهَا وَ ذُخْرَهَا عِنْدَ اللّٰهِ تَعَالٰى فَضَعْهَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ حَيْثُ اَرَاكَ اللّٰهُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "بَخٍ ذٰلِكَ مَالٌ رَابِحٌ ذٰلِكَ مَالٌ رَابِحٌ وَقَدْ سَمِعْتُ مَا قُلْتَ وَاِنِّىْ اَرٰى اَنْ تَجْعَلَهَا فِى الاَقْرَبِيْنَ" فَقَالَ اَبُوْطَلْحَةَ

۳۲۲- انس بن مالک رض نه روايت دے. چه ابوطلحه رض د مدينے په انصاروکښے د ټولونه د کجورو د باغ په وجه زيات مالداره وُو. او د هغهٔ خوښ باغ بيرحاء وو. چه مسجد نبوئ ته بالکل مخامخ وو. نبی کريم صلی الله عليه وسلم به هلته تللو او د هغه ځائے خوږے اوبه به ئے سکلے. انس رض وائی. چه کله "لن تنالوا البرّ" آيت نازل شو. نو ابوطلحه رض د نبی کريم صلی الله عليه وسلم په خدمت کښے حاضر شو او عرض ئے اوکړو، يا رسول الله! تاسو باندے دا آيت نازل شوے دے. او ما ته خپل مال کښے خوښ مال بيرحاء باغ دے. نو زهٔ ئے د الله د رضا د پاره د الله په لاره کښے خرچ کول غواړم او د الله تعالیٰ نه ئے د اجر و ثواب اُميد لرم. تاسو ته اختيار دے. او څنګه موجه خوښه وی استعمال کښے ئے راولئ. نبی کريم صلی الله عليه وسلم چه دا واوريدل نو وے وئيل، واه - واه - دا خو ډير د ګټے مال دے. ما ستا خبره واوريده - مګر زهٔ مناسب ګڼړم چه دا مال خپلو رشته دارو کښے تقسيم کړے. ابوطلحه رض

[1] سورة آل عمران آية ۲ ؛

اَفْعَلُ يَا رَسُوْلَ اللهِ، فَقَسَّمَهَا اَبُوْ طَلْحَةَ فِيْ اَقَارِبِهِ وَبَنِيْ عَمِّهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَ سَبَقَ بَيَانُ اَلْفَاظِهِ فِيْ: بَابِ الْاِنْفَاقِ مِمَّا يُحِبُّ:

اووئيل ستا حکم په سر سترګو قبول دے. زۀ به هم داسے اوکړم. نو د نبي کريم صلی الله عليه وسلم د حکم مطابق ئے په خپلو خپلوانو او تربۀ زامنو کښے تقسيم کړو. (بخاري ومسلم)

د دے حديث د الفاظو تشريح مخکښے "باب الانفاق مما يحب" کښے تيره شوے ده.

۳۲۳- وَعَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: اَقْبَلَ رَجُلٌ اِلَى نَبِيِّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: اُبَايِعُكَ عَلَى الْهِجْرَةِ وَالْجِهَادِ اَبْتَغِي الْاَجْرَ مِنَ اللهِ تَعَالٰى. فَقَالَ هَلْ لَكَ مِنْ وَالِدَيْكَ اَحَدٌ حَيٌّ؟" قَالَ نَعَمْ بَلْ كِلَاهُمَا قَالَ: "فَتَبْتَغِي الْاَجْرَ مِنَ اللهِ تَعَالٰى؟" قَالَ: نَعَمْ. قَالَ "فَارْجِعْ اِلَى وَالِدَيْكَ فَاَحْسِنْ صُحْبَتَهُمَا" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَ هٰذَا لَفْظُ مُسْلِمٍ. وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهُمَا: جَاءَ رَجُلٌ فَاسْتَاْذَنَهُ فِي الْجِهَادِ قَالَ: "اَحَيٌّ وَالِدَاكَ؟" قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: "فَفِيْهِمَا فَجَاهِدْ":

۳۲۳- عبدالله بن عمرو بن عاص رضی الله عنهما نه روايت دے. چه يو سړے د نبي کريم صلی الله عليه وسلم خدمت ته راغے. او وے وئيل چه زۀ تاسره په هجرت او جهاد باندے بيعت کوم. چه د هغے د اجر اُميد د الله تعالیٰ نه کوم. نبي کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. آيا ستا مور او پلار کښے يو کس ژوندے شته؟ هغۀ اووئيل، هو جي. دواړه ژوندی دی. نبي کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. آيا د الله تعالیٰ نه د ثواب اُميد لرے. هغۀ اووئيل هو جي. بيا نبي کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. خپل مور او پلار له واپس لاړشه. او د هغوئ ښۀ خدمت اوکړه. (بخاري ومسلم)

د بخاري اومسلم په يو روايت کښے داسے هم راغلي دی چه يو کس نبي کريم صلی الله عليه وسلم له راغے. او جهاد کښے ئے د شريک کيدو اجازت اوغوښتلو. نبي کريم صلی الله عليه وسلم پوښتنه اوکړه. چه ستا مور او پلار ژوندی دی؟ هغۀ اووئيل. هو جي. نبي کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل د هغوئ خدمت کول ستا جهاد دے.

۳۲۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "لَيْسَ الْوَاصِلُ بِالْمُكَافِيءِ وَ لٰكِنَّ الْوَاصِلَ الَّذِيْ اِذَا قُطِعَتْ رَحِمُهُ وَصَلَهَا" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ. "وَقُطِعَتْ" بِفَتْحِ الْقَافِ وَ الطَّاءِ وَرَحِمُهُ" مَرْفُوْعٌ:

۳۲۴- عبدالله بن عمرو بن عاص رضی الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل (د نيکئ په نيکئ سره بدله ورکونکے خپلولی پالونکے نۀ دے. صله رحمی او خپلولی پالل خو دا دی چه کۀ هغه تاسو سره خپلولی ختموی نو ته ئے ورسره جوړه ساته. (بخاري)

۳۲۵- وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اَلرَّحِمُ مُعَلَّقَةٌ بِالْعَرْشِ تَقُوْلُ: مَنْ

۳۲۵- حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل چه رحِم (رشته) د الله د عرش د لاندے

وَصَلَنِیْ وَصَلَهُ اللهُ ، وَمَنْ قَطَعَنِیْ قَطَعَهُ اللهُ " مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ‌:

ترړ ونده ده .هغه دَ وظيفې په طور داسې وائی - خوک چه ما پالي ساتی - الله تعالیٰ به ئے جوړ ساتی - او څوک چه ما ختموی. الله تعالیٰ به ئے ختم کړی - (بخاری ومسلم)

۳۲۶- وَعَنْ اُمِّ الْمُؤْمِنِيْنَ مَيْمُوْنَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا اَنَّهَا اَعْتَقَتْ وَلِيْدَةً [۱] وَلَمْ تَسْتَاْذِنِ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا كَانَ يَوْمُهَا الَّذِیْ يَدُوْرُ عَلَيْهَا فِيْهِ قَالَتْ اَشَعَرْتَ يَارَسُوْلَ اللهِ اَنِّیْ اَعْتَقْتُ وَلِيْدَتِیْ ؟ قَالَ: اَوَ فَعَلْتِ ؟ قَالَتْ نَعَمْ : قَالَ : " اَمَا اِنَّكِ لَوْ اَعْطَيْتِهَا اَخْوَالَكِ كَانَ اَعْظَمَ لِاَجْرِكِ " مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ‌:

۳۲۶- حضرت ميمونه بنت حارث رضی الله عنها نه روايت دے - چه ما دَ نبی كريم صلی الله عليه وسلم نه دَ يوې وينځې په آزادولو کښې اجازت نۀ وو اخستے - کله چه دَ هغې نمبر له نبی اکرم صلی الله عليه وسلم راغے ، نو ما عرض او کړو - آيا څما دَ وينځې آزادئ تا ته خبر در کړے شوے دے؟ نبی اکرم صلی الله عليه وسلم او فرمائيل ولې هغه دِ آزاده کړے ده؟ هغې اوويئيل ، هو جی بيا نبی اکرم صلی الله عليه وسلم او فرمائيل کۀ دغه وينځه دِ ماما گانو ته ورکړے وے ، نو ډير ثواب به در ته ملاؤ شوے وو. (بخاری ومسلم)

۳۲۷- وَعَنْ اَسْمَاءَ بِنْتِ اَبِیْ بَكْرِ الصِّدِّيْقِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَتْ قَدِمَتْ عَلَیَّ اُمِّیْ وَهِیَ مُشْرِكَةٌ فِیْ عَهْدِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ [۲] فَاسْتَفْتَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْتُ: قَدِمَتْ عَلَیَّ اُمِّیْ وَهِیَ رَاغِبَةٌ اَفَاَصِلُ اُمِّیْ قَالَ ، " نَعَمْ صِلِیْ اُمَّكِ " مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ‌:

وَقَوْلُهَا : " رَاغِبَةٌ " اَیْ طَامِعَةٌ فِيْمَا عِنْدِیْ تَسْاَلُنِیْ شَيْئًا قِيْلَ كَانَتْ اُمُّهَا مِنَ النَّسَبِ وَقِيْلَ مِنَ الرَّضَاعَةِ وَ الصَّحِيْحُ الْاَوَّلُ ‌:

۳۲۷- اسماء بنت ابوبکر رض نه روايت دے. چه څما يوه مشرکه مور وه - چه مال دَ څۀ خواهش دپاره مکے نه مدينے ته راغلے وه - دَ رسول الله صلی الله عليه وسلم په زمانه کښے ، نو زۀ دَ رسول الله صلی الله عليه وسلم خدمت ته حاضره شوم او عرض م او کړو چه څما مور څۀ غوښتلو دپاره ماله راغلے ده - آيا زۀ هغې سره څۀ ښۀ سلوک کولے شم - نبی کريم صلی الله عليه وسلم او فرمائيل هو - هغې سره ښۀ لولی او پاله - (بخاری ومسلم)
رَاغِبَةٌ : يعنی طمع کونکے ده - ما نه دَ غوښتلو دپاره راغلے - څۀ غواړی - يو قول داسے هم راغلے دے چه دغه دَ دے سکه خپله مور وه - بعضے وائی ، چه خپله مورئے نۀ وه ، مگر اولنے قول صحيح دے -

۳۲۸- وَعَنْ زَيْنَبَ الثَّقَفِيَّةِ امْرَاَةِ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ وَعَنْهَا قَالَتْ : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : تَصَدَّقْنَ يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ : وَلَوْ مِنْ حُلِيِّكُنَّ "

۳۲۸- دَ عبد الله بن مسعود بی بی زينب ثقفيه رضی الله عنها نه روايت دے . چه رسول الله صلی الله عليه وسلم او فرمائيل . چه اے دَ مسلمانانو بيبيانو! صدقه او خيرات ورکوئ خواه زيورات او کالی وی . هغه وائی ما خپل خاوند ته او وئيل چه ستا

[۱] الوليدة الامة [۲] ای معاهدته مع المشرکين فی الحديبية ‌:

قَالَتْ : فَرَجَعْتُ اِلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ فَقُلْتُ لَهٗ : اِنَّكَ رَجُلٌ خَفِيْفُ ذَاتِ الْيَدِ لہ وَاِنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ اَمَرَنَا بِالصَّدَقَةِ فَاْتِهٖ فَاسْأَلْهُ فَاِنْ كَانَ ذٰلِكَ يُجْزِئُ عَنِّيْ ٢ه وَاِلَّا صَرَفْتُهَا اِلٰى غَيْرِكُمْ فَقَالَ عَبْدُ اللهِ بَلِ ائْتِيْهِ اَنْتِ فَانْطَلَقْتُ فَاِذَا امْرَأَةٌ مِّنَ الْاَنْصَارِ بِبَابِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَاجَتِيْ حَاجَتُهَا وَكَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ اُلْقِيَتْ عَلَيْهِ الْمَهَابَةُ فَخَرَجَ عَلَيْنَا بِلَالٌ فَقُلْنَا لَهٗ ائْتِ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَخْبِرْهُ اَنَّ امْرَأَتَيْنِ بِالْبَابِ تَسْأَلَانِكَ : اَتُجْزِئُ الصَّدَقَةُ عَنْهُمَا عَلٰى اَزْوَاجِهِمَا وَعَلٰى اَيْتَامٍ فِيْ حُجُوْرِهِمَا ٣ه وَلَا تُخْبِرْهُ مَنْ نَحْنُ فَدَخَلَ بِلَالٌ عَلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهٗ فَقَالَ لَهٗ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : "مَنْ هُمَا؟" قَالَ امْرَأَةٌ مِّنَ الْاَنْصَارِ وَزَيْنَبُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : "اَيُّ الزَّيَانِبِ هِيَ؟" قَالَ : امْرَأَةُ عَبْدِ اللهِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "لَهُمَا اَجْرَانِ اَجْرُ الْقَرَابَةِ وَاَجْرُ الصَّدَقَةِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ::

لاس تنګ دے - او نبی کریم صلی الله علیه وسلم مونږ ته د صدقے او خیرات حکم راکړے دے - ته لاړ شه او دا تپوس اوکړه چه آیا داسے طریقے سره چه خاوند ته ورکړے شی حکم به پوره کړے شی چه زه تا ته صدقه درکړم ؟ کنی چه بیا بل چا ته صدقه ورکړم - عبد الله بن مسعود رض وائی - ته لاړه شه، پخپله ترے پوښتنه اوکړه - وائی چه کله زه رسول الله صلی الله علیه وسلم ته د دے تپوس کولو په سلسله کښے لاړم - نو هلته یوه انصاریه ښځه موجوده وه، هغے هم دا تپوس کول غوښتل کومے له چه زه راغلے ووم - او د رسول الله صلی الله علیه وسلم چه کوم رعب او هیبت وو، د هغے په وجه د داخلیدو مونږ کښے همت نه وو - دے وخت کښے د د ننه نه حضرت بلال رض راغے - نو مونږ هغهٔ ته اووئیل - چه داسے تپوس د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه مونږ د پاره اوکړه چه بهر دوه ښځے موجودے دی داسے تپوس کولو له راغلی دی. چه مونږ خپلو خاوندانو ته او هغه یتیمانو ته چه زمونږ په پرورش کښے دی. صدقه ورکولے شو که نه ؟ مګر څه مونږ نو مونه نبی کریم صلی الله علیه وسلم ته مهٔ بنایه - بلال رضی الله عنه خدمت کښے حاضر شو او د هغوئ د مسئلے پوښتنه ئے اوکړه رسول الله صلی الله علیه وسلم تپوس اوکړو دغه ښځے څوک دی؟ بلال رض او فرمائیل چه یوه انصاریه او یوه زینب رضی الله عنهما ده. نبی کریم صلی الله علیه وسلم او فرمائیل کومه یوه زینب ده. بلال رض اووئیل د عبدالله بن مسعود رض بی بی ده - بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم او فرمائیل، دوئ ته به دوچند ثواب ورکولے شی - یو ثواب د رشته دارئ او بل د صدقے کولو - (بخاري ومسلم)

۳۲۹ - وَعَنْ اَبِيْ سُفْيَانَ صَخْرِ بْنِ حَرْبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِيْ حَدِيْثِهِ الطَّوِيْلِ فِيْ قِصَّةِ هِرَقْلَ اَنَّ هِرَقْلَ قَالَ لِاَبِيْ سُفْيَانَ : فَمَا ذَا يَاْمُرُكُمْ بِهٖ؟

۳۲۹ - ابوسفیان صخر بن حرب رضی الله عنه د هرقل والا اوږده قصه کښے اوښودل چه هرقل د ابوسفیان رض نه پوښتنه اوکړه. چه هغه نبی تا سو ته د

لہ ای قلیل المال ٢ه ای دفعتها لکم ٣ه " فی حجورهما " ای فی ولایتهما ::

يَعْنِي النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قُلْتُ يَقُولُ: "اعْبُدُوا اللهَ وَحْدَهُ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَاتْرُكُوا مَا يَقُولُ آبَاءُكُمْ وَيَأْمُرُنَا بِالصَّلٰوةِ وَالصِّدْقِ وَالْعَفَافِ وَالصِّلَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ:

کوموخبرو حکم درکوی؟ نوما اوویئیل چه هغوئ فرمائی - د الله تعالی عبادت کوئ او هغهٔ سره هیڅوک شریک مهٔ جوړوئ. اوستاسو د پلار نیکهٔ چه کومه طریقه او عقیده ده هغه پریږدئ. او مونږ ته د مانځه کولو، رښتیا وئیلو، او د ځان پاک ساتلو او د خپلوئ ساتلو حکم راکوی. (بخاری ومسلم)

۳۳۰- وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "إِنَّكُمْ سَتَفْتَحُونَ أَرْضًا يُذْكَرُ فِيهَا الْقِيرَاطُ" وَفِي رِوَايَةٍ، "سَتَفْتَحُونَ مِصْرَ وَهِيَ أَرْضٌ يُسَمّٰى فِيهَا الْقِيرَاطُ فَاسْتَوْصُوا بِأَهْلِهَا خَيْرًا، فَإِنَّ لَهُمْ ذِمَّةً وَرَحِمًا" وَفِي رِوَايَةٍ "فَإِذَا افْتَتَحْتُمُوهَا فَأَحْسِنُوا إِلَى أَهْلِهَا فَإِنَّ لَهُمْ ذِمَّةً وَرَحِمًا" أَوْقَالَ "ذِمَّةً وَصِهْرًا" رَوَاهُ مُسْلِمٌ،

۳۳۰- ابوذر رضی الله عنه نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - قریبه ده چه تاسو به داسے زمکه فتحه کړئ. چه هلته به قیراط ډیر ذکرکولے شی- یو روایت کښے راځی چه ډیر زر به تاسو مصر فتحه کړئ - او هغه داسے زمکه ده چه هلته لفظ د قیراط ډیر ډیر وئیلے کیږی. نو تاسو د هغوئ سره نیکی کوئ - ځکه چه هغوئ سره (ښهٔ تعلق) ذمه واری هم ده او (د خپلوئ) تعلق هم دے -

قَالَ الْعُلَمَاءُ: الرَّحِمُ الَّتِي لَهُمْ كَوْنُ هَاجَرَ أُمِّ إِسْمَاعِيلَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْهُمْ: "وَالصِّهْرُ": كَوْنُ مَارِيَةَ أُمِّ إِبْرَاهِيمَ ابْنِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْهُمْ:

یو روایت کښے داسے هم راغلی دی. چه کله هغه فتحه کړئ، نو هغه خلقو سره ښهٔ سلوک ساتئ - ځکه تاسو سره ئے تعلق هم دے او رشته داری هم ده - "رَحِمًا" یا "صِهْرًا" الفاظ دی - یعنی رشته داری یا سخرګنئ هم ده - (مسلم)

حدیث کښے چه مصر والو سره د کوم تعلق ذکر دے - هغه د هاجرے بی بی په نسبت سره دے - چه هغے مصر سره تعلق لرلو - او د سخرګنئ په رشته کښے اشاره ماریه قبطیهؓ ته ده. چه د نبی کریم صلی الله علیه وسلم د ځوئ ابراهیم رض والده محترمه وه -

۳۳۱- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ هٰذِهِ الْآيَةُ[1] "وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ" دَعَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُرَيْشًا فَاجْتَمَعُوا فَعَمَّ وَخَصَّ وَقَالَ: "يَا بَنِي عَبْدِ شَمْسٍ يَا بَنِي كَعْبِ ابْنِ لُؤَيٍّ أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ يَا بَنِي مُرَّةَ بْنِ كَعْبٍ أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ، يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ

۳۳۱- ابوهریره رض نه روایت دے - کله چه دا آیت وانذر عشیرتك الاقربین (خپل نزدے رشته داران اوویروه) نازل شو - نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم قریش راوغوښتل - نو عام او خاص ټول خلق یو ځائے جمع شول - بیا نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - اے د عبد شمس اولاده! اے د کعب بن لؤی اولاده ځان د اور نه اوساتئ - اے د مره بن کعب د خاندان اولاده! خپل ځان د اور

[1] سورة ۲۶ ایة ۲۱۴:

النَّارِ يَا بَنِيْ هَاشِمٍ اَنْقِذُوْا اَنْفُسَكُمْ مِّنَ
النَّارِ، يَا بَنِيْ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ اَنْقِذُوْا اَنْفُسَكُمْ
مِنَ النَّارِ يَا فَاطِمَةُ اَنْقِذِيْ نَفْسَكِ مِنَ
النَّارِ فَاِنِّيْ لَا اَمْلِكُ لَكُمْ مِّنَ اللّٰهِ شَيْئًا
غَيْرَ اَنَّ لَكُمْ رَحِمًا سَاَبُلُّهَا بِبَلَالِهَا"
رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

قَوْلُهٗ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "بِبَلَالِهَا"
هُوَ بِفَتْحِ الْبَآءِ الثَّانِيَةِ وَكَسْرِهَا
"وَالْبَلَالُ": اَلْمَآءُ، وَمَعْنَى الْحَدِيْثِ:
سَاَصِلُهَا شَبَّهَ قَطِيْعَتَهَا بِالْحَرَارَةِ
تُطْفَأُ بِالْمَآءِ وَهٰذِهٖ تُبَرَّدُ بِالصِّلَةِ ؛

۳۳۲- وَعَنْ اَبِيْ عَبْدِ اللّٰهِ عَمْرِو
بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا :قَالَ: سَمِعْتُ
رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جِهَارًا
غَيْرَ سِرٍّ يَقُوْلُ: "اِنَّ اٰلَ بَنِيْ فُلَانٍ
لَيْسُوْا بِاَوْلِيَآئِيْ اِنَّمَا وَلِيِّيَ اللّٰهُ وَ
صَالِحُ الْمُؤْمِنِيْنَ وَلٰكِنْ لَهُمْ رَحِمٌ
اَبُلُّهَا بِبَلَالِهَا" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَاللَّفْظُ
لِلْبُخَارِيِّ ؛

۳۳۳- وَعَنْ اَبِيْ اَيُّوْبَ خَالِدِ
بْنِ زَيْدٍ الْاَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ
اَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَخْبِرْنِيْ
بِعَمَلٍ يُّدْخِلُنِي الْجَنَّةَ وَيُبَاعِدُنِيْ
مِنَ النَّارِ: فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "تَعْبُدُ اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُ
بِهٖ شَيْئًا وَتُقِيْمُ الصَّلٰوةَ وَتُؤْتِي الزَّكٰوةَ
وَتَصِلُ الرَّحِمَ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۳۳۴- وَعَنْ سَلْمَانَ ابْنِ عَامِرٍ
رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اِذَا اَفْطَرَ اَحَدُكُمْ
فَلْيُفْطِرْ عَلٰى تَمْرٍ فَاِنَّهٗ بَرَكَةٌ فَاِنْ
لَّمْ يَجِدْ تَمْرًا فَالْمَآءُ فَاِنَّهٗ طَهُوْرٌ" وَ

نه اوساتئ - اے د بنی هاشم اولاده ! خپل ځانونه د اُور نه محفوظ کړئ - اے د بنی عبدالمطلب اولاده ! خپل ځانونه د اُور نه بچ کړئ - اے فاطمے رض ! ځان د اور نه بچ کړه - زۀ ستا د خلاصی د الله نه د هیڅ څیز ذمه وار نۀ یم - څکه بغیر د رشته دارئ نه بل نزدیکت څما او ستا سو نشته - زۀ صرف د دے رشته دارئ حفاظت کولے شم - د همدے چرکاؤ تاسوله درکوم (او د همدے تعلق په سبب د همدردئ دپاره تاسو خبروم (مسلم) بَلَالُ: یعنی اوبۀ - حدیث کښے د خپلوئ ختمولو گرمی او اُور په تعلق جوړولو سره ختمیږی او یخیږی -

۳۳۲- ابوعبدالله عمرو بن عاص رض نه روایت دے - چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه په پټه نۀ بلکه په ښکاره او اوچت آواز سره داسے فرمائیلے اوریدلی دی - چه د فلانکی اولاد څما دوستان نۀ دی - څما دوست الله دے او نیکان مؤمنان خلق دی - لیکن هغوئ سره چونکه څما د خپلوئ رشته ده نو دغه به باقی ساتم او د هغے به حفاظت کوم - (بخاری ومسلم) دا الفاظ د بخاری دی -

۳۳۳- ابوایوب خالد بن زید انصاری رضی الله عنه نه روایت دے - چه یو کس رسول الله صلی الله علیه وسلم ته عرض او کړو - چه ماته داسے عمل او ښایه چه زۀ پرے جنت ته داخل شم او د جهنم نه لرے شم - نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم ورته او فرمائیل، د الله تعالیٰ عبادت کوه - هغۀ سره هیڅوک شریک مۀ جوړوه - مونځ کوه زکوٰة ورکوه، او خپلوانو سره خپلولی ساته - (مسلم)

۳۳۴- سلمان بن عامر رضی الله عنه نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم او فرمائیل - کله چه روژه ماتوئ نو کجورے سره ئے ماتوئ، ځکه چه دا د برکت والا ده - که ځ کجوره نۀ وی نو

قَالَ: "اَلصَّدَقَةُ عَلَى الْمِسْكِيْنِ صَدَقَةٌ وَعَلٰى ذِي الرَّحِمِ ثِنْتَانِ صَدَقَةٌ وَ صِلَةٌ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ، وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ ۞

بيا او بوسره روژه ماتوئ. ځکه چه دا باکونکے دے. او مسکين ته صدقه ورکول د ښيګړے کار دے. او خپلوانو ته به صدقه ورکولو کښے دوچند ثواب دے. يو د صدقے ورکولو، او دويم د خپلولئ پاللو. (ترمذی)

امام ترمذیؒ وائی چه دا حديث، حسن دے.

۳۳۵- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَتْ تَحْتِي امْرَأَةٌ وَكُنْتُ أُحِبُّهَا وَكَانَ عُمَرُ يَكْرَهُهَا فَقَالَ لِي: طَلِّقْهَا فَأَبَيْتُ فَأَتَى عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ ذٰلِكَ لَهُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "طَلِّقْهَا" رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ۞

۳۳۵- عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روايت دے. چه ځما په نکاح کښے يوه ښځه وه. چه ځما ډيره خوښه وه. مګر (ځما د پلار) عمرؓ خوښه نۀ وه. نو ما ته ئے اووئيل، دے ته طلاق ورکړه. ما د طلاق ورکولو نه انکار اوکړو. نو دا خبره ئے نبی کريم صلی الله عليه وسلم ته ذکر کړله. نو نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل چه طلاق ورکړه. (ابوداؤد و ترمذی) امام ترمذیؒ وائی دا حديث حسن او صحيح دے.

۳۳۶- وَعَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا أَتَاهُ فَقَالَ: إِنَّ لِي امْرَأَةً وَإِنَّ أُمِّي تَأْمُرُنِي بِطَلَاقِهَا؟ فَقَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: "اَلْوَالِدُ أَوْسَطُ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ فَإِنْ شِئْتَ فَأَضِعْ ذٰلِكَ الْبَابَ أَوِ احْفَظْهُ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ۞

۳۳۶- د ابو درداءؓ نه روايت دے. چه يو کس راغے. او وے وئيل چه ځما يوه ښځه ده مګر مورمے د هغے د طلاق په باره کښے ما ته وينا کوی. نو د دے جواب کښے ابودرداءؓ حديث د نبی کريم صلی الله عليه وسلم ورته بيان کړو چه ما د نبی کريم صلی الله عليه وسلم نه آوريدلی دی. چه پلار ستا د پاره د جنت د مينځنئ دروازے په شان دے. دا اوس ستا خوښه ده چه ضائع کوے ئے او که محفوظ ئے ساتے. (ترمذیؒ)
ترمذیؒ وائی چه دا حديث حسن دے.

۳۳۷- وَعَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اَلْخَالَةُ بِمَنْزِلَةِ الْأُمِّ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ صَحِيْحٌ مَشْهُوْرَةٌ: مِنْهَا حَدِيْثُ أَصْحَابِ الْغَارِ، وَحَدِيْثُ جُرَيْجٍ وَقَدْ سَبَقَا، وَأَحَادِيْثُ مَشْهُوْرَةٌ فِي الصَّحِيْحِ حَذَفْتُهَا اخْتِصَارًا وَمِنْ أَهَمِّهَا حَدِيْثُ عَمْرِو بْنِ عَنْبَسَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ الطَّوِيْلُ الْمُشْتَمِلُ عَلٰى

۳۳۷- براء بن عازب رضی الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. ترور هم پشان د مور ده. (ترمذی) دا صحيح حديث دے. او دے سلسله کښے نور هم صحيح او مشهور روايتونه بخاری کښے شته دے. لکه د غار والا حديث، حديثِ جريج چه مخکښے بيان شوی دی. او د اُوږدوالی نه بچ کيدو د پاره نور هم ډير حديثونه چه حذف مو کړل، د دے نه د عمرو بن عنبسه رضی الله عنه روايت هم دے، چه ډير اهم او کافی اُوږد دے

جُمَلٍ كَثِيرَةٍ مِّنْ قَوَاعِدِ الْإِسْلَامِ وَ آدَابِهِ وَسَأَذْكُرُهُ بِتَمَامِهِ إِنْ شَاءَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِيْ بَابِ الرَّجَاءِ قَالَ فِيْهِ دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَكَّةَ يَعْنِيْ فِيْ أَوَّلِ النُّبُوَّةِ فَقُلْتُ لَهٗ: مَا أَنْتَ؟ قَالَ: "نَبِيٌّ" فَقُلْتُ: "مَا نَبِيٌّ؟" قَالَ: "أَرْسَلَنِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى" فَقُلْتُ: "بِأَيِّ شَيْءٍ أَرْسَلَكَ؟ قَالَ: "أَرْسَلَنِيْ بِصِلَةِ الْأَرْحَامِ وَ كَسْرِ الْأَوْثَانِ وَ أَنْ يُّوَحَّدَ اللّٰهُ لَا يُشْرَكُ بِهٖ شَيْءٌ" وَذَكَرَ تَمَامَ الْحَدِيْثِ" وَ اللّٰهُ أَعْلَمُ ؛

چه دَ اسلام قواعد او آداب او احکام هغې کښې بیان شوی دی- ان شاء الله پوره او مکمل روایت به آئنده "باب الرجاء" کښې بیان کړو - دغه روایت کښې دی- چه زهٔ دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم دَ نبوت دَ زمانې په ابتداء کښې دَ هغهٔ خدمت کښې حاضر شوم. ما عرض اوکړو. ته څوک ئې- هغهٔ اووئیل، نبی - ما اووئیل، دَ نبی څهٔ مطلب دے؟ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل- الله تعالیٰ زهٔ رالیږلے یم- ما اووئیل تا ته ئې څهٔ څیز درکړے دے؟ هغهٔ اوفرمائیل چه زهٔ ئې دَ خپلوئې ساتلو اوَ دَ بتانو دَ ماتولو حکم راکړے رالیږلے یم- اوَ دے دپاره چه الله یو اومنئ- او هغهٔ سره هیڅوک شریک جوړ نکړئ (بخاری) دغسے ئې پوره حدیث ذکر کړو-

باب [۴۱]

ف :- دے باب کښې درے[۳] قرآنی آیتونه او پنځه نبوی حدیثونه دی-

بَابُ تَحْرِيْمِ الْعُقُوْقِ وَ قَطِيْعَةِ الرَّحِمِ ! دَ خپلوئې ختمولو اوَ دَ مور او پلار دَ نافرمانئ دَ حراموالی بیان

(قرآنی آیتونه)

۱۲۹- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [۱]: " فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوْا فِي الْأَرْضِ وَ تُقَطِّعُوْا أَرْحَامَكُمْ ۚ أُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمٰٓى أَبْصَارَهُمْ ؛

۱۲۹- دا څهٔ لرے خبره نهٔ ده. که تاسو ته حکومت ملاؤ شی نو ملک کښې به فساد پیدا کړئ او خپلوئی به ختمے کړئ. دا هغه خلق دی چه الله پرے لعنت اوکړو- او راندهٔ کانهٔ ئې کړل- (پ ۲۶، محمد)

۱۳۰- وَقَالَ تَعَالٰى [۲]: " وَ الَّذِيْنَ يَنْقُضُوْنَ عَهْدَ اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مِيْثَاقِهٖ وَيَقْطَعُوْنَ مَآ أَمَرَ اللّٰهُ بِهٖٓ أَنْ يُّوْصَلَ وَ يُفْسِدُوْنَ فِي الْأَرْضِ ۙ أُولٰٓئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوْٓءُ الدَّارِ " ؛

۱۳۰- څوک چه دَ الله تعالیٰ سره کړے پخه وعده ماتوی، دَ کومے چه دَ پاللو الله تعالیٰ حکم درکړے وو- نو دوئ هغه ختموی او ملک کښې فساد خوروی. دا سے خلقو با ندے دَ الله تعالیٰ لعنت دے- اوَ دَ هغوئ دَ اوسیدو ځائے ډیر خراب دے. (پ ۱۳، رعد)

۱۳۱- وَقَالَ تَعَالٰى [۳]: "وَقَضٰى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوْٓا إِلَّآ إِيَّاهُ وَ بِالْوَالِدَيْنِ

۱۳۱- ستا سو رب حکم کړے دے- چه دَ هغهٔ نه سِوا دَ بل چا عبادت مهٔ کوئ.

[۱] سورة محمد آية ۲۲، ۲۳ [۲] سورة الرعد آية ۲۵ [۳] سورة الاسراء آية ۲۳، ۲۴ ؛

اِحْسَانًا اِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ اَحَدُهُمَآ اَوْ كِلٰهُمَا فَلَا تَقُلْ لَّهُمَآ اُفٍّ وَّلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيْمًا ٥ وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَّبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيٰنِيْ صَغِيْرًا " ٭

او مورا و پلار سره نيکي کوئ - کهٔ دوئ دواړو کښې دواړهٔ يا يو کس بوډا شو، نو اُف قدرې ورته هم مهٔ کوه او مهٔ ئې رټې. هغوئ سره په ادب او دَ عزت خبرې کوه. او دَ عاجزئ او نرمئ سلوک ورسره کوئ. او دَ هغوئ دپاره دُعا غواړه چه اے ربه! ځنګه چه دوئ ځما په وړوکوالی کښې (شفقت سره) پالنه کړې ده - دغسې ته هم دَ دوئ په حال رحم اوکړه - (پ ۱۵ - اسراء)

(نبوی حديثونه)

۳۳۸- وَعَنْ اَبِيْ بَكْرَةَ نُفَيْعِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ - قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اَلَا اُنَبِّئُكُمْ بِاَكْبَرِ الْكَبَائِرِ؟ ثَلَاثًا قُلْنَا : بَلٰى يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ : اَلْاِشْرَاكُ بِاللّٰهِ، وَعُقُوْقُ الْوَالِدَيْنِ " وَكَانَ مُتَّكِئًا فَجَلَسَ فَقَالَ : " اَلَا وَ قَوْلُ الزُّوْرِ وَشَهَادَةُ الزُّوْرِ فَمَا زَالَ يُكَرِّرُهَا حَتّٰى قُلْنَا لَيْتَهٗ سَكَتَ " مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ٭

۳۳۸- ابوبکر نفيع بن حارث رض نه روايت دے - چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل - آيا زهٔ تاسو ته دَ ټولو نه درے غټ ګناهونه اونهٔ ښايم. مونږ اووئيل يا رسول الله! ضرور اوښايئ نبی کريم صَلَّی اللّٰه عليه وسلم اوفرمائيل، الله تعالیٰ سره څوک شريک جوړول. دَ مورا و پلار نا فرمانی کول، هغه وخت هغوئ ډډه وهلے وه. او بيا کيناستو او، وے فرمائيل - غوږ سره ئے واورئ چه دروغ خبره او دَ دروغو ګواهي - او دائے دومره بار بار اوفرمائيله چه مونږ دا اوغوښتل چه کاش دوئ سکوت اوفرمائي - (بخاری ومسلم)

۳۳۹- وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو ابْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : اَلْكَبَائِرُ الْاِشْرَاكُ بِاللّٰهِ، وَعُقُوْقُ الْوَالِدَيْنِ، وَقَتْلُ النَّفْسِ، وَالْيَمِيْنُ الْغَمُوْسُ" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ،

"اَلْيَمِيْنُ الْغَمُوْسُ" اَلَّتِيْ يَحْلِفُهَا كَاذِبًا عَامِدًا سُمِّيَتْ غَمُوْسًا لِاَنَّهَا تَغْمِسُ الْحَالِفَ فِي الْاِثْمِ ٭

۳۳۹- عبدالله بن عمرو بن عاص رض نه روايت دے - چه رسول الله صلی الله عليه وسلم دا خبرے دَ غټے ګناه په طور اوښودې (۱) دَ الله سره شريک جوړول (۲) دَ مورا و پلار نا فرمانی کول (۳) خپل ځان وژل يا بل ناحقه وژل (۴) قصداً دروغ وئيل (بخاری)

يَمِيْنُ الْغُمُوْسِ : دے ته غموس قسم ځکه وائي چه قسم سره سره دے پيژنی چه دا خبره دروغ ده - دَ دے قسم ګناه دومره ډيره ده چه سړے پکښے بالکل ډوب شي -

۳۴۰- وَعَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : " مِنَ الْكَبَائِرِ شَتْمُ الرَّجُلِ وَالِدَيْهِ " قَالُوْا: يَا رَسُوْلَ

۳۴۰- عبدالله بن عمرو بن عاص رض نه دا روايت هم نقل شوے دے - چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل - په

اللّٰهِ وَهَلْ يَشْتِمُ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ ؟ قَالَ : نَعَمْ "يَسُبُّ اَبَا الرَّجُلِ فَيَسُبُّ اَبَاهُ وَيَسُبُّ اُمَّهٗ فَيَسُبُّ اُمَّهٗ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ - وَفِيْ رِوَايَةٍ "اِنَّ مِنْ اَكْبَرِ الْكَبَائِرِ اَنْ يَّلْعَنَ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ !" قِيْلَ : يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ كَيْفَ يَلْعَنُ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ ؟ قَالَ :"يَسُبُّ اَبَا الرَّجُلِ فَيَسُبُّ اَبَاهُ وَيَسُبُّ اُمَّهٗ فَيَسُبُّ اُمَّهٗ :

غټو گناهونو کښې يوه داهم ده چه سړے خپل مورا و پلار ته کنځل کوی . صحابه رضي الله عنهم حيرانتيا سره پوښتنه اوکړه . يارسول الله ! خپل مورا و پلار ته هم څوک کنځل کولے شی ؟ نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل : هو - اوهغه داسے چه يوکس بل چا ته دَ مورا و پلار کنځل اوکړی ، نوهغه بل به هم جواب کښې ورته دغسې دَ مورا و پلار کنځل اوکړی (يعنی خپل مورا و پلار ته دَ کنځلو کولو سبب هم دا جوړشو - دَ بل کنځل دَ دهٔ پلار او مورته داسے دی لکه چه پخپله ئے ورته کړی وی ، چه دَ هغے خبرے پاک خلق تصور او خيال هم نشی کولے - نن مونږ بشکاره په خپلو سترګو وينو - چه اولاد دَ خپل پلار او مور سره بد سلوک کوی او بشکاره مخامخ ورته کنځل هم کوی . او آزار ترے هم اخلی - دَدے نه څوک انکار کولے شی .) (بخاری ومسلم) يوه روايت کښې داسے هم راغلی دی - چه غټو گناهونو کښې يوه گناه مورا و پلار باندے لعنت وئيل هم دی - صحابو رضي الله عنهم عرض اوکړو يارسول الله ! څوک به داسے وی چه به خپل مورا و پلار باندے به لعنت اوکړی ؟ نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل - چه څوک دَ چا پلار يا مور باندے لعنت وائی يا کنځل کوی - نو هغه بل کس هم هغسے لعنت يا کنځل کوی -

۳۴۱ - وَعَنْ اَبِىْ مُحَمَّدٍ جُبَيْرِ ابْنِ مُطْعِمٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ :"لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعٌ " قَالَ سُفْيَانُ فِىْ رِوَايَتِهٖ يَعْنِىْ قَاطِعُ رَحِمٍ " مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ÷

۳۴۱ - ابو محمد جُبير بن مطعم رضی الله عنه نه روايت دے - چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل - خپلولی ختمونکی به جنت ته نشی داخليدے - او دَ سفيان به روايت کښې " قَاطِعُ رَحِمٍ " (يعنی رشته داری خپلولی ختمونکے) الفاظ هم راغلی دی - (بخاری ومسلم)

۳۴۲ - وَعَنْ اَبِىْ عِيْسَى الْمُغِيْرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ :"اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى حَرَّمَ عَلَيْكُمْ عُقُوْقَ الْاُمَّهَاتِ ، وَمَنْعًا وَّهَاتِ ، وَوَاْدَ الْبَنَاتِ ، وَكَرِهَ لَكُمْ قِيْلَ وَقَالَ ، وَكَثْرَةَ السُّؤَالِ ، وَ اِضَاعَةَ الْمَالِ " مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ،

قَوْلُهٗ " مَنْعًا " مَعْنَاهُ : مَنْعُ مَا وَجَبَ عَلَيْهِ ، وَهَاتِ " طَلَبُ مَا لَيْسَ لَهٗ " وَوَاْدُ الْبَنَاتِ " مَعْنَاهُ : دَفْنُهُنَّ فِى الْحَيَاةِ .

۳۴۲ - ابو عيسیٰ مغيره بن شعبه رضی الله عنه وائی - چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل - چه الله تعالیٰ يو څو خبرے په تاسو حرامے کړی دی - (۱) دَ مورنا فرمانی کول (۲) شومتيا کول (۳) په ناحقه مال اخستل (۴) جينکئ ژوندئ ښخول - او دا يو څو خبرے ئے تاسوله ناخوښے کړخولی دی - يعنی دَ الله خوښے نهٔ دی - ۱ قال وقيل خبرے کول ۲ ډيرسوال کول (لکه دَ پيشه گرو غوښتنه) ۳ مال فضول خرابول - (بخاری ومسلم)

"وَقِيلَ وَقَالَ" مَعْنَاهُ: الْحَدِيثُ بِكُلِّ مَا يَسْمَعُهُ فَيَقُولُ قِيلَ كَذَا وَقَالَ فُلَانٌ كَذَا مِمَّا لَا يَعْلَمُ صِحَّتَهُ وَلَا يَظُنُّهَا وَ كَفَى بِالْمَرْءِ كَذِبًا أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ. "وَإِضَاعَةُ الْمَالِ" تَبْذِيرُهُ وَ صَرْفُهُ فِي غَيْرِ الْوُجُوهِ الْمَأْذُونِ فِيهَا مِنْ مَقَاصِدِ الْآخِرَةِ وَالدُّنْيَا وَتَرْكُ حِفْظِهِ مَعَ إِمْكَانِ الْحِفْظِ. وَ "كَثْرَةُ السُّؤَالِ" الْإِلْحَاحُ فِيمَا لَا حَاجَةَ إِلَيْهِ وَفِي الْبَابِ أَحَادِيثُ سَبَقَتْ فِي الْبَابِ قَبْلَهُ كَحَدِيثِ: وَاقْطَعُ مَنْ قَطَعَكَ" وَحَدِيثُ: "مَنْ قَطَعَنِي قَطَعَهُ اللهُ":

مَنْعًا: په دهٔ واجب څيزونه نهٔ ورکول. هَاتِ: کوم څيز چه د دهٔ نهٔ وی هغه غوښتل. "وَأْدُ الْبَنَاتِ": جينکۍ ژوندۍ ښخول. "قِيلَ وَقَالَ": چه څهٔ واورى، سمدستی ئې بل ته وائی چه داسې ئې اووئيل او داسې اوريدلے شوى دى، فلانکی داسې وئيلی دی. نهٔ ورته دَ هغې خبرې دروغ رښتيائی تحقيق وی او نهٔ ورته دَ صحيح خبرې پته وی. او نهٔ ورته دا معلومه وی چه ويونکے معتبر او اعتبارى سړے دے يا هسې ګپی دے. بس دَ يو کس دپاره دا دروغ ده بس دى چه څهٔ واورى او بغير دَ تحقيق نه ئې بل ته کوى.

اِضَاعَةُ الْمَالِ: يعنی شريعت کښې چه کوم ځائے کښې دَ خرچ کولو اجازت نهٔ وی، هلته خرچ کول، مال ضائع کولو کښې شمار کولے شی. مثلاً بنګلے، کوټے، کوڅدن، واده او دَ غم په رسمونو، واجونو کښې بے اندازے خرچ کول، ځان بنودلو دپاره کول، ياخپل مطلب حاصلولو پوره کولو دپاره استقبالے او پارټيانے وغيره کول، دَ مال دَ حفاظت کولو قدرت او وس ئې وى بيا هم دَ مال حفاظت نهٔ کول، دَ مال ضائع کولو يوصورت او شکل دے.

کَثْرَةُ السُّؤَالِ: خامخا منت او زارى کول عاجزى کول دَ غريبئ شکل جوړول او خپل عزت خرابول او داسې انداز او چل اختيارول چه بنيادم برے شرميدلے ښکارى. داغوښتل او سوال دے. دے سلسله کښې مخکښې باب کښې هم احاديث تيرشوى دى. لکه "اَقْطَعُ مَنْ قَطَعَكَ" او "مَنْ قَطَعَنِي قَطَعَهُ اللهُ" يعنی دَ الله تعالیٰ دا قول چه "څوک، اے رشتے تاختموى، زهٔ به ئې کټ کړم" يا دَ رَحِم خپلولئ والا حديث دے چه "څوک ما کټ کوی. نو الله به ئې کټ کړى"

باب ۴۲

ف:- دا باب دَ قرآنی آيا تونو نه خالی دے. صرف پنځه حديثونه پکښې دى. حُمونږ دَ مدنی ژوندون خوشحالی په خپل مينځ کښې په بنهٔ تعلقات تيرولو باندے موقوف او تړلے دے. رشته او خپلولی خوکله کله دَ شرم او لحاظ نه هم بناه ورکوى. او دَ خپل ضرورت ما تحت هم دَ دغې رشتو سره وخت نا وخت تړل کيږى. دَ الله تعالیٰ او دَ رسولؐ سره خلوص، په هغې باندے دَ عمل کولو دَ جذبا تو صحبت، غير متعلق افراد و سره حسنِ سلوک کولو سره په بنهٔ شان واضحه کيږى.

بَابُ فَضْلِ بِرِّ أَصْدِقَاءِ الْأَبِ وَالْأُمِّ وَالْأَقَارِبِ وَالزَّوْجَةِ وَسَائِرِ مَنْ يُنْدَبُ

دَ مور او پلار دوستانو سره دَ ښيګړے فضيلت او خپلو خپلوانو سره، ښځے سره او تولو هغه خلقو

اِکْرَامُهٗ! (نبوی حدیثونه) سره ښیګړه کول چه دَ چا اکرام او عزت کول مستحب دی۔

۳۴۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "إِنَّ اَبَرَّ الْبِرِّ اَنْ يَصِلَ الرَّجُلُ وُدَّ اَبِيْهِ [1]" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۳۴۳- عبدالله بن عمرؓ نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ چه دَ ټولو نه ښه نیکی دا ده، چه سړے دَ پلار دوستانو سره ښهٔ سلوک اوکړی۔ (مسلم)

۳۴۴- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ دِيْنَارٍ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَجُلًا مِّنَ الْاَعْرَابِ لَقِيَهٗ بِطَرِيْقِ مَكَّةَ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ عُمَرَ وَحَمَلَهٗ عَلٰى حِمَارٍ كَانَ يَرْكَبُهٗ وَاَعْطَاهُ عِمَامَةً كَانَتْ عَلٰى رَأْسِهٖ قَالَ ابْنُ دِيْنَارٍ فَقُلْنَا لَهٗ: اَصْلَحَكَ اللّٰهُ اِنَّهُمُ الْاَعْرَابُ وَهُمْ يَرْضَوْنَ بِالْيَسِيْرِ فَقَالَ عَبْدُ اللّٰهِ ابْنُ عُمَرَ: اِنَّ اَبَا هٰذَا كَانَ وُدًّا لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ وَاِنِّيْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: "اِنَّ اَبَرَّ الْبِرِّ صِلَةُ الرَّجُلِ اَهْلَ وُدِّ اَبِيْهِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۳۴۴- عبدالله بن دینار رحمة الله علیه وائی۔ چه دَ مکے په لاره کښے دَ عبدالله بن عمرؓ ملاقات یو بانډچی سړی سره اوشو۔ عبدالله رضؓ هغهٔ ته سلام اوکړو۔ او خپل خر باندے ئے هغه سور کړو۔ او دَ تحفے په طورئے ورته هغه پټکے ورکړو چه دَ سر ښائیست ئے وُو۔ ابن دینارؒ وائی۔ چه ما عبدالله رضؓ ته اووئیل۔ الله تعالیٰ دِ تا ښهٔ کړی۔ دا دَ بانډے خلق خو ډیر ساده وی۔ معمولی غونته هدیئے سره هم خوشحالیږی (دومره ډیر خیز دِ ولے ورکړلو) نو عبدالله بن عمر رضی الله عنهما اوفرمائیل۔ چه دَ دے سړی پلار ځما دَ پلار دوست وو۔ او ما پخپله دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا سے فرمائیلے آوریدلی دی چه دَ خیر او ښیګړے په کارونو کښے دَ ټولو نه غټ دَ خیر او ښیګړے کار دا دے چه څوک دَ خپل پلار دَ دوستانو سره ښهٔ سلوک کوی۔ (مسلم)

۳۴۵- عَنِ ابْنِ دِيْنَارٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّهٗ كَانَ اِذَا خَرَجَ اِلٰى مَكَّةَ كَانَ لَهٗ حِمَارٌ يَتَرَوَّحُ عَلَيْهِ [2] اِذَا مَلَّ رُكُوْبَ الرَّاحِلَةِ وَعِمَامَةٌ يَشُدُّ بِهَا رَأْسَهٗ فَبَيْنَا هُوَ يَوْمًا عَلٰى ذٰلِكَ الْحِمَارِ اِذْ مَرَّ بِهٖ اَعْرَابِيٌّ فَقَالَ: اَلَسْتَ فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ؟ قَالَ: بَلٰى فَاَعْطَاهُ الْحِمَارَ فَقَالَ ارْكَبْ هٰذَا وَاَعْطَاهُ

۳۴۵- ابن دینار رحمة الله علیه نه یو روایت دَ عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه دا سے هم شته۔ چه ابن عمر رضی الله عنهما سره یو خر وو۔ کله به چه مکے ته به سفر کولو او ښ باندے به ستومانه شو۔ نو دَ دے دپاره به په خر سوریدلو۔ او دغه وخت به ئے په سر پټکے تړلو۔ دَ عادت مطابق دَ مکے دَ سفر په وخت خپل خر باندے سور روان وو۔ چه لاره کښے ورته اعرابی بانډچی ملاؤ شو۔ نو هغهٔ ترے پوښتنه اوکړه

[1] "ودابیه" بضم الواو و تشدید الدال المهملة: ای حبه [2] "یتروح" بتشدید الواو: ای یستریح علیه "اذا مل" ای سئم رکوب الراحلة من الابل،

الْعِمَامَةَ وَقَالَ: اشْدُدْ بِهَا رَأْسَكَ فَقَالَ لَهُ بَعْضُ أَصْحَابِهِ: غَفَرَ اللهُ لَكَ أَعْطَيْتَ هٰذَا الْأَعْرَابِيَّ حِمَارًا كُنْتَ تَرَوَّحُ عَلَيْهِ وَعِمَامَةً كُنْتَ تَشُدُّ بِهَا رَأْسَكَ؟ فَقَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ مِنْ أَبَرِّ الْبِرِّ أَنْ يَصِلَ الرَّجُلُ أَهْلَ وُدِّ أَبِيهِ بَعْدَ أَنْ يُوَلِّيَ له" وَإِنَّ أَبَاهُ كَانَ صَدِيقًا لِعُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ رَوَى هٰذِهِ الرِّوَايَاتِ كُلَّهَا مُسْلِمٌ ؞

چه ته ئهٔ فلانکے دَ فلانکی ځوئے نهٔ ئے؟ هغهٔ اووئیل، هَو جی۔ هم هغه یم۔ نو هغه خر ئے هغهٔ ته ورکړو۔ چه په دے خر سورشه او دَ خپل سر نه ئے پګړئ کوزه کړه او هغهٔ ته ئے اووئیل۔ چه دا خپل سر باندے اوتړه۔ بیا ورته دَ سفر یو ملګری اووئیل۔ الله دِ اوبښه۔ تا دے بانړه چی ته خپل خر ورکړو۔ چه دا ستا د سورلئ د پاره وو۔ او هغه پګړئ خوستا دَ تړلو د پاره وه (دا دِ ولے ورکړل؟) نو عبد الله رضؓ اوفرمائیل۔ چه ما دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم نه داسے فرمائیلے آورېدلی دی۔ چه دَ ټولو

نه غټه نیکی دَ پلار دَ مرګ نه پس، دَ هغهٔ دوستانو سره ښهٔ سلوک کول دی۔ او دَ دے سړی پلار دَ حضرت عمرؓ دوست وُو۔ دا روایتونه ټول دَ مسلم شریف دی۔

۳۴۶- وَعَنْ أَبِي أُسَيْدٍ "بِضَمِّ الْهَمْزَةِ وَفَتْحِ السِّيْنِ" مَالِكِ بْنِ رَبِيْعَةَ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: بَيْنَا نَحْنُ جُلُوسٌ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ مِّنْ بَنِيْ سَلَمَةَ فَقَالَ، يَا رَسُولَ اللهِ هَلْ بَقِيَ مِنْ بِرِّ أَبَوَيَّ شَيْءٌ أَبَرُّهُمَا بِهِ بَعْدَ مَوْتِهِمَا؟ فَقَالَ: "نَعَمْ اَلصَّلٰوةُ عَلَيْهِمَا له وَالْاِسْتِغْفَارُ لَهُمَا وَاِنْفَاذُ عَهْدِهِمَا مِنْ بَعْدِهِمَا، وَصِلَةُ الرَّحِمِ الَّتِيْ لَا تُوْصَلُ إِلَّا بِهِمَا وَإِكْرَامُ صَدِيْقِهِمَا" رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ ؞

۳۴۶- ابو اُسید مالک بن ربیعه ساعدی رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه مونږ رسول الله صلی الله علیه وسلم سره مجلس کښے ناست وو۔ دغه وخت کښے دَ بنو سلمه قبیلے یو سړے راغے۔ او وے وئیل، یا رسول اللهؐ! چه دَ مورا و پلار دَ مرګ نه پس دَ هغوئ پکار راتلونکے نیکی داسے شته؛ چه زهٔ ئے اوکړم (چه دَ هغوئ پکار راشی؛) نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل هَو۔ دَ هغوئ د پاره دُعا غواړه۔ او بښنه ورله غواړه۔ او هغوئ چه چا سره څهٔ وعده یا لوظ کړے وی او پوره کړے ئے نهٔ وی، نو هغه پوره کړه۔ او دَ هغوئ په وجه چه ستا چا سره څهٔ رشته داری او خپلولی ده۔ هغوئ سره ښهٔ سلوک ساته۔ او دَ هغهٔ

دَ دوستانو سره ښهٔ عزت او اکرام سره ملاو ویږه. (دا داسے کارونه دی چه ته ئے کوے نو هغوئ ته اجر او ثواب ملاو ویږی) (ابوداؤد)

۳۴۷- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: مَا غِرْتُ عَلَى أَحَدٍ مِّنْ نِّسَاءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا غِرْتُ عَلَى خَدِيْجَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا وَمَا رَأَيْتُهَا قَطُّ وَلٰكِنْ كَانَ يُكْثِرُ ذِكْرَهَا

۳۴۷- حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی۔ چه دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم په بیبیانو کښے ما ته په یوه بی بی هم دومره غیرت نهٔ راتلو لکه څومره چه په حضرت خدیجة الکبری رضؓ باندے راتلو۔ ما بالکل لیدلے هم نهٔ وه. مګر هغه به رسول اللهؐ ډیره

له "بعد بضم التحتية وتشديد اللام المكسورة: اى بعد ان يموت له اى الدّعاء لهما ؞

وَرُبَّمَا ذَبَحَ الشَّاةَ ثُمَّ يُقَطِّعُهَا أَعْضَاءً ثُمَّ يَبْعَثُهَا فِي صَدَائِقِ خَدِيجَةَ فَرُبَّمَا قُلْتُ لَهُ: كَأَنْ لَمْ يَكُنْ فِي الدُّنْيَا امْرَأَةٌ إِلَّا خَدِيجَةَ. فَيَقُولُ: "إِنَّهَا كَانَتْ وَكَانَتْ [1] وَكَانَ لِي مِنْهَا وَلَدٌ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِي رِوَايَةٍ وَإِنْ كَانَ لَيَذْبَحُ الشَّاةَ فَيُهْدِي فِي خَلَائِلِهَا [2] مِنْهَا مَا يَسَعُهُنَّ. وَفِي رِوَايَةٍ كَانَ إِذَا ذَبَحَ الشَّاةَ يَقُولُ: "أَرْسِلُوا بِهَا إِلَى أَصْدِقَاءِ خَدِيجَةَ". وَفِي رِوَايَةٍ قَالَتْ: اسْتَأْذَنَتْ هَالَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ أُخْتُ خَدِيجَةَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَرَفَ اسْتِئْذَانَ خَدِيجَةَ [3] فَارْتَاحَ لِذَلِكَ فَقَالَ: اللَّهُمَّ هَالَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ. قَوْلُهَا "فَارْتَاحَ" هُوَ بِالْحَاءِ وَفِي الْجَمْعِ بَيْنَ الصَّحِيحَيْنِ لِلْحُمَيْدِيِّ "فَارْتَاعَ" بِالْعَيْنِ وَمَعْنَاهُ اهْتَمَّ بِهِ.

يادوله. کله به چه نبي کريم صلی الله عليه وسلم بيزه حلالوله، نو د هغې ملګرو ته به ئې هم غوښه ليږله. داسې ما ډيروارې رسول الله صلی الله عليه وسلم ته وئيلي دو چه داسې معلوميږي چه دُنيا کښې بغير د خديجې رض نه بله ښځه د ذکر قابله نشته. بيا رسول کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل هغه داسې او داسې وه. او د هغې نه الله تعالٰی ماله اولاد هم راکړې وو. (بخاري ومسلم)

يو بل روايت کښې داسې دي. چه کله به هغوئ بيزه حلال کړله، نو د هغې ملګرو له به ئې دومره ليږله چه د هغوئ دپاره به کافي وه.

يو بل روايت کښې داسې راغلي دي، چه کله به ئې بيزه حلاول کړله، نو وئيل به ئې چه د خديجې رض ملګرو ته دا اوليږئ.

يو بل روايت کښې داسې هم راغلي دي، چه د خديجې رض خور هاله بنت خويلد رض د نبي کريم صلی الله عليه وسلم په خدمت کښې د حاضريدو اجازت اوغوښتلو، نو هغوئ ته داسې محسوسه شوه لکه چه خديجې رض اجازت غوښتلې وي. نبي کريم صلی الله عليه وسلم دغه وخت خيال کښې څه ساعت غلې وو. بيائې اووئيل اُوهو. دا خو هاله بنت خويلد رض ده. "فَارْتَاحَ" و "فَارْتَاعَ" يعني مضطرب. اوتر. پريشانه. سوچ کونکې. د حميدي کتاب "جمع بين الصحيحين" کښې داسې راغلي دي او "فَارْتَاحَ" معنی سوچ، آرام، غلې کيدل.

۳۴۸ - وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْبَجَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي سَفَرٍ فَكَانَ يَخْدُمُنِي [1] فَقُلْتُ لَهُ: لَا تَفْعَلْ فَقَالَ: إِنِّي قَدْ رَأَيْتُ الْأَنْصَارَ تَصْنَعُ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا آلَيْتُ عَلَى نَفْسِي أَنْ لَا أَصْحَبَ أَحَدًا مِنْهُمْ إِلَّا خَدَمْتُهُ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

۳۴۸ - انس بن مالک رضی الله عنه نه روايت دے. چه زهٔ يو وارے د جرير بن عبد الله بجلي رضی الله عنه سره په سفر لاړم. سره د دے چه عمر کښې زهٔ کشر هم ووم. خوځما (خاطراو) خدمت به ئې کولو. نو ما هغهٔ ته اووئيل، چه داسې به نهٔ کوے. نو هغهٔ اووئيل، چه ما انصار رض د رسول کريم صلی الله عليه وسلم په خدمت ډير ډير ليدلي دي. د هغې نه پس ما قسم خوړلے دے. کهٔ زهٔ چرے انصارو کښې چا سره ملګرے شوم، نو زهٔ به ئې خامخا خدمت کوم. (بخاري ومسلم)

---

[1] اى يثنى عليها بافعالها، وكان لى منها ولده بفتح الواو واللام: اى اولاد [2] جمع خليلة وهى الصديقة [3] اى تذكر خديجة لان نغمتها تشبه نغمة خديجة "فارتاح لذلك" اى هش لمحبتها وسربه لتذكرة بها خديجة وايامها صلى الله عليه وسلم [1] اى وهواسن منى. دقوله: "شيئا" اى عظيما لا تقى العبارة بتفصيله. وقوله "آليت" اى اقسمت الا اصحب احدًا منهم الا خدمته اكرامًا للنبى صلوات الله وسلامه عليه.

باب ۴۳

ف :- دے باب کښے دوه قرآنی آیتونه او دوه نبوی۳ حدیثونه دی۔ رسول الله صلی الله علیه وسلم سره دَ تعلق او مینے تقاضا دا ده چه هر مسلمان دِ هغهٔ سره مینه کوی چه هغوئ ته خوښ وی۔ خپل اهل بیتو سره چه دَ هغهٔ کومه مینه او تعلق وو۔ دَ حدیثونو په ذخیره کښے دَ هغے نښے نښانے ملاویږی۔ په دے وجه علماؤ دَ اهل بیتو سره مینه، عزت او ادب دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم سره دَ مینے، عزت او ادب مرادف بنودلے دے، دَ قرآن او حدیث له مخه دَ اهل بیتو اوّل مصداق، ازواج مطهرات رضی الله عنهن دی۔ او دَ نبوت په خاندان کښے هغه اولاد هم اهل بیت دی. چا دپاره چه زکوٰة حرام شوے وو۔ لکه چه دَدے باب په اول حدیث کښے ذکر کړے شوی دی۔

بَابُ اِكْرَامِ اَهْلِ بَيْتِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَبَيَانِ فَضْلِهِمْ

دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم دَ اهل بیتو عزت کول او دَ هغوئ دَ فضیلتونو او مناقبو بیان۔

(قرآنی آیتونه)

۱۳۲- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى له: "اِنَّمَا يُرِيْدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ ۵۲ اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيْرًا" ۞

۱۳۲- اے دَ رسول الله اهل بیتو! الله تعالیٰ غواړی چه تاسو نه دَ بدئ (خیرے میرے) لرے کړی۔ او تاسو پاک او صفا کړی۔ (پ ۲۲، احزاب)

۱۳۳- وَقَالَ تَعَالٰى ۵۳: "وَمَنْ يُّعَظِّمْ شَعَآئِرَ اللّٰهِ فَاِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوْبِ" ۞

۱۳۳- دَ الله تعالیٰ دَ مقرر کړو ادب والا څیزونو چه څوک عزت کوی۔ نو دا دَ زړونو پرهیزګاری ده۔ (پ ۱۷، حج)

(نبوی حدیثونه)

۳۴۹- وَعَنْ يَزِيْدَ بْنِ حَيَّانَ قَالَ: اِنْطَلَقْتُ اَنَا وَحُصَيْنُ بْنُ سَبْرَةَ وَعَمْرُو بْنُ مُسْلِمٍ اِلٰى زَيْدِ بْنِ اَرْقَمَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمْ فَلَمَّا جَلَسْنَا اِلَيْهِ قَالَ لَهٗ حُصَيْنٌ: لَقَدْ لَقِيْتَ يَا زَيْدُ خَيْرًا كَثِيْرًا رَاَيْتَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَسَمِعْتَ حَدِيْثَهٗ وَغَزَوْتَ مَعَهٗ وَصَلَّيْتَ خَلْفَهٗ؛ لَقَدْ لَقِيْتَ يَا زَيْدُ خَيْرًا كَثِيْرًا حَدِّثْنَا يَا زَيْدُ مَا سَمِعْتَ مِنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَا ابْنَ اَخِىْ وَاللّٰهِ لَقَدْ كَبِرَتْ سِنِّىْ وَقَدُمَ عَهْدِىْ

۳۴۹- یزید بن حیان رحمة الله علیه وائی۔ چه زهٔ او حصین بن سبره او عمرو بن مسلم، زید بن ارقم رض ته لاړو۔ کله چه مونږ کینا ستو نو حصین او وئیل۔ اے زید رض! تا خو ډیر لوئے دولت موندلے دے۔ ځکه چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم دِ لیدلے دے۔ دَ هغهٔ خبرے دِ آوریدلے دی۔ او غزاګانو کښے ورسره شریک شوے هم ئے۔ او مونځونه دِ ورپسے هم کړی دی۔ اے زید رض! تا خو لوئے عزت او شرافت حاصل کړے دے۔ دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم نه چه تا څهٔ آوریدلی دی، مونږ ته هم څهٔ واوروه۔ نو زید بن ارقم رض اووئیل۔ اے وراره!

له سورة الاحزاب آیه ۳۳ ۵۲ الرجس، الاثم والذنب ۵۳ سورة الحج آية

وَنَسِيْتُ بَعْضَ الَّذِىْ كُنْتُ اَعِىْ [4] مِنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَا حَدَّثْتُكُمْ فَاقْبَلُوْا وَمَالَا فَلَا تُكَلِّفُوْنِيْهِ ثُمَّ قَالَ: قَامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا فِيْنَا خَطِيْبًا بِمَاءٍ يُدْعٰى خُمًّا [1] بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِيْنَةِ فَحَمِدَ اللّٰهَ وَاَثْنٰى عَلَيْهِ وَوَعَظَ وَذَكَّرَ ثُمَّ قَالَ: "اَمَّا بَعْدُ اَلَا اَيُّهَا النَّاسُ فَاِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ يُوْشِكُ [2] اَنْ يَّاْتِىَ رَسُوْلُ رَبِّىْ فَاُجِيْبَ وَاَنَا تَارِكٌ فِيْكُمْ ثَقَلَيْنِ [3] اَوَّلُهُمَا كِتَابُ اللّٰهِ فِيْهِ الْهُدٰى وَالنُّوْرُ فَخُذُوْا بِكِتَابِ اللّٰهِ وَاسْتَمْسِكُوْا بِهٖ" فَحَثَّ عَلٰى كِتَابِ اللّٰهِ وَرَغَّبَ فِيْهِ ثُمَّ قَالَ "وَاَهْلُ بَيْتِىْ اُذَكِّرُكُمُ اللّٰهَ فِىْ اَهْلِ بَيْتِىْ" فَقَالَ لَهٗ حُصَيْنٌ: وَمَنْ اَهْلُ بَيْتِهٖ يَا زَيْدُ اَلَيْسَ نِسَآؤُهٗ مِنْ اَهْلِ بَيْتِهٖ؟ قَالَ: نِسَآؤُهٗ مِنْ اَهْلِ بَيْتِهٖ وَلٰكِنْ اَهْلُ بَيْتِهٖ مَنْ حُرِمَ الصَّدَقَةَ بَعْدَهٗ قَالَ: وَمَنْ هُمْ؟ قَالَ: هُمْ اٰلُ عَلِىٍّ وَّاٰلُ عَقِيْلٍ وَّاٰلُ جَعْفَرٍ وَّاٰلُ عَبَّاسٍ قَالَ، كُلُّ هٰٓؤُلَآءِ حُرِمَ الصَّدَقَةَ؟ قَالَ: نَعَمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ. وَفِىْ رِوَايَةٍ: "اَلَا وَاِنِّىْ تَارِكٌ فِيْكُمْ ثَقَلَيْنِ: اَحَدُهُمَا كِتَابُ اللّٰهِ وَهُوَ حَبْلُ اللّٰهِ، مَنِ اتَّبَعَهٗ كَانَ عَلَى الْهُدٰى وَمَنْ تَرَكَهٗ كَانَ عَلٰى ضَلَالَةٍ".

والله! زهٔ خو بوډا شوے یم ـ ځما دور هم تیر شوے دے (حافظه او یادداشت م کمزورے شوے دے په دے وجه) ما ته چه څینے کومے خبرے یاد دے وے نو هغه رانه هیرے شوے دی ـ کومے خبرے چه تاسو ته اوروم هغه قبولے کړئ ـ او کومے چه ونه ښایم د هغے په ښودلو اصرار مهٔ کوئ ـ بیائے اووئیل چه د مکے او مدینے ترمینځ یو تالاب او چینه وه چه "خم" نامه ئے وه ـ رسول الله صلی الله علیه وسلم هلته څمونږ ترمینځ اودریدلو او خطبه ئے اوفرمائیله او د ثنا صفت او د نصیحت نه پس ئے اوفرمائیل ـ واورئ اے خلقو! زهٔ هم یو انسان یم ـ ډیر زر به ماله د رب له خوا یو قاصد راشی، چه زهٔ به هغه قبول کړم ـ زهٔ به تاسو ته دوه زبردست لوئے شان والا څیزونه پریښودلو سره تلونکے یم ـ د هغے نه یو د الله تعالٰی کتاب قرآن مجید دے ـ چه هغے کښے هدایت هم دے او هدایت طرف ته لار ښودنه هم ده ـ پس د الله تعالٰی کتاب واخلئ او مضبوط ئے اونیسئ ـ دے سلسله کښے هغوی په کتاب الله باندے د تیزئ او ترغیب ورکولو نه پس او فرمائیل چه دوئیم څیز ځما اهل بیت دے ـ دے معامله کښے تاسو ته الله تعالٰی یاد دوم ـ (یعنی ځما اهل بیتو سره ښیګړه اوکړئ هیرے ئے نه کړئ) حصین اووئیل چه اهل بیت څوک دی؟ آیا بیبیانے اهلِ بیت نه دی؟ نو زید بن ارقم رضی الله عنه اووئیل، د هغوی ازواج مطهرات خو اهل بیت دی ـ لیکن (دلته مراد د اهلِ بیتو نه هغه دی) چه هغوی باندے د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه پس (واجبه) صدقه (او زکوٰة) حرام شوے وو ـ حصین رحمة الله علیه اووئیل، دا څوک دی؟ زید رض اووئیل، آلِ علی رض، آل عقیل، آل جعفر او آل عباس رضی الله عنهم دی ـ حصین ترے تپوس اوکړو ـ آیا دے ټولو باندے صدقه کول حرام ده؟

[1] "خما" بضم المعجمة وتشديد الميم [2] "يوشك" بضم التحتية وكسر الشين المعجمة: اى يقرب [3] "ثقلين" بفتح المثلثة والقاف سميا ثقلين لعظمها وكبر شانهما.

زيد رضى الله عنه اووئيل .هو - (مسلم)

دَمسلم په يو روايت کښې داسې دى - چه خبردار! تاسو ته يُو دوه داسې زبردست څيزونه بښودلو سره درته تلونکې يم - يو دَ الله کتاب دے - چه دا دَ الله رسئ ده - څوک چه ئې تابعدارى کوى ، هدايت به بيا مومى - او څوک چه ئې پريږدى نو گمراهئ او بے دينئ کښې به پريوځى - (مسلم)

۳۵۰ - وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا عَنْ اَبِىْ بَكْرِ الصِّدِّيْقِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مَوْقُوْفًا عَلَيْهِ اَنَّهٗ قَالَ: اُرْقُبُوْا مُحَمَّدًا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِىْ اَهْلِ بَيْتِهٖ رَوَاهُ الْبُخَارِىُّ - مَعْنَى "ارْقُبُوْهُ" رَاعُوْهُ وَاحْتَرِمُوْهُ وَاَكْرِمُوْهُ ، وَ اللهُ اَعْلَمُ:

۳۵۰ - عبدالله بن عمر رضى الله عنهما دَ ابوبکر رضه دا قول نقل کړے دے چه دَ رسول الله صلى الله عليه وسلم دَ اهلِ بيتو عزت او احترام کولو سره دَ رسول الله صلى الله عليه وسلم عظمت او عزت برقرار او ساتئ - (بخارى)

اُرْقُبُوْا : رعايت او خيال او ساتئ - عزت ئے اوکړئ - تعظيم ئے اوکړئ -

باب ۴۴

ف ۱ : دے باب کښې يو قرآنى آيت او دولس نبوئ حديثونه دى - دَ مرتبو خيال ساتل صرف اخلاقى ضابطه نهٔ ده - اسلامى حکم هم دے - دَدے په پابندئ سره په اسلامى معاشره کښې حُسن او خوبئ سره مضبوطوالے هم پيدا کيږى - او دَ امن او سلامتئ چرچه هم زيا تيږى -

بَابُ تَوْقِيْرِ الْعُلَمَآءِ وَالْكِبَارِ وَاَهْلِ الْفَضْلِ وَتَقْدِيْمِهِمْ عَلٰى غَيْرِهِمْ وَ رَفْعِ مَجَالِسِهِمْ وَاِظْهَارِ مَرْتَبَتِهِمْ!

دَ علماؤ بزرګانو او دَ فضل خاوندانو عزت کول او دوئ په نورو باندے مخکښې کول او دَ دوئ دَ مجلسونو اوچتوالے او دَ دوئ دَ مرتبو ښکاره کولو بيان

(قرآنى آيتونه)

۱۳۴ - قَالَ اللهُ تَعَالٰى ۵: "قُلْ هَلْ يَسْتَوِى الَّذِيْنَ يَعْلَمُوْنَ وَ الَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ ط اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُولُوا الْاَلْبَابِ" ۵

۱۳۴ - او وايه - آيا علم والا او بے علمه برابرکيدے شى؟ داسې خبرو نه خو هوښيار خلق نصيحت اخلى - (پ ۲۳ ، زمر)

(نبوى حديثونه)

۳۵۱ - وَعَنْ اَبِىْ مَسْعُوْدٍ عُقْبَةَ بْنِ عَمْرٍو الْبَدْرِىِّ الْاَنْصَارِىِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : "يَؤُمُّ الْقَوْمَ اَقْرَؤُهُمْ لِكِتَابِ اللهِ ، فَاِنْ كَانُوْا فِى الْقِرَآءَةِ سَوَآءً فَاَعْلَمُهُمْ بِالسُّنَّةِ ، فَاِنْ كَانُوْا

۳۵۱ - ابومسعود عقبه بن عمرو بدرى انصارى رض نه روايت دے - چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل ، چه دَ خلقو امامت دِ هغه څوک کوى چه په قرآن سهٔ پوهيږى - او که دے صفت کښې ټول برابر وى - نو بيا هغه امام دے چه په سنتو ډيرزيات پوهيږى - او که دَ سنتو علم کښې

ه سورة الزمر آية ۹ ::

فِي السُّنَّةِ سَوَآءً فَاَقْدَمُهُمْ هِجْرَةً،
فَاِنْ كَانُوْا فِي الْهِجْرَةِ سَوَآءً فَاَقْدَمُهُمْ
سِنًّا وَلَا يَؤُمَّنَّ الرَّجُلُ الرَّجُلَ فِيْ
سُلْطَانِهٖ، وَلَا يَقْعُدُ فِيْ بَيْتِهٖ عَلٰى
تَكْرِمَتِهٖ اِلَّا بِاِذْنِهٖ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ
وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهٗ: "فَاَقْدَمُهُمْ سِلْمًا"
بَدَلَ "سِنًّا": اَيْ اِسْلَامًا. وَفِيْ
رِوَايَةٍ: "يَؤُمُّ الْقَوْمَ اَقْرَؤُهُمْ لِكِتَابِ
اللّٰهِ وَاَقْدَمُهُمْ قِرَآءَةً، فَاِنْ كَانَتْ
قِرَآءَتُهُمْ سَوَآءً فَيَؤُمُّهُمْ اَقْدَمُهُمْ
هِجْرَةً فَاِنْ كَانُوْا فِي الْهِجْرَةِ سَوَآءً
فَلْيَؤُمَّهُمْ اَكْبَرُهُمْ سِنًّا" وَالْمُرَادُ
"بِسُلْطَانِهٖ مَحَلُّ وِلَايَتِهٖ اَوِ الْمَوْضِعُ
الَّذِيْ يَخْتَصُّ بِهٖ" وَ"تَكْرِمَتُهٗ" بِفَتْحِ
التَّاءِ وَكَسْرِ الرَّاءِ وَهِيَ مَا يَنْفَرِدُ
بِهٖ مِنْ فِرَاشٍ وَسَرِيْرٍ وَنَحْوِهِمَا:

هم ټول برابروو نو بیا چه چا هجرت مخکښے
کړے وي. هغه دَ امامت حقدار دے- او که
هجرت کولو کښے هم ټول برابروو نو دَ ټولو نه
عمر کښے مشر دِ امامت اوکړي. بل کس دِ دَ
امام په ځائے امامتي نهٔ کوي. او څوک دِ
دَ چا په کور کښے دَ هغهٔ دَ عزت په ځائے باندے
نهٔ کیني. او که هغه ئے کینوي نو بیا دِ
کیني. (مسلم)

دَ مسلم په یو بل روایت کښے دَ "سِنًّا"
په ځائے "سِلْمًا" لفظ راغلے دے. مطلب
ئے دادے چه دَ اسلام په اعتبار سره مخکښے
وي. هغه دِ امامت اوکړي-

او یو روایت کښے دا هم راغلی دي.
چه دَ خلقو امامت دِ هغه څوک اوکړي
چه ښه لوستونکے وي دَ قرآن کریم او یا چا چه
قرآن مخکښے وئیلے وي- او که قرآن وئیلو
کښے ټول برابروي، نو امامت به هغه څوک
کوي چه هجرت ئے مخکښے کړے وي- او که
هجرت کولو کښے ټول برابر وي. نو بیا پکښے
چه دَ چا عمر زیات وي هغه دِ امامت
اوکړي- دَ سُلْطَانُهٗ نه مراد که حاکم یا امیروي نو حلقه دَ ولایت ده- یا
هغه ځائے چه دَ امامت دپاره ئے مقرر وي-

تَكْرِمَتُهٗ: کوم ځائے چه بستره یا تخت غوړیدلے وي- او خپل ځان دپاره ئے
خاص کړے وي.

۳۵۲- وَعَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ
اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْسَحُ
مَنَاكِبَنَا فِي الصَّلٰوةِ وَيَقُوْلُ "اسْتَوُوْا
وَلَا تَخْتَلِفُوْا فَتَخْتَلِفَ قُلُوْبُكُمْ لِيَلِيَنِيْ
مِنْكُمْ اُولُوا الْاَحْلَامِ وَالنُّهٰى، ثُمَّ
الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ، ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ"
رَوَاهُ مُسْلِمٌ،
وَقَوْلُهٗ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
"لِيَلِنِيْ" وَهُوَ بِتَخْفِيْفِ النُّوْنِ وَلَيْسَ
قَبْلَهَا يَآءٌ" وَرُوِيَ بِتَشْدِيْدِ النُّوْنِ
مَعَ يَآءٍ قَبْلَهَا "وَالنُّهٰى": الْعُقُوْلُ.
"وَاُولُوا الْاَحْلَامِ" هُمُ الْبَالِغُوْنَ"

۳۵۲- دا روایت هم دَ ابومسعودؓ دے
چه رسول الله صلی الله علیه وسلم به
څمونږ اوږے نیولے او فرمائیل به ئے:
سیده او نیغ اودریږئ، چه وړاندے او
وروستو نهٔ شئ. چه ستاسو دَ ولاړے
طریقه مختلفه وي نو دَ غسے به ستاسو
زړونه هم مختلف شي. او ما سره دِ نزدے
هغه څوک اودریږي چه عقلمند، صبر او
برداشت والا وي. بیا دِ هغوئ پسے هغه
څوک اودریږي چه دوئ ته عقل او صبر
او برداشت کښے نزدے وي. او هغوئ ته
نزدے بیا هغه خلق چه دوئ ته عقل صبر
او برداشت کښے نزدے وي. (مسلم)
"لِيَلِنِيْ" او "لِيَلِيَنِّيْ" دواړه الفاظ روایتونو
کښے راغلی دي-

له "هيشات الاسواق" بفتح الهاء وسكون التحتية والشين المعجمة :اى اختلاطها د المنازعة والخصومات وارتفاع الاصوات واللغط والفتن التي فيها :

وَقِيْلَ اَهْلُ الْحِلْمِ وَالْفَضْلِ ؛

" أُولُوا الْاَحْلَامِ" : يعنى بالغان ۔ فضيلت اوعلم والا ۔ " اَلنُّهٰى" : دَ عقل خاوندان ۔

۳۵۳- وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عليه قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "لِيَلِيَنِيْ مِنْكُمْ أُولُوا الْاَحْلَامِ وَالنُّهٰى ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ" ثَلَاثًا وَاِيَّاكُمْ وَهَيْشَاتِ الْاَسْوَاقِ لہ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۳۵۳- عبد الله بن مسعود رض نه روايت دے ۔ چه يو وارے رسول الله صلى الله عليه وسلم خپله خبره کښے درے ځله دا سے اوفرمائيل چه ماسره دِ نزدے هغه خلق اودريږى ۔ چه دَ برد بارئ، فضل او عقل خاوندان وى ۔ اوهغوئ سره دِ هغه خوک نزدے اوسى چه دوئ ته دے صفتونو کښے نزدے وى ۔ او دَ بازار دَ هنګامو او دَ شورشغب دَ مجلسونو نه ځان ساتئ ۔ (مسلم)

۳۵۴- وَعَنْ اَبِيْ يَحْيٰى وَقِيْلَ اَبِيْ مُحَمَّدٍ سَهْلِ بْنِ اَبِيْ حَثْمَةَ "بِفَتْحِ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ وَاِسْكَانِ الثَّاءِ الْمُثَلَّثَةِ" الْاَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: اِنْطَلَقَ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ سَهْلٍ وَمُحَيِّصَةُ بْنُ مَسْعُوْدٍ اِلٰى خَيْبَرَ وَهِيَ يَوْمَئِذٍ صُلْحٌ فَتَفَرَّقَا فَاَتٰى مُحَيِّصَةُ اِلٰى عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ سَهْلٍ وَهُوَ يَتَشَحَّطُ فِيْ دَمِهٖ لہ قَتِيْلًا فَدَفَنَهٗ ثُمَّ قَدِمَ الْمَدِيْنَةَ فَانْطَلَقَ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ ابْنُ سَهْلٍ وَمُحَيِّصَةُ وَحُوَيِّصَةُ ابْنَا مَسْعُوْدٍ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَهَبَ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ يَتَكَلَّمُ فَقَالَ: "كَبِّرْ كَبِّرْ" وَهُوَ اَحْدَثُ الْقَوْمِ فَسَكَتَ فَتَكَلَّمَا فَقَالَ: "اَتَحْلِفُوْنَ وَتَسْتَحِقُّوْنَ قَاتِلَكُمْ؟" وَذَكَرَ تَمَامَ الْحَدِيْثِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ،

وَقَوْلُهٗ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "كَبِّرْ كَبِّرْ" مَعْنَاهُ: يَتَكَلَّمُ الْاَكْبَرُ ؛

۳۵۴- ابو يحيىٰ يا ابو محمد سهيل بن ابى حثمه انصارى رض نه روايت دے چه عبد الله بن سهل او محيصه بن مسعود رضى الله عنهما دَ صلحے په زمانه کښے خيبر طرف ته لاړل ۔ هلته دواړه جدا شول ۔ او واپسئ کښے چه محيصه رض دَ عبد الله بن سهل رض ځائے ته رارسيدو ۔ نو وينو کښے ئے ليت پيت وژلے شوے اوليدلو ۔ دَ هغهٔ دَ کفن کولو او ښخولو نه چه فارغ شو نو مدينے ته راغے ۔ اوعبد الرحمٰن بن سهل محيصه اوحويصه ، دَ مسعود رض ځامن رض ئے راجمع کړل او دَ نبى کريم صلى الله عليه وسلم په خدمت کښے حاضر شول ۔ هلته عبد الرحمٰن رضى الله عنه خبرے شروع کړے ۔ نو نبى کريم صلى الله عليه وسلم او فرمائيل ، چه مشر خبرو ته پريږده ۔ عبد الرحمٰن رضى الله عنه هلک ؤ ۔ نو چُپ شو ۔ نو محيصه اوحويصه رضى الله عنهما حالات بيان کړل ۔ بيا نبى کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل آيا تاسو قسم خورئ اود قاتل حق دار جوړيږئ ۔ دا حديث بخارى اومسلم پوره بيان کړے دے دلته چه څومره دَ باب سره تعلق ساتلو هغه هومره ذکر کړے شو ۔

" كَبِّرْ كَبِّرْ" : يعنى مشر عمر والا دِ خبره اوکړى ۔ (بخارى ومسلم)

۳۵۵- وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ

۳۵۵- حضرت جابر رض نه روايت دے ۔ چه رسول الله صلى الله عليه وسلم دَ

لہ "يَتَشَحَّطُ فِىْ دَمِهٖ" اى يتخبط ويضطرب فيه ، ۲ لہ اى حفظا له ؛

يَجْمَعُ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ مِنْ قَتْلَى اُحُدٍ يَعْنِيْ فِي الْقَبْرِ ثُمَّ يَقُوْلُ: اَيُّهُمَا اَكْثَرُ اَخْذًا لِّلْقُرْاٰنِ؟ ؂۲ فَاِذَا اُشِيْرَلَهُ اِلٰى اُحَدِهِمَا قَدَّمَهُ فِي اللَّحْدِ، رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ؛

احد دَ شهيدانو دپاره به يو قبر کښې دوه دوه کسانو دَ ښخولو انتظام او بندوبست کړې وُو. دَ ښخولو په وخت کښې به ئې دا پوښتنه کوله چه دے دواړو کښې قرآنِ مجيد چا زيات ياد کړے دے؟ نو چه دَ کوم کس په حقله به ورته اشاره اوشوه - نو هغه به ئې لحد کښې اول کيښودلو - (بخاری)

۳۵۶ - وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اَرَانِيْ فِي الْمَنَامِ اَتَسَوَّكُ بِسِوَاكٍ فَجَاءَنِيْ رَجُلَانِ اَحَدُهُمَا اَكْبَرُ مِنَ الْاٰخَرِ، فَنَاوَلْتُ السِّوَاكَ الْاَصْغَرَ فَقِيْلَ لِيْ: كَبِّرْ فَدَفَعْتُهُ اِلَى الْاَكْبَرِ مِنْهُمَا" رَوَاهُ مُسْلِمٌ مُسْنَدًا وَالْبُخَارِيُّ تَعْلِيْقًا ؛

۳۵۶ - عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روايت دے. چه نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل - ماخوب کښې خپل ځان مسواک کولو باندے اوليدلو - دغه وخت کښې دوه کسان ماله راغلل - ما هغوئ کښې کشر ته هغه مسواک ورکړو - ماته اوويلے شو. چه مسواک مشرته ورکړه - (مسلم)
امام مسلم دا روايت مسند نقل کړے دے او امام بخاری معلق -

۳۵۷ - وَعَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اِنَّ مِنْ اِجْلَالِ اللّٰهِ تَعَالٰى ؂۱ اِكْرَامُ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ، وَحَامِلِ الْقُرْاٰنِ غَيْرِ الْغَالِيْ فِيْهِ وَالْجَافِيْ عَنْهُ ؂۲ وَاِكْرَامَ ذِي السُّلْطَانِ الْمُقْسِطِ ؂۳ حَدِيْثٌ حَسَنٌ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ ؛

۳۵۷ - ابوموسیٰ اشعری رضـ فرمائی. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل - داخبره هم دَ الله تعالیٰ په عزت کښې داخل ده. چه دَ بوډا مسلمان اودَ الله دَ حدودو پابندی کونکے يعنی قرآن باندے عمل کونکی اودَ انصاف والا بادشاه عزت دِ اوکړے شی -
(ابوداؤد)
داحديث حسن دے -

۳۵۸ - وَعَنْ عَمْرِوبْنِ شُعَيْبٍ عَنْ اَبِيْهِ عَنْ جَدِّهٖ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَّمْ يَرْحَمْ صَغِيْرَنَا وَيَعْرِفْ شَرَفَ كَبِيْرِنَا" حَدِيْثٌ صَحِيْحٌ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ، وَقَالَ التِّرْمِذِيُّ حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ. وَفِيْ رِوَايَةِ اَبِيْ دَاوُدَ: "حَقَّ كَبِيْرِنَا" ؛

۳۵۸ - عمروبن شعيب رضـ دَ خپل پلاره او هغه دَ خپل نيکهٔ نه روايت کوی. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل ځوک چه څمونږ په کشرانو رحم نهٔ کوی، او څمونږ دَ مشرانو عزت نهٔ پيژنی. هغه څمونږ نه نهٔ دے - (ابوداؤد وترمذی)
امام ترمذیؒ وائی. داحديث حسن صحيح دے. اودَ ابوداؤد په روايت کښې دَ "شَرَفَ كَبِيْرِنَا" په ځائے "حَقَّ كَبِيْرِنَا" راغلے دے -

؂۱ ای من تعظيمه، ؂۲ ای التارك له البعيد عن تلاوته والعمل بما فيه ؂۳ "المقسط" بضم الميم، العادل فی الحکم بين الرعية ؛

۳۵۹ - وَعَنْ مَيْمُوْنِ بْنِ اَبِيْ شَبِيْبٍ رَحِمَهُ اللهُ اَنَّ عَائِشَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهَا مَرَّ بِهَا سَائِلٌ فَاَعْطَتْهُ كِسْرَةً ؎۱ وَمَرَّ بِهَا رَجُلٌ عَلَيْهِ ثِيَابٌ وَهَيْئَةٌ فَاَقْعَدَتْهُ فَاَكَلَ فَقِيْلَ لَهَا فِيْ ذٰلِكَ؟ فَقَالَتْ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اَنْزِلُوا النَّاسَ مَنَازِلَهُمْ" رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ لٰكِنْ قَالَ مَيْمُوْنٌ: لَمْ يُدْرِكْ عَائِشَةَ وَقَدْ ذَكَرَهُ مُسْلِمٌ فِيْ اَوَّلِ صَحِيْحِهٖ تَعْلِيْقًا فَقَالَ: وَذُكِرَ عَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: اَمَرَنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ نُنَزِّلَ النَّاسَ مَنَازِلَهُمْ وَذَكَرَهُ الْحَاكِمُ اَبُوْعَبْدِ اللهِ فِيْ كِتَابِهٖ "مَعْرِفَةُ عُلُوْمِ الْحَدِيْثِ" وَقَالَ: هُوَ حَدِيْثٌ صَحِيْحٌ :

۳۵۹ - میمون بن ابی شبیبؒ وائی چه حضرت عائشه رضؓ له یو سوال کونکے راغے. نو دَ ډوډئ یوه ټکړه ئے ورله ورکړه. بیا یو بل سوالگرے راغے. چه دَ هغهٔ څهٔ عجیبه شان کپړے وے. هغې هغه کینولو او خوراک ئے پرے اوخورولو. هغې نه چه کله دَ دې فرق په باره کښے پوښتنه اوکړے شوه. نو وے فرمائیل، چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی. چه خلقو سره دَ هغوئ دَ مرتبے موافق سلوک ساته. (ابوداؤد)

امام نووی رحمة الله علیه وائی چه دا روایت خو ابوداؤد کښے ذکر کړے شوے دے. مګر هغې کښے هغه وائی چه دَ میمونؒ ملاقات حضرت عائشه رضؓ سره نهٔ دے شوے. او امام مسلمؒ په خپل کتاب کښے دا روایت معلق بیان کړے دے. چه دَ حضرت عائشےؓ نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم مونږ ته دَ دے حکم راکړے دے. چه دَ هر کس مرتبه او پیژنئ. (او دَ هغې موافق ورسره سلوک ساتئ)

امام حاکمؒ خپل کتاب "معرفة علوم الحدیث" کښے دا روایت ذکر کړے دے او وائی چه دا حدیث صحیح دے.

۳۶۰ - وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَدِمَ عُيَيْنَةُ بْنُ حِصْنٍ فَنَزَلَ عَلَى ابْنِ اَخِيْهِ الْحُرِّ بْنِ قَيْسٍ وَكَانَ مِنَ النَّفَرِ الَّذِيْنَ يُدْنِيْهِمْ ؎۲ عُمَرُ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ وَكَانَ الْقُرَّآءُ اَصْحَابَ مَجْلِسِ عُمَرَ وَمُشَاوَرَتِهٖ كُهُوْلًا كَانُوْا اَوْ شُبَّانًا فَقَالَ عُيَيْنَةُ لِابْنِ اَخِيْهِ: يَا ابْنَ اَخِيْ لَكَ وَجْهٌ عِنْدَ هٰذَا الْاَمِيْرِ فَاسْتَاْذِنْ لِيْ عَلَيْهِ فَاسْتَاْذَنَ لَهٗ فَاَذِنَ لَهٗ عُمَرُ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ فَلَمَّا دَخَلَ قَالَ: هِيْ ؎ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ: فَوَاللهِ مَا تُعْطِيْنَا الْجَزْلَ ؎۳ وَلَا تَحْكُمُ فِيْنَا بِالْعَدْلِ فَغَضِبَ عُمَرُ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ حَتّٰى هَمَّ اَنْ يُوْقِعَ بِهٖ فَقَالَ لَهُ الْحُرُّ:

۳۶۰ - عبد الله بن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے. چه عُیینه بن حِصن رضؓ رضی الله عنه مدینے ته راغے او خپل وراره سره میلمه شو. حُر بن قیس رضؓ ئے نامه وه. دَ حضرت عمر رضؓ مشرهم وو. او دَ عمر رضؓ مجلس کښے به هغه خلق شاملیدل دَ مشورے دپاره. کوم به چه قرآن زیات ویلے وو. زاړهٔ به وو او که ځوانان. عُیینه رضؓ خپل وراره ته اوویئیل. چه تا ته دَ حضرت عمر رضؓ خوا ته رسوخ حاصل دے. ځما دپاره هم دَ شریک کیدلو اجازت اوغواړه. نو حضرت عمر رضؓ دَ شریک کیدلو اجازت ورکړو. کله چه عُیینه رضؓ راغے مجلس کښے ئے اوویئیل. دا څنګه رویه ده؟ اے ابن خطاب! په الله قسم، نه ته مونږ له څهٔ زیات راکوے او نه ځمونږ باره کښے انصاف کوے. دَ هغهٔ په بے ځایه

يَا اَمِيْرَ الْمُؤْمِنِيْنَ اِنَّ اللهَ تَعَالٰى قَالَ لِنَبِيِّهٖ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "خُذِ الْعَفْوَ وَاْمُرْ بِالْعُرْفِ وَاَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِيْنَ" وَاِنَّ هٰذَا مِنَ الْجَاهِلِيْنَ. وَاللهِ مَاجَاوَزَهَا عُمَرُ حِيْنَ تَلَاهَا عَلَيْهِ وَكَانَ وَقَّافًا عِنْدَ كِتَابِ اللهِ تَعَالٰى، رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ؛

شکايت باندے هغوئ (عمرؓ) ته غصه راغله داخطره وه چه حُر ته ئے څه سخته وئيلے وے. چه فورًا حُرؓ اووئيل، اے امير المؤمنين! الله تعالیٰ خپل نبی ته وئيلی دی چه خلقو ته معافی کوه. او ښے خبرے کوه. او جاهلانو نه مخ اړوه. دا سړے د جاهلانو نه جاهل دے. په الله قسم. حضرت عمرؓ چه دا آيت واؤريدو سمدستی غلے شو. او اودريدو. او هغه په قرآن باندے ډيرزيات عمل کونکے وو. (دا قول غالبًا دَ عُيينه دے) (بخاری)

۳۶۱- وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: لَقَدْ كُنْتُ عَلٰى عَهْدِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غُلَامًا فَكُنْتُ اَحْفَظُ عَنْهُ فَمَا يَمْنَعُنِيْ مِنَ الْقَوْلِ اِلَّا اَنَّ هٰهُنَا رِجَالًا هُمْ اَسَنُّ مِنِّيْ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۳۶۱- ابوسعيد سمره بن جندب رضی الله عنه نه روايت دے. چه زهٔ د رسول الله صلی الله عليه وسلم په زمانه کښے کم عمره هلک ووم. نو ما به د هغهٔ ارشادات ياد وُل. د هغهٔ په خبره بيانولو کښے ما ته هيڅ خيز رکاوټ نهٔ وو. بغير د دے نه چه هلته څهٔ مشران خلق وو اچه د هغوئ د عزت او مشرئ د وجهے نه به زهٔ چُپ ووم) (بخاری د مسلم)

۳۶۲- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا اَكْرَمَ شَابٌّ شَيْخًا لِسِنِّهٖ اِلَّا قَيَّضَ[۲] اللهُ لَهٗ مَنْ يُكْرِمُهٗ عِنْدَ سِنِّهٖ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ غَرِيْبٌ ؛

۳۶۲- انس بن مالک رضؓ وائی. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائيلی دی. چه کوم ځوان د يوکس د بوډاوالی په وجه عزت کوی. نو چه دا کله بوډا شی. نو الله تعالیٰ به دهٔ د پاره داسے خلق مقرر کړی چه د دهٔ به هم عزت کوی. (ترمذی) وائی چه دا حديث غريب دے.

باب ۴۵

ف:. دے باب کښے دوه قرآنی آيتونه او پنځلس[۱۵] نبوئ حديثونه دی. د ملګرتيا او ناستے پاستے د اثر نه هيڅوک انکار نشی کولے. هر مسلمان دا پيژنی، چه د صحابو رضی الله عنهم څومره حالات چه بدل شول. هغه صرف د رسول الله صلی الله عليه وسلم د مجلس اثر وو. د رسول الله صلی الله عليه وسلم په نقشهٔ قدم باندے تلونکے او تابعداری کونکے او د نيکانو بندګانو مجلس کښے د کينا ستلو نن هم اثر شته دے. په لکونو او کروړونو بندګان د الله چه د بے دينئ او ګمراهئ په ځنګلونو کښے حيران ګرځيدل. د اولياء الله دوستانو سره د محبت او مينے او د ناستے پاستے په وجه نيغ لارے ته راغلل. او د هغوئ آخرت خائسته شو. او د دے دُنيا نه د بامراده او کامياب د الله تعالیٰ خواته حاضر شول. ع

صحبت صالح ترا صالح کند ؛ صحبت طالح ترا طالح کند!

ځان چه نيک جوړول غواړے شامل شه په نيکانو کښے،
چه ئے بد جوړول غواړے شامل شه په بدانو کښے ؛

[۱] "هی" بکسر الهاء وسکون التحتيه: کلمة تهديد [۲] ای ما تجزل لنا العطاء، [۳] "الا قيض" بتشديد التحتية والضاد المعجمة: ای قدر ؛

بَابُ زِيَارَةِ اَهْلِ الْخَيْرِ وَ مُجَالَسَتِهِمْ وَصُحْبَتِهِمْ وَ مَحَبَّتِهِمْ وَطَلَبِ زِيَارَتِهِمْ وَالدُّعَاءِ مِنْهُمْ وَ زِيَارَةِ الْمَوَاضِعِ الْفَاضِلَةِ!

دَ نيكانو ملاقات كول او دَ هغوئ ملګرتيا او ناسته پاسته اختيارول او هغوئ سره دَ محبت كول او دُعا ترې غوښتل او ښهٔ ښهٔ ځايونو ته دَ تللو بيان!

(قرآني آيتونه)

۱۳۵ - قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى لهٔ: وَاِذْ قَالَ مُوْسٰى لِفَتٰىهُ لَآ اَبْرَحُ ۲ حَتّٰى اَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ ۳ اَوْ اَمْضِىَ حُقُبًا" اِلٰى قَوْلِهٖ تَعَالٰى: "قَالَ لَهٗ مُوْسٰى: هَلْ اَتَّبِعُكَ عَلٰى اَنْ تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا؟"

۱۳۵ - دَ الله تعالىٰ ارشاد دے. كله چه موسىٰ[۴] خپل دَ لارے ملګرى ته او وئيل چه، زهٔ به روان يم زم به. تر هغې پورے چه دَ دوو دريابونو دَ يو ځائے كيدو مقام ته نهٔ وى رارسيدلے. (دغه مقام ته دَ رسيدو دپاره چه هر څومره موده تيره شى) زهٔ به روان يم. آخرى آيته پورے ئے تلاوت كړو.

حضر عليه السلام ته موسىٰ عليه السلام او وئيل - زهٔ تا سره او سيرم. په دے شرط چه ما ته به هم دا خپل علم او ښئے. كوم چه تا ته ښودلے شوے دے. (پ۱۵، كهف)

۱۳۶ - وَقَالَ تَعَالٰى لهٔ ۲ وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيْدُوْنَ وَجْهَهٗ:

۱۳۶ - دَ الله تعالىٰ ارشاد دے. ته هغې خلقو سره پيوسته او هر وخت او سيږه كوم چه هر وخت صبا او مابنام دَ الله دَ مخ غوښتلو دپاره الله رابلى. (پ۱۵، كهف)

(نبوي حديثونه)

۳۶۳ - وَعَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ اَبُوْ بَكْرٍ لِعُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا بَعْدَ وَفَاةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اِنْطَلِقْ بِنَا اِلٰى اُمِّ اَيْمَنَ ۵ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا نَزُوْرُهَا كَمَا كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَزُوْرُهَا فَلَمَّا اَنْتَهَيَا اِلَيْهَا بَكَتْ فَقَالَا لَهَا: مَا يُبْكِيْكِ؟ اَمَا تَعْلَمِيْنَ اَنَّ مَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَقَالَتْ اِنِّىْ لَا اَبْكِىْ اِنِّىْ لَا اَعْلَمُ اِنَّ مَا عِنْدَ اللّٰهِ تَعَالٰى خَيْرٌ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

۳۶۳ - انس بن مالك رضى الله عنه وائى. چه دَ رسول الله صلى الله عليه وسلم دَ مرګ نه پس ابوبكر رضى الله عنه حضرت عمر رضى الله عنه ته او وئيل. چه مونږ به دَ اُم ايمن رضى الله عنها ملاقات له دا سے ځو. څنګه به چه نبى كريم صلى الله عليه وسلم تللو. كله چه دا دوا ړه هلته اورسيدل نو هغه په ژړا شوه. دوئ دوا ړو پوښتنه اوكړه ولے ژاړے؟ آيا تا ته معلومه نهٔ ده، چه رسول الله صلى الله عليه وسلم ته دَ الله تعالىٰ دَ طرفنه دَ ښهٔ والى او دَ خير مقام او مرتبه حاصله ده. بيا ژړا ولے كوے؟ هغې او وئيل زهٔ پوهيږم. چه دَ رسول

بقيه ۲۳۶

له سورة الكهف آية ۶۰ . ۲ ۶۶ ۳ اى لا ازال اسير ۴

وَسَلَّمَ وَلٰكِنْ اَبْكِي اَنَّ الْوَحْيَ قَدِ انْقَطَعَ مِنَ السَّمَاءِ - فَهَيَّجَتْهُمَا عَلَى الْبُكَاءِ فَجَعَلَا يَبْكِيَانِ مَعَهَا، رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

الله صلی الله علیه وسلم مقام ډیر بښهٔ او اوچت دے - ماله په دے ژړانړ دی راغلے . ځکه ځکه ژاړم، چه دَ وحی سلسله ختمه شوه، دوئ دواړو چه دا واوریدل نو دَ هغوئ هم زړونه ډک شول . او بیا په ژړا شول - (مسلم)

دَ اُم ایمن رضی الله عنها به رسول الله صلی الله علیه وسلم ډیر عزت کولو. دَ هغې دَ ملاقات دپاره به هغوئ دَ هغې کور ته تللو . او فرمائیل به ئې . چه دا ځما دَ مور پشان ده - په وړوکوالی کښے دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم پالنه ئې کړے وه . او ډیر خیال به ئې ورله ساتلو. نبی کریم صلی الله علیه وسلم هغه آزاده کړے وه - او زید بن حارثه رض سره ئې ورله نکاح اوتړله -

۳۶۴ - وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اَنَّ رَجُلًا زَارَ اَخًا لَهُ فِيْ قَرْيَةٍ اُخْرٰى فَاَرْصَدَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى مَدْرَجَتِهِ مَلَكًا فَلَمَّا اَتٰى عَلَيْهِ قَالَ : اَيْنَ تُرِيْدُ؟ قَالَ اُرِيْدُ اَخًا لِيْ فِيْ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ قَالَ هَلْ لَكَ عَلَيْهِ مِنْ نِعْمَةٍ تَرُبُّهَا عَلَيْهِ؟ قَالَ لَا غَيْرَ اَنِّيْ اَحْبَبْتُهُ فِي اللّٰهِ تَعَالٰى قَالَ : فَاِنِّيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ اِلَيْكَ بِاَنَّ اللّٰهَ قَدْ اَحَبَّكَ كَمَا اَحْبَبْتَهُ فِيْهِ" (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

يُقَالُ : "اَرْصَدَهُ" "لِكَذَا اِذَا وَكَّلَهُ بِحِفْظِهِ ." "وَالْمَدْرَجَةُ" بِفَتْحِ الْمِيْمِ وَالرَّاءِ الطَّرِيْقُ وَمَعْنٰى "تَرُبُّهَا" تَقُوْمُ بِهَا وَتَسْعٰى فِيْ صَلَاحِهَا".

۳۶۴ - ابوهریره رضی الله عنه دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم نه نقل کوی . چه یو سړے خپل یو (دینی) ورور ملاقات دپاره دویم کلی ته لاړو . دے لاره ته الله تعالیٰ یوه فرښته را اولیږله - دغه سړے چه کله دغلته رااورسیدو (چرته چه فرښته مقرره وه) نو فرښتے تپوس اوکړو، چرته ځے؟ دے سړی اووئیل دغه ښار کښے ځما یو ورور اوسیږی . دَ هغهٔ ملاقات دپاره ځم - فرښتے اووئیل، آیا په تا ئے څهٔ احسان شته چه دَ هغې دَ شکریے اداء کولو په طور ځے؟ دغه سړی اووئیل نه - دا سے خبره نشته . خالص دَ الله دپاره م هغهٔ سره مینه ده (ځکه ئې ملاقات له ځم) بیا فرښتے اووئیل، زهٔ دَ الله تعالیٰ رالیږلے فرښته یم - دَ دے خبرے ښودنے دپاره رالیږلے شوے یم . چه الله تعالیٰ هم تا سره مینه ساتی . ځنګه چه ته خپل ورور سره دَ الله دپاره مینه لرے - (مسلم)

"اَرْصَدَ لِكَذَا" : دا هغه وخت استعمالولے شی چه دَ چا ذمه واری ورته اوسپارلے شی.
"اَلْمَدْرَجَةُ" : لاره - دَ تیرید و ځائے . کودر .
"تَرُبُّهَا" : ته دَ هغې حفاظت کوے . هغه درسته وے برابروے -

۳۶۵ - وَعَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : "مَنْ عَادَ مَرِيْضًا اَوْ زَارَ اَخًا لَهُ فِي اللّٰهِ نَادَاهُ

۳۶۵ - ابوهریره رض نه روایت دے . چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل که څوک دَ یو بیمار پوښتنه اوکړه . یا دَ الله دَ

ــــــ
لـه ای ملتقی بحر فارس والروم مما یلی المشرق " او امضی حقبا " ای اسیر زمنا طویلا .
لـه سورة الکهف ' ایة ۲۸ ــه ام ایمن " بفتح الهمزة والمیم وسکون التحتیة " : حاضنة رسول الله صلی الله علیه وسلم وخادمته فی طفولته اعتقها النبی حین کبر وزوجها زید بن حارثة وکان صلی الله علیه وسلم یکرمها و یبرها و یقول ام ایمن امی ؛

مُنَادٍ بِاَنْ طِبْتَ وَطَابَ مَمْشَاكَ وَتَبَوَّاْتَ مِنَ الْجَنَّةِ مَنْزِلًا" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ وَفِيْ بَعْضِ النُّسَخِ غَرِيْبٌ ؛

رضا دپاره دَخپل يوديني ورور ملاقات له لاړشي. نويو آواز کوونکے آواز کوی (يعنی فرښته) اعلان کوی، چه تاته دِ دَخوشحالئ خبرے وی. ستا تلل دِ مبارک وی. تاجنت کښے يومقام جوړکړو (ترمذی) وائی چه داحديث حسن دے. او ځينې نسخو کښے دَ "غريب" لفظ دے.

۳۶۶- وَعَنْ اَبِیْ مُوْسَى الْاَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اِنَّمَا مَثَلُ الْجَلِيْسِ الصَّالِحِ وَجَلِيْسِ السُّوْءِ كَحَامِلِ الْمِسْكِ وَنَافِخِ الْكِيْرِ[1] فَحَامِلُ الْمِسْكِ اِمَّا اَنْ يُحْذِيَكَ وَاِمَّا اَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ[2] وَاِمَّا اَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيْحًا طَيِّبَةً وَنَافِخُ الْكِيْرِ اِمَّا اَنْ يُحْرِقَ ثِيَابَكَ وَاِمَّا اَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيْحًا مُنْتِنَةً" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ،

"يُحْذِيَكَ" يُعْطِيْكَ ؛

۳۶۶- ابوموسیٰ اشعری رضی الله عنه نه روايت دے چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل چه دَ مجلس دَ ښهٔ ملګری او دَ بد ملګری مثال دَ مشکو خرڅونکی او دَ بټئ لګونکی پشان دے. چه مشک والا خو به يا خه به خپله درکړی يا به ترے ته څهٔ واخلې. که دَوه خبرو کښے يوه هم اونشی نو بيا به هم په تا خوشبوئی خودرشی. اودَ بټئ والا به يا ستا کپړے اوسوځوی. کنی دَ تريخ لوګی نه ئے بچ کيدے نشے. (بخاری ومسلم)

يُحْذِيَكَ: تاته به درکړی.

۳۶۷- وَعَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "تُنْكَحُ الْمَرْاَةُ لِاَرْبَعٍ لِمَالِهَا وَلِحَسَبِهَا وَلِجَمَالِهَا وَلِدِيْنِهَا فَاظْفَرْ بِذَاتِ الدِّيْنِ تَرِبَتْ يَدَاكَ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَمَعْنَاهُ اَنَّ النَّاسَ يَقْصِدُوْنَ فِي الْعَادَةِ مِنَ الْمَرْاَةِ هٰذِهِ الْخِصَالَ الْاَرْبَعَ فَاحْرِصْ اَنْتَ عَلٰى ذَاتِ الدِّيْنِ وَاظْفَرْ بِهَا وَاحْرِصْ عَلٰى صُحْبَتِهَا ؛

۳۶۷- ابوهريره رضی الله عنه وائی. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. چه ښځے سره دَ نکاح کولو په وخت څلور څيزونه دَ نظر لاندے وی: (۱) دَ هغې دولت (۲) دَ هغې حسب نسب (خاندان) (۳) دَ هغې خائست او (۴)، دَ هغې دين. ته هغې سره دَ دين په وجه نکاح کوه. لاس ونه دِ په خاوره خړشه. "تَرِبَتْ يَدَاكَ" دا الفاظ دَ مدح او ذم په دواړو موقعو ئيلے کيږی. دلته څما په خيال دَ مدح په طور دی. (بخاری ومسلم)

امام نووی رح تشريح کښے فرمائی. چه دَ دے مطلب دادے. چه عام طور خلق دَ يوے ښځے دَ نکاح کولو په وخت دَ څلورو خبرو خيال ساتی. تاله دَ ښځے دينی خوئے ښځے ته ښيولو سره نکاح کول پکاردی. (خائست، مال ودولت خاندان باعث دَ آزار جوړيدے شی. اودين صرف دَ رحمت او راحت باعث جوړيږی.

۳۶۸- وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

۳۶۸- ابن عباس رض وائی. چه نبی کريم صلی الله عليه وسلم جبرئيل عليه السلام

[1] "الكير" بكسر الكاف وسكون التحتية معروف، [2] اى تطلب البيع منه ؛

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِجِبْرِيْلَ: "مَا يَمْنَعُكَ اَنْ تَزُوْرَنَا اَكْثَرَ مِمَّا تَزُوْرُنَا؟" فَنَزَلَتْ: "وَمَا نَتَنَزَّلُ اِلَّا بِاَمْرِ رَبِّكَ لَهٗ مَا بَيْنَ اَيْدِيْنَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذٰلِكَ" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

ته اوفرمائيل چه څوځلے اوس ملاقات ته راځے. کهٔ د دے نه زيات ملاقات کولو دپاره راشے نوڅهٔ څيز دِ منع کوي. نو دا آيت نازل شو. "ومانتنزل الا بامر ربك له ما بين ايدينا وما خلفنا وما بين ذلك" ترجمه ئے داده. "څمونږ راتلل د الله تعالىٰ د حکم د تابعدارئ په وجه وي. څمونږ مخکښے وروستو او مينځ کښے چه څهٔ دي، د هم هغهٔ دي (په تمامو معاملاتو کښے د هم هغهٔ نه حکمت او مصلحت چليږي) (بخاري)

۳۶۹- وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "لَا تُصَاحِبْ اِلَّا مُؤْمِنًا وَلَا يَاْكُلْ طَعَامَكَ اِلَّا تَقِيٌّ" رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ، وَالتِّرْمِذِيُّ بِاِسْنَادٍ لَا بَاْسَ بِهٖ.

۳۶۹- ابوسعيد خدري رضي الله عنه وائي. چه نبي کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. چه د مؤمن نه سِوا د بل چا مجلس کښے مه کينه پاسه. او د متقي او پرهيزګار نه بغير دِ ستا خوراک بل څوک اونهٔ خوري. (د دے حديث سند معتبر دے) (ابوداؤد، ترمذي)

۳۷۰- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اَلرَّجُلُ عَلٰى دِيْنِ خَلِيْلِهٖ[1] فَلْيَنْظُرْ اَحَدُكُمْ مَنْ يُّخَالِلُ" رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ بِاِسْنَادٍ صَحِيْحٍ وَ قَالَ التِّرْمِذِيُّ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ.

۳۷۰- ابوهريره رض نه روايت دے. چه نبي کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. چه سړے د خپل دوست او ملګرى په دين باندے وي. نو تاسو دا کورئ، چه دوستي چا سره کوئ. (ابوداؤد وترمذي) امام ترمذي وائي چه دا حديث حسن دے.

۳۷۱- وَعَنْ اَبِيْ مُوْسَى الْاَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اَلْمَرْءُ مَعَ مَنْ اَحَبَّ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِيْ رِوَايَةٍ قَالَ قِيْلَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلرَّجُلُ يُحِبُّ الْقَوْمَ وَلَمَّا يَلْحَقْ بِهِمْ؟ قَالَ: "اَلْمَرْءُ مَعَ مَنْ اَحَبَّ".

۳۷۱- ابوموسىٰ اشعري رض وائي. چه نبي کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. هر سړے به (د قيامت په ورځ) هغه کس سره وي چا سره ئے چه دُنيا کښے مينه وه. (بخاري ومسلم)

يو روايت کښے داسے دي چه د نبي کريم صلى الله عليه وسلم په خدمت کښے عرض اوکړے شو. چه څوک د يو قوم سره خو مينه ساتي. مګر هغهٔ سرهِ ملاؤ نشو. (يعني غائبانه مينه وهِ ليکن مجلس او ملاقات ئے نصيب نشو) نبي کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. هر سړے به هغه چا سرهِ وي چه چا سره ئے مينه وي.

۳۷۲- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ اَعْرَابِيًّا قَالَ لِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ

۳۷۲- انس بن مالک رض نه روايت دے. چه يو بانډهچي د نبي اکرم صلى الله عليه وسلم نه پوښتنه اوکړه. قيامت

---

[1] اى ما امامنا وخلفنا من الازمنة والامكنة فلا ننتقل من شئ الى شئ الا بامره ومشيئته [2] الخليل: الصديق [3] اى من

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَتَى السَّاعَةُ ؟ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَا اَعْدَدْتَّ لَهَا؟" قَالَ: حُبَّ اللهِ وَرَسُوْلِهٖ قَالَ: "اَنْتَ مَعَ مَنْ اَحْبَبْتَ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَهٰذَا لَفْظُ مُسْلِمٍ. وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهُمَا: مَا اَعْدَدْتُ لَهَا مِنْ كَثِيْرِ صَوْمٍ وَلَا صَلٰوةٍ وَلَا صَدَقَةٍ: وَلٰكِنِّيْ اُحِبُّ اللهَ وَرَسُوْلَهٗ:

به کله وی - نبی کریم صلی الله علیه وسلم هغهٔ ته اوفرمائیل - قیامت دپاره دِ څهٔ تیارے کړے دے؟ هغهٔ جواب ورکړو - چه ځما سرمایه خو د الله او د رسول الله صلے الله علیه وسلم مینه ده - په دے خبره رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چا سره چه ستا مینه ده نوهم د هغوئ سره به یئ - (بخاری ومسلم) داالفاظ د مسلم دی- او بخاری او مسلم کښے یو روایت دا سے هم دے . چه ماسره د روژو، د مونځونو یا د ډیرو خیراتونو څهٔ ذخیره نشته - البته د الله او د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره م ډیره مینه ده -

۳۷۳ - وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ اِلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُوْلَ اللهِ! كَيْفَ تَقُوْلُ فِيْ رَجُلٍ اَحَبَّ قَوْمًا وَلَمْ يَلْحَقْ بِهِمْ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اَلْمَرْءُ مَعَ مَنْ اَحَبَّ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ:

۳۷۳ - عبدالله بن مسعود رض وائی چه یو سړی د نبی کریم صلی الله علیه وسلم خدمت کښے عرض اوکړو - یا رسول الله! تاسو د هغه کس په باره کښے څهٔ وایئ چه د هغهٔ د یو قوم سره ډیره مینه وی. لیکن ملاو یدے ورسره نشی. (ناسته پاسته ورسره نشی حاصلولے) نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، هرکس به هغه چا سره وی، چا سره ئے چه مینه وی - (بخاری ومسلم)

۳۷۴ - وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اَلنَّاسُ مَعَادِنُ كَمَعَادِنِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ خِيَارُهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ خِيَارُهُمْ فِي الْاِسْلَامِ اِذَا فَقِهُوْا وَالْاَرْوَاحُ جُنُوْدٌ مُّجَنَّدَةٌ فَمَا تَعَارَفَ مِنْهَا ائْتَلَفَ وَمَا تَنَاكَرَ مِنْهَا اخْتَلَفَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَرَوَى الْبُخَارِيُّ، قَوْلَهٗ: "اَلْاَرْوَاحُ" اِلَخْ مِنْ رِوَايَةِ

۳۷۴ - ابوهریره رض د نبی کریم صلی الله علیه وسلم نه ارشاد نقل کړے دے. هغوئ اوفرمائیل - چه د خلقو مثال د سرو سپینو د کهانونو غونته دے - څوک چه جاهلیت کښے غوره وو - هغه اسلام کښے هم غوره دے. په دے شرط چه دین کښے پوهه حاصله کړی. او (د الست په ورځ) روحونه او ساه گانے د لښکرو په شکل کښے یو ځائے وو که هلته د چا خپل مینځ کښے پیژندګلو وه نو دلته به هم مینه کوی - او کوم سره ئے چه هلته ازل کښے کرکه وه - نو د دنیا کښے هم بیل بیل اوسی - (مسلم)

ے اى القيامة ے وفى رواية ابن حبان: ولا يستطيع ان يعمل بعلمهم" ے "اذا فقهوا" بكسر القاف: اى علموا" وجنود مجندة" اى جموع مجتمعة وانواع مختلفة ے قال ابن عبدالسلام: المراد بالتعارف والتناكر التقارب فى الصفات والتفاوت فيها لان الشخص اذا خالفك صفاته انكرته والمجهول ينكر لعدم العرفان فهذا من مجاز التشبيه شبه المنكر بالمجهول والملائم بالمعلوم" وفى الحديث ان الانسان اذا وجد من نفسه نفرة عن ذى فضل وصلاح ينبغى ان يبحث عن المقتضى لذلك ليسعى فى ازالته فيتخلص من الوصف الذكور وكذا عكسه

عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا :

دا روايت دَ امام مسلمؒ دے او امام بخارىؒ دَ "وَالْاَرْوَاحُ" نه دَ آخره پورے روايت دَ حضرت عائشے صديقےؓ په حواله په خپل "صحيح" کښے بيان کړے دے۔

۳۷۵- وَعَنْ اُسَيْدِ بْنِ عَمْرٍو وَيُقَالُ ابْنُ جَابِرٍ وَهُوَ "بِضَمِّ الْهَمْزَةِ وَفَتْحِ السِّيْنِ الْمُهْمَلَةِ" قَالَ كَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِؓ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اِذَا اَتٰى عَلَيْهِ اَمْدَادُ اَهْلِ الْيَمَنِ سَاَلَهُمْ ، اَفِيْكُمْ اُوَيْسُ بْنُ عَامِرٍ ؟ حَتّٰى اَتٰى عَلٰى اُوَيْسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ لَهٗ : اَنْتَ اُوَيْسُ بْنُ عَامِرٍ ؟ قَالَ نَعَمْ ، قَالَ : مِنْ مُرَادٍ ثُمَّ مِنْ قَرَنٍ[له] ؟ قَالَ : نَعَمْ قَالَ : فَكَانَ بِكَ : بَرَصٌ فَبَرَاْتَ مِنْهُ اِلَّا مَوْضِعَ دِرْهَمٍ ؟ قَالَ نَعَمْ قَالَ : لَكَ وَالِدَةٌ ؟ قَالَ : نَعَمْ : قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ : " يَاْتِيْ عَلَيْكُمْ اُوَيْسُ بْنُ عَامِرٍ مَعَ اَمْدَادِ اَهْلِ الْيَمَنِ مِنْ مُرَادٍ ثُمَّ مِنْ قَرَنٍ كَانَ بِهٖ بَرَصٌ فَبَرَءَ مِنْهُ اِلَّا مَوْضِعَ دِرْهَمٍ لَهٗ وَالِدَةٌ هُوَ بِهَا بَرٌّ[٢ه] لَوْ اَقْسَمَ عَلَى اللهِ لَاَبَرَّهٗ فَاِنِ اسْتَطَعْتَ اَنْ يَّسْتَغْفِرَ لَكَ فَافْعَلْ : فَاسْتَغْفِرْ لِيْ فَاسْتَغْفَرَ لَهٗ . فَقَالَ لَهٗ عُمَرُ ، اَيْنَ تُرِيْدُ ؟ قَالَ : اَلْكُوْفَةَ قَالَ . اَلَا اَكْتُبُ لَكَ اِلٰى عَامِلِهَا ؟ قَالَ اَكُوْنُ فِيْ غَبْرَاءِ النَّاسِ اَحَبُّ اِلَيَّ . فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْعَامِ الْمُقْبِلِ حَجَّ رَجُلٌ مِنْ اَشْرَافِهِمْ فَوَافَقَ عُمَرُ فَسَاَلَهٗ عَنْ اُوَيْسٍ فَقَالَ : تَرَكْتُهٗ رَثَّ الْبَيْتِ[٣ه] قَلِيْلَ الْمَتَاعِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ

۳۷۵- اُسيربن عمرو بقولِ بعضے ابن جابرؒ وائى- چه حضرت عمرؓ له به چه کله دَ يمن نه څۀ مددګار فوج راتلو- نو دَ هغوئ نه به ئے پوښتنه کوله- آيا تاسو کښے اُويس بن عامر څوک شته ؟ بيا يو وارے اُويسؓ راغى (نو دا سے خبرے اترے اوشوے) عمر فاروقؓ ورته اوفرمائيل آيا تۀ اُويس بن عامر يئے ؟ اُويسؓ اووئيل - جى هو. عمرؓ اووئيل دَ مراد قبيلے دَ قرن شاخ يئے؟ اُويسؓ اووئيل ، هو جى - عمرؓ اووئيل آيا په تا مخکښے برګے مرض وو. او اوس ختم شوے دے ، مګر دَ درهم هومره نښه دِ په بدن اوس هم شته ؟ اُويسؓ اووئيل. هو جى - عمرؓ اووئيل ستا مور هم ژوندئ ده ؟ اُويسؓ اووئيل هو جى- بيا حضرت عمرؓ اووئيل. ما دَ رسول الله صلى الله عليه وسلم نه دا سے فرمائيلى آوريدلى دى. چه تاسو له به دَ مُراد قبيلے دَ قرن دَ اولاده يو سړے اُويس بن عامرؓ دَ يمن مددګار فوج سره راځى- چه په بدن ئے برګے مرض وُو - بيا بنه شو خو دَ روپۍ هومره نښانے اوس هم شته . او مور به ئے هم ژوندئ وى. چه دَ مور به هغه ډير زيات منونکے وى (دَ هغۀ شان دا سے دے) کۀ په الله قسم اوخوري نو الله تعالىٰ به ئے ضرور پوره کوى- کۀ دَ خپل ځان دپاره درته دَ ښښنے موقعه ملاؤ شوه- نو ضرور دَ هغۀ په ذريعه دَ مغفرت او ښښنے دُعا اوغواړئ- (عمرؓ ورته اووئيل) ځما دپاره دَ بخښش دُعا اوغواړه. نو اُويسؓ ورته اوغوښتلۀ بيا حضرت عمرؓ اووئيل، چه دَ تللو اراده دِ چرته ده ؟ نو وے فرمائيل کوفے ته ځم-

---

له مراد اسم قبيلة دَ "قرن" بفتح القاف والراء وبالنون ،بطن من مراد وهو قرن بن رماد بن ناجية بن مراد ٢ه "برّ" بفتح الباء : اى بالغ فى البر والاحسان اليها وقوله صلى الله عليه وسلم :

" لو اقسم : اى حلف على الله بامر من الامور لابره فى حلفه جزاء بره بوالدته ٣ه " رث البيت " اى رث متاع البيت ، والرث : الدون او الخلق البالى :

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: "يَاتِيْ عَلَيْكُمْ اُوَيْسُ بْنُ عَامِرٍ مَعَ اَمْدَادٍ مِّنْ اَهْلِ الْيَمَنِ مِنْ مُرَادٍ ثُمَّ مِنْ قَرَنٍ كَانَ بِهٖ بَرَصٌ فَبَرَاَ مِنْهُ اِلَّا مَوْضِعَ دِرْهَمٍ لَهٗ وَالِدَةٌ هُوَ بِهَا بَرٌّ لَوْ اَقْسَمَ عَلَى اللهِ لَاَبَرَّهٗ فَاِنِ اسْتَطَعْتَ اَنْ يَّسْتَغْفِرَ لَكَ فَافْعَلْ" فَاَتٰى اُوَيْسًا فَقَالَ: اسْتَغْفِرْ لِيْ قَالَ: اَنْتَ اَحْدَثُ عَهْدًا بِسَفَرٍ صَالِحٍ فَاسْتَغْفِرْ لِيْ قَالَ: لَقِيْتَ عُمَرَ؟ قَالَ: نَعَمْ، فَاسْتَغْفَرَ لَهٗ فَفَطِنَ لَهُ النَّاسُ فَانْطَلَقَ عَلٰى وَجْهِهٖ[1] رَوَاهُ مُسْلِمٌ. وَفِيْ رِوَايَةٍ لِّمُسْلِمٍ اَيْضًا عَنْ اُسَيْرِ بْنِ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ اَهْلَ الْكُوْفَةِ وَفَدُوْا عَلٰى عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَفِيْهِمْ رَجُلٌ مِّمَّنْ كَانَ يَسْخَرُ بِاُوَيْسٍ فَقَالَ عُمَرُ: هَلْ هٰهُنَا اَحَدٌ مِّنَ الْقَرَنِيِّيْنَ؟ فَجَآءَ ذٰلِكَ الرَّجُلُ فَقَالَ عُمَرُ اِنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ قَالَ: "اِنَّ رَجُلًا يَاتِيْكُمْ مِّنَ الْيَمَنِ يُقَالُ لَهٗ اُوَيْسٌ لَا يَدَعُ بِالْيَمَنِ غَيْرَ اُمٍّ لَهٗ قَدْ كَانَ بِهٖ بَيَاضٌ[2] فَدَعَا اللهَ تَعَالٰى فَاَذْهَبَهٗ اِلَّا مَوْضِعَ الدِّيْنَارِ اَوِ الدِّرْهَمِ فَمَنْ لَقِيَهٗ مِنْكُمْ فَلْيَسْتَغْفِرْ لَكُمْ" وَفِيْ رِوَايَةٍ لَّهٗ عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: اِنِّيْ سَمِعْتُ

عمرؓ ورته اووئیل۔ دَ هغه ځائے حاکم ته ستا په باره کښے خط اولیکم. نو وے فرمائیل. چه ځما په خاورو وخت تیرونکو خلقو سره ناسته او یو ځائے والے خوښ دے۔ بیا راتلونکی کال کښے یو شریف او مشر سړے دَ کوفے حج له راغے۔ عمرؓ سره دَ هغهٔ ملاقات اوشو۔ نو عمرؓ ترے دَ اُویسؓ دَ حالاتو پوښتنه اوکړه. نو وے دئیل، چه زهٔ را تلم نو داسے حال کښے ووچه یو وران کور کښے لږ معمولی اسباب او سامان سره اوسیدلو۔ حضرت عمرؓ اوفرمائیل چه ما دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم نه داسے فرمائیل آورید لی دی. چه دَ یمن والا مددگار فوج سره به تاسوله اُویس بن عامرؓ راځی۔ چه دَ مُراد قبیلے دَ قرن دَ اولاد نه به وی۔ برګے مرض به ئے وی۔ نور به جوړ شوے وی خو په بدن به ئے صرف دَ درهم هومره دَ داغ یو شکل پاتے شوے وی۔ او مور به ئے هم ژوندئ وی. چه دَ هغے به ډیر زیات منکونکے وی. که دَ خدٔ خبرے قسم اوخوری۔ نو الله تعالیٰ ئے ضرور پوره کوی۔ نو که دَ هغهٔ نه دَ بخښنے غوښتلو موقعه درته ملاؤ شوه نو دَ بخښنے دُعا ترے اوغواړئ۔ بیا دَ کوفے هغه سړے په کونه کښے دَ اویسؓ په خدمت کښے حاضر شو۔ او وے وئیل چه ماله دَ بخښنے دُعا اوکړه۔ اویسؓ ورته اووئیل. چه تهٔ بخپله نیک سفر (چه دَ حج سفر دے) نه راغلے ئے. ته ماله دُعا اوغواړه. اُویسؓ ورته اوفرمائیل، آیا عمرؓ سره ملاؤ شوے وے؟ هغهٔ اووئیل،

رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: اِنَّ خَيْرَ التَّابِعِيْنَ رَجُلٌ يُقَالُ لَهٗ اُوَيْسٌ وَلَهٗ وَالِدَةٌ وَكَانَ بِهٖ بَيَاضٌ فَمُرُوْهُ فَلْيَسْتَغْفِرْ لَكُمْ"

قَوْلُهٗ "غَبْرَآءِ النَّاسِ" بِفَتْحِ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ وَاِسْكَانِ الْبَآءِ وَبِالْمَدِّ وَ

هو جی۔ نو هغهٔ له ئے دَ بخښنے دُعا اوغوښتله بیا خلقو ته دَ هغهٔ دَ مرتبے او دَ شان پته اولګیده او هغه مشهور شو۔ مګر په بېړه ئے ځائے بدل کړو (او هیچا ته معلومه نه شوه چه چرته لاړو) — دَ غسے دَ اُیسرؓ په حوالے سره مسلم کښے یو روایت بل هم شته چه دَ کوفے دَ خلقو یو ټولګے حضرت عمرؓ

[1] ای خارجًا فان فی اقبال الناس علیه اشغالًا لهٗ عن شانه المتوجه الیه من افراد الحق بالقصد والانقطاع الیه عن الخلق ۔ [2] ای برص

هُمْ فُقَرَاۤؤُهُمْ وَصَعَالِيْكُهُمْ وَ مَنْ لَا يُعْرَفُ عَيْنُهُ مِنْ اَخْلَاطِهِمْ "وَالْاَمْدَادُ" جَمْعُ مَدَدٍ وَهُمُ الْاَعْوَانُ وَالنَّاصِرُوْنَ الَّذِيْنَ كَانُوْا يُمِدُّوْنَ الْمُسْلِمِيْنَ فِي الْجِهَادِ ؛

له راغی - دیکښې یو هغه سړے هم وو چه اُویس رض پورے به ئے ټوقې کولے. حضرت عمر رض دَ دغه وفد نه پوښتنه اوکړه، چه تاسو کښې دَ قرن څوک شته؟ هغه سړی اووئیل چه زهٔ قرنی یم - عمر رض اووئیل. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلی دی. چه تاسوله به دَ یمن نه اُویس نوے یو سړے راځی - یمن کښې به دَ دهٔ نه دروستو دَ هغهٔ دَ مور نه بغیر هیڅوک نهٔ وی. په هغهٔ برګے مرض وو - دَ الله تعالیٰ نه ئے دُعا اوغوښتله، نو بدن ئے صفا شو. صرف دَ دینار یا دَ درهم هومره داغ ئے په بدن باقی پاتے شوے دے. پس تاسو کښې کهٔ دَ چا هغهٔ سره ملاقات اوشو. نو هغهٔ له پکار دی چه دَ خپلے بخښنے دپاره ترے دُعا اوغواړی -

عمر رض نه داهم نقل شوی دی. چه ما دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم نه داسے فرمائیلی آوریدلی دی. چه تابعینو کښې اُویس رح یو بهترین سړے دے. مور به ئے ژوندئ وی - دَ هغهٔ په بدن به دَ برګی مرض دَ سپینوالی یوه نښنه وی. نو تاسو لاړ شئ دَ هغهٔ نه دَ بخښنے دُعا اوغواړئ -

"غَبْرَاۤءِ النَّاسِ": په خاورو ژوند تیرونکی - فقیران او مسکینان. فقیر صفتی خلق چه دَ هغوئ شخصیت او نهٔ پیژندے شی -

"اَلْاَمْدَادُ": دَ "مَدَدُ" جمع ده. دَ مسلمانانو په جهاد کښې مدد او نصرت کولو والا یعنی فوجی امداد -

۳۷۶ - وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: اسْتَأْذَنْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْعُمْرَةِ فَاَذِنَ لِيْ وَقَالَ: "لَا تَنْسَانَا يَا اُخَيَّ مِنْ دُعَآئِكَ" فَقَالَ كَلِمَةً مَا يَسُرُّنِيْ اَنَّ لِيْ بِهَا الدُّنْيَا وَفِيْ رِوَايَةٍ قَالَ: "اَشْرِكْنَا يَا اُخَيَّ فِيْ دُعَآئِكَ" حَدِيْثٌ صَحِيْحٌ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ؛

۳۷۶ - حضرت عمر رض فرمائی. چه ما دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم نه دَ عمرے اجازت اوغوښتلو - نو هغوئ اجازت راکولو سره اوفرمائیل - چه ورورګیه! ګوره دُعا کښې چرته مونږ هیر نهٔ کړے - عمر رض وائی - چه دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم دے وینا سره چه ما ته کومه خوشحالی او مزه حاصله شوه (دَ ټولے دُنیا خوشحالئ دَ دے مقابله کښې هیڅ هم نهٔ دی) ټوله دُنیا چه څوک راکوی نو هم به دا خوشحالی ورکول نهٔ خوښوم - او یو روایت کښې داسے هم دی. چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. ورورګیه! خپلو دُعاګانو کښې مونږ هم شریک ساته - (ابوداؤد و ترمذی) دا صحیح حدیث دے - او ترمذی وائی چه دا حدیث حسن صحیح دے.

۳۷۷ - وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَزُوْرُ قُبَآءَ [1] رَاكِبًا وَمَاشِيًا فَيُصَلِّيْ فِيْهِ رَكْعَتَيْنِ

۳۷۷ - عبد الله بن عمر رضی الله عنهما روایت کوی - چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم به کله په سورلئ او کله پیاده یعنی خپے ایلے مسجد قباء ته تللو - او هلته به ئے دوه رکعته مونځ کولو - (بخاری و مسلم)

[1] "قباء" بضم القاف وتخفيف الباء وبالمد .: قرية على فراسخ من المدينة وبها مسجد معروف ؛

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ - وَفِي رِوَايَةٍ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْتِيْ مَسْجِدَ قُبَآءَ كُلَّ سَبْتٍ رَاكِبًا وَمَاشِيًا وَّكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَفْعَلُهٗ :

یو روایت کښې داسې هم راغلی دی، چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم به خامخا د هرې هفتې یعنی خالی په ورځ په سورلئ یا پیاده مسجدِ قباء ته تللو- او حضرت ابن عمرؓ به داسې کول (ابن عمرؓ د نبی کریم صلی الله علیه وسلم په نقشهٔ قدم باندې عمل کولو کښې په صحابهؓ کښې مشهور شوې وو)-

باب ۴۶

ف :- دې باب کښې دوه قرآنی آیتونه او یوولس نبوی حدیثونه دی-کهٔ څوک د چاسره مینه کوی نو ضرور د هغهٔ تابعداری هم کوی- دغسې چه څوک د الله او د هغهٔ د رسول سره مینه ساتی. نو هغهٔ له داهم پکارنهٔ دی چه د هغوئ د نافرمانئ خیال هم اوکړی- او ایمان هم دې څیز سره پوره کیږی- او چه د چا ایمان پوره دې- د دُنیا او د آخرت کامیابئ هغهٔ ته حاصلیږی- او د جنت حقدار هم جوړیږی-

بَابُ فَضْلِ الْحُبِّ فِي اللّٰهِ وَالْحَثِّ عَلَيْهِ وَاِعْلَامِ الرَّجُلِ مَنْ يُّحِبُّهٗ اَنَّهٗ يُحِبُّهٗ وَمَاذَا يَقُوْلُ لَهٗ اِذَا اَعْلَمَهٗ!

د الله دپاره د مینې محبت فضیلت او د هغې د تاکید بیان- او چاسره چه مینه ساتی هغه کس دِېرې خبرکړی، او هغه چه پرې خبر شی، نو څهٔ ورله وئیل پکاردی د هغې بیان

(قرآنی آیتونه)

۱۳۷- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [۱] " مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ ط وَالَّذِيْنَ مَعَهٗ اَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ " اِلٰى آخِرِ السُّوْرَةِ "-

۱۳۷- محمد (صلی الله علیه وسلم) د الله رسول دې- او د هغهٔ (مجلس نه فائده اخستونکی خلق) صحابه (رضی الله عنهم) د کفارو سره معامله کولو کښې ډیر زیات سخت دی او خپل مینځ کښې ډیر مهربان دی-(تر آخر د سورت پورې) (پ ۲۶، فتح)

۱۳۸- وَقَالَ تَعَالٰى [۲] " وَالَّذِيْنَ تَبَوَّؤُا الدَّارَ وَالْاِيْمَانَ [۳] مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّوْنَ مَنْ هَاجَرَ اِلَيْهِمْ "-

۱۳۸- او هغه خلق چه مدینه کښې د دوئ (مهاجرینو) نه مخکښې اوسیدل- او د هغوئ نه مخکښې ایمان هم راوړې دې. دوئ ته چه کوم مهاجر راځی دوئ ورسره ډیره مینه ساتی- (پ ۲۸، حشر)

(نبوی حدیثونه)

۳۷۸- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ... اللّٰهُ مِنْهُ كَمَا يَكْرَهُ اَنْ يُّقْذَفَ فِي ا

۳۷۸- انس بن مالکؓ د نبی کریم (۳) د اسلام نه پس بې دینه کیدل ډیر

[۱] سورة الفتح آية ۲۹ [۲] سورة الحشر آية ۹ [۳] هم الانصار رضی الله عنهم فانهم لزموا المدينة والايمان وتمكنوا فيهما :

عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ "ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيْهِ وَجَدَ بِهِنَّ حَلَاوَةَ الْإِيْمَانِ: اَنْ يَّكُوْنَ اللّٰهُ وَ رَسُوْلُهٗ اَحَبَّ اِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَ اَنْ يُّحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهٗ اِلَّا لِلّٰهِ وَاَنْ يَّكْرَهَ اَنْ يَّعُوْدَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ اَنْ اَنْقَذَهُ النَّارِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ::

صلی الله علیه وسلم نه ارشاد نقل کړے دے. چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه چا کښے دا درے خبرے موجود وی. نوهغه به دَ ایمان مزه اوخوند بیا مومی. (۱) الله او رسول دَهٔ ته دَ ټولو کائناتو نه زیات محبوب اوګران وی (۲) صرف دَ الله دپاره چا سره مینه ساتی. بدګنړی. دَ دے نه پس چه الله دَ کفر دَ ګمراهئ نه راویستلے وو. دومره ئے بدګنړی لکه څنګه چه اورته غورځیدل بد ګنړی. (بخاری ومسلم)

۳۷۹- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ "سَبْعَةٌ يُّظِلُّهُمُ اللّٰهُ فِيْ ظِلِّهٖ[له] يَوْمَ لَا ظِلَّ اِلَّا ظِلُّهٗ: اِمَامٌ عَادِلٌ، وَ شَابٌّ نَشَأَ فِيْ عِبَادَةِ اللّٰهِ عَزَّوَجَلَّ، وَرَجُلٌ قَلْبُهٗ مُعَلَّقٌ بِالْمَسَاجِدِ[۲] وَ رَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللّٰهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَ تَفَرَّقَا عَلَيْهِ، وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ حُسْنٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ اِنِّيْ اَخَافُ اللّٰهَ، وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَاَخْفَاهَا حَتّٰى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهٗ مَا تُنْفِقُ يَمِيْنُهٗ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللّٰهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ[۳] مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ::

۳۷۹- ابوهریره رض نه روایت دے چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه اووهٔ قسمه خلق داسے دی چه دَ قیامت په ورځ به دَ الله دَ رحمت دسورلاندے وی. او الله تعالیٰ سره دَ سوری نه بغیر به بل سورے هم نهٔ وی هغه دا دی: (۱) انصاف کونکے حاکم (۲) هغه ځوان چه دَ الله په عبادت اوبندګئ کښے لګیدلے دے (۳) هغه کس چه هروخت ئے زړهٔ دَ جومات سره تړلے دے. (۴) هغه دوه کسان چه یو ځائے کیدل جُدا کیدل او یوبل سره مینه لرل ئے (صرف) دَ الله دپاره وی. (۵) چه چا ته یوه خائسته ښځه دَ ګناه دعوت ورکړی اودے ورته جواب کښے اووائی چه زهٔ دَ الله نه ویریږم. (۶) هغه کس چه صدقه او خیرات دومره په پټه کوی چه کس لاس ته هم پته اونهٔ لګی (چه ښی لاس باندے څهٔ ورکړے شوی دی. دلته دَ پټوالی دپاره دَ مبالغے په طور اوفرمائیلو) (۷) کله چه دَ الله تعالیٰ ذکر یوازے ځائے کښے کوی. نو سترګو نه ئے اوښکے روانے شی. (بخاری ومسلم)

۳۸۰- وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى يَقُوْلُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ: اَيْنَ الْمُتَحَابُّوْنَ

۳۸۰- ابوهریره رض نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل دَ قیامت په ورځ به الله تعالیٰ اوفرمائی. چه ځما دَ عظمت اوجلال په خاطر خپلو کښے مینه

له "في ظله" اى في كرامته وحمايته اوفي ظل عرشه واضافه اليه سبحانه تشريفا [۲] كناية عن حبه لها رجميته اليها اذا خرج منها حتى يعود اليها [۳] "ففاضت عيناه" اى فاضت الدموع منهما قال القرطبى: وفيض العين بحسب حال الذاكر وما ينكشف له فبكاؤه خشية من الله تعالىٰ حال اوصاف الجلال وشرفا اليه سبحانه حال اوصاف الجمال ::

بِجَلَالِيْ [1] اَلْيَوْمَ اُظِلُّهُمْ فِيْ ظِلِّيْ يَوْمَ لَا ظِلَّ اِلَّا ظِلِّيْ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ :

ساتونکی خلق چرته دی (هغوئ دِ راشی) نن ورځ ځما دَ سوری نه بغیر بل هیڅ سورے نشته هغوئ ته دَ خپل رحمت سوری لاندے ځائے ورکوم - (مسلم)

۳۸۱ - وَعَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتّٰى تُؤْمِنُوْا وَلَا تُؤْمِنُوْا حَتّٰى تَحَابُّوْا : اَوَلَا اَدُلُّكُمْ عَلٰى شَيْءٍ اِذَا فَعَلْتُمُوْهُ تَحَابَبْتُمْ؟ اَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۳۸۱ - دا روایت هم ابوهریره رض دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم نه نقل کړے دے - هغهٔ فرمائیلی دی - په هغه ذات مِ دِ قسم وی چه دَ چا په لاس کښے ځما ساه ده - څوک چه ایمان نهٔ راوړی هغه به جنت ته داخل نشی - او دَ هیچا ایمان هغه وخته پورے جنت ته دَ داخلید وضمانتی نشی جوړیدے (ترڅو پورے ئے چه دَ مسلمان ورور سره) مینه نهٔ وی ساتلے - زهٔ تاسو ته اونهٔ بنایم - چه خپل مینځ کښے مینه څنګه پیدا کیږی (هغه دا چه) خپل مینځ کښے دَ سلام اچولو رواج جوړ کړئ (هرمسلمان چه بل مسلمان سره ملاوُشی، نوالسلام علیکم دِ اووائی)

۳۸۲ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اَنَّ رَجُلًا زَارَ اَخًا لَهٗ فِيْ قَرْيَةٍ اُخْرٰى فَاَرْصَدَ اللّٰهُ لَهٗ عَلٰى مَدْرَجَتِهٖ مَلَكًا" وَذَكَرَ الْحَدِيْثَ اِلٰى قَوْلِهٖ "اِنَّ اللّٰهَ قَدْ اَحَبَّكَ كَمَا اَحْبَبْتَهٗ فِيْهِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ - وَقَدْ سَبَقَ بِالْبَابِ قَبْلَهٗ :

۳۸۲ - دا روایت هم دَ ابوهریره رض (مسلم) دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - یوکس دَ یو مسلمان ورور دَ ملاقات دپاره بل کلی ته لاړو - کوم ځائے چه هغه اوسیدو لاره کښے الله یوه فرښته مقرره کړه - بیائے پوره هغه روایت ذکر کړو چه مخکښے باب کښے تیرشو - دَ هغے آخری جمله دا سے وه - چه الله تعالی هم تا سره مینه ساتی - څنګه چه تهٔ خپل ورور سره الله دپاره مینه ساتے - (مسلم)

۳۸۳ - وَعَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ قَالَ فِي الْاَنْصَارِ: "لَا يُحِبُّهُمْ اِلَّا مُؤْمِنٌ وَلَا يُبْغِضُهُمْ اِلَّا مُنَافِقٌ، مَنْ اَحَبَّهُمْ اَحَبَّهُ اللّٰهُ وَمَنْ اَبْغَضَهُمْ : اَبْغَضَهُ اللّٰهُ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ :

۳۸۳ - براء بن عازب رض نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم دَ مدینے دَ انصارو په باره کښے اوفرمائیل - چه دوئ سره به هغه څوک مینه ساتی ، څوک چه مؤمن وی - او دوئ سره به هغه څوک بُغض اودُشمنی ساتی - څوک چه منافق وی - انصارو سره چه څوک هم مینه ساتی الله به هغهٔ سره مینه ساتی - اوچه څوک ورسره دشمنی ساتی - نوالله به هغهٔ سره دشمنی ساتی - (بخاری ومسلم)

۳۸۴ - وَعَنْ مُعَاذٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: "قَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ:

۳۸۴ - معاذ بن جبل رض وائی - چه ما دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم نه داسے فرمائیلے آوریدلی دی - چه دَ الله تعالی ارشاد دے - چه ځما دَ احترام اوعزت دَ وجهے نه چه

[1] "بجلالی" ای فی جلالی :

الْمُتَحَابُّوْنَ فِيْ جَلَالِيْ لَهُمْ مَنَابِرُ [۱] مِنْ نُوْرٍ يَغْبِطُهُمُ النَّبِيُّوْنَ وَالشُّهَدَاءُ [۲]" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ؛

۳۸۵- وَعَنْ اَبِيْ اِدْرِيْسَ الْخَوْلَانِيِّ رَحِمَهُ اللّٰهُ قَالَ: دَخَلْتُ مَسْجِدَ دِمَشْقَ فَاِذَا فَتًى بَرَّاقُ الثَّنَايَا [۳] وَاِذَا النَّاسُ مَعَهُ فَاِذَا اخْتَلَفُوْا فِيْ شَيْءٍ اَسْنَدُوْهُ اِلَيْهِ وَصَدَرُوْا عَنْ رَاْيِهِ فَسَاَلْتُ عَنْهُ فَقِيْلَ: هٰذَا مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ هَجَّرْتُ فَوَجَدْتُهُ قَدْ سَبَقَنِيْ بِالتَّهْجِيْرِ وَوَجَدْتُهُ يُصَلِّيْ فَانْتَظَرْتُهُ حَتّٰى قَضٰى صَلٰوتَهُ ثُمَّ جِئْتُهُ مِنْ قِبَلِ وَجْهِهِ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ ثُمَّ قُلْتُ: وَاللّٰهِ اِنِّيْ لَاُحِبُّكَ. فَقَالَ: آللّٰهِ؟ فَقُلْتُ: اَللّٰهِ فَقَالَ: آللّٰهِ؟ فَقُلْتُ: اَللّٰهِ فَاَخَذَنِيْ بِحَبْوَةِ رِدَائِيْ فَجَبَذَنِيْ اِلَيْهِ فَقَالَ: اَبْشِرْ فَاِنِّيْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: " قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى وَجَبَتْ مَحَبَّتِيْ لِلْمُتَحَابِّيْنَ فِيَّ وَالْمُتَجَالِسِيْنَ فِيَّ وَالْمُتَزَاوِرِيْنَ فِيَّ وَالْمُتَبَاذِلِيْنَ فِيَّ " حَدِيْثٌ صَحِيْحٌ رَوَاهُ مَالِكٌ فِي الْمُوَطَّا بِاِسْنَادِهِ الصَّحِيْحِ ،

قَوْلُهُ "هَجَّرْتُ" اَيْ بَكَّرْتُ وَهُوَ بِتَشْدِيْدِ الْجِيْمِ قَوْلُهُ: "آللّٰهِ فَقُلْتُ: اَللّٰهِ" الْاَوَّلُ بِهَمْزَةٍ مَمْدُوْدَةٍ لِلْاِسْتِفْهَامِ وَالثَّانِيْ بِلَا مَدٍّ ؛

څوک خپل مینځ کښے مینه محبت ساتی۔ دَ هغوئ دَ ناستے دپارهِ به دا سے دَ نورممبرونه وی۔ چه بعضے پیغمبران او شهیدان به هم دَ هغے آرمان او آرزو اوکړی۔ امام ترمذی وائی چه دا حدیث حسن او صحیح دے. (ترمذی)

۳۸۵- ابو ادریس خولانیؒ وائی۔ چه زۀ دَ دمشق یو جوومات ته لاړم۔ نو هلته مې یو ځوان اولید وچه مخامخ غاښونه ئے ډیر ځلیدونکی او ښائسته وُو۔ او کیرچا پیره ورسرهِ نور خلق هم ناست وُو۔ خبرو اترو کښے به چه څهٔ اختلاف راغے نو هغه ځوان ته به متوجه شول۔ او دَ هغهُ په رائے به ئے فیصله کوله۔ ما پوښتنه اوکړهِ چه دا څوک دے؟ نو ما ته اووئیلے شو چه دا معاذ بن جبل رض دے۔ دویمه ورځ شوه نو زۀ خپل خیال کښے وختی جوومات ته لاړم۔ مګر معاذ بن جبل رض ځما نه هم وختی تلے وو۔ او مانځه کښے مشغول وو۔ ما انتظار اوکړو۔ کله چه دَ مانځه نه اوزګار شو. نو دَ مخے نه ورله راغلم۔ او دَ سلام نه پس ما عرض اوکړو چه الله ګواه دے۔ چه ځما تاسرهِ مینه ده. هغهُ اووئیل ریښتیا او حقیقت دے؟ ما اووئیل بالکل حقیقت دے۔ بیا اووئیل ریښتیا وائے۔ ما اووئیل، بالکل زۀ ریښتیا وائم نو بیا ځما دَ څادر یو کُنج نیولو سره ئے ځان ته رابښکلو۔ او وے فرمائیل چه ستا دپاره دَ زیری او دَ خوشحالئ خبرهِ دا ده چه ما دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم نه داسے فرمائیلی آوریدلی دی. چه الله تعالیٰ فرمائی. چه کوم دوه کسان ځما دَ پاره مینه ساتی په ما واجب دی چه زهٔ هغهُ سره مینه اوکړم. او څوک چه ځما د پاره ناسته پاسته کوی. یا دَ یو بل ملاقات له ځی راځی۔ یا خپل مالِ ځما د پاره خرچ کوی (زۀ دے ټولو سره مینه کوم). (موطا امام مالک رحمة الله علیه)

"هَجَّرْتُ": وختی تیزئ سره لاړم۔ "آللّٰهِ": همزه دَ مد سره استفهام دپاره ده. او بغیر مد نه هم۔

۳۸۶- وَعَنْ اَبِيْ كَرِيْمَةَ الْمِقْدَادِ

۳۸۶- ابوکریمه مقداد بن معدیکرب رض

[۱] ای یجلسون علیها : والغبطة : تمنی مثل ما للغیر من الخیر [۲] "براق الثنایا" بتشدید الراء : ای ابیض الثغر حسنه او کثیر التبسم ؛

بْنِ مَعْدِيْكَرِبَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "إِذَا أَحَبَّ الرَّجُلُ أَخَاهُ فَلْيُخْبِرْهُ أَنَّهُ يُحِبُّهُ" رَوَاهُ أَبُوْدَاؤُدَ، وَالتِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ؛

نه روایت دے ـ چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل ـ کله چه څوک د یو مسلمان ورور سره مینه محبت ساتی، نو هغه ته دِ خبر کړی چه حُما تا سره مینه ده.
(ابوداؤد و ترمذی) ترمذیؒ وائی، دا حدیث حسن او صحیح دے ـ

٣٨٧- وَعَنْ مُعَاذٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ بِيَدِهٖ وَقَالَ: "يَا مُعَاذُ وَاللّٰهِ إِنِّيْ لَأُحِبُّكَ ثُمَّ أُوْصِيْكَ يَا مُعَاذُ لَا تَدَعَنَّ فِيْ دُبُرِ[1] كُلِّ صَلٰوةٍ تَقُوْلُ: "اَللّٰهُمَّ أَعِنِّيْ عَلٰى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ" حَدِيْثٌ صَحِيْحٌ، رَوَاهُ أَبُوْدَاؤُدَ وَالنَّسَائِيُّ بِإِسْنَادٍ صَحِيْحٍ ؛

٣٨٧- معاذ بن جبل رضی الله عنه وائی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم حُما لاس اونیولو او وے فرمائیل ـ والله! اے معاذه! حُما تا سره محبت دے ـ زهٔ تا ته یوه خبره ښایم ـ چه دا وظیفه مهٔ پریږده. او دَ هر مانځه نه پس ئے وایه ـ "اَللّٰهُمَّ أَعِنِّيْ عَلٰى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ" ترجمه: "اے الله! ستا په ذکر او شکر او ښه طریقه عبادت کولو باندے حُما امداد اوکړے." (ابوداؤد ونسائی)

٣٨٨- وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا كَانَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَرَّ رَجُلٌ بِهٖ فَقَالَ: يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ! إِنِّيْ لَأُحِبُّ هٰذَا. فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "أَأَعْلَمْتَهُ؟" قَالَ: لَا قَالَ: "أَعْلِمْهُ" فَلَحِقَهُ فَقَالَ: إِنِّيْ أُحِبُّكَ فِي اللّٰهِ فَقَالَ أَحَبَّكَ اللّٰهُ الَّذِيْ أَحْبَبْتَنِيْ لَهُ رَوَاهُ أَبُوْدَاؤُدَ بِإِسْنَادٍ صَحِيْحٍ ؛

٣٨٨- انس بن مالک رض وائی. چه یو کس دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم په مجلس کښے ناست وو ـ یو دویم کس په هغه ځائے تیریدلو ـ دغه ناست سړی اووئیل، چه اے رسول الله (صلی الله علیه وسلم) زهٔ دے سړی سره مینه ساتم ـ نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل ـ دَ دے مینے خبر دِ هغهٔ ته ورکړے دے؟ هغهٔ اووئیل نهٔ ـ نبی کریم صلی الله علیه وسلم ورته اووئیل، هغهٔ ته خبر ورکړه ـ بیا هغه سړے هغهٔ له لاړو او ورته ئے اووئیل چه دَ الله دپاره م تا سره مینه ده ـ هغهٔ اووئیل. اے الله! ته دَ دهٔ محبوب شے ـ ځکه چه ماسره مینه ساتی ـ (ابوداؤد)

باب ٤٧

ف: ـ دے باب کښے دوه قرآنی آیتونه او درے نبوی حدیثونه دی ـ په کومو علامو او نښونو سره پته لګی. چه کوم بنده دَ الله تعالی خوښ دے ـ او بیا دغه علامے او نښے بنده څنګه حاصلے کړی، دَدے دَ ترغیب او دَ دے دَ حاصلولو سعی او کوشش تاکید دَ دے باب خلاصه ده ـ

بَابُ عَلَامَاتِ حُبِّ اللّٰهِ تَعَالٰى الْعَبْدَ وَالْحَثِّ عَلٰى

الله تعالی چه خپل بنده محبوب جوړ کړی دَ هغے دَ علامو پیژندګلی

[1] "فی دبر کل صلوٰة" بضم المهملة والموحدة: ای عقب کل صلوٰة مفروضة ؛

التَّحْلِيْقِ بِهَا وَالسَّعْيِ فِيْ تَحْصِيْلِهَا!

او دَ دغے نښنو او آثارو پیدا کولو تاکید او دَ هغے دَ حاصلولو کوشش کولو بیان

(قرآنی آیتونه)

۱۳۹- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی[1]: "قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُوْنِيْ يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ ۭ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ"۔

۱۳۹- مسلمانانو ته او وایه. که تاسو الله تعالیٰ سره دَ محبت کولو دعوی لرئ. نو (دَ رښتیا ښودنے دپاره) ځما تابعداری اوکړئ. الله تعالیٰ به هم تاسو سره محبت اوساتی. ستاسو گناهونه به معاف کړی. الله تعالیٰ بخونکے اورحم کونکے دے. (پ۳، آل عمران)

۱۴۰- وَقَالَ تَعَالٰی[2]: "يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَنْ يَّرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِيْنِهٖ فَسَوْفَ يَاْتِي اللّٰهُ بِقَوْمٍ يُّحِبُّهُمْ وَيُحِبُّوْنَهٗٓ ۙ اَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ[3] اَعِزَّةٍ عَلَى الْكٰفِرِيْنَ ۡ يُجَاهِدُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَلَا يَخَافُوْنَ لَوْمَةَ لَاۗىِٕمٍ ۭ ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَاۗءُ ۭ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيْمٌ"۔

۱۴۰- که تاسو کښے چا خپل دین پریښود لو سره بے دینه شو. نو دَ هغوئ په ځائے به الله تعالیٰ داسے قوم راپیدا کړی. چه هغوئ به الله تعالیٰ سره محبت کوی او الله تعالیٰ به هغوئ سره محبت کوی. مؤمنانو سره به مینه او نرمی ساتی. دَ کافرانو په حق کښے به سخت وی. او دَ الله په لاره کښے به جهاد کوی. او دَ ملامته کونکی دَ ملامتیا نه به نهٔ ویریږی. دا دَ الله تعالیٰ فضل دے. چه چا له ئے خوښه شی ورکوی ئے. الله ډیر فراخه علم والا دے. (پ۶، مائده)

(نبوی حدیثونه)

۳۸۹- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى قَالَ: مَنْ عَادٰى لِيْ وَلِيًّا فَقَدْ اٰذَنْتُهٗ بِالْحَرْبِ وَمَا تَقَرَّبَ اِلَيَّ عَبْدِيْ بِشَيْءٍ اَحَبَّ اِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ وَمَا يَزَالُ عَبْدِيْ يَتَقَرَّبُ اِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتّٰى اُحِبَّهٗ فَاِذَا اَحْبَبْتُهٗ كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِيْ يَسْمَعُ بِهٖ وَبَصَرَهُ الَّذِيْ يُبْصِرُ بِهٖ وَيَدَهُ الَّتِيْ يَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلَهُ الَّتِيْ يَمْشِيْ بِهَا وَاِنْ سَاَلَنِيْ اَعْطَيْتُهٗ وَلَئِنِ اسْتَعَاذَنِيْ لَاُعِيْذَنَّهٗ" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ: مَعْنٰى "اٰذَنْتُهٗ": اَعْلَمْتُهٗ بِاَنِّيْ مُحَارِبٌ لَهٗ. وَقَوْلُهٗ "اسْتَعَاذَنِيْ" رُوِيَ

۳۸۹- ابوهریره رض نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. دَ الله تعالیٰ ارشاد دے: څوک چه ځما دوست ته تکلیف رسوی. ځما دَ طرف نه هغهٔ ته دَ جنگ اعلان دے. په خپلو بندګانو چه ماکوم فرائض جاری کړی دی. دَ هغے په اداء کولو سره ماته نزدیکت حاصلول محبوب او خوښ دی. او بنده دَ فرضوا داء کولو سره دَ نفلونو په ذریعه ځما په نزدیکت حاصلولو کښے لګیدلے اوسی. آخر هغه وخت راشی چه زهٔ ئے خپل محبوب جوړ کړم. نو زهٔ دَ هغهٔ غوږ ‌دَ‌ نه شم چه آوریدل پرے کوی. زهٔ ئے سترګے جوړے شم چه لیدل پرے کوی. زهٔ ئے لاس جوړ شم چه نیول پرے کوی. زهٔ ئے خپے جوړے شم چه تلل پرے کوی. داسے وخت کښے چه ځما نه څهٔ غواړی، نو هغه ورکوم. او دَ کوم خبر ونه

بِالْبَآءِ وَرُوِیَ بِالنُّوْنِ :
چه بچ کيدل غواړی د هغې نه ئې بچ ساتم. (بخاری)

"اٰذَنْتُهٗ": خبراواطلاع ورکوم چه زه ئې مقابله کښې يم.
"اِسْتَعَاذَنِیْ" او "اِسْتَعَاذَ بِیْ" دواړه الفاظ روايت کښې راغلی دی.

۳۹۰- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اِذَا اَحَبَّ اللّٰهُ تَعَالٰی الْعَبْدَ نَادٰی جِبْرِيْلَ اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰی يُحِبُّ فُلَانًا فَاَحْبِبْهُ فَيُحِبُّهٗ جِبْرِيْلُ فَيُنَادِیْ فِیْ اَهْلِ السَّمَآءِ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ فُلَانًا فَاَحِبُّوْهُ فَيُحِبُّهٗ اَهْلُ السَّمَآءِ ثُمَّ يُوْضَعُ لَهُ الْقَبُوْلُ فِی الْاَرْضِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِیْ رِوَايَةٍ لِّمُسْلِمٍ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰی اِذَا اَحَبَّ عَبْدًا دَعَا جِبْرِيْلَ فَقَالَ: "اِنِّیْ اُحِبُّ فُلَانًا فَاَحِبَّهٗ فَيُحِبُّهٗ جِبْرِيْلُ ثُمَّ يُنَادِیْ فِی السَّمَآءِ فَيَقُوْلُ: اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ فُلَانًا فَاَحِبُّوْهُ فَيُحِبُّهٗ اَهْلُ السَّمَآءِ ثُمَّ يُوْضَعُ لَهُ الْقَبُوْلُ فِی الْاَرْضِ. وَاِذَا اَبْغَضَ عَبْدًا دَعَا جِبْرِيْلَ فَيَقُوْلُ: اِنِّیْ اُبْغِضُ فُلَانًا فَاَبْغِضْهُ فَيُبْغِضُهٗ جِبْرِيْلُ "ثُمَّ يُنَادِیْ فِیْ اَهْلِ السَّمَآءِ: اِنَّ اللّٰهَ يُبْغِضُ فُلَانًا فَاَبْغِضُوْهُ ثُمَّ تُوْضَعُ لَهُ الْبَغْضَآءُ فِی الْاَرْضِ":

۳۹۰-۱ ابوهريره رض نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. چه کله الله تعالیٰ يو بنده خپل محبوب جوړ کړی. نو جبرئيل عليه السلام ته آواز اوکړی چه الله تعالیٰ فلانکی سره مينه ساتی. ته هم هغهٔ سره مينه ساته. نو هغه ورسره مينه ساتی. او آسمان والاو ته اعلان اوکړی. چه الله تعالیٰ ته فلانکے بنده خوښ دے. تاسو هم د هغهٔ سره محبت ساتئ. نو آسمان والو ته ډير خوښ شی. بيا د زمکے والا به زړونو کښے د هغه سرې مينه کيښی او خلقو ته ګران شی. (بخاری ومسلم)

او د مسلم په يو روايت کښے داسے هم راغلی دی. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. کله چه الله خپل بنده سره مينه ساتی. نو جبرئيل عليه السلام راوغواړی. او ورته اووائی چه ځما د فلانکی سره محبت دے. ته هم د هغهٔ سره محبت ساته. نو د جبرئيل عليه السلام هم محبوب جوړ شی. بيا جبرئيل عليه السلام آسمان والو ته آواز اوکړی. چه الله تعالیٰ فلانکی بنده سره مينه ساتی. تاسو هم د هغهٔ سره محبت لرئ. بيا د زمکے والو زړونو کښے هم د هغهٔ قبوليت او محبت ورواچوی. او کله چه الله تعالیٰ چا سره بُغض ساتی نو اول جبرئيل عليه السلام راوغواړی. چه ته ترے هم نفرت کوه. نو جبرئيل عليه السلام ترے کرکه کوی. بيا (جبرئيل عليه السلام) اسمان والو ته اعلان کښے اووائی. چه د فلانکی بنده سره د الله بُغض دے. تاسو هم هغهٔ سره بُغض سنکاره کړئ. بيا د زمکے والو زړونو هم د هغهٔ د بُغض نړک کړے شی.

۳۹۱- وَعَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ رَجُلًا عَلٰی سَرِيَّةٍ فَكَانَ يَقْرَاُ لِاَصْحَابِهٖ فِیْ صَلَاتِهِمْ فَيَخْتِمُ

۳۹۱- حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم يو سړے د جنګ دپاره د لښکر امير جوړ کړو. او جنګ له ئې اوليږلو. هغهٔ به چه امامت کولو نو د هر مانځه په آخر رکعت کښے به ئې

" بِقُلْ هُوَ اللهُ اَحَدٌ " فَلَمَّا رَجَعُوا ذَكَرُوْا ذٰلِكَ لِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : " سَلُوْهُ لِاَيِّ شَيْءٍ يَصْنَعُ ذٰلِكَ ؟ " فَسَاَلُوْهُ ، فَقَالَ : لِاَنَّهَا صِفَةُ الرَّحْمٰنِ فَاَنَا اُحِبُّ اَنْ اَقْرَاَ بِهَا ، فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : " اَخْبِرُوْهُ اَنَّ اللهَ تَعَالٰى يُحِبُّهُ " مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ::

" قُلْ هُوَ اللهُ " (سورت) لوستلو. کله چه د لښکرهغه دسته واپس شوه. نو خلقو رسول الله صلی الله علیه وسلم ته داخبره وریاده کړه - نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. ددے وجه د هغهٔ نه معلومه کړئ. چه دا سے ولے کول - کله چه د هغهٔ نه پوښتنه اوکړے شوه - نو هغوئ اووئیل چه دے سورت کښے د الله تعالیٰ صفتونه بیان شوی دی - دا سورت ﺭ ځکه خوښ وو. چه د هٔولو نه زیات دا وایم نو رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - هغهٔ ته خبر ورکړئ. چه الله تعالیٰ هم تاسره محبت کوی - (بخاری ومسلم)

باب ۴۸

ف :- دے باب کښے دوه قرآنی آیتونه او یو نبوی حدیث دے -

التَّحْذِيْرُ مِنْ اِيْذَاءِ الصَّالِحِيْنَ وَالضَّعَفَةِ وَالْمَسَاكِيْنِ ! نیکانو، کمزورو، مسکینانو ته په تکلیف رسولو باندے د وعید او سزا بیان

(قرآنی آیتونه)

۱۴۱ - قَالَ اللهُ تَعَالٰى [۲] : " وَالَّذِيْنَ يُؤْذُوْنَ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوْا فَقَدِ احْتَمَلُوْا بُهْتَانًا وَّاِثْمًا مُّبِيْنًا " ::

۱۴۱ - څوک چه مؤمنانو نارینه او زنانو ته ناحقه بے قصوره تکلیف ورکوی - نو خپل ځان باندے د ظلم او ښکاره ګناه دروند بار اچوی - (پ ۲۲ ، احزاب)

۱۴۲ - وَقَالَ تَعَالٰى [۳] " فَاَمَّا الْيَتِيْمَ فَلَا تَقْهَرْ وَاَمَّا السَّآئِلَ فَلَا تَنْهَرْ " ::

۱۴۲ - یتیم مهٔ بے عزته کوه - او سوال کونکے مهٔ رټئ - (پ ۳۰ ، ضحی)

(نبوی حدیثونه)

وَاَمَّا الْاَحَادِيْثُ فَكَثِيْرَةٌ مِّنْهَا حَدِيْثُ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِي الْبَابِ قَبْلَ هٰذَا : " مَنْ عَادٰى لِيْ وَلِيًّا فَقَدْ اٰذَنْتُهٗ بِالْحَرْبِ " وَمِنْهَا حَدِيْثُ سَعْدِ بْنِ اَبِيْ وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ السَّابِقُ فِيْ بَابِ مُلَاطَفَةِ الْيَتِيْمِ وَقَوْلُهٗ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : " يَا اَبَا بَكْرٍ لَئِنْ كُنْتَ اَغْضَبْتَهُمْ لَقَدْ اَغْضَبْتَ رَبَّكَ " ::

دے باب سره متعلق ډیر زیات نبوی احادیث روایت شوی دی - د ابوهریره رضی یو حدیث مخکښے باب کښے تیر شو. په کښے یو دا هم دے چه الله فرمائی چه څوک زما دوست ته تکلیف ورکوی هغهٔ سره زما د جنګ اعلان دے - هغه هم دے سره مناسب وی. او بل حدیث د سعد بن ابی وقاص رض " ملاطفة الیتیم " عنوان سره هم تیر شو. او حضرت ابوبکر رض نه د نبی کریم صلی الله علیه وسلم دا فرمائیل چه که هغوئ دے خفه کړل نو ګویا که خپل رب دے خفه کړو -

[۱] " السرية " بفتح اوليه وتشديد التحتية ، القطعة من الجيش سميت سرية لانها تسرى فى خفية ،

[۲] سورة الاحزاب اية ۵۸ [۳] سورة الضحىٰ اية ۹ - ۱۰

۳۹۲- وَعَنْ جُنْدُبِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَنْ صَلَّى صَلَاةَ الصُّبْحِ فَهُوَ فِيْ ذِمَّةِ اللهِ [1] فَلَا يَطْلُبَنَّكُمُ اللهُ مِنْ ذِمَّتِهِ بِشَيْءٍ فَإِنَّهُ مَنْ يَطْلُبْهُ مِنْ ذِمَّتِهِ بِشَيْءٍ يُدْرِكْهُ ثُمَّ يَكُبُّهُ [2] عَلَى وَجْهِهِ فِيْ نَارِ جَهَنَّمَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۳۹۲- جندب بن عبد الله رض نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. چاچه د سحر مونځ اوکړو. هغه د الله تعالىٰ په حفاظت او ذمه وارئ کښے راغے - نو اوس دغه کس سره څۀ داسے حرکت اونۀ کړئ. چه د الله په ذمه وارئ کښے څه فرق راشي. او هسے نۀچه تاسو نه هغه تپوس اوکړي. اوکله چه هغه تپوس کوی نوهيڅوک ترے نشي بچ کيدلے. (نتيجه ئے دا ده چه) بيابه ئے نسکور او پرمخ دوزخ ته اوغورځوی - (مسلم)

باب ۴۹

ف :- دے باب کښے يو آيت او شپږ آحاديث دی.

بَابُ إِجْرَاءِ أَحْكَامِ النَّاسِ عَلَى الظَّاهِرِ وَسَرَائِرِهِمْ إِلَى اللهِ تَعَالَى!

دَ خلقو په ظاهر باندے دَ احکامو جاری کولو او دَ پټو خبرو او کارونو الله تعالىٰ ته دَ سپارلو بيان!

(قرآنی آيتونه)

۱۴۳- قَالَ اللهُ تَعَالَى [3]: "فَإِنْ تَابُوْا وَأَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ فَخَلُّوْا سَبِيْلَهُمْ" ؛

۱۴۳- که هغوئ توبه اوباسی. او مونځ پابندئ سره اوکړي. او زکوٰة ورکړی نو مخے ئے خلاصه کړئ. (پ ۱۰، توبه)

(نبوی حديثونه)

۳۹۳- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتّٰى يَشْهَدُوْا أَنْ لَّا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللهِ وَيُقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوا الزَّكٰوةَ فَإِذَا فَعَلُوْا ذٰلِكَ عَصَمُوْا مِنِّيْ دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللهِ تَعَالٰى" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۱۹۳- عبد الله بن عمر رضی الله عنهما نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. چه ما ته حکم راکړے شوے دے. چه زۀ د کافرو سره هغه وخته پورے جنګ جاری ساتم. ترڅوچه د الله تعالىٰ د يو والی او ځما د پيغمبرئ ګواهی ورنکړی. او مونځ قائم نۀ کړی او زکوٰة ورنکړی. کله چه دا کارونه اوکړی نو بيا مانه د هغوئ مال او ځان محفوظ دے. مګر د اسلام د حق بنودلو دپاره به د ځان او مال مطالبه وی. او د هغوئ حساب او کتاب الله تعالىٰ ته سپارلے شی. (بخاری و مسلم)

۳۹۴- وَعَنْ أَبِيْ عَبْدِ اللهِ طَارِقِ بْنِ أُشَيْمٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ

۳۹۴ ابو عبد الله طارق بن اُشيم رض نه روايت دے. چه ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه دا سے فرمائيل آوريدلی دی.

[1] " في ذمة الله " اى في امان الله او ضمانه [2] " يكبه " بضم الكاف: اى يلقيه على وجهه في نار جهنم [3] سورة التوبة، آية ۵.

رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ "مَنْ قَالَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَكَفَرَ بِمَا يُعْبَدُ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ حَرُمَ مَالُهٗ وَدَمُهٗ وَحِسَابُهٗ عَلَى اللّٰهِ تَعَالٰى رَوَاهُ مُسْلِمٌ

چه چا لا اله الا الله کلمه اووئیله او د الله تعالیٰ نه علاوه ئے د بل چا د عبادت او بندګئ نه انکار اوکړو نو د هغهٔ مال او جان محفوظ شو۔ او د دهٔ حساب کتاب الله تعالیٰ ته سپارلے شوے دے۔ (مسلم)

۳۹۵- وَعَنْ اَبِيْ مَعْبَدِ الْمِقْدَادِ بْنِ الْاَسْوَدِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَرَاَيْتَ اِنْ لَقِيْتُ رَجُلًا مِّنَ الْكُفَّارِ فَاقْتَتَلْنَا فَضَرَبَ اِحْدٰى يَدَيَّ بِالسَّيْفِ فَقَطَعَهَا ثُمَّ لَاذَ مِنِّيْ بِشَجَرَةٍ فَقَالَ اَسْلَمْتُ لِلّٰهِ اَقْتُلُهٗ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ بَعْدَ اَنْ قَالَهَا؟ فَقَالَ: "لَا تَقْتُلْهُ" فَقُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَطَعَ اِحْدٰى يَدَيَّ ثُمَّ قَالَ ذٰلِكَ بَعْدَ مَا قَطَعَهَا؟ فَقَالَ: "لَا تَقْتُلْهُ فَاِنْ قَتَلْتَهٗ فَاِنَّهٗ بِمَنْزِلَتِكَ قَبْلَ اَنْ تَقْتُلَهٗ وَاِنَّكَ بِمَنْزِلَتِهٖ قَبْلَ اَنْ يَقُوْلَ كَلِمَتَهُ الَّتِيْ قَالَ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ۔

وَمَعْنٰى "اِنَّهٗ بِمَنْزِلَتِكَ": اَيْ مَعْصُوْمُ الدَّمِ مَحْكُوْمٌ بِاِسْلَامِهٖ وَمَعْنٰى "اِنَّكَ بِمَنْزِلَتِهٖ" اَيْ مُبَاحُ الدَّمِ بِالْقِصَاصِ لِوَرَثَتِهٖ لَا اَنَّهٗ بِمَنْزِلَتِهٖ فِي الْكُفْرِ، وَاللّٰهُ اَعْلَمُ ۔

۳۹۵- ابومعبد مقداد بن اسود رضی الله عنه وائی چه ما رسول الله صلی الله علیه وسلم ته عرض اوکړو۔ چه دے صورت کښے تاسو څهٔ وایئ۔ چه جنګ کښے د مقابلے په وخت کښے یو کافر سره څما مقابله راشی۔ او هغه په ما حمله اوکړی او یو لاس م کټ کړی۔ او څما د وار نه د بچ کیدو د پاره یو بوټی ته پټ شی۔ او اووائی چه ما په الله اسلام راوړو۔ نو آیا د غه وخت هغه قتل کړم؟ که پرے ئے بږدم؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ هغه به نهٔ وژنے۔ ما عرض اوکړو که څه هغه اول خوئے څما لاس پریکړے دے۔ او بیائے د اسلام اقرار کړے دے۔ نبی کریم صلی الله علیه وسلم هم هغسے ارشاد اوفرمائیلو چه هغه مهٔ وژنه۔ کهٔ ته هغه مړ کړو۔ نو هغهٔ ته به هغه درجه ورکړے شی، چه کومه درجه باندے مخکښے تهٔ وے۔ او تهٔ به په هغه درجه کښے راشے۔ کومه باندے چه هغه د اسلام د منلو نه مخکښے وو۔ (بخاری ومسلم)

"اَنَّهٗ بِمَنْزِلَتِكَ": د اسلام راوړلو په وجه ئے وینه محفوظه شوه۔ یعني وژل ئے درست نهٔ دی۔ "اِنَّكَ بِمَنْزِلَتِهٖ": د هغهٔ د وژلو په وجه ستا وینه مباح شوه۔ او د هغهٔ وارثان تا نه د بدل اخستلو حقدار دی، دا مطلب ئے نهٔ دے چه ته کافر شوے۔

۳۹۶- وَعَنْ اُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ بَعَثَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلَى الْحُرَقَةِ مِنْ جُهَيْنَةَ فَصَبَّحْنَا الْقَوْمَ عَلٰى مِيَاهِهِمْ وَلَحِقْتُ اَنَا وَرَجُلٌ مِّنَ الْاَنْصَارِ رَجُلًا مِّنْهُمْ فَلَمَّا غَشِيْنَاهُ

۳۹۶- اسامه بن زید رضی الله عنهما وائی۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم مونږ جهینه قبیلے" وادی حُرقه" ته روان کړو۔ مونږ د سحر په وخت هلته د هغوی اوبو (یا کوهی، چینے وغیره) ته اورسیدو ما سره یو انصاری هم وو۔ نو مونږ ته د دغه قبیلے یو سړے ملاؤ شو۔ کله چه مونږ هغه

قَالَ: لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ فَكَفَّ عَنْهُ الْأَنْصَارِيُّ وَطَعَنْتُهُ بِرُمْحِي حَتّٰى قَتَلْتُهُ فَلَمَّا قَدِمْنَا الْمَدِيْنَةَ بَلَغَ ذٰلِكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لِيْ: "يَا أُسَامَةُ أَقَتَلْتَهُ بَعْدَ مَا قَالَ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ؟" قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ إِنَّمَا كَانَ مُتَعَوِّذًا فَقَالَ: "أَقَتَلْتَهُ بَعْدَ مَا قَالَ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ؟" فَمَا زَالَ يُكَرِّرُهَا عَلَيَّ حَتّٰى تَمَنَّيْتُ أَنِّيْ لَمْ أَكُنْ أَسْلَمْتُ قَبْلَ ذٰلِكَ الْيَوْمِ[1] مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِيْ رِوَايَةٍ: "فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "أَقَالَ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَقَتَلْتَهُ؟" قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ إِنَّمَا قَالَهَا خَوْفًا مِنَ السِّلَاحِ قَالَ: "أَفَلَا شَقَقْتَ عَنْ قَلْبِهِ حَتّٰى تَعْلَمَ أَقَالَهَا أَمْ لَا؟" فَمَا زَالَ يُكَرِّرُهَا حَتّٰى تَمَنَّيْتُ أَنِّيْ أَسْلَمْتُ يَوْمَئِذٍ؛

"الْحُرَقَةُ" بِضَمِّ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ وَفَتْحِ الرَّاءِ: بَطْنٌ مِنْ جُهَيْنَةَ الْقَبِيْلَةِ الْمَعْرُوْفَةِ. وَقَوْلُهُ "مُتَعَوِّذًا": أَيْ مُعْتَصِمًا بِهَا مِنَ الْقَتْلِ لَا مُعْتَقِدًا لَهَا.

قابو کښې راوستلو. نو هغهٔ لا اله الا الله کلمه اووئیله. انصاری خو کلمے آورېدو سره فورًا جدا شو. مګر ما (هغه) خپله نیزه بانده دومره اووهلو. چه هغه مړ شو. کله چه مونږ مدینے ته واپس راغلو. نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ته د دے واقع پته اولګیده. نو ما ته ئے اوفرمائیل اے اسامه (رضی الله عنه)! تا هغه سړے د کلمے وئیلو نه پس بیا هم اووژلو. ما عرض اوکړو یا رسول الله (صلی الله علیه وسلم)! د خپل ځان د خلاصی د پاره ئے کلمه اووئیله ځکه ما مړ کړ. دا جمله چه بیا دِ اووژلو. دومره بار بار نبی صلی الله علیه وسلم اوفرمائیله چه ما دا ارمان اوکړو چه د نن ورځے نه مخکښے هډو مسلمان شوے نهٔ وے (چه د نبی کریم صلی الله علیه وسلم د افسوس جوړیدو سبب به نهٔ وو. او دا ګناه به راندهم نهٔ وه شوے) (بخاری ومسلم)

او بل روایت کښے دا سے هم راغلی دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل هغهٔ لا اله الا الله اووئیل او تا اووژلو. ما اووئیل یا رسول الله (صلی الله علیه وسلم) هغهٔ د وسلے د ویرے نه دا سے وئیلی دی. نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. تا د هغهٔ زړهٔ څیرے کړے وُو او کتلے دِ وُو. چه دا کلمه ئے د زړهٔ نه نهٔ وه وئیلے؟ د ځان ساتلو او تورے د ویرے نه ئے وئیلے وه؟ او دا جمله هغهٔ دومره بار بار اوفرمائیله. چه ما دا ارمان م اوکړو. چه ما نن اسلام راوړے وے.

"حُرَقَهُ": د قبیله جهینه یوه وادی.

"مُتَعَوِّذًا": یعنی د قتل نه د بچ کیدو د پاره ئے دا سے وئیلی وُو. د عقیدے نه ئے نهٔ وه وئیلے.

۳۹۷- وَعَنْ جُنْدُبِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ بَعْثًا[2] مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ إِلٰى قَوْمٍ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ وَأَنَّهُمُ الْتَقَوْا فَكَانَ رَجُلٌ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ إِذَا شَاءَ أَنْ يَقْصِدَ إِلٰى رَجُلٍ مِنَ

۳۹۷- جندب بن عبد الله رضی الله عنه وائی- چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د مسلمانانو یوه دسته د لښکر د مشرکانو مقابلے د پاره اولیږله. د دواړو ترمینځ مقابله اوشوه. مشرکانو کښے یو کس دا سے بهادر وُو. چه د کوم مسلمان د قتل نیت به ئے اوکړو. هغه به ئے قتل

[1] ای لمن یکن تقدم اسامی بل ابتدأ ته الآن [2] "بعثًا" بفتح الموحدة وسکون المهملة وبالمثلثة: جیش

الْمُسْلِمِيْنَ قَصَدَ لَهُ فَقَتَلَهُ وَ اَنَّ
رَجُلًا مِّنَ الْمُسْلِمِيْنَ قَصَدَ غَفْلَتَهُ
وَكُنَّا نَتَحَدَّثُ اَنَّهُ اُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ
فَلَمَّا رَفَعَ عَلَيْهِ السَّيْفَ قَالَ: لَآ اِلٰهَ اِلَّا
اللّٰهُ فَقَتَلَهُ فَجَآءَ الْبَشِيْرُ اِلٰى رَسُوْلِ
اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَاَلَهُ وَ
اَخْبَرَهُ حَتّٰى اَخْبَرَهُ خَبَرَ الرَّجُلِ كَيْفَ
صَنَعَ فَدَعَاهُ فَسَاَلَهُ فَقَالَ: "لِمَ قَتَلْتَهُ؟"
فَقَالَ: يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اَوْجَعَ فِي الْمُسْلِمِيْنَ
وَقَتَلَ فُلَانًا وَفُلَانًا وَسَمّٰى لَهُ نَفَرًا وَّ
اِنِّيْ حَمَلْتُ عَلَيْهِ فَلَمَّا رَاَى السَّيْفَ قَالَ:
لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى
اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اَقَتَلْتَهُ؟" قَالَ:
نَعَمْ قَالَ: "فَكَيْفَ تَصْنَعُ بِلَآ اِلٰهَ اِلَّا
اللّٰهُ اِذَا جَآءَتْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ؟" قَالَ:
يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اسْتَغْفِرْ لِيْ قَالَ: "وَكَيْفَ
تَصْنَعُ بِلَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ اِذَا جَآءَتْ يَوْمَ
الْقِيٰمَةِ؟" فَجَعَلَ لَا يَزِيْدُ عَلٰى اَنْ
يَّقُوْلَ: "كَيْفَ تَصْنَعُ بِلَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ اِذَا
جَآءَتْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ؟" رَوَاهُ مُسْلِمٌ:

کړو - مسلمانانو کښې هم یو کس د هغهٔ په
تلاش کښې ګرځېدلو. چه هغه ناخبره وی.
او مړئې کړی. مونږ خپلو کښې خیال اوکړو.
چه هغه اسامه بن زید رض دے. کله چه
ئې د هغهٔ مقابله کښې د هغهٔ د وژلو دپاره
توره اوچته کړه. نو هغه سړی فوراً لا اله
الا الله کلمه اووئیله. مګر اسامه رض هغه
اووژلو. د فتحې اود کامیابۍ د زیری ورکولو
دپاره چه څوک د نبی کریم صلی الله علیه
وسلم په خدمت کښې راغے - نو نبی کریم صلی الله
علیه وسلم ترے د حالاتو پوښتنه اوکړه.
هغهٔ ټول تفصیلات اوښودل. اوکومه واقعه
د ځوان چه وه هغه ئې هم بیان کړه. چه
هغهٔ څهٔ کړی وُو. رسول الله صلی
الله علیه وسلم اسامه رضی الله عنه
راوغوښتلو او پوښتنه ئې ترے اوکړه چه
تا هغه ولے قتل کړو؟ هغهٔ اووئیل: یا
رسول الله (صلی الله علیه وسلم)! هغهٔ
مسلمانانو کښې ویره خوره کړے وه. او
فلانکے فلانکے هغهٔ شهیدان کړی دی.
اود شهیدانو نومونهٔ په شمار ورته
اوښودل. نو ما پرے حمله اوکړه. کله ئې
چه توره په خپل سر اوچته اولیدله. نو
لا اله الا الله کلمه ئې اووئیله. رسول الله
صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل نو تا هغه اووژلو؟ هغهٔ اووئیل هوجی. بیا نبی کریم
صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. کله چه قیامت راشی (او لا اله الا الله کلمه فریادی
جوړه د سره راشی) نو لا اله الا الله له به څهٔ جواب ورکوے؟ اسامه رض اووئیل،
یارسول الله! څما دپاره د بخښنې دعا اوغواړه. مګر رسول الله صلی الله علیه وسلم به
هم داوئیل. چه د قیامت په ورځ لا اله الا الله کلمه راشی نو ترے به څهٔ جواب ورکوے؟
د دے جملے نه بغیرئې بل څهٔ نهٔ وئیل. چه کله د قیامت په ورځ لا اله الا الله کلمه
راشی. نو ترے به څهٔ جواب ورکوے. (مسلم)

۳۹۸- وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُتْبَةَ
بْنِ مَسْعُوْدٍ قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ
الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ يَقُوْلُ: اِنَّ
نَاسًا كَانُوْا يُؤْخَذُوْنَ بِالْوَحْيِ فِيْ عَهْدِ
رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ
اِنَّ الْوَحْيَ قَدِ انْقَطَعَ وَاِنَّمَا نَاْخُذُكُمْ

۳۹۸- عبد الله بن عقبه بن مسعود
رحمة الله علیه وائی- چه ما د عمر رض نه
دا سے فرمائیل آوریدلی دی- چه د رسول
الله صلی الله علیه وسلم په زمانه کښې به د
وحی په ذریعه د خلقو عیب او رښتیا معلومیدلو.
مګر د وحی سلسله اوس ختمه شوه اوس
به مونږ تاسو په هغه عملونو نیسو کوم چه

اَلْاٰنَ بِمَا ظَهَرَلَنَا مِنْ اَعْمَالِكُمْ فَمَنْ اَظْهَرَلَنَا خَيْرًا اَمَّنَّاهُ وَقَرَّبْنَاهُ وَلَيْسَ لَنَا مِنْ سَرِيْرَتِهٖ شَیْءٌ اَللّٰهُ يُحَاسِبُهٗ فِیْ سَرِيْرَتِهٖ وَمَنْ اَظْهَرَلَنَا سُوْٓءًا لَمْ نَاْمَنْهُ وَلَمْ نُصَدِّقْهُ وَاِنْ قَالَ اِنَّ سَرِيْرَتَهٗ حَسَنَةٌ ، رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ ؞

تاسو کوئ. او مونږ ئې وینو. او دَ هغې دَ ظاهر مطابق به ستاسو نیول کیږی. کوم کس نه چه خیر او نیکی ښکاره شی. مونږ به هغوئ نه مطمئن او په تسلئ یو. هغه به مونږ ته نزدې وی. څو مونږ دَ هغهٔ دَ زړهٔ دَ پټو رازونو او دَ پټو خبرو سره څهٔ تعلق دې. دَ هغهٔ دَ زړهٔ دَ ارادو او دَ پټو رازونو حساب خو به الله تعالیٰ آخلی. او دَ چا نه چه بدی ښکاره شی، نهٔ مونږ دَ هغهٔ نه مطمئن او تسلئ سره یو. او نهٔ دَ هغهٔ تصدیق کوو. اګرچه دَ هغهٔ دَ قول او وینا مطابق دَ هغهٔ نیت ښهٔ نهٔ وی۔ (بخاری)

باب ۵۰

ف :- دې باب کښې اتهٔ قرآنی آیتونه او شپاړس نبویؐ حدیثونه دی. قرآن مجید کښې دَ اولیاؤ دَ شان په باره کښې ارشاد دې چه هغوئ ته به نهٔ څهٔ ویره وی او پریشانی وی او نهٔ څهٔ غم. دَ غم تعلق او واسطه دَ ماضی سره وی او دَ ویرې تعلق دَ آینده زمانې سره دې. او هر سړې تیرې شوې زمانې پسې افسوس کوی او لاؤ سونه مرووړی. او دَ آئنده زمانې دَ خطرونه ویره ترهه وی. هغه کیفیت چه هغې ته دَ ویرې نوم ورکړې شوې دې. دا ویرهِ دَ نیکو عملونو دپاره په اصولو کښې اصل څیز ګڼړلې شی. که دَ چا عقیده دا وی چه دَ دې دُنیا وی ژوندون نه پس بل ژوندون هم شته. نو دا دَ آخرت دَ ژوند دپاره او دَ هغې برابرولو دپارهِ دا ویره دَ بنیاد کار ورکوی. مونږ دَ دُنیا په ژوند کښې شپه او ورځ وینو. چه څوک دَ راتلونکې زمانې او شړوند تیرولو نه مطمئن وی. هغه دَ دُنیا والو دپارهِ خطرهِ او عذاب جوړیږی. دَ اَس دَ تیزولو دپاره چه څومرهِ واګې را ښکل او قابو کول غواړی دومرهِ ویرهِ دَ اللهؑ نه هم په نیکئ باندې دَ تیزولو دپارهِ کار ورکوی. چه زړهٔ کښې ویرهِ وی نو انسان دَ خپلې فائدې په تلاش کښې وی. دَ اللهؑ بندګان دَ دهٔ دپاره دَ آرام، راحت او رحمت سبب وی. او دَ دغه کس نه صرف دَ دُنیا وی ژوندون کامیابی وی. بلکه آخرت کښې هم دا صفت دَ کامیابئ باعث شی. دَ دې باب په قرآنی آیتونو او نبویؐ حدیثونو کښې دا موضوع په ښائسته طریقې سره بیان کړې شوې ده۔

بَابُ الْخَوْفِ ! (دَ اللهؑ نه) دَ ویرې بیان !

(قرآنی آیتونه)

۱۴۴- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی [1] : " وَاِيَّایَ فَارْهَبُوْنِ [2] "

۱۴۴- (که ډیریږئ نو) خاص څما نه او ویریږئ۔ (پ ۱، بقره)

۱۴۵- وَقَالَ تَعَالٰی [3] : " اِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيْدٌ "

۱۴۵- (یقین او کړئ) چه ستاسو دَ رب نیول ډیر سخت دی۔ (پ ۳۰، بروج)

۱۴۶- وَقَالَ تَعَالٰی [4] : " وَكَذٰلِكَ اَخْذُ رَبِّكَ اِذَا اَخَذَ الْقُرٰی وَهِیَ ظَالِمَةٌ ط اِنَّ اَخْذَهٗ اَلِيْمٌ شَدِيْدٌ ۔ اِنَّ فِیْ ذٰلِكَ

۱۴۶- ستاسو دَ رب نیول داسې سخت دی، چه کله دَ کلی والا ظالمان رانیسی نو دَ هغهٔ نیول ډیر دردناک هم وی. او سخت هم۔

[1] سورة البقرة آية ۴۰ [2] "فارهبون" اى خافون خوفا معه تحرز فيما تاتون وما تدرون [3] سورة البروج آية ۱۲ [4] سورة هود آية ۱۰۲ - ۱۰۴

لَاٰيَةً ؕ[1] لِّمَنْ خَافَ عَذَابَ الْاٰخِرَةِؕ ذٰلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوْعٌ لَّهُ النَّاسُ وَذٰلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُوْدٌ وَمَا نُؤَخِّرُهٗۤ اِلَّا لِاَجَلٍ مَّعْدُوْدٍ يَوْمَ يَاْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ اِلَّا بِاِذْنِهٖ فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَّسَعِيْدٌ فَاَمَّا الَّذِيْنَ شَقُوْا فَفِي النَّارِ لَهُمْ فِيْهَا زَفِيْرٌ[2] وَّشَهِيْقٌ ٥

داسې واقعاتو کښې دَ عذاب نه ويريدونکو خلقو دپاره دَ عبرت سامان دے. او آخرت هم هغه دے، چه هغې کښې به ټول خلق جمع کولے شي. دغه به دَ ټولو دَ حاضرئ ورځ وي. چه څه لږ وخت دپاره موږ روستو کړے دے. په دغه ورځ به دَ الله تعالیٰ دَ اجازت نه بغير هيڅوک ژبه نشي خوزولے. دغه خلقو کښې به څهٔ خلق بد بخته وي. او څهٔ نيک بخته. څوک چه بد بخته وي هغه

۱۴۷- وَقَالَ تَعَالٰى[3]: "وَيُحَذِّرُكُمُ اللهُ نَفْسَهٗ[4]"

۱۴۷- الله تعالیٰ تاسو دَ خپل ځان نه ويروي. (پ۳، عمران)

۱۴۸- وَقَالَ تَعَالٰى[5]: "يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ اَخِيْهِ وَاُمِّهٖ وَاَبِيْهِ وَصَاحِبَتِهٖ[6] وَبَنِيْهِ ٥ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَاْنٌ يُّغْنِيْهِ[7]".

۱۴۸- هغه داسې ورځ ده چه هر کس به دَ خپل ورور، مور، پلار، ښځې او اولاد نه تښتي. او دغه ورځ به هر يو کس خپل خپل غم کښې پروت وي. چه هيچا طرف ته به ئې توجه نهٔ وي. (پ۳۰، عبس)

۱۴۹- وَقَالَ تَعَالٰى[8]: "يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّكُمْ اِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيْمٌ ٥ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّاۤ اَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكٰرٰى وَمَا هُمْ بِسُكٰرٰى وَلٰكِنَّ عَذَابَ اللهِ شَدِيْدٌ".

۱۴۹- اے خلقو! دَ خپل رب نه او ويريږئ. دَ قيامت زلزله يوه لويه حادثه ده. تاسو به هغه ورځ او وينئ. چه هره پئ ورکونکې (ښځه) به خپل بچے هير کړي. او حمل والا به ماشوم او غورځوي. او خلق به نشيان او وينې. حال دا دے چه (دَ څهٔ نشائي څيز څکلو په وجه به) نشه کښې نهٔ وي. خو دَ الله عذاب ډير سخت دے. چه دَ هغې دَ ويرے نه به خلق ډير زيات چنګيږي. (پ۱۷، حج)

۱۵۰- وَقَالَ تَعَالٰى[9]: "وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهٖ جَنَّتٰنِ" اَلْاٰيَاتِ.

۱۵۰- چه څوک خپل رب ته دَ مخامخ اودريدو نه ويريږي. دَ هغهٔ دپاره به دوه باغونه وي. (پ۲۷، رحمٰن)

۱۵۱- وَقَالَ تَعَالٰى[10]: "وَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَّتَسَآءَلُوْنَ، قَالُوْۤا اِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِيْۤ اَهْلِنَا مُشْفِقِيْنَ[11] فَمَنَّ اللهُ عَلَيْنَا وَوَقٰىنَا عَذَابَ السَّمُوْمِ ٥ اِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوْهُ ؕ اِنَّهٗ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيْمُ ٥" وَالْاٰيَاتُ فِي الْبَابِ

۱۵۱- يو بل سره به مخامخ خبرے اترے کوي. او وائي به چه دَ دے نه مخکښې مونږ خپلو کورونو کښې هم دَ الله نه ويريدو. نو ځکه ئې په مونږ باندے احسان او کړو. مونږ ئې دَ سخت سوځونکي عذاب نه بچ کړو. مونږ دَ نن ورځې دپاره مخکښې دُعا ګانې غوښتلے. بے شکه هغه لوئے احسان والا

[1] الاٰية: العبرة [2] الزفير: اخراج النفس والشهيق رده. والمراد بالزفير والشهيق: الدلالة على شدة كربهم وغمهم [3] سورة اٰل عمران اٰية ۲۸ [4] اى عقوبته [5] سورة عبس اٰية ۳۴-۳۷ [6] اى زوجته [7] "يغنيه" اى يشغله عن شان غيره [8] سورة الحج اٰية ۱-۲ [9] سورة الرحمٰن اٰية ۴۶ [10] سورة الطور اٰية ۲۵-۲۸ [11] "مشفقين" اى خائفين من عصيان الله تعالیٰ معتنين بطاعته "عذاب السموم" عذاب النار التى تنفذ فى المسام نفوذ السموم

كَثِيْرَةٌ جِدًّا مَعْلُوْمَاتٌ وَالْغَرَضُ الْإِشَارَةُ إِلَى بَعْضِهَا وَقَدْ حَصَلَ وَ أَمَّا الْأَحَادِيْثُ فَكَثِيْرَةٌ جِدًّا فَنَذْكُرُ مِنْهَا طَرَفًا وَبِاللهِ التَّوْفِيْقُ ؛

او مهربان دے - (پ ۲۷ ، طور) دے باب کښے نور مشهور آیتونه هم شته - مګر حمونږ مقصد اشاره کول ؤو او هغه پوره شو - دغسے حدیثونه هم ډیر زیات دی -

(نبوی حدیثونه)

۳۹۹ - وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ ، حَدَّثَنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ الصَّادِقُ الْمَصْدُوْقُ "إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ[۱] فِيْ بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِيْنَ يَوْمًا نُطْفَةً ثُمَّ يَكُوْنُ عَلَقَةً مِثْلَ ذٰلِكَ ثُمَّ يَكُوْنُ مُضْغَةً مِثْلَ ذٰلِكَ ثُمَّ يُرْسَلُ الْمَلَكُ فَيَنْفُخُ فِيْهِ الرُّوْحَ وَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ بِكَتْبِ رِزْقِهِ وَأَجَلِهِ وَعَمَلِهِ وَ شَقِيٌّ أَوْ سَعِيْدٌ - فَوَ الَّذِيْ لَا إِلٰهَ غَيْرُهُ إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ حَتّٰى مَا يَكُوْنُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ فَيَدْخُلُهَا ، وَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ حَتّٰى مَا يَكُوْنُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَيَدْخُلُهَا - مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۳۹۹ - عبد الله بن مسعود رض نه روایت دے - چه صادق او مصدوق رسول الله صلے الله علیه وسلم فرمائیلی دی - چه تاسو کښے هر یو کس د مور په خیټه کښے د نطفے په طور څلویښت ورځے او سیږی - بیا څلویښت ورځو کښے د وینے ټوټه جوړه شی - بیا څلویښتو ورځو کښے د غوښے یوه ټکړه جوړه شی - بیا یوه فرښته ورته رالیږلے شی - چه هغې کښے روح اُو پو کلے شی - او د څلورو خبرو د لیکلو حکم ورته ورکړے شی - (۱) د رزق (۲) د ژوندون تیرولو موده (۳) د عملونو (۴) بد بخته یا نیک بخته کیدل - پس په هغه ذات م ې قسم وی چه د هغه نه بغیر بل څوک د بندګۍ لائق نشته - چه تاسو کښے بعضے د جنت والا عملونه کوی - تردے چه د ده او د جنت تر مینځ د یو لاس هومره فاصله (اندازه) پاتے شی - مګر د عملی کتاب به ئے غالب شی - او د دوزخیانو د عملونو پشان عملونه اوکړی - او وزخ کښے به اوغورځولے شی - او بعضے به تاسو کښے د دوزخیانو کار کوی - تردے چه د ده او د دوزخ په مینځ کښے به د یو لاس هومره فاصله (او اندازه) پاتے شی - نو د کتاب یعنی عملنامے لیکل به غالب شی - او د جنت والا پشان عملونه به اوکړی - او دے سره به جنت ته داخل کړے شی - (بخاری ومسلم)

۴۰۰ - وَعَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : "يُؤْتٰى بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ[۲] لَهَا سَبْعُوْنَ أَلْفَ زِمَامٍ مَعَ كُلِّ زِمَامٍ سَبْعُوْنَ أَلْفَ مَلَكٍ يَجُرُّوْنَهَا" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۴۰۰ - عبد الله بن مسعود رض نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - چه د قیامت په ورځ به دوزخ په اویا زره زنځیرونو کښے ترلے شوے راوړلے شی - او هر زنځیر به اویا زره فرښتے راکاږی - (مسلم)

[۱] "یجمع خلقه" ای ما یغلن منه [۲] "یومئذ" ای یوم اذ یقوم العباد للحساب - و الزمام ما یجعل فی انف البعیر لیشد علیه القود و هو علی الحقیقة او علی التمثیل لعظمها و طرط کبرها عجیث انها تحتاج فی ارواتیان بها الی هذه الازمة

۴۰۱ - وَعَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيْرٍ ، رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ : سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ : اِنَّ اَهْوَنَ اَهْلِ النَّارِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ لَرَجُلٌ يُوْضَعُ فِيْ اَخْمَصِ قَدَمَيْهِ [له] جَمْرَتَانِ يَغْلِيْ مِنْهُمَا دِمَاغُهٗ مَا يَرٰى اَنَّ اَحَدًا اَشَدَّ مِنْهُ عَذَابًا وَّاِنَّهٗ لَاَهْوَنُهُمْ عَذَابًا " مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۴۰۱ - نعمان بن بشیر رض نه روایت دے . چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه ما داسے فرمائیلی آوریدلی دی : چه دوزخیانو کښے به د ټولو نه کم اوسپک عذاب هغه کس د پاره وی - چه د هغهٔ د خپو په تلو (خپرو) کښے به دوه سکروټے کیخودلے شی - چه د هغے د گرموالی په وجه به د هغهٔ ماغزهٔ جوشیږی - او د هغهٔ به دا خیال وی چه د دے نه سخت عذاب بل هیچا باندے نشته - حال دا دے چه دا عذاب به د ټولو نه کم وی - (بخاری و مسلم)

۴۰۲ - وَعَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ نَبِيَّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : " مِنْهُمْ مَنْ تَاْخُذُهُ النَّارُ اِلٰى كَعْبَيْهِ ، وَمِنْهُمْ مَنْ تَاْخُذُهُ اِلٰى رُكْبَتَيْهِ ، وَمِنْهُمْ مَنْ تَاْخُذُهُ اِلٰى حُجْزَتِهٖ ، وَمِنْهُمْ مَنْ تَاْخُذُهُ اِلٰى تَرْقُوَتِهٖ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

" اَلْحُجْزَةُ " : مَعْقِدُ الْاِزَارِ تَحْتَ السُّرَّةِ - وَ " التَّرْقُوَةُ " بِفَتْحِ التَّاءِ وَ ضَمِّ الْقَافِ : هِيَ الْعَظْمُ الَّذِيْ عِنْدَ ثُغْرَةِ النَّحْرِ وَلِلْاِنْسَانِ تَرْقُوَتَانِ فِيْ جَانِبَيِ النَّحْرِ ؛

۴۰۲ - سمرة بن جندب رض نه روایت دے . چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل . چه دوزخیانو کښے به څینے د گیټو پورے اور کښے گیر وی - څینے به د زنگونو پورے او څینے د ملا پورے او څینے به د خټ پورے اور کښے ډوب وی . او دا فرق ئے د عملونو په وجه دے - (مسلم)

(مسلم)

" اَلْحُجْزَةُ " : د نوم نه لاندے د لنگ تړلو ځائے ته وئیلے شی -

" تَرْقُوَةُ " : مرئی ته نزدے هډوکے - د حلق او د شا رگ دواړو طرفونو ته دا هډوکی وی -

۴۰۳ - وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : يَقُوْمُ النَّاسُ [۵۲] لِرَبِّ الْعَالَمِيْنَ حَتّٰى يَغِيْبَ اَحَدُهُمْ فِيْ رَشْحِهٖ اِلٰى اَنْصَافِ اُذُنَيْهِ " مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

وَ " الرَّشْحُ " اَلْعَرَقُ ؛

۴۰۳ - عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے - چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - کله چه خلق الله تعالی ته مخامخ اودریږی - نو څینے به پکښے د نیمائی غوږونو پورے خپلو خولو کښے ډوب وی - (بخاری و مسلم)

" رَشْحٌ " : خوله -

۴۰۴ - وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ : خَطَبَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُطْبَةً مَا سَمِعْتُ مِثْلَهَا قَطُّ فَقَالَ : " لَوْ تَعْلَمُوْنَ مَا اَعْلَمُ

۴۰۴ - انس بن مالک رض نه روایت دے - چه یو وارے نبی کریم صلی الله علیه وسلم خطاب اوفرمائیلو - چه ما داسے خطبه هډو اوریدلے نهٔ وه - هغوئ اوفرمائیل ، هغه څهٔ چه زهٔ ئے پیژنم . که تاسو ته د

[له] احمص القدم هو المتجافي من الرجل عن الارض [۵۲] " يقوم الناس " اي من قبورهم وقوله صلى الله عليه وسلم : " لرب العالمين " اي لاجل امره وجزائه ؛

لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا" فَغَطَّى أَصْحَابُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وُجُوهَهُمْ وَلَهُمْ خَنِينٌ، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِي رِوَايَةٍ: "بَلَغَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَصْحَابِهِ شَيْءٌ فَخَطَبَ فَقَالَ: عُرِضَتْ عَلَيَّ الْجَنَّةُ وَالنَّارُ فَلَمْ أَرَ كَالْيَوْمِ فِي الْخَيْرِ وَالشَّرِّ، وَلَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا" فَمَا أَتَى عَلَى أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمٌ أَشَدُّ مِنْهُ. غَطَّوْا رُؤُوسَهُمْ وَلَهُمْ خَنِينٌ"

"الْخَنِينُ" بِالْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ: هُوَ الْبُكَاءُ مَعَ غُنَّةٍ وَانْتِشَاقِ الصَّوْتِ مِنَ الْأَنْفِ.

دے پته اوګی نو ډیر کم به اوخاندئ او ډیر ژړیات به اوژاړئ. داچه صحابهٔو رض واؤریدل نو داسے حالت پرے بشورشو. چه ټولو خپلو خپلو څادرونو کښے مخ پټ کړو. ټولو ټسکه ټسکه شروع کړو چه ژړل ئے.

(بخاري ومسلم)

او یو روایت کښے داسے هم دی. چه صحابه ؤ رض ته د نبی کریم صلی الله علیه وسلم د طرفنه څهٔ داسے خبر ملاؤ شو. چه د هغے په وجه ئے خطاب اوفرمائیلو. او وے فرمائیل چه نن ماته دوزخ او جنت دواړه مخامخ کړے شول. او د خیر او شر دا یو ځائے والے ما هیڅکله هم نهٔ ؤولیدلے. او کوم څیز چه زهٔ پوهیږم کهٔ تاسو ئے هم اوپیژنئ. نو کم به اوخاندئ او ډیر به اوژاړئ. صحابه ؤ رض باندے د دے نه سخته ورځ بله نهٔ وه تیره شوے. هغوئ مخونه پټ کړل. او په ټسکیدو ټسکیدو ئے ژړل. "خَنِينٌ": آواز سره ژړا کول. چه د پوزے نه پکښے هم آواز راؤوځی.

٤٠٥- وَعَنِ الْمِقْدَادِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: "تُدْنَى الشَّمْسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْخَلْقِ حَتَّى تَكُونَ مِنْهُمْ كَمِقْدَارِ مِيلٍ، قَالَ سُلَيْمُ بْنُ عَامِرٍ الرَّاوِي عَنِ الْمِقْدَادِ: فَوَاللهِ مَا أَدْرِي مَا يَعْنِي بِالْمِيلِ أَمَسَافَةَ الْأَرْضِ أَمِ الْمِيلَ الَّذِي يُكْحَلُ بِهِ الْعَيْنُ، فَيَكُونُ النَّاسُ عَلَى قَدْرِ أَعْمَالِهِمْ فِي الْعَرَقِ: فَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى كَعْبَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى حِقْوَيْهِ [1] وَمِنْهُمْ مَنْ يُلْجِمُهُ الْعَرَقُ إِلْجَامًا" وَأَشَارَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ إِلَى فِيهِ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

٤٠٥- مقداد رضی الله عنه نه روایت دے. چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه داسے فرمائیل آوریدلی دی. چه د قیامت په ورځ به خلقو ته غر دومره را نزدے کړے شی. چه د یو میل فاصله کښے به وی. د حدیث راوی کوونکے سُلیم بن عامر د مقداد رضی الله عنه دا قول نقل کوی. چه په الله م د قسم وی. چه ماته دا نهٔ ده معلومه. چه د میل نه څهٔ څیز مراد دے. چه دا د زمکے د فاصلے میل دے یا سلائی دے. دغه وخت به خلق د خپلو عملو نو مطابق خپلو خولو کښے ډوب وی. د ځینو به د ګیټو پورے او ځینے زنګنونو پورے او ځینے ملا پورے ډوب وی. او د ځینے به د واګی پشان خولے پورے وی (یعنی د دواړو شونډو ترمینځ پورے به خوله وی) او دے صورت کښے د وضاحت او د ښودنے دپاره رسول کریم صلی الله علیه وسلم خپل لاس باندے خولے مبارکے ته اشاره اوفرمائیله. (مسلم)

[1] "الى حقويه" بفتح الحاء المهملة وكسرها: هما معقد الإزار، والمراد هنا ما يحاذي ذلك الموضع من جنبيه.

۴۰۶ - وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ "يَعْرَقُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتّٰى يَذْهَبَ عَرَقُهُمْ فِي الْاَرْضِ سَبْعِيْنَ ذِرَاعًا وَيُلْجِمُهُمْ حَتّٰى يَبْلُغَ اٰذَانَهُمْ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، "وَمَعْنٰى" يَذْهَبُ فِي الْاَرْضِ" يَنْزِلُ وَيَغُوْصُ ؛

۴۰۶ - ابوهريره رض وائى. چه نبى كريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. چه د قيامت په ورځ به خلق دا سې خوله خوله وى. چه د غوږونو پورې به ئې د واګو پشان لګيدلې رسيدلې وى. او دغه كس به اوګيا لاسه لاندې په زمكه كښې ننوتې وى. (بخاري ومسلم)

يَذْهَبُ فِي الْاَرْضِ: يعنى زمكه كښې به جذب شوې اوننوتلې وى.

۴۰۷ - وَعَنْهُ قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذْ سَمِعَ وَجْبَةً [1] فَقَالَ: "هَلْ تَدْرُوْنَ مَا هٰذَا؟" قُلْنَا اَللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ اَعْلَمُ: قَالَ: "هٰذَا حَجَرٌ رُمِيَ بِهٖ فِي النَّارِ مُنْذُ سَبْعِيْنَ خَرِيْفًا [2] فَهُوَ يَهْوِيْ فِي النَّارِ الْاٰنَ حَتَّى انْتَهٰى اِلٰى قَعْرِهَا" فَسَمِعْتُمْ وَجْبَتَهَا، رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۴۰۷ - دا روايت هم د ابوهريره رض دې. چه يو وارې مونږ د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره وُو. چه د يو ښيز د غورځيدلو آواز واورېدلې شو. نو نبى كريم صلى الله عليه وسلم پوښتنه اوكړه، تاسو ته پته ده چه دا آواز د څه وُو؟ مونږ اووئيل چه الله ج او رسول (صلى الله عليه وسلم) بنه پوهيږي. نووې فرمائيل چه دا هغه كانړې وُو. چه اويا كاله مخكښې دوزخ ته غورځولې شوې وُو. هغه نن د جهنم ويخ ته اورسيدلو. دا آواز د هغه كانړي وُو، كوم چه تاسو واورېدلو. (مسلم)

۴۰۸ - وَعَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَا مِنْكُمْ مِنْ اَحَدٍ اِلَّا سَيُكَلِّمُهٗ رَبُّهٗ لَيْسَ بَيْنَهٗ وَبَيْنَهٗ تَرْجُمَانٌ: فَيَنْظُرُ اَيْمَنَ مِنْهُ فَلَا يَرٰى اِلَّا مَا قَدَّمَ وَيَنْظُرُ اَشْاَمَ مِنْهُ فَلَا يَرٰى اِلَّا مَا قَدَّمَ وَيَنْظُرُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلَا يَرٰى اِلَّا النَّارَ تِلْقَاءَ وَجْهِهٖ [3] فَاتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

چه د كجورې په يوې ټكړې سره وى.

۴۰۸ - عدى بن حاتم رض نه روايت دې. چه نبى كريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. چه ډيرزر به الله تعالى تاسو سره بغير د ترجمان نه (بالمشاهده) خبرې اترې اوكړي دغه وخت چه خپل ښي اوكس طرفته بنده اوګوري. نو دواړو طرفونو ته به هغه ته په نظر راځي. كوم چه ئې د ځان نه مخكښې ليږلې وي (يعنى كوم عملونه ئې چه دُنيا كښې كړي وى هغه به ټول موجود اووينى) او چه مخامخ اوګوري نو دوزخ به اووينى، نو د دوزخ نه د بچ كيدلو سامان تلاش كړئ. اګر (بُخاريٌ ومُسلمٌ)

۴۰۹ - وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

۴۰۹ - ابوذر غفارى رضى الله عنه وائى. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم به فرمائيل.

---

[1] "وجبة" بفتح الواو وسكون الجيم وبالموحدة اى سقطة [2] "خريفا" اى عاما [3] "تلقاء وجهه" بكسر الفوقية وبالمداى قبالته وشق التمرة "بكسر الشين المعجمة" نصفها ؛

إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ أَطَّتِ السَّمَاءُ وَحُقَّ[1] لَهَا أَنْ تَئِطَّ مَا فِيهَا مَوْضِعُ أَرْبَعِ أَصَابِعَ إِلَّا وَمَلَكٌ وَاضِعٌ جَبْهَتَهُ سَاجِدًا لِلّٰهِ تَعَالَى. وَاللّٰهِ لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا وَمَا تَلَذَّذْتُمْ بِالنِّسَاءِ عَلَى الْفُرُشِ وَلَخَرَجْتُمْ إِلَى الصُّعُدَاتِ تَجْأَرُونَ إِلَى اللّٰهِ تَعَالَى" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ، وَقَالَ، حَدِيثٌ حَسَنٌ،

"وَأَطَّتْ" بِفَتْحِ الْهَمْزَةِ وَتَشْدِيدِ الطَّاءِ "وَتَئِطُّ" بِفَتْحِ التَّاءِ وَبَعْدَهَا هَمْزَةٌ مَكْسُورَةٌ. وَالْأَطِيطُ صَوْتُ الرَّحْلِ وَالْقَتَبِ وَشِبْهِهِمَا وَمَعْنَاهُ أَنَّ كَثْرَةَ مَنْ فِي السَّمَاءِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ الْعَابِدِينَ قَدْ أَثْقَلَتْهَا حَتَّى أَطَّتْ وَ"الصُّعُدَاتُ" بِضَمِّ الصَّادِ وَالْعَيْنِ: الطُّرُقَاتُ، وَمَعْنَى "تَجْأَرُونَ" تَسْتَغِيثُونَ.

زۀ چه څۀ وينم هغه تاسو نۀ وينئ - او آسمان چقيږي يعني چق چق کوي - او چقيد وکښې په حقه دے. دے آسمان کښې د څلورو ګوتو هومره ځائے داسے نشته، چه هلته به الله تعالیٰ ته فرښتے په سجده نۀ وي پريوتے - او د فرښتو د سجدو د درونده والي په وجه اسمان چقيږي - په الله مې دِ قسم وي. زۀ چه په څۀ پوهيږم او تاسو ته د هغې پته اولګيده. شايد چه بيا به کم خاندئ او ډير به ژاړئ - په بسترو با ندے به د بيبيانو نه خوندونه اخستل هم درنه هير شي - او ځنګلونو او غرونو کښې به د الله نه پناه غوښتلو د پاره ګرځئ - (ترمذی)

امام ترمذیؒ وائي چه دا حديث حسن دے.

"اَطَّتْ" "تَئِطَّ" او "اَطِيطُ" د کجاوے يا د لرګی يا د بل څۀ څيز د چقارۍ آواز ته وئيلے شي. مطلب دا چه د فرښتو د عبادت ډيروالے دومره درونددے. چه د هغې په وجه آسمان چق چق کوي -

"صُعُدَاتُ": واحد ئے "صَعِيْدٌ" يعنی لارے. تَجْأَرُوْنَ: مدد غوښتل -

۴۱۰ - وَعَنْ أَبِي بَرْزَةَ "بِرَاءٍ ثُمَّ زَايٍ" نَضْلَةَ بْنِ عُبَيْدٍ الْأَسْلَمِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "لَا تَزُولُ قَدَمَا عَبْدٍ[2] يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ عُمُرِهِ فِيمَ أَفْنَاهُ وَعَنْ عِلْمِهِ فِيمَ فَعَلَ فِيهِ، وَعَنْ مَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ وَعَنْ جِسْمِهِ فِيمَ أَبْلَاهُ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

(ترمذی وائي چه دا حديث حسن دے -

۴۱۰ - ابو برزه فضله بن عبيد اسلمی رض نه روايت دے چه رسول اکرم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل - چه د قيامت په ورځ به بنده هغه وخته پورے د خپل ځائے نه اونۀ خوځي - ترڅو چه ترے دا تپوس اونۀ کړے شي - چه هغۀ لهٔ ئے چه کوم ژوندون ورکړے وُو هغه ئے په څۀ کار کښې تير کړے دے - او کوم علم او پوهه چه ورکړے شوے وه. هغه ئے چرته خرچ کړے ده او کوم مال چه وُو - هغه ئے څنګه ګټلے دے - او چرته ئے خرچ کړے دے - او کوم بدن ئے چه ورکړے دے، هغه ئے په کومو کارونو زوړ کړے دے.

۴۱۱ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَرَأَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا" ثُمَّ قَالَ: "أَتَدْرُونَ مَا أَخْبَارُهَا:" قَالُوا

۴۱۱ - ابوهريره رض وائي - چه رسول الله صلی الله عليه وسلم دا آيت "يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا" ترجمه: (په هغه ورځ به زمکه خبرونه بيانوي) اولوستو، نو

[1] وحق بضم الحاء المهملة وتشديد القاف: اى ويحق [2] "لا تزول قدما عبد" اى من موضعه للحساب الى الجنة او النار.

اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ اَعْلَمُ. قَالَ: "فَاِنَّ اَخْبَارَهَا اَنْ تَشْهَدَ عَلٰى كُلِّ عَبْدٍ اَوْ اَمَةٍ بِمَا عَمِلَ عَلٰى ظَهْرِهَا تَقُوْلُ: عَمِلْتَ كَذَا وَكَذَا فِىْ يَوْمِ كَذَا وَكَذَا فَهٰذِهٖ اَخْبَارُهَا" رَوَاهُ التِّرْمِذِىُّ وَ قَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ٭

پوښتنه ئې اوکړه چه تا سو ته څهٔ معلومه ده چه زمکه به څهٔ خبرونه بيانوى؟ صحابهٔ رضى الله عنهم عرض اوکړو الله او رسول ښهٔ پوهيږى. بيا نبى کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. هغه خبرونه دَ بنده هغه خپل عملونه دى چه په زمکه ئې کړى دى. هغه به ګواهى ورکړى. چه زما په شا اوسيدو او دا دا کارونه ئې کړى دى اوپه فلانکئ فلانکئ ورځ باندے ئې دا دا کار کړے وُو. دا هغه خبرونه دى (چه زمکه به ئې الله تعالىٰ ته دَ قيامت په ورځ وړاندے کوى) (ترمذى) دا حديث حسن صحيح دے۔

۴۱۲ - وَعَنْ اَبِىْ سَعِيْدِ الْخُدْرِىِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "كَيْفَ اَنْعَمُ[1] وَصَاحِبُ الْقَرْنِ قَدِ الْتَقَمَ الْقَرْنَ وَاسْتَمَعَ الْاِذْنَ مَتٰى يُؤْمَرُ بِالنَّفْخِ فَيَنْفُخُ" فَكَانَ ذٰلِكَ ثَقُلَ عَلٰى اَصْحَابِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهُمْ "قُوْلُوْا: حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيْلُ" رَوَاهُ التِّرْمِذِىُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ،

"اَلْقَرْنُ" هُوَ الصُّوْرُ الَّذِىْ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى "وَنُفِخَ فِى الصُّوْرِ" كَذَا فَسَّرَهٗ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

۴۱۲ - ابوسعيد خدرى رضـ نه روايت دے. چه نبى کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. زهٔ څنګه دَ عيش اوَ دَ خوشحالئ ژوندون تيرکړم. او څنګه آرام سره کينا ستلے شم چه (دَ قيامت) شپيلئ کښے پوکے وهونکے (فرښتے) شپيلئ خولهٔ کښے نيولے ده. او اجازت ته ئې غوږ نيولے دے چه کله به اشاره ملاو ويږى چه شپيلئ کښے پوکے اُووهى (کله چه نبى کريم صلى الله عليه وسلم اوليدل چه صحابهٔ رضـ باندے دا خبره درنه او دَ خفګان سبب جوړه شوه نو نبى کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. "حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيْلُ" ترجمه: "الله مونږ له کافى دے او هغه ښهٔ کارساز دے" دا والوئ، چه تاسو ته آرام او تسلى ملاؤ شى. (ترمذى)

اَلْقَرْنُ: (دَ قيامت) هغه شپيلئ چه الله تعالىٰ دَ هغے په باره کښے وئيلى دى. "وَنُفِخَ فِى الصُّوْرِ". هم دغسے تفسير ئې نبى کريم صلى الله عليه وسلم بيان کړے دے.

۴۱۳ - وَعَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "مَنْ خَافَ[2] اَدْلَجَ، وَمَنْ اَدْلَجَ بَلَغَ الْمَنْزِلَ، اَلَا اِنَّ سِلْعَةَ اللّٰهِ غَالِيَةٌ اَلَا اِنَّ سِلْعَةَ اللّٰهِ الْجَنَّةُ" رَوَاهُ التِّرْمِذِىُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ.

"وَاَدْلَجَ" بِاِسْكَانِ الدَّالِ وَمَعْنَاهُ

۴۱۳ - ابوهريره رضـ نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل چا ته چه خطره وى. هغه دَ شپے په اول کښے ځى. او څوک چه دَ شپے په اوله حصه کښے ځى هغه خپل منزل ته رسى (مطلب دا چه څوک دَ دُنيا عيش او آرام سره خپله لاره بے کاره، کمزورے نهٔ کړى. هغه به وخت خپل مقصدى ځائے ته رسى) او واورئ چه دَ الله تعالىٰ سودا ډيره

[1] "انعم" بفتح العين من النعمة بفتح النون وهى المسرة والفرح: اى كيف اطيب عيشًا وقد قرب امر الساعة [2] "من خاف" اى خاف البيات وقوله صلى الله عليه وسلم "بلغ المنزل" اى الذى يأمن فيه البيات ٭

سَارَ مِنْ اَوَّلِ اللَّيْلِ. وَالْمُرَادُ التَّشْمِيْرُ فِي الطَّاعَةِ وَ اللّٰهُ اَعْلَمُ ؛

قيمتي ده. او د الله تعالىٰ قيمتي سودا جنت دے. (ترمذى)

"اَدْلَجَ" : د شپے په اوله حصه كښے لاړشى.

(په دے حديث كښے د الله بندګانو له د هغهٔ د تابعدارئ شوق پيدا كول او د هغې ترغيب وركول دى. كهٔ د الله تعالىٰ سره دغه ګرانه قيمتي سودا حاصلول غواړے. نو د الله تعالىٰ د حكمونو تابعدارى كولو سره سرمايه جمع كړئ. كنى دا قيمتي سودا به بيا وا نخستلے شئ)

۴۱۴- وَعَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: "يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلًا" قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ الرِّجَالُ وَالنِّسَآءُ جَمِيْعًا يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ؟ قَالَ: "يَا عَآئِشَةُ الْاَمْرُ اَشَدُّ مِنْ اَنْ يُّهِمَّهُمْ ذٰلِكَ" وَ فِيْ رِوَايَةٍ: "اَلْاَمْرُ اَهَمُّ مِنْ اَنْ يَّنْظُرَ بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ،

"غُرْلًا" بِضَمِّ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ: اَىْ غَيْرَ مَخْتُوْنِيْنَ ؛

۴۱۴- حضرت عائشه رض فرمائى. چه ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه دا سے فرمائيلے آوريدلى دى. چه د قيامت په ورځ به خلق خپے ابله خپے، سرتور سر، نا سُنته اوبر بنډ حالت كښے اوچتولے شى. ما تپوس اوكړو. آيا سړى او ښځے به ټول هم داسے حالت كښے وى. نو بيا خو به يو بل وينى اوګورى. نبى كريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. اے عائشے رض! دغه موقعه ډيره هيبتناكه ده. (د دے خبرو خيال هيڅوك نشى كولے.) يو روايت كښے دا هم دى." دغه ورځ يو بل ته د كتلو نه ډيره اهمه اوضرورى ده". د هغې د هيبت او د خطرے په وجه به د خلقو حواس او بدن كارپريږدى. او داسے كارونو نه به بے خوده وى. (بخارى ومسلم)

غُرْلًا : نا سُنته -

باب ۵۱

ف :- دے باب كښے خلور قرآنى آيتونه او اتهٔ ويشت[۲۸] نبوىؐ حديثونه دى. انسان چه په كوم فطرت اوطبيعت پيدا كړے شوے دے. هغه دا غواړى چه د هغه كاميابئ د پاره څهٔ داسے اصول او قوانين مقرر كړے شى چه د هغې قاعدو او قوانينو نه په نرم اوګرم حالا تو كښے هغهٔ ته پوره رهنمائى حاصله شى. د انسان د پيدا ئش مقصد الله تعالىٰ عبادت مقرر كړے دے. د دے مقصد پوره كولو د پاره كله د ويرے او خوف نه كار اخستلے شى. نو كله د اُميد وركولو سره ترغيب او شوق پيدا كولے شى. مقصد په هرصورت دا دے چه بنده خپل رب هيرنه كړى. او داسے عملونو كښے مشغول نشى چه د هغهٔ د غصے او قهر او د خفګان سبب جوړ شى. د ويرے مقصد هم دا دے او د اُميد مقصد هم دا دے -

بَابُ الرَّجَآءِ !

د الله ج نه اُميد او د حُسنِ ظن (ښهٔ ګمان) بيان

سا تل

(قرآني آيتونه)

۱۵۲- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى[۱]: "قُلْ يٰعِبَادِيَ الَّذِيْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ[۲]

۱۵۲- څما هغه بندګانو ته او وايه! چه خپل ځان سره ئے (د كفر او شرك جرم كولو

[۱] سورة الزمر' آية ۵۳ [۲] "اسرفوا على انفسهم" اى افرطوا فى الجناية عليها بالاسراف فى المعصية "لا تقنطوا من رحمة الله" اى لا تيأسوا من مغفرته فانه سبحانه وتعالىٰ يغفر الذنوب باسرها ؛

لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِيْعًا اِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ"

په وجه) زياتې کړې دي. هغوئ دِ دَ الله د رحمت نه نا اُميده کيږي نهٔ. دا خبره يقيني ده چه الله تعالىٰ ټول گناهونه معاف کوي. هغه بخښونکے او مهربان او رحمت کونکے دے. (پ ۲۴، زمر)

۱۵۳- وَقَالَ تَعَالىٰ لهٔ: "وَهَلْ نُجٰزِيْٓ اِلَّا الْكَفُوْرَ ۲ھ"

۱۵۳- مونږ داسې سزا ناشکره خلقو ته ورکوو. (پ ۲۲، سبا)

۱۵۴- وَقَالَ تَعَالىٰ ۳ھ: "اِنَّا قَدْ اُوْحِيَ اِلَيْنَآ اَنَّ الْعَذَابَ عَلٰى مَنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰى"

۱۵۴- مونږ ته د وحی په ذريعه حکم راکړے شوے دے. چه د الله عذاب هغه چا دپاره دے چه څوک ئے دروغ گڼړي. او مخ ترې اړوي. (يعنى د الله نه انکار کوي يائے د حکمونو نه مخ کرځوي) (پ ۱۶، طٰه)

۱۵۵- وَقَالَ تَعَالىٰ ۴ھ: "وَرَحْمَتِيْ وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ"

۱۵۵- څما رحمت په هر څيز باندې راخور دے. (پ ۹، اعراف)

(نبوی حديثونه)

۴۱۵- وَعَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَنْ شَهِدَ اَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ وَاَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ وَ اَنَّ عِيْسٰى عَبْدُ اللّٰهِ وَرَسُوْلُهٗ وَ كَلِمَتُهٗ اَلْقَاهَا اِلٰى مَرْيَمَ وَرُوْحٌ مِّنْهُ، وَاَنَّ الْجَنَّةَ حَقٌّ وَّالنَّارُ حَقٌّ اَدْخَلَهُ اللّٰهُ الْجَنَّةَ عَلٰى مَا كَانَ مِنَ الْعَمَلِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِيْ رِوَايَةٍ لِّمُسْلِمٍ: "مَنْ شَهِدَ اَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰهِ حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ النَّارَ".

۴۱۵- عباده بن صامت رضى الله عنهٗ روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. چه څوک دا گواهي ورکړي چه د الله تعالىٰ نه بغير هيڅوک د بندگئ لائق نشته. هغه يوازې دے. د هغهٔ سره هيڅ څوک شريک نشته او محمد صلى الله عليه وسلم د هغهٔ بنده او رسول دے. دغسې عيسىٰ عليه السلام د هغهٔ بنده، رسول او کلمه ده. چه الله تعالىٰ مريم عليها السلام کښې اېښے وه او هغه روح الله دے. او بيشکه چه جنت او دوزخ حق دے. الله تعالىٰ به ئے ضرور جنت ته داخل کړي. خواه کهٔ هر قسمه عملونه ئے کړې وي. (بخاری ومسلم)

او د مسلم په يو روايت کښې راغلی دی. چه څوک د دې گواهي ورکړي. چه د الله تعالىٰ نه بغير هيڅوک د بندگئ لائق نشته. او محمد صلى الله عليه وسلم د الله تعالىٰ رسول دے. نو الله تعالىٰ هغهٔ باندې د دوزخ اُور حرام کړي.

۴۱۶- وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "يَقُوْلُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ: "مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهٗ عَشْرُ اَمْثَالِهَا اَوْ اَزِيْدُ؟ وَمَنْ جَآءَ بِالسَّيِّئَةِ فَجَزَآءُ

۴۱۶- ابوذر رضى الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل چه د الله تعالىٰ ارشاد دے. چه څوک يوه نيکي کوي، هغهٔ ته د هغې لس چنده ثواب ورکولے شي او دے نه به زيات هم ورکولے شي. او څوک چه يوه گناه کوي، هغهٔ ته صرف د يوې گناه بدله ورکولے شي. يا به ئے

لهٔ سورة الزمر، ۵۳ لا المؤمنين ۲ھ سورة طٰه آية ۴۸، ۴ھ سورة الاعراف آية ۱۵۶ ؛

لهٔ سورة سبا آية ۱۷، ۲ھ "الا الكفور": اى هل يجازى بمثل ما فعلنا بهم الا البليغ فى الكفران او الكفر: اى

سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا أَوْ أَغْفِرُ وَمَنْ تَقَرَّبَ مِنِّي شِبْرًا تَقَرَّبْتُ مِنْهُ ذِرَاعًا وَمَنْ تَقَرَّبَ مِنِّي ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ مِنْهُ بَاعًا وَمَنْ أَتَانِي يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرْوَلَةً وَمَنْ لَقِيَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطِيئَةً لَا يُشْرِكُ بِي شَيْئًا لَقِيتُهُ بِمِثْلِهَا مَغْفِرَةً" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

مَعْنَى الْحَدِيثِ: "مَنْ تَقَرَّبَ" إِلَيَّ بِطَاعَتِي "تَقَرَّبْتُ" إِلَيْهِ بِرَحْمَتِي وَإِنْ زَادَ زِدْتُ "فَإِنْ أَتَانِي يَمْشِي" وَأَسْرَعَ فِي طَاعَتِي أَتَيْتُهُ "هَرْوَلَةً" أَيْ صَبَبْتُ عَلَيْهِ الرَّحْمَةَ وَسَبَقْتُهُ بِهَا وَلَمْ أُحْوِجْهُ إِلَى الْمَشْيِ الْكَثِيرِ فِي الْوُصُولِ إِلَى الْمَقْصُودِ. "وَقُرَابُ الْأَرْضِ" بِضَمِّ الْقَافِ وَيُقَالُ بِكَسْرِهَا وَالضَّمُّ أَصَحُّ وَأَشْهَرُ وَمَعْنَاهُ: مَا يُقَارِبُ مِلْأَهَا، وَاللهُ أَعْلَمُ.

معاف کړم - څوک چه ما ته یوه لویشت را نزدے کیدل غواړي، نو زهٔ ورته یو لاس نزدے کیږم - او څوک چه ما ته یو لاس نزدے کیدل غواړي نو زهٔ ورته دوه لاسه نزدے کیږم - څوک چه ځما طرف ته منزل کولو سره را روان شي نو زهٔ ورته په منډه ورځم - او څوک چه د ټولے دُنیا گناهونو ډک ځما طرفته راشي. په دے شرط چه ما سره ئې شریک نهٔ وي جوړ کړے - نو زهٔ به ورسره د ټولو گناهونو ختمونکے او بخښنے او بخښش سره ملاؤ شم - (مسلم)

معنیٰ دَ حدیث دا ده. څوک چه ما ته دَ نزدے کیدو دپاره طاعت او عبادت کوي. نو زهٔ ورته دَ رحمت کولو په صورت نزدے کیږم - او هغه چه ځما خومره تابعداري کوي ځما رحمت به پرے هم ډیریږي - او څوک چه ځما طرفته په خپل چال را روان شي. او ځما دَ تابعدارئ کولو کوشش کوي نو زهٔ پرے رحمت او کړم او مخے له ورشم - چه مقصد ته رسیدلو کښے دَ ډیر تکلیف اوچتولو نه ئې بچ کړم چه ځما طرف ته مخ کړي. نو سمدستي ورته توجه کوم -

قُرَابُ الْأَرْضِ: هغه خیز چه ډکیدو ته نزدے وي دا روایت مشهور دے -

۴۱۷ - وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ مَا الْمُوجِبَتَانِ؟ قَالَ: "مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۴۱۷ - حضرت جابر رضـ نه روایت دے. چه یو بانډه چي دَ حضور صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے حاضر شو او پوښتنه ئې اوکړه. یا رسول الله! هغه دوه خبرے چه هغے سره جنت یا دوزخ کښے داخلیدل لازمیږي کومے دي؟ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - چه څوک دا سے حالت کښے مړشي. چه الله تعالی سره ئې هیڅ څوک شریک نهٔ وي جوړ کړے هغه به جنت ته داخلیږي - او څوک چه دا سے حالت کښے مړشي چه الله سره ئې څوک شریک گڼلے وي، هغه به دوزخ ته ځي - (مسلم)

۴۱۸ - وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمُعَاذٌ رَدِيفُهُ عَلَى الرَّحْلِ قَالَ: "يَا مُعَاذُ" قَالَ: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ وَسَعْدَيْكَ قَالَ: "يَا مُعَاذُ" قَالَ: لَبَّيْكَ

۴۱۸ - انس بن مالک رضـ نه روایت دے. چه یو وارے نبی کریم صلی الله علیه وسلم په خپله سورلئ باندے سور وُو - او معاذ رضی الله عنه ورپسے وروستو سور وُو - نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل

يَا رَسُوْلَ اللهِ وَسَعْدَيْكَ ثَلاَثًا قَالَ: مَا مِنْ عَبْدٍ يَشْهَدُ اَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَاَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ صِدْقًا مِنْ قَلْبِهٖ اِلَّا حَرَّمَهُ اللهُ عَلَى النَّارِ" قَالَ: يَا رَسُوْلَ اللهِ اَفَلَا اُخْبِرُ بِهَا النَّاسَ فَلْيَسْتَبْشِرُوْا؟ قَالَ: " اِذًا يَتَّكِلُوْا" فَاَخْبَرَ بِهَا مُعَاذٌ عِنْدَ مَوْتِهٖ تَاَثُّمًا، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ،

قَوْلُهٗ "تَاَثُّمًا": اَىْ خَوْفًا مِنَ الْاِثْمِ فِىْ كَتْمِ هٰذَا الْعِلْمِ ؛

اے معاذه ! هغهٔ اووئيل جي يارسول الله! حاضريم - نبی کريم صلی الله عليه وسلم درے وارے دا سے اوفرمائيل - معاذ رض هم هغسے جواب ورکولو - بيا نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل دا سے يو بنده هم نشته - چه د زړهٔ د صدقه سره د اګواهی ورکړی - چه د الله تعالیٰ نه بغير څوک د بندګئ لائق نشته او محمد صلی الله عليه وسلم د الله بنده او رسول دے - مګر الله به هغهٔ د دوزخ اُور حراموی - معاذ رض عرض اوکړو - يارسول الله ! آيا د خوشحالئ دا خبره خلقو ته اونهٔ بنايم ؟ نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل نه - هغوی به صرف هم دومره خبره باندے يقين اوکړی او به آرام به کښيني - بيا معاذ رض د مرګ په وخت کښے بيان کړه - د دے ويرے د وجهے نه چه علم پټول ګناه ده - (بخاری ومسلم) "تَاَثُّمًا": د دے علم پټولو ګناه نه ويريدل -

۴۱۹ - وَعَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ اَوْ اَبِىْ سَعِيْدٍ الْخُدْرِىِّ رَضِىَ اللهُ عَنْهُمَا شَكَّ الرَّاوِىْ وَلَا يَضُرُّ الشَّكُّ فِىْ عَيْنِ الصَّحَابِىِّ لِاَنَّهُمْ كُلَّهُمْ عُدُوْلٌ قَالَ لَمَّا كَانَ يَوْمُ غَزْوَةِ تَبُوْكَ اَصَابَ النَّاسَ مَجَاعَةٌ فَقَالُوْا: يَا رَسُوْلَ اللهِ لَوْ اَذِنْتَ لَنَا فَنَحَرْنَا نَوَاضِحَنَا[1] فَاَكَلْنَا وَادَّهَنَّا؟ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اِفْعَلُوْا" فَجَآءَ عُمَرُ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللهِ اِنْ فَعَلْتَ قَلَّ الظَّهْرُ[2] وَلٰكِنِ ادْعُهُمْ بِفَضْلِ[3] اَزْوَادِهِمْ ثُمَّ ادْعُ اللهَ لَهُمْ عَلَيْهَا بِالْبَرَكَةِ لَعَلَّ اللهَ اَنْ يَّجْعَلَ فِىْ ذٰلِكَ الْبَرَكَةَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "نَعَمْ": فَدَعَا بِنِطَعٍ[4] فَبَسَطَهٗ ثُمَّ دَعَا بِفَضْلِ اَزْوَادِهِمْ فَجَعَلَ الرَّجُلُ يَجِىْءُ بِكَفِّ ذُرَّةٍ وَيَجِىْءُ الْاٰخَرُ بِكَفِّ تَمْرٍ وَيَجِىْءُ الْاٰخَرُ بِكِسْرَةٍ حَتّٰى اجْتَمَعَ عَلَى النِّطَعِ مِنْ ذٰلِكَ شَىْءٌ يَسِيْرٌ فَدَعَا

۴۱۹ - ابوهريره رض يا ابوسعيد خدری رض نه روايت دے - (د راوی شک دے - چه هغوی دے دواړو کښے د چانه واؤريدل - او د يو صحابی په تعين کښے دا سے شک څهٔ ضرر او نقصان نهٔ ورکوی - ځکه چه هر يو صحابی عادل دے) د غزوهٔ تبوک په موقعه باندے د خوراک د تنګئ په وجه صحابه ؤ رض نبی کريم صلی الله عليه وسلم ته عرض اوکړو - چه که ستاسو اجازت وی نو د خوراک حاصلولو د پاره به مونږ خپل اوښان حلال کړو - نبی کريم صلی الله عليه وسلم اجازت ورکړو - مګر حضرت عمر رض د نبی کريم صلی الله عليه وسلم خدمت کښے حاضر شو او عرض ئے اوکړو يارسول الله ! بيا خو به سورلئ کمے شی - تاسو د دوئ زياتی توښے را اوغواړئ ، بيا د الله نه دُعا اوغواړئ اُميد دے چه الله به پکښے برکت واچوی - نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل - بنه ده دا سے اوکړئ - بيا نبی کريم صلی الله عليه وسلم د څرمنے دسترخوان را اوغوښتلو او خورے کړلو - بيا ئے د خلقو نه هغه باتے شوے فالتو توښے را اوغوښتلے - نو چا د موټی

[1] "نواضحنا" جمع ناضح وهو البعير [2] "قل الظهر": اى الدواب - [3] "الفضل" بفتح الفاء وسكون الضاد المعجمة : البقية اى بالباقى من ازوادهم وهو الطعام المتخذ للسفر [4] النطع : بساط متخذ من اديم ؛

رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْبَرَكَةِ ثُمَّ قَالَ: "خُذُوْا فِيْ اَوْعِيَتِكُمْ" فَاَخَذُوْا فِيْ اَوْعِيَتِهِمْ حَتّٰى مَا تَرَكُوْا فِي الْعَسْكَرِ وِعَاءً اِلَّا مَلَأُوْهُ وَاَكَلُوْا حَتّٰى شَبِعُوْا وَفَضَلَ فَضْلَةٌ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَنِّيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ لَا يَلْقَى اللّٰهَ بِهِمَا عَبْدٌ غَيْرَ شَاكٍّ فَيُحْجَبَ عَنِ الْجَنَّةِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

هومره جوار راوړل. چا د کجورو يوموټے راوړلو. چا وتيئ ټکړه راوړله. عرض دا چه دسترخوان باندے ډيرے توښے راجمع کړے شوے. نو بيا نبي کريم صلی الله عليه وسلم دغه توښو کښے د برکت دُعا اوکړه. او خلقو ترے اوفرمائيل، د دے توښے نه خپل خپل لوښي ډک کړئ. نو لښکر کښے داسے لوښے خالي پاتے نه شو چه ډک شوے نه وي. او دے سره سره ټولو په مړه خيټه هم خوراک اوکړو او بيا هم خوراک پاتے شو. بيا رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل.
چه زهٔ ګواهي ورکوم چه د الله تعالیٰ نه بغير د بندګئ لائق هيڅوک نشته. او دا چه زهٔ د الله رسول يم. دے دواړو خبرو کښے شک نه کولو سره چه څوک هم الله تعالیٰ سره مخامخ شي. نو جنت ته داخليدو نه ئے نشي بندولے. (مسلم)

۴۲۰- وَعَنْ عِتْبَانَ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ وَهُوَ مِمَّنْ شَهِدَ بَدْرًا قَالَ: كُنْتُ اُصَلِّيْ لِقَوْمِيْ بَنِيْ سَالِمٍ وَكَانَ يَحُوْلُ بَيْنِيْ وَبَيْنَهُمْ وَادٍ اِذَا جَاءَتِ الْاَمْطَارُ فَيَشُقُّ عَلَيَّ اجْتِيَازُهُ[1] قِبَلَ مَسْجِدِهِمْ فَجِئْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ لَهُ: اِنِّيْ اَنْكَرْتُ بَصَرِيْ وَاِنَّ الْوَادِيَ الَّذِيْ بَيْنِيْ وَبَيْنَ قَوْمِيْ يَسِيْلُ اِذَا جَاءَتِ الْاَمْطَارُ فَيَشُقُّ عَلَيَّ اجْتِيَازُهُ فَوَدِدْتُ اَنَّكَ تَاْتِيْ فَتُصَلِّيْ فِيْ بَيْتِيْ مَكَانًا اَتَّخِذُهُ مُصَلًّى فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "سَاَفْعَلُ" فَغَدَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَبُوْ بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ بَعْدَ مَا اشْتَدَّ النَّهَارُ[2] وَاسْتَاْذَنَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَذِنْتُ لَهُ فَلَمْ يَجْلِسْ حَتّٰى قَالَ: اَيْنَ تُحِبُّ اَنْ اُصَلِّيَ مِنْ بَيْتِكَ؟ فَاَشَرْتُ لَهُ اِلَى الْمَكَانِ الَّذِيْ اُحِبُّ اَنْ يُصَلِّيَ فِيْهِ فَقَامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

۴۲۰- عتبان بن مالک بدری رضی الله عنه نه روايت دے. چه ما به خپلے قبيلے بنو سالم ته مونځ ورکولو. څما او څما د قبيلے ترمينځ يوه ناله وه. کله به چه باران اوشو. نو د دے نالے نه تيريدل او جوومات ته تلل به ډير مشکل وُو. ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم په خدمت کښے عرض اوکړو. چه يا رسول الله! څما نظر هم کمزورے دے. او د باران په موقعه باندے هغه ناله چه څما او څما د قبيلے ترمينځ ده سيلاب پکښے راشي. چه بيا د هغے نه تيريدل ډير مشکل وي. څما زړهٔ غواړي چه تاسو څما کور ته چرته راشئ. او څما کور کښے چرته يو ځائے کښے مونځ اوکړئ. چه زهٔ هم هغلته خپل ځان دپاره جومات جوړ کړم (او د مجبورئ په وخت کښے د قبيلے جومات ته د نه تللو په وجه د جومات او د جمع د ثواب نه محروم پاتے نه شم) نبي کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. زهٔ به ان شاء الله راشم. په بله ورځ نبي کريم صلی الله عليه وسلم ابو بکر رضی الله عنه سره راغے. تقريبًا د غرمے وخت وُو. نبي کريم صلی الله عليه وسلم کور ته د دننه تللو اجازت اوغوښتلو. ما ورته پخير راغلے اووستړي

[1] "اجتيازه": اى المرور فيه "قبل مسجدهم" بكسر القاف وفتح الموحدة اى جهته [2] "بعد ما اشتد النهار" اى علا وارتفعت شمسه [3] "اهل الدار": اى اهل المحلة.

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَبَّرَ وَصَفَفْنَا وَرَآءَهٗ فَصَلّٰى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ وَ سَلَّمْنَا حِيْنَ سَلَّمَ فَحَبَسْنَاهُ عَلٰى خَزِيْرَةٍ تُصْنَعُ لَهٗ فَسَمِعَ اَهْلُ الدَّارِ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ بَيْتِيْ فَثَابَ رِجَالٌ مِّنْهُمْ حَتّٰى كَثُرَ الرِّجَالُ فِي الْبَيْتِ فَقَالَ رَجُلٌ مَا فَعَلَ مَالِكٌ لَا اَرَاهُ: فَقَالَ رَجُلٌ: ذٰلِكَ مُنَافِقٌ لَا يُحِبُّ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "لَا تَقُلْ ذٰلِكَ اَلَا تَرَاهُ قَالَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ يَبْتَغِيْ بِذٰلِكَ وَجْهَ اللّٰهِ تَعَالٰى فَقَالَ: اَللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ اَعْلَمُ اَمَّا نَحْنُ فَوَاللّٰهِ مَا نَرٰى وُدَّهٗ وَلَا حَدِيْثَهٗ اِلَّا اِلَى الْمُنَافِقِيْنَ: فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "فَاِنَّ اللّٰهَ قَدْ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ يَبْتَغِيْ بِذٰلِكَ وَجْهَ اللّٰهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

"وَعِتْبَانُ" بِكَسْرِ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ وَاِسْكَانِ التَّآءِ الْمُثَنَّاةِ فَوْقُ وَبَعْدَهَا بَاءٌ مُوَحَّدَةٌ. وَ"الْخَزِيْرَةُ" بِالْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ وَالزَّايِ: هِيَ دَقِيْقٌ يُطْبَخُ بِشَحْمٍ. وَقَوْلُهٗ "ثَابَ رِجَالٌ" بِالثَّاءِ الْمُثَلَّثَةِ: اَيْ جَآءُوْا وَاجْتَمَعُوْا ؛

مهٔ شی اوکړل۔ نبی کریم صلی الله علیه وسلم دَ ناستے نه مخکښے او فرمائیل۔ دَ کور په کومه حصه کښے دِ څما مونځ کول خوښ دی۔ کوم ځائے چه څما خوښ ووهلته م دَ مونځ کولو اشاره اوکړه۔ نو هلته اودریدو او تکبیر ئے اوکړو۔ او مونږ ورپسے وروستو صف جوړ کړو۔ نو چه دوه رکعته مونځ ئے اوکړو نو سلام ئے واړولو۔ مونږ هم ورسره سلام واړولو۔ د سلام نه پس ما دَ خوراک دپاره دَ ایساریدو درخواست اوکړو۔ ما دَ هغوئ دپاره دَ روغنو او دَ روټئ ما ته کړے خورا که تیاره کړے وه۔ دَ محلے خلق دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم ما کره دَ راتللو نه خبر شول۔ نو څما کور ته راغلل۔ نو ډیره جمع جوړه شوه۔ موجوده خلقو کښے یو کس اووئیل چه مالک څهٔ شو ما ته په نظر نهٔ راځی؟ یو بل کس اووئیل چه هغه خو منافق دے۔ دَ هغهٔ نه دَ الله سره مینه شته او نهٔ دَ الله دَ رسول سره۔ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل داسے مهٔ وایئ. آیا تاسو نهٔ ګورئ چه دَ الله دَ مخ طلب کولو دپاره ئے کلمه وئیلے ده۔ نو هغه سړی اووئیل چه الله او دَ هغهٔ رسول ښهٔ پوهیږی۔ دے باره کښے۔ البته مونږ خو دا وینو چه دَ هغهٔ مینه او کینا ستل پاسیدل دَ منافقانو سره دی۔ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. الله دَ دوزخ اور په هغه چا باندے حراموی چه دَ الله دَ مخ طلب کولو دپاره دَ لا اله الا الله اقرار اوکړی۔ (بخاری ومسلم)

خَزِيْرَةٌ :- دَ غوړو، دَ روغنو یا دَ دیلے شوی وازګے غوړو او دَ روټئ ما ته کړے خوراکه.

ثَابَ رِجَالٌ :- یعنی خلق راغلل او جمع شول۔

۴۲۱ - وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَدِمَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسَبْيٍ فَاِذَا امْرَاَةٌ مِّنَ السَّبْيِ تَسْعٰى اِذَا وَجَدَتْ صَبِيًّا فِي السَّبْيِ اَخَذَتْهُ فَاَلْزَقَتْهُ بِبَطْنِهَا

۴۲۱ - عمر رضی الله عنه نه روایت دے چه دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے څهٔ قیدیان راغلی وُو۔ دے قیدیانو کښے یوه ښځه اوتره او تره تیزی سره ګرځی (شاید بچے ترے پلے شوے وی) چه قید یا نوکښے بچے کله به یو ماشوم

فَاَرْضَعَتْهُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " اَتَرَوْنَ هٰذِهِ الْمَرْاَةَ طَارِحَةً وَلَدَهَا فِى النَّارِ؟ قُلْنَا: لَا وَاللهِ. فَقَالَ: " اَللهُ اَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هٰذِهِ بِوَلَدِهَا " مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

نظر پريوتو. نو توپ ئې کړو اوماشوم به ئې سينې ته سکيښودلو او پئ به ئې ورکول. (چه دا حالت رسول الله صلى الله عليه وسلم اوليدلو) نو وې فرمائيل. آيا دا سے ښځه به خپل بچے اور ته اوغورځوی، ستاسو څهٔ خيال دے؟ مونږ اووئيل نهٔ. په الله قسم دے هغه دا سے نشئ کولے. بيا نبی کريم صلى الله عليه وسلم او فرمائيل. چه څومره دا مور خپله بچی باندے مهربانه ده. الله تعالىٰ خپلو بندګانو باندے د دے نه زيات رحم کونکے اومهربانه دے. (بخاری ومسلم)

۴۲۲- وَعَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " لَمَّا خَلَقَ اللهُ الْخَلْقَ كَتَبَ فِىْ كِتَابٍ فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ الْعَرْشِ: اِنَّ رَحْمَتِىْ تَغْلِبُ غَضَبِىْ " وَفِىْ رِوَايَةٍ " غَلَبَتْ غَضَبِىْ " وَفِىْ رِوَايَةٍ " سَبَقَتْ غَضَبِىْ " مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

۴۲۲- ابوهريره رض نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. چه کله الله تعالىٰ ټول کائنات پيدا کړل. نو يو کتاب کښے ئې ليکل اوکړل چه هغه (ليکل) د الله تعالىٰ سره د عرش دپاسه دی (دا سے ليکل دی) چه زما رحمت زما په غضب باندے غالب دے. او يو روايت کښے دا سے راغلی دی. چه زما رحمت زما د غضب نه مخکښے اوړيردے. (بخاری ومسلم)

۴۲۳- وَعَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " جَعَلَ اللهُ الرَّحْمَةَ مِائَةَ جُزْءٍ فَاَمْسَكَ عِنْدَهُ تِسْعَةً وَّتِسْعِيْنَ وَاَنْزَلَ فِى الْاَرْضِ جُزْءًا وَاحِدًا فَمِنْ ذٰلِكَ الْجُزْءِ يَتَرَاحَمُ الْخَلَائِقُ حَتّٰى تَرْفَعُ الدَّابَّةُ حَافِرَهَا عَنْ وَلَدِهَا خَشْيَةَ اَنْ تُصِيْبَهُ " وَفِىْ رِوَايَةٍ: " اِنَّ لِلّٰهِ تَعَالٰى مِائَةَ رَحْمَةٍ اَنْزَلَ مِنْهَا رَحْمَةً وَاحِدَةً بَيْنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ وَالْبَهَآئِمِ وَالْهَوَامِّ فَبِهَا يَتَعَاطَفُوْنَ وَبِهَا يَتَرَاحَمُوْنَ وَبِهَا تَعْطِفُ الْوَحْشُ عَلٰى وَلَدِهَا وَاَخَّرَ اللهُ تَعَالٰى تِسْعًا وَّتِسْعِيْنَ رَحْمَةً يَّرْحَمُ بِهَا عِبَادَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ " مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ اَيْضًا مِنْ رِوَايَةِ سَلْمَانَ الْفَارِسِىِّ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

۴۲۳- دا روايت هم د ابوهريره رضى الله عنه دے. چه ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه دا سے فرمائيل آوريدلی دی. چه الله تعالىٰ د رحمت نه سل حصے جوړے کړی دی او يو کم سل (۹۹) حصے ئې خپل ځان سره ساتلی دی او يوه حصه ئې زمکے ته نازله کړے ده. دا د يوے حصے اثر دے او هم دا وجه ده چه ټول مخلوق په يو بل باندے رحم کوی. تردے پورے چه ځناور هم د خپل بچی نه خپه اوچتوی چه هغهٔ ته تکليف اونهٔ رسی.

يو روايت کښے دا سے هم دی چه د الله تعالىٰ سل رحمتونه دی. په دے کښے ئې يوه د پيريانو انسانانو او ځناورو او د خزنده ګانو زنده سره د پاره نازله کړے ده. دا د هغے اثر دے چه ټول خيل مينځ کښے يو بل سره نرمی کوی. او يو بل باندے مهربانه دی او لحاظ ئې کوی. او هم د دے اثر دے، چه ځنګلی ځناور هم د خپلو بچو سره نرمی کوی او يو کم سل (۹۹) رحمتونه ئې د آخرت د پاره

"إِنَّ لِلّٰهِ تَعَالَى مِائَةَ رَحْمَةٍ فَمِنْهَا رَحْمَةٌ يَتَرَاحَمُ بِهَا الْخَلْقُ بَيْنَهُمْ وَتِسْعٌ وَّتِسْعُوْنَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ" وَفِيْ رِوَايَةٍ "إِنَّ اللهَ تَعَالَى خَلَقَ يَوْمَ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضَ مِائَةَ رَحْمَةٍ كُلُّ رَحْمَةٍ طِبَاقُ[1] مَا بَيْنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ رَحْمَةً فَجَعَلَ مِنْهَا فِي الْأَرْضِ رَحْمَةً فَبِهَا تَعْطِفُ الْوَالِدَةُ عَلَى وَلَدِهَا وَالْوَحْشُ وَالطَّيْرُ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أَكْمَلَهَا بِهٰذِهِ الرَّحْمَةِ".

خپل ځان سره ساتلی دی چه قیامت کښے به خپلو بندګانو باندے د دغه رحمتونو په ذریعه رحم کوی - (بخاری ومسلم)

امام مسلم رح دا حدیث د سلمان فارسی رض نه نقل کړے دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه د الله تعالی سل رحمتونه دی - یو رحمت دُنیا کښے مخلوق باندے استعمالولے شی - او یو کم سل د قیامت دپاره دی -

یو روایت کښے داسے راغلی دی - الله تعالی چه د کومے ورځے راسے زمکه او آسمان پیدا کړی دی - په هغه ورځ ئے سل رحمتونه هم پیدا کړی دی - او هر رحمت د زمکے او آسمان ترمینځ خالی حصه ډکوی - د یکښے ئے یو رحمت زمکه کښے خور کړو - د هغې دا اثر دے چه یو طرف ته مور خپل بچی باندے دومره مهربانه ده - چه خپل ځان پرے هم قربانوی - او بل طرف ته ځناور او مارغان خپل مینځ کښے نرمی کوی - کله چه د قیامت ورځ راشی - نو د دُنیا والا رحمت او یو کم ۹۹ سل رحمتونه به شامل کړی او سل به پوره کړی -

۴۲۴ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْمَا يَحْكِيْ عَنْ رَبِّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَالَ: "أَذْنَبَ عَبْدٌ ذَنْبًا فَقَالَ: اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ ذَنْبِيْ فَقَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَذْنَبَ عَبْدِيْ ذَنْبًا فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ ثُمَّ عَادَ فَأَذْنَبَ فَقَالَ: أَيْ رَبِّ اغْفِرْ لِيْ ذَنْبِيْ فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَذْنَبَ عَبْدِيْ ذَنْبًا فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ ثُمَّ عَادَ فَأَذْنَبَ فَقَالَ: أَيْ رَبِّ اغْفِرْ لِيْ ذَنْبِيْ فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَذْنَبَ عَبْدِيْ ذَنْبًا فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ قَدْ غَفَرْتُ لِعَبْدِيْ فَلْيَفْعَلْ مَا شَاءَ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَقَوْلُهُ تَعَالَى: "فَلْيَفْعَلْ مَا شَاءَ" أَيْ مَا دَامَ يَفْعَلُ هٰكَذَا يُذْنِبُ وَيَتُوْبُ

۴۲۴ - دا روایت هم د ابوهریره رض دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د الله تعالی دا ارشاد بیان کړو. چه څوک بنده یو وارے یوه ګناه اوکړی - بیا وائی. اے الله! ځما ګناه معاف کړه - په دے خبره الله تعالی اووائی. چه ځما بنده خو ګناه اوکړه - مګر هغه دا پیژنی چه ځما رب څوک شته چه ما معاف کولے هم شی او نیولے م هم شی، بیا دوباره هغه ګناه اوکړی او وائی - اے ربه! ځما ګناه اوبخښه - بیا الله تعالی اووائی چه ځما بنده خو ګناه اوکړه - مګر دا ګڼړی چه ځما څوک رب شته چه ځما ګناه به معاف کړی - او په ګناه به م اونیسی - بنده بیا ګناه اوکړی او توبه ئے اوویستله او وے وئیل - اے ځما ربه! ځما ګناه معاف کړه - بیا الله تعالی اووائی چه ځما بنده خو ګناه اوکړه مګر هغه دا ضرور پیژنی - چه ګناه معاف کوی - او ګناه کولو باندے نیول هم کوی - (نو اے ځما بنده!) ته ما معاف کړے - څه چه ستا

[1] "طباق" بکسر الطاء المهملة: ای عشاء "مابین السماء والارض" ای یملأ ذلك لو كان جسما من كبره وعظمه وهذه

اغْفِرْ لَهٗ فَإِنَّ التَّوْبَةَ تَهْدِمُ مَا قَبْلَهَا.

زړهٔ غواړی کوه - (بخاری ومسلم)
"څهٔ چه ستا زړهٔ غواړی کوه". دَ دے مطلب دا دے. کهٔ بیا دَ تا نه څهٔ اوشی او ما نه ئے معافی غواړے - او توبه او باسے - نو راتلونکی زمانه کښے به هم تا معاف کوم. ځکه چه توبه اولنی ګناهونه بالکل ختموی. لکه چه هډو کړی ئے نهٔ وی.

۴۲۵ - وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ لَوْ لَمْ تُذْنِبُوْا لَذَهَبَ اللّٰهُ بِكُمْ وَجَآءَ بِقَوْمٍ يُذْنِبُوْنَ فَيَسْتَغْفِرُوْنَ اللّٰهَ تَعَالٰى فَيَغْفِرُ لَهُمْ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ::

۴۲۵ - دا روایت هم دَ ابوهریره رض دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. په هغه ذات مې دِ قسم وی چه دَ چا په لاس کښے ځما ساه ده. کهٔ ستاسو نه ګناه نهٔ کیدے نو الله به تاسو یو طرف ته کړی وئ او ستاسو په ځائے به ئے نور خلق پیدا کړی وو. چه هغوئ به ګناه کولے او بیا به ئے بخښنه غوښتله. او دَ هغوئ بخښنه به الله تعالیٰ کوله. (مسلم)

۴۲۶ - وَعَنْ أَبِيْ أَيُّوْبَ خَالِدِ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: "لَوْ لَا أَنَّكُمْ تُذْنِبُوْنَ لَخَلَقَ اللّٰهُ خَلْقًا يُذْنِبُوْنَ فَيَسْتَغْفِرُوْنَ فَيَغْفِرُ لَهُمْ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ::

۴۲۶ - ابوایوب خالد بن زید رض وائی. چه ما دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم نه داسے فرمائیل آوریدلی دی. کهٔ تاسو ګناه نهٔ کولے، نو الله تعالیٰ به داسے بندګان پیدا کړے وے چه ګناه به ئے کولے او دَ الله تعالیٰ نه به ئے معافی غوښتلے. او الله تعالیٰ به ورته معافی کولے. (مسلم)

۴۲۷ - وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا قُعُوْدًا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَنَا أَبُوْ بَكْرٍ وَّعُمَرُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا فِيْ نَفَرٍ [1] فَقَامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ بَيْنِ أَظْهُرِنَا فَأَبْطَأَ عَلَيْنَا فَخَشِيْنَا أَنْ يُقْطَعَ دُوْنَنَا [2] فَفَزِعْنَا فَقُمْنَا فَكُنْتُ أَوَّلَ مَنْ فَزِعَ فَخَرَجْتُ أَبْتَغِيْ [3] رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتّٰى أَتَيْتُ حَائِطًا لِّلْأَنْصَارِ - وَذَكَرَ الْحَدِيْثَ بِطُوْلِهٖ إِلٰى قَوْلِهٖ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اِذْهَبْ فَمَنْ لَقِيْتَ وَرَآءَ هٰذَا الْحَائِطِ يَشْهَدُ أَنْ لَّا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ مُسْتَيْقِنًا بِهَا قَلْبُهٗ فَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ::

۴۲۷ - ابوهریره رض نه روایت دے. چه مونږ ټول دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم سره په مجلس کښے ناست وو - او مونږ سره ابوبکر او عمر رضی الله عنهما هم ناست وو. چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم ځمونږ نه پاسیدو لاړو. کله ئے چه واپسئ کښے ناوخته کړو - نو مونږ ته دا خطره محسوسه شوه. چه ځمونږ به نهٔ موجودګئ ورته څوک ضرر یا تکلیف اونهٔ رسوی. دے خیال کولو سره مونږ ټول پریشانه شو. او پاسیدلو. دا ویره اول ما ته اولګیده. او دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم په تلاش کښے اووتلم - هغه مې تلاش کولو چه دَ انصارو یو باغ ته راغلم - دَ هغے نه پس ابوهریره تفصیل سره حدیث بیان کړو. او آخر کښے ئے اووئیل چه رسول الله صلی الله علیه وسلم ابوهریره رض ته اوفرمائیل چه لاړ شه - او دَ دے باغ دَ دیوال نه بهر چه... تا ته هرڅوک ملاؤ شو - او هغهٔ دا ګواهي

[1] "النفر" بفتح اوليه "من الثلاثة الى التسعة وقوله" من بين اظهرنا": اى من بيننا ، [2] "يقطع" اى يؤخذ دوننا والفزع الخوف [3] "ابتغى رسول الله" اى اطلبه. والحائط للبستان: [4] سورة ابراهيم آية ۳۴ ::

ورکوله چه ذَ الله نه بغير بل هيڅوک ذَ بندګئ لائق نشته - او دے باندے بوخ يقين هم ساتی - نو هغهٔ له ذَجنت ملاويدو زيرے ورکړه - (مسلم)

۴۲۸ - وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَلَا قَوْلَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ فِيْ اِبْرَاهِيْمَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "رَبِّ اِنَّهُنَّ اَضْلَلْنَ كَثِيْرًا مِّنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِيْ فَاِنَّهٗ مِنِّيْ" الْآيَةَ[1] وَقَوْلَ عِيْسٰى صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَاِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَ اِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَاِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ[1] فَرَفَعَ يَدَيْهِ وَقَالَ: "اَللّٰهُمَّ اُمَّتِيْ اُمَّتِيْ" وَبَكٰى فَقَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: "يَا جِبْرِيْلُ اذْهَبْ اِلٰى مُحَمَّدٍ وَرَبُّكَ اَعْلَمُ فَسَلْهُ مَا يُبْكِيْهِ؟ فَاَتَاهُ جِبْرِيْلُ فَاَخْبَرَهٗ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَا قَالَ وَهُوَ اَعْلَمُ فَقَالَ اللهُ تَعَالٰى: "يَا جِبْرِيْلُ اذْهَبْ اِلٰى مُحَمَّدٍ فَقُلْ: اِنَّا سَنُرْضِيْكَ فِيْ اُمَّتِكَ وَلَا نَسُوْءُكَ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۴۲۸ - عبد الله بن عمرو بن عاص رض نه روايت دے. چه نبی کريم صلی الله عليه وسلم ذَحضرت ابراهيم عليه السلام نه ذَ الله تعالیٰ دا قول نقل کړو- "رَبِّ انّهنّ اضللن کثيرا مّن النّاس فمن تبعنی فانّه منّی" ترجمه:. "اے الله! دے بُتانو خو ډير خلق بے لارے کړل. دوئ کښے چه څوک ځما تابعداری کوی هغه ځما اُمتی دے" (ابراهيم آية ۳۶) او دے نه پس ئے ذَ عيسیٰ عليه السلام نه دا قول ذَ الله تعالیٰ نقل کړو. "ان تعذّبهم فانّهم عبادك وان تغفر لهم فانك انت العزيزا لحكيم" ترجمه، "که ته دوئ ته عذاب ورکوے نو دا هم ستا بندګان دی- او که ته ئے معاف کوے نو ته بے شکه زبردست حکمت والائے. (مائدهٔ آية نمبر ۱۱۸) بيا نبی کريم صلی الله عليه وسلم لاسونه اوچت کړل او "اللّهمّ اُمّتیٓ اُمّتیٓ" ئے ووئيل او ژړل ئے - نو الله تعالیٰ جبرئيل عليه السلام ته حکم ورکړو چه محمد (صلی الله عليه وسلم) له لاړ شه. چه ستا ذَ ژړا وجه او سبب الله تعالیٰ ته ډير ښه معلوم دے - مګر ته ترے پوښتنه اوکړه چه ولے ژاړے؟ نو جبرئيل عليه السلام راغے. نو نبی عليه السلام ورته ذَ ژړا وجه او ښودله. څنګه چه الله تعالیٰ ته مخکښے هم پته وه- دغه وخت الله تعالیٰ جبرئيل عليه السلام ته اوفرمائيل- ذَدے جواب ورکولو سره محمد (صلی الله عليه وسلم) له لاړ شه - او ورته اووايه چه مونږ به تا ذَخپل اُمت په باره کښے خوشحاله کړو- او خفه به دِ نهٔ پريږدو (يا خفګان له به دِ نهٔ ورکوو - (مسلم)

۴۲۹ - وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ رِدْفَ النَّبِيِّ[2] صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى حِمَارٍ فَقَالَ "يَا مُعَاذُ هَلْ تَدْرِيْ مَا حَقُّ اللهِ عَلٰى عِبَادِهٖ وَمَا حَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللهِ؟ قُلْتُ: اَللهُ وَرَسُوْلُهٗ اَعْلَمُ، قَالَ: "فَاِنَّ حَقَّ اللهِ عَلَى الْعِبَادِ اَنْ يَعْبُدُوْهُ وَلَا يُشْرِكُوْا بِهٖ شَيْئًا وَحَقَّ الْعِبَادِ عَلَى اللهِ اَنْ

۴۲۹ - معاذ بن جبل رض نه روايت دے. چه زهٔ وروستو نبی کريم صلی الله عليه وسلم پسے په خر باندے سور ووم. چه هغهٔ اوفرمائيل. اے معاذه رض! تا ته پته شته، چه ذَ الله تعالیٰ په بنده باندے او ذَ بنده په الله تعالیٰ باندے څهٔ حقونه دی؟ ما ووئيل الله ئ او ذَ هغهٔ رسول ئ ښهٔ پوهيږی. نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. چه ذَ الله تعالیٰ په بنده باندے خو دا حق دے چه صرف ذَ هغهٔ عبادت اوکړی.

[1] سورة المائدة آية ۱۱۸ [2] "ردف النبی" بکسر الراء وسكون الدال المعجمة، ای راكبا خلفه صلی الله عليه وسلم.

لَا يُعَذِّبَ مَنْ لَا يُشْرِكُ بِهٖ شَيْئًا" فَقُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَفَلَا اُبَشِّرُ النَّاسَ قَالَ "لَا تُبَشِّرْهُمْ فَيَتَّكِلُوْا" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

او څوک ورسره شریک جوړ نهٔ کړي . او په الله تعالیٰ باندې دَ بنده دا حق دې . چه هغهٔ شرک نهٔ دې کړې . نو عذاب به نهٔ ورکوي ما عرض اوکړو یا رسول الله ! آیا زهٔ خلقو ته دا زیرې ورنکړم ؟ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل نهٔ . هغوئ ته دا زیرې مهٔ ورکوه . بس هم په دې به یقین اوکړي (اود نورو حکمونو او اعمالو نه به په آرام کینی) .
(بخاری و مسلم)

۴۳۰ - وَعَنِ الْبَرَآءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اَلْمُسْلِمُ اِذَا سُئِلَ فِي الْقَبْرِ يَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰهِ فَذٰلِكَ قَوْلُهٗ تَعَالٰى [1] "يُثَبِّتُ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۴۳۰ - براء بن عازب رضی الله عنهما نه روایت دې . چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه دَ مسلمان نه کله په قبر کښې سوال کولې شی نو هغهٔ گواهی ورکوی چه دَ الله نه بغیر بل څوک دَ بندگئ لائق نشته . او محمد صلی الله علیه وسلم دَ الله بنده او رسول دې . او دا مطلب دَ الله تعالیٰ دَ دې قول دې . "یثبّت الله الذین آمنوا بالقول الثّابت فی الحیٰوة الدّنیا و فی الاٰخرة" ترجمه: "الله تعالیٰ په دُنیا او آخرت کښې هغه څوک ثابت قدم ساتی . چه دَ چا ایمان مضبوط وی" . (بخاری و مسلم)

۴۳۱ - وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اِنَّ الْكَافِرَ اِذَا عَمِلَ حَسَنَةً اُطْعِمَ بِهَا طُعْمَةً مِّنَ الدُّنْيَا وَاَمَّا الْمُؤْمِنُ فَاِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى يَدَّخِرُ لَهٗ حَسَنَاتِهٖ فِي الْاٰخِرَةِ وَيُعْقِبُهٗ [2] رِزْقًا فِي الدُّنْيَا عَلٰى طَاعَتِهٖ" وَفِي رِوَايَةٍ: "اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ مُؤْمِنًا حَسَنَةً يُعْطٰى بِهَا فِي الدُّنْيَا وَيُجْزٰى بِهَا فِي الْاٰخِرَةِ وَاَمَّا الْكَافِرُ فَيُطْعَمُ [3] بِحَسَنَاتِ مَا عَمِلَ لِلّٰهِ تَعَالٰى فِي الدُّنْيَا حَتّٰى اِذَا اَفْضٰى اِلَى الْاٰخِرَةِ لَمْ يَكُنْ لَهٗ حَسَنَةٌ يُجْزٰى بِهَا" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۴۳۱ - انس بن مالک رض نه روایت دې . چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل . چه کافر دُنیا کښې چرته ښهٔ کار کوی . او دَ هغهٔ دَ تابعدارئ او فرمائیٔ په وجه دُنیا کښې هغهٔ ته رزق ورکولې شی .
یو روایت کښې دا سې راغلی دی . چه الله تعالیٰ دَ مسلمانا نو سره دَ نیکئ او ذخیر په معامله کښې کمې نهٔ کوی او نهٔ ئې حق ضائع کوی . دَ دغه نیکئ بدله ورته دُنیا کښې هم ملاویږی او آخرت کښې هم . او کهٔ کافر دُنیا کښې دَ الله دپاره ښهٔ نیکی اوکړی . نو دُنیا کښې ورله پوره بدله ورکولې شی . چه آخرت کښې ورته دَ بدلې ورکولو دپاره هغهٔ سره ښهٔ نیکی پاتې نشی .
(مسلم)

۴۳۲ - وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَثَلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ

۴۳۲ - حضرت جابر رض نه روایت دې . چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل . چه دَ پنځو مونځونو مثال دَ دا سې دَ یک روان

[1] سورة ابراهیم آیة ۲۷ [2] "ویعقبه" بضم التحتیة ای یعطیه [3] "فیطعم" ای یرزق . قوله صلی الله علیه وسلم "افضی الی الاٰخرة" : ای صار الیها .

كَمَثَلِ نَهْرٍ جَارٍ غَمْرٍ عَلٰى بَابِ اَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ مِنْهُ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

"اَلْغَمْرُ" : اَلْكَثِيْرُ.

نهر پشان دے. چه ستاسو دروازے سره روان وی چه هغے کښے تاسوَد ورځے پنځه وارے لاﺀ مبئ اخنګه چه دَ ورځے پنځه ځله دَ غسل کو نکی په بدن خیرے اوګندګی نهٔ پاتے کیږی، دغسے ورځ کښے پنځه مونځونه کونکی باندے هم دَګناه څهٔ داغ او نښه نهٔ پاتے کیږی) (مسلم)

اَلْغَمْرُ : یعنی غټ او زیات.

۴۳۳- وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ : سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَا مِنْ رَجُلٍ مُسْلِمٍ يَمُوْتُ فَيَقُوْمُ عَلٰى جَنَازَتِهٖ اَرْبَعُوْنَ رَجُلًا لَا يُشْرِكُوْنَ بِاللّٰهِ شَيْئًا اِلَّا شَفَّعَهُمُ اللّٰهُ فِيْهِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۴۳۳- عبد الله بن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے. چه ما دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا سے فرمائیلی آورید لی دی. چه یو مسلمان داسے نشته چه هغه مړشی. او جنازه کښے ئے داسے څلویښت کسان شریک شی. چه هیڅوک ئے دَ الله تعالیٰ سره شریک کړے نهٔ وی. مګر دے مړی دپاره دَ دغه خلقو سفارش الله تعالیٰ قبلوی. (مسلم)

۴۳۴- وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ : كُنَّا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ قُبَّةٍ ؂ نَحْوًا مِّنْ اَرْبَعِيْنَ فَقَالَ "اَتَرْضَوْنَ اَنْ تَكُوْنُوْا رُبُعَ اَهْلِ الْجَنَّةِ؟" قُلْنَا : نَعَمْ. قَالَ : "اَتَرْضَوْنَ اَنْ تَكُوْنُوْا ثُلُثَ اَهْلِ الْجَنَّةِ؟" قُلْنَا نَعَمْ قَالَ : "وَالَّذِيْ نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهٖ اِنِّيْ لَاَرْجُوْا اَنْ تَكُوْنُوْا نِصْفَ اَهْلِ الْجَنَّةِ وَذٰلِكَ اَنَّ الْجَنَّةَ لَا يَدْخُلُهَا اِلَّا نَفْسٌ مُسْلِمَةٌ وَمَا اَنْتُمْ فِيْ اَهْلِ الشِّرْكِ اِلَّا كَالشَّعْرَةِ الْبَيْضَاءِ فِيْ جِلْدِ الثَّوْرِ الْاَسْوَدِ اَوْ كَالشَّعْرَةِ السَّوْدَاءِ فِيْ جِلْدِ الثَّوْرِ الْاَحْمَرِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

۴۳۴- عبد الله بن مسعود رض نه روایت دے. چه مونږ تقریبًا څلویښت کسان دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم سره په یوه خیمه کښے ناست وو. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. کهٔ په جنت کښے ستاسو شمیره څلورمه حصه وی. نو آیا تاسو به خوشحاله شئ؟ مونږ اوو ئیل هو جی. بیا نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. آیا تاسو به دے هم خوشحاله یئ. کهٔ جنت کښے تاسو دریمه حصه یئ. مونږ اووئیل، هو جی. بیا نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. په هغه ذات رِدِ قسم وی دَ چا په لاس کښے چه دَ محمد (صلی الله علیه وسلم) ساه ده. ځما اُمید دے چه جنت کښے به نیمائی تاسو اوسئ، ځکه چه جنت کښے به دَ مسلمان نه بغیر هیڅوک نهٔ داخلیږی. او ستاسو نسبت دَ مشر کانو په مقابله کښے دَ هغه سپینو ویښتو هومره دے. څومره چه دَ یو تور غوائی په څرمن باندے وی. یا دَ هغه تور دَ ویښتو هومره دے. څومره چه دَ یو سور غوائی په څرمن کښے وی. (یعنی په ډیر کم شمار کښے دَ غه ویښتهٔ وی. دغسے مسلمانان هم دَ شرک والؤ په نسبت کم وی). (بخاری ومسلم)

۴۳۵- وَعَنْ اَبِيْ مُوْسَى الْاَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ، قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

۴۳۵- ابوموسیٰ اشعری رض نه روایت دے. چه رسول مقبول صلی الله علیه

۵۲ "القبة" بضم القاف وتشديد الموحدة : بيت صغير مستدير من الخيام وهو من بيوت العرب.

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ دَفَعَ اللّٰهُ اِلٰى كُلِّ مُسْلِمٍ يَهُوْدِيًّا اَوْ نَصْرَانِيًّا فَيَقُوْلُ هٰذَا فِكَاكُكَ مِنَ النَّارِ" وَفِيْ رِوَايَةٍ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ "يَجِيْئُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ نَاسٌ مِّنَ الْمُسْلِمِيْنَ بِذُنُوْبٍ اَمْثَالِ الْجِبَالِ يَغْفِرُهَا اللّٰهُ لَهُمْ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ،

قَوْلُهٗ: "دَفَعَ اِلٰى كُلِّ مُسْلِمٍ يَهُوْدِيًّا اَوْ نَصْرَانِيًّا فَيَقُوْلُ هٰذَا فِكَاكُكَ مِنَ النَّارِ" مَعْنَاهُ مَاجَآءَ فِيْ حَدِيْثِ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ "لِكُلِّ اَحَدٍ مَنْزِلٌ فِي الْجَنَّةِ وَمَنْزِلٌ فِي النَّارِ فَالْمُؤْمِنُ اِذَا دَخَلَ الْجَنَّةَ خَلَفَهُ الْكَافِرُ فِي النَّارِ لِاَنَّهٗ مُسْتَحِقٌّ لِذٰلِكَ بِكُفْرِهٖ" وَ مَعْنٰى "فِكَاكُكَ" اِنَّكَ كُنْتَ مُعَرَّضًا لِدُخُوْلِ النَّارِ وَهٰذَا فِكَاكُكَ لِاَنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى قَدَّرَ لِلنَّارِ عَدَدًا يَمْلَؤُهَا فَاِذَا دَخَلَهَا الْكُفَّارُ بِذُنُوْبِهِمْ وَكُفْرِهِمْ صَارُوْا فِيْ مَعْنَى الْفِكَاكِ لِلْمُسْلِمِيْنَ. وَاللّٰهُ اَعْلَمُ.

وسلم اوفرمائيل. چه کله د قيامت ورځ شي. نو الله تعالیٰ به هرمسلمان ته يو يهودي يا عيسائي ورکړي او ورته به اووائي چه د دوزخ نه دخلاصي د پاره دا ستا بدل کښې دے. بل روايت کښې داسے راځي چه ابوموسیٰ اشعري رض فرمائيلي دي. چه رسول مقبول صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. چه د قيامت په ورځ به مسلمان دغرونو هومره بار دګناه اوچت کړے وي. مګر الله به ئې ورته اوبخښي. (مسلم)

امام نووی رح د دے قول "دَفَعَ اِلٰى كُلِّ مُسْلِمٍ" تراخره پورے. په تشريح کښې وائي چه د دے حديث مطلب د ابوهريرة رض دے روايت نه ښکاره معلوميږي. هغه وائي چه د هرکس د پاره په جنت کښې يا دوزخ کښې يوځائے مقرر شوے وي. کله چه مسلمان دخپل اسلام په وجه په جنت کښې داخل شي. نو دوزخ کښې د هغهٔ په ځائے يو کافر ورديکه کړے شي. ځکه چه دے دخپل کفر په وجه د دے حقدار وو. اود فدئيے او بدلے کيدلو مطلب دا دے. چه الله د دوزخ د ډکولو د پاره يو تعداد مقرر کړے دے. کله چه کافراومشرک د خپلو ګناهونو او دکفر او شرک په وجه د دوزخ ډکولو د پاره کافي شي نو دا د مسلمان د طرفنه بدله شوه. (مثلاً بالفرض که کافر د مقرر تعداد نه کم پاتے شوے وے، نو دا هم کيدے شوه چه دخالي ځائے د ډکولو د پاره چرته د خطاکونکي اوګناهګار مسلمان نمبر را تللے. والله اعلم).

۴۳۶- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: "يُدْنَى الْمُؤْمِنُ[1] يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ رَّبِّهٖ حَتّٰى يَضَعَ كَنَفَهٗ عَلَيْهِ فَيُقَرِّرُهٗ بِذُنُوْبِهٖ فَيَقُوْلُ: اَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا؟ اَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا؟ فَيَقُوْلُ رَبِّ اَعْرِفُ قَالَ: فَاِنِّيْ قَدْ سَتَرْتُهَا عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا وَاَنَا اَغْفِرُهَا لَكَ الْيَوْمَ فَيُعْطٰى صَحِيْفَةَ حَسَنَاتِهٖ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ،

۴۳۶- عبدالله بن عمر رض رضی الله عنهما نه روايت دے. چه ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه داسے فرمائيلي اوريدلي دي. چه د قيامت په ورځ به مؤمن بنده الله تعالیٰ ته نزدے راوستلے شي. چه دخپل رحمت سورے کښې به ئې پټ کړي اوو غلته به دے دخطا اود قصور اقرار اوکړي. او ګناه به ورته مخامخ کړے شي. بيا به ورته الله تعالیٰ اووائي چه د دے ګناه اقرار کوے دا ګناه پيژنے؟ هغه به عرض اوکړي، اے

[1] "يدنى" اى يقرب "المؤمن يوم القيامة من ربه" دنو كرامة واحسان لا دنوا مسافة فانه سبحانه منزله عن المسافة،

"كَنَفَهٗ" سَتْرُهٗ وَرَحْمَتُهٗ ؛

الله! زه ئې اقرار كوم چه ما دا گناه كړې ده. د اقرار نه پس به الله تعالىٰ اوفرمائي.
دُنيا كښې مې ستا گناه پټه كړې وه. اونن هم تا معاف كوم. نو د نيكو صحيفه به ورته وركړې شي. (بخارى ومسلم)
كَنَفَهٗ: يعني پرده يا رحمت.

۴۳۷- وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَجُلًا اَصَابَ مِنَ امْرَاَةٍ قُبْلَةً فَاَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَخْبَرَهٗ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالٰى[1] "وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ[2] وَزُلَفًا مِّنَ اللَّيْلِ اِنَّ الْحَسَنٰتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّاٰتِ" فَقَالَ الرَّجُلُ: اَلِيَ هٰذَا يَارَسُوْلَ اللّٰهِ؟ قَالَ "لِجَمِيْعِ اُمَّتِيْ كُلِّهِمْ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۴۳۷- عبدالرحمٰن بن مسعود رضى الله عنه نه روايت دے. چه يو سړى پردئ ښځه ښكل كړه. كله چه د نبى كريم صلى الله عليه وسلم خدمت كښې حاضر شو، نو د خپلې غلطئ ذكر ئې نبى كريم صلى الله عليه وسلم ته اوكړو. نو الله تعالىٰ دا آيت نازل كړو (چه ترجمه ئې دا ده. "د ورځې په دواړو وختونو (سحر ما ښام) او د شپې په حصه كښې مونځ قائم كړه. يقينًا نيك كارونه بدئ ختموى" (آيت ۱۱۴- هود- پ ۱۲) نو هغه سړي اووئيل چه دا حكم صرف ځما دپاره دے. نبى كريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل چه دا حكم د ټول اُمت دپاره دے. (بخارى ومسلم)

۴۳۸- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اَصَبْتُ حَدًّا فَاَقِمْهُ عَلَيَّ وَحَضَرَتِ الصَّلٰوةُ فَصَلّٰى مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا قَضَى الصَّلٰوةَ قَالَ: يَارَسُوْلَ اللّٰهِ! اِنِّيْ اَصَبْتُ حَدًّا فَاَقِمْ فِيَّ كِتَابَ اللّٰهِ قَالَ: "هَلْ حَضَرْتَ مَعَنَا الصَّلٰوةَ؟ قَالَ نَعَمْ. قَالَ: "قَدْ غُفِرَ لَكَ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

وَقَوْلُهٗ "اَصَبْتُ حَدًّا" مَعْنَاهُ مَعْصِيَةً تُوْجِبُ التَّعْزِيْرَ وَلَيْسَ الْمُرَادُ الْحَدَّ الشَّرْعِيَّ الْحَقِيْقِيَّ كَحَدِّ الزِّنَا وَالْخَمْرِ وَغَيْرِهِمَا فَاِنَّ هٰذِهِ الْحُدُوْدَ لَا تَسْقُطُ بِالصَّلٰوةِ وَلَا يَجُوْزُ لِلْاِمَامِ تَرْكُهَا ؛

۴۳۸- انس بن مالك رض نه روايت دے. چه يو سړے د رسول الله صلى الله عليه وسلم په خدمت كښې حاضر شو او عرض ئې اوكړو چه يا رسول الله! ما نه د سزا لائق جرم شوے دے. ما باندے حد جارى كړئ. دے پسے د مانځه وخت راغے. دغه سړى هم د نبى كريم صلى الله عليه وسلم سره مونځ اوكړو. مونځ ئې چه اوكړو نو بيا ئې نبى كريم صلى الله عليه وسلم ته اووئيل. چه ما نه د سزا قابل جرم شوے دے. ما باندے د قرآن حكم جارى كړه. نبى كريم صلى الله عليه وسلم ترے پوښتنه اوكړه. آيا تا مونږ سره اوس مونځ اوكړو؟ هغهٔ اووئيل، هو جى. نبى كريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل ځه، ستا گناه معاف كړے شوه. (بخارى ومسلم)

اَصَبْتُ حَدًّا: امام نووى رح فرمائي چه دا داسے گناه ده چه سزائې معمولى ده. حقيقت كښې شرعى حد سزا د زنا او شراب وغيره وى. د دے نه هغه مراد نهٔ دے. ځكه چه دا سزا په مانځه سره نهٔ ختميږى. او نهٔ ئې امام او بادشاه له د پريخودلو حق او اجازت شته. (د امام نووى رح تشريح په ځائے ده مگر د نبى كريم صلى الله عليه وسلم عهد د امام او

---

[1] سورة هود آية ۱۱۴ [2] "طرفى النهار": اى غدوة وعشية. "وزلفا من الليل" اى ساعات منه قريبة من النهار ؛

بادشاهئ کیدو سره سره دَ شریعت شارع او بیانونکے هم دے۔ کهٔ هغه دَ حقیقی سزا حقدار هم وی۔ نو هم نبی کریم صلی الله علیه وسلم معاف کړو۔ بس دے کښے دَ تاویل یا بدلولو یا دَ څهٔ عذر بیا نولو حاجت نشته۔ هغهٔ ته رڼوبئ کښے پوره شپاړس آنے حق دے۔ دَ هغهٔ چه څهٔ خوښه وی، هغسے دِ اوفرمائی۔ ځکه چه "ان هو الا وحی یوحیٰ" یعنی هغه دَ وحی الٰهی نه بغیر خبره نهٔ کوی۔ نو داهم وحی وه)۔ ن)

۴۳۹ - وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اِنَّ اللّٰهَ لَيَرْضٰى عَنِ الْعَبْدِ اَنْ يَّاْكُلَ الْاَكْلَةَ فَيَحْمَدُهٗ عَلَيْهَا اَوْ يَشْرَبَ الشَّرْبَةَ فَيَحْمَدُهٗ عَلَيْهَا" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

"اَلْاَكْلَةُ" بِفَتْحِ الْهَمْزَةِ وَهِيَ الْمَرَّةُ الْوَاحِدَةُ مِنَ الْاَكْلِ كَالْغَدْوَةِ وَالْعَشْوَةِ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ.

۴۳۹ - انس بن مالک رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه الله تعالیٰ دَ بنده نه دومره خبره با ندے خوشحالیږی۔ کله چه خوراک اوکړی یا څهٔ اوڅکی او هغې باندے دَ الله حمد او ثناء بیان کړی۔ یعنی الحمد لله اووائی۔

(مسلم)

اَلْاَکْلَةُ: دَ یو وخت خوراک لکه صبا یا بیګاه

۴۴۰ - وَعَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى يَبْسُطُ يَدَهٗ[1] بِاللَّيْلِ لِيَتُوْبَ مُسِيْءُ النَّهَارِ وَيَبْسُطُ يَدَهٗ بِالنَّهَارِ لِيَتُوْبَ مُسِيْءُ اللَّيْلِ حَتّٰى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَّغْرِبِهَا" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۴۴۰ - ابوموسیٰ اشعری رضی الله عنه وائی۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ چه الله تعالیٰ دَ شپے په وخت خپل لاس خور وی۔ دے دپاره چه دَ ورځے والا ګنهګار کهٔ توبه اوباسی چه هغه معاف کړی۔ او دَ ورځے لاس خوروی، دے دپاره چه دَ شپے والا ګنهګار توبه اوباسی چه هغهٔ ته معافی اوشی (دا به ترهغه وخته پورے وی) ترڅو چه نمر دَ مغرب نه را اوخیژی۔ (مسلم)

۴۴۱ - وَعَنْ اَبِيْ نَجِيْحٍ عَمْرِو بْنِ عَبَسَةَ "بِفَتْحِ الْعَيْنِ وَالْبَاءِ" السُّلَمِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ وَاَنَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ اَظُنُّ اَنَّ النَّاسَ عَلٰى ضَلَالَةٍ وَاَنَّهُمْ لَيْسُوْا عَلٰى شَيْءٍ وَّهُمْ يَعْبُدُوْنَ الْاَوْثَانَ فَسَمِعْتُ بِرَجُلٍ بِمَكَّةَ يُخْبِرُ اَخْبَارًا فَقَعَدْتُّ عَلٰى رَاحِلَتِيْ فَقَدِمْتُ عَلَيْهِ فَاِذَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْتَخْفِيًا جُرَءَاءُ عَلَيْهِ قَوْمُهٗ فَتَلَطَّفْتُ حَتّٰى دَخَلْتُ عَلَيْهِ بِمَكَّةَ فَقُلْتُ لَهٗ: مَا اَنْتَ؟ قَالَ: "اَنَا نَبِيٌّ" قُلْتُ: وَمَا نَبِيٌّ؟ قَالَ: "اَرْسَلَنِيَ اللّٰهُ" قُلْتُ: بِاَيِّ شَيْءٍ اَرْسَلَكَ؟ قَالَ:

۴۴۱ - ابونجیح عمرو بن عَبَسه سلمی رض نه روایت دے۔ چه دَ جاهلیت په زمانه کښے ځما دا خیال وو۔ چه خلق بے دینئ کښے پروتی دی او حق او هدایت خو ورسره بالکل نشته۔ دا خو دَ بتانو عبادت کوی۔ دغه وخت کښے ما واؤریدل چه مکه کښے یو سړے دے چه نوے خبرے کوی۔ نو زهٔ په خپله اوښه باندے سور شوم۔ او مکے ته لاړم نو هلته رسول الله صلی الله علیه وسلم سره مخامخ شوم۔ نبی کریم صلی الله علیه وسلم دَ خپل بے عزته قوم او دَ هغوئ دَ شرارتونو نه پټ اوسیدهٔ۔ نو په پټه ذریعه دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم خدمت ته اورسیدم۔ او کله چه ملاقات اوشو نو ما ترے پوښتنه اوکړه چه ته څوک یئے؟ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اووئیل۔

[1] "ان الله يبسط يده بالليل": اى يقبل التوبة من التائبين ليلا ونهارا وانما ورد لفظ بسط اليد لان العرب اذا اخذ احدهم الشئ بسط يده لقبوله واذا كرهه قبضها عنه فخوطبوا بما يفهمون.

اَرْسَلَنِیْ بِصِلَةِ الْاَرْحَامِ وَ كَسْرِ الْاَوْثَانِ وَاَنْ يُوَحَّدَ اللّٰهُ لَا يُشْرَكُ بِهٖ شَیْءٌ" قُلْتُ: فَمَنْ مَعَكَ عَلٰی هٰذَا؟ قَالَ: "حُرٌّ وَعَبْدٌ" وَمَعَهٗ يَوْمَئِذٍ اَبُوْبَكْرٍ وَ بِلَالٌ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا فَقُلْتُ: اِنِّیْ مُتَّبِعُكَ قَالَ: "اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيْعَ ذٰلِكَ يَوْمَكَ هٰذَا اَلَا تَرٰی حَالِیْ وَحَالَ النَّاسِ؟ وَلٰكِنِ ارْجِعْ اِلٰی اَهْلِكَ فَاِذَا سَمِعْتَ بِیْ قَدْ ظَهَرْتُ فَاْتِنِیْ" قَالَ: فَذَهَبْتُ اِلٰی اَهْلِیْ وَ قَدِمَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِيْنَةَ وَكُنْتُ فِیْ اَهْلِیْ فَجَعَلْتُ اَتَخَبَّرُ الْاَخْبَارَ وَاَسْاَلُ النَّاسَ حِيْنَ قَدِمَ الْمَدِيْنَةَ حَتّٰی قَدِمَ نَفَرٌ مِنْ اَهْلِ الْمَدِيْنَةِ فَقُلْتُ مَا فَعَلَ هٰذَا الرَّجُلُ الَّذِیْ قَدِمَ الْمَدِيْنَةَ؟ فَقَالُوْا النَّاسُ اِلَيْهِ سِرَاعٌ وَقَدْ اَرَادَ قَوْمُهٗ قَتْلَهٗ فَلَمْ يَسْتَطِيْعُوْا ذٰلِكَ فَقَدِمْتُ الْمَدِيْنَةَ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ فَقُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ! اَتَعْرِفُنِیْ قَالَ: "نَعَمْ اَنْتَ الَّذِیْ لَقِيْتَنِیْ بِمَكَّةَ" قَالَ فَقُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَخْبِرْنِیْ عَمَّا عَلَّمَكَ اللّٰهُ وَاَجْهَلُهٗ اَخْبِرْنِیْ عَنِ الصَّلٰوةِ؟ قَالَ: "صَلِّ صَلَاةَ الصُّبْحِ ثُمَّ اَقْصُرْ[1] عَنِ الصَّلٰوةِ حَتّٰی تَرْتَفِعَ الشَّمْسُ قِيْدَ رُمْحٍ[2] فَاِنَّهَا تَطْلُعُ حِيْنَ تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَیْ شَيْطَانٍ وَحِيْنَئِذٍ يَسْجُدُ لَهَا الْكُفَّارُ ثُمَّ صَلِّ فَاِنَّ الصَّلٰوةَ مَشْهُوْدَةٌ مَحْضُوْرَةٌ[3] حَتّٰی يَسْتَقِلَّ الظِّلُّ بِالرُّمْحِ[4] ثُمَّ اَقْصُرْ عَنِ الصَّلٰوةِ فَاِنَّهٗ حِيْنَئِذٍ تُسْجَرُ جَهَنَّمُ[5] فَاِذَا اَقْبَلَ الْفَیْءُ فَصَلِّ

زهٔ دَ الله نبی یم. ما ورته اووئیل، نبی چا ته وائی. هغوئ[1] اوفرمائیل، زهٔ الله تعالیٰ دَخپل اړخ نه رسول جوړکړے راليږلے یم. ما اووئیل چه تهٔ کوموکارونو دپاره راليږلے شوے یې. هغوئ اوفرمائیل. زهٔ دَخپلولئ قائمولو دپاره او دَ بتانوماتولو دپاره اودَ الله تعالیٰ دَ یووالی بیانولو او شودلو دپاره راليږلے شوے یم. اودَ دے دپاره چه الله سره هیڅوک شریک نشته، ما اووئیل چه ستا دَ تابعدارئ دپاره کوم خلق دی؟ هغوئ اوفرمائیل آزادهم او غلامان هم. دغه وخت ابوبکر او بلال رضی الله عنهما دوئ سره وُو. ما ووئیل چه زهٔ به هم ستا تابعداری کوم او تا سره به یم. نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه دَخلقو ما سره څهٔ سلوک دے، ته ئې گورے نهٔ؟ دے وخت کښے ستا ما سره اوسیدل ډیرگران دی. اوس کورته لاړ شه او کله چه دا واورے چه زهٔ په خلقو غالب شوم. نو بیا ما له راشه. نو هغه سړے وائی چه زهٔ کورته لاړم. او کله چه رسول الله صلی الله علیه وسلم مدینے ته هجرت کولو سره لاړو. نو زهٔ دَهغهٔ متعلق خبراخستلو دپاره لاړم. او مدینے نه دَ راتلونکو خلقو نه م دَ هغهٔ متعلق تپوسونه کول چه دَ هغهٔ هلته څهٔ حال دے. څما دَ کورنئ هم یوخوکسان چرته هلته مدینے ته تللی وُو. واپس راتللو باندے ما دَ هغوئ نه پوښتنه اوکړه. کوم کس چه مدینے ته تللے دے، دَهغهٔ څهٔ حالات دی؟ هغوئ ورته اووئیل چه خلق ډیر تیزئ سره هغه طرف ته راروان دی. دَ هغهٔ خپل قوم دَهغهٔ وژلو ته چل جوړکړے وو. مگر کامیاب نهٔ شول. دا حالات چه ما واوریدل نو مدینے ته راغلم او دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے م عرض اوکړو یا رسول الله! تاسو زهٔ اوپیژندم؟ نو نبی کریم صلی الله

[1] "اقصر" بضم الصاد: ای اقعد عن صلوة النوافل [2] "قید رمح": ای قدره [3] "محضورة" ای تحضرها ملائکة النهار لتکتبها وتشهد بها لمن صلاها [4] "حتی یستقل الظل بالرمح" ای یستقل الرمح بالظل: ای یبلغ ظله ادنی غایة النقص، [5] "تسجر جهنم": ای تهیج بالوقود:

فَإِنَّ الصَّلٰوةَ مَشْهُوْدَةٌ مَّحْضُوْرَةٌ حَتّٰى
تُصَلِّيَ الْعَصْرَ، ثُمَّ اَقْصِرْ عَنِ الصَّلٰوةِ
حَتّٰى تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَاِنَّهَا تَغْرُبُ بَيْنَ
قَرْنَيْ شَيْطَانٍ وَحِيْنَئِذٍ يَسْجُدُ لَهَا
الْكُفَّارُ" قَالَ فَقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللهِ فَالْوُضُوْءُ
حَدِّثْنِيْ عَنْهُ؟ فَقَالَ: "مَا مِنْكُمْ رَجُلٌ
يُقَرِّبُ وُضُوْءَهٗ فَيَتَمَضْمَضُ وَيَسْتَنْشِقُ
فَيَنْتَثِرُ اِلَّا خَرَّتْ خَطَايَا وَجْهِهٖ وَ
فِيْهِ وَخَيَاشِيْمِهٖ، ثُمَّ اِذَا غَسَلَ وَجْهَهٗ
كَمَا اَمَرَهُ اللهُ اِلَّا خَرَّتْ خَطَايَا وَجْهِهٖ
مِنْ اَطْرَافِ لِحْيَتِهٖ مَعَ الْمَآءِ، ثُمَّ يَغْسِلُ
يَدَيْهِ اِلَى الْمِرْفَقَيْنِ اِلَّا خَرَّتْ خَطَايَا
يَدَيْهِ مِنْ اَنَامِلِهٖ مَعَ الْمَآءِ، ثُمَّ يَمْسَحُ
رَاْسَهٗ اِلَّا خَرَّتْ خَطَايَا رَاْسِهٖ مِنْ
اَطْرَافِ شَعْرِهٖ مَعَ الْمَآءِ، ثُمَّ يَغْسِلُ
قَدَمَيْهِ اِلَى الْكَعْبَيْنِ اِلَّا خَرَّتْ خَطَايَا
رِجْلَيْهِ مِنْ اَنَامِلِهٖ مَعَ الْمَآءِ فَاِنْ هُوَ
قَامَ فَصَلّٰى فَحَمِدَ اللهَ تَعَالٰى وَاَثْنٰى
عَلَيْهِ وَمَجَّدَهٗ بِالَّذِيْ هُوَ لَهٗ اَهْلٌ وَ
فَرَّغَ قَلْبَهٗ لِلّٰهِ تَعَالٰى اِلَّا انْصَرَفَ مِنْ
خَطِيْئَتِهٖ كَهَيْئَتِهٖ يَوْمَ وَلَدَتْهُ اُمُّهٗ"
فَحَدَّثَ عَمْرُو ابْنُ عَبَسَةَ بِهٰذَا الْحَدِيْثِ
اَبَا اُمَامَةَ صَاحِبَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهٗ اَبُوْ اُمَامَةَ
يَا عَمْرُو بْنَ عَبَسَةَ انْظُرْ مَا تَقُوْلُ فِيْ
مَقَامٍ وَّاحِدٍ يُعْطٰى هٰذَا الرَّجُلُ فَقَالَ
عَمْرٌو: يَا اَبَا اُمَامَةَ لَقَدْ كَبِرَتْ سِنِّيْ
وَرَقَّ عَظْمِيْ وَاقْتَرَبَ اَجَلِيْ وَمَا بِيْ
حَاجَةٌ اَنْ اَكْذِبَ عَلَى اللهِ تَعَالٰى وَلَا
عَلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
لَوْ لَمْ اَسْمَعْهُ مِنْ رَّسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلَّا مَرَّةً اَوْ مَرَّتَيْنِ اَوْ

عليه وسلم اوفرمائيل - ولې نه - ته خو هم هغه کس ئې چه مکه کښې ما سره ملاؤ شوې وې - بيا ما اووئيل يارسول الله! ما ته د الله تعالیٰ هغه حکمونه اوښايه کوم چه الله تعالیٰ تا ته ښودلی دی - او د کومو نه چه زه خبر نه يم - او ما ته د مانځه په باره کښې هم څه اووايه - نو نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل چه د سحر مونځ اوکړې نو صبر کوه - تردې چه نمر يوه نيزه قدرې اوچت شی - ځکه چه کله نمر راخيژی نو د شيطان د دوو ښکرونو ترمينځ راخيژی. او دغه وخت کافر هغې ته سجده کوی - بيا چه دغه وخت لږ تير شی - نو بيا (د څاښت - اشراق) مونځ کوه ځکه چه دې وخت کښې د رحمت فرښتې حاضريږی (يعنی د دې وخت نه تر غرمې پورې نفل مونځ کيږی) چه سورې پوره شی - بيا چه د نيزې هومره برابر د غرمې سورې برابر شی - نو دغه وخت کښې بيا هم مونځ مه کوه ځکه چه دغه وخت دوزخ گرمولې شی - او کله چه د غرمې سورې واوړی، نو بيا (د ماسپخين) مونځ کوه. دغه وخت هم د رحمت فرښتې موجودې وی - تر هغه وخته پورې چه د ما زيگر د مانځه نه هم فارغ شې - بيا نمر ډوبيدو پورې بل مونځ مه کوه - نمر ډوبيدل هم د شيطان د دوو ښکرونو ترمينځ وی - او دغه وخت کافر هغې ته سجده کوی - ما بيا عرض اوکړو چه د اودس په باره کښې را ته هم څه اووايئ، نو وې فرمائيل چه کله تاسو کښې څوک د اودس په نيت غرغره کوی - او پوزه کښې اوبه اچوی - او بيائې صفا کوی نو د هغه د خولې او پوزې او د پوزې د ننې حصې گناه معاف کولې شی او کله چه د الله د حکم مطابق مخ اووينځی - نو د مخ گناه ئې د اوبو سره د گيرې په اطرافو باندې اوبهيږی. او (ختم شی) - بيا چه د څنگلو پورې دواړه لاسونه اووينځی نو د لاسونو گناه ئې د اوبو سره د گوتو د سرونو نه اوبهيږی بيا چه کله د سر

ثَلَاثًا، حَتّٰى عَدَّ سَبْعَ مَرَّاتٍ، مَاحَدَّثْتُ اَبَدًا بِهٖ وَلٰكِنِّيْ سَمِعْتُهٗ اَكْثَرَ مِنْ ذٰلِكَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ،

قَوْلُهٗ "جُرَءَآءُ عَلَيْهِ قَوْمُهٗ" هُوَ بِجِيْمٍ مَضْمُوْمَةٍ وَبِالْمَدِّ عَلٰى وَزْنِ عُلَمَاءَ: اَيْ جَاسِرُوْنَ مُسْتَطِيْلُوْنَ غَيْرُ هَائِبِيْنَ، هٰذِهِ الرِّوَايَةُ الْمَشْهُوْرَةُ، وَرَوَاهُ الْحُمَيْدِيُّ وَغَيْرُهٗ "حِرَاءٌ" بِكَسْرِ الْحَآءِ الْمُهْمَلَةِ وَقَالَ مَعْنَاهُ: غِضَابٌ ذَوُوْغَمٍّ وَهَمٍّ قَدْ غِيْلَ صَبْرُهُمْ بِهٖ حَتّٰى اَثَّرَ فِيْ اَجْسَامِهِمْ مِنْ قَوْلِهِمْ حَرَى جِسْمُهٗ يَحْرِيْ اِذَا نَقَصَ مِنْ اَلَمٍ اَوْغَمٍّ اَوْ نَحْوِهٖ وَالصَّحِيْحُ اَنَّهٗ بِالْجِيْمِ قَوْلُهٗ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ": اَيْ نَاحِيَتَيْ رَاْسِهٖ وَالْمُرَادُ التَّمْثِيْلُ مَعْنَاهُ اَنَّهٗ حِيْنَئِذٍ يَتَحَرَّكُ الشَّيْطَانُ وَشِيْعَتُهٗ وَيَتَسَلَّطُوْنَ وَقَوْلُهٗ "يُقَرِّبُ وَضُوْءَهٗ" مَعْنَاهُ يُحْضِرُ الْمَآءَ الَّذِيْ يَتَوَضَّاُ بِهٖ. وَقَوْلُهٗ "اِلَّا خَرَّتْ خَطَايَا" هُوَ بِالْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ: اَيْ سَقَطَتْ وَرَوَاهُ بَعْضُهُمْ "جَرَتْ" بِالْجِيْمِ وَالصَّحِيْحُ بِالْخَآءِ وَهُوَ رِوَايَةُ الْجُمْهُوْرِ وَقَوْلُهٗ فَيَنْتَثِرُ": اَيْ يَسْتَخْرِجُ مَا فِيْ اَنْفِهٖ مِنْ اَذًى. وَالنَّثْرَةُ، طَرَفُ الْاَنْفِ ؛

مسح اوکړی۔ نو د سر ګناه ئے د ویښتو د غاړونه اوبو سره ختمه شی۔ بیا چه کله د ګیټو پورے خپے اووینځی۔ نو د خپو وینځلو سره د ګوتو د سرونو نه ګناهونه اوړیږی. دے نه پس چه کله هغه مانځه ته اودریږی۔ او دا سے مونځ کوی چه هغې کښے د الله ثناء او صفت اولوئی بیانوی۔ او زړه سره د الله طرفته متوجه وی۔ نو د ګناهونو نه داسے پاک اوصفا شی: لکه د مور د خیټے نه پیدا شوے بچے۔ بیا چه کله عمرو بن عبسه رض ابوامامه رض ته دا حدیث بیان کړو نو ابوامامه رض اووئیل۔ اے عمرو بن عبسه! لږ سوچ اوکړه۔ دا څهٔ بیانوے؟ یو وخت کښے دا سے مرتبه دا سے کس حاصلولے شی۔ عمرو بن عبسه رض اووئیل۔ اے ابوامامه واوره۔ زهٔ بوډا شوے یم۔ څما هډوکی زاړهٔ شوی دی۔ او څما مرګ را نزدے شوے دے۔ او ما ته څهٔ ضرورت اوحاجت هم نشته آیا زهٔ تا ته داسے وخت کښے به الله تعالی اود هغهٔ په رسول باندے دروغ اوتړم۔ که ما دا خبره د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه یو یا دوه، درے تردے چه اووه پورے ئے شمیر اوکهٔ، آوریدلے۔ نو ما به دا روایت هیڅ کله نهٔ وو بیان کړے۔ لیکن دا خبره ما د دے نه زیات هم د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه آوریدلے ده۔ (مسلم)

جُرَءَآءُ: د عُلَمَآءُ په وزن باندے دے. یعنی بهادر، زړور او نه ویریدونکی۔ دا لفظ او روایت ډیر مشهور دے۔ او د حُمیدی په روایت کښے "حِرَآءٌ" راغلے دے.

معنیٰ ئے دا ده یعنی غم او غصه۔ مطلب ئے دا دے چه د هغهٔ د وینا په وجه ئے د صبر پیمانه ډکه شوه۔ او د غصے د وجهے نه ئے خولے خرابے شوے۔ د عربئ محاورهٔ او اصطلاح کښے "حَرٰی جِسْمِه" هغه وخت ویلے شی۔ کله چه د غم او غصے او درد په وجه بدن ته نقصان اورسی۔ امام نووی رح وائی۔ چه صحیح لفظ اولنے دے۔

"بَيْنَ قَرْنَيِ الشَّيْطَانِ": دے نه مراد د سر د دواړو طرفونو ترمینځ حصه ده۔ دا د مثال په طور استعمال شوے دے۔ مطلب دا دے چه د نمر ختلو او ډوبیدلو په وخت شیطان او د هغهٔ لښکر خپلو خپلو کارونو پسے حرکت کوی۔ او د فساد کولو د پاره خوارهٔ شی۔ "يُقَرِّبُ وَضُوْءَهٗ": یعنی هغه اوبه راوړل شی چه هغې سره اودس کولے شی۔

"اِلَّا خَرَّتْ خَطَايَا" : يعنې ګناهونه ئې پريوځي. بعضو "جَرَّتْ" هم بيان کړے دے. ليکن د جمهورو په روايت کښې "خَرَّتْ" دے. او هم دا لفظ صحيح دے.
"فَيَنْتَثِرُ" : پوزه کښې چه کومه ګندګي ګرنګ وغيره وي هغه صفا کړي.
"نَثْرَةٌ" : د پوزے پچونګے (د نته برخه)

۴۴۲- وَعَنْ اَبِيْ مُوْسَى الْاَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اِذَا اَرَادَ اللّٰهُ تَعَالٰى رَحْمَةَ اُمَّةٍ قَبَضَ نَبِيَّهَا قَبْلَهَا فَجَعَلَهُ لَهَا فَرَطًا[1] وَسَلَفًا بَيْنَ يَدَيْهَا وَاِذَا اَرَادَ هَلَكَةَ اُمَّةٍ عَذَّبَهَا وَنَبِيُّهَا حَيٌّ فَاَهْلَكَهَا وَهُوَ حَيٌّ يَنْظُرُ فَاَقَرَّ عَيْنَهُ بِهَلَاكِهَا حِيْنَ كَذَّبُوْهُ وَعَصَوْا اَمْرَهُ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۴۴۲- ابوموسیٰ اشعري رض نه روايت دے چه نبي کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. چه د الله تعالیٰ کوم اُمت ته قصد او اراده د رحمت وي. نو د هغهٔ امت د نبي نه مخکښے روح واخلي - دے دپاره چه هغه د هغوئ سفارشي او د آخرت ذخيره جوړه شي - او کله چه د الله تعالیٰ اراده په اُمت ته د هلاکت او د برباد ئ وي - نو د پيغمبر په موجودګئ کښے په هغوئ عذاب را نازل کړي. او د غه اُمت ختم کړي - دے دپاره چه د نبي سترګے يخے شي. (او هغه تکليف ئے ختم شي کوم چه) د هغهٔ اُمت هغهٔ لره د روغږن کښلو او نافرماني کولو سره ئے هغهٔ ته رسولے وُو - (مسلم)

باب ۵۲

ف :- دے باب کښے يو قرآني آيت او درے نبوي حديثونه دي. د ښهٔ ګمان او چا نه د خير او ښيګړے اُميد دپاره دا ضروري ده چه کوم کس چه بدله غواړي ، نو بدله ورکونکے چه ورته د ښيګړے د کار هدايت اوکړي ، نو هغه حکم دِ اومني - غلام چه د مالک نافرماني اوکړي او د هغهٔ د غصے جوړولو کار ونه کوي. نو د غه د انعام حقدار هيڅکله هم نشي کيدلے - نو د غسے تا سو هم د الله تعالیٰ په حکم تعميل اوکړئ او د هغهٔ د خوښے په کار ونو کښے اولګئ - او د الله نه اُميد ساتئ. چه هغه دا عمل د کمي او نقصان سره هم د خپل رحمت په وجه قبول کړي - او د خير او ښيګړے بدله ورکول اوفرمائي -

بَابُ فَضْلِ الرَّجَاءِ !

په الله تعالیٰ باندے د حُسنِ ظن (ښهٔ ګمان) سا تلو بيان -

(قرآني آيتونه)

۱۵۶- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى اِخْبَارًا[2] عَنِ الْعَبْدِ الصَّالِحِ "وَاُفَوِّضُ اَمْرِيْ اِلَى اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ بَصِيْرٌ بِالْعِبَادِ فَوَقٰهُ اللّٰهُ سَيِّاٰتِ مَا مَكَرُوْا".

۱۵۶- الله تعالیٰ د يو نيک بنده قول نقل کولو سره فرمائي چه زهٔ خپله معامله الله تعالیٰ ته سپارم - او الله تعالیٰ د خپلو بندګانو نګهبان دے. الله تعالیٰ دغه مؤمن بنده د خلقو د سازشونو نه بچ کړو. (پ ۲۴ المؤمن)

(نبوي حديثونه)

۴۴۳- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

۴۴۳- ابوهريره رضي الله عنه نه روايت دے - چه رسول الله صلی الله عليه وسلم

[1] "الفرط" بفتح الفاء والراء : الذي يتقدم الوارد ليصلح لهم الحياض والدلاء ونحوها من امور.

[2] سورة المؤمن آية ۴۴-۴۵

باب الاستغفار

وَسَلَّمَ اَنَّهٗ قَالَ: "قَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ: اَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِیْ بِیْ وَ اَنَا مَعَهٗ حَیْثُ یَذْکُرُنِیْ وَاللّٰهِ اَللّٰهُ اَفْرَحُ بِتَوْبَةِ عَبْدِهٖ مِنْ اَحَدِکُمْ یَجِدُ ضَآلَّتَهٗ بِالْفَلَاةِ وَمَنْ تَقَرَّبَ اِلَیَّ شِبْرًا تَقَرَّبْتُ اِلَیْهِ ذِرَاعًا، وَمَنْ تَقَرَّبَ اِلَیَّ ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ اِلَیْهِ بَاعًا، وَاِذَا اَقْبَلَ اِلَیَّ یَمْشِیْ اَقْبَلْتُ اِلَیْهِ اُهَرْوِلُ" مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ. وَ هٰذَا لَفْظُ اِحْدٰی رِوَایَاتِ مُسْلِمٍ وَ تَقَدَّمَ شَرْحُهٗ فِی الْبَابِ قَبْلَهٗ وَرُوِیَ فِی الصَّحِیْحَیْنِ: وَاَنَا مَعَهٗ حِیْنَ یَذْکُرُنِیْ بِالنُّوْنِ وَفِیْ هٰذِهِ الرِّوَایَةِ "حَیْثُ" بِالثَّاءِ وَکِلَاهُمَا صَحِیْحٌ:

اوفرمائيل. چه د الله تعالیٰ ارشاد دے. زهٔ خپل بنده سره د هغهٔ د ګمان موافق معامله کوم - او هغه چه ما کوم ځائے کښے یادوی. نو زهٔ د هغهٔ سره یم. او په الله قسم دے. الله تعالیٰ د خپل بنده په توبه باندے د هغه کس نه هم زیات خوشحالیږی، چه ځنګل کښے ترے سورلۍ ورکه شوے وی او بیا ئے مومی. او فرمائی چه ما ته څوک یوه لویشت را نزدے کیږی. نو زهٔ یو لاس ور نزدے کیږم. او څوک چه ما ته یو لاس را نزدے کیږی. زهٔ هغهٔ ته دوه لاسه نزدے کیږم. او څوک چه ځما طرف ته منزل کولو سره را روان شی. نو زهٔ ورله په منډه راځم - (بخاری ومسلم)

دا الفاظ د مسلم د حدیث دی. او د بخاری او مسلم په روایت کښے د "حَیْثُ" په ځائے "حِیْنَ" راغلے دے. یعنی "اَنَا مَعَهٗ حِیْنَ یَذْکُرُنِیْ". او دا دواړه روایتونه صحیح دی.

۴۴۴- وَعَنْ جَابِرِبْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّهٗ سَمِعَ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ مَوْتِهٖ بِثَلَاثَةِ اَیَّامٍ یَقُوْلُ: "لَا یَمُوْتَنَّ اَحَدُکُمْ اِلَّا وَهُوَ یُحْسِنُ الظَّنَّ بِاللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ:

۴۴۴- جابر بن عبد الله رضی الله عنهما نه روایت دے. چه ما د نبی کریم صلی الله علیه وسلم د مرګ نه درے ورځے مخکښے د هغهٔ نه آورید لی دی. چه تاسو په الله باندے په ښهٔ ګمان سره مړهٔ شئ. (مسلم)

۴۴۵- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ: "قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی یَا ابْنَ اٰدَمَ اِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِیْ وَرَجَوْتَنِیْ غَفَرْتُ لَكَ عَلٰی مَا کَانَ مِنْكَ وَلَا اُبَالِیْ یَا ابْنَ اٰدَمَ لَوْ بَلَغَتْ ذُنُوْبُكَ عَنَانَ السَّمَآءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِیْ غَفَرْتُ لَكَ، یَا ابْنَ اٰدَمَ اِنَّكَ لَوْ اَتَیْتَنِیْ بِقُرَابِ الْاَرْضِ خَطَایَا ثُمَّ لَقِیْتَنِیْ لَا تُشْرِكُ بِیْ شَیْئًا لَاَتَیْتُكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً" رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ: وَقَالَ: حَدِیْثٌ حَسَنٌ: "عَنَانُ السَّمَآءِ" بِفَتْحِ الْعَیْنِ قِیْلَ هُوَ مَا عَنَّ لَكَ مِنْهَا اَیْ ظَهَرَ اِذَا رَفَعْتَ رَاْسَكَ. وَقِیْلَ: هُوَ السَّحَابُ وَ "قُرَابُ الْاَرْضِ" بِضَمِّ الْقَافِ وَقِیْلَ بِکَسْرِهَا

۴۴۵- انس بن مالك رضی الله عنه نه روایت دے. چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا سے فرمائیلی آورید لی دی. چه الله تعالیٰ فرمائی - اے د آدم ځویه! ته چه ترڅو پورے ځما نه دُعا غواړے او ځما نه د معافیٔ اُمید ساتے - زهٔ به تا معاف کوم. که هر څومره غلط کارونه دِ کړی وی. او ځما به دے هیڅ پرواه نشته. اے د آدم ځویه! که ستا ګناهونه دومره زیات شی چه آسمانه پورے اورسی. او د ما نه ئے معافی او غواړے نو هم به ئے معاف کوم. اے د آدم ځویه! که د ډکے زمکے هومره ګناهونه هم او کړے او مالره راشے. په دے شرط چه ما سره دِ څوک شریک نهٔ وی جوړ کړے. نو زهٔ به هم تا سره هغه هومره حقدار کښے د بخښنے او رحمت سره ملاؤ شم - (ترمذی)

امام ترمذی وائی چه دا حدیث حسن دے

وَالضَّمُّ اَصَحُّ وَاَشْهَرُ وَهُوَ: مَايُقَارِبُ مِلْأَهَا، وَاللّٰهُ اَعْلَمُ ؛
قُرَابُ الْاَرْضِ: او قِرَابُ الْاَرْضِ صحيح او لغت دے. معنیٰ ئے داده. يعني

عَنَانُ السَّمَآءِ: چه سرا وچت کولو سره چه څۀ په نظر درځی. او بعضے وائی چه د دے نه مراد وريځ ده.
دواړه روايتونه شته مګر زيات مشهور او هغه خيز چه ډکيدو ته نزدے وی.

باب ۵۳

ف: دے باب کښے شپږ قرآنی آيتونه او درے نبوی حديثونه دی. د امام نووی په قول بنده دپاره قابل تعريف داخبره بس ده چه هغه د ځوانئ، صحت او روغوالی په حالت کښے د ويرے او د الله نه د اُميد سا تلو ترمينځ قدم کيږدی او ويره او اُميد دواړه ئے برابر وی. مګر د بيمارئ او د مرض په حالت کښے دِ صرف ښۀ ګمان او اُميد ساتی. د قرآن آيتونه د پيغمبر حديثونه د شريعت اصول په دے باره کښے واضح او ښکاره دی.

بَابُ الْجَمْعِ بَيْنَ الْخَوْفِ وَالرَّجَآءِ — د ويرے او د اُميد جمع کولو بيان

اِعْلَمْ اَنَّ الْمُخْتَارَ لِلْعَبْدِ فِيْ حَالِ صِحَّتِهٖ اَنْ يَّكُوْنَ خَآئِفًا رَاجِيًا وَّيَكُوْنَ خَوْفُهٗ وَرَجَاؤُهٗ سَوَآءً وَفِيْ حَالِ الْمَرَضِ يُمَحَّضُ الرَّجَاءُ. وَقَوَاعِدُ الشَّرْعِ مِنْ نُّصُوْصِ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وَغَيْرِ ذٰلِكَ مُتَظَاهِرَةٌ عَلٰى ذٰلِكَ ؛

امام نووی فرمائی. په دے ځان ښۀ پوهه کړه. چه انسان دپاره د روغوالی په حالت کښے غوره خبره داده. چه د الله نه ويره او اُميد دواړه برابر ساتی. او د مرض په حالت کښے دِ اُميد ساتی. قرآن او حديث او شرعی قاعدے په دے مفهوم او معنیٰ باندے ښکاره دلالت کوی.

(قرآنی آيتونه)

۱۵۷. قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى[1] "فَلَا يَاْمَنُ مَكْرَ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْخٰسِرُوْنَ"

۱۵۷. د الله تعالیٰ د نيولو نه هيڅوک هم بے فکره نۀ دی. مګر هغه خوک چه تاوان کښے دی. (پ۹، اعراف)

۱۵۸. وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى[2] "اِنَّهٗ لَا يَايْـَٔسُ مِنْ رَّوْحِ اللّٰهِ[3] اِلَّا الْقَوْمُ الْكٰفِرُوْنَ"

۱۵۸. بے شکه د الله تعالیٰ د رحمت نه هم هغه خوک نا اُميده وی چه کافر وی. (پ۱۳، يوسف)

۱۵۹. وَقَالَ تَعَالٰى[4] "يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوْهٌ وَّتَسْوَدُّ وُجُوْهٌ"

۱۵۹. د قيامت په ورځ به د ځينے خلقو مخونه سپين وی او د ځينو به تور وی. (پ۴، آل عمران)

۱۶۰. وَقَالَ تَعَالٰى[5]: "اِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيْعُ الْعِقَابِ وَاِنَّهٗ لَغَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ" ؛

۱۶۰. بے شکه ستا رب ډير زر عذاب ورکونکے دے. او هغه بخښونکے او مهربان هم دے. (پ۹، اعراف)

۱۶۱. وَقَالَ تَعَالٰى[6]: "اِنَّ الْاَبْرَارَ

۱۶۱. بے شکه نيکان خلق به د جنت په

[1] سورة الاعراف آية ۹۹ [2] سورة يوسف آية ۸۷ [3] "من روح الله" اى من رحمته التى يحيى به العباد [4] سورة آل عمران آية ۱۰۶ [5] سورة الاعراف آية ۱۶۶ [6] سورة الانفطار آية ۱۳-۱۴

لَفِیْ نَعِیْمٍ وَّاِنَّ الْفُجَّارَ لَفِیْ جَحِیْمٍ"

آرامونو کښے وی - او فاجراو بدکاره به دوزخ کښے وی - (پ۳۰، انفطار)

۱۶۲ - وَقَالَ تَعَالٰی لـه :"فَاَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِیْنُهٗ فَهُوَ فِیْ عِیْشَةٍ رَّاضِیَةٍ لـه وَاَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِیْنُهٗ فَاُمُّهٗ هَاوِیَةٌ لـه" وَالْاٰیَاتُ فِیْ هٰذَا الْمَعْنٰی کَثِیْرَةٌ فَیَجْتَمِعُ الْخَوْفُ وَالرَّجَآءُ فِیْ اٰیَتَیْنِ مُقْتَرِنَتَیْنِ اَوْ اٰیَاتٍ اَوْ اٰیَةٍ ؛

۱۶۲ - چه د عملونو تللونه ورو سته د چا د ایمان تله درنه شوه - هغهٔ ته به د خوښے آرام ملاؤ شی - او د چا چه د ایمان تله سپکه شی ، هغه به د لمبو والا اور کښے وغورځولے شی - (پ۳۰، قارعة)

دے مضمون باندے نور هم آیتونه شته - ځینے آیتونه د ویرے او اُمید دواړه یو مضمون یو ځائے راغلی دی - او ځینے آیتونو کښے یو مضمون دے -

(نبوی حدیثونه)

۴۴۶ - وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ :"لَوْ یَعْلَمُ الْمُؤْمِنُ مَا عِنْدَ اللّٰهِ مِنَ الْعُقُوْبَةِ مَا طَمِعَ بِجَنَّتِهٖ اَحَدٌ وَلَوْ یَعْلَمُ الْکَافِرُ مَا عِنْدَ اللّٰهِ مِنَ الرَّحْمَةِ مَا قَنَطَ مِنْ جَنَّتِهٖ اَحَدٌ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۴۴۶ - ابوهریره رضـ نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - که مؤمن ته دا پته اولګی چه د الله تعالیٰ د طرفی نه په کومو کومو خبرو کومه کومه سزا ده - نو هیڅوک به د جنت طمع اونهٔ کړی - او که کافر ته معلومه شی چه د الله تعالیٰ د رحمتونو او د مهربانیٔ څومره اندازه ده - نو یو به هم د جنت نه نا اُمیده نشی - (مسلم)

۴۴۷ - وَعَنْ اَبِیْ سَعِیْدٍ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ :"اِذَا وُضِعَتِ الْجَنَازَةُ وَاحْتَمَلَهَا النَّاسُ اَوِ الرِّجَالُ عَلٰی اَعْنَاقِهِمْ لـه فَاِنْ کَانَتْ صَالِحَةً قَالَتْ : قَدِّمُوْنِیْ ، قَدِّمُوْنِیْ ، وَاِنْ کَانَتْ غَیْرَ صَالِحَةٍ قَالَتْ : یَا وَیْلَهَا : اَیْنَ تَذْهَبُوْنَ بِهَا ؟ یَسْمَعُ صَوْتَهَا کُلُّ شَیْءٍ اِلَّا الْاِنْسَانُ وَلَوْ سَمِعَهٗ صَعِقَ لـه" رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ ؛

۴۴۷ - ابوسعید خدری رضی الله عنه نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - کله چه جنازه تیاره شی - او کیخودلے شی - او خلق ئے په خپلو اوږو باندے اوچته کړی - نو که د غه مړے نیک بخته وی ، نو هغه وائی - ما زر زر مخکښے بوځئ - او که بدکارے وی نو وائی ، هائے هائے ما چرته بوځئ ؟ د مړو دا آواز بغیر د انسان نه هر یو څیز آوری او که انسان دا آواز واوری نو یو چغه ویستلو سره به مړ شی - (بخاری)

۴۴۸ - وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ :"اَلْجَنَّةُ اَقْرَبُ اِلٰی اَحَدِکُمْ

۴۴۸ - عبد الله بن مسعود رضـ نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه جنت تاسو ته د خپلے خپلے د تسمے نه هم زیات نزدے دے - او د غسے

لـه سورة القارعة آیة ۶ ، ۷ ، ۸ ، ۹ لـه ای مرضیة لـه فسرها الله تعالیٰ بقوله :"وما ادراک ماهیة نار حامیة" ؛ لـه ای اذا وضعت الجنازة بین یدی الرجال لیعملوها واحتملوها علی اعناقهم لـه "صعق" بکسر العین ای مات بشدة ذلک الصوت الناشیٔ عن شدة ما یری مما اعدله من الویل والثبور ؛

مِنْ شِرَاكِ نَعْلِهِ [1] وَالنَّارُ مِثْلُ ذٰلِكَ" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ؛

حال د دوزخ هم دے. (بخاری)

باب ۵۴

ف:- دا باب په دوه قرآنی آيتونو او يولسو نبوی حديثونو باندے مشتمل دے. د الله تعالیٰ د پيدائش اصول چه مونږ د هريو څيز جوړه پيدا کړے ده هغې نه لاندے د خندا او ژړا جوړه هم ده. هروخت قهقهے لګونکی او په زوره خنديدونکی دپاره وئيلے شی چه ده سره نه د دُنيا فکر او غم شته او نه د آخرت څه خيال شته. او څوک چه الله ته زاری او منت کوی او ژاړی نو د دغه مسلمان په باره کښے دا فيصله وی چه دا کس د الله تعالیٰ نه ويريږی. او د آخرت خيال ساتی. ځکه قرآن کريم کښے وئيلے شوی دی چه لږ خاندئ او ډير ژاړئ. ډيره خندا د دے نښه ده چه زړه ئے مړ دے. او زاری او ژړا د ژوندی زړه نښه ده نو ځکه د ژړا او د زارئ تعريف (صفت) هم شوے دے. او په زوره خندلو بدی بيان شوے ده. د نبی کريم صلی الله عليه وسلم نه ژړا ثابته ده مګر په بړق بړق خندا کول ترے نه ثابت نه دی. باقی فضيلتونه ئے لاندے اوګوره.

بَابُ فَضْلِ الْبُكَاءِ مِنْ خَشْيَةِ اللهِ تَعَالىٰ وَشَوْقًا اِلَيْهِ !

د الله تعالیٰ د ويرے نه د ژړا فضيلت او د هغې د شوق حاصلولو بيان

(قرآنی آيتونه)

۱۶۳- قَالَ اللهُ تَعَالىٰ [2] "وَيَخِرُّوْنَ لِلْاَذْقَانِ يَبْكُوْنَ وَيَزِيْدُهُمْ خُشُوْعًا ،

۱۶۳- په ژړا ژړا اوليږی په مخ او غورزيږی. او دا (قرآن) د هغوئ عاجزی نوره هم زياتوی. (پ ۱۵ ، اسراء)

۱۶۴- وَقَالَ تَعَالىٰ [3] : "اَفَمِنْ هٰذَا الْحَدِيْثِ تَعْجَبُوْنَ وَتَضْحَكُوْنَ وَلَا تَبْكُوْنَ" ؛

۱۶۴- (د ويرے او خوف) دا سے خبرے چه تاسو وا ورئ نو بيا هم تاسو تعجب کوئ. او خاندئ او ژاړئ نه. (پ ۲۷ ، نجم)

(نبوی حديثونه)

۴۴۹- وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ لِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اِقْرَأْ عَلَيَّ الْقُرْاٰنَ" قُلْتُ : يَا رَسُوْلَ اللهِ اَقْرَأُ عَلَيْكَ وَعَلَيْكَ اُنْزِلَ ؟ قَالَ "اِنِّيْ اُحِبُّ اَنْ اَسْمَعَهٗ مِنْ غَيْرِيْ" فَقَرَأْتُ عَلَيْهِ سُوْرَةَ النِّسَآءِ حَتّٰى جِئْتُ اِلىٰ هٰذِهِ الْاٰيَةِ [4] "فَكَيْفَ اِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ بِشَهِيْدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلىٰ هٰؤُلَآءِ شَهِيْدًا" قَالَ : "حَسْبُكَ الْاٰنَ [5]"

۴۴۹- عبد الله بن مسعود رض نه روايت دے. چه ما ته رسول الله صلی الله عليه وسلم ارشاد اوفرمائيلو. چه ما ته قرآن وا ووره. ما عرض اوکړو. آيا ستاسو په وړاندے ئے تلاوت کړم. او حال دا دے چه قرآن په تاسو نازل شوے دے. نو نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل. ماله د نورو نه آوريدل خوند راکوی. نو ما د سورة النساء آيتونه اولوستل. نو کله چه دے آيت ته "فَكَيْفَ اِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ بِشَهِيْدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلىٰ هٰؤُلَآءِ شَهِيْدًا" اورسيدم (ترجمه ئے

---

[1] شراك النعل بكسر الشين المعجمة و تخفيف الراء وآخرهٗ كاف : احد سيور النعل التی تكون فی وجهها. وفی الحديث ان الطاعة موصولة الى الجنة وان المعصية مقربة الى النار، وان الطاعة و المعصية قد يكونان فی ايسر الاشياء ، [2] سورة الاسراء آية ۱۰۹ [3] سورة النجم آية ۵۹ ؛

[4] آية ۴۱ [5] "حسبك" ای يكفيك ذلك

فَالْتَفَتَ اِلَيْهِ فَاِذَا عَيْنَاهُ تَذْرِفَانِ ؎۱ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؞

دا ده) " بيا به دا (مشركان وغيره) څه كوي. كله چه مونږ.ه دَ هر قوم نه يو يو ګواه جوړ كړو. او دَ هغهٔ ټولو دَ تصديق دپاره تا ګواه جوړ كړو" نو بيا نبي كريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. بس كړه. ما دغه وخت هغوئ ته اوكتل. نو دَ هغوئ دَ سترګو نه اوښكے روانے وے. (بخاري ومسلم)

۴۵۰- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: خَطَبَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُطْبَةً مَا سَمِعْتُ مِثْلَهَا قَطُّ فَقَالَ "لَوْ تَعْلَمُوْنَ مَا اَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيْلاً وَ لَبَكَيْتُمْ كَثِيْرًا" قَالَ فَغَطَّى اَصْحَابُ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وُجُوْهَهُمْ وَلَهُمْ خَنِيْنٌ، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَسَبَقَ بَيَانُهُ فِيْ بَابِ الْخَوْفِ ؞

۴۵۰- انس بن مالك رض نه روايت دے. چه يو وارے نبي كريم صلى الله عليه وسلم خطبه لوستله - دلسے خطبه ما دَ هغوئ نه مخكښے كله هم نهٔ وه آوريدلے - نو وے فرمائيل هغه څهٔ چه زهٔ پرے پوهيږم. كهٔ تاسو پرے هم ځان پوه كړئ - نو ضرور به لږ اوخاندئ او زيات به اوژاړئ. (دَ نبي كريم صلى الله عليه وسلم دا فرمان اوو بنا چه صحابهٔ و واؤريده) نو خپل مخونه به كپړو پټ كړل او په ټسكيدو ټسكيدو سره به ژړل شول. (بخاري ومسلم)
دا روايت "باب الخوف" كښے هم تير شوے دے.

۴۵۱- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "لَا يَلِجُ النَّارَ ؎۲ رَجُلٌ بَكٰى مِنْ خَشْيَةِ اللهِ حَتّٰى يَعُوْدَ اللَّبَنُ فِي الضَّرْعِ، وَلَا يَجْتَمِعُ غُبَارٌ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ ؎۳ وَدُخَانُ جَهَنَّمَ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ؞

۴۵۱- ابوهريره رض نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل چه دَ الله دَ ويرے نه څوك ژاړى هغه به دوزخ ته نشي بوتللے - ترڅو چه شودهٔ واپس تيونو ته نهٔ وى واپس شوى (او دا سے كيدے نشي - دغسے دَ الله نه ويريدونكے او ژړيدونكے هم دوزخ ته نشي تللے) - او دَ الله تعالىٰ دَ لارے ګرد او غبار او دَ دوزخ لوګے هم يوځائے كيدے نشي. (ترمذي) وائي چه دا حديث حسن دے. (مطلب دا چه جهاد كونكے دَ الله په لاره كښے هم دوزخ ته نشي داخليدے)

۴۵۲- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللهُ فِيْ ظِلِّهٖ يَوْمَ لَا ظِلَّ اِلَّا ظِلُّهٗ: اِمَامٌ عَادِلٌ، وَشَابٌّ نَشَاَ فِيْ عِبَادَةِ اللهِ تَعَالٰى وَرَجُلٌ قَلْبُهٗ مُعَلَّقٌ بِالْمَسَاجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَاَةٌ ذَاتُ مَنْصَبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ اِنِّيْ اَخَافُ اللهَ، وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَاَخْفَاهَا

۴۵۲- ابوهريره رض نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. اوهٔ قسمه خلق به دا سے وى. چه الله تعالىٰ به په هغه ورځ هغوئ ته دَ خپل رحمت په سورى كښے ځائے وركړى - چه په هغه ورځ به دَ هغهٔ دَ سورى نه علاوه چرته هم بل سورے نهٔ وى - (۱) انصاف والا بادشاه (۲) ځوان عبادت كونكے (۳) هغه سړے چه خيال ئے هر وخت جومات ته دَ تلو وى (يعنى زړهٔ ئے جومات سره تړلے وى. چه كله به وخت راځى چه زهٔ جومات ته لاړ شم) (۴) هغه

؎۱ "تذرفان" بذال معجمه ساكنه وكسر الراء: اى تسيل دموعهما ؎۲ "لا يلج النار" اى لا يدخلها ؎۳ "غبار في سبيل الله": المراد جهاد اعداء الدين لوجه الله تعالىٰ ؞

حَتّٰی لَا تَعْلَمَ شِمَالُهٗ مَا تُنْفِقُ يَمِيْنُهٗ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللّٰهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ::

دوه کسان چه د الله د رضا د پاره خپل منځ کښې مينه ساتی. چه ملاويدل ئې هم د الله د رضا د پاره وی او جدا کيدل ئې هم د الله د رضا د پاره وی. (۵) هغه کس چه ښځه ښائسته ښځه ورله د گناه دعوت ورکړی. او دا او وائی چه زه د الله نه ويريږم. (۶) هغه کس چه صدقه او خيرات دومره پټ ورکوی. چه کس لاس ته هم پته اونه لگی چه ښی لاس څه ورکړل. (۷) هغه کس چه ځان له ځائے کښې الله تعالیٰ را یاد کړی. او سترگے ئے د اوښکو نه ډکے شی. (بخاری ومسلم)

۴۵۳ - وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ الشِّخِّيْرِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ أَتَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُصَلِّيْ وَلِجَوْفِهِ[1] أَزِيْزٌ كَأَزِيْزِ الْمِرْجَلِ مِنَ الْبُكَاءِ حَدِيْثٌ صَحِيْحٌ رَوَاهُ أَبُوْ دَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِيُّ فِي الشَّمَائِلِ بِإِسْنَادٍ صَحِيْحٍ ::

۴۵۳ - عبد الله بن شخير رض نه روايت دے. چه يو وارے زه د رسول الله صلی الله عليه وسلم په خدمت کښې حاضر شوم. نو هغه مونځ کښې مشغول وو. او د سينے نه ئے د ژړا داسے آواز راوتلو. لکه د کټوئ د جوشيد و آواز.

(ابوداؤد - ترمذی)

۴۵۴ - وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ "إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ أَمَرَنِيْ أَنْ أَقْرَأَ عَلَيْكَ لَمْ يَكُنِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا" قَالَ وَسَمَّانِيْ؟ قَالَ: نَعَمْ" فَبَكٰى أُبَيٌّ، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَفِيْ رِوَايَةٍ: فَجَعَلَ أُبَيٌّ يَبْكِيْ ::

۴۵۴ - انس بن مالک رض نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم ابی بن کعب رض ته اوفرمائيل، چه ماته الله تعالیٰ دا حکم کړے دے. چه زه تاته سورة "الم يکن الذين کفروا" واوروم. ابی بن کعب رضی الله عنه اووئيل. يا رسول الله! آيا الله تعالیٰ ځما نوم واخستو او داسے ئے اوفرمائيل؟ نو نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، هو. پس د خوشحالئ نه ابی رضی الله عنه په ژړا شو. (بخاری ومسلم) يو روايت کښې داسے راځی چه ابی رض ژړل.

۴۵۵ - وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ أَبُوْ بَكْرٍ لِعُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا بَعْدَ وَفَاةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْطَلِقْ بِنَا إِلٰى أُمِّ أَيْمَنَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا نَزُوْرُهَا كَمَا كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَزُوْرُهَا، فَلَمَّا انْتَهَيَا إِلَيْهَا بَكَتْ" فَقَالَا لَهَا: مَا يُبْكِيْكِ؟ أَمَا تَعْلَمِيْنَ أَنَّ مَا عِنْدَ اللّٰهِ تَعَالٰى خَيْرٌ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ، إِنِّيْ لَا أَبْكِيْ إِنِّيْ لَا أَعْلَمُ أَنَّ

۴۵۵ - دا روايت هم د انس بن مالک رضی الله عنه دے. چه د نبی کريم صلی الله عليه وسلم د وفات نه پس ابوبکر رضی الله عنه، عمر رضی الله عنه ته اووئيل. چه ما سره د ام ايمن رضی الله عنها ملاقات له لاړ شه. څنگه به چه نبی کريم صلی الله عليه وسلم د هغې ملاقات له تللو. نو کله چه مونږ ام ايمن رضی الله عنها له ورسيدلو نو زړه ئے ډک شو او په ژړا شوه. نو دے دواړو ورته اوفرمائيل. ته ولے ژاړے؟ آيا تا ته معلومه نه ده چه د الله تعالیٰ سره د نبی کريم صلی الله عليه

[1] "ولجوفه" ای صدره "ازيز" بفتح الهمزة وكسرة الزاى الاولى: ای صوت البكاء او غليانه فی الجوف

المرجل: بكسر فسكون ففتح: القدر ::

مَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلٰكِنِّيْ اَبْكِيْ اَنَّ الْوَحْيَ قَدِ انْقَطَعَ مِنَ السَّمَآءِ فَهَيَّجَتْهُمَا عَلَى الْبُكَآءِ فَجَعَلَا يَبْكِيَانِ مَعَهَا- رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَقَدْ سَبَقَ فِيْ بَابِ زِيَارَةِ اَهْلِ الْخَيْرِ ؛

وسلم خومره ښهٔ مقام دے - هغې اووئيل. زهٔ په دے وجه نهٔ ژاړم - چه زهٔ گنی دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم دَ بهترولی نه نا خبره یم - زهٔ په دے ژاړم چه دَ آسمان نه دَ وحی را تلل بند شوی دی - دا ئے چه واورېدل نو دَ هغوئ زړهٔ ونه هم ډک شول او په ژړا شول - (مسلم)

دا حدیث مخکښې "باب زیارة اهل الخیر" کښې تیر شوے دے.

۴۵۶- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَمَّا اشْتَدَّ بِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجْعُهٗ قِيْلَ لَهٗ فِي الصَّلٰوةِ، قَالَ: "مُرُوْا اَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ" فَقَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا: اِنَّ اَبَا بَكْرٍ رَجُلٌ رَقِيْقٌ[1] اِذَا قَرَأَ الْقُرْاٰنَ غَلَبَهُ الْبُكَآءُ: فَقَالَ: "مُرُوْهُ فَلْيُصَلِّ" وَفِيْ رِوَايَةٍ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ قُلْتُ: اِنَّ اَبَا بَكْرٍ اِذَا قَامَ مَقَامَكَ لَمْ يُسْمِعِ النَّاسَ مِنَ الْبُكَآءِ، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۴۵۶- عبد الله بن عمر رض نه روایت دے - چه دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم مرض الموت چه کله سخت شو نو دَ هغهٔ نه دَ امامتئ کولو به باره کښې پوښتنه اوکړے شوه - نو وے فرمائیل چه ابو بکر رض ته اووایئ - چه هغه تا سو ته مونځ اوکړی. بیا حضرت عائشے رض اووئیل - چه دَ ابو بکر خو زړهٔ دومره نرم دے چه قرآن وائی نو زړهٔ ئے بے قابو شی - او ژړا به پرے غالبه شی - بیا نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - چه هم ابو بکر رض دِ مونځ ورکړی دَ حضرت عائشے رض نه یو روایت کښې دا سے را غلی دی - ما اووئیل چه ابو بکر رض کله

ستا سو په ځائے اودرېږی نو دَ ژړا دَ وجهے نه به ئے خلق آواز وانهٔ وری - (بخاری و مسلم)

۴۵۷- وَعَنْ اِبْرَاهِيْمَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ابْنِ عَوْفٍ اَنَّ عَبْدَ الرَّحْمٰنِ بْنَ عَوْفٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اُتِيَ بِطَعَامٍ وَكَانَ صَائِمًا فَقَالَ: قُتِلَ مُصْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ، وَهُوَ خَيْرٌ مِّنِّيْ فَلَمْ يُوْجَدْ لَهٗ مَا يُكَفَّنُ فِيْهِ اِلَّا بُرْدَةٌ: اِنْ غُطِّيَ بِهَا رَاْسُهٗ بَدَتْ رِجْلَاهُ وَاِنْ غُطِّيَ بِهَا رِجْلَاهُ بَدَا رَاْسُهٗ ثُمَّ بُسِطَ لَنَا مِنَ الدُّنْيَا مَا بُسِطَ - اَوْ قَالَ اُعْطِيْنَا مِنَ الدُّنْيَا مَا اُعْطِيْنَا - قَدْ خَشِيْنَا اَنْ تَكُوْنَ حَسَنَاتُنَا عُجِّلَتْ لَنَا[2] ثُمَّ جَعَلَ يَبْكِيْ حَتّٰى تَرَكَ الطَّعَامَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ؛

۴۵۷- ابراهیم بن عبد الرحمٰن بن عوف رضی الله عنهما نه روایت دے - چه څما دَ پلار عبد الرحمٰن بن عوف رض په خدمت کښې خوراک پیش کړے شو - او دَ هغهٔ روژه وه - دغه وخت هغهٔ اوفرمائیل - چه مصعب بن عمیر رض مانه ښهٔ وو - کله چه شهید شو نو هغهٔ سره دا سے څیز نهٔ وو چه هغهٔ له پرے کفن ورکړے وے - بس صرف یو څادر وو - هغه هم دومره وړوکے وو چه کهٔ سر به ئے پرے پټ شو نو خپے به ئے بربنډے پاتے شوے - او کهٔ خپے به ئے پټولے نو سر به ئے ښکاره پاتے کیدو - نن چه څمونږ دَ وړاندے دَ دُنیا کوم دَ ډول او آرام ساز و سامان زیات شوے دے - هغه ښکاره دے - یا هغهٔ دا الفاظ اوفرمائیل،

چه مونږ ته چه څومره دُنیا راکړے شوے بس هغه راکړے شوه - مونږ ته دَ دے خبرے

[1] "رجل رقیق": ای رقیق القلب [2] "عجلت لنا" ای عجل لنا جزاؤها فلا تقدم علیجزاء مدخر

خطره ده. چه هسې نه چه د نيکو بدله چرته په تندئ سره دے دُنيا کښے را نکړے شی؟ دائے اووئيل او په ژړا شو. ترد ے چه خوراک ئے هم پريخودلو. (بخاری)

۴۵۸- وَعَنْ اَبِیْ اُمَامَةَ صُدَیِّ بْنِ عَجْلَانِ الْبَاهِلِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "لَیْسَ شَیْءٌ اَحَبَّ اِلَی اللّٰهِ تَعَالٰی مِنْ قَطْرَتَیْنِ وَ اَثَرَیْنِ قَطْرَةُ دُمُوْعٍ مِّنْ خَشْیَةِ اللّٰهِ وَقَطْرَةُ دَمٍ تُهْرَاقُ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ. وَاَمَّا الْاَثَرَانِ: فَاَثَرٌ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ تَعَالٰی وَاَثَرٌ فِیْ فَرِیْضَةٍ مِّنْ فَرَائِضِ اللّٰهِ تَعَالٰی" رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَقَالَ: حَدِیْثٌ حَسَنٌ ؛

۴۵۸- ابو امامه صدیّ بن عجلان باهلی رضی الله عنهٗ نه روايت دے. چه نبی کريم صلے الله عليه وسلم اوفرمائيل. چه الله تعالیٰ ته د دوو څاڅکو او د دوو نښونه سوا بل خيز ورته دومره خوښ نۀ دے. يوه هغه اوښکه چه د الله د ويرے نه د سترګو نه اوبهيږی. دويمه هغه قطره او څاڅکے د وينے چه د الله په لار کښے (جهاد) کښے اوبهيږی او د نښونو يوه هغه نښنه چه د الله په لاره (جهاد) کښے پرے لګيدلے وی. او دويمه هغه نښنه چه د الله د فرائضونه د يو فرض د اداء کولو په سلسله کښے لګيدلے وی. (لکه جهاد کښے د تورو، د نيزو وغيره زخمونو نښے. يا د کافرو مشرکانو د وهلو يا د اُور د سوزيدلو نښے وی. او د مونځ د اداء کولو په وجه په تندی يا خپو باندے د غوټے نښے وی) (ترمذی)

امام ترمذیؒ وائی چه دا حديث حسن دے.

۴۵۹- وَفِی الْبَابِ اَحَادِیْثُ کَثِیْرَةٌ مِّنْهَا حَدِیْثُ الْعِرْبَاضِ بْنِ سَارِیَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: وَعَظَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَوْعِظَةً وَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوْبُ وَ ذَرِفَتْ[له] مِنْهَا الْعُیُوْنُ، وَقَدْ سَبَقَ فِیْ بَابِ النَّهْیِ عَنِ الْبِدَعِ ؛

۴۵۹- دے باب کښے ډير حديثونه دی. د هغے نه يو حديث د عرباض بن ساريهؓ دے چه نبی کريم صلی الله عليه وسلم يو وارے مونږ ته نصيحت اوکړو چه زړۀ ئے ډير بے آرامه دُو. او سترګے ئے د اوښکو نه ډکے شوے.

دا روايت "باب نهی عن البلاغ" کښے تير شوے دے.

باب ۵۵

ف:- دے باب کښے اووۀ قرآنی آيتونه او دروے ديرش ۳۳ نبوی حديثونه دی. د دُنيا او د دُنيا د سازوسامان په زړۀ کښے بے رغبتی او بے وقفی د زهد اصل دے. چه د هغے په وجه د قناعت دولت نصيب کيږی. د دُنياوی ژوندون دارومدار په اسبابو دی. نو ځکه د ژوندون تيرولو اسباب حاصلول د پرهيزګارئ خلاف نۀ دی د حلال رزق تلاش کول خو مستحسن او بهتر دی. البته دومره ده چه د ژوند تيرولو اسبابو له اهميت ورکول او د هغے په حاصلولو کښے زيات ئے کول، هغے سره محبت يقيناً د زهد او د پرهيزګارئ خلاف دے. د زهد او تقویٰ حقيقت هغه علم او نور دے چه د الله تعالیٰ د طرفنه د بنده په زړۀ کښے پروت دے. چه د هغے په نتيجه کښے د بنده سينه داسے فراخه شی چه د دُنيا سازوسامان د هغۀ په نظر کښے هيڅ قدر او قيمت نۀ لری. او سره د دے چه د حاصلولو قدرت او طاقت ئے هم وی. خو هغے طرفته توجّه او نظر هم نۀ ساتی.

[له] "ذرفت": ای دمعت منها العيون ؛

بَابُ فَضْلِ الزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا وَالْحَثِّ عَلَى التَّقَلُّلِ مِنْهَا وَفَضْلِ الْفَقْرِ!

دَ فقر او غريبئ او دَ پرهيزګارئ سره دَ دُنيا ژوندون تيرول او دَ لږې دُنيا حاصلولو فضيلت بيان.

(قرآني آيتونه)

۱۶۵- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [۱] "اِنَّمَا مَثَلُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَآءٍ اَنْزَلْنٰهُ مِنَ السَّمَآءِ فَاخْتَلَطَ بِهٖ نَبَاتُ الْاَرْضِ مِمَّا يَاْكُلُ النَّاسُ وَالْاَنْعَامُ حَتّٰۤى اِذَاۤ اَخَذَتِ الْاَرْضُ زُخْرُفَهَا [۲] وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ اَهْلُهَاۤ اَنَّهُمْ قٰدِرُوْنَ عَلَيْهَاۤ اَتٰىهَاۤ اَمْرُنَا لَيْلًا اَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنٰهَا حَصِيْدًا كَاَنْ لَّمْ تَغْنَ بِالْاَمْسِ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ يَّتَفَكَّرُوْنَ" ؛

۱۶۵- بس دَ دُنيا دَ ژوندون مثال دَ باران په شان دے. چه مونږ هغه دَ آسمان نه راوورولو بيا دے سره دَ زمکے نه غلّه او ګياه راوباسي، چه انسانان او ځناورئے خوري. او زمکه په شينکو سره ښائسته کړے شي. او دَ زمکے اوسيدونکي دا خيال اوکړي چه په دغے باندے ئے پوره قدرت لري، نو ناګهانه شپه يا ورځ کښے ځمونږ دَ طرفنه څۀ آفت يا واقعه پيښه شي. او مونږ ئے داسے کټ کړے او غورځولو، لکه چه پرون هډو هيڅ نۀ وُو. او فکر کوُنکو دپاره مونږ دَ خپل قدرت نښے داسے ښکاره او واضحه بيانوُو. (پ ۱۱، يونس)

۱۶۶- وَقَالَ تَعَالٰى [۳] "وَاضْرِبْ لَهُمْ مَّثَلَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَآءٍ اَنْزَلْنٰهُ مِنَ السَّمَآءِ فَاخْتَلَطَ بِهٖ نَبَاتُ الْاَرْضِ فَاَصْبَحَ هَشِيْمًا [۴] تَذْرُوْهُ الرِّيٰحُ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا" "اَلْمَالُ وَالْبَنُوْنَ زِيْنَةُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَالْبٰقِيٰتُ الصّٰلِحٰتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَّخَيْرٌ اَمَلًا"

۱۶۶- دَ دوئ وړاندے دَ هغوئ دَ ژوندُون مثال (او حقيقت) بيان کړه. (هغه داسے دے) لکه اوبۀ چه مونږ دَ آسمان نه نازلے کړے. او هغے سره زمکے ته تازګي حاصله شوه. بيا يوه ورځ هغه ريزه ريزه شوله. چه هوائے الوځوي او چيتوي. الله تعالٰی به هر څيز باندے قدرت او طاقت لري - مال او اولاد دَ دُنيا دَ ژوندون ښائيست دے. باقي پاتے کيدونکي او نيکار را تلونکي خيزونه ښۀ کاروند دي چه دَ اجر او دَ ثواب او بدلے په طور الله تعالٰی ته ډير ښۀ او دَ اُميد کولو په اعتبار سره هم ډير ښۀ دي. (پ ۱۵، کهف)

۱۶۷- وَقَالَ تَعَالٰى [۵] "اِعْلَمُوْۤا اَنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَّلَهْوٌ وَّزِيْنَةٌ

۱۶۷- په دے خبرۀ ځان (ښۀ) پوهه کړئ. چه دَ دُنيا ژوند صرف لوبے ټوقے،

---

[۱] سورة اليونس ۲ ية ۲۴.
[۲] "زخرفها" اى بهجتها بالنبات " وازينت " بالزهر و " قادرون عليها ": اى متمكنون من تحصيل ثمارها " اتاها امرنا " عذابنا فجعلنا ها " اى زرعها " حصيدا " اى كالمحصود بالمناجل " كان لم تغن ": اى لم تكن بالامس
[۳] سورة الكهف ۱ ية ۴۵-۴۶ [۴] " هشيما " اى محشوما مكسورا " تذروه " اى تفرقه الرياح،
[۵] سورة حديد ۱ ية ۲۰

وَّتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ ۞ اَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَّمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا اِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ.

ښودنه او تماشه او هسې ښائست او خپل مینځ کښې فخر کول او د مال او اولاد په یو بل باندې ډیریا تولو کوشش او طلب دے - د دے (ژوند) مثال د هغه باران دے، چه فصل را او تو کوی، نو زمیندار ته ډیر ښهٔ ښکاری. بیا په زیړیدو راشی نو زیړ ښکاره شی. بیا آخر کښې ذرّه ذرّه شی (او ټوله تازګی ختمه شی) د آخرت عذاب د نامنونکو دپاره ډیر سخت دے - او د منونکو دپاره بخښنه او د رب رضا ده - او د دُنیا ژوندون صرف د دهوکے سامان دے - (پ۲۷، حدید)

۱۶۸ - وَقَالَ تَعَالٰى ۞ "زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَآءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ ۞ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَاللّٰهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَاٰبِ"

۱۶۸ - ډیرو خلقو ته د هغوئ د خوښې خیزونه ډیر ښهٔ معلومیږی. لکه ښځے، اولاد، سره زر ډهیری ډهیری، د ښو او د ټاکو والا آسونه، څاروی، پټی (او باغونه) (مګر) دا ټول د دُنیا د استعمالولو اسباب دی. چه (ډیر زیاتهٔ وخت پس فنا کیدونکی او ختمیدونکی دی. (لیکن) ښهٔ انجام او بدله الله تعالٰی سره دی. (پ۳، عمران)

۱۶۹ - وَقَالَ تَعَالٰى ۞ "يٰاَيُّهَا النَّاسُ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ" ۞

۱۶۹ - اے خلقو واورئ - چه د الله وعده رښتونے (او پخه) ده - د دنیا ژوند دِ تاسو دهوکه کښې وانهٔ چوی - او نهٔ دِ شیطان د الله په معامله کښې تاسو دهوکه کښې اوغورځوی - (پ۲۲، فاطر)

۱۷۰ - وَقَالَ تَعَالٰى ۞: "اَلْهٰكُمُ التَّكَاثُرُ ۞ حَتّٰى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ، كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ" :

۱۷۰ - تاسو د مال ډیروالی طلب کولو سره غافله شوی یئ - تر دے چه تاسو مقبرو ته راغلئ (او قبرستان کښې موخپل ځائے اولیدلو) - (ستاسو دا طلب بالکل صحیح نهٔ وُو) نزدے به دا خبره تاسو ته معلومه شی - هو بالکل ډیر نزدے او زر به دا او پیژنئ. واورئ کهٔ تاسو ته یقینی علم او پوهه وے - نو غافل نهٔ وئ (اوس به) دوزخ ضرور او وینئ. دا سے یقین سره چه ستاسو به پرے یقین راشی - بیا به د قیامت په ورځ تاسو نه پوښتنه کولے شی - (پ۳۰، تکاثر - ایة ۱ - ۵)

۱۷۱ - وَقَالَ تَعَالٰى ۞: "وَمَا هٰذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا اِلَّا لَهْوٌ وَّلَعِبٌ وَّاِنَّ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ ۞ لَوْ

۱۷۱ - د دُنیا ژوند هیڅ خیز نهٔ دے. بغیر د لوبے ټوقے نه - اصل ژوندون خو هغه د آخرت ژوند دے (چه همیشه هم دے او حقیقی هم دے) کهٔ دوئ دا

۞ الغیث: المطر ۞ سورة آل عمران آیة ۱۴ ۞ "والخیل المسومة": ای المعلمة او المطهمة المجملة؛ والانعام: الابل والحرث الزرع ۞ سورة فاطر آیة ۵ ۞ الغرور: الشیطان، ۞ سورة التکاثر آیة ۱ - ۵ ۞ "التکاثر": ای بالاموال والاقوال ۞ سورة العنکبوت آیة ۶۴ ۞ ای الحیوة الهانئة الخالدة،

كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ" وَالْاٰيَاتُ فِي الْبَابِ كَثِيْرَةٌ مَّشْهُوْرَةٌ " ؛

پیژندلے (نو دَ دُنیا ژوندون سره به ئے دومره زړهٔ نهٔ لګولو) (پ۲۱ عنکبوت)

دے باب کښے نور هم ډیر مشهور ایتونه شته دے۔

(نبوي حدیثونه)

وَاَمَّا الْاَحَادِيْثُ فَاَكْثَرُ مِنْ اَنْ تُحْصَرَ فَنُنَبِّهُ بِطَرَفٍ مِّنْهَا عَلٰى مَا سِوَاهُ ؛

دے باب کښے نبوي حدیثونه ډیر زیات دی۔ چه دَ هغے لیکل مشکل دی. بس یو څو ترے بیانولے شی۔

۴۶۰ - وَعَنْ عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ الْاَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ اَبَا عُبَيْدَةَ بْنَ الْجَرَّاحِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اِلَى الْبَحْرَيْنِ[1] يَاْتِيْ بِجِزْيَتِهَا فَقَدِمَ بِمَالٍ مِّنَ الْبَحْرَيْنِ فَسَمِعَتِ الْاَنْصَارُ بِقُدُوْمِ اَبِيْ عُبَيْدَةَ فَوَافَوْا صَلٰوةَ الْفَجْرِ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا صَلّٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ فَتَعَرَّضُوْا لَهٗ فَتَبَسَّمَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِيْنَ رَاٰهُمْ ثُمَّ قَالَ: اَظُنُّكُمْ سَمِعْتُمْ اَنَّ اَبَا عُبَيْدَةَ قَدِمَ بِشَيْءٍ مِّنَ الْبَحْرَيْنِ؟" فَقَالُوْا: اَجَلْ[2] يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ! فَقَالَ "اَبْشِرُوْا وَاَمِّلُوْا مَا يَسُرُّكُمْ فَوَاللّٰهِ مَا الْفَقْرَ اَخْشٰى عَلَيْكُمْ وَلٰكِنِّيْ اَخْشٰى اَنْ تُبْسَطَ الدُّنْيَا عَلَيْكُمْ كَمَا بُسِطَتْ عَلٰى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ فَتَنَافَسُوْهَا كَمَا تَنَافَسُوْهَا فَتُهْلِكَكُمْ كَمَا اَهْلَكَتْهُمْ، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۴۶۰ - عمرو بن عوف انصاری رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم امین الامت ابوعبیده بن جراح رض بحرین ته دَ جزیے غونډولو دپاره اولیږلو۔ نو دَ بحرین نه ئے مال جمع کړو او راغلو۔ دَ مدینے انصارو ته پته اولګیده چه مال ئے جمع کړے واپس راغے۔ نو سحر مانځه دپاره دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم خدمت کښے حاضر شول۔ کله چه دَ مانځه نه فارغ شول. نو انصار دَ هغوئ په خدمت کښے حاضر شو۔ رسول الله صلی الله علیه وسلم چه هغوئ ته اوکتل نو موسکے شو۔ او وے فرمائیل ځما خیال دا دے چه تاسو آوریدلی دی چه ابوعبیده بن جراح رض دَ بحرین نه مال راوړے دے۔ هغوئ اوفرمائیل یا رسول الله! هم دا خبره ده۔ هغوئ اوفرمائیل خوشحاله شئ او داسے اُمید اوساتئ چه ستاسو دَ خوشحالئ باعث دے۔ په الله مې دِ قسم وی۔ ماته ستاسو دَ غریبئ دَ اولږے دومره ویره او خطره نشته څومره چه دَ دے خبرے خطره ده چه دُنیا به ستاسو دپاره دومره فراخه شی. څومره چه مخکښے خلقو ته ډیره ورکړے شوے وه۔ او تاسو هم پکښے داسے ګیر نهٔ شئ. څنګه چه مخکینی خلق پکښے ګیر شوی دُو۔ او دَ مخکښے خلقو په شان به تاسو هم هلاک شئ. څنګه چه هغوئ هلاک شوی وو۔ (بخاری ومسلم)

۴۶۱ - وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: جَلَسَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمِنْبَرِ

۴۶۱ - ابوسعید خدری رض نه روایت دے۔ چه یو وارے نبی کریم صلی الله علیه وسلم په ممبر باندے کینا ستو۔ او مونږ ترے ګیر چاپیره ناست وو۔ دَ غه

[1] بلاد بالعراق [2] "اجل": ای نعم ؛

وَجَلَسْنَا حَوْلَهُ فَقَالَ: "إِنَّ مِمَّا أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِي مَا يُفْتَحُ عَلَيْكُمْ مِنْ زَهْرَةِ الدُّنْيَا(۱) وَزِينَتِهَا، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

وخت رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه څما د مرګ نه پس چه ستاسو به معامله کښې د کوم څیز نه ویریږم. هغه دادے چه هسے نه تاسو باندے چرته د دُنیا د زیب وزینت دروازه پرانستے شی. (بخاری ومسلم)

۴۶۲- وَعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ الدُّنْيَا حُلْوَةٌ خَضِرَةٌ وَإِنَّ اللهَ تَعَالَى مُسْتَخْلِفُكُمْ فِيهَا فَيَنْظُرُ كَيْفَ تَعْمَلُونَ: فَاتَّقُوا الدُّنْيَا وَاتَّقُوا النِّسَاءَ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۴۶۲- دا روایت هم د ابوسعید خدری رض نه دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. چه دُنیا ډیره خوږه زړهٔ را ښکونکے ده. او الله تعالیٰ تاسو له به دے کښے خلیفه جوړونکے دے. د دے دپاره چه تاسو داسے حالت کښے څهٔ عمل کوئ. پس د دُنیا نه ځان اوساتئ. او ښځو (سره د زړهٔ لګولو) نه ځان اوساتئ. (مسلم)

۴۶۳- وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اَللّٰهُمَّ لَا عَيْشَ إِلَّا عَيْشُ الْآخِرَةِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

۴۶۳- انس بن مالک رض نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. اے الله! ژوند خو بس د آخرت ژوند دے (بخاری ومسلم)

۴۶۴- وَعَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "يَتْبَعُ الْمَيِّتَ ثَلَاثَةٌ: أَهْلُهُ وَمَالُهُ وَعَمَلُهُ فَيَرْجِعُ اثْنَانِ وَيَبْقَى وَاحِدٌ: يَرْجِعُ أَهْلُهُ وَمَالُهُ وَيَبْقَى عَمَلُهُ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

۴۶۴- دا روایت هم د انس بن مالک رضی الله عنه نه دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. چه مړی سره درے څیزونه ځی. (۱) اهل وعیال (۲) د هغهٔ مال (۳) د هغهٔ عمل. هغې کښې دوه څیزونه د هغهٔ اهل وعیال او د هغهٔ مال خو (دے قبر پورے اورسوی او) واپس شی. صرف خپل عمل ورسره پاتے شی. (بخاری و مسلم)

۴۶۵- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "يُؤْتَى بِأَنْعَمِ أَهْلِ الدُّنْيَا مِنْ أَهْلِ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُصْبَغُ(۲) فِي النَّارِ صَبْغَةً ثُمَّ يُقَالُ: يَا ابْنَ آدَمَ هَلْ رَأَيْتَ خَيْرًا قَطُّ هَلْ مَرَّ بِكَ نَعِيمٌ قَطُّ؟ فَيَقُولُ: لَا وَاللهِ يَا رَبِّ، وَيُؤْتَى بِأَشَدِّ النَّاسِ بُؤْسًا فِي الدُّنْيَا مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَيُصْبَغُ صِبْغَةً فِي الْجَنَّةِ

۴۶۵- دا روایت هم د انس بن مالک رضی الله عنه نه دے. رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. چه د قیامت په ورځ به د دوزخیانو نه یو داسے سړے راوستلے شی. چه دُنیا کښے به ئے د عیش او آرام ژوند تیر کړے وی. هغهٔ ته به د دوزخ نداره اوښائی. او بو شتنه به ترے اوکړے شی. چه اے د آدم ځویه! آیا تا چرته څهٔ خوشحالی لیدلے ده؟ آیا په تا باندے د آرام څهٔ وخت تیر شوے دے؟ هغه به اووائی، قسم په الله، بالکل هم نه. او بیا به د جنت والو

(۱) "من زهرة الدنیا": ای زینتها و بهجتها (۲) "فیصبغ" ای یغمس "فی النار صبغة" بفتح الصاد: ای غمسة.

فَيَقُولُ لَهٗ : يَا ابْنَ اٰدَمَ هَلْ رَأَيْتَ بُؤْسًا قَطُّ ـله هَلْ مَرَّ بِكَ شِدَّةٌ قَطُّ؟ فَيَقُولُ لَا وَاللّٰهِ مَا مَرَّ بِيْ بُؤْسٌ قَطُّ وَلَا رَأَيْتُ شِدَّةً قَطُّ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ‌:

نه یو دلسے کس را وستلے شی. چه دُنیا کښے سخت تکلیف کښے تیر وو. او بیا به هغهٔ ته دَ جنت یوه نندارهِ او ښودلے شی. او پوښتنه به ترے اوکړے شی. اے دَ آدم ځویه! آیا تا چرته کله مصیبت او تکلیف یا سختی محکښے لیدلے وه. هغه به عرض اوکړی. په الله مِ دِ قسم وی. نهٔ ما تهٔ چرته مصیبت رسید لے دے. او نهٔ ما محکښے سختی تیره کړے ده. (مسلم)

(مطلب دادے چه دَ دُنیا دَ مزو او دَ عیش ژوند تیرولو او دَ مال او دَ عزت طلب کولو حقیقت خو دادے. چه د دوزخ نظارے سره ترے هغه ټول هیر شی. او دَ دُنیا دَ تکلیفونو او مصیبتونو اثر دَ جنت دَ نظارے کولو سره دَ ذهن نه اُوځی)

۴۶۶ - وَعَنِ الْمُسْتَوْرِدِ بْنِ شَدَّادٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : "مَا الدُّنْيَا فِي الْاٰخِرَةِ اِلَّا مِثْلُ مَا يَجْعَلُ اَحَدُكُمْ اِصْبَعَهٗ فِي الْيَمِّ ـله فَلْيَنْظُرْ بِمَ يَرْجِعُ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ‌:

۴۶۶ - مستورد بن شداد رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلے الله علیه وسلم اوفرمائیل. چه دَ دُنیا دَ آخرت سره داسے نسبت دے. لکه یو کس چه سمندر کښے گوته داخله کړی، او بیا اوگوری چه څومره لوند وا لے ورپورے انښتے دے. (څومره او به ئے ځان سره راوړے). (مسلم)

۴۶۷ - وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِالسُّوْقِ وَالنَّاسُ كَنَفَتَيْهِ فَمَرَّ بِجَدْيٍ اَسَكَّ مَيِّتٍ فَتَنَاوَلَهٗ فَاَخَذَ بِاُذُنِهٖ ثُمَّ قَالَ : "اَيُّكُمْ يُحِبُّ اَنْ يَكُوْنَ هٰذَا لَهٗ بِدِرْهَمٍ؟" فَقَالُوْا مَا نُحِبُّ اَنَّهٗ لَنَا بِشَيْءٍ وَّمَا نَصْنَعُ بِهٖ؟ ثُمَّ قَالَ : "اَتُحِبُّوْنَ اَنَّهٗ لَكُمْ قَالُوْا : وَاللّٰهِ لَوْ كَانَ حَيًّا كَانَ عَيْبًا اِنَّهٗ اَسَكُّ فَكَيْفَ وَهُوَ مَيِّتٌ : فَقَالَ : "فَوَاللّٰهِ لَلدُّنْيَا اَهْوَنُ عَلَى اللّٰهِ مِنْ هٰذَا عَلَيْكُمْ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ،

قَوْلُهٗ : "كَنَفَتَيْهِ" اَيْ عَنْ جَانِبَيْهِ "وَالْاَسَكُّ" الصَّغِيْرُ الْاُذُنِ ‌:

۴۶۷ - جابر بن عبد الله رضی الله عنه نه روایت دے. چه یو وارے نبی کریم صلی الله علیه وسلم بازار کښے تیریدو. او صحابهؓ دَ هغوئیؐ بنی او کس طرف ته روان وو. نو دَ بیزے دَ یو مردار بچی په خوا کښے تیرشول. چه غوږونه ئے واړهٔ واړهٔ وو. نبی کریم صلی الله علیه وسلم هغه دَ غوږونو نه اونیولو او اوچت ئے کړو. او صحابه ؤ (رضی الله عنهم) نه ئے پوښتنه اوکړه. تاسو کښے به څوک داسے وی چه دا په یو درهم اخستل خوښ کړی؟ ټولو اووئیل چه مونږ کښے ئے هیڅوک هم په دے قیمت اخستل نهٔ خوښوی. او په دے (مُرداره) به مونږ څهٔ اوکړو. بیا نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل آیا بے قیمته اخستل ئے څوک خوښوی؟ ټولو اووئیل. چه په الله قسم کهٔ ژوندے هم وے نو عیب دار به وو. څکه چه د واړهٔ غوږونو ئے داسے دی لکه چه هډو شته دے نهٔ. او اوس خو مرداره ده. او س څهٔ بکار راځی. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. په الله قسم! چه اللهؐ ته دُنیا دَ دے نه هم زیاته سپکه او ذلیله ده. څومره چه دا مرداره تاسو

ـله "بُؤْسًا" بالهمز : اى شدة ـله "اليم" بفتح التحتية وتشديد اليم : البحر ‌:

ته سپکه ده - (مسلم)

كَنَفَتَيْهِ : يعنى دواړه طرفونه - ښي اوګس . اَسَكُّ : دَ وړو غوږونو والا -

۴٦٨ - وَعَنْ اَبِىْ ذَرٍّ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ اَمْشِىْ مَعَ النَّبِىِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِىْ حَرَّةِ[له] بِالْمَدِيْنَةِ فَاسْتَقْبَلَنَا اُحُدٌ فَقَالَ: "يَا اَبَا ذَرٍّ" : قُلْتُ : لَبَّيْكَ يَا رَسُوْلَ اللهِ! فَقَالَ : "مَا يَسُرُّنِىْ اَنَّ عِنْدِىْ مِثْلَ اُحُدٍ هٰذَا ذَهَبًا تَمْضِىْ عَلَىَّ ثَلَاثَةُ اَيَّامٍ وَعِنْدِىْ مِنْهُ دِيْنَارٌ اِلَّا شَىْءٌ اُرْصِدُهُ لِدَيْنٍ اِلَّا اَنْ اَقُوْلَ بِهٖ فِىْ عِبَادِ اللهِ هٰكَذَا وَهٰكَذَا وَهٰكَذَا" عَنْ يَمِيْنِهٖ وَعَنْ شِمَالِهٖ وَعَنْ خَلْفِهٖ ، ثُمَّ سَارَ فَقَالَ "اِنَّ الْاَكْثَرِيْنَ هُمُ الْاَقَلُّوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اِلَّا مَنْ قَالَ بِالْمَالِ هٰكَذَا وَهٰكَذَا وَهٰكَذَا" عَنْ يَمِيْنِهٖ وَعَنْ شِمَالِهٖ وَمِنْ خَلْفِهٖ "وَقَلِيْلٌ مَّا هُمْ" ثُمَّ قَالَ لِىْ : مَكَانَكَ لَا تَبْرَحْ حَتّٰى اٰتِيَكَ ثُمَّ انْطَلَقَ فِىْ سَوَادِ اللَّيْلِ حَتّٰى تَوَارٰى[۲ه] فَسَمِعْتُ صَوْتًا قَدِ ارْتَفَعَ فَتَخَوَّفْتُ اَنْ يَّكُوْنَ اَحَدٌ عَرَضَ[۳ه] لِلنَّبِىِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَرَدْتُ اَنْ اٰتِيَهُ فَذَكَرْتُ قَوْلَهٗ : "لَا تَبْرَحْ حَتّٰى اٰتِيَكَ فَلَمْ اَبْرَحْ حَتّٰى اَتَانِىْ فَقُلْتُ : لَقَدْ سَمِعْتُ صَوْتًا تَخَوَّفْتُ مِنْهُ فَذَكَرْتُ لَهٗ فَقَالَ: "وَهَلْ سَمِعْتَهٗ؟" قُلْتُ : نَعَمْ قَالَ: ذَاكَ جِبْرِيْلُ اَتَانِىْ فَقَالَ: مَنْ مَّاتَ مِنْ اُمَّتِكَ لَا يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ قُلْتُ : وَاِنْ زَنٰى وَاِنْ سَرَقَ قَالَ وَاِنْ زَنٰى وَاِنْ سَرَقَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ، وَهٰذَا لَفْظُ الْبُخَارِىِّ -

۴٦٨ - ابوذرغفاري رضی الله عنه نه روايت دے. چه زهٔ د نبی کریم صلی الله علیه وسلم سره د مدينے سره په حَرّه (تور د کانړو والا زمکه) روان ووم - کله چه د اُحد غرمخ ته راغے - نو رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائيل يا ابوذر! ما عرض اوکړو لبيك حاضر يم اے رسول الله! حضور اوفرمائيل چه ما ته دومره هم خوښه نهٔ راځی چه ما سره دے د اُحد غرهومره سرهٔ زروی (او په هغے دے درے ورځے تيرے شی) او دهغے نه دے ما سره پکښے يو دينار هم. بچ پاتے شی - البته دَ قرض ورکولو دَ پاره کهٔ بچ پاتے شی. نو زهٔ به داسے اوکړم چه ښی، ګس طرف او (وړاندے) وروستو به ئے داسے داسے طريقے سره دَ الله بندګا نو ته ورکړم (او برابر به ئے تقسيم کړم) دائے اوفرمائيل او لاړو. بيائے څهٔ وخت پس اوفرمائيل - دَ دے دُنيا مالدار به عام طور سره دَ قيامت په ورځ غريبان وی - او هغه خلق ترے جدا دی ، کوم چه خپل مال ښی طرف ، ګس طرف ته او وروستو او دغسے دغسے او دغسے (دَ الله دپاره) خرچ کوی. او داسے خلق ډير کم دی. بيائے ما ته اوفرمائيل - څما راتلو پورے خپل ځائے مهٔ پريږده - بيا هغه دَ شپے په تياره کښے څما دَ نظرنه پټ شو. په دے وخت کښے ما يو اوچت آواز واؤريدو - ما ته خطره شوه چه چرته رسول الله صلی الله علیه وسلم ته څهٔ واقعه پيښه شوے نهٔ وی. دَ حالاتو معلومولو د پاره م تلل اوغوښتل. چه دَ هغهٔ هدايات رايادشو چه خپل ځائے مهٔ پريږده ، نو دَ هغوئ دَ واپس راتلو پورے هم هلته په ځائے ناست ووم. هغوئ تشريف راوړو نوما دَ آواز په باره کښے ترے پوښتنه اوکړه - هغوئ اوفرمائيل چه تا دغه آواز آوريدلے وُو ؟ ما اووئيل هو جی. نو وے فرمائيل چه دا جبرئيل عليه السلام وو چه ما ته دے خبرے ښودلو دپاره راغلے وو. چه ستا اُمت کښے چه څوک مړشی . او دَ الله تعالی سره ئے شرک نهٔ وی کړے هغه به جنت ته داخليږی. ما

له "فى حرة" بفتح الحاء المهملة : وتشديد الراء ، هى ارض ذات حجارة سود ۲ه "توارى" اى غاب شخصه

۳ه "عرض" اى تعرض له بسوء!!

عرض اوکړو. اګرکه هغهٔ زنا اوغلا کړې وی ؟ هغوئ صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل.
اګرچه زنا ئے کړې دی او اګرچه غلا ئے کړې وی - (بخاری ومسلم)

۴۶۹ - وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "لَوْکَانَ لِیْ مِثْلُ اُحُدٍ ذَهَبًا لَسَرَّنِیْ اَنْ لَا تَمُرَّ عَلَیَّ ثَلَاثُ لَیَالٍ وَعِنْدِیْ مِنْهُ شَیْءٌ اِلَّا شَیْءٌ اَرْصُدُهٗ لِدَیْنٍ" مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ !!

۴۶۹ - ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل . چه ماسره که د اُحد د غر هومره سرهٔ زر وی ، نو زهٔ به ئے دا سے خوښ کړم چه درې ورځو کښے د ننه د ننه به ماسره هیڅ باقی پاتے نشی - بغیر د هغے نه چه چرته قرض اداء کولو د پاره به ئے کیخودلے وی - (بخاری ومسلم)

۴۷۰ - وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ "اُنْظُرُوْا اِلٰی مَنْ هُوَ اَسْفَلَ مِنْکُمْ وَلَا تَنْظُرُوْا اِلٰی مَنْ هُوَ فَوْقَکُمْ فَهُوَ اَجْدَرُ[1] اَنْ لَّا تَزْدَرُوْا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَیْکُمْ" مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ ، وَ هٰذَا لَفْظُ مُسْلِمٍ ، وَفِیْ رِوَایَةِ الْبُخَارِیِّ "اِذَا نَظَرَ اَحَدُکُمْ اِلٰی مَنْ فُضِّلَ عَلَیْهِ فِی الْمَالِ وَالْخَلْقِ[2] فَلْیَنْظُرْ اِلٰی مَنْ هُوَ اَسْفَلَ مِنْهُ" !

۴۷۰ - دا روایت هم د ابوهریره رض دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه د خپل ځان نه د کم شان او حیثیت والا طرف ته نظر کوئ - او هغه طرف ته مهٔ ګورئ کوم چه د تا نه د غټ حیثیت او درجے والا دے - دا ستاسو د پاره ډیر ضروری دے د پاره چه تاسو د الله تعالیٰ ورکړی نعمتونه سپک اونهٔ ګنړئ - (بخاری ومسلم)
دا روایت د بخاری او مسلم دواړو دے.
مګر دا الفاظ د مسلم دی . او د بخاری په روایت کښے دا سے دی چه کله تاسو څوک د خپل ځان نه زیات ښائسته او مالداره اووینئ نو هغهٔ له پکار دی . چه کم حیثیت والا باندے هم نظر اچوی -

۴۷۱ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "تَعِسَ[3] عَبْدُ الدِّیْنَارِ وَالدِّرْهَمِ وَالْقَطِیْفَةِ وَالْخَمِیْصَةِ، اِنْ اُعْطِیَ رَضِیَ وَاِنْ لَمْ یُعْطَ لَمْ یَرْضَ" ! رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ !!

۴۷۱ - دا روایت هم د ابوهریره رض دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل . چه د روپئ او اشرفئ بنده او د قیمتی او عمده لباس بنده د برباد دی که هغهٔ ته دا ملاؤ شی نو (په ګټه) او خوشحالی کښے وی او که ملاؤ نهٔ شی - نو خفه ناست وی . (بخاری)

۴۷۲ - وَعَنْهُ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: لَقَدْ رَاَیْتُ سَبْعِیْنَ مِنْ اَهْلِ الصُّفَّةِ مَا مِنْهُمْ رَجُلٌ عَلَیْهِ رِدَآءٌ: اِمَّا اِزَارٌ وَاِمَّا کِسَآءٌ قَدْ رَبَطُوْا فِیْ اَعْنَاقِهِمْ

۴۷۲ - دا روایت هم د ابوهریرة رض دے. چه ما د اصحاب صفه رضی الله عنهم نه دا سے اویا صحابه رض لیدلی دی. چه هغوئ سره پوره جامے هم نهٔ وے . چا سره به

[1] اجدر : ای احق " الا تزدروا " ای لا تحتقروا نعمة الله علیکم [2] " والخلق " بفتح الخاء المعجمة ای صورة ، [3] " تعس " بکسر العین المهملة : ای هلك : " والقطیفة " بالقاف والطاء المهملة والتحتیه والفاء " الثوب " الذی له خمل " والخمیصة " بالخاء المعجمة وبالمیم والصاد المهملة : الکساء المربع ، وفی روایة البخاری " تعس عبد الدینار و عبد الدرهم و عبد القطیفة و عبد الخمیصة " ای هلك طالبها الحریص علی جمعها القائم علی حفظها فکان لذلك عبدها، نسأل الله السلامة من هذه العبودیة الحقیرة -

فَمِنْهَا مَا يَبْلُغُ نِصْفَ السَّاقَيْنِ وَمِنْهَا مَا يَبْلُغُ الْكَعْبَيْنِ فَيَجْمَعُهُ بِيَدِهٖ كَرَاهِيَةَ اَنْ تُرٰى عَوْرَتُهٗ" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ !!

دَ اغوستلو دپاره صرف څادر وو- او چا سره به صرف لنګ وو- او هغه به ئې هم خپله مرئ کښې تړلے وو- چه دَ چا به نیمے پنډئ پورے رسیدلے وو- او دَ چا دَ ګیټو پورے- او ګوتو نه دَ څادر به ئې لاسونو کښې مضبوط نیولی وو- چه څمونږ پرده ښکاره نشي- (بخاري)

٤٧٣- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اَلدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَجَنَّةُ الْكَافِرِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ !!

٤٧٣- دا روایت هم دَ ابوهریرهؓ دے- چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل- چه دُنیا دَ مؤمن دپاره دَ قید خانے مثال لري- او کافر دپاره دَ جنت مثال لري- (مسلم)

٤٧٤- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ اَخَذَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَنْكِبَيَّ [له] فَقَالَ: "كُنْ فِي الدُّنْيَا كَاَنَّكَ غَرِيْبٌ اَوْ عَابِرُ سَبِيْلٍ" وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ، رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا يَقُوْلُ: "اِذَا اَمْسَيْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الصَّبَاحَ وَاِذَا اَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الْمَسَاءَ وَخُذْ مِنْ صِحَّتِكَ لِمَرَضِكَ وَمِنْ حَيَاتِكَ لِمَوْتِكَ" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ !!

قَالُوْا فِيْ شَرْحِ هٰذَا الْحَدِيْثِ مَعْنَاهُ لَا تَرْكَنْ اِلَى الدُّنْيَا وَلَا تَتَّخِذْهَا وَطَنًا وَلَا تُحَدِّثْ نَفْسَكَ بِطُوْلِ الْبَقَاءِ فِيْهَا وَلَا بِالْاِعْتِنَاءِ بِهَا وَلَا تَتَعَلَّقْ مِنْهَا اِلَّا بِمَا يَتَعَلَّقُ بِهِ الْغَرِيْبُ فِيْ غَيْرِ وَطَنِهٖ وَلَا تَشْتَغِلْ فِيْهَا بِمَا لَا يَشْتَغِلُ بِهِ الْغَرِيْبُ الَّذِيْ يُرِيْدُ الذَّهَابَ اِلٰى اَهْلِهٖ، وَبِاللّٰهِ التَّوْفِيْقُ !!

٤٧٤- عبد الله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے- چه رسول الله صلی الله علیه وسلم څما دواړه اوږے اونیولے او وے فرمائیل چه دُنیا کښې دَ مسافر پشان اوسیږه یا دَ لارے تیریدونکی پشان- ابن عمرؓ به داهم وئیل- چه ماښام شی نو دَ صبا انتظار مه کوه- او چه سحر شی نو دَ ماښام انتظار مه کوه- دَ مرض او بیمارئ نه مخکښے روغوالے او دَ مرګ نه مخکښے ژوندون غنیمت اوګڼره- (بخاري)

علماؤ دَدے حدیث دَ شرحے په طور دا فرمائیلی دی- چه دُنیا دَ سکون او دَ آرام ځائے جوړ کړئ- او نه ئې خپل وطن جوړ کړئ- دَ ډیر ژوندون تیرولو نه څهٔ خیال او فکر اوکړئ- او نه منصوبے جوړے کړئ- دے سره داسے او دومره تعلق ساتئ- څنګه او څومره چه دَ مسافر دَ پردی ځائے سره وی- او داسے خبرو او کارونو کښې مه لګئ کوم چه اهل وعیال ته دَ رسید لو اراده کونکے نهٔ کوی-

٤٧٥- وَعَنْ اَبِي الْعَبَّاسِ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ دُلَّنِيْ عَلٰى عَمَلٍ اِذَا عَمِلْتُهٗ اَحَبَّنِيَ اللّٰهُ وَاَحَبَّنِيْ

٤٧٥- ابوعباس سهل بن سعید ساعدی رضی الله عنه نه روایت دے- چه یو کس دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے حاضر شو او عرض ئې اوکړو- یا رسول الله! ما ته څهٔ داسے عمل اوښایه- چه ځهٔ هغه کوم چه الله هم ما سره محبت او مینه

له "منكبي" بتشديد التحتية- ويروى بتخفيف الياء، والمنكب: مجتمع رأس العضد والكتف !!

النَّاسُ فَقَالَ: "اَزْهَدْ فِي الدُّنْيَا يُحِبَّكَ اللهُ وَازْهَدْ فِيْمَا عِنْدَ النَّاسِ يُحِبَّكَ النَّاسُ حَدِيْثٌ حَسَنٌ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَغَيْرُهُ بِاَسَانِيْدَ حَسَنَةٍ !!

اوکړي او د الله بندګان را سره هم مينه اوکړي. رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل د دُنيا شوق مهٔ ساته. نو الله تعالیٰ به تا سره محبت ساتی. او خلقو سره چه څه څيزوی د هغې طمع مهٔ ساته. نو خلق به د رسره محبت ساتی (او خوښوی به دې هم) (ابن ماجه)

۴۷۶- وَعَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: ذَكَرَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مَا اَصَابَ النَّاسُ مِنَ الدُّنْيَا فَقَالَ: لَقَدْ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَظَلُّ الْيَوْمَ يَلْتَوِيْ مَا يَجِدُ مِنَ الدَّقَلِ مَا يَمْلَاُ بِهٖ بَطْنَهٗ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ!

"اَلدَّقَلُ" بِفَتْحِ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ وَالْقَافِ: رَدِيُّ التَّمْرِ !!

۴۷۶- نعمان بن بشير رضی الله عنهما نه روايت دے. چه يو وارے حضرت عمرؓ د دولت او مالدارئ او د زهد فارغ والی ذکر په دوران کښے اوفرمائيل. چه د رسول الله صلی الله عليه وسلم کوليے به ټوله ورځ را تاوے وے. او فالتو او ردّی بے کاره کهجورے به هم د کيږے د ډکولو دپاره نهٔ ملاويدے. (مسلم)

اَلدَّقَلُ: ردّی او بے کاره کجورے.

۴۷۷- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: تُوُفِّيَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا فِيْ بَيْتِيْ مِنْ شَيْءٍ يَاْكُلُهٗ ذُوْكَبِدٍ[1] اِلَّا شَطْرُ شَعِيْرٍ فِيْ رَفٍّ لِيْ فَاَكَلْتُ مِنْهُ حَتّٰى طَالَ عَلَيَّ فَكِلْتُهٗ فَفَنِيَ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ،

"قَوْلُهَا "شَطْرُ شَعِيْرٍ": اَيْ شَيْءٌ مِنْ شَعِيْرٍ كَذَا فَسَّرَهُ التِّرْمِذِيُّ !

۴۷۷- حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی. چه کله نبی کريم صلی الله عليه وسلم وفات شو. نو کور کښے دغه وخت ما سره د خوراک دومره څهٔ نهٔ وو. چه چرته ځناور خوړلے وے. بغير د يو څو دانو اوربشو نه چه هغه هم يو فالتو پنډ يری يا کټوئ کښے پرتے وے. چه لږے لږے به مې ترے راويستلے. او ډيرو ورځو پورے به مې خوړلے. يو وارے ما هغه تول کړلے. بس هغه ختمے شوے. (بخاری) شَطْرُ شَعِيْرٍ: يعنی لږے شان اوربشے. (ترمذی)

۴۷۸- وَعَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ اَخِيْ جُوَيْرِيَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ اُمِّ الْمُؤْمِنِيْنَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: مَا تَرَكَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ مَوْتِهٖ دِيْنَارًا وَلَا دِرْهَمًا وَلَا عَبْدًا وَلَا اَمَةً وَلَا شَيْئًا اِلَّا بَغْلَتَهُ الْبَيْضَاءَ الَّتِيْ

۴۷۸- د حضرت جويريه رضی الله عنها ورور عمرو بن حارث رضی الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم د مرګ په وخت کښے نه اشرفئ پريښی دی او نه روپئ او نه وينځے غلامان او نهٔ څهٔ نور څهٔ پريښی دی. بغير د يو سپين قچر نه چه هغهٔ به پرے سورلی

[1] "ذوكبد" بفتح الكاف وكسر الموحدة: اى حيوان: والرف بفتح الراء وتشديد الفاء خشب يرفع عن الارض يوضع فيه ما يراد حفظه "ففنى" اى فرغ "قال القرطبى: سبب رفع النماء عند الكيل. والله اعلم. الالتفات بعين الحرص، مع معاينة ادرار نعم الله تعالىٰ ومواهب كراماته وكثرة بركاته، والغفلة عن الشكر عليها والثقه، بالذى وهبها وللميل الى الاسباب المعتادة عند مشاهدة خرق العادات!!

كَانَ يَرْكَبُهَا وَسِلَاحَهُ وَأَرْضًا جَعَلَهَا
لِابْنِ السَّبِيلِ صَدَقَةً" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

كوله - يا ئې خپله وسله پرېښې ده يا
ئې هغه زمكه پرېښې ده چه كومه ئې
د مسافرو دپاره وقف كړې وه - (بخاري)

۴۷۹ - وَعَنْ خَبَّابِ بْنِ الْأَرَتِّ
رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: هَاجَرْنَا مَعَ
رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
نَلْتَمِسُ وَجْهَ اللهِ تَعَالَى فَوَقَعَ أَجْرُنَا
عَلَى اللهِ فَمِنَّا مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَأْكُلْ مِنْ
أَجْرِهِ شَيْئًا مِنْهُمْ مُصْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ
رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قُتِلَ يَوْمَ أُحُدٍ وَتَرَكَ
نَمِرَةً فَكُنَّا إِذَا غَطَّيْنَا بِهَا رَأْسَهُ بَدَتْ
رِجْلَاهُ وَإِذَا غَطَّيْنَا بِهَا رِجْلَيْهِ بَدَا
رَأْسُهُ فَأَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ أَنْ نُغَطِّيَ رَأْسَهُ وَنَجْعَلَ عَلَى
رِجْلَيْهِ شَيْئًا مِنَ الْإِذْخِرِ[1] وَمِنَّا
مَنْ أَيْنَعَتْ لَهُ ثَمَرَتُهُ فَهُوَ يَهْدِبُهَا
مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ!
"النَّمِرَةُ" كِسَاءٌ مُلَوَّنٌ مِنْ صُوفٍ وَ
قَوْلُهُ "أَيْنَعَتْ" أَيْ نَضِجَتْ وَأَدْرَكَتْ وَ
قَوْلُهُ "يَهْدِبُهَا" هُوَ بِفَتْحِ الْيَاءِ وَضَمِّ
الدَّالِ وَكَسْرِهَا لُغَتَانِ: أَيْ يَقْطِفُهَا وَ
يَجْتَنِيهَا وَهٰذِهِ اسْتِعَارَةٌ لِمَا فَتَحَ
اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِمْ مِنَ الدُّنْيَا وَتَمَكَّنُوا
فِيهَا؛

۴۷۹ - خباب بن ارت رضى الله عنه نه
روايت دے - چه مونږ د رسول الله صلى
الله عليه وسلم سره هجرت كولو - چه صرف
د الله مخ موغوښتلو - د هغې مزدورى خو
د الله د طرفنه ثابته ده - (مګر په اعتبار
د دُنيا) مونږ كښې بعضے حضرات خو ډېر
زر وفات شول - او دُنيا كښې ئې د خپلے
بدلے او مزدورئ څهٔ حصه بيا نهٔ موندله -
يو پكښې مصعب بن عمير رض هم وو - چه د
جنګ اُحد په ورځ شهيد شو - او يولنړه او
وړوكے شان څادر ئے وو - كهٔ مونږ به هغه
ورته په سر واچولو نو خپے به ئے ښكاره پاتے
شوے - او كهٔ خپے به مو ورله پټے كړے نو سر به
ئے بربنډ پاتے شو - رسول الله صلى الله
عليه وسلم چه دا اوليدل نو وے فرمائيل -
چه څادر باندے ئے سر پټ كړئ - او په خپو
ورته خرګړى (خوشبويه واښهٔ) واچوئ -
او ځنو كسانو د اجر ميوه پخه شوه نو
هغه ئے راټولوى " او د آرام ژوند
تيروى -
"اَلنَّمِرَةُ": د وړئ رنګين څادر -
"اَيْنَعَتْ": پاخهٔ ده - پوره وو -
"يَهْدِبُهَا": راغونډول - راټولول. مطلب
داچه د خپلو نيتونو ميوے راغونډوى -
چه الله تعالى د ډېرو فتحو او كاميابو خاوندان اوګرځول -

۴۸۰ - وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ
السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ
رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ
كَانَتِ الدُّنْيَا تَعْدِلُ عِنْدَ اللهِ جَنَاحَ
بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا شَرْبَةَ مَاءٍ"
رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيثٌ حَسَنٌ
صَحِيحٌ

۴۸۰ - سهل بن سعد ساعدى رض نه روايت
دے - چه رسول الله صلى الله عليه وسلم
او فرمائيل - چه الله تعالى سره كهٔ د دُنيا
اهميت او قدر د ماشى د وزر برابر هم وے
نو كافر ته به ئے د دے دُنيا د اوبو يو ګوټ
هم نهٔ وے وركړے - (ترمذى) وائى چه
دا حديث حسن دے -

...

۴۸۱ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ
عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ

۴۸۱ - ابوهريره رضى الله عنه وائى - چه
ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه

[1] "اذخر" نبت معروف طيب الرائحة

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: "اَلَا اِنَّ الدُّنْيَا مَلْعُوْنَةٌ ۱ مَلْعُوْنٌ مَا فِيْهَا اِلَّا ذِكْرَ اللهِ تَعَالٰى وَ مَا وَالَاهُ وَ عَالِمًا وَ مُتَعَلِّمًا" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ!

داسے فرمائیل آوریدلی دی. خبردار! دُنیا په خپله لعنتی (ناخوښه) ده. او دے کښے چه څۀ څیزونه دی هغه هم لعنتی (او ناخوښه) دی بغیر د الله ذکر او بغیر د هغه څیزونو چه کوم د الله خوښ دي یعنی نیک کارونه او دینی عالم او متعلم. ۱ (ترمذی) او ترمذی وئیلی دی چه دا حدیث حسن دے.

۴۸۲ - وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "لَا تَتَّخِذُوا الضَّيْعَةَ ۲ فَتَرْغَبُوْا فِي الدُّنْيَا" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ!!

۴۸۲ - عبد الله بن مسعود رضی الله عنه نه روایت دے. چه نبی کریم صلی الله علیه و سلم اوفرمائیل. جائیدادونو جوړولو کښے شوق مۀ ساتئ. هسے نۀ چه چرته دُنیا کښے ګیر او اخته نۀ شئ. (ترمذی) امام ترمذیؒ وائی چه دا حدیث حسن دے.

۴۸۳ - وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: مَرَّ عَلَيْنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ نُعَالِجُ خُصًّا لَنَا ۳ فَقَالَ: "مَا هٰذَا؟" فَقُلْنَا "قَدْ وَهِيَ فَنَحْنُ نُصْلِحُهُ" فَقَالَ: "مَا اَرَى الْاَمْرَ اِلَّا اَعْجَلَ مِنْ ذٰلِكَ" رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ بِاِسْنَادِ الْبُخَارِيِّ وَمُسْلِمٍ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ؛

۴۸۳ - عبد الله بن عمرو بن عاص رضی الله عنهما نه روایت دے. چه یو واره مونږ. دَ خپل کور (چه دَ بانړس او لرګوو) مرمت کولو. نو چه رسول الله صلی الله علیه وسلم را بانده تیر شو. هغوئ پوښتنه اوکړه چه دا څۀ جوړیږی. مونږ عرض اوکړو دَ کور (تختے) وغیره) بے کاره شوی دی. هغه لرے جوړوو. نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. چه زۀ یو (الهی) امر او فیصله (مرګ یا قیامت) دَ دے نه ډیر زر را تلونکی وینم. (ابوداؤد و ترمذی) دا روایت ابوداؤد او ترمذی دَ بخاری او مسلم په سند سره نقل کړے دے. او امام ترمذیؒ وائی چه دا حدیث حسن او صحیح دے. مطلب دا دے. چه دَ مکان جوړولو نه مخکښے مرګ یا قیامت دباره تیارے کول بکار دی. وران ویجاړ کور کښے هم وخت تیریږی. کۀ چرے دَ آخرت دَ کورنه قاصرا و کوتاه پاتے شو نو همیشه به په تکلیف کښے اخته وی. (ترمذی)

۴۸۴ - وَعَنْ كَعْبِ بْنِ عِيَاضٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ لِكُلِّ اُمَّةٍ فِتْنَةً ۴ وَفِتْنَةُ اُمَّتِي: اَلْمَالُ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ؛

۴۸۴ - کعب بن عیاض رضی الله عنه نه روایت دے. چه ما دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم نه داسے فرمائیلی آوریدلی دی. چه دَ هر اُمت دپاره دَ ازمیښت یو څیز خامخا وی. او زما اُمت دپاره دَ ازمیښت څیز مال او دولت دے. (ترمذی) وائی چه دا حدیث حسن صحیح دے.

۴۸۵ - وَعَنْ اَبِيْ عَمْرٍو وَيُقَالُ اَبُوْ عَبْدِ اللهِ وَيُقَالُ اَبُوْ لَيْلٰى عُثْمَانُ

۴۸۵ - ابوعمرو یا ابو عبدالله یا ابولیلیٰ عثمان بن عفان (دریم خلیفه) رضی

۱ "ملعونة" ای مبغوضة ساقطة "وما والاه" ای قاربة من الطاعة الموصلة لمرضاة الله تعالیٰ: ولا یفهم من هذا الحدیث سب الدنیا مطلقا ولعنها، بل الملعون منها ما یبعد بها عن الله تعالیٰ ویشغل عنه کما یوحی الیه آخر الحدیث !! ۲ "الضیعة" بالضاد المعجمة: العقار: ای لا تتوغلوا فی اتخاذ الضیعة فترغبوا عن صلاح الآخرة کما قال صلی الله علیه وسلم: "فترغبوا فی الدنیا

بْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "لَيْسَ لِابْنِ آدَمَ حَقٌّ فِي سِوَى هٰذِهِ الْخِصَالِ: بَيْتٌ يَسْكُنُهُ وَ ثَوْبٌ يُوَارِي عَوْرَتَهُ[1] وَجِلْفُ الْخُبْزِ، وَ الْمَاءُ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيثٌ صَحِيحٌ! قَالَ التِّرْمِذِيُّ سَمِعْتُ اَبَادَاؤُدَ سُلَيْمَانَ ابْنَ سَالِمِ الْبَلْخِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ النَّضْرَ بْنَ شُمَيْلٍ يَقُولُ: الْجِلْفُ الْخُبْزُ لَيْسَ مَعَهُ اِدَامٌ. وَ قَالَ غَيْرُهُ: هُوَ غَلِيظُ الْخُبْزِ وَقَالَ الْهَرَوِيُّ الْمُرَادُ بِهِ هُنَا وِعَاءُ الْخُبْزِ كَالْجَوَالِقِ وَالْخُرْجِ وَاللهُ اَعْلَمُ ؛

الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. چه دَ آدم علیه السلام دَ اولاد د پاره دَ درے ځیزونو نه علاوه دَ بل ځیز (د پاره منړه وهلو کښے) حق نشته. دَ اوسیدلو د پاره کور. دَ بدن پټولو د پاره جامے، دَ خوراک د پاره روټئ او اوبهٔ. (ترمذی) وائی چه دا حدیث حسن دے. او وائی چه ما دَ ابوداؤد سلیمان بن سالم بلخی نه او هغوئ دَ نضر بن شُمیل نه دا سے فرمائیلی آوریدلی دی. چه "جِلْفُ" بغیر دَ ترکارئ نه سپوره روټئ ته وئیلے شی. او نورو خلقو دَ "جِلْفُ" معنیٰ غټه روټئ کړے ده. او هروی وائی چه "جَلْفُ" نه مراد دَ روټئ لوښے دے. لکه "جَوَالِقُ" "خُرُجُ" دَ روټئ لوښی ته وائی.

۴۸۶- وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الشِّخِّيرِ "بِكَسْرِ الشِّينِ وَالْخَاءِ الْمُشَدَّدَةِ الْمُعْجَمَتَيْنِ" رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّهُ قَالَ: اَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَقْرَأُ: "اَلْهٰكُمُ التَّكَاثُرُ" قَالَ: "يَقُولُ ابْنُ آدَمَ: مَالِي مَالِي وَ هَلْ لَكَ يَا ابْنَ آدَمَ مِنْ مَالِكَ اِلَّا مَا اَكَلْتَ فَاَفْنَيْتَ اَوْ لَبِسْتَ فَاَبْلَيْتَ اَوْ تَصَدَّقْتَ فَاَمْضَيْتَ ؟ رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۴۸۶- عبد الله بن شِخّیر رضی الله عنه نه روایت دے. چه زهٔ یو وارے دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے حاضر شوم. نو هغوئ سورة التکاثر لوستلو. (دَ تلاوت کولو نه پس) رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. چه سړے وائی چه دا ځما مال دے او هغه ځما مال دے. مګر اے دَ آدم (علیه السلام) ځوئه! ستا مال خو هغه دے چه کوم تا اوخوړلو. اوختم شو، یا دِ واغوستلو او ودِ شلولو. یائے دَ الله په لار کښے خرج کړو. او آخرت د پاره ئے ذخیره کړو. (مسلم)

۴۸۷- وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُغَفَّلٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَارَسُولَ اللهِ وَاللهِ اِنِّي لَاُحِبُّكَ فَقَالَ: "اُنْظُرْ مَاذَا تَقُولُ؟ قَالَ وَاللهِ اِنِّي لَاُحِبُّكَ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقَالَ: "اِنْ كُنْتَ تُحِبُّنِي فَاَعِدَّ لِلْفَقْرِ تِجْفَافًا، فَاِنَّ الْفَقْرَ اَسْرَعُ اِلَى مَنْ يُحِبُّنِي مِنَ السَّيْلِ اِلَى مُنْتَهَاهُ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيثٌ حَسَنٌ!

۴۸۷- عبد الله بن مغفل رض وائی. چه یو کس رسول الله صلی الله علیه وسلم ته عرض اوکړو. یا رسول الله! ځما تا سره مینه ده. هغوئ اوفرمائیل ګوره. څهٔ وائے؟ هغهٔ اووئیل. قسم په الله! ځما تا سره مینه ده. او دائے درے وارے اووئیل. نو بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل کهٔ ته په رښتیا ما سره مینه کوے نو دَ اولږے تندے د پاره لمسے (او زړے جامے واغونده) ځکه چه کوم

[1] یواری عورته : ای یسترها !!

"التِّجْفَافُ" بِكَسْرِ التَّاءِ الْمُثَنَّاةِ فَوْقَ وَإِسْكَانِ الْجِيمِ وَبِالْفَاءِ الْمُكَرَّرَةِ وَهُوَ شَيْءٌ يُلْبَسُهُ الْفَرَسُ لِيُتَّقَى بِهِ الْأَذَى وَقَدْ يَلْبَسُهُ الْإِنْسَانُ:

کس ما سره مینه کوی. نو هغه کس د غریبئ او د اولږے سیلاب ډیر زر کیره وی - (ترمذی)

تِجْفَافٌ: د تاء زیر د جیم غړوندی او او دوه فاګانو سره راغلے دے. دا هغه کپره یا کته ده چه آس باندے دپاره اچولے شی، چه د ګنډګئ وغیره نه بچ شی. هغې ته جهول هم وائی. کله کله داسے کپره انسان هم آغوندی.

۴۸۸- وَعَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَا ذِئْبَانِ جَائِعَانِ أُرْسِلَا فِي الْغَنَمِ بِأَفْسَدَ لَهَا مِنْ حِرْصِ الْمَرْءِ عَلَى الْمَالِ وَالشَّرَفِ لِدِينِهِ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ:

۴۸۸- کعب بن مالک رض نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه دوه اوږی شرمخان د ګډو په رمه کښے ننوځی - هغه دومره هغوئ ته دومره نقصان نشی رسولے. څومره چه د مال او دولت زیاتوالی او د عزت حرص د سړی دین ته نقصان ور کوی. (ترمذی)

۴۸۸- وَعَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ، قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "مَا ذِئْبَانِ جَائِعَانِ أُرْسِلَا فِي غَنَمٍ بِأَفْسَدَ لَهَا مِنْ حِرْصِ الْمَرْءِ عَلَى الْمَالِ وَالشَّرَفِ لِدِينِهِ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ:

۴۸۸- کعب بن مالک رض نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - چه دوه اوږی شرمخان د بیزو په رمه کښے ننوځی - هغه دومره هغوئ ته دومره نقصان نشی رسولے - څومره چه د مال او دولت زیاتوالی او د عزت حرص د سړی دین ته نقصان ورکوی - (ترمذی)

۴۸۹- وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: نَامَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى حَصِيرٍ فَقَامَ وَقَدْ أَثَّرَ فِي جَنْبِهِ قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللّٰهِ لَوِ اتَّخَذْنَا لَكَ وِطَاءً[1] فَقَالَ: مَالِي وَالدُّنْيَا؟ مَا أَنَا فِي الدُّنْيَا إِلَّا كَرَاكِبٍ اسْتَظَلَّ تَحْتَ شَجَرَةٍ ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ:

۴۸۹- عبد الله بن مسعود رض وائی - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم په پوزی ملاست ؤو - کله چه د خوب پا سید و - نو په بدن ئے د پوزی نښے وے - نو مونږ ورته اووئیل - چه یا رسول الله! تاسو له یوه د آرام بستره تیاره کړے وے. رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل څما د دُنیا عیش او آرام سره څه غرض دے - څما خو د دُنیا سره تعلق بس د هغه سور مسافر غونته دے - چه کینتی د ونے د سوری لاندے ایسار شی. او روان شی - نو بیا لاړ کښے داسے ډیرے ونے پریږدی. او په ځنیله مخه روان وی - (ترمذی)

۴۹۰- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ

۴۹۰- ابو هریره رض نه روایت دے - چه

[1] "وطاء" بکسر الواو وبالمد: هو الوطئ، وفی روایة ابن ماجه، فقلت یا رسول الله لو کنت اذنتنا ففرشنا لك شیئا یقیك ۱۲

اللهُ عَنْهُ قَالَ: رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "يَدْخُلُ الْفُقَرَاءُ الْجَنَّةَ قَبْلَ الْأَغْنِيَاءِ بِخَمْسِمِائَةِ عَامٍ: رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيثٌ صَحِيحٌ:

رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه غریبان به د مالدارو نه پنځه سوه کاله مخکښې جنت ته داخلیږی - (ترمذی) ترمذی ر وائی چه دا حدیث حسن صحیح دے - (آخرت کښې زمونږ د دُنیا په شان څۀ حساب او میعاد معلوم نۀ دے.

مګر مونږ د میاشتو او د کلونو حساب کښې ګیر یو. نو څکه مونږ ته ښودلے شوی دی چه د آخرت یوه ورځ به څمونږ د ورځو په حساب د زرو کالو برابره وی. بس د دے نه د غریبانو او د مالدارو د جنت تللو اندازه لګی. چه څومره زمانه جوړیږی. خبره اصل کښې دا ده. چه غریب سره دلته دُنیا کښې هیڅ قدرت نشته. نو د چا به ئے څۀ حق وهلے وی. د چا روپۍ پیسے به ئے هړپ کړې وی. د چا مال به ئے څنګه دهوکے سره هضم کړے او کیږه کښې اچولے وے. نو هلته به د تپوس او پوښتنے نه ډیر زر اوزګارشی. او امیرانو مالدارانو سره به د یوے یوے پیسے په اندازه حساب کولے شی. چه چرته د کټلے څنګه د کټلے وے او چرته د خرچ کړے وے نو څکه ښکاره خبره دا ده چه د غریبانو نه پس به هغوئ جنت ته ځی - او ځائے به ورته ملاویږی) -

۴۹۱- وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَعِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اطَّلَعْتُ فِي الْجَنَّةِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا الْفُقَرَاءَ وَاطَّلَعْتُ فِي النَّارِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ مِنْ رِوَايَةِ ابْنِ عَبَّاسٍ رض وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ أَيْضًا مِنْ رِوَايَةِ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ.

۴۹۱- ابن عباس او عمران بن حصین رض رضی الله عنهم نه روایت دے - چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - چه زۀ جنت ته ورښکاره شوم نو ما هغلته ډیر غریبانان اولیدل - او دوزخ ته لاړم نو هلته را ته ډیرے ښځے اوښودلے شوے (بخاری ومسلم د ابن عباس رضی الله عنهما روایت بخاری او مسلم دواړو کښې شته - او د عمران بن حصین روایت صرف بُخاری کښې دے.

۴۹۲- وَعَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قُمْتُ عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ فَكَانَ عَامَّةُ مَنْ دَخَلَهَا الْمَسَاكِينُ وَأَصْحَابُ الْجَدِّ مَحْبُوسُونَ غَيْرَ أَنَّ أَصْحَابَ النَّارِ قَدْ أُمِرَ بِهِمْ إِلَى النَّارِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ!

"وَالْجَدُّ" الْحَظُّ وَالْغِنَى وَقَدْ سَبَقَ بَيَانُ هٰذَا الْحَدِيثِ فِي بَابِ فَضْلِ الضَّعَفَةِ!!

۴۹۲- اسامه بن زید رضی الله عنهما نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - چه زۀ د جنت په دروازه اودریدم نو ما اولیدل - چه ډیر زیات داخلیدونکی پکښې غریبانان وو - او مالداران یو طرفته د جنت د داخلیدو نه منع کړے شوی دی. مګر د دوزخ حقدارو ته د دوزخ د بوتللو حکم ورکولے شو - (بخاری ومسلم)

جَدٌّ: برخه - مالداری.

مخکښې باب "فضل الضعفة" کښې هم د دے حدیث بیان ذکرشوے دے.

۴۹۳- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

۴۹۳- ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے - چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل - کۀ شاعر چرته رښتونے

وَسَلَّمَ قَالَ : اَصْدَقُ كَلِمَةٍ قَالَهَا شَاعِرٌ كَلِمَةُ لَبِيْدٍ : اَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَاخَلَا اللّٰهَ بَاطِلٌ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

خبره کړې ده نوهغه دَ لبيد شاعر دا قول دے . "اَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَاخَلَا اللّٰهَ بَاطِلٌ" ترجمه ئے داده : "داخبره واورئ چه دَ الله تعالیٰ نه بغیرهر یوخیزبے کاره او باطل دے -" (بخاری ومسلم)

باب ۵۶

دَ اولږے، تنګئ او قناعت فضیلت او دَ نفسانی خواهشاتو دَ بدی او مذمت !

باب فَضْلِ الْجُوْعِ وَخُشُوْنَةِ الْعَيْشِ وَالْاِقْتِصَارِ عَلَى الْقَلِيْلِ مِنَ الْمَاكُوْلِ وَالْمَشْرُوْبِ وَالْمَلْبُوْسِ وَغَيْرِهَا مِنْ حُظُوْظِ النَّفْسِ وَتَرْكِ الشَّهَوَاتِ !

ف : دے باب کښے خلور آیتونه او یو دیرش حدیثونه دی -

(قرآنی آیتونه)

۱۷۲ - قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [1] فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ [2] اَضَاعُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا [3] اِلَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَاُولٰٓئِكَ يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُوْنَ شَيْئًا !!

۱۷۲ - دَ هغوئ نه پس داسے ناکاره پیدا شول . چه هغوئ مونځ برباد کړو - او دَ نفس منلو پسے اولګیدل - دوئ به ډیر زر دَ دے سزا اوخوری - مګر کوم چا توبه اووبیستله او ایمان ئے راوړو - او ښه عملونه ئے اوکړل - نوهغه خلق به جنت ته ځی - اولږ نقصان ئے هم نهٔ کیږی - (پ۱۶ ، مریم)

۱۷۳ - وَقَالَ تَعَالٰى [4] "فَخَرَجَ [5] عَلٰى قَوْمِهٖ فِىْ زِيْنَتِهٖ قَالَ الَّذِيْنَ يُرِيْدُوْنَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا يٰلَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَآ اُوْتِىَ قَارُوْنُ اِنَّهٗ لَذُوْحَظٍّ عَظِيْمٍ . وَقَالَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللّٰهِ خَيْرٌ لِّمَنْ اٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا" -

۱۷۳ - الله فرمائی : "بیا اتفاقی طورهغه یو واره) ډیر په ناز او ښائست کښے دَ خپل قوم په مخکښے تیریدلو . نوکوم خلق چه دَ دُنیا غوښتونکی وو - نو وے وئیل . ارمان چه مونږ سره هم داسے مال او سامان وے کوم چه قارون ته ورکړے شوے دے - یقیناً چه دَ لوئے برخے والا دے - او چا ته چه دَ دین پوهه ورکړے شوے وه - نو هغوئ اووئیل - برباد شئ - دَ ایمان والو دپاره چه هغوئ نیک عملونه اوکړل - دَ الله تعالیٰ سره ډیرے درجے دی - چه هغه دَ دغه ښائست نه زر چنده بهترے او ښے دی - (پ۲۰ ، قصص)

۱۷۴ - وَقَالَ تَعَالٰى [6] ثُمَّ لَتُسْئَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيْمِ " -

۱۷۴ - الله تعالیٰ فرمائی - بیا دا واورئ په هغه ورځ به دَ ورکړے شوی ټولو نعمتونو پوښتنه کولے شی - (پ۳۰ ، تکاثر)

۱۷۵ - وَقَالَ تَعَالٰى [7] : "مَنْ كَانَ

۱۷۵ - الله تعالیٰ فرمائی - او څوک چه

[1] سورة مریم آیة ۵۹ - ۶۰ [2] "خلف" ای عقب سوء [3] "غیًا" ای شرًا او جزاء غیّ -

[4] سورة القصص آیة ۷۹ - ۸۰ [5] "فخرج" ای قارون [6] سورة التکاثر آیة ۸ [7] سورة الا

يُرِيْدُ الْعَاجِلَةَ ؁ عَجَّلْنَا لَهٗ فِيْهَا مَا نَشَآءُ لِمَنْ نُّرِيْدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهٗ جَهَنَّمَ ج يَصْلٰهَا مَذْمُوْمًا مَّدْحُوْرًا ؂ وَ الْاٰيَاتُ فِی الْبَابِ كَثِيْرَةٌ مَعْلُوْمَةٌ !

دَ دُنیا دَ ګټې ارمان کوی دَ دوی نه چه مونږ چا ته اوغواړو او څومره چه اوغواړو ۔ دُنیا کښې ئې ورکوو ۔ خو آخر به ئې دوزخ ته داخل کړو ۔ نو هغې کښې به بد حاله اوشړلے شوے ورننوځی ۔ (پ ۱۵ ، بنی اسرآئیل)

(نبوی حدیثونه)

۴۹۴ - وَعَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ : مَا شَبِعَ اٰلُ مُحَمَّدٍ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ خُبْزِ شَعِيْرٍ يَوْمَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ حَتّٰی قُبِضَ ؃ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَ فِیْ رِوَايَةٍ : مَا شَبِعَ اٰلُ مُحَمَّدٍ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُنْذُ قَدِمَ الْمَدِيْنَةَ مِنْ طَعَامِ الْبُرِّ ثَلاثَ لَيَالٍ تِبَاعًا حَتّٰی قُبِضَ " ∴

۴۹۴ - حضرت عائشه صدیقه رضی الله عنها فرمائی ۔ چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم دَ وفات پورے دوه ورځے داسے کله هم نه دی تیرے شوی ، چه متواتر دوه ورځے دَ هغوئ کوروالو دَ اوربشو ډوډئ په مړه خیټه خوړلے وی تردے چه مړ شو ۔ (بخاری ومسلم)

یو روایت کښے داسے راغلی دی ۔ چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم مدینے ته دَ راتلو نه پس درے ورځے متواتر د مرګه پورے دهغوئ کور والو د غنمو روټئ په مړه ګیډه نه وه خوړلے ۔

۴۹۵ - وَعَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّهَا كَانَتْ تَقُوْلُ : وَاللّٰهِ يَا ابْنَ اُخْتِیْ اِنْ كُنَّا نَنْظُرُ اِلَی الْهِلَالِ ثُمَّ الْهِلَالِ : ثَلَاثَةَ اَهِلَّةٍ فِیْ شَهْرَيْنِ وَمَا اُوْقِدَ فِیْ اَبْيَاتِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَارٌ : قُلْتُ : يَا خَالَةُ فَمَا كَانَ يُعِيْشُكُمْ ؟ قَالَتِ : الْاَسْوَدَانِ التَّمْرُ وَالْمَآءُ اِلَّا اَنَّهٗ قَدْ كَانَ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جِيْرَانٌ مِّنَ الْاَنْصَارِ وَ كَانَتْ لَهُمْ مَنَائِحُ ؄ وَكَانُوْا يُرْسِلُوْنَ اِلٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ اَلْبَانِهَا فَيَسْقِيْنَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ∴

۴۹۵ - عروه رض دَ حضرت عائشه رض نه روایت کوی ۔ چه هغې اوفرمائیل ، په الله قسم ، اے خوریه ! مونږ به په میاشتو انتظار کولو دوه میاشتے درے میاشتے به تیرے شوے . په دے زمانه کښے به دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم په کورونو کښے نغرے بل شوے نهٔ وُو ۔ نو ما عرض اوکړو ۔ اے ترور ! نو بیا مو په څهٔ ګزاره کوله ؟ نو هغې اووئیل چه په کجورو او په اوبو به مو ګزاره کوله ۔ کله کله به ضرور داسے کیدله چه انصاری کاونړی به ورله شودهٔ راؤړل ۔ او تحفه کښے به ئې هم دَ خپل څاروی شودهٔ رالیږل ۔ نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم به مونږ ته هم راکول ۔ (مطلب دا چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم او دَ کور والا ئے خپل پوره ښروند تقریبًا غریبی او ادلږه تیره کړے ده) ۔ (بخاری ومسلم)

۴۹۶ - وَعَنْ اَبِیْ سَعِيْدٍ الْمَقْبُرِیِّ عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهٗ مَرَّ بِقَوْمٍ بَيْنَ اَيْدِيْهِمْ شَاةٌ مَصْلِيَّةٌ

۴۹۶ - ابوسعید مقبری دَ ابوهریره رض نه روایت بیانوی ۔ وائی چه هغوئ په ځینې داسے خلقو تیریدل چه هغوئ وریته

؁ العاجلة : الدنيا ؂ "مدحورًا" ای مطرودًا من رحمة الله تعالیٰ

؃ "قبض" ای توفی رسول الله صلی الله علیه وسلم ؄ "منائح" جمع منحیة " بنون وحاء مهملة " وهی " الشاة اوالناقة يعطيها صاحبها رجلا يشرب لبنها ثم يردها اذا انقطع لبنها !

فَدَعَوْهُ فَاَبٰى اَنْ يَأْكُلَ وَقَالَ: خَرَجَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الدُّنْيَا وَلَمْ يَشْبَعْ مِنْ خُبْزِ الشَّعِيْرِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ۔

"مَصْلِيَّةٌ" بِفَتْحِ الْمِيْمِ: اَیْ مَشْوِيَّةٌ!

کړې بېزه خوړله. دغه خلقو ابوهريرة ته هم د شريک کيدلو دعوت ورکړو. مګر هغهٔ انکار اوکړو. او وې وئيل. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم د دُنيا نه لاړو. مګر کله هم هغهٔ په مړه ګېډه د اوربشو روټئ نهٔ وه خوړلې. (بخاري)

مَصْلِيَّةٌ: وريته کړې شوې.

۴۹۷- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: لَمْ يَأْكُلِ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلٰى خِوَانٍ ؏ حَتّٰى مَاتَ وَمَا اَكَلَ خُبْزًا مُرَقَّقًا ؏ حَتّٰى مَاتَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهٗ: وَلَا رَاٰى شَاةً سَمِيْطًا ؏ بِعَيْنِهٖ قَطُّ ؛

۴۹۷- انس بن مالک رضه وائي. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم د مرګه پورې کله هم په دسترخوان خوراک نهٔ دُوکړې. او نه ئې ترمرګه چرته د روټئ چپاتی خوړلې وو. (بخاري)

يو روايت کښې داسې راغلی دی. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم کله هم په خپلو سترګو پوره او تُوله بېزه وريته کړې نهٔ وه ليدلې.

...

۴۹۸- وَعَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيْرٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَقَدْ رَاَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا يَجِدُ مِنَ الدَّقَلِ مَا يَمْلَأُ بِهٖ بَطْنَهٗ۔ رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

"الدَّقَلُ": تَمْرٌ رَدِیْءٌ!

۴۹۸- نعمان بن بشير رضی الله عنهما وائي. چه ما ستاسو پيغمبر صلی الله عليه وسلم (په دې حال کښې هم) ليدلې دې. چه ردّی او فالتو کجورې هم د ومره نهٔ ملاويدې. چه ګېډه ئې پرې ډکه شوې وې. (مسلم)

اَلدَّقَلُ: ردّی کجورې.

۴۹۹- وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: مَا رَاٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّقِيَّ مِنْ حِيْنَ ابْتَعَثَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى حَتّٰى قَبَضَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى! فَقِيْلَ لَهٗ: هَلْ كَانَ لَكُمْ فِيْ عَهْدِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنَاخِلُ؟ قَالَ: مَا رَاٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُنْخَلًا مِنْ حِيْنَ ابْتَعَثَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى ؏ حَتّٰى قَبَضَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى، فَقِيْلَ لَهٗ: كَيْفَ كُنْتُمْ تَاْكُلُوْنَ الشَّعِيْرَ غَيْرَ مَنْخُوْلٍ؟

۴۹۹- سهل بن سعد رضی الله عنه وائي. چه د پيغمبرئ د ابتداء نه ترمرګه پورې رسول کريم صلی الله عليه وسلم د چانړ شوی اوړو روټئ هم نهٔ وه ليدلې. خلقو ترې پوښتنه اوکړه. آيا د رسول الله صلی الله عليه وسلم په زمانه کښې غلبيلونه نهٔ وُو؟ نو سعد رضه اووئيل. د پيغمبرئ د ابتداء نه ترمرګه پورې رسول الله صلی الله عليه وسلم چانړ يعني (غلبيل) ليدلې هم نهٔ دُو. بيا ترې پوښتنه اوکړې شوه. چه تاسو خلقو به د اوربشو اوړهٔ بغير د چانړ کولو نه څنګه خوړل؟ نو هغوئ اووئيل. چه مونږ به اوربشې ميده کړې. او بيا به مونږ پوکې ورکولو. او بوره به ترې والوتله. دې نه

؏ "خوان" بكسر الخاء المعجمة ويجوز ضمها وهي: المائدة مالم يكن عليها طعام ؏ "مرققا" اي محسنا ملينا، والترقيق: التليين ؏ السميط: هو ما ازيل شعره بماء سخن وشوي بجلدة وهو من فعل المترفين!!

؏ "ابتعثه الله": اي بعثه للناس رسولا. "حتى قبضه الله": اي توفاه الى دار كرامته ؛

قَالَ: كُنَّا نَطْحَنُهُ وَنَنْفُخُهُ فَيَطِيرُ مَاطَارَ وَمَا بَقِيَ ثَرَّيْنَاهُ ، رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ!

"قَوْلُهُ" النَّقِيّ "هُوَ" بِفَتْحِ النُّوْنِ وَكَسْرِ الْقَافِ وَتَشْدِيْدِ الْيَاءِ "وَهُوَ الْخُبْزُ الْحُوَّارِيُّ وَهُوَ الدَّرْمَكُ: قَوْلُهُ "ثَرَّيْنَاهُ" هُوَ بِثَاءٍ مُثَلَّثَةٍ ثُمَّ رَاءٍ مُشَدَّدَةٍ ثُمَّ يَاءٍ مُثَنَّاةٍ مِّنْ تَحْتِ ثُمَّ نُوْنٍ: اَيْ بَلَلْنَاهُ وَعَجَنَّاهُ!

پس به موږ. اوړهٔ واخکل۔ او بیا به مو پخول۔

(بخاری)

اَلنَّقِیّ: بغیر بوری صفا اوړهٔ۔ یا د میدے روټئ۔

ثَرَّیْنَاهُ: یعنی موږ به اوړهٔ خوشتولو نه پس اخ۔

۵۰۰- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: خَرَجَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ اَوْلَيْلَةٍ فَاِذَا هُوَ بِاَبِيْ بَكْرٍ وَعُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا فَقَالَ "مَا اَخْرَجَكُمَا مِنْ بُيُوْتِكُمَا هٰذِهِ السَّاعَةَ؟" قَالَا: الْجُوْعُ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ، قَالَ: "اَنَا وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ لَاَخْرَجَنِيْ الَّذِيْ اَخْرَجَكُمَا قُوْمَا" فَقَامَا مَعَهٗ فَاَتٰى رَجُلًا مِّنَ الْاَنْصَارِ فَاِذَا هُوَ لَيْسَ فِيْ بَيْتِهٖ، فَلَمَّا رَاَتْهُ الْمَرْاَةُ قَالَتْ مَرْحَبًا وَّاَهْلًا: فَقَالَ لَهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اَيْنَ فُلَانٌ؟" قَالَتْ: ذَهَبَ يَسْتَعْذِبُ لَنَا الْمَاءَ اِذْ جَاءَ الْاَنْصَارِيُّ فَنَظَرَ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَصَاحِبَيْهِ ثُمَّ قَالَ: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ مَا اَحَدٌ الْيَوْمَ اَكْرَمَ اَضْيَافًا مِنِّيْ، فَانْطَلَقَ فَجَاءَهُمْ بِعِذْقٍ فِيْهِ بُسْرٌ وَتَمْرٌ وَرُطَبٌ فَقَالَ كُلُوْا وَاَخَذَ الْمُدْيَةَ فَقَالَ لَهٗ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اِيَّاكَ وَالْحَلُوْبَ" فَذَبَحَ لَهُمْ فَاَكَلُوْا مِنَ الشَّاةِ وَمِنْ ذٰلِكَ الْعِذْقِ وَشَرِبُوْا، فَلَمَّا اَنْ شَبِعُوْا وَرَوُوْا قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

۵۰۰- ابوهریره رض نه روایت دے چه رسول الله صلی الله علیه وسلم یو وارے د شپے یا د ورځے په وخت د خپل کور نه بهرته لاړو۔ نو بهرئ ابوبکر او عمر رضی الله عنهما اولیدل۔ نو پوښتنه ئے ترے اوکړه چه دا سے وخت تاسو کوم څیز د خپلو کورونو نه په ویستلو مجبوره کړی یئ۔ نو هغوئ اووئیل۔ اولږے۔ بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ په الله قسم زهٔ هم هغه څیز د کوره راویستلے یم۔ کوم چه ستاسو د راوتلو سبب دے۔ نو بس پاڅئ۔ نو دواړه پاڅیدل۔ او رسول الله صلی الله علیه وسلم هم ورسره شو۔ دغه وخت د یو انصاری کورته لاړل مګر هغه کورکښے موجود نهٔ وو۔ د هغهٔ ښځے چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اولیدلو نو خوشحالی سره ئے پخیر راغلی اوهرکلے اوویلو بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم پوښتنه اوکړه۔ چه فلانکے چرته تلے دے۔ هغے اووئیل چه موږ له د خوږ او بو راوړلو دپاره تلے دے۔ دے وخت کښے هغه انصاری هم راغے۔ او کله چه ئے نبی کریم صلی الله علیه وسلم او ملګری هلته موجود اولیدل نو وے وئیل۔ الحمد لله۔ نن چه ما له کوم عزت مند میلمانهٔ راغلی دی۔ د دے نه ښهٔ میلمانهٔ به بل هیچا کره نهٔ وی۔ بیا انصاری د ننه لاړو۔ او د کجورو یوه غنچه ئے راوړه۔

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَبِي بَكْرٍ وَّعُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا : " وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهٖ لَتُسْأَلُنَّ عَنْ هٰذَا النَّعِيمِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمُ الْجُوعُ ثُمَّ لَمْ تَرْجِعُوا حَتّٰى أَصَابَكُمْ هٰذَا النَّعِيمُ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ :

چه هغې کښې اونیم پوخته کجورې هم وې. او عرض ئې اوکړو، دا اوخورئ. او چاړه ئې واخسته او لاړه و. نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته اوفرمائیل چه گوره شوده ورکونکې بیزه حلاله نه کړې. دغه انصاری د هغوئ د پاره بیزه حلاله کړه. نبی کریم صلی الله علیه وسلم او ملګرو ئې ټولو د بیزې غوښه او کجورې اوخوړلې. او اوبه ئې اوسکلې. کله چه ښه ماړه شول. نو رسول الله صلی الله علیه وسلم یارانو ته مخ اوفرمائیل. په هغه ذات مې دې قسم وی چه د هغه په لاس کښې زما ساه ده چه نن کوم نعمتونه مونږ اوخوړل د قیامت په ورځ به د دې نعمتونو په باره کښې هم ضرور پوښتنه کولې شی. او لږې خو تاسو د خپلو کورونو نه راوېستلئ. او تراوسه پورې خپلو کورونو ته واپس نه شوئ چه دا نعمتونه تاسو ته درکړې شو. (مسلم)

قَوْلُهَا "يَسْتَعْذِبُ" : أَيْ يَطْلُبُ الْمَاءَ الْعَذْبَ وَهُوَ الطَّيِّبُ : "وَالْعِذْقُ" بِكَسْرِ الْعَيْنِ وَإِسْكَانِ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ وَهُوَ الْكِبَاسَةُ وَهِيَ الْغُصْنُ : . وَالْمُدْيَةُ بِضَمِّ الْمِيمِ وَكَسْرِهَا : هِيَ السِّكِّينُ " وَالْحَلُوبُ " ذَاتُ اللَّبَنِ : وَالسُّؤَالُ عَنْ هٰذَا النَّعِيمِ سُؤَالُ تَعْدِيدِ النِّعَمِ لَا سُؤَالُ تَوْبِيخٍ وَتَعْذِيبٍ ، وَاللهُ أَعْلَمُ ، وَهٰذَا الْأَنْصَارِيُّ الَّذِي أَتَوْهُ هُوَ أَبُو الْهَيْثَمِ بْنُ التَّيِّهَانِ ، كَذَا جَاءَ مُبَيَّنًا فِي رِوَايَةِ التِّرْمِذِيِّ وَغَيْرِهٖ !

"يَسْتَعْذِبُ": یعنی خوږې او پاکې اوبه ئې طلب کولې.
"اَلْعِذْقُ": خاښ، غنچه او خوشه.
"وَالْمُدْيَةُ": چاړه
"اَلْحَلُوبُ": شوده ورکونکې بیزه.
امام نووی رحمة الله علیه وائی. چه د نعمتونو پوښتنه کولو مطلب دا دې چه د نعمتونو شمار کښې به راوستلې شی. د سزا او د زورنې په طور به نه وی. او د دې انصاری نوم ابوهیثم بن تیهان رض دې.
ترمذی وغیره کښې په روایتونو کښې دا نوم ښکاره راغلې دې.

۵۰۱- وَعَنْ خَالِدِ بْنِ عُمَرَ الْعَدَوِيِّ قَالَ : خَطَبَنَا عُتْبَةُ بْنُ غَزْوَانَ وَكَانَ أَمِيرًا عَلَى الْبَصْرَةِ فَحَمِدَ اللهَ وَأَثْنٰى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ : أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ الدُّنْيَا قَدْ آذَنَتْ بِصُرْمٍ وَوَلَّتْ حَذَّاءَ وَلَمْ يَبْقَ مِنْهَا إِلَّا صُبَابَةٌ كَصُبَابَةِ الْإِنَاءِ يَتَصَابُّهَا صَاحِبُهَا ، وَإِنَّكُمْ مُنْتَقِلُونَ مِنْهَا إِلٰى دَارٍ لَا زَوَالَ لَهَا فَانْتَقِلُوا

۵۰۱- خالد بن عمرو العدوی رح وائی. چه د بصرې امیر عتبه بن غزوان رض یو وارې خطبه ورکوله. نو د ثنا صفت نه پس ئې اوفرمائیل. چه دُنیا د تعلق پرېکولو اعلان کړې دې. او مخ اړولې تختیدلې ځی. او د هغې دومره لږه حصه پاتې شوه. څومره چه تالی او لوښی کښې لږ شان داوبو څاڅکی پاتې شوې وی. نو اوس ئې دُنیا دا رجمع کوی. نو تاسو داسې ځائې ته تلونکی

بِخَيْرِ مَا بِحَضْرَتِكُمْ فَإِنَّهُ قَدْ ذُكِرَ لَنَا أَنَّ الْحَجَرَ يُلْقَى مِنْ شَفِيرِ جَهَنَّمَ [1] فَيَهْوِيْ فِيهَا سَبْعِينَ عَامًا لَا يُدْرِكُ لَهَا قَعْرًا وَاللّٰهِ لَتُمْلَأَنَّ أَفَعَجِبْتُمْ؟ وَلَقَدْ ذُكِرَ لَنَا أَنَّ مَا بَيْنَ مِصْرَاعَيْنِ [2] مِنْ مَصَارِيعِ الْجَنَّةِ مَسِيرَةُ أَرْبَعِينَ عَامًا وَلَيَأْتِيَنَّ عَلَيْهَا يَوْمٌ وَهُوَ كَظِيظٌ مِنَ الزِّحَامِ وَلَقَدْ رَأَيْتُنِي سَابِعَ سَبْعَةٍ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا لَنَا طَعَامٌ إِلَّا وَرَقُ الشَّجَرِ حَتّٰى قَرِحَتْ أَشْدَاقُنَا فَالْتَقَطْتُ بُرْدَةً فَشَقَقْتُهَا بَيْنِيْ وَبَيْنَ سَعْدِ بْنِ مَالِكٍ فَاتَّزَرْتُ بِنِصْفِهَا وَاتَّزَرَ سَعْدٌ بِنِصْفِهَا فَأَصْبَحَ الْيَوْمَ مِنَّا أَحَدٌ إِلَّا أَصْبَحَ أَمِيْرًا عَلٰى مِصْرٍ مِنَ الْأَمْصَارِ وَإِنِّي أَعُوْذُ بِاللّٰهِ أَنْ أَكُوْنَ فِي نَفْسِيْ عَظِيمًا وَعِنْدَ اللّٰهِ صَغِيْرًا - رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

یئ. کوم چه همیشه باقی پاتے کید ونکی دے. بس تاسو دَ دے مکان بدلولو په وخت کښے خپل ځان سره نیکئ او ساتئ. مونږ آورید لی دی. کۀ دَجهنم دَغاړے نه لاندے یوه کټه اوغورځولے شی. نو اَویا کاله به روانه وی او اوبه نۀ رسی. او په الله قسم چه دا دومره ډوروالے به ډکولے شی. آیا دا خبره تا سوته نا آشنا ښکاری؟ مونږ ته خو دا هم ښودلے شوی دی. چه دَ جنت دَ دواړو درشلو ترمینځ دَ څلویښتو کالو په اندازه فراخی ده. لیکن یوه ورځ به دا هم اولیدلے شی. چه دَ خلقو دَ ګڼړوالی په وجه به دا هم ډک کړے شی. ماخوهغه وخت هم لیدلے دے. چه اوؤ کسانو کښے دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم سره یو زۀ هم دا سے ووم. چه څمونږ خوراک به دَ ونو پانړے وے. چه دَ هغے په وجه څمونږ وښکی زخمی شوی وو. دَ کپړو خو دا حال وو. چه ما ته یو څادر ملاؤ شو. نوما دوه ټکړے کړو. دَ یو نرما لنګ اوتړلو او دویم م لنګ دپاره سعد بن مالک رض ته ورکړو. مګر نن مونږ کښے هیڅوک داسے نشته. چه چرته دَ یوے علاقے حاکم یا امیر نۀ وی. او زۀ په الله تعالیٰ سره دَ داسے حالت نه پناه غواړم. چه زۀ خو په خپل نظر لوئے جوړ شوے یم. مګر دَ الله تعالیٰ په نزد دَ ډیر نا کاره او سپک یم. (مسلم)

قَوْلُهُ "آذَنَتْ" هُوَ بِمَدِّ الْأَلِفِ! أَيْ أَعْلَمَتْ : وَقَوْلُهُ "بِصُرْمٍ" هُوَ بِضَمِّ الصَّادِ: أَيْ بِانْقِطَاعِهَا وَفَنَائِهَا قَوْلُهُ "وَوَلَّتْ حَذَّاءَ" هُوَ بِحَاءٍ مُهْمَلَةٍ مَفْتُوْحَةٍ ثُمَّ ذَالٍ مُعْجَمَةٍ مُشَدَّدَةٍ ثُمَّ أَلِفٍ مَمْدُوْدَةٍ : أَيْ سَرِيْعَةٍ : "وَ الصُّبَابَةُ" بِضَمِّ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ - الْبَقِيَّةُ الْيَسِيْرَةُ وَقَوْلُهُ "يَتَصَابُّهَا" هُوَ بِتَشْدِيْدِ الْبَاءِ قَبْلَ الْهَاءِ : أَيْ يَجْمَعُهَا "قَرِحَتْ" "وَالْكَظِيْظُ" "الْكَثِيْرُ الْمُمْتَلِئُ : وَقَوْلُهُ "قَرِحَتْ" هُوَ بِفَتْحِ الْقَافِ وَكَسْرِ الرَّاءِ أَيْ صَارَتْ فِيهَا قُرُوْحٌ ؛

آذَنَتْ : یعنی اعلان کوی او ښائی.
صُرْمٍ : فنا کیدل او ختمیدل.
وَلَّتْ حَذَّاءَ : جلتئ او تیزئ سره واپس شو.
صُبَابَةٌ : دَ خوراک آخری پاتے شوے ویخ.
يَتَصَابُّهَا : یعنی جمع کولوئے.
اَلْكَظِيْظُ : ډیر ډک کړے شوے څیز.
قَرِحَتْ : زخم پکښے اولګیدلو.

۵۰۲. وَعَنْ أَبِيْ مُوْسَى الْأَشْعَرِيِّ

۵۰۲- ابوموسیٰ اشعری رض وائی. چه

[1] "من شفیر جهنم": ای حرفها الاعلیٰ. وقوله صلی الله علیه وسلم "فیهو" بکسر الواو: ای ینزل [2] "مصراعین": بکسر المیم: تثنیة مصراع ومصراع الباب ما بین عضادتیه وهو ما یسدّه الباب.

رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ : اَخْرَجَتْ لَنَا عَائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا كِسَآءً وَاِزَارًا غَلِيْظًا قَالَتْ : قُبِضَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ هٰذَيْنِ . مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ :

۵۰۳ - وَعَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِيْ وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ : اِنِّيْ لَاَوَّلُ الْعَرَبِ رَمٰى بِسَهْمٍ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ وَلَقَدْ كُنَّا نَغْزُوْ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا لَنَا طَعَامٌ اِلَّا وَرَقُ الْحُبْلَةِ وَهٰذَا السَّمُرُ حَتّٰى اِنْ كَانَ اَحَدُنَا لَيَضَعُ[۱] كَمَا تَضَعُ الشَّاةُ مَالَهٗ خَلْطٌ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ :

"اَلْحُبْلَةُ" بِضَمِّ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ وَاِسْكَانِ الْبَآءِ الْمُوَحَّدَةِ ! وَهِيَ وَالسَّمُرُ نَوْعَانِ مَعْرُوْفَانِ مِنْ شَجَرِ الْبَادِيَةِ !

۵۰۴ - وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : "اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ رِزْقَ اٰلِ مُحَمَّدٍ قُوْتًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ !!

قَالَ اَهْلُ اللُّغَةِ وَالْغَرِيْبِ مَعْنٰى "قُوْتًا" اَيْ مَا يَسُدُّ الرَّمَقَ !

۵۰۵ - وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ : وَاللهِ الَّذِيْ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ اِنْ كُنْتُ لَاَعْتَمِدُ بِكَبِدِيْ عَلَى الْاَرْضِ مِنَ الْجُوْعِ ، وَاِنْ كُنْتُ لَاَشُدُّ الْحَجَرَ عَلٰى بَطْنِيْ مِنَ الْجُوْعِ وَلَقَدْ قَعَدْتُ يَوْمًا عَلٰى طَرِيْقِهِمُ الَّذِيْ يَخْرُجُوْنَ مِنْهُ فَمَرَّ بِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَبَسَّمَ حِيْنَ رَاٰنِيْ وَعَرَفَ مَا فِيْ وَجْهِيْ وَمَا فِيْ نَفْسِيْ ثُمَّ قَالَ "اَبَاهِرٍّ" قُلْتُ : لَبَّيْكَ يَا رَسُوْلَ اللهِ ! قَالَ "اَلْحَقْ"

حضرت عائشه رض مونږ ته يو څادر او د يوې پيړې کپړې لنګ اوښودلو. او وې وئيل چه نبي کريم صلی الله عليه وسلم هم دے کښے وفات شوے دے.
(بخاري ومسلم)

۵۰۳ - سعد بن ابی وقاص رض وائي. چه عرب کښے د ټولو نه زۀ هغه اولنے کس يم کوم چه غشے م چلولے دے د الله په لاره کښے - او مونږ د رسول الله صلی الله عليه وسلم په مشرئ کښے داسے حالت کښے جهاد کړے دے. چه خوراک د پاره بغير د کيکر او د کرکنړو د پاڼو نه هيڅ نۀ ملاويدل. چه د هغې په وجه څمونږ د ځينې ملګرو نه به د بيزو د بچو پشان پريوتل چه خپل مينځ کښے يو ځائے هم نۀ ؤو - (بخاري ومسلم)
"اَلْحُبْلَةُ" او "سَمُرَةٌ" د واړه مشهور ځنګلی بوټی دی.
يعني کيکر او کرکنړه -

۵۰۴ - ابوهريره رض نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل اے الله: د محمد (صلی الله عليه وسلم) کوروالو ته د ضرورت مطابق روزي ورکړے - (بخاري ومسلم)
اهل لغت وائي چه "قُوْت" هغه رزق ته وائي چه اُولږه پرے ختمه شي -

۵۰۵ - ابوهريره رضی الله عنه وائي. چه په هغه الله م د قسم وی چه د هغه نه بغير هيڅوک د عبادت لائق نشته - د اولږے نه څما دا حالت ؤو - چه کله به پر ځمکه سملاستم - او کله به م ګيډه پورے ګټے تړلے - يوه ورځ د ډيرے اولږے د وجے نه عامه لاره کښے کيناستم. کوم ځائے چه ډير خلق تلل راتلل - دے کښے نبي کريم صلی الله عليه وسلم هم د غلته تير شو - ما ترئے چه اوکتل نو مُسکے شو - څما په مخ چه کوم اثر ؤو - او څما زړۀ کښے چه خبره وه په هغې نبي کريم صلی الله

[۱] کناية عن الغائط وقوله "كما تضع الشاة" : اى من البعر !!

وَمَضٰى فَاتَّبَعْتُهٗ فَدَخَلَ فَاسْتَاْذَنَ
فَاَذِنَ لِيْ فَدَخَلْتُ فَوَجَدَ لَبَنًا فِيْ قَدَحٍ
فَقَالَ: مِنْ اَيْنَ هٰذَا اللَّبَنُ" قَالُوْا
اَهْدَاهُ لَكَ فُلَانٌ - اَوْ فُلَانَةٌ - قَالَ
"اَبَا هِرٍّ" قُلْتُ: لَبَّيْكَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ
قَالَ: "اِلْحَقْ اِلٰى اَهْلِ الصُّفَّةِ فَادْعُهُمْ
لِيْ، قَالَ وَاَهْلُ الصُّفَّةِ اَضْيَافُ الْاِسْلَامِ
لَا يَاْوُوْنَ عَلٰى اَهْلٍ وَلَا مَالٍ وَلَا عَلٰى
اَحَدٍ وَكَانَ اِذَا اَتَتْهُ صَدَقَةٌ بَعَثَ
بِهَا اِلَيْهِمْ وَلَمْ يَتَنَاوَلْ مِنْهَا شَيْئًا وَ
اِذَا اَتَتْهُ هَدِيَّةٌ اَرْسَلَ اِلَيْهِمْ وَ
اَصَابَ مِنْهَا وَاَشْرَكَهُمْ فِيْهَا فَسَاءَنِيْ
ذٰلِكَ فَقُلْتُ: وَمَا هٰذَا اللَّبَنُ فِيْ اَهْلِ
الصُّفَّةِ! كُنْتُ اَحَقُّ اَنْ اُصِيْبَ مِنْ
هٰذَا اللَّبَنِ شَرْبَةً اَتَقَوّٰى بِهَا فَاِذَا
جَاءُوْا وَاَمَرَنِيْ فَكُنْتُ اَنَا اُعْطِيْهِمْ:
وَمَا عَسٰى اَنْ يَبْلُغَنِيْ مِنْ هٰذَا اللَّبَنِ
وَلَمْ يَكُنْ مِنْ طَاعَةِ اللّٰهِ وَطَاعَةِ رَسُوْلِهٖ
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بُدٌّ فَاَتَيْتُهُمْ
فَدَعَوْتُهُمْ وَاَقْبَلُوْا وَاسْتَاْذَنُوْا فَاَذِنَ
لَهُمْ وَاَخَذُوْا مَجَالِسَهُمْ مِنَ الْبَيْتِ.
قَالَ: "اَبَا هِرٍّ" قُلْتُ: لَبَّيْكَ يَا رَسُوْلَ
اللّٰهِ قَالَ: "خُذْ فَاَخَذْتُ الْقَدَحَ
فَجَعَلْتُ اُعْطِيْهِ الرَّجُلَ فَيَشْرَبُ
حَتّٰى يَرْوٰى ثُمَّ يَرُدُّ عَلَيَّ الْقَدَحَ
فَاُعْطِيْهِ الْاٰخَرَ فَيَشْرَبُ حَتّٰى يَرْوٰى
ثُمَّ يَرُدُّ عَلَيَّ الْقَدَحَ حَتّٰى انْتَهَيْتُ
اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ
قَدْ رَوِيَ الْقَوْمُ كُلُّهُمْ فَاَخَذَ الْقَدَحَ
فَوَضَعَهٗ عَلٰى يَدِهٖ فَنَظَرَ اِلَيَّ فَتَبَسَّمَ
فَقَالَ "اَبَا هِرٍّ" قُلْتُ: لَبَّيْكَ يَا رَسُوْلَ

عليه وسلم پوهه شو. نوماته ئے آواز اوکړو. اے ابوهريره! ما ورته اووئيل حاضريم يارسول الله! نو ئے فرمائيل چه ما پسے راځه. دا ئے اوفرمائيل، روان شو. زۀ هم ورسره روان شوم. کورته ئے اورسيدلو. نو خبر ئے ورکړو او کورته د ننه لاړو. او بيا ئے زۀ هم د ننه اوغوښتلم. زۀ د ننه کورته لاړم. نو هلته م د پيو يوه ډکه پيالئ اوليدله. چه د هغې پوښتنه نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوکړه. چه دا شودۀ د کوم ځائے نه راغلی دی؟ نو کور والو ئے اووئيل چه دا فلاں نکی صيب يا فلاں نکئ ستاسو د پاره تحفه راليږلے ده. نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، اے ابوهريره! ما اووئيل هو حاضريم، يا رسول الله! نو وے فرمائيل، لاړشه او

اصحاب صُفّه ته هم ځما د طرف نه دعوت ورکړه. ابوهريره رضی الله عنه وائی. اهل صفه د اسلام ميلمانۀ ؤو. د هغوئ نه کور ؤو او نه ئے د ناستے ځائے ؤو. او نه ئے مال ؤو. نه ئے څۀ اسباب وو نه ئے څوک دوستان ؤو. او نه ئے د لسے آشنايان ووچه هغوئ سره اوسيدلے وے. چه کله به نبی کريم صلی الله عليه وسلم له څۀ صدقه او خيرات چا راوړل. نو هغوئ ته به ئے ليږلو. او په خپله به ئے ترے هيڅ نۀ خوړل او نۀ اخستل. او کله د تحفے په طور به چا څۀ څيز راوړلو نو پخپله به ئے هم اخستلو خوړلو او هغوئ به ئے پکښے هم شريک کړل. دغه ورځ چه نبی کريم صلی الله عليه وسلم هغوئ راوبلل. نو ما باندے بوج پريوتلو. او زړۀ کښے م سوچ اوکړو. چه دا د ومره لږ غونډے شودۀ به د اصحاب صفه د پاره څنګه کافی کيږی؟ او زيات حقدار ئے زۀ ووم. چه لږه ساه م بدن کښے راغلے وے.. اوس به هغوئ راځی. او نبی کريم صلی الله عليه وسلم به ماته وائی چه په نمبر وار ئے په ټولو باندے

اللّٰهِ! قَالَ: بَقِيْتُ اَنَا وَاَنْتَ، قُلْتُ: صَدَقْتَ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ، قَالَ: "اُقْعُدْ فَاشْرَبْ" فَقَعَدْتُ، فَشَرِبْتُ فَقَالَ: اشْرَبْ فَشَرِبْتُ فَمَا زَالَ يَقُوْلُ: اشْرَبْ حَتّٰى قُلْتُ لَا وَالَّذِيْ بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَا اَجِدُ لَهٗ مَسْلَكًا، قَالَ: "فَاَرِنِيْ" فَاَعْطَيْتُهُ الْقَدَحَ فَحَمِدَ اللّٰهَ تَعَالٰى وَسَمّٰى وَشَرِبَ الْفَضْلَةَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

اوکړحوړه - بیا شاید چه ځما نمبر راتلو پورے هیڅ هم پاتے نشی - بس د الله او د رسول حکم دو - بغیر د منلو نه م خلاصے نهٔ وُو - نو زهٔ هغوئ له لاړم او دعوت م ورکړو - او ځان سره م د هغوئ کور ته راوستل او د دننه تللو اجازت مو واخستلو د ننه لاړل خپل خپل ځائے باندے کینا ستل - نبی کریم صلی الله علیه وسلم ماته حکم راکړو - چه د پیوُ دا پیالئ راواخله - او دوئ باندے ئے اوڅکوه - نو ما اول کس ته پیالئ ورکړه - هغهٔ بنهٔ پهٔ مړهٔ کیدو اوڅکل - او پیالئ ئے ماته راکړه نو پیالئ به م یو ته ورکوله او ځان به ئے بنهٔ موړ کړو - او پیالئ به ئے ماته واپس کړه - ما به دوئیم کس ته ورکړه - تردے چه ټول بنهٔ ماړهٔ خړوب شول - او د رسول الله صلی الله علیه وسلم نمبر راغے - او پیالئ د هغوئ په لاس کښے وه - نو مُسکے شو او ماته ئے اوکتل او او ئے فرمائیل. ابوهریره! اوس زهٔ او تهٔ دوه کسان پاتے شو - نو ما اووئیل بے شکه یا رسول الله! نو ماته ئے اوفرمائیل اوس تهٔ کینه - او شودهٔ اوڅکه - نو زهٔ کینا ستم او سکل م شروع کړل - چه بس مے کړل نو رسول الله صلی الله علیه وسلم راته اوفرمائیل، نور هم اوڅکه - ما نور هم اوڅکل د غه شان به ئے راته بیا بیا فرمائیل چه اوڅکه تردے چه ما اووئیل - یا رسول الله! په هغه ذات م دِ قسم دی - کوم ذات چه تهٔ په حقه (پیغمبر) رالیږلے یئے - نور م کیدو کښے ځائے نشته - نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. نو پیالئ ماله راوړه - ما پیالئ هغهٔ ته ورکړه - او د الله تعالیٰ شکر ئے اداء کړو - او بسم الله ئے اووئیله او هغه پاتے شوی شودهٔ هغوئ اوڅکل - (بخاری)

(د بخاری په روایت کښے نور هم زیاتے شته. چه ابوهریره رض وائی - چه زهٔ په یوه عامه غونډه لاره کښے کینا ستم - نو ړومبے ابوبکر رضی الله عنه هلته تیرید و. نو ما د هغهٔ نه د قرآن مجید د یو آیت په باره کښے پوښتنه اوکړه - او مقصد م دا وُو - چه ځما طرفته توجه اوکړی - نو شاید چه ځما د مخ نه ځما د حالت اندازه اولګوی - او ما باندے خوراک اوخوروی چه موړ شم - مګر هغهٔ اندازه اونهٔ لګولے شوه اولاړو - بیا عمر رض هلته تیر شو هغهٔ نه م هم د یو آیت پوښتنه اوکړه - او غرض م دا وُو چه ځما د اولږے اندازه ورته اولګی او ما باندے خوراک اوخوروی - مګر د هغهٔ توجه او خیال هم د غه طرفته رانغلو - او په مخ لاړو - د دے نه پس نبی کریم صلی الله علیه وسلم هلته تیر شو - نو چه ماته ئے اوکتل نو مُسکے شو. ځما د حالت نه خبر شو او خپل ځان سره ئے روان کړم - او کورته ئے بوتلم -)

۵۰۶ - وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيْرِيْنَ عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: لَقَدْ رَاَيْتُنِيْ وَاِنِّيْ لَاَخِرُّ لهٗ فِيْمَا بَيْنَ مِنْبَرِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

۵۰۶ - محمد بن سیرین رح د ابوهریره رض نه نقل کوی - وائی چه زهٔ به د رسول الله صلی الله علیه وسلم د منبر او د عائشے رض د حجرے ترمینځ پروت ووم - او په ما

له "لاخر" بكسر الخاء المعجمة: اى لاسقط.

وَسَلَّمَ اِلَى حُجْرَةِ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا مَغْشِيًا عَلَيَّ فَيَجِيْءُ الْجَائِيْ فَيَضَعُ رِجْلَهٗ عَلٰى عُنُقِيْ وَيَرٰى اَنِّيْ مَجْنُوْنٌ وَمَا بِيْ مِنْ جُنُوْنٍ مَا بِيْ اِلَّا الْجُوْعُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ::

به بې هوشۍ را تلله - چه څوک را تلو نو که به را تلو نو زه به ئې لیونے او ګڼلم او څما په څټ باندې به ئې خپې سره زور ورکولو. حال دا دے چه په ما لیونتوب وغیره نۀ وُو - دا سے حالت به څما دَ اولږې دَ وجې نه وُو - (بخاري)

۵۰۷ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: تُوُفِّيَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَدِرْعُهٗ مَرْهُوْنَةٌ عِنْدَ يَهُوْدِيٍّ فِيْ ثَلَاثِيْنَ صَاعًا مِّنْ شَعِيْرٍ، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ::

۵۰۷ - حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی - چه دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم دَ مرګ په وخت کښې دَ هغهٔ یوه زغره په دیرشو صاعو اوربشو کښې دَ یو یهودی سره ګانړه وه - (بخاری ومسلم)

۵۰۸ - وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ رَهَنَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دِرْعَهٗ بِشَعِيْرٍ وَمَشَيْتُ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِخُبْزِ شَعِيْرٍ وَاِهَالَةٍ سَنِخَةٍ، وَلَقَدْ سَمِعْتُهٗ يَقُوْلُ مَا اَصْبَحَ لِاٰلِ مُحَمَّدٍ صَاعٌ وَلَا اَمْسٰى وَاِنَّهُمْ لَتِسْعَةُ اَبْيَاتٍ" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

"اَلْاِهَالَةُ" بِكَسْرِ الْهَمْزَةِ: الشَّحْمُ الذَّائِبُ: "وَالسَّنِخَةُ" بِالنُّوْنِ وَالْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ، وَهِيَ الْمُتَغَيِّرَةُ ::

۵۰۸ - انس بن مالک رض وائی - چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم خپله یوه زغره دَ یو یهودی سره اوربشو کښې ګانړه وه - او زهٔ دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې دَ اوربشو دَ روټئ او معمولی شان وازګے سره حاضر شوم - راوی وائی - چه ما دَ انس رض نه دا سے آوریدلی دی - چه دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم په نهٔ بیبیانو کښې او دَ نهٔ کورونو نه په یو کور کښې به هم صبا او بیګاه یو صاع غله هم نۀ وه - (بخاری)

" اَلْاِهَالَةُ " یعنی ویلے کړے شوے وازګه. "اَلسَّنِخَةُ" چه بدلی پکښې راغلے وی -

۵۰۹ - وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: لَقَدْ رَاَيْتُ سَبْعِيْنَ مِنْ اَهْلِ صُفَّةِ مَا مِنْهُمْ رَجُلٌ عَلَيْهِ رِدَاءٌ اِمَّا اِزَارٌ وَاِمَّا كِسَاءٌ قَدْ رَبَطُوْا، فِيْ اَعْنَاقِهِمْ مِنْهَا مَا يَبْلُغُ نِصْفَ السَّاقَيْنِ وَمِنْهَا مَا يَبْلُغُ الْكَعْبَيْنِ فَيَجْمَعُهٗ بِيَدِهٖ كَرَاهِيَةَ اَنْ تُرٰى عَوْرَتُهٗ، رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ::

۵۰۹ - ابو هریره رض نه روایت دے. چه په اصحاب صُفّه ؤ کښې م او یا صحابه دا سے لیدلی دی. چه هغوئ سره څادر نۀ وُو - یو لنګ به وُو. یا به بله څهٔ کپړه وه چه خپله غاړه کښې به ئې تړلے وه - دَ ځینو دَ لنګونو او دوالے به صرف نیمو لینګو پورے وُو - او دَ ځینو به ګیټو پورے وُو. او هغه به ئې هم په لاسونو کښې دواړه طرفونه نیولی وُو - چه پرده بنکاره نشی - (بخاری)

۵۱۰ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ فِرَاشُ رَسُوْلِ اللّٰهِ

۵۱۰ - حضرت عائشه رض فرمائی - چه دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم بستره دَ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ اُدْمٍ له حَشْوُهُ لِيْفٌ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ۞

څرمنې وه. چه هغې کښې دَ کهجورو پوستکی اچولے شوی وُو. (بخاری)

۵۱۱- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: كُنَّا جُلُوْسًا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذْ جَاءَ رَجُلٌ مِنَ الْاَنْصَارِ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ ثُمَّ اَدْبَرَ الْاَنْصَارِيُّ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "يَا اَخَا الْاَنْصَارِ كَيْفَ اَخِيْ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ؟" فَقَالَ: صَالِحٌ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "مَنْ يَعُوْدُهُ مِنْكُمْ؟" فَقَامَ وَقُمْنَا مَعَهُ وَنَحْنُ بِضْعَةَ عَشَرَ مَا عَلَيْنَا نِعَالٌ وَلَا خِفَافٌ وَلَا قَلَانِسُ وَلَا قُمُصٌ نَمْشِيْ فِيْ تِلْكَ السِّبَاخِ حَتّٰى جِئْنَاهُ فَاسْتَأْخَرَ قَوْمُهُ مِنْ حَوْلِهِ حَتّٰى دَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَصْحَابُهُ الَّذِيْنَ مَعَهُ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ ۞

۵۱۱- عبدالله بن عمر فاروق رضی الله عنهما نه روایت دے. چه مونږ دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم سره مجلس کښې ناست وُو. چه یو انصاری رض راغے. او سلام ئے ورته اوکړو او لاړو. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم هغهٔ ته مخ راواړولو. او ورته ئے اوفرمائیل. اے انصاری وروره! ځما دَ ورور سعد بن عباده رض طبیعت اوس څنګه دے؟ هغهٔ اووئیل. لږ ښهٔ دے. بیا نبی علیه السلام اوفرمائیل. تاسو کښې کوم او څوک څوک دَ بیمارئ پوښتنے له تللو دپاره تیار دی؟ دائے اوفرمائیل او پاسید و. مونږ ټول ورسره پاسیدو. تقریبًا لس کسان وو. چه نهٔ ځمونږ خپلئ وے او نهٔ ټوپئ نهٔ موزے او نهٔ قمیصونه وو. داسے حالت کښې مونږ کاړیجنه لاره باندے روان وُو. او هلته اورسیدو. کوم کسان چه هغوئ سره ناست وو. ځمونږ لیدلو سره هغوئ ډډے ته شول او نبی علیه السلام او دَ هغهٔ ملګری هغهٔ ته ورنږدے شول.

۵۱۲- وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ قَالَ: "خَيْرُكُمْ قَرْنِيْ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ" قَالَ عِمْرَانُ: فَمَا اَدْرِيْ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّتَيْنِ اَوْ ثَلَاثًا "ثُمَّ يَكُوْنُ بَعْدَهُمْ قَوْمٌ يَشْهَدُوْنَ وَلَا يُسْتَشْهَدُوْنَ وَيَخُوْنُوْنَ وَلَا يُؤْتَمَنُوْنَ وَيَنْذِرُوْنَ وَلَا يُوْفُوْنَ وَيَظْهَرُ فِيْهِمُ السِّمَنُ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ !!

۵۱۲- عمران بن حصین رض نه روایت دے. چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. ځما په زمانه کښې چه ستاسو نه څوک موجود دی. هغهٔ ډیر ښهٔ خلق دی. بیا به هغه خلق ښهٔ وی. کوم چه دَ دے موجوده خلقو نه پس وی او بیا هغه چه دَ هغوئ نه پس وی. راوی وائی چه ماته دا یاد نهٔ دی چه دا کلمه نبی کریم صلی الله علیه وسلم دوه وارے اووئیله. یا درے وارے. (دے نه پس ئے اوفرمائیل) بیا به دَ دے نه پس داسے خلق وی. چه دَ غوښتلو نه بغیر به دَ خپل اړخ نه ګواهي ورکوی. رغبت او شوق سره به دَ دروغو ګواهي ورکوی. اما نت کښے به خیانت کوی. او منختے به کوی او پوره کوی به ئے نهٔ

له "انی محنون" ای و تلك عاداتهم بالمجنون حتی یصیق، ۵۲ "الدرع" بکسر الدال المهملة "مایلبس فی الحرب".

او هغوئ کښې به چاق والے بښکاره کيږي - (بخاري ومسلم)

۵۱۳- وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا ابْنَ اٰدَمَ اِنَّكَ اِنْ تَبْذُلِ الْفَضْلَ خَيْرٌ لَّكَ وَ اِنْ تُمْسِكْهُ شَرٌّ لَّكَ، وَلَا تُلَامُ عَلٰى كَفَافٍ وَابْدَاْ بِمَنْ تَعُوْلُ[1] رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ:

۵۱۳- ابوامامه رض نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل اے د آدم (عليه السلام) ځويه! که ته د ضرورت نه زيات څيز (د الله په لار کښې) خرچ کړے. نو دا ستا د پاره ډير ښه دي. او که ئ دا او ساتے نو ستا د پاره د فساد او د شر سبب جوړيدے شي. او د ضرورت څيز سا تلو باندے ته ئ ملامته نه ئ. او خرچ شروع د اهل وعيال نه کوه - (ترمذی) وائی دا حديث حسن دے.

۵۱۴- وَعَنْ عُبَيْدِ اللّٰهِ بْنِ مُحْصِنٍ الْاَنْصَارِيِّ الْخَطْمِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَنْ اَصْبَحَ مِنْكُمْ اٰمِنًا فِيْ سِرْبِهٖ مُعَافًى فِيْ جَسَدِهٖ عِنْدَهٗ قُوْتُ يَوْمِهٖ فَكَاَنَّمَا حِيْزَتْ لَهُ الدُّنْيَا بِحَذَافِيْرِهَا"[2] رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَ قَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ!

۵۱۴- عبدالله بن محصن انصاری خطمی رضی الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. کوم کس چه داسے حالت کښے صبا کړی، چه د جان خطره ئ نه وی. او په بدن هم روغ وی. او د ټولے ورځے د ضرورت خوراک هم ورسره وی. نو ګوياکه د دُنيا پوره عيش او د ژوندون ټول نعمتونه د ده ته حاصل دی. (ترمذی)

او وائي چه دا حديث حسن دے.

"سِرْبِهٖ" بِكَسْرِ السِّيْنِ الْمُهْمَلَةِ: اَيْ نَفْسِهٖ، وَقِيْلَ قَوْمِهٖ:

سِرْبِهٖ: يعنی ځان، خاندان يا قوم.

۵۱۵- وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "قَدْ اَفْلَحَ مَنْ اَسْلَمَ وَكَانَ رِزْقُهٗ كَفَافًا وَقَنَّعَهُ اللّٰهُ بِمَا اٰتَاهُ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ:

۵۱۵- عبدالله بن عمرو بن عاص رضی الله عنهما نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل چه هغه کس ډير خوش قسمته دے - چه اسلام ئ راوړو. او د ضرورت مطابق ورته روزی ملاؤ شوه. او کوم رزق چه الله ورکړو په هغے باندے ئ قناعت کونکے جوړ کړو. (مسلم)

۵۱۶- وَعَنْ اَبِيْ مُحَمَّدٍ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ اَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهٗ سَمِعَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: "طُوْبٰى لِمَنْ هُدِيَ لِلْاِسْلَامِ وَكَانَ عَيْشُهٗ كَفَافًا وَقَنِعَ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ - وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ:

۵۱۶- ابو محمد فضاله بن عبيد انصاری رضی الله عنه نه روايت دے - چه هغوئ د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه داسے فرمائيل اوريدلی دی چه خوش نصيبه هغه سړے دے - چه د اسلام راوړلو توفيق ورته ملاؤ شی - د ضرورت مطابق ورته سامان ورکړے شی، او قناعت ئ پرے نصيب شی. (ترمذی)

[1] "بمن تعول": ای بحق الذی تعوله وتمونه من زوجة اواصل اوفرع محتاج اوخادم.

[2] "بحذافيرها" ای فکانما اعطی الدنيا باسرها:

۵۱۷- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَبِيْتُ اللَّيَالِيَ الْمُتَتَابِعَةَ طَاوِيًا وَاَهْلُهٗ لَا يَجِدُوْنَ عَشَاءً وَ كَانَ اَكْثَرُ خُبْزِهِمْ خُبْزَ الشَّعِيْرِ- رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ. وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ؛

۵۱۷- عبد الله بن عباس رضی الله عنهما نه روايت دے - چه رسول الله صلے الله عليه وسلم او دَ هغهٔ كور والو ته دَ شپے دَ خوراک دپاره هيڅ نهٔ ملاويدل. او دغسے حالت كښے خو څو شپے به اولږه تيرے شوے - او عام خوراک به دَ اوربشو روټئ وه-
(ترمذی)

۵۱۸- وَعَنْ فُضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ اِذَا صَلّٰى بِالنَّاسِ يَخِرُّ[1] رِجَالٌ مِّنْ قَامَتِهِمْ فِي الصَّلٰوةِ مِنَ الْخَصَاصَةِ - وَهُمْ اَصْحَابُ الصُّفَّةِ حَتّٰى يَقُوْلُ الْاَعْرَابُ: هٰؤُلَاءِ مَجَانِيْنُ فَاِذَا صَلّٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ اِلَيْهِمْ فَقَالَ: "لَوْ تَعْلَمُوْنَ مَا لَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ تَعَالٰى لَاَحْبَبْتُمْ اَنْ تَزْدَادُوْا فَاقَةً وَحَاجَةً" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ صَحِيْحٌ ؛
"اَلْخَصَاصَةُ: اَلْفَاقَةُ وَالْجُوْعُ الشَّدِيْدُ ؛

۵۱۸- فضاله بن عبيد رضی الله عنهٔ نه روايت دے - چه رسول الله صلی الله عليه وسلم به كله خپلو ملگرو ته مونځ وركولو - نو بعضے مقتديان به دَ اولږے دَ سختئ دَ وجهے نه پريوتل - او دا به اكثر اصحاب صفه وو - او دَ بانډو والا خلقو به ورته ليونی وئيل - كله به چه نبی كريم صلی الله عليه وسلم دَ مانځهٔ نه فارغ شو - نو دے خلقو ته به ئے مخ اوكرځولو او هغوئ ته به ئے فرمائيل چه الله تعالى سره ستاسو دپاره چه كوم اجر او ثواب دے - كهٔ تاسو ته پته اولگی نو تاسو به دا خواهش اوكړئ چه ستاسو اولږه او غريبی نوره هم زيا ته شی - (ترمذی)
اَلْخَصَاصَةُ: يعنی سخته اولږه او سخته غريبی.

اصحاب صفه رضوان الله عليهم دَ الله تعالى هغه پاک دامن او انتهائی قناعت او پرهيزگارئ والا بندګان وُو - چه دَ هغوئ ناسته پاسته او اوسيدل دَ مسجد نبوی په يوه چونتره باندے وو - نه دَ هغوئ كورونه وو - نه ئے دَ مال او اسبابو سره څهٔ تعلق وو - په الله تعالى باندے دَ هغوئ مكمل او پوره يقين وو - شپه او ورځ دَ الله تعالى دَ حكمونو حاصلول دَ هغوئ دَ ژوند وظيفه او ذمه وارى وه - چه دَ مسلمانانو دَ طرف نه به چرته صدقات خيرات راغلهٔ - نو هم دغه ئے دَ ژوند تيرولو ذريعه وه - او په دے باندے به ئے وخت تيرولو - اوگزاره به ئے كوله - او عام طور به اويا كسان وو - كله به كم شول - او كله به زيات شول - دا جماعت صرف دَ رسول الله صلی الله عليه وسلم دَ خادمانو نوكرانو وو-

۵۱۹- وَعَنْ اَبِيْ كَرِيْمَةَ الْمِقْدَادِ بْنِ مَعْدِيْكَرِبَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ

۵۱۹- ابو كريمه مقداد بن معديكرب رضی الله عنه وائی - چه ما دَ رسول الله صلی الله عليه وسلم نه دا سے فرمائيلی آوريدلی دی - چه انسان دپاره دَ خپلے

[1] "يخر رجال" بكسر الخاء المعجمة: ای يسقط رجال ؛

وَسَلَّمَ يَقُولُ: "مَا مَلَأَ آدَمِيٌّ وِعَاءً شَرًّا مِنْ بَطْنٍ بِحَسْبِ ابْنِ آدَمَ[1] أُكُلَاتٌ يُقِمْنَ صُلْبَهُ فَإِنْ كَانَ لَا مُحَالَةَ فَثُلُثٌ لِطَعَامِهِ وَثُلُثٌ لِشَرَابِهِ وَثُلُثٌ لِنَفْسِهِ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيثٌ حَسَنٌ ؛

"أُكُلَاتٌ": أَيْ لُقَمٌ.

کیدے دکولو نه خراب لوښے بل نشته. انسان دپاره خو یو څو نمړئ بس دی. چه ملائے پرے نیغه دی - او که کیدہ د کول وی . نو بیائے درے حصے کړئ - یوه حصه د خوراک دپاره، یوه د اوبو دپاره او یوه د ساه اخستلو دپاره - (ترمذی)

أُكُلَاتٌ : نمړئ .

۵۲۰ - وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ إِيَاسِ بْنِ ثَعْلَبَةَ الْأَنْصَارِيِّ الْحَارِثِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ ذَكَرَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا عِنْدَهُ الدُّنْيَا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "أَلَا تَسْمَعُونَ؟ أَلَا تَسْمَعُونَ؟ إِنَّ الْبَذَاذَةَ مِنَ الْإِيمَانِ، إِنَّ الْبَذَاذَةَ مِنَ الْإِيمَانِ" يَعْنِي "التَّقَحُّلَ": رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ.

"الْبَذَاذَةُ" بِالْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ وَالذَّالَيْنِ الْمُعْجَمَتَيْنِ - وَهِيَ رَثَاثَةُ الْهَيْئَةِ وَتَرْكُ فَاخِرِ اللِّبَاسِ وَأَمَّا "التَّقَحُّلُ" فَبِالْقَافِ وَالْحَاءِ: قَالَ أَهْلُ اللُّغَةِ: الْمُتَقَحِّلُ هُوَ الرَّجُلُ الْيَابِسُ الْجِلْدِ مِنْ خُشُونَةِ الْعَيْشِ وَتَرْكِ التَّرَفُّهِ !

۵۲۰ - ابوامامه ایاس بن ثعلبه انصاری حارثی رضی الله عنه وائی - چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم ملګرو د هغوئ په وړاندے د دنیا څه ذکر اوکړو - نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل . واورئ! خبردار! سادګی خیر او ایمان دے. سادګی خیر او ایمان دے - ساده توب او شړل توب د ایمان نښه ده - (ابوداؤد)

اَلْبَذَاذَةُ : قیمتی او د فخر او د غرور لباس او جامه پریښودل او سادګی اختیارول

اَلتَّقَحُّلُ : اهل لغت وائی چه متقحل هغه سړی ته وائی - چه تنګئ سره وخت تیروی او د سادګئ د وجهے نه ئے څرمن اوچه او سپیره وی - (یعنی شړل وی) -

۵۲۱ - وَعَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: بَعَثَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَمَّرَ عَلَيْنَا أَبَا عُبَيْدَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نَتَلَقَّى عِيرًا لِقُرَيْشٍ وَزَوَّدَنَا جِرَابًا مِنْ تَمْرٍ لَمْ يَجِدْ لَنَا غَيْرَهُ. فَكَانَ أَبُو عُبَيْدَةَ يُعْطِينَا تَمْرَةً تَمْرَةً فَقِيلَ: كَيْفَ كُنْتُمْ تَصْنَعُونَ بِهَا"؟ قَالَ: نَمَصُّهَا كَمَا

۵۲۱ - ابوعبد الله جابر بن عبد الله رضی الله عنهما وائی - چه د ابوعبیده رضی الله عنه په مشرئ کښے مونږ رسول الله صلی الله علیه وسلم د قریشو د یوے قافلے د ملاقات دپاره ناڅاپه روان کړو - نو د لارے د ګزارے خوراک دپاره ئے د کجورو د یوے تهیلئ نه بغیر هیڅ رانه کړل . ابوعبیده رضی الله عنه به مونږ ته د خوراک دپاره یوه کجوره راکوله. چا پوښتنه اوکړه . چه په یوه کجوره به تاسو څنګه ګزاره کوله ؟ نو هغوئ ورته اوویل

[1] بحسب ابن آدم " ای کافیه ذلك فی سد الرمق ؛

يَمُصُّ الصَّبِيُّ ثُمَّ نَشْرَبُ عَلَيْهَا مِنَ
الْمَآءِ فَتَكْفِيْنَا يَوْمَنَا اِلَى اللَّيْلِ وَكُنَّا
نَضْرِبُ بِعِصِيِّنَا الْخَبَطَ ثُمَّ نَبُلُّهُ
بِالْمَآءِ فَنَاكُلُهُ، قَالَ وَانْطَلَقْنَا عَلٰى
سَاحِلِ الْبَحْرِ فَرُفِعَ لَنَا عَلٰى سَاحِلِ
الْبَحْرِ كَهَيْئَةِ الْكَثِيْبِ الضَّخْمِ فَاَتَيْنَاهُ
فَاِذَا هِيَ دَآبَّةٌ تُدْعَى الْعَنْبَرَ فَقَالَ
اَبُوْعُبَيْدَةَ مَيْتَةٌ ثُمَّ قَالَ
لَا بَلْ نَحْنُ رُسُلُ رَسُوْلِ اللّٰهِ
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِيْ سَبِيْلِ
اللّٰهِ وَقَدِ اضْطُرِرْتُمْ فَكُلُوْا فَاَقَمْنَا
عَلَيْهِ شَهْرًا وَنَحْنُ ثَلَاثُمِائَةٍ حَتّٰى
سَمِنَّا، وَلَقَدْ رَاَيْتُنَا نَغْتَرِفُ مِنْ وَقْبِ
عَيْنِهٖ بِالْقِلَالِ الدُّهْنَ وَنَقْتَطِعُ مِنْهُ
الْفِدَرَ كَالثَّوْرِ اَوْ كَقَدْرِ الثَّوْرِ وَلَقَدْ
اَخَذَ مِنَّا اَبُوْعُبَيْدَةَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا
فَاَقْعَدَهُمْ فِيْ وَقْبِ عَيْنِهٖ وَاَخَذَ
ضِلْعًا مِنْ اَضْلَاعِهٖ فَاَقَامَهَا ثُمَّ رَحَلَ
اَعْظَمَ بَعِيْرٍ مَعَنَا فَمَرَّ مِنْ تَحْتِهَا وَ
تَزَوَّدْنَا مِنْ لَحْمِهٖ وَشَائِقَ، فَلَمَّا
قَدِمْنَا الْمَدِيْنَةَ اَتَيْنَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى
اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْنَا ذٰلِكَ لَهٗ،
فَقَالَ "هُوَ رِزْقٌ اَخْرَجَهُ اللّٰهُ لَكُمْ
فَهَلْ مَعَكُمْ مِنْ لَحْمِهٖ شَيْءٌ فَتُطْعِمُوْنَا؟
فَاَرْسَلْنَا اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْهُ فَاَكَلَهُ : رَوَاهُ
مُسْلِمٌ :.

چه د ماښوما نوپشان به مونږ کجورې چوپلې. اودپاسه به مو پرې اوبهٔ سکلې. چه شپې بورې به پرې گزاره تېريدله- دے سره سره به مونږ په خپلو امساگانو د ونو پاڼې وهلې او اوبو کښې به مونږ خوشتې کړې. او بيا به موخوړلې. د غسې به مونږ کول چه د سمندر غاړې ته اورسيدلو. هلته د سمندر په غاړه مونږ د شگې د پوړې غونډئ غونته يو څيز اوليدلو- مونږ هغې ته نزدې لاړو نو مونږ اوليدل چه يو ډيرغټ کب (مهے) وو. چه هغې ته عنبر وئيلې شي- نو ابوعبيده رض اوفرمائيل دامردار دے. بيائې اوفرمائيل نه- بلکه مونږ د الله د رسول نمائندګان د الله په لاره کښې وتلي يو او تاسو د مجبورئ په حالت کښې يئ- نو دا اوخورئ- دے نه پس مونږ هلته يوه مياشت پاتې شو. او مونږ درے سوه کسان وو- او مکمل يوه مياشت مونږ هغه خوړلو- او غټې ټوټې موترے جوړے کړے- مونږ اوليدل چه د هغه ماهي د سترگو د خالي ډوغل نه به مو د تيلو مشکونه ډکول- او د غوائ د غوښې د غټو ډکرو غوندې ټوټې يا د غوا غوائ د بدن هومره ټکړے به موکټ کولې. او جدا به موکيخودلے. يو وارے ابوعبيده رض مونږ ديارلس کسان د هغه سترگې په ډوغل کښې کينولو او د هغې مهى د پښتو نه ئې يوه پښتئ ويستلو سره (د محراب غونته) ئې اودروله- او محراب ئې ترے جوړ کړو- مونږ سره چه کوم اوښان وو- په هغې کښې ئې د ټولو نه اوچت اوښ سوران کړو او په هغه ئې کيا وه او تېر له.

او د هغه پښتئ لاندې ئې تېر کړو- نو په آسانئ سره ترے ووتلو. چه واپس تللو، نو ويشيدلے شوے ټکړے د هغه ماهي مونږ د لارے د خوراک دپاره ځان سره واخستلے کله چه مدينې ته اورسيدلو- نو د نبي کريم صلى الله عليه وسلم په خدمت کښې حاضر شو- او د هغه مهى په باره کښې ورته مونږ ذکر اوکړو- نو نبي کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل چه هغه ستاسو رزق وه چه د هغې انتظام الله تعالى ستاسو دپاره کړے وو. (او وے فرمائيل چه) کهٔ تاسو څهٔ ترے ځان سره راوړي دي. نو مونږ باندے ئې هم اوخوروئ- نو څهٔ غوښه هغوئ ته هم اوليږلے شوه- چه هغوئ هم اوخوړله.

(مسلم)

د الفاظو تشریح

"اَلْجِرَابُ": وِعَاءٌ مِّنْ جِلْدٍ مَعْرُوْفٌ وَهُوَ بِكَسْرِ الْجِيْمِ وَفَتْحِهَا، وَالْكَسْرُ اَفْصَحُ. قَوْلُهُ "نَمُصُّهَا" بِفَتْحِ النُّوْنِ وَضَمِّ الْمِيْمِ "وَالْخَبَطُ" وَرَقُ شَجَرٍ مَعْرُوْفٍ تَاكُلُهُ الْاِبِلُ "وَالْكَثِيْبُ" التَّلُّ مِنَ الرَّمْلِ "وَالْوَقْبُ" بِفَتْحِ الْوَاوِ وَاِسْكَانِ الْقَافِ وَبَعْدَهَا بَاءٌ مُوَحَّدَةٌ وَهُوَ نُقْرَةُ الْعَيْنِ. "وَالْقِلَالُ" الْجِرَارُ "وَالْفِدَرُ" بِكَسْرِ الْفَاءِ وَفَتْحِ الدَّالِ الْقِطَعُ "رَحَلَ الْبَعِيْرَ" بِتَخْفِيْفِ الْحَاءِ: اَيْ جَعَلَ عَلَيْهِ الرَّحْلَ: "اَلْوَشَائِقُ" بِالشِّيْنِ الْمُعْجَمَةِ وَالْقَافِ: اللَّحْمُ الَّذِيْ اقْتُطِعَ لِيُقَدَّرَ مِنْهُ، وَاللّٰهُ اَعْلَمُ.

جراب: زبر او زیر دواړه صحیح دی. مګر صحیح او مشهور زیر سره دے. د خرمنے لوښے.
نمصها: مونږ چوپله.
خبط: یو مشهور بوټے دے چه اوښان ئے خوري.
کثیب: د شګے ډیرئ یا غونډئ.
وقب: د کهاتي نه بغیر د سترګے خالی ډوغل.
قلال: مشکیزه.
فدر: ټکړے. ټوټے. ډکرے.
رحل البعیر: په اوښ ترلے شوے کجاوه.
وشائق: هغه ټکړے د غوښے چه پخولو دپاره کټ کړے شوی وی.

۵۲۲- وَعَنْ اَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيْدَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ كُمُّ قَمِيْصِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلَى الرُّسْغِ، رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ، وَالتِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ.

"اَلرُّصْغُ" بِالصَّادِ وَالرُّسْغُ بِالسِّيْنِ اَيْضًا: هُوَ الْمَفْصِلُ بَيْنَ الْكَفِّ وَالسَّاعِدِ.

۵۲۲- اسماء بنت یزید رضی الله عنها وائی. چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم د قمیص لستونړی به مړوندونو پورے وو. (ابوداؤد و ترمذی)
ترمذی رحمة الله علیه وائی چه دا حدیث حسن دے.
"رُصْغ" او "رُسْغ" دواړه صحیح دی.
د تلی او د مړوند مینځ کښے هډوکی ته وائی.

۵۲۳- وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: اِنَّا كُنَّا يَوْمَ الْخَنْدَقِ نَحْفِرُ فَعَرَضَتْ كُدْيَةٌ شَدِيْدَةٌ فَجَاءُوْا اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوْا هٰذِهِ كُدْيَةٌ عَرَضَتْ فِي الْخَنْدَقِ فَقَالَ: "اَنَا نَازِلٌ" ثُمَّ قَامَ وَبَطْنُهُ مَعْصُوْبٌ بِحَجَرٍ وَلَبِثْنَا ثَلَاثَةَ اَيَّامٍ لَا نَذُوْقُ ذَوَاقًا [۱] فَاَخَذَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

۵۲۳- جابر رضی الله عنه وائی. چه غزوهٔ خندق کښے مونږ خندق (کنده، ډوغل) اوکنستلو. نو یو سخت کټ پکښے را او وتلو. صحابه رضی الله عنهم راغلل. او عرض ئے اوکړو. یا رسول الله! یو غټ کټ ځائے بند کړے دے ما تیرږی نهٔ. نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. زهٔ درځم. بیا پاسید و نو ګیډے پورے ئے کانړی ترلی وو. دغه وخت دا حالت وو. چه مونږ د دریو ورځو نه هیڅ خوړلی څکلی هم نهٔ ؤ. نبی کریم صلی الله علیه

[۱] "لا نذوق ذواقا" بفتح الذال المعجمة: ای لا نطعم فیها

الْمِحْوَلَ فَضَرَبَ فَعَادَ كَثِيْبًا أَهْيَلَ
أَوْ أَهْيَمَ، فَقُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ
ائْذَنْ لِيْ إِلَى الْبَيْتِ فَقُلْتُ لِامْرَأَتِيْ
رَأَيْتُ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
شَيْئًا مَا فِيْ ذٰلِكَ صَبْرٌ فَعِنْدَكِ شَيْءٌ
فَقَالَتْ: عِنْدِيْ شَعِيْرٌ وَعَنَاقٌ (١)
فَذَبَحْتُ الْعَنَاقَ وَطَحَنْتُ الشَّعِيْرَ
حَتّٰى جَعَلْنَا اللَّحْمَ فِي الْبُرْمَةِ ثُمَّ
جِئْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ
الْعَجِيْنُ قَدِ انْكَسَرَ (٢) وَالْبُرْمَةُ
بَيْنَ الْأَثَافِيْ قَدْ كَادَتْ (٣) تَنْضَجُ
فَقُلْتُ: طُعَيْمٌ لِيْ فَقُمْ أَنْتَ يَا رَسُوْلَ
اللّٰهِ! وَرَجُلٌ أَوْ رَجُلَانِ، قَالَ كَمْ
هُوَ؟ فَذَكَرْتُ لَهُ فَقَالَ "كَثِيْرٌ طَيِّبٌ
قُلْ لَهَا لَا تَنْزِعِ الْبُرْمَةَ وَلَا الْخُبْزَ مِنَ
التَّنُّوْرِ (٤) حَتّٰى آتِيَ" فَقَالَ: "قُوْمُوْا"
فَقَامَ الْمُهَاجِرُوْنَ وَالْأَنْصَارُ فَدَخَلْتُ
عَلَيْهَا فَقُلْتُ: وَيْحَكِ (٥) قَدْ جَاءَ
النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْمُهَاجِرُوْنَ
وَالْأَنْصَارُ وَمَنْ مَعَهُمْ قَالَتْ: هَلْ
سَأَلَكَ؟ قُلْتُ نَعَمْ (٦) قَالَ: "ادْخُلُوْا
وَلَا تَضَاغَطُوْا فَجَعَلَ يَكْسِرُ الْخُبْزَ وَ
يَجْعَلُ عَلَيْهِ اللَّحْمَ وَيُخَمِّرُ الْبُرْمَةَ
وَالتَّنُّوْرَ (٧) إِذَا أَخَذَ مِنْهُ وَيُقَرِّبُ
إِلٰى أَصْحَابِهِ ثُمَّ يَنْزِعُ فَلَمْ يَزَلْ
يَكْسِرُ وَيَغْرِفُ حَتّٰى شَبِعُوْا وَبَقِيَ
مِنْهُ فَقَالَ كُلِيْ هٰذَا وَأَهْدِيْ فَإِنَّ النَّاسَ
أَصَابَتْهُمْ مَجَاعَةٌ: مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِيْ

وسلم پلک (کودالہ) واخستلو او وکتله ئے
یو وار او وهله. هغه ټکړے ټکړے شوه.
د شګے یا خاورے غوندے ریزه ریزه. نوما
عرض او کړو. یا رسول الله! زهٔ لږ کور
پورے ځم، اجازت غواړم. چه کور ته
اورسیدم نو ښځے ته ړم اووئیل. چه ما نبی
کریم صلی الله علیه وسلم په داسے حالت
کښے لیدلے دے، چه د صبر او برداشت نه
بهر ده. کور کښے د خوراک څهٔ شته؟
هغے اووئیل، لږے اوربشے شته. او د بیز
یو بچے هم شته. ما د بیزے بچے حلال کړو
او اوربشے ړم هم اوړهٔ کړے. غوښه ړم
برابره کړه. او کټوئی کښے د پخلی دپاره
ړم کیخودله. کله چه اوړهٔ د پخلی قابل
شو. او کټوئی هم پخیدو ته نزدے وه.
نو د رسول الله صلی الله علیه وسلم په
خدمت کښے حاضر شوم. او عرض ړم او کړو
یا رسول الله! ما لږ غوندے خوراک تیار
کړے دے. تاسو او یو کس دوه نور هم ما سره
لاړ شئ. نبی کریم صلی الله علیه وسلم
او فرمائیل. چه خومره خوراک به وی؟ ما
ورته اندازه اوښوده. نو وے فرمائیل.
ډیره ده. او عمده هم ده. بیا لاړ شه
بی بی ته دِ اووایه. ترخو پورے چه زهٔ نهٔ
یم د دیګلے د کټوئی نه ترکاری مهٔ راخله.
او د تنور نه روټی مهٔ راخله. بیا
نبی کریم صلی الله علیه وسلم ټولو ته دعوت
ورکړو. نو ټول انصار او مهاجر پاسیدل.
ما خپلے بی بی ته اووئیل چه الله دِ خیر کړی.
چه ټول انصار او مهاجر د نبی علیه السلام
سره خوراک له راروان دی. بی بی ورته
اووئیل چه تا نه نبی علیه السلام د
خوراک په باره کښے پوښتنه کړے وه.
ما اووئیل هو. خو نبی علیه السلام ټولو

(١) "العناق" بفتح العین المهملة و تخفیف النون: الانثی من المعز (٢) "قد انکسر" ای کان ورطب وتمکن منه الخبر (٣) "قد کادت" ای قابت "تنصبح" بفتح الفوقیة والصاد ای تدرك الاستواء ÷ (٤) "التنور" بفتح الفوقیة وتشدید النون: هوالذی یخبز فیه (٥) "ویحك" بفتح الواو وسکون التحتیة: کلمة رحمة (٦) "نعم" وفی روایة: "فقالت: والله ورسوله اعلم نحن قد اعلمنا وما عندنا فکشف عنا غما شدیدًا (٧) ویخمر البرمة والتنور: ای یغطیهما ویمر التخمیر ÷

روایة قال جابر لما حفر الخندق رأیت بالنبی صلی الله علیه وسلم خمصا فانکفأت الی امرأتی فقلت: هل عندك شیء فانی رأیت برسول الله صلی الله علیه وسلم خمصا شدیدا فأخرجت الی جرابا فیه صاع من شعیر ولنا بهیمة داجن فذبحتها وطحنت الشعیر ففرغت الی فراغی وقطعتها فی برمتها ثم ولیت الی رسول الله صلی الله علیه وسلم فقالت: لا تفضحنی برسول الله صلی الله علیه وسلم ومن معه، فجئت فساررته فقلت: یا رسول الله! ذبحنا بهیمة لنا وطحنت صاعا من شعیر فتعال انت ونفر معك فصاح رسول الله صلی الله علیه وسلم فقال: یا اهل الخندق ان جابرا قد صنع سورا فحیهلا بکم" فقال النبی صلی الله علیه وسلم: "لا تنزلن برمتکم ولا تخبزن عجینکم حتی اجیء" فجئت وجاء النبی صلی الله علیه وسلم یقدم الناس حتی جئت امرأتی فقالت: بك وبك؛ فقلت: قد فعلت الذی قلت، فأخرجت عجینا فبسق فیه وبارك، ثم عمد الی برمتنا فبصق وبارك ثم قال: "ادعی خابزة فلتخبز معك، واقدحی من برمتکم ولا تنزلوها" وهم الف فأقسم بالله لأکلوا حتی ترکوه وانحرفوا وان برمتنا لتغط کما هی وان عجیننا لیخبز کما هو:۔

حاضرېنو ته او وئیل چه ټول راځئ۔ مګر کنړه به نهٔ جوړوئ۔ بیا هغوئ روټئ راخستلے او ما ته ولے بهٔ اودَ غوښے بوټئ بهٔ پرے اچولے۔ او صحابهٔ ته بهٔ ئے ورکولے چه دَ تنور نه بهٔ ئے روټئ او دَ کټوئ نه بهٔ ئے غوښه واچوله نو دواړو بانده بهٔ ئے سر کیښودلو۔ رسول الله صلی الله علیه وسلم بهٔ بس هم داسے کول چه روټئ بهٔ ئے ټکړے کړه. او غوښه بهٔ ئے وربانده کیښودله او بیا هغوئ بهٔ ئے خوړوله. تردے چه صحابهٔ ټول بنهٔ ماړهٔ شول. او خوراک هم پاتے شو۔ بیا ئے اوفرمائیل۔ اوس تاسو هم اوخورئ۔ اوخلقو کره ئے تحفه هم اولیږئ۔ ځکه چه عام خلق اولږے اخستی دی۔ (بخاری ومسلم)

بل روایت کښے داسے راغلی دی۔ چه جابرؓ فرمائی۔ چه ما دَ خندق کنستلو په وخت کښے دَ حضور صلی الله علیه وسلم په مخ دَ اولږے څهٔ آثار اوعلامے اولیدلے. نو خپلے بی بی له لاړم۔ اوهغې ته مې اووئیل تاسره دَ خوراک څهٔ څیز شته. نو اوښایه چه ما نبی کریم صلی الله علیه وسلم لیدلے دے چه دَ اولږے اثر پرے شته دے. نو بی بی ئے یوه تهیلئ راوړه چه هغے کښے لږے غونده اوربشے وے۔ او په کور کښے دَ کډے یو ساتلے شوے بچے شته دے۔ ما دَ کډے بچے حلال کړو۔ او بی بی مې اوربشے اوړهٔ کړے۔ دَ حلالے نه پس مې دَ غوښے بوټئ جوړے کړے. او کټوئ کښے مې واچولے او دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے حاضر شوم دَ تلو په وخت کښے را ته بی بی اووئیلے۔ ګوره دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم او دَ هغهٔ دَ ملګرو په وړاندے ما شرمنده نهٔ کړے۔ (مطلب دا چه خوراکه لږ دهٔ. میلمانهٔ ډیر مهٔ راوله۔ پس زهٔ دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم خدمت کښے حاضر شوم۔ او په ادب سره مې عرض اوکړو۔ چه یا رسول الله! مونږ دَ کډے بچے حلال کړے دے او یو صاع مو ورسره دَ اوربشو روټئ هم پخه کړے دهٔ۔ او هر څهٔ تیار

دی. تا سوډ پوخو صحابو سره راشئ. مګر نبی علیه السلام په اوچت آواز ټولو ته اعلان اوکړو. چه اے خندق کښې مشغوله خلقو! جابر (رضی الله عنه) ستاسو د میلمستیا انتظام کړے دے. ټول لاړ شئ. بیا نبی علیه السلام ماته اوفرمائیل چه څما راتلو پورے به نهٔ کټوئ (د نغري نه) کوزوئ او نهٔ به د اُوړو نه روټئ پخوئ. زهٔ کورته راغلم او بی بی ته مې ټول حال اووئیلو چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د ملګرو سره سره راروان وو. ښځې راته اووئیل چه اوس پرے شرمیږه. شرم هم ستا دے. ما اووئیل چه څنګه تا وئیلی ؤو، هغسے ما هم کړی دی. کله چه بی بی اوړهٔ د پخلی دپاره راواویستل. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم پکښې خپلے لاړے د خولے شاملے کړے. او د برکت دُعائے اوکړه. بیائے کټوئ کښې هم لاړے شاملے کړے. او د برکت دُعائے اوکړه. بیائے بی بی ته مخاطب اوفرمائیل. بوه روټئ پخونکے (ښځه) بله هم راوغواړه، چه تا سره پخلے اوکړی. او د کټوئ نه ترکاري اچوی. مګر دا خیال کوه چه ښوروا (ترکاري) د کټوئ نه را اخوره خو کټوئ مهٔ راکوزوۀ. جابرؓ وائی چه په دغه ورځ زر کسان وو. ټولو په مړهٔ ګیډه اوخوړه او بیا هم خوراکه پاتے شوه، مګر کټوئ هم هغسے جوش وهلو. او د غسے روټئ هم پخیدلے.

(د ګرانو الفاظو تشریح)

قَوْلُهٗ "عَرَضَتْ كُدْيَةٌ" بِضَمِّ الْكَافِ وَاِسْكَانِ الدَّالِ وَبِالْيَاءِ الْمُثَنَّاةِ تَحْتُ: وَهِيَ قِطْعَةٌ غَلِيْظَةٌ صُلْبَةٌ مِنَ الْاَرْضِ لَا يَعْمَلُ فِيْهَا الْفَأْسُ: وَالْكَثِيْبُ "اَصْلُهٗ تَلُّ الرَّمْلِ وَالْمُرَادُ هُنَا صَارَتْ تُرَابًا نَاعِمًا وَهُوَ مَعْنٰى "اهْيَلَ" "وَالْاَثَافِيُّ": الْاَحْجَارُ الَّتِيْ يَكُوْنُ عَلَيْهَا الْقِدْرُ: "وَتَضَاغَطُوْا" تَزَاحَمُوْا وَالْمَجَاعَةُ الْجُوْعُ وَهُوَ بِفَتْحِ الْمِيْمِ: وَالْخَمَصُ بِفَتْحِ الْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ وَالْمِيْمِ: اَلْجُوْعُ: وَانْكَفَأْتُ، اِنْقَلَبْتُ وَرَجَعْتُ وَالْبُهَيْمَةُ بِضَمِّ الْبَاءِ تَصْغِيْرُ بُهْمَةٍ وَهِيَ، اَلْعَنَاقُ بِفَتْحِ الْعَيْنِ" وَالدَّاجِنُ" هِيَ الَّتِيْ اَلِفَتِ الْبَيْتَ: وَالسُّوْرُ: اَلطَّعَامُ الَّذِيْ يُدْعَى النَّاسُ اِلَيْهِ، وَهُوَ بِالْفَارِسِيَّةِ "وَحَيَّهَلًا" اَيْ تَعَالَوْا وَقَوْلُهَا "بِكَ وَبِكَ" اَيْ خَاصَمَتْهُ وَسَبَّتْهُ لِاَنَّهَا اعْتَقَدَتْ

"كُدْيَةٌ": سخته کټه چه پلک پرے هم اثر نهٔ کولو.
"كَثِيْبٌ": "اَهْيَلُ" کثیب په لغت کښې غونډئ ته وائی. مګر دلته مراد دا دے چه دغه کټه د شګے پشان شوه. او هم دا معنیٰ د اَهْيَلُ ده.
"اَثَافِيٌّ": یعنی هغه کاڼړي چه د پخلی دپاره پرے کټوئ کیخودلے شی.
"لَاتَضَاغَطُوْا": ګڼړه او شورمهٔ جوړوئ.
مَجَاعَةٌ: اولږه.
خَمَصُ: اولږه.
اِنْكَفَاتُ: زهٔ واپس شوم.
بُهَيْمَةٌ: د ګډے یا د بیزے بچی ته وائی.
دَاجِنٌ: کور کښې ساتلے شوے.
سُوْرُ: هغه خوراک چه خلق ورله راوبللے شی. دا د فارسئ لفظ دے.
حَيَّهَلًا: راشئ.
بِكَ وَبِكَ: جابر رض سره بی بی جګړه کوله چه ښیما نتیا او ملامته کیدل یا سترګے ټیټیدل به ستاوی. چه دا دومره لږ خوراک به دومره کسانو دپاره څنګه کافی کیږی. او چا ته به رسیږی. او

اَنَّ الَّذِیْ عِنْدَهَا لَا یَکْفِیْهِمْ فَاسْتَحْیَتْ وَخَفِیَ عَلَیْهَا مَا اَکْرَمَ اللهُ سُبْحَانَهٗ وَتَعَالٰی بِهٖ نَبِیَّهٗ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مِنْ هٰذِهِ الْمُعْجِزَةِ الظَّاهِرَةِ وَالْاٰیَةِ الْبَاهِرَةِ: "بَسَقَ": اَیْ بَصَقَ وَیُقَالُ اَیْضًا: بَزَقَ: ثَلَاثُ لُغَاتٍ "وَعَمَدَ" بِفَتْحِ الْمِیْمِ، اَیْ قَصَدَ: "وَاقْدَحِیْ" اَیْ اغْرِفِیْ وَالْمِقْدَحَةُ الْمِغْرَفَةُ: "وَتَغِطُّ" اَیْ لِغَلْیَانِهَا صَوْتٌ.

وَاللهُ اَعْلَمُ!

داخبره ئے دَ نبی علیه السلام نه پټه اوساتله - او الله تعالیٰ خپل نبی له په دے ډیرے اوچتے اوښکاره معجزے سره دَ هغهٔ شان اوچتول غوښتل -

"بَسَقَ" "بَصَقَ" "بَزَقَ" دَ دریو واړو لغاتو معنیٰ یوه ده - یعنی لاړے توکل.

"عَمَدَ": یعنی قصد او اراده -

اِقْدَحِیْ" څمڅئ یا چمچے سره ئے را اوباسئ -

"مِقْدَحَةٌ": څمڅئ یا چمچه.

"تَغِطُّ": دَ جوش دَ وجهے نه چه کومه خبره او آواز اوځی - هغه ترے مراد دے -

۵۲۴ - وَعَنْ اَنَسٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ اَبُوْ طَلْحَةَ لِاُمِّ سُلَیْمٍ: قَدْ سَمِعْتُ صَوْتَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ضَعِیْفًا اَعْرِفُ فِیْهِ الْجُوْعَ فَهَلْ عِنْدَكِ مِنْ شَیْءٍ؟ فَقَالَتْ: نَعَمْ، فَاَخْرَجَتْ اَقْرَاصًا مِنْ شَعِیْرٍ ثُمَّ اَخَذَتْ خِمَارًا[۱] لَهَا فَلَفَّتِ الْخُبْزَ بِبَعْضِهٖ ثُمَّ دَسَّتْهُ تَحْتَ ثَوْبِیْ وَرَدَّتْنِیْ بِبَعْضِهٖ ثُمَّ اَرْسَلَتْنِیْ اِلٰی رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَذَهَبْتُ بِهٖ فَوَجَدْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ جَالِسًا فِی الْمَسْجِدِ وَمَعَهُ النَّاسُ فَقُمْتُ عَلَیْهِمْ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ "اَرْسَلَكَ اَبُوْ طَلْحَةَ؟" فَقُلْتُ: نَعَمْ، فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ: "قُوْمُوْا" فَانْطَلَقُوْا وَانْطَلَقْتُ بَیْنَ اَیْدِیْهِمْ حَتّٰی جِئْتُ اَبَا طَلْحَةَ فَاَخْبَرْتُهٗ: فَقَالَ اَبُوْ طَلْحَةَ یَا اُمَّ سُلَیْمٍ: قَدْ جَآءَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّاسِ وَلَیْسَ عِنْدَنَا

۵۲۴ - انس بن مالک رضی الله عنه وائی - چه ابوطلحه رضی الله عنه اُم سلیم رضی الله عنها ته اووئیل - چه ما ته دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم په آواز کښے څهٔ کمزوری معلومیږی - ځما خیال دے چه دَ اولږے وجه ده - آیا تا سره دَ خوراک دپاره څهٔ شته؟ هغے اووئیل چه هو. څهٔ لږ غونډے څیز شته - دا ئے اووئیل او دَ اوربشو بوخو ډوډئ ئے را اوویستلے اوخپل ټکادرکښے ئے را اونغاړلے - او ځما ترخ کښے ئے ماله راکړے - او دَ کپړے باقی حصه ئے په ما را واچوله - او وے وئیل لاړ شه دا دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم خدمت کښے یوسه - انس رضی الله عنه وائی - کله چه زهٔ دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے حاضر شوم - نو جومات کښے ناست وو - څهٔ نور خلق هم ورسره ناست وو - زهٔ لاړم دَ نبی علیه السلام په خوا کښے اُودریدم - نو وے فرمائیل - ولے ته ئے ابوطلحه رالیږلے ئے؟

ما اووئیل هو - نو وے فرمائیل چه خوراک دپاره - ما اووئیل، هو - نبی کریم صلی الله علیه وسلم موجوده ټولو خلقو ته اوفرمائیل پاسئ چه لاړ شو - نو ټول ملګری لاړل - زهٔ دَ هغوئ نه مخکښے لاړم او چه اورسیدم نو

[۱] "الخمار" بکسر الخاء المعجمة، ثوب تغطی به المرأة راسها، [۲] الحکة" بضم المهملة وتشدید الکاف: وعا من جلد مستدیر مختص بالسمن والعسل وهو بالسمن اخص وقوله فادمته "بمد الهمزة وتخفیف الدال المهملة ای صیرت الخارج منها اداماله [۳] "ثم هیاها" ای جمعها بعد الاکل ؛

مَا نُطْعِمُهُمْ؟ فَقَالَتْ: اَللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ اَعْلَمُ فَانْطَلَقَ اَبُوْطَلْحَةَ حَتّٰى لَقِيَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَقْبَلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَهٗ حَتّٰى دَخَلَا فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "هَلُمِّيْ مَا عِنْدَكِ يَا اُمَّ سُلَيْمٍ" فَاَتَتْ بِذٰلِكَ الْخُبْزِ فَاَمَرَ بِهٖ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَفُتَّ وَعَصَرَتْ عَلَيْهِ اُمُّ سُلَيْمٍ عُكَّةً [1] فَاَدَمَتْهُ ثُمَّ قَالَ فِيْهِ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا شَآءَ اللّٰهُ اَنْ يَقُوْلَ ثُمَّ قَالَ: "اِئْذَنْ لِعَشَرَةٍ" فَاَذِنَ لَهُمْ فَاَكَلُوْا حَتّٰى شَبِعُوْا ثُمَّ خَرَجُوْا، ثُمَّ قَالَ: "اِئْذَنْ لِعَشَرَةٍ" فَاَذِنَ لَهُمْ فَاَكَلُوْا ثُمَّ خَرَجُوْا ثُمَّ قَالَ "اِئْذَنْ لِعَشَرَةٍ" حَتّٰى اَكَلَ الْقَوْمُ كُلُّهُمْ وَشَبِعُوْا وَالْقَوْمُ سَبْعُوْنَ رَجُلًا اَوْ ثَمَانُوْنَ: مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِيْ رِوَايَةٍ فَمَا زَالَ يَدْخُلُ عَشَرَةٌ وَيَخْرُجُ عَشَرَةٌ حَتّٰى لَمْ يَبْقَ مِنْهُمْ اَحَدٌ اِلَّا دَخَلَ فَاَكَلَ حَتّٰى شَبِعَ ثُمَّ هَيَّاَهَا [2] فَاِذَا هِيَ مِثْلُهَا حِيْنَ اَكَلُوْا مِنْهَا وَفِيْ رِوَايَةٍ فَاَكَلُوْا عَشَرَةً عَشَرَةً حَتّٰى فَعَلَ ذٰلِكَ بِثَمَانِيْنَ رَجُلًا ثُمَّ اَكَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ ذٰلِكَ وَاَهْلُ الْبَيْتِ وَتَرَكُوْا سُؤْرًا وَفِيْ رِوَايَةٍ ثُمَّ اَفْضَلُوْا مَا بَلَغُوْا جِيْرَانَهُمْ وَفِيْ رِوَايَةٍ عَنْ اَنَسٍ رض قَالَ: جِئْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا فَوَجَدْتُهٗ جَالِسًا مَعَ اَصْحَابِهٖ وَقَدْ عَصَبَ بَطْنَهٗ بِعِصَابَةٍ

ابوطلحه رضی الله عنه ته رېم ګډو ټولو ملګرو د راتلو حال اووئیلو. ابوطلحه رض ام سلیم رض ته اووئیل رسول الله صلی الله علیه وسلم د ټولو ملګرو سره راروان دے. د هغوئ د خدمت او د عاجزئ د پاره خو مونږ سره څۀ نشته. اُم سلیم رض اووئیل هیڅ د فکر خبره نۀ ده. بس الله او رسول الله صلی الله علیه وسلم ښۀ پوهیږی. ابوطلحه رض مخے له د کور نه وړاندے تلو او نبی کریم صلی الله علیه وسلم سره ملاؤ شو. رسول الله صلی الله علیه وسلم هغۀ سره کور ته اورسیدلو. کله چه دننه لاړل نو وے فرمائیل. اے ام سلیم! څۀ چه تا سره وی نو راوړه. اُم سلیم رضی الله عنها هغۀ د اوربشو روټئ راوړلے. نبی کریم صلی الله علیه وسلم ورته د ټکړے ټکړے کولو حکم ورکړو. اُم سلیم رضی الله عنها په هغه ټکړو باندے تېنګه بنوروا د شهدو او د غوړو واچوله او سالن (ترکاری) ئے ترے جوړه کړه. او بیا ورته نبی کریم صلے الله علیه وسلم د برکت دُعا اوکړه. او د برکت کلمات ئے څه چه الله غوښتل هغه ئے اووئیل. بیائے ارشاد او فرمائیلو. لس کسان رااوبله. نو هغوئ راغلل او ښۀ ماړۀ شول او بهر ته لاړل. بیائے اوفرمائیل نور لس کسان رااوبله. هغوئ هم راغلل او ښۀ ماړۀ بهر ته لاړل. د غسے لس لس کسان به ئے رابلل. او پوره اویا یا اتیا کسان ووچه ښۀ ماړۀ هم شول. یو هم اوږے پاتے نشو. یو روایت کښے دا سے هم راغلی دی. چه لس به تلل او لس به راتلل. او دوئ کښے یو هم دا سے نۀ وُو چه موړ شوے به نۀ وی. بیا هغه خوراکه جمع کړے شوه. نو هم هغه هومره وه. څومره چه د خوراک په شروع کښے وه. یو روایت کښے دا سے راغلی دی. چه د لسو کسانو ټولګی به خوراک کولو. او

[1] العكة: بضم المهملة وتشديد الكاف: وعاء من جلد مستدير مختص بالسمن والعسل وهو بالسمن اخص وقوله، فادمته: بمد الهمزة وتخفيف الدال المهملة اى صيرت الخارج منها اداماً له [2] ثم هياها: اى جمعها بعد الاكل.

فَقُلْتُ لِبَعْضِ اَصْحَابِهٖ لِمَ عَصَبَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَطْنَهٗ؟ فَقَالُوْا: مِنَ الْجُوْعِ فَذَهَبْتُ اِلٰى اَبِىْ طَلْحَةَ وَهُوَ زَوْجُ اُمِّ سُلَيْمٍ بِنْتِ مِلْحَانَ فَقُلْتُ يَا اَبَتَاهُ قَدْ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَصَبَ بَطْنَهٗ بِعِصَابَةٍ فَسَاَلْتُ بَعْضَ اَصْحَابِهٖ فَقَالُوْا مِنَ الْجُوْعِ فَدَخَلَ اَبُوْطَلْحَةَ عَلٰى اُمِّىْ فَقَالَ: هَلْ مِنْ شَىْءٍ؟ قَالَتْ: نَعَمْ عِنْدِىْ كِسَرٌ مِنْ خُبْزٍ وَتَمَرَاتٌ فَاِنْ جَآءَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَحْدَهٗ اَشْبَعْنَاهُ، وَاِنْ جَآءَ اٰخَرُ مَعَهٗ قَلَّ عَنْهُمْ. وَذَكَرَ تَمَامَ الْحَدِيْثِ؛

دا تول تقريبًا اتيا كسان ؤو. بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم هم اوخوړله - او کور والا هم اوخوړله. او خوراک هم پاتے شو.

يو روايت کښے دا سے هم راغلی دی. چه د خوراک نه پس بيا هغه هومره پاتے شو - چه کا ونه يا نو ته مو هم اوليږلو بل روايت کښے هم دا سے راغلی دی - چه انس رضی الله عنه وائی - چه يوه ورځ زه د نبی کريم صلی الله عليه وسلم په خدمت کښے حاضر شوم - نو خپلو صحابو رضی الله عنهم سره ناست وو. او نبی عليه السلام خپلے کيږے ته پټئ اچولے وه. ما د يو صحابی نه پوښتنه اوکړه. چه دا پټئ ئے ولے تړلے ده؟ هغهٔ اووئيل د اولږے د وجهے نه. نو زهٔ ابوطلحه رض له لاړم. چه د ام سليم بنت ملحان رضی الله عنها خاوند ؤو. اوهغهٔ ته مِ اووئيل، بابا جانه! ما رسول الله صلی الله عليه وسلم اوليدلو، چه د رسول الله صلی الله عليه وسلم په کيږه پټئ تړلے شوے ده. ما د يو صحابی نه پوښتنه اوکړه، نو هغهٔ اووئيل چه د اولږے په وجه ئے پټئ تړلے ده. نو ابو طلحه رضی الله عنه خما مور له لاړو - او پوښتنه ئے ترے اوکړه. آيا تا سره د خوراک څهٔ خيز شته؟ هغے اووئيل. هو. د روټئ څهٔ ټکړے او کجورے شته. کهٔ نبی کريم صلی الله عليه وسلم يوازے راشی. نو د رسول الله صلی الله عليه وسلم د موړوالی د پاره دا کافی ده. او کهٔ نور څوک ورسره راشی نو بيا کافی نهٔ ده. او بيا ئے باقی روايت بيان کړو.

باب ۵۷

قناعت او ميانه روی

بَابُ الْقَنَاعَةِ وَالْعَفَافِ وَالْاِقْتِصَادِ فِى الْمَعِيْشَةِ وَالْاِنْفَاقِ وَذَمِّ السُّؤَالِ مِنْ غَيْرِ ضَرُوْرَةٍ!

"قناعت، پاکدامنی او ميانه روی او خرچ کول او بغير د ضرورت نه د سوال کولو بدی".

ف:- دا باب مشتمل دے په شلور قرآنی آيتونو او شپاړس[16] نبوی حديثونو باندے.

(قرآنی آيتونه)

۱۷۶- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى[1] "وَمَا مِنْ دَآبَّةٍ فِى الْاَرْضِ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ رِزْقُهَا

۱۷۶- زمکه باندے گرځيدونکے (او خوځيدونکے) دا سے يو ځناور نشته چه د هغهٔ د رزق ذمه داری الله تعالی نهٔ وی اخستے - (پ ۱۲، هود)

[1] سورة هود آية ۶

۱۷۷- وَقَالَ تَعَالَىٰ[1]: "لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللهِ[2] لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُم بِسِيمَاهُمْ لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافًا[3]"

۱۷۷- ذَصدقے او خیرات اصل حقدار خو هغه غریبانان دی۔ چه دَ الله تعالیٰ دَ کارونو دا سے پابند دی۔ چه ملک کښے ئے دَ گرځیدو وس او طاقت هم نشته۔ ناخبره خلق پرے دَ مالدار وخیال کوی۔ ځکه چه دَ سوال دپاره هیچا ته لاس نهٔ نیسی۔ البته ته به ئے دَ مخونو نه پیژنے۔ دَ سوال دپاره خلقو پورے انښتے او پیوسته شوی۔ نهٔ وی۔ (پ ۳، بقره)

۱۷۸- وَقَالَ تَعَالَىٰ[4]: "وَالَّذِينَ إِذَا أَنفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا"

۱۷۸- او کله چه هغوئ خرچ کوی۔ نو به پټو سترگو فضول خرچی نهٔ کوی۔ او نهٔ تنگی او شومتوب کوی۔ هغوئ درمیانه خرچ کوی۔ (پ ۱۹، فرقان)

۱۷۹- وَقَالَ تَعَالَىٰ[5]: "وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ. مَا أُرِيدُ مِنْهُم مِّن رِّزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَن يُطْعِمُونِ".

۱۷۹- ما پیریان او انسانان خپلے بندگئ دپاره پیدا کړی دی۔ ځما خواهش دَ هغوئ نه روزی غوښتل نهٔ دی۔ او نهٔ مِ دا خواهش دے چه ما ناندے خوراک اوخوری۔ (پ ۲۷، ذاریات)

(نبوی حدیثونه)

وَأَمَّا الْأَحَادِيثُ فَتَقَدَّمَ مُعْظَمُهَا فِي الْبَابَيْنِ السَّابِقَيْنِ، وَمِمَّا لَمْ يَتَقَدَّمْ:

دے باره کښے ډیر حدیثونه مخکښے دَ دوه بابونو کښے بیان کړے شوی دی۔ یو څو حدیثونه دلته هم بیا نولے شی۔

۵۲۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "لَيْسَ الْغِنَىٰ عَنْ كَثْرَةِ الْعَرَضِ وَلَٰكِنَّ الْغِنَىٰ غِنَى النَّفْسِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

"اَلْعَرَضُ": بِفَتْحِ الْعَيْنِ وَالرَّاءِ هُوَ الْمَالُ.

۵۲۵- ابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ ډیر مال او اسباب لرلو نوم مالداری نهٔ دهٔ۔ اصل مالداری دَ زړهٔ دهٔ۔ (بخاری ومسلم)

اَلْعَرَضُ: یعنی مال۔

۵۲۶- وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "قَدْ أَفْلَحَ مَنْ أَسْلَمَ وَرُزِقَ كَفَافًا وَقَنَّعَهُ اللهُ بِمَا آتَاهُ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۵۲۶- حضرت عبد الله بن عمر رض نه روایت دے۔ چه حضور ص فرمائیلی دی کامیاب دے هغه څوک چه ایمان ئے راوړے۔ او به قدر دَ ضرورت ورته رزق ورکړے شو۔ او الله تعالیٰ پرے صبر ورکړی۔ (مسلم)

۵۲۷- وَعَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ رَضِيَ

۵۲۷- حکیم بن حزام رضی الله عنه وائی:

[1] سورة البقرة آية ۲۷۳ [2] احصروا في سبيل الله: اي حبسوا انفسهم في الجهاد [3] الحافا: اي الحاحا [4] سورة الفرقان آية ۶۷ [5] سورة الذاريات آية ۵۶-۵۸

اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ سَاَلْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَعْطَانِيْ ثُمَّ سَاَلْتُهٗ فَاَعْطَانِيْ ثُمَّ سَاَلْتُهٗ فَاَعْطَانِيْ

ثُمَّ قَالَ "يَاحَكِيْمُ: اِنَّ هٰذَا الْمَالَ خَضِرٌ حُلْوٌ فَمَنْ اَخَذَهٗ بِسَخَاوَةِ نَفْسٍ بُوْرِكَ لَهٗ فِيْهِ، وَمَنْ اَخَذَهٗ بِاِشْرَافِ نَفْسٍ لَمْ يُبَارَكْ لَهٗ فِيْهِ وَكَانَ كَالَّذِيْ يَاْكُلُ وَلَا يَشْبَعُ: وَالْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِّنَ الْيَدِ السُّفْلٰى" قَالَ، حَكِيْمٌ فَقُلْتُ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ وَالَّذِيْ بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَا اَرْزَاُ اَحَدًا بَعْدَكَ شَيْئًا حَتّٰى اُفَارِقَ الدُّنْيَا، فَكَانَ اَبُوْبَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ يَدْعُوْا حَكِيْمًا لِيُعْطِيَهُ الْعَطَآءَ فَيَاْبٰى اَنْ يَّقْبَلَ مِنْهُ شَيْئًا ثُمَّ اِنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ دَعَاهُ لِيُعْطِيَهٗ فَاَبٰى اَنْ يَّقْبَلَهٗ فَقَالَ: يَامَعْشَرَ الْمُسْلِمِيْنَ اُشْهِدُكُمْ عَلٰى حَكِيْمٍ اَنِّيْ اَعْرِضُ عَلَيْهِ حَقَّهُ الَّذِيْ قَسَمَهُ اللّٰهُ لَهٗ فِيْ هٰذَا الْفَيْءِ فَيَاْبٰى اَنْ يَّاْخُذَهٗ فَلَمْ يَرْزَاْ حَكِيْمٌ اَحَدًا مِّنَ النَّاسِ بَعْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتّٰى تُوُفِّيَ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ:

چه ما دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم نه څهٔ اوغوښتل. چه هغوئ راکړل، ما بیا اوغوښتل هغوئ بیا راکړل. ما بیا اوغوښتل هغوئ بیا راکړل. دریم وارے غوښتلو نه پس ئے راته اوفرمائیل، "گوره حکیم! دا مال ډیر خوږ او زړهٔ راښکونکے دے. څوک چه دا مال بغیرَ د مینے نه حاصلوی نو دَ هغهٔ دپاره دَ برکت سبب دے. او څوک ئے چه لالچ او حرص سره حاصلوی، نو دَ خیر او برکت سبب نهٔ جوړیږی. او دَ داسے کس حالت دَ هغه چا پشان شی. چه خوراک کوی او نهٔ مړیږی. او باسنے لاس (خرچ کونکے لاس) دَ لاندینی (سوال کونکی) لاس نه بهتر دے.

حکیم رضی الله عنه وائی. ما عرض اوکړو یا رسول الله! زهٔ دَ هغه الله په ذات قسم خورم چه تهٔ ئے حق بشود لو دپاره رالیږلے ئے. عرض کوم چه تا نه پس به تر مرګه پورے دَ چا نه سوال اونهٔ کړم. نو ابوبکر صدیق رضی الله عنه خپله زمانه کښے را اوبللو او دَ عامو مسلمانانو پشان ئے څهٔ ورکول غوښتل. نو هغهٔ دَ قبلولو نه انکار اوکړو. بیا عمر رضی الله عنه خپله زمانه کښے دَ څهٔ ورکولو دپاره را اوبللو. نو بیا ئے هم دَ اخستلو نه انکار اوکړو. دے نه پس عمر رضی الله عنه دَ مسلمانانو په وړاندے اعلان اوکړو. چه ما دَ مال غنیمت نه حکیم بن حزام رض ته څهٔ حصه ورکول اوغوښتل. او دا دَ هغهٔ حق دو. چه الله تعالیٰ ورله په دے مال غنیمت کښے ساتلے وُو. مگر هغهٔ دَ هغے دَ اخستلو نه انکار اوکړو. تا سو گواه اوسئ. هغه په خپله وعده کښے ډیر کلک دے. دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم دَ مرگ نه پس دَ خپل مرګه پورے ئے دَ هیچا نه هیڅ وا نخستل. (بخاری و مسلم)

"دَ الفاظو تشریح"

"يَرْزَاُ" بِرَآءٍ ثُمَّ زَايٍ ثُمَّ هَمْزَةٍ اَيْ لَمْ يَاْخُذْ مِنْ اَحَدٍ شَيْئًا، وَاَصْلُ الرَّزْءِ النُّقْصَانُ: اَيْ لَمْ يُنْقِصْ اَحَدًا شَيْئًا بِالْاَخْذِ مِنْهُ، وَاِشْرَافِ

یَرْزَاُ: یعنی دَ هیچا نه ئے څهٔ شیز وا نخستلو.
اَلرَّزْءُ: یعنی نقصان او کمے دَ یو څیز یعنی هغهٔ دَ چا نه څهٔ څیز په مال اخستلو کم کړے نهٔ دے.

النَّفْسِ " تَطَلُّعُهَا وَطَمَعُهَا بِالشَّيْءِ
"وَسَخَاوَةُ النَّفْسِ" هِيَ عَدَمُ الْاِشْرَافِ
اِلَى الشَّيْءِ وَالطَّمَعِ فِيْهِ وَالْمُبَالَاةِ بِهٖ
وَالشَّرَهِ " :

٥٢٨ - وَعَنْ اَبِيْ بُرْدَةَ عَنْ اَبِيْ
مُوْسَى الْاَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ
قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ غَزْوَةٍ وَّنَحْنُ سِتَّةُ
نَفَرٍ بَيْنَنَا بَعِيْرٌ نَعْتَقِبُهٗ فَنَقِبَتْ
اَقْدَامُنَا ك وَنَقِبَتْ قَدَمِيْ وَ
سَقَطَتْ اَظْفَارِيْ فَكُنَّا نَلُفُّ عَلٰى
اَرْجُلِنَا مِنَ الْخِرَقِ فَسُمِّيَتْ
غَزْوَةَ ذَاتِ الرِّقَاعِ لِمَا كُنَّا
نَعْصِبُ عَلٰى اَرْجُلِنَا مِنَ الْخِرَقِ
قَالَ اَبُوْ بُرْدَةَ : فَحَدَّثَ اَبُوْمُوْسٰى
بِهٰذَا الْحَدِيْثِ ثُمَّ كَرِهَ ذٰلِكَ وَ
قَالَ : مَا كُنْتُ اَصْنَعُ بِاَنْ اَذْكُرَهٗ
قَالَ كَاَنَّهٗ كَرِهَ اَنْ يَّكُوْنَ شَيْئًا
مِّنْ عَمَلِهٖ اَفْشَاهُ -
مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ :

٥٢٩ - وَعَنْ عَمْرِو بْنِ تَغْلِبَ
"بِفَتْحِ التَّاءِ الْمُثَنَّاةِ فَوْقُ وَاِسْكَانِ
الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ وَكَسْرِ اللَّامِ" رَضِيَ
اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اُتِيَ بِمَالٍ اَوْ سَبْيٍ
فَقَسَمَهٗ فَاَعْطٰى رِجَالًا وَتَرَكَ رِجَالًا
فَبَلَغَهٗ اَنَّ الَّذِيْنَ تَرَكَ عَتَبُوْا فَحَمِدَ
اللّٰهَ ثُمَّ اَثْنٰى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ "اَمَّا بَعْدُ فَوَاللّٰهِ
اِنِّيْ لَاُعْطِي الرَّجُلَ وَاَدَعُ الرَّجُلَ
وَالَّذِيْ اَدَعُ اَحَبُّ اِلَيَّ مِنَ الَّذِيْ
اُعْطِيْ وَلٰكِنِّيْ اِنَّمَا اُعْطِيْ اَقْوَامًا
لِمَا اَرٰى فِيْ قُلُوْبِهِمْ مِّنَ الْجَزَعِ

اِشْرَافُ النَّفْسِ : يعنی دَ نفس خبريدل
او حرص او طمع کول -
سَخَاوَةُ النَّفْسِ : يعنی چه خواهش
ئے نۀ وی. بے پرواه وی - او زړۀ ئے
ورسره نۀ لګی -

٥٢٨ - ابوبردهؒ دَ ابوموسیٰ اشعریؓ
نه روايت کوی. چه مونږ دَ رسول الله
صلی الله عليه وسلم سره يو جنګ کښے
شريک وُو. نو ځمونږ دَ سوريدلو دپاره
ځمونږ. به شپږ کسه يو اوښ اورسيدلو -
چه مونږ به په نمبر نمبر په هغې سورلی
کوله - او دَ سفر په وجه ځمونږ خپے پړے
زخمی شوے وے - او دَ ګوتو نوکونه مو
پريوتلی وو - او په زخمونو مونږ کپړے
تړلے وے - دَ زخمونو دَ پټو تړلو په وجه
دَ دغه غزا نوم "ذات الرقاع" کيښودلے
شو - ابوبردهؒ وائی - چه ابوموسیٰ اشعری
رضی الله عنه خو واقعه بيان کړه - مګر بيا
ئے افسوس او کړو چه ماله مناسب نۀ وو
چه دا واقعه مِ بيان کړے وے - ابوبرده
رحمة الله عليه وائی - چه هغهٔ ته افسوس
صرف دَ دے خبرے او شو چه په خپلو عملونو
کښے ئے يو عمل ښکاره کړو - (او خلقو ته
معلوم شو - (بخاری ومسلم)

٥٢٩ - عمرو بن تغلب رضی الله عنه
نه روايت دے - چه رسول الله صلی الله
عليه وسلم له څۀ مال يا قيديان راغلل -
نو تقسيم ئے کړل - نو چاله ئے ورکړل او
چاله ئے ورنکړل - نبی کريم صلی الله
عليه وسلم ته معلومه شوه چه چا ته
ورنۀ کړے شوے نو هغه خفه دی - دغه
وخت ئے خطبه ورکړه - دَ ثناء صفت نه
پس ئے او فرمائيل - په الله قسم. چه دَ
تقسيم په وخت چا ته څۀ ورکوم او
چا ته ئے نۀ ورکوم - چا ته چه څۀ نۀ
ورکوم هغه ما ته دَ دے نورو نه ډير
محبوب او خوښ دی - چا ته مِ چه څۀ
ورکړی دی - او زۀ هغه چا ته څۀ ورکوم

ك "فنقبت اقدامنا" بفتح النون وكسر القاف بعدها باء موحدة: اى رقت :

وَالْهَلَعِ وَاَكِلُ اَقْوَامًا اِلٰى مَاجَعَلَ اللّٰهُ فِيْ قُلُوْبِهِمْ مِنَ الْغِنٰى وَالْخَيْرِ مِنْهُمْ عَمْرُو بْنُ تَغْلِبَ" قَالَ عَمْرُو بْنُ تَغْلِبَ فَوَاللّٰهِ مَا اُحِبُّ اَنَّ لِيْ بِكَلِمَةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُمْرَ النَّعَمِ، رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ. «اَلْهَلَعُ» هُوَاَشَدُّ الْجَزَعِ، وَ قِيْلَ الضَّجَرُ ؛

کوم چه زړۀ وینم .چه ذ هغوئ په زړونو کښې خطره او بې آرامه ده - او چاله چه ماخۀ ورنکړل، ذ هغوئ په باره کښې څما زړۀ په آرام دے. چه الله تعالیٰ ذ هغوئ په زړونو کښې بښیګړه او بې طمع کیدل مضبوط کیخودلی دی. هغوئ ذ زړۀ غنیان دی. او عمروبن تغلب پکښې هم دے- عمرو رضی الله عنه وائی - چه په الله قسم! چه څما په باره کښې ذ نبی کریم صلی الله علیه وسلم دامبارک کلمات ذ سرواوښانو دولت نه ماته ډیرګران او خوښ دی. (بخاری)

"اَلْهَلَعُ": یعنی هغه حالت چه ذ خطرے او ذ طمع ذ وجهې نه زیات راشی. لکه ډیره اولږه . او بعضو ذ دے معنیٰ ترپیدل او بې قراره کیدل او بې آرامه کیدل اوستومانه کیدل هم کړے ده.

۵۳۰- وَعَنْ حَكِيْمِ بْنِ حِزَامٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اَلْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلٰى وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُوْلُ، وَخَيْرُ الصَّدَقَةِ مَا كَانَ عَنْ ظَهْرِ غِنًى وَمَنْ يَسْتَعْفِفْ يُعِفَّهُ اللّٰهُ وَمَنْ يَسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللّٰهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَهٰذَا لَفْظُ الْبُخَارِيِّ، وَلَفْظُ مُسْلِمٍ اَخْصَرُ ؛

۵۳۰- حکیم بن حزام رضی الله عنه نه روایت دے- چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. چه ورکونکے لاس ذ اخستونکی لاس نه غوره دے- او ذ خرچ کولو شروع ذخپل اهل وعیال نه کوه- چه ستا پالنه کښې دی. او غوره صدقه هغه ده- چه ذ خوشحالئ په وخت اوکړے شی- او څوک چه ځان ذ سوال نه ساتی - الله تعالیٰ به ئے اوساتی. او څوک چه بې پرواه شی ذ سوال نه- نو الله تعالیٰ به ئے غنی اومالداره کړی. داالفاظ ذ بخاری دی او ذ مسلم الفاظ ذ دے نه مختصر دی- (بخاری ومسلم)

۵۳۱- وَعَنْ اَبِيْ سُفْيَانَ صَخْرِ بْنِ حَرْبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُلْحِفُوْا[له] فِي الْمَسْأَلَةِ، فَوَاللّٰهِ لَا يَسْأَلُنِيْ اَحَدٌ مِنْكُمْ شَيْئًا فَتُخْرِجُ لَهٗ مَسْأَلَتُهٗ مِنِّيْ شَيْئًا وَاَنَالَهٗ كَارِهٌ فَيُبَارَكَ لَهٗ فِيْمَا اَعْطَيْتُهٗ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۵۳۱- ابوسفیان صخر بن حرب رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. چه څما نه بار بار یوځیز مۀ غواړئ- اوما پورے مۀ انښلئ (څکه چه داچل م خوښ نۀ دے) په الله قسم- کۀ څوک مانه بار بار تنګولو سره څۀ اوغواړی. او چاله څۀ ورهم کړم. نو دغه ورکړے شوی مال کښې به برکت نۀ وی. (مسلم)

۵۳۲- وَعَنْ اَبِيْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ الْاَشْجَعِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ

۵۳۲- عبدالرحمٰن عوف بن مالک اشجعی رضی الله عنه نه روایت دے.

[له] "لا تحلفوا" بضم الفوقية وكسر المهملة، اى لا تلحوا ؛

عَنْهُ قَالَ كُنَّا عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تِسْعَةً اَوْ ثَمَانِيَةً اَوْ سَبْعَةً فَقَالَ: "اَلَا تُبَايِعُوْنَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ كُنَّا حَدِيْثِيْ عَهْدٍ بِبَيْعَةٍ. فَقُلْنَا. قَدْ بَايَعْنَكَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ!" ثُمَّ قَالَ: اَلَا تُبَايِعُوْنَ رَسُوْلَ اللّٰهِ فَبَسَطْنَا اَيْدِيْنَا وَقُلْنَا قَدْ بَايَعْنَاكَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ فَعَلَامَ نُبَايِعُكَ؟ قَالَ: "اَنْ تَعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوْا بِهٖ شَيْئًا وَالصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ وَتُطِيْعُوا اللّٰهَ وَاَسَرَّ كَلِمَةً خَفِيْفَةً وَلَا تَسْاَلُوا النَّاسَ شَيْئًا فَلَقَدْ رَاَيْتُ بَعْضَ اُولٰئِكَ النَّفَرِ يَسْقُطُ سَوْطُ اَحَدِهِمْ فَمَا يَسْاَلُ اَحَدًا يُنَاوِلُهٗ اِيَّاهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

چه مونږ اوهٔ اتهٔ یا نههٔ کسان دَ نبی کریم صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې حاضر شو۔ چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ تاسو دَ الله رسول سره ولې بیعت نهٔ کوئ؟ حالانکه مونږ څهٔ لږه موده مخکښې هغوئ سره بیعت کړے وو۔ نو مونږ عرض اوکړو چه مونږ خو بیعت کړے دے۔ مګر هغوئ بیا هم دا فرمائیل چه تاسو دَ الله رسول سره ولې بیعت نهٔ کوئ؟ نو مونږ خپل لاسونه دَ بیعت دپاره وړاندے کړل۔ او عرض مو اوکړو۔ چه یا رسول الله! یو بیعت خو مونږ کړے دے۔ بس وایئ چه کوم کارونو باندے بیعت اوکړو۔ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل دا عهد او بیعت اوکړئ چه بندګی به صرف دَ الله کوئ۔ او هغهٔ سره به هیڅوک شریک نهٔ جوړوئ۔ او پنځه وخته مونځونه به اداء کوئ۔ او دَ الله تعالیٰ تابعداری به کوئ۔ او نبی کریم صلی الله علیه وسلم دا سے ورو غونډے اوفرمائیل چه سوال به هم نهٔ کوئ۔ بیعت کونکو خلقو کښې ځینې ما پخپله اولیدل۔ چه کله به دَ هغوئ دَ لاسه چرته کوړه (چابک) او غورزیده۔ نو هیچا ته ئے داسے نهٔ دی وئیلی چه دا کوړه لږه راواخله۔ (مسلم)

۵۳۳- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَزَالُ الْمَسْاَلَةُ بِاَحَدِكُمْ حَتّٰى يَلْقَى اللّٰهَ تَعَالٰى وَ لَيْسَ فِيْ وَجْهِهٖ مُزْعَةُ لَحْمٍ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ،

"اَلْمُزْعَةُ" بِضَمِّ الْمِيْمِ وَاِسْكَانِ الزَّايِ وَبِالْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ: اَلْقِطْعَةُ ؛

۵۳۳- عبدالله بن عمر رضی الله عنهما بیان کوی۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ کهٔ تاسو کښې څوک سوال خپله پیشه جوړولو سره همیشه غواړی۔ نو کله چه الله تعالیٰ سره مخامخ کیږی۔ نو دَ هغهٔ په مخ به دَ غوښے یوه بوټئ هم نهٔ وی۔ (بخاری ومسلم)

"اَلْمُزْعَةُ": یعنی ټکړے۔ بوټئ۔ پریکړے شوے۔

۵۳۴- وَعَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ وَذَكَرَ الصَّدَقَةَ وَ التَّعَفُّفَ عَنِ الْمَسْاَلَةِ "اَلْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِّنَ الْيَدِ السُّفْلٰى وَالْيَدُ الْعُلْيَا هِيَ الْمُنْفِقَةُ وَالسُّفْلٰى هِيَ السَّآئِلَةُ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۵۳۴- دا روایت هم دَ عبدالله بن عمر فاروق رضی الله عنهما دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم په منبر باندے ناست وو۔ دَ صدقے او دَ سوال نه دَ بچ کیدو په باره کښې ئے څهٔ فرمائیل۔ نو وے فرمائیل چه پاسنے لاس دَ لاندینی لاس نه غوره دے۔ او پاسنے لاس ورکونکے

دے. اولا ندنے لاس اخستونکے دے. (بخاري و مسلم)

٥٣٥- وَعَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَأَلَ النَّاسَ تَكَثُّرًا ﴿۱﴾ فَاِنَّمَا يَسْأَلُ جَمْرًا فَلْيَسْتَقِلَّ اَوْ لِيَسْتَكْثِرْ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۵۳۵ - ابوهريره رضى الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. څوک چه مال جمع کولو د پاره سوال کوى، هغه اصل کښے د اُور سکروټے غواړى. اوس د هٔ ته اختيار دے چه لږے سکروټے جمع کوى اوکهٔ ډيرے جمع کوى. (مسلم)

٥٣٦- وَعَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اِنَّ الْمَسْأَلَةَ كَدٌّ يَكُدُّ بِهَا الرَّجُلُ وَجْهَهُ اِلَّا اَنْ يَسْأَلَ الرَّجُلُ سُلْطَانًا ﴿۲﴾ اَوْ فِيْ اَمْرٍ لَا بُدَّ مِنْهُ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ.
"اَلْكَدُّ" اَلْخَدْشُ وَنَحْوُهُ.

۵۳۶ - سمره بن جندب رض نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. سوال کول يو زخم دے. چه هغې سره هغه کس خپله سترګے زخمى کوى (البته د ضرورت په وخت کښے د حاکم نه څهٔ غوښتل سوال کښے داخل نهٔ دى. ځکه چه د مسلمانانو په بيت المال کښے د هر ضرورت مند حق شته. او هغه د هغې وخت د حاکم په لاس کښے وى.) نو د بادشاه نه غوښتل د خپل حق غوښتل دى. او دا سوال کول نهٔ دى. (ترمذى) وائى چه دا حديث حسن صحيح دے. اَلْكَدُّ: نښه او زخم.

٥٣٧- وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "مَنْ اَصَابَتْهُ فَاقَةٌ فَاَنْزَلَهَا بِالنَّاسِ لَمْ تُسَدَّ فَاقَتُهُ، وَمَنْ اَنْزَلَهَا بِاللهِ فَيُوْشِكُ اللهُ لَهُ بِرِزْقٍ عَاجِلٍ اَوْ اٰجِلٍ" رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ.
"يُوْشِكُ" بِكَسْرِ الشِّيْنِ: اَيْ يُسْرِعُ.

۵۳۷ - عبد الله بن مسعود رض نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. که يو کس په اولږه او فقر کښے ګير شى او خلقو ته ئے ښکاره کوى. نو د هغهٔ غريبى او اولږه به ورکه نهٔ شى. او چا چه الله تعالىٰ ته ښکاره کړه. (يعنى د ختميد و عائے اوکړله) نو ډير زر به هغهٔ ته د ولږے نه خلاصے ملاؤ شى. او الله تعالىٰ به ورله د رزق انتظام اوکړى. (ترمذى) وائى چه دا حديث حسن دے. يُوشِكُ: يعنى تيزى او جلدى. او نزدے دهٔ.

٥٣٨- وَعَنْ ثَوْبَانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ تَكَفَّلَ ﴿۳﴾ لِيْ اَنْ لَا يَسْأَلَ النَّاسَ شَيْئًا اَتَكَفَّلُ لَهُ بِالْجَنَّةِ؟ فَقُلْتُ: اَنَا: فَكَانَ لَا يَسْأَلُ اَحَدًا شَيْئًا

۵۳۸ - ثوبان رضى الله عنه بيان کوى. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل. کوم کس چه ماله د دے ضمانت راکړى، چه د خلقو نه به سوال نهٔ کوى. نو زهٔ ورله د جنت ضمانت ورکوم. ما عرض اوکړو چه د دے ضمانت درکولو سره وعده کوم.

﴿۱﴾ تكثرا " اى ليكثر ماله " فانما يسأل جمرًا " قال القاضي عياض: انه يعاقب بالنار، ويحتمل ان يكون على ظاهره فان الذي يأخذ يصير جمرًا يكوى به كما ثبت في مانع الزكاة، ﴿۲﴾ الا ان يسأل الرجل سلطانا " : اى يطلب منه ما اوجب الله كالزكاة والخمس.

رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ بِاِسْنَادٍ صَحِيْحٍ ؛

دے نه پس ثوبان رض دَچا نه هيڅ نۀ وو غوښتلی۔ (ابوداؤد بسند صحيح)

۵۳۹- وَعَنْ اَبِیْ بِشْرٍ قَبِيْصَةَ بْنِ الْمُخَارِقِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: تَحَمَّلْتُ حَمَالَةً فَاَتَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَسْئَالُ فِيْهَا فَقَالَ: اَقِمْ حَتّٰی تَاْتِيَنَا الصَّدَقَةُ فَنَامُرُ لَكَ بِهَا " ثُمَّ قَالَ: " يَا قَبِيْصَةُ اِنَّ الْمَسْاَلَةَ لَا تَحِلُّ اِلَّا لِاَحَدِ ثَلَاثَةٍ: رَجُلٌ تَحَمَّلَ حَمَالَةً فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْئَالَةُ حَتّٰی يُصِيْبَهَا ثُمَّ يُمْسِكُ، وَرَجُلٌ اَصَابَتْهُ جَائِحَةٌ اجْتَاحَتْ مَالَهُ فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْئَالَةُ حَتّٰی يُصِيْبَ قِوَامًا مِنْ عَيْشٍ اَوْقَالَ: سِدَادًا مِنْ عَيْشٍ، وَرَجُلٌ اَصَابَتْهُ فَاقَةٌ حَتّٰی يَقُوْلَ ثَلَاثَةٌ مِنْ ذَوِی الْحِجٰی مِنْ قَوْمِهٖ لَقَدْ اَصَابَتْ فُلَانًا فَاقَةٌ فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْئَلَةُ حَتّٰی يُصِيْبَ قِوَامًا مِنْ عَيْشٍ اَوْقَالَ سِدَادًا مِنْ عَيْشٍ فَمَا سِوَاهُنَّ مِنَ الْمَسْاَلَةِ يَا قَبِيْصَةُ سُحْتٌ يَاْكُلُهَا صَاحِبُهَا سُحْتًا." رَوَاهُ مُسْلِمٌ

۵۳۹- ابوبشر قبيصه بن مُخارق رضی الله عنهٔ وائی۔ چه ما دَ خپلهٔ مال ذمه واری په خپل سر آخستے وه. (يعنی دَ دوو ډلو دَ صلح په طور خپلهٔ رقم ايښودلے شوے وو. دَ هغې دَ ورکولو ذمه واری ما اخستے وه) دَ دے ذمه واری نه دَ ځان خلاصولو دپاره زهٔ دَ نبی کريم صلی الله عليه وسلم په خدمت کښے حاضر شوم۔ او دَ مدد سوال مې ترے اوکړو۔ نو نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل۔ چه دَ صدقا تو را تلو پورې انتظار اوکړه۔ چه هغه راشی نو تا ته به ئے درکړم. بيا نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل چه اے قبيصه! دَ درے کسانو نه بغير بل هيچا دپاره سوال کول جائز نهٔ دی۔ (۱) هغه کس چه دَچا ذمه واری ئے اخستے وی. او پخپله ئے انتظام او نهٔ کړے شو. نو په اندازه دَ ضرورت ورله غوښتل جائز دی. دَ ضرورت نه زيات به نهٔ غواړی۔ (۲) هغه کس چه آفت پرے راغے۔ او مال او اسباب ئے خراب شول. نو په اندازه دَ ضرورت غوښتلے شی۔ يائے اوفرمائيل چه دَ ژوند تيرولو گزاره ئے پرے کيږی (نو غوښتلے شی)

(۳) هغه کس چه دَ غريبئ او دَ اولږے داسے حالت ته اورسی۔ چه دَ هغهٔ دَ خاندان (يا دَ قبيلے) درے معتبر خلق دا اووائی۔ چه واقعی اولږے گير کړے دے۔ نو هغهٔ له سوال کول جائز دی۔ مگر صرف دومره چه زندگی ئے پرے بچه شی۔ يائے اوفرمائيل چه دَ دهٔ گزاره پرے اوشی۔ دَ دے دريو قسمو نه بغير هر قسمه سوال حرام دے۔ او داسے کس حرامه خوری۔ (مسلم)

" اَلْحَمَالَةُ " بِفَتْحِ الْحَاءِ: اَنْ يَقَعَ قِتَالٌ وَنَحْوُهٗ بَيْنَ فَرِيْقَيْنِ فَيُصْلِحُ اِنْسَانٌ بَيْنَهُمْ عَلٰی مَالٍ فَيَتَحَمَّلُهٗ[1] وَ يَلْتَزِمُهٗ عَلٰی نَفْسِهٖ: " وَالْجَائِحَةُ ": الْاٰفَةُ تُصِيْبُ مَالَ الْاِنْسَانِ " وَالْقِوَامُ " بِكَسْرِ الْقَافِ وَفَتْحِهَا: هُوَ مَا يَقُوْمُ بِهٖ اَمْرُ الْاِنْسَانِ مِنْ مَالٍ وَّ نَحْوِهٖ: " وَ السِّدَادُ " بِكَسْرِ السِّيْنِ: مَا يَسُدُّ حَاجَةَ

دَ الفاظو تشريح

اَلْحَمَالَةُ: بوج او چټی يا ذمه واری اخستو ته۔ يعنی صورت حال دا دے، چه جنگ کښے دَ دوو ډلو ترمينځ وی۔ او دا ئے ثالث او دريم کړے شی او دَ صلح په صورت دَ مال او دولت ضامن او ذمه دار شی۔ او پخپله دَ اداء کولو ذمه واری واخلی جَائِحَةٌ: داسے آفت چه دَ انسان مال ضائع شی۔ اَلْقِوَامُ: زبر زير دواړه درست دی۔

[1] "تكفل" بفتح الفوقية وتشديد الفاء: ای ضمن ؛

اَلْمَعُوْزُ دَ يَكْفِيْهِ "وَالْفَاقَةُ" اَلْفَقْرُ؛ "وَالْحِجٰى" اَلْعَقْلُ؛

یعنی هغه څیز ته وائی چه د انسان د ضروندون کاروبار په هغې سره چلیږی. خواه که مال وی که بل هر څیز وی.

اَلسِّدَادُ: چه د حاجت مند ضرورت پوره شی او هغه ورله کافی هم وی. گزاره ئې پرې کیږی. اَلْفَاقَةُ: اُولږه او غربی. اَلْحِجٰى: عقل.

۵۴۰- وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "لَيْسَ الْمِسْكِيْنُ الَّذِیْ يَطُوْفُ عَلَى النَّاسِ تَرُدُّهُ اللُّقْمَةُ وَاللُّقْمَتَانِ وَالتَّمْرَةُ وَالتَّمْرَتَانِ وَلٰكِنَّ الْمِسْكِيْنَ الَّذِیْ لَا يَجِدُ غِنًى يُغْنِيْهِ [له] وَلَا يُفْطَنُ لَهُ فَيُتَصَدَّقَ عَلَيْهِ وَلَا يَقُوْمُ فَيَسْأَلُ النَّاسَ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ؛

۵۴۰- ابو هریره رضی الله عنه وائی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل. هغه مسکین نۀ دے. چه یو دوه نمړۍ دپاره یا یو دوه کهجورو دپاره خلقوله ځی او راځی. مسکین خو هغه دے چه نۀ ورسره دومره څۀ څیز وی چه د خلقو نه بے پرواه او بے غمه شی. او نۀ خلقو ته د هغۀ د حال خبر وی. چه بخپله ئې امداد اوکړی. او نۀ د شرم او غیرت د وجهے نه چرته دلته بخپله د سوال دپاره او دریدے شی. (بخاری ومسلم)

باب ۵۸

بَابُ جَوَازِ الْاَخْذِ مِنْ غَيْرِ مَسْئَلَةٍ وَلَا تَطَلُّعٍ اِلَيْهِ؛

بغیر د غوښتلو نه او بغیر د طمع نه د څۀ څیز اخستلو بیان.

ف:- دے باب کښے صرف یو حدیث دے.

۵۴۱- عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ اَبِيْهِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمْ قَالَ: كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْطِيْنِیَ الْعَطَاءَ فَاَقُوْلُ؛ اَعْطِهِ مَنْ هُوَ اَفْقَرُ اِلَيْهِ مِنِّیْ فَقَالَ؛ خُذْهُ اِذَا جَاءَكَ مِنْ هٰذَا الْمَالِ شَیْءٌ وَاَنْتَ غَيْرُ مُشْرِفٍ وَلَا سَائِلٍ فَخُذْهُ فَتَمَوَّلْهُ [له] فَاِنْ شِئْتَ كُلْهُ وَاِنْ شِئْتَ تَصَدَّقْ بِهٖ وَمَا لَا فَلَا تُتْبِعْهُ نَفْسَكَ" قَالَ سَالِمٌ فَكَانَ عَبْدُ اللّٰهِ لَا يَسْأَلُ اَحَدًا شَيْئًا وَلَا يَرُدُّ شَيْئًا اُعْطِيَهُ" مُتَّفَقٌ؛

۵۴۱- سالم د خپل پلار عبدالله رضی الله عنه او هغۀ د خپل پلار عمر فاروق رضی الله عنه نه روایت کوی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم به ماله څۀ راکول. نو ما به عرض اوکړو چه دا هغه چا ته ورکړئ څوک چه ځما نه زیات ضرورت مند وی. نو هغوئ به فرمائیل چه کله تاله دا سے مال راشی چه نه ئے تا څۀ طمع کړے وی او نه دے تا چرته سوال کړے وی نو هغه اخله. او خپل مال ئې گنړه. بیا ستا خوښه ده که بخپله ئې استعمالوے یائې چا ته صدقه ورکوے. او که دا سے نۀ وی. نو بیا ورپسے ځان مۀ ورپسے کوه.

سالم رضی الله عنه وائی. چه ځما پلار عبدالله رضی الله عنه به د هیچانه

فتمول له: ای اتخذه مالا ؛

له "یغنیه" بضم التحتیة: ای یکفیه عن سؤال الغیر؛ "ولا یفطن له": ای لتصبره وکتم حاله وما هو فیه ؛ ۵۲

هیڅ خیز نهٔ غوښتلو. او کهٔ بغیر د غوښتلو نه به ورته څهٔ څیز ورکړے شو۔ نو واپس کولو به ئے نهٔ۔ (بخاری ومسلم)

"مُشْرِفٌ" بِالشِّيْنِ الْمُعْجَمَةِ أَيْ مُتَطَلِّعٌ اِلَيْهِ ؛

مُشْرِفٌ : دے نه خبر نهٔ وی، او نهٔ ترے واقف وی۔

باب ۵۹

ف :- دے باب کښے یو قرآنی آیت او پنځه نبوی حدیثونه دی۔ خپل محنت سره د ګټلی خوراک فضیلت به پخپله واوری. حقیقت دا دے چه د خپل لاس ګټه کښے خو دینی عزت شته، دُنیاوی لحاظ سره هم د سړی زړهٔ داسے ګټلو سره په اطمینان کیږی۔ بلے کومے ذریعے سره دهٔ ته هغه اطمینان نصیب کیږی نهٔ۔ دے کښے د علماؤ څهٔ اختلاف نشته چه پیشه یا بله ذریعه د ژوندون او د دولت ګټلو چه د شریعت د حدودو نه بهر نهٔ وی. نهٔ خرابه ده او نه څهٔ بده ده۔ البته مختلفو پیشو کښے د غوره والی په لحاظ سره د علماؤ اختلاف دے۔ امام شافعی رح تجارت ګ ټولو نه بنه پیشه ګنړلے ده۔ او بعضو زراعت یعنی زمینداری یا کرکیله بنه پیشه ښودلے ده. مګر د اصل او د بنیاد په طور داخبره یاده لرئ. چه پخپلو لاسونو او خولے ویستلو سره چه څهٔ او ګټلے شی۔ هم هغه غوره دے۔ خواه تجارت سره وی، کارخانے سره وی کرکیلے سره وی۔ خو شرط پکښے صرف دا دے. چه په الله ئے پوره یقین وی. نیت ئے بنهٔ صفا او خالص وی۔ او د شریعت د حدودو پکښے هم خیال کوی۔

بَابُ الْحَثِّ عَلَى الْأَكْلِ مِنْ عَمَلِ يَدِهٖ وَالتَّعَفُّفِ بِهٖ عَنِ السُّؤَالِ وَالتَّعَرُّضِ لِلْاِعْطَاءِ.

یعنے خپل لاس سره د ګټے بیان

(قرآنی آیتونه)

۱۸۰- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [1] "فَاِذَا قُضِيَتِ الصَّلٰوةُ فَانْتَشِرُوْا فِي الْاَرْضِ وَابْتَغُوْا مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ"

۱۸۰- کله چه تاسو د جمعے مونځ پوره کړئ- نو بیا زمکه کښے خواره شئ او د الله تعالیٰ فضل سره (روزئ) تلاش کولو کوشش اوکړئ- (پ ۲۸، جمعه)

(نبوی حدیثونه)

۵۴۲- وَعَنْ اَبِيْ عَبْدِ اللّٰهِ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَاَنْ يَاْخُذَ اَحَدُكُمْ اَحْبُلَهٗ [2] ثُمَّ يَاْتِيَ الْجَبَلَ فَيَاْتِيَ بِحُزْمَةٍ مِّنْ حَطَبٍ عَلٰى ظَهْرِهٖ فَيَبِيْعَهَا فَيَكُفَّ اللّٰهُ بِهَا وَجْهَهٗ خَيْرٌ لَّهٗ مِنْ اَنْ يَّسْاَلَ النَّاسَ اَعْطَوْهُ اَوْ مَنَعُوْهُ" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ۔

۵۴۲- ابو عبدالله زبیر بن عوام رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم او فرمائیل۔ خامخا کهٔ یو کس رسئ واخلی۔ او ځنګل غر ته لاړ شئ. او د لرګو ګیډے په شا باندے راوړی۔ او هغه خرڅ کړی۔ او الله تعالیٰ د غه کس ته د ضرورت مطابق د دے په ذریعه ورکړی نو دا د هغهٔ د پاره غوره ده۔ د دے نه چه هغه د خلقو نه او غواړی څوک څهٔ ورکړی او څوک ئے ورنهٔ کړی- (بخاری)

[1] سورة الجمعة آية ۱۰ [2] "احبله" بفتح الهمزة وسكون المهملة وضم الموحدة : جمع حبل ؛

۵۴۳- وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ "لَاَنْ یَّحْتَطِبَ اَحَدُکُمْ حُزْمَةً عَلٰی ظَهْرِهٖ خَیْرٌ لَّهٗ مِنْ اَنْ یَّسْأَلَ اَحَدًا فَیُعْطِیَهٗ اَوْ یَمْنَعَهٗ" مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ ؛

۵۴۳- ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ تاسو کښے دِ یوکس په خپله دَ لرګو یو بار راوړی۔ دا دے نه بهتره ده چه دَ چا نه سوال کوی چه خوک څۀ ورکړی یا ورنۀ کړی۔

(بخاری ومسلم)

۵۴۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: کَانَ دَاوٗدُ عَلَیْهِ السَّلَامُ لَا یَاْکُلُ اِلَّا مِنْ عَمَلِ یَدِهٖ" رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ۔

۵۴۴- ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله عَلَیْهِ وسلم اوفرمائیل۔ چه داؤد علیه السلام به دَ خپل لاس دَ ګټے نه بغیر هیڅ نۀ خوړل۔

(بخاری)

۵۴۵- وَعَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "کَانَ زَکَرِیَّا عَلَیْهِ السَّلَامُ نَجَّارًا" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۵۴۵- دا روایت هم دَ ابوهریره رضی الله عنه دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ چه ذکریا علیه السلام به دَ ترکاڼۍ کار کولو۔

(مسلم)

۵۴۶- وَعَنِ الْمِقْدَادِ بْنِ مَعْدِیْکَرِبَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَا اَکَلَ اَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَیْرًا مِّنْ اَنْ یَّاْکُلَ مِنْ عَمَلِ یَدَیْهِ وَ اِنَّ نَبِیَّ اللّٰهِ دَاوٗدَ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ کَانَ یَاْکُلُ مِنْ عَمَلِ یَدِهٖ"۔ رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ ؛

۵۴۶- مقداد بن معدیکرب رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل۔ چه یوکس دَ خپل لاس دَ ګټے نه غوره بل هیڅ خوراک نۀ دے خوړلے۔ او دَ الله نبی داؤد علیه السلام به دَ خپل لاس ګټه خوړله۔

(بخاری)

باب ۶۰

ف:- دے باب کښے دوه[2] قرآنی آیتونه او نولس[19] نبوی حدیثونه دی۔

بَابُ الْکَرَمِ وَالْجُوْدِ وَالْاِنْفَاقِ فِیْ وُجُوْهِ الْخَیْرِ ثِقَةً بِاللّٰهِ تَعَالٰی ؛

د سخاوت او د الله تعالیٰ په توکل د نیکئ په کارونو کښے د خرچ کولو فضیلت ؛

(قرآنی آیتونه)

۱۸۱- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی[1] "وَمَا اَنْفَقْتُمْ مِّنْ شَیْءٍ فَهُوَ یُخْلِفُهٗ"

۱۸۱- کوم خیز چه ستاسو (دَ الله په کارونو کښے) خرچ کوئ۔ الله تعالیٰ به دَ هغې اجر درکوی۔ (پ ۲۲، سبا)

۱۸۲- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی[2] "وَمَا تُنْفِقُوْا مِنْ خَیْرٍ فَلِاَنْفُسِکُمْ وَمَا تُنْفِقُوْنَ اِلَّا

۱۸۲- تاسو چه څۀ خرچ کوئ۔ نو دا دَ خپلے فائدے دپاره کوئ۔ او ستاسو دا

[1] سورة سبا آیة ۳۹ [2] سورة البقرة آیة ۲۷۲

اِبْتِغَآءَ وَجْهِ اللّٰهِ ط وَمَا تُنْفِقُوْا مِنْ خَيْرٍ يُّوَفَّ اِلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تُظْلَمُوْنَ "۔

خرچ دَ الله دَ مخ غوښتلو نه بغير بل مقصد دپاره نهٔ دے ۔ او کوم څیز چه تاسو خرچ کوئ ، دَ هغې به پوره اجر او ثواب ملاؤ شی او هیڅ کمے به پکښے نشی کولے ۔ (پ۳ ، بقره)

۱۸۳۔ وَ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی [۱] "وَمَا تُنْفِقُوْا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ بِهٖ عَلِيْمٌ."

۱۸۳۔ تاسو چه کوم مال خرچ کوئ ۔ الله تعالٰی ته ئے پوره پوره علم دے۔ (پ۳ ، بقره)

(نبوی حدیثونه)

۵۴۷۔ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : "لَا حَسَدَ اِلَّا فِی اثْنَتَيْنِ رَجُلٌ اٰتَاهُ اللّٰهُ مَالًا فَسَلَّطَهٗ عَلٰی هَلَكَتِهٖ فِی الْحَقِّ ، وَرَجُلٌ اٰتَاهُ اللّٰهُ حِكْمَةً فَهُوَ يَقْضِیْ بِهَا وَيُعَلِّمُهَا" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَمَعْنَاهُ : يَنْبَغِیْ اَنْ لَا يُغْبَطَ اَحَدٌ اِلَّا عَلٰی اِحْدٰی هَاتَيْنِ الْخَصْلَتَيْنِ ؛

۵۴۷۔ عبد الله بن مسعود رضی الله عنه نه روایت دے ۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل ۔ چه حَسَد (پسخیدل) دَ دوؤ کسانو سره کول پکار دی : (۱) یو هغه کس سره چه هغهٔ ته الله تعالٰی ډیر مال ورکړے وی ۔ او دا توفیق ئے هم ورکړے وی ۔ چه دَ الله په لاره کښے ئے خرچ کړی ۔ (۲) دویم هغه کس سره چه الله تعالٰی عِلم ورکړے وی ۔ او دَ هغې په ذریعه صحیح فیصلے کوی ۔ او خلقو کښے ئے خوروی ۔ (بخاری ومسلم)

(دَ حدیث مطلب دا دے چه هیچا ته پسخیدل نهٔ دی پکار ۔ او نهٔ یو څیز پسے ارمان پکار دے ۔ بغیر دَ دے دوؤ خویونو نه) ۔

۵۴۸۔ وَعَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : "اَيُّكُمْ مَالُ وَارِثِهٖ اَحَبُّ اِلَيْهِ مِنْ مَالِهٖ ؟" قَالُوْا : يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ مَا مِنَّا اَحَدٌ اِلَّا مَالُهٗ اَحَبُّ اِلَيْهِ ۔ قَالَ "فَاِنَّ مَالَهٗ مَا قَدَّمَ وَمَالَ وَارِثِهٖ مَا اَخَّرَ" رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ ؛

۵۴۸۔ دا روایت هم دَ عبد الله بن مسعود رض دے ۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل ۔ تاسو کښے دا سے څوک شته چه دَ خپل مال نه ورته دَ وارث مال ډیر خوښ وی ؟ صحابو رض عرض اوکړو یا رسول الله! مونږ کښے یو هم داسے نشته ۔ هر چا ته خپل مال خوښ دے ۔ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل ۔ دَ هغهٔ مال خو هغه دے کوم ئے چه دَ ځان نه مخکښے لیږلے دے ۔ او په نیکو کارونو کښے ئے خرچ کړو ۔ او دَ آخرت دپاره ئے ذخیره کړو ۔ باقی پاتے کیدونکے مال خو دَ وارثانو دے ۔ (بخاری)

۵۴۹۔ وَعَنْ عَدِیِّ بْنِ حَاتِمٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : "اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ [۲]" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۵۴۹۔ عدی بن حاتم رض نه روایت دے ۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل ۔ چه خپل ځان دَ اُور نه بچ کړئ ۔ اګر که دَ یو کهجورے دَ یو ټکړے په ذریعه وی ۔ (بخاری ومسلم)

۵۵۰۔ وَعَنْ جَابِرٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ : مَا سُئِلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا قَطُّ

۵۵۰۔ جابر رضی الله عنه نه روایت دے ۔ چه دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم

[۱] سورة البقرة آية ۲۷۳ [۲] "ما قدم" ای بان تصدق او اكل اولبس ۔ وفی الحديث الحث علی ما يمكن تقديمه من المال فی وجوه الخير لينتفع به فی الاخرة ؛ [۳] بكسر الشين المعجمة : ای بنصفها ؛

فَقَالَ لَا : مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ::

نه کله چه څه غوښتلے شوی دی - نو "نه" لفظ ئے نه دے وئیلے - (بخاری ومسلم)

۵۵۱- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيْهِ إِلَّا مَلَكَانِ يَنْزِلَانِ فَيَقُوْلُ أَحَدُهُمَا اَللّٰهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلَفًا وَيَقُوْلُ الْآخَرُ: اَللّٰهُمَّ أَعْطِ مُمْسِكًا تَلَفًا. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ-

۵۵۱- ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل- یوه ورځ هم داسے نه تیریږی. چه سحر د الله بندګان راپاسی - او دوه فرښتے د آسمان نه راکوزے شی او دا دُعا ئے نه وی کړے - یوه فرښته وائی. اے الله! خرچ کونکی سخی ته ښه بدله او ثواب ورکړے - دوئیمه فرښته وائی. اے الله! قط به قط (دولت) کیښودونکے (شوم) تباه او برباد کړے - (بُخاریؒ ومُسلمؒ)

۵۵۲- وَعَنْهُ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى أَنْفِقْ يَا ابْنَ آدَمَ يُنْفَقْ عَلَيْكَ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ -

۵۵۲- حضرت ابوهریره رضؓ نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه الله تعالیٰ فرمائی: اے د آدم ځویه! ته بل چا باندے خرچ کوه. تا باندے به هم خرچه اوکړے شی - (بخاری ومسلم)

۵۵۳- وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ؟ قَالَ تُطْعِمُ الطَّعَامَ وَتَقْرَأُ السَّلَامَ عَلٰى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَّمْ تَعْرِفْ - مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ -

۵۵۳- حضرت عبدالله بن عمرو بن عاص رضی الله عنهما نه روایت دے. چه یو کس د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه پوښتنه اوکړه چه په اسلام کښے کومے کومے خوبیانے غوره دی - نبی علیه السلام اوفرمائیل، چا باندے خوراک خوړول. او هر پیژندګلو او نا بلده (خلقو) ته سلام کول - (بُخاریؒ ومُسلمؒ)

۵۵۴- وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْبَعُوْنَ خَصْلَةً أَعْلَاهَا مَنِيْحَةُ الْعَنْزِ[1] مَا مِنْ عَامِلٍ يَعْمَلُ بِخَصْلَةٍ مِّنْهَا رَجَاءَ ثَوَابِهَا وَتَصْدِيْقَ مَوْعُوْدِهَا إِلَّا أَدْخَلَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى بِهَا الْجَنَّةَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ. وَقَدْ سَبَقَ بَيَانُ هٰذَا الْحَدِيْثِ فِيْ بَابِ بَيَانِ كَثْرَةِ طُرُقِ الْخَيْرِ -

۵۵۴- دا روایت هم د عبدالله بن عمرو بن عاص رضی الله عنه دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل خلویښت (۴۰) خویونه داسے خوښ خویونه دی. که په هغے کښے په یو باندے څوک د ثواب او اجر امید اوساتی. او د هغے په باره کښے چه څه وئیلے شوے دی - هغه ریښتینے اوګنړی، او بیا پرے عمل اوکړی، نو الله تعالیٰ به ئے جنت ته داخل کړی - (بُخاري) د ټولو نه اوچت خوئے چا ته پئی ورکونکے څاروے د پیو د پاره ورکول دی - چه کله پورے پئی ورکوی، د هغے نه فائده اوچتوی - بیائے واپس کړی -

[1] منيحة العنز هي ان يعطي الرجل صاحبه شاة او ناقة ينتفع بحلبها ثم يردها -

تَعُوْلُ وَ الْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلٰى. رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

ښه نه ده - د ضرورت مطابق جمع کولو او کېښودلو با ندې ملامتيا نشته. رومبې خرچ په هغه چا کوه، چه ته د هغوئ مشقت برداشت کوې (يعنى اهل وعيال باندې). او پاسنے لاس د لاندينى لاس نه غوره دے - (مُسلم)

۵۵۶- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ مَا سُئِلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْاِسْلَامِ شَيْئًا اِلَّا اَعْطَاهُ وَلَقَدْ جَآءَهُ رَجُلٌ فَاَعْطَاهُ غَنَمًا بَيْنَ جَبَلَيْنِ فَرَجَعَ اِلٰى قَوْمِهٖ فَقَالَ يَا قَوْمِ اَسْلِمُوْا فَاِنَّ مُحَمَّدًا يُعْطِي عَطَآءَ مَنْ لَا يَخْشَى الْفَقْرَ وَاِنْ كَانَ الرَّجُلُ لَيُسْلِمُ مَا يُرِيْدُ اِلَّا الدُّنْيَا فَمَا يَلْبَثُ[1] اِلَّا يَسِيْرًا حَتّٰى يَكُوْنَ الْاِسْلَامُ اَحَبَّ اِلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۵۵۶- انس بن مالک رضی الله عنه وائى. چه د اسلام نه پس چه د نبی علیه السلام نه څه غوښتلے شوى دى. نو هغوئ ورکړے دى. يو سړے راغے. نو نبى علیه السلام هغهٔ ته د بيزو يوه رمه ورکړه. چه د دوو غرونو ترمينځ وه. هغه سړے خپلے قبيلے ته لاړو، او وے وئيل، اسلام قبول کړئ، ځکه چه نبى علیه السلام د هغه چا غوندے ورکړه کوى، چه د غربتٔ او د اولږے نه ويرېږى. که يو کس به د دُنيا غوښتلو د پاره اسلام راوړلو، نو يو څو ورځو د پاره به هم هغسے حالت کښے وُو. مګر لږ وخت او لږه زمانه پس به د هغهٔ حالت ډير بدل شو چه دُنيا او دُنيا کښے چه څه دى هغه ته به يکښے صرف اسلام ډير زيات خوښ وُو. (مُسلم)

۵۵۷- وَعَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَسَمَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَسْمًا فَقُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ لَغَيْرُ هٰٓؤُلَآءِ كَانُوْا اَحَقَّ بِهٖ مِنْهُمْ؟ قَالَ اِنَّهُمْ خَيَّرُوْنِيْ اَنْ يَسْاَلُوْنِيْ بِالْفُحْشِ فَاُعْطِيَهُمْ اَوْ يُبَخِّلُوْنِيْ[2] وَ لَسْتُ بِبَاخِلٍ. (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۵۵۷- حضرت عمر فاروق رضی الله عنه وائى، چه نبى علیه السلام يو وارے څه خلقو کښے مال تقسيم کړو. نو ما هم عرض اوکړو. يا رسول الله! د دوئ نه زيات نور خلق حقدار دى - نبى کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه دوئ ما ته ډير زيات او بار بار وينا کړے وه. اوس به دوئ ته څهٔ ورکوم او يا به ما شوم کنړي. او زهٔ خوشوم نهٔ يم. (نو ځکه مے د هغوئ په غوښتنه هغوئ ته ورکړو. د نورو نه مے زيات حقدار ګنړلو سره نه دى ورکړى) - (مُسلم)

۵۵۸- وَعَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهٗ قَالَ بَيْنَمَا هُوَ يَسِيْرُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَقْفَلَهٗ مِنْ حُنَيْنٍ فَعَلِقَهُ الْاَعْرَابُ يَسْاَلُوْنَهٗ حَتّٰى اضْطَرُّوْهُ اِلٰى سَمُرَةٍ فَخُطِفَتْ

۵۵۸- حضرت جبير بن مطعم رضی الله عنه نه روايت دے. چه د غزوهٔ حنين نه به واپسئ باندے زهٔ د نبى علیه السلام سره روان ووم. دغه وخت کښے نبى علیه السلام يو څو باندو چيانو ګير کړو. او څه مے ترے اوغوښتل، او سوال ئے هم ډير بے طريقے وُو. او نبى علیه السلام يورے کلک انښتى

---

[1] "يلبث" بفتح التحتية والموحدة وسكون اللام بينهما: اى يمكث - [2] "يبخلوني": اى انهم الحوا على في السؤال لضعف ايمانهم والجئوني بمقتضى حالهم الى السؤال بالفحش او نسبتي الى البخل ولست بباخل.

۵۵۹- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ وَمَا زَادَ اللهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ اِلَّا عِزًّا، وَمَا تَوَاضَعَ اَحَدٌ لِلّٰهِ اِلَّا رَفَعَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ - رَوَاهُ مُسْلِمٌ

۵۵۹- حضرت ابوهريره رضی الله عنه نه روايت دے- چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، صدقه ورکول مال کښے څه کمے نه راولی- بنده چه چا ته د معافئ نه کار راخلی. نو الله تعالیٰ ئے عزّت زياتوی- او څوک چه صرف دا لله د رضا د پاره عاجزی کوی نو الله تعالیٰ ورته درجے زياتوی. (مسلم)

۵۶۰- وَعَنْ اَبِيْ كَبْشَةَ عَمْرِو بْنِ سَعْدٍ الْاَنْمَارِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّهُ سَمِعَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ ثَلَاثَةٌ اُقْسِمُ عَلَيْهِنَّ وَاُحَدِّثُكُمْ حَدِيْثًا فَاحْفَظُوْهُ مَا نَقَصَ مَالُ عَبْدٍ مِنْ صَدَقَةٍ، وَلَا ظُلِمَ عَبْدٌ مَظْلَمَةً صَبَرَ عَلَيْهَا اِلَّا زَادَهُ اللهُ عِزًّا وَلَا فَتَحَ عَبْدٌ بَابَ مَسْاَلَةٍ اِلَّا فَتَحَ اللهُ عَلَيْهِ بَابَ فَقْرٍ اَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا وَاُحَدِّثُكُمْ حَدِيْثًا فَاحْفَظُوْهُ قَالَ اِنَّمَا الدُّنْيَا لِاَرْبَعَةِ نَفَرٍ عَبْدٌ رَزَقَهُ اللهُ مَالًا وَّعِلْمًا فَهُوَ يَتَّقِيْ فِيْهِ رَبَّهُ وَيَصِلُ فِيْهِ رَحِمَهُ وَيَعْلَمُ لِلّٰهِ

۵۶۰- حضرت ابوکبشه عمرو بن سعد انماری رضی الله عنه نه روايت دے- چه ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه دا سے فرمائيلی آوريدلی دی. چه درے خبرے داسے دی، چه زهٔ پرے قسم خورم- او تاسو ته ئے څکه بنايم، چه خپلو دماغوکښے ئے ياد ساتئ. (۱) صدقے او خيرات کولو سره د چا مال نه کميږی (۲) او که په چا ظلم اوکړے شی، او صبر سره ئے برداشت کړی- نو الله تعالیٰ به يقيناً دهغه عزّت زيات کړی. (۳) او چا چه ځان له دسوال دروازه پرانستله نو الله تعالیٰ به پرے دا ولږے او د غريبئ دروازه پرانيزی. يائے داسے څه بله جمله اوفرمائيله- او يوه خبره درته بله هم بنايم. هغه هم ياده ساتئ، چه دُنيا کښے څلور قِسمه سړی دی: (۱) يو هغه چه الله تعالیٰ ورته مال هم ورکړے دے او علم هم- د علم په وجه دخپل رب نه ويريږی او د مال په

فِيهِ حَقًّا فَهٰذَا بِأَفْضَلِ الْمَنَازِلِ
وَعَبْدٌ رَزَقَهُ اللّٰهُ عِلْمًا وَّلَمْ
يَرْزُقْهُ مَالًا فَهُوَ صَادِقُ النِّيَّةِ
يَقُولُ لَوْ أَنَّ لِي مَالًا لَعَمِلْتُ بِعَمَلِ
فُلَانٍ فَهُوَ بِنِيَّتِهٖ فَأَجْرُهُمَا سَوَآءٌ
وَعَبْدٌ رَزَقَهُ اللّٰهُ مَالًا وَّلَمْ
يَرْزُقْهُ عِلْمًا فَهُوَ يَخْبِطُ فِي مَالِهٖ
بِغَيْرِ عِلْمٍ لَا يَتَّقِي فِيهِ رَبَّهٗ وَ
لَا يَصِلُ فِيهِ رَحِمَهٗ وَلَا يَعْلَمُ
لِلّٰهِ فِيهِ حَقًّا فَهٰذَا بِأَخْبَثِ
الْمَنَازِلِ وَعَبْدٌ لَمْ يَرْزُقْهُ
اللّٰهُ مَالًا وَّلَا عِلْمًا فَهُوَ يَقُولُ
لَوْ أَنَّ لِي مَالًا لَعَمِلْتُ فِيهِ بِعَمَلِ
فُلَانٍ فَهُوَ بِنِيَّتِهٖ فَوِزْرُهُمَا سَوَآءٌ
رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيثٌ
حَسَنٌ صَحِيحٌ -

وجه خپلوانو سره تعلق جوړوی ۔ او د الله تعالیٰ حق پکښې هم اداءکوی ۔ د مرتبې په اعتبار سره دا سړے اوچته درجه لري۔(۲) دوئم هغه چه الله تعالیٰ ورته علم خور کړے دے، مګر مال ورسره نشته ۔ نو که د ده نیت ریښتینے وی، او دا وائی، که ما سره مال هم وے، نو ما به هم هغسې کار کولے ۔ لکه چه فلانکے ئے کوی ۔ نو دا کس په ریښتونی نیت سره د وړومبنی کس سره په ثواب کښې برابر دے ۔ (۳) دریم هغه څوک چه مال خو ورکړے شو، لیکن علم ورسره نشته ۔ که دغه کس خپل مال د جهالت په وجه په ګډوډه ځایونو کښې خرچ کوی ۔ او خپلولی هم ختموی ۔ او نه دا ګنړی چه دے مال کښې د الله تعالیٰ هم څه حق او حصه شته ۔ نو دا سړے په مرتبه کښې ډیر خراب دے ۔ (۴) څلورم هغه چه الله تعالیٰ ورته نه مال ورکړے وی او نه علم ۔ او هغه وائی، که ما سره مال وے، نو ما به هم د فلانکی غونډې (غلط) لګولے ۔ او نیت ئے هم دغه وی ۔ نو د ګناه په اعتبار سره دواړه برابر دی ۔ (ترمذی) او وئیلی دی، چه دا حدیث حسن صحیح دے ۔

۵۶۱ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ
عَنْهَا أَنَّهُمْ ذَبَحُوا شَاةً فَقَالَ
النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا
بَقِيَ مِنْهَا؟ قَالَتْ مَا بَقِيَ مِنْهَا
إِلَّا كَتِفُهَا قَالَ بَقِيَ كُلُّهَا غَيْرَ كَتِفِهَا
رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ - وَقَالَ حَدِيثٌ
حَسَنٌ صَحِيحٌ - وَمَعْنَاهُ تَصَدَّقُوا
بِهَا إِلَّا كَتِفَهَا فَقَالَ بَقِيَتْ لَنَا
فِي الْآخِرَةِ إِلَّا كَتِفَهَا -

۵۶۱ - حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی، چه مونږ یوه بیزه حلاله کړے وه ۔ د هغې په باره کښې نبی علیه السلام پوښتنه اوکړه، چه هغې کښې څه پاتے شوې دی؟ حضرت عائشې رضی جواب ورکړو، چه یوه اوګه صرف شته ۔ نبی علیه السلام او فرمائیل دا اوګے نه بغیر ټول باقی پاتے دی ۔ (ترمذی) ترمذیؒ وائی چه دا حدیث حسن دے ۔ (مطلب دا چه د یولاس نه بغیر ټوله غوښه چه کومه صدقه کړے شوې ده ۔ هغه آخرت کښې څمونږ د پاره باقی ده) ۔

۵۶۲ - وَعَنْ أَسْمَآءَ بِنْتِ
أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا
قَالَتْ قَالَ لِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُوكِي[1] فَيُوكِيَ اللّٰهُ

۵۶۲ - بی بی اسماء بنت ابوبکر رضی الله عنهما وائی ۔ چه ما ته رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، ساتل مه کوه ګنی الله تعالیٰ به هم رزق یا اسباب در رزق په تا باندے بند کړی ۔ یو روایت کښے داسے راځی، چه خرچ

[1] ای لا تدخری ما عندك وتمنعی ما فی یدك فیوکی الله علیك، ای فیقطع الله علیك مادة الرزق ۔

عَلَيْكَ ، وَفِيْ رِوَايَةٍ اَنْفِقِيْ اَوْ اَنْفِحِيْ اَوْ اَنْضِحِيْ وَلَا تُحْصِيْ[1] فَيُحْصِيَ اللّٰهُ عَلَيْكِ ، وَلَا تُوْعِيْ فَيُوْعِيَ اللّٰهُ عَلَيْكِ ـ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

"وَانْفَحِيْ" بِالْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ، وَهُوَ بِمَعْنٰى "اَنْفِقِيْ" كَذٰلِكَ "اَنْضِحِيْ" ـ

کوه. یائے یوشان معنیٰ والا لفظونه اوفرمائیل "اَنْفِحِیْ" او "اَنْضِحِیْ" (چه د انفقی هم معنیٰ دے) .او شمار مه کوه. او مال جمع کوه مه. الله تعالیٰ به ئے هم په تا بند کړي. او باقي پاتے شوے رقم مهٔ سنبالوه. الله تعالیٰ به ئے هم کیږدی ـ

(بخاریؒ ومسلمؒ)

۵۶۳- وَعَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهٗ سَمِعَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَثَلُ الْبَخِيْلِ وَالْمُنْفِقِ كَمَثَلِ رَجُلَيْنِ عَلَيْهِمَا جُنَّتَانِ مِنْ حَدِيْدٍ مِنْ ثُدِيِّهِمَا[2] اِلٰى تَرَاقِيْهِمَا فَاَمَّا الْمُنْفِقُ فَلَا يُنْفِقُ اِلَّا سَبَغَتْ اَوْ وَفَرَتْ عَلٰى جِلْدِهٖ حَتّٰى تُخْفِيَ بَنَانَهٗ وَتَعْفُوَ اَثَرَهٗ وَاَمَّا الْبَخِيْلُ فَلَا يُرِيْدُ اَنْ يُّنْفِقَ شَيْئًا اِلَّا لَزِقَتْ كُلُّ حَلْقَةٍ مَكَانَهَا فَهُوَ يُوَسِّعُهَا فَلَا تَتَّسِعُ ـ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

"وَالْجُنَّةُ" . اَلدِّرْعُ ، وَمَعْنَاهُ اَنَّ الْمُنْفِقَ كُلَّمَا اَنْفَقَ سَبَغَتْ وَطَالَتْ حَتّٰى تَجُرَّ وَرَآءَهٗ وَتُخْفِيَ رِجْلَيْهِ وَاَثَرَ مَشْيِهٖ وَخُطُوَاتِهٖ.

۵۶۳- حضرت ابوهریرهؓ نه روایت دے. چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا سے فرمائیل آوریدلی دی، چه (مال ایسارونکے) شوم او خرچ کونکے دا سے مثال لري. چه دواړو دا وسپنے زغره د سینے نه مرئ پورے آغوستلے وی. خرچ کونکے چه خرچ کوی نو زغره ئے فراخه او آرته بیرته شي. او په ټول بدن ئے خوره شي. تردے چه خپورے ئے خوره شي او د قدمو نو نښے ئے هم ورانوی. او شوم د خرچ کولو هم واراده نهٔ لري. نو ځکه ئے زغره هم په خپل ځائے را نښتے وی. او هغه ئے پرانستل غواړي. مګر نهٔ پرانستلے کیږي.

(بخاریؒ ومسلمؒ)

"اَلْجُنَّةُ": زغره. (مطلب دا دے، چه خرچ کونکے کله خرچ کوی، نو هغه خوریږی د ومره خوریږي چه په زمکه راښکلے کیږي. او د قدمونو نښے ورانوی. یعنی زړهٔ ئے ازاد وی هر وخت خوشحال وی او بخیل هر وخت تنګ او خفه وی.

۵۶۴- وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَصَدَّقَ بِعَدْلِ تَمْرَةٍ[3] مِّنْ كَسْبٍ طَيِّبٍ وَلَا يَقْبَلُ اللّٰهُ اِلَّا الطَّيِّبَ فَاِنَّ اللّٰهَ يَقْبَلُهَا بِيَمِيْنِهٖ ثُمَّ يُرَبِّيْهَا لِصَاحِبِهَا كَمَا يُرَبِّيْ اَحَدُكُمْ فَلُوَّهٗ حَتّٰى تَكُوْنَ مِثْلَ

۵۶۴- دا روایت هم د حضرت ابوهریرهؓ دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه کوم کس د خپل پاک حلال مال نه د یوے کجورے د قیمت په اندازه کله صدقه کوی. او الله تعالیٰ هم د پاک مال نه بغیر بل مال نه قبلوی. پس الله تعالیٰ دا سے صدقه په خپل ښی لاس قبلوی او هغے کښے برکت اچوی. او د صدقه ورکونکی دپاره ئے

[1] "ولا تحصی" ای لاتسکی المال وتدخریه. "ولا توعی" ای تمنعی ما فضل عنك عمن هو محتاج اليه [2] "ثديهما" بضم الثاء المثلثة وكسر الدال وتشديد التحتية: جمع ثدی الی تراقيهما" جمع ترقوة، بضم الفوقيه والقاف وسكون الراء وهي العظم الذي بين ثغرة النحر والعاتق من الجا

[3] "بعدل تمرة": ای بقیمتها

الْجَبَلِ [1] ۔ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

دا سې پالنه کوی. څنګه چه تاسو د خپلو خا روُو د بچو پالنه سا تنه کوئ۔ تردے چه دغه لږه صدقه د غرهومره صدقے برابره شی۔ (بخاریؒ ومسلمؒ)

اَلْفَلُوُّا: د فاء زیر، زبر سره د لام پیش او جزم او د واؤ شدّ او بغیر د شدّ نه پیښں هم جائز دے۔ یعنی د خاړوی بچے۔

دے حدیث کښے هم او دغسے نورو احادیثو کښے هم د الله تعالیٰ لاس، مخ، پُنډۍ وغیره د تشبیه په طور بیان شوی دی، چه د خلقو پوهه کښے خبره راشی۔ امام ترمذی رحمة الله علیه د دلسے الفاظو په باره کښے د علمائے اهل سُنت دا قول نقل کړے دے۔ چه موبږ په هغے حدیثونو ایمان ساتو. او هیڅ قِسمه شک اوشبهه او وهم پکښے نه کوُو۔ او نه دا وایو، چه دے احادیثو کښے د الله تعالیٰ د ذات څنګه او څهٔ طریقے سره مشابهت ورکړے شوے دے۔ دے باره کښے دلسے سوال کول بدعت او ګمراهی ده۔

امام مازری رحمة الله علیه وائی۔ دے حدیث کښے یا نورو دا سې حدیثونو کښے چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د عامو مسلمانانو د پوهے د پاره مشابهت بیان کړے دے۔ او دغسے ئے د صدقے د قبلولو په ښی لاس سره تعبیر کړے دے. او د دے اجر وثواب دوچنده درے چنده بلکه زرهاچنده د زیاتوالی تعبیرئے کړے دے. والله اعلم۔

۵۶۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَيْنَا رَجُلٌ يَمْشِىْ بِفَلَاةٍ [1] مِنَ الْاَرْضِ فَسَمِعَ صَوْتًا فِىْ سَحَابَةٍ اَسْقِ حَدِيْقَةَ فُلَانٍ فَتَنَحَّى ذٰلِكَ السَّحَابُ فَاَفْرَغَ مَاءَهٗ فِىْ حَرَّةٍ فَاِذَا شَرْجَةٌ مِّنْ تِلْكَ الشِّرَاجِ قَدِ اسْتَوْعَبَتْ ذٰلِكَ الْمَاءَ كُلَّهٗ فَتَتَبَّعَ الْمَاءَ فَاِذَا رَجُلٌ قَائِمٌ فِىْ حَدِيْقَتِهٖ يُحَوِّلُ الْمَاءَ بِمِسْحَاتِهٖ فَقَالَ لَهٗ يَا عَبْدَ اللهِ مَا اسْمُكَ؟ قَالَ فُلَانٌ لِلْاِسْمِ الَّذِىْ سَمِعَ فِى السَّحَابَةِ فَقَالَ لَهٗ يَا عَبْدَ اللهِ لِمَ تَسْاَلُنِىْ عَنِ اسْمِىْ؟ فَقَالَ اِنِّىْ سَمِعْتُ صَوْتًا فِى السَّحَابِ الَّذِىْ هٰذَا مَاؤُهٗ يَقُوْلُ اسْقِ

۵۶۵۔ دا روایت هم د حضرت ابوهریرهؓ دے۔ چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه یو کس دا سې شاړه زمکه کښے تیریدلو چه هلته اوبهٔ نه وے۔ چه د وریځے نه ئے یو آواز واؤریدلو، چه د فلانکی باغ خړوب او سیرابه کړه۔ بیا هغه وریځ مخکښے لاړه۔ او یوه کا ڼیزه زمکه باندے باران اؤوریدو۔ او اوبه ډېرو ډېرو نالو کښے روانے شوے۔ او مخکښے تر یو نهر جوړ شو۔ او ټول باغ ئے خړوب کړلو۔ دا سړے وریځے پسے روان شو۔ او باغ ته اورسیدو نو هلته ئے یو کس اولیدلو، پوښتنه ئے ترے اوکړه چه ستا څه نوم دے؟ نو هغهٔ ورته هم هغه نوم اوښودلو کوم چه دغه کَس د وریځے نه آوریدلے وُو۔ د باغ مالک پوښتنه اوکړه، چه څما د نوم دے ولے پوښتنه اوکړه، هغه کَس ورته اووئیل، چه د کومے وریځے نه دا اوبه راځی ما د هغے وریځے نه ستا نوم آوریدلے وُو چه

[1] قال المازری: هذا الحدیث وشبهه انما عبر به صلی الله علیه وسلم علیٰ ما اعتادوا فی خطابهم لیفهموا عنه نکنی عن قبول الصدقة بالیمین وعن تضعیف اجرها بالتربیة وقال الترمذی: قال اهل العلم من اهل السنة والجماعة: نؤمن بهٰذه الاحادیث ولا نتوهم فیها تشبیها ولا نقول کیف.

حَدِيْقَةَ فُلَانٍ لِاِسْمِكَ فَمَا تَصْنَعُ فِيْهَا؟ فَقَالَ اَمَّا اِذْ قُلْتَ هٰذَا فَاِنِّيْ اَنْظُرُ اِلٰى مَا يَخْرُجُ مِنْهَا فَاَتَصَدَّقُ بِثُلُثِهٖ وَاٰكُلُ اَنَا وَعِيَالِيْ ثُلُثًا وَاَرُدُّ فِيْهَا ثُلُثَهٗ۔ (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

"اَلْحَرَّةُ" اَلْاَرْضُ الْمُلَبَّسَةُ حِجَارَةً سَوْدَآءَ وَالشَّرْجَةُ" بِفَتْحِ الشِّيْنِ الْمُعْجَمَةِ وَاِسْكَانِ الرَّآءِ وَبِالْجِيْمِ هِيَ مَسِيْلُ الْمَآءِ۔

د فلانکی باغ خړوب کړه. دے باغ کښے څه عمل کوے؟ هغهٔ ورته اووئیل، چه تا پټوس اوکړو نو اوس به ئے درته اووښایم. چه کله د زمکے حاصل او پیدا وار سنبال کړم نو هغه درے ځایه تقسیم کړم. هغے کښے یوه حصه د الله په نوم صدقه او خیرات کړم. دوئیمه حصه زهٔ او بال بچ اوخورو. او دریمه حصه بیا باغ کښے اولګوم۔ (مُسلم)

"اَلْحَرَّةُ": د تورو کانړو کانړیجنه زمکه.
"اَلشَّرْجَةُ": ناله. لختے. د اوبو بهیدلو لاره.

باب ۶۱
اَلنَّهْيُ عَنِ الْبُخْلِ وَالشُّحِّ!
د شومتوب او د حرص نه د منع بیان

ف:- دے باب کښے دوه قرآنی آیتونه او یو نبوی حدیث دے. دے حدیث کښے د حرص او لالچ نه د بچ کیدو دومره تاکید راغلے دے، څومره چه د ظلم او زیاتی نه د بچ کیدو د پاره دے. اوکه ژور نظر سره اوکتلے شی، نو دا هم یو قسم ظلم دے چه د احرص د ظلم یو بنیا د جوړیږی. نو ظلم نور هم زیات شی. شوم او حرصناک سړے اکثر خپلولی ختموی. د خپلوانو حق ختم شی او د دښمنئ تخم اوکرلے شی. او د دښمنئ نتیجه هر سړے پیژنی. چه جګړه، تکرار او وهل ټکول ترے جوړیږی، چه بنیادم پکښے هم ضائع شی. ظالم د نورو مالونه او عزتونه هم خپل ځان د پاره حلال ګڼی. نو د داسے کرکجن او نفرت والا خیز د بنیاد نه د ختمولو حکم شوے دے.

قرآنی آیتونه

۱۸۴- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى[1] وَاَمَّا مَنْۢ بَخِلَ وَاسْتَغْنٰى[2] وَكَذَّبَ بِالْحُسْنٰى فَسَنُيَسِّرُهٗ لِلْعُسْرٰى وَمَا يُغْنِىْ عَنْهُ مَالُهٗۤ اِذَا تَرَدّٰى[3]

۱۸۴- چه چا شومتیا اوکړه، او هغهٔ د الله تعالیٰ نه بے پرواهی اختیار کړه. او د اسلام ئے دروغ اوګڼړلو. نو مونږ به ئے په مزه مزه سختئ ته اورسوو. او کله ئے چه دوزخ کښے غورځوی، نو د هغه مال به ئے لږ هم بکار رانشی۔ (آیت ۸-۱۱. لیل. پ۳۰)

۱۸۵- وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى[4] وَمَنْ يُّوْقَ شُحَّ[5] نَفْسِهٖ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ۔

۱۸۵- څوک چه د نفس د طمع او د حرص نه بچ شو. نو داسے خلق کامیابی موندونکی دی۔ (آیت ۱۶. تغابن. پ۲۸)

وَاَمَّا الْاَحَادِيْثُ فَتَقَدَّمَ جُمْلَةٌ مِّنْهَا فِي الْبَابِ السَّابِقِ۔

دے مفهوم خو احادیث په اول باب کښے تیر شوی دی۔

[1] سورة الليل آية ۸-۱۱ [2] واستغنى اى بالدنيا عن الآخرة [3] اذا تردى: اى هلك
[4] سورة التغابن آية ۱۶ [5] الشح: البخل والحرص.

حديثِ نبوی

۵۶۶ - وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اتَّقُوا الظُّلْمَ فَاِنَّ الظُّلْمَ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَاتَّقُوا الشُّحَّ فَاِنَّ الشُّحَّ اَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ حَمَلَهُمْ عَلٰى اَنْ سَفَكُوْا دِمَاءَهُمْ[۱] وَاسْتَحَلُّوْا مَحَارِمَهُمْ - رَوَاهُ مُسْلِمٌ

۵۶۶ - جابر رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، د ظلم نه ځان اوساتئ. ظلم به د قیامت په ورځ یوه تیاره (جوړه کړے شوے ښکاره) شی او د حرص، طمعے او د شومتوب نه هم ځان اوساتئ. ځکه چه شومتوب د تاسو نه مخکښے خلق هم برباد کړی دی. بلکه د یو بل وینے ئے وبستلی دی، او حرام شوی څیزونه ئے حلال ګڼړلی وُو. (مُسلم)

باب ۶۲

اَلْاِيْثَارِ وَالْمُوَاسَاةِ ؛

د قربانۍ او د غم خوارۍ بیان

ف ۱:- دے باب کښے دوه آیتونه او پنځه احادیث دی. سخا او قربانی دواړه یوه معنیٰ لری. البته قربانی ورکول د سخا آخری درجه ده. د دے معنیٰ دا ده، یعنی پخپله د ضرورت باوجود نورو ضرورتمندو له ترجیح ورکول. پخپله دے اوږے وی، خو بل باندے خوړول پکار دی. پخپله تکلیف او مشقت اوچتول او زغمل خو بل ته آرام رسول پکار دی.

قرآنی آیتونه

۱۸۶ - قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى[۲] وَيُؤْثِرُوْنَ[۳] عَلٰى اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ -

۱۸۶ - هغوئ نور خلق د ځان نه مخکښے ګڼړی. اګرچه پخپله اوږی او حاجتمند وی. (آیت ۹. حشر. پ ۲۸)

۱۸۷ - وَقَالَ تَعَالٰى[۴] وَيُطْعِمُوْنَ الطَّعَامَ عَلٰى حُبِّهٖ مِسْكِيْنًا وَّيَتِيْمًا وَّاَسِيْرًا اِلٰى اٰخِرِ الْاٰيَاتِ.

۱۸۷ - د دے باوجود چه د خوراک شوق ئے زیات دے. مګر فقیرانو، غریبانو یتیمانو او قیدیانو باندے خوراک خوروی. (آیت ۸. دهر. پ ۲۹)

نبوی احادیث

۵۶۷ - وَعَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اِنِّىْ مَجْهُوْدٌ[۵] فَاَرْسَلَ اِلٰى بَعْضِ نِسَآئِهٖ فَقَالَتْ وَالَّذِىْ بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَاعِنْدِىْ اِلَّا مَآءٌ ثُمَّ اَرْسَلَ اِلٰى اُخْرٰى

۵۶۷ - حضرت ابوهریره رضه نه روایت دے. چه یو کس د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے راغے، او دے وئیل، چه زه ډیر اوږے یم. رسول الله صلی الله علیه وسلم خپلے بی بی ته (څوک) اولیږلو، چه خوراک راوړی. مګر هغے اووئیل، چه په هغه ذات مے دے قسم وی چه رسول کریم صلی الله علیه وسلم ئے د

---

[۱] "سفكوا دماءهم" بفتح الفاء اى قتل بعضهم بعضًا واستحلوا محارمهم" اى ما حرم الله عليهم من الشحوم وغيرها [۲] سورة الحشر اٰية ۹ [۳] "ويؤثرون": اى يقدمون غيرهم "على انفسهم" فيما عندهم من الاموال والخصاصة الحاجة [۴] سورة الدهر اٰية ۸ - [۵] "مجهود" اى اصابني الجهد . وهو المشقة والحاجة وسوء العيش والجوع

فَقَالَتْ مِثْلَ ذٰلِكَ حَتّٰى قُلْنَ كُلُّهُنَّ مِثْلَ ذٰلِكَ لَا وَالَّذِيْ بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا عِنْدِيْ اِلَّا مَآءٌ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ يُّضِيْفُ هٰذَا اللَّيْلَةَ؟ فَقَالَ رَجُلٌ مِّنَ الْاَنْصَارِ اَنَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ فَانْطَلَقَ بِهٖ اِلٰى رَحْلِهٖ فَقَالَ لِامْرَاَتِهٖ اَكْرِمِيْ ضَيْفَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِيْ رِوَايَةٍ قَالَ لِامْرَاَتِهٖ هَلْ عِنْدَكِ شَيْءٌ قَالَتْ لَا اِلَّا قُوْتَ صِبْيَانِيْ قَالَ فَعَلِّلِيْهِمْ بِشَيْءٍ وَاِذَا اَرَادُوا الْعَشَآءَ فَنَوِّمِيْهِمْ وَاِذَا دَخَلَ ضَيْفُنَا فَاَطْفِئِي السِّرَاجَ وَاَرِيْهِ اَنَّا نَاْكُلُ فَقَعَدُوْا وَاَكَلَ الضَّيْفُ وَبَاتَا طَاوِيَيْنِ فَلَمَّا اَصْبَحَ غَدَا[1] عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَقَدْ عَجِبَ اللّٰهُ مِنْ صَنِيْعِكُمَا بِضَيْفِكُمَا اللَّيْلَةَ[1] مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ۔

حق دپاره را لیږلے دے. چه ما سره بغیر د اوبو نه هیڅ نشته. بیائے بلے بی بی کره اولیږلو، نو هلته هم دغه جواب راغے تردے چه د ټولو بیبیانو د کورونو نه هم دغه جواب راغے، چه د الله په ذات قسم، چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم ئے حق دپاره رالیږلے دے. چه بغیر د اوبو نه هیڅ نشته. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، نن به د دے میلمه میلمستیا څوک قبوله کړی؟ نو یو انصاری صحابی رض عرض اوکړو، یا رسول الله! زهٔ به ئے میلمستیا اوکړم، نو میلمه ئے ځان سره کورته بوتللو. او بی بی ته ئے اووئیل چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم میلمه دے د دهٔ میلمستیا په ښه عزت سره اوکړه. یو روایت کښے داسے راغلی دی چه د بی بی نه ئے پوښتنه اوکړه چه د میلمستیا دپاره تا سره څه شته؟ نو هغې اووئیل، چه د بچو د خوراک لائق خوړه شته، نو وے وئیل، چه ماشومان څه څیز سره په لوبو او په چل ول مشغول کړه. او کله چه د ماښام خوراک اوغواړی، نو په څهٔ چل ئے اوده کړه. او کله چه میلمه راشی، نو خوراک کیږده او ډیوه مړه کړه. نو مونږ به میلمه ته دا اوښایو چه گنی مونږ تاسو سره خوراک کوو. او ټول ناست وو. میلمه وډئ اوخوړه. او ښځے خاوند شپه ټوله په اولږه تیره کړه. سحر چه کله داصحابی د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے حاضر شو. نو هغهٔ ته ئے اوفرمائیل، چه د شپے د میلمه په میلمستیا باندے الله تعالیٰ ډیر زیات خوشحاله شو. (بخاری رح ومسلم رح)

۵۶۸- وَعَنْهُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَعَامُ الْاِثْنَيْنِ كَافِي الثَّلَاثَةِ وَطَعَامُ الثَّلَاثَةِ كَافِي الْاَرْبَعَةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِيْ

۵۶۸- حضرت ابوهریره رض نه روایت دے. چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه د دوه کسانو خوراک د دریو کسانو له کافی کیږی. او د دریو کسانو خوراک څلورو کسانو له کافی کیږی. (بخاری رح ومسلم رح)

---

[1] "غدا" ای جاء باكرا. العجب من صفات الله تعالیٰ وهو ثابت له حقیقةً لا یشبه عجب المخلوق - وهكذا یقال فی سائر الصفات كالضحك والفرح والاتیان وغیر ذالک. فكما ان ذات الله عز وجل لا تشبه ذوات المخلوق كذلك جمیع صفاته لا تشبه صفات المخلوق. ومن تدبر فی هذه القاعدة العظیمة سلم من تاویلات بعض المتاخرین (ابوسلمان)

رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ طَعَامُ الْوَاحِدِ يَكْفِي الْاِثْنَيْنِ وَطَعَامُ الْاِثْنَيْنِ يَكْفِي الْاَرْبَعَةَ وَطَعَامُ الْاَرْبَعَةِ يَكْفِي الثَّمَانِيَةَ۔

۵۶۹۔ وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ بَيْنَمَا نَحْنُ فِيْ سَفَرٍ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذْ جَاءَ رَجُلٌ عَلٰى رَاحِلَةٍ لَهٗ فَجَعَلَ يَصْرِفُ بَصَرَهٗ يَمِيْنًا وَّشِمَالًا فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَانَ مَعَهٗ فَضْلُ ظَهْرٍ[۱] فَلْيَعُدْ بِهٖ عَلٰى مَنْ لَّا ظَهْرَ لَهٗ وَمَنْ كَانَ لَهٗ فَضْلٌ مِّنْ زَادٍ فَلْيَعُدْ بِهٖ عَلٰى مَنْ لَّا زَادَ لَهٗ فَذَكَرَ مِنْ اَصْنَافِ الْمَالِ مَا ذَكَرَ حَتّٰى رَاَيْنَا اَنَّهٗ لَا حَقَّ لِاَحَدٍ مِّنَّا فِيْ فَضْلٍ[۳]۔ (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۵۷۰۔ وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ امْرَاَةً جَاءَتْ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِبُرْدَةٍ مَّنْسُوْجَةٍ فَقَالَتْ نَسَجْتُهَا بِيَدَيَّ لِاَكْسُوَكَهَا فَاَخَذَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحْتَاجًا اِلَيْهَا فَخَرَجَ اِلَيْنَا وَاِنَّهَا اِزَارُهٗ[۲] فَقَالَ فُلَانٌ اُكْسُنِيْهَا مَا اَحْسَنَهَا فَقَالَ نَعَمْ فَجَلَسَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَجْلِسِ ثُمَّ رَجَعَ فَطَوَاهَا ثُمَّ اَرْسَلَ بِهَا اِلَيْهِ۔

او مسلم کښې د جابر رض نه روایت دے، چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه د یو کس خوراک دوؤ له، د دوؤ، څلورو له او د څلورو اتو له کافی کیږی۔

۵۶۹۔ حضرت ابوسعید خدری رض نه روایت دے۔ چه مونږ یو وارے د نبی کریم صلی الله علیه وسلم په یو سفر کښې ملګری وُو چه یو کس په خپله سورلئ سور راغے۔ ښی او ګس طرف ته ئے اوکتل۔ نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چا سره چه د ضرورت نه زیاته سورلئ وی۔ هغه دے دا سے کس له ورکړی، چه ضرورتمند وی۔ او چا سره چه زیاته توښه د لارے وی، نو هغه دے هغه چا ته ورکړی، چا سره چه توښه نهٔ وی۔ دے نه پس ئے د مختلف قسمه مالونه دغسے ذکر کړل۔ نو مونږ دا خیال اوکړو، چه زیات څیز کښې څمونږ هیڅ حق نشته۔ (او دا هم د هغه چا حق دے، کوم چه څمونږ ضرورتمند ورونړه دی۔ او هیڅ ورسره نشته)۔ (مسلم)

۵۷۰۔ حضرت سهل بن سعد رض روایت کوی، چه یوے ښځے یو ګلدار څادر اخستلو سره رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ته راؤړلو۔ او وے وئیل، چه دا څادر ما ستا د استعمال د پاره خاص طور سره اخستے دے۔ هغوئ د ضرورت په وجه هغه قبول اوفرمائیل، او د لنګ ترلو په طورئے اوتړلو او بهرته راووتلو، نو هلته یو کس اووئیل ډیر عمده څادر دے، ماته ئے راواغوندوئ هغوئ اوفرمائیل (عمده خو دے) بیا څهٔ وخت هغوئ په مجلس کښې تشریف ایښے وُو، او کله چه د ننه لاړو، نو څادر ئے ټاندړے کړو او هغه سړی ته ئے وراولیږلو۔ نو خلقو ورته اووئیل، ښه دے اونه کړل۔ هغوئ ته د دے ضرورت وُو، هغوئ دا اغوستے وُو، او تا ته ښه پته ده، چه

۱ "فضل ظهر": ای مرکوب فاضل عن حاجته "فلیعد" ای فلیتصدق به علی من لا ظهر له۔

۳ "فی فضل" ای فاضل عن حاجته ۲ "ازاره" بکسر الهمزة: هو ما يلبس في اسفل البدن لستر العورة۔

فَقَالَ لَهُ الْقَوْمُ مَا اَحْسَنْتَ لَبِسَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحْتَاجًا اِلَيْهَا ثُمَّ سَاَلْتَهُ وَعَلِمْتَ اَنَّهُ لَا يَرُدُّ سَائِلًا، فَقَالَ اِنِّيْ وَاللّٰهِ مَا سَاَلْتُهُ لِاَلْبَسَهَا اِنَّمَا سَاَلْتُهُ لِتَكُوْنَ كَفَنِيْ قَالَ سَهْلٌ فَكَانَتْ كَفَنَهُ - رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

هغوئ سوالکرنه واپس کوی، نو هغه سړي اوويل، قسم دے په الله وی، چه ما د څادر اغوستلو په شوق نه دے غوښتے. ما خو صرف دا د کفن جوړ ولو دپاره غوښتے دے. سهل رض (راوی) وائی د دغه سړي کفن همدغه څادر شو.
(بخاری)

۵۷۱ - وَعَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ الْاَشْعَرِيِّيْنَ اِذَا اَرْمَلُوْا فِي الْغَزْوِ اَوْ قَلَّ طَعَامُ عِيَالِهِمْ بِالْمَدِيْنَةِ جَمَعُوْا مَا كَانَ عِنْدَهُمْ فِيْ ثَوْبٍ وَاحِدٍ ثُمَّ اقْتَسَمُوْهُ بَيْنَهُمْ فِيْ اِنَاءٍ وَاحِدٍ بِالسَّوِيَّةِ فَهُمْ مِنِّيْ وَاَنَا مِنْهُمْ -
(مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

"اَرْمَلُوْا" فَرَغَ زَادُهُمْ اَوْ قَارَبَ الْفَرَاغَ - ف :- دے باب کښے يو قرآنی آيت او دوه نبوی احاديث دی.

۵۷۱ - حضرت ابوموسیٰ اشعري رضی الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه د اشعری قبيلے خوراک به جهاد کښے يا ښار يا خپله قبيله کښے ختم شو نو کوم څيز يا ټکرے به بچ پاتے شوے. ټول به ئے يو ځاے کښے راجمع کړل. او بيا به ئے يو لوښی کښے اچول، او برابر برابر به ئے تقسيم کړل. دغه ټول څما نه دی او زه د هغوئ نه يم.
(بخاری و مسلم)

اَرْمَلُوْا : توښه ختمه شی يا ختميدو ته نزدے شی.

باب ۶۳

بَابُ التَّنَافُسِ فِيْ اُمُوْرِ الْاٰخِرَةِ وَالْاِسْتِكْثَارِ مِمَّا يُتَبَرَّكُ بِهِ - د آخرت رحمت او د برکت د ډيروالی حرص

قرآنی آيت

۱۸۸ - قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [1] وَفِيْ ذٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُوْنَ -

۱۸۸ - په دا سے کارونو کښے د حرص او لالچ کونکو دپاره حرص پکار دے. (پ ۳۰ مطففين)

نبوی احاديث

۵۷۲ - وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اُتِيَ بِشَرَابٍ فَشَرِبَ مِنْهُ وَعَنْ يَمِيْنِهِ غُلَامٌ وَعَنْ يَسَارِهِ الْاَشْيَاخُ فَقَالَ

۵۷۲ - حضرت سهل بن سعد رضی الله عنه نه روايت دے. چه د رسول الله صلی الله عليه وسلم وړاندے د څکلو څيز پيش کړے شو. نو هغوئ ترے څه اوڅښل. د دغه وخت د هغوئ ښی طرف ته يو ځوان (صحابی) ناست وُو. او ګس طرف ته ئے زاړه بوډاګان

[1] سورة مطففين آية ۲۶ -

الْأَتْقَى الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّى ۝ وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَى ۝ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى ۝ وَلَسَوْفَ يَرْضَى ۝

دپاره مال ورکوي. او دچا داحسان او ښیګړې دپاره چاله مال نهٔ ورکوي. دهغهٔ غرض صرف دومره وي، چه دخپل لوئې رب مخ طلب کړي. هغه به ډیر زر راضي اوخوشحاله شي. (پ۳۰/ لیل)

۱۹۱- وَقَالَ تَعَالَى[1] إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ -

۱۹۱- که خپلې صدقې ښکاره کوئې، نو دا هم ښه خبره ده- اوکهٔ پټه ئې اوساتئ اوغریبانو ته ئې په پټه ورکړئ. نو دا ستاسو دپاره ډیره غوره ده- دے سره به ستاسو څه ګناهونه هم معاف کړے شي. او الله تعالیٰ ته ستاسو دټولو عملونو خبر شته- (پ۳/ بقره)

۱۹۲- وَقَالَ تَعَالَى[2] لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ ۝ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ ۝ وَالْآيَاتُ فِي فَضْلِ الْإِنْفَاقِ فِي الطَّاعَاتِ كَثِيرَةٌ مَعْلُومَةٌ -

۱۹۲- تاسو به پوره خیر هغه وخته پورے حاصل نهٔ کړئ، ترڅو چه تاسو خپل خوښ څیز د الله په لار کښې خرچ نه کړئ. او تاسو چه څهٔ څیز هم خرچ کوئ هغه الله تعالیٰ ډیر ښهٔ پیژنی- (پ۴/ آل عمران)

(په نیک کارکښې دخرچ کولو په باره کښې ډیر نور مشهور آیتونه هم شته، چه معلوم دی)-

نبوی احادیث

۵۷۴- وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَسَلَّطَهُ عَلَى هَلَكَتِهِ فِي الْحَقِّ وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ حِكْمَةً فَهُوَ يَقْضِي بِهَا وَيُعَلِّمُهَا، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ - وَتَقَدَّمَ شَرْحُهُ قَرِيبًا-

۵۷۴- حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنه نه روایت دے- رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه بغیر د دوو حالتونو نه په بل هیڅ حالت حسد اوکینه کول جائز نه دی. (۱) چه الله تعالیٰ چاله مال ورکړے وی او د الله په لاره کښې ئې د لګولو توفیق هم ورکړے وی (۲) هغه سړے چه الله تعالیٰ ورته حکمت او پوهه ورکړے وی. او هغه د هغے نه په معاملاتو کښې کار آخلی- او خلقو کښې ئې خوروی. (بخاریؒ ومسلمؒ) د دے حدیث تشریح مخکښې نزدے تیره شوے ده-

۵۷۵- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ الْقُرْآنَ فَهُوَ يَقُومُ بِهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَآنَاءَ النَّهَارِ وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَهُوَ

۵۷۵- حضرت عبدالله بن عمر فاروق رضی الله عنهما نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه د دوو حالتونو نه بغیر نورو خبرو ته رښخیدل جائز نهٔ دی- (۱) هغه سړے چه الله تعالیٰ ورته د قرآن وئیلو (یادولو) توفیق ورکړے

[1] سورة البقرة آية ۲۷۱ [2] سورة آل عمران آية ۹۲-

لِلْغُلَامِ أَتَأْذَنُ لِي أَنْ أُعْطِيَ هٰؤُلَاءِ فَقَالَ الْغُلَامُ لَا وَاللّٰهِ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ لَا أُوْثِرُ بِنَصِيْبِي مِنْكَ أَحَدًا فَتَلَّهُ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي يَدِهٖ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

"تَلَّهُ" بِالتَّاءِ الْمُثَنَّاةِ فَوْقَ إِيْ وَضَعَهُ وَهٰذَا الْغُلَامُ هُوَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا.

حضرات ناست وُو. نو هغوئ دځوان نه پوښتنه اوکړه، که ته اجازت کوې نو دا باقي پاتې شوې دخکلو څيز (اول) دے بوډاګانو ته ورکوم. هغه ځوان اووئيل، نه جناب. په الله قسم! ستاسو دطرف ملاويدونکے خپله حصه کښې هيڅوک نه خوښوم. نو نبي کريم صلی الله عليه وسلم هغه د څکلو پيالئ د هغه ځوان په لاس کښې ورکړه. (بخاری ومسلم)

تَلَّهُ: يعني لاس کښې ئې ورته کيخودله. او دغه ځوان عبدالله بن عباسؓ وُو.

۵۷۳- وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَيْنَا أَيُّوْبُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَغْتَسِلُ عُرْيَانًا فَخَرَّ عَلَيْهِ[۱] جَرَادٌ مِنْ ذَهَبٍ فَجَعَلَ أَيُّوْبُ يَحْثِيْ فِيْ ثَوْبِهٖ. فَنَادَاهُ رَبُّهٗ عَزَّ وَجَلَّ: يَا أَيُّوْبُ أَلَمْ أَكُنْ أَغْنَيْتُكَ عَمَّا تَرٰى قَالَ بَلٰى وَعِزَّتِكَ وَلٰكِنْ لَا غِنٰى بِيْ عَنْ بَرَكَتِكَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

۵۷۳- حضرت ابوهريره رضی الله عنه وائي چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه يو واره ايوب عليه السلام کپړے ويستلے وے او لامبل ئې، چه د پاس نه د سرو زرو ملخان را غورزيدل. ايوب عليه السلام ټوپ کړو، او هغه ئې جامو کښې راټولول شروع کړل. نو د الله تعالیٰ د طرف نه آواز اوشو، اے ايوب! ولے مونږ ته غني او بے پروا کړے نه ئې ددے څيزونو نه، کوم چه ته ئې وينې؟ ايوب عليه السلام اووئيل، ولے نه. مګر زه ستا د برکتونو نه څنګه بے پروا کيدے شم. (بخاری)

باب ۶۴

فَضْلُ الْغَنِيِّ الشَّاكِرِ وَهُوَ مَنْ أَخَذَ الْمَالَ مِنْ وَجْهِهٖ وَصَرَفَهُ فِيْ وُجُوْهِهِ الْمَأْمُوْرِ بِهَا

(شکرګزار دولتمند)

ف:- دے باب کښې څلور قرآني آيتونه او درے نبوي احاديث دي.

قرآني آيتونه

۱۸۹- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى[۲] فَأَمَّا مَنْ أَعْطٰى وَاتَّقٰى وَصَدَّقَ بِالْحُسْنٰى فَسَنُيَسِّرُهٗ لِلْيُسْرٰى.

۱۸۹- چا چه د الله د پاره څه خرچ کړل. او خاص د هغه نه ويريدو. او د نيکو تصديق ئې اوکړو، نو مونږ به هغهٔ له د راحت او آرام سامان تيار ورکړو. (پ۳۰ ليل)

۱۹۰- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى[۳] وَسَيُجَنَّبُهَا

۱۹۰- کوم چه ډير پرهيزګار دے. هغه به ددے نه ساتلے شي. چه د خپلے صفائی

[۱] فخرَّ عليه" بالخاء المعجمة: اي سقط عليه جراد من ذهب [۲] سورة الليل آية ۵-۷ [۳] سورة الليل آية ۱۷-۲۱

يُنْفِقُهُ آنَاءَ اللَّيْلِ وَآنَاءَ النَّهَارِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

"اَلْآنَاءُ": اَلسَّاعَاتُ.

وی. او دا توفیق ئے هم ورکړے وی چه د شپے او د ورځے په (ځینې) وختونو کښې د هغې تلاوت کوی (۲) هغه سړے چه الله تعالیٰ مال ورکړے وی. او هغه شپه او ورځ (بغیر د څه تمیز او فرق نه هر وخت) د الله تعالیٰ د پاره خرچ کوی. (بخاریؒ و مسلمؒ)

"اَلْآنَاءُ": وختونه.

۵۷۶ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ فُقَرَاءَ الْمُهَاجِرِينَ أَتَوْا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالدَّرَجَاتِ الْعُلَى وَالنَّعِيمِ الْمُقِيمِ، فَقَالَ وَمَا ذَاكَ؟ فَقَالُوا يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ وَيَتَصَدَّقُونَ وَلَا نَتَصَدَّقُ وَيَعْتِقُونَ وَلَا نُعْتِقُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفَلَا أُعَلِّمُكُمْ شَيْئًا تُدْرِكُونَ بِهِ مَنْ سَبَقَكُمْ وَتَسْبِقُونَ بِهِ مَنْ بَعْدَكُمْ وَلَا يَكُونُ أَحَدٌ أَفْضَلَ مِنْكُمْ إِلَّا مَنْ صَنَعَ مِثْلَ مَا صَنَعْتُمْ؟ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ: تُسَبِّحُونَ وَتُكَبِّرُونَ وَتَحْمَدُونَ دُبُرَ كُلِّ صَلٰوةٍ ثَلَاثًا وَّثَلَاثِينَ مَرَّةً، فَرَجَعَ فُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا سَمِعَ إِخْوَانُنَا أَهْلُ الْأَمْوَالِ بِمَا فَعَلْنَا فَفَعَلُوا مِثْلَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذٰلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَّشَاءُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَهٰذَا لَفْظُ رِوَايَةِ مُسْلِمٍ.

۵۷۶. حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے. چه یو څو مهاجرین غریبانان صحابهؓ د نبی اکرم صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې حاضر شول. او عرض ئے اوکړو، چه دا مالدار خلق خو په غټو غټو درجو او همیشه پاتے کیدو نکو نعمتونو حاصلولو کښې کامیاب شول. (او مونږ نه مخکښې شول) نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم ترے پوښتنه اوکړه چه څنګه (مخکښې شول) هغوئ اووئیل چه مونږ څنګه مونځ نه کوو. هغوئ ئے هم کوی. او څه مونږ غونډے روژے هم نیسی. او د الله په لاره کښې خرچ هم کوی. مګر مونږ (د غریبئ په وجه) خرچ نه شو کولے. هغوئ غلامان هم آزادوی او مونږ ئے نه شو آزادولے. دا (ښکاره خبره ده چه هغوئ په نیکو عملونو کښې څه مونږ نه مخکښې شول) نو رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل: آیا زه تاسو ته داسے خبره اونه ښایم. چه تاسو هغه کوئ نو د هغه مخکښې تلونکو سره به برابر شئ. او تاسو پسے ورو ستورا تلونکو نه به مخکښې اوسئ. او تاسو نه به غوره هیڅوک نه وی. مګر صرف هغه خلق چه ستاسو پشان عمل اوکړی. هغوئ عرض اوکړو. یا رسول الله! داسے خبره مونږ ته ضرور اوښایئ. نبی اکرم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، د هر فرض مانځه نه پس درے دیرش ځله سبحان الله. درے دیرش ځله الحمد لله او درے دیرش ځله الله اکبر وایئ. دے نه پس هغه حضراتو عرض اوکړو، یا رسول الله! هغه خبره خو څمونږ مالدارانو وروڼړو هم واؤریده. او هغوئ

"اَلدُّثُوْرُ" اَلْاَمْوَالُ الْكَثِيْرَةُ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ -

ها ا عمل شروع کړو - اوس مونږ ځه اوکړو - نو رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، دا د الله تعالىٰ خاص فضل دے.

چاله چه غواړی، ورکوی ئے - (بُخاريٌ و مُسلمٌ) اَلدُّثُوْرُ: يعنی ډیر مالونه -

باب ۶۵

ذِكْرُ الْمَوْتِ وَقَصْرِ الْاَمَلِ!

(د مرګ یا دولو اودلږ اُمید ساتلو بیان)

ف:- دے باب کښے شپږ آيتونه او اووه احاديث دی. مرګ ته د خوندونو اوخواهشونو نړونکے خيز وئيلے شوے دے. د دے ياد ساتلو سره د دُنيا مينه د زړهٔ نه اوځی او د دُنيا مزے چرچے دخپو زنځيرونه نهٔ جوړيږی. اونه انسان په ګناهونو او نافرمانو باندے زړور کيږی. نوچه کله دا انسان داحال شی، نو پوهه شئ چه دا کامياب دے. دُنيا والو باندے چه مرګ څومره دروند اوبوج او ناخوښه دے. اوڅومره ترے وارخطا وی. الله والو ته هغه دومره خوښ او مقصود دے، چه دا وسيله دهٔ د محبوب سره ديو ځائے کيدلو-

قرآنی آيتونه

۱۹۳- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى[1] كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ط وَ اِنَّمَا تُوَفَّوْنَ اُجُوْرَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَمَنْ زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ وَاُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ ط وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَآ اِلَّا مَتَاعُ الْغُرُوْرِ -

۱۹۳- هرساه والاخيز به د مرګ مزه يو واړے ضرور اوڅکی - او تاسو ته به (دخپلو عملونو) پوره بدله د قيامت په ورځ ملاويږی - بس کوم کس چه د دوزخ نه بچ شو اوجنت ته داخل شو، نو هم هغه اوله درجه کښے کامياب دے. د دُنيا ژوندخو د دهوکے او د چل ول نه بغير هيڅ نهٔ دی. (پ۴/ال عمران)

۱۹۴- وَقَالَ تَعَالٰى:[2] وَمَا تَدْرِيْ نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا ط وَمَا تَدْرِيْ نَفْسٌ بِاَيِّ اَرْضٍ تَمُوْتُ ط

۱۹۴- هيڅوک هم (يقينی طور سره) دا نهٔ پيژنی، چه صبا ورځ به زهٔ څهٔ کارکوم. او نه به دے پوهيږی. چه دے به کله اوبه کومه زمکه مری. (او ښخيږی به)- (پ۲۱/لقمٰن)

۱۹۵- وَقَالَ تَعَالٰى[3] فَاِذَا جَآءَ اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَاْخِرُوْنَ سَاعَةً وَّ لَا يَسْتَقْدِمُوْنَ -

۱۹۵- کله چه د دوئ د (مرګ) نيټه راشی. نو نهٔ به د مقرر وخت نه يو ساعت مخکښے کيږی اونه وروستو کيږی. (پ۱۴/نحل)

۱۹۶- وَقَالَ تَعَالٰى[4] يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تُلْهِكُمْ اَمْوَالُكُمْ وَلَآ اَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَمَنْ يَّفْعَلْ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ وَاَنْفِقُوْا مِنْ مَّا رَزَقْنٰكُمْ مِّنْ قَبْلِ اَنْ يَّاْتِيَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ

۱۹۶- اے ایمان والو - واورئ، ستاسو مالونه ستاسو اولاد دے تاسو دالله د ياد نه غافله نهٔ کړي. اوڅوک چه دا سے شو، نو هغه نقصان موندونکے شو. او تاسو ته چه څهٔ درکړے شوی دی - هغه دالله په لاره کښے دهغه په نامهٔ د مرګ

(پ۲۸/۱۰-۹)

[1] سورة ال عمران آية ۱۸۵ [2] سورة لقمان آية ۳۴ [3] سورة النحل آية ۶۱ [4] سورة المنافقون

فَيَقُوْلَ رَبِّ لَوْلَآ اَخَّرْتَنِیْٓ اِلٰٓى اَجَلٍ قَرِيْبٍ فَاَصَّدَّقَ وَاَكُنْ مِّنَ الصّٰلِحِيْنَ ۰ وَلَنْ يُّؤَخِّرَ اللّٰهُ نَفْسًا اِذَا جَآءَ اَجَلُهَا وَاللّٰهُ خَبِيْرٌۢ بِمَا تَعْمَلُوْنَ -

را تللو نه مخکښې خرچ کوئ - هسې نه چه دا سې اووائي، چه اے خما ربه! ماته لږ مهلت او وخت ولې نه راکوے، چه ستا لاره کښې څه صدقه او خيرات اوکړم. او د نيکانو نه شمار کړے شم - ليکن د الله تعالیٰ دا قاعده نه ده. چه د چا د مرګ وخت راشي او هغه وروستو کړے شي. څه چه تاسو کوئ الله تعالیٰ ته په هغې خبر دے - (پ ۲۸ / منافقون)

۱۹۷ - وَقَالَ تَعَالٰی[له] حَتّٰٓى اِذَا جَآءَ اَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُوْنِ لَعَلِّیْٓ اَعْمَلُ صَالِحًا فِيْمَا تَرَكْتُ كَلَّا اِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَآئِلُهَا وَمِنْ وَّرَآئِهِمْ بَرْزَخٌ[له] اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُوْنَ ۰ فَاِذَا نُفِخَ فِی الصُّوْرِ فَلَآ اَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَّلَا يَتَسَآءَلُوْنَ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِيْنُهٗ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ، وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِيْنُهٗ فَاُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ خَسِرُوْٓا اَنْفُسَهُمْ فِیْ جَهَنَّمَ خٰلِدُوْنَ، تَلْفَحُ وُجُوْهَهُمُ النَّارُ[۲] وَهُمْ فِيْهَا كٰلِحُوْنَ، اَلَمْ تَكُنْ اٰيٰتِیْ تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُوْنَ اِلٰى قَوْلِهٖ تَعَالٰى كَمْ لَبِثْتُمْ فِی الْاَرْضِ عَدَدَ سِنِيْنَ قَالُوْا لَبِثْنَا يَوْمًا اَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَسْئَلِ الْعَآدِّيْنَ قَالَ اِنْ لَّبِثْتُمْ اِلَّا قَلِيْلًا لَّوْ اَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ اَفَحَسِبْتُمْ اَنَّمَا خَلَقْنٰكُمْ عَبَثًا[۳] وَّاَنَّكُمْ اِلَيْنَا لَا تُرْجَعُوْنَ -

له سورة المؤمنون آيۃ ۹۹-۱۱۵

۱۹۷ - تر دے چه کله دوئ کښې چا ته مرګ راشي - نو وائي، چه اے ربه! ما هغه دُنيا ته واپس کړه. کومه چه ما پريښودلو سره ترے راغلم - دے دپاره چه نيک عملونه اوکړم - (دا سې نشي کيدے) دا صرف د کولو خبرے دی. (عمل بيا هم نه کوي) اوس د دے نه وروستو مقام برزخ دے. (د قبر ژوند دے) چه دوباره پاڅيدو پورے به هم دلته اوسيږي. - او کومه ورځ چه شپيلۍ کښې پوکے اووهلے شي - دغه ورځ به نه د دوئ خپلولۍ وي او نه به رشته دارۍ وي - او نه به د يو بل نه تپوس کولے شي - دغه ورځ چه د چا د نيکو عملونو وزن (او تله) درنه شي - هغه به کامياب وي - او د چا تله چه سپکه شوه. نو دا هغه کسان دی کوم چه خپل ځان ئے په تاوان کښې واچولو. او هميشه به به جهنم کښې وي. او اور به د هغوئ مخونه اوسوزوي. او دوئ به په هغې کښې بدشکل وي (نو الله تعالیٰ به آواز اوکړي). ولې تاسو ته خما آيتونه چا وئيلي نه وو. تاسو به هغه وا اوريدل او بيا به مو دروغ اوګڼړل (د الله تعالیٰ دے قول پورے) چه او ښايئ، چه دُنيا کښې څومره کلونه ژوندي وئ - هغوئ به اووائي، بس يوه ورځ يا د ورځې څه حصه، د حساب والو نه پوښتنه اوکړه. (الله تعالیٰ به اووائي) اوسيدلي خو يو څو ورځے وئ - که تاسو پوهيدلئ نو ستاسو دپاره به ډيره ښه وه - آيا تاسو دا ګمان اوکړو، چه موږ تاسو بے کاره پيدا کړي يئ. او کښې موږ ته به واپس کيږئ نه - (پ ۱۸ / مؤمنون)

له برزخ: ای حاجز بينهم وبين الرجعة.

۲ تلفح وجوههم النار: ای تحرقها: وهم فيها كالحون: ای عابسون ۳ عبثًا: ای عابثين بلا فائدة

۱۹۸- وَقَالَ تَعَالٰى [1] اَلَمْ يَاْنِ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوْبُهُمْ لِذِكْرِ اللّٰهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُوْنُوْا كَالَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْاَمَدُ [2] فَقَسَتْ قُلُوْبُهُمْ ۭ وَكَثِيْرٌ مِّنْهُمْ فٰسِقُوْنَ .

وَالْاٰيَاتُ فِي الْبَابِ كَثِيْرَةٌ مَعْلُوْمَةٌ .

۱۹۸- آيا مؤمنانو باندے هغه وخت نه دے راغلے، چه د الله تعالیٰ دياد او د هغهٔ راليږلے حق (قرآن) ته شوے دے د هغے داودريدو په وخت د هغوئ زړونه نرم (اوعاجزه) شي . او د مخکينو اهل كتابو پشان نشي . چه هغوئ باندے د غفلت ډيره لويه زمانه تيره شوے ده - او بيا د هغوئ زړونه سخت شول - او هغوئ كښے ډير نا منونكي وُو . (پ ۲۷ / حديد)

اويه دے باب كښے ډير مشهور آيتونه دي .

نبوی احادیث

۵۷۷- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ اَخَذَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَنْكِبِيْ فَقَالَ كُنْ فِي الدُّنْيَا كَاَنَّكَ غَرِيْبٌ اَوْ عَابِرُ سَبِيْلٍ وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا يَقُوْلُ اِذَا اَمْسَيْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الصَّبَاحَ وَاِذَا اَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الْمَسَاءَ، وَخُذْ مِنْ صِحَّتِكَ لِمَرَضِكَ، وَمِنْ حَيَاتِكَ لِمَوْتِكَ . رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

۵۷۷- حضرت عبد الله بن عمر رضي الله عنهما نه روايت دے - چه رسول الله صلى الله عليه وسلم ځما دواړه اوږے اونيولے او وے فرمائيل، چه ته په دُنيا كښے د مسافر يا دلارے تيريدونكي غوندے ژوند تيروه . او ابن عمر رضي الله عنهما به فرمائيل چه كله ماښام شي، نو د سحر انتظار مه كوه - او كله چه صبا شي نو د ماښام اُميد مه ساته (مطلب دا چه څه كوے، نو اوكړه كيدے شي، بيا درته وخت ملاؤ نشي) - او د روغوالي زمانه د بيمارئ موده دپاره او د ژوند هر وخت د مرګ دپاره تيار لره .

(مطلب دا چه د صحت په زمانه ښهٔ عبادت كوه - كه بيمار شوے او عبادت نشے كولے، نو هغه به پرے هم پوره شي - او څومره ژوند چه وی نو هغے كښے د زړهٔ د اخلاصه نيك عملونه كوه - دے دپاره چه د مرګ په وخت بيا افسوس او ارمان اونه كړے، چه څه مے اونه كړل) - (بخاریؒ)

۵۷۸- وَعَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا حَقُّ امْرِئٍ مُّسْلِمٍ لَهٗ شَيْءٌ يُّوْصِيْ فِيْهِ يَبِيْتُ لَيْلَتَيْنِ اِلَّا وَوَصِيَّتُهٗ مَكْتُوْبَةٌ عِنْدَهٗ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ هٰذَا لَفْظُ الْبُخَارِيِّ وَفِيْ رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ يَبِيْتُ ثَلَاثَ لَيَالٍ قَالَ ابْنُ عُمَرَ مَا مَرَّتْ عَلَيَّ لَيْلَةٌ مُنْذُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

۵۷۸- دا روايت هم د عبد الله بن عمر رضي الله عنهما دے - چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه كوم مسلمان سره د وصيت لائق څهٔ څيز وي، نو هغه له دا مناسب نه دي؛ چه هغه باندے دوه شپے د وصيت ليكلونه بغير تيرے شي . (بخاریؒ ومسلمؒ) دا روايت د بخاري دے . د مسلم په يو روايت كښے راځي، چه درے شپے هم داسے حالت كښے تيرول نه دي پكار - ابن عمر رضي الله عنه وائي، چه د كله نه ما د رسول الله صلى

---

[1] سورة الحديد آية ۱۶ [2] فطال عليهم الامد : اى الزمان بينهم وبين انبيآئهم .

قَالَ ذٰلِكَ اِلَّا وَعِنْدِیْ وَصِيَّتِیْ - الله عليه وسلم نه دا فرمان آوریدلے دے. نوما باندے یوه شپه هم داسے نه ده تیره شوے، چه ما سره به لیکلے شوے وصیت موجود نه وُو.

۵۷۹- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ خَطَّ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُطُوْطًا فَقَالَ هٰذَا الْاِنْسَانُ وَهٰذَا اَجَلُهٗ فَبَيْنَمَا هُوَ كَذٰلِكَ اِذْ جَآءَ الْخَطُّ الْاَقْرَبُ (رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ)

۵۷۹- حضرت انس بن مالک رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه نبی اکرم صلی الله علیه وسلم یو څو کرښے را ښکلے۔ بیا ئے او فرمائیل، دا دا انسان کرښه دی۔ او دا د مرګ کرښه دی۔ انسان خپل ژوند تیروی، تر دے چه د مرګ کرښه ئے ګیر کړی۔ (بخاری)

۵۸۰- وَعَنْ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ خَطَّ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطًّا مُرَبَّعًا وَخَطَّ خَطًّا فِی الْوَسَطِ خَارِجًا مِنْهُ وَخَطَّ خُطَطًا صِغَارًا اِلٰی هٰذَا الَّذِیْ فِی الْوَسَطِ مِنْ جَانِبِهِ الَّذِیْ فِی الْوَسَطِ فَقَالَ هٰذَا الْاِنْسَانُ وَهٰذَا اَجَلُهٗ مُحِيْطًا بِهٖ - اَوْقَدْ اَحَاطَ بِهٖ - وَهٰذَا الَّذِیْ هُوَ خَارِجٌ اَمَلُهٗ وَهٰذِهِ الْخُطَطُ الصِّغَارُ الْاَعْرَاضُ فَاِنْ اَخْطَاَهٗ نَهَشَهٗ هٰذَا وَاِنْ اَخْطَاَهٗ هٰذَا نَهَشَهٗ هٰذَا، رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ - وَهٰذِهٖ صُوْرَتُهٗ -

۵۸۰- حضرت عبدالله ابن مسعود رض نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د کرښو مربع (څلور ګټیز) شکل جوړ کړو۔ او په مینځ کښے ئے یوه اوږده کرښه را ښکله۔ چه د دغه کرښے سر د مربع شکل نه بهر وتلے وُو۔ او مینځنۍ کرښے نه ئے دواړو طرفونو ته وړے وړے کرښے را ښکلے۔ او وے فرمائیل، دا مربع شکل انسان دے۔ چه د مربع څلورو طرفونو را ګیر کړے دے۔ او دا ګیرونکے کرښے دانسان مرګ دے (ګویا که مرګ انسان د څلورو طرفونو نه را ګیر کړے دے) او دا اوږده مینځنۍ کرښه د انسان آرزوګانے او اُمیدونه دی۔ چه د مرګ د کرښے نه هم مخکښے وتلی دی۔ او دا وړے وړے کرښے چه دے د اُمید کرښه پریکړے ده، هغه واقعات او مصیبتونه دی، چه کوم په ده باندے را پیښیږی، که دیوے واقعے نه انسان بچ شی. نو بله واقعه ورته پیښه شی. او که د دے نه هم بچ شی. نو دریمه واقعه او مصیبت ورته پیښ شی. او ګیر ئے کړی. دغسے د مصیبتونو نه کله خلاصیږی او کله پکښے ګیر شی. او بچ کیدو سره سره بیا ورله مرګ هم را شی. مګر د اُمیدونو کرښه ئے بیا هم نه ختمیږی. (بخاری)

او هغه مربع شکل دا دے:

۵۸۱- وَعَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی

۵۸۱- حضرت ابو هریره رض نه روایت دے. رسول الله صلی الله علیه وسلم او فرمائیل

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَادِرُوْا بِالْأَعْمَالِ سَبْعًا[1] هَلْ تَنْتَظِرُوْنَ إِلَّا فَقْرًا مُنْسِيًا أَوْ غِنًى مُطْغِيًا أَوْ مَرَضًا مُفْسِدًا أَوْ هَرَمًا مُفَنِّدًا[2] أَوْ مَوْتًا مُجْهِزًا[3] أَوِ الدَّجَّالَ فَشَرُّ غَائِبٍ يُنْتَظَرُ أَوِ السَّاعَةَ فَالسَّاعَةُ أَدْهٰى وَأَمَرُّ؟ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ۔

چه نیکو عملونو کښې بیړه اوؤ خبرو کښې د واقع کیدو نه مخکښې جلتی کوئ (۱) آیا د دے انتظار کوئ، چه ټول هرڅه هیرونکے ځیز اولږه او غریبی تاسو کیر کړی. (نو بیا به عمل کوئ) (۲) یا د هغې مالدارئ انتظار کوئ چه سرکشه کونکے ده (۳) یا د داسے بیمارئ انتظار کوئ چه ټول آندامونه مو بے کاره کړی (۴) یا د داسے بوډاوالی چه عقل او هوش دے کار پریږدی۔ (۵) یا د رله ناڅاپی مرګ راشی (۶) یا د دجّال غائب چه دا ډیر شری غائب دے چه انتظار ئے کولے شی (۷) یا د قیامت چه ډیر سخت او تریخ دے. (ترمذیؒ)

۵۸۲- وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْثِرُوْا مِنْ ذِكْرِ هَاذِمِ اللَّذَّاتِ، يَعْنِي الْمَوْتَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ۔

۵۸۲۔ دا روایت هم د حضرت ابوهریره رضی الله عنه دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه د مزو (خوندونو) ختمونکے ځیز یعنی د مرګ یاد هر وخت تازه ساتئ۔

(ترمذیؒ)

۵۸۳- وَعَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا ذَهَبَ ثُلُثُ اللَّيْلِ قَامَ[4] فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا اللهَ جَاءَتِ الرَّاجِفَةُ[5] تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ جَاءَ الْمَوْتُ بِمَا فِيْهِ جَاءَ الْمَوْتُ بِمَا فِيْهِ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللهِ إِنِّيْ أُكْثِرُ الصَّلَاةَ عَلَيْكَ فَكَمْ أَجْعَلُ لَكَ مِنْ صَلَاتِيْ؟ فَقَالَ مَا شِئْتَ قُلْتُ الرُّبُعَ؟ قَالَ مَا شِئْتَ فَإِنْ زِدْتَّ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ قُلْتُ أَجْعَلُ لَكَ صَلَاتِيْ كُلَّهَا قَالَ إِذًا تُكْفٰى هَمَّكَ وَيُغْفَرُ لَكَ ذَنْبُكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ۔

۵۸۳۔ حضرت ابی بن کعب رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه د شپے به دریمه حصه ختمه شوه۔ نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم به (د خوب نه) پاڅیدلو۔ او بیا به ئے اوفرمائیل۔ اے خلقو! الله تعالیٰ یادوئ. زړه چړقونکے راتلونکے دے۔ مرګ خپل ساز وسامان آخستے را روان دے۔ او مرګ خپلو کارونو عملونو سره سم راروان دے۔ ما د نبی اکرم صلی الله علیه وسلم نه پوښتنه اوکړه چه زه به خپلو دعاګانو کښې تاسو باندے ډیر ډیر درود وایم۔ تاسو دے د پاره څه حصه مقرر کړئ. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، خومره چه ستا خوښه وی۔ ما اووئیل، څلورمه حصه درود۔ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، خومره چه ته مناسب ګنړے۔ که زیات وائې، نو ستا د پاره غوره ده۔ ما عرض اوکړو، نیمه دعا کښې به تاسو یادوم۔ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه څنګه ئے

---

[1] "سبعًا" ای من النوازل او الشؤنا وقد بین صلی الله علیه وسلم تلك السبعة بقوله هل تنتظرون الا فقرًا منسيًا الخ [2] "مفنّدًا" ای یتسبب عنه نقص العقل او اختلاله [3] "مجهزًا" باسكان الجيم وكسر الهاء: ای سريعًا [4] "قام" ای من النوم [5] الراجفة: النفخة الاولى والرادفة: النفخة الثانية.

مناسب ګنړې، نورې هم که زیات ولې، نو ستا د پاره غوره دي. ما عرض اوکړو، د دریو نه به دوه حصې شاملې کړم. نبي کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه څنګه ستا خوښه وي. که زیات دې کړو، نو ستا د پاره غوره ده. ما عرض اوکړو چه زه به ټوله خپله دعا کښې درود وایم. نو نبي کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، بیا خو به ستا ټوله پریشاني او فکر لرې کړې شي. او ستا ګناهونه به معافي کړې شي. (ترمذی)

ترمذی وائي، دا حدیث حسن دی.

باب ٦٦

اِسْتِحْبَابِ زِيَارَةِ الْقُبُوْرِ لِلرِّجَالِ وَمَا يَقُوْلُهُ الزَّائِرُ !

سړو لپاره مقبرې ته تګ مستحب دی او هلته به څه وائي؟

ف:- دې باب کښې صرف څلور حدیثونه دي.

نبوي احادیث

٥٨٤- عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُوْرِ فَزُوْرُوْهَا " رَوَاهُ مُسْلِمٌ. وَفِيْ رِوَايَةٍ فَمَنْ اَرَادَ اَنْ يَزُوْرَ الْقُبُوْرَ فَلْيَزُرْ فَاِنَّهَا تُذَكِّرُنَا الْاٰخِرَةَ.

٥٨٤- حضرت بریده رضی الله عنه نه روایت دی. رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه ما تاسو قبرونو ته د تللو نه منع کړې وئ. اوس اجازت درکوم چه د قبرونو زیارت له ځئ. (مسلم) یو روایت کښې داسې راغلي دي، څوک چه قبرونو ته تلل غواړي، نو لاړ دې شي. ځکه چه قبرونو له تللو را تللو سره مونږ ته آخرت را په یاد شي.

٥٨٥- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلَّمَا كَانَ لَيْلَتُهَا مِنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْرُجُ مِنْ اٰخِرِ اللَّيْلِ اِلَى الْبَقِيْعِ فَيَقُوْلُ اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِيْنَ وَاَتَاكُمْ مَا تُوْعَدُوْنَ غَدًا مُّؤَجَّلُوْنَ وَاِنَّا اِنْ شَآءَ اللّٰهُ بِكُمْ لَاحِقُوْنَ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِاَهْلِ بَقِيْعِ الْغَرْقَدِ [له] (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

٥٨٥- حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائي چه څما نمبر کښې به کله نبي کریم صلی الله علیه وسلم ما سره شپه دلته تیروله. نو د شپې په آخره حصه کښې به جنت البقیع (هدیرې) ته و تلو. او د قبرستان والو د پاره به ئې دا کلمات ویل. اې مسلمانانو! تاسو د پاره دې سلامتي وي. تاسو له دې الله تعالی هغه څه درکړي د کوم څه چه تاسو سره وعده شوې وه. چه قیامت کښې به ملاویږي. مونږ به هم تاسو سره ملاویږو. اې الله! بقیع الغرقد والو ته بښنه اوکړې. (مسلم)

٥٨٦- وَعَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ

٥٨٦- حضرت بریده رضی الله عنه نه روایت دی. چه رسول الله صلی الله علیه

[له] "الغرقد" ضرب من شجر العضاه وشجر الشوك واحده الغرقدة، ومن قيل لمقبرة اهل المدينة بقيع الغرقد لانه كان فيها غرقد وقطع

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَلِّمُهُمْ إِذَا خَرَجُوْا إِلَى الْمَقَابِرِ أَنْ يَقُوْلَ قَائِلُهُمْ اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُسْلِمِيْنَ وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللهُ بِكُمْ لَلَاحِقُوْنَ أَسْأَلُ اللهَ لَنَا وَلَكُمُ الْعَافِيَةَ - (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

وسلم به مسلمانانو ته هغه کلمات ښودل چه هغوئ له به د قبرونو د زیارت کولو به وخت یکاریدل (عربي دُعا متن کښې اوګورئ) اے د مسلمانانو او مؤمنانو کورونو واله وُ! تاسو باندے دے سلامتي وی - که د الله تعالیٰ خوښه شوه نو موږ به هم تاسو سره ملاؤ شو - موږ خپل ځان د پاره او ستاسو د پاره هم د بچ کیدو سوال کوو - (مُسلم)

۵۸۷ - وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ مَرَّ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقُبُوْرٍ بِالْمَدِيْنَةِ فَأَقْبَلَ عَلَيْهِمْ بِوَجْهِهٖ فَقَالَ اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْقُبُوْرِ يَغْفِرُ اللهُ لَنَا وَلَكُمْ أَنْتُمْ سَلَفُنَا وَنَحْنُ بِالْأَثَرِ[1] - رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ -

۵۸۷ - حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د مدینے په یو څو قبرونو تیریدلو - نو هغے ته مخامخ شوا و دا دُعاء او فرمائیله - اے قبرونو واله وُ! الله دے په تاسو سلامتي نازله کړي - او الله تعالیٰ دے موږ او تاسو ټول معاف کړي - تاسو ځموږ نه مخکښې تلونکی یئ - او موږ نزدے تاسو پسے وروستو د رتلونکی یُو - (ترمذیؒ)

باب ۶۷

كَرَاهَةِ تَمَنِّي الْمَوْتِ بِسَبَبِ ضُرٍّ نَزَلَ بِهٖ وَلَا بَأْسَ لِخَوْفِ الْفِتْنَةِ فِي الدِّيْنِ

(د مصيبتونو نه د ګبراویدو په وجه د مرګ خواهش کول)

ف :- دے باب کښے صرف څلور نبوی احادیث دی -

نبوی احادیث

۵۸۸ - عَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَتَمَنَّى أَحَدُكُمُ الْمَوْتَ إِمَّا مُحْسِنًا فَلَعَلَّهُ يَزْدَادُ وَإِمَّا مُسِيْئًا فَلَعَلَّهُ يُسْتَعْتَبُ[2] مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَهٰذَا لَفْظُ الْبُخَارِيِّ - وَفِيْ رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ عَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَتَمَنَّ أَحَدُكُمُ الْمَوْتَ وَلَا يَدْعُ بِهٖ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُ

۵۸۸ - حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه هیڅوک هم د مرګ ارمان مه کوئ - که دا سړے نیک وی، نو کیدے شی چه (د غه ډیر عمر کښے) نورے نیکئ هم اوکړي - او که دا سړے بد وی، نو کیدے شی چه توبه اوباسی او الله راضی کړي - (بخاریؒ و مُسلمؒ)

دا الفاظ د بخاری دی - او مُسلم کښے دا سے هم راغلی دی، چه حضرت ابوهریره رضی الله عنه وائی، چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم به فرمائیل، چه تاسو کښے دے هیڅوک هم د مرګ آرزو نه کوی - او نه د مرګ راتلو

[1] ونحن بالاثر بفتحتين اوبكسر ففتح : اى ميتون عن قريب [2] "يستعتب" اى يرجع الى الله تعالىٰ بالتو

به د تدارك الفائت -

إِنَّهُ إِذَا مَاتَ انْقَطَعَ عَمَلُهُ وَ إِنَّهُ لَا يَزِيدُ الْمُؤْمِنَ عُمُرُهُ إِلَّا خَيْرًا .

نه مخکښې دے د هغې دُعا غواړي. ځکه چه کله څوک مړ شي نو د عمل کولو سلسله ختمه شي. او د مؤمن چه څومره عمر ډير وي نو نيکئ به ئے زياتے وي.

۵۸۹- وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَتَمَنَّيَنَّ أَحَدُكُمُ الْمَوْتَ لِضُرٍّ أَصَابَهُ[۱] فَإِنْ كَانَ لَا بُدَّ فَاعِلًا فَلْيَقُلْ :

اَللّٰهُمَّ أَحْيِنِيْ مَا كَانَتِ الْحَيَاةُ خَيْرًا وَتَوَفَّنِيْ إِذَا كَانَتِ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِيْ . مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

۵۸۹- حضرت انس بن مالک رضي الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلي الله عليه و سلم او فرمائيل، چه تاسو کښې څوک په مصيبت کښې د مبتلا کيدو باوجود بيا هم مرګ مه غواړئ. او که بے وينا څه کار نه کيږي نو دا دے اووائي، اے الله! کله پورے چه ځما ژوندې پاتے کيدو کښې خير وي. نو ما ژوندے اوساتے. او کله چه ځما مرګ کښې خير وي نو ما مړ کړے. (بخاري ومسلم)

۵۹۰- وَعَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ قَالَ دَخَلْنَا عَلَى خَبَّابِ بْنِ الْأَرَتِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نَعُوْدُهُ وَقَدِ اكْتَوَى سَبْعَ كَيَّاتٍ فَقَالَ : إِنَّ أَصْحَابَنَا الَّذِيْنَ سَلَفُوْا[۲] مَضَوْا وَلَمْ تَنْقُصْهُمُ الدُّنْيَا وَإِنَّا أَصَبْنَا مَالَا نَجِدُ لَهُ مَوْضِعًا إِلَّا التُّرَابَ[۳] وَلَوْ لَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَانَا أَنْ نَدْعُوَ بِالْمَوْتِ لَدَعَوْتُ بِهِ ثُمَّ أَتَيْنَاهُ مَرَّةً أُخْرَى وَهُوَ يَبْنِيْ حَائِطًا لَهُ فَقَالَ إِنَّ الْمُسْلِمَ لَيُؤْجَرُ فِيْ كُلِّ شَيْءٍ يُنْفِقُهُ إِلَّا فِيْ شَيْءٍ يَجْعَلُهُ فِيْ هٰذَا التُّرَابِ . مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ . وَهٰذَا لَفْظُ رِوَايَةِ الْبُخَارِيِّ

۵۹۰- قيس ابن ابي حازم رحمة الله عليه وائي. چه مونږ د خباب بن ارت رضي الله عنه د بيمارئ پوښتنے ته لاړو. دغه وخت د مرض د لرے کولو د پاره ئے بدن اووه ځايه داغلے وُو. هغوئ اوفرمائيل، چه ځمونږ نه کوم کسان مړه شوي وُو، نو دُنيا هغوئ ته هيڅ نقصان او نه رسولو. (او هغوئ ته په دُنيا کښې د ځائے جوړولو بنے موقع وه) او مونږ ته چه کومه دُنيا حاصله شي، نو هغه مونږ صرف د خاورو په آبادئ اولګوُو. که نبي کريم صلي الله عليه وسلم مونږ د مرګ غوښتلو نه منع کړي نه وے. نو ما به د مرګ دُعا غوښتلے وه. قيس وائي، چه مونږ دوباره هغهٔ له لاړو. نو د خپل کور يو ديوال ئے جوړولو. نو هغهٔ اووئيل، چه مسلمان په کوم څيز کښې خرچ کوي، هغه ته د هغې ثواب ورکولے شي. بغير د آبادئ نه. (بخاري ومسلم) او دا لفظ د بخاري دے.

باب ۶۸

الْوَرَعِ وَتَرْكِ الشُّبُهَاتِ

پرهيزګاري او د شکي څيزونو نه د ځان ساتلو بيان

ف:- دے باب کښې دوه قرآني آيتونه او نهه نبوي احاديث دي.

---

[۱] لضر اصابه" اي في دنياه. [۲] "سلفوا" اي ماتوا [۳] "الا التراب" اي يدفن فيه خوف السرقه و في رواية الترمذي "لقد رايتني مع رسول الله صلي الله عليه وسلم لا املك درهما وان في جانب بيتي الآن اربعين الف درهم.

قرآني آيتونه

۱۹۹ - قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [له] وَتَحْسَبُوْنَهٗ هَيِّنًا وَّهُوَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظِيْمٌ -

۲۰۰ - وَقَالَ تَعَالٰى [له] اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ -

۱۹۹ - تاسو خو دا ډيره معمولي خبره گڼئ له او حال دا دے چه الله تعالىٰ ته ډيره ضروري اوغټه خبره ده - (پ۱۸/ نور)

۲۰۰ - بيشکه ستا رب په انتظار کښې دے. (پ۳۰/ فجر)

نبوي احاديث

۵۹۱ - وَعَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ : سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّ الْحَلَالَ بَيِّنٌ وَاِنَّ الْحَرَامَ بَيِّنٌ وَ بَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيْرٌ مِّنَ النَّاسِ فَمَنِ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ اسْتَبْرَاَ لِدِيْنِهٖ وَ عِرْضِهٖ وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ كَالرَّاعِيْ يَرْعٰى حَوْلَ الْحِمٰى يُوْشِكُ اَنْ يَّرْتَعَ فِيْهِ اَلَا وَاِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى اَلَا وَاِنَّ حِمَى اللّٰهِ مَحَارِمُهٗ اَلَا وَاِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً اِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهٗ وَاِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهٗ اَلَا وَ هِيَ الْقَلْبُ ، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ، وَ رَوَايَاهُ مِنْ طُرُقٍ بِاَلْفَاظٍ مُتَقَارِبَةٍ.

۵۹۱ - حضرت نعمان بن بشير رضى الله عنهما نه روايت دے. چه ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه دا سے فرمائيلي آوريدلي دي. چه حلال هم ښکاره دي او حرام هم ښکاره دي. د دے دواړو ترمينځ شکي څيزونه دي، چه د هغے ډيرو خلقو ته پته نۀ وي. پس چا چه د دے شکي څيزونو نه خپل ځان او ساتلو، نو د هغهٔ دين هم محفوظ شو او عزت ئے هم بچ شو- او څوک چه شکي څيزونو کښې گير شولو نو هغه په حرامو کښې گير شو. د دے مثال ديو شپونکي په شان دے. چه خپله رمه د منع شوي ځائے خواؤشا کښې څروي او هلته خطره داوي چه چرته منع شوي ځائے کښې څناور او نۀ څريږي. نو دا خبره دے واضحه او ښکاره وي، چه د هر با د شاه يوه منع شوے علاقه وي. او د الله تعالىٰ منع کړے شوے علاقه حرام شوي څيزونه دي. او دا هم واورئ، چه بدن کښې دغوښے يوه داسے ټکړه ده که چيرے هغه جوړه وي نو ټول بدن جوړ وي. او که دا خرابه شي نو ټول بدن کډوډ شي. نو واورئ، چه هغه ټکړه زړۀ دے. (بخاريؒ و مسلمؒ)

۵۹۲ - وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَدَ تَمْرَةً فِي الطَّرِيْقِ فَقَالَ لَوْلَا اَنِّيْ اَخَافُ اَنْ تَكُوْنَ مِنَ الصَّدَقَةِ لَاَكَلْتُهَا. (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۵۹۲ - انس بن مالک رضى الله عنه نه روايت دے. چه نبي کريم صلى الله عليه وسلم ته لاره کښې غورځولے شوے کجوره ملاؤ شوه. نو وے فرمائيل، که ما ته دا خطره نه وے، چه دا کجوره به د صدقے نه وي، نو ما به خوړلے وے- (بخاريؒ و مسلمؒ)

۵۹۳ - وَعَنِ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ

۵۹۳ - نواس بن سمعان رضى الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله

له سورة النور آية ۱۵   ۲له سورة الفجر آية ۱۴

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَلْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ وَالْاِثْمُ مَاحَاكَ فِيْ نَفْسِكَ وَكَرِهْتَ اَنْ يَّطَّلِعَ عَلَيْهِ النَّاسُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ

"حَاكَ" بِالْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ وَالْكَافِ اَيْ تَرَدَّدَ فِيْهِ

علیه وسلم اوفرمائیل، چه ښنهٔ اخلاق نیکی ده. اوګناه هغه ده، چه زړهٔ کښې دے ځائے اونیسي، او تهٔ کله هم دا نهٔ غواړے چه بل څوک دے دے نه خبر شي. (مسلم)

حَاكَ : یعنې تردد اوشک دے وی.

۵۹۴- وَعَنْ وَابِصَةَ بْنِ مَعْبَدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ اَتَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ جِئْتَ تَسْاَلُ عَنِ الْبِرِّ؟ قُلْتُ نَعَمْ. فَقَالَ اسْتَفْتِ قَلْبَكَ. اَلْبِرُّ مَا اطْمَاَنَّتْ اِلَيْهِ النَّفْسُ وَاطْمَاَنَّ اِلَيْهِ الْقَلْبُ وَالْاِثْمُ مَا حَاكَ فِي النَّفْسِ وَتَرَدَّدَ فِي الصَّدْرِ وَاِنْ اَفْتَاكَ النَّاسُ وَاَفْتَوْكَ". حَدِيْثٌ حَسَنٌ رَوَاهُ اَحْمَدُ وَالدَّارِمِيُّ فِيْ مُسْنَدَيْهِمَا.

۵۹۴- حضرت وابصه بن معبد رضی الله عنه نه روایت دے. چه زهٔ د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې حاضر شوم. او هغوئ اوفرمائیل، چه تهٔ د نیکئ په باره کښې تپوس کول غواړے. ما عرض اوکړو، هو جی. نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، د زړهٔ نه پوښتنه کوه. ځکه چه نیکی خو هغه ده چه زړهٔ دے پرے مطمئن وی. او ګناه هغه ده، چه په زړهٔ دے تیره شي او سینه کښې خطره پیدا کړي. اګر چه د خلقو نه پوښتنه کوے نو هغوئ تا له په دے باندے د عمل کولو مشوره درکړي. دا حدیث حسن دے. (احمد، دارمی)

۵۹۵- وَعَنْ اَبِيْ سِرْوَعَةَ بِكَسْرِ السِّيْنِ الْمُهْمَلَةِ وَفَتْحِهَا عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّهُ تَزَوَّجَ ابْنَةً لِاَبِيْ اِهَابِ بْنِ عَزِيْزٍ فَاَتَتْهُ امْرَاَةٌ فَقَالَتْ اِنِّيْ قَدْ اَرْضَعْتُ عُقْبَةَ وَالَّتِيْ قَدْ تَزَوَّجَ بِهَا فَقَالَ لَهَا عُقْبَةُ مَا اَعْلَمُ اَنَّكِ اَرْضَعْتِنِيْ وَلَا اَخْبَرْتِنِيْ فَرَكِبَ اِلَى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِيْنَةِ فَسَاَلَهُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيْفَ وَقَدْ قِيْلَ؟ فَفَارَقَهَا عُقْبَةُ وَنَكَحَتْ زَوْجًا غَيْرَهُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

"اِهَابٌ" بِكَسْرِ الْهَمْزَةِ وَ"عَزِيْزٌ" بِفَتْحِ الْعَيْنِ وَبِزَايٍ مُكَرَّرَةٍ.

۵۹۵- حضرت ابو سِروَعه عقبه بن حارث رضی الله عنه وائی. چه هغوئ د ابو اِهاب بن عزیز د لور سره وادهٔ اوکړو نو یوه ښځه ورله راغله. او وے وئیل، چه ما عقبه او د ابو اِهاب لور له پئ ورکړې دی، کومے چه عقبه سره نکاح تړلے ده. نو عقبه اووئیل چه ماته خو د دے خبرے علم نشته، چه تا ماله پئ راکړې دی. او تا د دے نه مخکښې هم ما ته نهٔ دی وئیلی. پس عقبه مدینے منورے ته د نبی کریم صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې حاضر شو. او د دے مسئلے په باره کښې ترے پوښتنه اوکړه. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، اوس چه کله دا خبره اوکړے شوه، نو ته ئے په خپله نکاح کښې څنګه ساتلے شے. نو عقبه هغه ښځه د ځان نه بیله کړه او بل چا ته ئے په نکاح ورکړه. (بخاری)

۵۹۶ - وَعَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ حَفِظْتُ مِنْ رَّسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعْ مَا يُرِيْبُكَ إِلَى مَا لَا يُرِيْبُكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ مَعْنَاهُ اُتْرُكْ مَا تَشُكُّ فِيْهِ وَخُذْ مَا لَا تَشُكُّ فِيْهِ ؛

۵۹۶ - حضرت حسن بن علی رضی الله عنهما نه روایت دے - چه ما د نبی کریم صلے الله علیه وسلم نه ارشاد آوریدلے محفوظ ساتلے دے - چه هغوی اوفرمائیل ، کوم څیزونه چه تا په شک کښے اچوی ، هغه پریږده - اوکوم څیزونه چه تا په شک کښے نه غورزوی ، هغه اختیار کړه - (ترمذی) امام ترمذی وائی ، چه دا حدیث حسن دے - (مطلب دا دے ، چه کوم څیز کښے شک وی ، نو هغه کار مه کوه - اوکوم کښے چه شک نه وی ، نو هغه کوه)

۵۹۷ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ ، كَانَ لِأَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيْقِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ غُلَامٌ يُخْرِجُ لَهُ الْخَرَاجَ[له] وَكَانَ أَبُوْ بَكْرٍ يَأْكُلُ مِنْ خَرَاجِهِ فَجَاءَ يَوْمًا بِشَيْءٍ فَأَكَلَ مِنْهُ أَبُوْ بَكْرٍ فَقَالَ لَهُ الْغُلَامُ أَتَدْرِيْ مَا هٰذَا ؟ فَقَالَ أَبُوْ بَكْرٍ وَمَا هُوَ فَقَالَ كُنْتُ تَكَهَّنْتُ لِإِنْسَانٍ فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَمَا أُحْسِنُ الْكِهَانَةَ إِلَّا أَنِّيْ خَدَعْتُهُ فَلَقِيَنِيْ فَأَعْطَانِيْ لِذٰلِكَ[٢ه] هٰذَا الَّذِيْ أَكَلْتَ مِنْهُ فَأَدْخَلَ أَبُوْ بَكْرٍ يَدَهُ فَقَاءَ كُلَّ شَيْءٍ فِيْ بَطْنِهِ . رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ .

" اَلْخَرَاجُ " شَيْءٌ يَجْعَلُهُ السَّيِّدُ عَلَى عَبْدِهِ يُؤَدِّيْهِ كُلَّ يَوْمٍ وَبَاقِيْ كَسْبِهِ يَكُوْنُ لِلْعَبْدِ .

۵۹۷ - حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه د ابوبکر رضی الله عنه یو غلام ؤو - چه د هغهٔ نه به ئے د روزانه ګټے نه څه مقرره اومعلومه حصه آخستله . اوڅه به چه هغهٔ راوړل نو خپله تهیلئ کښے به ئے راوړل - نو یوه ورځ هغه غلام څه څیز راوړو ، چه هغه ابوبکر رضی الله عنه هم اوخوړلو - نو هغه غلام اووئیل ، چه تا سو ته معلومه ده ، کوم څیز چه تا سوا وخوړلو ، دا څنګه ګټه وه - ابوبکر رضی الله عنه اوفرمائیل څنګه ګټه ده ؟ غلام اووئیل ، چه د جاهلیت په زمانه کښے ما یو کس له کهانت کړے ؤو . او کهانت هم څه ؤو . هغهٔ له مے دهوکه ورکړے وه - (اوڅه اتمه دروغ مے ورته وئیلی ؤو) - اوس د هغهٔ سره ملاؤ شوم نو هغهٔ ماله دا څیز راکړے ؤو ، کوم چه تاسو اوخوړلو - نو ابوبکر صدیق رضی الله عنه سمدستی خپل لاس حلق ته کړو - اوچه څهٔ ئے خوړلی څکلی ؤو هغه ئے ټول قئ کړل - (بخاری) امام نووی وائی ، چه خراج هغے ته وئیلے شی ، چه مالک خپل غلام باندے د روزانه ګټے نه څه حصه مقرر کړی ، چه دومره مونږ ته راکوه اود باقی ته مالک ئے

۵۹۸ - وَعَنْ نَافِعٍ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ كَانَ فَرَضَ لِلْمُهَاجِرِيْنَ الْأَوَّلِيْنَ

۵۹۸ - حضرت نافع رض وائی . چه کله عمر رض اولینو مهاجرینو ته وظیفے مقرر کړے - نو څلور زره (۴۰۰۰) مقدار ئے مقرر کړو - مګر خپل څوئے دپاره ئے درے نیم زره

له "يخرج له الخراج" اى يأتيه بما يكسبه من الخراج . ٢ه "لذلك" اى لاجله وفي نسخة من البخاري . "بذلك" بالموحدة : اى عوض تكهني له ؛

اَرْبَعَةَ اٰلَافٍ وَّفَرَضَ لِابْنِهٖ ثَلَاثَةَ اٰلَافٍ وَخَمْسَمِائَةٍ فَقِيْلَ لَهٗ: هُوَ مِنَ الْمُهَاجِرِيْنَ فَلِمَ نَقَصْتَهٗ فَقَالَ اِنَّمَا هَاجَرَ بِهٖ اَبُوْهُ يَقُوْلُ لَيْسَ هُوَ كَمَنْ هَاجَرَ بِنَفْسِهٖ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

(۳۵۰۰) مقرر کړے. چا ورته اوووئیل، چه هغه خو هم په مهاجرینو کښے شامل دے. بیا دے ورله وظیفه ولے کمه مقرر کړه؟ هغهٔ اوفرمائیل، چه هغهٔ سره د هغهٔ پلار هم هجرت کړے وُو. د دے مطلب دا وُو، چه هغهٔ د نورو خلقو په شان په خپله هجرت نه وُو کړے. بلکه هغه خو د پلار سره هجرت کښے راغلے وُو. (بخاری)

۵۹۹ - وَعَنْ عَطِيَّةَ بْنِ عُرْوَةَ السَّعْدِيِّ الصَّحَابِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَبْلُغُ الْعَبْدُ اَنْ يَكُوْنَ مِنَ الْمُتَّقِيْنَ حَتّٰى يَدَعَ مَالَا بَاْسَ بِهٖ حَذَرًا مِّمَّا بِهٖ بَاْسٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ، قَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ.

۵۹۹ - حضرت عطیه بن عروه السعدی رضی نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، بنده هغه وخته پورے د پرهیزګارانو په ډولګی کښے نشی شاملیدلے. ترڅو چه د ګناه نه د بچ کیدو دپاره ئے جائز او مباح څیز پریښے نه وی. (ترمذی)

باب ۶۹

اِسْتِحْبَابِ الْعُزْلَةِ عِنْدَ فَسَادِ النَّاسِ وَالزَّمَانِ اَوِالْخَوْفِ مِنْ فِتْنَةٍ فِي الدِّيْنِ وَوُقُوْعٍ فِيْ حَرَامٍ وَّشُبُهَاتٍ وَنَحْوِهَا ؛

د فتنے په وخت یوازے والے

ف :- دے باب کښے یو قرآنی آیت او پنځه نبوی احادیث دی. دا منلے شوے خبره ده، چه د انسان حالات د زمانے د حالاتو سره سره بدلیږی. کله د امن وامان سره مخامخ وی او کله مصیبتونو او تکلیفونو او فتنو فسادونو ګیر کړے وی. او بنکاره خو دا فتنے زړهٔ رابښکونکے وی. مګر د نتیجے په اعتبار سره د دین دپاره ډیرے خطرناکے وی. کمزوری ایمان والا او بے دینه خلق د کم عقلئ او د کم فهمئ په وجه هغه دین ګنړی. او هغے طرف ته بالکل لکه چه رابښکلے شی، روان وی. بعضے وختونو کښے ترے دینداره خلق هم جامه نشی ساتلے. د بچ کیدو لارے ئے دا ده، چه د دے ماحول او مجلسونو نه لرے شی. دے نه د بچ کیدو دپاره احادیثو کښے په خپله لار بیا موندلے شی. په دے باندے په مضبوطئ سره عمل کولو سره د دین او ایمان د واړه محفوظ او بچ پاتے کیدلے شی.

قرآنی آیتونه

۲۰۱ - قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [1]: فَفِرُّوْا اِلَى اللّٰهِ [2] اِنِّيْ لَكُمْ مِّنْهُ نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ.

۲۰۱ - تاسو الله طرف ته په منډه راشئ. زهٔ تاسو ته ښکاره ویرونکے رالیږلے شوے یم. (پ۲۷ / ذاریات)

نبوی احادیث

۶۰۰ - وَعَنْ سَعْدِ بْنِ اَبِيْ وَقَّاصٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ

۶۰۰ - سعد بن ابی وقاص رضی الله عنه وائی. چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم

[1] سورة الذاريات آية ۵۰ [2] "ففروا الى الله": اى من جميع ما عداه

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْعَبْدَ التَّقِيَّ الْغَنِيَّ (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

اَلْمُرَادُ بِالْغَنِيِّ "غَنِيُّ النَّفْسِ"، كَمَا سَبَقَ فِي الْحَدِيْثِ الصَّحِيْحِ[۱]

نه داسې فرمائيلي آوريدلي دي. چه: الله تعالىٰ پرهيزګاره او بې پرواه زړه والا بنده خوښوي. (مُسلم)

د غنى نه مراد د زړه غنى دے، څنګه چه مخکښې حديث کښې تير شو۔

۶۰۱- وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَجُلٌ اَيُّ النَّاسِ اَفْضَلُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ؟ قَالَ مُؤْمِنٌ مُجَاهِدٌ بِنَفْسِهٖ وَمَالِهٖ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ ثُمَّ رَجُلٌ مُعْتَزِلٌ فِيْ شِعْبٍ[۲] مِنَ الشِّعَابِ يَعْبُدُ رَبَّهٗ وَفِيْ رِوَايَةٍ: يَتَّقِي اللّٰهَ وَيَدَعُ النَّاسَ مِنْ شَرِّهٖ۔ (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۶۰۱- حضرت ابوسعيد خدرى نه روايت دے. چه يو کس پوښتنه اوکړه. يارسول الله کوم يو سړے غوره دے؟ نو نبى عليه السلام اوفرمائيل، چه هغه بنده چه هغه خپل ځان او مال سره د الله جل جلالهٗ په لاره کښې جهاد کوى۔ بيائې پوښتنه اوکړه چه د دے نه پس څوک دے؟ نو نبى کريم صلى الله عليه وسلم ورته اوفرمائيل، د دے نه پس هغه کس چه د غرهٔ په يوه دره کښې ناست وى او خپل وخت د الله تعالىٰ په عبادت کښې تيروى۔ (بُخارىؒ ومُسلمؒ)

او يو روايت کښې داسې راغلى دى، چه هغه د الله تعالىٰ نه ويريږى او خلق د خپل شر نه بچ ساتى۔

۶۰۲- وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُوْشِكُ[۳] اَنْ يَكُوْنَ خَيْرُ مَالِ الْمُسْلِمِ غَنَمٌ يَتَتَبَّعُ بِهَا شَعَفَ الْجِبَالِ، وَمَوَاقِعَ الْقَطْرِ[۴] يَفِرُّ بِدِيْنِهٖ مِنَ الْفِتَنِ" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

وَشَعَفُ الْجِبَالِ: اَعْلَاهَا۔

۶۰۲- دا روايت هم د حضرت ابوسعيد خدرى رضه دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، داسې وخت هم راتللو والا دے، چه د مسلمان د ټولو نه ښه مال به بيزې وى چه هغې سره غرونو يا بارانى ځايونو ته لاړ شى او خپل دين د فتنو او فسادونو نه بچ اوساتى۔ (بُخارىؒ)

شَعَفُ الْجِبَالِ: يعنى اوچته غونډۍ، يا د غرا وچت سر او څوکه.

(مطلب دا چه د فتنو په زمانه کښې به د دين د بچ کولو دپاره جدا ځان له ځائے ته لاړ شى او د ژوند تيرولو دپاره به داسې صورت او داسې وخت کښې غوره مال او سرمايه بيزې دى۔ چه د هغې نه خوراک هم حاصلولے شى، او مال وغيره هم۔)

۶۰۳- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا بَعَثَ اللّٰهُ نَبِيًّا

۶۰۳- حضرت ابوهريره رضه نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، يو پيغمبر هم داسې نه دے تير شوے، چه هغهٔ به بيزې څروَلے نه وى.

[۱] هو: ليس الغنى عن كثرة العرض، ولكن الغنى غنى النفس [۲] "الشعب" بكسر الشين المعجمة الطريق فى الجبل وما انفرج بين الجبلين ومسيل الماء [۳] "يوشك" بضم التحتية وكسر الشين المعجمة: اى يقرب. [۴] القطر الغيث ومواقعه مواضع الكلا فان المطر اذا اصاب الارض اعشبت؛

إِلَّا رَعَى الْغَنَمَ فَقَالَ أَصْحَابُهُ وَ أَنْتَ؟ قَالَ نَعَمْ كُنْتُ أَرْعَاهَا عَلَى قَرَارِيطَ لِأَهْلِ مَكَّةَ".
(رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ)

صحابه وُ رض عرض اوکړو۔ چه تاسو هم بیزې څرولې دی ۔نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل ،چه ماهم د یوڅو قیراطــو مزدورئ دپاره د مکې والوُخلقو بیــزې څرولې دی ۔ (بخاریؒ)

(د ژوندون تیرولو د پاره که کوم کار په نبی وُو، نه د نبوّت د شان نه خلاف وُو۔او نه د انبیاؤ دپاره د سپکوالی سبب دے ۔بلکه کسب اوکارکول د پیغمبرانو سُنت اوعمل دے۔او توکل د هغوئ په هرحال کښې وُو۔او د نبی کریم صلی الله علیه وسلم دا عمل د بیزوڅرولو د نبوّت یعنی د پیغمبرئ ملاوید نه مخکښې وُو۔او په معاوضے باندے تجارت دپاره هم هغوئ تشریف وړے وُو. نو دا خبرے بدلول او تاویلونه پکښې کول هسے ځان له تکلیف ورکولو نه بغیر نور هیڅ نهٔ دی۔)

۶۰۴۔ وَعَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ مِنْ خَيْرِ مَعَاشِ النَّاسِ رَجُلٌ مُمْسِكٌ عِنَانَ فَرَسِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ يَطِيرُ عَلَى مَتْنِهِ كُلَّمَا سَمِعَ هَيْعَةً أَوْ فَزْعَةً طَارَ عَلَيْهِ يَبْتَغِي الْقَتْلَ أَوِ الْمَوْتَ مَظَانَّهُ أَوْ رَجُلٌ فِي غُنَيْمَةٍ فِي رَأْسِ شَعَفَةٍ مِنْ هٰذِهِ الشَّعَفِ أَوْ بَطْنِ وَادٍ مِنْ هٰذِهِ الْأَوْدِيَةِ يُقِيمُ الصَّلٰوةَ وَ يُؤْتِي الزَّكٰوةَ وَ يَعْبُدُ رَبَّهُ حَتّٰى يَأْتِيَهُ الْيَقِيْنُ[له] لَيْسَ مِنَ النَّاسِ إِلَّا فِي خَيْرٍ۔ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

۶۰۴۔ حضرت ابوهریره رض نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه خلقوکښې د ټولو نه ښهٔ ژوند د هغه کس دے۔ چه د الله جلجلاله په لاره کښې ئے هروخت خپه په رکاب (پا ئیدان) او واګے ئے هروخت برابرے نیولے وی۔ که چیر ته خطره محسوسه کړی۔ یا د غوغا یا ویرے اطلاع ملاؤ شی ۔ نو په منډه خپل ځان به اَس هلته رسوی۔ او هروخت د شها دت مرګ غوښتونکے وی۔او یا د هغه کس ژوند ښهٔ دے۔ چه څوګله وبیزو سره چرته یو غرکښې یا چرته یوه ناله کښې ژوند تیروی. اومونځ پابندئ سره کوی۔ او زکوٰة ورکوی او مرګه پورے د الله په عبادت او بندګئ کښې مشغول وی ۔او بغیر د خیرا وښیګړه نه په بله معامله کښې څه کار نه لری۔ (مُسلم)

(آخری جملے نه دا معلومیږی ،چه بالکل به د خلقو نه کوټ ته هم نهٔ کینی، او نه به ورسره بالکل تعلق پریږدی۔ د خیراو نیکو په کارونوکښې د هغوئ سره همیشه ناسته پاسته، تلل راتلل ،خبرواترو کښې شریک کیږی۔او خلقو له مشورے ورکولے شی۔او د هغوئ امدا دکولے شی۔او د دُنیا والا په معاملوکښې دے هیڅ کارنه لری۔ دُنیا والا یوه شه اوخپل کار ئے پوه شه)۔

دالفاظو تشریح

"يَطِيرُ" :أَىْ يُسْرِعُ. " وَ "مَتْنُهُ" ظَهْرُهُ۔
"وَالْهَيْعَةُ" :الصَّوْتُ لِلْحَرْبِ"
"وَالْفَزْعَةُ" نَحْوُهُ

يَطِيرُ : جلتی کوی یا آلوځی۔ او مَتْنُهُ دآس شا۔
هَيْعَه : غوغا او اعلان د جنګ. فَزْعَةُ : هم همدغه معنیٰ لری۔

له "اليقين" : الموت۔

قرآني آيت

۲۰۲- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [1] وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰى.
وَالْاٰيَاتُ فِيْ مَعْنٰى مَا ذَكَرْتُهٗ كَثِيْرَةٌ مَّعْلُوْمَةٌ.

۲۰۲- د پرهیزګارۍ او د نیکۍ په کارونو کښې یو بل سره تعاون او امداد کوئ.
(پ۶/ مائده)
د دې باب لاندې د بې شماره آیتونو ذخیره موجوده او مشهوره ده.

باب ۷۱

التَّوَاضُعِ وَخَفْضِ الْجَنَاحِ لِلْمُؤْمِنِيْنَ

د مؤمنانو سره د عاجزۍ او نرمۍ کولو بیان

ف:- دې باب کښې څلور آیتونه اولس احادیث دی- خپل دیني او دنیاوي عزتونه او وجاهتونه او درجې او مرتبې د الله تعالیٰ د رضا او د خوشحالولو د پاره کم ساتلو ته تواضع او عاجزي وئیلې کیږي، چه ډیره لویه نیکي ده او د صفت قابل خوئې او خصلت دې- ع

تواضع زگردان فرازان نکواست — گدا اگر تواضع کند خوئے اوست

قرآني آیتونه

۲۰۳- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [1] "وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ [2] لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ".

۲۰۳- اې نبي! خپلو تابعدارو سره په پراخ تندي او په نرمۍ ملاویږه.
(پ۱۹/ شعراء)

۲۰۴- وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [3] "يَآ اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَنْ يَّرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِيْنِهٖ فَسَوْفَ يَاْتِي اللّٰهُ بِقَوْمٍ يُّحِبُّهُمْ وَيُحِبُّوْنَهٗ اَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ [4] اَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِيْنَ.

۲۰۴- اې ایمان والو! واورئ، که تاسو کښې څوک خپل دین پریږدی او بې دینه شي. نو ضرور به الله تعالیٰ د هغوئ په ځائې داسې خلق پیدا کړي، چه الله تعالیٰ ته به ډیر ګران وي. او الله تعالیٰ به دوئ ته ګران وي. او په مسلمانانو به ډیر مهربانه وي او کافرانو سره به سختۍ کونکي وي. (پ۶/ مائده)

۲۰۵- وَقَالَ تَعَالٰى [5] يَآ اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنٰكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ وَّ اُنْثٰى وَجَعَلْنٰكُمْ شُعُوْبًا وَّ قَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوْا اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰكُمْ".

۲۰۵- واورئ خلقو! مونږ تاسو د یو سړي او د یوې ښځې (د یو ځائې کیدو) نه پیدا کړي یئ. او تاسو مو په مختلفو قومونو او خاندانونو او قبیلو کښې د دې د پاره تقسیم کړي، چه تاسو یو بل او پیژنئ. د الله په نزد په تاسو کښې د عزت خاوند هغه کس دے، چه زیات پرهیزګاره وي. (پ۲۶/ حجرات)

۲۰۶- وَقَالَ تَعَالٰى [6] "فَلَا تُزَكُّوْا اَنْفُسَكُمْ [7] هُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقٰى".

۲۰۶- تاسو خپل ځان پاک مه ګڼړئ- دا خو الله پیژنی، چه څوک ډیر متقي او

[1] سورة الشعراء آية ۲۱۵ [2] واخفض جناحك: هو كناية عن اللطف والرفق. [3] سورة المائدة آية ۵۴ [4] "اذلة على المؤمنين" اى متذللين لهم عاطفين عليهم [4] اعزة على الكافرين" اى شداد متغلبين عليهم [5] سورة الحجرات آية ۱۳ [6] سورة النجم آية ۳۲ [7] فلا تزكوا انفسكم اى لا تمدحوها ۱۲

"وَمَظَانُّ الشَّيْءِ" اَلْمَوَاضِعُ الَّتِي يُظَنُّ وُجُوْدُهُ فِيْهَا.
"وَالْغُنَيْمَةُ" بِضَمِّ الْغَيْنِ - تَصْغِيْرُ الْغَنَمِ.
"وَالشَّعَفَةُ" بِفَتْحِ الشِّيْنِ وَ الْعَيْنِ وَهِيَ اَعْلَى الْجَبَلِ -

مظان الشئ : هغه ځائے چه د موجوديدو ګمان پرے اوکړے شي -
غُنَيْمَةُ : د بيزو وړه رمه -
شَعَفَة : د غرا وچت سرا وڅوکه

باب

فَضْلِ الْاِخْتِلَاطِ بِالنَّاسِ وَحُضُوْرِ جُمَعِهِمْ وَجَمَاعَاتِهِمْ وَمَشَاهِدِ الْخَيْرِ وَمَجَالِسِ الذِّكْرِ مَعَهُمْ، وَعِيَادَةِ مَرِيْضِهِمْ، وَحُضُوْرِ جَنَائِزِهِمْ، وَ مُوَاسَاةِ مُحْتَاجِهِمْ، وَ اِرْشَادِ جَاهِلِهِمْ وَ غَيْرِ ذٰلِكَ مِنْ مَصَالِحِهِمْ لِمَنْ قَدَرَ عَلَى الْاَمْرِ بِالْمَعْرُوْفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ قَمْعِ نَفْسِهٖ عَنِ الْاِيْذَاءِ وَصَبْرِ عَلَى الْاَذٰى؛

خلقو سره تعلق ساتل، د هغوئ سره په مجلسونو کښے شريکيدل، د نيکئ په کارونو کښے حاضريدل، د وعظ او نصيحت په مجلسونو کښے شامليدل، د بيمار پوښتنه کول، جنازو کښے شريکيدل، د حاجت مند وضرورتونه پوره کول، او د دے نه علاوه خپله ذمه واري پيژندل، او د نيکو حکم کول، او د ګناه د خبرونه منع کول، او د (علمی، عملی او عقيدوی) ناپاکو او ګندګو نه ځان ساتل او جدا اوسيدل او مصيبتونو او سختو باندے د صبر کولو او د هغے د فضيلتونو بيان؛

ف :- دے باب کښے صرف يو قرآنی آيت دے او نبوی احاديث پکښے نشته. باقی مضمون باب کښے د سرخئ په طور ذکر دے - يا د امام نووی رحمة الله عليه توضيحات دی -

توضيحات

اِعْلَمْ اَنَّ الْاِخْتِلَاطَ بِالنَّاسِ عَلَى الْوَجْهِ الَّذِيْ ذَكَرْتُهُ هُوَ الْمُخْتَارُ الَّذِيْ كَانَ عَلَيْهِ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَسَائِرُ الْاَنْبِيَاءِ صَلَوَاتُ اللهِ وَسَلَامُهُ عَلَيْهِمْ وَ كَذٰلِكَ الْخُلَفَاءُ الرَّاشِدُوْنَ وَمَنْ بَعْدَهُمْ مِنَ الصَّحَابَةِ وَالتَّابِعِيْنَ وَمَنْ بَعْدَهُمْ مِنْ عُلَمَاءِ الْمُسْلِمِيْنَ وَاَخْيَارِهِمْ وَهُوَ مَذْهَبُ اَكْثَرِ التَّابِعِيْنَ وَمَنْ بَعْدَهُمْ وَبِهٖ قَالَ الشَّافِعِيُّ وَاَحْمَدُ وَاَكْثَرُ الْفُقَهَاءِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ اَجْمَعِيْنَ -

دا خبره د .. واضحه او ښکاره وی، چه د خلقو سره دا سے قسم ګډون او ناسته پاسته کول کوم چه مونږ د باب د عنوان دلاندے بيان کړل - نبی اکرم صلی الله عليه وسلم ته خوښه طريقه ده - او نورو پيغمبرانو هم دا طريقه خوښه کړے وه - او د دے طريقے هدايت به ئے فرمائيلو. د خلفاء راشدينو او بيا د ټولو صحابه ؓ او د اُمت د ټولو علماؤ او مشرانو هم دا طريقه وه - تابعينو کښے د ډيرو او د هغوئ نه پس د امام شافعیؒ، امام احمد بن حنبلؒ، او اکثرو د فقهاؤ علماؤ هم دا مذهب دے او د دے طريقے مطابق به ئے ژوند تيرولو.

له سورة المائدة آية ۲؛

پرهيزګاره دے. (پ۲۷ / نجم)

۲۰۷- قَالَ تَعَالٰى [1] "وَنَادٰى أَصْحَابُ الْاَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُوْنَهُمْ بِسِيْمَاهُمْ قَالُوْا: مَآ اَغْنٰى عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُوْنَ أَهٰؤُلَآءِ الَّذِيْنَ اَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ اللهُ بِرَحْمَةٍ؟ اُدْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَآ اَنْتُمْ تَحْزَنُوْنَ".

۲۰۷- اعراف والا خلق چه ډير خلق به ئے د نښانو او علامو نه پيژني. وائي به. چه دلته ستاسو ډيروالے او خپل ځان لوئے ګنړل څه پکار را نغلل (ګورئ، تاسو ته مخا مخ) دا هغه خلق دی، چه د هغوئ په باره کښے به تاسو قسمونه خوړل، چه هغوئ با ندے به الله تعالىٰ رحمت نه کوی. حالا نکه هغوئ ته خو دا حکم ملاؤ شو دے. نه به تاسو ته هلته څه ويره وی- او نه به څه غم وی او نه به تکليف وی. (پ۸ / اعراف)

نبوی احاديث

۶۰۵- وَعَنْ عِيَاضِ بْنِ حِمَارٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "إِنَّ اللهَ اَوْحٰى إِلَيَّ اَنْ تَوَاضَعُوْا حَتّٰى لَا يَفْخَرَ اَحَدٌ عَلٰى اَحَدٍ وَلَا يَبْغِي [2] اَحَدٌ عَلٰى اَحَدٍ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۶۰۵- حضرت عياض بن حمار رضى الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلے الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه الله تعالىٰ ماته د وحى په ذريعه ښودلی دی. چه تول خپل مينځ کښے يو بل سره عاجزئ سره ملاوېږئ. او هيڅوک دے په يو بل باندے فخر نه کوی. او نه دے سرکشی کوی. (مسلم)

۶۰۶- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِّنْ مَّالٍ وَمَا زَادَ اللهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ اِلَّا عِزًّا وَمَا تَوَاضَعَ اَحَدٌ لِلّٰهِ اِلَّا رَفَعَهُ اللهُ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۶۰۶- حضرت ابوهريره رضى الله عنه نه روايت دے، چه نبى کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه زکوٰة (او صدقات خيرات هم) په مال کښے هيڅ کمے او نقصان نه راولی. او الله تعالىٰ د معاف کونکی عزت زياتوی. او څوک چه عاجزی کوی. نو الله تعالىٰ ئے اوچتوی. (او درجے ورله زياتوی). (مسلم)

۶۰۷- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّهٗ مَرَّ عَلٰى صِبْيَانٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ وَقَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُهٗ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

۶۰۷- حضرت انس بن مالک رضى الله عنه د يو څو ماشومانو خوا ته تيرېدلو نو په هغوئ ئے سلام اوکړو. او دائے اووئيل، چه رسول الله صلى الله عليه وسلم به هم دا سے کول. (بخاری و مسلم)

۶۰۸- وَعَنْهُ قَالَ اِنْ كَانَتِ الْاَمَةُ [3] مِنْ اِمَاءِ الْمَدِيْنَةِ لَتَاْخُذُ بِيَدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَنْطَلِقُ بِهٖ حَيْثُ شَآءَتْ. (رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ)

۶۰۸- دا روايت هم د انس بن مالک رضى الله عنه دے. چه د مدينے کوم ماشومه به راغله نو د نبى کريم صلى الله عليه وسلم لاس به ئے اونيولو او چرته چه به ئے زړه غوښتل، نبى کريم صلى الله عليه وسلم به ئے بوتللو- (بخاری)

[1] سورة الاعراف آية ۴۸-۴۹ [2] ولا يبغی احد علىٰ احد": ای لا يعتدی عليه [3] الامة "ای الجا

۶۰۹- وَعَنِ الْاَسْوَدِ بْنِ يَزِيْدَ قَالَ سُئِلَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا مَا كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْنَعُ فِيْ بَيْتِهٖ ؟ قَالَتْ كَانَ يَكُوْنُ فِيْ مِهْنَةِ اَهْلِهٖ "يَعْنِيْ خِدْمَةَ اَهْلِهٖ" فَاِذَا حَضَرَتِ الصَّلٰوةُ خَرَجَ اِلَى الصَّلٰوةِ ، رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ .

۶۰۹- اسود بن یزید رضی الله عنه وائی، چه د حضرت عائشه رض نه پوښتنه اوکړے شوه، چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم به کور کښے کوم کوم کار کولو؟ هغې اوفرمائیل، چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم به د کور والو کار کولو (یعنی هغوئ سره به ئے په کار کښے لاس اچولو). او کله به چه د مانځه وخت شو نو بیا به ئے جومات ته تشریف وړلو. (بخاری)

۶۱۰- وَعَنْ اَبِيْ رِفَاعَةَ تَمِيْمِ بْنِ اُسَيْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اَنْتَهَيْتُ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَخْطُبُ فَقُلْتُ : يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ رَجُلٌ غَرِيْبٌ جَاءَ يَسْاَلُ عَنْ دِيْنِهٖ لَا يَدْرِيْ مَا دِيْنُهٗ ؟ فَاَقْبَلَ عَلَيَّ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَرَكَ خُطْبَتَهٗ حَتّٰى اِنْتَهٰى اِلَيَّ فَاُتِيَ بِكُرْسِيٍّ فَقَعَدَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ يُعَلِّمُنِيْ مِمَّا عَلَّمَهُ اللّٰهُ ثُمَّ اَتٰى خُطْبَتَهٗ فَاَتَمَّ اٰخِرَهَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۶۱۰- حضرت ابو رفاعه تمیم بن اُسید رضی الله عنه نه روایت دے. چه زهٔ د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے حاضر شوم. نو هغه وخت کښے هغوئ خهٔ نصیحت کولو. ما عرض اوکړو یا رسول الله! یو مسافر چه د خپل دین نه پوره خبر نه وی. تاسو ته د خپل دین په باره کښے څه پوښتنه کول غواړی. دا ئے چه واوریده، نو زما طرف ته متوجه شو. او وعظ ئے بس کړو. او ماله نزدے راغے. هغوی له کرسئ راوړے شوه. نبی کریم صلی الله علیه وسلم کیناستلو. او کومے خبرے چه الله تعالیٰ ورته ښودلے وے، هغه ئے ما ته ښودل شروع کړل. او بیا ئے خپل نصیحت (او خطبه) پوره کړله. (مسلم)

۶۱۱- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ اِذَا اَكَلَ طَعَامًا لَعِقَ اَصَابِعَهُ الثَّلَاثَ [1] قَالَ وَقَالَ اِذَا سَقَطَتْ لُقْمَةُ اَحَدِكُمْ فَلْيُمِطْ [2] عَنْهَا الْاَذٰى وَلْيَاْكُلْهَا وَلَا يَدَعْهَا لِلشَّيْطٰنِ " وَاَمَرَ اَنْ تُسْلَتَ الْقَصْعَةُ قَالَ فَاِنَّكُمْ لَا تَدْرُوْنَ فِيْ اَيِّ طَعَامِكُمُ الْبَرَكَةُ .
(رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۶۱۱- حضرت انس بن مالک رضی الله عنه نه روایت دے. رسول الله صلی الله علیه وسلم به چه کله خوراک کولو نو خپلے درے گوتے به ئے څټلے. حضرت انس رض وائی، چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه د خوراک کولو په وخت که په تاسو کښے د چا نه نوړئ وغیره پریوتل. نو هغه دے صفا کولو نه پس خوری. او شیطان ته دے ئے نه پریږدی. او دے حکم ئے هم اوکړو، چه د ترکاړئ لوښے هم صفا کوئ. ځکه چه تاسو ته دا پته نشته، چه ستاسو د خوراک په کومه حصه کښے برکت دے. (مسلم)

[1] الثلاث) هی الابهام والمسبحة والوسطی قال الخطابی: عاف قوم اَفسد قلوبهم الترفه لعقها وزعموا ان الطعام الذی علق ما لاصابع جزءها اکلوا واذن لم یستقذر بعضه ولیس فیه اکثر من مصها بباطن الشفة، ولا یشک عاقل ان لا بأس بذلک: وقد یدخل انسان اصبعه فی فیه ویذلکه ولم یستقذر ذلك احد [2] فلیمط "بضم التحتیة": ای یزلی وقوله: وامر ان تسلت

۶۱۲- وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَا بَعَثَ اللّٰهُ نَبِیًّا اِلَّا رَعَی الْغَنَمَ." قَالَ اَصْحَابُهُ: وَاَنْتَ فَقَالَ "نَعَمْ كُنْتُ اَرْعَاهَا عَلٰی قَرَارِیْطَ لِاَهْلِ مَكَّةَ". (رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ)

۶۱۲- حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے. نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، الله تعالیٰ چه هر پیغمبر رالیږلے دے، نو بیزے ئے ضرور څرولے دی. صحابه کرام رض پوښتنه اوکړه، چه تاسو هم څرولے دی؟ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، هو. ما هم د څو سیکو (پیسو) په عوض د مکے واله ؤ بیزے څرولے دی. (بخاری)

۶۱۳- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَوْ دُعِیْتُ اِلٰی كُرَاعٍ [1] اَوْ ذِرَاعٍ لَاَجَبْتُ وَلَوْ اُهْدِیَ اِلَیَّ ذِرَاعٌ اَوْ كُرَاعٌ لَقَبِلْتُ. (رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ)

۶۱۳- دا روایت هم د حضرت ابوهریره رض دے. چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه څوک ما د یو (بیزے) د پاچو د پاره اوغواړی. نو زهٔ به د هغهٔ دعوت ضرور قبول کړم. یا څوک ماله یو لاس نوزهٔ به ئے ضرور قبول کړم. (بخاری)

یاخپه (پاچے) د بیزے را اولیږی،

۶۱۴- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَتْ نَاقَةُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ الْعَضْبَاءُ [2] لَا تُسْبَقُ اَوْ لَا تَكَادُ تُسْبَقُ فَجَاءَ اَعْرَابِیٌّ عَلٰی قَعُوْدٍ لَهٗ فَسَبَقَهَا فَشَقَّ ذٰلِكَ عَلَی الْمُسْلِمِیْنَ حَتّٰی عَرَفَهُ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: حَقٌّ عَلَی اللّٰهِ اَنْ لَا یَرْتَفِعَ شَیْءٌ مِّنَ الدُّنْیَا اِلَّا وَضَعَهٗ. (رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ)

۶۱۴- حضرت انس بن مالک رضی الله عنه وائی. چه د نبی کریم صلی الله علیه وسلم یوه اوښنه وه، چه عضباء نامه ئے وه. هغه دومره تیزه وه، چه د هغے نه بره اوښ هم مخکښے نه شو وتلے. یو ځل یو بانډیچی راغے، د هغهٔ یوه وړه شانتے اوښه وه. هغه د عضباء اوښے نه هم مخکښے شوه. صحابه کرام رض بانده داخبره ښه او نهٔ لګیده. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم ته دا ناخوښی معلومه شوه. نو ئے فرمائیل چه د الله تعالیٰ دا خبره فیصله کړے ده، چه په دُنیا کښے هر اوچت لړه کله نا کله ضرور لاندے کوی. (بخاری)

باب ۷۲

تَحْرِیْمِ الْكِبْرِ وَ الْاِعْجَابِ

د تکبر او خود پسندئ د حرمت بیان

ف:- دے باب کښے څلور آیتونه او نهٔ احادیث دی. کبرا ولوئی صرف د الله جلجلاله د ذات خاصه او صفت دے. او هغهٔ سره ښائیږی. هیڅ یو مخلوق خصوصًا اشرف المخلوقاتو لره دا هیڅ کله نه ښائیږی، چه د الله پاک د لوئی څادر ته لاس وراوږد ول شروع کړی. او همدا کار د ابلیس د همیشه لعنتی کید و سبب اوګرځید و. کبر په اصل کښے د خود پسندئ هغه شکل دے، چه په دے

[1] الکراع بضم الکاف وتخفیف الراء آخره عین مهمله من الدابة ما بین الرکبتین الی الساق ۱۲ [2] العضباء بفتح العین المهملة وسکون الضاد المعجمة بعدها باء موحدة فالف ممدودة: اسم لناقة النبی صلی الله علیه وسلم والقعود بفتح القاف: هو ما استحق الرکوب من الابل ۱۲

سره انسان نو رخلق سپک او بې چاره ګڼري. او خپل ځان اوچت او لوړ ښتې ګڼري. مګر دغه کس شاید د الله تعالیٰ د دې قانون نه خبر نه دې. چه د هر کبرجن او لوئ کونکی انجام خوهمغه دې، کوم چه د شیطان دې.

قرآني آيتونه

۲۰۸- قَالَ اللهُ تَعَالیٰ ۱: تِلْكَ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِيْنَ لَا يُرِيْدُوْنَ عُلُوًّا فِي الْاَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِيْنَ"۔

۲۰۸- آخرت مونږ د هغه خلقو د پاره خاص کړې دې. چه هغوئ نه په دُنيا کښې د خپل ځان لوئي غوښتلو. او نه ئې فساد خورول غوښتل. او ښه بدله پرهيزګارانو د پاره ده. (پ ۲۰ / قصص)

۲۰۹- وَقَالَ تَعَالیٰ ۲: وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْاَرْضِ مَرَحًا اِنَّ اللهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُوْرٍ". وَمَعْنیٰ "تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ": اَيْ تُمِيْلُهٗ وَتُعْرِضُ بِهٖ عَنِ النَّاسِ تَكَبُّرًا عَلَيْهِمْ" وَ "الْمَرَحُ" اَلتَّبَخْتُرُ۔

۲۰۹- د خلقو نه مخ مه ګرځوه. او مه زمکه باندې کبر سره ګرځه. ځکه چه الله تعالیٰ هر کبرجن او فخر کونکي نه خوښوي. (پ ۲۱ / لقمٰن)
تُصَعِّرْ: تکبر سره مخ اړول.
مَرَحٌ: کبر سره ګرځيدل.

۲۱۰- وَقَالَ تَعَالیٰ ۳: "وَلَا تَمْشِ فِي الْاَرْضِ مَرَحًا"۔

۲۱۰- زمکه کښې کبرجن او غرور سره مه ګرځئ. (پ ۱۵ / اسرائيل)

۲۱۱- وَقَالَ تَعَالیٰ ۴: "اِنَّ قَارُوْنَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوْسیٰ فَبَغیٰ عَلَيْهِمْ وَاٰتَيْنٰهُ مِنَ الْكُنُوْزِ مَا اِنَّ مَفَاتِحَهٗ لَتَنُوْٓءُ ۵ بِالْعُصْبَةِ اُولِي الْقُوَّةِ اِذْ قَالَ لَهٗ قَوْمُهٗ لَا تَفْرَحْ اِنَّ اللهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِيْنَ" اِلیٰ قَوْلِهٖ تَعَالیٰ: "فَخَسَفْنَا بِهٖ وَبِدَارِهِ الْاَرْضَ الْاٰيَاتِ"۔

۲۱۱- قارون د موسیٰ عليه السلام قومي سړې وُو. مګر هغهٔ په خپلو سره ډير کبر کولو. مونږ هغهٔ له دومره درنه او ډيره خزانه ورکړې وه. چه د هغې کنجيانو د بوج او دروند والي په وجه به د ځو طاقتور خلقو ساه تلله راتلله. کله چه د هغهٔ قوم هغهٔ ته نصيحت او کړو، چه په خپل دولت، او مال دومره خوشحالي او کبر مهٔ کوه، ځکه چه د الله تعالیٰ داسې خلق خوښ نه وي۔ (تر دې قوله پورې) پس مونږ هغه او د هغهٔ کور زمکه کښې ډوب کړل. (ورپسې آيتونه اولوله) (پ ۲۰ / قصص)

نبوي احاديث

۶۱۵- وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ

۶۱۵- حضرت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه نه روايت دې. چه نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه د چا به

۱ سورة القصص آية ۸۳ ۲ سورة لقمٰن آية ۱۸ ۳ سورة اسرٰی آية ۳۷
۴ سورة القصص آية ۷۶ ۵ "لتنوء" ای لتثقل علی العصبة ای هذه الكنوز لكثرتها واختلاف اصنافها بتعب حفظها القائمين عليها ۶ "يحب الجمال" ای فليس ذٰلك من الكبر

مَنْ كَانَ فِيْ قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِّنْ كِبْرٍ" فَقَالَ رَجُلٌ: اِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ اَنْ يَّكُوْنَ ثَوْبُهٗ حَسَنًا وَّ نَعْلُهٗ حَسَنَةً؟ قَالَ: "اِنَّ اللّٰهَ جَمِيْلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ اَلْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ.
"بَطَرُ الْحَقِّ" دَفْعُهٗ وَرَدُّهٗ عَلٰى قَائِلِهٖ. "وَغَمْطُ النَّاسِ": اِحْتِقَارُهُمْ.

زړه کښې لږ هم کبر وی، هغه به جنت ته نه داخلیږی. بیا یوکس پوښتنه اوکړه. چه یو سړے داغواړي، چه کپړے ئے ښے وی. او پیزار ئے ښهٔ وی (آیا دا هم تکبر کښې داخل دے)؟ نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، الله تعالی ښائسته دے او ښائسته والے (او ښاکوالے) خوښوی. (او دا کبر نهٔ دے). کبر دے ته وائی، چه دځان لوئی کنړلو په وجه دحق نه انکار اوکړي. او نور خلق سپک او ذلیل کنړی. (مُسلمؒ)

بَطَرُ الْحَقِّ: یعنی حق نهٔ منل او حق ویونکے واپس کول. غَمْطُ النَّاسِ: خلق سپک کنړل.

٦١٦- وَعَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْاَكْوَعِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَجُلًا اَكَلَ عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشِمَالِهٖ فَقَالَ: "كُلْ بِيَمِيْنِكَ" قَالَ: لَا اَسْتَطِيْعُ قَالَ: "لَا اسْتَطَعْتَ: مَا مَنَعَهٗ اِلَّا الْكِبْرُ": قَالَ: فَمَا رَفَعَهَا اِلٰى فِيْهِ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

٦١٦- حضرت سلمه بن اکوع رضی الله عنه نه روایت دے. چه د نبی کریم صلی الله علیه وسلم په مخ کښې یو سړي په کس لاس خوراک کولو. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم ورته اوفرمائیل په ښی لاس خوره هغه سړي اووئیل، زهٔ په ښی لاس طاقت نهٔ لرم نو نبی کریمؐ ورته اوفرمائیل، ښه، ته دے طاقت بیا نهٔ مومے. او دغه سړي دعُذر او د بیمارئ د وجهے نهٔ، نهٔ وُو وئیلی. دکبر د وجهے نه ئے دا سے وئیلی وُو. بیا دا سے اوشو چه هغه کس کله هم بیا ښی لاس خپلے خولے ته نهٔ شو وړے. (مُسلمؒ)

٦١٧- وَعَنْ حَارِثَةَ بْنِ وَهْبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اَلَا اُخْبِرُكُمْ بِاَهْلِ النَّارِ؟ كُلُّ عُتُلٍّ جَوَّاظٍ مُسْتَكْبِرٍ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَتَقَدَّمَ شَرْحُهٗ فِيْ بَابِ ضَعَفَةِ الْمُسْلِمِيْنَ.

٦١٧- حضرت حارثه بن وهب رضی الله عنه نه روایت دے. چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه داسے فرمائیلی آورید لی دی. چه زهٔ تاسو ته ښائیم، چه دوزخ کښې به کوم کوم کسان وی. هلته به تول سرکشه، شومان او کبرجن خلق وی. (بُخاریؒ ومُسلمؒ)

٦١٨- وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ "احْتَجَّتِ الْجَنَّةُ وَالنَّارُ فَقَالَتِ النَّارُ فِيَّ الْجَبَّارُوْنَ وَالْمُتَكَبِّرُوْنَ وَقَالَتِ الْجَنَّةُ فِيَّ ضُعَفَاءُ النَّاسِ وَمَسَاكِيْنُهُمْ.

٦١٨- ابو سعید خدری رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه د جنت او د دوزخ ترمینځ بحث او خبرے اوشوے. نو دوزخ اووئیل، چه ما کښې به خو لوئے لوئے ظالمان، کبرجن اچولے شی. جنت اووئیل چه ما کښې به خو کمزوری، غریبان خلق ځائے بیا مومی.

فَقَضَى اللّٰهُ بَيْنَهُمَا: إِنَّكِ الْجَنَّةُ رَحْمَتِي أَرْحَمُ بِكِ مَنْ أَشَاءُ وَ إِنَّكِ النَّارُ عَذَابِي أُعَذِّبُ بِكِ مَنْ أَشَاءُ، وَلِكِلَيْكُمَا عَلَيَّ مِلْؤُهَا۔ (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د دے بحث په فیصله کښے الله تعالیٰ اوفرمائیل، جنت ته زما رحمت ئے. ستا په وجه چه زهٔ په چا اوغواړم، رحم به کوم۔ او اے دوزخه! ته څما عذاب ئے، چا ته چه زهٔ اوغواړم نو ستا په ذریعه به عذاب ورکوم. البته ستاسو د دواړو په ما داحق شته، چه دواړه به ډکوم (د خالی پاتے کیدو به یوهم شکایت نهٔ کوی)۔ (مُسلمؒ)

۶۱۹۔ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَنْظُرُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ بَطَرًا" (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۶۱۹۔ حضرت ابوهريرة رضی الله عنه نه روايت دے۔ چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه د قيامت په ورځ به الله تعالیٰ هغه چا ته د رحمت په نظر اونه ګوری، چه د کبر د وجهے نه څادر راکاږی. (بُخاریؒ ومُسلمؒ)

۶۲۰۔ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ: شَيْخٌ زَانٍ وَمَلِكٌ كَذَّابٌ وَعَائِلٌ مُسْتَكْبِرٌ رَوَاهُ مُسْلِمٌ "اَلْعَائِلُ" اَلْفَقِيرُ۔

۶۲۰۔ حضرت ابوهريرة رضی الله عنه نه روايت دے۔ چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه درے قسمه خلق سره به د قيامت په ورځ الله تعالیٰ نه خبرے کوی او نه به ئے ډکنا هونو نه پاکوی. او نه به ورته د رحمت په نظر ګوری. او د هغوئ دپاره به سخت دردناک عذاب وی (۱) بوډا زنا کونکے (۲) دروغجن بادشاه (۳) کبرجن غریب۔ (مُسلم)
العَائِلُ: يعنی غريب او فقير۔

۶۲۱۔ وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "قَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ: اَلْعِزُّ إِزَارِي، وَ الْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي۔ فَمَنْ يُنَازِعُنِي فِي وَاحِدٍ مِنْهُمَا فَقَدْ عَذَّبْتُهُ۔ (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۶۲۱۔ دا روايت هم د حضرت ابوهريرةؓ نه دے۔ چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، الله تعالیٰ فرمائيلی دی، چه عزت څما لنګ او لوئی څما څادر دے۔ د دے دواړو په باره کښے چه څوک ما سره جګړه کوی. نو زهٔ به هغه کس په عذاب کښے اخته کړم۔ (مُسلم)

۶۲۲۔ وَعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي فِي حُلَّةٍ [1] تُعْجِبُهُ نَفْسُهُ مُرَجِّلٌ رَأْسَهُ يَخْتَالُ فِي مِشْيَتِهِ إِذْ خَسَفَ اللّٰهُ بِهِ فَهُوَ يَتَجَلْجَلُ فِي الْأَرْضِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

۶۲۲۔ دا روايت هم د ابوهريرة رضی الله عنه دے۔ چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، په (تيروتی قومونو کښے) يو سړے وُو، چه به فخری جامو کښے ځان ترے ورک وُو، سرئے ګومنز کړے وُو، په لوئی باندے روان وُو، چه ناګهانه الله تعالیٰ هغه په مزکه ننويستو، او اوس هغه د قيامته پورے په زمکه ننوتے روان

[1] "الحُلَّة" بضم الحاء المهملة: ثوب له ظهارة وبطانة۔

مُرَجِّلٌ رَأْسَهُ : اَیْ مُمَشِّطُهُ يَتَجَلْجَلُ بِالْجِيمَيْنِ : اَیْ يَغُوصُ وَ يَنْزِلُ ۔

دے۔ (بخاری و مسلم)
مُرَجِّلٌ رَأْسَهُ. يعنى ويښتهٔ كومنزول
يَتَجَلْجَلُ : په ښكته روان دے.

۶۲۳ - وَعَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْاَكْوَعِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "لَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَذْهَبُ بِنَفْسِهٖ حَتّٰى يُكْتَبَ فِى الْجَبَّارِيْنَ فَيُصِيْبُهٗ مَا اَصَابَهُمْ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ : حَدِيْثٌ حَسَنٌ .

"يُذْهَبُ بِنَفْسِهٖ" اَیْ يَرْتَفِعُ وَيَتَكَبَّرُ ؛

۶۲۳ - د حضرت سلمه بن اكوع رضى الله عنه نه روايت دے۔ چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه سړے ځان لوئے ګنړى، تردے پورے چه هغه په سركښانو كښے اوشميرلے شى۔ نو هغه څهٔ ورته اورسى، كوم چه دغے سركښانو ته اورسيدو۔ (ترمذى)

امام ترمذى وائى، داحديث حسن دے۔

"يذهب بنفسه" معنىٰ بلندى او تكبر ده۔

باب ۷۳

حُسْنِ الْخُلُقِ !

د ښائسته اخلاقو بيان

ف :- دے باب كښے دوهٔ قرآنى آيتونه او يوولس نبوى حديثونه دى۔ اوچت اوښهٔ اخلاق صرف دينى نظر لاندے ښه خوئے نه شمارلے كيږى۔ د دُنيا ژوند ښائسته كولو او كامياب جوړولو كښے هم د دے ضرورت منلے شوے دے۔

قرآنى آيتونه

۲۱۲ - قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [1] : وَاِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظِيْمٍ ".

۲۱۲ - بيشكه تهٔ د ښو اخلاقو اوچت معيار ته رسيدلے ئے۔ (پ ۲۹ / نون)

۲۱۳ - وَقَالَ تَعَالٰى [2] "وَالْكَاظِمِيْنَ الْغَيْظَ وَالْعَافِيْنَ عَنِ النَّاسِ" الْاٰيَةُ ؛

۲۱۳ - دغه غصّه خوړونكى خلق اوخلقو ته معافى كونكى خلق دى۔ او دا سے نيكان الله تعالىٰ خوښوى۔ (پ ۴ / آل عمران)

نبوى احاديث

۶۲۴ - وَعَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَحْسَنَ النَّاسِ خُلُقًا ". مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ۔

۶۲۴ - د انس بن مالك رضى الله عنه نه روايت دے۔ چه رسول الله صلى الله عليه وسلم په اعتبار د اخلاقو سره د ټولو خلقو نه غوره وو۔ (بخارى و مسلم)

۶۲۵ - وَعَنْهُ قَالَ : مَا مَسِسْتُ دِيْبَاجًا وَلَا حَرِيْرًا اَلْيَنَ مِنْ كَفِّ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا شَمِمْتُ رَائِحَةً قَطُّ اَطْيَبَ مِنْ

۶۲۵ - دا روايت هم د حضرت انس بن مالك رضى الله عنه نه دے۔ چه ما د نبى كريم صلى الله عليه وسلم دلاس د تلى نه زيات نرم ريښم او كمخاب هم نه دى مسه كړى۔ او نه را ته د هغه پښان د

[1] سورة ن آية ۴ [2] سورة آل عمران آية ۱۳۴ ؛

رَائِحَةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَقَدْ خَدَمْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ سِنِيْنَ فَمَا قَالَ لِيْ قَطُّ اُفٍّ وَّلَا قَالَ لِشَيْءٍ لَمْ اَفْعَلْهُ: اَلَا فَعَلْتَ كَذَا (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

خوشبوئی چرته بنه لګیدلے ده. خو مره چه د هغوئ نه ختله. او ما د هغهٔ پوره لس کاله خدمت کړے دے. او دے ټوله زمانه کښے ئے ما ته اُف قدرے هم نه دے کړے. او کوم کار به چه ما کولو. نو ما ته ئے کله هم دا نهٔ دی وئیلی، چه دا دے ولے اوکړل؟ او کوم کار چه به مے اونه کړو. نو کله ئے را ته هم دا سے نهٔ دی وئیلی چه دا کار تا ولے اونه کړو؟ (بخاری ومسلم)

۶۲۶- وَعَنِ الصَّعْبِ بْنِ جَثَّامَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اَهْدَيْتُ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِمَارًا وَحْشِيًّا فَرَدَّهٗ عَلَيَّ، فَلَمَّا رَاٰى مَا فِيْ وَجْهِيْ قَالَ: "اِنَّا لَمْ نَرُدَّهٗ عَلَيْكَ اِلَّا لِاَنَّا حُرُمٌ [1]. (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۶۲۶- حضرت صعب بن جثّامه رضی الله عنه نه روایت دے. چه ما یو وارے د نبی کریم صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے د هدئے په طور ځنګلی خر پیش کړو نو هغوئ واپس کړو. او کله ئے چه ځما په مخ د خفګان اثر محسوس کړو. نو وے فرمائیل، چه دا دے دپاره واپس کوم چه زهٔ د احرام په حالت کښے یم. (بخاری ومسلم)

۶۲۷- وَعَنِ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَاَلْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْبِرِّ وَالْاِثْمِ فَقَالَ: "اَلْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ، وَالْاِثْمُ مَا حَاكَ فِيْ صَدْرِكَ وَكَرِهْتَ اَنْ يَّطَّلِعَ عَلَيْهِ النَّاسُ. (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۶۲۷- د حضرت نواس بن سمعان رضی الله عنه نه روایت دے. چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه د نیکئ او د بدئ په باره کښے پوښتنه اوکړه. نو وے فرمائیل، چه نیکی ښهٔ اخلاق دی. او ګناه هغه ده، چه د هغے نه دے زړهٔ کښے خطره پیدا شی، او تا ته ښه نهٔ ښکاری، چه د هغے نه دے خلق خبر شی. (مسلم)

۶۲۸- وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ لَمْ يَكُنْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاحِشًا وَّلَا مُتَفَحِّشًا وَّكَانَ يَقُوْلُ: اِنَّ مِنْ خِيَارِكُمْ اَحْسَنَكُمْ اَخْلَاقًا. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

۶۲۸- حضرت عبد الله بن عمرو بن عاص رضی الله عنهما وائی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم به قصدًا او په خطا دواړو سره څه بده خبره د خولے نه ویستله. او نه به ئے خوښوله. نبی کریم صلی الله علیه وسلم به فرمائیل، تا سو کښے ښهٔ بنیادم هغه دے، چه د هغهٔ اخلاق ښهٔ وی. (بخاری ومسلم)

۶۲۹- وَعَنْ اَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا مِنْ شَيْءٍ اَثْقَلُ فِيْ مِيْزَانِ الْعَبْدِ الْمُؤْمِنِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ حُسْنِ الْخُلُقِ وَاِنَّ اللّٰهَ يُبْغِضُ

۶۲۹- حضرت ابو درداء رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد اوفرمائیلو، چه د قیامت په ورځ به د مؤمن بنده دپاره بل هیڅ یو عمل بغیر د ښو اخلاقو نه زیات وزن

[1] "حرم" بضمتین: ای محرمون؛

"الْفَاحِشَ الْبَذِيَّ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ. "الْبَذِيُّ" هُوَ الَّذِي يَتَكَلَّمُ بِالْفُحْشِ وَرَدِيءِ الْكَلَامِ.

دار نه وی - ۱۰ الله تعالیٰ بیهوده خبرے کونکے او بے حیاء خبرے کونکے بد ګڼړی - (ترمذی) او ترمذی وئیلی دی چه دا حدیث حسن صحیح دے.

اَلْبَذِیُّ: بیهوده او بے حیا خبرے کونکے.

۶۳۰- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَكْثَرِ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ الْجَنَّةَ. قَالَ: تَقْوَى اللهِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ" وَسُئِلَ عَنْ أَكْثَرِ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ النَّارَ فَقَالَ: "الْفَمُ وَالْفَرْجُ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

۶۳۰- د حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے- چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه پوښتنه اوکړے شوه، چه جنت ته په کومو څیزونو سره زیات خلق داخلیږی- نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه د الله تعالیٰ نه ویرے او ښوا اخلاقو سره - او دا پوښتنه ترے اوکړے شوه چه اور ته په کومو څیزونو سره زیات خلق داخلیږی. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه د خولے او د عورت په وجه. (ترمذی) او ترمذیؒ وائی چه دا حدیث حسن صحیح دے.

۶۳۱- وَعَنْهُ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا وَخِيَارُكُمْ خِيَارُكُمْ لِنِسَآئِهِمْ". رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

۶۳۱- د حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه دا هم روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، په مسلمانانو کښے د ټولو نه زیات د پوره ایمان خاوند هغه کس دے، چه د چا اخلاق ډیر ښه وی او تاسو کښے د صفت قابل هغه کس دے، چه د خپلو ښځو سره سلوک ښهٔ وی. (ترمذی) امام ترمذیؒ وائی، چه دا حدیث حسن صحیح دے.

۶۳۲- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: "إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيُدْرِكُ بِحُسْنِ خُلُقِهِ دَرَجَةَ الصَّائِمِ الْقَائِمِ". (رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ)

۶۳۲- حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی، چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا سے فرمائیلی آوریدلی دی- چه مؤمن بنده د خپلو ښوا اخلاقو په ذریعه د برله پسے همیشه روژه نیونکی عبادت کونکی نه زیاته درجه حاصلولے شی - (ابوداؤد)

۶۳۳- وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَا زَعِيمٌ بِبَيْتٍ فِي رَبَضِ الْجَنَّةِ[1] لِمَنْ تَرَكَ الْمِرَاءَ وَإِنْ كَانَ مُحِقًّا

۶۳۳- د حضرت ابوامامه باهلی رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه زهٔ د جنت په غاړه کښے هغه کس د پاره د یو کور ضمانت آخلم- چه خپل حق غوښتلو د پاره هم جګړه نه کوی- او د جنت په مینځ

[1] "ربض الجنة": بفتح الراء والموحدة وضاد معجمة، ماحولها خارجاً عنها تشبيهاً بالابنية التي تكون حول المدينة وتحت القلاع، والمراء: الجدال.

وَبِبَيْتٍ فِيْ وَسَطِ الْجَنَّةِ لِمَنْ تَرَكَ الْكَذِبَ وَاِنْ كَانَ مَازِحًا وَبِبَيْتٍ فِيْ اَعْلَى الْجَنَّةِ لِمَنْ حَسَّنَ خُلُقَهُ" حَدِيْثٌ صَحِيْحٌ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ بِاِسْنَادٍ صَحِيْحٍ.

"اَلزَّعِيْمُ": اَلضَّامِنُ.

کښې د کور ضمانت هغه چا د پاره اخلم، چه دروغ بالکل پرېږدي. اګر چه په ټوقو کښې وائي. او د جنت په اوچته درجه باندې د مکان د هغه چا د پاره ذمه واریم. چه د چا اخلاق ښهٔ وي. (ابوداؤد)

زَعِيْمٌ: ضامن او ذمه وار.

٦٣٤- وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اِنَّ مِنْ اَحَبِّكُمْ اِلَيَّ وَاَقْرَبِكُمْ مِنِّيْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اَحَاسِنُكُمْ اَخْلَاقًا وَاِنَّ مِنْ اَبْغَضِكُمْ اِلَيَّ وَاَبْعَدِكُمْ مِنِّيْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الثَّرْثَارُوْنَ وَالْمُتَشَدِّقُوْنَ وَالْمُتَفَيْهِقُوْنَ" قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَدْ عَلِمْنَا الثَّرْثَارُوْنَ وَالْمُتَشَدِّقُوْنَ فَمَا الْمُتَفَيْهِقُوْنَ؟ قَالَ "اَلْمُتَكَبِّرُوْنَ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ.

"وَالثَّرْثَارُ": هُوَ كَثِيْرُ الْكَلَامِ تَكَلُّفًا.

"وَالْمُتَشَدِّقُ" اَلْمُتَطَاوِلُ عَلَى النَّاسِ بِكَلَامِهِ وَيَتَكَلَّمُ بِمِلْءِ فِيْهِ تَفَاصُحًا وَتَعْظِيْمًا بِكَلَامِهِ.

"وَالْمُتَفَيْهِقُ" اَصْلُهُ مِنَ الْفَهْقِ وَهُوَ الْاِمْتِلَاءُ، وَهُوَ الَّذِيْ يَمْلَأُ فَمَهُ بِالْكَلَامِ وَيَتَوَسَّعُ فِيْهِ وَيُغْرِبُ بِهِ تَكَبُّرًا وَارْتِفَاعًا وَاِظْهَارًا لِلْفَضِيْلَةِ عَلٰى غَيْرِهِ.

وَرَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ الْمُبَارَكِ رَحِمَهُ اللّٰهُ فِيْ تَفْسِيْرِ حُسْنِ الْخُلُقِ قَالَ: هُوَ طَلَاقَةُ الْوَجْهِ، وَبَذْلُ الْمَعْرُوْفِ، وَ

٦٣٤- حضرت جابر رض نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائيل چه د قيامت په ورځ به ما ته په تاسو کښې د ټولو نه زيات خوښ او د مجلس په اعتبار زيات نزدے هغه څوک وي، چه د چا اخلاق ډير ښهٔ وي. او د قيامت په ورځ به ما ته په تاسو کښې زيات ناخوښه او ما نه زيات لرے هغه څوک وي، کوم چه خبرلوس، فضول خبرے کونکے، تکلّف کونکے، او تکبّر سره خبرے کونکے وي. صحابه ورضی عرض اوکړو، يا رسول الله! مونږ خو "ثرثارون" (ډير خبرے کونکے) او "متشدقون" (سختئ سره خبرے کونکے) پيژنو. ليکن "متفيهقون" نه پيژنو. نو د دے څهٔ مطلب دے؟ نو نبی کريم صلی الله علیه وسلم اوفرمائيل، چه د دے نه مراد کبرجن خلق دي. (ترمذي)

"ثَرْثَارُوْنَ": تکلّف سره ډير خبرے کونکے. (قرتو، خبرلوسے)

مُتَشَدِّقٌ: ډير فخر او کبر سره خلقو ته ګويا دا ورښائي، چه ښه ژوره بُنيادي او د مقصد نه ډکه خبره کوي.

مُتَفَيْهِقٌ: دا د "فَهْقٌ" نه آخستلے شوے دے. يعنی ډکه خوله باندے غټه خبره کوي. په مزه مزه خپله خبره په خلقو اوچتوي او خپله لوئي او مرتبه ښکاره کولو د پاره خپل صفتونه بيانوي او رُعب اچولو د پاره خبره کوي.

په ښهٔ اخلاقو کښې امام نووي رح د عبدالله بن مبارک رح دا قول نقل کوي، چه ښهٔ اخلاق هر چا سره خنده رويه او فراخ زړه

كَفُّ الْأَذٰى ؛ | تندی سره د ملاويدو ډيره سخا او د تکليف رسولو نه ځان ساتلو نوم دے۔

باب ۷۴

اَلْحِلْمِ وَالْاَنَاةِ وَالرِّفْقِ!

بُرد باري، ښهٔ خوئي، هوښيارتيا او د نرم خوئي بيان

ف ۱:- دے باب کښے څلور قرآنی آيتونه او يوولس نبوی احاديث دی۔ په فارسئ کښے يوه جمله ده: "زبانِ شيرينِ ملکِ گيرين" يعنی خوږه خولهٔ باندے ټول ملک واخله۔ دے باب کښے چه کوم احاديث بيان شوی دی۔ د هغے خلاصه دا ده، چه د ژوند کاروبار او د مادی او روحانی ژوندون د کاميابئ راز په نرم خوئ او نرم والی او مهربانئ کښے دے۔ تريو ترش تندی او سختی کول، سم شوے، جوړ شوے کار هم ورانوی۔ او خيل پردی او دوستان، دشمنان جوړوی او د آرام ژوند تيرول ازغن کانټا تار جوړيږی۔

قرآنی آيتونه

۲۱۴- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی[۱]: "وَالْكَاظِمِيْنَ الْغَيْظَ وَالْعَافِيْنَ عَنِ النَّاسِ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ"۔

۲۱۴- دا خلق غصه خوړونکی او خلقو ته معافی کوونکی دی۔ او الله تعالیٰ دا سے نيکان خوښوی۔ (پ ۴/ ال عمران)

۲۱۵- وَقَالَ تَعَالٰی[۲]: "خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَاَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِيْنَ"۔

۲۱۵- (د) معافئ (صفت) خپل کړئ۔ د نيکئ حکم کوئ او د ناپوهه خلقو نه ځان يو طرف ته کړئ۔ د (پ ۹/ اعراف)

۲۱۶- وَقَالَ تَعَالٰی[۳]: "وَلَا تَسْتَوِی الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ، اِدْفَعْ بِالَّتِیْ هِیَ اَحْسَنُ، فَاِذَا الَّذِیْ بَيْنَكَ وَبَيْنَهٗ عَدَاوَةٌ كَاَنَّهٗ وَلِیٌّ حَمِيْمٌ[۴] وَمَا يُلَقَّاهَا اِلَّا الَّذِيْنَ صَبَرُوْا وَمَا يُلَقَّاهَا اِلَّا ذُوْحَظٍّ عَظِيْمٍ"۔

۲۱۶- په نيکئ او بدئ کښے هيڅ برابری نشته۔ نيکئ سره بدی دفع کړئ۔ نو نتيجه ئے دا ده، چه تاسره دشمنی کوونکی به دوست او ولی جوړ شی۔ او دا خبره هغه چا ته نصيب کيږی، چه صبر کوی او لوئی برخوروی (يعنی دلوئے قسمت خاوند وی) (پ ۲۴/ فصّلت)

۲۱۷- وَقَالَ تَعَالٰی[۵]: "وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ اِنَّ ذٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْاُمُوْرِ"؛

۲۱۷- او څوک چه صبر کوی، او د معافئ او د پريخودلو نه کار اخلی۔ يقيناً چه دا د لوئے ځوانمردئ او همت کار دے۔ (پ ۲۵/ شوریٰ)

نبوی احاديث

۶۳۵- وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِاَشَجِّ بْنِ عَبْدِ الْقَيْسِ "اِنَّ فِيْكَ خَصْلَتَيْنِ

۶۳۵- حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما نه روايت دے۔ چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اشج بن عبد القيس رضی الله عنه ته او فرمائيل، چه تا کښے دوه خويونه داسے دی چه دالله تعالیٰ ډير زيات خوښ دی۔

[۱] سورة ال عمران آية ۱۳۴ [۲] سورة الاعراف آية ۱۹۹ [۳] سورة فصّلت آية ۳۴-۳۵:
[۴] "ولی حميم" ای صديق شفيق [۵] سورة الشوریٰ آية ۴۳۔

يُحِبُّهُمَا اللّٰهُ: "اَلْحِلْمُ وَالْاَنَاةُ"[1]
(رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

(۱) صبر (۲) وقار او استقامت۔
(مُسلم)

۶۳۶۔ وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اِنَّ اللّٰهَ رَفِيْقٌ يُحِبُّ الرِّفْقَ فِي الْاَمْرِ كُلِّهِ"۔
(مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۶۳۶۔ حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی، چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، الله تعالیٰ نرم خوئے والا دے. اوهر کار کښے نرمی خوښوی۔
(بخاری ومسلم)

۶۳۷۔ وَعَنْهَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اِنَّ اللّٰهَ رَفِيْقٌ يُحِبُّ الرِّفْقَ، وَيُعْطِيْ عَلَى الرِّفْقِ مَا لَا يُعْطِيْ عَلَى الْعُنْفِ[2] وَمَا لَا يُعْطِيْ عَلٰى مَا سِوَاهُ"۔
(رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۶۳۷۔ دا روایت هم د حضرت عائشے دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، الله تعالیٰ نرم خویه دے او نرمی خوښوی۔ په نرمۍ چه څه ورکوی، هغه په سختۍ او تریو تندی سره او دغسے نورڅه سره نه ورکوی۔
(مُسلم)

۶۳۸۔ عَنْهَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اِنَّ الرِّفْقَ لَا يَكُوْنُ فِيْ شَيْءٍ اِلَّا زَانَهُ، وَلَا يُنْزَعُ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا شَانَهُ"۔
(رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۶۳۸۔ دا روایت هم د حضرت عائشے رضی الله عنها دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، کوم څیز کښے چه نرمی وی، هغه، هغه خائسته کوی۔ او کوم څیز نه چه نرمی اوځی، هغه بدشکله او خرابوی۔ (مُسلم)

۶۳۹۔ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: بَالَ اَعْرَابِيٌّ فِي الْمَسْجِدِ فَقَامَ النَّاسُ اِلَيْهِ لِيَقَعُوْا فِيْهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "دَعُوْهُ وَاَرِيْقُوْا عَلٰى بَوْلِهِ سَجْلًا مِنْ مَاءٍ، فَاِنَّمَا بُعِثْتُمْ مُيَسِّرِيْنَ وَلَمْ تُبْعَثُوْا مُعَسِّرِيْنَ"
رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ۔

"اَلسَّجْلُ" بِفَتْحِ السِّيْنِ الْمُهْمَلَةِ وَاِسْكَانِ الْجِيْمِ: وَهِيَ الدَّلْوُ الْمُمْتَلِئَةُ مَاءً وَكَذٰلِكَ الذَّنُوْبُ۔

۶۳۹۔ حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه مسجد نبوی کښے یو بانډې واره بول اوکړل۔ نو خلقو هغهٔ ته زور نه ورکړه او بد رد ئے ورته اووئیل۔ نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم ورته اوفرمائیل، دهٔ ته هیڅ مهٔ وایئ۔ کوم ځائے ئے چه واړهٔ بول کړی دی هغه ځائے باندے یوه بوقه اوبهٔ وابهوئ۔ ځکه چه تاسو سختۍ کوونکی نه ئے رالیږلے شوی۔ تا سو خو آسانۍ او نرمۍ دپاره رالیږلے شوی یئ۔ (بخاری)
"سَجْلٌ": داوبو نه ډکه بوقه۔
"ذَنُوْبٌ" هم دغه معنیٰ ده۔

۶۴۰۔ وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

۶۴۰۔ حضرت انس بن مالک رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، آسانی پیدا

[1] "الاناة": التثبت وترك العجلة. [2] "العنف" بضم العين المهملة وسكون النون: الشدة

ما لشقة

قَالَ: "يَسِّرُوْا وَلَا تُعَسِّرُوْا، وَبَشِّرُوْا وَلَا تُنَفِّرُوْا". (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

کوئ. سختي مه کوئ. زيرے ورکوئ، نفرت اوکرکه مه پيدا کوئ. (بخاري ومسلم)

۶۴۱ - وَعَنْ جَرِيْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: "مَنْ يُحْرَمُ الرِّفْقَ يُحْرَمِ الْخَيْرَ كُلَّهُ" (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۶۴۱ - حضرت جرير بن عبدالله رضى الله عنه نه روايت دے. چه ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه دا سے فرمائيلى آوريدلى دى. چه چا کښے نرم خوئى نۀ وه، هغه د هر قِسمه خير او نيکئ نه محروم او بے برخے دے. (مُسلم)

۶۴۲ - وَعَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْصِنِيْ. قَالَ: "لَا تَغْضَبْ" فَرَدَّدَ مِرَارًا، قَالَ "لَا تَغْضَبْ" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

۶۴۲ - حضرت ابوهريره رضى الله عنه نه روايت دے. چه يو کس رسول الله صلى الله عليه وسلم ته عرض اوکړو، چه ماته څۀ وصيت اوکړئ. نو نبى عليه السلام اوفرمائيل، چه غصه مۀ کوه. هغه کس دوه درے وارے هم دغسے عرض اوکړو. نو نبى کريم صلى الله عليه وسلم ورته هم دا اوفرمائيل، چه غصه مه کوه. (بخاري)

۶۴۳ - وَعَنْ أَبِيْ يَعْلَى شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ، فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ[1] وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذِّبْحَةَ وَلْيُحِدَّ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ[2] وَلْيُرِحْ ذَبِيْحَتَهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۶۴۳ - حضرت ابويعلى شداد بن اوس رضى الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه الله تعالىٰ په هر کار او هره خبره کښے احسان او ښه طريقه ضرورى کرځولے ده. کۀ د چا مرګ او وژل وى، نو هم ښۀ طريقے سره دے وى. او که څاروے حلالوئ نو هغے طريقے سره ئے حلالوئ. تاسو له مناسب دا دى، چه د حلالے په وخت کښے چاړۀ ښه تيره کړئ، چه څاروى ته د حلالے په وخت تکليف نه وى. (مُسلم)

۶۴۴ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: مَا خُيِّرَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ أَمْرَيْنِ قَطُّ إِلَّا أَخَذَ أَيْسَرَهُمَا مَا لَمْ يَكُنْ إِثْمًا فَإِنْ كَانَ إِثْمًا كَانَ أَبْعَدَ النَّاسِ مِنْهُ: وَمَا انْتَقَمَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِنَفْسِهٖ فِيْ شَيْءٍ

۶۴۴ - حضرت عائشه رضى الله عنها فرمائى، چه رسول الله صلى الله عليه وسلم ته به چه کله په دوو خبرو کښے اختيار ورکړے شو. نو هغوئ به آسانه خبره اختيار وله. په دے شرط چه د ګناه څه خبره پکښے نه وى. او که (آسان طرف به پکښے د ګناه وُو. نو هغوئ به د ټولو نه زيات د هغے نه لرے وُو. او نبى کريم صلى الله عليه وسلم د خپل ځان په حقله د هيچا

[1] "القتلة" بکسر القاف، هيئة القتل وحالته. "والذبحة" بکسر الذال المعجمه هيئة الذبح

[2] "والشفرة" بفتح الشين المعجمة وسكون الفاء: السكين العريضة.

عَنِ النَّاسِ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ.
۲۲۲- وَقَالَ تَعَالٰى ﴿وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ اِنَّ ذٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْاُمُوْرِ﴾ وَالْاٰيَاتُ فِي الْبَابِ كَثِيْرَةٌ مَّعْلُوْمَةٌ.

نیکان الله تعالیٰ خوښوي - (پ۴/ عمران)
۲۲۲- څوک چه صبر کوي او د بدلے اخستلو په ځائے معافي کوي. نو داسے کار د پخو کارونو نه دے. او په دے باب کښے آیتونه هم ډیر دي. او مشهور دي. (پ۲۵/ شوریٰ)

نبوي احادیث

۶۴۶- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّهَا قَالَتْ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَلْ اَتٰى عَلَيْكَ يَوْمٌ كَانَ اَشَدَّ مِنْ يَوْمِ اُحُدٍ؟ قَالَ: لَقَدْ لَقِيْتُ مِنْ قَوْمِكِ وَكَانَ اَشَدَّ مَا لَقِيْتُهُ مِنْهُمْ يَوْمَ الْعَقَبَةِ اِذْ عَرَضْتُ نَفْسِيْ عَلَى ابْنِ عَبْدِ يَالَيْلَ بْنِ عَبْدِ كُلَالٍ فَلَمْ يُجِبْنِيْ اِلٰى مَا اَرَدْتُ فَانْطَلَقْتُ وَاَنَا مَهْمُوْمٌ عَلٰى وَجْهِيْ فَلَمْ اَسْتَفِقْ اِلَّا وَاَنَا بِقَرْنِ الثَّعَالِبِ فَرَفَعْتُ رَاْسِيْ وَاِذَا اَنَا بِسَحَابَةٍ قَدْ اَظَلَّتْنِيْ، فَنَظَرْتُ فَاِذَا فِيْهَا جِبْرِيْلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَنَادَانِيْ فَقَالَ: اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى قَدْ سَمِعَ قَوْلَ قَوْمِكَ لَكَ وَرَدُّوْا عَلَيْكَ وَقَدْ بَعَثَ اِلَيْكَ مَلَكَ الْجِبَالِ لِتَاْمُرَهٗ بِمَا شِئْتَ فِيْهِمْ. فَنَادَانِيْ مَلَكُ الْجِبَالِ فَسَلَّمَ عَلَيَّ ثُمَّ قَالَ يَا مُحَمَّدُ اِنَّ اللّٰهَ قَدْ سَمِعَ قَوْلَ قَوْمِكَ لَكَ وَاَنَا مَلَكُ الْجِبَالِ وَقَدْ بَعَثَنِيْ رَبِّيْ اِلَيْكَ لِتَاْمُرَنِيْ بِاَمْرِكَ، فَمَا شِئْتَ: اِنْ شِئْتَ اَطْبَقْتُ عَلَيْهِمُ الْاَخْشَبَيْنِ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَلْ اَرْجُوْا اَنْ يُخْرِجَ اللّٰهُ مِنْ اَصْلَابِهِمْ مَنْ يَعْبُدُ اللّٰهَ وَحْدَهٗ لَا يُشْرِكُ

۶۴۶- حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی. چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه پوښتنه اوکړه، چه تاسو باندے د اُحُد د ورځے نه زیاته سخته ورځ بله هم تیره شوے ده. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، ما ته ستا د قوم د طرف نه د عقبے په ورځ چه څه پیښ شوي دي، هغه د اُحد د ورځے نه ډیره سخته وه. دغه ورځ ما خپل دعوت ابن عبد یا لیل بن عبد کُلال ته پیش کړو. نو ماله هغهٔ، هغه جواب رانکړو، چه کوم ما غوښتلو. زهٔ د هغه ځائے نه ډیر زیات غمجن او خفه واپس شوم. کله چه مقام قرن ثعالب ته را اورسیدم. نو د غه غم او تکلیف نه لږ دمه شوم. چه سر مے اوچت کړو او ما اوکتل نو د وریځے یوے ټکړے په ما سورے کړے وُو. او هلته جبرئیل علیه السلام هم په نظر راغے. او ما ته ئے اووئیل، چه الله تعالیٰ ټول هغه څهٔ واوریدل، کوم چه تا ته قوم اووئیل. او تا ته ئے د دے خبرے جواب درکړو. او الله تعالیٰ د غرونو ذمه واره فرښته تاسو له رالیږلے ده. د دے خلقو په باره کښے چه څه کول غواړئ نو د غرونو والا فرښتے ته حکم کوئ. نو بیا د غرونو فرښتے ما ته سلام اوکړو. او عرض ئے اوکړو، اے محمد ﷺ! تا ته چه قوم څه وئیلی دی، الله تعالیٰ واوریدل. زهٔ د غرونو فرښته یم. زهٔ الله تعالیٰ ستا د خدمت دپاره رالیږلے یم. چه تاسو ما ته څهٔ حکم کوئ نو زهٔ به هغه منم. که

له سورة الشوریٰ ۴۳

قَطُّ إِلَّا أَنْ تُنْتَهَكَ حُرْمَةُ اللهِ فَيَنْتَقِمُ لِلّٰهِ تَعَالٰى. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ	نه څه بدله نهٔ ده آخستے. اوکه چیرے د الله د حکمونو به چرته بے عزتی اوشوه نو د الله د پاره ئے بدله آخستله. (بخاری ومسلم)
۶۴۵- وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَنْ يَحْرُمُ عَلَى النَّارِ - أَوْ بِمَنْ تَحْرُمُ عَلَيْهِ النَّارُ؟ تَحْرُمُ عَلٰى كُلِّ قَرِيبٍ هَيِّنٍ لَيِّنٍ سَهْلٍ". رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيثٌ حَسَنٌ:	۶۴۵- حضرت عبدالله بن مسعود رض نه روایت دے. رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه زهٔ تاسو ته دا سے خبره اونه ښایم، چه دوزخ باندے څوک حرام دے. یائے اوفرمائیل، چه په چا باندے د دوزخ اور حرام دے. نو هر هغه کس باندے د دوزخ اور حرام دے. چه هرچا ته نزدے وی. سپک دسته نرم خویه او آسا نتیا خوښونکے وی. (ترمذی)

امام ترمذی رحمة الله علیه وائی چه دا حدیث حسن دے.

باب ۷۵

الْعَفْوِ وَإِعْرَاضِ عَنِ الْجَاهِلِينَ!

معافی کول او جاهلانو نه یو طرف ته کیدل

ف: دے باب کښے پنځهٔ قرآنی آیتونه او پنځه نبوی احادیث دی. د بدو جواب په بدو سره او د ظلم او زیاتی بدله د جواز په حدودو کښے راځی. په دے باندے څوک ملامته کولے نشی. مګر د معافئ او درګزر نه کار آخستل ډیر عمده خوئے دے. ځکه چه دا د الله تعالیٰ یو عظیم صفت دے. په دے وجه د الله تعالیٰ نیکانو بندګانو همیشه دا خوئے خپل کړے دے. په قرآن او حدیث کښے مسلمانانو ته هم د دے خوئے اختیارولو ترغیب ورکړے شوے دے.

قرآنی آیتونه

۲۱۸- قَالَ اللهُ تَعَالٰى [1] "خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ".	۲۱۸- د معافئ طریقه اختیار کړئ. او د خیر او ښیګړے حکم کوئ. او د جاهلانو نه ځان یو طرفته کړئ. (پ ۹/ اعراف)
۲۱۹- وَقَالَ تَعَالٰى [2]: "فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ".	۲۱۹- په ښے طریقے سره معافی کوئ. (پ ۱۴/ حجر)
۲۲۰- وَقَالَ تَعَالٰى [3]: "وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا، أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللهُ لَكُمْ؟"	۲۲۰- هغوئ له پکار دی چه معافی کوی. او د درګزر نه کار آخلی. آیا ستاسو دا خبره خوښه نهٔ ده. چه الله تعالیٰ ستاسو قصور او خطاګانے معاف کړی. (پ ۱۸/ نور)
۲۲۱- وَقَالَ تَعَالٰى [4] وَالْعَافِينَ	۲۲۱- او خلقو ته معافی کونکی. او دا سے

[1] سورة الاعراف آية ۱۹۹ [2] سورة الحجر آيه ۸۵ [3] سورة النور آية ۲۲ [4] سورة آل عمران

بِهٖ شَيْئًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛
"اَلْاَخْشَبَانِ" اَلْجَبَلَانِ الْمُحِيْطَانِ
بِمَكَّةَ وَ الْاَخْشَبُ : هُوَ الْجَبَلُ
الْغَلِيْظُ ؛

سنا سوخوښه وی نو زۀ به د اَخْشَبَیْن
دواړو غرونو ترمینځ دوئ نس نس کړم.
(دواړه غرونه به پرے را یوځائے کړم) نبی
کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، نه
زۀ داسے نۀ غواړم. بلکه خُما اُمید دے
چه الله تعالیٰ به د دوئ د نسل او اولاد
نه داسے خلق را پیدا کړی، چه د هغهٔ عبادت او بندګی به کوی. او هیڅوک
به د هغهٔ سره شریک نه جوړوی. (بُخاری و مُسلم)
اَخْشَبَانِ: هغه دوه غرونو ته وائی چه مکه مکرمه ئے راګیره کړے
ده. او اَخْشَبُ غټ غر ته وائی.

۶۴۷- وَعَنْهَا قَالَتْ: مَا ضَرَبَ
رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
شَيْئًا قَطُّ بِيَدِهٖ وَلَا اِمْرَاَةً
وَلَا خَادِمًا اِلَّا اَنْ يُّجَاهِدَ فِيْ
سَبِيْلِ اللّٰهِ، وَمَا نِيْلَ مِنْهُ شَيْءٌ
قَطُّ فَيَنْتَقِمُ مِنْ صَاحِبِهٖ اِلَّا
اَنْ يُّنْتَهَكَ شَيْءٌ مِّنْ مَحَارِمِ اللّٰهِ
تَعَالٰى فَيَنْتَقِمُ لِلّٰهِ تَعَالٰى".
(رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۶۴۷- حضرت عائشه رضی الله عنها دا
هم فرمائی، چه رسول الله صلی الله علیه
وسلم هیچرے په خپل لاس مبارک باندے
نه خپله ښځه وهلے ده او نه نوکر او
خادم. مګر د الله تعالیٰ په لار کښے ئے
جهاد ضرور کړے دے. او داسے هم چرے
نه دی شوی چه هغوئ ته چا تکلیف
رسولے وی او هغوئ ترے خپل بدل
اخستے وی. مګر که چا به د الله تعالیٰ
د عزت مند وخیزونو بے عزتی کوله نو
د الله تعالیٰ د پاره به ئے ترے بدله اخستله.
(مُسلم)

۶۴۸- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ
عَنْهُ قَالَ كُنْتُ اَمْشِيْ مَعَ رَسُوْلِ
اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ
بُرْدٌ نَجْرَانِيٌّ غَلِيْظُ الْحَاشِيَةِ
فَاَدْرَكَهٗ اَعْرَابِيٌّ فَجَبَذَهٗ بِرِدَآئِهٖ[1]
جَبْذَةً شَدِيْدَةً فَنَظَرْتُ اِلٰى
صَفْحَةِ عَاتِقِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ وَقَدْ اَثَّرَتْ بِهَا حَاشِيَةُ
الْبُرْدِ مِنْ شِدَّةِ جَبْذَتِهٖ ثُمَّ
قَالَ: يَا مُحَمَّدُ مُرْلِيْ مِنْ مَّالِ
اللّٰهِ الَّذِيْ عِنْدَكَ فَالْتَفَتَ اِلَيْهِ
فَضَحِكَ ثُمَّ اَمَرَلَهٗ بِعَطَآءٍ،
(مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۶۴۸- حضرت انس بن مالک
رضی الله عنه نه روایت دے. چه زۀ د
رسول الله صلی الله علیه وسلم سره تللم.
د هغه وخت هغوئ د سختے غاړے والا نجرانی
څادر اغوستلے وُو. لاره کښے ورته یو باندیچی
ملاؤ شو. هغه باندیچی د هغوئ څادر
او نیولو او زور سره ئے راښکلو. ما اوکتل،
چه داسے سختئ سره څادر راښکلو سره
د نبی کریم صلی الله علیه وسلم په څټ کښے
نښه جوړه شوه. بیا هغهٔ اووئیل، اے
محمده! د مال کښے چه کوم الله تعالیٰ
تاله درکړے دے، ما ته هم څهٔ راکړه. نبی
کریم صلی الله علیه وسلم هغه طرفته اوکتل
او مُسکے شو. او هغهٔ ته ئے د څه ورکولو
حکم اوکړو. (بُخاری و مُسلم)

۶۴۹- وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ
مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَاَنِّيْ

۶۴۹- حضرت عبدالله ابن مسعود رضی
الله عنه وائی. ګویا که هغه منظر او
ننداره زۀ ګورم، چه رسول الله صلی

[1] الجبذة: الجذبة د "الصفحة" بفتح المهملتين وسكون الفاء بينهما: الجانب. "والعاتق" ...

اَنْظُرُ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَحْكِىْ نَبِيًّا مِنَ الْاَنْبِيَآءِ صَلَوَاتُ اللّٰهِ وَسَلَامُهٗ عَلَيْهِمْ ضَرَبَهٗ قَوْمُهٗ فَاَدْمَوْهُ وَهُوَ يَمْسَحُ الدَّمَ عَنْ وَجْهِهٖ وَيَقُوْلُ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِقَوْمِىْ فَاِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

الله علیه وسلم د الله جل جلاله یو نبیانو کښې د یو نبی ذکر کولو. او فرمائیل ئې، چه هغه خپل قوم په وهلو وهلو د وینو نه رنګ بنګ کړو. او د خپل مخ نه ئې وینې صفا کولے. او ژبې سره ئې وئیل، چه اے الله! ځما قوم معاف کړه، ځکه چه دوئ نه پوهیږی.

(بخاری ومسلم)

۶۵۰- وَعَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَيْسَ الشَّدِيْدُ بِالصُّرَعَةِ[1] اِنَّمَا الشَّدِيْدُ الَّذِىْ يَمْلِكُ نَفْسَهٗ عِنْدَ الْغَضَبِ". (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۶۵۰- حضرت ابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، پهلوان هغه نه دے، چه خلق را پرزوی. پهلوان خو هغه دے، چه د غصے په حالت کښې خپل ځان قابو کړی.

(بخاری ومسلم)

باب ۷۶

اِحْتِمَالِ الْاَذٰى!

زغم او تکلیف برداشت کول

ف:- دے باب کښې دوه قرآنی آیتونه او یو نبوی حدیث دے.

قرآنی آیتونه

۲۲۳- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى[2]: " وَالْكَاظِمِيْنَ الْغَيْظَ وَالْعَافِيْنَ عَنِ النَّاسِ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ".

۲۲۳- او هغوئ غصه زغمونکی دی. او خلقو ته معافی کونکی دی- او الله تعالیٰ دا سے نیکان خوښوی.

(پ۴/ عمران)

۲۲۴- وَقَالَ تَعَالٰى[3] " وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ اِنَّ ذٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْاُمُوْرِ".

۲۲۴- څوک چه صبر کوی، او معافی کوی نو دا د ښځو کارونو نه دے.

(پ۲۵/ شوری)

وَفِى الْبَابِ: اَلْاَحَادِيْثُ السَّابِقَةُ فِى الْبَابِ قَبْلَهٗ.

په دے مضمون کښې مخکښے ډیر احادیث تیر شوی دی- یو دا هم دے.

نبوی حدیث

۶۵۱- وَعَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّ لِىْ قَرَابَةً اَصِلُهُمْ وَيَقْطَعُوْنِىْ وَاُحْسِنُ اِلَيْهِمْ وَيُسِيْئُوْنَ اِلَىَّ، وَاَحْلُمُ عَنْهُمْ وَيَجْهَلُوْنَ عَلَىَّ فَقَالَ: لَئِنْ

۶۵۱- حضرت ابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے. چه یو کس رسول الله صلی الله علیه وسلم ته عرض اوکړو، چه ځما بعضے رشته داران دا سے دی، چه زه هغوئ سره تعلق ساتل غواړم. مګر هغوئ ما سره تعلق د خپلوئ ختموی. زه د هغوئ سره نیکی کوم. او هغوئ ما

[1] "الصرعة" بضم ففتح: الذی یصرع الناس ویغلبهم ۱۲ [2] سورة ال عمران ایة ۱۳۴ [3] سورة الشوری ایة ۴۳ [4] "تسفهم الملّ" بضم الفوقیة: ای تجعلهم یسفون الرماد الحار. والظهیر: المعین.

كُنْتَ كَمَا قُلْتَ فَكَأَنَّمَا تُسِفُّهُمُ الْمَلَّ ۳ۓ وَلَا يَزَالُ مَعَكَ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى ظَهِيْرٌ عَلَيْهِمْ مَا دُمْتَ عَلٰى ذٰلِكَ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَ قَدْ سَبَقَ شَرْحُهُ فِيْ " بَابِ صِلَةِ الْاَرْحَامِ ".

سره بد کوی - زهٔ ورته صبر کوم، هغوی راسره دجهالت معامله ساتی - نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، که واقعی تهٔ رینښتیا وائے، نو تهٔ هغوی ته د هغوی په خوله کښې ګرمې ایرې اچوې. او که پورې چه ستا دا عمل وی، نو دالله تعالیٰ د طرف نه یو مددګار به دهغوی مقابله کښې تا سره وی - (مُسلم)

باب صلة الارحام کښې د دې تشریح تیره شوې ده.

باب ۷۷

اَلْغَضَبِ اِذَا انْتَهَكَتْ حُرُمَاتُ الشَّرْعِ وَالْاِنْتِصَارِ لِدِيْنِ اللّٰهِ تَعَالٰى

د شریعت د اصولو په خلاف ورزئ باندې دغصې اظهار؛

ف:- دې باب کښې دوه قرآنی آیتونه او څلور نبوی احادیث دی -

قرآنی آیتونه

۲۲۵- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى لـه " وَمَنْ يُّعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللّٰهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهٗ عِنْدَ رَبِّهٖ ؛

۲۲۵- څوک چه دالله تعالیٰ د قابل احترام حکمونو عزت کوی. نو د هغهٔ دا طرز عمل د خپل رب په نزد د هغهٔ په حق کښې غوره دے. (ﭖ۱۷ / حج)

۲۲۶- وَ قَالَ تَعَالٰى ۲ۓ اِنْ تَنْصُرُوا اللّٰهَ يَنْصُرْكُمْ وَ يُثَبِّتْ اَقْدَامَكُمْ وَ فِي الْبَابِ حَدِيْثُ عَائِشَةَ السَّابِقُ فِيْ بَابِ الْعَفْوِ ؛

۲۲۶- که تاسو دالله تعالیٰ امداد اوکړو نو الله تعالیٰ به ستاسو امداد اوکړی. او ستاسو قدمونه به مضبوط کړی. (ﭖ۲۶ / محمد)

باب العفو کښې د دې تشریح دحضرت عائشې رض حدیث کښې تیره شوې ده.

نبوی احادیث

۶۵۲- وَعَنْ اَبِيْ مَسْعُوْدٍ عُقْبَةَ بْنِ عَمْرٍو الْبَدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اِنِّيْ لَاَتَاَخَّرُ عَنْ صَلٰوةِ الصُّبْحِ مِنْ اَجْلِ فُلَانٍ مِمَّا يُطِيْلُ بِنَا فَمَا رَاَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَضِبَ فِيْ مَوْعِظَةٍ قَطُّ اَشَدَّ مِمَّا غَضِبَ يَوْمَئِذٍ، فَقَالَ: " يَا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّ مِنْكُمْ مُنَفِّرِيْنَ

۶۵۲- حضرت ابومسعود عقبه بن عمرو بدری رضی الله عنه وائی. چه یو کس د نبی کریم صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې حاضر شو او عرض ئے اوکړو. یارسول الله! زهٔ د سحر د مانځه نه د فلانکی کس په وجه پاتې کیږم. ځکه چه هغه ډیر اوږد مونځ ورکوی. راوی وائی: چه په دغه ورځ ما په وعظ او نصیحت کښې زیاتې غصه کید ونکے نبی کریم صلی الله علیه وسلم اولیدلو چه مخکښې مے هیڅ کله نه وو لیدلے - او د غصې په حالت کښې ئے اوفرمائیل، اے خلقو! تاسو کښې د بعضو

له سورة الحج آية ۳۰ ۲ۓ سورة محمد آية ۷؛

فَأَيُّكُمْ أَمَّ النَّاسَ فَلْيُوجِزْ[1] فَإِنَّ مِنْ وَرَائِهِ الْكَبِيرَ وَالصَّغِيرَ وَذَا الْحَاجَةِ".
(مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

خلقو په خپل طرز عمل سره خلق، نفرت کونکی جوړیږی. نو (هغه دے واوری) چه تاسو کښې څوک هم مونځ ورکوی. هغه دے مختصر کوی. ځکه چه د هغه په مقتدیانو کښې زاړهٔ خلق هم وی، او ماشومان هم. او هغه خلق هم چه د هغوئ به سخت ضرورت وی. (بخاری ومسلم)

۶۵۳- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ قَدِمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ سَفَرٍ وَقَدْ سَتَرْتُ سَهْوَةً لِي بِقِرَامٍ فِيهِ تَمَاثِيلُ فَلَمَّا رَآهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَتَكَهُ وَتَلَوَّنَ وَجْهُهُ وَقَالَ: يَا عَائِشَةُ: أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا عِنْدَ اللهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ يُضَاهُونَ بِخَلْقِ اللهِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

"اَلسَّهْوَةُ" كَالصُّفَّةِ تَكُونُ بَيْنَ يَدَيِ الْبَيْتِ.

"وَالْقِرَامُ" بِكَسْرِ الْقَافِ سِتْرٌ رَقِيقٌ.

وَهَتَكَهُ، الصُّورَةَ الَّتِي فِيهِ.

۶۵۳- حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی. چه یو واری رسول الله صلی الله علیه وسلم د سفر نه تشریف راوړو. نو دغه وخت ما د صحن مخې ته یوه نرۍ کپړه د پردے د پاره راځوړنده کړے وه، چه دغه شکلونه پرے هم وُو. نبی کریم صلی الله علیه وسلم چه ورته اوکتل، نو هغه پرده ئے کوزه کړه او څیرے ئے کړه. او دغه وخت ئے په مخ د خفګان اثرات هم وُو. او وے فرمائیل، اے عائشې! چه د قیامت په ورځ به په هغه کس باندے د الله تعالیٰ سخت عذاب وی، کوم چه د الله جل جلاله د مخلوق سره مشابهت اختیاروی. (بخاری ومسلم)

اَلسَّهْوَةُ: کور کښې مخامخ چونتره جوړه کړے شوے وی. او صحن ته هم وائی.

قِرَامٌ: باریکه او نرۍ پرده د کپړے.

هَتَکَهُ: هغه تصویرونو والا کپړه ئے څیرے کړه، ختمه ئے کړه، خرابه ئے کړه.

۶۵۴- وَعَنْهَا أَنَّ قُرَيْشًا أَهَمَّهُمْ شَأْنُ الْمَرْأَةِ الْمَخْزُومِيَّةِ الَّتِي سَرَقَتْ فَقَالُوا: مَنْ يُكَلِّمُ فِيهَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا مَنْ يَجْتَرِئُ عَلَيْهِ إِلَّا أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ حِبُّ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَلَّمَهُ أُسَامَةُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَشْفَعُ فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللهِ تَعَالَى ثُمَّ قَامَ فَاخْتَطَبَ[2] ثُمَّ قَالَ إِنَّمَا أَهْلَكَ

۶۵۴- دا روایت هم د حضرت عائشې رضی الله عنها دے، فرمائی. چه د مخزوم قبیلې یوے ښځے غلا کړے وه. نو هغې د پاره قریش ډیر فکرمند وُو. او خپل مینځ کښې به ئے مشورے کولے. چه د دے په باره کښې به د نبی کریم صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې څوک سفارشی جوړ کړو. (ځکه چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم د غلا کولو په بدله کښې د هغې لاس پرے کولو حکم کړے وُو) چا پکښې اووئیل، چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم ته اسامه بن زید رضی الله عنهما ډیر نیازبین دے. بس هم هغه ورته سفارش کولے شی. نو

[1] "فلیوجز" وفی البخاری: "فلیتجوز": ای فلیقتصر مع اتمام الارکان والسنن [2] "فاختطب": ای خطب.

ف :- دے باب کښے دوه قرآنی آیتونه او شپږ نبوی حدیثونه دی۔

قرآنی آیتونه

۲۲۷۔ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی [1] "وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ"۔

۲۲۷۔ مسلمانانو کښے چه څوک ستا تابعدار او منونکی وی، هغوئ سره ډیره نرمی کوه۔ (پ ۱۹ / شعراء)

۲۲۸۔ وَقَالَ تَعَالٰی [2]: "اِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ وَاِيْتَآءِ ذِى الْقُرْبٰى وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُوْنَ"۔

۲۲۸۔ بے شکه الله تعالیٰ د انصاف او د احسان او نزدے خپلوانو ته د ورکړے حکم کوی۔ او د بے حیاء او ناخوښه کارونو او د سرکشئ غوندے گناهونو نه منع کوی۔ او نصیحت دے د پاره کوی چه تاسو ئے اومنئ۔ (پ ۱۴ / نحل)

نبوی احادیث

۶۵۶۔ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ "كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُوْلٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ الْاِمَامُ رَاعٍ وَمَسْئُوْلٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِىْ اَهْلِهِ وَمَسْئُوْلٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالْمَرْاَةُ رَاعِيَةٌ فِىْ بَيْتِ زَوْجِهَا وَمَسْئُوْلَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا وَالْخَادِمُ رَاعٍ فِىْ مَالِ سَيِّدِهٖ وَمَسْئُوْلٌ عَنْ رَعِيَّتِهٖ۔ (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۶۵۶۔ حضرت عبدالله بن عمر فاروق رضی الله عنهما نه روایت دے۔ چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه داسے فرمائیلی آوریدلی دی۔ چه په تاسو کښے هر یو کس ذمه وار دے۔ او هر یو کس نه به د خپلو ما تحتو خلقو پوښتنه کولے شی۔ امام (خلیفه، حاکم) هم ذمه وار دے۔ د خپلو ما تحتو رعایاؤ به ترے پوښتنه کولے شی۔ د خپل کور سړے نگهبان او مشر دے۔ د خپلو کشرانو په باره کښے به ترے پوښتنه کولے شی۔ ښځه هم یو حده پورے د خاوند د کور مشره ده۔ خومره ذمه واری چه په هغے دی، د هغے پوښتنه به ترے کولے شی۔ غلام او نوکر هم د خپل مالک او اقا د مالونو (مفاداتو) نگران دے۔ د وئ نه به هم د خپلے ذمه وارئ پوښتنه کولے شی۔ (یادساتئ) په تاسو کښے هر یو کس ذمه وار دے۔ د خپلو ذمه واریو به ترینه پوښتنه کولے شی۔ (بُخاریؒ ومُسلمؒ)

۶۵۷۔ وَعَنْ اَبِىْ يَعْلٰى مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: "مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْتَرْعِيْهِ اللّٰهُ رَعِيَّةً يَمُوْتُ يَوْمَ يَمُوْتُ وَهُوَ غَاشٌّ لِرَعِيَّتِهٖ اِلَّا حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ"۔ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ۔

وَفِىْ رِوَايَةٍ: "فَلَمْ يَحُطْهَا بِنُصْحِهٖ [3] لَمْ يَجِدْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ"

۶۵۷۔ حضرت ابو یعلی معقل بن یسار رضی الله عنه نه روایت دے ـــ ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه داسے فرمائیلی آوریدلی دی۔ چه یو بنده هم داسے نشته. چه (څه نه څه کار د پاره) مشر جوړ کړے شوے وی۔ او یوه ورځ خو به ضرور مری. که خپله ذمه وارئ کښے ئے څه خیانت یا دهوکه کړے وی. نو الله تعالیٰ به په ده باندے جنت حرام کړی۔ (بُخاری ومُسلم)

یو روایت کښے داسے هم راغلی دی. که د غه کس د خپلو ما تحتو د خیرخواهئ خیال نه وی

[1] سورة الشعراء آية ۲۱۵ [2] سورة النحل آية ۹۰ [3] "فلم يحطها" بفتح التحتية وضم الحاء وسكون الطاء المهملة اى يصنها، وقوله صلى الله عليه وسلم "ثم لا يجهد"، بفتح الهاء: اى لا يتعب

مَنْ قَبْلَكُمْ اَنَّهُمْ كَانُوْا اِذَا سَرَقَ فِيْهِمُ الشَّرِيْفُ تَرَكُوْهُ وَاِذَا سَرَقَ فِيْهِمُ الضَّعِيْفُ اَقَامُوْا عَلَيْهِ الْحَدَّ وَاَيْمُ اللّٰهِ لَوْ اَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ لَقَطَعْتُ يَدَهَا". (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

اسامه بن زید رضی الله عنه باره کښې د نبی کریم صلی الله علیه وسلم سره خبره اوکړه نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، ته د الله تعالیٰ په مقرر شوی حدودنو او سزا ګانو کښې سفارش کوې. هغه وخت کښې ئې خطبه اوویله او وې فرمائیل. تاسو نه مخکښې خلق په دې وجه تباه او برباد شول، چه که چرته یوغټ سړی به غلا اوکړه نو هغه به ئې پریښودلو. اوسزا به ئې نۀ ورکوله. اوکه اخوا دیخوا بیکاره سړی به غلا اوکړه، نو د سزا نه بغیر به ئې نه پریښودلو. په الله جل جلاله مې دې قسم وی که (بالفرض) حضرت فاطمه رضی الله عنها هم غلا کړې وې. نوما به هم د هغې د لاس پریکولو حکم ورکړې وُو. (بخاری ومسلم)

۶۵۵. وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَاٰى نُخَامَةً فِي الْقِبْلَةِ فَشَقَّ ذٰلِكَ عَلَيْهِ حَتّٰى رُؤِيَ فِيْ وَجْهِهٖ فَقَامَ فَحَكَّهٗ بِيَدِهٖ فَقَالَ "اِنَّ اَحَدَكُمْ اِذَا قَامَ فِيْ صَلَاتِهٖ فَاِنَّهٗ يُنَاجِيْ رَبَّهٗ وَاِنَّ رَبَّهٗ بَيْنَهٗ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ فَلَا يَبْزُقَنَّ اَحَدُكُمْ قِبَلَ الْقِبْلَةِ وَلٰكِنْ عَنْ يَسَارِهٖ اَوْ تَحْتَ قَدَمِهٖ، ثُمَّ اَخَذَ طَرَفَ رِدَآئِهٖ فَبَصَقَ فِيْهِ ثُمَّ رَدَّ بَعْضَهٗ عَلٰى بَعْضٍ فَقَالَ: اَوْ يَفْعَلُ هٰكَذَا (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

وَالْاَمْرُ بِالْبُصَاقِ عَنْ يَسَارِهٖ اَوْ تَحْتَ قَدَمِهٖ هُوَ فِيْمَا اِذَا كَانَ فِيْ غَيْرِ الْمَسْجِدِ فَاَمَّا فِي الْمَسْجِدِ فَلَا يَبْصُقُ اِلَّا فِيْ ثَوْبِهٖ

۶۵۵. حضرت انس بن مالک رضی الله عنه نه روایت دې. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم (د جوماټ په دیوال) قبلې طرف ته توکلې بلغم اولیدلو. نو ډیر سخت خفه شو. او بوج وربانديې جوړ شو. چه په مخ مبارک ئې اثر ښکاره شو. حضورؐ پاڅیدلو او هغه ئې اوګرولو. بیائې اوفرمائیل، کله چه په تاسو کښې څوک مانځه ته اودریږی، نو هغه خپل رب سره جرګه کوی نو الله تعالیٰ د قبلې او د مونځ کونکی ترمینځ دې. په داسې حالت کښې توکل ښکار نۀ دی. او که ضرورت وی نو بنی یا ګس طرفته یا د قدمونو لاندې دې ئې کړي. قبلې طرف ته دې ئې هیڅ کله نۀ توکی. او دغه وخت ئې د خپل څادر یو ګوټ اونیولو. هغې کښې ئې اوتوکل. او بیائې اومګلو. او وې فرمائیل، په دې طریقه دې توکل کوی. (بخاری ومسلم)

امام نوویؒ فرمائی چه ګس طرفته یا د قدمونو لاندې د توکلو اجازت خوهلته دې چه جوماټ کښې نۀ وی. جوماټ کښې صرف کپړه کښې د توکلو اجازت شته دې.

باب ۷۸

اَمْرُ وُلَاةِ الْاُمُوْرِ بِالرِّفْقِ بِرِعَايَاهُمْ وَنَصِيْحَتِهِمْ وَالشَّفَقَةِ وَالنَّهْيِ عَنْ غِشِّهِمْ وَالتَّشْدِيْدِ عَلَيْهِمْ وَاِهْمَالِ مَصَالِحِهِمْ وَالْغَفْلَةِ عَنْهُمْ وَعَنْ حَوَائِجِهِمْ ❁

رعیت سره نرمی کول او د هغوی ښیګړه لټول

وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ - مَا مِنْ أَمِيرٍ يَلِي أُمُورَ الْمُسْلِمِينَ ثُمَّ لَا يَجْهَدُ لَهُمْ وَلَمْ يَنْصَحْ لَهُمْ إِلَّا لَمْ يَدْخُلْ مَعَهُمُ الْجَنَّةَ -

ساتلي نو د جنت خوشبوئي به هم او نه وینې۔ او د مسلم په یو روایت کښې دا راغلي دي۔ یو حاکم او بادشاه داسې نشته۔ چه د مسلمانانو د کارونو مشر او نګران جوړ کړې شوې وي۔ او هغه نه د هغوئ د فائدې دپاره کوشش کوي، او نه د هغوئ د خیرخواهئ خیال ساتي۔ مګر هغه به مسلمانانو سره جنت ته نه داخلیږي۔

۶۵۸- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فِي بَيْتِي هٰذَا: اَللّٰهُمَّ مَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ أُمَّتِي شَيْئًا فَشَقَّ عَلَيْهِمْ فَاشْقُقْ عَلَيْهِ، وَمَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ أُمَّتِي شَيْئًا فَرَفَقَ بِهِمْ فَارْفُقْ بِهِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۶۵۸- حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائي۔ چه ما د نبي کریم صلی الله علیه وسلم نه خپل کور کښې دا کلمات فرمائیلي آوریدلي دي۔ چه اے الله! چا ته چه څما د امت یو کار حواله کړې شو او هغهٔ په دې سلسله کښې څما اُمت په سختئ او مشقت کښې واچولو، نو ته هم هغه مشقت او سختئ کښې اخته کړې۔ او چا چه څما د اُمت په معاملاتو کښې په چا آسانتیا اوکړه۔ او د نرمئ نه ئې کار واخستلو نو هغهٔ سره نرمي او د آسانتیا معامله اوکړې۔ (مُسلم)

۶۵۹- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ تَسُوسُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ كُلَّمَا هَلَكَ نَبِيٌّ خَلَفَهُ نَبِيٌّ وَإِنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي وَسَيَكُونُ بَعْدِي خُلَفَاءُ فَيَكْثُرُونَ" قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ فَمَا تَأْمُرُنَا قَالَ أَوْفُوا بِبَيْعَةِ الْأَوَّلِ فَالْأَوَّلِ، ثُمَّ أَعْطُوهُمْ حَقَّهُمْ وَاسْأَلُوا اللهَ الَّذِي لَكُمْ، فَإِنَّ اللهَ سَائِلُهُمْ عَمَّا اسْتَرْعَاهُمْ - مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۶۵۹- حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، د بني اسرائیلو سیاست (د معاملاتو انتظام) د پیغمبرانو په ذمه وو۔ چه یو نبي به وفات شو، نو بل به الله تعالیٰ راولیږلو۔ مګر (څما د اُمت معامله بل شان ده۔ چه) څما نه پس بل نبي نه راځي۔ څما نه پس به څما خلیفه ګان وي او ډیر زیات به وي۔ صحابه کرامو عرض اوکړو۔ دې باره کښې څمونږ دپاره ستاسو څه حکم دے؟ حضورؐ اوفرمائیل، چه په نمبر نمبر د یو بل نه پس ورسره بیعت کوئ۔ د هغې وفادار شئ، او د هغهٔ حقونه پوره کوئ۔ او خپل حقونه الله تعالیٰ ته اوسپارئ۔ او د هغه نه ئې غواړئ۔ ځکه چه الله تعالیٰ چا ته ذمه واري او فریضه حواله کړې ده۔ د هغې پوښتنه به د هغوئ نه هغه بخپله کوي۔ (بُخاري ومُسلم)

۶۶۰- وَعَنْ عَائِذِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى عُبَيْدِ اللهِ بْنِ زِيَادٍ فَقَالَ لَهُ أَيْ بُنَيَّ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى

۶۶۰- حضرت عائذ بن عمرو رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه زهٔ عبید الله بن زیاد ته لاړم۔ او هغهٔ ته مې اووئیل، چه اے بچوریه! ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه داسې فرمائیلي آوریدلي دي۔ چه بد ترین

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّ شَرَّ الرِّعَآءِ الْحُطَمَةُ [1] فَاِيَّاكَ اَنْ تَكُوْنَ مِنْهُمْ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؞

بادشاه هغه دے، چه خپلو ماتحتو سره سختي کوي. نو احتياط کوئ، هسے نه چه دا سے خلقو کښے شمار کړے شئ. (بخاري ومسلم)

۶۶۱ - وَعَنْ اَبِىْ مَرْيَمَ الْاَزْدِيِّ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ اَنَّهٗ قَالَ لِمُعَاوِيَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ وَلَّاهُ اللهُ شَيْئًا مِنْ اُمُوْرِ الْمُسْلِمِيْنَ فَاحْتَجَبَ دُوْنَ حَاجَتِهِمْ وَخَلَّتِهِمْ وَفَقْرِهِمْ اِحْتَجَبَ اللهُ دُوْنَ حَاجَتِهٖ [2] وَخَلَّتِهٖ وَفَقْرِهٖ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَجَعَلَ مُعَاوِيَةُ رَجُلًا عَلٰى حَوَآئِجِ النَّاسِ. رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ ؞

۶۶۱ - حضرت ابومريم ازدي رضي الله عنه نه روايت دے. چه ما امير معاويه رض ته اووئيل، چه ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه دا سے فرمائيلي آوريدلی دی، چه الله تعالى چه چالره د مسلمانانو په معاملاتو کښے د څه خبرے ذمه وارجوړکړي. او هغه د هغوئ د ضرورتونو، حاجتونو او ګذران تيرولو نه ناخبره او بے پروا اوسی. او مخ پټولو سره ترے اعراض اوکړي. نو د قيامت په ورځ به الله تعالى هم د هغهٔ د مقصدونو او ضرورتونو نه مخ اوګرځوی. دا چه امير معاويه رضی الله عنه واؤريدل، نو يو دا سے سړے ئے مقرر کړو، چه د خلقو د ضرورتونو او حاجتونو خيال به ئے ساتلو، او هغه به ئے پوره کولو. (ابوداؤد، ترمذی)

باب ۷۹

اَلْوَالِى الْعَادِلُ !

انصاف دار حاکم ؛

ف :- دے باب کښے دوه قرآنی آيتونه او څلور نبوی احاديث دی.

قرآنی آيتونه

۲۲۹ - قَالَ اللهُ تَعَالٰى [3] "اِنَّ اللهَ يَاْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ" اَلْاٰيَة.

۲۲۹ - بے شکه الله تعالى د عدل او انصاف او احسان او رشته دارانو ته د ورکړے حکم کوی. (پ۱۴/ نحل)

۲۳۰ - وَقَالَ تَعَالٰى [4]: "وَاَقْسِطُوْا [5] اِنَّ اللهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِيْنَ".

۲۳۰ - انصاف کوئ. بيشکه الله تعالى دا نصاف خاوندان خوښوی. (پ۲۶/ حجرات)

نبوی احاديث

۶۶۲ - وَعَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ؛ سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللهُ فِىْ ظِلِّهٖ يَوْمَ لَا ظِلَّ اِلَّا ظِلُّهٗ اِمَامٌ عَادِلٌ وَّ شَابٌّ نَشَاَ فِىْ عِبَادَةِ

۶۶۲ - حضرت ابوهريره رضي الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، اووه قسمه سړی دا سے دی، چه الله تعالى به په هغوئ خپل سورے اوکړي. چه په هغه ورځ به د الله تعالى د سوری نه بغير بل سورے نه وی. (۱) انصاف

[1] "الرعاء" بکسر الراء اخوة الف ممدودة : جمع راع. " والحطمة " بضم المهملة الاولى وفتح الثانية العيف برعاته الابل. ضربه صلى الله عليه وسلم مثلا لوالى السوء، اى القاسى الذى يظلمهم ولا يرق لهم ولا يرحمهم [2] اى لم يجب له دعاء ولم يحق له املا [3] سورة النحل آية ۹۰ [4] سورة الحجرات آية ۹ [5] "واقسطوا" بفتح الهمزة " اى اعدلوا ؞

اللّٰهِ تَعَالٰى وَ رَجُلٌ قَلْبُهٗ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسْجِدِ وَ رَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللّٰهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَ تَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَ رَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصَبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ إِنِّيْ أَخَافُ اللّٰهَ وَ رَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتّٰى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهٗ مَا تُنْفِقُ يَمِيْنُهٗ وَ رَجُلٌ ذَكَرَ اللّٰهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ". مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ :

دارحاکم (۲) هغه ځوان چه د الله تعالیٰ په عبادت کښې لوئې شوې وی (۳) داسې کس چه زړه ئې هر وخت جوماتو پورې تړلے وی (۴) داسې دوه کسان چه صرف د الله د رضا دپاره خپلو کښې مینه او محبت ساتی. که ملاویږی نو هم د الله د رضا دپاره او که جدا کیږی نو هم د الله د رضا او خوشحالولو دپاره (۵) هغه سړے چه دولتمنده او خائسته ښځه ورله د (ګناه) دعوت ورکړی او دا ورته په جواب کښې اووائی چه زه د الله تعالیٰ نه ویریږم (۶) هغه کس چه خیرات اوصدقه دومره پټه کوی۔ چه کس لاس ته پته او نه لګی، چه ښی لاس څه څیز خرچ کړے دے. (۷) هغه کس چه یوازے والی کښې الله تعالیٰ یاد وی او سترګو کښې ئې اوښکې راشي. (بخاری ومسلم)

۶۶۳- وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّ الْمُقْسِطِيْنَ عِنْدَ اللّٰهِ عَلٰى مَنَابِرَ مِنْ نُوْرٍ: اَلَّذِيْنَ يَعْدِلُوْنَ فِيْ حُكْمِهِمْ وَ أَهْلِيْهِمْ وَمَا وَلُوْا (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۶۶۳- حضرت عبدالله بن عمرو بن عاص رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، انصاف دارخلق به د الله تعالیٰ سره نزدے د نور په ممبرونو ناست وی۔ او دا به هغه خلق وی، چه هغوئ به په حکومتی کارونو په خپل بال بچ او په هغې کارونو کښې چه دوئ ته سپارل شوے وُو۔ انصاف کولو۔ (مُسلم)

۶۶۴- وَعَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: خِيَارُ أَئِمَّتِكُمُ الَّذِيْنَ تُحِبُّوْنَهُمْ وَ يُحِبُّوْنَكُمْ وَ تُصَلُّوْنَ وَيُصَلُّوْنَ عَلَيْكُمْ وَ شِرَارُ أَئِمَّتِكُمُ الَّذِيْنَ تُبْغِضُوْنَهُمْ وَ يُبْغِضُوْنَكُمْ وَ تَلْعَنُوْنَهُمْ وَ يَلْعَنُوْنَكُمْ قَالَ قُلْنَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ أَفَلَا نُنَابِذُهُمْ؟ قَالَ: لَا، مَا أَقَامُوْا فِيْكُمُ الصَّلٰوةَ (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

"تُصَلُّوْنَ عَلَيْهِمْ" تَدْعُوْنَ لَهُمْ :

۶۶۴- عوف بن مالک رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه داسې فرمائیلی آوریدلی دی. چه ستاسو غوره امیران (حاکمان) هغه دی. چه تاسو هغوئ سره مینه ساتئ او هغوئ تاسو سره مینه ساتی۔ تاسو هغوئ دپاره دُعا کوئ او هغه ستاسو دپاره دُعا کوی۔ او په تاسو کښې ناکاره حاکمان هغه دی. چه تاسو هغوئ سره بُغض ساتئ۔ هغوئ په تاسو لعنت وائی۔ راوی وائی، چه مونږ عرض اوکړو یا رسول الله! آیا مونږ د داسې حاکمانو خلاف څه داسې کار وانه ئ او نه کړو چه (د حکومت او مشرئ نه ئې) جدا کړو۔ نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، ترڅو پورې چه تاسو کښې هغوئ نظم او مونځ قائموی نو داسې مه کوئ. او دا جمله ئې دوه ځله اوفرمائیله۔ (مُسلم)

"تُصَلُّوْنَ وَ يُصَلُّوْنَ" نه مراد دُعا ده۔

۶۶۵ - وَعَنْ عِيَاضِ بْنِ حِمَارٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: "أَهْلُ الْجَنَّةِ ثَلَاثَةٌ -
۱- ذُوْ سُلْطَانٍ مُقْسِطٌ مُوَفَّقٌ -
۲- وَرَجُلٌ رَحِيْمٌ رَقِيْقُ الْقَلْبِ لِكُلِّ ذِيْ قُرْبٰى وَمُسْلِمٍ -
۳- وَعَفِيْفٌ مُتَعَفِّفٌ ذُوْ عِيَالٍ" (رَوَاهُ مُسْلِمٌ) ❊

۶۶۵ - حضرت عياض بن حمار رضي الله عنه نه روايت دے - چه ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه دا سے فرمائيلي آوريد لي دي - چه درے قسمه کسان به د جنت حقدار وي - (۱) خاوند داقتدار انصاف دار حاکم چه دا نصاف توفيق ورته هم ورکړے شوے وي - (۲) هغه کس چه د خپلوانو او د مسلمانانو په حق کښے ډيرنرمي کوونکے، شفقت کوونکے او مهربانه وي - (۳) هغه کس چه عيالدار کيدو سره هم چاته د غوښتنے د پاره لاس نه اوږدوي - (مُسلم)

باب ۸۰

وُجُوْبِ طَاعَةِ وُلَاةِ الْاَمْرِ فِيْ غَيْرِ مَعْصِيَةٍ وَتَحْرِيْمِ طَاعَتِهِمْ فِي الْمَعْصِيَةِ

د حاکم تابعداري واجب ده خو د شرع په خلاف کښے نه -

ف:- دے باب کښے يو آيت او يوولس حديثونه دي -

قرآني آيتونه

۲۳۱ - قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [له] "يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اَطِيْعُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوا الرَّسُوْلَ وَاُولِي الْاَمْرِ مِنْكُمْ" ❊

اے ايمان والو! د الله فرمانبرداري کوئ - او د الله د رسول حکم ومنئ - او د خپل حکومت والو هم تابعداري کوئ - (پ۵ نساء)

(نبوي احاديث)

۶۶۶ - وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: عَلَى الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ فِيْمَا اَحَبَّ وَكَرِهَ اِلَّا اَنْ يُّؤْمَرَ بِمَعْصِيَةٍ فَاِذَا اُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ - (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

حضرت عبد الله بن عمر فاروق رضي الله عنهما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه دا فرمان نقل کړے دے - چه رسول الله صلى الله عليه وسلم او فرمائيل، چه مسلمان له آوريدل او تابعداري کول لازم دي - اګرکه هغه حکم په هغهٔ باندے ښهٔ لګي، او که ورته ناخوښه وي - البته کهٔ د ګناه حکم ورکړے شي نو د هغے نه آوريدل شته نه منل - (بُخاري ومُسلم)

۶۶۷ - وَعَنْهُ قَالَ كُنَّا اِذَا بَايَعْنَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ يَقُوْلُ لَنَا: فِيْمَا اسْتَطَعْتُمْ" (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۶۶۷ - دا روايت هم د حضرت عبد الله بن عمر فاروق رضي الله عنهما نه نقل دے - چه کله مونږ رسول الله صلى الله عليه وسلم سره د اوريدلو او منلو بيعت کولو، نو مونږ ته به ئے فرمائيل، چه (د اوريدلو او د منلو دا بيعت هغه کارونو د پاره دے) د کومے چه تاسو کښے طاقت وي - (بُخاري ومُسلم)

۶۶۸ - وَعَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

۶۶۸ - دا روايت هم د حضرت عبد الله بن عمر فاروق رضي الله عنهما نه نقل دے -

له سورة النحل آية ۱۲۵

يَقُوْلُ مَنْ خَلَعَ يَدًا مِنْ طَاعَةٍ [2] لَقِيَ اللّٰهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا حُجَّةَ لَهُ، وَمَنْ مَّاتَ وَلَيْسَ فِيْ عُنُقِهٖ بَيْعَةٌ مَاتَ مِيْتَةً جَاهِلِيَّةً [3]. (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهٗ: "وَمَنْ مَاتَ وَهُوَ مُفَارِقٌ لِلْجَمَاعَةِ فَاِنَّهٗ يَمُوْتُ مِيْتَةً جَاهِلِيَّةً".

"اَلْمِيْتَةُ" بِكَسْرِ الْمِيْمِ.

چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه ما داسې فرمائیلې آوریدلې دي، چاچه (د بیعت نه پس) د فرمانبردارئ نه لاس رابنکلو۔ نو قیامت کښې به الله تعالیٰ سره داسې حال کښې ملاؤ شي، چه د هغهٔ سره به هیڅ دلیل او بهانه نه وي (چه هغه ئې وړاندې کړي، یا او منلې شي) او څوک چه داسې حالت کښې مړشي، چه د بیعت کلوبند ئې غاړه کښې نه وُو۔ نو د جاهلیت په مرګ مړشو۔ (مُسلم)

او د ابن عمرؓ په یو روایت کښې داسې هم دي، چه څوک د ډلې نه بیل شو هغه د جاهلیت په مرګ مړشو۔ (د جاهلیت د مرګ نه مراد د بې دینئ او ګمراهئ مرګ دے۔ ځکه چه دے خلقو به کوم امیر سره بیعت نهٔ کولو۔ بلکه د خپل شان نه خلاف او عیب به ئې ګنړلو)

۶۶۹۔ وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِسْمَعُوْا وَاَطِيْعُوْا وَاِنِ اسْتُعْمِلَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ كَاَنَّ رَاْسَهٗ زَبِيْبَةٌ. (رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ)

۶۶۹۔ حضرت انس بن مالک رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله صلی الله علیه وسلم او فرمائیل، د امیر خبره آورئ، او تابعداری ئې کوئ۔ اګرچه په تاسو باندې حاکم یو حبشي غلام وي۔ چه سرئې د منقی یعني د وسکې په شان وي (مطلب دا دے، چه ظاهري طور سره هغه ډیر سپک بد رنګ بد شکله وي۔ که هغه ستاسو میرا و بادشاه وي، نو د هغه خبره غوړ او سوچ سره آورئ۔ او کوم حکم چه درکوي په هغې عمل کوئ) (بُخاري)

۶۷۰۔ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "عَلَيْكَ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ فِيْ عُسْرِكَ وَيُسْرِكَ [4] وَمَنْشَطِكَ وَمَكْرَهِكَ وَاَثَرَةٍ عَلَيْكَ [5]. (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۶۷۰۔ حضرت ابوهریره رضی الله عَنْهُ نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم او فرمائیل، که ته په تنګسه کښې ئې، او که په فراخئ کښې، تا باندې بنهٔ لګي او که بد۔ که ستاسو خلاف هم وي۔ او هر حالت کښې (د امیر) حکم آوریدل او منل د فرضوا و واجبو په شان لازم او ضروري دي۔ (مُسلم)

---

[1] سورة النساء آية ۵۹

[2] "من خلع يدا من طاعة": اى خرج عنها بالخروج على الامام وعدم الانقياد له فى غير معصية [3] "ميتة جاهلية": اى مات على الضلالة كما يموت اهل الجاهلية عليها، فانهم كانوا لايدخلون تحت طاعة امير ويرون ذلك عيبًا۔

[4] "فى عسرك ويسرك" بضم اولها وسكون ثانيها: اى فى فقرك وغناك؛ و"منشطك ومكرهك" بفتح اولهما وثالثهما وسكون ثانيهما: اى ماتحب وما تكره مما هو موافق لنشاطك وهواك او مخالف له مماليس معصية وان كان معصية فلاسمع ولاطاعة [5] "واثرة عليك" بفتح الهمزة والمثلثة وهى الاستئثار والاختصاص بامور الدنيا: اى عليكم الطاعة وان اختص الامراء بالدنيا ولم يوصلوكم حقكم مما عندهم

يَقُولُ مَنْ خَلَعَ يَدًا مِنْ طَاعَةٍ لَقِيَ اللّٰهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا حُجَّةَ لَهُ، وَمَنْ مَاتَ وَلَيْسَ فِي عُنُقِهِ بَيْعَةٌ مَاتَ مِيْتَةً جَاهِلِيَّةً.
(رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

وَفِي رِوَايَةٍ لَهُ: "وَمَنْ مَاتَ وَهُوَ مُفَارِقٌ لِلْجَمَاعَةِ فَإِنَّهُ يَمُوتُ مِيْتَةً جَاهِلِيَّةً".

"اَلْمِيْتَةُ" بِكَسْرِ الْمِيْمِ.

چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه ما داسې فرمائیلي آوریدلي دي، چا چه (د بیعت نه پس) د فرمانبردارئ نه لاس راښکلو- نو قیامت کښې به الله تعالیٰ سره داسې حال کښې ملاؤ شي، چه د هغهٔ سره به هیڅ دلیل او بهانه نه وي (چه هغه ئې وړاندې کړي، یا او منلې شي) او څوک چه داسې حالت کښې مړ شي، چه د بیعت کلوبند ئې غاړه کښې نه وُو- نو د جاهلیت په مرګ مړ شو. (مُسلم)

او د ابن عمرؓ په یو روایت کښې داسې هم دي، چه څوک د ډلې نه بیل شو هغه د جاهلیت په مرګ مړ شو- (د جاهلیت د مرګ نه مراد د بې دینئ او ګمراهئ مرګ دے- ځکه چه دے خلقو به کوم امیر سره بیعت نهٔ کولو- بلکه د خپل شان نه خلاف او عیب به ئې ګنړلو)

۶۶۹- وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَإِنِ اسْتُعْمِلَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ كَأَنَّ رَأْسَهُ زَبِيبَةٌ.
(رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ)

۶۶۹- حضرت انس بن مالک رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، د امیر خبره آورئ، او تابعداري ئې کوئ- اګرچه په تاسو باندې حاکم یو حبشي غلام وي- چه سرئ د منقی یعنی د وسکې په شان وي (مطلب دا دے، چه ظاهري طور سره هغه ډیر سپک بدرنګ بد شکله وي- که هغه ستاسو امیر او بادشاه وي، نو د هغه خبره غور او سوچ سره آورئ- او کوم حکم چه درکوي په هغې عمل کوئ) (بخاري)

۶۷۰- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "عَلَيْكَ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ فِي عُسْرِكَ وَيُسْرِكَ وَمَنْشَطِكَ وَمَكْرَهِكَ وَأَثَرَةٍ عَلَيْكَ".
(رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۶۷۰- حضرت ابو هریره رضی الله عنهٔ نه روایت دے- چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، که ته په تنګسه کښې ئې، او که په فراخئ کښې، تا باندې بشه لګي او که بد- که ستاسو خلاف هم وي- او هر حالت کښې (د امیر) حکم آوریدل او منل د فرضو او واجبو په شان لازم او ضروري دي- (مُسلم)

---

۱ سورة النساء آية ۵۹

۲ "من خلع يدا من طاعة": اى خرج عنها بالخروج على الامام وعدم الانقياد له في غير معصية ۳ "ميتة جاهلية": اى مات على الضلالة كما يموت اهل الجاهلية عليها، فانهم كانوا لايدخلون تحت طاعة امير ويرون ذلك عيبا؛

۴ "في عسرك ويسرك" بضم اولهما وسكون ثانيهما: اى في فقرك وغناك؛ و"منشطك و مكرهك" بفتح اولهما وثالثهما وسكون ثانيهما: اى ماتجب وما تكره مما هو موافق لنشاطك وهواك او مخالف له ممالیس معصية وان كان معصية فلاسمع ولاطاعة ۵ "واثرة عليك" بفتح الهمزة والمثلثة وهي الاستئثار والاختصاص بامور الدنيا: اى عليكم الطاعة وان اختص الامراء بالدنيا ولم يوصلوكم حقكم مما عندهم

۶۷۱- وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ سَفَرٍ فَنَزَلْنَا مَنْزِلًا فَمِنَّا مَنْ يُصْلِحُ خِبَاءَهُ [1] وَمِنَّا مَنْ يَنْتَضِلُ، وَمِنَّا مَنْ هُوَ فِيْ جَشَرِهِ إِذْ نَادٰى مُنَادِيْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلصَّلٰوةُ جَامِعَةً فَاجْتَمَعْنَا إِلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّهُ لَمْ يَكُنْ نَبِيٌّ قَبْلِيْ إِلَّا كَانَ حَقًّا عَلَيْهِ أَنْ يَدُلَّ أُمَّتَهُ عَلٰى خَيْرِ مَا يَعْلَمُهُ لَهُمْ وَيُنْذِرَهُمْ شَرَّ مَا يَعْلَمُهُ لَهُمْ وَإِنَّ أُمَّتَكُمْ هٰذِهِ جُعِلَ عَافِيَتُهَا فِيْ أَوَّلِهَا وَسَيُصِيْبُ آخِرَهَا بَلَاءٌ وَأُمُوْرٌ تُنْكِرُوْنَهَا وَتَجِيْءُ الْفِتْنَةُ يُرَقِّقُ بَعْضُهَا بَعْضًا وَتَجِيْءُ الْفِتْنَةُ فَيَقُوْلُ الْمُؤْمِنُ، هٰذِهِ مُهْلِكَتِيْ ثُمَّ تَنْكَشِفُ: وَتَجِيْءُ الْفِتْنَةُ فَيَقُوْلُ الْمُؤْمِنُ: هٰذِهِ هٰذِهِ فَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يُزَحْزَحَ عَنِ النَّارِ وَيُدْخَلَ الْجَنَّةَ فَلْتَأْتِهِ مَنِيَّتُهُ [2] وَهُوَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلْيَأْتِ إِلَى النَّاسِ الَّذِيْ يُحِبُّ أَنْ يُؤْتٰى إِلَيْهِ. وَمَنْ بَايَعَ إِمَامًا فَأَعْطَاهُ صَفْقَةَ يَدِهِ وَثَمَرَةَ قَلْبِهِ فَلْيُطِعْهُ إِنِ اسْتَطَاعَ فَإِنْ جَاءَ آخَرُ يُنَازِعُهُ فَاضْرِبُوْا عُنُقَ الْآخَرِ- رَوَاهُ مُسْلِمٌ

قَوْلُهُ "يَنْتَضِلُ" أَيْ يُسَابِقُ بِالرَّمْيِ بِالنَّبْلِ وَالنُّشَّابِ- "وَالْجَشَرُ" بِفَتْحِ الْجِيْمِ وَ

۶۷۱- حضرت عبدالله بن عمر فاروق رضی الله عنهما نه روایت دے. چه یو سفر کښے مونږ د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره یو ځائے روان وُو. یو ځائے کښے مونږ ډیره واچوله. او بعضے خلقو خیمے لګول شروع کړل. او ځینې غشی ویشتو نکو غشی په نښه کول. او ځینې د څارو په حفاظت کښے مشغول شو، چه دے وخت کښے د رسول الله صلی الله علیه وسلم د طرف نه یو آواز کوونکی آواز د مانځه د جمع کیدو د پاره اوکړو. نو مونږ ټول د نبی علیه السلام په خدمت کښے حاضر شو. نو وے فرمائیل، زما نه مخکښے هر نبی د پاره دا لازم او ضروری وه، چه خپل اُمت د خپل علم مطابق د هغے غوره او ښو خبرو نه خبر کړی. چه د هغوئ د پاره خیر وی. او د هغه خبرے نه ئے اوویروی کوم چه د هغوئ د پاره بده وی. د دے را روانے طریقے په وجه زهٔ هم تاسو ته ښایم چه) دا اُمت چه تاسو ئے هم فرد یئ. د دے اُمت اول کښے بالکل خیر و عافیت ایښودے شوے دے. او آخره زمانه کښے به دا سے مصیبتونه مخے ته راشی. او دا سے ناآشنا کارونه به پیدا کړے شی. چه هغه به تاسو بد ګنړئ. د یوے فتنے نه پس به بله فتنه راشی. او هغه اوله فتنه به ورته سپکه او کمه ښکاره کړی. (د هرے فتنے نه به بله فتنه پیدا کیږی) چه د غه فتنے ته مسلمان اوګوری، نو خیال به اوکړی، چه دا فتنه خو ما هلاکوی برباد وی. مګر هغه فتنه او امتحان او مصیبت به لرے شی. نو د نه پس به بله نوے فتنه را ښکاره شی. نو مسلمان به اووائی، چه هو (بس همدا فتنه خو غټه ده) او همدا ده او همدا ده. نو که د چا دا خوښه وی چه دوزخ ته د تللو نه بچ شی. او جنت ورته ملاؤ شی. نو هغهٔ له پکار دی، چه دا سے حالت کښے مړ شی، چه په الله او په ورځ د آخرت د هغه یقین وی. او خلقو د پاره دے هغه خبرہ خوښه کړی کومه چه خپل ځان د پاره خوښوی.

[1] "من يصلح خباءه" بكسر المعجمة وتخفيف الموحدة بعدها الف ممدودة: هوما يعمل من دبر او صوف او شعر ويكون على عمودين او ثلاثة وما فوق ذلك فهو بيت:

[2] "منيته" بفتح الميم وكسر النون وتشديد الياء التحتية: اى الموت:

الشِّيْنِ الْمُعْجَمَةِ وَبِالرَّاءِ وَ هِيَ الدَّوَابُّ الَّتِيْ تَرْعٰى وَ تَبِيْتُ مَكَانَهَا وَقَوْلُهُ "يُرَقِّقُ بَعْضُهَا بَعْضًا": اَىْ يُصَيِّرُ بَعْضُهَا بَعْضًا رَقِيْقًا اَىْ خَفِيْفًا لِعِظَمِ مَا بَعْدَهُ فَالثَّانِيْ يُرَقِّقُ الْاَوَّلَ وَ قِيْلَ مَعْنَاهُ يُشَوِّقُ بَعْضُهَا اِلٰى بَعْضٍ بِتَحْسِيْنِهَا وَ تَسْوِيْلِهَا، وَ قِيْلَ يُشْبِهُ بَعْضُهَا بَعْضًا -

او چا چه د حاکم په لاس کښې لاس ورکړو او بیعت ئې اوکړو - او خپل زړهٔ ئې ورته هم حواله کړو. نو بیا هغهٔ له د هغهٔ طاعت و تابعداری یکار ده - او هغه سره دے غداری او دوکه نه کوی. او د دے حاکم مقابله کښې که بل څوک راشی - او د خپل بیعت آخستلو کښې ورسره جګړه کوی، نو د دغه د وئیم (امامت دعوه کونکی) څټ اووهئ - (مسلم)

"یَنْتَضِلُ": یعنی د تیزغشی ویشتلو مقابله اومشق کول -

"حَشَرٌ": هغه څاروی چه څریدو ته ئې پریږدی او د شپې خپل ځائے ته راځی -

"یُرَقِّقُ بَعْضُهَا بَعْضًا": یعنی یوه فتنه به هغه بله سپکه کړی - ځکه چه اولنئ فتنه به غټه وی - او د دے دا مطلب هم بنودلے شوے دے، چه د بعضے فتنو سره به ئې شوق پیدا شی - او زړهٔ به ئې غواړی - او دیوے فتنے سره به د بلے هم شوق پیدا کیږی - او دا مطلب ئې هم بنودلے شوے دے، چه یوه فتنه به د بلے سره یوشان وی -

۶۷۲- وَعَنْ اَبِیْ هُنَیْدَةَ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ سَاَلَ سَلَمَةُ ابْنُ یَزِیْدَ الْجُعْفِیُّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: یَا نَبِیَّ اللّٰهِ اَرَاَیْتَ اِنْ قَامَتْ عَلَیْنَا اُمَرَاءُ یَسْاَلُوْنَا حَقَّهُمْ وَیَمْنَعُوْنَا حَقَّنَا فَمَا تَاْمُرُنَا؟ فَاَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ سَاَلَهُ، فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ "اِسْمَعُوْا وَاَطِیْعُوْا فَاِنَّمَا عَلَیْهِمْ مَا حُمِّلُوْا وَ عَلَیْکُمْ مَا حُمِّلْتُمْ" (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۶۷۲- حضرت ابوهنیده وائل بن حجر رضی الله عنه نه روایت دے - چه سلمه بن یزید جعفی رضی الله عنه د نبی کریم صلی الله علیه وسلم نه پوښتنه اوکړه - چه یا رسول الله! تاسو هغه امیرانو بادشاهانو په باره کښې څه وایئ، چه هغه ځمونږ نه د خپلو حقونو پوره کولو خواهش کوی. مګر ځمونږ حقونه نه پوره کوی - رسول الله صلی الله علیه وسلم چه د هغهٔ خبره واوریده، نو هغوئ د جواب ورکولو نه ځان اوساتلو - نو هغه صحابی بیا دا پوښتنه اوکړه - نو نبی علیه السلام اوفرمائیل: چه د هغوئ خبره آورئ او حکم ئې منئ - ځکه هغوئ چه څه کوی، نو هغوئ د هغے ذمه واردی - او تاسو چه څهٔ کوئ تاسو د هغې ذمه وار یئ - (مسلم)

۶۷۳- وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنَّهَا سَتَکُوْنُ بَعْدِیْ اَثَرَةٌ وَاُمُوْرٌ تُنْکِرُوْنَهَا قَالُوْا یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ کَیْفَ تَاْمُرُ مَنْ اَدْرَکَ مِنَّا ذٰلِکَ؟ قَالَ تُؤَدُّوْنَ الْحَقَّ الَّذِیْ عَلَیْکُمْ وَتَسْاَلُوْنَ

۶۷۳- حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنه نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه ځما نه پس به ډیر زر تاسو ته داسے خبرے راپیښے شی چه تاسو به ئې نه خوښوئ (لکه خپل غرض سرکول، بے انصافی کول) صحابه وُنو عرض اوکړو، یا رسول الله! د داسے خبرو راتللو په وخت کښې که مونږ کښې څوک

اللهَ الَّذِي لَكُمْ" (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

موجود وُو نو دهغې متعلق تاسو څهٔ حکم کوئ؟ - نو نبی علیه السلام اوفرمائیل، کومه ذمه واری چه ستاسو ده، هغه پوره کوئ. - او د خپلو حقونو دپاره د الله تعالی نه سوال کوئ - (بُخاری ومُسلم)

۶۷۴ - وَعَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَطَاعَنِي فَقَدْ اَطَاعَ اللهَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللهَ وَ مَنْ يُطِعِ الْاَمِيْرَ فَقَدْ اَطَاعَنِي وَمَنْ يَعْصِ الْاَمِيْرَ فَقَدْ عَصَانِي. (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۶۷۴ - حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چا چه څما تابعداری اوکړه، هغهٔ د الله تعالی هم تابعداری اوکړه - او چا چه څما حکم اونه منلو، هغهٔ د الله تعالی هم نافرمانی اوکړه - او چا چه د (مسلمان) امیر تابعداری اوکړه - هغهٔ څما تابعداری اوکړه - او چا چه د امیر نافرمانی اوکړه. لکه چه څما نافرمانی ئے اوکړه - (بُخاری ومُسلم)

۶۷۵ - وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ كَرِهَ مِنْ اَمِيْرِهِ شَيْئًا فَلْيَصْبِرْ، فَاِنَّهُ مَنْ خَرَجَ مِنَ السُّلْطَانِ شِبْرًا[1] مَاتَ مِيْتَةً جَاهِلِيَّةً " (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۶۷۵ - حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، که چا ته د امیر او حاکم چرته یوه خبره ناخوښه وی نو صبر دے اوکړی - که هغه د امیر د تابعدارئ نه یوه لویشت هم اووتلو، اومړ شو - نو هغه د جاهلیت په مرګ مړ شو - (بُخاری ومُسلم)

۶۷۶ - وَعَنْ اَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: "مَنْ اَهَانَ السُّلْطَانَ اَهَانَهُ اللهُ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ وَفِي الْبَابِ اَحَادِيْثُ كَثِيْرَةٌ فِي الصَّحِيْحِ وَ قَدْ سَبَقَ بَعْضُهَا فِي اَبْوَابٍ.

۶۷۶ - حضرت ابوبکره رضی الله عنه نه روایت دے. چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا سے فرمائیلی آوریدلی دی، چا چه د بادشاه سپکوالے اوکړو - نو الله تعالی به ئے ذلیل او خوار کړی - (ترمذی)

امام ترمذی رحمة الله علیه وائی، چه دا حدیث، حسن دے. په دے موضوع او بحث کښے ډیر صحیح حدیثونه روایت شوی دی - چه هغې کښے بعضے مخکښے بابونو کښے تیر شوی دی.

باب ۸۱

النَّهْيِ عَنْ سُؤَالِ الْاِمَارَةِ وَاخْتِيَارِ تَرْكِ الْوِلَايَاتِ اِذَا لَمْ يَتَعَيَّنْ عَلَيْهِ وَ تَدْعُ حَاجَةٌ اِلَيْهِ

د حکومت او عهدے غوښتنه

ف:- دے باب کښے یو آیت او څلور احادیث دی -

قرآنی آیت

۲۳۲ - قَالَ اللهُ تَعَالٰى[2] " تِلْكَ

۲۳۲ - موږ دا د آخرت کور د هغه خلقو

[1] "من خرج من السلطان شبرا" : ای خرج من طاعته ولو قليلا، فهو كناية عن القلة.
[2] سورة القصص آية ۸۳.

الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِيْنَ لَا يُرِيْدُوْنَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِيْنَ "۔

د پاره (د راحت او آرام باعث) ګرځولے دے۔ چه نه دُنیا کښے غټ سرے جوړیدل غواړی۔ او نه فساد (خورول) غواړی۔ او بنهٔ انجام خو د پرهیزګارانو د پاره دے۔ (پ۲، قصص)

نبوی احادیث

٦٧٧۔ وَعَنْ أَبِي سَعِيْدٍ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ لِي رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "يَا عَبْدَ الرَّحْمٰنِ ابْنَ سَمُرَةَ لَا تَسْأَلِ الْإِمَارَةَ فَإِنَّكَ إِنْ أُعْطِيْتَهَا عَنْ غَيْرِ مَسْأَلَةٍ أُعِنْتَ عَلَيْهَا وَإِنْ أُعْطِيْتَهَا عَنْ مَسْأَلَةٍ وُكِلْتَ إِلَيْهَا وَإِذَا حَلَفْتَ عَلَى يَمِيْنٍ فَرَأَيْتَ غَيْرَهَا خَيْرًا مِّنْهَا فَأْتِ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ وَكَفِّرْ عَنْ يَمِيْنِكَ "۔ (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۶۷۷۔ حضرت ابوسعید عبدالرحمٰن بن سمرهٔ رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، اے عبدالرحمانه! مشری او حکومت کله هم او نهٔ غواړې۔ ځکه که بغیر د غوښتلو درته درکړے شی۔ نو د الله تعالیٰ د طرف نه به ستا امداد کولے شی۔ او که ئے په غوښتنه ملاؤ شی۔ نو بیا به ته هغې ته اوسپارلے شے۔ او که په څه قسم اوخورې، او د دے نه علاوه بله خبره غوره وی، نو هغه غوره اختیار کړه۔ او د قسم کفاره ورکړه۔ (بخاری و مُسلم)

٦٧٨۔ وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا أَبَا ذَرٍّ إِنِّي أَرَاكَ ضَعِيْفًا وَإِنِّي أُحِبُّ لَكَ مَا أُحِبُّ لِنَفْسِي لَا تَأَمَّرَنَّ[1] عَلَى اثْنَيْنِ وَلَا تَوَلَّيَنَّ[2] مَالَ يَتِيْمٍ "۔ (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۶۷۸۔ حضرت ابوذر غفاری رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، اے ابوذره! زهٔ وینم، چه ته کمزورے ئے۔ او زهٔ ستا د پاره هغه خبره خوښوم، چه کومه خپل ځان د پاره ئے خوښوم۔ کوره دوؤ کسانو باندے امیر او حاکم مه جوړیږه۔ او نه د یتیم د مال ذمه وار شه۔ (مُسلم)

٦٧٩۔ وَعَنْهُ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ أَلَا تَسْتَعْمِلُنِي فَضَرَبَ بِيَدِهِ عَلَى مَنْكِبِي ثُمَّ قَالَ يَا أَبَا ذَرٍّ إِنَّكَ ضَعِيْفٌ، وَإِنَّهَا أَمَانَةٌ وَإِنَّهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ خِزْيٌ وَنَدَامَةٌ إِلَّا مَنْ أَخَذَهَا بِحَقِّهَا وَأَدَّى الَّذِي عَلَيْهِ فِيْهَا۔ (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۶۷۹۔ دا روایت هم د ابوذر غفاری رضی الله عنه دے۔ چه ما رسول الله صلی الله علیه وسلم ته عرض اوکړو، چه ما چرته د یو ځائے حاکم ولے نه جوړوے۔ نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم خما شا اوټپوله، او وے فرمائیل۔ اے ابوذره! ته (د دے عهدے د پاره) کمزورے ئے۔ دا یو امانت دے۔ (د دے سره) دا د قیامت په ورځ د شرمندګئ یو سبب هم کیدے شی۔ هاں، که دا (د صلاحیت خاوند ته) د دے ټولو حقونو سره ورکړے شی۔ او بیا د حکومت فریضه ښے طریقے سره پوره کوی۔ نو د شرمندګئ نه به بچ شی۔ (مُسلم)

٦٨٠۔ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ

۶۸۰۔ حضرت ابوهریره رضی الله عنه

[1] "لا تأمرن" بفتح الهمزة والميم المشددة: أی لا تتأمرن. [2] "ولا تولين" بفتح اوليه وتشديد ثالثة: أی لا تتولين.

نوهغه ئے نه ورياد وى. او كه اميرڅه كاركول غواړى، نولاس ورسره نهٔ اښه وى - (ابوداؤد)

باب ۸۳

النَّهْيِ عَنْ تَوْلِيَةِ الْاِمَارَةِ وَالْقَضَاءِ وَغَيْرِهِمَا مِنَ الْوِلَايَاتِ لِمَنْ سَأَلَهَا أَوْحَرَصَ عَلَيْهَا فَعَرَضَ بِهَا

دعهدے وركول نهٔ دى پكار هغه چا ته چه پخپله ئے طلب كړى.

ف :- دے باب كښے صرف يو حديث بيان كړے شوے دے.

نبوى حديث

۶۸۳- عَنْ اَبِي مُوْسَى الْاَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَا وَرَجُلَانِ مِنْ بَنِيْ عَمِّيْ فَقَالَ اَحَدُهُمَا يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اَمِّرْنَا عَلَى بَعْضِ مَا وَلَّاكَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ، وَقَالَ الْاٰخَرُ مِثْلَ ذٰلِكَ فَقَالَ اِنَّا وَاللّٰهِ لَانُوَلِّيْ هٰذَا الْعَمَلَ اَحَدًا سَأَلَهُ اَوْ اَحَدًا حَرَصَ عَلَيْهِ - (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۶۸۳- حضرت ابوموسیٰ اشعرى رضى الله عنه نه روايت دے. چه زهٔ او څما د خاندان دوه كسان د نبى كريم صلى الله عليه وسلم په خدمت كښے حاضر شول. يو يكښے عرض اوكړو يا رسول الله! الله تعالىٰ چه تاسو ته كوم حكومت درحواله كړے دے. هغے كښے په څه حصه كښے ماله هم دحكومت اومشرئ موقعه راكړئ. اودغسے خبره دوئم هم اوكړه. نو رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه په الله تعالىٰ مے دے قسم وى، چه مونږ دا كار هغه چا ته نهٔ حواله كوؤ، چه څوك دهغے غوښتونكے وى. يائے دهغے حرص په زړهٔ كښے وى - (بخارى ومسلم)

كِتَابُ الْاَدَبِ

باب ۸۴

الْحَيَاءِ وَفَضْلِهِ وَالْحَثِّ عَلَى التَّخَلُّقِ بِهِ

(شرم او حياء)

ف :- دے باب كښے صرف څلور احاديث دى.

نبوى احاديث

۶۸۴- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى رَجُلٍ مِّنَ الْاَنْصَارِ وَهُوَ يَعِظُ اَخَاهُ فِي الْحَيَاءِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعْهُ فَاِنَّ الْحَيَاءَ مِنَ الْاِيْمَانِ - (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۶۸۴- حضرت عبدالله بن عمر رضى الله عنهما نه روايت دے. چه رسول الله صلے الله عليه وسلم ديو انصارى صحابى په خوا كښے تيريدو. چه خپل ورورتهٔ د حياء په باره كښے پوهولو (چه ډيرزيات شرم هم ښهٔ نهٔ دے) رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه بس پريږده - (دا

عَنْهُ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّكُمْ سَتَحْرِصُوْنَ عَلَى الْإِمَارَةِ وَ سَتَكُوْنُ نَدَامَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ - (رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ)

وائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد فرمائیل، چه (هغه وخت به ډیر نزدې) راشی، چه تاسو به د مشرئ او حکومت حرص او طمع کوئ - او قیامت کښې به ستاسو دپاره پښیمانتیا او افسوس ثابت شي. (بخاری)

باب ۸۲

حَثِّ السُّلْطَانِ وَالْقَاضِيْ وَغَيْرِهِمَا مِنْ وُلَاةِ الْأُمُوْرِ عَلَى اتِّخَاذِ وَزِيْرٍ صَالِحٍ وَتَحْذِيْرِهِمْ مِنْ قُرَنَاءِ السُّوْءِ وَالْقُبُوْلِ مِنْهُمْ

(د با صلاحیت او نیک معاون انتخاب)

ف:- دے باب کښې یو آیت او دوه احادیث دی -

(قرآني آیت)

۲۳۳- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى[1] "اَلْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍۭ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِيْنَ"

۲۳۳- د پرهیزګاره خلقونه بغیر به دنیاوی دوستان د یو بل دشمنان شي. (پ ۲۵/ زخرف)

(نبوی احادیث)

۶۸۱- وَعَنْ أَبِيْ سَعِيْدٍ الْخُدْرِيِّ وَأَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا بَعَثَ اللّٰهُ مِنْ نَبِيٍّ وَلَا اسْتَخْلَفَ مِنْ خَلِيْفَةٍ إِلَّا كَانَتْ لَهُ بِطَانَتَانِ[2] بِطَانَةٌ تَأْمُرُهُ بِالْمَعْرُوْفِ وَتَحُضُّهُ عَلَيْهِ وَبِطَانَةٌ تَأْمُرُهُ بِالشَّرِّ وَتَحُضُّهُ عَلَيْهِ وَالْمَعْصُوْمُ مَنْ عَصَمَ اللّٰهُ. (رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ)

۶۸۱- د حضرت ابوسعید خدری او د حضرت ابوهریره رضی الله عنهما نه روایت دے- چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، الله تعالی چه کوم یو پیغمبر رالیږلے دے- یائې خلیفه جوړ کړے دے- نو د هر یو د دوه قسمه ملګرو (معتمدو، مشیرانو، وزیرانو او رازدارو) سره تعلق راځي- نو یو ملګرے هغهٔ ته د خیر کارونه ښائي. او ورته د پوره کولو ترغیب ورکوی. او بل ملګرے ورته د بد وچارو لاره ښائي، او په هغې ئې ورکړموی- او چالره چه الله تعالی بچ اوساتي، هغه بچ دے- (بخاری)

۶۸۲- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادَ اللّٰهُ بِالْأَمِيْرِ خَيْرًا جَعَلَ لَهُ وَزِيْرَ صِدْقٍ إِنْ نَسِيَ ذَكَّرَهُ وَإِنْ ذَكَرَ أَعَانَهُ، وَإِذَا أَرَادَ بِهِ غَيْرَ ذٰلِكَ[3] جَعَلَ لَهُ وَزِيْرَ سُوْءٍ إِنْ نَسِيَ لَمْ يُذَكِّرْهُ وَإِنْ ذَكَرَ لَمْ يُعِنْهُ. رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ بِإِسْنَادٍ جَيِّدٍ عَلٰى شَرْطِ مُسْلِمٍ.

۶۸۲- حضرت عائشه رضی الله عنها وائی- چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه کوم حاکم او امیر ته الله تعالی د مهربانئ او د رحم اراده اوکړی، نو هغهٔ له دیندار ریښتونے وزیر ورکړی- که د حاکم د زړه څه خبره اوځي، نو دائې ورته یادوی. او که امیر څه کارنامه سرته رسول غواړي، نو هغه د دهٔ پوره امداد کوی- او که د الله تعالی اراده د خیر نه علاوه څه بله وی، نو غلط او خراب وزیر د هغهٔ دپاره مقرر کړي- که د امیر د زړهٔ نه څه خبره اوځي،

[1] سورة الزخرف آية ۶۷ [2] البطانة بكسر الموحدة الاولياء والاصفياء "وتحضه" بفتح الفوقية وضم المهملة وتشديد الضاد: اى تحمله [3] "غير ذلك" اى شرا، ولم يصرح به تحريضا على اجتناب الشر لانه اذا اجتنب ذكر اسمه لشناعته، فلان يجتنب المسمى به اولى.

څه آړولے خبره ورته کوے) شرم او حیاء خو د ایمان یوه حصه ده - (بُخاری ومُسلم)

۶۸۵- وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْحَيَاءُ لَايَاْتِيْ اِلَّا بِخَيْرٍ - مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ -

وَفِيْ رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ اَلْحَيَاءُ خَيْرٌ كُلُّهٗ اَوْقَالَ اَلْحَيَاءُ كُلُّهٗ خَيْرٌ

۶۸۵- حضرت عمران بن حصین رضی الله عنهما نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه د حیا حاصل او نتیجه بغیر د خیر او ښیګړے نه بل هیڅ نه وی - (بُخاری او مُسلم)

او د مُسلم په روایت کښے داسے هم راغلی دی، چه حیا ټوله خیر خیر دے - یا حیاء د خیرونو مجموعه ده -

۶۸۶- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَلْاِيْمَانُ بِضْعٌ وَّسَبْعُوْنَ اَوْ بِضْعٌ وَّسِتُّوْنَ شُعْبَةً فَاَفْضَلُهَا قَوْلُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَ اَدْنَاهَا اِمَاطَةُ الْاَذٰى عَنِ الطَّرِيْقِ وَالْحَيَآءُ شُعْبَةٌ مِّنَ الْاِيْمَانِ - (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

"اَلْبِضْعُ" بِكَسْرِ الْبَاءِ وَيَجُوْزُ فَتْحُهَا وَهُوَ مِنَ الثَّلَاثَةِ اِلَى الْعَشَرَةِ -

"وَالشُّعْبَةُ" اَلْقِطْعَةُ وَالْخَصْلَةُ -

"وَالْاِمَاطَةُ" اَلْاِزَالَةُ -

"وَالْاَذٰى" مَا يُؤْذِيْ كَحَجَرٍ وَشَوْكٍ وَطِيْنٍ وَرَمَادٍ وَقَذَرٍ وَّنَحْوِ ذٰلِكَ ؞

۶۸۶- حضرت ابو هریره رض نه روایت دے چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه د ایمان څه دپاسه اویا او څه دپاسه شپیته ښاخونه دی - دے کښے د ټولو نه اوچته درجه او غوره ښاخ کلمه طیبه (لا اله الا الله) ده - او د ټولو نه د کمے درجے والا خبره تکلیف رسونکے څیز د لارے نه اوچتول دی - او حیا د ایمان (لویه او اهمه) حصه ده - (بُخاری ومُسلم)

"بَضْعٌ" زیر او زبر دواړه درست دی - د دریو نه لسو پورے شمار ته و ئیلے کیږی -

"شُعْبَةٌ" یعنی ټکړے او خوئے خصلت -

"وَالْاِمَاطَةُ" یعنی ختمول، لرے کول او اوچتول -

"اَلْاَذٰى" یعنی تکلیف ورکونکی څیزونه - لکه کانړے، ازغے، لوټه او ګندګی وغیره -

۶۸۷- وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَشَدَّ حَيَآءً مِّنَ الْعَذْرَآءِ[۱] فِيْ خِدْرِهَا فَاِذَا رَاٰى شَيْئًا يَّكْرَهُهٗ عَرَفْنَاهُ فِيْ وَجْهِهٖ - مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؞

۶۸۷- حضرت ابو سعید خدری رضی الله عنه نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د پیغلے جینئ نه هم زیات حیادار او شرم والا وُو - کله چه به هغوئ ته څه خبره ناخوښه وه، نو مونږ به د هغوئ د مخ د اثراتو نه هغه پیژندله - (بُخاری ومُسلم)

عالمانو د حیاء د حقیقت په باره کښے

[۱] العذراء" بفتح العين المهملة وسكون الذال المعجمة وبالراء ثم الف ممدودة" البكر والخدر... بكسر الخاء المعجمه وسكون الدال المهمله" - ستر تجعله البكر في جنب البيت اى اشد حياء من البكر حال اختلائها بالزوج الذى لم تعرفه قبل واستحيائها منه - [۲] سورة الاسراء آية ۳۴ -

قَالَ الْعُلَمَاءُ: حَقِيْقَةُ الْحَيَاءِ خُلُقٌ يَبْعَثُ عَلٰى تَرْكِ الْقَبِيْحِ وَ يَمْنَعُ مِنَ التَّقْصِيْرِ فِيْ حَقِّ ذِي الْحَقِّ وَرَوَيْنَا عَنْ اَبِي الْقَاسِمِ الْجُنَيْدِ رَحِمَهُ اللّٰهُ قَالَ الْحَيَاءُ رُؤْيَةُ الْاٰلَاءِ اَيِ النِّعَمِ وَرُؤْيَةُ التَّقْصِيْرِ فَيَتَوَلَّدُ بَيْنَهُمَا حَالَةٌ تُسَمّٰى حَيَاءً، وَاللّٰهُ اَعْلَمُ:

وئيلي دي - چه دا يو داسې خوئ او خصلت دے، چه د بدو خبرو او د ناخوښه خبرو پرېښودلو باندې سړے باعث کوي - او حقدار ته په حق رسولو کښې د کوتاهئ کولو نه منع کوي -
ابوالقاسم جنيد بغدادي رحمة الله فرمائيلي دي - چه حياء دا ده چه بنيادم اول د الله تعالىٰ د انعامونو، مهربانو او نعمتونو باندې غور او سوچ اوکړي - او بيا خپلو کوتاهو، کمزورو او د غلطو جائزه او اندازه واخلي - او بيا چه د دے نه پس نتيجه کښې څه کيفيت پيدا شي، نو هغې ته حياء وئيلے شي -

باب ۸۵

حِفْظُ السِّرِّ!

راز ساتل

ف :- دے باب کښې يو آيت او څلور احاديث دي -

قرآني آيت

۲۳۴ - قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى: وَاَوْفُوْا بِالْعَهْدِ اِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُوْلًا -

۲۳۴ - خپله وعده پوره کړئ - يقيناً د وعدے په باره کښې به پوښتنه کولے شي. (پ ۱۵، بني اسرائيل)

نبوي احاديث

۶۸۸ - وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ مِنْ اَشَرِّ النَّاسِ عِنْدَ اللّٰهِ مَنْزِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ الرَّجُلُ يُفْضِيْ اِلَى الْمَرْاَةِ وَتُفْضِيْ اِلَيْهِ[1] ثُمَّ يَنْشُرُ سِرَّهَا - (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۶۸۸ - حضرت ابو سعيد خدري رضي الله عنه نه روايت دے - چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه د قيامت په ورځ به د مرتبے په اعتبار سره د الله تعالىٰ په نزد بد ترين هغه کس شمارلے شي، چه ښځه او خاوند خپل مينځ کښې کور والے اوکړي - او بيا هغه خاوند د هغې ښځې راز ښکاره کوي - (مُسلم)

۶۸۹ - وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ حِيْنَ تَاَيَّمَتْ بِنْتُهُ حَفْصَةُ قَالَ لَقِيْتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَعَرَضْتُ عَلَيْهِ حَفْصَةَ فَقُلْتُ اِنْ شِئْتَ اَنْكَحْتُكَ حَفْصَةَ بِنْتَ عُمَرَ قَالَ سَاَنْظُرُ فِيْ اَمْرِيْ

۶۸۹ - حضرت عبد الله بن عمر فاروق رضي الله عنهما نه روايت دے - چه حفصه رضي الله عنها کونډه شوه - نو عمر فاروق رضي الله عنه وائي، چه زۀ اول حضرت عثمان رضي الله عنه ته لاړم - او پوښتنه مے ترے اوکړه - که ته غواړې نو زۀ به د خپلې لور نکاح تا سره اوکړم - هغوئ جواب ورکړو، چه زۀ به دے کښې سوچ کولو نه پس

---

[1] "يفضى الى المرأة" بضم التحتية من الافضاء وهو مباشرة البشرة وهو هنا كناية عن جماع - وقوله صلى الله عليه وسلم "ثم ينشر سرها" اى يذكر تفاصيل ما يقع حال الجماع وقبله من مقدمات الجماع وهو من الكبائر

فَلَبِثْتُ لَيَالِيَ ثُمَّ لَقِيَنِي فَقَالَ
قَدْ بَدَا لِي أَنْ لَا أَتَزَوَّجَ يَوْمِي
هٰذَا. فَلَقِيتُ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ
رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَقُلْتُ إِنْ شِئْتَ
أَنْكَحْتُكَ حَفْصَةَ بِنْتَ عُمَرَ فَصَمَتَ
أَبُوبَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَلَمْ يَرْجِعْ
إِلَيَّ شَيْئًا فَكُنْتُ عَلَيْهِ أَوْجَدَ مِنِّي
عَلَى عُثْمَانَ فَلَبِثْتُ لَيَالِيَ ثُمَّ خَطَبَهَا
النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَنْكَحْتُهَا
إِيَّاهُ فَلَقِيَنِي أَبُوبَكْرٍ فَقَالَ لَعَلَّكَ

جواب درکړم - ما څو ورځې انتظار اوکړو،
نو دوباره ورسره ملاؤ شوم - نو هغوی
اوفرمائیل، چه ځما د واده کولو اراده فی
الحال نشته - نو ابوبکر رض ته لاړم او هغه
ته مې هم دغه خبره اوکړه - که ستا خوښه
وی نو زۀ به د عمر رض د لور حفصې رض نکاح تا
سره اوکړم - مګر هغه چپ شو - او هیڅ جواب
ئې رانۀ کړو - ما ته د عثمان غنی رض د جواب
په مقابله کښې د ابوبکر رض دا طرز ډیر تکلیف
راکونکے شو - څو ورځې تیرې شوې - نو نبی
کریم صلی الله علیه وسلم دے دپاره پیغام
اوخبر راولیږلو - نو ما هغه هغوی ته
په نکاح ورکړه - دے نه پس ابوبکر صدیق رض

وَجَدْتَ عَلَيَّ حِينَ عَرَضْتَ عَلَيَّ
حَفْصَةَ فَلَمْ أَرْجِعْ إِلَيْكَ شَيْئًا فَقُلْتُ
نَعَمْ قَالَ فَإِنَّهُ لَمْ يَمْنَعْنِي أَنْ أَرْجِعَ
إِلَيْكَ فِيمَا عَرَضْتَ عَلَيَّ إِلَّا أَنِّي
كُنْتُ عَلِمْتُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَهَا فَلَمْ أَكُنْ
لِأُفْشِيَ سِرَّ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَوْ تَرَكَهَا النَّبِيُّ
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَبِلْتُهَا
رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.
"تَأَيَّمَتْ": أَيْ صَارَتْ بِلَا
زَوْجٍ وَكَانَ زَوْجُهَا تُوُفِّيَ رَضِيَ
اللّٰهُ عَنْهُ
"وَجَدْتَ": غَضِبْتَ.

سره ملاقات اوشو - نو وې فرمائیل، چه
هغه ورځ خو به تا ته تکلیف او خفګان
رسیدلے وی - کله چه تا ما ته د حفصې رض
د نکاح پیغام راکړو - او ما تا ته هیڅ جواب
نۀ وُو درکړے - عمر رض اووئیل، چه هو،
ما ته غم رسیدلے وُو - نو ابوبکر رض اووئیل،
چه ما ستا د پیغام ځکه جواب درنه کړو،
چه ستا د ملاقات نه مخکښې ځنیله نبی
کریم صلی الله علیه وسلم د بی بی حفصې رض د
نکاح ذکر کړے وُو - او ما د رسول الله صلی الله
علیه وسلم راز ښکاره کول او خورول نۀ
غوښتل - که چیرې د رسول الله صلی الله
علیه وسلم اراده د نکاح نۀ وې - نو ستا
خبره به مې ضرور منلې وه - (بخاری)
"تَأَيَّمَتْ": یعنی خاوند ئې مړ شو او بې
خاونده پاتې شوه -
"وَجَدْتَ": یعنی ته خفه شوې وې -

٦٩٠ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ
عَنْهَا قَالَتْ كُنَّ أَزْوَاجُ النَّبِيِّ صَلَّى
اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَهُ فَأَقْبَلَتْ
فَاطِمَةُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا تَمْشِي مَا
تُخْطِئُ مِشْيَتُهَا مِنْ مِشْيَةِ
رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
شَيْئًا فَلَمَّا رَاٰهَا رَحَّبَ بِهَا وَقَالَ
مَرْحَبًا بِابْنَتِي" ثُمَّ أَجْلَسَهَا عَنْ

٦٩٠ - حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی،
چه ټولې بیبیانې د نبی کریم صلی الله علیه
وسلم سره ناستې وې - نو فاطمه رض هم په مزه
مزه راروانه وه - او راغله - د هغې چال او
تلل هم د نبی کریم صلی الله علیه وسلم په
شان وُو - نبی کریم صلی الله علیه وسلم چه
هغې ته اوکتل، نو هرکلے ئې ورته اوفرمائیلو،
او خپل ښی یا ګس طرف ته ئې کینوله - او
پټ پټ ئې ورته څه اوفرمائیل، نو ډیر

يَمِيْنِهٖ اَوْ عَنْ شِمَالِهٖ ثُمَّ سَارَّهَا فَبَكَتْ بُكَآءً شَدِيْدًا فَلَمَّا رَاٰى جَزَعَهَا سَارَّهَا الثَّانِيَةَ فَضَحِكَتْ فَقُلْتُ لَهَا خَصَّكِ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ بَيْنِ نِسَآئِهٖ بِالسِّرَارِ ثُمَّ اَنْتِ تَبْكِيْنَ؟ فَلَمَّا قَامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاَلْتُهَا مَا قَالَ لَكِ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ مَا كُنْتُ لِاُفْشِيَ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سِرَّهٗ فَلَمَّا تُوُفِّيَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْتُ عَزَمْتُ عَلَيْكِ[1] بِمَا لِيْ عَلَيْكِ مِنَ الْحَقِّ لَمَا حَدَّثْتِنِيْ مَا قَالَ لَكِ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ اَمَّا الْاٰنَ فَنَعَمْ اَمَّا حِيْنَ سَارَّنِيْ فِي الْمَرَّةِ الْاُوْلٰى فَاَخْبَرَنِيْ اَنَّ جِبْرِيْلَ كَانَ يُعَارِضُهٗ الْقُرْاٰنَ فِيْ كُلِّ سَنَةٍ مَرَّةً[2] اَوْ مَرَّتَيْنِ وَاَنَّهٗ عَارَضَهُ الْاٰنَ مَرَّتَيْنِ وَاِنِّيْ لَا اَرَى الْاَجَلَ اِلَّا قَدِ اقْتَرَبَ فَاتَّقِي اللّٰهَ وَاصْبِرِيْ فَاِنَّهٗ نِعْمَ السَّلَفُ اَنَا لَكِ فَبَكَيْتُ بُكَآئِيَ الَّذِيْ رَاَيْتِ فَلَمَّا رَاٰى جَزَعِيْ سَارَّنِي الثَّانِيَةَ فَقَالَ يَا فَاطِمَةُ اَمَا تَرْضَيْنَ اَنْ تَكُوْنِيْ سَيِّدَةَ نِسَآءِ الْمُؤْمِنِيْنَ اَوْ سَيِّدَةَ نِسَآءِ هٰذِهِ الْاُمَّةِ فَضَحِكْتُ ضَحِكِيَ الَّذِيْ رَاَيْتِ، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَهٰذَا لَفْظُ مُسْلِمٍ ؀

ژړا یاتے اوژړل. نبی کریم صلی الله علیه وسلم چه اولیدل، چه ډیره ناقراره ده. نو بیائے ورته پټ څه اوفرمائیل. نو په خندا شوله. بیا ما عرض اوکړو، چه ټولے بیبیانے رسول الله صلی الله علیه وسلم پریخودلے او خصوصیت سره ئے تا سره د راز او پټے خبرے اوکړے، نو تا اوژړل. کله چه رسول الله صلی الله علیه وسلم بهرته لاړو. نو ما د فاطمے رض نه پوښتنه اوکړه، چه تا ته رسول الله صلی الله علیه وسلم پټه خبره کومه یوه اوکړه، نو هغے اووئیل، چه دا د رسول الله صلی الله علیه وسلم د راز خبره وه. دا به ښکاره نه کړم. بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم وفات شو. نو ما بیا د فاطمے رض نه پوښتنه اوکړه. ګوره تا باندے ځما هم څه حق شته. د هغے قسم درکوم چه ما ته ئے اوښایه، چه رسول الله صلی الله علیه وسلم تا ته څه فرمائیلی وُو. نو فاطمے رض اوفرمائیل، چه اوس ئے ښودلو کښے څه باک نشته. ړومبے وارے ئے راته په پټه اوفرمائیل، چه جبرائیل علیه السلام به هر کال ما سره د قرآن یو وارے دور کولو. مګر دے وارے ئے راسره دوه[2] دوه وارے دور اوکړو. نو ځما خیال دے، چه ځما د مرګ وخت نزدے دے. پس د الله تعالیٰ نه ویریږه او صبر کوه. زه ستا د پاره مخکښے ډیر غوره تلونکے یم. نو ما چه دا واوریدل، نو ما اوژړل، چه تاسو هم اولیدم. بیا چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم زه په ژړا اولیدم نو بیائے اوفرمائیل اے فاطمه! آیا ته په دے خوشحالیږے نه چه ته به جنت کښے د ټولو مؤمنانو ښځو سرداره او مشره جوړه شے. یائے داسے اوفرمائیل، چه د دے اُمت د ښځو سرداره به ته جوړیږے. دا مے چه واوریدل نو ما اوخندل او دا تاسو هم اولیدل. (مُسلم)

۶۹۱ - وَعَنْ ثَابِتٍ عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اَتٰى عَلَيَّ رَسُوْلُ

۶۹۱ - حضرت ثابت رضی الله عنه د حضرت انس بن مالک رضی الله عنه نه روایت بیان

[1] عزمت عليك" - اى اقسمت عليك [2] كان يعارضه القرآن فى كل سنة مرة اى كان يقرأ النبى صلى الله عليه وسلم من القرآن فيعيد بعينه جبريل عليه السلام ؀

يَمِيْنِهٖ اَوْ عَنْ شِمَالِهٖ ثُمَّ سَارَّهَا فَبَكَتْ بُكَآءً شَدِيْدًا فَلَمَّا رَاٰى جَزَعَهَا سَارَّهَا الثَّانِيَةَ فَضَحِكَتْ فَقُلْتُ لَهَا خَصَّكِ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ بَيْنِ نِسَآئِهٖ بِالسِّرَارِ ثُمَّ اَنْتِ تَبْكِيْنَ؟ فَلَمَّا قَامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاَلْتُهَا مَا قَالَ لَكِ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ مَا كُنْتُ اُفْشِيْ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سِرَّهٗ فَلَمَّا تُوُفِّيَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْتُ عَزَمْتُ عَلَيْكِ [له] بِمَا لِيْ عَلَيْكِ مِنَ الْحَقِّ لَمَا حَدَّثْتِنِيْ مَا قَالَ لَكِ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ اَمَّا الْاٰنَ فَنَعَمْ اَمَّا حِيْنَ سَارَّنِيْ فِي الْمَرَّةِ الْاُوْلٰى فَاَخْبَرَنِيْ اَنَّ جِبْرِيْلَ كَانَ يُعَارِضُهُ الْقُرْاٰنَ فِيْ كُلِّ سَنَةٍ مَرَّةً [۲] اَوْ مَرَّتَيْنِ وَاَنَّهٗ عَارَضَهُ الْاٰنَ مَرَّتَيْنِ وَاِنِّيْ لَا اَرَى الْاَجَلَ اِلَّا قَدِ اقْتَرَبَ فَاتَّقِي اللّٰهَ وَاصْبِرِيْ فَاِنَّهٗ نِعْمَ السَّلَفُ اَنَا لَكِ فَبَكَيْتُ بُكَآئِيَ الَّذِيْ رَاَيْتِ فَلَمَّا رَاٰى جَزَعِيْ سَارَّنِي الثَّانِيَةَ فَقَالَ يَا فَاطِمَةُ اَمَا تَرْضَيْنَ اَنْ تَكُوْنِيْ سَيِّدَةَ نِسَآءِ الْمُؤْمِنِيْنَ اَوْ سَيِّدَةَ نِسَآءِ هٰذِهِ الْاُمَّةِ فَضَحِكْتُ ضَحِكِيَ الَّذِيْ رَاَيْتِ، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَهٰذَا لَفْظُ مُسْلِمٍ ؛

نو بیا ته ئے اوژړل - نبی کریم صلی الله علیه وسلم چه اولیدل، چه ډیره ناقراره ده - نو بیا ئے ورته پټ څه اوفرمائیل - نو په خندا شوله - بیا ما عرض اوکړو، چه ټولے بیبیانے رسول الله صلی الله علیه وسلم پریخودلے او خصوصیت سره ئے تا سره د راز او پټے خبرے اوکړے، نو تا اوژړل - کله چه رسول الله صلی الله علیه وسلم بهرته لاړو - نو ما د فاطمے رض نه پوښتنه اوکړه، چه تا ته رسول الله صلی الله علیه وسلم پټه خبره کومه یوه اوکړه، نو هغے اووئیل، چه دا د رسول الله صلی الله علیه وسلم د راز خبره وه - دا به ښکاره نه کړم - بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم وفات شو - نو ما بیا د فاطمے رض نه پوښتنه اوکړه - کوره تا باندے څما هم څه حق شته - د هغے قسم درکوم چه ما ته ئے اوښایه، چه رسول الله صلی الله علیه وسلم تا ته څه فرمائیلی وو - نو فاطمے رض اوفرمائیل، چه اوس ئے ښودلو کښے څه باک نشته - ړومبے وارے ئے راته په پټه اوفرمائیل، چه جبرائیل علیه السلام به هر کال ما سره د قرآن یو وارے دور کولو - مګر دے وارے ئے راسره دوه وارے دور اوکړو - نو څما خیال دے، چه څما د مرګ وخت نزدے دے - پس د الله تعالی نه ویریږه او صبر کوه. زه ستا د پاره مخکښے ډیر غوره تلونکے یم. نو ما چه دا واوریدل، نو ما اوژړل، چه تا سو هم اولیدم - بیا چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم زه په ژړا اولیدم نو بیا ئے اوفرمائیل اے فاطمه! آیا ته په دے خوشحالیږے نه چه ته په جنت کښے د ټولو مؤمنانو ښځو سرداره او مشره جوړه شے - یا ئے داسے اوفرمائیل، چه د دے امت د ښځو سرداره به ته جوړیږے - دا مے چه واوریدل نو ما اوخندل او دا تا سو هم اولیدل - (مسلم)

۶۹۱- وَعَنْ ثَابِتٍ عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اَتٰى عَلَيَّ رَسُوْلُ

۶۹۱- حضرت ثابت رضی الله عنه د حضرت انس بن مالک رضی الله عنه نه روایت بیان

له عزمت علیک" - ای اقسمت علیک [۲] کان یعارضه القرآن فی کل سنة مرة ای کان یقرأ النبی صلی الله علیه وسلم من القرآن فیعید بعینه جبریل علیه السلام ؛

اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَنَا اَلْعَبُ مَعَ الْغِلْمَانِ فَسَلَّمَ عَلَيْنَا فَبَعَثَنِيْ فِيْ حَاجَتِهٖ فَاَبْطَاْتُ عَلٰى اُمِّيْ فَلَمَّا جِئْتُ قَالَتْ مَا حَبَسَكَ فَقُلْتُ بَعَثَنِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِحَاجَةٍ قَالَتْ مَا حَاجَتُهٗ قُلْتُ اِنَّهَا سِرٌّ قَالَتْ لَا تُخْبِرَنَّ بِسِرِّ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَحَدًا قَالَ اَنَسٌ وَاللّٰهِ لَوْحَدَّثْتُ بِهٖ اَحَدًا لَحَدَّثْتُكَ بِهٖ يَا ثَابِتُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَرَوَى الْبُخَارِيُّ بَعْضَهٗ مُخْتَصَرًا:

كړے دے - چه نبی كريم صلی الله عليه وسلم ما باندے راغے - دغه وخت كښے ما د ماشومانو سره لوبے كولے - نبی كريم صلی الله عليه وسلم مونږ ته سلام اوكړو - او زهٔ ئے يو كار پسے اوليږلم - نو په دے وجه مور ته په رسيدلو كښے ناوخته شو - كله چه زهٔ د مور په خدمت كښے حاضر شوم نو وے وئيل، ولے دے ناوخته كړو؟ نو ما ورته اووئيل، چه زهٔ رسول الله صلی الله عليه وسلم څه كار پسے ليږلے ووم - هغے اووئيل، څه كار وو؟ نو ما اووئيل، چه هغه پټه خبره ده - او هغه ښكاره كولے نشم - نو مورے اووئيل، چه صحيح ده - د رسول الله صلی الله عليه وسلم د راز نه هيڅوک مه خبروه - بيا انس رض اووئيل، اے ثابت! په الله تعالیٰ مے دے قسم وی، كه رازمے چا ته ښودلے نو تا ته به مے ضرور ښودلے وے - (مُسلم)

او امام بخاری رح دده بعضے حصے مختصرے بيان كړی دی -

باب ۸۶

اَلْوَفَاءُ بِالْعَهْدِ وَاِنْجَازُ الْوَعْدِ

(وعده پوره كول)

ف:- دے باب كښے څلور آيتونه او دري حديثونه دی - وعده پوره كول خو يوه اسلامی فريضه ده - او د انسانيت په تقاضو كښے يوه تقاضا هم ده - د زړه او عمل سره قصد او اراده ريښتيا كول د وعدے پوره والے دے - او دے ته ايفائے عهد يعنی وعده پوره كول وائی - نو د دے خلاف، خلاف ورزی، عذر كول وعده پريښودل دی - او وعده خلاف خو په اسلام كښے د جرم والا دے د انسانی شرافت نه هم بے برخے پريښودل پكار دی -

(قرآنی آيتونه)

۲۳۵ - قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [1] وَاَوْفُوْا بِالْعَهْدِ اِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُوْلًا -

۲۳۵ - وعده پوره كړئ ځكه چه د وعدے به پوښتنه كولے شی - (پ ۱۵ بنی اسرائيل)

۲۳۶ - وَقَالَ تَعَالٰى [2] وَاَوْفُوْا بِعَهْدِ اللّٰهِ اِذَا عَاهَدْتُّمْ:

۲۳۶ - د الله تعالیٰ نامه واخله - او كومے وعدے چه مو كړے وی هغه پوره كوئ - (پ ۱۴ / نحل)

۲۳۷ - وَقَالَ تَعَالٰى [3] يَا اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اَوْفُوْا بِالْعُقُوْدِ -

۲۳۷ - اے ايمان والو! وعده پوره كړئ - (پ ۶ / مائده)

۲۳۸ - وَقَالَ تَعَالٰى [4] يَا اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لِمَ تَقُوْلُوْنَ مَالَا تَفْعَلُوْنَ

۲۳۸ - اے ايمان والو! داسے خبرے ولے كوئ، كومه چه تا سو نه پوره كوئ - دا د الله تعالیٰ د خفه كولو غټ سبب دے -

[1] سورة الاسراء اٰية ۳۴ [2] سورة النحل اٰية ۹۱ [3] سورة المائدة اٰية ۱ [4] سورة الصف ۲

كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ اَنْ تَقُوْلُوْا مَا لَا تَفْعَلُوْنَ ۞

چه خبره اوکړئ او بيائے نهٔ پوره کوئ۔ (پ ۲۸ / صف)

(نبوى احاديث)

۶۹۲ - وَعَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اٰيَةُ الْمُنَافِقِ[۱] ثَلَاثٌ اِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَاِذَا وَعَدَ اَخْلَفَ وَاِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، زَادَ فِىْ رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ وَاِنْ صَامَ وَصَلّٰى وَزَعَمَ اَنَّهٗ مُسْلِمٌ.

۶۹۲ - حضرت ابوهريره رضى الله عنه نه روايت دے، چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه منافق د درے خبرو نه پيژندلے شى: (۱) کله چه خبره کوى، نو دروغ وائى (۲) کله چه وعده اوکړى، نو نهٔ پوره کوى (۳) کله چه ورسره آمانت کيښودل شى، نو په هغې کښے خيانت کوى. (بخارى ومسلم) او د مسلم په يو روايت کښے دا سے هم شته، چه اګر چه روژه ساتى مونځ کوى، اوخپل ځان مسلمان هم ګنړى۔

۶۹۳ - وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيْهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا وَمَنْ كَانَتْ فِيْهِ خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيْهِ خَصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ حَتّٰى يَدَعَهَا - اِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ وَاِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَاِذَا عَاهَدَ غَدَرَ، وَاِذَا خَاصَمَ فَجَرَ - (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۶۹۳ - حضرت عبدالله بن عمرو بن عاص رضى الله عنهما نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، په چا کښے چه دا څلور خبرے جمع شى، هغه پوره منافق دے. او چا کښے چه د دے څلورو خويونو نه يو هم را شى نو بوهـ شه چه د منافق يو خوئے دے سړى کښے ځائے اونيولو۔ ترڅو ئے چه هغه خوئے پر ينبے نه وى - (۱) کله چه ورته امانت اوسپارلے نو هغې کښے خيانت کوى (۲) کله چه خبره کوى نو دروغ وائى - (۳) کله چه وعده اوکړى نو د هغې خلاف ورزى کوى. (۴) او کله چه جګړه کوى نو کنځل کوى۔ (بخارى ومسلم)

۶۹۴ - وَعَنْ جَابِرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ لِىَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ قَدْ جَاءَ مَالُ الْبَحْرَيْنِ اَعْطَيْتُكَ هٰكَذَا وَهٰكَذَا وَهٰكَذَا[۲] فَلَمْ يَجِئْ مَالُ الْبَحْرَيْنِ حَتّٰى قُبِضَ[۳] النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا جَاءَ مَالُ الْبَحْرَيْنِ اَمَرَ اَبُوْ بَكْرٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ فَنَادٰى مَنْ كَانَ لَهٗ عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِدَةٌ اَوْ دَيْنٌ فَلْيَاْتِنَا فَاَتَيْتُهٗ وَقُلْتُ لَهٗ: اِنَّ

۶۹۴ - حضرت جابر رضى الله عنه نه روايت دے۔ چه ماته رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه کله د بحرين نه مال راشى نو زهٔ به تاله دومره، دومره او دومره درکوم۔ مګر د نبى کريم صلى الله عليه وسلم د مرګه پورے هغه مال رانغلو. اوکله چه د بحرين مال راغے، نو ابوبکر رضى الله عنه حکم جارى کړو۔ چه آواز دے اوکړلے شى۔ چه د رسول الله صلى الله عليه وسلم په ذمه چه د چا څه قرضه وى يائے چا سره وعده کړے وى، نو هغه دے راشى او خپل حق دے واخلى.

[۱] اٰيَةُ المنافق: اى علامته " وان زعم ": اى قال " انه مسلم ": اى فهٰذه خصاله ۞

[۲] كناية عن كيفية الاخذ ثلاثًا. وفى رواية البخارى: فبسط يديه ثلاث مرات [۳] اى توفى

النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِيْ كَذَا وَكَذَا ، فَحَثَىٰ لِيْ حَثْيَةً فَعَدَدْتُهَا فَإِذَا هِيَ خَمْسُمِائَةٍ فَقَالَ لِيْ خُذْ مِثْلَيْهَا ـ (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)	نو زۀ دابوبکرؓ په خدمت کښې حاضر شوم ـ او اومې وئيل ، چه ماته رسول الله صلی الله عليه وسلم داسې داسې فرمائيلی وُو ـ نو هغوئ يوه لپه مال ماله راکړو ـ چه ما اوشمارلے ـ نو پنځه سوه (۵۰۰) درهمه وُو ـ ابوبکرؓ اووئيل ، چه ددے په دوه چنده نور هم واخله ـ

(دواړه لاسونو باندے يو څيز راخستل چه دواړه ډک شی لپه وائی) (بُخاری ومُسلم)

باب ۸۷

اَلْمُحَافِظَةُ عَلٰى مَا اعْتَادَهُ مِنَ الْخَيْرِ !

په ښۀ عادت باندے هميشه والے

ف ۱: دے باب کښے څلور آيتونه او يو حديث دے ـ

(قرآنی آيتونه)

۲۳۹ـ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [۱]: "اِنَّ اللّٰهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ [۲] حَتّٰى يُغَيِّرُوْا مَا بِاَنْفُسِهِمْ " ـ	۲۳۹ـ بے شکه الله تعالیٰ د يو قوم ښۀ حالت هغه وخته پورے نۀ بدلوی ، ترڅو پورے چه هغوئ خپل چلن پخپله بدل نۀ کړی ـ (پ ۱۳ ، رعد)
۲۴۰ـ وَقَالَ تَعَالٰى [۳] : " وَلَا تَكُوْنُوْا كَالَّتِيْ نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنْ [۴] بَعْدِ قُوَّةٍ [۵] اَنْكَاثًا " ـ " وَالْاَنْكَاثُ ": جَمْعُ نِكْثٍ وَّ هُوَ الْغَزْلُ الْمَنْقُوْضُ " ـ	۲۴۰ـ تاسو د هغې ښځې په شان مۀ جوړيږئ ـ چه هغې خپل تار او سوتنئ (پخپله) اوغوښتلے ـ او بيلئ ټکړے ټکړے کړے وی ـ (پ ۱۴ ، نحل) "اَلْاَنْكَاثُ": جمع د نِكْثٌ دہ ـ يعنی پړے کړے شوے او شليدلے سُتنئ ـ
۲۴۱ـ وَقَالَ تَعَالٰى [۵]: " وَلَا يَكُوْنُوْا كَالَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْاَمَدُ [۶] فَقَسَتْ قُلُوْبُهُمْ ؛	۲۴۱ـ د هغه خلقو په شان مه جوړيږئ ـ چه هغوئ ته کتاب ورکړے شوے وُو ـ پس کله چه د هغوئ او د هغوئ د نبی ترمينځ ډيره زمانه تيره شوه ـ نو د هغوئ زړونه سخت شول ـ (پ ۲۷ ، حديد)
۲۴۲ـ وَقَالَ تَعَالٰى: [۷] " فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا " ـ	۲۴۲ـ هغوئ (د رهبانيت) پوره پوره لحاظ هم اونۀ ساتلو ـ (پ ۲۷ ، حديد)

(نبوی احاديث)

۶۹۵ـ وَعَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ لِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ	۶۹۵ـ حضرت عبدالله بن عمرو بن عاص رضی الله عنهما نه روايت دے ـ چه ماته رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل

[۱] سورة الرعد آية ۱۱ [۲] لا يغير ما بقوم " اى من النعمة اوالنقمة حتّٰى يغيروا ما بانفسهم من الاحوال الجميلة اوالقبيحة [۳] سورة النحل آية ۹۲ [۴] " من بعد قوة " اى نقضته بعد فتله واحكامه [۵] سورة الحديد آية ۱۶ [۶] " فطال عليهم الامد " اى الزمان بينهم و بين انبيآئهم [۷] سورة الحديد آية ۲۷

وَسَلَّمَ يَا عَبْدَ اللهِ لَا تَكُنْ مِثْلَ فُلَانٍ كَانَ يَقُوْمُ اللَّيْلَ[1] فَتَرَكَ قِيَامَ اللَّيْلِ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

اے عبد الله! د فلانکي په شان مه جوړيږه. يو وخت ؤو، چه د شپے به پاسيدو. مګر اوس ئے هغه پريښودل. (بخاری ومسلم)

باب ۸۸

بَابُ اِسْتِحْبَابِ طِيْبِ الْكَلَامِ وَطَلَاقَةِ الْوَجْهِ عِنْدَ اللِّقَاءِ

د ملاقات په وخت په روڼ تندی ملاویدل

ف:- دے باب کښے دوه[۲] آيتونه او درے[۳] احاديث دی۔

قرآنی آيتونه

۲۴۳- قَالَ اللهُ تَعَالٰى[2]: "وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِيْنَ"

۲۴۳- مسلمانانو باندے شفقت کوه۔ (پ[۱۴]/حجر)

۲۴۴- وَقَالَ تَعَالٰى[3]: "وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيْظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوْا مِنْ حَوْلِكَ"

۲۴۴- که ته تریو تندی والا او سخت زړے وے۔ نو ټول خوا ؤ شا خلق به درنه تښتيدلی وُو۔ (پ[۴]/آل عمران)

نبوی احاديث

۶۹۶- وَعَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اِتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ". (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۶۹۶- حضرت عدی بن حاتم رضی الله عنه نه روايت دے۔ چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه د دوزخ د اور نه ځان بچ کړئ، اګرچه د خجورے د ټکړے په ذريعه وی۔ او که چا سره د ومره هم نه وی، نو ښه خبره دے کوی۔ (بخاری ومسلم)

۶۹۷- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ"، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَهُوَ بَعْضُ حَدِيْثٍ تَقَدَّمَ بِطُوْلِهٖ.

۶۹۷- حضرت ابوهريره رض وائی، چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه ښه خبره کول هم صدقه ده۔ (بخاری ومسلم)

دا اوږد حديث مخکښے تير شوے دے۔

۶۹۸- وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ لِيْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوْفِ شَيْئًا وَلَوْ اَنْ تَلْقٰى اَخَاكَ بِوَجْهٍ طَلِيْقٍ[4]" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۶۹۸- حضرت ابوذر غفاری رضی الله عنه وائی چه ماته رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه وړه نه وړه نيکی هم سپکه او معمولی مه ګڼړئ۔ تردے چه ته خپل ورور سره په فراخ تندی ملاؤ شوے نو دا هم يوه نيکی ده۔ (مسلم)

باب ۸۹

اِسْتِحْبَابُ بَيَانِ الْكَلَامِ وَاِيْضَاحِهٖ لِلْمُخَاطَبِ وَتَكْرِيْرِهٖ لِيَفْهَمَ اِذَا لَمْ يَفْهَمْ اِلَّا بِذٰلِكَ

[1] كان تقوم الليل، اى لصلاة التهجد [2] سورة الحجر آية ۸۸ [3] سورة آل عمران آية ۱۵۹ [4] "فظاً": اى سيئ الخلق "غليظ القلب": اى قاسيه [4] بوجه طليق: اى متهلل بالبشر والا بتسام۔

واضحے او صاف خبرے اترے

ف:- دے باب کښے صرف دوه حدیثونه دی۔

اولنی حدیث کښے درے وارے د سلام ذکر راغلے دے۔ ددے په توجیه کښے علماء کرامو فرمائیلی دی، چه اول سلام د اجازت غوښتلو (یا د اطلاع ورکولو) د پاره دے۔ دویم د ملاقات په وخت کښے۔ او دریم د رخصتیدلو۔ ځینی علماء داسے فرمائی، چه په یو مجلس کښے د شریکیدو په وخت درومبے سلام د ابتدائی حصے د پاره دے۔ دویم سلام د مینځنی شریکانو د پاره دے۔ او دریم سلام د آخری حصے د پاره دے۔

نبوی احادیث

۶۹۹- عَنْ اَنَسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ کَانَ اِذَا تَکَلَّمَ بِکَلِمَةٍ اَعَادَهَا ثَلَاثًا حَتّٰی تُفْهَمَ عَنْهُ وَاِذَا اَتٰی عَلٰی قَوْمٍ فَسَلَّمَ عَلَیْهِمْ سَلَّمَ عَلَیْهِمْ ثَلَاثًا۔ (رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ)

۶۹۹- حضرت انس بن مالک رض نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم چه به کله چا سره خبرے اترے کولے۔ نو خپله خبره به ئے درے وارے کوله چه مخاطب پرے ښه پوهه شی۔ او کله به چه په خلقو تیریدو۔ نو درے وارے به ئے سلام کولو۔ (بخاری)

۷۰۰- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: کَانَ کَلَامُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ کَلَامًا فَصْلًا[1] یَفْهَمُهُ کُلُّ مَنْ یَسْمَعُهُ۔ (رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ)

۷۰۰- حضرت عائشه رضی الله عنها نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم به صفا صفا په آرام او جدا جدا خبره کوله۔ او هر آوریدونکے به پرے ډیر ښه پوهیدلو۔ (ابوداؤد)

باب ۹۰

اِصْغَاءِ الْجَلِیْسِ لِحَدِیْثِ جَلِیْسِهِ الَّذِیْ لَیْسَ بِحَرَامٍ وَاسْتِنْصَاتِ الْعَالِمِ وَالْوَاعِظِ حَاضِرِیْ مَجْلِسِهِ!

اهمے خبرے د پاره خاموشی!

ف:- دے باب کښے صرف یو حدیث دے۔

نبوی حدیث

۷۰۱- عَنْ جَرِیْرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ لِیْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فِیْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ اسْتَنْصِتِ النَّاسَ[2] - ثُمَّ قَالَ لَا تَرْجِعُوْا بَعْدِیْ کُفَّارًا یَضْرِبُ بَعْضُکُمْ رِقَابَ بَعْضٍ - (مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ)

۷۰۱- حضرت جریر بن عبدالله رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه د حجة الوداع په موقع ما ته رسول الله صلی الله علیه وسلم او فرمائیل چه د اخلق له غوندے چپ کړه۔ نو ما ټول خلق چپ چاپ کړل۔ نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم او فرمائیل، واورئ، ځما نه پس کافران نه شئ۔ چه د یو بل څټونه اووهئ۔ (او خپل مینځ کښے جنګ جګړے شروع کړئ)۔ (بخاری ومسلم)

[1] "کلاما فصلا": ای بینا ظاهرا [2] "استنصت الناس": ای مرهم بالانصات۔

باب ۹۱

بَابُ الْوَعْظِ وَالْاِقْتِصَادِ فِيْهِ!

په درميانه وعظ او نصيحت کول

ف :- دے باب کښے يو آيت او څلور حديثونه دی۔

(قرآنی آيت)

۲۴۵- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی: "اُدْعُ اِلٰی سَبِيْلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ"۔

۲۴۵- ښے اندازے او طريقے او تدبير سره خلق پوهه کړه او خپل رب طرف ته ئے راوبله۔ (پ۱۴/ نحل)

(نبوی احاديث)

۷۰۲- وَعَنْ اَبِیْ وَائِلٍ شَقِيْقِ بْنِ سَلَمَةَ قَالَ كَانَ ابْنُ مَسْعُوْدٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ يُذَكِّرُنَا فِیْ كُلِّ خَمِيْسٍ مَرَّةً: فَقَالَ لَهٗ رَجُلٌ يَا اَبَا عَبْدِ الرَّحْمٰنِ لَوَدِدْتُّ اَنَّكَ ذَكَّرْتَنَا كُلَّ يَوْمٍ فَقَالَ اَمَا اِنَّهٗ يَمْنَعُنِیْ مِنْ ذٰلِكَ اَنِّیْ اَكْرَهُ اَنْ اُمِلَّكُمْ وَاِنِّیْ اَتَخَوَّلُكُمْ بِالْمَوْعِظَةِ كَمَا كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَخَوَّلُنَا بِهَا مَخَافَةَ السَّآمَةِ عَلَيْنَا۔ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ:

يَتَخَوَّلُنَا: يَتَعَهَّدُنَا۔

۷۰۲- حضرت ابووائل شقيق بن سلمه" وائی۔ چه عبدالله بن مسعود رضی الله عنه به دهر زيارت په ورځ مونږ ته وعظ او نصيحت کولو۔ يو کس ورته اووئيل، چه ځما زړه غواړی، چه مونږ ته روزانه نصيحت او وعظ کوئ۔ هغهٔ اوفرمائيل، چه د داسے کولو نه زهٔ دے دپاره منع شوے يم، چه زهٔ بنهٔ نهٔ گڼړم، چه تاسو ستوما نه کړم۔ اوما خود وعظ او نصيحت هغه طريقه اختيار کړے ده۔ کومه چه ځمونږ د ستومانه کيدو د ويرے په وجه نبی کريم صلی الله عليه وسلم اختيار کړے وه۔ (بخاری ومسلم)

يَتَخَوَّلُنَا: مونږ سره معامله کړے وه۔

۷۰۳- وَعَنْ اَبِی الْيَقْظَانِ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّ طُوْلَ صَلٰوةِ الرَّجُلِ وَقِصَرَ خُطْبَتِهٖ مَئِنَّةٌ مِّنْ فِقْهِهٖ: فَاَطِيْلُوا الصَّلٰوةَ وَاَقْصِرُوا الْخُطْبَةَ. (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

"مَئِنَّةٌ" بِمِيْمٍ مَفْتُوْحَةٍ ثُمَّ هَمْزَةٍ مَكْسُوْرَةٍ ثُمَّ نُوْنٍ مُشَدَّدَةٍ اَیْ عَلَامَةٌ دَالَّةٌ عَلٰی فِقْهِهٖ۔

۷۰۳- حضرت ابواليقظان عمار بن ياسر رضی الله عنه نه روايت دے۔ چه ما د رسول اکرم صلی الله عليه وسلم نه داسے فرمائيلی آوريدلی دی۔ چه د يو کس اوږد مونځ کول او مختصره خطبه لوستل د هغهٔ د پوهے علامه ده۔ پس مونځ اوږد مونځ کوئ او خطبه مختصره لولئ۔ (مسلم)

"مَئِنَّةٌ" يعنی علامت او نښه چه دلالت په پوهه باندے کوی۔

۷۰۴- وَعَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ الْحَكَمِ السُّلَمِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ بَيْنَا

۷۰۴- حضرت معاويه بن حکم سلمی رضی الله عنه وائی، چه زهٔ د رسول الله صلی الله عليه وسلم سره په مانځه کښے شريک

أَنَا أُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا عَطَسَ رَجُلٌ مِّنَ الْقَوْمِ [1] فَقُلْتُ يَرْحَمُكَ اللّٰهُ فَرَمَانِي الْقَوْمُ بِأَبْصَارِهِمْ فَقُلْتُ وَا ثُكْلَ أُمِّيَاهُ مَا شَأْنُكُمْ تَنْظُرُونَ إِلَيَّ؟ فَجَعَلُوا يَضْرِبُونَ بِأَيْدِيهِمْ عَلَى أَفْخَاذِهِمْ فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبِأَبِي هُوَ وَأُمِّي مَا رَأَيْتُ مُعَلِّمًا قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ أَحْسَنَ تَعْلِيمًا مِّنْهُ فَوَاللّٰهِ مَا كَهَرَنِي وَلَا ضَرَبَنِي وَلَا شَتَمَنِي قَالَ إِنَّ هٰذِهِ الصَّلٰوةَ لَا يَصْلُحُ فِيهَا شَيْءٌ مِّنْ كَلَامِ النَّاسِ إِنَّمَا هِيَ التَّسْبِيحُ وَالتَّكْبِيرُ وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ أَوْ كَمَا قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنِّي حَدِيثُ عَهْدٍ بِجَاهِلِيَّةٍ وَقَدْ جَاءَ اللّٰهُ بِالْإِسْلَامِ وَإِنَّ مِنَّا رِجَالًا يَأْتُونَ الْكُهَّانَ [1] قَالَ فَلَا تَأْتِهِمْ قُلْتُ وَمِنَّا رِجَالٌ يَتَطَيَّرُونَ [2] قَالَ ذَاكَ شَيْءٌ يَجِدُونَهُ فِي صُدُورِهِمْ فَلَا يَصُدَّنَّهُمْ [3] رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

"اَلثُّكْلُ" بِضَمِّ الثَّاءِ الْمُثَلَّثَةِ الْمُصِيبَةُ وَالْفَجِيعَةُ "مَا كَهَرَنِي" أَيْ مَا نَهَرَنِي.

۷۰۵. وَعَنِ الْعِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ وَعَظَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وم، چه خلقو کښې ناګهانه چا پرنجې اوکړو. نو ما يَرْحَمُكَ اللّٰهُ اووئيلو. نو خلقو ما ته کتل شروع کړل. ما اووئيل، په تاسو څه اوشول، ما ته ولې ګورئ؟ نو هغوئ خپلې پنړئ وهل شروع کړل. نو زه پوه شوم. چه ما چپ کول غواړي نو زه چپ شوم. چه کله رسول الله صلی الله علیه وسلم د مانځه نه فارغ شو. څما مور او پلار دې په هغه قربان وی. ما د دې نه مخکښې او نه وروستو داسې غوره مُعَلِّم چرته هم نه وُو ليدلې. قسم په الله، چه نه ئې زه بې عزته کړم نه ئې اووهلم او نه ئې راته بد رد اووئيل، بلکه دا ئې راته اوفرمائيل، چه مانځه کښې د هيڅ خبرو اترو ګنجائش نشته. او دې کښې بغير د تسبيح تکبير يا د قرآن لوستو نه بل هيڅ نشته. يا ئې چه په کومه اندازه کښې څه اوفرمائيل، ما عرض اوکړو، يا رسول الله! څما د جاهليت زمانه هم تازه ده. او دا د الله تعالیٰ احسان دې. چه مونږ ته ئې د اسلام هدايت اوکړو. او مونږ کښې داسې خلق اوس هم شته، چه کاهنانو (ترويتيانو) ته اوس هم ځي. نبی کريم صلی الله علیه وسلم اوفرمائيل، چه ته هغوئ له مه ورځه. ما عرض اوکړو، چه مونږ کښې داسې خلق هم شته، چه بد فال هم نيسي. نبی کريم صلی الله علیه وسلم اوفرمائيل، چه دا د هغوئ د سينې خبره ده. هغوئ دې د دې په وجه د څه کار کولو يا نه کولو نه نه منع کيږي. (مُسلم) "اَلثُّكْلُ": مصيبت او ويره. "مَا كَهَرَنِي" زه ئې اونه رټلم.

۷۰۵. حضرت عرباض بن ساريه رضی الله عنه وائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم يو وارې داسې نصيحت اوکړو، چه څمونږ زړونه اوريدل. او څمونږ د

---

[1] "من القوم" ای المصلين [2] "يصمتونني" بتشديد الميم: ای يسكتونني غضبت و تغيرات "فبابی هو وامی" ای افديه صلی الله عليه وسلم بهما ❊

[1] الكهان: جمع كاهن وهو من يدعی معرفة الضمير و يخبر عن المستقبل.

[2] يتطيرون: ای يتشاءمون [3] فلا يصدنهم: ای فلا يمنعهم ذلك عن وجهتهم فانه لا يؤثر نفعا ولا ضرا ❊

مَوْعِظَةً وَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوْبُ وَ ذَرِفَتْ مِنْهَا الْعُيُوْنُ، وَ ذَكَرَ الْحَدِيْثَ وَقَدْ سَبَقَ بِكَمَالِهِ فِيْ بَابِ الْاَمْرِ بِالْمُحَافَظَةِ عَلَى السُّنَّةِ وَ ذَكَرْنَا اَنَّ التِّرْمِذِىَّ قَالَ اِنَّهُ حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ.

سترګو نه اوښکې روانې شوې. بیا هغوئ پوره حدیث بیان کړو، چه هغه مخکښې "باب محافظة على السنة" کښې پوره ذکر شوې دے۔

(ترمذی)

ترمذی رحمة الله علیه فرمائی، چه دا حدیث حسن صحیح دے۔

بَابُ الْوَقَارِ وَالسَّكِيْنَةِ؛ باب ۹۲ د وقار او سکینه بیان

ف:- دے باب کښې یو آیت او یو حدیث دے۔

(قرآنی آیت)

۲۴۶- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [1]: وَعِبَادُ الرَّحْمٰنِ الَّذِيْنَ يَمْشُوْنَ عَلَى الْاَرْضِ هَوْنًا [2] وَّاِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُوْنَ قَالُوْا سَلَامًا ؏

۲۴۶- د الله تعالیٰ بندګان هغه دی، چه زمکه باندے آرام سره ګرځی. او کله چه چرته جاهل سره ملاؤ شی، نو صاحب سلامت ورته وائی. (پ ۱۹/ فرقان)

نبوی حدیث

۷۰۶- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ مَا رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْتَجْمِعًا [3] قَطُّ ضَاحِكًا حَتّٰى تُرٰى مِنْهُ لَهَوَاتُهُ اِنَّمَا كَانَ يَتَبَسَّمُ.

(مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

اَللَّهَوَاتُ: جَمْعُ لَهَاةٍ: وَ هِىَ اللَّحْمَةُ الَّتِىْ فِىْ اَقْصٰى سَقْفِ الْفَمِ؛

۷۰۶. حضرت عائشه رضی الله عنها نه روایت دے. چه ما کله هم رسول الله صلے الله علیه وسلم په قهقهه په (برق برق) خندا نۀ دے لیدلے. چه خوله ئے بیرته شی او د نه ښکاره شی. نبی کریم صلی الله علیه وسلم به صرف مسکے کیدو.

(بُخاری ومُسلم)

"اَللَّهَوَاتُ": جمع د لَهْوَةٌ یا لَهَاةٌ ده. دا د غوښے یوه ټکړه ده، چه د تالو آخره حصه کښې زوړنده په نظر راځی. هغے ته جبئ وائی۔

باب ۹۳

بَابُ النَّدْبِ اِلٰى اِتْيَانِ الصَّلٰوةِ وَالْعِلْمِ وَنَحْوِهِمَا مِنَ الْعِبَادَاتِ بِالسَّكِيْنَةِ وَالْوَقَارِ!!

په عبادا تو او علم کښې وقار او سکون سره راتلل مستحب دی؛

ف:- دے باب کښې یو آیت او دوه حدیثونه دی۔

(قرآنی آیت)

۲۴۷- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [4] "وَمَنْ يُّعَظِّمْ شَعَآئِرَ اللّٰهِ فَاِنَّهَا مِنْ تَقْوَى

۲۴۷- د چا په زړونو کښې چه د الله تعالیٰ ویره او تقویٰ وی۔ هغه د الله

---

[1] . سورة الفرقان اٰية ۶۳ [2] "هونا": اى هينين "قالوا سلاما" اى سدادًا من القول يسلمون فيه من الاثم او تسليمًا منكم لاخير بينا ولا شر.

[3] "مستجمعا": اى مبالغا فى الضحك لم يترك منه شيئا [4] سورة الحج اٰية ۳۲ [5] "يعمد..." الى الصلوٰة" بكسر الميم: اى يقصد اليها.

الْقُلُوبِ۔ | تعالیٰ د نښو پوره پوره خیال ساتی۔ (پ/ حم)

(نبوی حدیثونه)

۷۰۷۔ وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلٰوةُ فَلَا تَأْتُوْهَا وَأَنْتُمْ تَسْعَوْنَ وَأْتُوْهَا وَأَنْتُمْ تَمْشُوْنَ وَعَلَيْكُمُ السَّكِيْنَةُ فَمَا أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوْا وَمَا فَاتَكُمْ فَأَتِمُّوْا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ؛ زَادَ مُسْلِمٌ فِي رِوَايَةٍ لَهُ فَإِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا كَانَ يَعْمِدُ إِلَى الصَّلٰوةِ فَهُوَ فِي الصَّلٰوةِ۔

۷۰۷۔ حضرت ابوهریره رضی الله عنه فرمائی۔ چه ما د نبی کریم صلی الله علیه وسلم نه دا سے فرما ئیلی آوریدلی دی، چه کله مونځ شروع شی نو د شاملیدو دپاره په منډه مه راځئ۔ بلکه په خپل چال سره راځئ، چه سکون او آرام ښکاره وی۔ او څومره حصه چه د جمعے ګیره کړئ۔ نو جمعے سره ئے اوکړئ۔ او کوم چه درنه مخکښے شوے وی، نو هغه بیا پوره کړئ۔ (بخاری و مُسلم)

د مُسلم په یو روایت کښے نور هم زیادت شته دے۔ چه تا سو کښے څوک د مانځه په اراده روان وی، نو هغه د مانځه په حکم کښے شمارلے شی۔

۷۰۸۔ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ دَفَعَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ عَرَفَةَ فَسَمِعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَاءَهُ زَجْرًا شَدِيْدًا وَضَرْبًا وَصَوْتًا لِلْإِبِلِ، فَأَشَارَ بِسَوْطِهِ إِلَيْهِمْ وَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ عَلَيْكُمْ بِالسَّكِيْنَةِ فَإِنَّ الْبِرَّ لَيْسَ بِالْإِيْضَاعِ" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ۔ وَرَوَى مُسْلِمٌ بَعْضَهُ۔

"اَلْبِرُّ" الطَّاعَةُ، وَالْإِيْضَاعُ بِضَادٍ مُعْجَمَةٍ قَبْلَهَا يَاءٌ وَهَمْزَةٌ مَكْسُوْرَةٌ وَهُوَ: الْإِسْرَاعُ

۷۰۸۔ حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے۔ چه د عرفے په ورځ زهٔ د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره ووم۔ چه وروستوئے ځان پسے د نعرو سورو آواز واوریدو۔ چه د ځناورو د وهلو او په تیزه د رابښکلو په وجه آوازونه اوچتیدل۔ نبی کریم صلی الله علیه وسلم د خپل چابک (اوکوړے) په ذریعه (خلق متوجه کولو نه پس) اوفرمائیل اے خلقو تاسو له سکون او وقار یعنی آرام سره تلل ضروری دی۔ (شور کولو) او منډے وهلو او ځناروی تیزولو کښے څهٔ خیر نشته۔ (بخاری)

مُسلم شریف د دے حدیث څه حصه بیان کړے ده۔

"اَلْبِرُّ": یعنی اطاعت او تابعداری او نیکی۔

اَلْإِیْضَاعُ: یعنی تیزی او تندی او جلتی۔

باب ۹۴

بَابُ إِكْرَامِ الضَّيْفِ؛ د میلمه عزت کول

ف: دے باب کښے دوهٔ آیتونه او دوهٔ حدیثونه دی۔ د میلمنو عزت کول ډیر ښه اخلاق ګڼړلے شی۔ د نورو اخلاقو په شان د میلمستیا هم څهٔ قوانین او اصول شته۔ هغے باندے عمل کولو کښے د میلمه او کوربه دواړو دپاره راحت او آرام دے۔ لکه کوربه له پکار دی۔ چه په خوشحالئ درے ورځے میلمستیا تیره کړی۔ اوله ورځ دے د خپل وس مناسب څه تکلیف اوکړی۔ او دوهٔ ورځے چه څه وی هغه دے مخکښے کیږدی۔ د دویم حدیث یو لفظ "جائزه" نه همدا

مراد دے۔ چه اوله ورځ دے لږ تکلّف اوکړی۔ او میلمه له پکار دی، چه هغه کوربه باندے بوج جوړ نشی۔ او قسما قِسم فرمائشونو سره کوربه په امتحان کښے وانه چوی۔ او د میلمستیا چه کوم وخت مقرر دے (یعنی درے ورځے) د هغے خیال دے اوساتی۔

(قرآنی آیتونه)

۲۴۸۔ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی [۱]: هَلْ اَتَاكَ حَدِيْثُ ضَيْفِ اِبْرَاهِيْمَ الْمُكْرَمِيْنَ اِذْ دَخَلُوْا عَلَيْهِ فَقَالُوْا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ قَوْمٌ مُّنْكَرُوْنَ [۲] فَرَاغَ اِلٰى اَهْلِهٖ فَجَآءَ بِعِجْلٍ سَمِيْنٍ فَقَرَّبَهٗ اِلَيْهِمْ قَالَ: اَلَا تَاْكُلُوْنَ؟

۲۴۸۔ آیا تاته دابراهیم علیه السلام د عزت مندو میلمنو د قصے خبر شته؟ میلمانه ورله راورسیدل۔ سلام ئے اوکړو۔ ابراهیم علیه السلام د سلام جواب ورکړو۔ او وے فرمائیل، داخو ناآشنا معلومیږی۔ (راځئ کینئ) بیا هغه کورته لاړو۔ او وریت کړے شوے چاق او تازه سخے ئے راوړو۔ اوهغوی ته ئے د خوراک دپاره کیښودلو۔ کله چه دهٔ اولیدل چه خوراک دپاره لاس نهٔ وړاندے کوی۔ نو ابراهیم علیه السلام اوفرمائیل، چه تاسو خوراک ولے نهٔ کوئ؟ (پ ۲۶، ذاریات)

۲۴۹۔ وَقَالَ تَعَالٰی [۱]: "وَجَآءَهٗ قَوْمُهٗ يُهْرَعُوْنَ [۲] اِلَيْهِ وَ مِنْ قَبْلُ كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ السَّيِّئَاتِ قَالَ يَا قَوْمِ هٰؤُلَآءِ بَنَاتِيْ [۳] هُنَّ اَطْهَرُ لَكُمْ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَلَا تُخْزُوْنِ فِيْ ضَيْفِيْ اَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَّشِيْدٌ!

۲۴۹۔ (د لوط علیه السلام) قوم په خوشحالئ په تړپونو هغهٔ له راغلل۔ چه ړومبے ئے هم ناخوښه او بد حرکتونه کړی وُو۔ (لوط علیه السلام) ورته اوفرمائیل، اے خلقو! (ستاسو د جائز آرام دپاره) ځما لوڼے سره موجودے دی۔ چه تاسو ئے جائز او پاکے طریقے سره حاصلولے شئ۔ د الله تعالٰی نه اوویریږئ۔ ما د خپلو میلمنو په وړاندے مهٔ شرمنده کوئ۔ آیا تاسو کښے څوک شریف سړے نشته؟ (پ ۱۲، هود)

(نبوی احادیث)

۷۰۹۔ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهٗ، وَ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَ الْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهٗ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا اَوْ لِيَصْمُتْ [۴]۔ (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۷۰۹۔ حضرت ابوهریره رض نه روایت دے۔ چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه دچا په الله او په ورځ د آخرت ایمان وی۔ هغهٔ له پکار دی چه د خپل میلمه عزت اوکړی۔ او په الله او په ورځ د آخرت د ایمان ساتلو دپاره دا هم ضروری ده، چه خپلوانو سره دے تعلق قائم ساتی او ښهٔ سلوک دے ورسره کوی۔ او په الله او په ورځ د آخرت ایمان ساتونکو له دا خیال کول هم پکار دی۔ چه د خپلے خولے نه ښه خبره اوباسی۔ یا چپ اوسی۔ (بخاری ومسلم)

۷۱۰۔ وَعَنْ اَبِيْ شُرَيْحٍ خُوَيْلِدِ

۷۱۰۔ حضرت ابوشریح خویلد بن عمرو خزاعی رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه ما د رسول

[۱] سورة الذاریات آیة ۲۴ [۲] قوم منکرون" انتم قوم لا نعرفکم" فراغ، ای ذهب [۱] سورة هود آیة ۷۸ [۲] یهرعون" ای یسرعون۔

[۳] "هٰؤلاء بناتی" ای فتزوجوهن واترکوا اضیافی [۴] الصمت: السکوت:

بْنِ عَمْرٍو الْخُزَاعِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهٗ جَائِزَتَهٗ، قَالُوْا وَمَا جَائِزَتُهٗ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ يَوْمُهٗ وَلَيْلَتُهٗ وَالضِّيَافَةُ ثَلَاثَةُ اَيَّامٍ فَمَا كَانَ وَرَآءَ ذٰلِكَ فَهُوَ صَدَقَةٌ - مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِيْ رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ اَنْ يُّقِيْمَ عِنْدَ اَخِيْهِ حَتّٰى يُؤْثِمَهٗ لہ قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَكَيْفَ يُؤْثِمُهٗ قَالَ يُقِيْمُ عِنْدَهٗ وَلَا شَيْءَ لَهٗ يَقْرِيْهِ بِهٖ -

الله صلی الله علیه وسلم نه دا فرمائیلی آوریدلی دی - چه څوک په الله او د آخرت په ورځے ایمان ساتی ، هغهٔ له پکار دی ، چه د خپل میلمه عزت اوکړی . څنګه چه د هغهٔ د میلمستیا حق دے - صحابهٔ و پوښتنه اوکړه - دمیلمه د عزت کولو څنګه حق دے ؟ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل ، یوه ورځ تکلیف والا میلمستیا - او درے ورځے میلمستیا هغه څیز سره چه څه موجود وی - او عاجزئ سره وی - او د دے نه زیاتے ورځے میلمستیا ورکول صدقه ده - (بخاری ومسلم) او د مسلم په روایت کښے داسے هم شته - چه یو مسلمان د پاره دا هم جائز نه دی ، چه هغه دخپل مسلمان ورور سره دومره وخت ایسارشی ، چه هغه ګناه ګار کړی - صحابهٔ عرض اوکړو ، چه څنګه بهٔ ګناهګار کړی ؟ نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل ، چه هغه دومره موده ایسارشی - نو د هغهٔ سره د خوراک هیڅ نهٔ وی -

باب ۹۵

بَابُ اِسْتِحْبَابِ التَّبْشِيْرِ وَالتَّهْنِئَةِ بِالْخَيْرِ !!

دخیر په کارونو کښے زیرے او مبارکی ورکول

ف :- دے باب کښے اته آیتونه او څلور احادیث دی -

(قرآنی آیتونه)

٢٥٠ - قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى لہ: فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِيْنَ يَسْتَمِعُوْنَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُوْنَ اَحْسَنَهٗ ؏

٢٥٠ - ځما هغه بندګانو ته زیرے واوروه - کوم چه ځما کلام خیال او توجه سره آوری - او په بنه خبرو باندے عمل کوی - (پ۲۳ ، زمر)

٢٥١ - وَقَالَ تَعَالٰى سه: يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ وَرِضْوَانٍ وَّجَنّٰتٍ لَّهُمْ فِيْهَا نَعِيْمٌ مُّقِيْمٌ ؏

٢٥١ - د هغوئ رب هغوئ ته زیرے ورکوی دخپل رحمت ، جنت او د خوشحالئ ، چه هغے کښے به د دوئ د پاره د همیشه اوسیدلو د پاره نعمتونه وی - (پ۱۰ ، توبه)

٢٥٢ - وَقَالَ تَعَالٰى سه: "وَاَبْشِرُوْا بِالْجَنَّةِ الَّتِيْ كُنْتُمْ تُوْعَدُوْنَ -"

٢٥٢ - خوشحاله شئ په هغه جنت باندے - چه د هغے تاسو سره وعده کړے شوے ده - (پ۲۴ ، فصلت)

٢٥٣ - وَقَالَ تَعَالٰى ۵: "فَبَشَّرْنٰهُ بِغُلٰمٍ حَلِيْمٍ ؏"

٢٥٣ - مونږ هغه ته د صبرناک طبیعته ځوئے زیرے ورکړو - (پ۲۳ ، صافات)

لہ ای الی ان یوقعه فی الاثم ٢ سورة الزمر آیة ١٧-١٨ ٣ سورة التوبة آیة ٢١ ۴ سورة فصلت آیة ٣٠ ۵ سورة الصافات آیة ١٠١

۲۵۴- وَقَالَ تَعَالٰى [۱]: "وَلَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرٰى".

۲۵۴- حُمونږ د عزت مندو فريښتو ابراهيم عليه السلام له زيرے راوړے وُو. (پ ۱۲ / هود)

۲۵۵- وَقَالَ تَعَالٰى [۲]: "وَامْرَأَتُهٗ قَآئِمَةٌ فَضَحِكَتْ فَبَشَّرْنَاهَا بِإِسْحَاقَ وَمِنْ وَّرَآءِ إِسْحَاقَ يَعْقُوْبَ".

۲۵۵- د هغهٔ بي بي چه هلته ولاړه وه، (په زيرى وردكولو) ئے اوخندل، نو موږ (بيا) داسحاق عليه السلام زيرے ورکړو. او ددے نه پس د يعقوب عليه السلام. (پ ۱۲ هود)

۲۵۶- وَقَالَ تَعَالٰى [۳]: فَنَادَتْهُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَهُوَ قَآئِمٌ يُّصَلِّيْ فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللّٰهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيٰى".

۲۵۶- کله چه هغه محراب کښے مانځه ته اودريدو، او مونځ ئے کولو. نو فريښتو ورته آواز ورکړو، چه الله تعالیٰ تا ته د يحيیٰ عليه السلام د پيدا کولو زيرے درکوی. (پ ۳ / عمران)

۲۵۷- وَقَالَ تَعَالٰى [۴]: "إِذْ قَالَتِ الْمَلٰٓئِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللّٰهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ الْآيَةَ. وَالْآيَاتُ فِي الْبَابِ كَثِيْرَةٌ مَّعْلُوْمَةٌ.

۲۵۷- چه کله فريښتو مريم بی بی ته اوفرمائيل، اے مريم! الله تعالیٰ تا ته د خپل طرف نه د يوے کلمے (د غورزولو) زيرے درکوی، چه د هغه نوم به مسيح وی. (پ ۳ / عمران)

وَأَمَّا الْأَحَادِيْثُ فَكَثِيْرَةٌ جِدًّا وَهِيَ مَشْهُوْرَةٌ فِي الصَّحِيْحِ مِنْهَا:

(دے باب کښے نور هم ډير مشهور آيتونه شته، چه هرچا ته معلوم دی.
د غسے پکښے مشهور حديثونه هم ډيرزيات شته دے چه د هغے نه ځينے دا دی:

(نبوی احاديث)

۷۱۱- عَنْ أَبِيْ إِبْرَاهِيْمَ وَيُقَالُ أَبُوْ مُحَمَّدٍ وَيُقَالُ أَبُوْ مُعَاوِيَةَ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ أَبِيْ أَوْفٰى رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَشَّرَ خَدِيْجَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا بِبَيْتٍ فِي الْجَنَّةِ مِنْ قَصَبٍ لَا صَخَبَ فِيْهِ وَلَا نَصَبَ، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

"الْقَصَبُ" هُنَا: اللُّؤْلُؤُ الْمُجَوَّفُ. "وَالصَّخَبُ" الصِّيَاحُ وَاللَّغَطُ وَالنَّصَبُ التَّعَبُ.

۷۱۱- حضرت ابو ابراهيم يا ابو محمد يا ابو معاويه عبد الله بن ابی اوفیٰ رضی الله عنهما نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم خديجة الکبریٰ رضی الله عنها ته جنت کښے ديو عمل زيرے ورکړو، چه هغے کښے نه شور وی. او نه به پکښے د سر بوج وی او نه ستومانی اوستړی کيدل. (بخاری ومسلم)

"الْقَصَبُ": يعنی قيمتی ملغلرے.
"صَخَبٌ": يعنی آوازونه.
"نَصَبٌ": د سر بوج او ستومانی.

۷۱۲- وَعَنْ أَبِيْ مُوْسٰى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهٗ تَوَضَّأَ فِيْ بَيْتِهٖ ثُمَّ خَرَجَ فَقَالَ لَأَلْزَمَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ

۷۱۲- حضرت ابو موسیٰ اشعری رضی الله عنه نه روايت دے. چه ماکور کښے اودس اوکړو او د کور نه اووتلم. او دا خيال مے اوکړو، چه نن به د رسول الله صلی الله عليه وسلم سره يم. او دا د ورځ

[۱] سورة هود آية ۶۹ [۲] سورة هود آية ۷۱ [۳] سورة آل عمران آية ۳۹ [۴] سورة آل عمران آية ۴۵

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَأَكُوْنَنَّ مَعَهٗ يَوْمِيْ
هٰذَا فَجَآءَ الْمَسْجِدَ فَسَأَلَ عَنِ
النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوْا:
وَجَّهَ هٰهُنَا قَالَ فَخَرَجْتُ عَلٰى
اَثَرِهٖ اَسْأَلُ عَنْهُ حَتّٰى دَخَلَ بِئْرَ
اَرِيْسٍ فَجَلَسْتُ عِنْدَ الْبَابِ حَتّٰى قَضٰى
رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
حَاجَتَهٗ وَتَوَضَّاءَ فَقُمْتُ اِلَيْهِ
فَاِذَا هُوَ قَدْ جَلَسَ عَلٰى بِئْرِ اَرِيْسٍ
وَتَوَسَّطَ قُفَّهَا وَكَشَفَ عَنْ سَاقَيْهِ
وَدَلَّاهُمَا فِي الْبِئْرِ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ ثُمَّ
انْصَرَفْتُ فَجَلَسْتُ عِنْدَ الْبَابِ
فَقُلْتُ لَاَكُوْنَنَّ بَوَّابَ رَسُوْلِ اللّٰهِ
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْيَوْمَ فَجَآءَ
اَبُوْبَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَدَفَعَ الْبَابَ
فَقُلْتُ مَنْ هٰذَا؟ فَقَالَ اَبُوْبَكْرٍ
فَقُلْتُ عَلٰى رِسْلِكَ ثُمَّ ذَهَبْتُ
فَقُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ هٰذَا اَبُوْبَكْرٍ
يَسْتَاْذِنُ فَقَالَ ائْذَنْ لَهٗ وَبَشِّرْهُ
بِالْجَنَّةِ فَاَقْبَلْتُ حَتّٰى قُلْتُ لِاَبِيْ
بَكْرٍ اُدْخُلْ وَرَسُوْلُ اللّٰهِ يُبَشِّرُكَ
بِالْجَنَّةِ، فَدَخَلَ اَبُوْبَكْرٍ حَتّٰى
جَلَسَ عَنْ يَمِيْنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَهٗ فِي الْقُفِّ وَدَلّٰى
رِجْلَيْهِ فِي الْبِئْرِ كَمَا صَنَعَ رَسُوْلُ
اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَشَفَ
عَنْ سَاقَيْهِ ثُمَّ رَجَعْتُ وَجَلَسْتُ
وَقَدْ تَرَكْتُ اَخِيْ يَتَوَضَّاءُ وَيَلْحَقُنِيْ
فَقُلْتُ اِنْ يُرِدِ اللّٰهُ بِفُلَانٍ يُرِيْدُ
اَخَاهُ خَيْرًا يَاْتِ بِهٖ فَاِذَا اِنْسَانٌ
يُحَرِّكُ الْبَابَ فَقُلْتُ مَنْ هٰذَا
فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ. فَقُلْتُ:
عَلٰى رِسْلِكَ ثُمَّ جِئْتُ اِلٰى رَسُوْلِ

به د هغوی سره تیر وُم۔ د رسول الله صلی الله علیه وسلم د معلومولو د پاره جماعت (مسجد) ته لاړم۔ او پوښتنه مې اوکړه۔ نو خلقو را ته اشارې کولو سره اوښودلو، چه هلته تللې دې۔ زهٔ هغه طرف ته د هغهٔ د قدمونو پسې روان شوم۔ او په پوښتنه او په تپوس سره بیراریس (نومې) یو کوهی ته اورسیدم۔ او د هغې په دروازه کینا ستم۔ رسول الله صلی الله علیه وسلم د ضرورت نه فارغ شو۔ او راغې، او اودس ئې اوکړو۔ نو زهٔ د هغوئ طرفته ور روان شوم۔ چه ما اوکتل نو د کوهی په غاړه ناست دې۔ پنډئ ئې ښکاره کړې دی۔ او خپې ئې کوهی ته زوړندې کړې دی۔ نو ما سلام اوکړو۔ او واپس راغلم، دروازه کښې کینا ستم، او زړهٔ کښې مې اووئیل، نن به زهٔ د رسول الله صلی الله علیه وسلم دربانی جوړیږم۔ نو دیکښې ابوبکر صدیق رض راغې۔ دروازه ئې اووهله۔ ما پوښتنه اوکړه څوک ئې؟ جواب ملاؤ شو، ابوبکر رض یم۔ ما اووئیل، لږ ایسار شه۔ بیا د نبی کریم صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې حاضر شوم او د هغهٔ د را تلو اجازت مې ترې اوغوښتلو۔ نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، هغه راپریږده۔ او هغه ته د جنتی کیدو زیرې هم ورکړه۔ زهٔ واپس راغلم او عرض مې اوکړو، راځئ، او د رسول الله صلی الله علیه وسلم د طرفنه د جنت زیرې هم قبول کړه۔ ابوبکر رض هلته لاړو او د حضور ص سره ښی طرف ته کینا ستلو او کوهی ته ئې خپې زوړندې کړې۔ څنګه چه حضور ص ناست وُو۔ او پنډئ ئې هم بربنډې کړې۔ او زهٔ واپس خپل ځائ ته راغلم او کینا ستم۔ زهٔ چه دلته راغلم، نو څما ورور هم اودس کولو۔ او بیا را تللو والا وُو۔ ما سوچ کولو، که الله تعالیٰ ته څما د ورور ښیګړه منظوره وی نو هغه به دلته راولي۔ د غه وخت چا دروازه اووهله۔ ما پوښتنه اوکړه، څوک ئې؟ نو وې وئیل،

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَلَّمْتُ
عَلَيْهِ وَقُلْتُ هٰذَا عُمَرُ يَسْتَأْذِنُ
فَقَالَ ائْذَنْ لَهُ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ
فَجِئْتُ عُمَرَ فَقُلْتُ أَذِنَ وَيُبَشِّرُكَ
رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
بِالْجَنَّةِ فَدَخَلَ فَجَلَسَ مَعَ رَسُولِ
اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْقُفِّ
عَنْ يَسَارِهِ وَدَلَّى رِجْلَيْهِ فِي
الْبِئْرِ ثُمَّ رَجَعْتُ فَجَلَسْتُ فَقُلْتُ
إِنْ يُرِدِ اللهُ بِفُلَانٍ خَيْرًا يَعْنِي
أَخَاهُ يَأْتِ بِهِ فَجَاءَ إِنْسَانٌ
فَحَرَّكَ الْبَابَ فَقُلْتُ مَنْ هٰذَا
فَقَالَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ فَقُلْتُ:
عَلَى رِسْلِكَ وَجِئْتُ النَّبِيَّ صَلَّى
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ
ائْذَنْ لَهُ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ مَعَ
بَلْوَى تُصِيبُهُ فَجِئْتُ فَقُلْتُ ادْخُلْ
وَيُبَشِّرُكَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْجَنَّةِ مَعَ بَلْوَى
تُصِيبُكَ فَدَخَلَ فَوَجَدَ الْقُفَّ
قَدْ مُلِئَ فَجَلَسَ وِجَاهَهُمْ مِنَ
الشِّقِّ الْآخَرِ قَالَ سَعِيدُ بْنُ
الْمُسَيِّبِ فَأَوَّلْتُهَا قُبُورَهُمْ۔
مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ۔ وَزَادَ فِي رِوَايَةٍ
وَأَمَرَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحِفْظِ الْبَابِ وَفِيهَا
أَنَّ عُثْمَانَ حِينَ بَشَّرَهُ حَمِدَ اللهَ
تَعَالَى ثُمَّ قَالَ اللهُ الْمُسْتَعَانُ۔
قَوْلُهُ "وَجَّهَ" بِفَتْحِ الْوَاوِ وَ
تَشْدِيدِ الْجِيمِ: أَيْ تَوَجَّهَ وَقَوْلُهُ
"بِئْرِ أَرِيسٍ" هُوَ بِفَتْحِ الْهَمْزَةِ
وَكَسْرِ الرَّاءِ وَبَعْدَهَا يَاءٌ مُثَنَّاةٌ
مِنْ تَحْتِ سَاكِنَةٌ ثُمَّ سِينٌ

زهٔ عمرؓ یم۔ ما اووئیل، لږ ایسار شه۔ بیا
د نبی کریم صلی الله علیه وسلم خدمت کښې
حاضر شوم۔ سلام مې اوکړو۔ او ورته مې
اووئیل، چه عمرؓ د راتللو اجازت
غواړي۔ حضورؐ اوفرمائیل هغه راپرېږده.
اوهغه ته د جنت زیرې هم ورکړه۔ زهٔ واپس
راغلم او عرض مې اوکړو، راځئ۔ او رسول
الله صلی الله علیه وسلم د جنت زیرې هم درکړې
دې۔ نو عمرؓ هم د ننه راغې او د کوهی په
غاړه حضورؐ سره کس طرف ته کیناستلو او خپلې
خپې ئې زوړندې کړې او زهٔ واپس راغلم خپل
ځائې کښې کیناستم۔ او زړهٔ کښې مې دا خیال کولو.
که الله تعالی ځما ورور ته د ښیګړې اراده اوکړه
نو دلته به ئې راولېږي۔ نو فوراً دروازه اووهلې
شوه۔ ما پوښتنه اوکړه څوک ئې۔ نو معلومه شوه
چه عثمان غنیؓ دې۔ نو ما هغهٔ ته اووئیل، انتظار
اوکړه۔ او رسول الله صلی الله علیه وسلم له اجازت
غوښتلو د پاره حاضر شوم۔ نو حضورؐ اوفرمائیل
چه راپرېږده. او هغهٔ ته هم د جنت زیرې ورکړه
چه سخت امتحان نه پس به ورته جنت ملاوېږي.
زهٔ راغلم ورته مې اووئیل رانوزه او رسول اللهؐ
د جنت زیرې درکوی لیکن د یو تکلیف سره چه
درته به رسیږي۔ هغه هم د ننه لاړو چه د
کوهی غاړه ئې ډکه اولیدله نو بل طرف ته
هغوئ ته مخامخ کیناستلو۔ نو سعید
بن مسیبؒ فرمائی۔ چه ما د هغوئ د
ناستې د ځایونو نه دا اندازه لګولې
ده چه دغه درې حضرات به د مرګ
نه پس هم یو ځائې ښخولې شي۔ او
عثمانؓ به بل جدا ځائې کښې وي۔
(بخاریؒ ومسلمؒ)
یو بل روایت کښې داسې راغلي دي، چه
ابوموسی اشعریؓ فرمائی، چه ما ته
رسول الله صلی الله علیه وسلم د دربانۍ
کیدو حکم راکړې وُو۔ او کله چه عثمان غنیؓ
ته زیرې ورکړې شو نو د الله تعالی د ثناء
وصفت نه پس ئې اووئیل، چه الله ځما
مددګار دې۔
"وَجَّهَ": یعنی متوجه شو۔

مُهْمَلَةٌ وَهُوَ مَصْرُوْفٌ وَمِنْهُمْ مَنْ مَنَعَ صَرْفَهُ "وَالْقُفُّ" بِضَمِّ الْقَافِ وَتَشْدِيْدِ الْفَاءِ، وَهُوَ الْمَبْنِيُّ حَوْلَ الْبِئْرِ: قَوْلُهُ عَلٰى رِسْلِكَ بِكَسْرِ الرَّاءِ عَلٰى مَشْهُوْرٍ وَقِيْلَ بِفَتْحِهَا اَيْ اُرْفُقْ -

"بِئْرِ اَرِيْسٍ": منصرف یا غیر منصرف۔ مدینه کښې یو مشهور کوهې دے۔
"اَلْقُفُّ": دکوهې غاړه یا منډیر۔
"عَلٰى رِسْلِكَ" یعنی نرمي اوکړه، ایسار شه، سَرَه او خوره۔

٧١٣- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كُنَّا قُعُوْدًا حَوْلَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَعَنَا اَبُوْ بَكْرٍ وَّ عُمَرُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا فِيْ نَفَرٍ فَقَامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ بَيْنِ اَظْهُرِنَا [1] فَاَبْطَأَ عَلَيْنَا وَخَشِيْنَا اَنْ تُقْتَطَعَ دُوْنَنَا وَفَزِعْنَا فَقُمْنَا فَكُنْتُ اَوَّلَ مَنْ فَزِعَ فَخَرَجْتُ اَبْتَغِيْ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتّٰى اَتَيْتُ حَائِطًا لِّلْاَنْصَارِ لِبَنِي النَّجَّارِ فَدُرْتُ بِهِ هَلْ اَجِدُ لَهُ بَابًا؟ فَلَمْ اَجِدْ فَاِذَا رَبِيْعٌ يَدْخُلُ فِيْ جَوْفِ حَائِطٍ مِنْ بِئْرٍ خَارِجَةٍ وَالرَّبِيْعُ الْجَدْوَلُ الصَّغِيْرُ فَاحْتَفَرْتُ فَدَخَلْتُ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَبُوْ هُرَيْرَةَ؟ فَقُلْتُ نَعَمْ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ، قَالَ مَا شَأْنُكَ قُلْتُ كُنْتَ بَيْنَ اَظْهُرِنَا فَقُمْتَ فَاَبْطَأْتَ عَلَيْنَا فَخَشِيْنَا اَنْ تُقْتَطَعَ دُوْنَنَا فَفَزِعْنَا فَكُنْتُ اَوَّلَ مَنْ فَزِعَ فَاَتَيْتُ هٰذَا الْحَائِطَ فَاحْتَفَرْتُ كَمَا يَحْتَفِرُ الثَّعْلَبُ وَهٰؤُلَاءِ النَّاسُ مِنْ وَّرَائِيْ فَقَالَ يَا اَبَا هُرَيْرَةَ! وَاَعْطَانِيْ نَعْلَيْهِ فَقَالَ اِذْهَبْ بِنَعْلَيَّ هَاتَيْنِ فَمَنْ

٧١٣- حضرت ابوهریره رضی الله عنه وائی۔ چه مونږ خلق د رسول کریم صلی الله علیه وسلم نه ګیرچاپیره ناست وُو۔ او ابوبکر او عمر فاروق رضی الله عنهما هم وُو۔ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم حُمونږ دمینځ نه پاڅیدو۔ او بهر ته لاړو۔ چه واپسئ کښې ئے ناوخته کړو۔ نو مونږ سره خطره او ویره شوه، چه هسے نه چه حُمونږ د نه موجود والی په وجه هغهٔ ته څوک تکلیف اورسوی۔ دے خیال سره ټول ویرے واخستل۔ او ټول پاڅیدل۔ د ټولو نه اول دا ویره ما ته اولګیده۔ او د حضورﷺ تلاش کولو پسے روان شوم۔ او تلاش کولو او کتلو کتلو کښې زهٔ د انصارو د یوے قبیلې بنونجار یو باغ ته اورسیدم۔ څلور واړه طرف ته مے دروازه اوکتله۔ مګر د ویرے او خطرے د وجهے نه ما ته دروازه ملاؤ نه شوه۔ فوراً مے د نظر لاندے د باغ په دیوال کښې د اوبو یو ناله اولیده چه د کوهی نه باغ ته هغے کښې اوبه راتلے۔ او دے د پاره جوړه شوے وه۔ نو په ملاسته په خوئیدلو زهٔ دغه باغ ته داخل شوم۔ او رسول الله صلی الله علیه وسلم ته اورسیدم۔ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، ابوهریره ئے؟ ما اووئیل، هو قربان۔ رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، ولے څه خبره ده؟ ما عرض اوکړو چه تاسو راغلئ۔ او واپس راتلو کښې ناوخته شو۔ نو مونږ ټول دے ویرے واخستلو، چه حُمونږ غیر موجودګئ کښې چرته چا څه تکلیف نه وی درکړے۔ او د ټولو نه مخکښې

[1] من بين اظهرنا: اى من بيننا۔

لَقِيْتَ مِنْ وَرَآءِ هٰذَا الْحَآئِطِ يَشْهَدُ
اَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُسْتَيْقِنًا بِهَا
قَلْبُهٗ فَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ وَ ذَكَرَ
الْحَدِيْثَ بِطُوْلِهٖ - (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)
"الرَّبِيْعُ" اَلنَّهْرُ الصَّغِيْرُ وَ
هُوَ الْجَدْوَلُ بِفَتْحِ الْجِيْمِ "كَمَا
فَسَّرَهٗ فِي الْحَدِيْثِ". وَقَوْلُهٗ
"اِحْتَفَرْتُ" رُوِيَ بِالرَّآءِ وَ بِالزَّايِ
وَمَعْنَاهُ بِالزَّايِ: تَضَامَمْتُ وَ
تَصَاغَرْتُ حَتّٰى اَمْكَنَنِي الدُّخُوْلُ

داویره ماته اولګیده - بیا دے باغ ته
راا ورسیدم - او داوبو په دے ویره ناله
کښے دلومبړے په شان به ملاسته په
خوئیدلو را ننوتلم - او نور خلق ما پسے
راروان دی - نبی کریم صلی الله علیه وسلم
ماته دواړه پېڼرے مبارکے راکولو سره
اوفرمائیل، ځما دا څپلئ واخله اولاړ
شه - او ددے دیوال نه بهرچه تاته څوک
هم ملاؤ شی، چه په ژبه او زړهٔ دا خلاصه
داګواهی ورکړی، چه د الله نه بغیر څوک
د بندګئ لائق نشته - هغه ته د جنت
زیرے ورکړه - دے نه پس ابوهریرهؓ کافی
اوږد روایت بیان کړو - (مسلم)

"اَلرَّبِيْعُ": وړوکے نهر - او د جَدْوَلُ هم دغه معنیٰ ده - حدیث کښے ئے
تشریح شسته -
اِحْتَفَرْتُ او اِحْتَفَزْتُ دواړه نقل شوی دی - چه په زآء سره وی -
نو بیائے دا سے معنیٰ کیدے شی، چه لاس خپے اوبدن مے غونډ راغونډ او
راټول کړل - او داخلیدو باندے قادر شوم -

۷۱۴ - وَعَنِ ابْنِ شَمَاسَةَ قَالَ
حَضَرْنَا عَمْرَو بْنَ الْعَاصِ رَضِيَ
اللّٰهُ عَنْهُ وَهُوَ فِيْ سِيَاقَةِ الْمَوْتِ[1]
فَبَكٰى طَوِيْلًا وَحَوَّلَ وَجْهَهٗ اِلَى
الْجِدَارِ فَجَعَلَ ابْنُهٗ يَقُوْلُ يَا اَبَتَاهُ
اَمَا بَشَّرَكَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَذَا اَمَا بَشَّرَكَ رَسُوْلُ
اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَذَا؟
مَا اَقْبَلَ بِوَجْهِهٖ فَقَالَ اِنَّ اَفْضَلَ
مَا نُعِدُّ شَهَادَةُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ
وَاَنَّ مُحَمَّدًا رَسُوْلُ اللّٰهِ اِنِّيْ قَدْ
كُنْتُ عَلٰى اَطْبَاقٍ ثَلَاثٍ لَقَدْ رَاَيْتُنِيْ
وَمَا اَحَدٌ اَشَدُّ بُغْضًا لِّرَسُوْلِ اللّٰهِ
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنِّيْ وَلَا اَحَبَّ
اِلَيَّ مِنْ اَنْ اَكُوْنَ قَدِ اسْتَمْكَنْتُ
مِنْهُ فَقَتَلْتُهٗ فَلَوْ مُتُّ عَلٰى تِلْكَ
الْحَالِ لَكُنْتُ مِنْ اَهْلِ النَّارِ فَلَمَّا

۷۱۴ - حضرت ابن شماسه رحمة الله علیه
فرمائی - چه مونږ د عمرو بن عاص رضی الله
عنه سره د زنکدن په وخت موجود ؤو -
دغه وخت هغهٔ ډیر زیات ژړل - او مخ
ئے دیوال طرفته اوګرځولو - نو دغه وخت
د هغه ځوئے (عبدالله رضؓ) اووئیل، اے
باباجانه! تاته د فلانئ فلانئ خبرو نبی
علیه السلام زیرے نهٔ ؤو درکړے؟ (دومره
پریشان ولے یئ) هغوئ آسمان ته مخ کړو
او وے وئیل، زهٔ ځان دپاره د آخرت توښه
لآاله الا الله محمد رسول الله کلمه طیبه
ډیره ښه توښه ګڼړم - زهٔ په درې زمانو
ورتیر شوم - اوله زمانه هغه وه چه ما به
پکښے نبی علیه السلام لیدلو - نو هغه وخت
زما نه زیات بُغض او دشمنی کونکے د نبی
علیه السلام سره هیڅوک نه ؤو - او دغه
وخت ماته د دے نه خوښه خبره بله نهٔ
وه، چه زهٔ نبی علیه السلام باندے قابو
لاندے کړم او قتل ئے کړم - که چیرے ما
دا سے کړے وے نو زهٔ به جهنمی وے - کله
چه الله تعالیٰ ځما زړهٔ کښے د اسلام

[1] "في سياقة الموت" بكسر المهملة وتخفيف المتحتة، اى حال حضور الموت -

جَعَلَ اللّٰهُ الْإِسْلَامَ فِي قَلْبِي أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ ابْسُطْ يَمِيْنَكَ فَلْأُبَايِعْكَ فَبَسَطَ يَمِيْنَهُ فَقَبَضْتُ يَدِيْ فَقَالَ مَالَكَ يَا عَمْرُوْ؟ قُلْتُ أَرَدْتُ أَنْ أَشْتَرِطَ قَالَ تَشْتَرِطُ مَاذَا؟ قُلْتُ أَنْ يُغْفَرَ لِيْ قَالَ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْإِسْلَامَ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ وَأَنَّ الْهِجْرَةَ تَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهَا وَأَنَّ الْحَجَّ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ؟ وَمَا كَانَ أَحَدٌ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا أَجَلَّ فِيْ عَيْنِيْ مِنْهُ إِجْلَالًا لَهُ وَلَوْ سُئِلْتُ أَنْ أَصِفَهُ مَا أَطَقْتُ لِأَنِّيْ لَمْ أَكُنْ أَمْلَأُ عَيْنِيْ مِنْهُ وَلَوْ مُتُّ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ لَرَجَوْتُ أَنْ أَكُوْنَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ ثُمَّ وَلِيْنَا أَشْيَاءَ مَا أَدْرِيْ مَا حَالِيْ فِيْهَا؟ فَإِذَا أَنَا مُتُّ فَلَا تَصْحَبْنِيْ نَائِحَةٌ وَلَا نَارٌ فَإِذَا دَفَنْتُمُوْنِيْ فَشُنُّوْا عَلَيَّ التُّرَابَ شَنًّا ثُمَّ أَقِيْمُوْا حَوْلَ قَبْرِيْ قَدْرَ مَا تُنْحَرُ جَزُوْرٌ وَيُقْسَمُ لَحْمُهَا حَتّٰى أَسْتَأْنِسَ بِكُمْ وَأَنْظُرُ مَاذَا أُرَاجِعُ بِهِ رُسُلَ رَبِّيْ (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

قَوْلُهُ "شُنُّوْا" رُوِيَ بِالشِّيْنِ الْمُعْجَمَةِ وَبِالْمُهْمَلَةِ: أَيْ صُبُّوْهُ قَلِيْلًا قَلِيْلًا، وَاللّٰهُ سُبْحَانَهُ أَعْلَمُ!

را ته ئې لو توفيق او طاقت واچولو - نو زۀ د هغهٔ خدمت کښې حاضر شوم - او ما عرض او کړو چه ښے لاس دے را مخکښې کړه، چه زۀ ستا سره بيعت او کړم - نو نبی کريم صلے الله عليه وسلم لاس را مخکښې کړو - نو ما لاس را ښکلو - نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، اے عمرو! ولے، څه خبره پيښه شوے ده؟ نو ما عرض او کړو، زۀ دے بيعت سره شرط تړل غواړم - نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، څه کوم شرط لګوے او لګوه - او ښايه څه شرط دے؟ ما عرض او کړو، يا رسول الله! شرط دا دے، چه بيعت کولو سره به ځما ګناهونه معاف شی - نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل شايد چه تا ته به معلومه نه وی، چه اسلام نه مخکښې ګناهونه اسلام راوړلو سره ټول ختميږی - او هجرت سره هم مخکښې ګناهونه معاف کيږی - دغسے د حج کولو سره د حج کولو نه مخکښې ګناهونه معاف کيږی - نو د هغه وخت ما ته د نبی کريم صلی الله عليه وسلم نه زيات هيڅوک محبوب او ګران نه وُو - او نه ځما په نظر کښې د هغهٔ نه زيات څوک عزت والا وُو - او د هغه د لوئی شان د وجهے نه ما کښې دا همت نۀ وُو - چه پوره کتل ورته او کړم - که ما نه څوک د هغوئ د حُليئے (شکل او شباهت) متعلق پوښتنه او کړی - نو زۀ ئې نۀ شم بيا نولے - ځکه چه ما ورته په ډکو سترګو نه دی کتلی - که چيرے د غه وخت زۀ مړ شوے وے، نو ځما اميد وُو، چه زۀ به جنتی ووم - دے نه پس ما ته ډير کارونه اوسپارلے شول - نو اوس ما ته نه ده معلومه، چه د دغه معاملو په باره کښې به ځما څه حال وی؟ که زۀ مړ شوم، نو نه ما پسے اوژاړئ - او نه اور ځان سره واخلئ - او چه ما خښنوئ، نو لږ لږ خاوره را باندے اچوئ - او ځما ښخولو نه پس ځما د قبر په خوا کښې ضرور د ومره وخت ايسار شئ، څومره وخت کښې چه اوښ حلال کړے شی او بيا تقسيم کړے شی - چه ستاسو موجودګئ کښې ځما حوصله به ځائے وی - او زۀ ګورم چه ځما د رب رالیږلو فرښتو ته څه جواب ورکوم - (مُسلم)

"شُنُّوا" او "سُنُّوا" د دواړو معنٰی ده: لږ لږ واچوئ -

باب ۹۶

بَابُ وَدَاعِ الصَّاحِبِ وَوَصِيَّتِهِ عِنْدَ فِرَاقِهِ لِسَفَرٍ وَغَيْرِهِ وَالدُّعَاءِ لَهُ وَطَلَبِ الدُّعَاءِ مِنْهُ!!

د ملګري د رخصتولو په وخت وصيت اوورته دُعا کول اوورنه دُعا غوښتل؛

ف:- دے باب کښے يو آيت او شپږ احاديث دی- د ژوند تيرولو ډيرے مرحلے دی- اويوه مرحله پکښے سفرهم دے. او د دے دپاره هم خپونږ رهبر محمد صلی الله عليه وسلم په تعليماتو اوهدايا تو او ضروری کارونو کښے لارښوونه موجوده ده- د زمانے د بدليدو سره سم حالات هم بدليږی- د سفر ذرائع اوس څه يو شان دی- او مخکښے څه بل شان دے- اول که د انسان دپاره اوښان آسونه تابع وُو- نونن صبا ريل، موټر، هوائی جهاز، اوسمندری بيړئ وغيره هم د انسان دپاره تابع دی- په دے وجه حالاتو بدليدو سره مونږ له د سفر د آدابو خيال او لحاظ په همغه طريقه ساتل پکار دی- ځنګه چه اوله زمانه کښے به مسلمانانو د دے خيال ساتلو- او د رخصت په وخت کښے هم نن مونږ د نبی کريم صلی الله عليه وسلم د ژبے مبارکے نه وتلے او وئيلے شوی دُعاګانو ته هغسے حاجت مند يو- ځنګه چه هميشه وُو-

(قرآنی آيت)

۲۵۸- قَالَ اللهُ تَعَالٰی[1] وَوَصّٰی بِهَا اِبْرٰهِيْمُ بَنِيْهِ وَيَعْقُوْبُ يٰبَنِیَّ اِنَّ اللهَ اصْطَفٰی لَكُمُ الدِّيْنَ فَلَا تَمُوْتُنَّ اِلَّا وَاَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَآءَ اِذْ حَضَرَ يَعْقُوْبَ الْمَوْتُ اِذْ قَالَ لِبَنِيْهِ مَا تَعْبُدُوْنَ مِنْ بَعْدِیْ قَالُوْا نَعْبُدُ اِلٰهَكَ وَاِلٰهَ اٰبَآئِكَ اِبْرٰهِيْمَ وَاِسْمٰعِيْلَ وَاِسْحٰقَ اِلٰهًا وَّاحِدًا وَّنَحْنُ لَهٗ مُسْلِمُوْنَ -

۲۵۸- د دے خبرے وصيت ابراهيم عليه السلام خپلو ځامنو ته کړے وُو- او هم دا خبره يعقوب عليه السلام خپلو ځامنو ته د وصيت په طريقه کړے وه- چه اے ځامنو! الله تعالٰی ستاسو دپاره دين خوښ کړے دے- نو دا سلام په حالت کښے دے تاسو له مرګ راشی- آيا تاسو هغه وخت حاضروئ- چه کله د يعقوب عليه السلام زنکدن شروع شو- نو ځامنو نه ئے پوښتنه اوکړه- او بنائی ځما نه پس به د چا بندګی کوئ؟ نو هغوئ جواب کښے اووئيل، چه مونږ ستا او ستا د پلرونو مشرانو ابراهيم عليه السلام، اسماعيل عليه السلام او د اسحاق عليه السلام د معبود بندګی کوو- چه يو الله دے- او مونږ به د هغه منونکی يو-

(پ۱/ بقره)

نبوی احاديث

۷۱۵- وَاَمَّا الْاَحَادِيْثُ فَمِنْهَا حَدِيْثُ زَيْدِ بْنِ اَرْقَمَ رض الَّذِیْ سَبَقَ فِیْ بَابِ اِكْرَامِ اَهْلِ بَيْتِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ

۷۱۵- او دے باب کښے چه کوم احاديث دی د هغے نه حضرت زيد بن ارقم رضی الله عنه نه يو روايت د باب اکرام اهلِ بيتِ رسول الله صلی الله عليه وسلم کښے تير شوے دے) وائی- چه رسول الله صلی الله عليه وسلم

[1] سورة بقره آية ۱۳۲

وَسَلَّمَ قَالَ قَامَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْنَا خَطِيْبًا فَحَمِدَ اللهَ وَاَثْنٰى عَلَيْهِ وَوَعَظَ وَذَكَّرَ ثُمَّ قَالَ اَمَّا بَعْدُ اَلَا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ يُوْشِكُ [له] اَنْ يَّاْتِيَ رَسُوْلُ رَبِّيْ فَاُجِيْبَ وَاَنَا تَارِكٌ فِيْكُمْ ثَقَلَيْنِ اَوَّلُهُمَا كِتَابُ اللهِ فِيْهِ الْهُدٰى وَالنُّوْرُ فَخُذُوْا بِكِتَابِ اللهِ فَاسْتَمْسِكُوْا بِهٖ فَحَثَّ عَلٰى كِتَابِ اللهِ وَرَغَّبَ فِيْهِ ثُمَّ قَالَ وَاَهْلُ بَيْتِيْ اُذَكِّرُكُمُ اللهَ فِيْ اَهْلِ بَيْتِيْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَقَدْ سَبَقَ بِطُوْلِهٖ !!

مونږ کښے د خطبے لوستلو د پاره اودريدو. د الله تعالیٰ د تعريف او صفت نه پس ئے څه وعظ او نصيحت اوکړو، او ئے فرمائيل، اے خلقو! فکر او غور سره واورئ. زه هم يو انسان يم. او ماله به ډير زر د رب راليږلے (د مرګ فرښته) راشي. او زه به د الله تعالیٰ بلنه قبول کړم. زه تاسو ته دوه ډير غټ څيزونه پريږدم. ړومبے د الله کتاب قرآن دے. چه ټول په ټول هدايت او رڼا ده. نو د عمل کولو د پاره ئے کلک او پوخ اونيسئ او په دے قائم پاتے شئ. او بيائے قرآن پاک کښے د غور او فکر کولو په باره کښے ترغيبي ارشادات اوفرمائيل. او دوئم څيز څما اهلِ بيت دی. زه د خپلو اهلِ بيتو په باره کښے تاسو د الله تعالیٰ نه ويره ووم. (مُسلم)

دغسې يو اوږد حديث مخکښې تير شوے دے.

۷۱۶- وَعَنْ اَبِيْ سُلَيْمَانَ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ اَتَيْنَا رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ شَبَبَةٌ مُتَقَارِبُوْنَ فَاَقَمْنَا عِنْدَهٗ عِشْرِيْنَ لَيْلَةً، وَكَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَحِيْمًا رَفِيْقًا فَظَنَّ اَنَّا قَدِ اشْتَقْنَا اَهْلَنَا فَسَاَلَنَا عَمَّنْ تَرَكْنَا مِنْ اَهْلِنَا. فَاَخْبَرْنَاهُ فَقَالَ: ارْجِعُوْا اِلٰى اَهْلِيْكُمْ وَاَقِيْمُوْا فِيْهِمْ وَعَلِّمُوْهُمْ وَمُرُوْهُمْ وَصَلُّوْا صَلٰوةَ كَذَا فِيْ حِيْنِ كَذَا وَصَلُّوْا كَذَا فِيْ حِيْنِ كَذَا، فَاِذَا حَضَرَتِ الصَّلٰوةُ فَلْيُؤَذِّنْ لَكُمْ اَحَدُكُمْ وَلْيَؤُمَّكُمْ اَكْبَرُكُمْ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. زَادَ الْبُخَارِيُّ فِيْ رِوَايَةٍ لَهٗ وَصَلُّوْا كَمَا رَاَيْتُمُوْنِيْ اُصَلِّيْ ؛

۷۱۶- حضرت ابو سليمان بن حويرث رض وائي. چه مونږ يو څو همزولي ځوانان د نبی کريم صلی الله عليه وسلم په خدمت کښے حاضر شو. او شل ورځے پاتے شو. رسول الله صلی الله عليه وسلم ډير شفقت کونکے، نرم زړے او مهربانه وُو. نو خيال ئے اوکړو. (چه دومره موده اوسيدلو نه پس به کور واله ورياد شوی وی، او) څمونږ به کور ته د تللو شوق شوے وی. نو مونږ نه ئے پوښتنه اوکړه، چه کور کښے ستاسو څوک څوک دی؟ مونږ ورته په تفصيل سره اوښودل. نو نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه اوس کورونو ته واپس لاړ شئ. او کور کښے اوسيږئ. څه چه تاسو دلته زده کړل، هغه هلته اوښايئ. او هغوئ ته او وايئ چه په دے عمل اوکړی. او فلانکے مونځ فلانکی وخت کښے او فلانے مونځ فلانکی فلانکی وخت کښے کوئ. او کله چه د مانځه وخت شی نو تاسو کښے دے يو کس د مانځه نه مخکښے آذان کوی. او څوک چه په تاسو کښے مشر وی، هغه دے مونځ ورکوی. (بخاري ومُسلم)

له "يوشك" بكسر الشين : اى يقرب -

او د بخاری په یو روایت کښے زیادت هم شته، چه "مونږ داسے کوئ، څنګه چه تاسو زۀ په مانځه کولو اولیدم."

قَوْلُهُ: رَحِيمًا رَفِيقًا" رُوِيَ بِفَاءٍ وَقَافٍ، وَرُوِيَ بِقَافَيْنِ.

"رَفِيقًا" او "رَقِيقًا" دواړه روایتونه شته دے.

۷۱۷ - وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: اسْتَأْذَنْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْعُمْرَةِ فَأَذِنَ وَقَالَ: لَا تَنْسَنَا يَا أُخَيَّ مِنْ دُعَائِكَ فَقَالَ كَلِمَةً مَا يَسُرُّنِي أَنَّ لِي بِهَا الدُّنْيَا وَفِي رِوَايَةٍ قَالَ: أَشْرِكْنَا يَا أُخَيَّ فِي دُعَائِكَ" رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

۷۱۷ - حضرت عمر فاروق رضی الله عنه نه روایت دے. چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه عمرے ته د تللو اجازت واخستلو. نو اجازت را کولو سره ئے را ته اوفرمائیل، څما وروره! مونږ په دُعاګانو کښے هیر نه کړے. نبی کریم صلی الله علیه وسلم چه دغه وخت کومه کلمه اوفرمائیله، په هغې سره چه ما ته کومه خوشحالی ورسیده. دا ټوله دُنیائے قیمت کښے هیڅ نه ده. یو روایت کښے داسے هم شته، چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، اے وروره! مونږ خپلو دُعاګانو کښے شامل کړه. (ابوداؤد و ترمذی)

امام ترمذیؒ وائی، چه دا حدیث حسن صحیح دے.

۷۱۸ - وَعَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا كَانَ يَقُولُ لِلرَّجُلِ إِذَا أَرَادَ سَفَرًا اُدْنُ مِنِّي حَتَّى أُوَدِّعَكَ كَمَا كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُوَدِّعُنَا فَيَقُولُ أَسْتَوْدِعُ اللهَ دِينَكَ وَأَمَانَتَكَ وَخَوَاتِيمَ عَمَلِكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

۷۱۸ - حضرت سالم بن عبد الله بن عمر فاروق رضی الله عنهما وائی. چه کله به کوم یو کس په سفر تلل غوښتل. نو هغۀ ته به عبد اللهؓ فرمائیل، چه ماله راشه، چه زۀ دے په هغه دُعاګانو سره رخصت کړم. په کومو دعاګانو به چه مونږ لره رسول الله صلی الله علیه وسلم رخصتولو. نو د رخصت کولو د پاره به ئے دا دُعا وئیله: (ترجمه) زۀ ستا دین، ستا امانت او ستا آخری عمل الله تعالیٰ ته سپارم. (ترمذی)

۷۱۹ - وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ يَزِيدَ الْخَطْمِيِّ الصَّحَابِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يُوَدِّعَ الْجَيْشَ يَقُولُ أَسْتَوْدِعُ اللهَ دِينَكُمْ وَأَمَانَتَكُمْ وَخَوَاتِيمَ أَعْمَالِكُمْ حَدِيثٌ صَحِيحٌ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَغَيْرُهُ بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ.

۷۱۹ - حضرت عبد الله بن یزید خطمی صحابی رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم به د لښکر د رخصتولو په وخت دا الفاظ فرمائیل. (ترجمه) زۀ ستاسو دین، ستاسو امانتونه او ستاسو آخری عملونه الله تعالیٰ ته سپارم. (ابوداؤد)

۷۲۰ - وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ

۷۲۰ - حضرت انس بن مالک رضی الله عنه نه روایت دے. چه یو کس د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے حاضر شو.

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَارَسُوْلَ اللهِ إِنِّيْ أُرِيْدُ سَفَرًا فَزَوِّدْنِيْ فَقَالَ زَوَّدَكَ اللهُ التَّقْوٰى: قَالَ زِدْنِيْ قَالَ وَغَفَرَ ذَنْبَكَ قَالَ زِدْنِيْ قَالَ وَيَسَّرَلَكَ الْخَيْرَ حَيْثُمَا كُنْتَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ.

اوعرض ئے اوکړو، یارسول الله! زۀ به سفر روان یم. نو د دُعا کانو څه توښه را ته راکړئ. نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، الله تعالیٰ دے پرهیزګاری د لارے توښه کړه. هغه عرض اوکړو نور هم څه را ته اووایئ. نبی کریم صلی الله علیه وسلم ورته دُعا اوکړه. چه الله تعالیٰ دے ګناهونه معاف کړه. هغه بیا اووئیل، نور هم څه اووایئ. نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه کوم ځائے کښے ئے. الله تعالیٰ دے تا ته خیرا و ښیګړه آسا نه کړی. (ترمذی)
امام ترمذی رحمة الله علیه وائی چه دا حدیث حسن دے.

باب ۹۷

بَابُ الْاِسْتِخَارَةِ وَالْمُشَاوَرَةِ استخاره او مشوره کول

ف ۱. دے باب کښے دوه آیتونه او یو حدیث دے. دا استخارے معنیٰ ده خیر غوښتل. او استخاره سُنت ده. احادیثو کښے د دے تاکید هم شته او ترغیب هم. په ناجائزه او مکروهه خبرو کښے استخاره منع ده. دا استخارے مطلب دا دے چه بنده خپل الله تعالیٰ ته غرض کوی. چه فلانکئ خبره یا فلانے کار زما مخے ته دے. چه دے باندے عمل کول زما د پاره فائده مند دی. که نقصان والا دی. ما ته معلومه نۀ ده. تا ته زاری کوم چه ما ته د دے کار فائده او نقصان اوښایه او خبرے را کړه. دا خبر خو طریقو سره ملاوېږی. عام طور سره استخاره کښے دوه رکعته استخاره مونځ کولے شي. او دُعا وئیل دی. د مکروه وختونو نه علاوه هر وخت دا استخارے مونځ کولے شی.

(قرآنی آیتونه)

۲۵۹- قَالَ اللهُ تَعَالٰى ۱ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْاَمْرِ!

۲۵۹- چه په خاصو کارونو کښے د صحابه کرامو رض نه مشورے اخله. (پ۴ آل عمران آیت ۱۵۹)

۲۶۰- وَقَالَ تَعَالٰى ۲: وَاَمْرُهُمْ شُوْرٰى بَيْنَهُمْ اَىْ يَتَشَاوَرُوْنَ بَيْنَهُمْ فِيْهِ

۲۶۰- د هغوئ هر یو کار د په مشورے سره وی. (یعنی خپل مینځ کښے مشورے کوی) (پ۲۵، شورٰی، آیة ۳۸)

(نبوی احادیث)

۷۲۱- وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَلِّمُنَا الْاِسْتِخَارَةَ فِي الْاُمُوْرِ كُلِّهَا كَالسُّوْرَةِ مِنَ الْقُرْاٰنِ يَقُوْلُ اِذَا هَمَّ اَحَدُكُمْ بِالْاَمْرِ فَلْيَرْكَعْ رَكْعَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ الْفَرِيْضَةِ ثُمَّ لِيَقُلْ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْتَخِيْرُكَ بِعِلْمِكَ وَاَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ

۷۲۱- حضرت جابر رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم به مونږ ته د قرآن د سورة په شان په ټولو کارونو کښے استخاره ښودله. او فرمائیل به ئے، که تا سو ته څه اهم کار پیښ شی. نو دوه رکعته نفل کوئ. او د مانځه نه چه فارغ شئ. نو دا دُعا وایئ. متن کښے دُعا اوګوره. (ترجمه): اے الله! زۀ ستا د علم په ذریعه (د دے معاملے نه

وَاَسْئَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيْمِ فَاِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا اَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلَا اَعْلَمُ وَاَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوْبِ: اَللّٰهُمَّ اِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ اَنَّ هٰذَا الْاَمْرَ خَيْرٌ لِّيْ فِيْ دِيْنِيْ وَمَعَاشِيْ وَعَاقِبَةِ اَمْرِيْ اَوْ قَالَ عَاجِلِ اَمْرِيْ وَاٰجِلِهٖ فَاقْدُرْهُ لِيْ وَيَسِّرْهُ لِيْ ثُمَّ بَارِكْ لِيْ فِيْهِ وَاِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ اَنَّ هٰذَا الْاَمْرَ شَرٌّ لِّيْ فِيْ دِيْنِيْ وَمُعَاشِيْ وَعَاقِبَةِ اَمْرِيْ اَوْ قَالَ عَاجِلِ اَمْرِيْ وَاٰجِلِهٖ فَاَصْرِفْهُ عَنِّيْ وَاصْرِفْنِيْ عَنْهُ وَاقْدُرْ لِيَ الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ رَضِّنِيْ بِهٖ قَالَ وَيُسَمِّيْ حَاجَتَهٗ۔ (رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ)

خبريدل غواړم. او ستا د قدرت په ذريعه (دا په عمل کښې) را وستلو) قدرت غواړم. او تا نه ستا لوئ فضل غواړم، ځکه چه ستا قدرت شته او زه بې وسه يم. ته په هرڅه پوهيږې. زه نه پوهيږم. په پټو څيزونو ستا ذات پوهيږي. اے الله! که ستا په علم کښې دا کار ديني، معاشي او په اعتبار د انجام سره ځما د پاره ښه وي (يا ئې دا الفاظ اوفرمائيل) چه دا کار دُنيا او آخرت کښې (غوره وي). نوماله طاقت پرے راکړے. او ځما د پاره ئې آسان کړے. او بيا پکښې برکت هم واچوے. اوکه ستا په علم کښې دا کار ديني، معاشي او په اعتبار دا نجام سره ځما د پاره بد وي يا (ئې دا سے اوفرمائيل، چه) دا کار دُنيا او آخرت کښې بد وي. نو دهغې خيال ځما د زړه نه اوباسے. او ما ترے اوساتے. او ځما د پاره چه کوم ځائې خيروي ماله ئې راکړے. او ما پرے راضي او خوشحاله اوساتے. دد ے دُعا نه پس خپل ضرورت او حاجت بيان کړه. (بُخاري)

باب ۹۸

بَابُ اِسْتِحْبَابِ الذِّهَابِ اِلَى الْعِيْدِ وَعِيَادَةِ الْمَرِيْضِ وَالْحَجِّ وَالْغَزْوِ وَالْجَنَازَةِ وَنَحْوِهَا مِنْ طَرِيْقٍ وَالرُّجُوْعِ مِنْ طَرِيْقٍ اٰخَرَ لِتَكْثِيْرِ مَوَاضِعِ الْعِبَادَةِ !!!

د خير په کارونو کښې په مختلفو لارو تلل راتلل

ف:- دے باب کښې صرف دوه احاديث دی. کوم کارونو کښې چه د مختلفو لارو نه تلل راتلل مستحب او خوښ کړے شوي دی. هغې کښې دا کارونه هم دی. اخترونه، د مريض پوښتنه، حج، غزا کانے، جنازه وغيره. دا کارونه په عباداتو کښې شامل دی. او عباداتو کښې په هر يو قدم يو يوه نيکي ملاويږي. نو ځکه په تلو راتلو چه څومره زيات قدمونه او چتولے شي. نو هغه هومره به ثواب زيات ورکولے شي. نو ځکه مختلفو لارو سره تلل راتلل مستحب اوګرځولے شو.

(نبوی احاديث)

۷۲۲- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا كَانَ يَوْمُ عِيْدٍ خَالَفَ الطَّرِيْقَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ. "قَوْلُهٗ" خَالَفَ الطَّرِيْقَ: يَعْنِيْ

۷۲۲۔ حضرت جابر رضی الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم به د اخترونو د پاره د تلو راتلو مختلفې لارے اختيار ولے. (يعنی په يوه لاره به تللو او په بله به راتللو). (بُخاري)

ذَهَبَ فِي طَرِيقٍ وَرَجَعَ فِي طَرِيقٍ آخَرَ.

خالف الطريق : يعني په يوه لاره به تللو او په بله لاره به راتلو.

۷۲۳. وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَخْرُجُ مِنْ طَرِيقِ الشَّجَرَةِ وَيَدْخُلُ مِنْ طَرِيقِ الْمُعَرَّسِ وَإِذَا دَخَلَ مَكَّةَ دَخَلَ مِنَ الثَّنِيَّةِ الْعُلْيَا[1] وَيَخْرُجُ مِنَ الثَّنِيَّةِ السُّفْلَى. (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۷۲۳- حضرت عبد الله بن عمر رضى الله عنهما نه روايت دے۔ چه رسول الله صلى الله عليه وسلم به د شجرے په لارے تللو۔ او واپس به په معرس لاره سره راتللو۔ او کله به چه مکے ته داخليدونو په ثنيه عليا به داخليدو او په ثنيه سفلى به واپس راتلو۔ (بخاري ومسلم)

باب ۹۹

بَابُ اسْتِحْبَابِ تَقْدِيمِ الْيَمِينِ فِي كُلِّ مَا هُوَ مِنْ بَابِ التَّكْرِيمِ!!

هر يو ښهٔ کار په ښى لاس سره مستحب دے.

ف :- دے باب کښے دوه آيتونه او اووه حديثونه دى. باب کښے د عنوان لاندے مصنف رحمة الله عليه دا امور ذکر کړى دى.

كَالْوُضُوءِ وَالْغُسْلِ وَالتَّيَمُّمِ وَلُبْسِ الثَّوْبِ وَالنَّعْلِ وَالْخُفِّ وَالسَّرَاوِيلِ وَدُخُولِ الْمَسْجِدِ وَالسِّوَاكِ وَالْاِكْتِحَالِ وَتَقْلِيمِ الْأَظْفَارِ وَقَصِّ الشَّارِبِ وَنَتْفِ الْإِبْطِ وَحَلْقِ الرَّأْسِ وَالسَّلَامِ مِنَ الصَّلٰوةِ وَالْأَكْلِ وَالشُّرْبِ وَالْمُصَافَحَةِ وَاسْتِلَامِ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ وَالْخُرُوجِ مِنَ الْخَلَاءِ وَالْأَخْذِ وَالْإِعْطَاءِ وَغَيْرِ ذٰلِكَ مِمَّا هُوَ فِي مَعْنَاهُ وَيُسْتَحَبُّ تَقْدِيمُ الْيَسَارِ فِي ضِدِّ ذٰلِكَ كَالْاِسْتِمْخَاطِ وَالْبُصَاقِ عَنِ الْيَسَارِ وَدُخُولِ الْخَلَاءِ وَالْخُرُوجِ مِنَ الْمَسْجِدِ وَخَلْعِ الْخُفِّ وَالنَّعْلِ وَالسَّرَاوِيلِ وَالثَّوْبِ وَالْاِسْتِنْجَاءِ وَفِعْلِ الْمُسْتَقْذَرَاتِ وَأَشْبَاهِ ذٰلِكَ.

لکه اودس کول، غسل، تيمم، کپړے، پنړے، څپلۍ، موزے او پرتوګ اغوستل، جومات ته ننوتل، مسواک وهل، رانجه لګول، نوکان پريکول، بريت پريکول، د ترخونو ويښته صفا کول، د سر ويښته خرئيل، مانځه کښے سلام ګرځول، خوراک کول، سکاک کول، مصافحه کول، او حجر اسود ته سلام کول يا ښکلول، بيت الخلاء نه بهر راتلل۔ د چا نه څه څيز آخستل يا ورکول۔ دے نه علاوه چه کوم کارهم د دے په شان وى، هغه کول۔ د دے کارونو نه خلاف نور کارونه په کس لاس سره کول مستحب دى۔ لکه پوزه پاکول۔ ګس طرف ته لارے تو کل، تشې ته داخليدل، جومات نه بهر وتل، موزے، څپلۍ، کپړے، قميص وغيره ويستل، استنجاء کول۔ او نور پليت کارونه دا ټول حديثونو کښے ذکر شوى دى۔ او دا سنت د نبى کريم صلى الله عليه وسلم دى۔ خاصکر د خوراک په معامله کښے علماؤ سخت تاکيد کړے دے. او دے ته ئے واجب وئيلى دى. مخکښے يو باب کښے يوه واقعه تيره شوے ده. چه يو

[1] الثنية" بفتح المثلثة وكسر النون وتشديد التحتية : الطريق الضيقة بين الجبلين والثنية العليا بالمعجون والسفلى بالشبيكة !!

سرې ته نبی کریم صلی الله علیه وسلم په ښی لاس دخوراک کولو هدایت اوکړو نو د دے باوجودے هم په ګس لاس خوراک کولو. او په ښی لاس ئے نه کولو. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم د ښیرو په شکل دا سے الفاظ اوفرمائیل، چه بیا کله هم د هغهٔ ښے لاس خولے ته اونه رسیدو. په سُنتو باندے عمل کول هروخت اوهرحال کښے د خیراو برکت سبب دے. نو د دے خلاف کولو کښے یا قصدًا پوهے سره خلاف کولو کښے هروخت د ګناه او د خفګان خطره اوویره وی.

(قرآنی آیتونه)

۲۶۱ - قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی [1]: فَاَمَّا مَنْ اُوْتِیَ کِتَابَهٗ بِیَمِیْنِهٖ فَیَقُوْلُ هَاؤُمُ [2] اقْرَءُوْا کِتَابِیَهْ - الأیة

۲۶۱ - چا ته چه عمل نامه په ښی لاس ورکړے شی. هغه به په خوشحالئ سره وائی، راشئ. څما عملنامه اولولئ. (پ ۲۹، حاقه)

۲۶۲ - وَقَالَ تَعَالٰی [3]: فَاَصْحَابُ الْمَیْمَنَةِ مَا اَصْحَابُ الْمَیْمَنَةِ، وَ اَصْحَابُ الْمَشْئَمَةِ مَا اَصْحَابُ الْمَشْئَمَةِ.

۲۶۲ - کوم چه ښی لاس والا دی. هغه څومره ښه طرف والا دی. اوکوم چه ګس لاس واله دی. هغه څومره خراب طرف واله دی. (پ ۲۷، واقعه)

(نبویؐ احادیث)

۷۲۴ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یُعْجِبُهُ التَّیَمُّنُ [4] فِیْ شَأْنِهٖ کُلِّهٖ فِیْ طُهُوْرِهٖ، وَتَرَجُّلِهٖ وَ تَنَعُّلِهٖ. مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ.

۷۲۴ - حضرت عائشه رضی الله عنها وائی، چه رسول الله صلی الله علیه وسلم به خپلو ټولو کارونو کښے اودس کولو کښے، ګومنز وهلو کښے څپلئ په خپو کولو کښے، ښے لاس او ښے طرف خوښولو. (بُخاری ومُسلم)

۷۲۵ - وَعَنْهَا قَالَتْ کَانَ یَدُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ الْیُمْنٰی لِطُهُوْرِهٖ وَطَعَامِهٖ، وَ کَانَتِ الْیُسْرٰی لِخَلَائِهٖ وَمَا کَانَ مِنْ اَذًی حَدِیْثٌ صَحِیْحٌ، رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَغَیْرُهٗ بِاِسْنَادٍ صَحِیْحٍ.

۷۲۵ - دا روایت هم د حضرت عائشه رضؓ دے. چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم به ښے لاس د پاکئ دپاره او د خوراک دپاره وُو. او ګس لاس به ئے د استنجا یا د دے په شان نورو کارونو دپاره وُو.
دا حدیث صحیح دے. امام ابوداؤد اونورو په صحیح سند سره روایت کړے دے.

۷۲۶ - وَعَنْ اُمِّ عَطِیَّةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُنَّ فِیْ غُسْلِ ابْنَتِهٖ زَیْنَبَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا ابْدَاْنَ بِمَیَامِنِهَا وَ مَوَاضِعِ الْوُضُوْءِ مِنْهَا. مُتَّفَقٌ عَلَیْهِ.

۷۲۶ - حضرت اُمّ عطیه رضی الله عنها فرمائی، چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د خپلے (مړے) لور زینب رضی الله عنها د لمبولو په وخت ښځو ته اوفرمائیل، چه په ښی آړخ د دے او د اودس د آندامونو نه شروع کوئ. (بُخاری ومُسلم)

۷۲۷ - وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ

۷۲۷ - حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه

[1] سورة الحاقة آية ۱۹ [2] هاؤم: ای خذوا ۱۲ [3] سورة الواقعة آية ۸-۹ [4] "التمين": ای استعمال الیمین: "والطهور" استعمال الماء فی الوضوء ونحوه بد "الترجل" تسریح شعر الرأس "والتنعل": ادخال الرجل فی النعل!!

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا انْتَعَلَ اَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِالْيُمْنٰى وَاِذَا نَزَعَ فَلْيَبْدَأْ بِالشِّمَالِ. لِتَكُنِ الْيُمْنٰى اَوَّلَهُمَا تُنْعَلُ وَاٰخِرَهُمَا تُنْزَعُ". (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

وسلم اوفرمائیل، كله چه تاسو كښې څوك خپلۍ په خپو كول غواړي نو شروع دې د ښي طرف نه كوي. او كله چه خپلۍ اوباسي نو كس ه دے اول اوباسي. دے د پاره چه ښئ اول شي په خپو كولو كښې او په ویستلو كښې آخره شي. (بخاريؒ ومسلمؒ)

۷۲۸- وَعَنْ حَفْصَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَجْعَلُ يَمِيْنَهٗ لِطَعَامِهٖ وَ شَرَابِهٖ وَ ثِيَابِهٖ، وَ يَجْعَلُ يَسَارَهٗ لِمَا سِوٰى ذٰلِكَ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَ غَيْرُهٗ.

۷۲۸- حضرت حفصه رضی الله عنها فرمائي، چه رسول الله صلی الله علیه وسلم به خوراك سكاك او جامو آغوستلو كښې ښي لاس استعمالولو. او نورو كارونو كښې به ئې كس لاس استعمالولو.
(ابوداؤد)

۷۲۹- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اِذَا لَبِسْتُمْ وَاِذَا تَوَضَّأْتُمْ فَابْدَءُوْا بِاَيَامِنِكُمْ حَدِيْثٌ صَحِيْحٌ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَ التِّرْمِذِيُّ بِاِسْنَادٍ صَحِيْحٍ.

۷۲۹- حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، كله چه تاسو جامے آغوندئ. او كله چه اودس كوئ. نو ښي طرف نه شروع كوئ. (ترمذی وابوداؤد)
امام ترمذی رحمة الله علیه وائي، چه دا حدیث صحیح دے.

۷۳۰- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَتٰى مِنًى فَاَتَى الْجَمْرَةَ فَرَمَاهَا، ثُمَّ اَتٰى مَنْزِلَهٗ بِمِنًى وَّ نَحَرَ ثُمَّ قَالَ لِلْحَلَّاقِ "خُذْ" وَاَشَارَ اِلٰى جَانِبِهِ الْاَيْمَنِ ثُمَّ الْاَيْسَرِ ثُمَّ جَعَلَ يُعْطِيْهِ النَّاسَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِيْ رِوَايَةٍ لَمَّا رَمَى الْجَمْرَةَ وَ نَحَرَ نُسُكَهٗ[له] وَ حَلَقَ نَاوَلَ الْحَلَّاقَ شِقَّهُ الْاَيْمَنَ فَحَلَقَهٗ ثُمَّ دَعَا اَبَا طَلْحَةَ الْاَنْصَارِيَّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَاَعْطَاهُ اِيَّاهُ ثُمَّ نَاوَلَهُ الشِّقَّ الْاَيْسَرَ فَقَالَ: احْلِقْ فَحَلَقَهٗ فَاَعْطَاهُ اَبَا طَلْحَةَ فَقَالَ اقْسِمْهُ بَيْنَ النَّاسِ.

۷۳۰- حضرت انس بن مالك رضی الله عنه وائي. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم كله منئ ته تشریف راوړو، نو جمره (شیطان) ئے اوویشتلو. بیا خپل ځائے ته منئ ته لاړو. او قربانی ئے اوكړه. او بیائے نائي ته اوفرمائیل شروع كوئ. او اشاره ئے د ښي طرفنه د شروع كولو اوكړه. او بیا كس طرفنه. بیائے هغه ویښتهٔ خلقو كښې تقسیم كړل. (بخاري ومسلم)
یو روایت كښې دا هم راغلي دي. چه كله نبي كريم صلى الله عليه وسلم شیطانان اوویشتل، او قربانی ئے اوكړه. او د سر خرئیلو راده ئے اوكړه. نو نائي ته ئے د ښي طرفنه خرئیلو اشاره اوكړه. د دغه طرف ورله نائي اوخرئیلو. بیائے نائي ته د كس طرف د خرئیلو اشاره اوكړه. كله چه نائي دغه هم اوخرئیلو، نو ابوطلحهؓ ته ئے اوویئل، چه دا تقسیم كړه خلقو كښې.

له "نسكه بضمتين" اى هديه الذى ساقه معه صلى الله عليه وسلم!

باب ۱۰۰

بَابُ اٰدَابِ الطَّعَامِ بَابُ التَّسْمِيَةِ فِيْ اَوَّلِهٖ وَالْحَمْدِ فِيْ اٰخِرِهٖ !!

دخوراک کولو آداب

ف : دے باب کښې اته حديثونه دی۔ دخوراک د شروع نه مخکښې بسم الله وئيل او وروسته الحمد لله وئيل سُنت دی۔ علماؤ وئيلی دی، چه دله کښې هر يوکس له بسم الله وئيل پکاردی۔ مگر بعضے علماؤ وئيلی دی، چه که يوکس اووئيله، يا څوکسانو اووئيله، نو دتولو دطرف نه کافی کيږی۔

(نبوی احاديث)

۷۳۱۔ عَنْ عُمَرَبْنِ اَبِيْ سَلَمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ لِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِّ اللّٰهَ وَكُلْ بِيَمِيْنِكَ وَكُلْ مِمَّا يَلِيْكَ۔ (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۷۳۱۔ حضرت عمربن ابی سلمه رضی الله عنهما نه روايت دے۔ چه رسول الله صلی الله عليه وسلم ماته ادب راکړو۔ چه بسم الله وايه او ښی لاس سره خوراک کوه۔ او خپلے مخے نه خوره۔ (بخاری ومُسلم)

۷۳۲۔ وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اَكَلَ اَحَدُكُمْ فَلْيَذْكُرِ اسْمَ اللّٰهِ تَعَالٰى فِيْ اَوَّلِهٖ فَلْيَقُلْ بِسْمِ اللّٰهِ اَوَّلَهٗ وَاٰخِرَهٗ۔ رَوَاهُ اَبُوْدَاؤدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ !!

۷۳۲۔ حضرت عائشه رضی الله عنها نه روايت دے۔ چه رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائيلی دی۔ چه تاسو کښې څوک خوراک کوی نو پکار دی، چه شروع کښې بسم الله اووائی۔ اوکه اول کښې تر بسم الله هيره شي نو چه کله ورياد شی، نو "بِسْمِ اللّٰهِ اَوَّلَهٗ وَاٰخِرَهٗ" دے اووائی، (ترجمه) (دالله په نوم شروع هم اوختمول هم)۔ (ابوداؤد وترمذی) امام ترمذیؒ وائی، چه داحديث حسن صحيح دے

۷۳۳۔ وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِذَا دَخَلَ الرَّجُلُ بَيْتَهٗ فَذَكَرَ اللّٰهَ تَعَالٰى عِنْدَ دُخُوْلِهٖ وَعِنْدَ طَعَامِهٖ قَالَ الشَّيْطَانُ لِاَصْحَابِهٖ لَا مَبِيْتَ لَكُمْ وَلَا عَشَاءَ وَاِذَا دَخَلَ فَلَمْ يَذْكُرِ اللّٰهَ تَعَالٰى عِنْدَ دُخُوْلِهٖ قَالَ الشَّيْطَانُ اَدْرَكْتُمُ الْمَبِيْتَ وَاِذَا لَمْ يَذْكُرِ اللّٰهَ تَعَالٰى عِنْدَ طَعَامِهٖ قَالَ اَدْرَكْتُمُ الْمَبِيْتَ وَالْعَشَاءَ۔ رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۷۳۳۔ حضرت جابر رضی الله عنه نه روايت دے۔ چه ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه دا سے فرمائيلی آوريدلی دی۔ چه کله څوک خپل کورته ننوتو په وخت او دخوراک شروع کولو په وخت کښې الله ياد کړی يعنی بسم الله اووائی۔ نو شيطان خپلو کشرانو شيطانانو ته وائی، دے ځائے نه تښتئ۔ دلته نه ستاسو د اوسيدو انتظام شته او نه دخوراک څه شته۔ اوکله چه څوک کورته دننوتو په وخت بسم الله او نه وائی۔ نو شيطان وائی، راځئ د شپے تيرولو انتظام اوشو۔ او دخوراک په وخت چه بسم الله او نه وائی، نو شيطان وائی، راځئ دخوراک انتظام هم اوشو۔ (مُسلمؒ)

۷۳۴ - وَعَنْ حُذَيْفَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كُنَّا إِذَا حَضَرْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَعَامًا لَمْ نَضَعْ أَيْدِيَنَا حَتّٰى يَبْدَأَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَضَعُ يَدَهُ وَإِنَّا حَضَرْنَا مَعَهُ مَرَّةً طَعَامًا فَجَاءَتْ جَارِيَةٌ كَأَنَّهَا تُدْفَعُ فَذَهَبَتْ لِتَضَعَ يَدَهَا فِي الطَّعَامِ فَأَخَذَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهَا ثُمَّ جَاءَ أَعْرَابِيٌّ كَأَنَّمَا يُدْفَعُ فَأَخَذَ بِيَدِهِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَسْتَحِلُّ الطَّعَامَ أَنْ لَا يُذْكَرَ اسْمُ اللّٰهِ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَإِنَّهُ جَاءَ بِهٰذِهِ الْجَارِيَةِ لِيَسْتَحِلَّ بِهَا فَأَخَذْتُ بِيَدِهَا فَجَاءَ بِهٰذَا الْأَعْرَابِيِّ لِيَسْتَحِلَّ بِهِ فَأَخَذْتُ بِيَدِهِ وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهِ إِنَّ يَدَهُ فِيْ يَدِيْ مَعَ يَدَيْهِمَا ثُمَّ ذَكَرَ اسْمَ اللّٰهِ تَعَالٰى وَأَكَلَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

۷۳۴ - حضرت حذیفه رضی الله عنه نه روایت دے. چه کله رسول الله صلی الله علیه وسلم سره به موږ ته د خوراک موقع ملاؤ شوه. نو موږ به هیڅ هم هغه وخته پورے خوراک ته لاس نه اوچتولو. ترڅو پورے به چه رسول الله صلی الله علیه وسلم شروع نه وه کړے. یو وارے داسے موقع پیښه شوه. چه یوه ماشومه به حملے سره راغله لکه چه دیکه کړے شوے وی. او خوراک ته ئے لاس کړو. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم ئے لاس اونیولو. د ماشومے نه پس یو بانډچی هم په خوراک ځان را اوغورزولو. او خوراک ته ئے لاس اچولو. چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم ئے لاس اونیولو. او وے فرمائیل، چه هغه خوراک چه د الله نوم پرے وانخستلے شی. شیطان ئے ځان د پاره حلاله ګنړی. او دا ماشومه هم دغه شیطان راوستلے وه. او د دے د خوراک کولو په وجه ئے ځان له حلالولو. چه ما د دغه ماشومے لاس اونیولو. شیطان (چه دا اولیدل نو) یو بانډچی ئے راوستو. ما د هغه لاس هم اونیولو. او په الله قسم، چه د دے دواړو لاس سره د شیطان لاس هم ځما لاس کښے دے. بیا ئے بسم الله اووئیله، او خوراک ئے شروع کړو. (مُسلم)

۷۳۵ - وَعَنْ أُمَيَّةَ بْنِ مَخْشِيٍّ الصَّحَابِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسًا وَرَجُلٌ يَأْكُلُ فَلَمْ يُسَمِّ اللّٰهَ حَتّٰى لَمْ يَبْقَ مِنْ طَعَامِهِ إِلَّا لُقْمَةٌ فَلَمَّا رَفَعَهَا إِلٰى فِيْهِ قَالَ بِسْمِ اللّٰهِ أَوَّلَهُ وَاٰخِرَهُ فَضَحِكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ مَا زَالَ الشَّيْطَانُ يَأْكُلُ مَعَهُ فَلَمَّا ذَكَرَ

۷۳۵ - حضرت اُمیه بن مخشی صحابی رضی الله عنه نه روایت دے. چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم په موجودګئ کښے یو کس خوراک کولو. او بسم الله ئے (غالبًا) نه وه وئیلے. ټول خوراک ئے اوکړو، او صرف یوه نمړئ باقی پاتے وه. چه هغه ئے خوړله. نو بِسْمِ اللّٰهِ اَوَّلَهٗ وَاٰخِرَهٗ ئے اووئیل. دغه وخت نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوخندل. او وے فرمائیل، چه دَ ده سره د شروع نه شیطان هم خوراک کولو. چه کله ئے د الله نوم واخستلو. نو شیطان چه څه خوړلی وُو. ټول ئے قے کولو

له "بلقمتین" ای فی لقمتین !

اسْمَ اللّٰهِ اسْتَقَاءَ مَا فِيْ بَطْنِهٖ.
(رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَالنَّسَآئِيُّ)

سره را وويستل.
(ابوداؤد و ترمذي)

۷۳۶ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ طَعَامًا فِيْ سِتَّةٍ مِّنْ اَصْحَابِهٖ فَجَآءَ اَعْرَابِيٌّ فَاَكَلَهٗ بِلُقْمَتَيْنِ لَهٗ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمَا اِنَّهٗ لَوْ سَمّٰى لَكَفَاكُمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ.

۷۳۶ - حضرت عائشه رضي الله عنها فرمائي، چه يو وارے رسول الله صلی الله عليه وسلم د خپلو شپږو ملګرو سره خوراک کولو. چه په موقع باندے يو باندچي هم خوراک کښے شامل شو. او په دوؤ نمړو سره ئے خوراک ټول اوخوړلو. نو نبي کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، که بسم الله ئے وئيلے وے. نو دا خوراک به د ټولو دپاره کافي شوے وُو. (ترمذيؒ)

۷۳۷ - وَعَنْ اَبِيْ اُمَامَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ اِذَا رَفَعَ مَائِدَتَهٗ قَالَ: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْدًا كَثِيْرًا طَيِّبًا مُّبَارَكًا فِيْهِ غَيْرَ مَكْفِيٍّ وَّلَا مُسْتَغْنًى عَنْهُ رَبَّنَا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

۷۳۷ - حضرت ابوامامه رضي الله عنه نه روايت دے. چه د خوراک نه پس به چه کله د دسترخوان اوچتولے شو. نو رسول الله صلی الله عليه وسلم به دا دُعا لوستله: (ترجمه) "هر قسم تعريف اوصفتونه الله تعالیٰ لره ثابت دي. چه پاک او طيب دي. چه (حق ادا کولو دپاره) نۀ کافي دے او نه د هغے نه بے نيازه او بے پروائي کيدلے شي. (بخاريؒ)

۷۳۸ - وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَكَلَ طَعَامًا فَقَالَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ اَطْعَمَنِيْ هٰذَا وَرَزَقَنِيْهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِّنِّيْ وَلَا قُوَّةٍ غُفِرَ لَهٗ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهٖ. رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ.

۷۳۸ - حضرت معاذ بن انس رضي الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه چا خوراک اوکړو او دا دُعائے اوکړه. (ترجمه) ټول صفتونه هغه الله دپاره دي. چه ما ته ئے خوراک راکړو. او ځما د طاقت او کوشش رزق ئے راکړو. نو د هغه مخکښے تير شوی ګناهونه به ټول معاف کړے شي.
(ابوداؤدؒ و ترمذيؒ)

امام ترمذيؒ وائي چه دا حديث حسن دے.

باب ۱۰۱

بَابُ لَا يُعِيْبُ الطَّعَامَ وَاسْتِحْبَابُ مَدْحِهٖ : په خوراک کښے عيب راوبشکل

ف :- دے باب کښے صرف دوه احاديث دي.

۷۳۹ - عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ مَا عَابَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَعَامًا قَطُّ اِنِ اشْتَهَاهُ اَكَلَهٗ وَاِنْ كَرِهَهٗ

۷۳۹ - حضرت ابوهريره رضي الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم کله هم په خوراک کښے عيب نۀ دے راويستلے. که شوق ئے کيدو، نو

اللهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ شَرَّ الرِّعَآءِ الْحُطَمَةُ لـه فَإِيَّاكَ أَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

بادشاه هغه دے، چه خپلو ما تحتو سره سختی کوی. نو احتیاط کوئ، هسے نه چه دا سے خلقو کښے شمار کړے شئ. (بخاری ومسلم)

۶۶۱ - وَعَنْ أَبِي مَرْيَمَ الْأَزْدِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ لِمُعَاوِيَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ وَلَّاهُ اللهُ شَيْئًا مِنْ أُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَاحْتَجَبَ دُونَ حَاجَتِهِمْ وَخَلَّتِهِمْ وَفَقْرِهِمْ احْتَجَبَ اللهُ دُونَ حَاجَتِهِ ﷺ وَخَلَّتِهِ وَفَقْرِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَجَعَلَ مُعَاوِيَةُ رَجُلًا عَلَى حَوَآئِجِ النَّاسِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَ التِّرْمِذِيُّ ؛

۶۶۱ - حضرت ابومریم ازدی رضی الله عنه نه روایت دے. چه ما امیرمعاویه رض ته اووئیل، چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا سے فرمائیلی آوریدلی دی، چه الله تعالیٰ چه چا لره د مسلمانانو په معاملاتو کښے د څه خبرے ذمه وارجوړ کړی. او هغه د هغوئ د ضرورتونو، حاجتونو او ګذران تیرولو نه ناخبره او بے پروا اوسی. او مخ پټولو سره ترے اعراض اوکړی. نو د قیامت په ورځ به الله تعالیٰ هم د هغهٔ د مقصدونو او ضرورتونو نه مخ اوګرځوی. دا چه امیر معاویه رضی الله عنه واوریدل، نو یو دا سے سړے ئے مقرر کړو، چه د خلقو د ضرورتونو او حاجتونو خیال به ئے ساتلو، او هغه به ئے پوره کولو. (ابوداؤد، ترمذی)

باب ۷۹

اَلْوَالِي الْعَادِلُ !

انصاف دار حاکم ؛

ف :- دے باب کښے دوه قرآنی آیتونه او شپږ نبوی احادیث دی.

قرآنی آیتونه

۲۲۹ - قَالَ اللهُ تَعَالٰى ﷻ "إِنَّ اللهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ" الْآيَةَ

۲۲۹ - بے شکه الله تعالیٰ د عدل او انصاف او احسان او رشته دارانو ته د ورکړے حکم کوی. (پ۱۴/ نحل)

۲۳۰ - قَالَ تَعَالٰى ﷻ: "وَأَقْسِطُوا ﷻ إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ".

۲۳۰ - انصاف کوئ. بیشکه الله تعالیٰ د انصاف خاوندان خوښوی. (پ۲۶/ حجرات)

نبوی احادیث

۶۶۲ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ، سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ إِمَامٌ عَادِلٌ وَ شَآبٌّ ﷻ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ

۶۶۲ - حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، اووه قسمه سړی دا سے دی، چه الله تعالیٰ به په هغوئ خپل سورے اوکړی. چه په هغه ورځ به دالله تعالیٰ د سوری نه بغیر بل سورے نهٔ وی. (۱) انصاف

لـه "الرِّعَآءِ" بکسر الراء اخوه الف ممدودة : جمع راع. " والحطمة " بضم المهملة الاولیٰ وفتح الثانیة العیف برعاته الابل. ضربه صلی الله علیه وسلم مثلا لوالی السوء، ای القاسی الذی یظلمهم ولا یرق لهم ولا یرحمهم ﷻ ای لم یجب له دعاء ولم یحق له املا ﷻ سورة النحل آیة ۹۰ ﷻ سورة الحجرات آیة ۹ ﷻ "واقسطوا" بفتح الهمزة " ای اعدلوا ".

تَرْكَهُ". مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

خوړلو به ئې. او که شوق به ئې نه وُو نو نه به ئې خوړلو. (بُخاري ومُسلم)

۷۴۰. وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَأَلَ اَهْلَهُ الْاُدُمَ له: فَقَالُوْا مَا عِنْدَنَا اِلَّا خَلٌّ فَدَعَا بِهٖ، فَجَعَلَ يَاكُلُ وَ يَقُوْلُ نِعْمَ الْاُدُمُ الْخَلُّ نِعْمَ الْاُدُمُ الْخَلُّ (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۷۴۰. حضرت جابر رضی الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم يو وارے دکوروالا نه ترکاری اوغوښتله. نو هغوئ اووئيل چه ترکاری نشته او سرکه شته دے. نبی کريم صلی الله عليه وسلم سرکه اوغوښتله. او دے سره ئې خوراک اوکړو. او دائے اوفرمائيل، سرکه څومره ښه ترکاری ده. سرکه څومره ښه ترکاری ده. (مُسلم)

باب ۱۰۲

بَابُ مَا يَقُوْلُهٗ مَنْ حَضَرَ الطَّعَامَ وَهُوَ صَائِمٌ اِذَا لَمْ يُفْطِرْ !!

روژه دار ته خوراکه وړاندے کول

ف :. دے باب کښے صرف يو حديث دے.

(نبوی حديث)

۷۴۱. عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا دُعِيَ اَحَدُكُمْ فَلْيُجِبْ فَاِنْ كَانَ صَائِمًا فَلْيُصَلِّ وَاِنْ كَانَ مُفْطِرًا فَلْيَطْعَمْ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

قَالَ الْعُلَمَاءُ: مَعْنٰى: فَلْيُصَلِّ فَلْيَدْعُ. وَمَعْنٰى "فَلْيَطْعَمْ" فَلْيَاْكُلْ.

۷۴۱. حضرت ابوهريره رضی الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، کله چه يو کس يه تاسو کښے خوراک ته اوبللے شی. او روژه ئے نه وی، نو خوراک دے اوکړی. او که روژه ئے وی نو هغهٔ دپاره دُعا اوکړی. (مُسلم)

فَلْيُصَلِّ : دُعا دے اوکړی.
فَلْيَطْعَمْ : خوراک دے اوکړی.

باب ۱۰۳

بَابُ مَا يَقُوْلُهٗ مَنْ دُعِيَ اِلٰى طَعَامٍ فَتَبِعَهٗ غَيْرُهٗ !!

که طفيلی ورسره شی

ف :. دے باب کښے صرف يو حديث دے.

(نبوی حديث)

۷۴۲. عَنْ اَبِيْ مَسْعُوْدٍ الْبَدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: دَعَا رَجُلٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِطَعَامٍ صَنَعَهٗ لَهٗ خَامِسَ خَمْسَةٍ فَتَبِعَهُمْ رَجُلٌ فَلَمَّا بَلَغَ الْبَابَ قَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اِنَّ

۷۴۲. حضرت ابومسعود بدری رضی الله عنه نه روايت دے. چه يو کس نبی کريم صلی الله عليه وسلم نه د خوراک دعوت ورکړو. او د پنځو کسانو خوراک ئے تيار کړو. مګر يو کس د حضور سره بغير د بللو نه لاهو. کله چه د کوروالا دروازے ته اورسيدل، نو نبی کريم صلی الله عليه

له "الادم" بسکون الدال مفرد کادام: هو ما يؤدم به مائعا کان او جامدًا ؛

هٰذَا تَبِعَنَا فَإِنْ شِئْتَ أَنْ تَأْذَنَ وَإِنْ شِئْتَ رَجَعَ قَالَ بَلْ أَذِنُ لَهُ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ۔

(مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

وسلم اوفرمائيل - چه دا کس بغير د دعوت نه را غلے دے. که ستا خوښه وی اجازت ورکړه. که دے خوښه نه وی، نو چه واپس لاړ شی - کور والا اووئيل، يا رسول الله! هغهٔ ته هم اجازت ورکوم.

(بخاریؒ و مسلمؒ)

باب ۱۰۴

بَابُ الْأَكْلِ مِمَّا يَلِيْهِ وَوَعْظِهِ وَتَأْدِيْبِهِ مَنْ يُّسِئُ أَكْلَهُ !!

د خپلے مخے نه خوړل

ف :- دے باب کښے صرف دوه احاديث دی. د زندګئ د هر کار په شان د خوراک هم څه آداب شته دے- يو آدب دے باب کښے ذکر شوے دے- چه د خپلے مخے نه خوراک کول د جمهورو علماؤ په نزد مستحب دی.

(نبوی آحاديث)

۷۴۳- عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِيْ سَلَمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كُنْتُ غُلَامًا فِيْ حِجْرِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَتْ يَدِيْ تَطِيْشُ فِي الصَّحْفَةِ فَقَالَ لِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا غُلَامُ سَمِّ اللّٰهَ وَكُلْ بِيَمِيْنِكَ وَكُلْ مِمَّا يَلِيْكَ "مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ"

قَوْلُهُ: "تَطِيْشُ" بِكَسْرِ الطَّاءِ وَبَعْدَهَا يَاءٌ مُثَنَّاةٌ مِنْ تَحْتِ مَعْنَاهُ تَتَحَرَّكُ وَتَمْتَدُّ إِلَى نَوَاحِي الصَّحْفَةِ.

۷۴۳- حضرت عمر بن ابی سلمه رضی الله عنه نه روايت دے- چه زهٔ ماشوم د رسول الله صلی الله عليه وسلم په پرورش او پالنه کښے ووم - ځما پالنه د هغوئ کره شوے وه - د خوراک په وخت به ما خپل لاس د ترکارئ په لوښی کښے ګرځولو- نو ماته د تنبيه په طور نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه اے وړوکيه! اول شروع کښے بسم الله وايه او ښي لاس سره او د خپلے مخے نه خوراک کوه.

(بخاریؒ و مسلمؒ)

"تَطِيْشُ" : يعنی حرکت کول او لاس اوږدول د لوښی غاړو ته -

۷۴۴- وَعَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا أَكَلَ عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشِمَالِهِ فَقَالَ كُلْ بِيَمِيْنِكَ قَالَ لَا أَسْتَطِيْعُ قَالَ: لَا اسْتَطَعْتَ مَا مَنَعَهُ إِلَّا الْكِبْرُ فَمَا رَفَعَهَا إِلَى فِيْهِ-

(رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۷۴۴- حضرت سلمه بن اکوع رضی الله عنه وائی - چه د رسول الله صلی الله عليه وسلم په وړاندے يو کس په ګس لاس سره خوراک کولو. نو رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه ښی لاس سره خوراک کوه - هغه اووئيل، نه ئے شم خوړلے - حضورؐ اوفرمائيل، صحيح ده - بيا دے هم وا ونه خوړے شی - او دغه انکار ئے صرف د کبر د وجهے نه وُو- څه عذر يا بيماری نهٔ وه- مګر بيا ئے ښے لاس د دے نه پس خپلے خولے ته اونه رسولے شو۔ (مسلمؒ)

باب ۱۰۵

بَابُ النَّهْيِ عَنِ الْقِرَانِ بَيْنَ تَمْرَتَيْنِ وَنَحْوِهِمَا إِذَا أَكَلَ جَمَاعَةٌ إِلَّا بِإِذْنِ رُفْقَتِهِ !!

قجورې وغيره دوه دوه خوړل

ف ۱ :- دے باب کښے صرف يو حديث دے ـ د خوراک يو ادب داهم دے ، چه کجوره يا بل داسے ميوه چه په يوځل دوه يا درے خوړلے شي ـ دهغې خوراک دے په معلومه اومشهوره طريقے سره کولے شي ـ پابندی دے اوکړے شي .چه د ملګرو څه اعتراض نه وی نو بيا دوه دوه خوراک جائز دے ـ ليکن که يو ملګرے خفه وی نو بيا جائز نه دے ـ اوکه ښکاره اجازت وی نو بيا څه باک نشته ـ اوکه ښکاره اجازت نه وی ـ نو د ملګرو دجذبا تو خيال ساتل هم ادب دے

۷۴۵ ـ عَنْ جَبَلَةَ بْنِ سُحَيْمٍ قَالَ أَصَابَنَا عَامُ سَنَةٍ مَعَ ابْنِ الزُّبَيْرِ فَرُزِقْنَا تَمْرًا وَكَانَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا يَمُرُّ بِنَا وَنَحْنُ نَأْكُلُ فَيَقُولُ لَا تُقَارِنُوا فَإِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْقِرَانِ ثُمَّ يَقُولُ : إِلَّا أَنْ يَسْتَأْذِنَ الرَّجُلُ أَخَاهُ ـ (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۷۴۵ ـ حضرت جبله بن سحيم وائی ـ چه کله مونږ د عبد الله بن زبير رض سره وو ـ نو قحط راغے ـ نو څمونږ د خوراک د پاره صرف کجورے وے ـ کله چه به مونږ کجورے خوړلے ، نو عبد الله بن عمر فاروق رضی الله عنهما به هلته تيريدلو ـ نو وئيل به ئے چه دوه کجورے يوځائے مه خورئ ـ ځکه چه رسول الله صلی الله عليه وسلم د دغسے خوراک نه منع کړے ده ـ او دا به ئے هم وئيل ، چه د شريکو ملګرو نه اجازت واخله ، نو بيا خوړلے شے ـ (البخاری ومسلم)

باب ۱۰۶

بَابُ مَا يَقُولُهُ وَيَفْعَلُهُ مَنْ يَأْكُلُ وَلَا يَشْبَعُ ؛

که څوک به خوراک نه مړيږی نو !

ف :- دے باب کښے صرف يو حديث دے ـ

۷۴۶ ـ عَنْ وَحْشِيِّ بْنِ حَرْبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ أَصْحَابَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ ! إِنَّا نَأْكُلُ وَلَا نَشْبَعُ قَالَ فَلَعَلَّكُمْ تَفْتَرِقُونَ قَالُوا نَعَمْ . قَالَ فَاجْتَمِعُوا عَلَى طَعَامِكُمْ ، وَاذْكُرُوا اسْمَ اللهِ يُبَارَكْ لَكُمْ فِيهِ " (رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ)

۷۴۶ ـ حضرت وحشی بن حرب رضی الله عنه نه روايت دے ـ چه د رسول الله صلی الله عليه وسلم ملګرو عرض اوکړو ـ چه يا رسول الله ! مونږ خوراک کوؤ او مړيږو نه ـ نو رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل ، چه غالبًا تاسو ځان ځان له خوراک کوئ ـ هغوئ اووئيل ، هو قربان ـ نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل ، خپله خپله خوراکه يوځائے جمع کړئ ـ اوبسم الله اووايئ ، او بيا خوراک کوئ ـ نو دے کښے به برکت وی ـ (ابوداؤد)

له فی حجر رسول الله " بکسر المهملة وفتحها : ای محت فطرة صلی الله عليه وسلم ؛

باب ١٠٧

بَابُ الْاَمْرِ بِالْاَكْلِ مِنْ جَانِبِ الْقَصْعَةِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْاَكْلِ مِنْ وَسْطِهَا !!

کاسه او پلیټ کښې د خپلې مخې نه خوړه ؛

ف :- دے باب کښې دوه احادیث دی -
دے باره کښې د خپلې مخې نه د خوراک کولو کوم هدایت چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائیلے دے . هغه مخکښې ذکر شوے دے -

(نبوی احادیث)

٧٤٧ - وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : "اَلْبَرَكَةُ تَنْزِلُ وَسَطَ الطَّعَامِ فَكُلُوْا مِنْ حَافَتَيْهِ [١] وَلَا تَأْكُلُوْا مِنْ وَسْطِهِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ :

٧٤٧ - حضرت عبد الله بن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے - رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل ، چه برکت د د لوښی او د خوراک په مینځ کښې نازلیږی . نو د غاړے نه خوراک کوئ ، او د مینځ نه خوراک مه کوئ (چه د برکت اثر د خوراک آخره پورے وی او ډیرو غړو کښې د برکت اثر شامل شی) - (ابوداؤدؒ وترمذیؒ)

امام ترمذیؒ وائی چه دا حدیث حسن صحیح دے -

٧٤٨ - وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ بُسْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَصْعَةٌ يُقَالُ لَهَا الْغَرَّاءُ [٢] يَحْمِلُهَا اَرْبَعَةُ رِجَالٍ فَلَمَّا اَضْحَوْا وَسَجَدُوا الضُّحٰى اُتِيَ بِتِلْكَ الْقَصْعَةِ يَعْنِيْ وَقَدْ ثُرِّدَ فِيْهَا فَالْتَفُّوْا عَلَيْهَا فَلَمَّا كَثُرُوْا جَثَا [٣] رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَعْرَابِيٌّ مَا هٰذِهِ الْجِلْسَةُ [٤] فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : اِنَّ اللّٰهَ جَعَلَنِيْ عَبْدًا كَرِيْمًا وَّلَمْ يَجْعَلْنِيْ جَبَّارًا [٥] عَنِيْدًا ثُمَّ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

٧٤٨ - حضرت عبد الله بن بسر رضی الله عنه نه روایت دے . چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم یوه کاسه وه ، چه هغې ته به غرّاء وئیلے شوه - او ډیره درنه وه . چه څلورو کسانو به وړلے شوه . صبا د څاښتې مونځ نه چه خلق فارغ شول نو هغه کاسه راوړلے شوه . چه په هغې کښې ثرید (یعنی بنوروا کښې ماته کړې روټئ وه) - خلق تر ې کیر چاپیره کیناستل او کنړه هم زیاته وه - نو رسول الله صلی الله علیه وسلم د خپو په سر کیناستو . نو یو بانډچی اووئیل ، دا تا سو څنګه کیناستئ . رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل ، چه زه الله تعالیٰ عاجزی کوونکے بنده پیدا کړے یم - سرکشه او عنادی ئے نه یم پیدا کړے . بیائے ارشاد اوفرمائیلو . د غاړے نه خوراک

[١] "من حافتيه" بتخفيف الفاء : اى من ناحيتيه - [٢] يقال لها الغراء" : بالغين المعجمة : سميت غراء لبياضها بالالية والشحم او لبياض برها او لبياضها باللين -

[٣] "جثا رسول الله صلى الله عليه وسلم" بالجيم والمثلثة اى قعد على ركبتيه جالسًا على ظهور قدم

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُوْا مِنْ حَوَالَيْهَا وَدَعُوْا ذِرْوَتَهَا يُبَارَكْ فِيْهَا" رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ بِاِسْنَادٍ جَيِّدٍ - "ذِرْوَتُهَا" اَعْلَاهَا : بِكَسْرِ الذَّالِ وَضَمِّهَا!!

کوئ - او مینځ هم داسې پرېږدئ. ځکه چه دے کښې برکت نازليږى - "ذِرْوَتُهَا" : يعنى مينځ کښې اوچته حصه -

باب ۱۰۸

بَابُ كَرَاهِيَةِ الْاَكْلِ مُتَّكِئًا :: تکيه لګولو سره خوراک کول مکروه دى

ف :- دے باب کښې صرف دوه احاديث دى -

(نبوی احادیث)

۷۴۹- عَنْ اَبِىْ جُحَيْفَةَ وَهْبِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا اٰكُلُ مُتَّكِئًا رَوَاهُ الْبُخَارِىُّ قَالَ الْخَطَّابِىُّ اَلْمُتَّكِئُ هٰهُنَا هُوَ الْجَالِسُ مُعْتَمِدًا عَلٰى وِطَاءٍ تَحْتَهٗ[1] قَالَ وَاَرَادَ اَنَّهٗ لَا يَقْعُدُ عَلَى الْوَطَاءِ وَالْوَسَائِدِ كَفِعْلِ مَنْ يُرِيْدُ الْاِكْثَارَ مِنَ الطَّعَامِ بَلْ يَقْعُدُ مُسْتَوْفِزًا لَا مُسْتَوْطِنًا وَيَاْكُلُ بُلْغَةً[2] هٰذَا كَلَامُ الْخَطَّابِىِّ وَاَشَارَ غَيْرُهٗ اِلٰى اَنَّ الْمُتَّكِئَ هُوَ الْمَائِلُ عَلٰى جَنْبِهٖ - وَاللّٰهُ اَعْلَمُ -

۷۴۹- حضرت ابوجحيفه وهب بن عبدالله رضى الله عنه نه روايت دے، چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائيلى دى، زه د ډډه لګولو سره خوراک کول نه خوښوم. (بخارى) امام خطابى رحمة الله عليه د تيک او ډډے لګولو نه دا مراد آخستے دے. چه ګدئ، تکيه وغيره لاندے خوره کړى. او بيا کينى او ډډه اولګوى يا خوړ پر بوځى. يا ځيے خوړے کړے کينى لکه چه څنګه ډيرخوراک کونکى داسے کينى. بلکه راغونډ دے کينى. خور وُور دے نه کينى. او بعضو داسے وضاحت کړے دے. چه دا اشاره هغه ځا ته ده چه يو طرف ته ټيت شوے ناست وى خوراک کوى.

۷۵۰- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسًا مُقْعِيًا يَاْكُلُ تَمْرًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ - "اَلْمُقْعِىْ" هُوَ الَّذِىْ يُلْصِقُ اَلْيَتَيْهِ بِالْاَرْضِ وَيَنْصِبُ سَاقَيْهِ.

۷۵۰- حضرت انس بن مالک رضى الله عنه نه روايت دے - چه ما رسول الله صلى الله عليه وسلم د ناستے په حالت کښې اوليدلو - چه د خپو په سر ناست ؤو. او کجورے ئے خوړلے - (مُسلم) "اَلْمُقْعِىْ" يعنى داسے کيناستل چه زنګنونه ئے ولاړ وى او کوناټى ئے په زمکه لګيدلى وى.

باب ۱۰۹

بَابُ اسْتِحْبَابِ الْاَكْلِ بِثَلَاثِ اَصَابِعَ وَاسْتِحْبَابِ لَعْقِ الْاَصَابِعِ وَكَرَاهَةِ مَسْحِهَا قَبْلَ لَعْقِهَا وَاسْتِحْبَابِ لَعْقِ الْقَصْعَةِ وَاَخْذِ اللُّقْمَةِ الَّتِىْ تَسْقُطُ مِنْهُ وَاَكْلِهَا وَجَوَازِ مَسْحِهَا بَعْدَ اللَّعْقِ بِالسَّاعِدِ

[1] "وطاء تحته" بكسر الواو و تخفيف المهملة والالف ممدودة : المهاد الوطى [2] "وياكل بلغة" بضم الموحدة وسكون اللام : اى يكتفى و يجتزئ به !!

وَالْقَدَمِ وَغَيْرِهِمَا !!

په دريو ګوتو خوراک کول !!

ف ۱: دے باب کښے اووه حديثونه دي. امام نووي رحمة الله عليه د باب د عنوان لاندے دا مسئلے بيان کړي دي: د ګوتو ځټل او د ځټلو نه اول رومال سره د صفا کولو مکروه کيدل، پيالئ په ګوتو سره ځټل او غورځيدلے نمړئ را اوچتولو سره صفا کولو او بيا خوړلو استحباب. د ګوتو د ځټلو نه پس ګوتے په پنډو سره يا د خپو په تلو سره د صفا کولو اجازت وغيره -

(نبوي احاديث)

۷۵۱ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اِذَا اَكَلَ اَحَدُكُمْ طَعَامًا فَلَا يَمْسَحْ اَصَابِعَهٗ حَتّٰى يَلْعَقَهَا، اَوْ يُلْعِقَهَا" -

(مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۷۵۱ - حضرت عبد الله ابن عباس رضی الله عنه نه روايت دے. چه څوک خوراک اوکړي نو هغهٔ له ښکاردي، چه د ګوتو صفا کولو يا ځټلو نه مخکښے دے په رومال سره نهٔ صفا کوي -

(بخاريٌ ومسلمٌ)

۷۵۲ - وَعَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَاْكُلُ بِثَلَاثِ اَصَابِعَ فَاِذَا فَرَغَ لَعِقَهَا

(رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۷۵۲ - حضرت کعب بن مالک رضی الله عنه نه روايت دے. چه ما رسول الله صلی الله عليه وسلم په دريو ګوتو سره په خوراک کولو ليدلے دے. کله به چه فارغ شو، نو ګوتے به ئے ځټلے -

(مُسلمٌ)

۷۵۳ - وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَمَرَ بِلَعْقِ الْاَصَابِعِ وَالصَّحْفَةِ وَقَالَ: "اِنَّكُمْ لَا تَدْرُوْنَ فِيْ اَيِّ طَعَامِكُمُ الْبَرَكَةُ".

(رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۷۵۳ - حضرت جابر رضی الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم به د ګوتو او د لوښی د صفا کولو هدايت ډير کولو. او فرمائيل به ئے. چه تاسو ته پته نشته دے، چه د خوراک کومه حصه ستاسو د پاره د برکت والا ده - (مُسلمٌ)

۷۵۴ - وَعَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اِذَا وَقَعَتْ لُقْمَةُ اَحَدِكُمْ فَلْيَاْخُذْهَا فَلْيُمِطْ[1] مَا كَانَ بِهَا مِنْ اَذًى وَلْيَاْكُلْهَا وَلَا يَدَعْهَا لِلشَّيْطَانِ، وَلَا يَمْسَحْ يَدَهٗ بِالْمِنْدِيْلِ حَتّٰى يَلْعَقَ اَصَابِعَهٗ فَاِنَّهٗ لَا يَدْرِيْ فِيْ اَيِّ طَعَامِهِ الْبَرَكَةُ -

(رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۷۵۴ - دا روايت هم د حضرت جابر رضی الله عنه نه دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه که د خوراک په وخت کښے تاسو نه چيرته نمړئ پريوځي. نو را اوچته ئے کړئ او صفائے کړئ - بيائے اوخورئ - د شيطان خوراک ته ئے مهٔ پريږدئ - او ګوتے د ځټلو نه مخکښے په رومال مهٔ صفا کوئ - ځکه چه معلومه نه ده چه د خوراک په کومه حصه کښے برکت دے - (مُسلمٌ)

[1] فليمط: بضم التحتية وكسر الميم و يا يطاء المهملة: اى فليزل [2] ان

نسلت القصعة: بفتح النون وضم اللام: اى نمسحها !!

٧٥٥- وَعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "إِنَّ الشَّيْطَانَ يَحْضُرُ أَحَدَكُمْ عِنْدَ كُلِّ شَيْءٍ مِنْ شَأْنِهِ، حَتَّى يَحْضُرَهُ عِنْدَ طَعَامِهِ فَإِذَا سَقَطَتْ لُقْمَةُ أَحَدِكُمْ فَلْيَأْخُذْهَا فَلْيُمِطْ مَا كَانَ بِهَا مِنْ أَذًى ثُمَّ لِيَأْكُلْهَا وَلَا يَدَعْهَا لِلشَّيْطَانِ فَإِذَا فَرَغَ فَلْيَلْعَقْ أَصَابِعَهُ فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي فِي أَيِّ طَعَامِهِ الْبَرَكَةُ."
(رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

٧٥٥- دا روايت هم د جابر رضی الله عنه نه دے ۔ چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه شيطان تاسو سره هر وخت ستاسو کارونو کښے موجود وی۔ اود خوراک په وخت کښے هم۔ کله چه څه نمړئ (دسترخوان يا مزکه باندے) پريوځی ۔ نو هغه اوچتوئ، او ورپورے لګيدلے خاوره وغيره ترے لرے کړئ او بيائے اوخورئ۔ او شيطان ته ئے مه پريږدئ۔ او کله چه د خوراک نه فارغ شئ نو خپلے ګوتے څټئ۔ ولے چه پته نه لګی چه د خوراک په کومه حصه کښے برکت دے۔ (مسلمؒ)

٧٥٦- وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَكَلَ طَعَامًا لَعِقَ أَصَابِعَهُ الثَّلَاثَ وَقَالَ: إِذَا سَقَطَتْ لُقْمَةُ أَحَدِكُمْ فَلْيَأْخُذْهَا وَلْيُمِطْ عَنْهَا الْأَذَى وَلْيَأْكُلْهَا وَلَا يَدَعْهَا لِلشَّيْطَانِ وَأَمَرَنَا أَنْ نَسْلُتَ الْقَصْعَةَ وَقَالَ إِنَّكُمْ لَا تَدْرُونَ فِي أَيِّ طَعَامِكُمُ الْبَرَكَةُ
(رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

٧٥٦- حضرت انس بن مالک رضی الله عنه نه روايت دے ۔ چه رسول الله صلی الله عليه وسلم به کله خوراک کولو۔ نو خپلے درے ګوتے (دوه ګوتے او يوه قتهه ګوته به ئے څټله) اودا به ئے فرمائيل، که تاسو نه نمړئ پريوځی نو هغه اوچته کړئ او د خاورو نه صفا کړئ او بيائے اوخورئ۔ او شيطان ته ئے مه پريږدئ۔ او مونږ ته ئے دا هدايت هم کړے وُو۔ چه د ترکارئ لوښے څټئ۔ ځکه چه تاسو ته پته نشته چه ستاسو د خوراک په کومه حصه کښے برکت دے۔ (مسلمؒ)

٧٥٧- وَعَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحَارِثِ أَنَّهُ سَأَلَ جَابِرًا رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ الْوُضُوءِ مِمَّا مَسَّتِ النَّارُ فَقَالَ لَا قَدْ كُنَّا زَمَنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا نَجِدُ مِثْلَ ذٰلِكَ الطَّعَامِ إِلَّا قَلِيلًا فَإِذَا نَحْنُ وَجَدْنَاهُ لَمْ يَكُنْ لَنَا مَنَادِيلُ إِلَّا أَكُفَّنَا وَسَوَاعِدَنَا وَأَقْدَامَنَا ثُمَّ نُصَلِّي وَلَا نَتَوَضَّأُ -
(رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ)

٧٥٧- حضرت سعيد بن حارث رضی الله عنه د جابر رض نه د "مَا مَسَّتِ النَّارُ" (يعنی په اور ګرم کړے شوے او پوخ کړے شوے خيز) نه د اودس په باره کښے پوښتنه اوکړه۔ هغه اووئيل، چه د نبی کريم صلی الله عليه وسلم په زمانه کښے به داسے (د اور پخلے) مونږ ته کله کله ملاويدو۔ کله به چه مونږ دا قسم خوراک اوکړو، نو مونږ سره به رومالونه نه وُو۔ چه لاس خوله پرے صفا کړو۔ نو د لاسونو او د خپو تلو او پنډو سره به مونږ لاسونه صفا کول او دا څمونږ (رومالونه) وُو۔ او لاسونه به مونږ دے سره صفا کول۔ او بيا به مونږ مونځ کولو۔ او د بل نوے يا دوباره اودس به مونږ نه کولو۔ (بخاریؒ)

يو بل نه کرکه نه وه کړې. نو دے وجه دا وه چه مخکښې ورته رسول الله صلى الله عليه وسلم ارشاد کړې ؤو. چه د مسلمان (د خوراک څکاک) په جوته کښې شفاء وى. دا وسنى د ورطب اوحکمت هم منلے ده چه دانسان په لاړو کښې د شفاء يو عجيبه تاثير دے. او مونږ بار بار دا سے ليدلى دى. او ليدے شو، چه په څه وجه د چامرئ يا تالو کښې زخم راشى، نو بغير د دوائى نه صرف لاړو سره هم جوړيږى. مګر د دنه طرفنه کومه ساه چه راځى هغه ضرر ناکه ده. نو ځکه لوښى کښې ساه آخستل منع دى.

(نبوى احاديث)

۷۶۰ - عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَتَنَفَّسُ فِي الشَّرَابِ ثَلَاثًا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ يَعْنِيْ يَتَنَفَّسُ خَارِجَ الْاِنَاءِ!

۷۶۰ - حضرت انس بن مالک رضى الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم به د څکلو په وخت دلوښى نه خوله اوچتوله اوبه درې ساګانو به ئے څکلے. (بخارىؒ ومسلمؒ)

۷۶۱ - وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "لَا تَشْرَبُوْا وَاحِدًا كَشُرْبِ الْبَعِيْرِ وَلٰكِنِ اشْرَبُوْا مَثْنٰى وَثُلَاثَ وَسَمُّوْا اِذَا اَنْتُمْ شَرِبْتُمْ وَاحْمَدُوْا اِذَا اَنْتُمْ رَفَعْتُمْ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ.

۷۶۱ - حضرت عبد الله ابن عباس رضى الله عنهما نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه د اوښ په شان په يوه ساه اوبه مه څکئ. به مزه مزه دوه درې ساګانو سره ئے څکئ. کله چه اوبه څکئ نو بسم الله مخکښې وايئ. او د څکلو نه پس الحمد لله وايئ. (ترمذیؒ)

امام ترمذى رحمة الله عليه وائى، چه دا حديث حسن دے.

۷۶۲ - وَعَنْ اَبِيْ قَتَادَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهٰى اَنْ يَتَنَفَّسَ فِي الْاِنَاءِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، يَعْنِيْ يَتَنَفَّسَ فِيْ نَفْسِ الْاِنَاءِ!

۷۶۲ - حضرت ابو قتاده رضى الله عنه نه روايت دے. چه نبى کريم صلى الله عليه وسلم (اوبو څکلو کښې) لوښى کښې دننه ساه آخستلو نه منع فرمائيلے ده. (بخارىؒ ومسلمؒ)

۷۶۳ - وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اُتِيَ بِلَبَنٍ قَدْ شِيْبَ بِمَاءٍ وَعَنْ يَمِيْنِهٖ اَعْرَابِيٌّ وَعَنْ يَسَارِهٖ اَبُوْبَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَشَرِبَ ثُمَّ اَعْطَى الْاَعْرَابِيَّ وَقَالَ الْاَيْمَنَ فَالْاَيْمَنَ.

۷۶۳ - حضرت انس بن مالک رضى الله عنه نه روايت دے. چه د رسول الله صلى الله عليه وسلم په خدمت کښې د پيو يوه پيالئ وړاندے کړے شوه. نو لږ غوندے اوبه پکښې هم واچولے شوے. او د نبى کريم ﷺ ښى لاس ته يو باندچى ناست ؤو. او ګس طرف ته ئے ابوبکر صديق رض ناست ؤو. نبى کريم صلى الله عليه وسلم ترے

۷۶۶ - وَعَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: نَهٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْ يُشْرَبَ مِنْ فِي السِّقَآءِ لہ اَوِالْقِرْبَةِ"۔ (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۷۶۶ - حضرت ابوهريره رضى الله عنه نه روايت دے ـ چه رسول الله صلى الله عليه وسلم په مشک او مشکيزے باندے (خولے لګولو سره) د اوبو څکلو نه منع فرمائيلے ده ـ (بُخاریؒ و مُسلمؒ)

(اصل خبره داده ، چه په ليدلو سترګو څوک مچئ ، مچ وغيره نه تيروي. خوراک څکاک کښے د احتياط کولو او خيال ساتلو سره د خوراک اصول معلوميږي، او مشک او مشکيزے ته د خولے لګولو او اوبو څکلو نه پس دا خبره د کتلو نه بهر ده، چه کيږے ته څه څيز روان دے ـ خو که چيرے اطمينان او تسلّي کولو نه پس خوله لګولو سره اوبه څکی ، نو څکلے شی ـ ځکه دا منع ممانعتِ تنزيهی دے نه تحريمی)

۷۶۷ - وَعَنْ اُمِّ ثَابِتٍ كَبْشَةَ بِنْتِ ثَابِتٍ اُخْتِ حَسَّانَ بْنِ ثَابِتٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَتْ دَخَلَ عَلَيَّ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَشَرِبَ مِنْ فِيِّ قِرْبَةٍ مُعَلَّقَةٍ قَآئِمًا ، فَقُمْتُ اِلٰى فِيْهَا فَقَطَعْتُهٗ

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ وَ اِنَّمَا قَطَعَتْهَا لِتَحْفَظَ مَوْضِعَ فَمِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَتَبَرَّكَ بِهٖ وَتَصُوْنَهٗ عَنِ الْاِبْتِذَالِ وَهٰذَا الْحَدِيْثُ مَحْمُوْلٌ عَلٰى بَيَانِ الْجَوَازِ وَالْحَدِيْثَانِ السَّابِقَانِ لِبَيَانِ الْاَفْضَلِ وَ الْاَكْمَلِ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ ـ

۷۶۷ - حضرت اُمّ ثابت کبشه بنت ثابت د حسان بن ثابت رضى الله عنها خور وائی ، چه رسول الله صلى الله عليه وسلم ما کره راغے ـ او کومه مشکيزه چه زوړنده وه ـ هغے باندے ئے خوله کيخودله. او اوبه ئے ترے اوڅکلے ـ ما د مشکيزے هغه حصه پريکړه او سنبال مے کيخودله ـ ځکه چه هغے پورے د نبی کريم صلى الله عليه وسلم شونډے مبارکے لګيدلے وے ـ (ترمذی)

امام ترمذی رحمة الله عليه وائی ـ چه دا حديث حسن دے ـ

امام نووی رحمة الله عليه وائی ـ چه اُمّ ثابت رضى الله عنهما د مشکيزے نه خوله ځکه پريکړے وه ، چه د رسول الله صلى الله عليه وسلم د خولے لګيدلو ځائے محفوظ شی ـ او تبرک ترے حاصل کړی ـ او دغه ځائے د نورو خلقو د خولے لګيدلو نه بچ کړی.

دا حديث د دے جائزولے ثابتوی چه د ځوړندے مشکيزے نه هم په خولے لګولے اوبه څکلے شی ـ او مخکښے دوه احاديث د افضليت واکمليت دپاره دی ـ

باب ۱۱۳

بَابُ كَرَاهَةِ النَّفْخِ فِي الشَّرَابِ ❁ د څکاک په څيز کښے پوکے کول ـ

ف :- دے باب کښے دوه احاديث دی ـ د څکلو څيز کښے پوکے وهل دا سے دی لکه لوښی کښے ساه آخستل ـ نو حکم ئے هم يو دے ـ

(نبویؐ احاديث)

ؒ من السقاء" : ای فمها !!

۷۶۸ - عَنْ اَبِی سَعِیْدِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ نَهٰی عَنِ النَّفْخِ فِی الشَّرَابِ فَقَالَ رَجُلٌ اَلْقَذَاةُ اَرَاهَا فِی الْاِنَاءِ فَقَالَ اَهْرِقْهَا[۱] قَالَ اِنِّیْ لَا اَرْوٰی مِنْ نَفَسٍ وَاحِدٍ قَالَ فَاَبِنِ الْقَدَحَ اِذًا عَنْ فِیْكَ رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَقَالَ حَدِیْثٌ حَسَنٌ صَحِیْحٌ ؛

۷۶۸ - حضرت ابوسعيد خدري رضي الله عنه نه روايت دے - چه رسول الله صلى الله عليه وسلم د څښلو په څيز کښې د پوکي وهلو نه منع کړے ده - يو کس عرض اوکړو - چه لوښي کښې کله کله واړهٔ خسنړي يا خاوره وغيره په نظر راځي، نو بيا؟ رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، هغه او به وارړوه - بيا هغه کس عرض اوکړو چه کله کله زهٔ په يو ګوټ سره نه خړوبيږم ؟ رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، لوښے د خولې نه لرے کړه سا واخله او بيا نورے اوبه اوڅکه - (ترمذی)

امام ترمذی رحمة الله عليه وائي چه دا حديث حسن صحيح دے -

۷۶۹ - وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ نَهٰی اَنْ یُّتَنَفَّسَ فِی الْاِنَاءِ اَوْ یُنْفَخَ فِیْهِ رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ وَقَالَ حَدِیْثٌ حَسَنٌ صَحِیْحٌ ؛

۷۶۹ - حضرت عبد الله بن عباس رضي الله عنهما نه روايت دے - چه رسول الله صلى الله عليه وسلم په لوښي کښې سا آخستلو نه او د پوکي وهلو نه منع کړے ده -
(ترمذی)

امام ترمذی وائي، چه دا حديث حسن صحيح دے -

باب ۱۱۴

بَابُ بَيَانِ جَوَازِ الشُّرْبِ قَائِمًا وَبَيَانِ اَنَّ الْاَكْمَلَ وَالْاَفْضَلَ الشُّرْبُ قَاعِدًا ؛

په ولاړه اوبه څکل ؛

ف :- دے باب کښې شپږ احاديث دي -

مصنف رحمه الله د باب د عنوان لاندے چه د ولاړو اوبو وغيره د جائز والی سره سره ئے دا هم دليلي دي، چه غوره او د عزت طريقه په ناسته څکل دي - د دے خبرے هميشه خيال ساتل بکار دي، چه د خوراک څکاک کومے طريقے او آداب چه د نبي کريم صلى الله عليه وسلم د ارشاداتو نه بنکاره کيږي، هغه فطري دي - او دے کښې د دين او دُنيا دواړو فائدے پټے پرتے دي - مثلاً په لاس سره خوراک کول - د خوراک نه مخکښې لاسونه وينځل - د خوراک نه پس ګوتے څټل - د دے ديني حيثيت خو منلے شوے دے - د طبيبانو نه پوښتنه اوکړئ، چه هغوئ د صحت په نقطهٔ نظر سره هم دا طريقے فائده منې او ضروري بنائي - د غه حال د ولاړے د خوراک څکاک هم دے - په ولاړه اوبه څکلو کښې اګر چه جواز شته، مګر طبي لحاظ سره دا صورت ضرر ناک دے - او په اودريدلو سره د خوراک کولو معاملے نه په دين کښې جائزولے شته او نه ئے په طبي اصولو کښې څه فائده شته -

[۱] اهرقها : ای ارقها وابن القدح : ای ازله ؛

(نبوي احاديث)

۷۷۰- وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ سَقَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ زَمْزَمَ فَشَرِبَ وَهُوَ قَائِمٌ۔ (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۷۷۰- حضرت عبد الله بن عباس رضی الله عنهما نه روايت دے. چه ما رسول الله صلی الله عليه وسلم ته د زمزم اوبه پيش کړے نوهغوئ په ولاړه ولاړه اوڅکلے- (بخاريؒ ومسلمؒ)

۷۷۱- وَعَنِ النَّزَّالِ بْنِ سَبْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اَتٰى عَلِيٌّ بَابَ الرَّحْبَةِ[له] فَشَرِبَ قَائِمًا وَقَالَ: اِنِّيْ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَلَ كَمَا رَاَيْتُمُوْنِيْ فَعَلْتُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ؎

۷۷۱- حضرت نزال بن سبره رضی الله عنه وائی. چه حضرت علی رضی الله عنه کوفه کښے باب الرّحبة باندے تشريف راوړو- هلته ئے په ولاړه ولاړه اوبه اوڅکلے- اووے وئيل، چه ما رسول الله صلی الله عليه وسلم داسے کولو باندے ليدلے دے- څنګه چه تاسو زه اوليدم- (بخاريؒ)

۷۷۲- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ كُنَّا عَلٰى عَهْدِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَاْكُلُ وَنَحْنُ نَمْشِيْ وَنَشْرَبُ وَنَحْنُ قِيَامٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ؎

۷۷۲- حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روايت دے. چه مونږ به د رسول الله صلی الله عليه وسلم په زمانه کښے په تلوتلو کښے په روانه خوراک کولو. اوبه ولاړه ولاړه به مو اوبه څکلے. (ترمذیؒ)

امام ترمذیؒ وائی چه دا حديث حسن صحيح دے-

(دا روايت څمونږ د زمانے د ولاړے خوراک جائزوالے نهٔ ثابتوی. هو، دا قسم مالداره خوراک کونکی د خپل خوراک کجوره، چوهاره اودا ورېشو روټئ جوړه کړی. نو بيا د ولاړے اجازت ملاويدے شی چه بيا په روانه او ولاړه باندے خوراک کولے شی. په دے وجه دے خلقو له د هغے خلقو په شان با قاعده په مجلس کښے د ولاړے خوراک کولو نمونه او مثال پيش کول پکار دی- مونږ د خپل ځان دپاره او د ضرورت دپاره د بهلنے په طور دا استعمالولے نشو- او نه دے اجازت شته- البته دا مثال د مجبورئ او د فوری ضرورت په حالت کښے څمونږ دپاره رخصت ضرور پيدا کوی. چه مونږ د دينی، ملکی او قومی فرائضو سره د الله تعالیٰ د خوشحالولو دپاره دومره مصروف او مشغول اوسو- چه د خوراک څکاک وخت راته نهٔ ملاويږی، نو بے شکه په تلو کښے هم د خوراک کولو اجازت شته دے- حالانکه راتلونکی روايت کښے هم ښکاره ممانعت ذکر شوے دے)-

۷۷۳- وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ اَبِيْهِ عَنْ جَدِّهٖ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَشْرَبُ قَائِمًا وَقَاعِدًا

۷۷۳- حضرت عمرو بن شعيب رضی الله عنه د خپل پلار او هغه د خپل نيکه نه روايت کوی- چه ما رسول الله صلی الله عليه وسلم په ولاړه او ناسته دواړو

[له] "الرحبة" بفتح الراء وبالمهملة والموحدة: المكان المتسع والرحبة هنا: رحبة الكوفة؛

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَ قَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ؛

حالتونو کښې په اوبو څکلو ليدلے دے۔ (ترمذی) او امام ترمذیؒ وائی، چه دا حديث حسن صحيح دے۔

۵۷۴ - وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ نَهٰى اَنْ يَشْرَبَ الرَّجُلُ قَائِمًا قَالَ قَتَادَةُ فَقُلْنَا لِاَنَسٍ فَالْاَكْلُ قَالَ ذٰلِكَ اَشَرُّ اَوْ اَخْبَثُ - رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَجَرَ عَنِ الشُّرْبِ قَائِمًا -

۵۷۴ - حضرت انس بن مالک رضی الله عنه نه روايت دے۔ چه رسول الله صلی الله عليه وسلم په ولاړه د اوبو څکلو نه منع کړے ده۔ قتاده رضی الله عنه د انس رضی الله عنه نه پوښتنه اوکړه۔ چه د خوراک په باره کښې څه حکم دے؟ نو قتاده رضؓ جواب ورکړو چه دا خو ډير بد عمل دے۔ او د انس رضؓ يو روايت کښې داسے دی، چه نبی کريم صلی الله عليه وسلم په ولاړه د اوبو څکلو زور نه ورکړے ده۔ (مُسلمؒ)

۵۷۵ - وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَشْرَبَنَّ اَحَدٌ مِّنْكُمْ قَائِمًا ، فَمَنْ نَسِيَ فَلْيَسْتَقِئْ لہ۔ (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۵۷۵ - حضرت ابوهريره رضی اللهُ عنه نه روايت دے۔ چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه تاسو هيڅوک په ولاړه اوبهٔ مهٔ څکئ۔ او که چا په هيره سره اوبه اوڅکلے، نو پکار دی چه قے ئے کړی۔ (مُسلمؒ)

باب ۱۱۵

بَابُ اِسْتِحْبَابُ كَوْنِ سَاقِي الْقَوْمِ اٰخِرَهُمْ شُرْبًا ؛

(څکوونکے به د ټولونه وروسته اوبه څکی)

ف :۔ دے باب کښې صرف يو حديث دے۔

(نبویؐ حديث)

۵۷۶ - عَنْ اَبِيْ قَتَادَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : سَاقِي الْقَوْمِ اٰخِرُهُمْ " يَعْنِيْ شُرْبًا ، رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَ قَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ؛

۵۷۶ - حضرت ابوقتاده رضی الله عنه نه روايت دے۔ چه نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه قوم ته اوبه ورکوونکی نمبر به د ټولونه وروسته وی۔ (يعنی ټولو ته به اوبه ورکړی او بيخپله به ئے آخر کښې څکی) (ترمذی) امام ترمذیؒ وائی، دا حديث حسن صحيح دے۔

...   .

باب ۱۱۶

بَابُ جَوَازِ شُرْبٍ مِنْ جَمِيْعِ الْاَوَانِي الطَّاهِرِ غَيْرِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَ جَوَازِ الْكَرْعِ وَ هُوَ الشُّرْبُ بِالْفَمِ مِنَ النَّهْرِ وَغَيْرِهِ بِغَيْرِ اِنَاءٍ وَلَا يَدٍ وَ تَحْرِيْمِ اِسْتِعْمَالِ اِنَاءِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ فِي الشُّرْبِ

لہ "فليستقئ" : ای يتقيا ؛

وَالْاَكْلِ وَالطَّهَارَةِ وَسَآئِرِ وُجُوْهِ الْاِسْتِعْمَالِ !!

(د څکلو لوښي)

ف :- دے باب کښې پنځهٔ احاديث دی. د باب په عنوان کښې ښودلے شوی دی، چه د سرو سپینو زرو لوښو نه علاوه ټولو پاکو لوښو کښې خوراک څکاک کول جائز دی. خواه هغه خاورین د ټيکرئ لوښی وی، یا د اوسپنې یا د تانبے اوقلعی او سلورو وغیره وی. دغسې که لوښے نه وی، نو په نل، نهر یا دګنی په خالی د وب کښې او به څکلے شی، چه خولهٔ پرے کیږدی. البته د سرو او سپینو زرو لوښی د خوراک څکاک، اودس او غسل او استنجاء. غرض دا چه په هره طریقه باندے د دے استعمال حرام دے. او حراموالے ئے د نارینه او زنانه دواړو د پاره دے. او په دے حراموالی ټول علماء متفق دی. البته په زیوراتو او کالو او ډول کښې ښځو له استثناء شته دے. دوئ د سرو سپینو کالی اچولے شی، څه ممانعت نشته.

(نبوی احادیث)

۷۷۷- عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ حَضَرَتِ الصَّلٰوةُ فَقَامَ مَنْ كَانَ قَرِيْبَ الدَّارِ اِلٰى اَهْلِهٖ. وَبَقِيَ قَوْمٌ فَاُتِيَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِخْضَبٍ[له] مِنْ حِجَارَةٍ فَصَغُرَ الْمِخْضَبُ اَنْ يَبْسُطَ فِيْهِ كَفَّهٗ فَتَوَضَّاءَ الْقَوْمُ كُلُّهُمْ قَالُوْا كَمْ كُنْتُمْ؟ قَالَ ثَمَانِيْنَ وَ زِيَادَةً مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. هٰذِهٖ رِوَايَةُ الْبُخَارِيِّ وَ فِيْ رِوَايَةٍ لَهٗ وَلِمُسْلِمٍ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعَا بِاِنَاءٍ مِّنْ مَّآءٍ فَاُتِيَ بِقَدَحٍ رَحْرَاحٍ[ك] فِيْهِ شَيْءٌ مِّنْ مَّآءٍ فَوَضَعَ اَصَابِعَهٗ فِيْهِ قَالَ اَنَسٌ فَجَعَلْتُ اَنْظُرُ اِلَى الْمَآءِ يَنْبُعُ مِنْ بَيْنِ اَصَابِعِهٖ فَحَزَرْتُ مَنْ تَوَضَّاَ مَا بَيْنَ السَّبْعِيْنَ اِلَى الثَّمَانِيْنَ.

۷۷۷- حضرت انس بن مالک رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم مقام زوراء ته راغے. کله چه د مانځه وخت شو، نو دکومو خلقو کورونه چه نزدے وُو هغوئ لاړل، چه اودس او کړی او واپس راشی. باقی هم هلته پاتے شول. چه د نبی اکرم صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې د کاڼی لوښے راوړے شو. (چه هغې کښې اوبهٔ وے) او دغه لوښے دومره وړوکے وُو، چه د هغوئ ورغوے هم پکښې نهٔ ځائیدو. مګر د نبی کریم صلی الله علیه وسلم د دجهې نه په دغه وړوکی شان لوښی کښې د اوبو په وجه ټولو خلقو اودس اوکړو. چا ترے پوښتنه اوکړه چه څومره کسان به وُو. نو وے فرمائيل، چه د اتیاؤ نه زیات وُو. (بخاری ومسلم) او یو روایت د دے هم دے چه رسول الله صلی الله علیه وسلم یو لوښے راوغوښتلو. نو یو تنګے خولے والا لوښے راوړے شو. چه لږے شان اوبهٔ پکښې وے. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم پکښې خپل لاس کیښودلو. انس رض وائی، چه ما اوبو ته اوکتل، نو ما د

[له] "المخضب" بکسر الميم وسكون الخاء وفتح الضاد المعجمتين آخره موحدة: اناء من حجارة

[ك] "بقدح رحراح" بفتح الراء وسكون الحاء المهملة: ای قریب القعر مع سعة.

هغوئ د کوټو ترمینځ دغه اوبه راوتلې لیدلې. بیا مې هغه خلق شمار کړل، چا چه پرې اودسونه کړي وُو نو اویا وُنه اتیا وُ پورې وُو.

۷۷۸ - وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَانَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْرَجْنَا لَهُ مَاءً فِي تَوْرٍ مِنْ صُفْرٍ فَتَوَضَّأَ (رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ)

"اَلصُّفْرُ" بِضَمِّ الصَّادِ وَيَجُوْزُ كَسْرُهَا وَهُوَ النُّحَاسُ وَالتَّوْرُ كَالْقَدَحِ وَهُوَ بِالتَّاءِ الْمُثَنَّاةِ مِنْ فَوْقٍ.

۷۷۸ - حضرت عبدالله بن زید رضی الله عنه نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم مونږ کره راغے، نو مونږ ورته دا ودس د پاره د پیتلو په لوښي کښې اوبه حاضرې کړې - نو اودس ئې پرې اوکړو - (بخاريؒ)

"اَلصُّفْرُ" یعني پیتل.

"تَوْرٌ": د کاسې په شان لوښے.

۷۷۹ - وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ وَمَعَهُ صَاحِبٌ لَهُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنْ كَانَ عِنْدَكَ مَاءٌ بَاتَ هٰذِهِ اللَّيْلَةَ فِي شَنَّةٍ وَإِلَّا كَرَعْنَا [1]. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

"اَلشَّنُّ" اَلْقِرْبَةُ.

۷۷۹ - حضرت جابر رضی الله عنه نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم یو انصاری کره راغے. د نبی کریم صلی الله علیه وسلم سره د هغهٔ یو دوست ابوبکر صدیق رضی الله عنه هم وُو. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، که د شپے نه د که شوے مشکیزه تاسو کره وی نو راوړه، چه اوبه ترې اوڅکم. اوکه نهٔ وی، نو بیا ئې بغیر د لوښي نه په نهر او ناله باندے خولې لګولو سره څکم. (بخاريؒ)

"اَلشَّنُّ": یعني مشکیزه.

۷۸۰ - وَعَنْ حُذَيْفَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَانَا عَنِ الْحَرِيْرِ وَالدِّيْبَاجِ [2] وَالشُّرْبِ فِي آنِيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَقَالَ: هِيَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَهِيَ لَكُمْ فِي الْآخِرَةِ". مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۷۸۰ - حضرت حذیفه رضی الله عنه نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم مونږ د ریښمینو کپړو آغوستلو او د سرو او سپینو زرو لوښو کښې د (خوراک) څکاک نه منع کړي یو - او فرمائیلي ئې دي. چه دُنیا کښې دا څیزونه د کافرانو د پاره دي. او آخرت کښې به ستاسو د پاره وی.

(بخاريؒ و مسلمؒ)

۷۸۱ - وَعَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الَّذِي يَشْرَبُ فِي آنِيَةِ الْفِضَّةِ إِنَّمَا يُجَرْجِرُ فِي بَطْنِهِ نَارَ جَهَنَّمَ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

۷۸۱ - حضرت اُم سلمه رضی الله عنها نه روایت دے چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، څوک چه د سپینو زرو لوښو کښې اوبه څکي. نو ګویا که هغه خپلې ګیډے ته د جهنم اُور د یکه کوی.

(بخاريؒ و مسلمؒ)

[1] "کرعنا" الکرع، تناول الماء بالفم من غیر اناء ولا کف [2] "الدیباج" الشرب سداه د ... لحمته ابریسم.

دَ فِيْ رِوَايَةٍ لِّمُسْلِمٍ : اِنَّ الَّذِيْ يَأْكُلُ اَوْ يَشْرَبُ فِيْ اٰنِيَةِ الْفِضَّةِ وَالذَّهَبِ " وَفِيْ رِوَايَةٍ لَهٗ : مَنْ شَرِبَ فِيْ اِنَاءٍ مِّنْ ذَهَبٍ اَوْ فِضَّةٍ فَاِنَّمَا يُجَرْجِرُ فِيْ بَطْنِهٖ نَارًا مِّنْ جَهَنَّمَ "-	دمسلم په يو روايت کښې داسې دي : "څوک چه د سرو سپينو زړو په لوښې کښې او خوري" - او بل روايت کښې داسې دي - چه څوک د سرو سپينو په لوښو کښې څکل کوي . نو هغه خپله ګيډه کښې ګويا د دوزخ اور اچوي-

كِتَابُ اللِّبَاسِ

د جامو بيان

باب ۱۱۷

بَابُ اِسْتِحْبَابِ الثَّوْبِ الْاَبْيَضِ وَجَوَازِ الْاَحْمَرِ وَالْاَخْضَرِ وَالْاَصْفَرِ وَالْاَسْوَدِ وَجَوَازِهٖ مِنْ قُطْنٍ وَكَتَّانٍ وَشَعْرٍ وَصُوْفٍ وَغَيْرِهَا اِلَّا الْحَرِيْرَ!

(سپينه جامه)

ف :- دے باب کښې دوه آيتونه اولس احاديث دي - د باب د عنوان لاندے مصنف بيان کړي دي - چه سپينے جامے اغوستل مستحب دي - د سور، شين، تور، زيړ او د ريښمو نه علاوه د وړی، سوترو او د ويښتو وغيره نه تيارے شوے جامے اغوستو اجازت شته - خو سرو د پاره ريښم استعمالول منع دي -

قرآني آيتونه

۲۶۳- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى [1] : يٰبَنِيْۤ اٰدَمَ قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُّوَارِيْ [2] سَوْاٰتِكُمْ وَرِيْشًا وَ لِبَاسُ التَّقْوٰى ذٰلِكَ خَيْرٌ !	۲۶۳- اے بنيادمو ! تاسو د پاره چه کوم لباس او جامه نازله ده - هغه ستاسو پرده هم ده - او جامه د پرهيزګارۍ خو ستاسو د پاره ډيره ښه ده - (پ۸ ، اعراف)
۲۶۴- وَقَالَ تَعَالٰى [3] : "وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيْلَ [4] تَقِيْكُمُ الْحَرَّ وَ سَرَابِيْلَ تَقِيْكُمْ بَاْسَكُمْ !!"	۲۶۴- ستاسو د پاره ئے داسے قميصونه جوړ کړي دي چه د ګرمۍ او يخنۍ نه برے ځان ساتئ - او داسے قميصونه چه د جنګ په وخت د نقصان نه بچ کيږئ - (پ۱۴ ، نحل)

(نبوي احاديث)

۷۸۲- وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : اَلْبَسُوْا مِنْ ثِيَابِكُمُ الْبَيَاضَ فَاِنَّهَا مِنْ خَيْرِ	۷۸۲- حضرت عبد الله بن عباس رضی الله عنهما نه روايت دے - چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل ، سپينے جامے اغوندئ - ځکه چه د الباس

[1] سورة الاعراف آية ٢٦ [2] لباسًا يواري " اى يستر سوآتكم ، اى عوراتكم "وريشًا" اى ما يتجمل به من الثياب [3] سورة النحل آية ٨١ [4] سرابيل القميص ، واللباس : العرب :

ثِيَابِكُمْ وَ كَفِّنُوْا فِيْهَا مَوْتَاكُمْ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَ قَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ؛

ډير ښه دے. او ستاسو د پاره د عزت قابلے دی. او خپلو مړو ته هم سپين کفن ورکوئ. (ابوداؤدؒ، ترمذیؒ)

۷۸۳ - وَعَنْ سَمُرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ، قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اَلْبَسُوا الْبَيَاضَ فَاِنَّهَا اَطْهَرُ وَ اَطْيَبُ وَ كَفِّنُوْا فِيْهَا مَوْتَاكُمْ" رَوَاهُ النَّسَائِيُّ، وَالْحَاكِمُ وَقَالَ حَدِيْثٌ صَحِيْحٌ ؛

۷۸۳ - حضرت سمرة بن جندبؓ نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه سپينے جامے اغوندئ چه هغه پاکيزه هم دی، او ښے هم دی. او خپلو مړو ته هم سپين کفن ورا غوندئ. (نسائی وحاکم) او حاکمؒ فرمائی چه دا حديث صحيح دے.

۷۸۴ - وَعَنِ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرْبُوْعًا، ١ وَلَقَدْ رَاَيْتُهُ فِيْ حُلَّةٍ حَمْرَاءَ مَا رَاَيْتُ شَيْئًا قَطُّ اَحْسَنَ مِنْهُ، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۷۸۴ - حضرت براء بن عازب رضی الله عنه نه روايت دے. چه د رسول الله صلی الله عليه وسلم قد درميانه ؤو. او ما هغه په سور لباس کښے ليدلے دے. (هغه وخت د هغه د ښائست تا ته څه اووايم) ما د هغه نه هيڅوک هم زيات خائسته نه دے ليدلے - (بخاری ومسلم)

۷۸۵ - وَعَنْ اَبِيْ جُحَيْفَةَ وَهْبِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: رَاَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَكَّةَ وَ هُوَ بِالْاَبْطَحِ فِيْ قُبَّةٍ ٢ لَهُ حَمْرَاءَ مِنْ اَدَمٍ فَخَرَجَ بِلَالٌ بِوَضُوْئِهِ فَمِنْ نَاضِحٍ وَ نَائِلٍ فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ كَاَنِّيْ اَنْظُرُ اِلٰى بَيَاضِ سَاقَيْهِ، فَتَوَضَّاَ وَاَذَّنَ بِلَالٌ فَجَعَلْتُ اَتَتَبَّعُ فَاهُ هٰهُنَا وَهٰهُنَا يَقُوْلُ يَمِيْنًا وَّ شِمَالًا حَيَّ عَلَى الصَّلٰوةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ ثُمَّ رُكِزَتْ ٣ لَهُ عَنَزَةٌ فَتَقَدَّمَ

۷۸۵ - حضرت ابوجحيفه وهب بن عبد الله رضی الله عنه نه روايت دے. چه ما رسول الله صلی الله عليه وسلم مکه کښے هغه وخت اوليدلو، چه مقام بطحاء کښے د څرمنے په يوه سره خيمه کښے موجود ؤو. دغه وخت بلالؓ د نبی کريم صلی الله عليه وسلم د اودس استعمال شوے اوبه بهر ته راوُويستلے. او دے کښے چه چا ته څه ملاؤ شوے، نو په خپل ځان ئے چړکاؤ کړے. او چا ته چه ملاؤ نه شوے. نو د بل بدن او جامے پورے ئے لاس اومګلو او خپل لاس ئے لوند کړو. څه لږ وخت پس نبی کريم صلی الله عليه وسلم د خيمے نه بهر راووتلو چه په بدن ئے سره چوغه وه. د هغوئ د پنډو سپينوالے ګويا ځما په سترګو کښے اوس هم راورې. هغوئ اودس

١ "مربوعا" ای لم يكن طويلا ولا قصيرا، وكان الى الطول اقرب: "والحلة" بضم الحاء المهملة وتشديد اللام: ثوب له ظهارة وبطانة من جنس واحد ٢ "القبه" بضم القاف وتشديد الموحدة الخيمة "والادم" بفتح الهمزة والمهملة جمع اديم، الجلد المدبوغ والوضوء بفتح الواو: الماء المعد للوضوء ٣ "ركزت" بضم الراء وكسر الكاف فبعدها زای: ای غرزت !!

فَصَلّٰى يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ الْكَلْبُ وَالْحِمَارُ لَا يُمْنَعُ ۔
(مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)
"اَلْعَنَزَةُ" بِفَتْحِ النُّوْنِ نَحْوُ الْعُكَّازَةِ !!

اوکړو ۔ او بلال رض آذان اوکړو ۔ ما د هغهٔ مخ ته کتل چه کرځولوئے ۔ بنی طرف ته ئے حیّ علی الصلٰوة او کس طرف ته ئے حیّ علی الفلاح وئيل، بيائے د نبی کريم صلی الله عليه وسلم مخے ته د سُترے په طور نيزه بنخه کړه ۔ نبی کريم صلی الله عليه وسلم مخکښے شو او امامتی ئے اوکړه ۔ د نبی کريم صلی الله عليه وسلم مخے ته به سپے او خر تيريدلو ۔ چه هغه به منع کولے نشو ۔ (بُخاریؒ و مُسلمؒ)

"اَلْعَنَزَةُ" : يعنی وړه نيزه ۔

۷۸۶ ۔ وَعَنْ اَبِیْ رِمْثَةَ رِفَاعَةَ التَّمِيْمِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ ثَوْبَانِ اَخْضَرَانِ رَوَاهُ اَبُوْدَاؤدَ وَالتِّرْمِذِیُّ بِاِسْنَادٍ صَحِيْحٍ !!

۷۸۶ ۔ حضرت ابو رمثه رفاعة تميمی رض وائی ۔ چه ما رسول الله صلی الله عليه وسلم اوليدو ۔ چه د دوه شين رنګ کپړے ئے اغوستے وے ۔

(ابوداؤد و ترمذی)

امام ابوداؤد او امام ترمذی وائی چه د دے حديث سند صحيح دے ۔

۷۸۷ ۔ وَعَنْ جَابِرٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَآءُ ۔ (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۷۸۷ ۔ حضرت جابر رض وائی ۔ چه د مکے د فتحے په ورځ نبی کريم صلی الله عليه وسلم چه کله مکے ته داخل شو، نو د هغوئ تور پټکے په سر وُو ۔ (مسلمؒ)

۷۸۸ ۔ وَعَنْ اَبِیْ سَعِيْدٍ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَاَنِّیْ اَنْظُرُ اِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَآءُ قَدْ اَرْخٰى طَرَفَيْهَا بَيْنَ كَتِفَيْهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَفِیْ رِوَايَةٍ لَهٗ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطَبَ النَّاسَ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَآءُ ۔

۷۸۸ ۔ حضرت ابوسعيد عمرو بن حُريث رضی الله عنه نه روايت دے ۔ چه د رسول الله صلی الله عليه وسلم دليدو منظر اوس هم څما په سترګو کښے دے ۔ چه تور پټکے ئے تړلے وُو ۔ او د واړه پلوونه ئے د اوږو ترمينځ زوړند وُو ۔ (مسلم)
يو روايت کښے داسے دی، چه تور پټکے ئے په سر کړے وُو ۔ او خلقو ته ئے خطاب فرمائيلو ۔

۷۸۹ ۔ وَعَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كُفِّنَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِیْ ثَلَاثَةِ اَثْوَابٍ بِيْضٍ سَحُوْلِيَّةٍ مِنْ كُرْسُفٍ ، لَيْسَ فِيْهَا قَمِيْصٌ ، وَلَا عِمَامَةٌ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ۔

۷۸۹ ۔ حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی ۔ چه رسول الله صلی الله عليه وسلم د ريو سپينو سُوتی کپړو کښے (چه په سحوليه کښے جوړے وے) کفن کړے شوے وُو ۔ او هغے کښے نه قميص وُو، او نه پټکے وُو ۔
(بُخاریؒ و مُسلمؒ)

"اَلسَّحُوْلِيَّةُ" بِفَتْحِ السِّيْنِ وَضَمِّهَا وَضَمِّ الْحَاءِ الْمُهْمَلَتَيْنِ ثِيَابٌ تُنْسَبُ اِلٰى سَحُوْل: قَرْيَةٌ بِالْيَمَنِ وَالْكُرْسُفُ اَلْقُطْنُ!!

"اَلسَّحُوْلِيَّةِ": يعنى ديمن په سحوليه علاقه كښې تيارې شوې وې.

"كُرْسُفُ": مالوچ، وړۍ، سُوت.

۷۹۰. وَعَنْهَا قَالَتْ خَرَجَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ غَدَاةٍ وَعَلَيْهِ مِرْطٌ مُرَحَّلٌ مِنْ شَعْرٍ اَسْوَدَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

"اَلْمِرْطُ" بِكَسْرِ الْمِيْمِ: وَهُوَ كِسَاءٌ. "وَالْمُرَحَّلُ" بِالْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ هُوَ الَّذِيْ فِيْهِ صُوْرَةُ رِحَالِ الْاِبِلِ وَهِيَ الْاَكْوَارُ [1]

۷۹۰. دا روايت هم د حضرت عائشې رضى الله عنها دے. چه يوه ورځ رسول الله صلى الله عليه وسلم دكور نه بهر اووتلو. نو داوښ د تورے وړۍ نه جوړه شوے كمبلۍ اغوستے وه. (چه هغې باندے دكلونو د نقشو په ځائے دكجاوے نقشې جوړے شوے وے). (مُسلم)

"مِرْطٌ": يعنى كمبلى والا څادر.

"مُرَحَّلُ": يعنى داسے كپړه چه هغې كښې داوښ دكجاوے شكلونه جوړ شوى وى.

۷۹۱. وَعَنِ الْمُغِيْرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كُنْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فِيْ مَسِيْرِهِ فَقَالَ لِيْ "اَمَعَكَ مَاءٌ؟" قُلْتُ: نَعَمْ، فَنَزَلَ عَنْ رَاحِلَتِهِ فَمَشٰى حَتّٰى تَوَارٰى [2] فِيْ سَوَادِ اللَّيْلِ ثُمَّ جَآءَ فَاَفْرَغْتُ عَلَيْهِ مِنَ الْاِدَاوَةِ فَغَسَلَ وَجْهَهٗ وَعَلَيْهِ جُبَّةٌ مِنْ صُوْفٍ فَلَمْ يَسْتَطِعْ اَنْ يُخْرِجَ ذِرَاعَيْهِ مِنْهَا حَتّٰى اَخْرَجَهُمَا مِنْ اَسْفَلِ الْجُبَّةِ فَغَسَلَ ذِرَاعَيْهِ وَمَسَحَ بِرَاْسِهٖ ثُمَّ اَهْوَيْتُ [3] لِاَنْزِعَ خُفَّيْهِ فَقَالَ دَعْهُمَا فَاِنِّيْ اَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ وَمَسَحَ عَلَيْهِمَا مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِيْ رِوَايَةٍ وَعَلَيْهِ جُبَّةٌ شَامِيَّةٌ ضَيِّقَةُ الْكُمَّيْنِ وَفِيْ رِوَايَةٍ اَنَّ هٰذِهِ الْقَضِيَّةَ كَانَتْ فِيْ غَزْوَاتِ تَبُوْكَ ؛

۷۹۱. حضرت مغيره بن شعبه رضى الله عنه نه روايت دے. چه زهٔ يو وارے د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره په سفر كښې ووم. هغهٔ پوښتنه اوكړه، تا سره اوبه شته؟ ما عرض اوكړو، هو قربان! د سورلۍ نه كوز شو. او يو طرف ته پيدل روان شو. او دومره لرے لاړو. چه د شپې په تيارهٔ كښې د نظرونو نه پټ شو. څه لږ وخت پس راغے. او ما ورته د اودس كولو د پاره د لوښى نه اوبه اچول شروع كړل. نو مخ ئے اووينځلو. د غه وخت ئے وړينه چوغه اغوستے وه. چه لستونړى ئے تنگ وُو. نو هغه پاس نشو ختلے. نو د چوغے نه ئے لاندے لاسونه راووېستل او بيائے اووينځل. او د سر مسحه ئے اوكړه. نو زهٔ د موزو وېستلو د پاره ورته ښكته شوم. نو وے فرمائيل، پرېږده دا مے د پاكۍ په حالت اغوستلى دى. او بيائے په موزو باندے مسح اوكړه. (بخارى ومسلم)

او يو روايت كښې داسے راغلى دى. چه نبى كريم صلى الله عليه وسلم د تنگو لستونړو والا شامى چوغه اغوستلے وه. او بل روايت كښې داسے دى، چه دا واقعه د غزوهٔ تبوك په وخت كښې وه.

[1] "الاكوار" جمع كور وهو رحل باداته [2] "حتى توارى" اى غاب عن رؤية البصر "والاداوة" بكسر الهمزة وبالدال المهملة المطهرة [3] ثم اهويت اى مددت يدى -

باب ۱۱۸

بَابُ اِسْتِحْبَابُ الْقَمِيْصِ ؛ قميص اغوستل مستحب دی.

ف :- دے باب کښې صرف یو حدیث دے. د هغې وخت سره رواجي جامو کښې د نبی کریم صلی الله علیه وسلم قمیص ډیر خوښ ؤو. چه په دے کښې جسماني اندامونه ډیر مکمل او پوره پټیږی. او سړے پکښې عزت مند ښکاری. نن زمانه کښې دخرش پرش د شوشا جامے او قمیص پرتوګ په مونږ کښې ډیر مشهور او رواجي دی. د رواجي قمیصونو نه هغه ډیر زیات په بدن خور پروت وی.

(نبوی حدیث)

۷۹۲- عَنْ اُمِّ سَلَمَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ اَحَبُّ الثِّيَابِ اِلٰی رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقَمِيْصَ، رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِیُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ

۷۹۲- حضرت اُمِّ سلمه رضی الله عنها فرمائی- چه رسول الله صلی الله علیه وسلم ته په ټولو جامو کښې زیات خوښ لباس قمیص ؤو.

(ابوداؤدؒ، ترمذیؒ)

امام ترمذیؒ وائی، چه دا حدیث حسن دے.

باب ۱۱۹

بَابُ صِفَةِ طُوْلِ الْقَمِيْصِ وَالْكُمِّ وَالْاِزَارِ وَطَرَفِ الْعِمَامَةِ وَ تَحْرِيْمِ اِسْبَالِ شَیْءٍ مِّنْ ذٰلِكَ عَلٰی سَبِيْلِ الْخُيَلَاءِ وَكَرَاهَتِهٖ مِنْ غَيْرِ خُيَلَاءٍ !!

(دلباس اندازه)

ف :- دے باب کښې یوولس احادیث دی. د جامے اصلی غرض عورت پټول دی. یعنی شرعاً چه د سړی او ښځے څومره بدن پټول فرض او لازمی دی، د هغې د پټولو دپاره چه کوم څیز استعمال کړے شی، هغې ته لباس وائی. دپردے پټولو نه بغیر د جامے اغوستلو یو غرض د موسمی اثراتو نه د بدن حفاظت هم دے. نبی کریم صلی الله علیه وسلم همیشه ساده جامے خوښے کړی دی. کله چه ورته قیمتی کپړے پیش کړے شوی دی. نو هغه ئے هم د بدن د زینت دپاره اغوستلی دی. مګر دکبرجنو لباس او جامه ئے کله هم نه ده خوښه کړے. بلکه په سختئ سره ئے د هغې داستعمالولو نه منع کړے کړے ده.

(نبویؐ احادیث)

۷۹۳- عَنْ اَسْمَآءَ بِنْتِ يَزِيْدَ الْاَنْصَارِيَّةِ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ كُمُّ قَمِيْصِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلَی الرُّسْغِ[1] رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ، وَالتِّرْمِذِیُّ،

۷۹۳- حضرت اسماء بنت یزید انصاری رضی الله عنها وائی، چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم د قمیص لستوڼی به د مروندونو پورے ؤو.

(ابوداؤد وترمذی)

امام ترمذیؒ وائی، چه دا حدیث

[1] "الرسغ" بضم فسکون : او ضمتین : مفصل الساعد والکف !!

وَقَالَ حَدِيثٌ حَسَنٌ !!

حسن دے۔

۷۹۴۔ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ جَرَّ ثَوْبَهٗ خُيَلَاءَ لَمْ يَنْظُرِ اللّٰهُ اِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَقَالَ لَهٗ اَبُوْبَكْرٍ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ، اِنَّ اِزَارِيْ يَسْتَرْخِيْ اِلَّا اَنْ اَتَعَاهَدَهٗ فَقَالَ لَهٗ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّكَ لَسْتَ مِمَّنْ يَفْعَلُهٗ خُيَلَاءَ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَرَوٰى مُسْلِمٌ بَعْضَهٗ ؛

۷۹۴۔ حضرت عبد الله بن عمر فاروق رضی الله عنهما نه روایت دے۔ چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه کوم کس د کبرجنو خلقو په شان جامے را ښکلو سره روان وی۔ الله تعالیٰ به ورته د قیامت په ورځ د رحمت په نظر اونه ګوری۔ دغه وخت ابوبکر رضی الله عنه اووئیل یا رسول الله! په بے خیالئ کښے کله کله څما لنګ سُست کیدو سره زوړند شی۔ مګر زه ئے بیا بیا اوچتوم۔ نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه ته په هغه خلقو کښے شمار نه ئے، کوم چه د کبر د وجهے نه داسے کوی۔ (بُخاریؒ)

او امام مُسلمؒ د دے حدیث بعضے حصه ذکر کړے ده۔

۷۹۵۔ وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَنْظُرُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اِلٰى مَنْ جَرَّ اِزَارَهٗ بَطَرًا [۱] مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۷۹۵۔ حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے، چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه د قیامت په ورځ به الله تعالیٰ هغه کس طرف ته ګوری هم نه۔ څوک چه د کبر د وجهے نه خپل لنګ ښکته زوړند ساتلو سره ګرځی۔ (بُخاریؒ و مُسلمؒ)

۷۹۶۔ وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا اَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ مِنَ الْاِزَارِ فَفِي النَّارِ [۲] رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ؛

۷۹۶۔ دا روایت هم د حضرت ابوهریره رضی الله عنه دے۔ چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، د ګیټئ نه لاندے حصه چه لنګ کښے پټه وی، نو هغه به اُور کښے سوځی۔ (بُخاریؒ)

۷۹۷۔ وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يَنْظُرُ اِلَيْهِمْ وَلَا يُزَكِّيْهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ قَالَ فَقَرَاَهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَ مِرَارٍ قَالَ اَبُوْذَرٍّ خَابُوْا وَخَسِرُوْا مَنْ هُمْ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ! قَالَ: اَلْمُسْبِلُ [۳] وَالْمَنَّانُ،

۷۹۷۔ حضرت ابوذر غفاری رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، درے قسمه خلق داسے دی، چه د قیامت په ورځ به الله تعالیٰ هغوئ طرفته توجه هم نه کوی۔ او نه به ورسره خبرے کوی او نه به ئے پاکوی۔ بلکه هغوئ ته به دردناکه سزا ورکوی۔ نبی کریم صلی الله علیه وسلم دا خبره درے واره اوکړه۔ ابوذر رضی الله عنه اووئیل۔ دا خلق خوتباه او برباد شول۔ داکوم خلق دی یا رسول الله! نبی

[۱] "بطرا" بفتح الموحدة والمهملة: ای عجبًا وخيلاءِ [۲] قال الخطابي: يريد صلى الله عليه وسلم ان الموضع الذي يناله الازار من اسفل الكعبين في النار، فكنى بالثوب عن لابسه ومعناه انّ ما دون الكعب من القدم يعذب عقوبة. [۳] "المسبل": اى المدخى لثوبه خيلاء

وَالْمُنْفِقُ سِلْعَتَهُ بِالْحَلَفِ الْكَاذِبِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَفِي رِوَايَةٍ لَهُ: الْمُسْبِلُ إِزَارَهُ!

کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل: (۱) تکبر سره جامه زوړندونکے (۲) احسان زباتوونکے (۳) په دروغه قسمونو باندے سودا خرڅوونکے۔ (مُسلمٌ)

او د مُسلم په یو روایت کښے دی چه لنګ زوړندونکے۔

۷۹۸- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْإِسْبَالُ فِي الْإِزَارِ وَالْقَمِيصِ وَالْعِمَامَةِ مَنْ جَرَّ شَيْئًا خُيَلَاءَ لَمْ يَنْظُرِ اللهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ بِإِسْنَادٍ صَحِيْحٍ:

۷۹۸- حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے، چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه لنګ زوړندول، قمیص اوږدول، د پګړئ شمله غځول چه څوک ئے هم دکبرد وجے نه کوی۔ هغه ته به الله تعالی د قیامت په ورځ د رحمت په نظر او نه ګوری۔

(ابوداؤد ونسائی)

امام نسائی رحمة الله علیه په صحیح سند سره ذکر کړے دے۔

۷۹۹- وَعَنْ أَبِي جُرَيٍّ جَابِرِ بْنِ سُلَيْمٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ رَأَيْتُ رَجُلًا يَصْدُرُ النَّاسُ عَنْ رَأْيِهِ قُلْتُ مَنْ هٰذَا قَالُوْا: رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْتُ: عَلَيْكَ السَّلَامُ يَا رَسُوْلَ اللهِ! مَرَّتَيْنِ. قَالَ: "لَا تَقُلْ عَلَيْكَ السَّلَامُ، عَلَيْكَ السَّلَامُ تَحِيَّةُ الْمَوْتٰى قُلْ اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ قَالَ قُلْتُ أَنْتَ رَسُوْلُ اللهِ؟ قَالَ أَنَا رَسُوْلُ اللهِ الَّذِيْ إِذَا أَصَابَكَ ضُرٌّ فَدَعَوْتَهُ كَشَفَهُ عَنْكَ وَإِذَا أَصَابَكَ عَامُ سَنَةٍ له فَدَعَوْتَهُ أَنْبَتَهَا لَكَ وَإِذَا كُنْتَ بِأَرْضٍ قَفْرٍ أَوْ فَلَاةٍ فَضَلَّتْ رَاحِلَتُكَ فَدَعَوْتَهُ رَدَّهَا عَلَيْكَ قَالَ قُلْتُ اعْهَدْ إِلَيَّ ع قَالَ لَا تَسُبَّنَّ أَحَدًا قَالَ فَمَا سَبَبْتُ بَعْدَهُ حُرًّا وَلَا عَبْدًا وَلَا بَعِيْرًا وَلَا شَاةً وَلَا تَحْقِرَنَّ مِنَ

۷۹۹- حضرت ابوجُریّ جابر بن سُلیم رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه ما یو کس اولیدلو، چه خلق د هغهٔ تابعداری کوی۔ او هغه چه څه وائی، بغیر د انکار نه ئے خلق منی۔ او عمل پرے کوی۔ ما د خلقونه پوښتنه اوکړه چه دا څوک دے؟ خلقو اووئیل، دا خو د الله رسول صلی الله علیه وسلم دے۔ ما د نبی کریم صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے دوه وارے علیك السلام یا رسول الله عرض اوکړو نو وے فرمائیل چه دا خو د مړو سلام دے۔ السلام علیك وایه۔ ما عرض اوکړو تهٔ د الله رسول ئے؟ نو وے فرمائیل، چه زهٔ د هغه الله رسول یم۔ دکوم نه چه تهٔ په مصیبت کښے دُعا غواړے۔ نو هغه ستا مصیبت لرے کوی۔ او کله چه در باندے قحط راشی، نو د هغه نه دُعا اوغواړے نو پیټی دے شنه شی۔ او که یوه دشته او شاړه کښے ګیر شوے، او یا درنه سورلئ ورکه شی۔ او د هغه نه ئے اوغواړے، نو خپله سورلئ به درته واپس کړی۔ ما عرض اوکړو یا رسول الله! ما ته څه هدایت

له "السنة" العام القحط الذی لم تنبت الارض

فیه شیئا: ای عام شدة ومجاعة "والقصر" الارض التی لا ماء بها ولا ناس "والفلاة" الارض

التی لا ماء فیها عه اعهد الی" بفتح الهاء: ای اوصى لك عه "من المخیلة" بفتح المیم وکسر الخاء المعجمة الاختیال والکبر واحتقار الناس والعجب علیهم :

الْمَعْرُوفِ شَيْئًا وَأَنْ تُكَلِّمَ أَخَاكَ وَأَنْتَ مُنْبَسِطٌ إِلَيْهِ وَجْهُكَ إِنَّ ذٰلِكَ مِنَ الْمَعْرُوفِ وَارْفَعْ إِزَارَكَ إِلَى نِصْفِ السَّاقِ فَإِنْ أَبَيْتَ فَإِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِيَّاكَ وَإِسْبَالَ الْإِزَارِ فَإِنَّهَا مِنَ الْمَخِيلَةِ ؏ وَإِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمَخِيلَةَ وَإِنِ امْرُؤٌ شَتَمَكَ أَوْ عَيَّرَكَ بِمَا يَعْلَمُ فِيكَ فَلَا تُعَيِّرْهُ بِمَا تَعْلَمُ فِيهِ فَإِنَّمَا وَبَالُ ذٰلِكَ عَلَيْهِ [1] رَوَاهُ أَبُودَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ، وَقَالَ التِّرْمِذِيُّ حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ !!

دا کړې۔ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، هیڅ ته کنځلے مه کوه۔ جابر فرمائی، دغه وخت نه ما هیڅ بنیادم ته، غلام وی، که آزاد، تردے چه اوښ او ګډه بیزو ته هم کنځلے نه دی کړې۔ (نور وصیت ئے را ته هم اوکړو چه) لږه او وړه نیکی هم سپکه مه ګڼړه۔ او هر مسلمان ورور سره په پراخ تندی ملاویږه، ځکه چه دا هم نیکی ده۔ او خپل لنګ د نیمے پنډئ نه پاس ترلے ساته۔ که دا درته ښه نه ښکاری۔ نو لنګ د ګیټو پورے کړه۔ اوځان اوساته د لنګ راښکلو نه۔ ځکه دا د کبرجنو خلقو طریقه ده۔ او الله تعالیٰ کبر نه خوښوی۔ اوکه تا ته څوک کنځل اوکړی، یا تاله ستا د یو عیب پیغور درکړی۔ نو ته ورته جواب کښے د هغے عیب پیغور مه ورکوه کوم چه تا ته معلوم دے (ځکه چه عیب یا پیغور د ګناه څیز دے) نو که ته چپ شوے نو د عیب، پیغور او د کنځلو ګناه هم په هغهٔ باندے شوه۔

(ابوداؤد و ترمذی) صحیح سند سره بیان کړے دے۔

امام ترمذی رحمة الله علیه وائی چه دا حدیث حسن صحیح دے۔

۸۰۰ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ بَيْنَمَا رَجُلٌ يُصَلِّي مُسْبِلٌ إِزَارَهُ قَالَ لَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اذْهَبْ فَتَوَضَّأْ" فَذَهَبَ فَتَوَضَّأَ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَا لَكَ أَمَرْتَهُ أَنْ يَتَوَضَّأَ ثُمَّ سَكَتَّ عَنْهُ ؟ قَالَ: "إِنَّهُ كَانَ يُصَلِّي وَهُوَ مُسْبِلٌ إِزَارَهُ وَإِنَّ اللّٰهَ لَا يَقْبَلُ صَلٰوةَ رَجُلٍ مُسْبِلٍ" رَوَاهُ أَبُودَاوُدَ بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ عَلٰى شَرْطِ مُسْلِمٍ !!

۸۰۰ - حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه یو وارے یو سړی لنګ زوړند ولو سره مونځ کولو۔ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته اوفرمائیل، لاړ شه او اودس اوکړه، بیا راشه۔ هغه سړی اودس اوکړو بیا راغے۔ نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم ورته بیا اوفرمائیل، چه لاړ شه اودس اوکړه بیا راځه۔ یو کس عرض اوکړو یا رسول الله! په کومه وجه ورته وایئ چه اودس اوکړه او بیا راځه۔ بیا نبی کریم صلی الله علیه وسلم چپ شو (نورئے هیڅ اونه وئیل) نبی کریم صلے الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه دا سړے د لنګ زوړندولو باوجود بیا هم مونځ کوی۔ او الله تعالیٰ د زوړند کړی لنګ والا مونځ نهٔ قبلوی۔ (ابوداؤد)

ابوداؤد رحمة الله علیه وائی چه د دے حدیث سند صحیح دے د مُسلم په شرط سره۔

[1] وبال ذلك عليه' بفتح الواو وتخفيف الموحدة: اى عاقبه ذلك عليه فى الدنيا والآخرة۔

۸۰۱- وعن قیس بن بشر التغلبی قال اخبرنی ابی وکان جلیسا لابی الدرداء قال کان بدمشق رجل من اصحاب النبی صلی الله علیه وسلم یقال له ابن الحنظلیة وکان رجلا متوحدا[۱] فلما یجالس الناس انما هو صلوة فاذا فرغ فانما هو تسبیح وتکبیر حتی یاتی اهله فمر بنا ونحن عند ابی الدرداء فقال له ابو الدرداء کلمة[۲] تنفعنا ولا تضرک قال بعث رسول الله صلی الله علیه وسلم سریة[۳] فقدمت فجاء رجل منهم فجلس فی المجلس الذی یجلس فیه رسول الله صلی الله علیه وسلم فقال لرجل الی جنبه لو رایتنا حین التقینا نحن والعدو فحمل فلان وطعن فقال خذها منی وانا الغلام الغفاری کیف تری فی قوله؟ فقال: ما اراه[۴] الا قد بطل اجره فسمع بذلک باسا فتنازعا حتی سمع رسول الله صلی الله علیه وسلم فقال: سبحان الله لا باس ان یوجر ویحمد فرایت ابا الدرداء سر بذلک وجعل یرفع راسه الیه ویقول أانت سمعت ذلک من رسول الله صلی الله علیه وسلم فیقول نعم: فما زال یعید علیه حتی انی لاقول لیبرکن

۸۰۱- حضرت قیس بن بشر تغلبی رحمة الله علیه نه روایت دے. چه څما پلار به د ابوالدرداء رضی الله عنه سره مجلس کښے کیناستو، نوما ته ئے اووئیل. چه د نبی کریم صلی الله علیه وسلم یو صحابی وُو په دمشق کښے چه په ابن حنظلیه رض سره مشهور وُو. او هغه یوازے وَلی کښے خوشحاله وُو. او خلقو سره به ډیرکم ملاویدو او زیات وخت به ئے مانځه کښے تیرولو. د مانځه نه پس به ذکر وتسبیح کښے مشغول وُو. بیا به کور ته تللو. او کور ته به څمونږ په طرف تللو. او مونږ به ابوالدرداء رضی الله عنه سره ناست وُو. نو یو وارے هغه کس ته ابوالدرداء رضی الله عنه اووئیل، مونږ ته داسے یوه خبره اوښایه کومه چه مونږ ته فائده راکوی او تا ته ئے نقصان نهٔ رسی. نو هغه اووئیل چه رسول الله صلی الله علیه وسلم یوه فوجی دسته چرته روانه کړه. کله چه هغه خلق واپس شول، نو هغے کښے یو کس د نبی کریم صلی الله علیه وسلم مجلس ته راغے. کوم ځائے چه رسول الله صلی الله علیه وسلم ناست وُو. او خپل نزدے کس ته ئے اووئیل، که تا لیدلی وی چه کله مونږ د دشمن سره مخامخ شو. نو یو ځوان نیزه اوچته کړه او مقابله کښے ئے یو کس ته اووئیل، دا توره واخله. زهٔ د غفار قبیلے یو ځوان یم. نو ستا به د دے جملے متعلق خیال څه وی؟ هغه اووئیل، چه څما خیال دے، چه د دغه کس اجر ضائع شو. مګر بل یو کس اووئیل، چه ما ته پکښے څهٔ بدی په نظر نه راځی. په دے خبره کښے د دواړو ترمینځ څه بحث او تکرار راغے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم هم واؤریدهٔ. او وے فرمائیل، سبحان الله! دے کښے څه داسے خبره نه وه، چه د هغے په وجه د آخرت اجر ضائع شی. او دُنیا کښے د صفت قابل

[۱] متوحدا: بالحاء المهملة: ای یحب التوحد والانفراد عن الناس وقوله رضی الله عنه "صلوة" ای ذو صلوة: وکذا "فانما هو تسبیح وتکبیر". [۲] فقال له ابوالدرداء کلمة: ای قل لنا کلمة [۳] السریة: بفتح نکسر فتشدید التحتیة، هی القطعة من الجیش [۴] "ما اراه" بضم الهمزة: ای اظنه

عَلٰى رُكْبَتَيْهِ قَالَ : فَمَرَّ بِنَا يَوْمًا اٰخَرَ فَقَالَ لَهٗ اَبُو الدَّرْدَآءِ كَلِمَةً تَنْفَعُنَا وَلَا تَضُرُّكَ قَالَ : قَالَ لَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلْمُنْفِقُ عَلَى الْخَيْلِ [1] كَالْبَاسِطِ يَدَهٗ بِالصَّدَقَةِ لَا يَقْبِضُهَا ثُمَّ مَرَّ بِنَا يَوْمًا اٰخَرَ فَقَالَ لَهٗ اَبُوالدَّرْدَآءِ كَلِمَةً تَنْفَعُنَا وَ لَا تَضُرُّكَ قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نِعْمَ الرَّجُلُ خُرَيْمٌ الْاُسَيْدِيُّ لَوْلَا طُوْلُ جُمَّتِهٖ [2] وَ اِسْبَالُ اِزَارِهٖ ! فَبَلَغَ ذٰلِكَ خُرَيْمًا فَعَجَّلَ فَاَخَذَ شَفْرَةً فَقَطَعَ بِهَا جُمَّتَهٗ اِلٰى اُذُنَيْهِ وَ رَفَعَ اِزَارَهٗ اِلٰى اِنْصَافِ سَاقَيْهِ ثُمَّ مَرَّ بِنَا يَوْمًا اٰخَرَ فَقَالَ لَهٗ اَبُوالدَّرْدَآءِ : كَلِمَةً تَنْفَعُنَا وَلَا تَضُرُّكَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّكُمْ قَادِمُوْنَ عَلٰى اِخْوَانِكُمْ فَاَصْلِحُوْا رِحَالَكُمْ وَ اَصْلِحُوْا لِبَاسَكُمْ حَتّٰى تَكُوْنُوْا كَاَنَّكُمْ شَامَةٌ [3] فِى النَّاسِ فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْفُحْشَ وَلَا التَّفَحُّشَ

رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ بِاِسْنَادٍ حَسَنٍ اِلَّا قَيْسَ بْنَ بِشْرٍ فَاخْتَلَفُوْا فِىْ تَوْثِيْقِهٖ وَتَضْعِيْفِهٖ وَقَدْ رَوٰى لَهٗ مُسْلِمٌ ؁

نه شي. ما اولیدل چه ابوالدرداء رضی الله عنه په دے اوریدلو ډیر زیات خوشحاله شو. او هغه طرفته ئے اوکتل، او وے فرمائیل، چه واقعی تا د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه داسے فرمائیلی آوریدلی دی؟ هغوئ اووئیل، هو. ابوالدرداء رضی الله عنه به د ډیرے خوشحالئ نه بار بار هم دغه پوښتنه کوله. نو ما هغهٔ ته اووئیل، چه څه کوے په خپو ورته ځان غورځوے؟ څما پلار وائی، چه بیا یوه ورځ حنظلیه رضی الله عنه هلته تیریدلو نو ابوالدرداء رض ورته اووئیل، بیا را ته داسے خبره واوروه، چه مونږ د پاره د فائدے وی. مګر چه تا ته پرے څه نقصان نهٔ رسی. نو هغوئ اووئیل، چه رسول الله صلی الله علیه وسلم یو وارے مونږ ته اوفرمائیل، چه جهاد د پاره په آسونو د خوراک خورونکی مثال د هغه کس په شان دے، چه د هغهٔ لاس د خرچ او صدقے د پاره همیشه او هر وخت بیرته وی او کله ئے هم نهٔ بندوی. دے نه پس بیا څمونږ طرفته یوه ورځ هغه تیر شو، نو ابوالدرداء رضی الله عنه هم هغه خبره دوباره اوکړه، چه مونږ ته داسے خبرے اوښایه چه تا ته هغے کښے څه نقصان نهٔ وی. او مونږ ته فائده اورسی. نو هغوئ اوفرمائیل، چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه خُریم اُسیدی رضی الله عنه ډیر ښه سړے دے. خوکهٔ د سر ویښته ئے اوږدهٔ نه وے او لنګ ئے نه ورځند نه وے. کله چه خریم دا خبره واوریده، نو سمدستی ئے چاړهٔ را واخستله، او د سر ویښته ئے د غوږو نو پورے پریکړل. او لنګئے پنډو پورے اوچت کړو. دے نه پس یوه ورځ بیا هغه طرف باندے تیریدلو. نو ابوالدرداء رضی الله عنه ورته بیا هغسے اووئیل، چه مونږ ته داسے خبره واوروه، چه مونږ د پاره د فائدے وی. او تا ته پکښے څه نقصان نه وی. هغه اووئیل، چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه (د یو جنګ نه

[1] على الخيل، " اى فى رعيها وسقيها وعلفها ونحو ذلك المراد : الخيل المعدة للجهاد فى سبيل الله تعالى - [2] " الجمة " بضم الجيم وتشديد الميم : هى الشعر اذا طال حتى بلغ المنكبين وسقط عليهما ، " والشفرة " بفتح الشين المعجمة السكين العريضة [3] الشامة : هى اعمال فى الجسد ؁

په واپسئ کښې) دا سے فرمائیلی آوریدلی دی. چه تاسو خپلو ورونړو له ځئ. او خپلې ځلې کجاوې درستې کړئ. او جامے هم د طریقے واغوندئ. چه دخال په شان ښکاره په فرق معلومیږئ. ځکه چه الله تعالیٰ بے هوده کارونه او بے تمیزی نهٔ خوښوی - (ابوداؤدؒ) مګر د قیس بن بشر په ثقه او ضعیف کیدو کښے اختلاف دے. او مسلم هم دا حدیث ذکر کړے دے.

۸۰۲- وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِزْرَةُ الْمُسْلِمِ إِلَى نِصْفِ السَّاقِ، وَلَا حَرَجَ أَوْ لَا جُنَاحَ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَعْبَيْنِ مَا كَانَ أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ فَهُوَ فِي النَّارِ وَمَنْ جَرَّ إِزَارَهُ بَطَرًا لَمْ يَنْظُرِ اللهُ إِلَيْهِ رَوَاهُ أَبُودَاوُدَ بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ :

۸۰۲- حضرت ابوسعید خدری رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه د مسلمان لنګ نیمو پنډو پورے وی. او که د پنډو او ګیټو ترمینځه وی. نو هم څه باک نشته - که د ګیټو نه ښکته شو نو دغه ځلئ به اور کښے وی. او څوک چه لنګ د کبر د وجهے نه ښکته ساتی، الله تعالیٰ به هغهٔ ته د قیامت په ورځ توجه نهٔ کوی. (ابوداؤدؒ)

۸۰۳- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ مَرَرْتُ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِي إِزَارِي اسْتِرْخَاءٌ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللهِ، ارْفَعْ إِزَارَكَ فَرَفَعْتُهُ ثُمَّ قَالَ "زِدْ" فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ إِلَى أَيْنَ؟ فَقَالَ: إِلَى أَنْصَافِ السَّاقَيْنِ - (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۸۰۳- حضرت عبدالله بن عمر فاروق رضی الله عنهما نه روایت دے. چه زهٔ د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خوا کښے تیریدم - دغه وخت ځما لنګ د حد نه زیات ښکته وُو. نو نبی کریم صلے الله علیه وسلم اوفرمائیل، اے عبدالله! خپل لنګ دے اوچت کړه - نو ما لږ اوچت کړو - نبی کریم صلی الله علیه وسلم را ته اوفرمائیل، نور ئے هم اوچت کړه. ما نور هم اوچت کړو - دے نه پس ما لنګ همیشه اوچت ساتلو، چا تر ے پوښتنه اوکړه، چه څومره اوچت؟ نو وے فرمائیل، چه د پنډئ د نیمائی پورے. (مُسلم)

۸۰۴- وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خُيَلَاءَ لَمْ يَنْظُرِ اللهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ فَكَيْفَ يَصْنَعُ النِّسَاءُ بِذُيُولِهِنَّ قَالَ يُرْخِينَ شِبْرًا قَالَتْ إِذًا تَنْكَشِفُ أَقْدَامُهُنَّ قَالَ فَيُرْخِينَهُ ذِرَاعًا لَا يَزِدْنَ رَوَاهُ أَبُودَاوُدَ وَ

۸۰۴- دا روایت هم د عبدالله بن عمر فاروق رضی الله عنهما دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، د کبر په وجه چه څوک خپلې کپړے زوړندے ساتی. نو د قیامت په ورځ به ورته الله تعالیٰ توجه نهٔ کوی. ام سلمه رضی الله عنها پوښتنه اوکړه، چه ښځې به څهٔ کوی؟ نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، یوه لویشت دے زیات کړی. نو هغې اووئیل، که دے نه پس هم خپې

التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ؛

ښکاري نو بيا ؟ نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، د لاس هومره دے ئے نور هم زيات کړی - (ابوداودؒ، ترمذیؒ)

امام ترمذی وائی چه دا حديث حسن صحيح دے.

باب ۱۲۰

بَابُ اِسْتِحْبَابِ تَرْكِ التَّرَفُّعِ فِي اللِّبَاسِ تَوَاضُعًا !

د تواضع له خاطره فخريه لباس پريښود

ف :- دے باب کښے صرف يو حديث دے. د دے باب مناسب څو جملے (باب فضل الجوع) کښے هم تيرے شوی دی. فخريه او فريب نظرے جامه چه واغوندے چه خلق ورته متوجه شی او دهغوئ په نظر کښے ممتازه او بيله ښکاره شی. دے ته ترفع وائی چه د دے مسلمان ته اجازت نشته، صفا سُتره او ساده جامه که هرڅومره قيمتی هم وی. نو اغوستل ئے منع نه دی. په دے شرط چه پکښے دځان غټ ښکاره کولو نيت ئے نه وی.

(نبوی حديث)

۸۰۵- وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَنْ تَرَكَ اللِّبَاسَ تَوَاضُعًا لِلّٰهِ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَيْهِ دَعَاهُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلٰى رُءُوْسِ الْخَلَائِقِ حَتّٰى يُخَيِّرَهُ مِنْ اَيِّ حُلَلِ الْاِيْمَانِ شَاءَ يَلْبَسُهَا" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ !!

۸۰۵- حضرت معاذ بن انس رضی الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه د قدرت او طاقت سره سره کوم کس چه دالله تعالیٰ دپاره دعاجزئ لباس پريښودلو، نو د قيامت په ورځ به دټولو خلقو وړاندے رااوبللے شی او ورته به اووئيلے شی، چه نن دايمانی جامونه چه کومه جامه دے خوښه وی، وائے غونده - (ترمذی)

امام ترمذیؒ وائی، چه دا حديث حسن دے.

باب ۱۲۱

بَابُ اِسْتِحْبَابِ التَّوَسُّطِ فِي اللِّبَاسِ وَلَا يَقْتَصِرُ عَلٰى مَا يُزْرِيْ بِهٖ لِغَيْرِ حَاجَةٍ وَلَا مَقْصُوْدٍ شَرْعِيٍّ !

(په جامه کښے درميانه روی ؛)

ف :- دے باب کښے صرف يو حديث دے. قرآن مجيد کښے ارشاد دے، چه خپل رب د نعمتونه ښکاره کړه. يو نعمت په نعمتونو کښے جامه هم ده. په دے وجه که چرته تکبر، کبر، فخر او ترفع مقصد نه وی نو د ښے جامے اغوستلو اجازت هم شته دے. چه د غريب او حاجتمند دپاره د شناخت کار ورکوی. او ضرورت مند دهغه طرف ته رجوع کوی. او هغه ته د عيال الله د مدد او خدمت موقع ورنصيب شی.

(نبوی حديث)

۸۰۶- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ اَبِيْهِ عَنْ جَدِّهٖ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ اَنْ يَّرٰى اَثَرَ نِعْمَتِهٖ عَلٰى عَبْدِهٖ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ۔

۸۰۶- حضرت عمرو بن شعيب رضى الله عنه دخپل پلار نه او هغه د خپل نيكهٔ نه روايت كوى. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه الله تعالى په خپلو بندګانو د خپلو نعمتونو آثار اووينى. نو ډير خوشحاليږى۔ (ترمذى)

امام ترمذىؒ وائى چه داحديث حسن دے۔

باب ۱۲۲

بَابُ تَحْرِيْمِ لِبَاسِ الْحَرِيْرِ عَلَى الرِّجَالِ وَتَحْرِيْمِ جُلُوْسِهِمْ عَلَيْهِ وَاسْتِنَادِهِمْ اِلَيْهِ وَجَوَازِ لُبْسِهٖ لِلنِّسَآءِ !!!

(ريښمى جامه)

ف:- دے باب كښے شپږ حديثونه دى. سړو دپاره نه صرف د ريښمو داغوستلو ممانعت دے. بلكه د دے په بل صورت كښے مثلاً د بسترے، څادر وغيره په شكل كښے استعمال هم منع دے. البته د ښځو دپاره په هر صورت كښے د دے استعمال جائز دے۔

(نبوىؐ احاديث)

۸۰۷- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَلْبَسُوا الْحَرِيْرَ فَاِنَّ مَنْ لَبِسَهٗ فِى الدُّنْيَا لَمْ يَلْبَسْهُ فِى الْاٰخِرَةِ" (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۸۰۷- حضرت عمر فاروق بن الخطاب رضى الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، ريښم مهٔ اغوندئ. څوك چه دُنيا كښے ريښم اغوندى. نو آخرت كښے به ئے د اغوستلو دپاره بيا نه مومى۔ (بُخارىؒ و مُسلمؒ)

۸۰۸- وَعَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ "اِنَّمَا يَلْبَسُ الْحَرِيْرَ مَنْ لَا خَلَاقَ لَهٗ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِىْ رِوَايَةٍ لِلْبُخَارِىِّ مَنْ لَا خَلَاقَ لَهٗ فِى الْاٰخِرَةِ۔

"قَوْلُهٗ" مَنْ لَا خَلَاقَ لَهٗ": اَىْ لَا نَصِيْبَ لَهٗ۔

۸۰۸- دا روايت هم د عمر رضى الله عنه دے. چه ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه داسے فرمائيلى آوريدلى دى، چه څوك دُنيا كښے ريښم اغوندى (آخرت كښے به) د دهٔ څهٔ حصه نهٔ وى۔

(بُخارىؒ و مُسلمؒ) د بُخارى په يو روايت كښے راځى، چه د هغهٔ په آخرت كښے هيڅ حصّه نهٔ وى. د مَنْ لَا خَلَاقَ لَهٗ معنىٰ دا چه په آخرت كښے به ئے پكښے نصيب نهٔ وى۔

۸۰۹- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَبِسَ الْحَرِيْرَ فِى الدُّنْيَا لَمْ يَلْبَسْهُ فِى الْاٰخِرَةِ" (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۸۰۹- حضرت انس بن مالك رضى الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، چا چه ريښم واغوستل، هغه به آخرت كښے د ريښمو اغوستلو نه محروم وى۔ (بُخارىؒ و مُسلمؒ)

۸۱۰ - وَعَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ رَأَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ حَرِيْرًا فَجَعَلَهُ فِيْ يَمِيْنِهِ وَذَهَبًا فَجَعَلَهُ فِيْ شِمَالِهِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ هٰذَيْنِ حَرَامٌ عَلٰى ذُكُوْرِ أُمَّتِيْ " رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ بِإِسْنَادٍ حَسَنٍ ٭

۸۱۰ - حضرت على رضى الله عنه نه روايت دے. ما اوكتل، چه رسول الله صلى الله عليه وسلم خپل ښى لاس كښے ريښم او كس لاس كښے سرهٔ زر او نيول. او، وے فرمائيل، چه دا دواړه څما د اُمت د سړو د پاره حرام دى.
امام ابوداؤد" په صحيح سند سره روايت كړے دے.

۸۱۱ - وَعَنْ أَبِيْ مُوْسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "حُرِّمَ لِبَاسُ الْحَرِيْرِ وَالذَّهَبِ عَلٰى ذُكُوْرِ أُمَّتِيْ وَأُحِلَّ لِإِنَاثِهِمْ: رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ٭

۸۱۱ - حضرت ابوموسٰى اشعرى رضى الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلے الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه څما د اُمت د سړو د پاره د ريښمو كپړے او سرهٔ زر حرام كرځولے شوى دى. او ښځو د پاره حلال شوى دى. (ترمذى) امام ترمذى" وائى، چه دا حديث حسن صحيح دے.

۸۱۲ - وَعَنْ حُذَيْفَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ نَهَانَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَشْرَبَ فِيْ آنِيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَأَنْ نَأْكُلَ فِيْهَا وَعَنْ لُبْسِ الْحَرِيْرِ وَالدِّيْبَاجِ وَأَنْ نَجْلِسَ عَلَيْهِ.
(رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ)

۸۱۲ - حضرت حذيفه رضى الله عنه فرمائى، چه رسول الله صلّى الله عليه وسلم موږ د سرو او سپينو زړو په لوښو كښے دخوراك كولو نه او د ديبا او ريښمو (دواړه ريښمى جامے دى) اغوستلو نه منع كړى يُو. او په هغے باندے د ناستے نه ئے هم منع كړى وُو.
(بخارىؒ)

باب ۱۲۳

بَابُ جَوَازِ لُبْسِ الْحَرِيْرِ لِمَنْ بِهٖ حَكَّةٌ د ريښمو اغوستلو جواز

ف :- دے باب كښے صرف يو حديث دے.
د ريښمو اغوستلو اجازت د علاج او د دوائى په طور دے، چه خارښ د دے په استعمال سره ښهٔ كيږى. (نبوىؐ حديث)

۸۱۳ - عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ رَخَّصَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلزُّبَيْرِ وَعَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَوْفٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا فِيْ لُبْسِ الْحَرِيْرِ لِحَكَّةٍ كَانَتْ بِهِمَا
(مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۸۱۳ - حضرت انس بن مالك رضى الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلے الله عليه وسلم زبير او عبد الرحمٰن بن عوف رضى الله عنهما ته د خارښ مرض د پاره د ريښمينو جامو اغوستلو اجازت وركړے وُو.
(بخارىؒ و مسلمؒ)

باب ۱۲۴

بَابُ النَّهْيِ عَنْ اِفْتِرَاشِ جُلُوْدِ النُّمُوْرِ وَالرُّكُوْبِ عَلَيْهَا :

د زمرې په څرمن کیناستل

ف :- دے باب کښې دوه احادیث دی۔

(نبوی احادیث)

۸۱۴- عَنْ مُعَاوِيَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "لَا تَرْكَبُوا الْخَزَّ وَلَا النِّمَارَ" حَدِيْثٌ حَسَنٌ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَغَيْرُهُ بِاِسْنَادٍ حَسَنٍ۔

۸۱۴- حضرت امیرمعاویه رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم په ریښمو او د څناورو په څرمنو د ناستے نه منع کړے ده۔

(بوداؤد) او ابوداؤد" وائی، چه حدیث حسن دے۔ او نور وائی چه سندئے حسن دے۔

۸۱۵- وَعَنْ اَبِي الْمَلِيْحِ عَنْ اَبِيْهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ جُلُوْدِ السِّبَاعِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ بِاَسَانِيْدَ صِحَاحٍ وَفِيْ رِوَايَةٍ لِلتِّرْمِذِيِّ نَهَى عَنْ جُلُوْدِ السِّبَاعِ اَنْ تُفْتَرَشَ۔

۸۱۵- حضرت ابوملیح رضی الله عنه د خپل پلار رضی الله عنه نه روایت کوی۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د څناورو په څرمنو د ناستے نه منع کړے ده۔ (ابوداؤد، ترمذی ونسائی) دوئ وائی، د دے حدیث سند صحیح دے۔ او د ترمذی په روایت کښې دا هم شته، چه د څناورو څرمنو ته ئے د فرش په شکل د استعمال نه منع کړے ده۔

باب ۱۲۵

بَابُ مَا يَقُوْلُ اِذَا لَبِسَ ثَوْبًا جَدِيْدًا اَوْ نَعْلًا اَوْ نَحْوَهُ :

(نوے جامه او پیزار اغوستل)

ف :- دے باب کښې صرف یو حدیث دے۔

(نبوی حدیث)

۸۱۶- عَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اسْتَجَدَّ ثَوْبًا سَمَّاهُ بِاِسْمِهِ، عِمَامَةً اَوْ قَمِيْصًا اَوْ رِدَاءً يَقُوْلُ : "اَللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ اَنْتَ كَسَوْتَنِيْهِ اَسْاَلُكَ خَيْرَهُ وَخَيْرَ مَاصُنِعَ لَهُ" رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ، وَالتِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ۔

۸۱۶- حضرت ابوسعید خدری رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم به کله نوے کپړے اغوستلے نو د هغې نامه به ئے واخستله - که قمیص به وو، پګړئ به وه یا څادر به وو۔ او دُعا به ئے کوله۔ (ترجمه) اے الله! ثنا وصفت ستا دی۔ او دا کپړه چه تا ماته راغوستلے ده، زۀ ستا نه د دے کپړے د خیر او کوم غرض د پاره چه دا جوړه شوے ده، د هغې د خیر سوال کوم۔ او زۀ ستا نه د دے د بدئ او بے خیرئ او کوم مقصد د پاره چه دا جوړه شوے ده، د هغې د بدئ نه پناه غواړم۔ (ابوداؤد وترمذی)

باب ۱۲۶

بَابُ اِسْتِحْبَابِ الْاِبْتِدَاءِ بِالْيَمِيْنِ فِي اللِّبَاسِ؛
په جامه کښې د ښي اړخ نه شروع

هٰذَا الْبَابُ قَدْ تَقَدَّمَ مَقْصُوْدُهٗ وَذَكَرْنَا الْاَحَادِيْثَ الصَّحِيْحَةَ فِيْهِ!!

د دے باب حاصل او مقصد مخکښے بیان شوے دے۔ او هلته دا سے صحیح احادیث هم بیان شوی دی، کوم چه په دے موضوع باندے دلالت کوی۔

باب ۱۲۷

بَابُ اٰدَابِ النَّوْمِ وَالْاِضْطِجَاعِ وَالْقُعُوْدِ وَالْمَجْلِسِ وَالْجَلِيْسِ وَالرُّؤْيَا؛

د خوب اړخ لګولو، کیناستلو، مجلس او د مجلس د ملګرو او د خوب لیدلو بیان

ف ا- دے باب کښے ښیر احادیث دی۔ هغے کښے د اُوده کیدو، څملاستو، د ناستے، مجلس کښے د ناستے والا او د خوب آداب ښودلے شوی دی۔

(نبوی احادیث)

۸۱۷- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اَوٰى اِلٰى فِرَاشِهٖ نَامَ عَلٰى شِقِّهِ الْاَيْمَنِ ثُمَّ قَالَ "اَللّٰهُمَّ اَسْلَمْتُ نَفْسِيْ اِلَيْكَ وَوَجَّهْتُ وَجْهِيْ اِلَيْكَ وَفَوَّضْتُ اَمْرِيْ اِلَيْكَ، وَاَلْجَاْتُ ظَهْرِيْ اِلَيْكَ رَغْبَةً وَرَهْبَةً اِلَيْكَ، لَا مَلْجَاَ وَلَا مَنْجَاَ مِنْكَ اِلَّا اِلَيْكَ اٰمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِيْ اَنْزَلْتَ وَنَبِيِّكَ الَّذِيْ اَرْسَلْتَ" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ بِهٰذَا اللَّفْظِ فِيْ كِتَابِ الْاَدَبِ مِنْ صَحِيْحِهٖ!!

۸۱۷- حضرت براء بن عازب رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم به کله د اُوده کیدو د پاره بسترے ته راغلے، نو ښی طرف باندے به څملاستو۔ او دا دُعا به ئے وئیله: (ترجمه) اے الله! ما تا ته خپل ځان اوسپارلو۔ او خپل ځان مے تا ته متوجه کړو، او خپل کار مے تا ته حواله کړو۔ اوستا نه د اُمید ساتلو اوستا نه د ویرے کولو د پاره ستا په ذات مے اعتماد اوکړو۔ ځکه چه بغیر ستا نه، نه د پناه ځائے شته، او نه د بچ کید و لار۔ ما ستا په نازل شوی کتاب قرآن او ستا په رالیږلی نبی (محمد صلی الله علیه وسلم) باندے ایمان راوړے دے۔ (بخاری)

۸۱۸- وَعَنْهُ قَالَ قَالَ لِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اَتَيْتَ مَضْجَعَكَ فَتَوَضَّاْ وُضُوْءَكَ لِلصَّلٰوةِ ثُمَّ اضْطَجِعْ عَلٰى شِقِّكَ الْاَيْمَنِ وَقُلْ" وَذَكَرَ نَحْوَهٗ وَفِيْهِ وَاجْعَلْهُنَّ اٰخِرَ مَا تَقُوْلُ!

۸۱۸- دا روایت هم د حضرت براء بن عازب رضی الله عنه دے۔ چه ما ته رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه کله د اُوده کیدو د پاره بسترے ته ځے۔ نو اول اودس اوکړه۔ څنګه چه ما نځه ته اودس کوے۔ بیا په ښی طرف څمله او دا دُعا اووایه (کومه چه مخکښے حدیث کښے تیره شوه) او دا کلمات دے ستا

(مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ) له "فيؤذنه" بضم التحتية وسكون الهمزة: اى يعلمه باجتماع الناس؛

کيدے شي، چه ددے نه پس نور کلمات مه وايه - او دا ئے هم مطلب دے، آخري کلمات وي - (ددے مطلب دا هم چه څه خبرے مه کوه) - (بُخاريٌ ومُسلمٌ)

۸۱۹ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيْ مِنَ اللَّيْلِ اِحْدٰى عَشْرَةَ رَكْعَةً فَإِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ خَفِيْفَتَيْنِ ثُمَّ اضْطَجَعَ عَلٰى شِقِّهِ الْاَيْمَنِ حَتّٰى يَجِيْءَ الْمُؤَذِّنُ فَيُؤْذِنَهُ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ -

۸۱۹ - حضرت عائشه رضي الله عنها نه روايت دے - چه رسول الله صلى الله عليه وسلم به د شپے يوولس رکعته کول او د صبح صادقا په وخت کښے به ئے دوه مختصر رکعتونه کول او بيا په آړخ باندے به ئے لږ ساعت آرام کولو - او کله به چه مؤذن د جمعے تيار يدلو خبر ورکړو، نو پاڅيدلو به -
(بُخاريٌ ومُسلمٌ)

۸۲۰ - وَعَنْ حُذَيْفَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا اَخَذَ مَضْجَعَهُ مِنَ اللَّيْلِ وَضَعَ يَدَهُ تَحْتَ خَدِّهٖ ثُمَّ يَقُوْلُ: اَللّٰهُمَّ بِاسْمِكَ اَمُوْتُ وَاَحْيَا" وَاِذَا اسْتَيْقَظَ قَالَ: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ اَحْيَانَا بَعْدَ مَا اَمَاتَنَا وَاِلَيْهِ النُّشُوْرُ [۱] رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ -

۸۲۰ - حضرت حذيفه رضي الله عنه نه روايت دے - چه د نبي کريم صلى الله عليه وسلم دا عادت وُو - چه کله به د شپے تيرولو د پاره بسترے ته لاړو نو لاس به ئے د مخ د آننګي لاندے کيښودلو - او بيا به ئے دا کلمات وئيل: (ترجمه) اے الله څما مرګ او ژوند خاص ستا په نوم سره دے - او کله به چه پاڅيدو نو دا کلمات به ئے فرمائيل، (ترجمه) ټول ثنا وصفتونه الله لره دي، چه مونږ د مرګ نه پس پاڅوي - او هغهٔ ته دي د کارونو واپسي - (بُخاريٌ)

۸۲۱ - وَعَنْ يَعِيْشَ بْنِ طِخْفَةَ الْغِفَارِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ اَبِيْ: "بَيْنَمَا اَنَا مُضْطَجِعٌ فِي الْمَسْجِدِ عَلٰى بَطْنِيْ اِذَا رَجُلٌ يُحَرِّكُنِيْ بِرِجْلِهٖ فَقَالَ: فَنَظَرْتُ فَاِذَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ بِاِسْنَادٍ صَحِيْحٍ !!

۸۲۱ - حضرت يعيش بن طخفه غفاري رضي الله عنهما نه روايت دے - چه څما پلار وائي، چه يو وارے زهٔ مسجد نبوي کښے اړولے (پرمخے) پروت ووم - څما بدن چا خپے سره اوخوزولو - او وے وئيل، چه په داسے شکل ملاسته الله تعالىٰ نه خوښوي - ما چه سترګے اوچتے کړے نو ګورم چه رسول الله صلى الله عليه وسلم دے (چه دا فرمائي) امام ابوداؤد په صحيح سند سره روايت کړے دے -

۸۲۲ - وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَعَدَ مَقْعَدًا لَمْ يَذْكُرِ اللّٰهَ تَعَالٰى فِيْهِ كَانَتْ عَلَيْهِ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى تِرَةٌ وَمَنِ اضْطَجَعَ مُضْطَجِعًا لَا يَذْكُرُ اللّٰهَ تَعَالٰى فِيْهِ كَانَتْ عَلَيْهِ مِنَ اللّٰهِ تِرَةٌ

۸۲۲ - حضرت ابوهريره رضه نه روايت دے. چه نبي کريم صلى الله عليه وسلم او فرمائيل، چه څوک داسے ځائے کښے کيناستو (يوازے وي يا مجلس کښے) او چه هلته ئے دالله نوم ياد نه کړو - نو دغه ناسته باندے د الله تعالىٰ له خوانه د ملامتيا باعثه وي (په دٔه) - او دغسے د ملاستے په ځائے کښے

[۱] والیه النشور": ای المرجع -

رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ بِاِسْنَادٍ حَسَنٍ. "اَلتِّرَةُ" بِكَسْرِ التَّاءِ الْمُثَنَّاةِ مِنْ فَوْقٍ وَهِيَ: النَّقْصُ، وَقِيْلَ التَّبِعَةُ!

داووده کيد و په وخت کښې چه چا الله تعالیٰ ياد نه کړو، نو دا هم (په دغه باندې) د الله تعالیٰ له خوا د ملامتيا باعث دے.

(ابوداؤد) اَلتِّرَةُ: يعنې کمے او نقصان او کوتاهي. د ملامتيا د پاره هم استعماليږي.

باب ۱۲۸

بَابُ جَوَازِ الْاِسْتِلْقَاءِ عَلَى الْقَفَا وَوَضْعِ اِحْدَى الرِّجْلَيْنِ عَلَى الْاُخْرٰى اِذَا لَمْ يَخَفْ اِنْكِشَافَ الْعَوْرَةِ وَجَوَازِ الْمَقْعُوْدِ مُتَرَبِّعًا وَ مُحْتَبِيًا!!

سټونی سټاغ څملاستل

ف: دے باب کښې پنځه احاديث دی. دے احاديثو کښې په مختلفو حالتونو او طريقو سره د ملاستې او ناستې جائز والے معلوميږی.

(نبوی احاديث)

۸۲۳- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ يَزِيْدَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ رَاٰى رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْتَلْقِيًا فِي الْمَسْجِدِ وَاضِعًا اِحْدٰى رِجْلَيْهِ عَلَى الْاُخْرٰى. (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۸۲۳- حضرت عبدالله بن يزيد رضی الله عنه وائی، چه ما رسول الله صلی الله عليه وسلم په مسجد نبوی کښې په سټونی سټاغ ملاسته باندے ليدلے دے، چه يوه خپه ئے په بله اچولے وه. (بخاری ومسلم)

۸۲۴- وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا صَلَّى الْفَجْرَ تَرَبَّعَ فِي مَجْلِسِهٖ حَتّٰى تَطْلُعَ الشَّمْسُ حَسْنَاءَ[1] حَدِيْثٌ صَحِيْحٌ، رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَغَيْرُهُ بِاَسَانِيْدَ صَحِيْحَةٍ!!

۸۲۴- حضرت جابر بن سمره رضی الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم به د سحر د مانځه نه پس پرلتئ او وهله او کيبه ناستلو. تر هغه وخته پورے چه نمر به ښه روښانه شو. (ابوداؤد)
ابوداؤد وائی، چه دا حديث صحيح دے.

۸۲۵- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِفِنَاءِ الْكَعْبَةِ مُحْتَبِيًا بِيَدَيْهِ هٰكَذَا وَ وَصَفَ

۸۲۵- حضرت عبدالله بن عمر فاروق رضی الله عنهما نه روايت دے. چه ما رسول الله صلی الله عليه وسلم د کعبے په صحن کښې گوټے ماتے کړے ناست اوليدلو. (او هم هغسې شکل ئے جوړ کړو) او د غسے

[1] "حسناء": ای بيضاء.

بِيَدَيْهِ الْاِحْتِبَاءُ وَهُوَ الْقُرْفُصَاءُ
(رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ)

ناستے ته قرفصاء وئيلے شی۔
(بخاریؒ)

(يعنی کوناتی په زمکه اولګوی او دواړه زنګونان اودروی او دواړه لاسونه ترے حلقه کړی، چه خپے ګيرے شی۔ بعضے خلق د لاسونو په ځائے څادر يا رومال دملا نه وروستو راتاؤ کړی۔ او د زنګونانو نزدے ورله غوټه ورکړی۔ دا سے ناستے سره ستومانی اوځی۔ د سرين په ذمه کولو کښے امداد ورکوی)۔

۸۲۶- وَعَنْ قَيْلَةَ بِنْتِ مَخْرَمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: رَاَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ قَاعِدٌ الْقُرْفُصَاءَ فَلَمَّا رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُتَخَشِّعَ فِي الْجِلْسَةِ اُرْعِدْتُ مِنَ الْفَرَقِ ١ه رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ۔

۸۲۶- حضرت قيله بنت مخرمه رضی الله عنها نه روايت دے، چه ما رسول الله صلی الله عليه وسلم د قرفصاء ناستے په حالت کښے ليدلے دے (مخکښے د قرفصاء ذکر اوشو) ماچه د نبی کريم صلی الله عليه وسلم د عاجزئ دغه ناسته اوليدله، نو په ما باندے د نبی کريم صلی الله عليه وسلم د رُعب اود بدبے او شان ډير اثر اوشو۔
(ابوداؤدؒ و ترمذیؒ)

۸۲۷- وَعَنِ الشَّرِيْدِ بْنِ سُوَيْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: مَرَّ بِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ اَنَا جَالِسٌ هٰكَذَا وَ قَدْ وَضَعْتُ يَدِيَ الْيُسْرٰى خَلْفَ ظَهْرِيْ وَاتَّكَأْتُ عَلٰى اَلْيَةِ يَدِيْ ٢ه فَقَالَ اَتَقْعُدُ قِعْدَةَ الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ۔ رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ بِاِسْنَادٍ صَحِيْحٍ :

۸۲۷- حضرت شريد بن سويد رضی الله عنه نه روايت دے۔ چه ما يو ځل ګس لاس په ملا باندے ايښودے وُو۔ او په ښی لاس مے تکيه وهلے وه، چه دغه وخت رسول الله صلی الله عليه وسلم په ما تير شو۔ نو ماته ئے اوفرمائيل، چه دا څنګه د غضب شوُو او نافرمانو خلقو په شان ناست ئے (نيغ کينه)۔
(ابوداؤدؒ)

باب ۱۲۹

بَابُ فِيْ اٰدَابِ الْمَجْلِسِ وَالْجَلِيْسِ : د مجلس آداب

ف:- دے باب کښے يوولس احاديث دی۔ اسلام چونکه مکمل ضابطهٔ حيات دے۔ دا د مهد نه ترلحده پورے بلکه دے نه پس د آخرت آبدی ژوند ته پورے، د ژوندون د هر اړخ د پاره ئے رښائی او رهنمائی ښودلے ده۔ که ټول عمر خوک تير کړی، نو دا نه شی ښودلے او نه دا کوته کيښودلے شی چه فلانئ شعبه د اسلام د لارے ښودنے نه په تيارهٔ کښے پاتے شوے ده۔ د دے لارے اصل الاصول صرف يو دے۔ چه انسان په کوم حالت او کيفيت کښے وی۔ او څهٔ ئے پرے تير يږی۔ او هغهٔ ته فائده په نظر راځی او که نه راځی۔ د الله تعالیٰ دياد نه، د هغه نامه اخستلو نه دے غافله نه اوسی۔ د دُنيا او د آخرت د نقصان بنياد دی سبب د الله تعالیٰ د ياد نه غافله پاتے کيدل دی او بس!

(نبوی احاديث)

۸۲۸- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى

۸۲۸- حضرت عبد الله بن عمر فاروق رضی الله عنهما نه روايت دے۔ چه رسول

١ه "الفرق" بفتح اوليه واخره قاف : الخوف ٢ه "الية يدى" الالية بكسر الهمزة وسكون اللام: اصل الابهام وماعقبه : والمغضوب عليهم "اليهود" :

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "لَا يُقِيْمَنَّ اَحَدُكُمْ رَجُلًا مِنْ مَجْلِسِهٖ ثُمَّ يَجْلِسُ فِيْهِ وَلٰكِنْ تَوَسَّعُوْا وَ تَفَسَّحُوْا" وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ اِذَا قَامَ لَهٗ رَجُلٌ مِنْ مَجْلِسِهٖ لَمْ يَجْلِسْ فِيْهِ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ÷

الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، تاسو په مجلس کښې د خپل ځان د پاره څوک مه پاڅوئ. دے د پاره چه پخپله په هغه ځائے کینې. بلکه ناستو خلقوله پکار دی، چه راتلونکو خلقو د پاره مجلس د ناستے د پاره گنجائش اوخالی ځائے پیدا کړی. دابن عمر رضی الله عنه په مجلس کښې به که څوک اودریدلو او پخپل ځائے به ئے ورته د ناستے د پاره اوښودلو، نو هلته به بیا هغه نهٔ کیناستلو. (بخاریؒ ومُسلمؒ)

۸۲۹- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اِذَا قَامَ اَحَدُكُمْ مِنْ مَجْلِسٍ ثُمَّ رَجَعَ اِلَيْهِ فَهُوَ اَحَقُّ بِهٖ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ ÷

۸۲۹- حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، که تاسوکښې د خپل ځائے نه څه ضرورت د پاره څوک پاڅیدو. اولاړو. او دوباره واپس راشی. نو هم هغه ځائے کښې د ناستے زیات حقدار دے. (مُسلم)

۸۳۰- وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: كُنَّا اِذَا اَتَيْنَا النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَلَسَ اَحَدُنَا حَيْثُ يَنْتَهِيْ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ.

۸۳۰- حضرت جابر بن سمره رضی الله عنهما نه روایت دے. چه مونږ کښې به څوک د رسول الله صلی الله علیه وسلم په مجلس کښې حاضریدو نو د مجلس یوطرف کښې به کیناستلو. (تړپونه وهلو سره به مو مخے ته د تللو کوشش نهٔ کولو) - (ابوداؤد وترمذی)

۸۳۱- وَعَنْ اَبِيْ عَبْدِ اللّٰهِ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "لَا يَغْتَسِلُ رَجُلٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَ يَتَطَهَّرُ مَا اسْتَطَاعَ مِنْ طُهْرٍ وَ يَدَّهِنُ مِنْ دُهْنِهٖ اَوْ يَمَسُّ مِنْ طِيْبِ بَيْتِهٖ ثُمَّ يَخْرُجُ فَلَا يُفَرِّقُ بَيْنَ اثْنَيْنِ ثُمَّ يُصَلِّيْ مَا كُتِبَ لَهٗ ثُمَّ يُنْصِتُ اِذَا تَكَلَّمَ الْاِمَامُ اِلَّا غُفِرَ لَهٗ مَا بَيْنَهٗ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْاُخْرٰى. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ÷

۸۳۱- حضرت ابوعبدالله سلمان فارسی رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه د جُمعے په ورځ څوک غُسل اوکړی. او څومره چه کیدے شی پا بندئ سره پاکی حاصله کړی. او کورکښې موجوده تیل اوخوشبوئی اولگوی. بیا مانځه ته لاړشی او جومات کښې د دوُو کسانو ترمینځ د جدا والی راوستو سره کینئ نی. بیا چه کوم فرض دی هغه هم اوکړی. او د امام د خطبے په وخت کښې غلے خاموش ناست وی. (نو د الله تعالیٰ لخوا د هغهٔ بدله داده، چه) د دغه جُمع نه بلے جُمعے پورے الله تعالیٰ د دهٔ گناهونه معاف کړی. (بخاریؒ)

۸۳۲- وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ اَبِيْهِ عَنْ جَدِّهٖ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ

۸۳۲- حضرت عمرو بن شعیب رضی الله عنه د خپل پلار، او هغه د خپل نیکهٔ

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "لَا يَحِلُّ لِرَجُلٍ أَنْ يُفَرِّقَ بَيْنَ اثْنَيْنِ إِلَّا بِإِذْنِهِمَا" رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ. وَفِي رِوَايَةٍ لِأَبِي دَاوُدَ: "لَا يُجْلَسُ بَيْنَ رَجُلَيْنِ إِلَّا بِإِذْنِهِمَا"!!

نه روایت کوی. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، یوکس دپاره هم دا حلال نه دی، چه د دوؤ کسانو په مینځ کښې بغیر د هغوئ د اجازت نه کینې. (ابوداؤد و ترمذی)
دابوداؤد په روایت کښې صرف دا دی، چه هیڅوک دے هم د دوؤ کسانو ترمینځ بغیر د هغوئ د اجازت نه نه کینی.

٨٣٣ - وَعَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَعَنَ مَنْ جَلَسَ وَسْطَ الْحَلْقَةِ. رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ بِإِسْنَادٍ حَسَنٍ وَرَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنْ أَبِي مِجْلَزٍ أَنَّ رَجُلًا قَعَدَ وَسْطَ حَلْقَةٍ فَقَالَ حُذَيْفَةُ مَلْعُونٌ عَلَى لِسَانِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ لَعَنَ اللّٰهُ عَلَى لِسَانِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ جَلَسَ وَسَطَ الْحَلْقَةِ قَالَ التِّرْمِذِيُّ حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

٨٣٣ - حضرت حذیفه بن الیمان رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم لعنت و یلے دے، په هغه چا چه د مجلس د حلقې په مینځ کښې کینی. (ابوداؤد) او وائی چه سند ئے حسن دے. او ترمذی د ابومجلز نه روایت کوی چه یوکس د مجلس د حلقې د ننه کیناستلو. نو حذیفه رض اووئیل، چه د نبی کریم صلی الله علیه وسلم په فرمان سره دا لعنتی دے. (د راوی شک دے یائے دا سے اوفرمائیل، چه د مجلس د حلقې په مینځ کښې کیناستونکی باندے الله تع د محمد صلی الله علیه وسلم په ژبه لعنت لیږلے دے. (ترمذی)

٨٣٤ - وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: "خَيْرُ الْمَجَالِسِ أَوْسَعُهَا" رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ عَلَى شَرْطِ الْبُخَارِيِّ.

٨٣٤ - حضرت ابوسعید خدری رضی الله عنه نه روایت دے. چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا سے فرمائیلی آوریدلی دی. چه بنه بیرته او فراخه مجلسونه ډیر بنه دی. (ابوداؤد)
ابوداؤد په صحیح سند سره بیان کړے دے، خو د امام بخاری په شرط سره.

٨٣٥ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "مَنْ جَلَسَ فِي مَجْلِسٍ فَكَثُرَ فِيهِ لَغَطُهُ [1] فَقَالَ قَبْلَ أَنْ يَقُومَ مِنْ مَجْلِسِهِ ذٰلِكَ: سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ

٨٣٥ - حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه څوک چرته مجلس کښې کینی او هلته فضول فالتو، بے هوده او بے فائدے خبرے کیږی. او دا کس د پاخیدو نه مخکښې دا کلمات اووائی: (ترجمه): اے الله ته پاک ئے،

[1] "فكثر فيه لغطه" بفتح الام والغين المعجمة وبالطاء المهملة: اى كثر فيه كلامه بما لا ينفعه فى اخرته!!

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوْبُ إِلَيْكَ ، إِلَّا غُفِرَ لَهُ مَا كَانَ فِيْ مَجْلِسِهِ ذٰلِكَ " رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ :

دصفتو لائق هم ته ئې - زۀ گواه يم ، چه بغير د تا نه بل الله نشته - نو زۀ تا نه معافي غواړم - او ستا دربار کښې توبه اوباسم". نو دے مجلس کښې چه څه خبرې د دۀ نه شوے وی - ټولے ورته معاف کولے شی.

(ترمذیؒ) او امام ترمذیؒ وائی چه دا حديث حسن صحيح دے۔

٨٣٦ - وَعَنْ أَبِيْ بَرْزَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ بِأَخَرَةٍ [1] إِذَا أَرَادَ أَنْ يَقُوْمَ مِنَ الْمَجْلِسِ: " سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوْبُ إِلَيْكَ" فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُوْلَ اللهِ إِنَّكَ لَتَقُوْلُ قَوْلًا مَا كُنْتَ تَقُوْلُهُ فِيْمَا مَضٰى؟ قَالَ: " ذٰلِكَ كَفَّارَةٌ لِمَا يَكُوْنُ فِي الْمَجْلِسِ" رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَرَوَاهُ الْحَاكِمُ أَبُوْعَبْدِ اللهِ فِي الْمُسْتَدْرَكِ مِنْ رِوَايَةِ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا وَقَالَ صَحِيْحُ الْإِسْنَادِ.

٨٣٦ - حضرت ابو برزه رضی الله عنه نه روايت دے - چه آخری عمر کښې به نبی کریم صلی الله علیه وسلم چه کله د مجلس نه پاڅيدو - نو دا کلمات به ئې فرمائيل:

(ترجمه): اے الله! ته پاک ئې - ټول صفتونه هم ستا دپاره دی - زۀ گواهی ورکوم، چه تا نه بغير بل لائق دعبادت نشته - زۀ خاص هم تا نه معافي غواړم - او توبے دپاره هم خاص تا ته رجوع کوم - يو صحابي عرض اوکړو، يارسول الله! دے نه مخکښې خو تاسو داسے کلمات کله هم هم نه ؤ ويئيلی - نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائيل ، مجلس کښې چه څه کيږی، دا کلمات دهغې دپاره کفاره ده - (ابوداؤدؒ) او حاکمؒ په خپل مستدرک کښې د عائشهؓ نه روايت نقل کړے دے - او وئيلی ئې دی، چه دا حديث د سند په اعتبار سره صحيح دے.

٨٣٧ - وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَلَّمَا كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْمُ مِنْ مَجْلِسٍ حَتّٰى يَدْعُوَا بِهٰؤُلَاءِ الدَّعَوَاتِ " اَللّٰهُمَّ اقْسِمْ لَنَا مِنْ خَشْيَتِكَ مَا تَحُوْلُ بِهِ بَيْنَنَا وَبَيْنَ مَعْصِيَتِكَ وَمِنْ طَاعَتِكَ مَا تُبَلِّغُنَا بِهِ جَنَّتَكَ وَمِنَ الْيَقِيْنِ مَا تُهَوِّنُ بِهِ عَلَيْنَا مَصَائِبَ الدُّنْيَا اَللّٰهُمَّ مَتِّعْنَا بِأَسْمَاعِنَا وَأَبْصَارِنَا وَقُوَّتِنَا مَا أَحْيَيْتَنَا وَاجْعَلْهُ الْوَارِثَ مِنَّا وَاجْعَلْ ثَأْرَنَا عَلٰى مَنْ ظَلَمَنَا وَانْصُرْنَا عَلٰى مَنْ عَادَانَا وَلَا تَجْعَلْ

٨٣٧ - حضرت عبد الله بن عمر فاروق رضی الله عنهما نه روايت دے - چه داسے ډير کم وارے شوی دی چه نبی کريم صلی الله علیه وسلم به د مجلس نه پاڅيدلے وی او دا کلمات به ئې نه وی وئيلی -

(ترجمه): اے الله! مونږ له داسے ويره راکړه چه څمونږ او ستا د نافرمانئ ترمينځ ديوال جوړ شی - او د تابعدارئ او د منلو هغه درجه راکړه ، چه مونږ ستا جنت ته اورسوی - او داسے پوخ او مضبوط يقين راکړه ، چه په مونږ د دنيا مصيبتونه سپک کړی - او کله پورے چه مونږ ژوندی يو - نو مونږ ته د اوريدلو دليدلو او د نورو طاقتونو نه د فائده اخستلو اسباب راکړه - او په دے څيزونو کښې

[1] "بالآخرة" بفتح الهمزة والخاء المعجمة : ای فی آخر عمره !!

مُصِيْبَتَنَا فِيْ دِيْنِنَا وَ لَا تَجْعَلِ الدُّنْيَا اَكْبَرَ هَمِّنَا وَلَا مَبْلَغَ عِلْمِنَا" وَلَا تُسَلِّطْ عَلَيْنَا مَنْ لَا يَرْحَمُنَا" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ ؛

خموږ نه (څوک) وارث جوړ کړه - په موږ باندې د ظلم کونکي بدله همغه پورې محدود کړې موږ سره چه څوک دشمني کوي - د هغه مقابله کښې خموږ امداد اوکړه او په ديني مصيبتونو کښې موږ مه راګيروه - او دنيا خموږ نصب العين (لوئ مقصد) مه ګرځوه - او څوک چه موږ سره مهرباني نه کوي هغه په موږ باندې مه مسلط (اخته) کوه - (ترمذي) او امام ترمذي وائي چه دا حديث حسن دې -

۸۳۸ - وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَا مِنْ قَوْمٍ يَقُوْمُوْنَ مِنْ مَجْلِسٍ لَا يَذْكُرُوْنَ اللّٰهَ تَعَالٰى فِيْهِ اِلَّا قَامُوْا عَنْ مِّثْلِ جِيْفَةِ حِمَارٍ وَ كَانَ لَهُمْ حَسْرَةً" رَوَاهُ اَبُوْدَاؤُد بِاِسْنَادٍ صَحِيْحٍ !!

۸۳۸ - حضرت ابوهريره رضى الله عنه نه روايت دې - چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه ديو داسې مجلس نه چه د الله ذکر پکښې نۀ وی شوې، د پاڅيدونکو خلقو مثال د داسې خلقو په شان دې - چه د مړ خر نه راپاڅيدو سره راځي. (او افسوس او آرمان د دوئ لمنه نيولې وي.) (ابوداؤد)

او ابوداؤد وائي چه د دې حديث سند صحيح دې -

۸۳۹ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَا جَلَسَ قَوْمٌ مَجْلِسًا لَمْ يَذْكُرُوا اللّٰهَ تَعَالٰى فِيْهِ وَلَمْ يُصَلُّوْا عَلٰى نَبِيِّهِمْ فِيْهِ اِلَّا كَانَ عَلَيْهِمْ تِرَةً فَاِنْ شَآءَ عَذَّبَهُمْ وَاِنْ شَآءَ غَفَرَ لَهُمْ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ ؛

۸۳۹ - دا روايت هم د حضرت ابوهريره رضى الله عنه دې - چه نبي کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، هغه مجلس چه نه پکښې د الله ذکر او ياد شوې وي - او نه مجلسيانو په دې مجلس کښې په نبي کريم صلى الله عليه وسلم درود ليږلې وي - نو هغوئ د الله تعالى د سزا حقدار دي - (او سره الله خوښه ده، چه عذاب ورکوي، يائې معاف کوي) - (ترمذي)

او ترمذي رحمة الله عليه وئيلي دي، چه دا حديث حسن دې -

۸۴۰ - وَعَنْهُ عَنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَعَدَ مُقْعَدًا لَمْ يَذْكُرِ اللّٰهَ تَعَالٰى فِيْهِ كَانَتْ عَلَيْهِ مِنَ اللّٰهِ تِرَةٌ" رَوَاهُ اَبُوْدَاؤُد وَ قَدْ سَبَقَ قَرِيْبًا وَشَرَحْنَا "اَلتِّرَةُ" فِيْهِ .

۸۴۰ - دا روايت هم د حضرت ابوهريره رضى الله عنه دې - چه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه څوک په داسې ځائې کښې کيناستو چه هلته ئې د الله تعالى ذکر پکښې اونه کړو - نو دا خبره د الله تعالى د نا راضګئ ملامتيا ده - او څوک چه د دې لګولو په داسې ځائې کښې څملاستلو چه د الله تعالى ذکر ئې پکښې او نکړو، نو دا هم د خسارې، نقصان او د الله د خفګان خبره ده - (ابوداؤد)

داحدیث مخکښې هم تیرشوې دې. او د "ترة" تشریح پکښې بیان شوې ده.

باب ۱۳۰

بَابُ الرُّؤْيَا وَمَا يَتَعَلَّقُ بِهَا ؛ خوبونه او څه چه ورسره اړه لري.

ف ۱. دې باب کښې یو آیت او دوه حدیثونه دی. خوبونه (اضغاث احلام) ګډ وډ پریشا نه هم کیدې شی. او دې ته د نبوّت شپږ څلویښتمه[۴۶] حصه هم ویلې شوې ده. سلسله د نبوّت چونکه ختمه شوې ده. په دې وجه د الله د وحی یقینی ذریعه د دې سره هم ختمه شوې ده. البته القاءِ الٰهی د مبشراتو (زیرې ورکونکو) حصه ده. خوب د لاشعرئ سیل ته ویلې شی. په ویښنه شعور غالب وی. په دې وجه خوب په نظرنهٔ راځی. خوب نیکان، بدعمله، عالِم، جاهل، وړوکې غټ هرڅوک لیدلې شی. مګر د خوبونو د معنو علم چونکه د نبوّت د علم سره تعلق لری. په دې وجه هرسړې د خوبونو په معنوهاندې نه پوهیږی. د تعبیر (معنو ویستلو) اهمیت دپاره دومره ویل کافی دی چه د حدیث له مخه هرکس او ناکس ته د خوب تعبیر پوښتل منع دی. خوب هسې خوب او خیال هم وی، او ژوندې او اهل حقیقت هم وی چه د هغې نه نه تختیدل ممکن دی. او نه ترې د انکار مجال شته).

(قرآنی آیت)

۲۶۵- قَالَ اللهُ تَعَالٰى[۱] "وَمِنْ اٰيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ"؛

۲۶۵- د الله تعالیٰ په نښنو کښې ستاسو د شپې او د ورځې اوده کیدل هم شامل دی. (پ ۲۱ ر ۵ روم)

نبوی احادیث

۸۴۱- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: "لَمْ يَبْقَ مِنَ النُّبُوَّةِ اِلَّا الْمُبَشِّرَاتُ" قَالُوْا: وَمَا الْمُبَشِّرَاتُ؟ قَالَ: "الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ". (رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ)

۸۴۱- حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دې. چه ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا سې فرمائیلی آوریدلی دی. چه د نبوت د آثارو نه صرف مبشرات (زیری) باقی پاتې دی. صحابهٔ(رض) عرض اوکړو، مبشرات څه څیز دې؟ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه ښه خوبونه. (بخاریؒ)

(چه د هغې په ذریعه وخت په وخت د ضرورت مطابق زیری ورکولې شی. او خوشحالی اوروله شی، چه حوصله قائمه اوساتلې شی. او زړهٔ غټ شی. همت او حوصله مضبوطه شی. دې دپاره چه د خلقو د مقصدونو سره لګاؤ پیدا شی. او د نیغې لارې نه وانوړی).

۸۴۲- وَعَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اِذَا اقْتَرَبَ

۸۴۲- دا روایت هم د حضرت ابوهریره رضی الله عنه دې. چه رسول الله صلی

[۱] سورة الروم آية ۲۳ [۲] "اذا اقترب الزمان": ای اقترب انتهاء وعد الحيٰوة الدنيا؛

الزَّمَانُ لَمْ تَكَدْ رُؤْيَا الْمُؤْمِنِ تَكْذِبُ وَرُؤْيَا الْمُؤْمِنِ جُزْءٌ مِّنْ سِتَّةٍ وَّاَرْبَعِيْنَ جُزْءًا مِّنَ النُّبُوَّةِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِيْ رِوَايَةٍ اَصْدَقُكُمْ رُؤْيَا اَصْدَقُكُمْ حَدِيْثًا.

الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه کله د دُنيا ژوند ختميد و ته نزدے شي. نو د مؤمن خوب به دروغجن نه خيږي. او د مؤمن خوب د نبوّت شپږ څلويښتمه (۴۶) حصه ده. (بُخاريؒ ومُسلمؒ)

يو روايت کښے دا سے الفاظ هم دي، چه څوک به څخپل عام ژوندون کښے څومره رښتياوے کوي، نو هغه هومره به ئے خوبونه هم رښتيا وي.

۸۴۳- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "مَنْ رَاٰنِيْ فِي الْمَنَامِ فَسَيَرَانِيْ فِي الْيَقْظَةِ. اَوْ كَاَنَّمَا رَاٰنِيْ فِي الْيَقْظَةِ. لَا يَتَمَثَّلُ الشَّيْطَانُ بِيْ". مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

۸۴۳- دا روايت هم د حضرت ابوهريره رضی الله عنه دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چا چه زهٔ خوب کښے اوليدم. نو ما به په ويښه هم اووينی. يائے دا سے اوفرمائيل، لکه چه زهٔ ئے په ويښه اوليدم. ځکه چه شيطان ځما په شکل اختيارولو قادر نه دے. (بُخاری ومُسلم)

۸۴۴- وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: "اِذَا رَاٰى اَحَدُكُمْ رُؤْيَا يُحِبُّهَا فَاِنَّمَا هِيَ مِنَ اللهِ تَعَالٰى فَلْيَحْمَدِ اللهَ عَلَيْهَا وَلْيُحَدِّثْ بِهَا. وَفِيْ رِوَايَةٍ، فَلَا يُحَدِّثْ بِهَا اِلَّا مَنْ يُّحِبُّ. وَاِذَا رَاٰى غَيْرَ ذٰلِكَ مِمَّا يَكْرَهُ فَاِنَّمَا هِيَ مِنَ الشَّيْطَانِ فَلْيَسْتَعِذْ مِنْ شَرِّهَا وَلَا يَذْكُرْهَا لِاَحَدٍ فَاِنَّهَا لَا تَضُرُّهُ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

۸۴۴- حضرت ابوسعيد خدری رضی الله عنه نه روايت دے. چه ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه دا سے فرمائيلی آوريدلی دی. چه تاسو کښے څوک د خوشحالئ اوښه خوب اووينی. نو دا د الله تعالیٰ د طرفنه وی. نو په هغې بانده د الله تعالیٰ ثنا او صفت وئيل پکار دی. او خپلو ملګرو ته ئے بيانول هم پکار دي. يو روايت کښے دا سے هم دی، چه چا سره ئے مينه او محبت وی. هغهٔ ته دے ئے بيان کړي. او هر چا ته دے ئے نه بيانوی. او کهٔ خراب او ناخوښه خوب ئے اوليدلو، نو د الله تعالیٰ نه دے د هغه خوب د شر نه پناه اوغواړی. او هيچا ته دے نه بيانوی. نو (انشاءالله) هغه خوب به هغهٔ ديا ره نقصان ورکونکے نهٔ وی. (بُخاریؒ)

۸۴۵- وَعَنْ اَبِيْ قَتَادَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ وَفِيْ رِوَايَةٍ الرُّؤْيَا الْحَسَنَةُ مِنَ اللهِ وَالْحُلْمُ مِنَ الشَّيْطَانِ فَمَنْ رَاٰى شَيْئًا يَكْرَهُهُ فَلْيَنْفُثْ عَنْ شِمَالِهٖ ثَلَاثًا وَلْيَتَعَوَّذْ مِنَ

۸۴۵- حضرت ابوقتاده رضی الله عنه وائی. چه نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه نيک خوبونه (او د يو روايت مطابق) ښهٔ خوبونه ليدل د الله تعالیٰ د طرفنه وی. او د پريشانئ خوبونو کښے د شيطان لاس وهنه وی. نو که څوک دا سے خوب اووينی، چه ناخوښه وی. هغهٔ له پکار دی، چه کس طرف ته درے

الشَّيْطَانِ فَاِنَّهَا لَا تَضُرُّهُ - مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ !!

"النَّفْثُ": نَفْخٌ لَطِيفٌ لَا رِيْقَ مَعَهُ :-

۸۴۶ - وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اِذَا رَاٰى اَحَدُكُمُ الرُّؤْيَا يَكْرَهُهَا فَلْيَبْصُقْ عَنْ يَسَارِهٖ ثَلَاثًا وَلْيَسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ ثَلَاثًا وَلْيَتَحَوَّلْ عَنْ جَنْبِهِ الَّذِيْ كَانَ عَلَيْهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

۸۴۷ - وَعَنْ اَبِی الْاَسْقَعِ وَاثِلَةَ بْنِ الْاَسْقَعِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ مِنْ اَعْظَمِ الْفِرٰی [له] اَنْ يَّدَّعِیَ الرَّجُلُ اِلٰی غَيْرِ اَبِيْهِ، اَوْ يُرِیَ عَيْنَهُ مَا لَمْ تَرَ اَوْ يَقُوْلُ عَلٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا لَمْ يَقُلْ" - (رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ)

وارې اوتوکی - او اعوذ بالله اووائی - نو د دغه خوب نه به ورته څه نقصان نهٔ رسی. (بخاری ومسلم)

"اَلنَّفْثُ"، يعنی معمولی پوکے وهل چه لاړے ورسره اونه توکلے شی.

۸۴۶ - حضرت جابر رضی الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه تاسو نه څوک خراب خوب اووينی، نو پکار دی، چه کس طرفته درے وارے تف تف اوکړی. او درے وارے دے اعوذ بالله من الشيطٰن الرجيم اووائی. او په کوم اړخ چه اوده شوے وی، هغه دے بدل کړی - (مسلم)

۸۴۷ - حضرت ابواسقع واثله بن اسقع رضی الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، د ټولو نه غټ دروغ دا دی، چه پردی پلار ته خپل نسبت اوکړی. او سترګو نالیدلے خبرے ته لیدلے وائی (د دروغو خوب بيان کړی). او کومه خبره چه رسول الله صلی الله عليه وسلم نه وی فرمائيلی، هغے خبرے ته د نبی کريم صلی الله عليه وسلم فرمائيلے (خبره) وائی -

(بخاری)

كِتَابُ السَّلَامِ !

بَابٌ ۱۳۱

بَابُ فَضْلِ السَّلَامِ وَالْاَمْرِ بِاِفْشَائِهٖ :- د سلام فضيلت

ف ۱:- دا باب په څلور قرآنی آيتونو او شپږو نبوی احاديثو باندے مشتمل دے. د هر قوم د طبعے او د زمانے د حالاتو او د خپل مقصدِ حيات په لحاظ سره يو شعار ريو پيژند ګلو وی. چه د هغے اظهار چرته اجنبی کس يا خپل نزدے خپلوانو يا ملګرو سره د ملاقات او ملاويدو په وخت کوی. د سلام شروع په عربو کښے اوشوه. او د عربو ماحول په قتل، لوټ مار او خونريزئ کښے رنګ شوے وُو. پردئ قبيله خو پريږده، د خپل خاندان، ټبر او قبيلے نه به هر سړے لرے او بيل اوسيدو. د امن او د سلامتئ الفاظ داسے معلوميدل، لکه چه بالکل هير شوے وی. مګر اسلام د امن او سلامتئ ضامن کيدو سره

له "الفِرٰی" بکسر الفاء و فتح الراء: جمع فرية وهی الكذبة العظيمة. وقوله: "لو يرٰی عينه ما لم تر": ای يكذب فی رؤياه !!

راغلي ؤو - ورانے شوے اوختمے شوے رشتے او خپلولي او خوارهٔ وارهٔ خاندانونه يوځائے کول - د اسلام داسے خوښ او محبوب مقصد ؤو - لکه د يو الله کلمه اوچتول او د محمد صلی الله عليه وسلم د پيغمبرئ يقين زړهٔ ته ښکته کول د اسلام مطلب ، مقصد او د ژوند حاصل ؤو - په دے وجه ئے خپل شعار (يادګار) هم امن او سلامتي مقرر کړه - او اوّل نه اوّل وخت کښے ئے د سلامتئ آواز ټولو سره خپل ځان خلقوته ورمعرفي کړو - او هر مسلمان ئے د دے پابند کړو ، چه کله هم هغه خپل ورور سره ملاويږی . که د مخکښے نه ئے پيژني يا نهٔ پيژني - هغه دے خپل شعار او يادګار رجوع کړي - او هغهٔ ته دے هم اووائي ، چه تهٔ هم د اسلامي ورورولئ قائمولو يو کارکن ئے - کوم پيغام چه الله تعالیٰ د امن او سلامتئ د دُنيا ګلوړ واړو کوټو نو کښے د خوړولو د پاره راليږلے دے - كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ) -

(قرآني آيتونه)

۲۶۶ - قَالَ اللّٰهُ تَعَالیٰ [1] يَا اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَدْخُلُوْا بُيُوْتًا غَيْرَ بُيُوْتِكُمْ حَتّٰى تَسْتَاْنِسُوْا [2] وَ تُسَلِّمُوْا عَلٰٓى اَهْلِهَا " !

۲۶۶ - اے مسلمانانو! پردو کورونو ته بغير د اجازت او بغير د سلام نه مهٔ داخلېږئ -

(پ ۱۸ ، نور)

۲۶۷ - وَقَالَ تَعَالیٰ [3] فَاِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوْتًا فَسَلِّمُوْا عَلٰٓى اَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُبٰرَكَةً طَيِّبَةً !!

۲۶۷ - کله چه تاسو خپل کورونو ته داخلېږئ - نو سلام سره داخلېږئ . د الله تعالیٰ د طرفنه د مقررے دُعا په طور د اسلام يو عمل د برکت هم دے - او عمده خبره هم ده - (پ ۱۸ ، نور)

۲۶۸ - وَقَالَ تَعَالیٰ [4] وَاِذَا حُيِّيْتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوْا بِاَحْسَنَ مِنْهَآ اَوْ رُدُّوْهَا !!

۲۶۸ - کله چه څوک اسلامي طريقے سره په تاسو سلام واچوی . نو تاسو عمده اضافے سره هغهٔ ته د سلام جواب ورکوئ . يا ورته هم هغسے کلمات اووايئ . (پ ۵ ، نساء)

۲۶۹ - وَقَالَ تَعَالیٰ [5] "هَلْ اَتٰكَ حَدِيْثُ ضَيْفِ اِبْرٰهِيْمَ الْمُكْرَمِيْنَ اِذْ دَخَلُوْا عَلَيْهِ فَقَالُوْا : سَلٰمًا قَالَ سَلٰمٌ !!

۲۶۹ - آيا تا ته د ابراهيم عليه السلام د عزت مندو ميلمنو قصه معلومه ده ، چه کله راغلل نو ابراهيم عليه السلام ته ئے سلام اوکړو - او ابراهيم عليه السلام هم جواب ورکړو - (پ ۲۶ ، ذريات)

(نبوی احاديث)

۸۴۸ - وَعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَجُلًا سَاَلَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَيُّ الْاِسْلَامِ خَيْرٌ ؟ قَالَ ، "تُطْعِمُ الطَّعَامَ وَ تَقْرَاُ

۸۴۸ - حضرت عبد الله بن عمرو بن عاص رضی الله عنهما نه روايت دے . چه يو کس د نبی کريم صلی الله عليه وسلم نه پوښتنه اوکړه ، چه په اسلام کښے د ټولو نه ښه عمل کوم يو دے ؟ نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل ، او بږو ته خوراک

[1] سورة النور آية ۲۷ [2] حتی تستانسوا " : ای تستاذنوا [3] سورة النور آية ۶۱ [4] سورة النساء آية ۸۷ [5] سورة الذاريات آية ۲۴

السَّلَامَ عَلٰی مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ - مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

ورکول او هر بلد او نا بلد ه کس ته سلام کول - (بخاریؒ و مُسلمؒ)

۸۴۹- وَعَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ " لَمَّا خَلَقَ اللّٰهُ اٰدَمَ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اذْهَبْ فَسَلِّمْ عَلٰی اُولٰٓئِكَ نَفَرٍ مِّنَ الْمَلَآئِكَةِ جُلُوْسٌ. فَاسْتَمِعْ مَا يُحَيُّوْنَكَ فَاِنَّهَا تَحِيَّتُكَ وَ تَحِيَّةُ ذُرِّيَّتِكَ : فَقَالَ ، اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ ، فَقَالُوْا اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ فَزَادُوْهُ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ؛

۸۴۹ - حضرت ابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه کله الله تعالیٰ آدم علیه السلام پیدا کړو. نو ورته ئے اوفرمائیل ، چه لاړ شه او دغه د فرښتو ناستے ډلے ته سلام اوکړه - اوغور سره واؤره - چه جواب کښې درته څه وائی ؟ کوم جواب چه فرښتو درکړو دغه به ستا اوستا د آولاد جواب هم وی - نو آدم علیه السلام د فرښتو هغه ټولګی ته لاړلو ، او السلام علیکم ئے اوویئیل ، نو فرښتو هم السلام علیکم ورحمة الله اوویئیل، یعنی ورحمة الله ئے پکښې زیات کړو - (بخاریؒ و مُسلمؒ)

۸۵۰- وَعَنْ اَبِیْ عُمَارَةَ الْبَرَآءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ اَمَرَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسَبْعٍ بِعِيَادَةِ الْمَرِيْضِ وَاتِّبَاعِ الْجَنَآئِزِ وَ تَشْمِيْتِ الْعَاطِسِ وَ نَصْرِ الضَّعِيْفِ وَ عَوْنِ الْمَظْلُوْمِ وَاِفْشَآءِ السَّلَامِ وَ اِبْرَارِ الْمُقْسِمِ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ هٰذَا لَفْظُ اِحْدٰی رِوَايَاتِ الْبُخَارِیِّ

۸۵۰ - حضرت ابوعماره براء بن عازب رضی الله عنهما نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم مونږ ته د اوو خبرو حکم راکړو: ۱- د بیمار پوښتنه کوئ. ۲- جنازے سره ځئ . ۳- د پرنجی جواب ورکوئ . ۴- د کمزوری کس امداد کوئ. ۵- مظلوم سره مرسته او امداد کوئ. ۶- سلام رواج کښې راولئ ۷- او قسم پوره کوئ - (بخاریؒ و مُسلمؒ)

۸۵۱- وَعَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتّٰی تُؤْمِنُوْا وَلَا تُؤْمِنُوْا حَتّٰی تَحَابُّوْا اَوَلَا اَدُلُّكُمْ عَلٰی شَیْءٍ اِذَا فَعَلْتُمُوْهُ تَحَابَبْتُمْ؟ اَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ - (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۸۵۱ - حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے - چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، ترڅو پورے چه مؤمنان نشئ نو جنت ته به نهٔ داخلیږئ. او هغه وخت پورے مؤمنان کیدے نشئ، ترڅو چه موخپل مینځ کښې مینه او محبت نه وی . آیا تاسو ته یوه داسے خبره اونه بنایم . چه هغه کوئ نو خپل مینځ کښې به ستاسو مینه پیدا شی. او واورئ ، چه خپل مینځ کښې سلام له رواج ورکړئ (سلام خور کړئ) - (مُسلمؒ)

۸۵۲- وَعَنْ اَبِیْ يُوْسُفَ

۸۵۲ - حضرت ابو یوسف عبدالله بن

عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ سَلَامٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: يَا اَيُّهَا النَّاسُ اَفْشُوا السَّلَامَ وَ اَطْعِمُوا الطَّعَامَ وَصِلُوا الْاَرْحَامَ وَصَلُّوْا وَالنَّاسُ نِيَامٌ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ؛

سلام رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه ما د نبی کریم صلی الله علیه وسلم نه داسے فرمائیلی آوریدلی دی۔ چه اے خلقو! سلام خور کړئ او اوږو ته خوراک ورکړئ او خپلوانو سره تعلق ساتئ۔ او چه خلق اوده شی نو تاسو مونځ کوئ۔ نو سلامتئ سره به جنت ته داخل شئ۔

(ترمذیؒ) او ترمذیؒ وئیلی دی، چه دا حدیث حسن صحیح دے۔

۸۵۳- وَعَنِ الطُّفَيْلِ بْنِ اُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ اَنَّهٗ كَانَ يَاْتِيْ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ عُمَرَ فَيَغْدُوْا مَعَهٗ اِلَى السُّوْقِ قَالَ: فَاِذَا غَدَوْنَا اِلَى السُّوْقِ لَمْ يَمُرَّ عَبْدُ اللّٰهِ عَلٰى سَقَّاطٍ ؎ وَلَا صَاحِبِ بَيْعَةٍ وَلَا مِسْكِيْنٍ وَلَا اَحَدٍ اِلَّا سَلَّمَ عَلَيْهِ قَالَ الطُّفَيْلُ: فَجِئْتُ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ عُمَرَ يَوْمًا فَاسْتَتْبَعَنِيْ اِلَى السُّوْقِ فَقُلْتُ لَهٗ: مَا تَصْنَعُ بِالسُّوْقِ وَ اَنْتَ لَا تَقِفُ عَلَى الْبَيْعِ وَلَا تَسْاَلُ عَنِ السِّلَعِ وَ لَا تَسُوْمُ بِهَا وَلَا تَجْلِسُ فِيْ مَجَالِسِ السُّوْقِ؟ وَ اَقُوْلُ: اِجْلِسْ بِنَا هٰهُنَا نَتَحَدَّثُ، فَقَالَ: يَا اَبَا بَطْنٍ وَكَانَ الطُّفَيْلُ ذَا بَطْنٍ - اِنَّمَا نَغْدُوْا مِنْ اَجْلِ السَّلَامِ نُسَلِّمُ عَلٰى مَنْ لَقِيْنَاهُ رَوَاهُ مَالِكٌ فِي الْمُوَطَّا بِاِسْنَادٍ صَحِيْحٍ ؛

۸۵۳- حضرت طفیل بن ابی بن کعب رضی الله عنه وائی۔ چه زۀ به د عبد الله بن عمر فاروق رضی الله عنهما په خدمت کښے حاضریدم۔ او سحر به ورسره بازار ته تللم۔ کله به چه مونږ بازار ته تللو، نو ابن عمر رضی الله عنه به که په کباړی باندے تیرید و یا په تاجر یا په غریب او مسکین۔ نو هر یو ته به ئے سلام کولو۔ یوه ورځ زۀ حاضر شوم۔ او د عادت مطابق ئے ځان سره بازار ته بوتلم۔ ما عرض اوکړو، چه بازار کښے تاسو څه کوئ۔ نه څه اخلئ خرخوئ او نه څه د قیمت پوښتنه کوئ۔ نه چرته بازار کښے مجلس کښے ایسار یږئ۔ نو زۀ وایم، چه راځه، دلته دواړه کینو، چه لږ ساعت خبرے اترے اوکړو۔ مګر تاسو لاړ شئ چکر اووهئ او واپس راشئ۔ دا ولے؟ ابن عمرؓ او وئیل، واوره طفیله خیټها۔ یعنی کیډه دے غټه کړے ده۔ مونږ خو صرف مخے ته راتلونکو خلقو باندے د سلام اچولو د پاره ځو بازار ته۔

(مؤطا امام مالک)

سند ئے صحیح دے۔

باب ۱۳۲

بَابُ كَيْفِيَّةِ السَّلَامِ !! د سلام طريقه

يُسْتَحَبُّ اَنْ يَقُوْلَ الْمُبْتَدِئُ بِالسَّلَامِ: اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَ

ف ۱- دے باب کښے اووۀ احادیث دی۔ امام نووی رحمة الله علیه فرمائی۔ چه مستحبه

؎ "سقاط" بفتح المهملة الاولٰى وتشديد القاف: اى بياع السقط وهو اردى المتاع ؛

رَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ؛ فَيَأْتِيْ بِضَمِيْرِ الْجَمْعِ وَإِنْ كَانَ الْمُسْلَمُ عَلَيْهِ وَاحِدًا وَيَقُوْلُ الْمُجِيْبُ وَعَلَيْكُمُ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ فَيَأْتِيْ بِوَاوِ الْعَطْفِ فِيْ قَوْلِهِ: وَعَلَيْكُمْ.

طريقه داده، چه سلام مخکښې اچونکې "السلام عليکم ورحمة الله وبرکاته" اووائې او سلام کښې جمع استعمال کړي. اګرچه هغه کس يواځې هم وي. چا ته سلام اچوي. او جواب ورکونکې به وائي: "وعليکم السلام ورحمة الله وبرکاته" و عليکم کښې به واؤ د عطف شاملوي

(نبوی احاديث)

۸۵۴ - عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ رض قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَرَدَّ عَلَيْهِ ثُمَّ جَلَسَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرٌ ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَقَالَ اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ فَرَدَّ عَلَيْهِ فَجَلَسَ فَقَالَ عِشْرُوْنَ ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَقَالَ اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ. فَرَدَّ عَلَيْهِ فَجَلَسَ فَقَالَ "ثَلَاثُوْنَ" رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ ۞

۸۵۴ - حضرت عمران بن حصين رضی الله عنهما نه روايت دے. چه يو کس د نبی کريم صلی الله عليه وسلم په خدمت کښې حاضر شو. او "السلام عليکم" ئې اووئيلو، نبی کريم صلی الله عليه وسلم جواب ورکړو، او هغه کس کينا ستلو. نو نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، د دغه کس دپاره لس نيکئ اوليکلے شوے. بيا يو بل کس راغے او "السلام عليکم و رحمة الله" ئې اووئيل، هغه ته هم نبی کريم صلی الله عليه وسلم جواب ورکړو. او دغه کس هم کينا ستلو. نو نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، دغه کس دپاره شل[۲] نيکئ اوليکلے شوے. دغه وخت کښې يو بل کس راغے. او هغهٔ "السلام عليکم ورحمة الله وبرکاته" اووئيل. نبی کريم صلی الله عليه وسلم هغهٔ ته هم هغسې جواب ورکړو. هغه کس هم کينا ستلو. نو نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه دغه کس دپاره ديرش نيکئ اوليکلے شوے. (ابوداؤد وترمذی)

امام ترمذی رحمۃ الله عليه وائي چه دا حديث حسن دے.

۸۵۵ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ لِيْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هٰذَا جِبْرِيْلُ، يَقْرَأُ عَلَيْكِ السَّلَامَ" قَالَتْ قُلْتُ: وَعَلَيْهِ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَهٰكَذَا وَقَعَ فِيْ بَعْضِ رِوَايَاتِ الصَّحِيْحَيْنِ: وَبَرَكَاتُهُ وَفِيْ بَعْضِهَا بِحَذْفِهَا وَزِيَادَةُ الثِّقَةِ مَقْبُوْلَةٌ !!

۸۵۵ - حضرت عائشه رضی الله عنها نه روايت دے. چه ما ته رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، دا جبريل عليه السلام دے تا ته سلام وائي. ما جواب کښې "وعليه السلام ورحمة الله و برکاته" اووئيل. (بخاریؒ ومسلمؒ)

د بخاری او د مسلم په بعضې روايتونو کښې لفظ د "برکاته" ذکر دے. ليکن بعضې روايتونو کښې نهٔ دے ذکر شوے. مګر د ثقه او مضبوط او معتمد راوی د طرفنه که څهٔ زيادت وي نو د محدثينو داصولو مطابق هغه هم معتبر دے.

۸۵۶ - وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا تَكَلَّمَ بِكَلِمَةٍ أَعَادَهَا ثَلَاثًا حَتّٰى تُفْهَمَ عَنْهُ وَإِذَا أَتٰى عَلٰى قَوْمٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ ثَلَاثًا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ۔

وَهٰذَا مَحْمُوْلٌ عَلٰى مَا إِذَا كَانَ الْجَمْعُ كَثِيْرًا ۔

۸۵۶ - د حضرت انس بن مالک رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم به کومه خبره کوله، نو هغه به ئے درے وارے کوله۔ چه مخاطب پرے ښه پوهه شي۔ او کله چه به یو قوم ته تلو نو درے وارے به ئے سلام اچولو۔

(بُخاري) امام نووی رحمة الله علیه فرمائي، چه درے ځلے سلام ډیرے مجمعے او ډلے پورے خاص دے۔

۸۵۷ - وَعَنِ الْمِقْدَادِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فِيْ حَدِيْثِهِ الطَّوِيْلِ قَالَ: كُنَّا نَرْفَعُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَصِيْبَهٗ مِنَ اللَّبَنِ فَيَجِيْءُ مِنَ اللَّيْلِ فَيُسَلِّمُ تَسْلِيْمًا لَا يُوْقِظُ نَائِمًا وَيُسْمِعُ الْيَقْظَانَ فَجَاءَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَلَّمَ كَمَا كَانَ يُسَلِّمُ ۔

(رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۸۵۷ - حضرت مقداد رضی الله عنه نه په یو اوږد حدیث کښے روایت دے۔ وائي، چه مونږ به د نبی کریم صلی الله علیه وسلم حصه پیئ ایښودل۔ او کله به چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم د شپے راغے، نو داسے اندازه کښے به ئے سلام اچولو۔ چه اوده خلق بیدار نشي۔ او بیدار و خلقو به واوریدلو۔ نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم راغے۔ او د عادت مطابق ئے سلام واچولو۔

(مُسلمؒ)

۸۵۸ - وَعَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيْدَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ فِي الْمَسْجِدِ يَوْمًا وَعُصْبَةٌ مِّنَ النِّسَاءِ قُعُوْدٌ فَأَلْوٰى بِيَدِهٖ بِالتَّسْلِيْمِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ ۔ وَهٰذَا مَحْمُوْلٌ عَلٰى أَنَّهٗ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَمَعَ بَيْنَ اللَّفْظِ وَالْإِشَارَةِ وَيُؤَيِّدُهٗ أَنَّ فِيْ رِوَايَةِ أَبِيْ دَاوٗدَ فَسَلَّمَ عَلَيْنَا ۔

۸۵۸ - حضرت اسماء بنت یزید رضی الله عنها وائي، چه رسول الله صلی الله علیه وسلم یوه ورځ جومات سره تیریدلو۔ او یو طرف ته د ښځو یوه ډله ناسته وه۔ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اشارے سره هغوئي ته سلام اوکړو۔ (ترمذیؒ)

امام ترمذی رحمة الله علیه وائي، چه دا حدیث حسن دے۔ امام نوویؒ وائي، چه اشاره هم داسے وه، چه په ژبه ورسره سلام وئیل وُو۔ په دے وجه نبی کریم صلی الله علیه وسلم په ژبه سلام وئیلے دے۔ او اشاره ئے هم کړے ده۔ د دے تائید د ابوداؤد د یو بل روایت نه کیږي۔ وائي، چه اسماء رضی الله عنها فرمائي، بیا مونږ ته رسول الله صلی الله علیه وسلم سلام اوکړو۔

۸۵۹ - وَعَنْ أَبِيْ أُمَامَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ

۸۵۹ - حضرت ابوامامه رضی الله عنه نه روایت دے۔ چه رسول الله صلی الله

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِاللهِ مَنْ بَدَأَهُمْ بِالسَّلَامِ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ بِنَحْوِهِ وَقَالَ حَدِيثٌ حَسَنٌ - وَقَدْ ذُكِرَ بَعْدَهُ !!

عليه وسلم اوفرمائيل، چه الله تعالیٰ ته د ټولو نه نزدے سړے هغه دے- چه سلام اچولو کښے وړاندے کيږی. (ابوداؤدؒ و ترمذیؒ)
امام ترمذی رحمة الله عليه وائی چه دا حديث حسن دے.

٨٦٠- وَعَنْ أَبِي جُرَيٍّ الْهُجَيْمِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ: عَلَيْكَ السَّلَامُ يَا رَسُولَ اللهِ فَقَالَ لَا تَقُلْ عَلَيْكَ السَّلَامُ فَإِنَّ عَلَيْكَ السَّلَامُ تَحِيَّةُ الْمَوْتَى" رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ. وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ، وَقَدْ سَبَقَ لَفْظُهُ بِطُوْلِهِ !!

٨٦٠- حضرت ابوجُری هُجيمی رضی الله عنه نه روايت دے. چه زهٔ د رسول الله صلی الله عليه وسلم په خدمت کښے حاضر شوم - او " عليك السلام يا رسول الله " ے اووئيلو- نو نبی کريم صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، عليك السلام مهٔ وايه. داسے سلام خو په مړو باندے اچولے شی. (ابوداؤدؒ و ترمذیؒ)
امام ترمذی رحمة الله عليه وائی، چه دا حديث حسن صحيح دے.

باب ۱۳۳

بَابُ آدَابِ السَّلَامِ !

د سلام آداب

ف :- دے باب کښے صرف دوه احاديث دی.

(نبویٔ احاديث)

٨٦١- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "يُسَلِّمُ الرَّاكِبُ عَلَى الْمَاشِي وَالْمَاشِي عَلَى الْقَاعِدِ، وَالْقَلِيْلُ عَلَى الْكَثِيْرِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَفِي رِوَايَةِ الْبُخَارِيِّ "وَالصَّغِيْرُ عَلَى الْكَبِيْرِ"

٨٦١- حضرت ابوهريره رضی الله عنه نه روايت دے - چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، سورلئ باندے سور به پيدل تلونکی باندے او پيدل به په ناستو خلقو باندے او لږ خلق به ډله باندے سلام اچوی. (بُخاریؒ و مُسلمؒ)
او د بُخاری په يو روايت کښے داسے دی، چه واړهٔ به په غټو خلقو سلام اچوی.

٨٦٢- وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ صُدَيِّ بْنِ عَجْلَانَ الْبَاهِلِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِاللهِ مَنْ بَدَأَهُمْ بِالسَّلَامِ رَوَاهُ أَبُوْدَاوُدَ بِإِسْنَادٍ جَيِّدٍ، وَرَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ

٨٦٢- حضرت ابوامامه صدی بن عجلان باهلی رضی الله عنه نه روايت دے - چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، په خلقو کښے الله تعالیٰ ته ډير نزدے اول سلام اچونکے دے - دا حديث ابوداؤد په عمده سند سره ذکر کړے دے-
او امام ترمذی رحمة الله عليه دا ابوامامه رضی الله عنه نه داسے روايت کړے دے-

رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قِيْلَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ الرَّجُلَانِ، يَلْتَقِيَانِ اَيُّهُمَا يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ؟ قَالَ: " اَوْلَاهُمَا بِاللّٰهِ تَعَالٰى" قَالَ التِّرْمِذِيُّ: حَدِيْثٌ حَسَنٌ !!

چه کله د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا پوښتنه اوکړے شوه. چه دوه کسان خپلو کښے یو ځائے شی، نو کوم یو به مخکښے سلام کوی. نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، دا هرو کښے چه کوم الله تعالیٰ ته ډیر ځان نزدے کول غواړی، هغه دے اول سلام کوی. (ترمذی)

امام ترمذی رحمة الله علیه وائی، چه دا حدیث حسن دے.

باب ۱۳۴

بَابُ اِسْتِحْبَابِ اِعَادَةِ السَّلَامِ عَلٰى مَنْ تَكَرَّرَ لِقَاؤُهٗ عَلٰى قُرْبٍ بِاَنْ دَخَلَ ثُمَّ خَرَجَ ثُمَّ دَخَلَ فِي الْحَالِ اَوْ حَالَ بَيْنَهُمَا شَجَرَةٌ وَّنَحْوُهَا:

بار بار سلام اچول

ف:. دے باب کښے دوه احادیث دی.

(نبوی احادیث)

۸۶۳- عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فِيْ حَدِيْثِ الْمُسِيْءِ صَلَاتَهٗ اَنَّهٗ جَآءَ فَصَلّٰى ثُمَّ جَآءَ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَرَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ "اِرْجِعْ فَصَلِّ فَاِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ" فَرَجَعَ فَصَلّٰى ثُمَّ جَآءَ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتّٰى فَعَلَ ذٰلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ:

۸۶۳- حضرت ابوهریره رضی الله عنه د هغه کس په باره کښے روایت بیانوی، کوم چه مونځ په صحیح طریقے سره نه کولو. وائی چه هغه سړے جوماتے ته راغے مونځ ئے اوکړو. او د نبی کریم صلی الله علیه وسلم د سلام جواب ورکړو، او وے فرمائیل، لاړشه بیا مونځ اوکړه. تا صحیح مونځ نه دے کړے. هغه سړی مونځ اوکړو. بیا راغے، نبی کریم صلی الله علیه وسلم باندے ئے سلام واچولو. او دغسے درے وارے اوشو. (بخاری ومسلم)

۸۶۴- وَعَنْهُ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اِذَا لَقِيَ اَحَدُكُمْ اَخَاهُ فَلْيُسَلِّمْ عَلَيْهِ فَاِنْ حَالَتْ بَيْنَهُمَا شَجَرَةٌ اَوْ جِدَارٌ اَوْ حَجَرٌ ثُمَّ لَقِيَهٗ فَلْيُسَلِّمْ عَلَيْهِ (رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ)

۸۶۴- دا روایت هم د حضرت ابوهریره رضی الله عنه دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، خپل ورور سره چه کله هم ملاویږئ نو سلام کوئ. اګرچه وقفه او ایسا ریدل دومره کم او لږ وی، خو مره چه د دیوال یا د بوټی نه اخوا لاړشی او واپس راشی. د دے نه کمه وقفه او وخت کښے چه ملاویږئ نو هم سلام کوئ. (ابوداؤد)

باب ۱۳۵

بَابُ اِسْتِحْبَابِ السَّلَامِ اِذَا دَخَلَ بَيْتَهٗ ؛ کورته د ننوتو په وخت سلام

ف :- دے باب کښے یو آیت او یو حدیث دے۔

(قرآنی آیت)

۲۷۰- قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى[1] فَاِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوْتًا فَسَلِّمُوْا عَلٰٓى اَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُبٰرَكَةً طَيِّبَةً.

۲۷۰- کله چه تاسو کورته داخلیږئ نو کوروالا باندے بطور دُعا سلام اچوئ، ځکه چه دا د برکت سبب دے او ډیره ښه خبره ده۔ (پ۱۸ / نور)

(نبوی حدیث)

۸۶۵- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ لِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "يَا بُنَيَّ اِذَا دَخَلْتَ عَلٰى اَهْلِكَ فَسَلِّمْ يَكُنْ بَرَكَةً عَلَيْكَ وَعَلٰى اَهْلِ بَيْتِكَ" رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ ؛

۸۶۵- حضرت انس بن مالک رضی الله عنه وائی- چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، ځما بچیه! کله چه خپل کورته لاړشې نو هغوی باندے سلام اچوه- دا به ستا او ستا د کوروالو تولو د پاره د برکت سبب وی۔ (ترمذی) امام ترمذی رحمة الله علیه وائی، دا حدیث حسن صحیح دے۔

باب ۱۳۶

بَابُ السَّلَامِ عَلَى الصِّبْيَانِ ؛ په ماشومانو سلام اچول

ف :- دے باب کښے یو حدیث دے۔

(نبوی حدیث)

۸۶۶- عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهٗ مَرَّ عَلٰى صِبْيَانٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ وَقَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُهٗ (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۸۶۶- حضرت انس بن مالک رضی الله عنه یو وارے ماشومانو سره خوا کښے تیریدلو- نو په هغوی ئے سلام واچولو- او وے فرمائیل، چه رسول الله صلی الله علیه وسلم به هم دغسے کول- (بخاری و مسلم)

باب ۱۳۷

بَابُ سَلَامِ الرَّجُلِ عَلٰى زَوْجَتِهٖ وَالْمَرْاَةِ مِنْ مَحَارِمِهٖ وَعَلٰى اَجْنَبِيَّةٍ وَاَجْنَبِيَّاتٍ لَا يَخَافُ الْفِتْنَةَ بِهِنَّ وَسَلَامِهِنَّ بِهٰذَا الشَّرْطِ ؛

په ښځے وغیره سلام اچول

ف :- دے باب کښے درے نبوی احادیث دی. د باب د عنوان لاندے دا ذکر دی، چه خاوند په ښځه سلام اچوی او ښځه به په خپلو محارمو باندے

سلام اچوي. دغه شان سړے په پردو ښځو هم سلام اچولے شي، په دے شرط چه د فتنې ويره نه وي. دغه شان ښځې هم په سړو باندے سلام اچولے شي، په وخت د نشتوالی د فتنے کښې.

(نبوی احاديث)

۸۶۷- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَتْ فِينَا امْرَأَةٌ وَفِي رِوَايَةٍ كَانَتْ لَنَا عَجُوزٌ تَأْخُذُ مِنْ أُصُولِ السِّلْقِ [۱] فَتَطْرَحُهُ فِي الْقِدْرِ وَتُكَرْكِرُ حَبَّاتٍ مِنْ شَعِيرٍ فَإِذَا صَلَّيْنَا الْجُمُعَةَ وَانْصَرَفْنَا نُسَلِّمُ عَلَيْهَا فَتُقَدِّمُهُ إِلَيْنَا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

قَوْلُهُ: تُكَرْكِرُ: أَيْ تَطْحَنُ.

۸۶۷- حضرت سهل بن سعد رضی الله عنه نه روایت دے. چه مونږ سره يوه ښځه وه. يو روايت کښې دی، چه مونږ سره يوه بوډۍ وه. غالبًا نوکره وه. چه د چقندر وجرړے به ئے پړنکولے او کټوۍ کښې به ئے اچولے. او اوربشے به ئے اوړه کولے. او مونږ له به ئے پخولے. او کله به چه مونږ د جمعے د مانځه نه راغلو. نو دغه نوکرے ته به مونږ سلام کولو. او هغې به مونږ ته مخے ته خوراک کیښودلو. (بخاریؒ)

تُکَرْکِرُ:- یعنی اوړه کول.

۸۶۸- وَعَنْ أُمِّ هَانِئٍ فَاخِتَةَ بِنْتِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْفَتْحِ وَهُوَ يَغْتَسِلُ وَفَاطِمَةُ تَسْتُرُهُ بِثَوْبٍ فَسَلَّمْتُ وَذَكَرَتِ الْحَدِيثَ.

(رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۸۶۸- حضرت ام هانی فاخته بنت ابوطالب وائی - چه د مکے د فتحے په ورځ رسول الله صلی الله علیه وسلم له راغلم. نو دغه نبی کریم صلی الله علیه وسلم غسل کولو. او فاطمے رضی الله عنها به د کپړے سره ورته پرده کړے وه. نو ما سلام اوکړو. او بيائے پوره حديث بيان کړو. (مسلمؒ)

۸۶۹- وَعَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: مَرَّ عَلَيْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي نِسْوَةٍ فَسَلَّمَ عَلَيْنَا. رَوَاهُ أَبُوْ دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ وَهٰذَا لَفْظُ أَبِي دَاوُدَ وَلَفْظُ التِّرْمِذِيِّ: أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ فِي الْمَسْجِدِ يَوْمًا وَعُصْبَةٌ مِنَ النِّسَاءِ قُعُودٌ فَأَلْوَى بِيَدِهِ بِالتَّسْلِيمِ.

۸۶۹- حضرت اسماء بنت یزید رضی الله عنها نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم څو مونږ د ښځو په طرف تيريدلو. نو مونږ باندے ئے سلام واچولو. (ابوداودؒ و ترمذیؒ)

امام ترمذیؒ وائی، چه دا حدیث حسن دے. او یو روایت کښې ترمذیؒ دا سے الفاظ بیان کړی دی. چه یوه ورځ رسول الله صلی الله علیه وسلم جومات سره تیریدو، او د ښځو یوه ډله ناسته وه. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم په هغوی اشاره سره سلام واچولو.

[۱] "السلق" بکسر المهملة وسکون اللام اخره قاف: معروف والقدر" بکسر القاف:

الاناء الذی یطبخ فیه!

باب ۱۳۸

بَابُ تَحْرِيْمِ اِبْتِدَائِنَا الْكَافِرِ بِالسَّلَامِ وَكَيْفِيَّةِ الرَّدِّ عَلَيْهِمْ وَ اِسْتِحْبَابِ السَّلَامِ عَلٰى اَهْلِ مَجْلِسٍ فِيْهِمْ مُسْلِمُوْنَ وَكُفَّارٌ؛

په کافر باندے د سلام اچولو ممانعت

ف :- دے باب کښے درے احادیث دی.
کوم ځائے کښے چه په کافر سلام اچول منع دی، هلته دغسے سلام کښے مخکښے کيدل هم منع دی. سلام صرف دُعا نه ده بلکه يو اسلامی شعار هم دے چه کافر سره د هغې هيڅ واسطه او تړون نشته. نوځکه کافر ته سلام کول هم منع دی - که مسلمانان او کافران ګډ وړ وُو، نو بيا صفا الفاظو کښے سلام اچول جائز دی. خوچه نيت ئے په مسلمانانو د سلام اچولو وی. او اشارتی الفاظو کښے هم - لکه "والسلام علی من اتبع الهدیٰ" د هدايت تابعدارو باندے دے سلام او سلامتيا وی -

(نبویؐ احاديث)

۸۷۰ - عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : لَا تَبْدَأُوا الْيَهُوْدَ وَلَا النَّصَارٰى بِالسَّلَامِ فَاِذَا لَقِيْتُمْ اَحَدَهُمْ فِیْ طَرِيْقٍ فَاضْطَرُّوْهُ[1] اِلٰى اَضْيَقِهٖ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ ؛

۸۷۰ - حضرت ابوهريرة رضی الله عنه نه روايت دے - چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه يهوديانو او عيسائيانو باندے سلام کښے مه مخکښے کيږئ. که لاره کښے تا سو سره د دوئ نه څوک ملاؤ شی، نو لار پرے تنګه کړئ او د لارے يو طرفته تلو باندے ئے مجبوره کړئ.

۸۷۱ - وَعَنْ اَنَسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ ؛ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ اَهْلُ الْكِتَابِ فَقُوْلُوْا : وَعَلَيْكُمْ (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۸۷۱ - حضرت انس بن مالک / (مُسلمؒ) رضی الله عنه نه روايت دے، چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، که اهلِ کتاب تاسو باندے مخکښے سلام واچوی - نو جواب کښے صرف وعليکم وايئ - (بُخاریؒ ومُسلمؒ)

(يعنی په تا دے هم هغه وی، کوم چه څمونږ د پاره نيت ساتئ - لکه يهوديانو به د شرارت او خباثت د وجهے نه د "السّام" په ځائے "السّام" وئيل - چه مطلب ئے دا دے - په تا دے مرګ راشی - نو جواب کښے د "وعليکم" مطلب دا شو، چه تاله دے هم الله مرګ راولی -

۸۷۲ - وَعَنْ اُسَامَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلٰى مَجْلِسٍ فِيْهِ اَخْلَاطٌ مِّنَ الْمُسْلِمِيْنَ وَالْمُشْرِكِيْنَ - عَبَدَةِ الْاَوْثَانِ

۸۷۲ - حضرت اسامه بن زيد رضی الله عنهما نه روايت دے - چه رسول الله صلی الله عليه وسلم يوه ورځ داسے ګډ مجلس باندے تير شو، چه هلته مسلمانان مشرکان، بت پرست او يهوديان هم شريک نا ست وُو - نو نبی کريم صلی الله عليه وسلم

[1] فاضطروه ، ای الجئوه بالتضييق عليه الی اضيقه !!

وَالْيَهُوْدِ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمُ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ۔ (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

په دغه مجلس سلام واچولو ۔ (بخاریؒ و مسلمؒ)

باب ۱۳۹

بَابُ اِسْتِحْبَابِ السَّلَامِ اِذَا قَامَ مِنَ الْمَجْلِسِ وَفَارَقَ جُلَسَآءَهٗ اَوْ جَلِيْسَهٗ !

د رخصتيدو په وخت سلام

ف ۱- دے باب کښے صرف يو حديث دے - او د پوره باب عنوان دا دے. "کله چه د مجلس نه پاڅيږئ، يا د دوستانو او ملګرو نه جدا کيږئ. نو د رخصتيدو سلام اچول مستحب دی ۔

(نبویؐ حديث)

۸۷۳ - عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اِذَا انْتَهٰی اَحَدُکُمْ اِلَی الْمَجْلِسِ فَلْيُسَلِّمْ فَاِذَا اَرَادَ اَنْ يَقُوْمَ فَلْيُسَلِّمْ فَلَيْسَتِ الْاُوْلٰی بِاَحَقَّ مِنَ الْاٰخِرَةِ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِیُّ وَ قَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ ؛

۸۷۳ - حضرت ابوهريره رضی الله عنه نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، تاسو کښے څوک چه يو مجلس ته راشی. نو سلام دے اچوی. او کله چه د مجلس نه ځی نوهم دے سلام اچوی. ځکه چه رومبے سلام د آخری سلام نه زيات حق نه لري. چه اول د آخر د پاره کافی شی. (ابوداودؒ وترمذیؒ)

باب ۱۴۰

بَابُ الْاِسْتِئْذَانِ وَاٰدَابِهٖ ؛ اجازت غوښتل

ف :- دے باب کښے دوه[۲] قرآنی آيتونه او شلور[۴] نبویؐ احاديث دی ۔

(قرآنی آيتونه)

۱۷۱ - قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی: [۱] يَآ اَيُّهَا

۱۷۱ - اے مؤمنانو! د نورو خلقو کورونو

[۱] سورة النور آية ۲۷

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَدْخُلُوْا بُيُوْتًا غَيْرَ بُيُوْتِكُمْ حَتّٰى تَسْتَاْنِسُوْا ١ وَتُسَلِّمُوْا عَلٰى اَهْلِهَا".

ته بغير د اجازت او بغير د سلام نه مه داخلېږئ -
(پ ۱۸ / نور)

۲۷۲ - وَقَالَ تَعَالٰى: "وَاِذَا بَلَغَ الْاَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ ٢ فَلْيَسْتَاْذِنُوْا كَمَا اسْتَاْذَنَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ".

۲۷۲ - كله چه ستاسو ماشومان ځلميتوب ته اورسيږي - نو د غه خلقو غوندې دې دوئ هم اجازت اخستلو سره داخلېږي -
(پ ۱۸ / نور)

(نبوي احاديث)

۸۷۴ - وَعَنْ اَبِيْ مُوْسٰى الْاَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اَلْاِسْتِئْذَانُ ثَلَاثٌ فَاِنْ اُذِنَ لَكَ ٣ وَاِلَّا فَارْجِعْ".
(مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۸۷۴ - حضرت ابوموسیٰ اشعري رضي الله عنه نه روايت دے - چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، درې ځله اجازت غوښتل پكار دي - (كه په اول او دويم ځل اجازت ملاؤ نشي) بيا كه اجازت ملاؤ شي نو د ننه لاړ شئ - كنې واپس شئ - (بخاريؒ ومسلمؒ)

۸۷۵ - وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّمَا جُعِلَ الْاِسْتِئْذَانُ مِنْ اَجْلِ الْبَصَرِ.
(مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۸۷۵ - حضرت سهل بن سعد رضي الله عنه نه روايت دے - چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، چه د اجازت غوښتلو طريقه خود نظر ايسارولو د وجې نه مقرر شوې ده -
(بخاريؒ ومسلم)

(واقعه داسې وه، چه يو كس د چا په دروازه كښې د ننه كتل او د دغه ځيز نه به ئې سر كږ ولو - كوروالا چه په سر كږولو او كتلو سره اوليدلو، نو وې فرمائيل، چه كه ما ته ستا د سر د كږولو او كتلو پته بيا اولګيدله نو بيا به دې سترګې اوباسم - نو د اجازت د غوښتلو طريقه د سر كږولو او كتلو نه د منع كيدلو دپاره مقرر كړې شوې ده) -

۸۷۶ - وَعَنْ رِبْعِيِّ بْنِ حِرَاشٍ

۸۷۶ - حضرت ربعي بن حراشؒ وائي - چه

---

١ "حتى تستأنسوا": اى تستأذنوا ٢ "الحلم": بضم المهملة واللام: اى اوان الاحتلام ٣ "فان اذن لك": اى فادخل -

قَالَ حَدَّثَنَا رَجُلٌ مِّنْ بَنِيْ عَامِرٍ اَنَّهُ اِسْتَاذَنَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِيْ بَيْتٍ فَقَالَ اَاَلِجُ؟ لَه فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِخَادِمِهٖ "اُخْرُجْ اِلٰى هٰذَا فَعَلِّمْهُ الْاِسْتِئْذَانَ فَقُلْ لَهٗ قُلِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ اَاَدْخُلُ؟ فَسَمِعَهُ الرَّجُلُ فَقَالَ: اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ اَاَدْخُلُ؟ فَاَذِنَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَخَلَ رَوَاهُ اَبُوْدَاؤدَ بِاِسْنَادٍ صَحِيْحٍ !!

د بني عامر د قبيلې يو سړي مونږ ته داحديث بيا نولو - چه زهٔ کله د نبی کریم صلی الله علیه وسلم کورته داخليدم نو د دنه تللو او د اجازت غوښتلو د باره مې داالفاظ اووئيل: "اا لج" آيا دننه درتللے شم؟ نونبی کریم صلی الله علیه وسلم خپل خادم اونوکر راوليږلو او ورته ئې اوفرمائيل چه ورشه اوهغهٔ ته د اجازت غوښتلو طريقه اوښايه. اوهغهٔ ته اووايه چه اول السلام عليكم وايه او بيا وايه چه زهٔ دننه درشم؟ داکلمات هغهٔ هم واوريدل او السّلام عليكم ئې اووئيلو. او د دننه تللو اجازت ئې واخستلو. نونبی کریم صلی الله علیه وسلم اجازت ورکړو او هغه دننه راغے. (امام ابوداؤد په صحيح اسنادو سره روايت کړے دے)

۸۷۷ - وَعَنْ كَلَدَةَ بْنِ الْحَنْبَلِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: اَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ وَلَمْ اُسَلِّمْ فَقَالَ ارْجِعْ فَقُلِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ اَاَدْخُلُ؟ رَوَاهُ اَبُوْدَاؤدَ وَ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ !!

۸۷۷ - حضرت کلده بن حنبل رضی الله عنه وائی. چه زهٔ د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې حاضر شوم. او بغير د اجازت نه دا سے د نبی کریم صلی الله علیه وسلم خواته لاړم او سلام مې هم اونه کړو. نو نبی کریم اوفرمائيل، واپس لاړ شه. اَلسّلام عليكم اووايه او دننه د راتلو اجازت اوغواړه بيا دننه راځه - (ترمذیؒ، ابوداؤدؒ) او امام ترمذیؒ وائی، داحديث حسن دے.

باب ۱۴۱

بَابُ بَيَانِ اَنَّ السُّنَّةَ اِذَا قِيْلَ لِلْمُسْتَاْذِنِ مَنْ اَنْتَ؟ اَنْ يَّقُوْلَ فُلَانٌ فَيُسَمِّيْ نَفْسَهٗ بِمَا يُعْرَفُ بِهٖ مِنْ اِسْمٍ اَوْ كُنْيَةٍ وَكَرَاهَةِ قَوْلِهٖ "اَنَا" وَنَحْوِهَا !!

(د اجازت طريقه)

ف: دے باب کښې ځلورحديثونه دی. او د باب پوره عنوان دا سے دے چه کله د اجازت غوښتونکی نه پوښتنه اوکړے شي چه څوک ئې؟ نو صحيح او سُنّت طريقه داده چه خپل نوم، لقب يا کنيه وغيره دے اوښائی چه فلانکے یم. دا به نه وائی چه زهٔ یم زهٔ یم.

(نبوی احاديث)

۸۷۸ - عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فِيْ حَدِيْثِهِ الْمَشْهُوْرِ فِي الْاِسْرَاءِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "ثُمَّ صَعِدَ بِيْ جِبْرِيْلُ اِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَاسْتَفْتَحَ فَقِيْلَ: مَنْ هٰذَا؟ قَالَ جِبْرِيْلُ. قِيْلَ وَمَنْ مَّعَكَ؟ قَالَ مُحَمَّدٌ - ثُمَّ

۸۷۸ - حضرت انس بن مالک رضی الله عنه نه دمعراج په اوږد حديث کښې روايت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائيل. بيا زهٔ جبرئيل علیه السلام اولنی اسمان ته اوخيژولم. او د هغے دروازه ئې اووهله. هلته پوښتنه اوشوه چه

صَعِدَ اِلَى السَّمَآءِ الثَّانِيَةِ فَاسْتَفْتَحَ قِيْلَ مَنْ هٰذَا؟ قَالَ جِبْرِيْلُ. قِيْلَ: وَمَنْ مَّعَكَ؟ قَالَ مُحَمَّدٌ. وَالثَّالِثَةِ وَالرَّابِعَةِ وَسَآئِرِهِنَّ وَيُقَالُ فِيْ بَابِ كُلِّ سَمَاءٍ: مَنْ هٰذَا؟ فَيَقُوْلُ: جِبْرِيْلُ. (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

څوک ئے؟ نوجواب ئے ورکړو چه جبرائیل یم - بیا ترے پوښتنه اوکړے شوه چه څوک درسره دے؟ نوجواب ئے ورکړو، محمدؐ. هلته نه ئے دوئیم آسمان ته بوتلم. دروازه ئے اووهله. نو هم هغه سوال ئو چه څوک ئے. نوجواب ورکړے شو چه جبرائیل یم. پوښتنه اوکړے شوه چه څوک درسره دے. نوجواب ئے ورکړو چه محمدؐ. دغسے دریم څلورم بلکه ټولو اسمانونو ته ئے بوتلم. او هرځائے کښے هم هغسے سوال جواب اوشو، چه څوک ئے. وئیل ئے، چه جبرائیل یم. (بخاریؒ ومسلمؒ)

۸۷۹ - وَعَنْ اَبِيْ ذَرٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ خَرَجْتُ لَيْلَةً مِّنَ اللَّيَالِيْ فَاِذَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْشِيْ وَحْدَهٗ فَجَعَلْتُ اَمْشِيْ فِيْ ظِلِّ الْقَمَرِ فَالْتَفَتَ فَرَاٰنِيْ فَقَالَ: "مَنْ هٰذَا؟" فَقُلْتُ: اَبُوْذَرٍّ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

... ...

۸۷۹ - حضرت ابوذر غفاری رضی الله عنه وائی - چه زهٔ یوه شپه بهر ته اووتلم. ما اوکتل چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم یوازے چرته روان دے - سپوږمی راختلے وه - زهٔ د هغے په سوری کښے وروستو وروستو روان ووم - نبی کریمؐ چه راتاؤ شو. نو زهٔ ئے اولیدم. نو ویے فرمائیل چه دا څوک دے (چه ما پسے راروان دے) ما عرض اوکړو. زهٔ ابوذر یم - (بخاریؒ ومسلمؒ)

۸۸۰ - وَعَنْ اُمِّ هَانِئٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: اَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَغْتَسِلُ وَفَاطِمَةُ تَسْتُرُهٗ فَقَالَ: "مَنْ هٰذِهٖ؟" فَقُلْتُ: اَنَا اُمُّ هَانِئٍ. (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۸۸۰ - حضرت ام هانی رضی الله عنها وائی، چه زهٔ د رسول الله صلی الله علیه وسلم خدمت ته راغلم. نو دغه وخت نبی کریم صلی الله علیه وسلم غُسل کولو. او فاطمهؓ ورته د پردے د پاره کیږه نیولے وه. نبی کریمؐ پوښتنه اوکړه دا څوک راغله نوما اووئیل چه زهٔ اُمّ هانی یم. (بخاریؒ ومسلمؒ)

۸۸۱ - وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: اَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَقَقْتُ الْبَابَ فَقَالَ "مَنْ هٰذَا؟" فَقُلْتُ: اَنَا. فَقَالَ: اَنَا اَنَا؟ كَاَنَّهٗ كَرِهَهَا. (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۸۸۱ - حضرت جابر رضی الله عنه نه روایت دے - چه زهٔ د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښے حاضر شوم. او دروازه مے اووهله. نو حضورؐ اوفرمائیل څوک ئے؟ ما اووئیل، زهٔ یم - حضورؐ اوفرمائیل، (داځه) زهٔ یم زهٔ یم (دے شروع کړی دی)؟ گویا که زما داسے وینا نبی کریمؐ خوښه نه کړه - (بخاریؒ ومسلمؒ)

باب ۱۴۲

بَابُ اِسْتِحْبَابِ تَشْمِيْتِ الْعَاطِسِ اِذَا حَمِدَ اللّٰهَ تَعَالٰى وَكَرَاهِيَةِ تَشْمِيْتِهٖ اِذَا لَمْ يَحْمَدِ اللّٰهَ تَعَالٰى وَبَيَانِ اٰدَابِ التَّشْمِيْتِ وَالْعُطَاسِ وَالتَّثَاؤُبِ !!!

(د پرنجی جواب)

ف:- دے باب کښے اووهٔ نبوی احادیث دی. د باب په عنوان کښے یولوئے عبارت

بيان کړے شوے دے. چه څوک پرنجے اوکړي نو الحمد لله دے اووائي. او ددے جواب ورکول مستحب دی. اوکله چه پرنجي کونکی الحمد لله اونه وائي، نو جواب ورکول مکروه دی. د پرنجي او دهغې د جواب او د غسے د اسویلی دادابو بیان دے.

(نبوی احادیث)

۸۸۲ - عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اِنَّ اللّٰهَ یُحِبُّ الْعُطَاسَ وَ یَکْرَهُ التَّثَاؤُبَ فَاِذَا عَطَسَ اَحَدُکُمْ وَحَمِدَ اللّٰهَ تَعَالٰی کَانَ حَقًّا عَلٰی کُلِّ مُسْلِمٍ سَمِعَهٗ اَنْ یَّقُوْلَ لَهٗ یَرْحَمُکَ اللّٰهُ وَاَمَّا التَّثَاؤُبُ فَاِنَّمَا هُوَ مِنَ الشَّیْطَانِ فَاِذَا تَثَاءَبَ اَحَدُکُمْ فَلْیَرُدَّهٗ مَا اسْتَطَاعَ فَاِنَّ اَحَدَکُمْ اِذَا تَثَاءَبَ ضَحِکَ مِنْهُ الشَّیْطَانُ - (رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ)

۸۸۲ - حضرت ابو هريرهؓ نه روايت دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، د الله تعالیٰ پرنجے خوښ دے. مګر اسويلے ئے ناخوښه دے. کله چه تاسو کښے څوک پرنجي نه پس الحمد لله اووائي. نو کوم مسلمان ئے چه واوري نو هغه دے جواب کښے يرحمك الله اووائي. او اسويلی کښے د شيطان دخل او اثر وی. کله چه چا ته اسويلے راشي نو چه څومره وس ئے کيږی، بند دے ئے کړي. ځکه چه کله تاسو اسويلے کوئ نو شيطان درپورے خاندی. (بخاري)

(د اسويلی د بندولو تجربه شوے عمل دادے. چه کله اسويلے راشي نو زړه کښے دا خيال اوساته چه رسول الله صلی الله عليه وسلم ددے اسويلی کولو نه پاک وُو چه پوره ژوند کښے نبی کريم صلی الله عليه وسلم باندے اسويلے نه وُو راغلے. فوراً اوسمدستی به بند شی. او اردو مترجم وائي چه دا زما خپله تجربه هم ده).

۸۸۳ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "اِذَا عَطَسَ اَحَدُکُمْ فَلْیَقُلْ: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ، وَلْیَقُلْ لَهٗ اَخُوْهُ اَوْ صَاحِبُهٗ یَرْحَمُکَ اللّٰهُ فَاِذَا قَالَ لَهٗ یَرْحَمُکَ اللّٰهُ فَلْیَقُلْ یَهْدِیْکُمُ اللّٰهُ وَ یُصْلِحُ بَالَکُمْ". (رَوَاهُ الْبُخَارِیُّ)

۸۸۳ - دا روايت هم د حضرت ابو هريرهؓ دے. چه رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمائيل، په تاسو کښے که چاله پرنجے راشي نو الحمد لله دے اووائي. او مسلمان ورور او ملګری او ورسره روان خلقو له پکار دی، چه يرحمك الله اووائي. او پرنجي واله به د يرحمك الله په جواب کښے اووائي "يهديكم الله ويصلح بالكم". (ترجمه): الله دے تا ته هدايت اوکړي، او الله دے ستا کار درست کړي. (بخاري)

۸۸۴ - وَعَنْ اَبِیْ مُوْسٰی رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ: "اِذَا عَطَسَ اَحَدُکُمْ فَحَمِدَ اللّٰهَ فَشَمِّتُوْهُ فَاِنْ لَّمْ یَحْمَدِ اللّٰهَ فَلَا تُشَمِّتُوْهُ". (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۸۸۴ - حضرت ابو موسیٰ اشعریؓ نه روايت دے. چه ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه دا سے فرمائيلی آوريدلی دی. چه تاسو کښے څوک د پرنجي نه پس الحمد لله اووائي. نو جواب ورکوئ. او که الحمد لله اونه وائي، نو جواب مه ورکوئ. (مسلم)

۸۸۵- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ عَطَسَ رَجُلَانِ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَشَمَّتَ اَحَدَهُمَا وَلَمْ يُشَمِّتِ الْاٰخَرَ فَقَالَ الَّذِيْ لَمْ يُشَمِّتْهُ عَطَسَ فُلَانٌ فَشَمَّتَّهٗ وَعَطَسْتُ فَلَمْ تُشَمِّتْنِيْ. فَقَالَ: هٰذَا حَمِدَ اللّٰهَ وَاِنَّكَ لَمْ تَحْمَدِ اللّٰهَ - (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۸۸۵- حضرت انس بن مالک رض نه روايت دے. چه د نبی کریم صلی الله علیه وسلم په مجلس کښے دوه صحابه وُو پرنجے اوکړو. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم یو ته جواب ورکړو. او دوئم ته ئے جواب ورنکړو. نو دغه سړی اووئیل، چه فلانکی ته تا سو د پرنجی جواب ورکړو مګر ما ته مو جواب را نکړو. نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، هغه کس خو الحمد لله وئیلے وه. مګر تا نهٔ وه وئیلے. مګر تا نهٔ وه وئیلے. نو ځکه مے جواب درنکړو. (بخاریؒ و مسلمؒ)

۸۸۶- وَعَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِذَا عَطَسَ وَضَعَ يَدَهٗ اَوْ ثَوْبَهٗ عَلٰى فِيْهِ وَخَفَضَ اَوْ غَضَّ - بِهَا صَوْتَهٗ شَكَّ الرَّاوِيْ رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ

۸۸۶- حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم به کله پرنجے کولو. نو په خپله خوله به ئے لاس کیښودلو. یا به ئے کپړه کیښودله او د پرنجی آواز به ئے کمزورے کړو (د راوی شک دے. چه عربی لفظ د "خَفَضَ" وُو او که غَضَّ وُو. (ابوداؤدؒ و ترمذیؒ) امام ترمذیؒ وائی، چه دا حدیث حسن صحیح دے.

۸۸۷- وَعَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ الْيَهُوْدُ يَتَعَاطَسُوْنَ عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرْجُوْنَ اَنْ يَقُوْلَ لَهُمْ يَرْحَمُكُمُ اللّٰهُ فَيَقُوْلُ "يَهْدِيْكُمُ اللّٰهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ" رَوَاهُ اَبُوْدَاوٗدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ صَحِيْحٌ

۸۸۷- حضرت ابوموسیٰ اشعری رضی الله عنه وائی. چه یهودو به د رسول الله صلی الله علیه وسلم په مجلس کښے به دے ارزو او خواهش پرنجی کول چه د نبی کریم صلی الله علیه وسلم د خولے مبارکے نه جواب د یرحمك الله را اوځی. مګر حضور ﷺ به "یهدیکم الله و یصلح بالکم" وئیلو. (ترجمه) (الله تعالیٰ دے تاسو ته هدایت اوکړی او ستا دونو اصلاح دے درله اوکړی. (ترمذیؒ)

امام ترمذیؒ وائی، چه دا حدیث حسن صحیح دے.

۸۸۸- وَعَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اِذَا تَثَاءَبَ اَحَدُكُمْ فَلْيُمْسِكْ بِيَدِهٖ عَلٰى فِيْهِ فَاِنَّ الشَّيْطَانَ يَدْخُلُ". (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

۸۸۸- حضرت ابوسعید خدری رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، چه کله چا له اسویلے راشی نو په خولے دے لاس کیږدی. ځکه چه شیطان غواړی چه د ننه داخل شی. (مسلمؒ)

(د اسویلی په ادابو کښے دا هم دی چه دے کښے شیطانی اثر هم شته. نو د اسویلی

نه پس لَاحَوْلَ وَلَا قُوَّةَ وئیل پکار دی. اسو یلے کول د سُستئ د وجهے نه کیږی. په دے وجه ناخوښه کنړلے شوے دے. د پرنجی نه پس بدن سپک شی. او خه قدرے خوشحالی محسوسیږی. نوځکه خوښ کنړلے شوے دے. او د الله تعالیٰ وعده ده. چه په کومه خبره د هغهٔ شکراداء کړے شی نو الله تعالیٰ هغه نوره هم زیاتوی. دلته هم د الله تعالیٰ شکر به دے پرنجی سره ادا شی. نو الله تعالیٰ ورله نوره خوشحالی هم زیاته کړی.

طبعی نقطه نظر سره پرنجے کول د صحت علامه ده. نو په دے باندے شکر کولو سره الله تعالیٰ نور هم صحت کښے زیاتے پید اکوی.

د پرنجی کولو په سلسله کښے د بنهٔ گمان نه هم کاراخستل پکار دی. کیدے شی چه پرنجی کونکی الحمد لله وئیلی وی. او د بے خیالئ د وجهے نه چا نهٔ وی اوریدلی. یائے ورو وئیلی وی. نو ورسره بل کس له پکار دی چه جواب ورکړی. "ان حمدت فرحمك الله" (ترجمه): که تا الحمد لله وئیلی وی، نو الله تعالیٰ دے په تا رحم اوکړی. (نعمانی)

باب ۱۴۳

بَابُ اِسْتِحْبَابِ الْمُصَافَحَةِ عِنْدَ اللِّقَاءِ وَبَشَاشَةِ الْوَجْهِ وَتَقْبِيْلِ يَدِ الرَّجُلِ الصَّالِحِ وَ تَقْبِيْلِ وَلَدِهٖ شَفَقَةً وَ مُعَانَقَةِ الْقَادِمِ مِنْ سَفَرٍ وَكَرَاهِيَةِ الْاِنْحِنَاءِ.

(د ملاقات په وخت مصافحه[1] کول)

ف:- دے باب کښے نهٔ احادیث دی. د عنوان د تفصیلی عبارت مطلب دا دے چه د ملاقات په وخت په رونړ او پراخه تندی سره ملاویدل مستحب دی. د نیکا نو او د الله واله وُ خلقو لاسونه ښکلول، خپل اولاد سره مینه کول او د سفر نه راتلونکی کس سره غاړه ملاوُول هم درست دی. خو سر ورته ښکته کول منع دی.

(نبوی احادیث)

۸۸۹- عَنْ اَبِي الْخَطَّابِ قَتَادَةَ قَالَ قُلْتُ لِاَنَسٍ: اَكَانَتِ الْمُصَافَحَةُ فِيْ اَصْحَابِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ نَعَمْ. (رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ)

۸۸۹- حضرت ابوخطاب قتادهؒ وائی. چه ما د انس رض نه پوښتنه اوکړه. چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم په وخت صحابهٔ کښے د مصافحے کولو (یعنی لاس ورکولو) رواج وُو. انس رض اووئیل، هو. (بخاریؒ)

۸۹۰- وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ لَمَّا جَاءَ اَهْلُ الْيَمَنِ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ

۸۹۰- د حضرت انس رض نه روایت دے. چه کله د یمن والا راغلل. نو رسول الله

[1] مُصافحه کول: لاس ورکول. (په سترے مشی کښے لاس ملاوُول)

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ جَآءَكُمْ اَهْلُ الْيَمَنِ وَهُمْ اَوَّلُ مَنْ جَآءَ بِالْمُصَافَحَةِ. رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ بِاِسْنَادٍ صَحِيْحٍ ؛

صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، تاسوله د یمن خلق راغلی دی. دا ړومبی خلق دی، چه مصافحې (لاس ملاوولو) سره راغلی دی. (امام ابوداوُدؒ په صحیح اسنادو سره روایت کړے دے)

۸۹۱ - وَعَنِ الْبَرَآءِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " مَا مِنْ مُسْلِمَيْنِ يَلْتَقِيَانِ فَيَتَصَافَحَانِ اِلَّا غُفِرَ لَهُمَا قَبْلَ اَنْ يَفْتَرِقَا ". (رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ)

۸۹۱ - حضرت براء بن عازب رضی الله عنه نه روایت دے. چه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، مسلمانانو کښې چه دوه کسان خپل مینځ کښې ملاویږی، اودیو بل ته لاس ورکوی. نو هغوئ لاجدا شوي نه وی چه هغوئ اوبښلے شی. (ابوداوُدؒ)

۸۹۲ - وَعَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ! اَلرَّجُلُ مِنَّا يَلْقٰى اَخَاهُ اَوْ صَدِيْقَهٗ اَيَنْحَنِيْ لَهٗ؟ قَالَ لَا. قَالَ اَفَيَلْتَزِمُهٗ وَيُقَبِّلُهٗ؟ قَالَ: لَا. قَالَ فَيَاْخُذُ بِيَدِهٖ وَيُصَافِحُهٗ قَالَ: نَعَمْ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ حَدِيْثٌ حَسَنٌ.

۸۹۲ - حضرت انس بن مالک رضی الله عنه نه روایت دے. چه یو کس د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه پوښتنه اوکړه چه یارسول الله! مونږ کښې که څوک خپل ورور یا دوست سره ملاویږی، نوملاویدو کښې به ورته ښکته کیږی؟ حضورؐ اوفرمائیل نه. هغه کس بیا پوښتنه اوکړه چه هغهٔ سره غاړه ملاوولے شی، یائے ښکلولے شی؟ نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل، نه. هغه کس بیا پوښتنه اوکړه چه لاس په لاس به سره مصافحه کوی؟ حضورؐ اوفرمائیل، هو. دا سے کولے شی. (ترمذیؒ) او امام ترمذیؒ وئیلی دی، چه دا حدیث حسن دے.

۸۹۳ - وَعَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَسَّالٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ يَهُوْدِيٌّ لِصَاحِبِهٖ اِذْهَبْ بِنَا اِلَى هٰذَا النَّبِيِّ: فَاَتَيَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَاَلَاهُ عَنْ تِسْعِ اٰيَاتٍ بَيِّنٰتٍ فَذَكَرَ الْحَدِيْثَ اِلٰى قَوْلِهٖ فَقَبَّلَا يَدَهٗ وَرِجْلَهٗ وَقَالَا: نَشْهَدُ اَنَّكَ نَبِيٌّ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَغَيْرُهٗ بِاَسَانِيْدَ صَحِيْحَةٍ ؛

۸۹۳ - حضرت صفوان بن عسّال رضی الله عنه نه روایت دے. چه یو یهودی خپل ملگری ته اووئیل، چه ما دغه پیغمبرؑ له بوځه. پس دواړه د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې راغلل. او د حضورؐ نه ئے د موسیٰؑ د نهٔ ښکاره نښانو په باره کښې سوالونه اوکړل. راوی د حدیث اوږد بیان کولو سره په آخر کښې اووئیل، چه دے دواړو د نبی کریمؐ لاس او قدم ښکل کړل. او وے وئیل چه مونږ گواهی ورکوو چه واقعی تاسو په ریښتینی د الله پیغمبر یئ. (امام ترمذیؒ او وغیره وُ په صحیح اسنادو سره روایت کړے دے)